Universidad de Deusto
Biblioteca

AVERROES

PHYSICORUM LIBRI VIII

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAGYRITAE LIBRI

PHYSICORVM Octo: cum singulorum Epitomatis, hactenus non impressis, Auerroeq; eius exactiss. interprete, ac M. Anto. Zimare philosophi famosiss. apostillis. Et hæc & alia eius opera, consultis uarijs exemplaribus, tam feliciter expolita sunt, ut hactenus nitidiora non prodierint.

Multa ad codicis emendati fidem sunt restituta.

03888
Bibliotheca Facult. Philosophiae Dr. Sent. S.I.
BIBLIOTECA ONIENSIS SOCIETATIS IESU
Traido de Oña en 1956 al separarse la Facultad

LVGD. APVD IACOBVM GIVNTAM,
ANNO. M. D. XLII.

Traido de Oña en 1956 al separarse la Facultad

Series contentorum in hac Aristotelica supellectili.

Lib.quinq; Prædicabilium Porphyrij.cum Auerr.
Lib.Prædicamẽtorũ Ari.cũ auer.
Lib.duo Perihermenias aristotelis cum Auerr.
Sed principia Giberti porrectani.
Lib.duo Priorum analeticorum aristo.cum Auerr.
Lib.duo Posteriorum analeticorum Aristo.cum auerr.
Lib.octo Topicorum aristo.
Lib.duo Elenchorum aristo.
Lib.Physicorum.8.arist.cũ auer.
De cælo & mundo.ari.cum Auer.
De gñatiõe & corruptiõe.cũ auer.
De substantia orbis.auerr.
Libri Meteororũ quatuor:cũ noua quarti translatione:cum auer.
De Anima:aristo. cum quibusdam paruis naturalibus.videlicet.
De sensu & sensato.cum auerr.
De memoria & reminiscẽ.cũ auer.
De somno & vigilia.cum auer.
De causis longitudinis & brevitatis vitæ.cum auer.
De physionomia:lib.vnus.Aristo.
Metaphy.lib.14.aristo.cũ Auer.
Lib.decem Ethicorũ ari. cũ auer. Leonardo aretino interprete.
Lib.octo Politicorũ aristo.Leonardo aretino interprete.
Lib.2.Economicorum.arist. Leonar.areti.interpre.ac cõ.eiusdem.

Extra aristotelis Supellectilem libri superadditi.

Lib.Destructiodestructionũ auer. cõtra Alga.cum Commentarijs Augustini Niphi Suessani.
Lib.eiusdem Aug.De sensu agẽte.
Quæstio. M. Ant.zima.de primo cognito.
Eiusdem:solutiones contradictionum in dictis Auerrois.

AVERROIS CORDVbensis in lib.Physicorum Aristotelis.Proemium.

INTENTIO mea in hoc sermone est glosare librũ Arist.qui dicitur auditus naturalis. Et secundũ vsum glosatorum dicentiũ in principio libri octo capitula.s. intentionem libri:vtilitatem:ordinem:diuisionem:proportionem:viam doctrine.nomen libri:nomen autoris, dicã & ego:licet plura ex istis possint intelligi ex proemio libri: licut in subsequentibus ostendemus. Dico quod intentio scientiæ naturalis in summa cuius intentionis iste liber est pars:est cognoscere causas specierum sensibilium & causas visibiles in eis speciebus accidentium:& quia subiectum istius artis nõ sunt nisi res sensibiles.subiectum dico secundum quod transmutantur per se id est secundum quod habent de se principium motus, & quietis. Et intentio huius libri est cognoscere de istis causas communes omnibus rebus naturalibus.s.materiam.formam:finem:& agentem:& cognoscere causas primas ex hoc quod est possibile sciri in hac scientia:licut materiã primam & mouens primum. Forma autem prima & finis prima

Vide incõ. 5. primi huius.ad finem alius codex habet &cau A
sas visibiliũ accidẽtium, B
Idẽ i cõ. 4. primi phy. Forma
prima & primus fi-

nis a metaphysico cõsideranf. Idẽ 12.me.com.

6.1.me.cõ. 3. & ita inueni in antiq codice.

a Ex hoc videf Com. ponere felicitatem in scientijs speculatiuis. sed vide oppo.3.de aia. com.36.

b Vide p hoc primo celi.com.1.

D Oppositum huius videf E velle. Physophus.3. ethi.c.11. Vide p hoc primo.me. tex.com.5.

F

Dubium. Solutio.

G

metaphysico considerantur: & consideratio in consequentibus cõmunt bus omnibus rebus naturalibus sicut motus tempore loco: & eis similia: est inquisitio naturalis. Vtilitas eius est pars vtilitatis scientiæ speculatiuæ: & declaratum est in scientia considerante in operationibus voluntarijs: q̃ esse hominis secundũ vltimã perfectionem ipsius. & substãtia eius perfecta est ipsum esse perfectũ per scientiam speculatiuam: & ista dispositio est sibi felicitas vltima & sempiterna vita. Et in hac scientia a manifestũ est q̃ prædicatio nominis hominis perfecti a scientia speculatiua: & nõ perfecti: siue non habẽtis aptitudinẽ q̃d perfici possit est æquiuoca sicut nomẽ hominis prædicat de homine viuo & de homine mortuo: siue prædicatio hois de rationali & lapideo. Et quum hoc cõsequitur cognitionẽ scientiæ speculatiuæ de moralitate virtuosa: q̃m b scientes istã scientiam quã erãt secundũ ordinẽ naturalẽ oportet eos de necessitate esse virtuosos in omnibus speciebus virtutũ moraliũ: quæ sunt: iustitia: abstinentia: audacia: sublimitas: bonitas: veritas: fiducia: & alie de virtutibus hominum. Et declarauit Alexander in proemio huius libri quomodo sequitur scientia harum: virtutum ad scientiam speculatiuam: quia quum nouerit sapiens paruitatem vitæ suæ & perpetuitatem sempiternam & motũ cõtinuum: & q̃ proportio suæ vitæ ad tempus sempiternum est sicut puncti ad lineam: vel sicut finiti ad infinitũ: nõ procurabit propriã vitam: & tunc erit audax ex necessitate. Et similiter quũ nouit q̃d̃ mors est ex necessitate hyle siue materiæ: & propriæ quum habet perfectionem humanam: & dubitat q̃d̃ a perfectione expolietur: tunc nõ est mirũ si aliquando eligit mortẽ præ vita. Sicut fecit Socrates cum Atheniẽsibus: quamuis opinetur de Socratæ q̃ nõ fuerũt ei declaratæ vitæ & disciplinæ cõmunes & propriæ: quia voluit ambulare in via propria populorum. Et similiter quum sciuerit quod perfectionẽ habere nõ potest: erit ei mors præeligenda super vitam & manifestum est quod quum sapiens dubitauerit non esse perfectius: q̃d̃ audacia eius non erit nisi acquirendo hanc perfectionẽ. Iterum oportet sapientes esse iustos & abstinentes. Iusti quũ sciuerint naturã iustitiæ existentem in substantia rerum: tunc amant similari illi naturæ & acquirere illam formam. Abstinentes cum sciuerint indignitatem voluptatum: quæ non sunt de dispositionibus necessarijs in esse hominum nedum de perfectionibus ipsorum: sed sunt consequentia ex necessitate materiæ de seipsis efficient voluptates omnino: & erunt abstinẽtes: & manutenebũt leges diuinas: & imitabuntur ordines naturales. Et manifestum est q̃ debent esse boni: & liberi: quia vilipendunt pecuniam quũ sciant esse tiæ pecuniæ vtilitatem: & quod studiosi tas in ea est vnum de desiderijs præter naturam: similiter debent esse sublimes, & amantes veritatem in operationibus & dictionibus ipsorum cum alijs consequentibus eis ex veritate humana. Si autem dicitur quod esse non testatur super hoc quia plures sapientes huius artis huius temporis non sunt tales. Dicitur quod hoc accidit eis propter dispositionem in naturalem in hac cõmunitate: & ista dispositio est declarata exercitantibus in disciplina practicæ. Et signum super hoc quod accidit eis res extra naturam: est quod inuenimus Alex. & alios dicentes: quod sapientes virtuosi fuerunt in tempore suo: sapientes vero temporis huius quia communita-

te gentium viles habentur & principes existimant quod non sunt digni regere ciuitatem: neq; digni sint esse eorũ secretarij & proximi: sapientes tunc existimant quod hic vilitas ex scientia acciderit eis: & propter hoc declinabit dispositio quam naturaliter a scientia habuerunt a dispositione opinionis istius: & declinant vniuersaliter ad voluptates: & accidit eis dispositio extra naturam: in tantum quod non sunt digni esse pars ciuitatis: & hæc dispositio pluries dialecticis aduenit: ergo secundum naturam scientiæ sequuntur eos omnes virtutes: & secundum accidens sequuntur eos vitia propter societatem hominum temporis huius. Ordo autem huius libri est primus librorum positorum ab Aristo. in scientia naturali: quia res naturales diuiduntur ad diuersas naturas: & cũ diuersificatur in eo quod proprium est vnicuiq; eorum: communicant etiam in rebus communibus existentibus in eis: & propter hoc diuiditur consideratio huius artis in duas partes. prima est consideratio in rebus communibus omnibus rebus naturalibus. secunda est consideratio in rebus proprijs vnicuiq; generum naturarum diuersorum: & ista pars secunda diuiditur secundum numerum diuersorum generum: & propter hoc fuerunt libri positi in hac parte plures: sicut accidit in logica. & in alijs partibus speculatiuis. Causæ autem: quare pars communis est prior partibus proprijs: sunt tres in his actibus. Prima est quod commune est notius naturaliter proprio apud nos. Secunda q̃d̃ idẽ in disciplina non erit plures iteratum. Tertia quod propositiones vsitate in hoc non essent primæ & propriæ. v. g. qui demonstrat in triangulo angulos esse æquales duobus rectis: demonstrat hoc per p. positiones primas. qui autem demonstrat hoc in triangulo diuersorum laterum: vel æqualium laterum: tunc propones quibus vtif non erunt primæ. similiter qui demonstrat essentiam primæ materiæ homini vel animali: vel alijs rebus particularibus: propter hoc oportet præponere partem communem propriæ sicut librum Priorum: & librum Periermenias ante Posteriora & dialecticam & alias. Diuisiones etiam huius libri sunt in octo sermones: & quilibet sermo partitur in partes maiores & minores & majores in minores partiuntur: & nos narrabimus istas partes in proemio cuiuslibet sermonis. Proportio eius omnibus scientijs speculatiuis, scilicet comparatio scientiæ naturalis est secundum proportionem partis ad totum: quia scientiæ speculatiuæ sunt duobus modis. vnus numeratur propter hoc exercitium sicut mathematica: alius propter perfectionem per quam ipsum est: & est scientia naturalis & diuina. Proportio autem istius libri ad scientiam naturalem est sicut proportio elementorum rei ad rem: quia iste liber comprehendit res quæ sunt sicut principia & radices vniuersales illorum in quibus vult loqui naturalis. Via doctrinæ huius libri sunt species doctrinæ vsitatæ in hac scientia: & sunt modi omnium disciplinarum scilicet tres modi demonstratiuum scilicet signi: & demonstratio causæ: & demonstratio simpliciter: quamus signum & causa sint plus vsitata in hac scientia. & aliquando est vsitata demonstratio simpliciter. Et maneries disciplinæ diuisionis & diffinitionis & enthymematis exempli & inductionis: & quia vsu istorum quinque vtitur ars demonstra-

Idem prima meteororũ cõ. primo. &. 4. & cc. com. 25.

Idem. 2. de anima. 5. & 34. com. Et primo phy. com. 4. Et clarius cõ. 57. vbi etiã istas tres causas assignat.

H

I Vide. 2. celi. com. 35.

tium secundum modum datum in posterioribus: sed vsus quo vtitur enthymemate & inductione est alius ab vsu quo vtitur rhetorica & dialectica. Nomen huius libri est Auditus naturalis: siue sermo naturalis: sed quum acciderit sermoni, quod audiatur: mutatum est loco sermonis auditus secundum mutationem & alterationem propter delectationem & extraneitatem existentem in verbis mutatis: secundum q̃ declaratum est in rhetoricis. Et appropriatur hoc nomine quamuis sit commune arti huic: quia iste liber est principium & radix totius istius artis: & vocatur pars nomine totius: quia est in potentia omnes partes: sicut elementum est in potentia omnia generata ex eo. Nomen auctoris est Aristote. filius Nichomachi sapientissimus grecorum: qui composuit alios libros in hac arte: & in logica & metaphysica: & ipse inuenit & complcuit has tres artes. Inuenit: quia quicquid inuenitur scriptum ab antiquis in hac scientia non est dignum, quod sit pars artis huius: nec principium: nec ambiguitas etiam: nedum quod principia essent. compleuit: quia nullus eorum qui secuti sunt eum vsq; ad hoc tempus quod est mille & quingentorum annorum nihil addidit: nec a inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis: & talem virtutem esse in individuo vno miraculosum & extraneum existit. & hæc dispositio & quum: in vno homine reperitur dignius est esse diuinus magis quam humanus: & quum nos compleuimus capitula præcedentia ad hunc librum: & compendiose exposuimus illi qui vult intelligere verba libri huius. Ad exponenda verba libri iam debemus transire.

a Vide pro hoc. 2. cel. cõ. 5. Et. 12. met. cõ. 14. & 5. de gña. cõ. 38. & 5. de aĩa. com. 34. & 3. meteorũ com. vltimo textu positiõe media.

ARISTOTELIS STAGYRITAE PERIpatheticorum principis: de Physico auditu Liber Primus: cum Auerr. Cordubensis exactissimi interpretis commentarijs: fauste incipit.

CAPVT. I.

Summa Primi Physicorum: secundum Auerr.

A tex. primo vsque ad. 6. docet modum procedendi in philosophia naturali.

A. 6. vsq; ad. 32. refellit veteres non naturaliter loquentes.

A. 32. vsq; ad. 41. contradicit ponentibus infinita principia.

A. 41. vsq; ad. 60. pandit esse tria principia rerum naturalium.

A. 60. vsq; in finem diuerit de materia prima, ac priuatione.

a Nota synonyma nõ vsitantur in doctrina demõstratiua. Idẽ. 4. phy. cõ. 129. & pri. cæl. c. 1. Quomodo noia synonyma vsitantur in doctrina demõstratiua. Vide pulchre auer. in cõ. 45. quarti physico. Distinctio scientiæ.

QVONIAM quidem intelligere & scire cõtingit circa omnes scientias: quarum sunt principia causæ: aut elementa: ex horum cognitione. Tunc enim opinamur cognoscere vnumquodq; cum causas primas cognoscimus: & principia prima & vsq; ad elementa. Manifestum quidem quod quæ sunt circa principia scientiæ quæ de natura est primo determinare tentandum.

Quoniã

QVONIAM dispositio scientiæ & certitudinis in omnibus vijs habentibus principia aut causas aut elementa: nõ acquiritur nisi ex cognitione istorũ. Credimus enim in vnaquaq; rerum ipsam scire: cũ sciuerimus causas eius simplices, & prima principia eius: donec peruenianus ad elementa eius. Manifestum est, quod in scientia naturali, etiam oportet primo quærere de terminationem principiorum eius.

INCEPIT hunc librũ a causa propter quã fuit consideratio huius scientie in cognitione causarum rerũ naturalium. Et. d. Quoniam dispositio, id est, quia declaratũ est in posterioribus, qd̃ dispositio scientiæ certæ in omnibus artibus demõstratiuis consideratibus de rebus habentibus vnã quatuor causarũ: aut plures vna: aut omnes: non acquiritur nisi ex cognitione causarũ. Et nõ intẽdebat per scientiã & certitudinẽ nomina synonyma: a quoniã nomina synonyma nõ vsitantur in doctrina demonstratiua: sed intẽdebat dispositionẽ scientiæ certæ, & est scientia perfecta. Scientia enim alia est perfecta, & est illa quæ est per causam. Alia est imperfecta, & est illa quæ est sine causa. Et intendebat per vias artes speculatiuas: quæ dicitur vsæ: quia cõsiderans in eis vadit a determinatis rebus ad res indeterminatas, & per res terminatas. Et dixit. Principia: aut causas: aut elemẽta: quia artium speculatiarũ: aut suarum partium sunt quædam quæ considerant de rebus simplicibus carentibus principijs, & hæc est dispositio scientiæ considerãtis de primis principijs cuiuslibet entis. Et dixit, principia: aut causas: aut elemẽta propter diuersitatẽ modorũ quatuor causarũ, & intẽdebat per principia in hoc loco causas agẽtes & mouẽtes, & per causas fines & per elementa causas quæ sunt partes rei scilicet materiam & formã, & qd̃ hic vtitur hoc nomine principiũ proprie, & similiter hoc nomine causa: quia sunt nomina synonyma cũ vtiterentur cõmuniter, & sic vt mihi videtur exposuit ipse Alex. Et b intẽdebat Arist. per hũc sermonẽ docere q̃ nõ omnes artes cõsiderãt de omnibus causis: sed quædam cõsiderant de causa formali tantum scilicet mathematicæ, & quædã de tribus causis scilicet motore, & forma, & fine, & est scientia diuina: c & quædam de quatuor causis, & est scientia naturalis, & quia hoc non fuit manifestum in hoc loco: induxit sermonẽ in forma dubitationis, &. d. habentibus principia aut causas aut elementa, id est, quoniam idẽ sequitur siue ponatur q̃ ille res habeant principia agentia: aut finalia: aut elementaria: aut omnia, & impossibile est vt hæc coniunctio aut sit sicut copulatiua, nam dispositio certæ scientiæ inuenitur in rebus habentibus causas quasdam per scientiam illarum causarum: sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et cum posuit hanc propositionem induxit testimonia ad veritẽ eandum illam. quod fere; inducit in posterioribus analeticis, &. d. Credimus d enim; in vnaquaque rerum &c. & signum eius quod diximus quod dispositio scientiæ certæ de aliquo non acquiritur nisi ex cognitione causæ cuius est: quoniam omnis qui dicit se scire aliquid: non dicit hoc nisi quando sciuerit illud per

A nyma vsitatã quæ nõ est doctrina demõstratiua.

b Vide pro hoc. 3. met. cõ. 4. & 12. met. cõ. 23. videt expartẽ sibi cõtradicere.

Scientia diuina de tribus causis cõsiderat vide oppositũ 3. me. c. 3. & C 12. me. c. 6. vbi. d. quod duas. vide 2. me. cõ. 6. D vbi. d. q̃ cõderat] quaE tuor; genera causarũ &c. Vide com. F 31. 3. cæli. c Idẽ. 3. ce. text. cõ. 30. d Priꝰ poꝛe. t. cõm. 5. Videcõsiꝛe. 2. phyſi. cõ. 10. &. 5. ce. com. 1. &. 5. me. cõ. 29. &. 1. phyſi. com. 82.

per suas omnes causas propinquas & remotas, & hoc inuenit in omni qui aliquid scit in veritate: quæ secundū existimationē, & q̄ in ista propositione cōueniūt omnes cōsiderātes: adeo q̄ etiā sophiste. a vt dixit in posterioribus. D.d. cū sciuerimus causas eius simplices, & intendit vt videtur causas existētes in re primas nō cōpositas, & sunt prima materia, & vltima forma quæ enim sunt præter primā materiā & vltimā formā cuiusłibet rerū naturalīū: sunt materiæ compositæ, & formæ cōpositæ. D.d. & prima principia, & intēdit hic vt videt per prima principia: primas causas quæ sunt extra rem scilicet primū agēs, & vltimū finē omniū rerū. D.d. Donec peruenīamus ad elemēta eius. & intēdit per elemēta causas existētes in re propinquas & essentiales. Et b innuit per hoc q̄d dixit: q̄d doctrina ordinata est incipere a cognitiōe causarū primarū rei cognoscēde perfecte. Deinde intēdere ad cognitionē aliarū causarū remotarū secundū ordinē: donec perueniatur ad causas propinquas. Et secundū hoc c vtitur hic hoc nomine causa & elementū alio modo ab eo quo vsus est illic prius sum morē in habēdo modicam solicitudinē de nominibus. Et cū posuit hanc maiorē propositionē in hoc sermone scilicet dicēte q̄d scientia certa de rebus habētibus causas & elemēta nō acquitur nisi ex cognitione causarū & elemētorū: dimisit minorē propositionē, & induxit cōclusionē quā intēdit per hunc sermonē, & dixit. Manifestū est q̄d in scientia naturali &c. id est, manifestū est: quoniā ex hoc sequitur q̄ qui vult largiri scientiā de natura: oportet ipsum prius querere determinationē causarū rerū naturalium habentium causas & elemēta. Et iste sermo cōponitur sic. Omnia naturalia habēt causas & elemēta & oīa habētia causas & elemēta nō sciuntur nisi ex cognitione causarū & elemētorum. Ergo omnia naturalia nō sciuntur nisi ex cognitione suarū causarum & elementorum.

Innata est autē via ex notioribus nobis & certioribus in certiora naturæ & notiora. Non enim sunt eadē nobis nota & simpliciter, vnde quidē necesse est secundū hunc modū procedere ex incertioribus naturæ: nobis autē certioribus in certiora naturæ & notiora. Et via ad illa est de rebus notioribus & manifestioribus apud nos ad res quæ sunt manifestiores in natura. Illa enim quæ sunt cognita apud nos, non sunt illa quæ sunt cognita simpliciter. Et ideo necesse est per hāc viam, & venire de rebus qui latētiores sunt apud naturā, & manifestiores apud nos: ad res quæ sunt manifestiores & notiores apud naturam.

Et via. Cū declarauit, quod oportet naturalem largiri cognitionem causarum & elementorum: incepit declarare viam inducentem ad cognitionem causarum rerum naturalium scilicet naturam demonstrationum largientium causas rerum naturalium. Et. d. Et via est d ad illa, id est, & via inducens ad cognitionem causarum rerum naturalium est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus in esse quæ sunt notiores & manifestiores apud nos: ad conclusiones priores in esse quæ

quæ sunt notiores & manifestiores apud naturā & latētiores apud nos: & est modus demonstrationū qui dicitur signū. Et cū declarauit naturā demonstrationis qua vtitur in hoc: causam dedit. Et dixit. Illa enim quæ sunt cognita apud nos & c. id est, & causa in hoc quod via per quā igitur in hac scientia debet esse a rebus posterioribus in esse ad priores in esse: quia illa quæ sunt cognita apud nos in rebus naturalibus nō sunt illa quæ sunt cognita simpliciter, id est, naturaliter: q̄d est cōtrarium in mathematicis, illa enim quę sunt cognita in illis simpliciter, & sunt cause priores in esse. sunt cognita apud nos. Quia igitur naturaliter imus de scito apud nos ad ignotū: si cōtigerit vt notū apud nos sit notū apud naturā tūc demōstrationes a date in hac scientia erūt demōstrationes cause & esse, & si cōtigerit vt nota apud nos nō sint nota apud naturā: quæ nō sunt priora in esse sed posteriora tūc demōstrationes date in hac scientia erunt de numero signorū nō demōstrationes simpliciter. Et cū notificauit q̄d via in hac scientia: est incipere a rebus notis apud nos, & intendere res notas apud naturam & ignotas apud nos, & q̄d impossibile est aliter incedere in hac scientia: incepit declarare q̄d per hāc viam oportet in hoc libro ire scilicet q̄d oportet ipsum cōsiderare de hoc ex rebus cognitis apud nos: procedēdo ad res cognitas apud naturā quæ sunt causæ quæsitæ. Et. d. Et ideo oportet nos &c. Deinde demōstrauit quæ sint illa quæ sunt cognita apud nos & latentiora apud naturā, & quæ sunt illa quæ sunt cognitiora apud naturā & ignota apud nos.

Sunt autē primū nobis manifesta & certa cōfusa magis: posterius autē fiunt ex his nota elemēta & principia nobis dividentibus hæc. Et illa quæ primo sunt apud nos euidentia & manifesta sunt mixta scilicet composita proprie, deinde in postremo efficiuntur nobis existis elementa & principia manifesta.

Et illa. Dicit & illa quæ sunt cognita apud nos primo de rebus naturalibus sunt cōposita causata ab elemētis, & illa quæ sunt ignota apud nos naturaliter sunt causæ cōpositorū sed possibile est ex rebus cōpositis, id est, ex cōsequēribus eorū cognoscere causas: adeo q̄d ex hoc erūt notæ ille causæ ex quibus cōponitur. Causæ autē sunt notiores apud naturā: quia naturā facit cōposita ex causis, vnde videt q̄d causæ sunt notiores apud illā sicut est dispositio in rebus artificialib⁹ cū artifice scilicet q̄ causæ sunt notiores apud illū. Si igit nos ageremus res naturales: tūc causæ essent notiores apud nos: sed quia nos nō habemus agere artificialibus. Vnde ex vniuersalibus in singularia oportet procedere.

Totum enim secundū sensum notius est, vniuersale autem totū quoddā est, multa enim cōprehēdit vt partes vniuersale.

Et ideo oportet nos intēdere, & procedere de reb⁹ notis vniuersalibus ad particulares. Vniuersum enī notius est in sensu, & vniuersale est aliquod vniuersum, vniuersale enim conti

a Oppositū 11. met. cō. 6. &. 3. me. cō. 3. vbi habetur q̄d vltimus finis omniū rerū a metaphysico consideratur.

b Vide consimile. 8. m. c. 12. & 1. 2. phy. cō. 72. & 38.

c Quomodo liceat verbis equiuocis in doctrina demōstratiua. vide. 3. de aīa cō. 20.

d Idē. 2. de aīa. 1. cō. 12. & 13. idē infra in hoc. 1. c. 57. & 7. me. te. c. 10. et. 3. cō. c. 61

B Documentum. a Hic patet quid sit demonstratio simpliciter & quid signi demonstratio. vide cōsimile. 2. C cō. cō. 35. & ibi etiā inuenies quid sit demonstratio causæ tā A ex seu ppter qd vide pro hoc etiā. 8. 3 phy. cō. 65. exēplum cō B uenies de demōstratiōe causæ tātū.

Contradictio hic & 1 2. poste. 1. c. A 21. ga ibi dr q̄ a singulis ad vniuersalia oportet procedere.

net res plures tanquam partes.

4 Et ideo. Cū declarauit qđ causa propter quā debemus ire in hac scīē tia de posterioribus ad priora est: quia semper debemus ire de illo quod est notiū apud nos ad illud qđ est ignotū apud nos. narrauit qđ propter hāc causam scilicet ire de notiori apud nos ad laxtius: oportet incipere in ordine doctrinæ a cognitione causarū vniuersaliū & accidentiū vniuersaliū. Et dixit. Et ideo oportet procedere &c. id est, & causa propter quā fuit necesse vt demōstrationes huius scientiæ fierent signa, & est ire de notiori apud nos ad laxtius: oportet etiā nos procedere in doctrina de rebus vniuersalibus ad particulares. Et intendit per vniuersalia vniuersalissima quæ possunt inueniri in istis rebus rerū naturaliū scilicet de causis & accidētibus: quoniā quāto magis vniuersale fuerit cōmunius: tanto magis cōtinebit. Et ex hoc sermone declaratur qđ

B Quę sint res vniuersales oīb⁹ naturalibus cōes. Vide in prologo. Cō. q̄ sit etiā libri intētio. vide ibidē. &. 3. cæ. com. 12.

intentio istius libri est loqui de rebus vniuersalibus cōmunibus omnibus quæ cōstituūtur per naturā. Et cū d. particularia: nō intendit indiuidua: sed vltima species: aut illa quæ sunt quasi vltimæ species. Et cum declarauit modum ordinationis doctrinæ in hac scientia & quod oportet procedere de illo quod est magis commune ad illud quod est magis proprium: quia illud qđ est magis cōmune est notius: quēadmodum via demōstrationis in hac scientia per hanc causam necesse fuit ire de posterioribus ad priora: incepit dare cām propter quam fuit necesse vt vniuersale intelligibile vniuersaliter sit notius particulari qđ est sub illo, & dixit. Vniuersum em &c. id est, & res vniuersales sunt notio res apud intellectū quā particulares scilicet species: quia vniuersale assimilatur indiuiduo cōposito, & cōpositū est notius apud sensum, id est,

C Idē. infra. 5. &. 2. de aīa cō. 1. & 34. &. 2. de generatione tex. cō. 51.

quēadmodum igitur illud vniuersum quod est notius apud sensum qđ est principiū fidei quā simplicia quæ sunt causæ illius vniuersi scilicet demōstrati, & similiter vniuersalia sunt notiora apud intellectum quam propria, vniuersale enim est aliquod vniuersum cum contineat multa. Quia igitur ita se habet ad intellectum sicut compositum particulare ad sensum, ideo dispositio vniuersalis apud intellectū est dispositio particularis apud sensum. Causa igitur in hoc quod vie demonstrationum in hac scientia sunt de cōpositis ad simplicia, & in hoc quod principiū doctrinæ est de rebus vniuersalibus: est quoniam vniuersum demonstratum, est notius apud sensum quam partes eius, & vniuersale est notius apud intellectum quam proprium. Et cum declarauit quod vniuersale assimilatur vniuerso composito demonstrato: dedit modum similitudinis, & dixit, vniuersum enim continet multas sicut partes: vniuersale enim continet multas species quæ sunt sub eo, & sunt sicut partes rerum compositarum indiuidualium.

D Sustinent autem idē quodāmodo hoc, & nomina ad ratiōnē totū enim quoddā & indistincte significat: vt puta circulus diffinitio autē ipsius diuiditur in singularia. Et pueri primū appellāt omnes viros patres, & fœminas matres posterius autē determinant horum vnunquodq̄.

Et

Et iam accidit hoc idem quoquo modo in nominib⁹ apud diffinitiōes: significat enim aliquod vniuersum nō determinatum. V.g. hoc nomē circulus: diffinitio eius distinguit̄ per particularia. Et puer existimat in principio omnē virum quem videt esse patrem eius: & omnem mulierem esse matrem eius. Deinde in postremo distinguit: & determinat vtrumq̄.

5 Et iam. Cū declarauit causam propter quā vniuersale est notius particulari, qđ est: sub eo incepit docere q̄ propter hanc causam illud quod significat nomen est notius apud nos q̄ illud qđ significat diffinitio, scilicet apud intellectū. Et. d. Et accidit similiter hoc idē &c. i. propter hāc causam accidit sīr eis quæ significant nōia apud illa quæ significant diffinitiones. s. qm̄ illa quæ significant nomina sunt notiora eis q̄ quæ significāt diffinitiōes. D. d. Et significat aliqđ vniuersum &c. id est. & causa in hoc q̄ nōia sunt notiora diffinitionibus est: qm̄ nomē significat aliquod vniuersum. & est species nōiata: & illud vniuersum non est distinctū: vt hoc nomen circulus qđ significat vniuersum nō distinctum: diffinitio vero eius quæ est figura plana intra quam est punctus a quo omnes lineæ exeuntes ad circumferentiam sunt æquales: est vniuersum distinctū & determinatū per elementa ex quibus cōstituitur circulus, scilicet genus & differentia. & hoc intendebat: cum dixit. determinatur per particularia. vocat enim elementa speciei & causas particularia in respectu vniuersi. Et dixit quoquo modo: quoniam illa quæ significant nomina, scilicet nomina specierū assimilatur vniuersali in quantū cōtinet causas ex quibus constituitur species: & differunt ab eo in eo q̄ vniuersale cōtinet species. vniuersaliter igit̄ est aliquod vniuersum specierū: & illud qđ significant nōia est aliquod diuisum in causas ex quib⁹ cōstituitur species. vniuersum vero in rei veritate est indiuiduū cōpositū demonstratū: & similiter partes in veritate quæ sunt partes indiuidui: & sunt ille de quibus dixit quod sunt notiores in sensu quā causæ: & ex hoc quod istud vniuersum est notius apud sensum causis: est causa in hoc quod vniuersa intellecta sunt notiora apud intellectum quā suæ partes intellectæ: siue illæ partes sint species aut causæ. & similiter hæc est causa in hoc quod res posteriores in esse, scilicet accidentia sunt notiora apud nos q̄ causæ. Et quæreret aliquis qđ hoc post. & accidit hoc idē in nominibus apud diffinitiones sunt idē: quoniam impossibile est ipsum intelligere per res mixtas cōpositas indiuiduas demōstratas: cū ex istis nō ꝓcedat ad elemēta & principia scientia: nō em̄ sunt partes syllogismi: sed ꝓcedit ad illud ex specie cōpositā: nō tio ei⁹ qđ significāt nōia apud qđ significāt diffinitiōes: quō igitur posuit hic aliū modū? Ad hoc aūt dicam⁹ qđ in primo sermone fecit cōparationē inter species & suas causas secūdū idē. & dixit q̄ species cōpositæ apud nos sunt notiores suis causis. & q̄ ex istis spēb⁹ ꝓcedim⁹ ad cognitionē causarū mediātib⁹ accidētib⁹ existētib⁹ in eis: in hoc aūt sermone fecit cōparationē inter species & causas suas secūdū imaginationē

Idē. 12. met. cō. 27. &. 2. de gña. commen. 59. Quæstio.

Prima solutio.

tionē: & dixit ꝙ illud qđ' significāt nota sunt notiora apud nos ꝙ illud qđ' significāt diffinitiones. Sūt igit tres modi cōpositiōis. s. cōpositio

Tres modi compositionis.

speciei ex suis caulis. Et cōpositio gñis ex spēb⁹: & vtraq; istarū cōpositionū ē notior apd' intellectū ꝙ ptes. Tertia aūt cōpositio ē cōpositio idividui ex suis ptib⁹. s. q̄ sunt a secūdū sui qualitatē: & ista cōpositio est notior apud sensum quā partes: & ex eo ꝙ ista cōpositio est notior apud sensum: ideo illi duo modi cōpositiōis sunt notiores apud intellectū. Et ideo nō est remotū ipm intelligere ꝙ hoc qđ' dicit: & illa quæ sunt apud nos manifesta sunt mixta cōpositā secūdū duos modos cōpositiōis. s. cōpositionē indiuidui & cōpositionē speciei: indiuiduū em cōpositū licet nō sit principiū in doctrina demōstratiua: tū est principium acquisitiōis vniuersalis qđ' est principiū doctrinæ demōstratiuæ. Et cū declarauit ꝙ cōmune est notius apud nos proprio: quēadmodū cōpositum est notius simplicibus suis dedit testimonium super hoc & dixit. Et puer existimat &c. i. signū eius quod cōmune est noti⁹ apud nos naturaliter ꝙ propriū est: quia videmus comprehēsionem communem præcedere tēpore in infantibus propriā comprehēsionē. infans enim in principio cōprehensionis existimat omnē virū esse patrē: & omnē mulierem esse matrem. & cum vigoratur intellectus suus cognoscit patrem inter cæteros viros: & matrem inter cæteras mulieres.

Tex. cō. 8.

Isse igit est prolog⁹ libri: & cōtinet intētionē: & ordinē ei⁹: & modum doctrinæ demonstratiuæ. CAP. II.

A Necesse est autem: aut vnum esse principiū aut plura: & si vnum: aut immobile sicut dicunt Parmenides & Melissus: aut mobile sicut physici. hi q̄dem aerem asserentes esse. alij vero aquam primum principium. si autem plura: aut finita: aut infinita. & si finita plura autem vno: aut duo: aut tria: aut quatuor: aut secundum aliquem alium numerum. & si infinita: aut sic est sicut dixit Democritus genus vnum: figura vero aut specie aut differentia: aut contraria. Et oportet necessario vt principium sit vnum: aut plura vno. Si vnum aut immobile vt dicunt Parmenides & Melissus: aut mobile vt dicunt naturales. quidam enim dicunt quod primum principiū est aer: quidam aut ē aqua. Si verò principia fuerint plura vno: aut erunt finita: aut infinita. Si igitur fuerint plura vno: sed finita: aut erunt duo: aut erunt tria: aut quatuor: aut alterius numeri necessario quicunq; sit. Si autem infinita: aut erūt sicut dixit Democritus eadem in genere: sed in figura & in forma diuersa: aut erunt cum hoc contraria.

6 B Finito prologo incepit perscrutari de principijs communibus omnium rerum. Et dixit. Et oportet necessario secundum naturam diuisionis vt principium existens in re sit vnum aut plura vno: & si aliquis posuerit principium esse vnum: aut erit non trāsmutabile

transmutabile vt dicunt Parmedines & Melissus qui dicunt non naturaliter: quia negant transmutationem & motum: aut transmutabile: vt dicunt naturales, scilicet qui naturaliter loquuntur: & secundum naturam diuisionis deberet dicere. & si vnum: aut erit finitum: aut infinitum: vt dicunt Parmenides & Melissus. sed innuit hanc diuisionē plurium principiorum per finita & infinita. & dixit. Vt dicunt Parmenides & Melissus. id est si imaginati fuerimus quod Parmenides & Melissus vtantur hoc nomine ens pro principio: isti enim non dixerūt principium esse vnum immobile: sed ens esse vnum immobile. & sic potest quis intelligere per ipsum ens non principium entis: & est conuenientius vt dicet post: quoniam si vtuntur hoc nomine ens pro principio: tunc non possunt dicere ens esse vnum: quoniam principium habet in se duo: ipsum principium. illud cuius est principium. Et cum induxit modos quos potest dicere. qui dicit principium esse vnum reuertitur est: etiam ad numerandum omnes modos quos potest dicere: dicens principia esse plura vno. scilicet principia quæ sunt in re. & dixit: Et si sario habent numerum determinatum. Deinde dixit. Et si infinita &c. id est & si infinita: aut erunt eadem in genere: diuersa in forma & figura: aut diuersitate contraria: aut non contraria, scilicet infinita: aut erunt eadem in specie: diuersa in quātitate vt dicebat Democritus: sed innuit hoc cū diuidēs per primū: vt est suus mos in abbreuiatione: multitudo enim aut est rerum secundum formam: aut secundum quātitatē. & has duas multitudines dixerunt antiqui de principijs: & tacuit diuisionem plurium principiorum in motum & in quietem: nullus enim dixit plura principia quiescentia esse: aut quiē contentus est hac diuisiōe in primo principio.

C Tex. cō. 8.

D Multitudo aut est rerū secundū formā aut secūdū quātitatē

E tem. Idē. 3. meta. t. com men. 11.

Similiter autem quærunt: & quæ sunt quærēdæ: quot sunt ex quibus sunt quæ sunt quærunt primum hoc: vtrum vnum aut plura sint: & si multa: aut finita aut infinita: quare principium & elementum quærunt vtrum vnum aut multa. Et eodem modo quærunt illi qui quærunt de entibus quot sunt: prius enim ꝙ perscrutentur de illis ex quibus sunt entia: perscrutantur de eis vtrum sint plura aut vnum. Et si plura: vtrum finita aut infinita: & sic erit perscrutatio eorū: & de principio & de elementis: vtrum sint vnum aut plura.

Et eodem. Et in hunc modum inquisitionis diuiditur perscrutatio eorum qui perscrutantur de entibus quot sint: & sunt illi qui vtuntur pia esse entia: quia solummodo perceperunt materiale principium & non formale: quare non fecerunt differentiam inter principium & ens. illi enim perscrutantur de entibus vtrum sint vnum aut plura: quia intendunt per hoc nomen ens principium: & sic perscrutatio eorum in nihilo differt a perscrutatione de elementis vtrum sint vnum aut plura: cum non differant nisi in voce tantum. Deinde dixit. Quoniā ex hoc quod perscrutantur de illis ex quibus &c. id est quoniam isti ex perscrutatione

7

Antiqui peperunt solā materiale principium non formale. Idem. 1. phyſi. cō. 9.

Idem .2. de aia. c. 36. & 9. c. 7. meta.

scrutatione sua de rebus quæ sunt principia entium perscrutantur primo de entibus vtrum sint vnum aut plura. & si plura: vtrum finita aut infinita: & sic perscrutatio eorum de ente vtrum sit vnum aut plura: eadem est cum perscrutatione de principio aut elemento: vtrum sint vnum aut plura.

G

Vltra rep. clarior.

Id quidem igitur si vnum & immobile sit quod est intendere: non de natura est intendere. Sicut enim geometræ nō amplius ratio est ad destruentē principia sua. Sed aut alteri⁹ est scientiæ: aut omnibus communis. Sic neq; ei qui de principijs.

H

Considerare igit si id qđ est: vnū sit: atq; immobile: nō ad naturalē physicū pertinet &c.

Non amplius principium est: si vnum solum: & sic vnum est principium enim cuiusdam: aut quorūdam est. Et dico nūc quod cōsideratio de ente: vtrū sit vnū immobile: nō est consideratio naturalis. Quemadmodū igitur geometra non habet disputationem cum eo qui negat principia geometriæ. Sed loqui de hoc spectat ad aliam scientiam à geometria: aut ad scientiam communem omnibus scientijs. Similiter naturalis nō habet loqui in principijs an sint. Non enim erit hic principium omnino si fuerit vnū tantū: & fuerit huiusmodi vnū. Principium enim est alicuius principium: aut aliquorum.

I 8

Et dico. Cum dixit quod illi qui vtuntur hoc nomine ens pro principio nō differt perscrutatio eorum scilicet vtrum ens sit vnū aut plura a perscrutatione eorum qui perscrutantur: vtrum principium sit vnum aut plura. incæpit dicere quod illi qui vtuntur hoc nomine ens pro ipso ente: & nō pro principio dicentes ipsum esse vnum & immobile: multū distant ab eis qui vtuntur hoc nomine ens pro principio. consideratio enim istorum est naturalis: illorum vero non naturalis. Et dicit. Et

a Motu ab lato aufert natura. Idē 2. phy. 71. & infra in hoc primo. 11. & 8. ph. 22. & 23.

dico nunc &c. ideſt consideratio non de ente: vtrum sit vnum aut plura: & mobile aut immobile quando hoc nomen ens non significat ipsum principium est perscrutatio innaturalis. Deinde dicit causam. quemadmodum igitur geometra &c. ideſt qui dicit ens vnum esse & immobile: negat principia quæ ponit naturalis scilicet naturalia plura esse & mobilia & habentia principia ideſt composita. nam posito ente esse vnū non erit illic principium omnino: & similiter a motu ablato non erit illic principium mouendi scilicet natura. & quia qui hoc ponit negat principia posita a naturalitire cium est vt cum eo non sit disputatio: quemadmodum geometra non disputat cum negantibus prima principia geometriæ. sed loqui cum huiusmodi hominibus pertinet ad aliam

L

Quę sit scientia cōmunis omnib⁹ scitijs quæ disputare habet contra negātes principia oium scitarum particularium.

scientiam: aut propriam: aut communem omnibus scientijs scilicet primam physosophiam aut artem disputandi: & dixit: similiter naturalis non habet loqui de principijs ideſt similiter aut de principijs notis per se non oportet loqui in hac scientia: aut si fuerit erit alterius a naturali. Deinde dicit non enim erit hic &c. ideſt secundum enim sermonem dicentis ens esse vnum & immobile: non erit hic principium omnino neque causa rerum naturalium. si enim est principium: est illud cuius est principium: quare ens non erit vnum sed plura vno-

Qui

Qui igitur dicit ens esse vnum & immobile negat principia cognitionis, & principia eius quod est esse & cognitionis. entia enim esse plura, & mobilia est de principijs cognitionis in hac scientia, entia autem naturalia habere principia quæ sunt causæ motus & quietis in eis est principium cognitionis & esse, hoc igitur nomen principium vſitatur hic pro ambob⁹ modis. Et exposuit modum in quo sequitur quod dicens ens esse vnum negat principium essentiæ & cognitiōis. & tacuit modū ex quo cōtingit dicēti ens esse vnū negare principia cognitionis, & est pluralitas & motus. Nā qui negat principiū, negat pluralitatē & motū principium enim est causa vtriusq;. Et dixit. non erit hic &c. secundum enim dicentem quod ens est vnum intendēdo simpliciter non erit hic principium omnino, quia principium exigit compositionem & pluralitatem, & dicere ens esse vnum exigit cōtrarium. non igitur erit hic principium si ens fuerit vnum hoc modo scilicet simplex. &c hoc intendebat cum dixit. & fuerit vnum huiusmodi, id est. & fuerit simplex.

Vide. 1. cæ. cō. 4. &. 8. phy. cō. 22.

Qui negat principium

M

negat plura litatē princi pium ēm est cā vtriusq;.

Quō princi piū sit causa mot⁹. Vide 3. meta. t. c. 5. ex diffinitiōe sua, sed est cā' plura litatis propter suam reſonem ad principia. tum &c.

Simile igitur intendere est, an sic vnum est, & ad aliam positionem quamlibet disputare. Verbi gratia, ad dicta aut heraclitana, aut si quis dicat hominem vnum quod est esse. a

a Litera ar gu. Sic est 9

Et perscrutari de vno si fuerit huiusmodi est simile ad loqui in contradictione alterius positionis quecunq; sit positionū, quæ solummodo sunt ex eis quæ simpliciter dicuntur verbis, vt sermo Heracliti, aut sermo dicentis ens esse vnum hominem.

itaq; si hoc mō sit vnū considerare & de alia quāuis posītione disse

N

Et perscrutari. Hæc perscrutatio de ente vtrum sit vnum aut non vnum, aut loqui de hoc, simile est cum loqui & perscrutari de aliqua positione falsa quæ nullam habet rationem, sed solummodo dicitur verbis, vt sermo Heraclíti quod omnia sunt mobilia, aut sermo dicentis omnia entia esse vnum hominem demonstratum. non enim est differentia inter sermonem dicentis omnia esse vnum, & dicentis omnia esse vnum equum, aut omnia esse vnum hominem.

rere. quę sermonis causa dicit qualis est Heraclíti vel qđ sit vnum hominem esse dixeris.

Aut soluere litigiosam rationem quod sane vtræque quidē habent rationes, & Melissi & Parmenidis, et enim falsa accipiunt, & non syllogizantes sunt. Magis autem Melissi opinio onerosa est & non habens defectum, sed vno incouenienti dato alia contingunt, hoc autem videre nihil est difficile. Et assimilantur cuidam sermoni sophistico, & hoc inuenitur in vtroque sermone, scilicet Melissi & Parmenidis, accipiunt enim falsa, & quod non sequitur syllogismo. Sed sermo Melissi est magis vanus & non est in hoc dubium, concesit enim eo improbabile, & induxit super ipsum residuos sermones.

Et assimilantur. cum dixit quod sermo dicentiū ens esse vnum est de gñe sermonū fictorum, incepit declarare naturam sermonis à quo acce-

perunt

10

Vno incon
uenienti da
to alia con
tingunt.

Q
Idē infra.t.
com.22.

Sermo van?
est qui ? ex
falsis ppō
nib? & ex
mala forma
Idem infra
com.22.

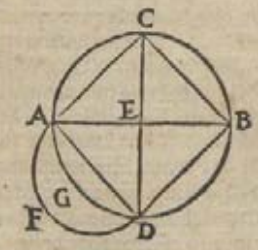
a Quando
propositio
minor est in
finita in pri
ma figura
sylłus erit
cōcludens,
minime aūt
qñ negatiua
fuerit.

p
Idē primo
priorū.t.c.7
b In hoc.t.
t.cō.23.24.
& 25.

Litera arg.
Sed ex tāctū
quæ q̄piam
ex principijs
ostendit fal
sa.

perunt signum: dicentes ens esse vnum: scilicet Parmenides & Melis
sus. Et dixit. & assimilantur &c. id est, sermo eorum per quem ratio
cinantur super hoc quod ens est vnum: similis est quibusdam sermoni
bus sophisticis: & hoc sophisma inuenitur in vtroq; sermone per quē
ratiocinantur ambo. Deinde dixit. accipiunt enim falsa &c. id est, po
nunt enim in suis syllogismis falsas propositiones & faciunt syllogis
mum non concludentem, aut simpliciter, aut illud quod nituntur con
cludere: & talis est sermo vanus: vt dictum est in sophistica: scilicet qui
est ex falsis propositionibus & mala forma. Deinde dixit. sed ser
mo Melissi &c. id est, sed sermo Melissi est magis vanus quam sermo
Parmenidis, & non facit aliquam dubitationem, quia concessit in eo
propositionem improbabilem falsam, & est quod si ens non generatur
non habet principium syllogismus eius est, quod si ens generatur ha
bet principium. Deinde destruxit antecedens & cōclusit quod non ha
bet principium & peccauit in destructione, cum hoc q̄ propositio di
cens quod ens non generatur est falsa. Syllogismus autem Parmeni
dis est, quod quicquid est præter ens non est ens, & quod non est ens ni
hil est, ergo ens est vnum. iste etiam non conclusit illud quod intende
bat concludere cum hoc quod propositiones eius etiam non sunt vere,
quia sunt duplices ex equiuocatione, conuenit igit ex syllogismo Me
lissi in hoc q̄ est maius in materia & forma, sed dixit in eo q̄ est min?
vanus, quia propositio minor in eo non est negatiua, sed est infinitiua.
a & cum propositio minor est infinita in prima figura erit conclu
dens, sed non est ita de negatiua. syllogismus enim tunc non concludet,
& intelligo per priuatiuam hoc quod dixit, quicquid est præter ens est
non ens. id est, non est ens. Intendebat enim per hoc quod dixit q̄ quic
quid est præter ens in rei veritate est non ens, & quicquid est non ens est
nihil. & ipse loquetur post in hoc quod istis syllogismi sunt sophistici,
& declarabit b corruptionem eorum sicut diximus.

Hippoc. coij tetragonismus.

Nobis autem subiiciantur quæ sunt natura aut omnia, aut quæ dam moueri, manifestum est aūt hoc ex inductione. similiter autē neq; conuenit omnia soluere, sed aut quæcūq; ex principijs aliquis demonstrans mentitur, quæcūq; vero non minime vt tetragonis mum eum quidem qui per deci siones geometrici est dissoluere, il lud autem antiphontis geometri ci est, Nos aūt ponamus quod oīa naturalr, aut quędā sunt mobilia, & hoc manifestum est ex inductione est cum hoc non opor tet contradicere omnibus, sed solūmodo oportet contradicere eis.

Brissonis Tetragonismus.

Tetragonismus antiphontis.

eis quorum declaratio fundata est super principia: sed falsa sunt: eis autem quæ non sunt talia, nō. Ver bigratia, quadraturæ circuli: qua: enim sit secundum abscisionem geometer habet ei contradicere. Quæ autē sit secundum Antiphō tem non habet geometer.

Nos autem. Cum declarauit quod sermo dicens quod ens est vnum & im mobile: non est sermo naturalis: & q̄ naturalis non debet contradicere ei.

Dixit. Nos autem ponamus &c. id est, nos autem cum intendimus loqui naturaliter, ponamus primo quod o mnia naturalia: aut quædam: sunt mo bilia: & hoc manifestum est ex indu ctione rerum naturalium. Et dixit: aut quædam præseruando se ab ani ma & formis. est enim dubium: vtrum sint mobiles aut non: sed licet non mo ueantur: tamen sunt naturales secundū quod sunt in mobili, aut dixit hoc, quia dubitatur de partibus quæ sunt apud cētrum terræ: vtrum possint mo ueri, aut non. & similiter est dubium, vtrum tota terra possit moueri, aut non. Et cum dedit causam pro, pter quam posuit ista & est, quia consideratio eius est naturalis, & qd intentio eius prima non est cōtradicere opinionibus falsis in hac scię tia: sed declarare substantias & quiditates rerum naturalium. Dedit etiam secundam causam ad hoc, & dixit, & cum hoc non oportet con tradicere omnibus, id est, & cum hoc, si posuerimus quod oportet ar tificem contradicere opinionibus falsis suæ artis, tamen non omnib?, sed solūmodo debet contradicere eis quæ concluduntur a primis pro positionibus illius artis, sed cum conclusione falsa. Eis autem in qui bus est peccatum in ipsis principijs non oportet contradicere. Verbi gratia, qm̄ sermo eius qui existimauit se quadrare circulum cum qua drauit lunares figuras, quæ sunt portiones circulorum, oportet geo metram contradicere ei, quia peccauit in eis quæ sunt post principia. Portiones enim cadentes in circulo licet sit possibile facere quadra tæ æqualia eis, tamen non sequitur ex hoc facere quadratum æquale cir culo, nam illæ portiones non consumunt circulum per diuisionē. Istud igitur peccatum non est essentiale, & geometer debet destruere ipsum: Antiphonti autem non debet contradicere, quoniam cum iste fecit in circulo figuram æqualium laterum & angulorum. & fecit super quod libet laterum triangulum isochelem diuidendo arcus inspicientes late

ra in

ff
Vide. 2. ce com. 84.

Formæ na turales licet nō moueantur, tñ sunt naturales sc cūdū quod sunt immobili. Vide de motu naturæ. t.c. com. 57.

Intētio pri ma Aris. nō est contradi cere opinio nibus falsis in hac scię sed declara re substātias & quidita tes rerū na turaliū. Et q̄ patet me taphysicum nō cōsidera re q̄ditates rerū in parti culari. cōsi mile. vide. 6 me. cō. 2. & 2. ph. 17. & 27. &. 26. &. 74. &. 3. de aīa. cō. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

&c. 11. &c. 4. met. com. 1.

ra in duo media deducendo lineas ad extrema lateris, & sic fecit in circulo figuram æqualium laterum & angulorum maiorem prima. cuius numerus laterum est duplus ad laterum primæ figuræ, & cum fecit in hac figura illud quod fecit in prima, inuenit etiam in circulo figuram aliam maiorem secunda, & existimauit quod cum fecerit sic, quod diuisio non procedit in infinitum, sed perueniet ad figuram æqualem circulo, & cum fecit quadratum æquale huic figuræ existimauit quod illud quadratum erat æquale circulo. sed istud peccatum est essentiale, quia geometer habet principium quod diuisio procedit in infinitum, & ideo non debet ei contradicere.

Q. Geometer habet pro principio q̃ diuisio procedit in infinitum. Idem 3. phi. cõ. 60

Sed quoniam de natura quidem non naturales aut oppositiones aut defectus cõtingit ipsos dicere, fortasse enim bene se habet aliquantulum disputare de ipsis: habet enim philosophiam, hic respectus.

Sed quia accidit quod sermo eorum est de natura: & si dubitationes eorum non sint naturales: rectum est incipere parum loqui cum eis. consideratio enim de hoc est philosophie.

12 Sed quia. Cum declarauit quod non oportet naturalem loqui de dubitationibus non naturalibus, & voluit loqui cum eis secundum dubitationem propter vtilitatem prouenientem ex hoc ei qui incipit in hac arte, incepit declarare causam cogentem ipsum ad loquendum de hoc. Et dixit. sed quia accidit &c. dd est, sed quia accidit istis duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo & infinito & alijs, rectum est loqui cum eis cum istis quæstionibus disputare, licet non sint naturales, quoniam & si loqui cum eis non oportet naturalem, tamen oportet primũ philosophum.

R Principium autem maxime omnium proprium est: quoniã multipliciter dicitur id quod est. Quomodo dicentes vnũ esse omnia: vtrum substantiã omnia: aut quãtitatẽ: aut qualitatem, & iterum vtrum substantiã vnã omnia: vt hominem vnum: aut equum vnũ: aut quãtitatẽ vnã: aut qualitatem vnã erunt hæc: vt album: aut calidum: aut aliquid aliorum talium. Hęc enim oĩa differũt multũ & sunt impossibilia dicere.

Et illud quod est principiũ omniũ istorũ est istud: quia ens dicitur multipliciter: quomodo igitur dicunt illi qui dicunt omnia esse vnũ: vtrũ secũdũ quod omnia sunt substãtiæ aut quãtitates: aut qualitates: & etiã vtrum omnia sint vna substãtia. Ver. g. vnus hõ aut vnus equus aut vna anima: aut omnia, sunt quale: sed vnum. V. g. albus aut calidus: aut aliud similium. Omnia enim ista multũ differũt: & dicere ea eẽ impossibile est.

Ꝫ S Notũ est q̃

Et istud quod oportet poni principium in loquendo de istis omnibus opinionibus non naturalibus, est istud. quoniam cum sit notum quod ens dicitur multipliciter de decem prædicamentis, quod igitur prædica-

prædicamẽtũ significãt per hoc nomen ens dicẽtes oĩa entia esse vnum: & verũ sit hoc: quia oĩa sunt substãtia: aut q̃titates: aut qualitates. i. vnũ in substãtia: aut vnũ in quãtitate: aut in qualitate: & sic erũt vnũ secũdũ gen⁹: & plura secundũ speciem: aut intrẽdũ per hoc qd̃ dicunt: q̃ oĩa entia sunt vnũ: q̃ oĩa entia sunt vnum indiuiduũ. v. g. vnus homo: aut vn⁹ equus: aut intendunt per hoc qd̃ dicũt q̃ entia sunt vnũ. i. qd̃ oẽs qualitates sunt vna qualitas secundũ indiuiduũ. v. g. hoc calidũ & hoc albũ. & quod oẽs quãtitates sunt vnũ indiuiduũ quãtitatis: & aliorũ indiuiduorũ prædicamentorũ. ista enim q̃ significãt hoc nomen ens multũ distant: & omnia sunt impossibilia. hoc enim nomen ens aut significat genus aut vnũ indiuiduum numero: & quomodocunq; sit ens erit multũ.

Et cum dixit: ista enim distant multũ &c. intendit intentiones enim de quibus dicit hoc nomen ens existis quæ numerauimus. s. vniuersale & indiuiduum multum differũt: & vnaquæq; earum est impossibilis.

Si quidẽ enim oĩa erũt substantia & quale: & quãtũ: & hoc siue separata adinuicem siue non: multa sunt quæ sunt: si vero oĩa: aut quantum sunt: aut quale: siue cum sit substantia: siue cũ nõ sit: inconueniens est. Si oportet etiam incõueniẽs dicere impossibile. Nullum enim aliorũ separabile est extra substantiam omnia nam q̃ de subiecta substantia dicuntur.

Quoniam si fuerit hic substãtia & quale: & quãtũ: siue ista fuerint distincta abinuicem: aut non fuerint: entia erunt plura. & si omnia fuerint quale aut quantum siue substantia fuerit: aut non fuerit: hoc erit improbabile si impossibile possit dici improbabile. Nullum enim cæterorum separatur a substantia scilicet existens per se singularis: & distincta. omnia enim dicuntur in subiecto quod est substantia.

Quoniam. Si enim concesserint hoc esse substãtiã: & quantũ & quale contingit eis entia esse plura: aut secundum indiuiduum si non concesserint vniuersale esse: aut secundũ genus & indiuiduũ si concesserint ipsum esse & siue ponant ista prædicamenta separari abinuicem aut nõ: sed quædã ex istis existere in quibusdam vt est verum. & hoc intendebat cum dixit: siue fuerint distincta abinuicem: aut non fuerint. Et cũ declarauit, quod si concesserint hoc esse substantiam & quantum: & quale: & vniuersaliter plusquam vnum prædicamentum: contingit eis entia esse plura. incepit etiam dicere impossibile contingens eis si hoc non concesserint: & posuerint ens esse aliquod cæterorum prædicamentorum præter substantiam: nam si posuerint ens esse in vno prædicamẽto: aut ponent eum esse substantiam: aut in alio a substantia. & dixit. & si omnia fuerint quale &c. idest & si posuerint: quod per hoc nomẽ ens intendunt aliquod prædicamentorum præter substantiam aut quale: aut quantum: siue concesserint substantiam esse aut non: hoc erit impossibile & improbabile. si impossibile possit dici improbabile: contingit eis oĩ modo entia esse plura. nã si posuerint qd̃ oĩa sunt qualitates tñ

ens dicitur multipliciter de decẽ prædicamentis. Idẽ. 4. m. tex. cõ. 2. Idẽ in præsenti.

Intentiones istæ de quibus dicitur hoc nomen ens. s. vñe & indiuiduũ multũ debent. p hoc vide. 7. me. T cõ. 57. qũo opponãtur vniuersale & particulare. vide etiã 12. me. cõ. 27.

2 Nullum aliorũ prædicamẽtorum 14 separabile est a substãtia.

aut quantitates: aut vnum cæterorū prædicamētorum: tunc aut concedent substantiam esse: aut non concedent. si concedent: tunc entia erūt plura: & si non concedent illam esse: continget illud prædicamentum existere per se & separari: & nullum cæterorum prædicamentorū præter substantiam potest separari per se: sed omnia dicuntur in subiecto: vt declaratum est in cathegorijs: & cum prædicamentum quod intendunt per hoc nomen ens sit in subiecto. ergo entia sunt plura.

V In capitulo de substantia.

Melissus autem infinitum esse dicit quod est: quantum itaq; aliquid est quod est. Infinitum enim in quantitate est: substantiam autem infinitam aut qualitatem: aut passionem esse non contingit: nisi secundū accidens. si simul & alique quantitates sunt. Infiniti enim ratio congruit quantitati: sed non substantiæ: neq; qualitati: si quidē igit substātia est quātū: dico aūt non vnū est quod est. Si vero substantia solū sit nō infinitū est neq; magnitudinem habebit vllam: quantum enim quoddam erit.

X Infiniti ratio cōgruit quantitati.

Melissus vero dicit ens esse infinitū: & secundū hoc ens erit aliqđ quantum. Infinitum enim est aliquod collocatū in quanto substantia autem infinita: aut qualitas: aut vbi impossibile est vt sit nisi per accidens: si aliqua ex eis cum eis quæ sunt habuerint quantitatem. Diffinitio enim infiniti exigit quantitatem: & non substantiā: neq; qualitatē. Si igitur ens fuerit substantia: & quantum erit duo non vnum: & si fuerit substantia tantum tunc ens non erit infinitum neq; habebit mensuram omnino. Nam si habuerit mensuram erit aliquod quantum.

15 Melissus. Cū declarauit qđ hoc nomen ens dicitur de intentione vniuersali & particulari. s. indiuiduoꝝ: & q; si intenderit per illud intentionem vniuersalem: tunc non erit vnum: sed plura. si intenderit intentionē particularē tūc aut erit de prdicamēto substantiæ: aut de cæterjs prædicamentis: & manifestum quoniam impossibile est vt ens sit vnum si intendant aliquod indiuiduum cæterorum prædicamētorum præter substantiam: aut quantum: aut qualem: nam indiuidua cæterorum prædicamentorum præter substantiam: existunt in indiuiduis substantiæ & sic ens saltem erunt duo: indiuiduum accidentis: & indiuiduum substātiæ: incepit destruere reliquum condiuidens: & est ipsum indiuiduum substantiæ. Et dixit. Melissus vero dicit &c. i. & si dixerint q; intendunt per hoc quod dicunt: qđ ens est vnum indiuiduum substātiæ tūc sermo eorum destruitur ex hoc quod ponunt: quoniam alter eorum dicit ens esse infinitum: scilicet Melissus: aliter dixit finitum scilicet Parmenides: & secundū vtrumq; contingit si ens fuerit vnum vt sit quantū tantum. Infinitum enim & finitum sunt de differentijs quantitatis: & hoc intendebat cum dixit infinitum enim est collocatū in quāto. D. d. substantia vero infinita &c. i. substātiam aūt dici infinitā aut qualitatem: aut vbi: aut aliud prædicamentorū impossibile est per se. s. secundum qđ est substātia: aut vbi: sed possibile per accidens. cū fuerit positum

Y Ex hoc patet secundū Cō. individuū substātie distinctū esse ab individuis cæterorū prdicamentorum. Idē. 7. me. cō. 2. Infinitum & finitum sunt de differentijs quātitatis. Idē. 8. phy. c. 79. Idem

tum hæc esse aliqua prædicamentorū: q̄ cū suo esse proprio habēt quātitatē scilicet qp quātitas accidat eis: secūdū hūc modū igitur dicitur qđ substātia est infinita aut finita. i. secundū qđ accidit ei qp sit quāta: & similiter de alijs prædicamentis. Et cū posuit qp infinitū est propriū quātj dedit rationē sup hoc: & dixit: diffinitio eñ finiti &c. i. qm diffinitio infiniti est quantū nō terminatū: quantū igit est genus infiniti qa nō dicit in diffinitiōe ei? qp est substātia: aut vbi. & hoc q; dixit de infinito intelligendū est de finito. D. d. si igit ens &c. dicit: & cū declarauit qp infinitū p̄dicat de quāto essentialr: & de alijs p̄dicamētis p ac cidēs: si intendūt cū dicūt qp ens est vnū substātia & quātum: substātia enim nō dicit infinita: nisi secūdū qp est quāta: tūc ens erit duo: nō vnū. scilicet substantia & quantum secundū qđ dicitur ipsa esse finita: aut infinita: & si intendūt substātiā tātū tūc nō dicit infinita: neq; habere mensuram omnino. si enim haberet mensuram esset quanta: & ista contradictio est secundum sermonem non secundum rem.

A Vnum. continuitate. Indiuisibilitate. Ratione.

Amplius qm̄ & ipsum vnū multipliciter dicitur quēadmodum & qđ est Intendendū est quomodo dicunt vnū esse oē. Dicitur em̄ aut cōtinuum vnū: aut diuisibile aut quorū ratio vna & eadē est quæ aliquid erat esse: quemadmodū vapa & vinū.

Et etiam cum vnum dicatur multipliciter sicut ens dicitur. Considerandum est quomodo dicunt totum esse vnum. Dicit enim vnū aut de continuo: aut de indiuisibili: aut de eis quorū ratio quæ significat quiditates est idem: vt vinum & merum.

Quæstio. litera argy. Existit aūt dubitatio de parte ac

16 toto nō ad sermonem fortasis ac commoda.

B

Et etiā. Cū destruxit ꝓpositionē dicētē: q; ens est vnū diuidēdo oēs inētiones de quibus dicit ens secundū famositatē qđ est subiectū prōnis: incepit destruere eā diuidēdo intētiones: dicit quibus de vnum q đ est prædicatū in ꝓpone. Et dixit. & etiā cū vnū dicat &c. i. & quemadmodū nobis apparuit ex diuisione intentionū de quib? dicitur hoc nomē ens: qđ ista propositio nō est vera secūdū aliquam earū. Si & apparebit nobis si diuisarim? intētiōes de qbus dicit hoc nomē vnū: & cū dixit hoc: incæpit diuidere. sed m quet modos dicit vnū: & dixit q dicit trib? modis: quorū vnus est cōtinuū. V. g. vna linea & vnū corp? & vna superficies. Secūdus vero est indiuisibile. V. g. punct?. Tertj vero nomina quæ significant idem secundū diffinitionem. V. g. vinum & merum: & intendit per rationem quæ significat quiditatem diffinitionem.

Siquidem igitur continuum est: multa sunt quod est. Infinitum enim diuisibile est continuum. Habet autem dubitationem de toto & parte: fortasis autem non ad hanc rationē: sed ad ipsam & secūdū seipsam: vtrum vnum aut plura sunt pars: & totum: & si vnum quomodo vnum: & si plura: quomodo plura: & de partibus non continuis Et si toti vnum vtrūq; est sicut indiuisibile est: quoniam & eisdem eadem erunt.

Et si semper est: cōtinuum est vnum & multū. Cōtinuū em̄ diuiditur in infinitū. Sed est hic q̄stio de parte & toto: & si nō

C & totū & q pacto sint vnū vel plura. & si sint plura quonam modo sint plura. & de partibus nō cōtinuis eadē sunt q̄rēda

Universidad de Deusto

Et si vtraq; pars & ipsum totum sint vnū pinde; atq; indiuisibile & pri-

17 ,pfecto par-tes vnū idē, tidem erūt.

est huius sermonis videtur existere per se: & est vtrum pars & totū sit vnum aut plura vno: secundū quemadmodū sunt vnū aut plura vno & partes etiam non continue si quælibet est totius & vnaquæq; est idem: quia non separatur ab eo: ergo necesse est vt quædam conueniant cum quibusdam.

Et si semp. Cū diuisisset intentiões de quibus dicit hoc nomē vnū incepit declarare & cōsiderare de vnaquaq; earū: vtrū prædicetur de ente.

Et dixit. & si semper est cōtinuū &c. & si intendūt per hoc qđ dicūt quod ens est vnū qđ est cōtinuū: oportet eos cōcedere ipsum esse vnū quodāmodo & plura alio modo. Continuū em̄ pōt dici in infinitū: & sic ens nō erit vnū simpliciter est enim vnū actu: & plura potētia. s. secundū diuisibilitatē. Et quia etiā accidit in cōtinuo & in oī habēte partes vt multitudo ei⁹ nō sit secundū diuersitatē partiū a seinuicē: sed & etiā secundū diuersitatē partis a toto: incepit etiā quærere hāc diuersitatē: & inducit quæstionē cōtingentē antiquis in hoc: & dixit: sed est quæstio &c. i. & est hæc quæstio de parte & toto pēdēs ex hoc sermone: & visum est quod si nō pendet de hoc sermone necessario: tamē est quæstio pernecessāria per se. D. induxit quæstionē: & dixit & est vtrum pars & totū &c. i. & ista quæstio est vtrū pars & totū siue idē aut dsuersa. & si idē quomodo possunt dici esse idē: totū em̄ videtur esse aliud a parte: & etiā si partes differūt a toto quo dicunt esse alie: totū em̄ nihil aliud est qz̄ cōgregatio partiū: & cū induxit hāc quæstionē in cōtinuo dixit: & partes etiā nō cōtinue &c. i. & in partibus rerū cōtiguarū: & nō cōtiguarū, V. g. manu & pede: & aliarū partiū compositorū accidit hæc quæstio: quū si vnaquæq; partiū est idem cū toto quia est totius, id est nō separata a toto: tunc vnaquæq; partium erit idem toti: & sic oēs partes erunt inter se eędem. ergo & caput & manus & collum erūt: idē ergo pars nō est totum. & illud impossibile quod sequitur si totum & pars fuerint idem sequitur necessario & sermo oppositus isti non exprimitur propter suam famositatem: & est quod si omnis pars est alia a toto: tunc omnes partes erunt aliud a toto: & rorum nihil aliud est quā congregatio partium: ergo totum est aliud a se. & illud sophisma est cōpositionis & diuisionis: quoniam vnaquæq; partium dicitur esse aliud a toto: sed omnes simul non possunt dici esse aliud a toto.

At vero si sicut indiuisibile est: nullū erit quātū: neq; quale: neq; iā infinitū: qđ est sicut Melissus dicit: neq; finitū sicut Parmenides: terminus enim indiuisibilis finitus nō est. Et si totū fuerit vnū ita qz̄ sit indiuisibile. tūc nō erit quātū aut quale. Et etiā ens nō erit infinitum vt dicit Melissus: neq; finitum vt dicit Parmenides: indiuisibile enim est finis non finitum.

Et si totū. Cū induxit illud qđ cōtingit eis si intēderint p vnū cōtinuū: induxit etiā impossibile cōtingēs eis si intēderint per hoc nomē vnū indiuisibile. Et dixit: & si totū fuerit vnū &c. i. si aliqs dixit qz̄ cū dixerit totū ens esse vnū intēdebat esse indiuisibile: tunc nō erit hoc quantū: neq; quale: neq; substātia: neq; aliud aliquod prædicamentorū: quoniā

quoniam omnia ista sunt diuisibilia: a aut per se: vt est quantum: aut per accidens: vt sunt reliqua. Et cum declarauit quod dicens hoc non potest concedere hoc esse substātia: aut quale: aut quantum: quod est valde improbabile: incepit declarare impossibile: quod contingit his duobus viris secundum hoc quod ponunt: non secundū rēm in se, & dixit & ens etiā non erit infinitū &c. id est, & contingit Parmenidi & Melisso secundū hoc qđ dicunt vt ens nō sit infinitum: vt Melissus dicit: neq; finitum vt Parmenides dicit: nam b finitū & infinitum non dicuntur nisi de quanto: non de ente quanti.

At vero si omnia quæ sunt ratiōe vnum sunt: sicut tunica & indumentū: Heraclito rationē cōtingit dicere ipsos. idem enim erit & bono, & malo, & non bono: esse & bono: quare idē erit bonū & nō bonū, & homo & equus, & nō de eo quod vnum sunt quæ sunt ratio erit, sed de eo quod nihil sunt & tali igitur esse & tanto idem.

Et si omnia entia fuerint vnū secundū rationē vt vestis & tunica contingeret eis dicere quod Heraclitus dicit. esse enim erit boni & mali vnū, & boni & non boni: ex quo sequitur vt bonum & nō bonum erūt idem, & homo & equus, & tūc sermo eorū nō erit in hoc qđ entia sunt: sed in hoc qđ nullū eorū est, & erit etiā intētio quiditatis talis dispositiōis, id est, qualitatis & intētio eius talis mēsure, id est, quātitatis eadem intentio.

Et si omnia. Cum destruxit duos modos illorum trium secundum quos dicitur hoc nomen: vnum: incepit destruere tertium. c Et. d. & si entia &c. id est, & si intēderit per hoc qđ dicūt qz̄ entia diuersorū nominū omnia sunt idē secūdū diffinitionē: adeo qz̄ significatio horū nominū: homo: equus alin?: sit sicut significatio horū nominū: vestis & tunica: cōtinget eis dicere qđ dixit Heraclitus sophista scilicet cōtraria esse idē. Deinde dicit esse enim erit boni &c. id est, & cū significatio nominū sint eędē rerū cōtrariarū & oppositarū: sicut vinū & merū significāt idē, & vestis & tunica: tūc esse propriū bono & malo erit vnū esse. Et d hoc nō solūmodo inuenitur in bono & malo: quæ sunt cōtraria: sed in bono & nō bono quæ sunt cōtradictoria: adeo qđ esse erit nō esse. Deinde dicit ex quo sequitur vt bonum & nō bonū sint idē. Et e homo & equus, id est, & cū esse proprium oppositis sit idem esse cōtinget qđ opposita. Verbi gratia, bonū & nō bonū sint idē & nō solū opposita: sed & species diuerse. Verbi gratia, homo & equus.

Deinde induxit improbabile contingens huic sermoni, & dixit & tūc sermo eorū &c. id est, & cū posuerint quod opposita quæ significant esse & nō esse sint idē: tūc ponūt qđ illud qđ est nō est, & secundum hoc priuāt entia essentia cū dicant ea esse vnū, & secundū hoc quia voluerūt dare entibus aliquā dispositionē, destruxerūt ea esse, hoc igitur est vnū improbabilū cōtingētiū huic positiōi. Deinde induxit aliud quod contingit huic positioni vt aliquid esse in aliqua dispositione, id est, in aliqua qualitate. Verbi gratia, album aut calidum & ipsum esse in aliqua

D
a Oīa puncta sūt diuisibilia aut per se aut per accidens exquo videf velle Auer. qp nul
E
lū idiuisibile, nt ipūcto repōibile. vide tñ oppo. de habitibus ī celle cualibus q sunt in ī pria spē qualitatis scd'm ipsum ī. 7. pa.
F
c. 10. vel in pūcto ad aliquid. Et idē patet. 5. me. 19
c. 10. idē in
G
pūcijs in ser mone de qlitate.
b Finitū & infinitū nō dūr nisi de qito nō dñe quanti.
c Primū in cōuenies qđ tū ad oppoita cōtrarie
d Scd'm in cōuenies qđ tū ad cōtradictoria.
e Tertiū in cōuenie qđ tū ad dispata species.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantitate. Verbi gratia, longum & breue sint idem, & secundum hoc omnia prædicamenta erunt vnum prædicamentum.

I Conturbati sunt autem & posteriores quemadmodum & antiqui ne forte contingat idem simul vnum esse & multa. Vnde & alij quidem est auferebant quemadmodum Iycophron: alij autem mutabant dictionem: vt quoniam homo albus nō est: sed albatur: neque ambulans est: sed ambulat: vt non est adhūcientes multa faciant esse vnum.

Et posteriores antiquorū timuerunt ne contingeret eis idē esse vnum & plura insimul. Quare quidā dimiserunt hoc nomen esse: vt Iycophronus, & quidā quasi rectificauit dictionē, & dixit: nō oportet hominē esse album: sed hominem albescere, & non esse hominem ambulantem: sed hominē ambulare. Neque cū imponūt in sermone hoc verbum esse facient de aliquo vno plura.

2 Causa opinionis. Opinio illorum.

L Et posteriores. Dicit, & quia antiqui cōsenserūt eis scilicet Parmenidi & Melisso ens esse vnū: qđ est substātia: timuerūt exprimere in propositionibus hoc verbū esse: ne cōtingeret eis aliquid esse vnū & multa: quia nō intelligebāt per hoc nomē ens nisi vnā intentionem, scilicet substātiā. Quapropter quidā dimiserūt dictiones quæ significāt esse in propositionibus quarū prædicata sunt accidētia: vt fecit Iycophronus: dicebat enim quoniā non oportet dicere hominem esse ambulantē sed hominem ambulare: quia ens tunc esset plusquam vnum. & totum hoc fuit: quia timebant si in propositione: cuius subiectū est substātia, & prædicatū aliud prædicamentū interponeret hoc verbum esse: quia tunc ens esset plusquam vnum, & hoc intendebat cum dixit, imponunt in sermonem &c.

Tanquā singulariter dicto vno aut ente: sed multa sunt quæ sunt aut enim ratione: vt albo esse & musico si idem vtraque, multa itaque vnū: aut diuisione quēadmodū totum & partes. Hic autē iam deficiebant: cōsitebantur vnū multa esse tanquā nō cōuenire idem vnū & multa esse nō opposita autē est enim vnum & potentia & endelchia, id est, actu.

in hoc cō. deficit contrarratio q̄ supplebatur.

Quasi hoc nomen vnum & hoc nomen ens dicerent singulariter. Sed entia sunt plura: aut secundū rationē: quoniam esse album est aliud ab esse musici, & vnum: erit vtriusque: tūc vnū erit multum: secundum vero diuisionē: vt totū & partes. Sed non potuerunt se excusare in hoc modo, & concesserunt vnum esse plura: quasi esset impossibile aliquid esse vnum & plura si ne contradictione: vnum est potentia & est actu.

11 M 1. instan. Quasi hoc nomen. Dicit, & iste sermo eorū fundatur super hoc qđ hoc nomē vnū & hoc nomē ens semper significāt idem: qđ nō est verū:

quoniā

quoniā a hoc nomē ens dicitur de pluribus secūdū diffinitionē, & vnū secūdū subiectū. V. g. vnus homo est albus & musicus, & esse eius secūdū albedinē est aliud ab esse ei⁹ secūdū musicā, & est subiectū vtriusq; secūdū humanitatē, & sic aliquid erit vnū & plura duobus modis diuersis: vnū secūdū subiectū: plura vero per accidēs. Et similiter potest esse aliquid vnū secūdū cōpositionē: secundū autē diuisionē plura. V. g. totū & partes. D. d. sed nō potuerūt excusare se &c. id est, illi qui nō cōcesserūt pluralitatē ex pluralitate accidētiū in subiecto. Potuerūt em in multitudine accidētiū dicere aliquid scilicet quia nō habēt verū esse & nō potuerūt hoc dicere in partibus & toto, totū em est substātia, & similiter partes sūt substātiæ, & ideo nō potuerūt excusare se in hac qđ stione. D. d. quasi esset impossibile &c. id est, & dicēs hoc videt qua si opinari idē esse vnū & plura duobus modis diuersis esse impossibile Deinde incepit dare istos duos modos in toto tēpore, & dixit, vnū em est potētia & actu, id est, totū enim est vnum actu & plura potētia: quē admodum est possibile in pluribus actu vt sint vnum in posse: quoniā hoc non est impossibile.

a Hoc nomē ens dicitur de pluribus secūdū diffinitionē & vnū subiectum.

2. instantia.

Vltima instantia. N

Totū ē vnū in actu & plura in potentia, quēadmodū est possibile ein pluribꝫ actu vt sint vnū i potentia.

CAPVT. III.

A HOC igitur modo faciētibus impossibile videtur quæ sunt vnū esse. Et ex quibus demōstrāt soluere nō difficile est, vtrique em sophystice syllogizant. & Parmenides & Melissus, & nāque falsa recipiūt & nō syllogizātes sunt. Est autē magis Melissone rosa ratio & non habens defectum: sed vno incōuenienti assignato alia cōtingunt: hoc autem nihil graue est.

Cum igitur processerūt per hāc viā apparebit impossibile eis ēntia esse vnū. Et nō est etiā difficile cōtradicere eis ex illo ex quo nitūtur declarare hoc. Omnes em̄ procedūt in argumētatiōe sua via sophistica. Melissus & Parmenides accipiūt em̄ falsa, & ꝙ nō sequit̄ ex syllogismo. Sed sermo Melissi est magis vanus, & in eo nō est dubiū. Cōcessit em̄ vnū improbabile, & sup ipsū fundauit suū sermonē, & ī hoc nō est difficultas.

22 Cōtrauatio B

C Disputatio exigit vtcōclusioni cōtradicat̄ & argumētis.

Cū igitur. Dicit cū igitur cōsiderātes processerūt per hāc viā cōsiderationis per quā nos processimus apparebit eis qm̄ impossibile est entia esse vnū: vt isti dixerūt, & cū cōtradixit cōcluiōi eorū per se incepit contradicere argumētis, hæc em̄ duo exigit disputatio, & dixit, & nō est etiā difficile &c. id est, & nō est difficile cōtradicere syllogismo quo vtūtur in cōfirmādo suā opinionē. Et cū notificauit qđ facile cōtradicitur syllogismo eorū dedit causam in hoc qđ facile cōtradicit eis, & est: quia argumētatiōes eorū sunt sophistice, & sermones sophistici cōtradicūtur facilius quā disputatiui. Deinde demōstrauit modū secūdā quē sunt sophistici, & dixit accipiūt &c. id est, ponūt em̄ propositiones falsas & cōponūt eas cōpositione nō cōcludēte, & sermōes

b qui sunt huiusmodi dicūtur vani scilicet qui peccāt in materia & b Qui sunt

fermonesvz ni.vide cō similē supra com.10.

& forma. a Et ideo dixit, fermo Meliſi eſt magis vanus, id eſt. & ſi vtercque ſermo ſit vanus: tamē ſermo Meliſi eſt magis vanus quia oſ/ no nō cōcludit: ſermo autē Parmenidis cōcludit ſed non quæ ſunt ad propoſitū ſuū. D. d. & in eo nō eſt dubiū, id eſt, & cū eo qđ eſt magis vanus nullā facit dubitationē propoſitiōes, enim poſite in eo ſunt falſe & improbabiles vt cum dixit quod ens non generatur.

Quod quidē igitur paralogizat Meliſſus manifeſtū eſt ovi natur em̄ accipere ſi cp factū eſt habet principiū omne: qm̄ & quod nō factū eſt nō habet. Poſtea & hoc incōueniens omnis eſſe principiū rei & nō tēporis & generatiōis nō ſimpliciter ſed alteratiōis tāquā nō momētanee facta mutatione.

Quoniā autem Neliſſus peccat in ſyllogiſmo manifeſtū eſt: quia opinatur qđ ſi fuerit cōceſſum: qđ omne qđ generatur habet priaci/ piū: ſequiē qđ omne qđ nō generatur nō habet principiū, & hoc nō ſequitur: qm̄ ſi prædicatū affirmat in eo in quo affirmatur ſubie ctū: nō ſequitur vt prædicatū negēt ab eo a quo negatur ſubiectū. Si em̄ opinatur hoc habet qđ deſtructo antecēdēte in omni materia ſequi tur oppoſitū cōſequētis, & cū Metillus habuerit hoc ꝓ vero & cōcede batur qđ omne qđ generatur habet principiū: exiſtimauit qđ omne cp nō generaī nō habet principiū. Deinde cōtingit huic qđ ens nō genera tur, & cōcluſit qđ ens nō habet principiū. Et hæc ꝓpoſitio dicēs cp ens nō generaī declarabaī ex eis vr dicit Ari. poſt lic, & eſt qđ ens gene raī: aut generaī ex ente: aut ex nō ente: qm̄ ſi ex nō ente: tūc nō ens muta tur i naturā nō entis, & ſi ex ente, ergo ens fuit antēq̄ generaret: ergo nō gñaī: ergo nō habet principiū. D. ex hoc ꝙ ens nō habet principiū, cōclu ſit ipm̄ eē vnū & immobile, principiū ei cp ē extremū magnitudis cū fuerit nō ens: magnitudo erit īfinita, & erit immobilis: qa nō habebit locū in quo moueaī, & iſta dubitatio iduxit ātiquos añ Ari. in maximū errorē vt dicet poſt Ari. Et cū declarauit corruptionē ſermōis Meliſi ſecū dū formā ei? incepit declarare corruptionē ei? ſed m ſuā materiā. & di/ xit. D. hoc eſt magis improbabile, id eſt, magis improbabile hoc cp exi ſtimauit qđ hoc nomē principiū dicit vno modo ſcilicet de principio ſubſtātie tātū, principiū em̄ eſt tēporis & eſt alteratiōis. Si igit vtit hoc nole principiū. ꝓ principio tpali: tūc hoc qđ dixit cp qcqd nō gñaī nō habet principiū. i. tpale eſt verū: ſed ē vtile i hoc qđ ſit debat cōcludere. ſ. qđ ens eſt vnū & immobile & infinitū, ſi aūt vtit eo pro principio alte

rationis

Quaſi non fieret vlla mutatio ſi/ mul.

D 23 Hic deficit cōtinuatio. Modus arguendi meliſſi.

Infra in hoc prio. t. c. 7. Prædicamē tū ſecūdum materiam.

Non omnis alteratio ha bet: habet principiū tē porale ſicut ſunt altera/ tiones ſubſ/ te. idē. 6. ph. com. 32.

rationis non eſt verum: quoniam non omnis alteratio habet prīncipiū: vt alteratio ſubita. ſi vero vtitur eo pro principio magnitudinis: non eſt neceſſe vt omne quod non generatur non habet principium quod eſt in ſubſtantia, corpus enim celeſte habet principium quod eſt in ſubſtā ſtia & non generatur: vt poſt declarabitur. Sed a Ariſtote. conten tus eſt in contradictione iſtius propoſitionis dicentis, quod omne quod generatur habet principium ab alteratione quæ ſit ſubito quo genera/ tur: ſed non habet extremum a quo incipiet generatio. & hoc intende/ bat cum dixit. & non continget ei quod generatur ſimpliciter, id eſt & non continget apud iſtum virum vt principium generationis ſit illud quod eſt in ſubſtantia tantum: ſed vt in a lio: cum ſimpliciter induxit hoc nomen genere in propoſitione & non determinauit ipſum: & hoc eſt quaſi qui opinatur quod alteratio non ht ſubito.

a Videſ cā ſecunda ex/ poſitio.

Poſtea propter quid immobile ſi vnū eſt ſicut enim & pars vna cum ſit hæc aqua mouetur in ipſa quare & non oīs aqua. Poſtea alteratio propter quid non erit. At vero nec ſpecie poſ/ ſibile eſt vnum eſſe: ſed ſicut ex quo: ſicut enim & phyſicorum quidam dicunt vnum: illo autem modo non: homo namq; ab equo alterum eſt ſpecie & contraria abinuicē. Deinde quæ re eſt neceſſe cum fuerit vnum vt ſit immobile: & quemadmo dum pars. Verbi gratia, iſtius aque & pars vna mouetur in ſuo loco: quare etiam totū non eſt huiuſmodi: & poſtea quare non eſt alteratio: & etiam impoſsibile vt ſit vnum in forma niſi ſit ſecundū illud a quo eſt. hoc quidem dixerunt quidam naturā les: alio modo impoſsibile eſt. homo enim alius eſt ab equo in forma: & ſimiliter contraria diuerſa ſunt adinuicem.

F

A. oppo. ha bet. 4. phy. c. 43. cōtra Themiſtiū.

Deinde quare. Cum declarauit corruptionem ſyllogiſmi Meliſi: & quod ex eo non ſequitur concluſio quā nitebatur concludere. Di cit. & ſi conceſſerimus concluſionem eorum: & eſt quod ens eſt vnum & infinitum: tamen non ſequitur ex hoc vt ſit immobile: quoniā quē/ admodum videmus quod pars totius quod eſt infinitum vt dicunt. Ver bi gratia, aer mouetur ſecundum ſuas partes toto permanente in ſuo lo co. ſimiliter poſsibile eſt vt hoc accidat in infinito. ſ. vt totum mouea ſecundū partes nō ſecundū totū. Deinde ſi cōceſſerimus cp nō habet motū in loco quare nō habet motū qui eſt alteratio. & hoc intēdebat cum dixit: deinde quare nō eſt alteratio. i. deinde poſt hunc ſermonē: ſi cōceſſerimus quod nō habet motū translationis quare nō habet motū alterationis. D. d. & impoſsibile eſt vt ſit vnum in forma &c. id eſt im/ poſsibile eſt vt aliquis exiſtimet quod ens eſt vnum in ſubſtantia niſi ſecundū illud ex quo generaī. ſ. materia: vt plures antiqui opinabantur quod entia ſunt ignis aut terra aut aer: quia apud eos componebantur ex vno iſtorum: quod aūt entia ſint vnum in forma impoſsibile eſt opi nari. homo enim manifeſtū eſt qđ eſt alius ab equo in forma: & mani/ feſtius eſt hoc quod contraria differunt a ſeinuicem ſecundū formam.

2.4 1. Inſtan. 2. Inſtan. In materia G entia videnī poſſe cōtra re. minime cñ i forma. Oppoſi. 8. phyſi. 46. H Et. 8. me. 2. cō. 11. & 12.

Et ad Parmenidem aūt idē modus rationum eſt: & ſi aliqui

alij

Universidad de Deusto
Biblioteca

alīs sunt propriī:& solutio partim quidem:quia falsa est: partim quidem:quia non concludit;falsa quidem: quoniam simpliciter accipit quod est dici multipliciter dicto. Nō concludit autem quia si sola alba recipiantur significante vnum albo: nihil minus multa alba sunt:& non vnum. Non enim continuatione erit album vnum:neq; ratione:aliud enim erit esse albo & susceptibili:& non erit extra album nihil diuisum:non em̄ inquantum est separabile:sed quod est alterum esse albo & ei cui in est:sed hoc Parmenides nondum vidit. Et hoc modo sermonum contradicetur sermoni Parmenidis & alīs modis qui forte sunt ei propriī. Quoniam manifestū est quod sermo eius est falsus & nō concludēs:quia vtitur ente:ac si diceret simpliciter:& dicitur multis modis. Est autē non concludens quia si posuerimus sola alba:& diceremus quod albū in eis significat vnū & hoc non erit sufficiens:in hoc quod alba nō sint plura sed vnum.album enim non est vnum neq; secundū cōtinuationē.neq; secundū rationē. Ratio enim albi alia est ab ea quæ est recipientis:& etiā nō intēdimus quod possibile est:vt albū sit separatū:qm̄ nos diximus hoc quod diximus:nō quia albū separatū.sed quia est aliud ab eo cuius est .s. a recipiente. Sed hoc in tempore Parmenidis nondum erat terminatum.

25

Prīa expō. Et hoc modo. Cū cōtradixit syllogismo Melissi:reuertus est ad cō tradicendū Parmenidi. Et dixit.& hoc modo &c.i. & secūdū illū modū quo cōtradixim⁹ Melisso:cōtradicem⁹ Parmenidi & alīs modis propriīs.est em̄ cōmune eis:quia vtunt̄ ꝓpositiōib⁹ falsis secundū æquiuocationē:& q̄ vterq; nō cōcludit illud qđ intēdebat cōcludere:sed syllogismus Melyssi est nō cōcludens oīno:& ideo dixit q̄ est magis van⁹. Secūda expositio. Et intendit ꝓ hoc qđ dixit:& alīs modis &c. vt mihi videtur hoc ex quo cōtradixit cōcluīdi ex ipsis propositionibus ex quib⁹ Parmenides cōposuit syllogismū.iō forte intēdit ꝓ hoc qđ dixit.& hoc modo sermonū.i.sermones quib⁹ vsus est in destructiōe cōclusionis ablq; sermonib⁹ ex quib⁹ cōcluserunt eā. videmus em̄ qđ sermonū quibus vsus est in destructione cōclusionis eorū quidā sunt fundati super propositiōes probabiles:& contradictio est cōis eis & quidam sunt sermones ex quibus cōcludit improbabile & impossibile a Parmenide:& est ꝓpria Parmenidi. In cōtradictione vero Melissi nulla ꝓpositiōe earū vtit quas ponit in suo syllogismo: quia oēs sunt æquiuoce. Corruptio secundū materiam. Et cū narrauit qđ ille cōuenit in hoc qđ corruptio syllogismi eorū est secūdū materiā & formā: & iā notificauit hoc in syllogismo Melissi:incepit notificare hoc in syllogismo Parmenidis: & dixit.& manifestū est ꝙ est falsus & nō cōcludēs.i. & manifestū est qđ ꝓpositiōes sui syllogismi sunt falsæ:& qđ syllogismus est nō cōcludēs illud qđ intēdebat cōcludere:qm̄ ꝓpositiōes eius sunt falsæ:quia vtit

vtit hoc nōe ens:ita qđ dicit̄ de vna intentiōe sed dictum est de pluribus.s.in hoc qđ dixit.ꝙ quicquid est præter ens est nō ens: & quicqd est nō ens est nihil:qm̄ hoc nomē ens & nō ens dicunt̄ de decē prædicamentis. Cū igitur intēdimus per hoc nomē ens vnū decē prædicamentorū. V.g. substātia:aut ꝗtū:tūc nō erit verū dicere ꝙ quicquid est nō ens est nihil:qm̄ nō sequit̄ vt illud qđ est nō ꝗtū neq; substātia sit nihil. ergo ꝓpositiōes ei⁹ nō sunt veræ nisi cū intēderim⁹ ꝙ hoc nomē ens ola decē prædicamēta:sed tūc nō cōcludet illud qđ nitebat cōcludere. s. ꝙ ens est vnū:sed cū iste ꝓpositiōes ponent̄ isto modo q̄ sunt veræ:sequetur vt ens sit multū. Et cū narrauit corruptionē existentē in syllogismo eius ex propositiōib⁹? reuersus est ad declarandū corruptionē eius ex figura.& dixit.est aūt nō cōcludens &c.id est est aūt nō cōcludēs illud quod intēdebat cōcludere.s.quod ens est vnū in numero: qm̄ manifestū est ex hoc quod si posuerimus loco huius nois ens hoc nomē albū:& acceperimus qđ hoc nomē album significet idē de albis:sicut ipse accepit quod hoc nomē ens significet idem de entibus: & posuerimus qđ nihil est præter album: & composuerimus syllogismum sic: quicquid est præter album est non album: & quicquid est non album est nihil:ergo quicquid est præter album est nihil: aut solum album est ens si coniunxerimus huic conclusioni aliam propositionem:& est qđ quicquid est præter quod nihil est:solum est ens.& manifestū est quod ex hoc enunciabili album solum esse non sequitur album esse vnū numero nisi contingat vt album sit vnum secundū continuationē aut secundū diffinitionem:& hoc per accidens:& quia manifestum est quod album nō est vnum secundū cōtinuationē: neq; secundū diffinitionem declaratū est ex hoc exēplo:quod iste sermo nō est concludēs illud qđ intēdebat concludere.albū enim non est vnum secundū cōtinuationē: neq; secundū rationē.i.secundū diffinitionē.sermo enim cōcludēs per se debet concludere in omni materia:& est manifestū quod sermo qui cōcludit aliquid esse solū:nō sequitur ex eo vt illud sit vnū numero nisi cōtingat vt illud sit vnū numero:neq; quod sit vnū secundū diffinitionem etiam.id est simpliciter.vnū em̄ simpliciter debet habere has duas dispositiones. Et cū narrauit qđ ex hac materia in qua vsus est hoc syllogismo apparet ꝙ illud quod accipitur in eo quod est albū nō est vnum numero:neq; secundū continuationē:neq; secundū diffinitionē: dedit modū secundū quē nō est vnū secundū diffinitionē:& dixit:ratio em̄ albi &c.i.& illud qđ significat hoc nomē albū nō est vnū secundū diffinitionē:quia albū significat albedinē & recipiens albedinē.diffinitio autem albi est alia a diffinitione recipientis albedinem.& cum narrauit qđ diffinitio albedinis differt a diffinitiōe recipiētis albedinē:narquis existimet hoc sequi.&.d.& nō intendimus &c.i. non sequitur ex hoc quod diximus:quod diffinitio albi est alia a diffinitione recipientis albedinem:vt albedo sit separata a recipiente. intendimus enim per hoc albedinem aliam a substantia:non aliam, id est separatam. Et quia iste intentiones inuente in hoc exemplo quo demonstrauit:quod iste syllogismus nō concludit illud quod intēdebat cōcludere: necesse est vt sint probabiles: & vt sint conceſſe ab aduersario si contradictio fuerit

I Ens & non ens dicūtur de decē prædicamentis.

Corruptio secundū formam.

L Sermo concludēs ꝙ se debet cōcludere ī omni materia.

M Albū significat albedinem & recipiēs albedinē.differt albedo a recipiēte & quō hoc sit verū: vide.5. meta. ca.14. vide cōsilium. 12. me.c.19.ex cusatio Parmenidis.

fuerit disputatiua: & iste intentiones nō erant famose in tēpore Parmenidis scilicet vt aliquid sit vnum & diuersum secundum diffinitionem exclusauit ipsum. Et.d. sed hoc in tempore Parmenidis nō erat terminata. sed ista quæ diximus in hoc exemplo per hoc quod intendimus cō tradicere syllogismo Parmenidis: & declarare ipsum esse non concludentem per se illud quod intendebat concludere nondum erat terminata in tempore Parmenidis: & sic intelligitur recte iste sermo non secundum quod exponit Themistius & alij.

N

Necesse igitur accipere nō solum vnum significare quod est de quo vtiq; prædicetur. sed & qđ vere est: & qđ vere vnū est. Accidens enim de subiecto quodā dicitur: quare cui accidit qđ est nō erit. alterum enim est ab eo qđ est: erit itaq; aliquid cum non sit. non itaq; inerit alij existens quod vere est. Non em̄ erit ens aliquod ipsi esse nisi multa quod est significet sic vt sit aliquid vnum quodq; sed supponitur quod est significare vnum.

O

Contingit igitur dicenti qđ ens est vnum opinari qđ ens nō significat vnum tantum de quocunq; dicatur. sed significat illud etiam qđ est ens & illud quod est vnum. Accidens enim dicitur de subiecto aliquo: ergo erit illud cui accidit ens: nō ens: est enim aliud ab ente: erit ergo quod non est ens aliquid: ergo necesse est vt quod est ens, non sit aliquod accidens alteri. Impossibile enim est aliquid esse: si ens non significat multas intentiones: adeo q; substantia & accidens vtraq; sit aliqua intentio: sed positum est quod significat vnā intentionem.

P

Quod vere ē nulli accidit. Litera Argy. Si igitur id quod proprie est ens nō accidit cuiquā: sed aliquid illi aliud accidit cui id qđ est ens proprie ens significat potiꝰ ēſſ nō ens. Nā si id qđ proprie est ens erit etiā albū: albū aūt non est proprie ens: neq; eū id quod est ipsi accidere potest.

Contingit. Cum contradixit syllogismo Parmenidis: incepit contradicere conclusioni eius ex propositionibus quas posuit in syllogismo: & est quæ dicitur redargutio contradictio. Et dixit. contingit igitur &c.i. & qui dicit ens esse vnū: non debet opinari ipsum esse quod cunq; vnum sit: sed ens quod est vnum in rei veritate & est substantia.

Deinde dedit causam in hoc: & dixit. accidens enim dicitur de subiecto. i. qm̄ si fuerit opinatus ipsum dici de nō substātia: necessario dicitur de accidēte: & accidens indiget subiecto. sunt igitur duo: accidens: & subiectū accidētis: accidēs enim dicit̄ de subiecto aliquo. Deinde dixit. erit igitur illud cui accidit &c.i. illud igitur qđ est subiectū entis qđ est accidens erit nō ens: iste enim posuit q; quicqd est præter ens: est nō ens. Cōtingit igitur ei vt illud qđ est nō ens sit aliqđ ens. D.d. ergo necesse est &c.i. & cū illud impossibile sequitur ex hoc qđ posuimus q; ens significat accidēs. necesse est vt ens nō significet accidēs. D.d. impossibile est vt aliqd sit &c.i. & causa in hoc est: qm̄ si posuerim? quod ens significet accidēs: impossibile est vt accidēs sit aliquod ens: nisi ponamus quod hoc nomen ens significet saltem duo: accidens: & subiectum accidentis: sed quia Parmenides posuit quod ens significet vnū: ideo accidit ei impossibile: hoc igitur nomen ens apud ipsum secundū hāc positionē nō potest significare accidens: si cum hoc significet vnū.

Si

Si igitur quod vere est nulli accidit: sed illi aliquid magis quod vere est significat quod est: quam quod non est. Si enim erit quod vere est idem & album: albo autē esse nō est quod vere est: neque accidere ipsi possibile est quod est. Neque enim quod est, est quod nō vere est: non ergo quod est, est quod albū est: non sic autem sicut cum aliquod non sit: sed omnino non sit quod vere itaque est, non est. Verum enim dicere est quod vere est: quoniam albū est: hoc autē nō quod est significat: quare si & albū signat quod vere est: multa ergo signat quod est.

Et si illud quod est ens non accidit alicui omnino: sed ei dignius accidit illud quod accidit: ergo ens significat illud quod est ens: aut significat non ens. Quoniam si illud quod est ens sit album quia intentio albi non est illud quod est ens. Nam impossibile est vt ens accidat ei: & quia nō est ens nisi illud quod est ens: ergo album non est ens: non ita quod sit illud quod est ens: sed ita quod est non ens omnino: ergo necesse est vt illud quod est ens sit non ens. Dicere enim ipsum esse album est verū: sed dicere hoc significabat nō ens: ergo necesse est ex hoc vt album etiam significet ens: ergo significat plures intentiones.

Nihil est ēm ens qđ nō est, ppriens. albū ergo nō ē ens atq; nō hoc quidē prædicato vt ꝓpriam nō sit sed vt omnino nō sit. Si igit vti diximus id qđ est proprie

Et si illud. Cum redarguit Parmenidem in hoc quod posuit quod ens significat vnum quod est accidens, incepit etiam redarguere ipsum si posuerit ipsum ens significare vnum quod est substantia. Et dixit. nū quod est illud cui accidit &c.i. & si intendit cum dixit, quod ens est vens apud ipsum significat illud quod est ens in rei veritate: & ens significat non ens. Deinde incepit declarare quomodo sequitur hoc, & dixit. quoniam si illud quod est ens &c.id est, quoniam si illud quod est ens dicitur esse album: quia intentio albi est alia ab intentione entis. nam impossibile est vt ens accidat sibi, & in alia translatione. nam impossibile est. vt accidat ei vt sit ens, id est, quoniam dicere aliquid esse non est prædicatio per accidens sicut prædicatio albedinis. Deinde dicit. & quia non est ens &c.id est, quia positum est quod nō est ens nisi subiectum albi. ergo album non est ens, non ita quod sit non ens quod ponit Parmenides esse ens, & est ens aliquod, sed ita quod sit nō ens omnino. Deinde dicit. ergo necesse est vt illud quod est ens sit non ens, id est, contingit igitur vt sit ens, illud quod non est ens. Deinde declarauit hanc consecutionem. & dixit: dicere enim ipsum esse albū est verum &c.id est, dicere enim quod ens est album, est ponere album esse ens, quia ista propositio est vera, & iam declaratum est quod hoc nomen album significat non ens secundum positionem aduersarii. ex quo sequitur vt ens significet illud quod ipse posuit non ens. D.d ergo ens &c.i. ergo ens signat illud qđ posuit ens. & est illud qđ recipit albedinē, & illud qđ posuit non ens. i. albedinē. ergo ens signat plura.

ens erit est album: sitvt id nō sit ens qđ est proprie ens. vere ēm dicemus si illud album esse dixerimus ad hoc non ens vti dicebatur significabat. quærit si album etiam ppriens significat nō vnū id quod est,

R

sed plura sane significa

Neq; igit magnitudo erit quod est si quidē quod vere est: est quod

ta specie. f Quartū in cōuenies ꝙ tū ad priuatiue oppositū.

quod est: vtrique enim alterum est esse partium. Quod autem diuiditur quod vere est: in quod est vere aliquid aliud & ratione manifestum est: vt homo si est quod vere est aliquid: necesse est & animal quod vere est aliquid esse: & bipes. Si enim quod vere est aliquid est: & accidentia erunt aut igitur hoī: aut ꝓlicui alī subiecto: sed impossibile est. Accidēs enim dicitur hoc: aut quod quidem contingit esse: aut non esse: aut cuius est in ratione hoc cui accidit: vt sedere quidem sicut separabile. in simo autem est ratio naris: cui dicimus accidere simum.

Nō contra antiquos.

Et etiam ens non est magnitudo: si ens est illud quod est ens: intentio enim vtriusque partis est alia ab altera: & manifestū est quod illud quod est ens diuiditur ratione etiam in aliquas partes quæ sunt etiam illud quod est ens. Verbi gratia, quoniam homo si sit illud quod est ens, necesse est vt animal etiam sit illud quod est ens & bipes. Nam si nō fuerint illud quod est ens: ergo sunt accidentia aut ergo homini accidunt aut alteri subiecto. Accidēs enim dicit aut de illo quod pōt esse alicuius: aut de non esse: aut de illo in cuius ratione accipitur illud cui accidit. Verbi gratia, sessio autem quasi separatum: simitas vero ratio nasi accipitur in eo de quo dicimus ꝙ simitas accidit ei.

a Partes rei secundū diffinitionem præcedūt rē in esse. Idē 2. phy. 28. et primo de anima cō. 5. 28 ex quo patet partes diffinitiōis esse reales. Sed oppn. 7. met. 33. & 41. com. Et primo phy. cō. 5. &c.

Et etiam. Cum redarguit Parmenidem proprie incepit contradicere eis ambobus communiter. Et dixit: & etiam ens non est magnitudo &c. id est, & etiam ens secundum hanc opinionem impossibile est vt dicatur esse corpus: cum ens apud eos sit ens principaliter: & corpus dicitur de substantia & quantitate. erit igitur esse substantiæ aliud ab esse quantitatis. Et forte intendit quod si ens fuerit vnum: impossibile est vt sit corpus nam corpus est diuisibile: & hoc est manifestius vt mihi videtur. Deinde incepit contradicere eis alio modo. & dixit: & manifestum est &c. id est, & vniuersaliter siue crediderin ipsum esse corpus siue non: necesse est vt habeat diffinitionem ex qua intelligatur eius substātia. scilicet vt habeat aliquid quasi genus: & aliquid quasi differentiam. Deinde induxit exemplum & dixit. Verbi gratia: homo &c. id est, Verbi gratiā, quoniam si posuerint quod ens qđ est vnum apud eos sit homo: necesse est vt animal quod est genus hominis: & bipes quod est eius differentia sint entia in rei veritate: nam partes a rei quæ sunt secundum diffinitionem præcedunt rem in esse. Deinde deditrationem super hoc. & dixit. nam si non fuerint &c. id est, animal enim & bipes si non fuerint de natura illius quod est ens ergo erūt accidentia in eo: & tunc aut erunt accidentia hoī aut alteri subiecto: sed impossibile est vt animal bipes sint accidentia homini. Accidēs enī inuenitur duobus modis: aut separatum quod qđ est in re: & qđ nō vt sessio. aut nō separatum: & est illud in cuius diffinitione accipitur illud cuius est accidens. Ver. gr. simitas quæ accidit naso: nasus enim

Accidēs reperitur duobus modis: aut separatū aut nō separatū. 7. met. 17. & 18.

T

enī accipitur in eī⁹ diffinitione. Deinde induxit impossibile qđ sequitur, si animal & bipes fuerint alterius duorum modorum accidentis.

Amplius quæcūq; in diffinitiua ratione insunt: aut ex quib⁹ sunt in ratione horū nō inest ratio toti⁹: vt in bipede ratio hominis: & in albo quæ est ratio albi hominis. Si igit hæc hunc habent modū: & omni acidit bipes: necesse est separabile esse ipsum: quare cōtingit vtiq; nō bipedē esse hominē aut in ratione bipedis inerit hoīs ratio: sed impoſe est istud. Istud enim in illius ratione inest. Si aūt alī accidunt bipes & alal: & non est vtrūq; quod vere est aliqd & hō vtiq; erit accidentium alteri.

V

Et dicamus etiam quod illa quæ accipiuntur in ratione diffiniente rem: aut illa ex quibus inuenitur res impossibile est vt ratio illius rei vniuersalis accipiat in ratione illarū rerū. V. g. vt ratio hominis accipiatur in ratione bipede: aut ratio hominis albi accipiatur in albo: & si illa sunt talia: & bipedes accidit homini: necesse est aūt vt illud separatū sit ita ꝙ sit possibile vt homo nō sit bipes: aut ratiōe hoīs accipiat in rōne bipedis: sed hoc est impossibile: nam hoc accipiant in diffinitione illius. Et si bipes & animal accidant alteri: & vterq; non est illud quod est ens: necesse est vt homo etiam sit de rebus accidentibus alteri.

X 29 Partes diffinitiōis præcedūt diffinitū nō econtra quia tūc causatū ꝑcederet cām.

Et dicamus. Dicit. Et manifestū est etiā ꝙ illa quæ accipiunt in rōne diffiniēte rem: impossibile est vt in diffinitionib⁹ illorū accipiantur illæ res: qm̄ partes diffinitionis præcedūt diffinitū: nō diffinitū præcedunt diffinitiōe bipedis & alalis: aut hō alb⁹ q est posterior bipede & alali accipiat i diffinitiōe hoīs & albedinis: qm̄ si ita esset tūc causatū præcederet cām & cū posuit hāc ꝓpōnē dicēs: ꝙ alal & bipes: & vt̄ illa quæ accipiunt in diffinitionib⁹ rerū nō diffiniunt q illas res: incepit facere mētionē de ꝓpōnib⁹ prædeclaratis. s. ꝙ accidētia sunt duob⁹ modis. est enī accidēs separabile & inseparabile: & qa in diffinitionib⁹ inpositiōe: & declarat inducēdo ad incōuenīēs illud qđ intēdebat declarare. s. ꝙ alal & bipes nō prædicanf de hoīe secūdū ꝙ sunt accidētia. et dixit, si illa sunt talia &c. i. cū iste ꝓpōnes sint positæ. s. ꝙ hō nō accipiuntur in diffinitiōe bipedis. Et accidētia sunt duob⁹ modis. s. mō q nō separanf a subiecto: & in cuius diffinitione accipit subiectū: & mō quo qūq; separanf a subiecto: manifestū est ꝙ cū posuerim⁹ ꝙ alal & bipes sint accidētia hoī: & cōiunxerim⁹ eis has ꝓpōnes. s. ꝙ accidētiū aliud est separabile & aliud inseparabile & ꝙ in diffinitiōe inseparabilis accipit subiectū in quo est: sequetur ex hoc alterū duorū impossibilium: quia si bipes & alal fuerint accidentiū separabiliū: sequitur hoīem esse qūq; non alal: & qūq; non bipedem: si vero inseparabiliū sequit vt hō accipiat in diffinitione alalis & bipedis: vt vtrūq; est impossibile. Impossibile enī est vt hō sit & careat vita: & impossibile est ēt vt homo

Hic phat partes diffinitionis nō eē accētia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipiatur in diffinitione bipedis. sed est econuerso. Et cū illud impossibile sequitur si posuerimus quod bipes & animal sint accidentia in homine: ergo manifestum est quod non sunt accidentia in eo. Deinde dixit. & si bipes & animal &c. id est. si bipes & animal quæ sunt respōdentia rebus quæ accipiuntur in diffinitione entis: accidunt alicui subiecto alij ab homine. est eis quæ prædicantur de homine: quem posuimus similem enti apud eos: & ista accipiuntur in diffinitione hominis: manifestum est quoniam ex hoc sequitur vt homo qui est similis enti in positione sit accidens: & sic vnum ens apud eos erit accidens non substantia quod est cōtra positum. Et abbreuiatio summæ istius sermonis est: quoniam quæ accipiuntur in diffinitione entis: aut erunt de natura entis: aut erunt accidentia. si autem accidentia: aut subiectum eorum erit ens: aut aliud prædicabile de illo. si igitur subiectum eorum erit ens: non erunt accidentia in eo: quoniam accidentia aut sunt separabilia aut inseparabilia. separabilia autē possunt esse extra illud in quo sunt: sed ab illis quæ accipiuntur in diffinitionibus impossibile est vt diffinita separentur: inseparabilia autem diffiniuntur per subiectum: sed non subiectum per illa. vnde impossibile est vt illa quæ accipiuntur in diffinitione entis sint accidentia in eo: & impossibile est vt sint accidētia in alio. nam si fuerint accidētia in alio: & sunt accepta in diffinitione entis continget vt ens sit de natura eorum: & sic vnum ens apud eos erit accidens: & hoc est contra illud quod dicunt. etiā si dixerint ipsum esse accidens: sequitur impossibile prædictum. Et cum destructi sunt omnes modi: secundum quos possibile est dicere: quod illa quæ accipiuntur in diffinitione entis non sunt de natura accidentis: remanet vt sint de natura entis. ergo est multa non vnum. & hæc est abbreuiatio istius sermonis.

Abreuiatio sermonis Aristo.

3 Accidentia inseparabilia diffiniuntur p subiectū. sed non subiectū p illa. idem. 7. meta. 17. Et 19. & 40. com.

A Quod vere est nulli accidit. idem supra. t. cō. 27.

Sed quod vere est sit accidēs nulli. & de quo ambo & vtrūque. & quod est in his dicatur. ex indiuisibilib⁹ itaq; quod est erit omne. Quidam autem rationibus vtrisque acquiescunt. huic quidem quoniam omnia vnum sunt. si quod est vnum significat quoniam est. & quod non est. Ei autem qui decisionē indiuiduas facientes magnitudines.

Ponamus ergo quod illud quod est ens nulli accidat. & vniuersaliter dicatur illud de vtroque. & de illo quod est ex eis. sequitur igitur ex hoc vt totum sit ex rebus indiuisibilibus. & videmus quosdam qui obediunt vtrique sermoni. obediunt enī sermoni dicenti quod omnia sunt vnum, si ens significat vnū: quia dicunt quod non est ens habet essentiam. obediūt autem alteri sermoni: quia concedunt magnitudines esse indiuisibiles secundum diuisionem in duas medietates.

Ponamus ergo. i. ponat igit ratiocinatio Parmenidis secunda superhoc q̄ ens est vnū sit talis: ens q̄d est vnū est corpus deferens accidēs non est accidens: & corpus est vnum & indiuisibile: qm̄ si fuerit diuisibile

bile procedit diuisio semper in duas medietates: & per diuisionem in medietates deuenietur ad hoc q̄d corpus sit compositū ex punctis: & sic corpus erit compositum ex non magnitudine & ex non corpore: q̄ est impossibile. ergo corpus est vnum indiuisibile: & hoc intendebat cum dixit. & vniuersaliter &c. i. vniuersaliter ponamus q̄ corpus diuiditur in duas medietates. & q̄d ens dicitur de vtraq; medietate. & congregatio q̄d est corpus: ex quo sequitur vt corpus sit compositum ex non corpore. nam ille due medietates diuiduntur in duas: & ille due in duas alias. & procedet hoc adeo q̄ in corpore nō remanebit magnitudo: sed diuidetur secundū totum: & deficiet aut dissoluetur in puncta: & vniuersaliter in non corpus. q̄d est impossibile. D. d. & videm⁹ quod dā &c. & intendit per istos duos sermones istum sermonem: & primam rationem in qua dixit. quicquid est præter ens est non ens &c. D. d. obediunt autem &c. i. obediunt autem huic quod dixit: q̄ quicquid est præter ens non dicitur ens: quia existimant q̄ ens solummodo dicitur vno modo. & ideo visi sunt cōtradicere huic sermoni dicentes: q̄d quicqd est præter ens habet aliquam essentiam: & si non dicatur ens: & innuit per hoc Platonem. D. d. obediunt vero &c. i. alij non obediunt isti rationi: quia contradicunt ei ponēdo corpora indiuisibilia. i. quoniā Parmenides cum dixit: q̄d corpus diuiditur in duas medietates: continget vt diuisio perueniat ad non corpus. Contradixerunt huic sermoni alij homines cōcedēdo: quod diuisio cadit in totum: & est falsum. Et dixerunt quod ista diuisio non peruenit ad non corpus: sed peruenit ad corpora indiuisibilia: & sic fugerunt vnum falsum: & ceciderunt in aliud falsum.

In hoc comento desicit cōtinuatio. Secunda ratio permendis.

Manifestum autem est: quoniam nō verum est quod si vnū significat quod est: & non possibile est simul contradictionem esse: nō erit nihil quod non est: nihil enim prohibet quod non est non simpliciter esse: sed non ens aliquid esse quod non est dicere extra ipsum quod est: nisi aliquid erit aliud. vnum oīa esse inēcōueniēs est: quis enī addiscit ipsum q̄d est nisi q̄d vere est aliquid sit. si autem hoc est: nihil tamen prohibet multa quæ sunt esse: sicut dictum est. q̄ quidem igitur sic vnum esse q̄d est impossibile sit: manifestum est.

Et manifestum est q̄ dicere q̄ ens significat vnum: & quod contradictoria non possunt esse insimul: impossibile est vt nō ens habeat essentiam rationis: & non est vnum: & non est verum. Nihil enim prohibet vt non sit simpliciter: sed nō ens erit aliquod non aliquod ens: ex quod sequitur vt dicere: quod si hic non fuerit aliquod habens essentiam præter ipsum ens: omnia erūt vnum: sit impossibile: null⁹ enim intelligit per hoc nomē ens: nisi illud quod est ens: & sic nihil prohibet vt reputo: vt entia sint plura: vt prædictum est. Quoniam autem impossibile est vt ens sit vnum; hoc modo manifestum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3b Et manifestum. Dicit. & manifestum est &c. i. manifestum est: quod si aliquis posuerit quod ens significat vnum: & quod impossibile est vt contradictoria cõgregentur insimul: scilicet esse & non esse existimauerit quod ex istis propositionibus sequitur: quod illud quod non est illud ens: nõ habet essentiam: & manifestum est quod existimatio eius nõ est vera. Deinde dedit causam in hoc & dixit. nihil enim prohibet &c. idest nihil prohibet vt illud quod est non ens: quod dictum est: vno modo non sit non ens simpliciter: sed non illud quod significatur per hoc nomen ens: id est non simile ei. Deinde dicit. ergo necesse est vt dicitur &c. idest ergo necesse est vt sermo dicentis: qđ si non fuerit hic aliquod ens non habens essentiam in rei veritate, scilicet sicut essentiam entis: omnia erunt vnum sit sermo impossibilis. possibile est enim vt aliqua sint quæ non habent essentiam similem essentiæ entis. Deinde dicit nullus enim intelligit &c. id est nullus enim intelligit per hoc nomen ens: nisi ens quod est ens principaliter & vere. scilicet substantiæ & cum illud ens verum sit vnum possibile est vt entia quæ sunt sub eo in esse sint plura. D. dixit. quoniam autem impossibile est &c.

De improbatione eorum qui de principijs naturalibus sunt locuti non remouentes motum. CAP. IIII.

Sicut autem physici dicunt duo modi sunt: hi quidem enim vnum faciẽtes quod est corpus subiectũ: aut triũ aliquid: aut aliud quod est igne quidẽ densius: aere autẽ subtilius: alia autem generant densitate & raritate multa facientes: hęc autem sunt contraria: vniuersaliter autem excellentia & defectus sicut magnum dicit Plato & paruum: nisi quod hic quidem hoc facit materiam: vnum autem speciem. Alĩ vero vnum quidem subiectũ
A materiam: contraria autem differẽtias & species. Quidam autem ex vno inhærentes contrarietates segregant: quemadmodum Anaximandros dicit: & quicũq; aut vnum & multa dicunt esse sicut. Empedocles & Anaxagoras: ex cõmixtione nãq; segregant alia. Differunt autẽ abinuicem: in eo qđ hic circulationem facit horum: hic autem semel: hic quidem infinitas similes partes & contrarias, ille vero vocat elementa solum.

Quod autem dicunt naturales: est duobus modis. quidam enim composuerunt ens: vnum genus subiectum: aut vnum triũ aut aliud densius igne & subtilius aere. Attribuũt alia dẽ
B sitati & raritati: & posuerunt ea multa: & hæc duo sunt contraria. & vniuersaliter additio & diminutio secundum sententiã Platonis ſ magno & paruo. Sed Plato ponit hæc duo loco materiæ: & ponit vnum loco formæ; isti autem ponunt istud vnũ subiectum materiam: & ponunt duo contraria: differentias & species:

species: & quidam dixerunt qđ contraria sunt existẽtia in vno: & ex eo resoluuntur & exeunt: vt dicit Anaximandros: & similiter etiam qui dixerunt quod entia sunt vnũ & plura: vt Empedocles & Anaxagoras. isti enim attribunt exitum aliarum rerum dissolutioni quæ fit ex mixto: sed differunt quoniam ille dicit hoc esse reciproce: iste autem dicit hoc esse semel. Amplius ille dixit: quod partes consimiles sunt & infinitæ & contrariæ. Iste autem dicit contraria in eis: quæ apud ipsum dicuntur elementa tantum.

Quod autem cum contradixit opinionibus non essentialibus in hac arte secundum disputationẽ: reuersus est ad contradicendum opinionibus naturalibus dictis ab eis: qui concedũt principia esse: & vtuntur hoc nomine ens pro principio: & q istorum dicit qđ ens est vnum: intendit q principium est vnum: & qui dicit entia esse plura: & intendit principia esse plura: & incæpit Aristo. in opinionibus istorum ab opinione dicentis principium esse vnum. 32

Et dicit. q autem dicunt naturales &c. i. naturales autem qui vtuntur hoc nomine ens pro principio: & dicunt q ens est vnum in qualitate generationis sunt bipertiti: isti enim conueniunt in hoc quod dicunt: qđ ens scilicet principium est vnum: aut trium elemẽtorum: quorundam qui- dicunt qđ istud principiũ est ignis: & quidã aer & quidã aqua: aut aliqđ mediũ inter ignẽ & aerẽ dẽ suus ignes: & subtilis aere: sed diuisi sunt in modo generationis rerum ex hoc principio vno in duas: secias: quidã enim ponũt generationes rerũ ex hoc principio secundum raritatem & densitatem: & isti quoquo modo ponunt principia plura: ponũt enim vnũ subiectũ & duo cõtraria. i. raritatẽ & densitatẽ: & vniuersaliter additionẽ & diminutionẽ: sub quibus collocantur magnũ & paruũ: quæ dicit Plato, sed isti differũt a Platone: quoniam Plato ponit hæc duo contraria loco materiæ: & ponit vnum quod est subiectũ eorũ loco formæ. isti vero ponũt vnũ qđ est subiectũ materiã: & ponũt cõtraria differẽtias & species materiæ. ſ. qũ vnũ ponunt pro materia: & contraria pro forma. Et cum notificauit vnam sententiã dicentiũ. principium esse vnũ in modo generationis rerũ ab illo principio: reuersus est ad secundum sententiam. & dixit. & quidam dicunt quod contraria &c. i. & quidã eorũ qui dicunt q principiũ est vnũ: nõ ponunt modũ generationis secundũ densitatẽ & raritatẽ: sed dicũt qđ cõtraria & vltra ois diuersarũ specierũ & formarũ sunt existentia in actu in illo vno principio secundũ latẽtiã gñatio nihil aliud est quã exitus illarũ rerũ latẽtiũ ex illo vno: vt dixit Anaximãdros naturalis. Deinde dixit. quomodo cõueniũt quidã eorũ qui dicũt principia esse plura vno cũ istis in hac opinione. i. in hoc q gñatio ex principijs est secũdũ dissolutionẽ & exitũ. & dixit. & iste illi qui dicũt &c. i. talẽ opinionẽ de modis gñationis nõ opinantur solum illi qui dicunt q principiũ est vnũ: sed qui dicũt principia esse plura: vt Anaxagoras & Empedocles: isti enim attribuũt generationem rerũ exitui earũ a mixto. Et cum narrauit q isti duo viri conueniunt in hoc. i. in modo generationis: incæpit narrare in quo

Istorũ opiniones regre in prohemio meta. c. 2.

C

D

Conueniẽtia inter Empedoclẽ q Anaxagoram. D ria. ſ.

Universidad de Deusto

differunt. & dixit. & differunt in hoc: quoniam &c. ista est Empedocles & Anaxagoras differunt: quoniam Empedocles opinatur: qđ mixtio & congregatio rerum habet tempus: quod est tẽpus corruptionis mũdi. & segregatio earum habet aliud tempus: & est tẽpus generationis mũdi. & quod ista congregatio & segregatio semper est reciproce in infinitum. Anaxagoras vero opinatur res esse mixtas tẽpore infinito. deinde intellectus incepit distinguere eas: & extrahere eas a mixto: & quod hoc erit in infinitum. Mõdus igitur apud Empedoclem est & q̃nq; : & corrumpitur q̃nq; : apud Anaxagoram vero est ens factum a principio: sed permanebit in infinitum. Deinde induxit alias differẽtias inter eos. & dixit: & iste facit semel &c. id est & non differunt in hoc tantum, scilicet quod Anaxagoras ponit generationem mundi semel: & Empedocles infinities: sed etiam in hoc quod Anaxagoras dicit: quod illa quæ dissoluunt̃ sunt partes consimiles & cõtraria: & quod ideo accidet mũdo remanere in infinitũ: eo quod iste partes sunt infinitæ: quare nunq; cessant exire. Empedocles autem dicit: congregationem & segregationem elementorum quatuor esse reciprocã: quia apud ipsum sunt elemẽta eorum quæ sunt consimilium partium: sed apud Anaxagoram econuerso: scilicet quoniam illa quæ sunt consimilium partium sunt apud ipsum elementa elementorum quatuor.

Videtur Autem Anaxagoras sic infinita opinari: vt accipiat communem opinionem physicorum esse veram tanquã non fiat nullum eorum quæ sunt ex eo quod nõ est propter hoc eẽ sicut dicunt erant simul omnia: & fieri huiusmodi statuerunt alterari: alĩ autem congregationem & segregationem. Et forte Anaxagoras existimauit ea esse infinita: quia opinabatur quod illud quod erat famosum inter naturales est verum. scilicet quod nihil omnino generatur ex non ente. Quoniam propter hoc dixerũt, scilicet quod omnia erãt insimul in illo principio. & quod generatio rei demonstrate est alteratio. & quidã dixerunt quod est mixtio & distinctio.

Et forte. Cum numerauit opiniones illorum de principijs & de modo generationis: incepit notificare illud qđ mouit illos ad opinandum hoc. Et dixit: & forte Anaxagoras &c. id est posuit elemẽta infinita consimilium partium: quia existimauit quod propositio concessa apud naturales est vera omnibus modis: & est quod impossibile est vt aliqđ sit ex non ente omnino. Deinde dixit: quoniam propter hoc dixerunt &c. id est propter hoc quod concesserũt hanc propositionem: dixerũt isti qđ oia erãt insimul: & qđ generatio est congregatio: & corruptio est segregatio: licet quidam vocent generationẽ rei non distincte alterationem: quoniã apud ipsum generatio in rei veritate nõ est alteratio: & est Anaxagoras: & quidam vocant eam mixtionem & distinctionem: & isti magis conseruant nominationem secundum intentionem suam.

Amplius ex eo q̃ fiũt ex alterutris cõtraria inerãt ergo: si eẽ qđ est fit necesse est fieri: aut ex his quæ sunt: aut ex his quæ non

non sunt. Horum autem illud quod est ex his quæ nõ sunt aliquid fieri impossibile est (de hac eẽ conueniunt opinione oẽs qui de natura sunt.) Reliquũ iam contingere ex necessitate putauerunt ex eis quæ sunt & insunt fieri. Sed propter parũitatẽ magnitudinũ ex insensibilibus nobis: vnde dicunt esse in omne miscẽri propter id quod omne ex omni videbãt fieri. Apparere autẽ differẽ. ia & appellari altera abinuicẽ ex magis superabundanti propter multitudinẽ in mixtura infinitorũ: sincere quidẽ enim totũ album: aut nigrũ: aut carnem: aut os non esse: sed quod plus vnũ quodq; habet hoc videtur esse natura rei.

Et etiam si alterum contrariorũ generatur ex reliquo. Quoniam quia omne generatũ necesse est vt generatio eius sit ex rebus entibus, aut ex non entibus, & est impossibile aliquid generari ex nõ ente. Naturales enim omnes conueniunt in hoc, & existimauerũt quod sequitur necessario: quod generatio ex rebus existentibus in se propter parũitatẽ corporis eorũ erit generatio ex rebus insensibilibus apud nos, & ideo debẽt: quod quodlibet est mixtũ cũ quolibet. Opinabãtur enim q̃ quodlibet generatur ex quolibet, & q̃ illa quæ videtur diuersa, & discãtur alia à sensaicẽ videtur ita. propter illud q̃ habet dominiũ in mixto. Quoniã vt dicunt nihil est q̃ sit totũ purũ albũ: aut nigrũ: aut dulcæ: aut caro: aut os: sed in vnaquaq; rerũ illud q̃ vincit in ea existimatur q̃ natura eius est illius.

cõuenerunt qđ ex nihilo, id nihil fit. I

Idem supra in te. prece. B t.3. cæli. com. 25.

Et etiã. Hoc qđ dicit, & etiam si alterũ contrariorũ &c. est alia res quæ induxit eos dicere qđ entia erant insimul: quoniã quia opinabantur qđ generatio est ex cõtrarijs & qđ cõtraria sunt quæ sunt principia: oportet vt nõ sint generabilia nec corruptibilia, & ideo oportet apud eos cõtraria esse insimul, & quædã exeũt a quibusdam, & cũ induxit illud primũ indubitabile qđ mouit eos ad opinandũ entia esse in simul, & qđ generatio est exitus & resolutio: incepit declarare: illã ambiguitatem, & quoquomodo excusat Anaxago. eos qui dicunt esse impossibile: qđ generatio est aliquid esse quod nõ erat, & d. quoniã cum omne generatũ &c. & sermo eius in hoc manifestus est per se. D. d. & propter parũitatẽ &c. id est, excusans se in hoc qđ sensus cõtradicit huic opinioni dicẽtes, q̃ hoc qđ apparet sensui scilicet q̃ generatio fit ex nõ ente est propter parũitatẽ partium: nõ qđ in rei veritate est generatio ex nõ ente. D. d. & ideo dicũt &c. id est, & quia coacti sunt ad credendũ qđ ens generatur ex ente. & hoc nõ apparet, sensui: est peccatũ sensus ex parũitate partiũ: ex quibus est generatio dixerũt quod omne est mixtũ cũ omni: licet non appareat sensui, & quod necesse est omne generari ex omni: non vt aliqua terminata generentur ex aliquibus generatis terminatis. Deinde dicit, & illa quæ videntur diuersa &c. id est, Anaxagoras qui est coactus ad credendum omne generari ex

Et. 8. phys. t. 2.

B Alias differentias vide p opinione Anaxag. & empedo. 12. meta. cõ. 9. &. 11. Et in 8. phys. cõ. 2. & primo ce. 122. oppositum reperies de anaxago. opinione circa generationẽ mundi &c.

F

G

33

H Vide primo. g. prio.

Oẽs qui de natura locuti sunt i hoc

omni: excusat se ex hoc q̃ apparet sensu scilicet quia res videtur diuersæ separatæ dicẽdo hoc quod res videtur diuersæ: est propter illud quod dominatur in illa re mixta ex partibus infinitis. Verbi gratia quoniã tũc existimatur hoc esse aqua quãdo partes cõsimiles aquosæ fuerint in eo plures quã aliæ partes infinitæ mixtæ in eo, & tũc existimatur q̃ hęc est caro: quãdo partes carnosæ fuerint in eo plures aliis partibus infinitis mixtis in eo: nõ quia in carne nõ sunt nisi partes carnosæ tantum: sicut existimatur: neq; in aqua nisi partes aquosæ, sed in aqua & aere, & in omni quod distinguitur: non distinguitur nisi propter illud quod habet dominiũ in eo ex partibus cõsimilibus infinitis

L in numero nõ in forma, dicãt igitur quod nihil est hic quod totũ sit album purum: aut nigrum purum: aut dulce purum: aut caro pura: aut os purum: sed vnaquęq; res existimatur esse de natura illius quod magis est in ea, & quod illud est de natura eius pura, & quod non est nisi illa natura pura, & hoc est falsum.

M Infinitũ secũdũ q̃ infinitũ ẽ ignotũ. idem. 2. met. te. c. 11.

Si igitur infinitũ secundũ quod infinitum ignotum est: secũdum multitudinẽ & magnitudinẽ infinitum ignotum quã tum est: quoddam: secundũ speciem aut infinitũ ignotũ quale quoddam est. Principijs autẽ existentibus infinitis: & secundũ multitudinem & secundũ speciem impossibile est quæ sunt ex his cognoscere: sic enim cognoscere compositum arbitras mur: cum cognoscimus ex quibus & quantis sit.

N Dicamus igitur quod si infinitum secundum quod est: infinitum nõ scitur, ergo illud quod est infinitum in numero aut in magnitudine: est quantũ nõ scibile. Et illud quod est infinitum in forma est quale nõ scibile, & cum principia sint infinita in numero & in forma, ergo nulla est via ad sciendum illa quæ sunt: nos enim non existimamus scire compositũ nisi cũ sciuerimus illa ex quibus & ex quot est compositum.

55 Dicamus. Cum numerauerit opiniones naturalium in numero principiorum & in modo generationis: incepit primo destruere sermonem dicentium ea esse infinita. Et cum hoc destruxerit incepit perscrutari vtrum sint vnum aut plura, & si sint plura: quot sunt, & posuit suum sermonem in hoc cõtra Anaxagoram, & si sit etiam contra Democritum qui dicit partes esse indiuisibiles modo communi nõ proprio: cũ in hoc libro & in alio dicetur de modo proprio. Et incepit contradicere huic opinioni ratione logica, & dico hic logicã, id est, argumentationẽ cuius propositiones sunt declaratæ in logica, & sunt acceptæ illic pro declaratis per se. logica enim vtitur in scientijs duobus modis: aut secundũ quod est instrumentũ distinguẽs verum a falso, & hęc est modus proprius: aut secundũ quod illa quæ sunt declarata in ea accipiuntur pro maximis in destruendo: aut construendo aliquid, & ista consideratio cum vtitur in artibus particularibus est nõ propria: in arte autem vniuersali scilicet prima philosophia est propria. Et iste sermo est syllogismus in secunda figura, cuius altera propositio est posita

O Quæ ratio logica appellatur. vide hic, & aliã significationẽ require prio ęcli. cõ. 70. Logica vsitatur duobus modis.

ita sine medio & secũda subintellecta est: sed eius medium ponitur q̃ componitur in prima figura, & altera propositio eius est manifesta per se: altera vero duarũ propositionũ quæ ponuntur in secũda figura est. Omne compositũ ex principijs infinitis in quãtitate & forma est compositum quod nõ scitur ex quibus componitur & ex quot: secundaverò est. Et omne cõpositũ notum est compositum, & scitur ex quot cõponitur & ex quibus ergo in secunda figura. Omne compositum ex principijs infinitis est compositũ ignotum, id est, quod non potest sciri propositio autem dicens quod omne compositũ notum est compositũ ex principijs, quorum quantitas & qualitas, est nota: est posita sine medio, & est illa quam expressit cum dixit: nos enim existimamus non scire &c. propositio vero posita sine medio in hoc syllogismo: cum dicimus, quod omne compositum ex principijs infinitis in quantitate & forma: est compositis ex principijs ignotis, & medium est quod omne quod in infinitum in numero aut in magnitudine est quantum non scibile, & omne quod est infinitum in forma est quale non scibile & sic iste sermo componitur in prima figura. Omne infinitum in numero aut in magnitudine est quantum non scibile. Et omne quod est infinitum in forma est quale non scibile. Omne compositum ex principijs infinitis in quantitate aut qualitate est compositum ex magnitudinibus: aut numeris aut qualitatibus non scibilibus: ergo in prima figura. Omne cõpositum ex principijs infinitis in quãtitate & in forma est compositum ex principijs nõ scibilibus, & propositio minor istius syllogismi declaratur etiam per medium scilicet propositio dicens q̃ omne compositum ex principijs infinitis in quãtitate & qualitate est compositũ ex magnitudinibus aut numeris: aut qualitatibus nõ scibilibus, & medium per q̃ declaratur propositio est propositio dicens. Infinitũ secũ in prima figura. Omne quod est infinitum est non scibile, & syllogismus componitur sic est infinitũ in magnitudine aut numero aut qualitate. Sed omne q̃ Omne quod est infinitum in numero aut magnitudine aut qualitate est infinitũ, ergo nõ scibile secundũ magnitudine aut numerum aut qualitatem. Sunt igitur tres syllogismi & sex propositiones, & duo syllogismi sunt in prima figura, & vnus in secũda, propositionũ autẽ duæ sunt manifestæ declaratæ cũ medio, & quatuor sine medio & Aristo. expressit ex istis duas propositiones tertij syllogismi quæ sunt manifestæ sine medio: cũ dixit q̃ infinitum secundũ q̃ est infinitum &c. Deinde induxit vltimã conclusionẽ prouenientem ex istis tribus syllogismis, & dixit, & cum principia sint infinita in numero &c. deinde expressit alterã duarum propositionum primi syllogismi qui est in secunda figura quæ est declarata sine medio, nos enim existimamus non scire &c. Aristot. igitur expressit ex istis sex propositionibus tres manifestas sine medio, & tacuit duas manifestas cum medio: cũ sint in potentia in suo sermone: secundum quod sunt conclusiones & vnam manifestam sine medio, ita de qualibet verbo eius.

Id. 8. phy. cõ. 7. & 2. met. cõ. 15. id. 7. met. com. 2.

Epilogus.

Amplius autẽ si necesse est: cuius pars contingit quantacũq; esse secundũ magnitudinẽ & paruitatem, & ipsum contingere

Consimile pri. de generatione. com. 38. Totũ cõsequitur partem qui ad magnitudinẽ & paruitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et dare minimam partem,

dico autem taliū aliquam partium: in quam cum infinit[e] diuiditur totum). Si autē impossibile est animal aut plantam quātacūq; esse secundū magnitudinem & paruitatē: manifestum est: quoniā neq; partium aliquam: erit enim totō simile partibus: caro enim & os & huiusmodi partes sunt animalis & fructus plantarū. Manifestū est igitur: quoniā impossibile est carnem aut os: aut aliquid aliud quātūcūq; esse secundū magnitudinē aut in maius aut in minus.

Et etiā illud cuius pars potest esse cuiuslibet mēsuræ positæ in magnitudine aut in paruitate: necesse est vt illud etiā possit hoc, & intelligo aliquā partē ex talibus: in quas diuiditur vniuersum, & est vnum. Si igitur impossibile est vt animal aut planta sit cuiuslibet quātitatis in magnitudine aut paruitate: manifestum est quod impossibile est hoc etiam in aliqua pars eius. Quoniam necesse est vt vniuersum sit tale, & caro & os & similia sunt partes animalis. & fructus sunt partes plantarum, ergo manifestum est quod impossibile est vt caro aut os aut alia quæcunq; pars sit cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine aut in paruitate.

36 Isto modo si partes sūt infinite cōpositū est infinitum, sed cōpositū est finitū, ergo partes sunt finite a destructiōe cōsequentis &c.

Et etiā. Iste est alius sermo per quē destruit corpora esse composita ex partibus infinitis secundū quātitatem, & abbreuiatio sui sermonis est: quoniā totum sequitur partes quæ sunt secundum quātitatē in paruitate & magnitudine, & finitæ & infinitæ, & vniuersaliter terminatione & interminatione, ergo si cōpositū est finitū & terminatæ quātitatis: necesse est vt q̄titates ex quibus cōponit sint finitę in mēsura & in numero sed cōposita sunt finitæ quātitatis & terminata, ergo & partes eius sunt terminatæ & finitæ. Et iste sermo cōponitur in forma sylogismorū hypotheticorū. Cū igitur dixit: q̄m cuius pars &c. est quasi precedens: intēdit quod cōpositū cuius partes sunt | nō terminatæ in quātitate: sed possibile est vt sint in quacūq; mēsura: ponātur in magnitudine aut paruitate. D. d. necesse est vt illud possit, & hoc est consequens, & intēdit necesse est vt illud cōpositū ex illis partibus quæ possunt esse cuiuscūq; mensuræ in magnitudine & paruitate nō sit eti ā terminatū: sed sit possibile ipsum esse cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine & paruitate. D. d. & intelligo partē &c. id est, & distinguit hæc illud quod intēdebat per hoc nomē pars, cum partes dicantur quādoq; secūdū qualitatē, & quādoq; secūdū quātitatē, & hoc duobus modis, aut partes quæ sunt in potentia in toto, aut partes quæ sunt in actu in toto, & quia nō cōsequitur vt sequatur partes in mēsura: aliī in partibus quæ sunt secūdū quantitatem: quæ sunt in toto in actu declarauit quod istud intendebat hic per partem, & dixit & intelligo hic partem &c. id est, & intelligo hic per partem: quæ est de specie partiū: in quas totū diuidit secūdū quātitatem & non secundum qualitatem: sicut corpus

pus diuiditur in materiā & formā: neq; partes quæ sunt in toto secūdū potentiā sed partes in quas vniuersum diuiditur: & sunt illæ quæ sunt in toto in actu: & cū induxit præcedens & cōsequens: ita quod cōsecutio fere est manifesta per se destruxit cōsequēs, & dixit, si igitur est impossibile vt animal &c. i. & hoc intendebat concludere. Deinde dedit exemplum de partibus compositorum: & dixit. necesse enim quod vniuersum sit tale: & caro & os &c. i. necesse est eā vt totū sit in dispositione partium: vt caro & os & similia sunt partes animalis: & fructus & similia sunt partes plantarum. Deinde dixit. & manifestum est: quoniam impossibile est &c. id est & cum totum in compositis sequit partes in hoc quod sunt terminatæ aut interminatæ: & totum quod est animal aut plāta est terminatum: necesse est vt partes eius, id est caro & os & fructus sint terminata: & manifestum est: quod qui dicit quod in carne sunt partes infinite: & quod exitus earum est in infinitum: opinatur quod partes ex quibus animal componitur aut planta sunt non terminatæ: ex quo sequitur vt totum etiam sit non terminatum. R

Litera 21. cō omne corp⁹ finitō ablatiōe finiti corporis cōsumat atq; tollat.

Amplius si omnia insunt quidem huiusmodi in innicem & non fiunt: sed segregantur cum insunt dicuntur autem & a plurimo: fit autem ex quolibet quodlibet: vt ex carne aqua segregatur & caro ex aqua: omne autem corpus finitum recesset a corpore finito. manifestum est quod non contingit in vnoquoque vnumquodque esse remota enim ex aqua carne: & iterum alia facta ex reliqua segregabitur: quānis semper minor est segregata: sed tamen non excedit magnitudo paruitatem: quare siquidem stabit segregatio: non omne in bit: sed habebit semper remotionem in infinita magnitudine: æqualia finita ineunt infinita secundum multitudinem: hoc enim impossibile est.

Et etiam si ista genera & similia sunt omnia existentia: aut quædam in quibusdam & non generantur: sed dissoluuntur & exeunt: & non nominantur nisi secundum illud quod vincit in eis: & omne generatur ex omni. Verbi grā: ex carne aqua quæ resoluitur & ex aqua caro: & omne corpus finitum consumitur a corpore finito manifestum est: quoniā impossibile est vt vnaquæq; rerum existat in vnaquaq; re. Quoniam quando exit caro ex aqua: deinde ex aqua residua generat alia caro secundū resolutionem: tūc & si illud exit ex carne sit semper minus: tamen caro necessario pertransit in paruitate magnitudinem determinatam: ex quo sequitur aut vt cesset resolutio: & sic non erit omne existēs in omni: quoniam in aqua residuum non erit caro: aut non cesset: sed in ea erit quod semper resoluitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

soluitur: & sic in magnitudine terminata non erit magnitud: nes æquales finitæ sed infinitæ in numero: qđ est impossibile.

37 Vt etiam, iste sermo potest esse cõtradictio tertia qua destruit quod generatio sit semper secundum exitum: & vt quodlibet sit in quolibet vt dicunt. & potest fundari super illud quod prædictum est, scilicet qđ hic sunt partes terminate in paruitate sed est alia ratiocinatio: & abbre uiatio istius sermonis est quod si species corporum cõsimilium fuerint omnes in seinuicem & nihil generatur ab aliquo: sed exeunt ex seinuicem vt dicunt: quia quodlibet est in quolibet: sed vnumquodq; eorum nominatur secundum aliud quod vincit in eo. & ideo quodlibet generatur ex quolibet. V.g. quoniam ex carne generatur aqua quæ resoluitur: & exit semper: & ex aqua etiam caro. Et est regula qđ omne corpus finitum quando ex eo exit corpus finitum multotiẽs necessario cõsumet illud. quare impossibile est vt quodlibet sit in quolibet. generatio enim secundum hunc modum necessario cessabit: quoniam quando ex aqua exit caro: deinde ab ea exit alia caro: & sic in infinitum necesse est aut vt exitus cesset: aut in corpore finito sint corpora æqualia infinita: quoniam nõ potest aliquis dicere quod cum ex aqua exierit prima caro: deinde exiuit alia caro: quod illa caro secunda erit minor prima secundum minorationem aquæ: per exitũ primæ carnis: & similiter tertia caro erit minor secunda secundum minorationem aquæ per exitum secundæ carnis: & quod hic procedit in infinitũ, scilicet paruitas aquæ & paruitas carnis exeuntis. caro enim habet in paruitate magnitudinẽ terminatam: quam non pertranſit, scilicet quod non inuenitur caro habens magnitudinem minorem ista: illa igitur magnitudo terminata quę est carnis quando exit ex aqua semper necesse est alterum duorum: aut vt cesset generatio aut in magnitudine finita & terminata. scilicet in aqua erũt magnitudines æquales infinitæ: & est minor magnitudo carnis minima quod est impossibile. Deinde dixit & etiam si ista genera &c. id est species corporum consimilium: quas ponit Anaxagoras pro elementis. Verbi gratia. caro & os & vniuersaliter corpora: quorum diffinitio totius & partis est eadem. Deinde dixit. & non generantur &c. id est & istę partes nõ generantur ex inuicem secundũ trãsmutationem: sed secundum quod exeunt a seinuicem: & ante exitum erant in seinuicem. sed vnumquodq; eorum vocatur diuersum ab altero secundum illud quod denominatur in ipso. Deinde dixit: quoniam & si illud quod exit &c. id est quoniam cum posuerimus quod illud quod ex carne secunda exit est minus primo: & tertiũ est minus secundo: & quartum est minus tertio: & manifestum est per se: & declaratũ etiam quod caro habet mensuram terminatam in paruitate quam non pertranſit necesse est alterum duorum aut vt generatio cesset: aut vt in corpore finito sint corpora æqualia infinita. Et istę sermo est in forma syllogismi hypothetici: cuius præcedens est: & etiam si ista generatio &c. Consequens autem est quod impossibile est vt quodlibet sit in quolibet &c. sermo reliquus declarat consecutionem.

T Est regula qđ' oẽ corpus finitum quando ex eo exit corpus finitum multotiens necessario cõsumet illud. Idẽ. 6. phy. 28.

Idẽ infra. t. c. 38. idẽ supra. 36. ex q̃ patet dari minima. Idẽ 2. de aia. 41. &. 97. Idẽ 6. phys. 91. idẽ. 7. phys. cõ. 1. Idem 8. ph. c. 62. Idẽ prio cęli. 116.

V Adhuc autem si omne quidem corpus remoto quodam minus necesse est fieri. carnis autem determinata est quantitas in magnitudine & paruitate. manifestum est: quod ex minima carne nullum segregabitur corpus. erit enim minus minima. Amplius autem infinitis corporibus inest vtich; iam caro infinita & sanguis & cerebrum: separata tamẽ ab inuicem: nihil autem minus sunt entiũ quæ sunt & infinitum vnumquodque est: hoc autem irrationabile est.

Et cum hoc si omne corpus quando ex eo diminuitur aliqua pars necessario fit minus: & quantitas carnis est terminata in magnitudine & paruitate. Manifestum est: quoniam impossibile est: vt ex minima carne exeat corpus omnino: quoniam si ex ea diminuitur aliquid erit minor minima: & etiam necesse est vt in corporibus infinitis sit caro infinita: & sanguis infinitus: & medulla infinita: & vnumquodque eorum non est minimus illo in hoc quod est infinitum: & hoc

Et cũ. Et hæc est hæc etiã quarta rationũ qua cõtradixit vt gñaliter sit secundũ exitũ corporũ infinitũ. Et dicit. & cũ sit manifestum per se quod omne corpus quãdo ex eo diminuitur aliquid fit min⁹. & etiã est manifestũ per se qđ' quãtitas carnis est terminata in magnitudine & paruitate. Manifestũ est etiam: quod ex minima carne. s. qua nulla caro est minor impossibile est exire corpus consimile omnino. nã qñ exitus procedit semp & minorario corporis ex quo est exitus: & si procedit semp necesse est vt illud corpus a quo exeũt hæc corpora perueniat ad minimã quantitatẽ illius speciei corporis: & tũc erit impossibile vt ex eo exeat aliquid: quoniã tũc fieret minus quã deberet esse: quod est cõtra positum: ergo necesse est vt cesset exitus. Et cum compleuit hanc contradictionem induxit etiam quintam rationem: qua contradicit etiã vt quilibet sit in quolibet. & vt exitus a quolibet sit in infinitum: & dixit & etiam necesse est &c. id est & etiam necesse est si exitus ab vnoquoq; corporũ cõsimiliũ infinitorũ fuerit infinitus: necesse est in vnoquoq; istorum corporum infinitorũ sint corpora infinita: etiam in quãtitate & qualitate: & erũt hæc corpora infinita necessario. distincta ab inuicem in loco & in vnoquoq; infinitorum: istorum existentiũ in vnoquoq; infinitorum erũt etiam corpora infinita in quãtitate & qualitate distincta etiam in loco: & similiter etiam in vnoquoq; istorũ erunt corpora infinita: & sic infinita erunt in infinitis infinities. quod est contra rationem, scilicet infinita multiplicari per infinita.

38 X

Nequaquã autem segregandum esse non sciente quidem dicitur: recte autem dicitur quod omne. Passiones enim inseparabiles sunt. si igitur mixti sunt colores & habitus: si segregentur: erit aliquod album & sanatiuum: non alterum aliquod: cum sit neque de subiecto. Quare inconueniens est impossibilia quærens intellectus si vere velit siquidem segregare,

m Finit. 4 ta tiplica i pec infinita. = A

Universidad de Deusto
Biblioteca

gare, hoc autem facere est impossibile: & secundū quātitatē & secundū qualitatē. secundū quātitatē quidē: quia non est minima magnitudo. secundū qualitatem autem quoniā inseparabiles sunt passiones. Hoc autem quod dixit quod res nunq̄ distinguentur est sermo sine discretione: sed est verus. Passiones enim sunt inseparabiles: & quia corpora & formæ sunt mixta si distinguantur tunc albedo erit existens. & sanitas erit existēs per se sine indigentia alicuius alterius existentis: & absque eo quod sint in subiecto: & ideo intelligentia erit vilis: quæ quærit impossibile: cum vult distinguere quod non potest: neq; in quantitate neq; in qualitate. in quātitate vero: quoniā impossibile est vt sit magnitudo qua nulla est minor. in qualitate vero: quia passiones sunt inseparabiles.

39 Hoc autem. Cum complevit contradictionem cōtra Anaxa. & notificavit quid collocetur in eo de falso: incæpit notificare quid est in eo de veritate. Et dicit. hoc autem quod dixit &c. i. quoniam est sermo verus secundū partem nō secundū totum. s. hoc q̄d dixit q̄d res. non distinguuntur neq; separantur. & dixit q̄ est sermo sine discretione: quia non distinguebat accidentia a subiectis & corporibus. hoc enim quod dixit: quodlibet est mixtum cum quolibet: exigit mixtionem corporum adinuicem: & mixtionem corporum cum accidentibus cum corpora & accidentia sint duo: & ideo sermo eius in quo dixit q̄ res nō distinguitur: est verus secundum partem. s. q̄ accidentia & substantiæ nō possunt separari abinuicem & secundum hoc existimatur q̄d causa in hoc est: quia qualitates multum fortiter sunt mixtę cum coporibus. nō quia apud ipsum sunt corpora: sed quia qualitates sunt accidētia nō separabilia. & intendit hic per passiones omnia accidentia. Et cum notificavit q̄d sermo eius est verus in accidentibus & corporibus incepit declarare hoc. & quomodo sequitur ex hoc sermone eius. & dixit. & quia corpora &c. i. & quia corpora & qualitates in opinione istius viri. aut secundū q̄d sequitur ex suo sermone sunt mixta: sicut mixtio corporum cōsimilium partium est inuicem cum nōdum distinguebat mixtionem. cū existimabat q̄d mixtio corporum in seinuicem est sicut mixtio accidentium cum corporibus: & manifestum est q̄d nō est ita: & q̄d continuatio accidentium cum corporibus si dicatur mixtio: tamen impossibile vt mixta separentur in eo: q̄m si separentur erūt accidentia existētia per se: & sic albedo erit existēs p se: & similiter sanitas sine indigētia ad hoc q̄d sint in corpore: & accidētia vt̄ nō erūt in subiecto: q̄ est impossē. Et cū declarauit veritatē istī⁹ sermonis in quo dixit: q̄ res nunq̄ distinguuntur: declarauit etiā improbabile cōtingēs ei si cōcedat sc̄m totū. & dixit. & ideo intelligentia erit vtilis. idest & cōtinget Anaxagorā in hoc q̄ dixit: q̄d oīa sunt mixta adinuicē ipe infinito. Deinde intelligentia quæ apud ipsum est generans diuidit & separat ea abinuicem. sed ista diuisio & separatio nōq̄ completur: vt actio istius

B Passio aliquādo pro omni accidente capitur.

istius intelligentie sit ociosa: quia incepit distinguere quod nunq̄ complebitur. & tale agens est valde vile. s. quia nititur agere quod nunquā complebitur & dixit q̄ non pōt distinguere neq; in quantitate neq; in qualitate. in quātitate vero: qa partes cōsimiles quas intelligentia diuidit abinuicē sunt apud ipm mixtæ mixtione infinita. in omni enim parte quam diuidit sunt partes infinitæ. & sic nititur distinguere secūdum quātitatē quod nunq̄ distinguet. & distinguere aūt qualitatē aut qualitates a corporib⁹ est impossē: sicut dixit q̄ passiones sunt inseperabiles.

Non recte autem neq; generationem accipit similium speciem est autem vt lutum in luta diuiditur. est autem vt non. & non idem modus est: vt lateres ex limo; & domus ex lateribus: sic autem aqua & aer ex alterutris & fiunt. Argyropil⁹ Lutū nāq; tū in luta cō in non luta diuidi, tur.

Neq; etiam recte dixit in hoc quod attribuit generationem conuenientibus in forma: est enim generatio secundum modum secūdum quem vnum frustum luti diuiditur in frusta luta: & est alio modo: & est alius non est vnus modus. V. g. generatio laterum ex luto: & generatio domus ex lateribus: & similiter aqua & aer vterq; videtur generari ex reliquo.

Neq; etiā. Dicit. & Anaxagoras nō bene dixit etiā in hoc q̄ posuit generationem ex elementis conuenientibus in forma. cum generatio. s. vt caro sit ex multis carnibus: & os ex multis ossibus: neq; inducit determinationem super hoc. est enim generatio ex partibus conuenientibus in forma. & similiter corruptio est diuisio et resolutio in partes cōuenientes in forma: vt generatio frusti luti ex frustis parvis luti & corruptio eius in illa parua. est autem generatio alia ex rebus non conuenientibus in forma. & similiter corruptio vt generatio luti ex aqua & terra: & eius resolutio in aquam & terram. Et hoc intendebat quando dixit. & est alio modo, id est, deinde dixit & iste alius modus &c. id est, & modus generationis nō est vnus: est enim modus qui est vt generatio laterum ex luto: & idoli ex cupro: est autem alius vt generatio domus ex lateribus & lapidibus: & hominis ex membris consimilibus diuersis. est etiam alius vt generatio aquæ ex aere: & aeris ex aqua: & est proprium huic modo generationis vterq; quod generatur ex reli quo: & intendit in toto hoc sermone declarare: quod omne q̄d Anaxa. induxit in hoc est sine demonstratione. 40 C

De contrarietate ipsorum principiorum naturalium. CAPVT V.

A Meli⁹ autem est minora & finita recipere: quod vere fecit Empedocles. Omnes igitur contrariorum principia faciunt: & dicentes q̄ vnum sit omne & immobile. (Parmenides enim calidum & frigidum densum) & Democritus sitmum & inane: quorū aliud q̄dē q̄d est: aliud aūt sicut quod non est; esse dicit. adhuc autē positio-

nes

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, figura, & ordine: & hæc genera contrariorum sunt positiõ ne sursum & deorsum: ante & retro: figura angulare inangulare rectum circulatum. Et melius est accipere principia finita: sicut fecit Empedocles: & omnes ponunt principia contraria: qui dicunt quod totum est vnum immobile. (Quoniam Parmenides ponit calidum & frigidum principia: & vocat hæc duo ignem & terram) & quidem debent raritatem & densitatem. & Democritus cum dixit: plenum & vacuum. primũ verò pro ente: secundum autem pro non ente: & cum hoc dicit: quod in pleno est positio: aut alietas qua entia diuersantur secundum positionem & figuram & ordinem: & sunt contrariorum genera ista: positio verò est genus superioris & inferioris & posterioris & anterioris: figura verò est genus habentiũ angulos: & carentium angulis & recti & rotundi.

41 Et melius cum destruxit vt principia sint infinita: cepit ponere ex esse finita: & declarare quod ista non solummodo est vera: sed et melior etiam. deinde quærit quot sunt. Et dixit: & melius est &c. i. & melius in hac scientia est ponere principia finita: quoniam cum posuerit ea huiusmodi quis poterit complere naturam omnium entium quę sunt ex principijs &c. & nihil coget vt sint infinita: & dare causas entium secundum finitatem est melius vt fecit Empedocles cum posuit sex principia. scilicet quatuor elementa & amicitiam & litem. & cum declarauit quod non solummodo est necesse ponere principia finita: sed

B & melius etiam incepit quærere quot sunt: & posuit principium considerationis in hoc: ex hoc quod omnes naturales fuerunt coacti a natura entis ad ponendum principia esse contraria: non solummodo qui eorum concedunt entia esse plura tantum sed etiam qui non concedunt hoc. scilicet qui dicit totũ esse vnum. Parmenides autem dicebat hoc: quia opinabatur quod entia sunt duobus modis: vera. s. & existimabilia: & quod vera sunt intelligibila & sunt vnum: & quod existimabilia sunt sensibilia & sunt plura: & ponebat principia istorum pluriũ duo contraria. scilicet ignem & terram. Deinde dixit: & quidam dicunt densitatem & raritatem, id est, eorum qui dicunt principium esse vnũs aut vnum elementorum quatuor: aut medium inter duo eorum. Deinde dicit. & Democritus &c. i. & etiam ponit principia esse contraria in hoc quod dixit: quod vacuum est involutum cum pleno in omnib? rebus. adeo quod principia rerum apud ipsum sunt vacuum & plenum. vacuum enim apud ipsum est contrarium pleno secundum contrarietatem quę est inter esse & non esse. plenum enim est ens: & vacuũ est nõ ens: & hoc intendebat cũ dixit: primum vero pro ente. i. plenum vero quod est primum inesse est contrarium vacuo secundum q̃ est ens: & vacuum q̃ est secundum inesse contrarium est pleno secundũ q̃ est nõ ens. D. d. & cum hoc q̃ dicit vacuũ & plenũ esse quæ sunt cõtraria secũdũ eẽ & nõ eẽ. ponit etiã in pleno alietatẽ & diuersitatẽ cuius vis est scire vis cõtrariorũ: & illa alietas est positio & figura & ordo: entia eñ

Oppositiõ. 1 me. 1. et. 14. cõ. Ibi. eñ habet q̃ oia elemẽta iudicẽ accepe runt præter naturam. & nullus nãm posuit principiũ præter ponentes legem. Rotũndo nihil est cõtrarium. Figura diuisa in cõtrarias differentias secũdũ famositatem ex quo

quia apud ipsum sunt vnius naturæ. scilicet partis indiuisibilis indiget ponere aliam rem qua entia composita ex partibus diuersentur: & dixit: quoniam diuersantur his tribus differẽtijs. Aristo. igitur dicit q̃ democritus dixit principia esse contraria duobus modi. s. secundum q̃ ponit plenum & vacuum: & secundum q̃ ponit differentias entium secundum positionem & figuram & ordinem. deinde incepit declarare q̃ ista sunt genera rerum contrariarum: & dixit. positio autem est genus &c. i. quoniam positio diuiditur per differentias contrarias quæ sunt superius & inferius & anterius & posterius: & similiter figura diuiditur per contraria secundum esse & non esse. scilicet in habens angulos & carens angulis. Et similiter diuiditur in contrarias differentias secundum famositatem. scilicet in rectam & rotundam: rectum eñ non est contrarium rotundo: quoniam rotũdo nihil est contrarium cum sit perfectior figurarum in veritate sed in primo aspectu. & similiter ordo diuiditur etiam per differentias contrarias. scilicet prius & posterius: & tacuit ipsum: quia intelligitur ex illis. Et notandum est q̃ hoc nomẽ contrarium vsitatur hic large pro contrario & priuatione & habitu: si ue sit in rei veritate siue secundum formam: quod contrarium: secundũ quod ego credo: nos appellamus disparatum.

Quod quidem igitur contraria quodammodo omnes fasciunt principia manifestum est: & hoc rationabiliter. Oportet enim principia neq; ex alterutris esse: neq; ex alijs: et ex his oĩa: cõtrarijs aũt primis insunt hæc propter id qđ prima non sunt ex alijs: ob id vero quod sunt contraria non sunt ex alterutris.

Manifestum est igitur quod omnes ponunt principia contraria quoquomodo: necesse est eñ vt principia nõ generẽtur ex inuicẽ neq; ex alijs: & vt oĩa generenẽ ex eis & hęc existẽtia sunt in principijs cõtrarijs: secũdũ aũt q̃ sunt principia nõ generantẽ ex alijs: secũdũ verò q̃ sunt cõtraria nõ sunt ex inuicẽ.

Manifestum est. Quia apparet ex sermonibus omnium: qđ ponunt principia cõtraria: licet non conueniant in eadem contrarietate: tamẽ vñe conueniunt in hoc q̃ sunt contraria: & intendit notificare q̃ antiqui conueniunt in hoc q̃ sunt contraria principia: aut cum cõtrarietate propter duo. s. vt demonstret q̃ omnes concedunt principia esse plura vno: & etiã perscrutetur de hoc quod dicunt: & ponat principium perscrutationis de illo. Deinde perscrutabitur post de hac contrarietate quid sit: & vtrum est necesse ponere aliam naturam a contrarietate: aut non. Dixit. manifestum est igitur &c. id est, manifestũ est igitur ex hoc quod narrauimus q̃ omnes ponunt principia contraria aliquo modo cõtrarietatis: licet non conueniant in hoc: quis. s. sit ille modus. Deinde cepit notificare qđ bene fecerũt: & inducere rõnes quæ mouerũt eos ad dicendũ hoc: & dixit: & hoc necesse est. id est, necesse est eñ vt principia &c. i. quoniã si generantur ex inuicẽ tunc erit idẽ principiũ. et nõ principiũ insimul: siue sint principia adinuicẽ secũdũ reciprocationẽ. siue nõ. D. d. neq; ex alijs: & hoc manifestũ est per se. s. qđ prima principia nõ debent generari ex alijs. & sic essent prima & non

tollit cõtradictio h. & 3. ce. 75. vbi habet qđ si gurę nihil est cõtrariũ cõtrarietas qñq; dr de oppositis sc̃m priu C tionẽ & habitum. Idẽ in cõ. 43. & 10. me. cõ. 9 D principiorũ cõditiones. arguit quia namq; sunt prima: ideo non ex alijs sunt.

42 II

Universidad de Deusto
Biblioteca

prima. Deinde induxit tertium proprium: & dixit. & vt omnia gene rentur ex eis: & hoc manifestum est etiam secūdum quod principia de bent esse communia omnibus entibus quæ sunt ex principijs: & cum demonstrauit ista propria in principijs: incepit etiam demonstrare & declarare illa esse in contrarijs: & dixit. & hæc sunt existentia in pri mis contrarijs &c. id est, necesse est enim vt non generentur ex alijs: q̄ sunt principia: & non generentur ex inuicē: quia sunt contraria cōtra rium enim non generatur ex contrario. i. non mutatur in illud.

F Contrariū nō mutat in suum cōtra riū. Idē infra com. 52.

Sed oportet hoc in ratione considerare qualiter cōtingat: Ac cipiendum igitur est principium quod omnium quæ sunt nic hil necq; facere aptum natum est: necq; pati contingens à cōtin genti: necq; fit quodlibet ex quolibet: nisi aliquis accipiat secun dū accidēs: qualiter enim vtiq; fiet albū ex musico nisi accidēs sit albo aut nigro musicum. Sed album quidē fit ex non albo: & nō ex omni: sed ex nigro: aut medijs: & musicū ex nō mus sico sed nō ex oī: sed ex immusico: aut si aliqd ipis est mediū.

Nō quodli bet fit ex q̄li bet.

Sed oportet considerare in hoc secūdum rationem quomo do sequitur. Dicamus igitur quod omnium entium nō quod libet, aut patitur à quolibet: nec generatur à quolibet: nisi aliqs accipiat hoc per accidens album enim non fit album ex musi co nisi accidat nigro aut albo vt sit musicus. Sed album ex nō albo: & non ex omni non albo: sed ex nigro aut ex medio: & musicus ex non musico: & non ex omni non musico. Sed ex il lo quod nullam habet dignitatem in musica: aut ex eo quod est alterius dispositionis si sit aliqua hic dispositio inter has duas dispositiones.

43 Sed oportet. Quia ille tres proprietates in principijs iam sunt manifestæ: in cōtrarijs vere duæ tm̄ sunt manifestæ: tertia vero. s. qd̄ omnia generentur ex eis nō est manifesta per se: & ideo incepit declarare hoc per inductionem. Et di. sed oportet cōsiderare &c. i. sed oportet cō siderare in tertio proprio per inductionem. & dixit. sed considerare o portet. s. quod omne quod generatur: generatur ex contrario. D. d. dis camus igitur &c. i. qm̄ cum induxerimus omnia entia: non inuenietis quodlibet agere in quodlibet: necq; pati a quolibet: sed aliquod vnū ter minatum agit in aliquod terminatū: & patitur ab aliquo terminato: & similiter in generatione: & vniuersaliter in omnibus transmutationib⁹, quorum actio & passio est quasi genus. D. d. nisi aliquis accipiat. i. nisi aliquis accipiat illud quod est p se p accidēs: qm̄ tunc posset pecca re in hoc: apparet enim quod impossibile est albū fieri ex musico: aut ex grammatico nisi accidat nigro ex quo fit album per se vt sit musicū aut grammaticus: & hoc intendebat cum dixit nisi accidat &c. sed al bum omne: & quod fit ex aliquo alio generatur ex illo qd̄ est aliud: & nō ex omni alio simplr: qm̄ tūc quodlibet esset ex quolibet: sed ex alio alio aut cōtrario aut medio inter cōtraria: cū cōtraria fuerint mediata: vt

cū albū fit ex nigro: aut colore medio inter albū & nigrū. Et inten dit hic p cōtrarios: vt diximus illud qd̄ est cōmune cōtrarijs & priua tioni & habitui: & ideo cum induxit exemplū de cōtrarijs. s. albo & ni gro: induxit aliud exemplum de priuatione & habitu. & dixit. & musi cus ex non musico. id est & musicus non generatur etiā ex omni de quo dicitur non musicus: sed ex illo quod est nō musicum: & est innatum re cipere musicē: quod est homo ignorās musicē: qui nullā habet dignita tem in ea: sed habet potentiam addiscendi illā. D. d. aut ex eo quod est alterius &c. i. aut ex medio: quod est inter musicē & priuationē & habi tū. Et dixit hoc nō q̄ inter habitū & priuationē inuenit mediū: sed ad verificandum ꝓpositionē dicentem: ꝙ omne quod generatur aut ge neratur ex cōtrarijs: aut ex medio. s. in cōtrarijs mediatis: & in hoc lo co nō curat quocunq; modo sit: siue aliquis ponat ꝙ inter habitū & pri uationem sit medium aut nō: & cū notificauit ꝙ oē generatū est aut ex contrario aut ex medio: incepit declarare hoc in corruptione. & dixit.

H Idē. 5. phy. 6. 19. & 52 com. idē in sequēti. Idē primo cel. 201. & primo de gene ratiōe. 50. Et. 10. me ta. 23. & 2. 1 de anima. c. 44. & 12 met. 1. com. 6. Idē infra hic tex. c. 47.

Necq; igitur corrumpitur in contingens primum: vt albū in nō musicum nisi forte secundū accidens: sed in non album & sicum in non musicum: & hoc non in contingens: sed in im musicum: aut si ipsis aliquid medium est.

Necq; aliquid etiam corrumpitur primitus in quodlibet. Ver bi gratia albū in musicum: nisi hoc cadat in aliqua dispositio ne per accidens: sed corrumpitur in nō albū: & non in quodli bet non album: sed in nigrum aut in medium: & similiter mu sicus corrumpitur in non musicum: & non in quodlibet non musicum: sed in illud quod non habet dignitatē in musica: aut in aliquam dispositionem inter has duas dispositiones.

Necq; etiā corrūpitur aliquid principaliter & per se in quodlibet: sed principaliter & per se corrumpitur in aliqd̄ terminatū vnū: secundario vero & p accidēs nihil prohibet vt aliquod corrumpatur in plura vno: aut in quodlibet: eorum enim in quæ fit corruptio aliud est primum: & aliud est secundum: & est illud in quod fit corruptio mediante primo: & aliud est accidens: & est illud quod fit in quodlibet. illud autem qd̄ est per accidens differt a secūdo: quoniam secundum quoquomodo est igitur exigit prioritatem in corruptione: vt illud in quo fit corruptio vt vnum: & exigit essentialitatem vt sit terminatū: & hoc idem intelligen dum est in generatione. Alia autem dicta in corruptione in hoc capitulo manifesta sunt ex eis quæ dicit in generatione: & dicit vniuersaliter qd̄ corruptio etiam principaliter & per se est: aut de contrario in contra rium: aut de habitu in priuationem: aut ad mediū: sicut est dispositio in generatione: & quod hoc manifestum est per inductionē: & cum notifi cat hoc in generatione simplici in qua vnum fit ex vno notificat etiam quod ita est in generatione compositā: in qua vnū fit ex pluribus vno.

44 Per acci dens differt a secundo.

M

Similiter aūt hoc est & in alijs: qm̄ non solum simplicia eo rum

N

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum quæ sunt: sed etiã cõposita sedm eandẽ se habẽt rõnẽ: sed ꝓter hoc ꝙ opposite dispositiões nõ denosate sunt: latet hoc cõtingens: necesse est em̃ oẽ cõsonãs ex incõsonãti fieri: & incõsonãs ex cõsonanti: & corrũpi cõsonans in incõsonantiam: & hanc nõ incontingentem: sed in oppositam.

Et ita est de alĩs: videmus em̃ & illa quæ nõ sunt singularia ex entibus: sed cõposita eodẽ modo habent dispositionem: sed quia dispositiones cõpositæ nõ habent denoiationẽ: ideo non percipiunt: & si sit necessariũ: necesse est em̃ vt omne cõpositũ posꝯ fuit ex nõ cõposito: & vt cõpositũ corrũpatur in nõ habens cõpositionẽ: sed nõ in quodlibet nõ habens cõpositionẽ sed in illud qđ est oppositum illi compositioni.

45 Et ita. Dicit & sic̃ est de oibus speciebus generabilium & corruptibilium. s. qm̃ generanť ex cõtrario & corrumpunť in contrarium: videmus enim ꝙ illa quæ generantur ex pluribus vno: & sunt illa quæ non sunt illa quæ nõ sunt singularia: sed cõposita: talẽ dispositionẽ habẽt in generatione & corruptione: sed qã dispositiones oppositæ existẽtes in istis rebus inter illud qđ generať: & illud ex quo generať: & inter illud qđ corrũpitur: & illud in qđ corrũpitur nõ habent nomina ideo latet cõtrarietas existẽs in istis reb? & nõ ꝓcipit: sed cũ inspicitur: videť necessario existere in eis. Necesse enim vt omne cõpositũ fiat ex nõ cõposito & non ex quolibet nõ cõposito, sed ex nõ cõposito terminato: & est illud in quo est priuatio ꝓpria illi cõpositioni: & similiter compositũ corrũpitur in nõ compositum & non in quolibet non compositum: sed in illud in quo est priuatio illius cõpositionis: manifestũ est igitur etiam in hoc modo generationis & corruptionis quod fit ex oppositis secundum habitum & priuationem.

Differt autẽ nihil incõsonantia dicere aut ordine aut cõpositione: manifestum em̃ est qđ sit eadem ratio: at vero domus & statua, & quolibet aliud fit similiter: domus quidem em̃ fit nõ ex eo qđ composita sunt: sed ex eo qđ diuisa sunt hæc sic: & statua & figuratorũ aliquod ex nõ figurato: & vnũquodꝙ horũ: alia quidẽ ordo: alia vero compositio quædam sunt.

Litera' argy. Atꝙhic partim ordine partim compositione constãt.

Et nõ est differẽtia inter hoc qđ iste sermo sit in cõpositione aut in ordine, aut complexione: manifestũ est em̃ ꝙ est idẽ sermo: & sic̃ domus & idolũ: & alia generanť hoc modo: dom⁹ em̃ generať ex nõ cõposito sed separato: & sunt aliqua talia in tali dispositione: & similiter idolũ & vnũquodꝙ habentiũ figuras fit ex nõ habente illã figurã: & vnũquodꝙ istorũ quidẽ est ordo aliquis: & quidem aliqua compositio.

46 Et non est. Dicit ꝙ nõ est differẽtia in hoc sermone inter hoc ꝙ aliquis ponat qđ generatio istorũ. s. quæ generantur ex pluribus vno sit secundũ cõpositionẽ aut secundũ ordinẽ: aut alijs modis: eadẽ enim est conse-

consecutio in hoc: & ita est in artificialibus sicut in naturalibus: dom⁹ enim generatur ex aliquo nõ composito cõpositione domus: sed separato: sed illa separata sunt terminata & in dispositionibus terminatis: non enim componitur domus ex quolibet: neꝙ ex illis ex quibus innata est componi nisi sint in dispositionib? terminatis: & hoc intendebat cum dixit: & sunt talia in tali dispositione: & similiter idolum & vnũquodꝙ artificialium quorum generatio est in figura: generantur ex non habente illam figuram: ita quod ista priuatio sit propria. Deinde dixit: & vnũquodꝙ istorum &c. ideſt vt mihi videtur & vnũquodꝙ eorum ex quibus generatur compositum quoddam habet ordinem ꝓprium in esse compositi: & quoddam habet compositionem propriam in esse eius: & dixit hoc demõstrãdo qđ compositũ componitur ex rebus terminatis.

Ita est in artificialib? sicut in naturalibus qđ id qđ fit fit ex opposito terminato ad oppositũ terminatum.

Si ergo hoc verum est qđ omne qđ fit fiat: & corrumpať qđ corrumpitur: aut ex cõtrarijs aut in contraria: & in horum media: media autem ex cõtrarijs sunt vt colores ex albo & nigro: quare omnia vtique erunt quæ natura fiunt: aut contraria, aut ex contrarijs. Si igitur sit hoc verum omne quod generatur & omne quod corrumpitur, generatur & corrumpitur: aut ex contrarijs, aut in contraria, aut inter contraria: illa autem quæ sunt inter contraria sunt ex contrarijs. Verbi gratia: aliquis color: ex albo & nigro: ex quo necesse est vt illa quæ generatur p natura sint aut contraria, aut ex contrarijs.

P

Q

Si igitur. Et cum ista inductio sit vera: apparet quod ista propositio 47
vniuersalis est vera scilicet dicens: quod omne quod generatur ex contrario: aut ex eis quæ sunt inter contraria: & omne quod corrumpitur: aut corrumpitur aut in contrariũ: aut in illa quæ sunt inter contraria. Deinde dixit. illa autem quæ sunt inter contraria &c. ideſt & cum iniunximus huic propositioni aliam manifestum per se & est quod omnia quæ sunt inter contraria sunt ex contrarijs: vt aliquis medius color ex albo & nigro: sequitur quod omne quod generatur in natura generatur aut ex contrarijs: aut ex generatis ex contrarijs, & hoc est in prima figura.

R

Vsque quidem igitur ad hoc fere secuti sunt: & aliorum plurimi: quemadmodum diximus prius. Omnes enim elementa, & ab ipsis vocata principia, quãuis sine ratione ponentes: tamen contraria dicunt tanquã ab ipsa veritate coacti. Differunt tamen abinuicem in eo quod alĩ quidem priora: alĩ posteriora suscipiunt: & quod hi quidem notiora secundum rationem: illi autem secundum sensum: hi quidem enim calidũ & frigidum: illi autem humidum & siccum: alĩ autẽ imparẽ & parẽ: quidã aũt concordiam & discordiã causas ponũt gñationis: hæc aũt abinuicem differunt secundum dictum modũ.

S

In hoc igitur fere plures residuorum conueniũt cum istis vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius diximus: oēs enim ponūt elementa cōtraria: & illa quæ vocāt principia: licet sint sine ratiōe cōtraria: quasi compellant ad hoc ex ipsa veritate: sed differūt in hoc: quoniā quidam accipit ex eis illud quod est prius in scientia: & quidā accipit ex eis illud qđ est posterius in scientia: & qdā accipit ex eis illud quod est notius in intellectu: & qdā aliud qđ est notius in sensu: qdā enim ponūt causas generationis calidum & frigidum: & quidam humidū & siccum: & quidā parem & imparē: aut amicitiam & litem: & ista differūt secundū modū quem dicimus.

48 In hoc igitur, tantū de cognitione principiorū, s. ea esse contraria: fere omnes antiqui conueniunt cū istis quos diximus: omnes enim ponūt principia & elemēta esse cōtraria: & si sint sine ratione quoquomodo: sed natura veritatis compellit eos ad hoc: & si conueniunt in hoc qđ principia sunt cōtraria: tamen differunt etiam in hac contrarietate quid sit secundū diuersitatē eorum in priori & posteriori ex contrarijs: quidam enim accipiunt illud quod est prius in scientia, id est in cognitione per collationem: & quidam accipiunt prius apud intellectum in cognitione: & est illud quod est magis vniuersale: & quidam accipiunt prius apud sensum: & est illud est magis particulare. & est hoc secundum quod apparet vnicuique eorum. Et dixit, hoc igitur tantum &c. id est & intendit per plures reliquorum illos quos non numerauit. Deinde dixit, licet sit sine ratione, id est sine ratione perfecta: nam inductio induxit eos ad dicendum hoc, scilicet inductio in qua non inducuntur omnia particularia. Deinde dixit, quasi compellantur &c. id est quasi veritas quæ est in inductione compellat ad hoc eos. Deinde dixit, sed differunt &c. & intendit per prius in scientia vt mihi videtur illud quod est notum per argumentationem: aut illud cuius cognitio indiget argumentatione magis. isti enim vt mihi videtur videāt quod illud quod est huiusmodi est prius inesse. Deinde dixit. & quidam accipiunt illud quod est notius in intellectu: & est illud quod est magis vniuersale. & comparatio inter comprehensibilia ab intellectu & a sensu non verificatur nisi quando accipitur in respectu communis comprehensionis. Deinde dixit. & ista etiam differunt &c. id est & ista quæ diximus differunt secundum modos proprietatis quos diximus: qui enim ponebant calidum & frigidum & humidum: & sic cum principia contraria opinabantur quod prius est illud quod notius in sensu: qui autem ponebant principia par & impar credebāt quod prius inesse est illud qđ est notius apud intellectum: & est illud quod est magis vniuersale: illi aut qui ponebant principia amicitiam et litem: opinabātur quod prius inesse notum per argumentationem autem notius.

Quare: est eadē dicere quodāmodo & altera adinuicē: altera quidē quēadmodū videtur pluribus: eadē aūt secundū analogiā. accipiūt enim ex eadē coordinatiōe: hæc quidē enim cōtinēt: alia aūt cōtinent cōtrariorū: sic igit similiter dicūt & aliter peius & melius: & hi quidē notiora secūdū rationē; sicut dictū est

T Prīo cogniti cū apud intellectū est illud qđ est magis vle. Et prius cognitū apud sensum ē illud quod ē magis particulare.

Idē in sequi inductio in qua nō inducunt o'a particularia est ratio imperfecta. p hoc vide. 2. priorū. cō. 23. & q ibi.

est prius: illi autē secūdū sensum, vniuersale quidē eñ secundū rationē notū est: singulare aut̄ secūdū sensum: ratio quidē eñ vniuersalis est: sensus autē particularis: vt magnū & paruū secūdū rationem est: rarum autem & densum secundū sensum. V Vniuersale notū secundum rationem: singulare secundū sensum.

Et sic isti homines cōueniunt quodāmodo & differūt: differūt eñ secūdū qđ videt in eis plures homines: cōueniūt autem secūdū qđ sequūtur eādē rationē: accipiūt eñ ex eadē cōiūctione: cōtrariorū eñ quædā sunt determinātia, & quędā determinata: sunt igitur hoc modo cōueniētes in sermone, & alio modo conueniunt: quoniā quędā sunt viliora, & quædā nobiliora & quædā notiora apud intellectū: vt prius diximus, & quædam notiora apud sensum, & vniuersale est notius apud intellectū, particulare est notius apud sensum, intelligere eñ est vni uersale: sentire vero particulare. Verbi gratia, qñ magnum & paruum sunt intellectu, & rarum & densum in sensu.

Et sic isti. Cum dixit qđ antiqui conueniunt in hoc qđ principia sunt contraria quodammodo. & differunt alio modo: incepit numerare modos scilicet in quibus cōueniunt & in quibus differūt. Et dixit, differūt enim secundū &c. id est, differūt diuersitate quā plures homines scilicet famosa diuersitate, & cōueniūt quia procedunt in cōsideratione per eādem argumētationem in genere: omnes enim vtuntur inductione: est enim commune omnibus contrarijs hoc quoniam quædam sunt determinantia & quædam determinata, & conueniunt in hoc qđ reducunt terminata ad terminantia per inductionem. Verbi gratia, quoniā qui dicit qđ principia sunt calidū & frigidum & humidum & siccum nititur per inductionem reducere omnia contraria ad ista, & similiter qui dicit quod principia sunt par & impar. aut additio & diminutio: secundū igitur hūc modum cōueniunt in hoc qđ vtuntur eadem argumētatione in forma: sed differunt secundū illud in quo arguūt. Deinde dixit, & alio modo &c. id est, & cōueniūt etiā alio modo: alia enim quæ dicūt esse principia conueniūt in hoc qđ alterū contrariorum est vilius, & reliquum nobilius, & in hoc qđ sunt proportionalia: quia quædam sunt notiora apud intellectum, & quædam notiora apud sensum, & sic contraria quæ sunt notiora apud intellectum habent inter se proportionem secundum intellectum: sicut proportio contrariorum quæ sunt notiora apud sensum: inter se secundum esse. 49 X

Deinde declarat quod est notius apud intellectū & quod apud sensum, & dixit, vniuersale enim &c. & secundum hoc proportio calidi aut frigidi apud sensum est: sicut proportio paris & imparis apud intellectum, & similiter proportio additionis & diminutionis apud intellectum. Et cum declarauit quod vniuersale est notius apud intellectum, & particulare apud sensum dedit causam in hoc. & dixit, intelligere enim &c. id est, & causa in hoc est quoniam comprehensibile apud intellectum est vniuersale, & comprehensibile apud sensum est particulare. Deinde dixit, verbi gratia, &c. id est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbi gratia quoniã magnum & paruũ sunt magis vniuersalia quã rarum & densum, ideo attribuuntur magis intellectui, & rarum & densum magis sensui. Et hoc ita est: quia rarum & densum cõprehendũntur in corporibus sensibilibus naturalibus magnũ autẽ & paruũ comprehenduntur in corporibus naturalibus & mathematicis.

Z

De numero principiorũ naturaliũ secundũ veritatem.

A

QVOD quidẽ igitur cõtraria oportet principia esse manifestũ est. Cõsequẽs autẽ vtiq; erit dicere: vtrũ duo aut tria aut plura sint vnũ enim impossibile est: quoniã nõ vnũ a cõtraria: infinita autẽ nõ: qm̃ neq; scibile cp est erit. b Et est igitur vna cõtrarietas in omni genere vno: substãtia autẽ vnũ quoddã genus est. Et cp cõtingit ex finitis, melius autẽ ex finitis quẽadmodũ Empedocles quam ex infinitis: omnia nãq; ex finitis assignare opinatur: quemadmodũ Anaxagoras ex infinitis. Amplius sunt alia alĩs priora cõtraria, & fiũt altera ex alterutris: vt dulce & amarũ, & albũ & nigrũ: principia autem semper oportet manere.

a Cõtrarietas nõ salvatur in vno.

B

b Vna contrarietas est in omni genere. Idẽ infra te. c. 55.

C

c Pricipia semp oportet manere.

Apparet igitur cp necesse est vt principia sint cõtraria, & sequitur hoc dicere vtrũ sint duo aut plura: impossibile em̃ est vt sint vnum: cõtraria enim nõ sunt vnum neq; etiã infinita: qm̃ tũc ens nõ sciretur: quia igitur in omni genere est vnũ cõtrariũ & substãtia est vnũ genus & quia impossibile est vt generatio sit ex principijs infinitis, & est melius vt sint finita: vt dicit Empedocles quã infinita, potest enim cõplere oĩa quæ affirmauit Anaxagoras: cũ posuit generationẽ esse ex infinitis, & etiã quia cõtrariorũ sunt quædã priora alĩs cõtrarijs, & quædã cõtraria quæ generãtur ex alĩs cõtrarijs: vt dulce & amarũ, & albũ & nigrũ: principia vero necesse est vt sint pmanẽtia ęterna.

50

D

APPARET igitur. Manifestũ est igitur vniuersaliter qđ necesse est qđ sint principia cõtraria: sed perscrutandum est primo vtrum sint duo vel plura duobus impossibile enim est vt sint vnũ principiũ: quia principia sunt cõtraria, & contraria sunt saltẽ inter duo, & impossibile etiã est vt sint infinita: quoniã tunc ens erit nõ scibile: vt prius diximus, & etiã in vnoquoq; genere decẽ prædicamẽtorũ est vna cõtrarietas, & substãtia est vnũ genus eorum: cuius principia sunt quesita: cũ substãtia sit subiectũ aliorũ generũ: vnde necesse est vt cõtrarietas existẽs in principijs nõ sit plus quã vna: & est cõtrarietas existẽs in substantia: nedũ vt sint infinita. Et hoc intẽdebat cũ dixit, & substãtia est vnũ genus: sed tacuit cõclusionẽ, & esse: quod cõtrarietas existens in eadẽ est vna & est principiũ aliorũ entiũ.

R

Vide consimile. 8. phy. tex. cõ. 45. & 2. cæli. tex. cõ. 35.

F

Qui potest sanare mo-

Deinde dixit, & quia impossibile est &c. dicit, & etiam si cõcesserimus dicentibus principia esse infinita: hoc esse possibile, & quod, generatio possit fieri ex eisdem: tunc dicens hoc posse cõcedere quod generatio

neratio potest fieri etiã ex principijs finitis, & cũ hæc duo sint possibilia melius est vt sint ex finitis: vt dicit Empedocles: quã ex infinitis: vt dicit Anaxagoras: quoniã dicẽs principia finita esse: potest complere causas omniũ apparẽtiũ sicut potest cõplere dicens ea esse infinita: vt accidit Empedocli cũ Anaxagora, & cũ concesserimus quod natura potest facere ex principijs finitis illud qđ facit ex infinitis melius est & rectius vt faciat hoc ex finitis, & sic non tunc natura ageret otiose: qui enim potest saluare modica actione: ille aget actione artificiali: si autem laborauerit actione maiori otiose faciet & superflue, & ita est de natura, sicut de arte. D. d. & etiã cõtrariorũ &c. id est, & etiã nõ põtest aliquis dicere quod omnia cõtraria sunt principia nedũ vt sint infinita cõtrariorũ enim quædam sunt priora quibusdam: quia, quædã generãtur ex quibusdam vt sapores ex amaro & dulci, & colores ex albo & nigro: principia autem sunt illa contraria: quę non generantur ex alijs: neq; transmutantur vniuersaliter: principia enim debent esse permanentia non transmutabilia: neq; generabilia ex alijs.

dicaactione ille aget actione artifi-
G
ciali. si autẽ laborauerit
H
actione maiori otiose faciet & superflue & ita est de natura sicut de arte ex quo patet cp nihil est superfluum in natura nec
I
in arte. Idẽ infra cõ. 56 & primo. cæli. 52.

Quod quidẽ igitur: neq; vnũ: neq; infinita sunt: manifestũ est ex his. Quoniã autẽ finitorũ facere duo tantũ: vel nõ facere duo tantũ habet quãdam rationẽ: deficiet enim vtiq; aliquis qualiter densitas raritatẽ facere aliquid apta nata sit: aut hic dẽsitatẽ: similiter autẽ & alia quæcũq; cõtrarietas: nõ enim concordia discordiã cõducit, & facit aliquid ex ipa: neq; discordia ex illa: sed vtraq; alterũ quoddã tertiũ. Quidã autẽ & pluta recipiunt ex quibus parant eorum quæ sunt naturam.

Idem. 3. de aia. 45. Idẽ 2. phy. 78. & 79.

Declaratũ est igitur ex ijstis sermonibus cp principia nõ sũt vnũ: neq; infinita: & quia sunt finita erunt tũc in hoc sermone dicẽte: cp sola duo nõ agunt est locus dicẽdi. Homo em̃ ambigit & nescit quomodo densitas agit raritatẽ: aut raritas densitatẽ, & similiter in alĩs cõtrarijs. Impossibile em̃ est vt amicitia ducat secũ litem, & faciat ex ea aliquid: neq; lis facit ex amicitia: sed omnes faciũt aliud tertiũ: videmus em̃ quosdã qui acceperũt aliqua plura vno, & posuerũt ex eis natura entium.

51
L
Cõtrarium non recipit suum cõtrariũ. idẽ infra com. 54. & 57. Idem supra cõ. 42. Idẽ. 8. phy. com. 4. 12. me. cõ. 53.

Declaratũ. Cum declarauit quod principia nõ sunt infinita: incepit perscrutari vtrũ sint plura duobus. Et dixit: & quia sunt finita &c. ra duobus, ideo in sermone dicente qđ duo non sufficiũt, in hoc quod alterũ patitur a reliquo est locus rationis: contrarium enim nõ recipit suum contrarium, scilicet non alteratur in ejus forma: quoniam calidum non recipit ex frigido calidum sibi simile: frigus enim secundum quod est frigus non recipit caliditatem neq; alteratur in eam, & cũ sit impossibile vt calidum faciat ex frigore calidum sibi simile: impossibile est vt ex eo faciat illud vniuersaliter, & similiter etiam densitas nihil facit ex raritate: neq; amicitia ex lite secundum Empedoclem: sed vnũ

&.5.phyſi. 24. & prio cęli.c. 106. alteratio cõtrariorũ inuicẽ coegit

Mõẽs credere qđ oia corpora ſũt cõpoſita. Idẽ infra cõ.83 ex hoc ſu-

N miſ qđ trãſmutatio fecit cognoſcere materiã. Idẽ primo cęli.20. 7.me. cõ.4 phy.14.8. me. cõ. 12. &c. ſubiectum principium eſt & prius vt eſſe prædicato &c.

O 32 Ratio coegit principia eſſe contraria, ſed oppoſitã habetur ſupra.t. com.48. Principiũ.

P ſubſtãtię ẽ ſubſtantia idẽ.12.met. com.22.

quodq; contrarium agit in tertium & ex tertio Et cum declarauit quod contraria non ſufficiunt in hoc quod ſint principia: quia alterum nihil facit ex reliquo, dixit videmus enim quoſdam &c. id eſt, & ideo videmus quoſdam ponere aliqua plura vno: ex quibus componitur natura vniuſcuiuſq; entis entium tranſmutabilium, & quod corpus demonſtratum eſt compoſitum nõ ſimplex & dicit hoc: quoniãm principia eſſent contraria tantum: tunc generatum eſſet ſimplex non compoſitum, & dixit hoc: quia eſt ex materia & forma: alteratio igitur cõtrariorum inuicem coegit omnes credere: quod omnia corpora ſunt compoſita non ſimplicia, & quod in eis ſunt aliqua plura vno. & maxime prima corpora ſcilicet quatuor elementa: iſta enim principia de quibus perſcrutantur ſunt communia ſimplicibus & compoſitis corporibus.

Adhuc autem amplius, & de hoc aliquis dubitabit niſi aliquis alteram ſuppoſuerit contrariꝫ naturam. Nullius enim videmus eorum quæ ſunt ſubſtantiam contraria. Principium autem non de ſubiecto oportet dici aliquo: erit enim principium principiꝫ. Subiectum enim principium eſt & prius videtur eſſe prædicato. Amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ: qualiter igitur ex non ſubſtantiꝫ ſubſtantia vtiq; erit: aut quomodo prius non ſubſtantia, ſubſtantia erit.

Et cum hoc etiam ambigit homo in hoc ꝙ narrabo ſi non poſuerit contrariorum aliam naturam: non enim videmus contraria eſſe ſubſtantiam alicuius rei, & principium nõ oportet dicatur in ſubiecto aliquo: debet enim eſſe principiũ principiꝫ: ſubiectum enim eſt aliquod principium, & exiſtimatur quod eſt prius prædicato de illo. Et etiam non dicimus quod ſubſtantia eſt contraria ſubſtantię: quomodo igitur poteſt eſſe ſubſtantia ex non ſubſtantia, & quomodo poteſt eſſe non ſubſtantia prior ſubſtantia.

Et cum. Quia ratio coegit principia eſſe contraria: induxit ſecundum ſermonem contradicentem illi: vt contradictio iſtorum duorum ſermonum cogat nos ad ponendum aliquod tertium aliud a contrarijs vt eſt propriũ ſermonibus diſputatiuis dictibus ſcilicet; quãdo illud quod accipitur ſimpliciter in vtroq; terminatur ſecundũ partẽ veram. & iſte ſermo diſputatiuus eſt: quod contraria non ſunt ſubſtantia alicuius: cõtraria enim dicũtur in ſubiecto: ſubſtantia autẽ non dicitur in ſubiecto, ergo cõtraria nõ ſunt ſubſtãtię: ſed principia debent eſſe ſubſtãtiæ: quia principiũ ſubſtãtię eſt ſubſtãtia, ergo cõtraria nõ ſunt principia: ſed iſta cõſecutio nõ eſt recta: cũ apparuerit qđ prima, contraria ſunt priuatio & forma. Deinde induxit ſecundã rationẽ illius generis, & eſt qđ contraria non ſunt ſubſtãtiæ: cũ ſubſtãtia nõ ſit eſt contraria ſubſtãtię, & principia ſunt ſubſtãtię quoniã principia ſubſtãtię ſunt ſubſtantię. Modus cõuenientiæ inter has duas rationes eſt quoniam

niam cum poſuerimus ſubiectum principiorum quod eſt ſubſtantia: & quod alterum contrariorum eſt priuatio: & quod hic eſt ſubiectum illius priuationis & formæ diſſoluentur omnes quæſtiones: & verificabitur quod principia ſunt contraria: & ſimiliter etiam nihil prohibet vt ſubſtantiæ ſint contrariæ ſecundum formas non contrariæ ſecundũ ſubiectum. & ſic dicere quod ſubſtantia non eſt cõtraria ſubſtantiæ eſt verum ſecundum ſubiectum: & quod ſubſtantia eſt contraria ſubſtantiæ ſecundum formam eſt verum. & hoc adiuuat Alexandrum cum dicit. quod in ſubſtantijs ſimplicibus poteſt eſſe contrarietas non in compoſitis. & Alexander intelligit hoc quod Ariſt. dicit in prædicamentis: qui dicit: quod proprium eſt ſubſtantiæ non habere contrarium de ſubſtantijs compoſitis: non de ſimplicibus. Ariſtot. enim dicit in libro de generatione: quod corpora ſimplicia ſunt contraria.

Q Nihil phi/bet vt ſubſtantiæ ſint cõtrarie ſecũdum formas oppoſitũ. 5. phy. 6. R 10. & 8. me. c. 5. ſecũdo de gene. te. cõ. 22.

Vnde & ſi aliquis priorem veram putabit eſſe rationem & hanc neceſſarium eſt ſi debet ſaluare vt aſq; ſubeſſe quoddam tertium quemadmodum dicitur vnam quandam naturam dicentes eſſe: vt aquam & ignem aut medium horum. Et ideo qui credit quod primus ſermo eſt verus: & iſte ſermo contingit ei neceſſario ſi voluerit quod iſti duo ſermones concedã tur ponere tertium: ſicut dixerunt ponentes totum vnius naturæ aquæ aut ignis medij horum.

51 Lra agregat eſt minime reſpectu cæterorum differentias ſẽſibiles habet atq; hũc ſequit aq̃.

Et ꝓpter hoc neceſſe eſt vt opinãt qđ primꝰ ſermo dicẽs: qđ principia ſunt cõtraria: eſt verus ſecundũ partẽ. & quod iſte ſermo dicẽs qđ principia non ſunt cõtraria: eſt etiam verus ſecundũ partẽ. & quod iſti duo ſermones nõ ſunt falſi ſimpliciter ſi ponit hic tertiã materiã: & eſt alteratio contrariorum inuicem: qñ ponendo iſtã naturã poterit ſolue re dubitationẽ accidentẽ ex iſtis duobus ſermonibus oppoſitis. Deinde dicit: ſicut dixerunt &c. id eſt ſicut dixerũt quidã: qđ oia entia ſa ęra ſunt ex eadẽ natura: & quod ſubſtãtiæ rerũ diuerſarũ ſunt in rei veritate iſta natura vna: ex quibus ſunt factæ. Quidam igitur opinantur: quod iſta natura communis omnibus entibus eſt vnum elementũ quatuor: quidam autem ipſum eſſe medium inter contraria eorum.

aer minime habet differentias ſenſibiles. Idem S pri. de gene ratiõe. t. cõ. 19. Idem. 2. de aĩa. 113. deide aq̃ ex q̃ patet qđ terra ſit frigidior aqua ſed oppoſitũ. vide. 2. de gene. te. com. 23.

Videtur autem medium magis: ignis enim & terra & aer & aqua contrarietatibus completa ſunt. Vnde non irrationabiliter faciunt ſubiectum alterum ab his facientes. Aliorum autem quidam aerem: aer enim minime habet aliorum differentias ſenſibiles: conſequenter autẽ aqua. Et exiſtimatur quod medium eſt dignius: ignis enim & terra & aqua & aer ſunt mixta per contrarietatem. Et ideo qui ponit ſubiectum aliud a contrarijs: non fecit non rectum. Et poſt illum in rectitudine eſt qui ponit ipſum aerem: aer enim eſt minimus aliorũ in diuerſitate ſenſibili & ſequitur aqua.

Dicit. Et apparet quod q ponunt ſubiectũ aliquod mediũ inter aerẽ & ignem: & vniuerſaliter inter duo vicinarium dicunt rectius: quoniã

illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

istud subiectum oportet vt non habeat aliquam contrarietatem in sua substantia: cum contrarium non recipit suum contrarium: & aqua & ignis & aer & terra vtrumq; habet contrarium in sua substantia: medium autem nullam habet contrarietatem in substantia sua: quare medium est propinquius nature istius subiecti quam quatuor elementa: & hoc intendebat cum dixit. & ideo qui ponit &c. Deinde dicit. & post illū &c. id est & qui ponit ipsum aerem rectius facit quam qui ponit ipsum vnum aliorum: & post illum in rectitudine est qui ponit ipsum aquam. & dixit hic. nam qui ponit ipsum vnū mediorū. id est aque & aeris: & rectius facit quam qui ponit vnum extremorum. Cōtrarietas enim minus est in medijs quam in extremis: & qui ponit aerem: rectius facit quam qui ponit aquam: quoniam differentiæ sensibiles contrarię pauciores sunt in eo. & ideo dixit: & sequitur qui ponit ipsum aquam: quia aqua etiam est medium sicut aer: sed aer excedit aquā in hoc: quia differentiæ aquæ sunt manifestæ magis sensui: & differentiæ aeris sunt latentiores. Et intendit per diuersitates sensibiles differentias contrarias sensibiles. & dixit. quod qui ponit subiectum habens differentias latentes ponit rectius: quia subiectum in rei veritate est materia: cuius esse est in potentia.

Contrarie tas min⁹ est in medijs q̄ in extremis. idē. 5. phys. com. 52.

V Subiectū in rei veritate est materia cui⁹ esse est in potentia. consule pri. c. de subiā tia orbis.

Sed oēs vnū hoc contrarijs figurant: vt densitate & raritate: & eo quod maius & minus: hæc aūt oīa sunt excellētia: videlicet & defectus sicut dictū est prius: sed videt antiqua esse hæc opinio: quod vnum & superabūdantia & defectus principia rerū sint: sed non eodē modo. Sed antiqui duo quidem facere vnum aūt pati: posteriorum autem quidam contrariū: vnum quidem facere: duo aūt pati dicunt magis. Sed omnes figurant istud vnum per contraria densitatē & raritatem: & magis & minus: & manifestū est quod ista vniuersaliter sunt in additione & diminutione: vt diximus prius: & fortasse est opinio antiqua, scilicet vt principia entium sunt vnum & additio & diminutio sed non eodē modo. Antiqui enim dicūt quod illa duo agūt: & vnū patitur alij autem qui post venerunt: dixerūt econtrario scilicet quod vnum agit & duo patiuntur tantum.

X Videt antiq̄ asse opinio quod vnum & superabundātia & defectus principia rerum sunt.

55 Cum narrauit quod bene fecerunt antiqui in hoc quod cum contrarijs posuerunt subiectum: incepit etiam narrare qualiter ponebant dispositionem contrariorum ex hoc subiecto. Et dixit: sed omnes figurant &c. id est sed omnes conueniunt in hoc quod faciūt subiectum figurari per hæc duo contraria. id est quod ponūt subiectum materiam: & duo contraria formam secundum quod vnusquisq; opinabatur in contrarijs. qui enim opinabantur quod densitas & raritas sunt prima contraria ponebant illa differentias subiecti: & similiter qui opinabantur quod hæc contraria sunt magis & minus ponebant hæc duo differentias istius subiecti. Deinde dixit & manifestum est &c. id est quod raritas & densitas & magis & minus omnia sunt sub additione & diminutiōe. D. d. & forte est opinio antiqua: & intendebat quod non est inuenta

inuenta a Platone. oēs enim & Plato opinabātur quod principia sunt vnum subiectum: & additio & diminutio: sed opinio eorum in ordinatione istius vnius & contrariorum non est eadem. antiqui enī dicebant quod contraria sunt forma agens: & subiectum est materia patiens. posteriores vero & Plato dicebant: quod contraria sunt materia passiua scilicet magnum & paruum: & quod vnum est forma agens.

Tria quidē igit dicere elemēta esse & ex his: & ex huiusmodi alijs intēdentibus videbit vtiq; habere quandā rationē sicut diximus. Plura aūt tribus non amplius est ad patiendum quidem enim sufficiens est vnum: si autem quatuor existentibus duæ erunt cōtrarietates oportebit seorsum vtriusq; esse alteram quandam materiā mediam. si autem ex inuicem poterit generare: occisa vtiq; altera contrarietatum erit. Simul autē & impossibile est plures esse contrarietates primas. substantia enim vnum quoddam genus est entis: quare in eo quod prius & posterius sunt differunt abinuicem principia tantum: sed non genere: semper enim in vno genere contrarietas vna est: omnes enim contrarietates reduci videntur ad vnam. Dicere igitur elementa esse tria: est secundum rationem quoquomodo: quū consideratum fuerit hoc de istis rebus proprie & similibus: vt diximus. Plura aūt tribus nō: in passiōe aūt sufficit vnū: si igit fuerint quatuor: ita qđ contrarietates sint duæ & indiget vtraq; contrarietas per se alia natura existente inter illa. Si igitur possibile est vt vnum contrariorum sufficiat: tunc reliquum erit superfluum: & cum hoc impossibile est vt prima contraria sint plura. substantia enim est vnum genus: & principia differunt abinuicem secundum prius & posterius tantum: non secundū genus in vno enim genere vna est contrarietas: & omnes contrarietates videntur reduci ad vnam.

y

Semp in vno gñe vna est cōtrarietas. Idē supra. t. cō. 50. Idē 10. meth. te com. 15.

Dicere igitur, Quoquo modo: quia propositiones quibus vtitur in hoc sunt famose: & cum declarauit quod principia non sunt vnum: & apparuit ex disputatione ea esse tria: incepit declarare quod nō sunt plura tribus. Deinde perscrutabitur demonstratione: verum sint duo aut tria. Deinde dicit plura autem tribus non. id est quia in passiōe quæ est secundum generationem sufficit vna contrarietas. patiens debet enim esse contrarium ei a quo patitur: ergo duo contraria cum subiecto sufficiunt in transmutatione: quia patiens quodammodo est contrarium: & quodammodo simile: & est modus quo recipit actionem agentis: & hoc non est nisi ex subiecto. Deinde dicit si igitur fuerint quatuor &c. id est si igitur contraria fuerint duplicia: tunc vtrūque par indiget subiecto: & tertia natura communi: & hoc intendebat cum dixit: existente inter illa: quoniam subiectum est medium inter contraria. Et ipse dixit quod subiectum est in similitudine medij est enim simile ei quoquo modo

56

z

Passiō quo dāmodo est cōtrariū & quodāmodo simile.

Differentia inter subiectum & medium. sed vide

oppositum de subiecto pri. physi. com. 82. In medio ē vtrūq; extremum in actu: sed nō in vltima p fectiōe. Idē 5. physi. 6. 39. Et. 52. com. sed th oppono de elemētis me dijs in qb⁹ extremanul lo modo sunt in actu sicut patet ex secundo de gñatiōe. & ex quarto cæli. ex hoc patet q̄ prioritas cause ad cā tū tollit vnū uocationē. Hoc mō prima cōtraria existētia in vnoquoque gñe nō dicī tur æquoce nec vniuoce. sed secūdum pri⁹ & posteri⁹. prima expositio. Secūda prima expō Secunda.

modo: quia est in potentia: vtrumq; extremum: sed tamen subiectum est vtrumq; extremum potentia pura. medium vero est vtrumq; extremū nō pura potentia: sed aliqua potentia. in medio enim est vtrumq; extremum in actu: sed tamen non in vltima perfectione. est igitur in potentia vtrūq; extremum quodammodo: & in actu alio modo. subiectum vero pura potentia est vtrumq; extremum. Deinde dicit ⁊ igitur alterum contrariorum sufficit reliquum est superfluum. ideſt ſi posuerimus q̄ principia essent sex. & quatuor contraria: & duo subiecta: tunc si alterum par contrariorum cum suo subiecto sufficiunt in hoc quod ex eis generentur omnia: tunc reliquum par erit superfluum. & natura nihil agit superfluum. alterum autem par contrariorū sufficit in generatione omnium entium: quia dictum est quod prima principia debēt esse communia in omnibus entibus. Et signū eius est hoc quod omnia entia alterantur in inuicem. Deinde induxit secundam rationem & dixit. & cum hoc impossibile est. ideſt & impossibile est vt prima contraria sint plura: quia prima contraria necesse est vt sint primi generis. scilicet substantiæ. & contraria in quolibet genere sunt vnum par. vnde necesse est vt prima contraria sint vnum par. Deinde dicit & principia differunt &c. potest intelligi quod prima principia cōtraria quę sunt in vnoquoq; genere decem prædicamentorum non differunt abinuicem secūdum genus. sed secundum quod quædam sunt priora quibusdā: & posteriora quorundam: & omnia sunt in vno genere: sed reducuntur ad prima contraria: quæ sunt causę aliorum contrariorū. V. g. quoniam si prima cōtraria i vnoquoq; gñe sint opposita sc̄m esse & nō esse sunt: tūc ea posita in substātia secundū esse & non esse sunt causæ aliorum oppositorū existētiū in alijs prædicamentis: & illa debent esse prima cōtraria quoniam hoc nomen prima cōtraria existētia in vnoquoq; genere non dicitur æquiuoce: neq; vniuoce: sed secundum prius & posterius: & est modorum nominis ambigui. Et potest intelligi alio modo & est q̄ principia contraria quæ sunt in substantia licet sint plura: tamē nō differunt a scinuicem: nisi secundum prius & posterius: non quia sint in generibus diuersis. & talia contraria reducuntur ad vnam contrarietatem quæ est prior omnibus. D. d. in vno enim genere &c. forte intendit dare causam propter quā quædam contraria plura quæ sunt in eodem genere sunt priora quibusdam sc̄m secundam expositionē. Et forte iste sermo est maior propositio: quā intēdebat declarare q̄ necesse est vt contrarietas quæ est in primis principijs est vna: & syllogizamus sic cōponē. prima principia contraria sunt illa q̄ sunt in genere substātiæ: & prima contrarietas quæ est in vno genere est vna. ergo prima principia contraria sunt vnum par contrariorum: & secundum hoc erit iste sermo præposterus. & tunc sic debet legi: substātia ēm est vnā gen⁹: & in vno gñe est vna cōtrarietas. principia enim nō differūt abinuicē nisi secundā prius & posterius. secundā vero alią expositionē debet legi vt in textu: sed debet intelligi in eo maior. ppō dicta: q̄ in vno genere est vna cōtrarietas. qm̄ per illam complebit cōclusio. D. d. & omnia contraria videnē reduci &c. pōt intelligi q̄ omnia cōtraria quæ sunt in eodē genere: cū reducūtur in vnā cōtrarietatē sunt in posteria & principia vnum. Vel sic q̄ oia cōtraria q̄ sunt in eodē genere secūdū vnum

vnumquodq; genus prædicamentorum cum reducuntur ad contraria quæ sunt in substantia omnia erūt vnum in potentia & sc̄m respectū.

Hic philosophus determinat veritatem de numero principiorum naturalium. CAPVT. VII.

QVod quidem igitur: neq; vnum sit elementum: neq; plura duobus vel tribus manifestum est: horum autem vtrū sit verū quēadmodū diximus dubitationem habet multam. Sic igitur nos dicamus primum de omni generatione aggrediēntes. Etenim secūdum naturam communia prius dicere: & sic circa vnumquodq; propria speculari.

A Secundū naturā cōmunia prius est dicere. et sic circa vnumquodq; propria speculari. idē. 3. phi. te. cō. 2. Et vide ibi. 57

Manifestum est igitur quod elementum nō est vnum: & q̄ elementa non sunt plura duobus aut tribus: vtrum autem sit verum habet maximam quæstionem. ponamus igitur sermonem nostrum hoc modo: incipiamus & consideremus de omni generatione: quoniam tunc procedemus cursu naturali: & prius dicamus vniuersalia communia: deinde consideremus post de propriis existentibus in particularibus.

Intendit hic per elementum principia quæ sunt in re. & dixit: q̄ habet maximam quæstionē: licet iam apparuerit ex disputatione principia esse tria: quia necesse est ponere illud quod recipit esse generatum ipsum esse subiectum aut contrarium. Si igitur fuerit contrarium: consequetur contrarium alterari in suum contrariū: ita q̄ nō esse: alteretur in esse: & mutetur in illud: quod est valde improbabile: & si posuerimus quod subiectum est recipiens: & quod contrarium recepit: continget vt in substātia non sit generatio omnino. subiectū enim est aliquid demonstratum & substantia & vniuersaliter contingit vt aliquid sit: antequā sit: qm̄ si non sit nisi ex substātia quæ est subiectum: & ista substātia sit communis omnibus entibus: & ens nō generatur nisi ex ente: ergo ens est antequā generetur: & ista quæstio coegit plures antiquos ad negandū generationem. D. d. tūc enim procedimus &c. & in via dōctrinæ. & quasi dicat: & in tendimus considerare prius de rebus vniuersalibus communibus: quia ista doctrina est naturalis. est enim doctrina cuius propositiones acceptę in ea sunt maxime & sine mediis: & cum hoc manifestiores & non accidit in ea iteratio. Et intendit per communem generationem: generationem quæ fit in substantia & in omnibus prædicamentis: & de substantia generationem communem quatuor corporibus. scilicet igni & aquæ & aeri & terræ: & corporibus compositis. & vniuersaliter generationem quæ est vnius ex vno. ista enim generatio est quatuor elementorum & compositorum. generatio aūt quæ est vnius ex pluribus perscrutanda est in libro de generatiōe: & hoc intēdebat cum dixit. Deinde considerabimus post de propriis, id est, de ꝓprijs existētib⁹ in generatione vniuscuiusq; generū generabilū. & hoc est in omnibus partib⁹ istius scientiæ. D egñatione autem corporū

B Doctrina q̄ incipit a rebus vbi bus cōib⁹ est nālis: tū quia ꝓpōnes ac

C ceptæ sunt immediate. tū quia manifestiores, tū et ga nō accidit iteratio. Idē cōmē. in ꝓ

Universidad de Deusto
Biblioteca

logo fuo fu per pri. ph. libru de mi neris nō ha bemus neq; de plantis D nisi duos tractatus.

corporum simpliciū & compositorum loquitur in libro perigeneos. & in quarto metheororum. & de proprijs vniuscuiq; composito loquit in libro de mineris & in libro de plantis. & in libro de animalibus. sed librum de mineris non habemus neq; de plantis nisi duos tractatus.

Dicimus enim fieri ex alio aliud: & ex altero alterū: aut simplicia dicentes: aut composita. Dico autem sic: hoc est em̄ hoc fieri hominem musicum: est autem non musicum aliquod fieri musicum: aut nō musicam hominem fieri hominem musicū. Simpliciter quidē igit̄ dico: quod fit hominem & non musicum: & quod simpliciter fit musicum: compositum autem & quod fit: & quod factum est cum non musicum hominem dicimus fieri: aut musicum: aut musicum hominem horū autē hoc quidem non solum dicitur hoc aliquid fieri: sed etiam ex hoc vt ex non musico musicum: hoc autem non dicit̄ in omnibus: vt ex homine factus fit musicus: sed hō factus fit music⁹.

Dicamus igitur quod cum dicimus aliquid generari ex alio quo alio: & cp vniuersaliter generabile generatur ex alio: forte intendimus simplicia & forte cōposita. & intelligo hoc quod narrabo: homo fit musicus: & non musicus fit musicus: & homo non musicus fit homo musicus: intelligo hoc cum dico generatū simplex hoiem & nō musicū. Et intelligo cū dico generatum simplex musicum. Et intelligo etiam per generatum compositum hominem non musicum fieri hominem musicum. Sed alterum duorum illorum dicitur fieri ex hoc & fieri hoc. Dicimus enim quod ex nō musico fit musicus: aut nō musicus fit musicus. Reliquū verò non in omni dicit̄ vtrūcp. non em̄ dicimus cp ex homine fit musicus: sed homo fit musicus.

59 B Et est manifestum: quod aliquid generatur ex aliquo aut ab aliquo: & intendimus alteram duarum intentionum: quoniam aut intendimus per hanc propositionem rem simplicem aut compositam. Verbi gratia, quoniam quum diximus: quod homo fit musicus: intendimus quod musicus fit ex simplici quod est homo qui est subiectum musici. & similiter quod dicimus quod musicus fit musicus: intendimus cp musicus etiam fit ex re simplici quæ est non musicum: quæ est priuatio musici. & quum diximus quod homo non musicus fit musicus: intendim⁹ quod musicus fit ex duobus, scilicet ex homine & non musico. & hoc intendebat quum dixit. forte intendimus &c. Et quum dixit. homo immusicus fit musicus: intendit generationem quę attribuitur subiecto in quo est generatum. Et quum dixit. & immusicus fit musicus: intendit generationem quæ attribuitur oppositio: siue sit contrarium siue sit priuatio. Et quum dixit. & homo non musicus fit, musicus. intendit generationem quæ attribuitur vtrique, scilicet subiecto & oppositio. Deinde exposuit hæc tria, & dixit: & inteiligo quum dico generatum simplex

simplex &c. id est, & intelligo quum dico cp generatio generati attribuitur rei simplici subiectum quod est homo in hoc exemplo: & oppositum quod est non musicum. & intelligo per illud cuius generatio attribuitur rei compositę illud quod attribuitur vtrique. scilicet oppositio & subiecto: quod est homo nō musicus. & vniuersaliter dicit quod generatio attribuitur oppositio & subiecto & ambobus: & per oppositū intellige contrarium & priuationem: & hoc est commune siue generatio sit in substancia aut in alijs prædicamentis. Et quum notificauit cp generatio attribuitur his duobus simplicibus: dedit differentiam inter illam secundum vocem & secundum rem. & dixit. sed alterū duorum &c. id est, sed oppositum potest proferri duobus modis. dicitur enim ipsum fieri hoc. & ex ipso fieri hoc. & hoc est secundum idioma eorum. & ideo dixit. dicimus enim quod non ex musico &c. reliquū vero. scilicet subiectum non profertur nisi vno modo: scilicet ipsum fieri hoc: non ex ipso fieri hoc: non enim dicimus quod ex homine fit musicus: sed dicimus hominem fieri musicum. Et notādum est quod hoc est secundum idioma eorum: & quoddam accidit in hoc tempore. hæc enim præpositio ex. in arabico est communis: quandoq; igitur notat oppositum. & quandoq; subiectum. hæc autem præpositio. ab. notat causam agēte tanquam subiectum. oppositum vero in nostro idiomate non dicitur fieri hoc: sed tantū dicitur in subiecto. hæc vero præpositio post. in nostro idiomate dicitur proprie de oppositio & non de subiecto: dicimus enim post non musicum fit musicum: & non dicimus quod post hominem fit musicus: & cum dedit differentiam secundum vocem dedit differentiam secundum rem &c.

Dŕia scd'm vocē inter priuationē & materiā.

Documētū

Eorum autē quæ fiunt sicut simplicia: dicimus fieri aliquid quidem permanens: aliud verò non permanens: homo enim permanet musicus factus homo: sed non, musicū & immusicus: neq; simpliciter: neq; compositum permanet.

F

Et illa quę dicimus secūdū cp sunt simplicia generari: quædam generantur permanendo: & quædam non permanēdo. homo enim permanens homo fit musicus non musicus verò non permanet: neq; simplex: neq; quando componitur.

Et illa quæ dicuntur generari & fieri aliquid aliud secundum quod sunt simplicia: & sunt illa duo quæ prædiximus: differunt in hoc: quoniam alterum permanet quando generatur aliud ex eo: alterum vero nō permanet: sed destruitur: & non est pars generati: alterum vero permanet & est pars generati. Verbi gratia, musicus qui generatur ex homine: & non ex musico, homo enim permanet quando fit musicus: non musicus autem non permanet quum fit oppositus musico: & si oppositum accipiatur, singulariter: aut oppositum cum subiecto &c.

G

59 Dŕia scd'm rē inter priuationem et materiam.

Determinatis igitur his ex omnibus quæ fiunt: hoc est accipere si aliquis intenderit sicut dicimus: qm̄ aliud oportet semper subijci quod fit. Et hoc si numero est vnum: sed specie nō: vnū est: specie enim: dico & ratione idem: non enim idem est

Universidad de Deusto
Biblioteca

homini & in musico esse: & hoc quidem permanet: aliud vero non permanet: non oppositum quidem permanet homo enim permanet: musicum autem & in musicum non permanet: neq; ex ambobus compositum: vt in musicus homo.

Et cū determinauimus ista ex omni quod generatur potest homo accipere hoc si posuerit suam considerationem ex hoc quod dico. scilicet quoniam semper indigetur aliquo quod sit subiectum illorum omnium: & est illud quod est generabile: & istud licet sit vnū numero: tamen secundū formam non est vnū: & intendo per formā rationē. ratio enim hominis nō est ratio non musici: sed illud permanet: & hoc non, illud autem quod nō habet oppositum permanet: homo enim permanet: nō musicus vero non: neq; cōpositū ex eis: vt hō nō musicus.

60

a Ex hoc patet aliqd est idē sed'm subiectū & H plura secū, dum diffinitionē. Idem 5. phy. cō. 47. Et. 2. de aia cō. 147. & quę ibi. Idē etiā 3. ph. 19. & 21. Idē. 3. de I aia. cō. pri. b Oppo. apd' arabes ęquiuocat: qd' pro tanto dixit qa oppo. dr' ti de termino a quo quam de termino ad quem: ex quo habent oppositiōe adiacē & c L c Illud qd'

Et quum determinata sunt hæc duo principia simplicia quib? attribuitur generatio: potest homo accipere hæc duo esse necessaria in omi generatione si considerauerit in hoc ex hoc quod dico: apparet enim bene quod omne generatum semper indiget aliquo subiecto: & est illud quod in rei veritate dicitur generari. scilicet in tempore in quo generatur in actu: generatum enim completum fuit generatum: & non est in actu: generatio igitur secundū quod est motus necessario habet subiectum: & est illud quod dicitur generari in actu. Et hoc quod dixit manifestum est in substātia & aliis. generatum enim est generatum per motum: quem habet apud generationem. Deinde dixit. & istud licet sit vnum & c. id est, & istud quod est generatum in actu: licet sit vnum a numero. id est, subiecto: tamen non est vnum secundum rationē, id est, secundum diffinitionem: apparent enim in eo duo: quorum vnum est oppositum rei quod est principium generationis. & aliud recipiens illā rē: & oppositū b æquiuocatur in arabico cū eo quod est finis generationis. ratio enim hominis qui fuit musicus non est ratio non musici qui fit musicus: homo enim permanet musica generata in ipso: non musica vero non permanet: sed destruitur quando musica generatur in subiecto: & vniuersaliter illud quod caret opposito ex istis duobus permanet: vt homo si fit musicus. musica enim non est opposita homini: non musica vero existens in homine est oppositа musicæ: vt non esse ad esse: & ideo deficit quando fit musica. Et hoc quod dixit intelligendum est communiter in omnibus prædicamentis: & in prædicamento substantiæ. in spermate enim quod homo fit necesse est vt sit aliquid: & est illud per quod dicitur sperma. ratio enim hominis qui fit est oppositа rationi spermatis: & etiam vt in eo sit aliquid recipiēs formam hominis: & est in rei veritate illuc c quod dicitur generari. scilicet illud in quo inuenitur iste motus, motus enim debet esse in subiecto: sicut diximus: & impossibile est vt sit i illo cuius partes successiue destruuntur per generationem partiū illius: & est illud quod est oppositū gñatio: sed iste motus est in subiecto: & si nō esset subiectū nō esset hic aliquid deferēs istum motum: nec aliquid quod diceretur moueri

neq; aliquid quod esset in potentia aliquid: & auferetur natura possibilitatis: sed hoc ignorant moderni propter consuetudinem.

Sed ex aliquo fieri aliquid & nō hoc fieri aliquid: magis quidem dicitur in nō permanentibus: vt ex nō musico musicū fieri: ex homine autē nō. at vero & in permanentibus aliquando dicitur similiter: ex ęre enī statuam dicimus fieri: non ęs statuā hoc tamē ex opposito & non permanenti vtrolibet dicitur ex hoc hoc: & ex hoc hoc. & nāq; ex im musico: & im musicus fit musicus. vnde & in cōpositо similiter est: eteñ ex im musico homine: & im musicus homo dicitur fieri musicus.

Dicere vero aliquid generari ex aliquo nō ipsum generari: hoc dicitur ꝓprie in rebus quæ nō permanent: vt cū dicim? ꝙ musicus fit ex nō musico: ex hoc autē nō: & rarissime dicitur de eodē modo in rebus quæ permanent: dicimus enī ꝙ ex cupro fit idolū: & non dicimus ꝙ cuprū fit idolum. In opposito vero quod non permanet vtimur sermone vtroq; modo: dicimus enī ex hoc fieri hoc: & hoc fieri hoc. Verbi gratia ex non musico fieri musicū: & nō musicū fieri musicū: & similiter dicimus in cōpositо. Verbi gratia ex homine nō musico fieri musicum: & hominem non musicum fieri musicum.

Quum dedit differentiam inter illa duo ex quibus est generatio secūdum vocē & secundō rē vult hoc distinguere quo vsitate sunt iste propositiones apud eos. Et dixit. dicere vero &c. & intēdit p illud qđ nō ꝓmanet oppositū & apparet ex sermone eius ꝙ oppositū nō dicitur fieri hoc: sed ex ipso fieri hoc. sed ipse dicet post. & iam dixit: ꝙ dicitur vtroq; modo. scilicet ex ipso fieri hoc: & ipsum fieri hoc. videtur igitur ritate: sed large: quoniam illud quod in rei veritate dicitur apud eos sic ri hoc: est subiectum. Deinde dixit: ex homine vero nō. idest ex subiecto vero nō dicitur fieri hoc. Verbi gratia ex homine fieri musicū. Deinde dixit: sed rarissime &c. idest sed rarissime & trāsumptiue dicimus de dixit: sed rarissime &c. idest sed rarissime & trāsumptiue dicimus has præpositiones ex & ab in rebus ꝓmanētibus. scilicet subiectis. dicimus enī ex cupro fieri idolū: sicut dicimus qđ cuprum fit idolū: & hoc in opposito vero vtimur vtraq; præpositione. dicimus enim ꝙ ex non musico fit musicum: & non musicus fit musicus: & similiter faciunt in compositо sicut dixit. & sermo eius est manifestus per se.

Multipliciter autem cum dicatur fieri: & horum quædam non simpliciter fieri: sed hoc aliquid fieri: simpliciter autem fieri: substātiarum solum: secundum quid autem aliorum: manifestum qđ necesse est subñci aliquid quod fit: etenim quantū: & quale: & ad alterū & quādo: & vbi: fiunt in subiecto aliquo. propter id quod sola subiecta de nullo alio dicitur subiecto: sed

c 2 omnia

61

M

in rei veritate dicit generari est illud in quo inuenit iste motus. ex ꝙ patet materiā vere generari sed oppo. vide 7. me. com. 21. vbi dicit compositū ex materia & forma esse vere generabile. nō materiā. neq; formā. nisi p accidēs vide idē. primo me. cō. pri.

Illud qđ in rei veritate dicitur fieri hoc apud grecos est subiectum. Idē. 7. me. c. 15.

Fieri simpliciter est substātiarū secūdū qd vero accidentium &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia alia de substantia. quod autem substantia & quæcunq; alia simpliciter entia ex quodam subiecto fiant: eõsideranti fiet vtiq; manifestum: semper enim est aliquid quod subiicitur ex quo fit quod fit: vt plante & animalia ex semine.

Semper est aliquid qđ subijcit ex quo fit qđ fit &c.

Et quia generatio dicitur multis modis: & sunt quædã quæ non dicuntur fieri aut generari simpliciter: sed dicitur hoc fieri hoc: aut generari: dicitur autẽ simpliciter fieri: aut generari in substantijs tantum: in alijs vero manifestum est quod necessario indigent aliquo subiecto quod est generatum. dicere enim generari: aut fieri in quãto: aut in quali: & in relatiõe: & in quãdo: & in vbi non dicitur: nisi quando imaginati fuerimus aliquod subiectum: quia sola substantia non dicitur de alio subiecto omnino alia vero omnia dicũtur de substantia: & apparet per cõsiderationem quod substantiæ & omnia entia simpliciter indigẽt in generatione subiecto: est enim hic semper subiectũ ex quo fit generatio generati. Verbi gratia: quoniam animalia & vegetabilia generantur ex spermate & semine.

N 62 Gñari simpliciter .p. prie est substãtie idẽ. 5. phy. t. c. 7. Et primo de genera. t. c. 11.

Idestequia generatio dicitur multipliciter: sunt enim quædam quæ nõ dicuntur generari simplr: sed generari hoc aut fieri hoc: & sunt accidentia. generari aũt simplr proprie est substãtiæ: manifestum est qđ necessario indigetur aliquo qđ dicat generari. Deinde dedit causam in hoc: & dixit. dicere enim generari &c. ideſt & causa in hoc qp subiectũ apparet in istis rebus. scilicet accidentibus est: qm̃ quũ dicimus quãtũ aut qualeaut ad aliquid: aut vbi: aut quãdo: nõ dicimus: nisi qm̃ imaginati fuerimus aliquod subiectũ vnuscuiusq; eorũ: qm̃ ista dicuntur de substantijs: substãtia eñ sola nõ dicitur de subiecto. & quũ posuit qđ subiectũ trãsmutationis in alijs prædicamẽtis: præter substantiã: est manifestũ per hoc: incæpit declarare qđ similiter apparet in substãtia: & dixit & apparet per cõsiderationẽ &c. ideſt & ex natura generationis apparet illi qui cõsideraverit qđ substantiæ & omnia generabilia indigent in generatione: in eo qp est generatio aliquo subiecto: omnia enim habent aliquod subiectum ex quo generantur. Verbi gratia in substantia: & est sperma animalis & semẽ vegetabilium. & dixit hoc: quia perfecte apparet qp in spermate est aliquid: cuius proportio ad animal generatum ex ipso est sicut proportio substantiæ demonstratæ ad album & nigrum: & vniversaliter ad prædicamenta accidentis. Quemadmodũ enim generatio albi secundũ qđ est motus indiget principio oppositi et qđ gñatur ex quo fit motus; & tertio subiecto motui. similiter est in alijs generationibus: & similiter partes oppositi successiue recedunt a subiecto: & fiũt in ipso partes generati: similiter est & in substantia: in spermate a enim apud generationẽ hominis non cessant partes spermatis recedere: & partes fieri hominis: donec forma humana perficiat & hoc si forma recipit partitionem. si autem non: istud necessario accidit in accidentibus proprijs formæ generatę vnde necessario generatio sequitur

a In spermate apud gñationem hois nõ cessant partes fieri hois: & partes spermatis recedere donec forma humana perficiat. & hoc si forma recipit partitionẽ. idem

O 6. ph. com.

sequitur alterationem. Et quia subiectum esse necessarium in substantia apparet etiam inductione incæpit notificare hoc: & dixit.

Fiunt autem quæ fiunt simpliciter: alia quidem transfiguratione: vt statua: alia vero appositione: vt q̃ augmentant̃: alia vero subtractione: vt ex lapide mercurius: compositione aũt alia: vt domus: alteratione vero alia: vt quæ conuertuntur secũdum naturã. Oĩa aũt quæ fiũt sunt: manifestum qm̃ ex subiectis fiũt.

59. ex quo patet gñationẽ substãtiale esse successiuã. cuius tñ oppo. d. Cõ. 6. phy. cõ. 32.

Ba q̃ fiunt, fiunt aut. Transfiguratione. Appõne. Subtractione. Compõne. Alteratione 63.

Et illa quæ generantur: quædam p transmutationem figuræ: vt idolum ex cupro: & quædam per additionem: vt illa quæ augmentantur: & quædam per diminutionem: vt ex lapide humus: & quædam per compositionem: vt domus: & quædam per alterationem: vt illa quæ mutantur secundum materiam. Manifestum est igitur quod generatio secundum istos modos est ex subiectis.

Digressio

Et apparet per inductionem quod generatio indiget necessario subiecto: non solummodo in naturalibus: sed & in artificialibus. generatio enim aut est in qualitate: vt idolum ex cupro: aut in quantitate vt augmentum & diminutio: aut secundum compositionem: vt domus ex lateribus & lapidibus: aut secũdũ transmutationẽ quæ est in ipsa substãtia: & hoc intendebat quũ dixit: & quædam per alterationem: vt illa q̃ mutantur secundum materiam ideſt quorum materia transmutatur: & omnia ista videtur esse in subiecto: & necessario est vt omne generatum sit ex subiecto & in subiecto: & verificat hoc inductione. Et hæ due transmutationes. s. quæ est in accidentibus rei: & quæ est in substantia conueniunt in hoc: quoniam sunt alteratio eiusdem rei de vna qualitate in aliam: & de vna dispositione in aliã: sed quia viderunt quod: quando res transmutatur in quibusdã istis dispositionibus: statim nomen & diffinitio eius transmutabuntur: & in quibusdam non: vocauerunt primũ P Trãsmutatio substantialis facit amittere nomen & diffinitionẽ. nõ aũt transmutatio accidẽtalis. idẽ t. c. de substãtia orbis. Et. 2. de anima. com. 8. Et. 7. phy. cõmen. 15.

modum transmutationem in substantiam & alterationem substantialẽ: & vocauerunt istas dispositiones substantiales. Secundam vero transmutationem in qua necp nomen rei: nec eius diffinitio transmutatur: vocauerunt alterationem accidentalẽ: & cum consideraverunt illud quod deſert vtrãq; trãsmutationem inueniunt ipsum idem numero: & est corpus demonstratum. videmus enim idem corpus in eodem loco transferri de carnositate in terrestreitatem & de terrestreitate in vegetabilitatem: & mutabitur nomen eius & diffinitio: & videmus etiam ipm transferri de albedine in nigredinem: sed non amittit nomen & diffinitionem & ex hoc scitur quod corpus quod est subiectum isti transmutationi pmanet in nomine & diffinitione: & quod est eius dispositio substantialis qua fit vnum numero. corpus autem cuius nomen & diffinitio mutantur. per transmutationem dispositionum: non est vnum per dispositionem existentem in ipso dantem ei nomen & diffinitionem propriam. vnde necesse est vt istud subiectum sit vnum: quia non habet formam dantem nomen & diffinitionẽ vnã. Et est necesse etiã vt tres dimensiones quæ videnl inseparabiles ab ipso & eqdẽ numero quæ di-

Q Istud subiectum scilicet materia prima ẽ vnũ qa nõ habet

e 3 cuntur

formam dã tem nomen & diffinitio nem. vxam. idē. 11. me. ta. com. 14. Idē primo ca. de sub. stãtia orbis &. 7. me. te. com. 8. Cõtra Aui.

cunt corpus: sint accidentia & vna: quia subiectũ eorũ nõ habet nomẽ nec̃ diffinitionẽ vnã numero: nõ em̃ est subiectũ habẽs formã substantialẽ: qm̃ si essent de dispositionibus substantiæ nõ mutaretur nomen istius subiecti: nec̃ eius diffinitio per mutationẽ alicuius dispositionis eius: & esset tota transmutatio in accidentib⁹. & quũ ita sit: est igit vnũ subiectum numero non habens dispositionem substantialẽ: sed habens naturam recipiendi istas dispositiones substantiales. est igitur in potentia ens omnes dispositiones substantiales & accidentales: & hæc dicit prima materia & primum hyle etiam manifestum est quod ista materia non denudatur a corporeitate: qm̃ tunc haberet dispositionẽ substantialẽ: & haberet nomẽ & diffinitionẽ. Et ex hoc patet quod qui ponit hanc materiã esse corpus peccat: & similiter qui ponit illud qd̃ defert dimensiones subiectum habens formam in actu: vt existimat Auicenna. Et hoc quidem verificat: dicamus quod generatio & corruptio aut est alteratio in substantia: aut congregatio & segregatio: & quomodocunq; fuerit: non erit nisi ex aliquo. & ideo antiqui conueniunt in hac propositione & quia non intelligebant naturã istius subiectũ: negauerunt quidam generationem & corruptionẽ: & quidam posuerunt omnẽ transmutationem de genere alterationis: & quidam appropriauit generationẽ & corruptionẽ & congregationem & segregationẽ. Quod autem individuũ substantiæ, scilicet cõpositũ ex materia & forma sit & transmutẽ secundũ totum de non esse in esse sine aliquo deferente transmutationem: impossibile est omnino: nisi non esse individui compositi mutaretur in esse individui substantiæ compositi: & morari in hoc est superfluum. Et quia corpus celeste caret potentia ad aliquam dispositionem nõ potentia ad vbi: ideo istum subiectum caret tali potentia: & quia caret hoc subiecto: ideo caret forma quæ sustentatur per hoc subiectum: & fuit necesse vt forma eius esset liberata ab hoc subiecto: & vt non haberet constitutionem per corpus celeste: sed corpus celeste constituitur per illam: vt scies alibi.

Idē primo de gen. primo.

Cõtra tres leges.

R

Corpus cẽleste caret potentia ad aliquam dispositionẽ nisi potẽtia ad vbi. Idē 8. meta. cõ. 11. &. 12. met. cõ. 10. &. 2. cẽ. de substãtia orbis

S

Quare ostensum ex dictis est: qm̃ quod fit semper cõpositũ est: & est quidẽ aliquid quod fit: est aũt aliquid quod hoc fit: & hoc dupliciter: aut enim subiectũ aut oppositũ. dico aũt oppositum quidẽ non musicum: subiectũ autẽ hominẽ: & infigurationem & inordinationẽ & informationem: oppositũ: es autẽ & lapidem & aurum dico subiectũ. Declaratum est igit ex dictis: quod omne generatum semper est compositum ex aliquo quod generatur: & ex aliquo quod est generatum: & hoc duobus modis: aut subiectum: aut oppositum. & per oppositum intelligo non musicum: & per subiectum hominem: & similiter etiam non figura & non idolum: & non ordo est oppositum: cuprum vero & lapis & aurum est subiectum.

bis oẽ generatũ est cõpositum.

64

T

Generãtũ in

Intẽdit p tilud qd̃ gñat: formã: & quũ dixit: & hoc duobus modis: innuit illud qd̃ generat. dicimus enim subiectũ fieri hoc: & similiter oppositũ secundũ qd̃ prædixit. Sed generatũ in rei veritate est cõpositum

tũ ex forma & subiecto: oppositũ vero qd̃ est nõ esse: est de necessitate generationis: quoniã necesse est vt nõ esse præcedat generatũ, & si non nõ esset generatũ sed nõ esse recedit a forma & remanet subiectũ, & sic generatum in rei veritate est cõpositum ex materia & forma, quomodo igitur dixit: qd̃ omne generatum est semper &c. deinde diuisit illud qd̃ dicitur generari in duo: in nõ esse & in subiectum. & si esse recedit a generato quod est forma. Forte igitur intendit per generatum: si illud quod est completũ tam: sed illd quod est in via generatiõis: in hoc enim tria exiguntur: subiectũ scilicet, & pars de nõ esse, & pars de forma, & sic generatũ secundũ hoc erit cõpositum ex tribus: generatum vero cõpletum est cõpositũ ex duobus tantũ scilicet subiecto & forma, & si illud subiectũ nõquã est extra nõ esse sed nõ esse: qd̃ semper est coniunctũ cũ forma est priuatio formæ oppositæ illi formæ. Aut sermo eius ex aliquo quod generatur ex eo erit de dispositione generati nõ quia est cõpositũ ex aliquo qd̃ generatur, & ex aliquo qd̃ est generatũ, & est euidẽtius. D. d. & intelligo per subiectũ, id est, subiectum musicæ. Deinde dixit: cuprũ vero & lapis & aurũ sunt subiectũ, id est, habẽtiũ figurã & idolũ, & ordinẽ quibus sunt opposita: non figura & nõ idolũ & nõ ordo quæ sunt in eis ante figurã & idolũ & ordinem.

rei veritate est cõpositũ ex subiecto & forma. Idē. 7. met. c. 23. 26. 27 31. 33. Idē. 8 me. t. c. 8. & 12. me. c. 18

Manifestũ igitur q̃ si quidẽ sunt causæ, id̃ principia eorum quæ natura sunt: ex quibus primis sunt & fiũt nõ secũdũ accidens: sed vnũquodq; quidẽ dicit secũdũ substãtiã omne q̃ fit ex subiecto & forma. Cõponit em̃ musicus homo ex hose & musico quodãmodo: resolues em̃ rationes in rationes eorũ.

V

Ex hoc textu habet q̃ oẽ cõpositũ resoluit i sua componẽtia. Idē. 5. met. cõ. 15. 2. &. 3. cẽ. li. com. 15. 63.

X

Manifestũ est igitur q̃ si causæ & principia existentia naturaliter sunt illa ex quibus primo sunt: aut generantur non accidentaliter: sed secũdũ intentionẽ quam intendimus per vnumquodq; eorũ in sua substãtia: tũc generatio cuiuslibet est ex subiecto & creatione. Dicere enim hominẽ musicũ est cõpositũ ex homine & musico quodammodo cõpositionis: potes em̃ resoluere vtrumq; sermonem in suas diffinitiones.

Quũ declarauit q̃ principia sunt tria, forma & priuatio & subiectũ, & qd̃ hæc tria exiguntur in generatione: incepit notificare quæ eorum sunt per se & quæ per accidens. Et dixit manifestũ est igitur quod si illa quorum sunt principia: naturaliter sunt illa ex quibus primo fiunt nõ per accidens: sed per se, & est vt vnũquodq; eorũ habeat rem in substantia cõpositi, & hoc intẽdebat cum dixit: sed per intentionem &c, id est, sed sunt principia secũdũ intentionẽ quam intelligimus ex principiis quæ sunt pars substantiæ rei. Et cum induxit sermonem qui est quasi præcedẽs induxit illum qui est quasi consequens, & est quod omne est ex subiecto & forma tantum, non ex priuatione, & tacuit de præcedẽte illud per qd̃ apparet cõsecutio cõsequẽtis, & est qd̃ ex subiecto & forma fit generatio rei per se. Et syllogismus cõponit sic. Si principia naturalia sunt illa ex quibus generatur generabile per se &

Universidad de Deusto
Biblioteca

principaliter. & talis est dispositio formæ & subiecti: necesse est vt oꝝ generabile generetur ex forma & subiecto. Deinde dedit exẽplũ & dixit, dicere enim hominẽ musicũ &c. i. ex subiecto & forma, & hoc qđ dixit: de qualitate intelligendũ est in substãria: sed induxit exẽplũ in qualitate: quia est notius. Deinde dixit: potest eũ &c. id est, potest enim dissoluere rationem materiæ & formæ, & distinguere eas secundum diffinitionem: licet non ineſſe: non enim separantur a scinuicem in esse: licet separentur ratione.

Y Manifestũ igitur est ꝙ quæ siunt, siunt ex his. Est autẽ subiectum numero quidẽ vnum: specie vero duo: homo quidẽ & aurũ, & omnino materia numerabilis, hoc enim aliquid magis & nõ secũdũ accidens ex ipso fit quod fit: priuatio autẽ & contrarietates per accidẽs: vnum autẽ species vt ordinatio: aut musica: aut aliorum aliquod sit prædicantium.

Declaratum est igitur ꝙ generatio cuiuslibet quod generatur est ex istis duobus: sed subiectũ in numero vero est, vnũ: in forma autẽ duo, homo enim & aurum, & vniuersaliter materia est numerabilis, & potest numerari quia est dignior vt sit demõstrata, & quod generatur ex ea: nõ generator per accidẽs priuatio autẽ & cõtrarietas est per accidẽs: forma vero est aliud vt ordo & musica: aut alia eorum quæ prædicãtur hoc modo.

66 Plato nõ distinxit inter materiã & priuationẽ.

Quum declarauit qđ omne generabile generatur per se ex subiecto & forma: incepit etiam declarare quomodo accidit subiecto priuatio, & dat differentiã inter illa quam ignorauit Plato: quare nõ distinxit inter materiam & priuationem. Et dixit, est ex istis duobus secundum rationem duo: licet sit vnum subiectum: est enim ens & priuatio. Deinde dixit, homo enim & aurum &c. id est, & prima materia est aliud a priuatiõe: quia ita se habet ad res sicut homo ad musicam, & aurum ad annulum, & homo & aurum: & vniuersaliter materia secundum quod est materia numeratur in entibus: quod non est in priuatione: licet materia non sit aliquid in actu secundum quod est materia: tamen dignior est vt sit aliquod demonstratũ quã priuatio, id est, tamen propinquior est dici esse in actu: quã priuatione. Et dixit hoc: quia prima materia multum admiscetur cum priuatione. Deinde induxit secundã differẽtiam, & dixit, & quod generatur ex ea &c. id est, & priuatio etiam differt a materia quoniã generatum est ex materia per se: quũ sit pars, eius ex priuatione autem est aliquid per accidens quum nõ remanet: ita qđ sit pars generati, & intelligendum est hic per accidens & necessarium.

Z Materia numerat in entibus licet nõ sit aliquid in actu secũdum qđ est materia, qđ quo intelligendũ sit vide. 4. phy. 39. c. per ac

A cidens. Necessariũ ratiſsimũ.

Illud enim quod est per accidens aliud est necessarium: aliud ratiſsimum: quia est necessarium generationi: quia necessario præcedit generatum: sed quum attribuitur substantiæ generatæ inuenietur principium per accidens: sed vniuersaliter non separatur a materia: sed quandocũq; materia admiscetur cum aliqua forma tantum admiscebitur cum priuatione formæ oppositæ illi, & ipsa etiam non habet in se formam propriam

B Materia nõ habet formã propriã

priam: neq; priuationem propriam inam si haberet formam propriam nou reciperet omnem formam: & similiter ũ haberet priuationem propriam.

neq; priuationẽ propriã. idẽ supra. cõ. 63. idẽ infra. c. 69. idem. 3. cæ. cõ. 67. idẽ. 7. met. cõ. 8. Idem primo cap. de substantia orbis. idẽ infra in hoc primo phy. c. 79. Idẽ. 4. phy. 39.

C Vnde est quidem sicut duo dicẽda sunt esse principia: est autem sicut tria, & est quidẽ sicut contraria: vt si aliquis dicat musicum & immusicum: aut calidũ & frigidum: aut consonans & inconsonans: est autẽ sicut non, ab alterutris enim contraria pati impossibile est. Soluitur autem propterea quod aliud est subiectũ: hoc enim non est contrarium: quare neq; plura contrariorum sunt principia quodammodo: sed duo vt est dicere numero neq; iterum penitus duo: propter id quod alterum est esse ipsis: sed tria alterum enim est homini & non musico esse: in figuato & eri.

Et ideo potest quis dicere principia esse duo, & potest dicere esse tria, & potest dicere ea esse contraria. V. g. musicum & nõ musicum aut calidum & frigidum: aut compositum & non compositum, & potest dicere quod non est ita, nam impossibile est contrariorum vnum pari ã reliquo. Sed ista quæstio dissoluitur: quia subiectũ est aliud hoc enim non est contrarium: ergo principia non sunt plura numero contrariorum quodam modo: sed quasi in numero, sunt duo: sed tamen non sunt duo omnibus modis: accidet enim esse eorum aliud sed tria: dicere hominẽ, & dicere in cupro ipsum esse sine figura talis: est aliud ab ipso esse ab ipso esse cuprum

Quum declarauit quod principia per se sunt duo: materia scilicet & forma, & quod si priuatio dicatur principiũ est per accidens: dicit qđ ex hoc modo dissoluentur quæstiones prædictæ. Et dixit, & ideo potest quis dicere principia esse duo: scilicet quũ intenderit illa quæ sunt principia per se, & potest dicere illa esse tria: quum non fecerit distinctionem inter illa quæ sunt per se & per accidens, & potest dicere illa esse contraria, id est, quum solummodo considerauit inductionem per quã supra probauit principia esse cõtraria: aut secũdũ qđ principia & cõtraria cõueniũt in illis tribus propriis predictis: scilicet quũ nõ sunt ex inuicẽ: neq; ex aliis, & qđ omnia sunt ex eis. D. d. & potest dicere qđ nõ est ita, id est, potest dicere qđ principia nõ solũmodo sunt cõtraria: cõtraria eũ nõ patiũtur abinuicẽ: patiẽs em debet esse simile & nõ cõtrariũ. D. d. sed ista quæstio &c. id est, sed hoc nõ prohibet vt principia sint cõtraria, & nõ notificat qđ priuatio nõ est principiũ nisi per accidens: sed addit tertiũ qđ nõ est cõtrariũ, & est subiectũ. D. d. ergo principia &c. id est, ergo secũdũ qđ diximus prius: principia nõ sunt plura numero contrariorũ quæ sunt duo: quũ principia accipiãtur per se, & hoc intendebat quũ dixit: quodãmodo. deinde dixit, sed quasi in

67

R

numero sunt duo &c. id est, sunt duo per se, & nō duo quū accipiūtur secūdū q̄ sunt principia simpliciter nō distinguēdo illa quæ sunt per se: ab illis quæ sunt per accidēs: accidit eīm principijs quæ sunt per se aliud, & est priuatio, & sic erūt tria, quū priuatio sit de necessitate generationis. D.d. sed sunt tria, id est, sed secūdū hūc modū sunt tria. dicere enim in homine ipsum esse nō musicū: quod est priuatio musicæ: est aliud a subiecto q̄d est homo. & homo, & nō musicus: sunt alia a musico. Sunt igitur tria: forma & subiectum & priuatio.

Quot quidē igit principia circa generationē physicorū, & quomodo tot sūt: dictū est, & ostēsum est: quoniā oportet sub ñci aliquid cōtrarijs, & contraria duo' esse: sed quodammodo alio: non necessariū est: sufficiēs enim erit alterū cōtrariorū facere absentia & presentia mutationem.

Iā igitur diximus quot sunt principia rerū generabiliū, & vnde sunt tot, & est declaratū q̄ cōtraria debent habere subiectū, & q̄ cōtraria sunt duo: alio vero modo nō est necesse: sufficit enim alterum contrariorū in hoc q̄ agat transmutationem
63 ipso presente & absente.

Quū demonstrauit numerū principiorū: incepit facere summā de his quæ declarauit. Et dixit: iā igitur diximus, id est, declaratum est igitur quot sunt principia rerū naturaliū quum numerantur per se: aut quū numerātur per se & per accidēs. & causa propter quā sunt tali numero, & quū hoc declaratū est q̄d necesse est vt in generatione in substātia sit aliquod subiectū, & est prima materia: sicut est dispositio in generationibus aliorū prædicamētorū. D.d. & q̄d cōtraria sunt duo, id est, quū nō distinguatur illud q̄d est per se ab illo q̄d est per accidens, quū autē accipiūtur secūdū q̄d sunt per se, sufficiūt in hoc subiectū & forma, & hoc intēdebat quū dixit, alio vero modo nō est necesse. Et dixit hoc: quia sufficit in generatione esse formæ & incorruptione nō esse eius, & hoc intēdebat quū dixit sufficit alterū, id, est, forma.

De dubitatione errore in quem antiqui inciderunt ex ignorantia materiæ, & eius dissolutione. Cap. vij.

A Similitudine rationis sub scientia cadit.

SVbiecta autē natura scibilis est secundū analogiam sicut enim ad statuā es: aut ad lectulū lignum: aut aliorum aliquod habentiū formā in materia & in formæ se habet priusquā accipiat formā, sic ipsa se ad substantiam habet, & hoc aliquid & quod est. Vnum quidem igitur principium est non sic vnum existens: neq; sicvnū sicut hoc aliquid: vnum autem secundum quod est ratio: amplius autem contrarium huic priuatio est.

Natura autem subiecta cognoscitur per comparationem: sicut est comparatio cupri ad idolum: aut ligni ad scamnum, & sicut comparatur ad aliud habentiū creationē materia eius & priuatio

priuatio illius creatiōis antequā creatur: ita est comparatio istiº naturæ ad istam substantiam: aut congregatam ex vtroq; aut formam demonstratam: sed dispositio eius apud eos vniuersaliter. Ista igitur natura est vnum principiū: & non est vna neq; vnum vt demonstratum: & est aliud principium quod est ratio: & contrarium isti & est priuatio.

ET ista natura quæ est subiecta substantiæ nō potest intelligi per se: quum non sit aliquid in actu habens quidditatem. sed intelligitur secundum comparationem propter latentiam suæ substantiæ. & ideo cum voluerimus dare substantiam eius dicimus ipsum esse illud cuius proportio ad substātiam esse est sicut proportio cupri ad idolum: aut ligni ad scamnū. D.d. & sicut comparatur, id est & vniuersaliter sicut comparatur ad aliud habens creationem & formam materia eius & priuatio creatiōis eius ita ista natura comparatur ad substantiam, id est secundum quod est subiecta substantiæ & recipiens illam. Deinde dixit aut cōgregatam ex vtroq. hic exposuit substantiam cui comparatur ista natura, substantia enim dicitur de congregato ex hac materia & forma: & dicitur de forma etiam: & dicit quod vtroq., scilicet individui demonstrati aut substantiæ aggregatæ ex substantia est demonstrata in actu. deinde dixit ista igitur natura est vnū principium &c. id est & ista natura quæ est prima materia est vnum principium commune omnibus entibus transmutabilibus quæ alterantur in inuicem: sed non est vna in se: ita quod sit substantia simplex existens actu. neq; ita quod sit aliquod compositum ex materia & forma nam si haberet formam propriam nullam aliam reciperet ipsa permanente: sed tarin corrumperetur quū cito alia forma generaretur: & etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum secūdum quod est in actu: sed secundū quod est in potentia. si igitur prima materia innata est recipere omnes formas: necesse est vt sit in potēcia omnes formæ: & vt non habeat in sua substantia formam propriā quæ est materia. & etiam si esset aliquod existens in actu, id est habens formam tunc generatio in substantia esset alteratio: & formæ essent accidentia. deinde dixit & est aliud principiū. i. & entia habent aliud principiū a subiecto: & est forma: sed primū principium in hoc genere nō potuit scīri in hac scientia sicut primum subiectū. deinde dixit etiam contrariū isti, id est formæ.

Hæc aūt quomodo duo & quomodo plura dictum est. Primū qdē igit dictū est q̄d principia contraria sunt: posteriº autē nūc manifestiū est quæ differētia cōtrariorū: & quomodo se habent adinuicē principia: & quid subiectum. vtrum autē substantia species aut subiectum nondū manifestiū est: sed q̄d principia tria: & quomodo: & quis modus eorum dictiū est. Et iā diximus prius: quomodo ista sunt duo: & quomodo plura. Diximº eīm primo q̄d principia sunt cōtraria tm. Et diximus

69 B Materia nō pōt intelligi per se sed secundū cōpositionē. idē. j. ca. de substan. or. &. 7. met. t. c. 35. 4. ph. 16. &. phy. 26. C

Quicqd recipit aliqd non recipit illud secūdū q̄d est actu sed secundū quod est in potētia. cō simile. 3. de aīa. c. 4. idē 2. de anima. 67. &. 104 c. idē. 1. c. de substantia or. idem cēli. 67. Primū principiū i hoc genere non potuit scīri in hac scientia sicut primū subiectū sed vide op-

posi

Universidad de Deusto
Biblioteca

positū ifra comm. 83. &. 8. phys. com. 3.

70

a Forma ẽ principiū p se. & priuatio ẽ principiū p accns. Idem supra 64. &. 67.

b Not. quō materia ẽ cā formæ & forma materię vide cōsike. 2. ph. c. 30. &. phy. 65. &. 2. de aīa. cō. 4.

c Mod⁹ essentiæ materiæ est qđ nō ẽ i actu: sed ẽ quasi mediū inter nō esse simpliciter: & esse in actu. idē. 12. met. 11. &. 14. cō. idem. 5. phy. c. 7. & ibi.

d Potentia nō ẽ de substātia materi oppositū prio. ca. de substātia orb. est pars substantiæ.

e Substantia. idē. 2. de aīa. com. 2.

post quod necesse est vt sit hic aliqđ aliud subiectū: & iā apparuit ex dictis nūc differētia inter cōtraria: & quomodo se habēt principia adinuicem: & quid est subiectum: vtrū vero forma sit substantia: & subiectum nondum est declaratū. Sed declaratū est quod principia sunt tria: & quomodo sunt tria: & declaratus est modus super quem fundantur quis modus sit.

Et iā dixim⁹ prius. i. quū cōsiderant per se. i. materia & forma. D. d. & quo plura. i. quū cōsiderantur secundū necessitatē gñationis tm: & nō distinguat illud qđ est p se: ab illo qđ est p accidēs. apparet em qđ secundū hoc hæc sunt tria: forma & subiectū & priuatio. D. d. diximus em &c. i. & innuit sermonē in quo ,phauit qđ principia sunt cōtraria. & ideo dixit. dixim⁹ em qđ principia tm sunt cōtraria. D. d. & dixim⁹ posti: & innuit sermonē in quo declarauit posti: qđ est necesse vt cū contrariis sit aliqđ subiectū nō in prædicamētis accidētiū tm: sed in prædicamēto substātiæ. D. d. & apparuit ex dictis differētia inter cōtraria. i. qū forma a est principiū p se. & priuatio est principiū p accidens. D. d. & quo se habent &c. i. qū subiectū sustētat formā secundū quod forma b nō pōt esse sine subiecto. forma aūt sustētat subiectū secundū qđ est cōplemētū ei⁹: & secūdū qđ subiectū nō pōt denudari a forma. D. d. & qđ est subiectū. i. & modus c essentiæ eius est qđ nō est demonstratū in actu: sed est quasi mediū inter non esse simpliciter & esse in actu. Et accidit substātiæ ei⁹ vt sit in potētia oīs formæ nō qđ potētia eius est in substātia ita quod sit pars diffinitiōis. qm d si potētia esset in substātia ei⁹ tūc esse eius destrueret ablatiōe potētiæ & præsentia formæ in actu. i. formæ ad quā habebat potētiā vt reciperet: & vniuersaliter si potētia esset in substātia ei⁹ tūc substātia ei⁹ corrūperetur apud generationē: & esset in prædicamēto ad aliqđ nō in prædicamēto substātiæ. Ex his igit patet quod illud subiectū est substantia nō potētia: neq; priuatio: pars e em substātiæ est substantia: & forte hoc intēdebat quū dixit: & quod est subiectū: & ideo dixit post: vtrū vero &c. Et forte innuit oīa quæ diximus: & est melius. Et intendebat quū dixit. vtrū vero forma, id est vtrū vero forma est magis substantia q̄m subiectū: aut subiectū magis q̄m forma: nōdū declaratū est: sed in secundo declarabit. Et forte intēdit quod hoc non est declarandū in hac scientia & est melius. D. d. sed est declaratū qđ principia sunt tria &c. i. & est declaratū quod sunt principia. & quomodo sunt. i. qm duo eorū sunt substātiæ & tertiū priuatio. & declarat⁹ est mod⁹ secūdū quē vnūquodq; eorū est necessariū in esse generati: qm̄ super hoc sunt fundata.

Quod quidē igit & quæ sunt principia ex his cōsideret: qđ aūt singulariter sic soluit & antiquorū defectus: dicamus post hęc quærētes em secundū philosophiā primi veritatē & naturam rerū diuerterūt: vt in viā quandā aliā abscedentes ob infirmitatē: & dicūt neq; fieri eorū quæ sunt nullū: neq; corrumpi ,pter id qđ necessariū est fieri quod fit: aut ex eo quod est: aut ex eo quod non est. ex his aūt vtrisq; impossibile est esse: neq; enim

em quod est fieri cōtingit. est enim iam: neq; ex eo quod nō est nihil vtiq; fieri: subiici enim aliod oportet. Ex his igit considerat & scit quot sunt principia & quæ sunt. Et declarandū est post quod hoc solūmodo dissoluet etiā quæstio quam antiqui quærebant. Antiquissimi em in philosophia quū fuerant perscrutati de veritate & natura entium reflexi sunt ab ea: & quasi expulsi ad aliā viā propter paucitatē exercitij: & dixerūt quod nullū entium recipit generationē & corruptionē: nā quicquid generatur necesse est vt generetur: aut ex ente: aut ex non ente. non generatur: quoniam iam est: & ex non ente nihil generatur. indigetur enim in generatione alio quod sit subiectum.

71

F

Sermo demonstrat⁹ innat⁹ ẽ soluere omnes quæstiones accidētes in re.

Quū declarauit quot principia: & quæ eorū sunt p se. & quæ p accidēs: & quæ actu & quæ potētia. incepit declarare qđ ex istis rebus dissoluet quæstio quā quærebāt antiqui naturalis: ita qđ coegit eos negare principia: & generationē & trāsmutationē & multitudinē. Et dixit. ex istis igit &c. i. ex istis igit quæ diximus pōt qs scire numerū & naturā eorū. D. d. & declarandū est post. i. qa sermo demōstratiuus innatus est soluere oēs quæstiones accidētes in re: & hoc significat etiā p ipse inuenit hāc causam. s. primā materiā & istū numerū principiorū: & intendebat per antiquos. Parmenidē & Melissum. D. incepit dicere quō accidit antiquis ista quæstio: & quę opiniones acciderūt eis propter hoc: & dixit. antiquissimi em &c. i. antiqissimi em quū intēdebant perscrutari de entib⁹: & accidit eis ista quæstio: & nō potuerūt soluere eā ,pter paucitatē exercitij in dialectica: reuerū sunt a via pscrutatiōis naturalis: & declinātes ad res extrinsecas dictes nihil generari & corrumpi: qm̄ generatio aut est ex ente aut ex nō ente: sed nō ex ente: neq; ex nō ente. ergo generatio nō est. Deinde in destructione vtriusq; cō diuidentiū vtunt duobus syllogismis in secūda figura. per primū enim declarant quod impossibile est vt generatio sit ex ente sic: generatum est illud qđ nō est dū generat: ens aūt est illud quod est. ergo ens nō generatur. In hoc aūt per quod declarāt qđ nō ens nō generat. vtūtur etiā duob⁹ ,ppositiōib⁹: quarū vna est qđ quicqd generat est aliqđ dū generat: & nō ens nō est aliqđ: ergo quicquid est nō ens nō generat: & hoc intēdebat quū dixit: & ex nō ente &c. i. illud qđ dicit generari dū generet: generatū em cōpletū dicit generatū: quia ante generabat. Et ideo q ponit aliqđ generari ex non ente dicit aliqđ habere dispositionē quam nūq̄ habebat neq; simpliciter neq; in subiecto: qm̄ qū nō ens est generatū: & est in actu: habet hāc dispositionē: & anteq̄ generaret non habuit illam: qui igitur dicit quod generatū est ex non ente: contingeret ei concedere alterū duorū: aut quod est hic transmutatum siue transmutatione: aut quod transmutatio est in priuatiōe: & totū hoc est impossibile: sed moderni recipiunt tale impossibile propter hoc quod assueti sunt a pueritia audire ipsum: consuetudo enim est altera natura.

Cōtra tres leges.

Et sic cōsequenter cōtingens augmentantes non esse multa

G

dicunt:

Consuetudo est altera natura.

dicunt:sed tãtum quod est:illi ergo talium accipiebãt opinionem propter ea quæ dicta sunt.

Et quum viderunt quid sequitur hanc positionem & copulatur cũ illa:dixerunt ꝙ res nõ sunt plures:sed solũ ens: illi erãt opinati sunt hanc opinionem ex hoc quod diximus.

Et quũ cõsiderauerũt quid sequitur ex hoc qđ dicũt ꝙ generatio & corruptio:nõ sunt:cõtingit apud eos vt oĩa sit vnũ:qm cã nõ fuerit illic gñatio nec corruptio:nõ erit materia nec forma:& quum nõ fuerit forma nec materia:quibus res trãsmutẽtur:oĩa erũt vnũ simplex. iste igitur sermo coegit eos opinari contra illud qđ apparet. Et ideo dixit Parmenides:si ens generatur habet principium: sed non generatur: ergo non habet principium:sed iste sermo est vanus:vt declaratum est.

Nota qualiter antiq dixerunt oĩa vnum esse.

H Nos autem quidem dicimus ex eo quod est:aut ex eo quod non est fieri:aut quod est:aut quod non est aliquid facere aut pati:aut quodlibet hoc fieri:vno quidem modo nihil differunt: vt medicum aliquid facere aut pati; aut ex medico aliquid esse aut fieri.

Nos autem vtemur in sermone alio modo a primo. dicere enim quod generatio est ex ente:aut ex non ente:aut quod nõ ens:aut ens agit aliquid aut patitur:vt quod hoc sit aliquid ex quolibet non habet differentiam:non enim est differentia inter hoc quod dicimus quod medicus agit aliquid aut patitur:aut dicamus quod non medicus est aliquid:aut sit aliquid quodcunque simpliciter.

73 Quũ induxit ꝙstionẽ antiquorũ:incæpit dissoluere eam. Et dixit nos aũt &c.i.& locus deceptionis istorũ hoĩm est: qz vtunt eo ꝙ dicit multipliciter:vno modo:& sic mixtũ est eis verũ cũ falso:nos aũt debemus distinguere.põnes eorũ & demõstrare modũ secm quẽ verificant & secundũ quẽ nõ verificant. D.incæpit declarare hoc: & dixit.& incepit ab hoc notificãdo ꝙ nõ est dria inter hoc ꝙ aliqs dicat:ꝙ gñatio est ex ente & nõ ente:& inter hoc ꝙ dicat ꝙ nõ ens aut ens agãt aliqd aut patiant. Et dixit hoc:qm quũ dicim9 ꝙ generatio est ex ente aut nõ ente.intẽdim9 qđ generatũ sit ex passiõe nõ entis:aut entis:aut actione eorũ:& hoc manifestũ est. D.induxit exẽplũ ꝙ declarat hoc in generatione.& dixit:nõ em est dria.i.& quẽadmodũ nõ est differẽtia inter hoc ꝙ aliqs dicat:qđ medicus agit aliqd aut patit.& q dicit ꝙ a medico inuenit aut generãt aliqd:sic nõ est dria inter hoc qđ aliqs dicat qđ ex non ente generatur aliquid:aut ens sit aliquid:aut dicat qđ ex nõ ente gñat aliquid:aut non ens sit aliquid. Et quum declarauit differẽtiã inter ista:incæpit declarare secundũ quot modos dicitur aliquid agere:hoc aut pati aut generari ex hoc.

I Quare quoniã hoc dupliciter dicitur manifestum:quoniam ex eo quod est:aut ex eo qđ non est:aut facere:aut pati. Edificat quidẽ igitur medicus non secm qđ medicus:sed secm qđ edificator

Medicꝰ edificat non in quãtũ medicus.

ficator: & albus fit non inquantum medicus: sed inquantum niger:medicatur autem & non medicus fit inquantum est medicus. Quoniam maxime proprie dicimus medicum aliquid facere aut pati:aut fieri ex medico:si secundum quod medicus hoc patiatur aut faciat:manifestum quod ex eo quod non est aliquid fieri:& hoc significat inquantum non est: quod illi qui dem non percipientes deliquerunt: & propter hanc ignorantiam intantum ignorauerunt quod nihil opinati sunt fieri: neque esse aliorum:sed auferebant omnem generationem.

dicꝰ sed inquãtũ edifi-cator.

Et quum hoc dicitur dupliciter:aut multipliciter:manifestũ est quod ita est in hoc quod diximus ex ente: aut ens agit aut patitur. Medicus igitur edificat non secundum quod est medicus:sed secundũ ꝙ est edificator: & medicus sit albus non secundũ quod est medicus:sed secundum quod niger:medicina autem & non medicinare est secundum quod est medicus: & quia non dicimus proprie & principaliter medicum agere aut pati.aut aliquid generari a medico:nisi quando illud quod agit aut recipit fuerit secundũ quod est medicus; manifestum est quod quum dicimus quod generatio est ex non ente: intendimus hoc etiam.scilicet secundum quod est non ens: & quia illi non distinxerunt hoc:errauerunt.& quia ignorauerũt hoc: peccauerũt:adeo quod existimauerunt quod nihil generatur: & quod nihil fit omnino:sed negauerũt generationẽ omino.

Et quũ hoc dicitur &c.i.dicere ꝙ a medico fit aliquid : aut ꝙ medicus agit,aut patitur aliqd:qm cũ dicere ꝙ ex medico fit aliqd aut medicus agit aliqd:aut patit.fuerit sicut dicere ꝙ ex medico fit aliquid:aut ꝙ nõ ens patit.& sicut etiã dicere ꝙ ex nõ ente fit aliquid:aut ens patit.manifestũ est ꝙ secũdũ numerũ modorũ secm qs dr ꝙ medicus agit aut patit:aut fit ex eo aliquid dicit ꝙ nõ ens agit hoc aut patitur:aut fit ex eo hoc. Deinde incepit numerare modos secũdũ quos dicit ꝙ medicus agit hoc aut patit:& notificare ꝙ sunt duo modi: vn9 per se:& alius per accidẽs:& dixit.medicus igit edificat &c.i. & eidẽ attribuuntur plures actiones aut passiones:quædã per se:quædã per accidẽs. V.g.qm medico attribuitur actio edificãdi: & dicitur ꝙ medicꝰ edificat:aut ꝙ ex medico fit edificatio & hoc est per accidẽs: non enim edificat secũdũ ꝙ est medicus:sed secũdũ ꝙ accidit ei ꝙ fuerit edificator. & similiter attribuitur ei pati ab albedine:sed nõ secũdũ ꝙ ẽ medicus:sed secũdũ ꝙ accidit medico ꝙ fuerit niger. D.d.medicinare autem & c.i.medicinare autem & non medicinare est ei per se:& secundũ ꝙ est medicus.dicere igitur medicum curare aut a medico fieri curationẽ est aliud a dicere medicũ edificare:aut albefieri: aut a medico fieri edificationẽ:aut albedinẽ. D.d.manifestũ est &c.i.& quum passio & actio nõ attribuit rei ꝙ se:nisi secm ꝙ est cui attribuit nõ secm qđ accidit

74

Universidad de Deusto
Biblioteca

accidit ei aliud: & intertio est prædicatio quæ est per se manifestum est quod dicere quod non ens, fit ens: & quod ex non ente fit ens intelligē dum est quod non ens secundum quod est non ens fit ens: quod est im possibile, quod autem non ens fit ens non secundum quod est nō ens: sed secundum quod est aliquod ens: non est impossibile. illi igitur anti q nō distinxerunt inter illud quod est per se: & illud quod est per acci dens, illud enim quod est per accidens est possibile vno modo: & illud quod est per se: est impossibile. ideo existimauerunt quod illud quod est per accidens est impossibile: & sic destruxerunt generationes omī no. vnde dixerunt quod totum ens sensibile est vnum. Et declaratū est quod priuatio est principium generationis per accidens: & qđ est necessarium in generatiōe. scilicet secundum quod accidit subiecto ex quo est generatio: ergo necesse est vt generatio fit ex non ente per ac cidens: & est impossibile per se.

L
Priuatio est principium gñationis p accūs & est necessariū i gñatiōe. idē supra com. 64. 65. & 66. & 67.

Nos autem & ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex eo quod non est: sed tamen fieri ex eo quod non est vt secun dum accidens. ex priuatione enim quod est quidem per se nō ens: non ex eo quod est fit. mirabile autem videtur & impossi bile sic fieri aliquid ex eo quod non est.

Et nos etiam dicimus quod nihil fit omnino ex nō ente sim pliciter: sed dicimus quod aliquid generatur ex non ente. Vers bi gratia, per accidens: generatur enim aliquod ex priuatione: & est aliquod non ens per se absq; eo quod fit in eo: & hoc te netur pro improbabili: & existimatur esse impossibile aliquid generari ex non ente.

Et nos conuenimus cum his in hoc qđ nihil omnino fit ex simplici
75 priuatione: quoniam si ita esset: tunc ens inueniretur per se ex priuatio ne: & sic priuatio posset alterari: sed dicimus aliquid generari ex nō en te per accidēs, id est, ex subiecto cui accidit quod in eo fuerit priuatio rei ex qua generatur: & si hoc non esset, scilicet si priuatio formæ non præcederet in subiecto non generaretur ex eo. Deinde dicit generatur enim aliquid ex priuatione &c. id est, necesse est enim aliquid esse ex priuatione: quum impossibile est vt generatum inuenatur per se absq;
M eo quod priuatio eius sit in subiecto ex quo generatur per se. Deinde
Priuatio est nō ens p se: materia aūt est nō ens p accūs idem infra. c. 79. dicit. & est non ens per se, id est, & priuatio est non ens per se & mate ria est non ens per accidens. Deinde dicit absq; eo quod sit ens, id est, pars generati. Et quum declarauit quod priuatio necessaria est in ge neratione dixit. & hoc tenetur pro improbabili, id est, generationem fieri ex priuatione. & hoc non est possibile fieri: sed necessarium tamē per accidens. Deinde incepit etiam declarare quod similiter accidit in hoc quod generatio attribuitur enti. scilicet quoniam est necessarium per accidens: & impossibile per se.

Similiter aūt ex eo est: neq; quod est fieri nisi secundum ac cidens: sic aūt & hoc fieri eodē modo: vt si ex animali animal vtiq; fiat: et ex quodā animali quoddam animal: vt si canis ex

equo

equo fiat: fiet em̄ vtiq; nō solū ex quodā aīali canis: sed etiā ex aīali: sed nō in quātū est animal: est em̄ iam hoc. Si aūt aliquid debet fieri animal nō secūdum accidens non ex animali erit.

Et secundum hunc modum non generatur etiā ens ex ente nisi per accidens: hoc enim etiam erit secundum illum eundē modum. Ver. g. qm̄ generatur animal ex animali: & ex aliquo animali animal. si igitur canis generatur ex equo: tunc generas tio canis est ab aliquo animali: & ab animali, simpliciter sed ge neratio eius ex eo non est secūdū qđ est animal quū habet ratio nem animalis. Quod igitur innatum est fieri animal non per accidens: necesse est vt generatio eius fit ex non animali.

Hoc est enim etiam fit illo eodem modo. i. quo generatū fit ex non
76 ente. i. per accidēs. impossibile em̄ est vt generatum sit ens aut nō ens antequā generator nisi per accidens. D. d. V. g. &c. i. V. g. si aliquis dicat quod non videmus animal generari ex animali sibi simili: & ali quod animal ex animali diuerso in specie. V. g. canem ex equo: & qđ ꝓpter hoc possibile est vt animal generetur ex aīali. adhuc aūt dicem⁹ q; si canis generetur ex equo per se continget vt animal generetur ex animali simpliciter: sed generatio animalis ex animali & entis ex ente non potest esse simpliciter. generabile enim transmutatur ad illud qđ non habet & animalitas est in generato. si igitur animal generaretur se cundum quod est animal: & animal ex animali secundum quod est ani mal: contingeret aliquid transmutari in specie eius quod habet in actu: quod est impossibile. & ideo necesse est vt omne quod innatum est fie ri animal per se transferatur ex non animali. ergo si generatio esset pos sibilis animalis simpliciter. tunc esset in esse vt ex non animali simplici ter generaretur: sed quia generatio est animalis demonstrati: continget vt sit ex non animali demonstrato per accidens: & ex animali demon strato per accidens. Et causa eius quod est per accidens hæc est: qm̄ prima matēria non potest denudari a forma: quemadmodum causa eius quod est per accidens in generatione a priuatione est quod illud quod generandum est debet esse priuatum.

N
Impoſſe esse aliqđ transmutari ad speciē eius qđ habet i actu cōsile. 1. de aia, cō. 67. &. 3. de aia, com. 4.

Et si aliquid fit quod est: nō ex eo quod est: neq; ex eo quod non est: quod enim est ex eo quod nō est: dictum est nobis qđ significet: quoniam inquantum non est: amplius autem esse omne aut non esse non remouetur.

Si igitur aliquid fuerit ens non est ex non ente: neq; ex ente. Iam enim diximus quid intendimus quum dicimus ex nō en te: & non auferemus per hoc totam ens: neq; totum non ens.

Si igitur aliquid generatur: nō generatur ex ente simpliciter neq; ex
77 nō ente simpliciter. vt existimauerūt antiqui: iam declarauimus quid in tendimus quū dicim⁹ aliquid gñari ex nō ente & ex ente: & ꝙ quodā mō generat ex nō ente: & alio modo ex ente. Et quū dicim⁹ aliquid gñari ex nō ente: nō intēdim⁹ negationē totī⁹ entis: quū dicim⁹ aliquid gñari ex ente: nō intēdim⁹ affirmationē totius entis: & hoc intēdebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

quē dixiti& nō negam⁹ q hoc.i.qđ quē dicim⁹aliqđ gñarī,ex nō ente nō intēdim⁹negationē oim modorū eēndi:qm hoc impoſſe ē: neq; quē dicimus aliquid generari ex ente affirmamus omnes modos eſſendi.

Vnus quidem igitur modus hic eſt,alius autem quando cōtingit eadem dicere ſecundum potentiam & actum: hoc autē determinatum eſt in alijs per certitudinē magis. Quare quod vere diximus defectus ſoluuntur: propter quos coacti remouerūt priores à via in generationem & corruptionē:& oīno mutationem:hęc em̄ vtiq; viſa natura omnē ſoluit hanc ipſorum ignorantiam.

Iſte igitur eſt vnus modus eorū quibus vtimur:& eſt alius: qm̄ poſsibile eſt dicere iſta eſſe in potentia:& poſsibile eſt dicere in actu:& iam determinauimus hoc perfectius in alio loco. Iam igitur habemus illud quod promiſimus de diſſolutione quæſtionum:quibus antiqui coacti ſunt ad negandū quędam dicta qm̄ hac cauſa declinauerunt antiqui hac declinatione à via ducente ad generationem & corruptionem:& vłr trāſmutationem.Si enim conſideraſſent hanc ipſam naturam:tunc ceſsiſſet omne quod ignorauerunt in hac intentione.

Id eſt,iſte igitur eſt vnus modorum quibus diſſoluitur iſta quęſtio.

78 Deinde induxit ſecundum modum:& dixit.& eſt alius &c.i.& iſta quæſtio prędicta diſſoluitur : quoniam dicere ens eſſe aliquid: aut ex eo fieri aliquid dicitur duobus modis:quorum vnus eſt de ente in actu: & alius de ente in potētia.ens igitur generari ex ente in actu eſt falſum & impoſsibile.ſequitur enim ex eo vt generatum ſit antequam generetur.ens autem generari ex ente in potentia eſt neceſſarium.ens enim in potentia non eſt priuatio pura:ex quo ſequitur vt ens ſit ex non ente: neq; actio pura:ex quo ſequitur vt generatum ſit antequam generetur & hæc ſunt extrema contradictorie ex quibus ſequitur quæſtio. Antiqui em̄ ignorauerūt q inter non eſſe purū & eſſe purū eſt mediū aut aliqua natura.D.d.iam igitur habemus illud qđ ,pmiſimus &c.i.quæſtio igitur quæ coegit plures naturales nō cōcedere quędā illorū quę ſequunt generationē iam diſſoluta eſt:oēs em̄ cōcedūt ſubiectū & nō cōcedūt nō eſſe:quia apud eos ens nō generat ex nō ente:& etiā expoſi ſunt a natura generationis ,ppter hoc adeo q poſuerunt generationē eſſe cōgregationē aut ſegregationē aut exitū a mixto. D.d.& hac cauſa &c.i.antiqui vero pr̄opter hanc quæſtionem negauerunt generationē oīno.poſteriores vero nāles ,ppter hāc ē negauerūt qđā ſequentia gñationē:ſed ē negauerūt verā gñationē,& ſic quodāmō cōcedēt illā.D.d.& ſi inſpiceret hāc naturā &c.dicit:& ſi nāles cōprehēdiſſent eſſentiā iſti⁹ nāg.i.materiæ.tōc auferret oē qđ ignorauerūt in gñatione. Et hoc ſignificat ipm inuenire hāc cauſam & ſcire eam principaliter.

Inter nō ēt purū & eſſe purū eſt aliqua natura media.idem 12.me.cō.1. 10

De dubitatione & errore in quē antiqui inciderunt ex ignorātia priuatiōis;& eius diſſolutiōe ſiue excluſiōe. CAP. IX.

Tangentes

Angentes quidē igitur & alteri quidā ſunt ipſam: ſed non ſufficienter.Primum quidā enim confitētur ſimpliciter fieri aliquid ex eo quod non eſt: A inquantum Parmenidem recte eſt dicere.Poſtea videtur ipſis ſi vere eſt numero vna:potentia tantum vna eſſe:differūt aūt hoc plurimū. Nos em̄ materiā & priuationem alterum eſſe dicimus:& horum hanc quidem non eſſe ſecundum accidens materiam.priuationē autem per ſe non eſſe:& hanc quidem prope ſubſtantiam aliqua liter materiam:priuationem autem nequaquam.

Et inuenimus alios qui aliquātulum inſpexerūt eā:ſed non quātū ſufficit.Primo vero:quia debēt ſimpliciter aliquid genetari ex non ente:quia ſermo Parmenidis apud eos eſt verus.D. quia dicūt q quum ſit vna numero:eſt etiam in potentia & ratione vna.Et in hoc eſt differētia magna. nos aūt dicimus qđ materia & priuatio differūt:& q altera.ſ.materia nō eſt p accidens:priuatio autem nō eſt per ſe:& quod materia eſt aliquod propinquū & ſubſtātia quodāmodo:priuatio autem nō oīno.

IDeſt.& videmus quoſdā alios accedere cōprehēſioni nature iſti⁹ 79 materiæ:ſed nō q pertingāt ſufficiēter:& innuit Platonē. D.in cepit notificare in quo deficiunt : & dixit.primo vero &c.i. deſi ciāt em̄ in cognitione naturæ eius in hoc: quia nō diſtinguūt inter illā & priuationē.primo enim cōcedūt ipſam nō eſſe:quia cōcedūt argumētationē parmenidis.ſ.qđ quicquid eſt præter ens:eſt nō ens:& q ens eſt vnū. D.d.quia dicūt &c.i.ſecūdo vero:quia dicūt ipſam eſſe vnā numero:& q propter hoc eſt vna diffinitione & ratione:& ex hoc ſequit.vt ſit aliqđ entiū.ſ.qđ ſi eſt vna ſecm ſubiectū eſt vna ſecm rationē.ſecundū igit primū ſermonē cōceſſerūt priuationem eſſe in ſubſtātia eius:& ſecundū hāc ſermonē ſecundū negauerunt priuationē eſſe in ſubſtātia eius:& hoc demōſtrat q iſti nō diſtinxerūt naturā ei⁹ a natura priuationis. Et quū notificauit q Plato ſolus fuit ,ppinquus vidēre verū in hac natura:ſed tū nō diſtinxit eā bene:incēpit dicere differtias veras inter materiā & priuationē. & dixit.nos aūt dicimus &c. & intēdit p ,ppinquū.i.propinquū ei qđ eſt in actu.& dixit.& quodāmodo ſubſtātia qā nō eſt ſubſtātia i actu:&oppoſite iſtis dicijs ſunt dicię priuatiōis. D.d.priuatio aūt nō oīo.i.priuatio aūt nō eſt:neq; ,ppinque neq; remote:neq; eſt accidēs:nedū vt ſubſtātia:& dixit q materia non B eſt p accidēs:& q priuatio nō eſt p ſe:diuiditdo priuationē ab eo q eſt Ens in potētia ęaliud in potētia.ens enim in potētia eſt aliquid cui accidit priuatio non in ſua ſubſtātia.priuatio aūt ſecm q eſt priuatio:eſt nō ens p ſe. Et ex hoc apparet quod omne habens materiam eſt generabile & corruptibile lem̄ in natura materiæ eſt priuatio formæ:& ſi in ſua natura eſſet formata:non reciperet formas nili ens generaretur ex ente. quemadmodū ſi in ſua natura eſſet priuatio ſimpliciter: tunc omnino nihil genera-

cui accidit priuatio nō in ſubſtātia priuatio aū ſecundū

f 2 retur

Universidad de Deusto
Biblioteca

retur ex ex est igitur quasi cõposita ex esse & non esse. Et hoc declarabit in de substãtia orbis q̃ corpora cælestia nõ habẽt materiã. oño: quũ tũc essent generabilia & corruptibilia propter mixtionẽ priuatiõis cũ natura eorũ. nihil aliud a eis est causa generationis & corruptionis quã prima materia propter nõ esse q̃ mixtum est in substantia eius.

Quidam autem qd̃ non est magnum & paruum similiter: aut simul vtrũq; aut seorsum vtrum q̃: quare penitus alter modus est hic trinitatis & ille: vsq; quidem enim ad hoc perueniunt quod oportet quandam supponi naturam: hanc tamen vnam faciunt: etenim si aliquis dualitatẽ facit dicens magnum & paruum ipsam: nihil minus idem facit: alteram enim despexit. Subiecta quidem materia b cum forma causa est eorum: q̃ fiunt sicut mater: & altera vero pars contrarietatis multotiens imaginabitur ad maleficium: ipsius protendenti intellectum: neq; esse penitus & esse extra omne.

Illi autem ponunt nõ ens magnum & paruum eodem modo: siue per ambo demonstrent illud: siue per vtrũq; per se: & sic erit ista sententia trinitatis alia ab illa: vsq; aũt ad hũc locum bene dixerunt: q̃n necesse est vt sit hic aliqua natura subiecta: sed posuerunt istam naturam vnam: quia igitur si aliquis dixerit in ea qualitatem dicendo ipsam esse magnũ & paruũ nihil dicet diuersum a dicto: negat em̃ aliã naturã: q̃n illa natura manet & est amplexa cũ creatione quæ creant generabilia vt mater: ista autem alia natura quæ est altera partium contrarietatis multotiens facit existimare considerantem per suam mentem malitiam actionis eius: ipsam non esse omnino.

Inducit etiã aliũ indistinctiõis priuationis a materia. & dicit. illi aũt ponũt nõ ens magnũ & paruum &c. idest Plato aũt nõ distinguit inter priuationẽ: & materiã: quũ per nõ ens demõstret q̃ demõstrat p magnũ & paruũ: & indifferenter sine demõstret illud per ambo insimul: aut per vtrũq; p se. D. d. & sic erit ista sententia &c. idest & sic iste modus trinitatis in principijs si concedatur ipsum esse trinũ: quũ magnum & paruũ reducantur in materiam: erit alius a modo trinitatis quem diximus. scilicet qd̃ trinitas eorũ de principijs quæ est vnum & magnũ & paruum erit alia a nostra trinitate: quæ est priuatio & materia & forma. & accedit ei iste modus erroris: quia dimisit cõsiderare de priuatione. Deinde dixit vsq; autem ad hunc locum &c. idest in hoc autem quod peruenit consideratio eorum in istis rebus scilicet in hoc quod qd̃ necesse vt sit hæc aliqua natura subiecta generabilium bene dixerunt. in illis autem q̃ sunt ꝑter hoc nihil recte dixerũt. D. d. quia igit si aliqs &c. idest isti eis peccãt post istũ locũ: qa nõ numeraverũt priuationẽ secundum principiũ: cum materia neq; per se neq; p accidẽs: neq; posuerũt dualitatẽ in principijs ex quibus est generatio. s. materialibus. si igitur aliquis dixerit

Quod priuatio est nõ ens per se. Idem supra c. 75.

a Nihil aliud ẽ causa generationis & corruptiõis q̃ prima materia propter nõ esse qd̃ mixtũ est in substantia eius. Idẽ primo &. 3. c. de substãtia or. & primo cc. cõ. 20.

b Subiecta materia cum forma causa est eorũ quæ fiũt sicut mater.

Priuatio semp imagi naturi adma leficium.

Plato nõ distinxit inter priuationẽ & materiã.

dixerit eos dicere dualitatẽ: quũ dicãt qd̃ materia est magnũ & par vũ nihil dicit diuersum ab eo qd̃ dixerãt primo. magnũ em̃ & paruũ reducuntur in vnũ. vt dictũ est in prædicta quæstionem̃ nõ in duas naturas diuersas. & etiam per hoc q̃ ponũt dualitatẽ in magno & parno. & si concesserimus illa significare dualitatẽ inquantũ diligit inducere vnã formã post aliã negãt aliã naturã. s. priuationẽ esse de numero principiorũ: & habere introitũ in generationẽ: neq; per se neq; per accidẽs. D. incæpit dare causam quare latuit Platonẽ priuationẽ habere principiũ in generatione: & nõ latuit ipm̃ hæc in materia: & dixit. illa materia cũ permanet &c. idest & fuit manifesta eis dispositio istius naturæ. s. materiæ: & latuit eos secũda natura. scilicet priuatio mixta cũ natura. ꝑpter quã materia est parata ad reciptendũ formas: quã illa natura. s. materia p manet in generato: & formã nõ potest esse sine ea: & ista se habet ad generata sicut mater ad filios: & propter ista nõ latuit eos hãc naturã esse necessariam in generatione: alia autem natura: scilicet priuatio propter malitiam suę actionis in generabilibus latuit eos: nam quum accidit generabilibus priuatio illa: & multotiens qui inspexerit illã hoc modo: credet ipsam magis destruere generationem quã esse necessariam in generatione. Et hoc intendebat quum dixit. multotiens &c. idest quoniam non facit generari: sed destruit generationem.

B

Existente enim quodã diuino & optimo & appetibili: aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus. aliud autẽ aptum natum est appetere & desiderare ipsum secundũ ipsius naturã: quibusdam aũt accidit cõtrarium appetere suũpsi⁹ corruptionem: & neq; ipsam suũpsius possibile est appetere specie propter non esse indigens: neq; contrarium. corruptiua enim fiunt adinuicem cõtraria: sed hoc est materia: sicut in fœmina masculũ: & turpe bonũ: nisi quod non per se est turpe sed secundũ accidẽs.

F Contraria sunt ad iuicem corruptiua. Appetũs propter

G indigẽtiam est. Materia appetit formã sicut turpe bonũ & fœmina marẽ.

Quoniam quia est hic aliquid diuinum quod est bonum & appetibile dicimus: quod hoc est contrarium eius: & est illud quod est innatum. idest naturaliter appetere & assimilari ipm illi: aut contingit eis vt contrariũ appetat corruptionẽ suũpsius: & impossibile est vt forma appetat se: quoniam non est dimisputa scinuicem: sed materia appetit formam: sicut fœmina marem: & turpe pulchrum: non quia in se est turpis: sed per accidens: neq; quia est fœmina: sed per accidens.

Quum declarauit quomodo appareat cõsideranti primo aspectũ qd̃ priuatio nõ habet dignitatem in generatione cũ materia incæpit declaratio eius cum materia est causa in hoc q̃ desiderium naturale est in materia ad formam. & hæc est causa in hoc q̃ res materiales sunt generabiles & corruptibiles. Et dixit: quoniã quia est hæc aliquod diuinũ &c. idest & quia priuatio accidit materiæ de necessitate: & est hęc per-

31 Perfectio nt diuine

H omnia appetunt assimi-

ri secūdū qđ possūt. idē.2.de aīa. tc.6.14. Et 2.cel.1.cō. 64.

I

Appetitus. Naturalis & aīalis. Oīe ens diligit se permanere. Exēpla nō vsitantur in doctrina demōstratiua:

L

eū in rebus non sensibilibus q̄ non

M

intelligūtur nisi p cōparationē ad alterū vsitari pōt. vide N consīle. 4. phys.c.84. &. 3. de aīa c.6.&. 14. &. 2. de aīa 149. Materia est primū subiectum vnicuiq: ex q̄ fit aliqđ cū insit nō secūdum accidēs. idē. 2. ph.te.c.82. &. 3. methe.com.2.

O

lectio diuina maxima: cui omnia entia appetūt assimilari: & ex qua appetunt acquirere secundū qđ natura eorū potest recipere: dicimus nos qđ materia secundū qđ accidit ei priuatio est innata appetere se assimilari primo principio secundū quod pōt: & hoc est appetere receptionē formæ. Et intelligit hic per appetitū illud qđ materia habet de motu ad recipiendū formā. appetitus eī alius est naturalis sine sensu: vt in plantis ad nutrimentū & alius est cū sensu: vt appetitus animaliū ad nutrimentū. in materia igitur est appetitus naturalis ad recipiendum oēs formas. recipit igitur eas alternatim: qñ forma agēs est p̄sens. D.d. ille aūt &c.1. qui aūt nō cōcedit priuationē cōiungi cū materia: nō pōt dicere quare ūte appetitus naturalis est in entibus ad recipiendū formā post formā: qñ quā nō cōcedūt priuationē esse mixtā cū materia: qua propter nō est in actu: cōtinget eis dicere quod istud deliderū naturale est in entibus naturalib? secundū quod sunt cōpleta existētia in actu: ex quo cōtinget eis aliquid appetere suū cōtrariū corrūpens ipsum: & sic aliquid appetet se corrūpi. Et hoc qđ dixit manifestū est: quoniā si nō esset hæc aliquid nō habēs formā: nō esse hic aliquod appetēs formā post formā: & si esset: tūc natura ageret ociose: qa poneret in entib? potentiā ad corruptionē eorū secundū qđ sunt in actu: & totū hoc est impossibile. omne eī ens vt dictū est diligit se permanere: sed materia diligit se inducere formā ,ppter aliā ,ppter diminutionē contingentem sibi. D.d. sed materia appetit formā sicut femina marē: & licet exempla non vsitentur in doctrina demonstratiua: tamen vsitantur in rebus non sensibilibus quæ non intelliguntur nisi per comparationē. Dein de dixit non quia est in se: sed per accidens: quia turpitudo accidit ei ex prīmatione mixta cum ipsa materia: & in se non est priuatio: est igit turpis per accidens: & similiter est femina per accidens: femina est homo imperfectus: femineitas enim accidit ei ex priuatione.

Corrūpit aūt & fit: est quidē vt sic: est aūt vt nō secundū eī quod est in quo secundū se corrūpitur: quod eī corrūpitur in hoc est priuatio in quantū autē secundū potentiā nō per se: sed incorruptibilem & ingenitā necesse est esse ipsam: si enim fiat: subsīci aliquid oportet primum ex quo fiat: hoc autem est hæc natura: quare erit ante fieri. Dico autem materiam primū subiectum vnicuiq: ex eo quo sit aliquid quum insit non secundū accidēs: & si corrumpitur in hoc abibit vltimum: quare corrupta erit antequā corrumpatur. Et corrumpitur & generatur quodāmodo: & alio modo nō. secundū enim illud quod est in ea corrūpitur per se corrūpitur. Illud eī quod corrūpitur per se in ea est priuatio: secundū aūt potentiā non corrumpitur per se: immo necesse est vt sit non corruptibilis: neq; generabilis: quoniā si fuerit generata indiget subiecto ex quo generet: & istud est ipsa natura: ergo erat antequā generaretur. Dico eī materiam primū subiectū illud ex quo generatur res: & est in ea non

non per accidens, & si fuerit corrupta ad hoc veniet in postremo ergo erat corrupta antequā corrumperetur.

Quā notificauit naturā primæ materiæ, & in quo differt a priuatiōe & dissoluti q̄libēs cōtingētes antiquis in gñatiōe: incepit declarare ipsam esse neq; generabilē neq; corruptibilē. & qa gñabile & corruptibile dicit duobus modis: per se, & per accidēs. Dixit, & corrumpitur &c. id est, qñ est generabilis & corruptibilis per accidēs, & nō generabilis neq; corruptibilis p se. D. exposuit hoc & dixit secūdū eī &c. id est, & dicit esse corruptibilis: qa priuatio quæ est in ea est corruptiua essendi, & q̄ nō attribuit corruptioni nisi secūdū rē corruptibilē quæ qñ vinū qđ est in ipso: acescit. D.d. secūdū aūt potētiā &c. id est, & secūdū p̄sentiā priuatiōis formæ in ea recipit corruptionē: nō secūdū quod est etiā gñabilis per accidēs ,ppter presentiā eī q̄ est per se in ea: & est actus. Et qđ notificauit ipsam esse nō generabilē neq; corruptibilē: induxit super hoc demōstrationē, & dixit: qñ si fuerit generata, & c. id est, & iste sermo est inductus ad inconueniens sic materia est generata, & hoc est in quo dubitatur, & omne generatū habet subiectum existēs in actu existēs in potētia, & subiectū qđ est in potētia est vnū oīm generabiliū, ergo prima materia & suū subiectū sunt vnū numero scilicet vnū subiectū, & omne qđ cū suo subiecto: ex quo generat est vnū numero: est antequā sit, ergo prima materia est antequā sit: q̄ est impossibile. Et hoc impossibile sequit ex hoc qđ posuimus q̄ prima materia est generabilis, & hoc modo argumentationis declarauit ipsam esse nō corruptibilē per se: sequitur enim vt sit corrupta antequā corrumpatur. D.d. dico enim materiā &c. id est, intelligo enim quum dico materiā primū subiectū qđ est in potētia: nō subiectū ex quo generat res & est in actu iectū & primū cōueniūt in hoc qđ generatū inuenitur ex eis per se, & differūt in hoc q̄ primū est in potētia, & secūdū in actu: aut modo medio inter potētiā & actū: sicut est dispositio in illo qđ generatur ex pluribus vno subiecto. Et dicit hoc: quia si ponatur in generatione materiæ primū subiectū scilicet in potentia nō contingit vt sit, cū materia vnū numero, & sic nō accidit impossibile predictū, & ideo excitauit audientem ad intelligēdū ex hoc qđ dixit: q̄ si prima materia generat indiget subiecto, id est, primo subiecto.

De principio aūt secundū specie vtrū vnū aut plurima aut quot: aut quæ sunt per certitudinē primæ philosophiæ opus tē & corruptibilibus speciebus in posterius demōstrādis dicemus. Quod quidē igitur sunt principia, & quæ & quot numero: determinetur à nobis sic. Rursus autem aliud principium incipientes dicamus.

f 4 Con

Cõsiderare autẽ de principio secundũ formã: vtrũ sit vnũ aut plura, & quid sit, & quæ sint perfectæ: est de opere primæ philosophię, vnde oportet nos expectare ad: ipsam. De forma autem, naturali & corruptibili nos incipiemus declarare & dicere: quod iam determinauimus per hũc sermonem quem complcuimus nunc principia esse, & quæ, & quot sint, & nos intendimus in hoc sermone aliud principium.

Quũ notificauit principia esse tria, duo per se scilicet materia & forma, & vnũ per accidẽs scilicet priuatio, & iã declarauit' primã materiã esse de principijs. Dicit: cõsiderare autẽ de principio secũdũ formã &c. id est, cõsiderare aũt de primo principio formali: vtrũ sit vnũ aut plura, & quæ est substãtia ei?: est ,ppriũ primæ philosophiæ formarũ eũ a alie sunt in materijs alie nõ in materijs: vt declaratũ est in hac scięntia, & ideo cõsideratio deformis est duarũ scięntiarũ: quarũ vna scilicet naturalis considerat de formis materialibus: secũda autẽ de formis simplicibus abstractis a materia, & est illa scięntia quę cõsiderat de ente simpliciter. Sed notãdũ est qđ istud genus entiũ: scilicet separatũ a materia nõ declaratur nisi in hac scięntia naturali, & quæ dicit qđ prima philosophia nititur declarare entia separabilia esse: peccat, hæc eũ entia sunt subiecta primæ philosophiæ, & declaratũ est in posteriorib⁹ analecticis, qđ impossibile est aliquã b scięntiã declarare suũ subiectũ esse: sed cõcedit ipsum esse: aut quia manifestũ per se: aut quia est demõstratũ in alia scięntia. Vnde Auicẽ. peccauit maxime quũ dixit c qđ primus Philosophus demõstrat primum principiũ esse, & processit in hoc in suo libro de scięntia diuina per, viã quã existimauit esse necessariã & essentialẽ in illa scientia, & peccauit peccato manifesto, certior eũ illorũ sermonũ quibus vsus est in hoc: nõ pererãlit ordinẽ sermonũ probabiliũ, & iã causam innuimus huius alibi. Et peius est hoc qđ dicit: qđ ista scięntia accepit a primo philosopho d corpora cõponi ex materia & forma: negligẽs est ne alia via ad: scięndum hoc nisi ex trãsmutatione existẽte in subiãtia. Sed sicut Arist. philosophus declarat subiãtiã materiæ quæ sit perfecte per cõparationẽ eius ad omnes differẽtias entiũ secundũ qđ sunt entia, ergo impossibile est declarare ipsam esse nisi in hac scięntia. Deinde dicit quoniã iam determinauimus per hũc sermonẽ &c. id est, & intẽdit quũ dixit, & quæ sint formã & materiã, & quũ dixit, & qđ sint: intẽdit duo per se, & tertiũ per accidẽs. Deinde dicit & nos intẽdimus aliud &c. & innuit hoc qđ vult incipere in secũdo tractatu de natura quid sit. D. de numeratione specierũ causarũ. Et forte innuit primũ principiũ mouens qđ declaratũ est in hac istius libri omne enim de quo loquitur in hoc libro principaliter est propter illud principiũ, & ille est prim⁹ locus in quo naturalis inspicit aliũ modũ essendi ab illo de quo considerat, & apud illũ cessat, & dimittit cõsiderationẽ de eo vsq; ad scięntiã nobiliorẽ quæ cõsiderat de ente secundũ qđ est ens. Et totũ hoc est quasi cõtrarũ eius qđ existimauit Auicẽ. quoniã si hic nõ demõstraretur iste modus entiũ scilicet separabiliũ nõ esset nisi scięntia naturalis & doctrinalis, & ideo antiqui naturales existimabãt qđ scięntia naturalis est prior omnibus

a Formarũ alie sunt in materijs a: hic sunt cõsimiles. me. c. 25. & 2. physi. 25.
b Scit cõcedit suum
Q subiectũ esse aut quia est manifestũ per se: aut qa demõstratũ est in alia scientia id. 2. phy. 22. &. 25. c. & 12. meta. cõ. 5. Idẽ 2. 83. de anima. 27. & 29. c. Idem 6. me. c. primo. Idẽ. 3.
R cęli. cõ. 4. c Vide consimile contra Auic. in 8. phy. c. 3. &. 12. me. c.
S 5. vide. 2. physi. c. 73. & quę tibi.
T d Nulla est via ad ,phãdũ corpora esse cõposi,
V ta ex materia & forma quãvia trãsmutationis. Idem supra c. 51. &. 63.

bus scientijs dicentes, qđ subiecta eius sunt priora omnibus entibus.

Et forte intẽdit per aliud principiũ: aliud initium doctrinæ: quoniã principium doctrinæ in hoc libro debet esse a secundo tractato, & hoc etiam euidentius est apud me.

Incipit liber secundus: qui est de principijs scięntię naturalis.

Summa secundi libri physi. secundum Auerro.

A textu prio vsq; ad. 16. loquit de natura: ac quot modis dicat natura.
A textu. 16. vsq; ad. 17. ponit differẽtias inter naturalẽ & mathematicũ.
A. 17. vsq; ad. 75. agitur de causis & modis causarum.
A. 75. vsq; ad finem edocet omne agens agere propter finem.

Quid sit natura, & quot modis dicatur. Cap. j.

EORVM quæ sunt: alia quidẽ sunt natura: alia vero propter alias causas. Natura quidẽ sunt animalia quęq; & partes ipsorũ & plãte, & simplicia corpora: vt terra, & ignis, & aer, & aqua: hęc enim & similia dicimus. Omnia autẽ quæ prædicta natura sunt omnia videtur habẽtia in seipsis principiũ motus & status: hæc quidẽ secundũ locũ: illa vero secũdũ augmentũ & decrementũ: quædã autem secundũ alterationem.

Dicamus qđ entiũ quædã sunt natura & quædã ex alijs causis illa autẽ quæ sunt secũdũ naturam sunt species animaliũ & partes eorũ, & species vegetabilium & corpora simplicia: vt terra: ignis: aqua: & aer, & ista eũ similia dicimus natura ,esse. Et videmus qđ omnia ista differũt ab eis quæ nõ cõstituuntur per naturã: qm̃ in vno quoq; istorũ est principiũ motus & quietis cuiusdã in loco, & cuiusdã in augmentato, & cuiusdam in alteratione.

QVIA quũ intẽdit in hoc tractatu loqui de his quæ sunt a quasi fundamẽta & principia istius scięntię incepit notificare naturam quid sit, & posuit principiũ cõsiderationis in hoc a rebus naturalib⁹ quũ sint manifestiora quã natura. Et dixit dicamus igitur &c. id est, & intẽdit per alias causas volũtarię & casum &. q. d. quoniã entiũ quædã sunt ex natura, & quædã fiunt ex alijs causis. Deinde numerauit illa quæ fiunt ex natura, & dedit modũ quo ista corpora naturalia differũt a corporibus innaturalibus: & secũdũ quę dicũtur naturalia. Et dixit, & videmus &c. id est, & vnũquodq; entiũ naturaliũ differt ab artificialibus in hoc: quoniã vnũquodq; entiũ naturaliũ a habet in se principiũ quo quãdoq; trãsmutat, & quęq; ꝙscit: qđ nõ videm⁹ in reb⁹ artificialib⁹: vñ naturalia dicũtur, naturalia secundũ hoc principiũ. Deinde numerauit modos trãsmutationis & dixit: quædã in loco, & in hoc collocãtur quatuor elemẽta, & habentia animas & corpora b cælestia, & si principiũ in istis dicatur ꝙ ce-

Idẽ. 12. m°. 5. &. 8. cõ. Omne de quo loquit hoc libro principaliter est propter primũ principium mouens. Idẽ. 8. phy. com. 1.
A
a Vnũqđq; ens naturaliũ habet in se principiũ quo transmutatur qđ nõ videmus in reb⁹ artificialibus. Idẽ infra cõ. 22. idẽ. 5. phy. cõ. 2. Idẽ. 3. de ala. c. 18
B
b Videtur ex hoc motũ cæli esse naturalem: sed oppositũ videtur velle. 2. cæ. com. 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re ęquiuoce: sed tamē in descriptiōibus nō potest quis facere plus ista/

Deinde. d. & quędā in augmēto, & innuit principiū trāsmutationis proprie in vegetabilibus & augmentum. Et quū dixit, & quędam in alteratione, intendit trāsmutationē in substātia quæ dicitur generatio & corruptio, & trāsmutationē in qualitate quæ dicitur alteratio, & qđ vtitur hoc nomine alteratio hic large, & istud principiū qđ est in alterato simplici & transmutabili simplici est aliud a principio quod est in mobili localiter & in augmento secundū genus & in generabilibus & alterabilibus cōpositis: quoniā illud principiū qđ est in cōpositis: est secūdū formā. & in simplicibus est secūdū materiā: sed hoc nomē principiū vsitatur hic ęquiuoce pro materia & forma. Et hoc est

a Nō inuenif corpus simplex qđ alteretur ex se: aut quod generet se sicut inuenif

ita a quū nō inuenif corpus simplex qđ alteret ex se: aut q uod generet ex se: sicut inuenitur corpus simplex qđ trāsfertur in loco ex se.

C

corpus simplex quod transfert in loco ex se. idē. 8. phy.

D

b principiū autē alterationis quæ est in cōpositis potest inueniri in ipso alterato scilicet principiū motūs: vt in alteratione quæ est in aliis ab eis quæ aduenīat corpori suo, & similiter plantis, & tam expressit hoc Aristo. in libro de generatione & corruptione.

Lectulus autē & indumentū, & si aliquod huiusmodi genus est secūdū ęp quidē sortitū est in prædicatione vnaquaq;, & inquantū est ab arte: neq; vnū habet impetū mutationis in natū secūdū autē ęp contingit ipsis lapideis aut terreis esse: aut mixtis: ex his habent hoc tantum.

Scamnū autē & vestes & alia huiusmodi generis: secundū autē ęp vnūquodq; eorū habet nomē inquantū est ex artificio nō habet in se: principiū trāsmutationis omnino: sed secundū quod acci sit eis: vt sint ex lapide aut terra: aut aliquo mixto ex istis, & in hoc tantū habent dignitatē in natura.

Et non debet aliquis dicere qđ scamnum & idolum & vnūquodq; artificialium habet in se principium quo mouetur & quiescit: quoniā vnūquodq; artificialium secundō qđ habet nomē quo significatur secundū qđ est artificiale nullum habet omnino principium quo mouetur: secundū vero qđ accidit corpori artificiali: qđ suū subiectum fuit naturale habet principium in se: vt lapis ex quo fit idolum habet potē tiam qua mouetur ad inferius: sed hoc est secūdū quod est naturale: nō secundū qđ est artificiale. idolum autem secundū qđ est idolū non habet potentiā qua moueatur: sicut habet homo secūdū qđ est homo, & vniuersaliter omnia naturalia secundū qđ sunt naturalia. Naturalia ergo differunt ab artificialibus in hoc: quoniā in naturalibus est principium per se. in artificialibus vero non est principium per se, & quū declarauit quod naturalia sunt illa in quibus est principium per se quo transmutātur, & cessantur a transmutatione: demonstrauit ex hoc naturam quid sit.

Est igitur natura principiū alicui⁹ & causa mouēdi & quiescēdi in eo in quo est primō & per se, & nō secūdū accidēs: dico autē nō secūdū accidēs: quū fiat vtiq; ipse sibi aliquis causa sanitatis

sanitatis quū sit medicus: sed tū nō quatenus sanatur. medicinā habet: sed accidit eundē medicū esse & sanari. vnde & diuidunt aliqñ abinuicē. Similiter autē & aliorū vnūquodq; quæ fiunt: nullum enim ipsorum habet in seipso actiōis principiū: sed alia quidem in aliis & ab exteriori vt domus & aliorū manufactorum vnumquodq;. alia autem in seipsis quidem: sed non secundum seipsa: quæcunq; autem secundū accidens fiūt: causæ sunt vtiq; ipsis: est igitur natura quod dictum est. Et sic natura erit principiū aliquod & causa vt moueatur: & quiescat illud in quo est primo & per se: nō per accidēs: & dico non per accidēs: qm̄ homo pōt esse causa sanationis: in sanari ab infirmitate, quū fuerit medicus: sed nō secundū quod recipit sanitatem habet autem medicādi: sed accidit ei idē quod fuit medicus: & recipiens sanitatem: & ideo forte hæc duo differūt vnū ab altero. & similiter est in omnibus aliis rebus quę facte sunt: quoniā nulla earū est cuius principium factus est in se: sed in quibusdam est in aliis: & ex intrinseco vt in domo & in vnoquoq; eorum quæ fiunt manu: in quibusdam autem est in eis: sed non per se: & sunt causæ quas habet per accidens.

3 Quia manifestum est per se quod naturalia sunt illa quæ habēt principiū quo transmutantur: & cessant a transmutatiōe per se: & secundū quod sunt naturalia: & quod per naturam mouentur & cessant & generantur & corrumpuntur: fuit manifestum ex hoc quod natura est principium & causa quo transmutatur illud in quo est & quiescit primo & per se: non per accidens. Et ista a diffinitio naturæ est manifesta hic: & naturam esse est manifestum per se: vt post dicet Arist. & est vnū principiorum istius scientiæ: & non est declarandum a primo philosopho: neq; est ex eis q̄ nō sunt nota p se: vt apparet ex verbis Auicennæ: nisi intēdat qđ primus philosophus debet cōtradicere eis q negat illud principiū esse: vt contradicit falsis opinionibus inductis de primis principiis. Et iste homo inducit signum quod ista diffinitio non est nota hic: quia iam declarauit in septimo & octauo quod omne motum habet motorem. & dixit illic quod non est dubium in hoc: nisi de corporibus simplicibus. Et potest etiam ratiocinari super hoc: ex hoc qđ dixit Aristo. in tertio celi & mūdi: qm̄ elemēta habēt grauitatē & leuitatē. Et hoc nō est sicut existimauit: qm̄ non dubitamus b quod ista mouētur ex se: non ex motore extrinseco, scilicet quatuor elemēta: & oia corpora mota ex se, vtrū autem motor in eis sit actus? a moto: perficiatur est in illo libro. & causa in hoc est hæc quod Plato opinabatur: quoniā hoc est aliquid qđ mouet se: & manifestum est quod si hic esset aliquid quod moueret se: qđ illud esset dignius habere hoc nomē natura secundū hanc descriptionē, scilicet secundū dicit hic quod natura alia sunt illa quæ nō mouent ex extrinseco: & manifestū est quod quicquid nō mouetur ex extrinseco mouentur ex se. sed vtrū iste motor in eis sit motum

a Digressio in q̄ reprehendit Auicennam esse demonstrari posse. p hoc vide cō. 5. quinti met.

ratiōis quæ est in cōpositis pōt inueniri ipso alterato. s. principiū motus. p hoc vide. 4. ce. 24. & 2. de ąia. 50. & primo de generatiōe & corruptiōe. tex. cō. 34.

H

b Non dubitamus an elemēta moueant ex se: l nō ex motore extrinseco. sed vtrū motor i eis sit alius a moto ex q̄

patet elemẽta ab intrinseco mouere. Idẽ supra cõ. 11. Idem 4. phys. 71. Idẽ. 8. phi. L 32. Idem. 5. ce. 28. idem 4. ce. 22. & 24. 25. & primo celi com. 81. & 89. & 5. phy. 18.

motum aut non motum quando mouet: aut est ipsum motum: indiget declaratione. Et quum nonnullacuit quę sunt naturalia. dixit. & sic natura erit principium &c. & quasi dicat si naturalia sunt illa quæ habẽt principium quo mouentur & quiescunt ex se & per se: non per accidens. & natura est illa quæ mouentur & quiescunt. necesse est vt natura sit principiũ quo mouetur & quiescit: illud in quo est per se & primo: non per accidens: & antecedens esse in hoc syllogismo est manifestum per se: & similiter consequens. Et non debet aliquis dicere quod ista diffinitio propter hoc est conclusio demonstrationis: qm̃ est dictum in prioribus analeticis quod per huiusmodi syllogismos hypotheticos nullũ ignotum declaratur omnino sed vtuntur ad confirmandum illud quod est manifestum per se: tamen indiget modicula inuitione: sicut vtimur diuisio & inducto. Et dixit. primo & per se: quoniã illud quod est per se: est magis vniuersale: quã illud quod est primum. omne enim primum est per se. & non omne qd̃ est per se est primũ: vt dictum est in posterioribus. V. g. quoniã nauis mouetur ex principio in ipsa sed nõ primo: sed mediante homine. Et addit non per accidẽs propter illud quod dixit. & accidit in quibusdam artificialibus vt principium sit in ipso facto secundũ hoc quod accidit quibusdam vt subiectum artificij in quo agit est subiectũ artificij in quo inuenitur scientia artificij vt ars medicine: qm̃ subiectum eius in quod agit est corpus hominis secundũ quod est homo: & ipse est subiectũ in quo intenit: & hoc nõ est p accidens necessariũ: qm̃ nõ ois homo est aptus vt sit medicus: ita qd̃ medicus agat in se. ergo ars medicinæ & alie artes sunt paratæ primo & per se vt agant in alia a subiecto in quo sunt. Artes igitur sicut diximus sunt duobus modis. aut ars cuius principium esse est extrinsecũ necessario: vt ars edificatoria & alie artes: quorum subiectũ in quod agit est aliud a subiecto: in quo inueniuntur. ars autem medicine agit in se per accidens. Et dixit. quæ sunt manu: quia pars medicinæ cui accidit agere in suum subiectum est pars theorica nõ practica: quoniam nullus flebotomat in suo corpore. Sed est dubium de arte saltrandi. Sed iste sermo non est nisi de artibus ex quibus proueniunt acta: non solo modo actiones: & similiter est de arte musice quæ est sine instrumẽto. verũ aũt in istis principijs extitẽtibus in rebus naturalibus est aliquid quod non sustentatur per naturam perscrutandum est de eo: sed in hac scientia non consideraẽ nisi in vno quoq; generũ istorũ principiorũ: & in eis quæ accidũt illis. Etiam diximus quod ista diffinitio a nõ dicitur vniuoce neq; etiam æquiuoce: sed secundũ prius & posterius. & in talibus incipiendũ est a cõmuniori & veniendũ ad ꝓpria: sicut fecit in diffinitione motus & loci. Et sciendũ est qd̃ subiectũ b istius libri est natura & principia naturalia: quum sint communia omnibus rebus naturalibus & ideo in hoc libro non diffinit corpus neq; alia de quibus considerat naturalis sicut fecit in principio celi & mundi.

M a Diffinitio naturæ non dicit vniuoce neq; æquiuoce sed secundũ prius & posterius. Idem. 1. ce. com. 5.

N b Subiectũ istius libri est natura & principia naturalia.

Naturã aũt habent quæcũq; huiusmodi habẽt principiũ. & sunt hæc oĩa substantia: subiectũ enim est quoddã: & in subiecto est natura semper. Quod autem habent naturam est illud quod habet tale principiũ: & hoc omne est substãtia. natura enim semper est subiectum aliquod in subiecto semper.

O

Quã descripsit naturã: incepit describere habẽs naturã. Et dicit: qd̃ aũt habet naturã est illud qd̃ habet principiũ i se ꝙ trãsmutat ex se: & cessat trãsmutatiõe. D. d. & oẽ vtrũq; est substãtia & c. i. & natura & habẽs naturã. s. materia & forma: vtrũq; ẽ substãtia. natura eñ ꝙ dicit de materia ẽ substãtia: qa est subiecta natura aũt ꝙ est forma est substãtia ꝙ est i subiecto qd̃ sustẽtat ꝑ illã: & hoc intẽdebat quũ dixit semper: nõ ꝙ est i subiecto a ꝑ qd̃ sustẽtat sicut accidẽtia. & ex hoc declarabit ꝙ vtrq; natura ẽ substãtia. Sed videt qd̃ hoc cõcedẽdũ ẽ a natura vle b cõsiderare de substãtia nõ est ꝓpriũ huic scietiæ. substãtia eñ & accidẽs sunt differẽtiæ entis secundũ qd̃ est ens. & apparet illic qd̃ materia est substãtia in potẽtia: & qd̃ forma est illa propter quã ens est tia ꝙ materia: quia est in actu. compositũ igitur est dignius habere hoc nomẽ substã gnior habere hoc nomẽ substãtia ꝙ cõpositũ: qm̃ per illã est cõpositũ in actu & causa rei est dignior causato: & oẽs iste ꝓpositiões sunt cões: & essentiales enti: & ideo ponendum hoc est in hac scientia positione.

Secũdũ aũt naturã sunt & hæc q̃cũq; his in sunt secundũ se: vt igni ferri sursum: hoc eñ natura qdẽ nõ est: neq; habet naturã: sed a natura & secundũ naturã est. Quod aũt est secundũ naturã est illud in illa quæ inueniũtur in istis ꝑ se. V. g. qm̃ ignis habet ascẽdere superius: hoc eñ nõ est natura: neq; habẽs naturam: sed est per naturã & secundũ cursum naturalẽ.

Dicit illa autem quæ sunt secundum cursum naturalem & passiones quæ sunt in rebus naturalibus per se: ve motus ignis superius & terræ inferius. actiones enim rerum naturalium nõ sunt natura: neq; naturalia: sed secundum cursum naturalem.

Quid quidẽ igitur natura sit dictũ est: & quid quidem natura & secundum naturã. Si autem est natura tentare demonstrata. Demõstrare aũt manifesta per immanifesta: nõ potẽtis iudicare est per seipsum & nõ per seipsum cognitũ: quod aũt constingat hoc pati nõ im manifestum est: syllagizat enim aliquis vtiq; quũ natus sit cecus de coloribꝰ: quare necesse est huiusmodi denominibus habere rationem: nihil autem intelligere.

Iã igitur diximus naturã qd̃ sit & quid est naturaliter & secundũ cursum naturalẽ: qui aũt declarauit naturã esse debet declarare manifestũ quod plura entia sunt talia: & declarare inter illud quod est notũ per se & notũ per aliud: & non latet: quoniã possibile est hoc accidere. possibile enim est vt aliquis declaret rationem dispositionem colorum ei qui est cecus natura:

a Forma est in subiecto nõ sicut accidẽs. Idem 2. de anima com. 4. 4 b Cõsiderare de substãtia nõ ẽ ꝓpriũ huic scietiæ. Idẽ primo met. 15. & 18. Idẽ. 7. met. P 5. & 9. & 39. Idẽ. 12. me. prio. 5. 6. c. Idẽ. 6. met. com. 1. Q Idẽ. 4. met. cõ. 1. Idẽ. 8. me. com. 4. idẽ infra in hoc secũdo com. 21.

S Demonstrare aũt manifesta ꝑ immanifesta non T potẽtis indicare est ꝓpter ipm & non ꝓpter ipm cognitum. cõsimile. 8. physi. te. c. 22. & 26.

&

Idē.4. met. t.9. Ceci de coloribus syllogizās de nominibus rationē habebit nihil tamen intelliget.

& sic sermo eius qui talem habet dispositionem est de nominibus: & nihil intelligit omnino.

Congregat illa quæ declarauit: & dicit ꝙ descriptio qua descripsit naturā est descriptio rei manifeste per se non cōcesse in hac scientia. si cut quidā existimauerūt: & dixit. est ēm manifestū &c.i.& naturā esse est manifestum per se: quoniā plura entia vident habere principiū in se quo mouentur & quiescunt ex se. Et dixit: plura vt mihi videtur qa dubiū est de aliquib⁹ vtrū moueantur ex se aut ex causa extrinseca: & forte innuit per hoc qđ existimē ꝙ motor in quibusdā rebus est ipm motū: sed ista sicut dixim⁹ nō est dubiū ꝙ moueñ ex se: & vſe nō est dubiū ꝙ plura naturalia sunt hmōi: & si nō ola. D.d.& declarare manifestū est &c.i. quærere declarare illud qđ est manifestū per se quod accidit eis qui innituntur declarare illud qđ est manifestum per illud ꝙ est latens: quum nihil est manifestius illo qđ est manifestum per se. est modus eius qui nō potest per suam naturā distinguere inter illud qđ est manifestum per se: & illud quod est manifestū per aliud. & iste modus hominum nūquā potuit philosopharinec potest. Deinde dixit. & nō latet &c.i.& nō latet: qm̄ possibile est inuenire in hominibus aliquos quorū natura sit talis: & sic ratio vſurata cū istis in declaratione rerum manifestarū: similis est rationi qua vſitatur cū ceco in declaratione colorū esse. D.d.& sic sermo eius qui talē habet intentionē &c.i.& audiās tales rationes: qui cecus est oculo vel corde: nihil cōprehendit nisi verba quum vterq; careat virtute qua potest comprehendere illud quod intendit declarare ratione. cecus enim caret visu: quare impossibile est ipsum comprehēdere colores: & ille qui diminuitur in natura caret virtute intellectus naturalis: quare impossibile est ipm apprehendere ipsas primas propositiones.

V Vide. 4. met. cō. 8. Modus hominum non potentium philosopharī. Pro hoc vide. 2. m. tex. com. 15.

Videtur autem nonnulli natura & substātia eorum quæ natura sunt esse: quod primum ineſt vnicuiq; non formatum per

A scipsum: vt lectuli natura lignum: statue autem ex. Sionum autem dicit Antiphon: quoniam si aliquis proiecerit lectū deorsum: & accipiat potentiam putrescens vt vtiq; sit germen: non vtiq; fieri lectum: sed lignum: tanquā si dicatur ꝙ secundum accidens esse dispositionem secūdum legē & artem: substantiam aūt entē illam quæ permanet hoc patiens continue.

Et quidam existimauerunt qđ natura & substantia eorum quæ sunt per naturam est illud primū. scilicet quod est in quolibet quod est non formatum per se. Verbi gratia. quoniam natura scamni est lignum: & natura idoli est cuprum: vtrumque enim est subiectum in materia. Dixit Antiphon: & signum eius est: quoniam si in terra plantatur scamnum: & fieret in eo ex putrefactione virtus & cresceret ex eo ramus; tunc illud quod generatur non erit scamnum: sed lignum: quare illud scilicet dispositio; qua est scamnum; & ars est ei per accidens

accidens: substantia aūt eius est illud quod permanet.

Quum declarauit quid sit natura: & naturale: & naturaliter: incepit quærere secūdū quot modos dicit̄ natura quā prius diffiniuit. Et dixit: & quidā existimauerūt &c.i.& quidā opinati sunt ꝙ natura quæ est substātia eorū q̄ sunt per naturā est illud primū existēs in vnaquaq; rerū naturaliū: quod est nō formatum per se. s. materia. V.g. qm̄ natura scamni est lignū nō figura: & natura idoli est cuprū: nō forma. qm̄ hæc duo sunt materia & forma. D.d. Antiphon &c.i.& natura debet pertia duorū syllogismorū: quorū vnus est in secūda figura: & cōcludit ꝙ scamnū quod est simile formæ in entibus naturalibus nō est natura rei ex duabus ꝓpositionibus: quarū vnū est ꝙ natura permanet: & scānū nō permanet. ergo illud quod est simile scāno in rebus naturalibus nō permanet. s. forma. ergo forma nō est natura rei. D.d. ergo illud. s. dispositio &c.i. dicunt ergo quod ista dispositio quæ est in ligno qua est scānum est ei per accidens: quia nō permanet: substantia autem scamni est lignum permanens apud generationem. Et intendebat per hoc: quoniam quum substantia scamni apud generationem est lignum non figura: & figura in scamno est similis formæ in rebus naturalibus: & lignū est simile materiæ. ergo substātia rerum naturalium est materia: & quia figura non generat similē: ergo forma naturalis non generat sibi simile: & intendebat cōcludere ex hoc ꝙ formæ rerum naturalium sunt accidēria: quia mutant: & ꝙ materia est natura: qa nō mutat & permanet.

Si aūt & horū vnū quodcq; ad alterū aliquod idē hoc sustinuit: vt ex quidē & aurū ad aquā: ossa aūt & ligna ad terrā: sic aūt & aliorū quodlibet illā naturā esse & substantiā ipsorum.

Et si dispositio vtriusq; istorum apud aliud sit ista eadē dispositio: & est sicut dispositio cupri & auri apud aquam: & dispositio ossis & ligni apud terram: & similiter de alijs necesse est vt illud sit natura & substantia eorum.

Id est. & si dispositio ligni & cupri apud aliud fuerit sicut dispositio eorum apud formam idoli: & formā scamni. Verbi gratia. sicut est dispositio cupri & auri apud aquam & ossis & ligni respectu terre. necesse est vt vltima materia istorum & similium sit natura & substantia eorum. Deinde dicit. & similiter de alijs &c. & similiter primū subiectum in omnibus alijs rebus sicut in cupro & in ligno: est illud quod permanet & non transmutatur. Deinde dicit. necesse est vt illud &c.i. subiectum a vltimum commune omnibus rebus naturalibus: & est illud de quo dicimus, ipsum esse non formatum per se: vel non formatū in respectu vnuscuiusq; spectei: & sunt materiæ proprie vnicuiq; spēi.

Vnde sane hi quidem terram: alij verò ignē: alij aerē dicunt: quidam autē aquā: quidā verò quædā horū: sed alij omnia hęc iusmodi siue vnū siue multa: hæc & tāta dicit esse ossum substā tiā alia autē omnia passiones istorū & habitus & dispones.

Et

7 a Subiectū vltimū cōe oibus rebꝰ nālibus est illud qđ di 8 cimus esse nō formatū p se sed subiectū ꝓpriū B vnicuiq; speciei est illđ qđ non est formatū in respectu vnuscuiusq; spēi. vide cōsise. 3. ce. com. 67. & 8. met. 11. 12. & 14. com.

Et ideo dixerūt quidam: ꝙ natura entiū est ignis: & quædā terra: & quidā aer: & quædā aqua: & quædā plures eorum: & quædā ofa. Illud em̄ qđ existimauit vniuſquiſq; eorū esse hu-
iuſmodi: siue vnū siue plura: illud vel illa posuerūt totā substā-
tiā: & ꝙ alia sūt passiões accidētes istis & dispões & formę.

9 Antiq opi. C nabantur ꝙ substātia & nā entiū est vltimū sub-
iectum. Idē 7.me.c.7. & 8.&c. 4. D cō.c.37. & 2.de gene. cō.51. B antiq nōdū sciebāt cau-
sam forma- F lē necp erat distinctia a-
pud eos ab alijs accidē
tibus. idem infra. 2. cō
ment. 12.

Et quia antiqui opinabantur ꝙ substātia & natura entiū est vltimū subiectum. ideo sententia eorum in natura entium sequitur sententiam eorum in natura causę istius. qui enim eorum dicit ꝙ natura entiū est ignis: dicit quod natura omnium entium est ignis: & similiter qui dicit aquam aut aerem: aut aliud elementorum: aut plura: aut omnia ipsa. vniuſquiſq; enim eorum posuit naturam entium illud quod existimauit esse huiuſmodi & opinati sunt ꝙ formæ & alia existentia in ista natura sunt passiones & accidentia: & ꝙ nulla est hic substantia nisi ista natura. D.d. illud enim quod existimauit &c. i. illud enim quod vniuſquiſq; antiquorū existimauit esse primū subiectū & primam materiam omnium entium: siue vnum fuerit illud subiectum siue plura: illud vel illa subiecta dicunt esse substantias omnium rerū: & ꝙ omnia alia præter illa sunt accidentia. Et dixit hoc quia tunc nondū sciebant causam formalem: necp erat distincta ab alijs accidentib⁹; sicut dixit Alex.

Et quā dixit. & quidē terrā inter debat cū alijs elemētis: vt dixit Parmenides: terrā & ignem nullꝰ enim dixit solam terram esse principiū.

Et horum quidē quodlibet esse perpetuū: non em̄ esse mutationem ipsis ex seipsis: alia autem fieri & corrumpi infinities. Vno quidā modo natura sic dicitur: prima vnicuiq; subiecta materia habentium in seipsis motus principium & mutationis: alio autem modo forma & species quæ est secūdū rōnem.

Et quodcū ꝙ istorū sit est ęternū: non em̄ habet transmutationē ex se: & alia generantur & corrūpuntur infinities. Iste igitur est vnus modus secundū quē dicit natura. ſ. prima materia subiecta vnicuiq; eorū: in quib⁹ est principiū motus & trāsmutatiōis: & dicit alio mō de creatiōe et forma q̄ est secūdū rōnē.

10 a Materia nō prima ē cōpōsita ex forma & mā. cōsiſte- G primo phy. cō. primo. Idem supra com. pre. & H vide q̄ ibi. 7.me.c.26. I b Forma

Dicit quicunq; istorum dixerint ipsum esse subiectum omnes conueniunt in hoc: quod necesse est vt sit eternum: non enim habet transmutationem ex se: quia non habet subiectum vt positum est. scilicet ipsum esse primum in tractatu præcedenti. & alia quæ sunt in isto generantur & corrumpuntur infinities successiue: & quia isti crediderunt qđ ens debet esse permanens non transmutabile: & inuenerunt materiam esse talē: crediderunt eā esse solam naturam entis. D.d. iste igitur est vnus modus eorum secūdū quos dicitur natura. ſ. prima materia subiecta omnibus formis: quoniam a non prima est cōpōsita ex forma & materia: qm̄ quia vnumquodq; entium habet principium: motus propriū necesse est ipsum habere subiectum proprium præter subiectū communē: sed ista non est materia pura sed compoosita. est igitur habens naturā non natura. D.d. & dicitur alio modo &c. & intendit per rōnem diffinitionē: & dixit hoc b quia forma cōprehendit per intellectū.

Sicut

Sicut enim ars dicitur quod est secundum artem & artificio sum: & sic & natura quod secundum naturam dicitur & quod naturale. Necp aūt illud adhuc dicimus habere secundū artē nihil: si potentia tantum est lectulus: nondum habet speciem lectuli: necp esse secundum artem: necp in his quæ natura subsistunt: potentia enim caro & os: necp habet adhuc suūpsius naturam priusquam accipiat speciem secundum rationem qua diffinientes dicimus quid est caro aut os: necp natura est. cōprehēdit per intellm.

Quēadmodū artificiale & artificiū dicitur arte similiter naturale & naturatū dicit natura & nō dicimus in hoc ꝙ habet aliquod artificiale oīno dū fuerit scānū in potētia tm̄: nisi habet formā scāni: necp qđ est hic ars: & nō dicimus etiā naturā in aliqua rerum quarum constitutio est per naturam quum est in potentia: vt caro aut os: non habet aliquam naturam donec recipiat illam formam quæ est secuudum rōnē per quam diffinit: & dicitur caro quid sit: & os quid sit: necp est naturaliter. Ex hoc textu sumitur ꝙ denominatio fit ab actu. Idē in textu seq.

Quum posuit ꝙ natura nō solūmō dicit de materia vt antiqui opinabant: sed de forma: incepit declarare hoc. Et dixit quēadmodū igit &c. i. qm̄ secūdū ꝙ ars attribuit artificiali & artificiato: similiter natura attribuit naturali & naturato. ſ. qm̄ quēadmodū qditas artificij est in arte: sīc qditas naturati est in natura. D. incepit declarare hoc in eis. & dixit: & nō dicim⁹ &c. i. & signū eius qđ esse artificij in actu est per artem: & naturati per naturam est: qm̄ nihil dicimus esse artificiale donec habeat artem in actu: vt scānū. non enim dicimus ipsum iam esse artificiale: aut ipsum habere artem dum fuerit scamnum in potentia: & nō habuerit formā scāni. quū igit acquisiuerit formā scāni: tunc dicet habere artem & esse artificium. & similiter nihil dicimus habere naturam aut esse naturale dum fuerit in potentia: & non habuerit in actu illam naturam. V. g. qm̄ quicquid est in potentia caro aut os: non dicitur habere naturam ossis aut carnis: donec recipiat formam carnis aut ossis: per quam respondetur ad quid & ex quo fit diffinitio. It

Quare alio mō natura vtriq; erit habentium in seipsis motus principiū forma & spēs nō separabilis ens: sed aut secūdū rationē: quod aūt est ex his natura quidē non est: sed à natura vt homo. Et magis natura hæc est ꝙ materia vnūquodq; a em̄ tunc dicitur quū endelechia sit & magis quā cum potētia. a Vnūqđ ꝙ tūc dicitur quū endelechia sit & magis ꝙ cū potentia.

Iste igitur modus secundū quem dicimus naturā esse creationē & formam eius in quo est per se principium motus: est alius ab illo mō: & ista forma est inseparabilis nisi ratiōe. Cō gratia, homo: illa aūt est dignior materia vt sit natura. Omne enim dicitur esse illud quod est quum fuerit in sua perfectiōe:

Com. Auer. in lib. phy.

g &

& illud tunc est dignius ei: quam quum fuerit potentia.

b Materia differt a forma. Idē primo cc. 92. & 8. meta. com. 8.

Secundum igitur hoc nomen natura quod dicitur de forma: dicitur alio modo ab eo secūdum quem dicitur de materia. D. d. & ista forma &c. i. nō separat a materia ineſſentia q̄ possit esse sine materia: sed est separata a materia secūdū diffinitionē tm: materia aūt b differt a forma: sed nunquam denudatur a forma: immo quō separatur a forma induit aliā: qm̄ si denudaretur c ab omnib⁹ formis. ſ. prima materia: tunc quod non est in actu esset in actu. Et quum notificauit q̄ natura dicitur de forma. incepit etiam declarare d formam esse dignioré hoc quam materiam: & dixit: illa autem &c. i. forma. D. induxit rationem super hoc & dixit. omne enim &c. id est, omne enim non dicitur esse e simpliciter: nisi quum fuerit in sua vltima perfectione quod est habere formam: & tunc esse est dignius ei: quam quum fuerit in potentia.

c Si materia denudaret ab oib⁹ formis: tūc qd̄ nō est i actu esset i actu. vide c. 65. 3. phy.

Amplius sit ex homine homo: sed non lectulus ex lectulo. vnde dicunt non figuram esse naturam, sed lignum quoniam fiet vtiq; si germinet non lectulus sed lignum: si ergo hæc est ars: & forma est natura: sit enim ex homine homo.

d Forma est dignior

Et etiam ex homine generatur homo: sed non ex scamno scamnum: & ideo dicūt quod figura non est natura sed lignū: nam illud quod generatur ex eo apud ramificationem non est scamnum: sed lignum: si igitur hoc est: forma etiam est natura: ex homine enim generatur homo.

M natura quā materia. Idē primo

Quum induxit rationē Antiphontis super hoc q̄ materia est natura incepit declarare q̄ illud ex quo existimauit q̄ materia est natura inuenit etiam in forma naturali: non artificiali: & causa erroris fuit: quia assimilabāt formā artificialē in hoc quod est nō esse naturam & subtā etiam rei formæ naturali: & illud ex quo existimauerūt materiā esse naturā est: quia natura est illud qd̄ gñat sibi sīle & permanet. Et dixit &c. i. & etiā videmus formā generari ex forma. vt hominem ex homine: sed hoc licet inueniat in forma naturali: tamē nō inuenit in formis artificialib⁹: non enim generat scānū ex scāno. D. d. & ideo dicūt &c. id est, & quū viderūt q̄ formæ artificiales non generant ex seinuicē: & crediderūt propter hoc eas nō esse naturas: & existimauerūt q̄ formæ naturales nō generant ex seinuicē. opinati sunt vīe nullā formā esse naturā: & q̄ natura in se habet ad res sicut lignū ad scamnum: qm̄ ipsum solū permanet: & qd̄ em̄ generat ex ipso scāno apud ramificationē nō est scānū sed lignū. D. d. si igitur hoc est &c. i. si igitur hoc est verū. s. q̄ natura est illa quæ generat sibi simile. forma etiā erit natura. hō em̄ generat ex homine: sed nō scānū ex scāno. Et causa in hoc qd̄ dixit est: quū formæ artificiales sunt accidentia in subst̄ātijs naturalibus: & formæ naturales sunt substantiæ: sed formæ artificiales licet sint accidentia in corporib⁹ naturalib⁹: tamen cōstituūt res artificiales secūdū q̄ sunt artificiales: quēadmodū formę naturales cōstituūt res naturales si igit naturalia sunt substātiæ: necesse est vt formæ naturales sit substātiæ: quemadmodum: quia artificialia secūdū q̄ sunt artificialia sunt accidentia.

e Nihil dicit oīe simpliciter nisi cū fuerit in sua vlti. pfectione.

O Formæ artificiales licet sint accidentia in corpibus naturalib⁹: tñ constituunt res artificiales

dentia: ideo formæ artificiales sunt accidentia.

Amplius aūt natura dicta sicut generatio via est in naturā. Non em̄ quemadmodum medicatio dicitur non in medicinā via: sed in sanitatē (necesse quidē a medicina non in medicinā esse medicationē) non sic autem natura se habet ad naturā: sed qd̄ nascitur ex quodam in quiddā venit quatenus nascitur: qd̄ igitur nascitur non ex quo: sed in quid.

Et etiam natura quæ dicitur de generatione est via ad naturam quoniā non est in hoc: sicut est quum diximus q̄ via per quā imus in medicinā do nō inducit ad medicinā: sed ad sanitatem: necesse em̄ est vt initiū medicinādi sit ex medicina & non inducit ad medicinā: & nō est talis dispositio naturæ apud naturā: sed naturatū ab aliq̄ ad aliq̄d venit & natura aliq̄d: ipm igit naturari aliq̄d nō est illud ex q̄ fcipit: sed illud ad q̄ venit.

Ista etiā est alia ratiocinatio: ex qua declarat etiā q̄ natura dicitur de forma: qm̄ hoc nomē natura dicitur de generatiōe q̄ est in via ad hoc q̄ forma fiat. ideo forma est dignior hoc: hoc em̄ nomē transmutari a derivat in rebus naturalibus ab eo ad qd̄ est trāsmutatio: illud enim q̄ transmutatur de nigredine in albedinē dicit albescere nō nigrescere. & similiter dicimus q̄ illud qd̄ alteratur de frigore in calorem calefieri & nō infrigidari. D. notificauit q̄ naturalia in hoc differūt ab artificialibus. & dixit. nō em̄ est in hoc &c. i. nō enim est in generabilibus p natu rā: sicut est in generabilibus p artē: qm̄ in quibusdā generabilibus p ars est derivat hoc verbū ab eo ex quo fit trāsmutatio: & si trāsmutatio nō inducat ad illud. Et causa in hoc est: quia trāsmutatio in eis est de genere eius ex quo fit transmutatio: b magis q̄m de genere eius ad qd̄ est trāsmutatio: aut ipsam esse de genere eius ex quo fit transmutatio est famosius: quā ipsam esse de genere eius ad qd̄ est trāsmutatio. vt via q̄ inducit p curationē ad sanitatē: q̄ dicit curari & medicinari: qd̄ derivat ab hoc vocabulo medic⁹ & curator nō dicit sanari: licet ista via nō inducat ad medicinā sed ad sanitatē: & q. d. dispositio enim in hoc nō est sicut dispō in hoc q̄ dicimus: q̄ via p trāseunda in curatione medicinæ ex quo fit. s. medicina: nō ab eo ad qd̄ est: & hoc debet intelligi ex suis verbis. D. d. & nō est talis dispositio &c. i. & dispositio vīe actiōis medicinæ ad sanitatē nō est dispō naturæ: q̄ est via inducēs ad formā apud illud ad qd̄ inducit. ſ. qm̄ via c in reb⁹ gñabilib⁹ per naturā est de specie ei⁹ ad q̄ venit: sed differūt sec'm magis & minus: hoc igit nomē specie ei⁹ ad q̄ venit: sed differūt sec'm magis & minus: hoc igit nomē natura derivat a noīe qd̄ aduenit. ſ. quū dicimus ipsum esse naturatū: & hoc intendebat quum dixit: sed naturatum &c. d. sed naturatū ab illo a quo generatur ad aliquid venit: & dicitur ipsum naturari aliquid: & illud non, est illud a quo est principium generationis: sed illud ad qd̄ venit generatio.

Forma itaq̄ natura est. sed forma & natura dupliciter dicitur: etenim priuatio de specie quodammodo est: si autem est

P secundū q̄ sunt artificiales.

Forme artificiales sunt accidentia. Idem. 2. de anima. c. 8.

Generatio est via in naturam.

a Hoc nomen transmutari derivat in rebus naturalibus 14 Q

ab seo ad q̄ est transmutatio. Idē. 5. phy. c. 48.

R b Rerū naturaliū trāsmutatio de nominat a termino ad quem.

Artificialium vero a termino a quo.

c Via in rebus gñabilib⁹ p naturā est de specie eius ad S

q̄ venit: sed differūt sec'm magis & min⁹. idē T 5. ph. cō. 9.

d Priua-

tio sors est quodāmodo.

a Formarum alia q̄ fecta alia diminuta.

priuatio & contrarium aliquod circa simplicem generationē: aut non est posterius considerandum est.

Natura igitur est creatio: & creatio naturæ dicitur duobus modis: priuatio enim quodammodo est forma: vtrum vero in generatione simplici est priuatio & aliquod contrariū: aut non est perscrutandum est post.

15 V

b Sempvnū cōtrariorū est priuatio

Quū declarauit qd̄ natura dicit̄ de forma: incæpit dinidere secundū quot modos dicit̄ forma: a & dixit eā dici duobus modis: dicitur enim de formis pfectis in esse cū quibus nō cōiungitur priuatio: & dicitur de diminutis cū quibus cōiungitur aliqua priuatio: vt qñ fit motus de nigredine & in albedinē: albedo enim est forma cū qua nō cōiungit priuatio nigredo nigredo vero est forma cū q̄ cōiungit priuatio albedinis: & sic videf in oibus cōtrarijs b cōtrariū igit̄ cū quo cōiungit aliqua priuatio est vnū eorū de quib⁹ dicit̄ forma: forma igit̄ dicit̄ de contrario cui nō cōiungit priuatio: & dicit̄ de alio cōtrario cui cōiungit priuatiōe existēte in prima materia. ista eñ c est priuatio quodāmodo nō est priuatio simplex: immo est sicut forma materie. Et qa hoc manifestū est i cōtrarijs q̄ sunt i q̄litate: & nō est manifestū qūo est de substātia. vtrū cū priuatiōe formæ substātialis cōiungat cōtrariū aut nō. dixit. vtrū aūt in gñatiōe &c. i. vtrū aūt in gñatiōe simplici inueniat cōiūctū cū priuatiōe aliq̄ cōtrariū: ita q̄ dicat hoc nomē forma: etiā de isto cōtrario cui cōiungit ista priuatio: & de priuatiōe cōiuncta cū hoc cōtrario secūdū q̄ est cōiūcta aut nō pscrutādū est post. i. in libro de gñatiōe & corruptiōe: illic eñ declarabit q̄ priuatio q̄ est i prima materia nō denudat a primis cōtrarijs quæ sunt quatuor qualitates & qd̄ ista cōtraria sunt prima omniū quæ generant̄ & corrumpuntur.

In hoc demonstrat quomodo differat naturalis a mathematico. Capitulum .ij.

A priuatio est aliquis habitus. idē. 7. de ala. c. 15. consimile.

Voniam autē determinatum est quot modis natura dicitur: post hoc speculandum est quomodo differt mathematicus a physico. Etenim plana & firma habent physica corpora: & lōgitudines & puncta de quibus intendit mathematicus.

B 4. phy. 49. &. 118.

Et quum determinauimus modos secundum quos dicitur 16 natura: oportet nos considerare differentiam inter mathematicum & naturalem quæ sit corpora enim naturalia habent superficies soliditates & longitudines & puncta: & sunt illæ de quibus considerat mathematicus.

c Priuatio existens in prima materia quodammodo non est priuatio

Dicit. & quū declarauim⁹ natura qd sit: & secūdū quot modos dicit̄: oportet nos log de alio principio etiā naturali: & est dare dīam inter cōsideratiōē naturalis: & mathematici cōuenīūt eñ in cōsideratiōe de eodē: qñ corpora naturalia qa habēt soliditates & superficies & lineas & pūcta: oportet vt cōsideratio eis

eis sit pars scīæ naturalis: & quia ista sunt subiecta geometriæ: necesse est vt si geometria sit alia a scientia naturali: vt ambæ considerent in eis duob⁹ modis diuersis: aut geometria sit pars scīētiæ naturalis. Et ista perscrutatio licet pertineat ad logicā: tū mos a est vt illud quod est cōmune oībus artib⁹ dicat̄ in logica: & illud qd̄ est proprīū vnicuiq̄ arti dicatur in illa arte. Et quū q̄siuit differentiā inter cōsiderationē naturalē & geometriā in corporib⁹? & superficieb⁹ lineis & pūctis: incepit q̄rere dīam etiā inter cōsiderationē naturalē & astrologicā. cōuenīūt eñ in hoc q̄ cōsiderāt de figurā lunæ & solis & terræ & corporū cælestiū.

simplex simo est sicut

C

D

forma materie idē pri. c. de subiecta orb. cōsimile habes de intellectu posteriorū. 1. ex. c. 5.

Amplius Astrologia aut altera est aut pars physicæ, si enim physici est quid sit sol: aut luna scire: accidentium autem quæ sunt per se nullum inconueniens est. Et aliter quoniam videntur de natura dicentes & de figura solis & lunæ: & vtrum sphe rica sit terra & mundus: aut non.

a Mos est vt illud qd̄ est cōe oīb⁹ artibus dicat̄ in logica & illud qd̄ est proprium vnicuiq̄ arti dicatur in illa arte.

17

E

Et etiam vtrum astrologia sit alia a scientia naturali: aut est pars eius: quoniam si oportet naturalem scire solem & lunam quæ sunt: & non oportet ipsum scire consequentia eorum: hoc est inopinabile omni modo: & maxime quia videmus illos q̄ loquuntur de natura: loqui etiam de figura lunæ & solis & per secutari de mundo & terra: vtrum sint spherica: aut non.

F

Et q̄rendū est etiā: vtrū astrologia sit alia a scīa naturali: aut sit pars eius: cōsiderāt enim de eisdē. i. de figuris corporū celestiū & stellarum. cōsideratio aūt mathematici in hoc manifesta est: cōsideratio vero naturalis est: qa quū cōsideraverit de natura & solis & lunæ: & vīr de coruscationibus cælestibus: cōtinget cōsiderare de accidētib⁹ eorū: figuræ aūt sunt accidētia in eis. & ideo dixit. qm̄ si oportet naturalē scire &c. & hoc est inopinabile: qa ,pbabile est q̄ qui pscrutat̄ de natura alicuius debet pscrutari de accidētib⁹ ei⁹: & cū hoc qd̄ est ,pbabile est verū: & dixit. & maxime qa ,pbabile est oppositū inopinabili. Et quū narrauit ipsum esse improbabile induxit opinionē famosam oppositā illi: & est hæc: qd̄ oēs naturales cōueniūt in cōsideratione de istis reb⁹: & dicūt est q̄ vnus modus ,pbabiliū est ille in quo cōueniūt artifices: & sic famosus est in propōne: cōtinēte ipsam rē: & est: q̄ oīs artifex debet cōsiderare de accidētib⁹ sui subiecti. & dixit. & maxime: & quia sequit ex hoc: aut vt astrologia sit pars scīē naturalis: aut vt cōsideratio diuersetur in eis: sed ipsam esse partem eius est impossibile: ergo necesse est vt diuersentur in consideratione: & ideo incæpit notificare modum considerationis eorum.

G

Oīs artifex debet considerare de accidentibus sui subiecti. idē. pri. poste. t. c. 43. &. 2. de anima cō. 3.

De his quidem igitur negociatur & mathematicus: sed nō inquantum physici corporis terminus est vnumquodq̄: neq̄ accidentia speculatur inquantum talibus existentibus accidūt: vnde & abstrahit. abstracta enim in intellectu a motu sunt & nihil differt: neq̄ sit mendacium abstrahentium.

H

Abstrahentium nō est

Universidad de Deusto Biblioteca
Bibliotheca Facultatis Philosophiæ Provinciæ Cast. Ord. Soc. Iesu

medacium. vide com. 3. de ala. 37.

Et mathematicus etiam considerat de istis: sed consideratio eius de eis non est secundū quod vnumquodq; eorum est vltimum corporum naturalium: neq; consideratio eius etiam de accidentibus eorum est secundum quod accidunt istis corporibus quæ sunt huiusmodi: & ideo abstrahit & separat ea ab eis. separantur enim in mente a motu: & in hoc nō est differentia: neq; accidit quum separantur: falsum.

18 Mathematicus abstrahit a materia sensibili. Idem. 6. me. t. c. 2. & 3. me. t. c. 3. I & 7. me. t. cō. 35. & 1. de ala. t. cō. 1. 7. & 1. ce. 92. & 7. me. 34.

Intendit hic per mathematicum: geometram & astrologum: intendit per ista in quibus conueniunt geometra & naturalis corpora & superficies: & lineas & puncta: & dixit quod geometer non cōsiderat de eis secundum quod sunt vltima corporis naturalis: quia vltimum exigit subiectum cuius est vltimum: & ista consideratio est secundum quod sunt in materia: & est propria naturali: quum sit declaratum ipsum considerare de rebus secundum quod sunt in materijs & mobiles. geometer igitur considerat de corpore secūdum quod habet tres dimensiones tantum: naturalis vero considerat de eo secundum quod iste dimensiones sunt vltima existentia in corpore transmutabili: & similiter considerat geometer de superficie secundū quod est superficies tm: naturalis vero secundum quod est finis corporis naturalis: & similiter etiam considerant de lineis & punctis. Deinde dixit neq; considerant etiam de accidentibus eorum, id est astrologus qui considerat de pluribus accidentibus corporum celestium. de quibus naturalis considerat: & dixit quod astrologus non considerat de istis accidentibus secundum quod accidunt naturæ istius corporis: sicut naturalis considerat de eis, scilicet quoniam non considerat de figura lunæ & solis secundū quod natura istorum exigit illam figuram: sed secundum quod mens abstrahit eas a motu & transmutatione, scilicet quoniam considerat de figuris eorū: secundum quod sunt figuræ tantum: non secundū qđ sunt celestia mobilia: & quia esse istarū rerū est alio modo ab eo quo astrologus considerat de eis: cōsiderat eīm de eis secundū qđ sunt abstractæ a materijs: & secūdū qđ extrahunt a materijs: & sunt illa in quib⁹ cōueniūt mathematicus & naturalis: & sunt aliqua de quib⁹ impossibile est cōsiderare: nisi cū materia & ista proprie sunt naturalis. D. d. & non est in hoc differentia: & nō debes intelligere qđ consideratio in eis vtroq; modo inducit ad idem in omni loco: immo inducit ad dispositiones diuersas: sed illis intelligendū est qđ nō est differētia in hoc qđ vtraq; cōsideratio de eis inducit ad veritatē. D. d. & quū abstrahuntur nō accidit falsum. i. licet consideratio de eis sit alio modo: ab eo quo sunt extra mentem, scilicet quia sunt in materia: & cōsideratio de eis est secundū qđ nō sunt in materia: & hoc cōe est geometre & astrologo: sed cōsideratio geometre est magis abstracta & magis remota a materia. cōsiderat eīm de figura simplici: astrologus vero de figura terminata, scilicet corpore celesti.

M Geometræ cōsideratio est magis abstracta & remota a materia qa cōsideratde figura simplici. ar. vero de figura terminata, scilicet corpore cæle. Idē. 12. me. cō. 44. Idē primo met. cō. 19. Et 19 2. cc. cō. 57 N

Latent

Latent autem hoc faciētes & ideas dicētes: physica enim abstrahūt quum minus sint abstracta mathematicis. Fiet autem vtiq; hoc manifestū si aliquis vtrorūq; tentauerit dicere termi nos & ipsorū & accidentiū: impar quidem enim & par, & rectum & curuū: adhuc autē & linea & figura sine motu: caro autē & os & homo nō adhuc: sed hæc sicut naris sima: sed nō sicut curuum dicitur.

Et dicētes formas: faciūt hoc absq; eo qđ percipiunt, separāt enim formas naturales, & in respectu mathematicorū minus separantur, & hoc potes scire si inceperis diffinire vtriusq; modum scilicet naturam & accidentia, inuenies enim diffinitionē extra motū: q; nō inuenies in diffinitione carnis: aut ossis: aut hoīs: sed ista dicunt sicut dicitur sima: nō sicut dicitur curuus.

Intendit per dicentes formas platonem, & cōtingit istis separare formas naturales ratione: quia sunt separatæ inesse apud eos, & manifestū est quod quicquid separatur ab esse: separatur ratione, & non. conuertitur: vt existimant dicentes res mathematicas separari, & dixit, dicentes formas &c. id est, & contingit dicentibus formas esse: diffinire formas naturales abstractas a materia: vt facit geometer in superficie & linea, & nō percipiunt hoc quod cōtingit eis. Deinde dixit: separant eīm esse a materia: quare cōtinget eis facere similiter in diffinitionibus & non percipiunt. Deinde dicit & in respectu mathematicorū &c. id est, & quū cōparantur ista & mathematica; inuenietur: aut nō separari omnino: aut separari minus quā illa, & dixit hoc: quia quædam formę sunt magis separabiles a materia quā quædā. Deinde certificauit hoc ex diffinitionibus, & dixit, & hoc potes scire &c. & intēdit per accidentia illa de quibus geometer considerat, & hoc quod dixit, manifestum est per se: quoniā quū diffinierimus parem & imparem: sicut dixit, & vniuersaliter numerū & accidentia numeri, & similiter, magnitudines & accidentia earū nō apparebit materia in diffinitione earū quæ est causa transmutationis, quum autem diffinierimus carnē & os & alia naturalia: statim apparebit materia in diffinitione eorum, & ideo dixit in istis, quod diffinuntur sicut diffinitur, simitas, & vniuersaliter accidentia naturalia non mathematica: sicut curuitas & alia. Et indu exemplum de simitate, quia manifestum est quod in diffinitiōe eius accipitur nasus: quum dicitur: quod simitas est nasus cauus: in; cauitate autem non apparet materia: cauitas enim est depressio superficiei.

remota a materia qa cōsideratde figura simplici ar. vero de figura terminata, scilicet corpore cæle. Idē. 12. me. cō. 44. Idē primo met. cō. 19. Et 19 2. cc. cō. 57 N

Documentū in diffinitione simi apparet materia nō autem in diffinitione cōcauī. Idē. 6 me. tex. cō. 2. & 7. me. 34. & 3. de ala. 35. idem infra hic te. cō. 21. litera argy.

Hoc idē in dicāe & mathematica

Demōstrāt autē qđ quæ magis physica qđ mathematica: vt pspectiua & armonica & astrologia: contrario eīm quodāmodo se habēt cū geometria, geometria eīm physicā lineā, intensam

Hoc idē in dicāe & mathematica

Documentū facultatū quæ magis sunt naturales.

tiçã lineã: sed nõ inçptũ mathematica: sed inquãtũ est physica.

Et demõstrant hoc etiã çp de mathematicis est propinquius scientiæ naturali: vt scientia de aspectibus & musica & astronomia habent em̃ dispositionẽ quodammodo cõuersam dispositioni geometriæ, geometer enim cõsiderat de linea naturali: sed non secundũ çp est naturalis: aspectiuus autẽ considerat de linea mathematica: non secundũ quod est mathematica: sed secundum quod est naturalis.

20 p Geometria considerat de magnitudinibus abstractis a materia, naturalis vero vt sunt i materia. Idẽ. 6 me. tex. c. 2. idẽ. 3. physi. c. &. 4. ph. 72. idẽ. pri. de aia. 16. Q& &. pri. Idẽ supra i hoc 2. cõ. 18. idẽ 3. ph. 71. & 3. cç. c. 5. & 6. argyropilus cũ autẽ natura sit duplex materia atque forma: res naturalis g. inde cõtemplemur oportet açp si de simitate quid nam sit cõsideremus.

Et declarabitur qđ in diffinitionibus naturalibus apparet materia ex hoc: quoniã qđ de mathematicis est propinquius scientiæ naturalis magis pertinet ad materiã, & magis apparet materia in diffinitionibus eius, licet minus appareat quã in scientia naturali: vt in scientia de aspectibus & musica & astrologia. Et dixit quodãmodo: quoniã illa quæ sunt in hoc in cõuersa dispositione geometriæ simpliciter sunt diffinitiones scientiæ naturalis, geometrã em̃ cõsiderat de magnitudinibus abstractis a materia, naturalis vero cõsiderat de eis secũdũ qđ sunt in materia, aspectiuus autẽ cõsiderat de lineis in dispositione media inter illas duas cõsiderationes, nõ enim cõsiderat de linea secundũ qđ est linea simpliciter vt geometer: neçp secũdũ qđ est linea ignea aut aerea vt naturalis: sed secũdũ qđ visualis: istud em̃ esse est quasi mediũ inter naturale & mathematicũ, & similiter musicus cõsiderat de proportiõibus numerabilibus: nõ secũdũ qđ sunt proportiones numerabiles: sed secũdũ qđ sunt sonorũ sensibiliũ. Et ideo quũ dixit aspectiuus autẽ cõsiderat de linea mathematica nõ secũdũ qđ est mathematica: sed secũdũ quo est naturalis, non debes intelligere quod consideratio eius est cõsideratio naturalis: sed intẽdebat çp cõsideratio eius est propinquior considerationi naturali.

QVoniã autẽ natura dupliciter dicitur species & materia: sicut de simo: quid sit intẽdimus sic, considerandũ est: quare neçp sine materia huiusmodi neçp secũdum materiã. Etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupliciter: quia duæ naturæ sunt de qua est physica aut ex eo çp ẽ de vtriscp: sed si de eo çp ex vtriscp & circa vtracp.

Et quum natura dicitur duobus modis, scilicet de forma & de materia: oportet nos ponere considerationẽ de illa: sicut de simo quid sit: si perscrutaremur de eo & nõ ponamus considerationẽ de rebus naturalibus sine materia: neçp de materia secundũ materia tantũ homo enim dubitat in hoc etiã &, dicit quum naturæ sint duæ: de quibus oportet naturalẽ perscrutari: & quã necesse est ipsum perscrutari de cõposito ex eis: sed si necesse est ei ipsum perscrutari de cõposito: ergo necesse est ipsum perscrutari de vtroq; vtriscp igitur scientia vniuscp est eadem

dem: aut scientia vtriuscp est separata ab alia.

Et quã natura dicatur de forma & materia, & forma non inuenitur nisi in materia, oportet naturalẽ cõsiderare de forma sicut de simo scilicet secũdũ qđ est in materia & hoc est ita: quia ex fundamẽtis quæ ponit naturalis est qđ plures formæ naturales sunt in materia, & hoc manifestũ est per se, de forma autẽ, naturali in qua hoc nõ est manifestum per scista scientia perscrutatur vtrũ sit in materia vel nõ, & in hoc non est dubiũ nisi de anima tantũ. Et quũ declarauit qđ oportet naturalẽ cõsiderare de forma secũdũ qđ est in materia: incepit declarare qđ hoc necesse est in omnibus rebus naturalibus: siue forma fuerit substãtia siue accidẽs, & dixit & nõ ponamus cõsiderationẽ de rebus naturalibus sine materia. D. d. necp de materia, id est, tantũ: sicut fecerũt naturales quũ cõsiderauerũt de illa secũdũ qđ est vnũ entium: sed debemus cõsiderare de illa secũdũ qđ est materia formæ cõsideratio em̃ de materia nõ secũdũ qđ est vnũ entiũ est cõsideratio naturalis, & cõsideratio de illa secũdũ qđ est vnũ entiũ est cõsideratio primi philosophi. Et quũ narrauit qđ oportet naturalẽ cõsiderare de forma secũdũ qđ est in materia: nõ secũdũ qđ est tantũ: sicut existimauerũt quidã antiqui, & cõsiderare de materia secũdũ qđ est subiectũ formæ nõ in illa per se: incepit inducere quæstiões accidẽtes in hoc, & dixit, hõ em̃ dubitat & c. id est, & hoc qđ diximus de cõsideratione naturali de forma & materia: quia natura dicitur duobus modis: de qua igitur oportet naturalẽ perscrutari: vtrũ de forma aut de materia: si oportet ipsum perscrutari de altera earũ tantũ: aut nõ oportet ipsum perscrutari de altera illarũ: sed de cõposito ex eis: sed si fuerit cõcessum çp necesse est ei perscrutari de cõposito: necesse erit ei perscrutari de vtroq; sed si positũ fuerit qđ necesse est ei perscrutari de vtroq; nõ de altero: accidet quæstio, scilicet vtrum scientia vtriuscp sit, eadem aut diuersa. Et dixit hoc quia existimat qđ de rebus diuersis cõsiderant scientiæ diuersæ. Deinde incepit demõstrare illa quæ faciũt dubitare in eis &, perscrutari: quo' est vni? scientiæ considerare de materia & forma & quãta est cõsideratio istius scientię de vtroq;.

Vtrũ igitur eiusdem: aut alius vtramcp cognoscere, in antiquos quidem enim aspicienti videbitur vtiq; esse materiei, ex parua enim parte quadã Empedocles & Democritus speciem & quod quid erat esse tetigerunt. Si autẽ ars imitatur naturam eiusdẽ autẽ scientiæ est cognoscere speciem & materiã vsq; ad hoc. Vt medici sanitatem & choleram & flegma in quibus est sanitas, similiter autem & edificatoris est cõsiderare speciẽ domus & materiã: quoniã lateres & ligna sunt: similiter autẽ & in alijs: & physice vtiq; erit cognoscere vtrasq; naturas.

Quoniã si tu posueris tuã cõsiderationẽ, secũdũ çp antiqui fecerũt, videbis çp perscrutatio est de materia Empedocles em̃ si ars sequitur naturã & scire formã, & materiã vsq; ad aliquẽ

21 R S Bæ fundamentis quę ponit naturalis est qđ plures formę naturales sunt in materijs. T Idẽ pri. ph. text. cõ. 11. Consideratio de materia in respẽctu formę est cõsideratio naturalis & cõsideratio de illa vt est vnum entiũ est cõsideratio primi phy. Idẽ 7. met. c. 9. &. 39. &. 2 met. cõ. vide cõsike pri. me. cõ. 15. &. 18. 4. V me. cõ. pri. &. 6. me. c. pri. 8. me. c. 4. Idem. 12. me. pri. 5. & 6. cõ. idẽ supra in hoc 2. com. 4.

locum est vnius scientiæ. Verbi gratia, quoniã medicus habet scire sanitatẽ & choleram & flegma. Et similiter edificator habet scire quiditatẽ domus & materiã eius: quæ est lateres & ligna, & similiter de alijs artificijs: necesse est vt scientia naturalis notificet has duas naturas.

22 Et cũ homo considerauit in hoc ex testimonio antiquorũ & fuerit sustẽtatus in modo cõsiderationis eorũ de entibus: necesse est vt maxima consideratio istius scientiæ sit de materia, maxime enim eorum de quibus antiqui reddiderunt causas de rebus naturalibus secundũ materiã sunt Empedocles vero & democritus inter eos reddiderunt causas quarundam rerum secundum formam in paucis rebus, nõ enim perceperunt formam vltimam, & ideo dixit: inceperũt de forma, id est, de derunt causas rerum secundum formam, cum autem homo considerauerit in hoc secundum quod vna ars considerat de forma, & considerat de istis vsq; ad aliquem terminum, & ars assimilatur naturæ in hoc & consideratio naturalis debet conuenire actioni naturæ: ideo quod illud quod est notum apud ipsum sit illud quod est notum apud naturam quæ est artifex rerum naturalium: manifestum est quod vnius scientiæ est scire has duas naturas. Deinde dicit, & scire formam & materiã &c. id est & scientia de forma & de materia est in eadem arte: sed eadẽ ars non peruenit ad vltimam materiam: sed ad aliquem locum terminatum, & est propria formæ: scilicet propinqua. Et verbi gratia quoniam scientia medicinæ scit sanitatem, & peruenit de scientia materiæ sanitatis ad materiam propinquam sanitati & est cholera & flegma, & similiter edificator scit domum & scit materiam propinquam illi. Deinde dicit oportet igitur naturalem &c. id est, non debes intelligere q̃ debet scire formam simpliciter & materiã ad aliquem terminum: sicut accidit hoc in aliquibus artificijs alijs: quoniam hoc accidit in artificijs: quia sunt rerũ particularium, si autẽ est hic aliqua ars cõmunis omnibus artificijs necesse est vt ista ars perueniat ad vltima subiecta earum: quemadmodum si est hic scientia naturalis communis omnibus naturalibus: necesse est ipsam peruenire ad subiectum vltimum entium naturalium & formam earum vltimam. Auicẽna autem dicit quod naturalis non loquitur nisi de materia propinqua vnicuiq; enti, de prima autem non considerat nisi primus philosophus, & peccauit, cũ enim autdiuit in posterioribus q̃d nullus artifex demonstrat causas sui subiecti de quo considerat: quoniam si demonstraret eas per res priores illis causis: tunc erit de genere superiori, quare illa declaratio erit de alia arte superiori quæ considerat de genere continente subiectũ illius artis: quum hoc audiuit existimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationum, scilicet in a demonstratione simpliciter, & demõstratione: quia, & demonstratione propter quid, & nõ est ita, hoc enim nõ est impossibile nisi in demonstratione simpliciter, & demonstratione propter quid, in demonstratione autẽ quia nõ est impossibile, sicut fecit Arist. in demonstratione primæ materiæ & primi motoris in hoc libro si fuerit de accidentibus proprijs entis transmutabilis, erit demonstratio naturalis, & si fuerit de accidentibus proprijs entis simpliciter erit demõstratio metaphisica, & videt q̃d prima materia nõ potest declarari esse propriæ nisi per signũ naturale. primus autẽ motor impossibile est vt declaretur nisi per signum naturale. via autem qua processit Aut. in probando primum principium est via loquentiũ & sermo eius semper inuenitur quasi medius inter peripatheticos & loquentes. Cum autem causæ subiecti artis habuerint causas priores: tunc demonstratio illarum causarum erit per demonstrationem simpliciter in arte cõtinente illam artem & erit etiam per signa in illa arte: & hoc totum erit quando causæ subiecti artis latuerint.

a Causę subiecti in scientia illius subiecti si latuerint potẽrũt demonstrari demõstratione si gni, nõ autẽ demonstratiõe simpliciter neq; demonstratione propter quid. Idem 12. met. cõ. 5. & 1. infra hic cõ. 26.

Adhuc eiusdẽ est id cuius causa sit: & finẽ eiusdẽ: & quęcũq; sunt propter hoc. natura autẽ finis est: & cuius causa fit. Quorũ enim continui motus existentis est finis aliquis motus hoc vltimum est & cuius causa fit. Vnde & poeta derisorie apposuit dicere hunc finem: cuius quidem causa factus est. vult enim non omne esse vltimum finẽ: sed optimũ. Etiam illud propter quod est illud quod est: & finis intenta: & quod est causa istius: est vnius scientiæ: natura autem est finis: & propter quid est qd̃ est. Quod enim de rebus habentibus motum continuum habet aliquem finem: ille finis est vltimum eius: & propter quod & est illud propter quod fuit est derisibilis: nõ enim omne vltimum est finis: sed vltimum nobilius.

a Prima materia nõ põt declarari eẽ ,ppriæ nisi p signũ naturale. primus autẽ motor impossibile est vt declarẽ nisi p signũ naturale. cõsimile primo phy. cõ. vl. &. 8. ph. cõ. 3. & 12. met. cõ. 5.

Hæc est alia ratiocinatio qua declarat quod naturalis considerat de natura quæ est forma & de materia insimul: & cõpositio istius sermonis est ex duabus propositionibus, quarũ vna est: q̃d omne ,ppter quid est illud ,ppter quod sunt aliæ res quæ sunt subiecta illi: & cõcludit ex hoc quod scire naturã & res subiectas naturæ est vnius scientiæ: sed tertia cuius conclusionem: quia est manifesta. D. d. quod enim de rebus &c. hæc est ,ppositio maior alterius syllogismi: quo declarat minorẽ propositionem dicentẽ quod natura est finis: & componitur sic. natura est illud apud quod cessant motus rerum generatarum: & vltimum fuorum motuum continuorum: & omne ex rebus habentibus motum continuum & habentibus finẽ: finis est vltimũ illius motus: ergo natura est finis in generatiõe. Sed est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. & Arist. vtitur hoc quando maior propositio cõuertitur vniuersaliter: & quando hoc est manifestũ per se: qm̃ tũc cõpositio erit quasi in prima figura. Et ideo notificauit qm̃ cõuertit ista ,ppositio & qm̃ nõ, s. q̃d omne q̃d est vltimũ motuũ cõtinuorũ est finis: & dixit, & ideo sermo verificatoris &c. i. & nõ conuertit ita q̃d omne q̃d est vltimũ motuum sit finis: nisi dicamus vltimum mobile: nõ vltimum propinquius ex necessitate materię vt mors: & cõverificator existimauit hic cõuerti. s. q̃d omne q̃d est vltimũ est finis: ideo sermo eius fuit derisibilis. q̃d igit cõuertitur est quod omne vltimũ nobilius priori est finis: & vltimum quod est in motu generatiõis rerũ est nobilius prioribus, ergo est finis.

a Prima materia nõ põt declarari eẽ ,ppriæ nisi p signũ naturale. primus autẽ motor impossibile est vt declarẽ nisi p signũ naturale. cõsimile primo phy. cõ. vl. &. 8. ph. cõ. 3. & 12. met. cõ. 5.

23 3

Arist. qñq; arguit ex duab⁹ affirmatiuis i secũda figura quando maior propositio cõuertit vlr. idẽ. 4. phy. cõ. 33. &. 42. idẽ 2. ce. com. 23.

simplicẽ

Et syllogismus cōponit sic in prima figura: natura est vltimū motuū generatiōis. s. qđ est nobilior p̄cedentib⁹: & omne qđ est tale est finis. ergo natura est finis. & mors quæ est vltimū distinguit ab vltimo quod est finis in hoc: qm vltimū quod est finis est prima quies ad quā veniūt generata. mors autem est post illud vltimum quod est finis. ergo primum vltimum ad quod peruenit motus generationis est finis.

A Quoniam autē & faciunt artes materiā aliæ quidē simpliciter: aliæ vero operose: & vtimur tanq̄ propter nos omnibus quæ sunt. sumus enim quodāmodo & nos finis. dupliciter em̄ est id cuius causa fit. dictum est autē de his in his quę de prima philosophia sunt. Et etiam artes faciūt materiā: quædā simpliciter: & quædam secundum præparationē vt sit apta in operatione: nos autem vtimur illis secundū quod oēs sunt propter nos: nos enim ipsi etiā sumus finis quodammodo. illud enim quod est propter quid dicitur duobus modis. & hoc dictū est in nostris sermonibus de philosophia.

Nos sumus quodāmō finis oim.

24 Hæc est ratiocinatio qua declarat quod oportet naturalem considerare de materia: & intēdit quod artes operatiue habēt solicitudinē circa materiā: quædā quia faciūt illam secundū formā vt ars edificatoria: qm̄ sicut facit domum quæ est forma: ita facit lateres quæ sunt materia domus. quædā autē quia præparāt materiā ad recipiendū formā vt ars nauificatiua: quoniā cum hoc quod facit formam nauis: & quia scientia in arte naturalis est similis operatiōi in rebus artificialibus necesse est: si operatio artium pendet de materia: aut secundum quod faciunt illā: aut secundum quod præparant illam: necesse est: vt consideratio scientię naturalis pēdeat de materia: cū hoc qđ considerat de forma: sed tacuit cōsequēs: quia intelligit ex hoc qđ dicit. & etiā artes &c. i. & quia oēs artes faciunt materiam: aut simpliciter: aut secundū præparationē: necesse est vt naturalis consideret de materia. scientia enim hæc est similis operationi illic. D. d. nos autem vtimur &c. id est & ideo quia nos sumus finis omnium rerū factarū ab artibus quodāmodo. ideo vtimur omnibus: & intendebat quod finis dicitur duobus modis. aut sicut dicim⁹ qđ forma est finis materiæ. & illud ad qđ puenit res est finis rei.

Pro hoc vide com. 37. secundi de anima.

B Aut sicut dicimus quod illud cuius est res est finis rei: & secōdum hoc dicimus quod homo est finis rerū creatarū propter ipsum. & cū notificauit qđ illud quod est ante finē secundū primū modū est notū cū finem declarauit quod ita est in secūdo modo. & quod eadē est causa in hoc.

C Duæ igitur sunt domine materiei: & cognoscentes artes ea quæ vtitur: & factiua quæ architectonica est. vnde & vsualis architectonica quodammodo est. Differt autem secundum hoc quod hæc speciei quidem cognoscitiua est architectonica. alia autem vt factiua materiæ. gubernator enim qualis sit species aliqua temonis cognoscit & instituit. alius autē ex quo ligno: & quibus motibus erit: in his quidem igitur qui sunt secundū

secundum artem nos facimus materiam propter opus: sed in physicis inest. Et artes continentes materiam cognoscentes illam sunt duæ: & de arte operationis est geometria operatiua: & ideo ars operatiua attribuitur etiam quodammodo geometriæ operatiuæ: sed tamen differunt. illa enim attribuitor geometriæ operatiuæ secundum quod cognoscit formam. ista autem secundum quod scit materiam. gubernator enim scit formam remi quomodo debet esse: & præcipit fieri huiusmodi: & ista alia scit de quibus lignis & quibus motibus perficitur: quod autem fit per artem: nos facimus materiam in illa propter illud quod intendimus: in rebus autem naturalibus est existens. D

Artes operatiuæ sunt duob⁹ modis: aut facientes artificiō: aut vtentes illo. & sunt principales. s. quis præcipiūt eis quæ sunt sub eis operari. & cum ars quæ est sub: perficit operationem: tūc principalis vtitur eo quod fecit: & potest aliquis dicere quod iste artes non sciunt materiā: incepit declarare quod iste etiam sciunt materiam. & istā vocat geometriam operatiuam. Et dixit. & artes continentes &c. i. cognoscentes materiā. nō facientes eam sunt duæ. vna autem est quæ vtitur. quæ non facit formā neq̄ materiā: sed præcipit illi quæ est sub operari. & ista dicitur geometria operationum simpliciter: & principalis simpliciter. secūda vero est quodāmodo vtens. i. præcipit: & quodammodo facit. & hoc intēdebat cum dixit. & de arte operatiua est geometria operatiua. &. q. d. & de arte operatiua est ars quæ vtitur. i. præcipit. D. d. & ideo ars quæ vtit &c. & si sit operans: tamen attribuitur geometriæ operationī secundū quod vtitur: nō secundū qđ facit. Et quia vtraq; ars est geometria operationī. incepit facere differētias inter illas. & dixit. sed differūt &c. id est sed hæ duæ artes differūt: qm̄ prima principalis nouit formam & præcipit iuxta illam. & similiter materiam. alia autem nouit materiam: & præcipit circa illam tantum. formam autem facit. id est & ars quæ vtitur simpliciter quæ scit vtrōq; est sicut ars gubernādi nauē: scit em̄ formā remi quæ debet esse. & p̄cipit ipsum fieri secundū illā formā. ista aūt alia ars quæ vtitur quodāmodo: & facit aliquodāmodo: est sicut ars faciendi naues. ista enim facit formā: & scit materiā. scit em̄ ex quib⁹ lignis erit melior forma nauis: & quomodo debēt abscindi: & præcipit arti quæ est: sub facere hoc quæ nō vtitur omnino. Documentum. artib⁹ principalib⁹ & nō principalib⁹: cum artes sint trib⁹ modis. aut operās simpliciter. aut vtens simpliciter. aut vtens quodāmodo: & operans alio modo. & oēs sciunt materiam. Deinde dixit in hoc autem quod fit per artem &c. id est & non est differentia in hoc inter artem & naturā. sed ars sicut formā facit materiā. natura aūt facit formā: nō materiā: cū sit existēs: quia est eterna. & sic inuenitur in quibusdā artib⁹. scilicet quarum materia est naturalis. quoniam ars non facit illam.

25 E

Artes operatiuæ sūt duobus modis. Idē. 1. ethi. c. 1.

F

G

3

Amplius

Universidad de Deusto
Biblioteca

H Amplius eorū quę sunt ad aliquid materia est.in alia autem specie alia materia vsq; ad quātum:ergo physicum oportet cognoscere speciem:& qđ quid est. Aut quēadmodum medicum neruū.& fabrum es vsq; ad quēdam terminū alicuius.cuius eñ causa vnūquodq;:& circa hæc quæ sunt separate quidem species in materia. Homo enim hominem generat ex materia & sol:quomodo autem se habeat hæc separabilis:& quid sit philosophiæ primæ est determinare. Et etiam materia est de capitulo relationis.diuersa enim in forma diuersantur in materia:vsquequo igitur oportet naturalem peruenire in scientia formæ & quiditatis. Dicamus: quoniā quēadmodum medicus peruenit in sciētia neruorū & operans cuprum in scientia cupri peruenit ad illud quod est vtrūq;.similiter est de istis etiam.oportet eñ ipsum scire eam esse formam abstractam:sed esse cuius est in materia. Homo enim generatur ab homine & sole. Dispositio autem in abstracto quæ sit & quid sit:est primæ philosophiæ.

Homo hominē generatur ex materia & sol.

Materia est in capitulo relationis.

Intendit etiā declarare qđ oportet naturalē cōsiderare de forma qa
26 consideratde materia qm̄ materia est de genere relationis.dicitur enim
I in respectu formæ.& similiter videtur esse de forma.oportet igitur cōsiderantē de materia cōsiderare de forma.& cōsiderantē de forma considerare de materia.& etiam materia est propter formā.& oportet considerantē de aliquo cōsiderare de illo propter qđ est. Et dixit.diuersa
L enim in forma diuersantur in materia.hæc est ratiocinatio qua declarat
Materia diuersaf q diuersitatem formarum. q materia dicitur in respectu forme. &.q.d.& ideo diuersatur materia per diuersitatem formarum.adeo qđ materia animalium est alia a materia aliarum specierum. Et cum declarauit q naturalis considerat de forma per se & de materia propter formā:incœpit quærere quouscp debet cōsiderare de forma.& dixit.quouscp igif &c.i.ad quē igif ordinē oportet naturalē puenire in sciētia formarū:& nō ptrahire illū.s.in sciētia quiditatis:nō in sciētia eius q est esse:sed sunt hic multi ordines formarum,s. abstracte a materia: & non abstractæ. Deinde.d. dicamus
2 igitur:qm̄ quēadmodum medicus &c.i.& est manifestū: qm̄ quemadmodum medicus oportet ipsum peruenire de cognitione formarū existentium in suo subiecto de quo cōsiderat vt neruis & carne ad cognitionē quiditatis vltimarū formarum existentium in sua materia nō separabiliū ab ea:similiter oportet naturalem peruenire in cōsideratione de formis ad vltimā formā propter quam fuit materia.V.g.ad formā hominis. Deinde.d.oportet enim ipsum scire &c.i.oportet naturalē peruenire per suam cōsiderationem ad formam abstractam scilicet vltimam: si esse eius est in materia antequam perueniat apud considerationem de forma hominis:sed homo generat ab homine & a sole:& verisp est forma in materia. Et dixit hoc quasi contradicendo dicentibus formas separari:& innuendo quod formæ naturales sunt in materia.

Deinde

Deinde dixit.dispositio autem in abstracto &c.i. consideratio autē de dispositionibus formarum abstractarum secundum quod sunt abstractæ:& de quiditatibus earum:est proprie primæ philosophiæ: non scientiæ naturalis. Et notandum quod consideratio a in esse istarum formarum est scientia naturali:nō in prima philosophia. sicut existimat Aui.quoniam in hac scientia apparet istud genus formarum esse. Deinde considerat de quiditatibus & dispositionib⁹ earum:& hoc est rectum.impossibile enim est aliquam scientiam vniuersalem & particularem declarare subiectum esse:siue per signum: siue per demonstrationem:quod non est ita in causis sui subiecti:quoniam declarat eas per signum non per demonstrationē simpliciter.scientia igitur naturalis cōsiderat de esse formarum quouscp perueniat ad vltimam formarū materialium & primam abstractarū:aut ad formas formarum quæ sunt medię in esse inter illas.sicut existimatur de forma hominis b vltima.

a Cōsideratio in eē ista rū formarū abstractarū est i scia nāli nō in prima philosophia. Idem primo phy. cō.vl.&.8. phy.cō.3.et 12.me.cō.5

3 M A

b Forma hois vltima est media inter abstracta & materialia oppositum.vide primo met. cō.39.vbi habetur nō dari mediū inter abstractū & māle.

Capitulum in quo ostendit necessitatem determinandi de causis:& determinat ipsarum species.

CAPVT III.

DEterminatis autem his: considerandum est de causis:quæ & quot numero sunt:quoniam enim scientiæ gratia hoc negotium est:scire autē non ante opinamur vnumquodq;:quam vtiq; accipiamus propter quid vnumquodq;:hoc autem est accipere primam causam.manifestum est: quoniam & nobis hoc faciendum est: & de generatione & corruptione: & de omni physica mutatione:quatenus scientes ipsorum principia reducere in ipsa tēptemus quæsitorum vnumquodq;.

His igitur determinatis:considerandum est de causis:quæ et quot sunt.intentio enim istius considerationis: quia est sciētia: & nos non credimus aliquid scire absque eo quod prius determinemus illa ex quib⁹ est:& hoc est scire suas causas primas. manifestum est:quod oportet nos etiam facere hoc in generatione & corruptione: & in omni transmutatione naturali: ita quod cum sciuerimus principia eorum.queremus reddere ad illa vnumquodq; eorum de quibus erimus perscrutati.

ET cum determinauimus ista quæ debent præcedere hanc scientiam: oportet etiā perscrutari de causis rerū naturaliū quæ sunt & quot. 27
ralium:est sciētia certificata perfecta. Et nos nō credim⁹ scire aliqđ
B ad suas causas .ppinquas.& hoc erit cū prius determinauimus numerū causarū quærendarū in illo genere:quæ sunt:& quot sunt.ergo manifestū est:q̄ sitr debemus facere in hac cōsideratione naturali:ita q̄ cū prius sciuerimus causas communes oībus rebus naturalibus & numerum earū:quæremus in vnoquoq; eorū:de quibus loquimur illas causas

Universidad de Deusto
Biblioteca

qđ sit causa C

fas esse:& cum dixit.& hoc est determinare suas primas causas intendit:& ista scientia perfecta acquiritur ab aliquo quando prius scierit causas rei primas:donec perueniat ad causas eius propinquas.

Vno quidem igitur modo causa dicitur ex quo sit aliquid cum insit:sicut est statuę:& argentum phiale: & horum genera:alio autē modo species & exemplum: hæc autem ratio est ipsi9 qđ qd erat esse & huiusmodi gña:vt ei9 quę est diapason duo ad vnum:& oino numerus & partes quæ in diffinitione.

Dicamus igitur ꝙ causa dicitur vno modo de illo ex quo fit res & est in ea. Verbi gratia,cuprum idoli hominis: & argentum idoli annuli:& genera istorū:& dicitur alio modo de forma & imagine:& est ratio significās ꝺdditatē rei & gña isti9. V.g.quod genus eius quod est diapason.est proportio hinarū ad vnum:& vniuersaliter numerus & partes conclusæ in toto.

28 D Et causa dicitur multis modis:dicitur enim causa materialis vt cuprum idoli:& argentum annuli:& dixit:& est in ea. vt faciat differentiam inter materiam & priuationem & dicitur alio modo secundū formam:vt figura &ꝫimago in cupro.& hæc est causa quā dat ratio significans quidditatem rei.i.diffinitio:& dixit hoc,quia diffinitiones componunt ex forma vniuersali quæ est differentia.D.d.& genera istius ꝙ est genus & ꝓpria ꝙ est differentia. Idem.7 meta.43.& infra cō.92 B

Diffinitiões cõponunt ex formavli ꝙ est genus & ꝓpria ꝙ est differentia. Idem.7 meta.43.& infra cō.92

tione ista se habet ad propriam differentiā sicut commune ad proprium. V.g.qm̄ forma cōmunis quæ est quasi genus propinquū ad diapason: est proportio duorū ad vnū:& genus concludens & proprius ei equi uocat in arabico:& vnū est numerus proprius.& vltimū est in forma.

Amplius vnde principium mutationis primum aut quietis est;vt consilians causa:& pater filiū.& omnino faciens facti:& commutans commutati. Adhuc autem quemadmodū finis: hic autem est omnia cuius causa vt ambulandi sanitas: ꝓpter quid enim ambulat:dicimus vt sanetur.& dicentes sic opinamur assignare causam:& quæcunq; iam mouente alio inter media fiunt finis:vt sanitatis macies & purgatio: aut positiones:aut organa.oīa aūt hæc finis gratia sunt: differunt tamen abinuicem:quoniā alia quidem sunt opera;alia vero organa.

Et dicitur etiam illud ex quo est principium primum transmutationis:& quietis. Verbi gr.qm̄ consulens alicui est causa: similiter pater filiū: & vult agens acti: & transmutans transmutati:& dicitur etiam secundum finē intentū.& hoc est illud ꝓpter quid.V.g.sanitas apud ambulationem.cum enim dicitur quare ambulat sortes dicemus ꝓpter hoc ꝙ suū corpus sanetur:& hoc dicto reddimus causam:& similiter illa quę sunt apud motū alterius inter illud & finem intentum. V.g.sanitas ex

ex diminutione & purgatione & potatione medicinæ & instrumētis:qm̄ omnia ista intendunt ꝓpter finem:sed differunt quoniam quædam sunt actiones & quædam instrumenta.

Cum induxit causam materialem & formalē. induxit etiam causam agentem & finalem. Et dixit.& dicitur etiam de fine intēto.i. & dicitur:causa etiam de causa finali:vt sanitas quę est causa exercitij:& signum eius est:quoniam cum aliquis interrogat nos quare ambulat sortes:dicimus respondendo:propter hoc quod sit sanus.deinde.d. & similiter illa &c.i.& similiter omnia quorum vnumquodq; est vltimum motus eius quod est ante;ipsum:ex illis multis quæ sunt inter primum agēs & vltimum finem.i.quoniam vnumquodque eorum est finis eius quod est ante:& omnia sunt propter vltimum finem. V. g.ambulatio quæ est propter extenuationem:& extenuatio propter sanitatem:et similiter potio medicinæ & phlebotomia est propter extenuationem humoris vincentis in corpore:& hoc est propter sanitatem.deinde. d. quoniam omnia ista intendūtur propter finem.i. quoniam omne quod est ante finem:est propter finem. Verbi gratia, quoniam ista quæ diximus intenduntur propter sanitatem : sed differunt : quoniam quædam sunt actiones vt ambulatio:& quædam instrumenta vt flebotomia.

Causæ quidem igitur fere tot modis dicūtur. Contingit autem multipliciter dictis causis; & multas eiosdem causas esse alterum aliquod:sed secundum ꝙ est statua:sed non eodē modo:sed hoc quidem vt materis:illud autem sicut vnde est motus. Sunt autem quædam & adinuicem causæ: vt laborare causa est boni habitus & hic laborandi: sed non eodem modo:sed hic quidem sicut finis ille sicut principium motus.

Amplius autem eadem causa contrariorum est: quæ enim præsens causa huiusmodi est:hanc & absentem causam aliqñ contrarij:vt absentia gubernatoris nauis submersionis: cuius erat præsentia causa salutis. Isti igitur sunt modi secundum quos fere dicuntur causæ:& accidit si causæ sint multis modis vt plures causæ sint vnius rei:& non per accidens. Verbi gratia,quoniam causa idoli hominis est ars statuę:& causa eius statua:sed nō eodē modo sunt causæ:sed hoc secūdū quod est hoc autē secundū ꝙ est principiū motus. Et sunt aliqua quę sunt causæ sui adinuicē. V.g.qm̄ labor est causa bonæ cōsistentiæ corporis:& bona consistentia est causa laboris:sed nō eodē modo.bona em̄ existentia corporis est causa laboris:sed nō eodē modo.labor autem secūdū ꝙ est principiū finem: labor duorū cōtrariorū.absentia em̄ ei9 cui9 præsentia est causa alis

Cōm.Auer.in lib.phy. h cuius

29 F

G

Omne qđ est ante finē est propter finem. H

I

Causę sunt sibiinuicem causæ. L

Eadem causa cōtrariorum est.

cuius rei: est causa sui contrarij. V.g. qm̃ absentia gubernatoris est causa submersionis nauis: eius præsentia erat causa salutis.

30 Cum numerauit modos quatuor causarum: incepit dicere dispositiones earum: & quomodo se habent ad causata & ad seinuicem. Et dixit quod accidit quod p'ures istarum causarum quam vna sunt causæ vnius rei. Verbi gratia, quoniam causa statuæ est cuprum & agens: sed duobus modis diuersis. cuprum autem secũdum materiam: artifex vero vel ars secundum agens, & similiter figura statuæ est causa secundum formam: & illud propter quid fuit facta est causa secundum finẽ.

2 Et contingit etiam quod eadem causa est causa duorum contrariorum. sed duabus dispositionibus diuersis. Verbi gratia, quoniam gubernator est causa salutionis nauis & submersionis. salutionis autẽ ipso præsente, submersionis autem ipso absente. Causæ etiam habent se adinuicem: ita quod vtraq; duarum causarum in specie diuersarum est causa reliquæ. sed duobus modis diuersis. Verbi gratia, quoniam laborem est causa sanitatis secundum agens, sanitas autem est causa laboris secundum finem. & similiter materia est causa formæ secundum quod forma non potest inueniri nisi per illam: forma autem est causa materiæ secundum quod materia non potest esse in actu & demonstrata: nisi per illã & præcipue prima materia. Deinde dicit. isti igitur sunt modi &c. dixit. fere, quia possibile est inuenire aliqua quæ collocantur in numero istorum quatuor modorum: vt illa quæ assimilantur istis: & inueniuntur in eis: & ideo dixit. fere, quæ notat dubitationem quousq; declaretur hoc per inductionem. cum fuerit declaratum secundũ quos modos dicitur vnumquodq; eorum. & dixit Alex. quod dixit hoc ad excipiendum causas quæ sunt per accidens.

Eadem est causa cõtrariorũ secũdum diuersas dispositiones.

Idẽ. 5. met. c. 2. & 2. ce. 92.

Quõ mã sit causa formę & fokã materiæ. vide cõsike philo. 70. 2. a. 4.

Omnes aũt nũc dictæ causę in quatuor incidũt modos manifestissimos: elementa em̃ syllabarũ: & materia vasorum: & ignis: & huiusmodi corporũ: & partes totius: & suppositiones cõclusionis: sicut ex quo causæ sunt. harũ aũt aliæ quidẽ sunt sicut subiectum & partes: aliæ aũt sunt sicut q̃ quid erat esse: & totũ: & compositio: & species. Semen aũt & medicus: & consilians: & oĩno faciens: omnes sunt vñ principiũ mutationis: aut status: aut motꝰ est. aliæ aũt sicut finis & bonũ aliorũ. Quod aũt est cuius causa potissimum est: & finis aliorum voluit esse. differt autem nihil candẽ dicere bonam, vel videri esse bonã.

Et istæ causæ quas diximus oẽs collocant in quatuor modis qui sunt valde manifestũ. literæ em̃ dictionũ: & materia artificiorũ: & ignis: & similia corporũ: & ptes totiꝰ: & ,ppositiones cõclusionis sunt causæ secũdum illud ex quo est generatio: sed q̃dã sunt quasi subiectũ: vt partes: & q̃dã quasi quiditas: scilicet vniuersum: creatio & compositio & forma. Sperma aũt & semẽ: & medicus: & sol: & vñ agens: omnia sunt illud ex quo est principiũ trãsmutationis & quietis; & quædã sunt quasi finis

nis intenta per alias res & bonum. illud enim propter quid debet esse nobilius cæterorum: & causæ eorum: & non est differentia in hoc quod dicamus ipsum esse bonum: aut dicamus ipsum existimari bonum.

Cum numerauit genera causarum secundũ exemplum: incæpit notificare quomodo vnaquæq; causarum collocatur sub istis quatuor generibus. Et dixit: & iste causæ &c. ideſt & omnis causa: aut est secundũ materiã: aut secundũ formã: aut sc'm agens: aut secũdũ finẽ. Deinde dicit. litere em̃ &c. ideſt oĩa em̃ ista sunt causæ secundũ illud ex quo fit generatũ. syllabæ enim generanꝰ ex litteris: & sic corpora partiũ consimiliũ cõposita generanꝰ ex igne: & ex alijs elemẽtis: & hoc intendebat cũ dixit: & ignis: & similia corpora, id est ignis: & alia elemẽta sunt materia corporum cõsimilium quæ generaꝰ ex eis. Deinde dicit. & partes totius. i. & partes sunt totius quasi materia. Deinde dicit. & propositiones cõclusionis. ideſt & q̃m cõclusio generatur ex ꝓpositionibus assimilantur igitur materiæ. Et omnia ista conueniunt in hoc quod sunt materia: & differunt in hoc: quoniam quædã sunt materia a secũdũ cõpositionẽ vt literæ syllabarũ: & lapides domus & quædam sunt secundũ alterationẽ vt panis & sanguinis: & quædã secũdũ alterationem & cõpositionẽ: vt acetũ: & mel oximellis: & quatuor elemẽta omnium cõpositorũ: & hæc duo sunt fundamenta materiæ. ideſt compositio & alteratio: & tertium compositum ex eis. Partes autem & totum posuit aliũ modũ a cõpositione: vt reputo secũdũ qd' intẽdebat partes q̃ sunt in potẽtia nõ q̃ sunt ī actu: aut secũdũ ꝓ intẽdebat vniuersum cõgregatum tantũ. Compositio enim est congregatio propria partium. fit enim ex qualitate: & ordine: & positione. propositiones autẽ assimilantur materiæ: qa sunt in potẽtia cõclusio: & cõclusio est eis quasi forma.

Deinde dicit. sed quædã sunt quasi quiditas. ideſt sed istarũ causarũ quædam est quasi demonstrans quiditatem rei: & iste inueniuntur secundum numerum differentiarum: quibus differt illud quod accipitur in quiditate: & sunt tria: vt forma vniuersi partium: & forma compositionis partium: & forma oximellis: mellis & aceti: ideo dixit vniuersum: & compositio & forma. Et intendit per formam quæ est secundum alterationem: & aut sine compositione: aut cum compositione. Et intẽdit per vniuersum congregationem partium tantum. & intendit per cõpositionem congregationem illarum trium dispositionum in partibus. s. figuræ ordinis: & positionis. Et cũ numerauit causas quæ collocãtur sub eã materiali & formali: dixit. sperma aũt & semen &c. ideſt & sperma autem animalium: & semen vegetabilium: & medicus sanitatis: & vniuersaliter agens actꝰ omnia collocantur sub causa quæ est principium trãsmutationis: & suæ cessationis. Deinde induxit genus qd' est secundum finem: & dixit: & quædam secundum finem. ideſt & sunt quædam causæ quæ sunt quasi finis intentus per operationes: & quasi bonum intentum. Deinde induxit ratiocinationes super hoc: & dixit. illud enim propter quid &c. ideſt quoniam illud propter quid: quia est nobilius illius quæ quærntur propter illud: est bonũ intentũ per illas

31 O

a Materia secũdũ cõpositionẽ: secundũ alterationẽ: secundũ alterationem & compositio nem.

P

b Propositiones assimilãtur materiæ quæ sunt

i potẽtia cõclusio. & cõclusio ẽ eis

2 quasi forma idem infra.

74 Q

Cõpositio & Forma.

3 Vltimũ in tãtum in re

4 bus volũta rijs multo tiens videt bonũ & nõ

tate. Intētū vero rebꝰ naturalibus est bonū re rū. vide pro hoc. 18. & 11. met.

res: & ideo est causa omnium illarum. agens enim & materia non sunt nisi propter finem: & similiter forme non sunt ante illam in rei veritate nisi propter vltimum finem. D. d. & non est differentia &c. ideſt non est differentia inter hoc quod describimus istam causam: quod est bonum intentum per illa quæ sunt: aut illud quod existimatur esse bonum: licet non sit bonum in rei veritate: & dixit hoc: vt de scriptio sit communis rebus voluntarijs & naturalibus. quoniam vltimum intentum in rebꝰ voluntarijs multotiens videtur bonum & non est in rei veritate. intentum vero in rebus naturalibus est bonum verum.

R

Causæ quidem igitur hæ & tot sunt specie. modi autē causarū numero quidē sunt multi: capitales autē & hi minores. Dicuntur aūt causæ multipliciter & ipsarū similiū specierum prius & posterius: alterius altera: vt sanitatis medicus & artifex: & diapason duplum & numerus: & semper continentia ad vnumquodq;.

Iste igitur sunt cause: & tot sunt species earum: modi autem causarum sunt multi: sed cum adunantur sunt pauciores. Causæ enim etiam dicitur multipliciter. dicitur enim in causis quæ sunt eiusdē speciei: qd vna causa est prior: aut posterior alia. V. g. qm̄ causa sanitatis est medicus: & causa eius est ars: & causa eius quod est diapason est duplum: & causa eius est numerus: & sīr semper in respectu cōparatio cōtinentis ad particularia.

32 Causa. Prior. Posterior

Intendit per modos causas quæ diuidunt per accidētia: & cū notificauit qd modi causarum concludunt secundū genera eorum: incepit numerare eos: & dixit: dicitur enim in causis &c. ideſt causę secundū prius & posterius. Verbi gratia: in causis agentibus: medicus & ars: medicus enim est posterior: ars autem est prior. Et similiter in causis formalibus. V. g. qm̄ forma diapason est duplum: & forma dupli est numerus: & forma numeri est quantitas: & similiter inuenitur semper proportio inter vniuersale & particulare: & hoc intendendo cum dixit: & similiter semper &c. i. & similiter semper inuenitur comparatio cōmunis ad proprium. s. qm̄ cōmune est prius secundū formam: aut secundū genus proprio: & hoc accidit priori & posteriori vnaquaq; specierum causarum scilicet quod prius est quasi commune ad posterius.

Et prius & posterius. Et prius & posterius in materijs manifestabꝰ. vt materia prima & propinqua: siue composita sunt. Et similiter in finibꝰ. extenuatio em̄ est finis exercitij: & finis extenuationis est sanitas.

8 Causa. Per se. per accidēs

Amplius aūt secūdū accidēs: & horū gña sicut statuę: & aliter polycletus: & aliter statuā faciēs: qm̄ accidit statuā faciēti polycletū esse: & cōtinētes secm̄ accidēs: vt si homo causa sit statuæ: aut oīno aīal. Sunt & accidētium alie aliis longius & propius vt si albus & musicus causa dicantur statuæ. Et etiā secūdum accidēs & genera istorum. V. g. qm̄ causa statuæ est polycletus

cletus quodāmodo: & alio modo faciēs statuas: accidit em̄ artifici statuarū cp fuit polycletus: & cōtinentia semper illud quod est accidens. V. g. quoniam homo est causa statuæ: & vniuersaliter animal: & accidētia quædam sunt remotiora: quædā propinquiora. V. g. quoniam albus & musicus sunt causa statuæ.

Cū declarauit cp i oibꝰ speciebꝰ causarū inueniunt duo modi. s. pri & posterius: incepit etiā declarare alios modos causarū. s. per se & per accidēs. Et dixit: & etiā secm̄ accidēs. i. & iste cause diuidunt secūdum accidēs: & genera istorū collocantur in hoc modo. V. g. cum dicit qd polycletus fecit statuā: & cp artifex statuarū fecit statuā. hoc em̄ est p se: illud aūt p accidēs. accidit em̄ artifici statuarū cp fuit polycletus: qm̄ nō fecit statuā secundū cp est polycletus. sed secundū hoc cp habet de arte statuarū. D. d. & cōtinētia &c. i. & illa q cōtinēt causas: & sunt gña causarū sunt causæ p accidēs. V. g. qm̄ homo est causa statuæ p accidens & vſr animal. homo aūt est causa statuæ per accidēs: quia accidit artifici qui est causa per se quod fuit homo aut aīal. Et cum narrauit qd in illo qd est per accidēs inuenitur propinquū & remotū: dedit exemplum: & dixit. V. g. dicere qd albus & musicus sunt causa statuę. albus enim est remotius quā musicus: licet vterq; sit causa per accidens: quia albū est cōmuni homine. ergo est remotius quam musicus.

Præter oēs aūt & proprie dictas & secūdū accidens: alie si cut potētes dicunt: alie vero sicut operātes: vt edificādi domum edificator. Et omnes causæ quæ dicuntur conuenienter: & quæ dicuntur per accidens: quædam dicuntur causæ: quia possunt: & quædam dicuntur causæ: quia agunt. Verbi gratia. quoniam causa domus est edificator dum edificat.

Causa. I potētia i actu. T

Et omnes causæ quæ dicuntur per se: & quæ dicuntur per accidens & propinquæ: aut remote dicuntur esse aut actu aut potentia. V. g. quoniam edificator est causa domus: sed cum edificat est causa in actu: & cū non edificat est causa in potentia. & hoc intendebat cum dixit. Verbi gratia: quoniam causa domus est edificator &c. ideſt quoniam causa domus est edificator: sed dum edificat est edificator in actu: & dum nō edificat est edificator in potentia: sed tacuit hoc: quia intelligitur per oppositum.

Similiter autem dicuntur & in quibus causæ quæ sunt cause in his quæ dicta sunt: vt hui statue vt statue: aut & omnino imaginis: & eris huius vt eris: aut omnino materiæ: & in accidētibus similiter est. Et secundū qd narrauimus dicitur etiā in rebus quarum causæ sunt causæ. V. g. causa statue istius hominis: aut causa statue hominis: aut causa statue vniuersaliter: & etiā causa istius cupri: aut causa cupri: aut causa materie vniuersaliter & similiter est de accidentibus.

Et sicut hoc dicit in causis: sic dicitur in causatis: scilicet cp quædā propinqua sunt: & quædā remota: & quædā per se: & quædā p accidēs:

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hoc intẽdebat cũ dixit: & secundũ q̃ narrauim⁹. dicit etiã &c. i. & sicut ista inueniunt in causis: inueniunt in eis, quorũ sunt illæ causæ. i. in causatis. D. induxit exẽplũ in ꝓpinquo & remoto in causatis: & dixit. V. g. causa statuæ &c. i. qm̃ faciẽs statuã istius hois & faciẽs statuã: dicitur faciẽs statuã hominis. & dicitur faciẽs statuam vniuersaliter. statua igitur hois huius est causatũ propinquũ. statua vero simpliciter est causatũ remotũ. Et similiter cũ dicitur quod hæc est causa cupri aut causa materie cuprum enim est causarum propinquum: materia autem est causatum remotũ. Deinde dixit & similiter de accidentibus: id est quoniam in causatis accidentibus inuenitur propinquũ & remotum: sed sicut inuenitur in eis per se: & hoc capitulum inuenit in libro Alex. manifestius quã hic sit. & eodem modo dicitur in rebus: quarum causæ sunt causæ. etiã sicut ista narrata. V. g. huius statuæ dicitus in rebus pluribus quã dicitur statuæ vniuersaliter. & hui⁹ cupri magis q̃ cupri: & vniuersaliter materie: & in accidentibus etiam eodem modo.

Causa. Simplex. Cõposita.

V

Ampli⁹ aũt complexe & iste & ille dicunt: vt nõ polycletꝰ neq; statuam faciẽs: sed polycletus statuam faciens. Sed tamen omnes hæ sunt multitudine quidẽ sex: dicte aũt dupliciter: aut enim sicut singulare aut sicut genus: aut sicut accidẽs; aut sicut accidentis genus: aut sicut complexe: hæ aut sicut simpliciter dicte: omnes enim actu operantes: aut secundũ potentiam sunt.

Et dicit etiã composite istis cũ illis. V. g. non dicere polycletum: neq; dicere artificẽ statuarũ: sed polycletũ artificẽ statuarũ: sed o⁹m istorũ numer⁹ est sex. modi vero secundũ quos dicuntur sunt duo. Sunt enim aut quasi pars: aut quasi genus: aut quasi accidẽs: aut quasi genus accidentis: aut dicere composite: aut sigillatim: & omnia dicentur: aut actu: aut potentia.

36 Induxit hic tertiã modũ causarum: & est: qm̃ quidã istorũ modorũ dicunt sigillatim: & quidã cõposite: & hoc intẽdebat cũ dixit: & dicitur etiã &c. D. induxit exẽplũ cõpositi ex eo qd̃ est per se: & ex eo qd̃ est ꝑ accidens, & dixit. V. g. nõ dicit &c. i. V. g. cõpositũ ex eo qd̃ est per se: & ex eo qd̃ est ꝑ accidẽs: nõ ita qd̃ dicat qd̃ sortes est factor

z statuarũ: sed quod polycletus artifex statuarũ fecit statuã. Et cũ numerauit secundũ exemplũ modos causarũ fecit summã de numero eorũ. & dixit. sed omniũ istorũ &c. i. sed ista quæ numerauimus secũdum differẽtias: qb⁹ diuidunt sunt sex. s. secundũ ꝓpinquitatẽ & remotionẽ: & per se: & ꝑ accidẽs: & cõpositionẽ: & diuisionẽ: & secundũ differentias: in quib⁹ cõueniũt sunt duæ. s. potẽtia: & actu: q̃m vnusquisq; eorũ

y sex est potentia & actu. erunt igitur oẽs modi causarũ. 12. D. d. aut sunt quasi pars: aut quasi genus: & intendit per partẽ quasi causam propinquam: & per genus quasi remotã: propinquũ enim est quasi pars, id est propria remotũ aũtẽ est quasi genus: & maximæ causæ quæ sunt secundũ formã: & secundũ materiã. D. d. aut quasi accidens: aut quasi genus accidentis. i. aut quasi causa q̃ est per accidẽs ꝓpinquũ: aut quasi causa quæ est per accidens remotum: & hoc vocauit genus accidentis.

Differũt

Differũt autẽ intãtũ ꝙ actu & singulares simul sunt, & nõ sunt, & quorũ sunt causæ: sicut hic medicus cũ hoc qui fit sanus & hic edificator cũ edificato, quæ autẽ sunt secũdũ potẽtiã nõ semper: corrumpitur enim nõ simul domus & edificator. Z

Et differentia inter hæc duo est: quoniã causæ quæ agũt particularia sunt, & non sunt in eis: quorũ sunt causæ. V. g. quoniã iste medicus cũ hoc curato: & iste edificator cum hoc edificato, in potentia vero nõ semper sunt ita: corruptio enim domus non est cum corruptione edificatoris.

Vult dare differentiã inter causas quæ sunt in potentia, & quæ sunt in actu. Et dixit, & differentia inter hæc duo &c. & differentia inter causas quæ sunt actu, & quæ sunt potentia: est: quoniã quæ sunt actu inueniuntur cum illis: quorũ sunt causæ, & deficiunt cũ illis. Verbi gratia quoniam iste medicus non est curator in actu: nisi cum hoc curato in actu, causæ autem in potentia sunt: licet causata non sint, non eũ corrumpitur domus insimul cum edificatore. Et hoc capitulum inuenitur in libro Alexã. manifestius sic, & differunt in hoc: quoniam causæ quæ agunt: particularia sunt: aut non sunt insimul cum illis: quorum sunt causæ. Verbi gratia quoniam iste curator cum hoc curato, & iste edificator cum hoc edificato: in potentia autem non semper: non enim corrumpitur domus & edificator simul. 37 Causa actu simul est cũ effectu. Idẽ 5. me. te. c. 32

Oportet autem semper causam vniuscuiusq; summã quærere: sicut & in alijs: vt homo edificat, quoniam edificator: est. edificator autem est per edificatiuam, hæc autem prima causa est, & sic in omnibus. Amplius autẽ aliæ quidẽ genera sunt generũ, aliæ autẽ singulare singulariũ vt statuæ statuam quidẽ faciens: hic autem & huiusmodi. Et potentiæ quidem possibilium: operantes autem ad operata. Vniuersaliũ causæ sunt vniuersales & singulariũ singulares.

Et oportet quærere in vnaquaq; rerũ: causam ei⁹ q̃ est extremũ vltimũ: sicut quæritur in alijs reb⁹. V. g. qm̃ hõ edificat, qa est edificator, & est edificator: qa habet artẽ edificãdi. Hęc igit causa est prior, & similiter de eis o⁹b⁹. Et etiã genera sunt causæ generũ, & particularia causæ particulariũ. V. g. qm̃ artifex est causa statuę, & iste artifex est causa hui⁹ artificiati. Et potentia sunt causę potẽtiarũ, & quæ agũt: sunt in respectu actorũ.

Cum notificauit numerum modorum causarum: incepit narrare qui istorum modorum sunt quærendi principaliter. Et dixit, & oportet quærere &c. id est, oportet intẽdere principaliter de causis causam vltimam in quæstione: nõ vltimam in esse, & illa est causa propinqua: vltima enim in esse est causa remota. Verbi gratia quando aliquis interrogat: quare edificat aliquis homo, & dicetur: quia est edificator, & cum dicitur, & quare est edificator: dicetur: quia habet artem edificandi, & hic cessat quæstio. Deinde dicit & similiter de alijs. id est, 38 B

de speciebus causarū scilicet quoniam oportet querere semper causam prior. Cū dedit istud præceptū: notificauit etiā aliā dispositionē de causis, & est quoniā aliæ sunt vniuersales: aliæ particulares: quādam dū causatorū: alia vniuersalis: alia particularia, & qđ opinandū est quod particulare est causa particularis, & vniuersale causa vniuersalis. Et dixit: hoc preseruando se a Platonica opinione scilicet qđ vniuersalia sunt cause particulariū. V.g. qđ artifex simplex est causa statuę simpliciter, & iste artifex demōstratus est causa istius statuæ demonstratæ.

D. Induxit aliā dispositionē de causis, & dixit. Et potētiæ sunt causæ potētiarū, id est, & causæ quæ sunt in potētia sunt causæ eorū quæ sunt in potētia, & quę sunt in actu sunt causæ eorū quę sunt in actu, & hoc intendebat cū dixit. & quæ agunt in respectu actorū, id est. & causæ quæ sunt in actu dicuntur in respectu actorū: quæ sunt in actu.

Ponit opiniones aliorum de forma & casu. Cap. iiij.

QVOT quidē igitur causæ, & quomodo causę sunt a nobis determinatū sit sufficienter. Dicitur autē & fortuna, & casus causarū, & multa fieri, & esse propter fortunā, & propter casum. Quo igitur modo in his causis est fortuna & casus, & casus, & vtrū idem sint fortuna & casus: aut altera, & omnino quid sit fortuna & casus considerandum est.

Iam igitur determinauimus causas quot sunt, & secundū quot modos sunt sufficiēter, & in numero causarū est casus & ex se. Dicitur enim in pluribus fieri, & esse casu, & ex se. Oportet igitur cōsiderare secundū quot modos collocātur casus, & ex se: in istis causis, & vtrum casus & ex se sint idem: aut diuersa, & vniuersaliter quid sit ex se, & quid casus.

INtendit per quot sunt numerā speciērū. D.d. & in numero causarū &c. i. & quia apparet de casu, & de illo qđ dicitur fieri ex se collocātur in numero causarū: oportet nos perscrutari de eis cōsiderādo secūdū quos modos possūt collocari in causis, & vtrū sint idē: secūdū diffinitionē: aut diuersa, & hoc sciemus si sciuerimus substātiā vtriusq; perscrutatio eius de substātia vtriusq; perscrutationē cōtinet in se: de eis: vtrū sint diuersa: aut idem, & ideo dixit, vniuersaliter quid sit ex se, & quid sit casus. Et quia ista perscrutatio nō potest fieri nisi cōcedēdo casum, & ex se esse quæ plures antiqui negabāt incepit prius dicere opiniones eorū, & cōtradicere eis: quādmodō multi etiā antiqui attribuebāt omnia casui & ei qđ est ex se. Et hoc capitulū sic debet legi: quia & in numero causarū est casus vsq; ad finē capituli.

Quidam enim, & si sint, an non, dubitant: nihil enim fieri a fortuna dicūt: sed omniū esse aliquā causam determinatā quę cūq; nos dicimus a casu fieri: aut a fortuna: vt venendi a fortuna in formā reperiendi, quē volebat quidem: non est autē opinatus

natus: causa est velle venientē emere, similiter autem & in alijs quæ a fortuna dicūtur: semper est aliquā accipere causam: sed non fortunā. Quidā enim dubitauerunt in eis: vtrū sint: aut nō, & dixerūt qđ nihil sit casu: sed omne quod dicitur fieri ex se aut casu, habet aliquā causam terminatā. Verbi gratia quoniā fuit causa emendi aliquid ad forum: ita qđ inueniat aliquē hominē quē diligebat inuenire: sed nō cogitabat ipsum inuenire illic: est ipsum velle ire ad forum, dicūt & similiter omnia quę dicūtur fieri casu habēt causam existentē, quæ nō est casus.

Et perscrutatio de casu, & de eo quod est ex se: est necessaria: quidā autē negabant ea esse, dicebant qđ nō sunt nisi nomina tantum: habet enim vnū quodq; eorū: quæ dicūtur fieri casu: aut ex se: causam notam cui possit attribui. Verbi gratia qui vadit ad forū, & inuenit illic hominē quē diligebat inuenire: sed nō fuit vt inueniret ipsum: sed causa inueniēdi eū non est nisi exitus a foro: aut volūtas eundi alias, & similiter est de omnibus aliis quæ dicūtur fieri casu scilicet quia habent causam terminatam. Et sermo eius sic debet legi. Verbi gratia quoniam causa eundi aliquē ad forum ita qđ inueniat aliquē hominē quē diligebat: sed nō cogitabat ipsum inuenire illic, id est, quia non cogitabat inuenire ipsum illic est propter ipsum inuenire illic, id est, quia non cogitabat inuenire ipsum illic est propter ipsum velle ire ad forum. Et iste syllogismus cōponitur sic, & si casus est causa est: sed nō est causa: quia non est terminatus, & causæ sunt terminate: ergo casus non est.

Quoniam si aliquid erat fortuna inconueniens vtiq; videbitur sicut & vere est, & dubitabit vtiq; aliquis propter quid nullus autiquorum sapientium causas de generatione & corruptione dicens, de fortuna nihil determinauit: sed sicut visum est nihil opinabātur: neq; illi aliquid esse a fortuna.

Et dicunt, & etiam si casus haberet rationē: esset inopinabile & locus ambiguus: quomodo philosophi anti qui loquētes de causis generatiōis & corruptiōis: nihil dixerūt de casu: videtur igit qđ illi, nō tacuerūt: nisi qa opinabātur aliquid fieri casu.

Inducit testimonium super hoc quod casus nihil est: quoniā si esset aliquis antiquorum locutus fuisset de natura istius: sed nullus eorū fuit locutus de eo ergo non est, & cum induxit has duas rationes destruentes casum esse & ex se: incepit contradicere, & primo primæ rationi.

Sed mirabile hoc videbitur: sicut vere est: multa enim & sunt & fiunt a fortuna & casu: quæ non ignorantes: quoniam est inferre vnūquodq; in aliquā causam eorum quæ fiunt: sicut antiqua ratio dixit destruens fortunam & casum: tamen horum alia quidem dicunt omnes esse a fortuna: alia nō a fortuna.

Sed hoc est mirabile, scilicet qđ plura fiunt casu & ex se, & li

cet non ignoremus quomodo reducitur vnumquodq; istorū ad aliquam causam generationis: vt antiqui dixerunt negantes casum: tamen omnes dicimus quod rerū quædā fiunt casu & quædam non fiunt casu.

42 Dicit, & mirabile est quod omnes homines conueniunt quod hæc sunt aliqua quæ fiunt casu: cū hoc qđ nullus ignoret ea reduci ad causas generationis, nos enim & illi cōuenimus in hac diuisione entiū, licet quoniā quædā fiunt casu, quædam non fiunt casu.

Vnde & quodāmodo erit ipsis faciēdi memoria: at vero neq; illorū aliqui opinabantur esse fortunā: vt amicitiam: aut litem aut ignem: aut intellectū: aut aliquid talium: incōueniens est igitur siue nō putauerunt esse siue putantes reliquerunt, & hæc aliquando vtentes: sicut Empedocles non semper aerem congregari superius dicit: sed vt contingit. Dicit enim in mundi creatione quod sicut collisit se currens: tunc multotiens autē aliter, & partes animalium à fortuna ait fieri plurimas.

43 Oportet igitur omnino quod illi dixissent aliquid de eo: & non viderunt etiam q̄ casus sit aliquid illarum rerum, scilicet amicitiæ: aut litis aut intelligentiæ: aut ignis: aut aliorum huiusmodi, & malum est si non opinabātur ipsum esse aliquid existens, & malum est etiam si opinabantur ipsum esse: & nihil dixerunt de eo licet fortasse vtantur illis in verbis suis: vt fecit Empedocles: cū dixit q̄ aer nō semper excutitur ad superiora: sed quomodocūq; sit: dicit em cū loquit de factura mūdi, hæc verba sic, accidit casu: vt creuit in illo tempore, & forte est alio modo, & dicit in mēbris animaliū plura accidunt casu.

Cū declarauit qđ illud qđ antiqui induxerūt in negando casum ipsum esse vnum semper hoc quod sit casus: incepit dicere etiam quod ratio quam induxerunt de hoc qđ antiqui nihil locuti fuerunt de casu: non est ratiocinatio: neq; demōstratiua neq; probabilis: sed solūmodo accusatio antiquorū: quia debebāt loqui de illo & dicere: aut qđ nihil aliud est a causis notis: aut qđ est aliquid aliud ab eis. Et hoc intendebat cū dixit, oportet igitur omnino &c. id est, & hoc qđ antiqui diuiserunt loqui de illo nō est ratiocinatio super hoc qđ non sit: sed est accusatio eorū: quia debebāt dicere aliquid de eo. D.d. & nō viderunt etiā &c. id est, cū hoc qđ apparet qđ apud eos nō est vna illarū causarum quas dicūt: vt amicitiæ & litis apud Empedoclem, & intelligētiæ apud Anaxagorā: aut ignis aut aliorū corporū apud eos qui nō concedunt nisi causas materiales tātū, & hoc intēdebat cū dixi, scilicet amicitiæ &c. D.d. & malū est &c. id est, & malū est eos nō opinatos fuisse ipsum esse aliquid existens per se: sed est vna illarū causarū, & nō noticare hoc: sic etiā est malū opinari ipsū esse aliquid aliud ab eis, & nihil dicere de eo oīno. D.d. qđ apparet ex Empedocle & alijs, qđ apud eos

Congregatio mūdi fit secūdū Empedocl. ex amicitia F

eos est aliqđ additū illis causis. & ratiocinatē sup hoc ex eo qđ Empedocles attribuit aliqua casui, dixit em qđ cōgregatio mūdi & ei? segregatio fuit ex amicitia & lite. sed ex hoc qđ congregatio fit in aliquo tē pore ,pprie: & segregatio in alio: dicit esse casu: & sic attribuit motum aeris superi? in quibusdā tēporib?: & nō in qbusdā casui & dicit etiā qđ causa cōgregatiōis ex qua fit caput ,pprie & congregatiōis ex qua fit manus est casus: & coactus est ad hoc qm cū posuit causam cōgregationis amicitiam simpliciter: & non potuit dare causam propter quam accidit aliquam congregatio & non alia: & ideo attribuit hoc casui. apparet igitur ex Empedo. ipsum ponere casum esse aliud a suis principijs. ergo oportet ipsum dicere quid sit casus.

Sunt autem quidam qui celi huius & mundanorū omniū causam asserunt esse casum: a casu enim fieri voluntationem & motum discernentem & statuentem in hunc ordinem omnem.

Et quidam alī posuerunt causam istius celi & omniū mūdanorum ex se: dixerūt enim quod ex se fuit ex circulo motus qui distinxit & constituit totum secundum hunc ordinem.

Vult destruere sermonem dicentiū quod casus est causa vltima oīm & incepit inducere inopinabile contingēs istis: & est hoc quod ponūt causas celi & omnium entium casum & ex se. Et dixit. & quidā alij &c. id est quoniam cū posuerunt quod ex se & casu fuit reuolutio corporis celestis: & motus qui largitur alijs entibus ordinem: cōtingit eis vt omnes causæ inueniantur in eis ex casu, quod enim inuenitur ex illo quod inuenitur ex casu: inuenitur ex casu. 44

Et multū hoc admiratiōe dignū est: dicentes aīalia quidē & plantas a fortuna, nec esse, nec fieri: sed aut naturam: aut intellectū esse: aut huiusmodi alterā causam. nō em quādo euenit ex semine vnoquoq; aliquid fit. sed ex tali quidē oliua: ex tali autē homo. celū autē & diuina omnia manifeste casu fieri huiusmodi aūt causam nullā qualem animaliū & plantarum. Et hoc ipsum est mirabile. scilicet dicere in animalib? & vegetabilib? ea nō fieri: nec moueri casu: sed habēt causam aut naturam: aut intelligentiā: aut aliud similiter. nō enim generaē quodlibet ex quolibet semine: aut ex spermate: sed ex hoc semine generatur oliua: & ex hoc spermate generaē homo: & dicūt de celo & de corporib? quæ sunt de genere aliorū corporū diuinorū ea fieri ex se: & non habere causam omnino vt aīalia & vegetabilia.

Nota quod libet gñatur ex quolibet semine. Idē 8. ph. c. 46. Et 2. meth. com. 15. Vide consimile. 2. celi. 45 t. cō. 50. G

Cū iduxit primū iopinabile cōtingēs eis iduxit aliud. Et dixit: & hoc qđ dicūt valde ē mirabile. s. opinari q̄ aīalia & vegetabilia: & alia q̄ sunt viliora corporib? celestib? nō generaē nec corrūpunt casu: sed ex causis terminatis: aut natura: aut intelligētia: aut alijs causis. cū appareat qđ nō quodlibet generet ex quolibet: & opinari cū hoc de corpotibus celestibus quæ sunt principia istorū: & quæ eis largiuntur ordinem

Alia & vegetabilia sūt viliora: corporib⁹ celestib⁹. p hoc vide. 2. cce. com. 61. & tex. cō. 50.

nē ea fieri ex se: & nō habere cām oīno quā alia & vegetabilia habēt.

Et igitur si sic se habet hoc: ipsum dignum est insistere: & bene habet aliquid dicere de hoc ipso ad id etenim: eo quod alter inconueniens est quod dicitur: adhuc inconuenientius est dicere hoc. videntes quidem in celo nihil casu fieri. in his autem quæ nō sunt a fortuna multa contingere a fortuna: & erat merito econtrario fieri. Si hoc est ita: exigit per se consideration nem: & rectum est loqui de illo aliquantulum. Iste enim sermo licet sit irrationabilis omnimodo: tamē maximum inopinabile: contingit etiam eis ex hoc loco, scilicet ex hoc quod nō inueniunt in celo aliquid quod sit ex se: & inueniūt in eis quorum generatio non est casu: plura quæ accidunt casu: & necesse esset contrarium.

46 Consideratio asserētiū oia fieri a casu nō est p. pria scientiæ naturali.

Quia iste sermo destruit primum principium esse. ideo induxit sermonem in forma significante quod necesse est perscrutari de hoc. Et dixit: & si hoc est ita &c. & notificat quod perscrutari de hoc magis est necessarium quā perscrutari de natura casus: & dixit: & rectum est loqui aliquantulum: quia ista consideratio non est propria huic scientiæ sicut dixit fingens quod ens est vnum: & quia iste sermo est inopinabilis dixit: iste enim sermo licet sit &c. id est & rectū est loqui cum istis: quoniam & si sermo eorum est irrationabilis: maxima enim inopinabilia accidunt eis, scilicet quoniam attribuunt omnia quæ apparēt in celo casui. & cum hoc quod nunquā senserunt: neq; sentiēt aliquid in eis fieri casu: & attribuunt quæ apparent in omnibus quæ sunt sub celo ordini: & non casui. cum hoc quod plura eorum sunt quæ fiūt casu: & oportet ponentem casum esse principium: ponere contrarium.

Sunt autem quidam quibus videtur esse quidē causa fortunam. immanifesta autem humano intellectui tanquā diuinū quoddā ens & felicius. Quare cōsiderandū est quid sit vtrūq; & si idem aut alterum sit & casus & fortuna: & quomodo in determinatas causas incidant. Et alij existimauerūt quod casus est aliqua causa: sed est subtilior quā vt apprehendat a mente hois: quia est res diuina nobilis. Oportet igitur perscrutari de vtroq; quid sit: & vtrum casus & ex se sint idem aut diuersa: & quomodo reducuntur ad causas quas distinguimus.

47 Ex hoc sumit qd' nihil H hīt est naturaliter ignotum. Idem primo de ge

Cum notificauit quod quidam negāt ipsum esse: & quidam nimium extollunt ipsum: ita quod attribuunt celos ei. incepit inducere tertiam sectā: & sunt illi qui cōcedūt ipsum esse: & dicunt quod nullo⁹ scit quidditatem eius: sed est res diuina. & excusat istos: quia iste sermo est irrationabilis, scilicet vt sit hæc causa ignorata naturaliter: & etiam contradictio eorum est: demonstrando eis quid sit casus: & sermo eius residuus manifestus est per se.

Determinat qd sit fortuna secūdum veritatē. CAP. V.

Primum

DRimū quidē igitur: qm̄ videmus alia quidē semp similiter fieri: alia aūt sicut frequēter. manifestū est quod neutri horū causa fortuna dicit: neq; qdē ex necessitate & semp neq; eius quod est sicut frequēter: sed qm̄ quædā fiunt & extra hæc: & omnes dicūt hæc esse a fortuna: manifestū quod fortuna aliquid sit & casus, huius em̄ a fortuna fieri: & quę a fortuna huius esse scim⁹. nera. c. 19. &. 3. de aia. com. 4. A

Dicamus igitur primo quod nos videmus res quasdam esse semper eodē modo: & quasdam in maiori parte. manifestum est igitur quod casus nō dicitur esse causa alicuius istorū duorū modorū & quod casus nō est illud quod est necessariū & semper: nec illud quod est in maiori parte: sed quia sunt hic aliqua quæ fiūt extra istos duos modos: & hoīes dicunt ista fieri casu: manifestū est quod casus est aliquid: & similiter ex se: scimus enim quod quicquid est tale sit casu: & quicqd sit casu est tale. B

PRimo perscrutatur de natura quæ inuenitur ex casu: quoniā cū fuerit declaratum hic esse naturā propriā ei declarabitur ipsum esse: & declarabitur post quæ causa est: causata enim sunt notiora apud nos causis. & incepit diuidere res in aliqua quę sunt semper: & alia quæ sunt in maiori parte: & posuit quod neuter istorū duorum modorum sit casu. Et hoc quod posuit manifestum est per se: quoniam cum posuerimus quod non omnia sunt necessaria: sequitur vt quædam sint possibilia: & possibile diuiditur in illud quod est possibile in maiori parte: & in illud quod non est possibile in maiori parte: & similiter etiam manifestum est quod illa quæ fiunt in maiori parte nō dicūtur fieri casu, si igit casus & ex se sit aliquid: necesse est vt sit in reb⁹ quæ non sunt possibiles in maiori parte. & est potentia syllogismi hypothetici: & componitur sic: casus aut est in rebus necessarijs aut possibilibus in maiori parte: aut in illis quæ fiunt in minori parte: sed non inuenit in necessarijs: neq; in possibilibus in maiori parte: ergo necessario inuenitur in eis quæ sunt in minori parte. Deinde induxit testimoniū hominū. & dixit: homines dicūt &c. & ratiocinat sup̄ hoc etiā ex cōuersione existēte etiā inter ista. Manifestū est em̄ p se: qd' illud qd' non est necessariū: neq; possibile in maiori parte fit casu: & qd' sit casu nō est necessarium neq; possibile in maiori parte. Sed ista q̄ non sunt necessaria neq; possibilia in maiori parte quædā sunt possibilia æquali ter & quædā in minori parte. Quærēdū igitur vtrū casus inueniatur in vtroq;. Sed si existimauerim⁹ qd' potētia ist⁹ sermonis est potētia syllogismi hypothetici diuisiui necesse est secūdū Arist. vt casus sit i vtroq;. 48 Idē primo phy. cō. 3. Casus non est i necessarijs neq; in his q̄ fiūt vt plurimū Idē. 2. gene. tex. cō. 39. Op. Themistij & ratio

Sed posteriores peripathetici vt narrauit Auicē. dicūt qd' casus inuenit in eis q̄ sunt possibilia in minori parte: nō in eis quę sunt æqualiter: & hæc est sentētia Themistij. Auicēna autem dicit quod casus est in vtroq; & narrauit qd' illi ratiocinant̄ super hoc dicētes qd' illa q̄ sunt & nō sunt æqualiter: cū attribuunt potentiæ actiuæ: sunt vt ambulatio & quies. cum enim aliquis ambulat nō dicimus qd' ambulatio ei⁹ fue-

rit

rit casu: neq; si quieuerit qđ quies eius fuerit casu. Auicẽna autẽ cõ
Auł. contra Themistiũ. tradixit huic sic: nõ est impossibile inuenire vnum quod dicatur esse ne
cessarium in respectu alicuius: & casuale in respectu alteri?: & similiter
erit possibile in maiori parte in respectu alicuius: & in minori parte in
respectu alterius. Et quasi intendit q̃ ambulatio si attribuitur potes
tiæ motiuæ in loco erit casualis: quia non est in natura illius potentiæ
mouere plusquã quiescere: & si attribuitur ad appetitum qđ facit mo
tum non erit casualis. Sed si hoc fuerit non erit hoc contingens vt in
D paucioribus naturaliter: neq; vt in pluribus: neq; necessarium: quod est
Auer. contra Auicennam. inopinabile. Et manifestũ est q̃ quando dicimus qđ contingit mihi
qđ comedi cum socierste: & hoc est casu: dicitur sine casu: vt me comę
dere per appetitum. ergo contingens æquale impossibile est vt inuenia
tur ex eo altera duarum actionum, nisi ex altera causa coniuncta cũ eo:
quoniam neutra actio est dignior vt sit reliqua. & cum ista sit actio: nõ
inuenitur ex eo quod est contingens æqualiter nisi ex aliqua causa ex
trinseca coniuncta cum eo. Ista igitur causa si fuerit vt in pluribus: tunc
illa actio nõ dicetur fieri casu. scilicet si proventus illius actionis ab eo
fuerit in maiori parte: & si fuerit in minori parte: erit in paucioribus. cũ
igitur actio prouenit ab aliquo contingente per se & primo: necessario
A cõtingẽs æqualiter nulla actio ꝓuenit secũdũ q̃ est cõtingens æqualiter. autem est in minori parte aut in maioritia contingente autem æqualiter
nulla actio prouenit secundum qđ est contingens æqualiter. Quoniã
natura eius est natura materiæ non natura formæ. Actiones igitur quæ
non sunt necessariæ neq; contingentes vt in pluribus: necessario proue
niunt in minore parte: & secundum hoc casus non erit in contingenti
æqualiter: neq; etiam Aristo. dimisit vnum modum actionum in quibus
inuenitur casus. Et debes scire qđ differentia inter contingens vt in
E pluribus & necessarium: non est quod contingens vt in pluribus habet
Nota quod ex hoc soluitur ratio Auicen. impedimentum vt in paucioribus. & necessarium non habet impedimẽ
tum. vt dicit Auicenna. secundum enim hæc sequitur: vt omnia sint na
turaliter necessario: immo contingens vt in pluribus est illud in cuius
natura est possibilitas vt actio eius deficiat in minori parte. & ideo in
uenitur illic impedimentum extrinsecum. necessarium vero: quia nõ ha
bet hoc in sua natura: non inuenitur impedimentum illi extrinsecum. si
ergo non inuenitur impedimentum extrinsecum contingeret tunc vt
possibilitas in illo esset ociosa: & si igitur inuenitur ei quod est necessa
rium impedimentum: tunc esset impedimentum ociosum. & natura ni
hil agit ociose. Et cum contingentia dicitur de causa agente & reci
piente: perscrutandum est de istis perfecte. dicamus igitur quod prima
F materia est parata ad recipiendũ duo cõtraria æqualiter: & ideo rece
Prima materia est parata ad recipiendũ duo cõtraria æqł liter idẽ. 9. m. 17. & 4. celi. cõ. 35. ptio vtriusq; cõtrariorũ est ei naturalis: & similiter apparet de alia con
cupiscibili. s. ipsam esse præparatam ad actiones contrarias æqualiter.
Illud igit cõtingens nõ habet causas agẽtes cõtraria æqualiter in omni
tẽpore. s. illud q̃ est naturale: & si nõ: tũc natura ageret ociose. vnde ne
cesse est vt ille actiones attribuant agẽti. s. qđ fuit alterũ cõtrariorũ: sic
secundũ qđ in pluribus nõ casu: & si esset hic aliquid quod agit & nõ
agit æqualiter. tũc natura ageret ociose. potentia enim ad esse & nõ esse
esset æqualis in eo per se: & cum dicimus quod potentia ad esse in pri
ma materia est æqualis potẽtie ad non esse: intendimus quod duo cõtra
tia

tia inueniuntur in ea in tpibus æqualibus oppositis: vt pluuiã esse & nõ esse æqualiter: sed hæc in hyeme: & hæc in estate: & causarum alter natio agẽtiũ hæc duo cõtingẽtia æqualiter est necesse in tpib⁹ æquali bus: & actio eorũ in causatis est in maiori parte: & sunt corpora cæle stia: & ideo sunt causæ eorũ quæ sunt & nõ sunt æqualiter. Apparet igit ex hoc q̃ cõtingẽs æqualiter nõ inuenit in potẽtijs agẽtib⁹ per se: sed in potẽtijs passuis: & earũ in eis. quarũ præparatio ad receptionẽ duorũ cõtrariorũ est æqualis: siue sit ala aut nõ ala: in potẽtijs aũt passi uis quæ dignius recipiũt alterũ cõtrariorũ q̃ reliquũ nõ est cõtingẽtia æqualiter: & tamen contingens æqualiter inuenitur in passione non in actione. nõ enim inueniuntur actiones quæ sunt æqualiter. passiuũ eñ non exigit ad actũ nisi a potentia actiua: & hæc est causa: quare Aristo. admisit in hoc capitulo contingens æqualiter: sermo autem dicens: qđ omnia sunt necessaria: nullus est: & in metaphysica contradicitur. &. 2. de ge nera. 51. Recapitula tio. G Sermo dicens q̃ oĩa sunt necessa ria null⁹ est. H

Eorum autem quæ fiunt alia quidem propter hoc fiunt: alia quidem non. Horum autem alia quidem secundum propositum. alia verò non secundum propositum. ambo autem sunt in his quæ sunt propter hoc. Quare manifestum est, quoniam in his quæ sunt præter necessarium: & q̃ sicut frequẽter sunt: quædã circa quæ contingit qđ est ,ppter hoc. sunt aũt propter hoc quæcunq; ab intellectu vtiq; agunt: & quæcũq; à natura.

Et postea illa quæ sunt: quædã propter aliquid: & quædam non: quædam enim sunt per cognitionem vel voluntatem & electionem: & quædam non: sed hæc duo collocantur in eis quæ sunt ,ppter aliquid. Declaratum est igit q̃ in eis quæ sunt extra necessarium: & extra illud quod est in maiori parte: sunt aliqua in quibus possibile est inuenire aliquid quod est ,ppter aliud: & illa quæ sunt propter aliquid sunt omnia quæ facta sunt per cognitionem: & omnia quæ sunt à natura.

Et postea. Cũ declarauit q̃ casus & ex se sunt in rebus quæ sunt in minori parte: & illa quæ sunt in minori parte: quædã sunt a rebus quæ nõ sunt ,ppter aliqd vt actiones quæ fiũt sine cognitiõe: vt casus capil lorũ a cõfricatione barbe. hoc eñ fit in minori parte: & quædã fiunt in minori parte: sed a reb⁹ quæ sunt ,ppter aliquẽ finẽ: sed sequitur ex eis aliud ab alio fine: vt inuẽtio debitoris in foro. hoc eñ est in minori par te: sed fit ex itinere ad forũ qđ fuit ,ppter aliquẽ finẽ. & cum hoc fecit: incepit in hoc sermone declarare q̃ casus & ex se sunt in reb⁹ quę sunt in minori parte quæ fiũt a reb⁹ quæ sunt ,ppter aliquã causam: sed erra uerũ in illa causa: & fuit inuẽta ab eis alia causa. Et dixit: & postea &c. i. postea illa exłqb⁹ sunt res quæ sunt in minori parte: qdã sunt pp aliud & sunt actiones: quædã sunt a cognitione & voluntate: & quædã sunt non ,ppter aliud & sunt actiones ociosæ. D. d. sed hæc duo &c. i. sed casu & ex se fiũt ex reb⁹ quæ sunt ,ppter aliqd ex quib⁹ inuenitur aliud i minori pte. D. d. declaratũ est igit &c. i. & cũ sit declaratũ de re bus quæ fiunt in minori parte: q̃ quædã fiunt ex rebus quæ sunt pro pter 49 Continua tio. Expõ text.

pter aliud: & quædam sunt a rebus quæ non sunt propter aliquem finem: manifestū est quod in illis quæ non sunt necessaria necp contingentia in maiori parte: inueniūtur aliqua quæ sunt in minori parte quæ sūt a rebus quæ sunt propter aliquam causam. i. propter aliquem finem.

Et cū declarauit cp illa quæ sunt in minori parte sunt duob⁹ modis: 2 modo. s. qui fit ex aliquo quod est propter aliquē finē: & modo qui fit non per aliquē finē: & cp illa quæ fiunt ꝓpter aliud: sunt res perfectæ natura: & a cognitione. incepit declarare cp in primo modo est casus.

Huiusmodi igitur cum secundum accidens fiant: à fortuna 1 dicimus esse: sicut enim & quod est aliud quidem per seipsum est: aliud autem secundum accidens: sic & causam contingit esse vt domus quidem per seipsam causa esse edificatiōis: secundum accidens aūt albū aut musicū. Per se quidē igit causa finita est: secundum accidēs autē infinita: infinita autem vni accidunt. Sicut igitur dictum est cum in his quæ propter hoc fiūt: aliquid fiat tunc dicitur à casu & à fortuna.

Causæ p se sunt finitæ: sed causæ p accidēs fūt infinitæ.

Quod igitur est tale cum fuerit per accidens: dicemus ipm fieri casu: & quēadmodum ens quoddam est per se: & quoddam per accidens: similiter potest esse causa. Verbi gratia, quoniam causa essentialis domus est edificator: accidentalis verò musicus: & causa essentialis est terminata accidentalis verò nō terminata: eidem enim possunt accidere infinita: & est sicut diximus: quoniam quando in rebus quæ sunt ꝓpter aliquid fuerit hoc quod narrauimus: iam dicit esse tunc ex se & casu.

50 Quod igitur. Et illa quæ sunt talia ex rebus quæ sunt propter aliquid qñ ex eis fit aliud per accidēs: dicit cp illud fit casu. D. d. & quemadmodū ens quoddā est per se &c. i. et quēadmodū ens quoddā est p se & est substātia: & quoddā est accidēs ei & est accidēs. sic est de causa scilicet qm causa quædam dicit causa per se: vt ædificator domus: & quædā p accīs: vt ædificator cui accidit cp fuit musicus: dicit enī cp musicus est cā dom⁹ per accīs. i. quia inuenit in causa quæ est per se. Et dicit rētia inter illud quod agit casu: & inter causam quę est p accidēs: vt dixerūt expositores: est: qm causa quæ est p accidēs: vt musica aut medicina nō operat in domū oino necp agit in illū: sed dicit causa p accīs quia accidit causæ agenti: & dicit illud agēs per accidēs: quia ex eo fit aliqd per accidēs: non illud propter qd est: & est illud qd fit ex eo per se. D. d. causa aūt per accidens &c. causa quæ est per accidēs non est terminata: cū possibile est vt accidant causæ quæ est per se plura infinita per accidens: & prædixit hoc vt notificet post quod causa agēs per accidens illud quod fit ex ipsa: est etiam causa non terminata: quoniam illa acta facta per accidens possunt fieri a pluribus causis diuersis. inuenire debitorem potest esse abire ad forum & ire ad scholas a pluribus. Deinde dicit: & est sicut diximus &c. & cū declarata sunt ista & expositra manifestum est quod cum a rebus agentibus quæ sunt propter aliquā actionē fuerit iste mod⁹ actionis fit ex eis p accīs: & sunt causæ eius

Causa p accidēs nō est terminata. Idē primo huiꝰ. c. 44. & 8. physi. 15. & 46.

ejus agentes per accidens dicunt secūdū hūc modū fieri casu & ex se.

Ipsorū aūt differētia horū adinuicē posterius determinānda: nunc aūt hoc sit manifestū cp vtracp sunt in his quæ sunt propter hoc vt causa accipiendi argentū venit vtiqp delaturus pecuniā si sciuit: venit aūt nō huius causa: sed accidit venire & facere reportādi hoc gratia. Hoc aūt necp sicut frequenter veniēs ad villam necp ex necessitate. Amplius aūt finis est reportatio nō in seipso causarū sed ꝓpositorū & ab intellectu: & dicitur à fortuna venire. Si aūt ꝓponēs & huius causa: aut semper veniēs: aut sicut frequēter reportaturus: non à fortuna.

Differētia aūt quæ est inter hæc duo in se determinanda est post: sed in hoc loco manifestū est cp ambo collocantur in eo qd ꝓpter aliquid. V. g. qm iste hō iret ad tslē locum vt accipere à debitore suā pecuniā si sciret hoc: sed nō ꝓpter hoc iuit ad illū locū: itio eius ad illū locū propter hoc quod accipiet suam pecuniā: fuit accidēs: & hoc erit qñ itio eius ad illū locum non fuerit cōsueta ei necp necessaria: & finis. i. accipere pecuniā nō est ex causis quæ sunt in ipsa natura rei: sed ex causis quæ sunt su. si igit fuerit p voluntatē: & itio illic fuerit ꝓpter hoc semp aut in maiori parte: tunc accipere pecuniam non erit casu.

Differētia aūt inter hæc duo. i. inter casum & ex se. D. d. in hoc autē loco. i. qd declaratū est ex eis est. qm collocant in causis quę sunt propter aliqd. s. agentibus. hæc eñ ita se habet ad illa: sicut genus: & illud qd habet se ad illā: sicut differētia est vt: sint causæ agētes p accidens. ꝓpter aliqd esse causas alicuius p accidēs: & sunt illa quæ dicunt casu esse ibi: & si sciret tūc iret ad illū. accidit igit illi hoi rēdere ad illū locū ad faciendum aliud: cuius consuetudo fuit vt fieret in illo loco. iste igit hō quādo rēderet ad illū locū & inuenerit suū debitorē in illo: & acceperit pecuniam ab eo: dicē cp inuētio eius fuit casu: & manifestū est cp cū exiuit ad illū locū nō intēdebat accipere pecuniā. exitus igit ei⁹ ad illū locū fuit causa acceptionis pecuniæ p accidēs: ego volūtas ei⁹ non intendebat accipere illā pecuniam: & hoc intēdebat cū dixit: non est ex causis quæ sunt in ipsa natura rei. i. in natura exitus ad illum locum: cum non sit consuetudo ad inuentendū debitorē illic: sed est causa per accidēs cū nō cogitabat necp intendebat illud: & tunc dicit qd acceptio pecuniæ est per accidēs. si aūt itio eius ad illū locū fuit ad hoc vt inueniret suum debitorem in illo loco: quia debitor est assuetus inueniri illic aut semper: aut in maiori parte: & inuenit illum: tunc itio erit causa acceptionis pecuniæ ꝓper se: & nullus dicit quod acceptio pecuniæ fuit per accidens: & hoc intendebat cū dixit. si igitur fuerit per voluntatē &c. i. si igitur itio eius ad illū locū fuit per volūtatē ad accipiendum

51

Universidad de Deusto
Biblioteca

piendum illic pecuniam a debitore: quia consuetudo est vt illic accipiatur pecunia ab eo semper: aut in maiori parte: & inuerit & acceperit pecuniam ab eo: tunc non dicetur quod acceptio pecuniæ fuit per accidens: & causa virtualis est vana: & est ratio: causæ igitur agentes colloquitur in casu: & ex anima cum fuerint causæ alicuius per accidens.

M Manifestum itaq; quod fortuna causa sit secundum accidens in his quæ in minori sunt secundum propositum eorum quæ propter hoc sunt: vnde circa idem & intellectus et fortuna est propositum enim non sine intellectu est.

Quid sit fortuna.

Circa idem & intellectus & fortuna versatur.

Declaratum est igitur quod casus est causa per accidens in rebus quæ sunt voluntarie: & ex eis quæ sunt propter aliquid: & ideo cognitio & casus sunt in eodem: voluntas enim non est sine cognitione.

52 N Declaratum. Hæc est diffinitio casus secundū quod apparuit ex sermone prædicto: & dixit: quod est causa per accidens: vt distinguat illud & causam essentialem: & cum dixit. in rebus quæ sunt voluntarie: intendit in rebus paucioribus quæ sunt voluntariæ: & est differentia qua distinguitur subiectum casus ab eo in quo non contingit casus: & cum dixit. ex eis quæ sunt propter aliquid. distinguit inter ipsos & actiones ociosas. per has igitur tres differentias perficitur diffinitio guat casum ab eo quod fit ex se. & forte tacuit hoc: quia notum est q illud quod fit ex natura in hoc est: sicut illud quod fit ex voluntate.

O Deinde dixit. & ideo cognitio & casus sunt in eodem. i. & quia casus est causa per accidens in rebus quæ sunt a voluntate & propter aliquid. ideo subiectum casus & cognitionis est idem: quoniā subiectū casus & voluntatis est idem: & voluntas non est extra cognitionem. & similiter intelligendum de natura. s. q; subiectum casus & rerum intentarum in eis est idem.

Volūtas nō est extra cognitionem. idē. 12. met. com. 39.

Infinitas quidem igitur causas necesse est esse à quibus vtiq; fiat quod est à fortuna. vnde videtur fortuna infinita esse & im

P manifesta homini: & est vt nihil à fortuna videbitur vtiq; fieri. omnia quidem enim hæc recte dicunt: quoniam rationabiliter est quidem enim vt fit à fortuna: secundum accidēs em̄ fit.

Et causæ ex quibus est illud quod est casu: necesse est vt sint non terminatæ: & ideo existimatur quod casus etiam est non terminatus: neq; manifestus homini. & quodammodo rectū est existimari quod nihil fit casu: quoniam omnes isti sermones, quia sunt recti, sunt necessarij in illo. est enim hic modus tendens eius quod fit casu: & quoniam non fit, nisi per accidens.

35 Q Et causæ quæ sunt casu non sunt terminatæ: quia sunt causæ per accidens: & vt in paucioribus: & intendebat per hoc notificare quod cognitio non continet casum: & quod nulla scientia speculatiua perficiatur de illo: cum nullum ens intentum naturaliter proueniat ex eo: & enti-

Nulla scientia speculatiua

entiū quæ sunt ab eo nō possunt habere causas terminatas. deinde. d. necesse est vt non sint terminatæ. i. in se. i. extra mentem: cū nō sint causæ vt in pluribus: neq; in paucioribus eorum quæ fiunt ex eis. D. d. & ideo existimatur &c. i. qd' scientia eius est non terminata apud nos: quoniam ex eo quod in se est non terminata: ideo scientia eius est non terminata. deinde. d. & rectum est quodammodo existimat &c. propter latentiam suę naturæ existimat ipsum non esse. & causa latentiæ eius est per accidens: & quod est per accidens est in minori parte: & quod est in minori parte existimatur non esse: & hoc intendebat cum dixit. est enim hic modus &c.

ua plerumq; de ente per accidēs. idē 6. me. te. 64.

Et est causa sicut accidens fortuna: vt autē simpliciter nulli? R vt domus edificator quidem causa est: secūm accidēs autem tubicen. & venientem referendi argentum non huius causa venientem infinite sunt multitudine. etem̄ videtur aliquid volēs & persequens & fugiens & visurus.

Casus igitur est causa secūm q̄ est accidens. simpliciter autē nō est causa alicuius omnino. Verbi gratia. quoniam causa domus est ædificator per se: per accidens vero musicus: & hominem ire ad aliquē locum: donec apprehendat pecuniā: absque eo q̄ propter illā pecuniam iuit ad illū locū, habet causas infinitas: verbi gratia: velle inuenire illic aliquam amicū: aut quærere fugientem. aut fugere quærentem.

Casus. Quod casus est causa agens per accidēs & nō simpliciter. causa enim essentialis est vna eius cuius est causa. causæ autē per accidens sunt infinitæ. Verbi gratia quoniam causa domus per se est ædificator: per accidens vero sunt infinite. Verbi gratia musicus & medicus: & similiter causæ casus sunt infinitæ. ire enim ad aliquem locum vbi contingit inuenire debitorem a quo apprehenditur pecunia habet causas infinitas. vadit enim illuc propter causas diuersas. Verbi gratia ad quærendum aliquem amicum aut fugiendum aliquem amicum. Et iste sermo est quasi in prima figura: & vna propositio eius est: qd' illud quod est casu habet causas infinitas. secunda autem quod causæ infinitæ collocātur in causis quæ sunt per accidens & concluditur quod casus est causa per accidens. Exemplum igitur quod induxit de domo & ædificatore induxit ad verificandum maiorem propositionem. & exemplū quod induxit de debitore induxit ad verificandum minorem.

54 S Causa essentialis est vna eius: cuius ē causa. sed causæ p accidēs sunt infinite.

Et dicere aliquid extra rationē fortunā rectē est. ratio em̄ est T aut eorum quæ semper sunt: aut eorum quæ sicut frequenter: fortuna autē est in his quæ præter hæc. Quare quoniā infinitæ quæ sic causæ sunt: & fortuna infinita est. Tamē etiā in quibusdam dubitabit vtiq; aliquis: nunquid igitur contingentia causa vtique fiant fortunæ vt sit in terris spiritus & æstus: sed non V depilari. sunt autē vt sanitatis aliæ alijs proximiores quæ sunt secundum accidens causarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum igitur causæ quæ sunt secundam hunc modam sunt non terminatæ casus etiam est non terminatus: sed homo dubitat in vnaquaq; earum vtrum causæ casus sunt quæcūq; causæ sint ex eis ex quibus fit aliquid casu. Verbi gratia quod causa sanitatis fuit aduentus venti & solis: non euacuatio. causæ enim quæ sunt per accidens quædam sunt propinquiores quibusdam rebus.

55 X Cum igitur. Hoc quod dicit manifestum est per se: quoniā cū causæ fuerint nō terminatæ: causarum etiam erit non terminatum: sed licet hoc concedat quod causæ casus sunt nō terminatæ: & dubitat in causis vnius cuiusq; eorū quæ sunt quæ eorum attribuitur casui & quæ non: q̄n quia causæ casus sunt causæ per accidēs & causæ quæ sunt per accidēs quædā sunt propinquæ: & quædā remotæ, remotæ autem magis sunt de capitulo accidētis quam propinquæ: & magis sunt propinquæ de eo quod est per se. ideo considerans revolvit se in istis causis. Cū aūt differētia fuerit manifesta in eis non revolvetur. s. inter causam essentialem & accidentalem. vt cum dicimus q̄d causa sanitatis casualis est aduentus venti & solis non euacuatio. manifestum est enim q̄d aduentus venti est causa sanitatis per accidens. euacuatio autem per se. exemplum igitur q̄d induxit non est de causis quæ faciunt dubitare de casu: sed de eis quæ nō faciunt dubitare: & induxit exemplum loco secundi modi & quasi dicat: & causarum in quibusdam dubitatur & non possunt distingui ille quæ sunt casu ab illis quæ sunt per se. & quædam non: vt cū dicitur quod causa sanitatis fuit aductus venti & solis: non euacuatio. D. induxit causam dubitationis accidētis in istis causis: & dixit: causæ eius quæ sunt per accidens &c. hoc est ita: quoniā cum in quolibet genere sunt aliqua nota naturaliter & aliqua ignota: & casus est vnū genera entium: accidit in eo etiam tale accidens. s. quoniam in eo est q̄d est manifestum per seipsum esse causam: & q̄d non est manifestū per se.

Themistius vero exponit hoc capitulum: ita q̄ intendebat notificare quod causæ casus quædam sunt propinquæ. & quædam remotæ: & quod hoc intendebat per exemplum dixit: vt cum dicitur q̄d causa sanitatis fuit aduentus venti &c. quasi intendit quod alterum istorum est propinquius reliquo. Et in quibusdam libris inuenimus nō abradere caput: & secundum hoc quod intendit quod causæ remotæ quę sunt per accidens non numerantur in causis casus. abradere enim caput est causa casualis remota. sol autem & ventus est causa propinqua.

Y Fortuna autem bona quidem dicitur cum bonum aliquid euenit. praua autem cum prauum aliquid. Eufortunium autem & disfortunium est cum magnitudine habentia sunt hæc vnde & secus paruum malum aut bonum accipere magnum vt discontingere: aut eucōtingere est: quoniam sicut est dicit intellectus. quod enim est ad parum tanquam nihil detrahere videtur. Amplius autem incertum eufortunium rationabiliter est. fortuna enim incerta est. neq; enim vt semp̄ neq; vt frequenter

Z Id quod p̄ pe est nihil distare videtur.

quenter posibile est quæ sunt a fortuna nihil.

Et dicitur quod casus est bonus cum finis eius fuerit laudabilis: & dicitur quod est malus quādo finis eius fuit illaudabilis: & dicitur bonitas casus & malitia casus: quando isti fines fuerint maximi: & ideo qui fere venit ad maximum malum: aut maximum bonum: dicitur fortunati casus aut infortunati. Intellectus enim profert res secundum quod sunt aut fere. illud enim quod diminuitur quasi nihil est: sed fortunitas casus est res non certa. quod enim fit casu non est semper: neque in maiori parte.

Et dicitur q̄d casus est bonus cū fuerit laudabilis: vt cum finis eius 56
fuerit laudabilis: & ecōtra. bonitas aūt casus est q̄n illud laudabile fuerit maximū & similiter malitia casus dicitur q̄n illud illaudabile fuerit maximū. Et quasi intēdit q̄ bonitas & malitia casus vsitantur quādo casus fuit maximus magis q̄ vsitantur bonus casus & malus casus: & forte hoc est in vsu hominū. D. d. & ideo qui fere venit &c. i. & p̄ pter hoc q̄d diximus q̄d malitia & bonitas casus dicitur in maximis casibus. ideo dicitur in eo qui fere venit ad maximū malum: & euadit ab ipso quod est fortunati casus & qui fere venit ad maximum bonū: & nō attingit ipsum: dicitur q̄ est mali casus. illud enim quod est propinquū ad habendum: & existimat oīno habere: est apud intellectū quasi habitū. & hoc intēdebat cū dixit. intellectus em̄ &c. i. & homines tenēt illa quæ sunt propinqua ad habēdū quasi habita: quia intellectus p̄fert res secundū q̄ sunt in se. sed forte diminuit in aliquo modico: & existimatur quod nō diminuit in aliquo: sicut accidit in istis rebus quæ sunt propinquæ ad esse. deinde impediuntur a casu. intellectus em̄ ponit eas quasi existētes. Et induxit totū hoc ad demonstrandū q̄ nō dicunt malitiā & bonitatē casus nisi de finibus existentibus in actu: aut de illis quæ sunt quasi existentes in actu. Deinde dixit: sed fortunitas casus est nō certa res: & dixit hoc ne homo decipiatur in sua vita humana ex hoc quod accidit ei de bonitate casus.

Determinat in quo differunt casus & fortuna. Cap. vj.

A Vnt quidem igitur ambo causæ quemadmodū dictum est secundum accidens & fortuna & casus in contingentibus fieri: neq; simpliciter: neq; sicut frequenten & eorum quæcunq; vtiq; fiunt propter aliquid. Differunt autē quoniā casus in amplius est: quod enim est a fortuna, est & a casu. hic autem nō omnis a fortuna est. fortuna quidem enim & quod a fortuna est quibuscūq; est eucontingere vtiq; inerit & omnino actus est.

Casus igitur & ex se ambo sunt causæ p̄ se accidēs in rebus cōtingētibus non simp̄r: neq; vt in pluribus: & istorum in eis quæ sunt propter aliquid. Sed differunt quoniā ex se dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

de pluribus eis de quib⁹ dicitur casus. omne esse qđ est casu, ex se est: & non omne quod est ex se, est casu. casus em & illud qđ est casu inueniuntur in rebus in quib⁹ põt contingere bonitas casus: & vniuersaliter in rebus quæ possunt operari.

57 CAsus igitur. Cũ declarauit naturam communem casus & eius quod est ex se incepit dare differentiam inter illa: & primo dedit diffinitionem continentem illa. Et dixit: casus igitur: & ex anima &c. id est & intendit per contingentia: & per hoc quod dixit non simpliciter, id est non illa quæ sunt necessaria: neq; illa quæ sunt in maiori parte: sed in eis quæ sunt neq; necessaria neq; vt in plurib⁹: & ex istis etiam eis quæ sunt propter aliquid. Deinde dixit: sed differunt &c. id est & ex se dicitur magis generale quã casus. omne esse casu: sed nõ secũdũ quod illud qđ est ex se est quasi genus eius quod est casu: sed ex se. & casus in rei veritate sunt duæ species. quarum altera est in rebus voluntarijs: & secunda in rebus naturalibus: sed dicitur vno nominum istarum duarum specierum communiter & proprie: & est ex se: quando igitur significat casum in rebus naturalibus tantum & quandoq; significat casum in rebus naturalibus & volũtarijs. casus autem nõ significat nisi illud quod fit in rebus volũtarijs tantum. Deinde dixit casus enim &c. casus enim significat illa in quibus casus potest dici bonus & sunt vniuersaliter res operatiuæ.

B Vnde necesse est circa practicam esse fortunam. Signum autem est quod videtur idem esse felicitati aut prope. felicitas enim praxis quædam est: eupraxia enim est quare quibuscunq; que non contingit agere: neque a fortuna aliquid facere. Et ideo necesse est vt casus sit ex rebus quæ fiunt. Et signum eius est: quoniam existimatur quod bonitas casus & fortunitas maximorum est aliqua operatio. crescit enim in operatiõe: ex quo sequitur: vt quicquid nõ intendit operationem: impossibile est vt faciat aliquid casu.

Felicitas q̃dam praxis est.

58 Et ideo. Et quia bonitas casus inuenitur in rebus voluntarijs: necesse est vt casus sit in rebus voluntarijs non naturalibus. Deinde dixit & signum eius est: quia existimatur &c. id est & signum eius quod bonitas casus est in rebus operatiuis est: quoniam bonitas casus est fortunitas eorum qui maximam habent fortunitatem. fortunitas autem non est nisi in actionibus. nihil enim aliud est nisi actiones finium laudabilium. & hoc intendebat cum dixit. inuenitur enim in operatione.

Fortunitas non est nisi in actiõib⁹.

C Et cum declarauit quod bonitas casus est fortunitas: & fortunitas non inuenitur nisi in homine: ergo casus non inuenitur nisi in actionibus hominis voluntarijs tantũ. & ideo dixit post ex quo sequitur &c. id est cum posuerimus quod casus inuenitur in rebus voluntarijs: sequitur vt omnia quæ non habent voluntatem neque intentionem: vt non habeant casum.

Idẽ. 2. met. com. 39.

D Et ꝓpter hoc neq; ꝙ inanimatũ nihil; neq; infans: neq; bestia: neq; facit à fortuna: quoniam non habent propositum: neq; eufortunium neq; infortunium inest his nisi secũdum similitudinem: sicut dixit Protarchus eufortunatos esse lapides ex quibus sunt are cum honorentur: copulati autem his conculcantur, pati autem à fortuna inest quodammodo & his: cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna, aliter autem non.

Fortuna nõ est in rebus anima carentibus neq; in infantibus neq; in brutis.

Et propter hoc nihil agit casu aliquid illud quod non habet animam neq; brutum: neq; infans: quoniam non habent electionem: neq; habent fortunitatem casus: neq; infortunitatem nisi secundum similitudinem secundũ quod dixit Protarchus quoniã lapides ex quibus fiunt idola, sunt fortunati: quia sunt glorioſi, & alĩ lapides incedunt super ipsos, passio enim casus est istius etiam quodãmodo quando aliquod agens egerit aliquid casu: alio vero modo non.

59 Et propter. Cum declarauit quod casus est in rebus quæ sunt secundam cognitionem, incepit declarare quod sequitur ex hoc vt casus nõ inueniatur in aliqua operatione rerum non animatarum, & non habentium cognitionem. Et dixit, & propter hoc &c. id est, & propter hoc quod declaratum est quod casus est in actionibus intentis: manifestum est quod casus non inuenitur in rebus carentibus anima neq; in animalibus brutis: neq; in infantibus: quia non habent cognitionem.

Deinde induxit exemplum, & dixit & in istis non inuenitur casus: quia fortunitas aut infortunitas non attribuitur alicui istorum nisi trã sumptiue, scilicet secundum passiones contingentes eis ex habentibus voluntatem vt accidit quibusdam lapidibus vt fiant idola glorificata: aut altaria, & hoc intendebat cum dixit. passio autem, est casus istorum, id est, quoniam non habent casum in actione: sed in passione: sed actiones eorum: quorum actionibus accidit casus, & sunt habentes voluntatem.

Sed casus est in alĩs animalibus & inanimatis vt equus casu venit: quoniam saluatus est quidem veniens: non saluus autem causa venit & tripoda casu cecidit: stat quidem enim causa sedendi: sed non causa sedendi cecidit.

B Ex se autem est in alĩs animalibus: etiam in pluribus carentibus anima. Verbi gratia, quoniam dicimus quod equus venit ex se, & saluatur ex suo aduentu: sed aduentus eius ad nos non fuit propter suam salutem, & dicimus quod scamum habens pedes cecidit ex se super suos pedes: ita vt sit aptum vt se deat quia sup ipm: sed cadere nõ fuit vt quia sederet sup ipm. 60

Vult narrare quod ex se inuenitur in operationibus carentiũ voluntate: vt accidit equo quem cepit inimicus qui euasit ad nos, & fugit ad nos propter cõsuetudinẽ. & accidit ei saluari ex se, dicimus: eũ qđ iste equus saluat ex se: quia nõ intẽdebat per ipũ aduẽtũ salutẽ, & similiter

quãdo accidit vt cadat scamnũ super suos pedes: ita⁊ qđ sit aptũ vt sedeatur super ipsum, dicim⁹ eũ qđ ipsum cadere super pedes fuit ex casu.

F Quare manifestũ est ꝙ in his quæ simpliciter propter aliquid sunt cum non accidẽtis causa fiunt: quorũ extra est causa tunc à casu dicimur: à fortuna autẽ eorum quæcũq; à casu fiũt propositorum in habentibus propositum.

Casus est inopinatæ rei euentus.

Manifestũ est igitur ex hoc quod illa quę sunt simpliciter & propter aliquid: cũ nõ fuerit propter aliquid illud ꝙ accidit ex eis ex causa intrinseca dicitur esse ex se, & ꝙ ex istis quæ fiunt ex se sunt ex habentibus voluntatem, & per voluntatem dicitur esse casu.

61 Et cũ ex se est causa per accidẽs & est ex causis quę sunt propter aliquid manifestũ est qđ illa quæ sunt ꝓpter aliquid simpliciter quando ex eis nõ fuerit illud propter qđ fuerint: sed ex eis fuerit aliquid quod innatũ est prouenire ab alijs extrinsecus essentialiter: manifestũ est qđ illa dicũtur fieri ex se, & si illa fuerint actiones habentiũ cognitionẽ & prouenĩãt ex cognitione, & dicũtur proprie casus, & si fuerint actiones nõ habentiũ cognitionẽ & prouenĩunt ex habẽtibus cognitionẽ: sed nõ ex cognitiõe dicũtur cõmuniter ex se. Et cũ dixit, quæ sunt simpliciter propter aliquid, intẽdebat quæ in sua natura & sua substantia sunt propter aliquid nõ secundũ quid, & quasi intẽdit hic per simpliciter communitatẽ & vniuersitatẽ. Deinde dicit cum nõ fuerint propter aliquid, id est cũ nõ sequitur illud propter qđ fuerint. D. d. qđ aũt accidit &c. id est, qđ autẽ sit ex talibus ex eis: quorũ cause essentiales sẽs extrinsecæ, illud dicitur fieri ex se: cũ nõ inuenitur a causis a quibus innatum est inuenirĩ: sed a rebus a quibus non est innatum est inueniri innatum, & secundum hoc dicimus in istis causis quod sunt ex se.

G Qđ aũt est quod vanũ est: quoniã dicitur cũ nõ fiat, quod propter aliud illius causa: vt ambulare depositionis causa est, si vero nõ fiat ambulãti: frustra dicimus ambulasse, & ambulatio vana tanquã hoc sit frustra quod aptũ natũ est alterius causa cũ non includat illud: cuius causa erat aptum natũ: quoniã si aliquis se balneatum dicat frustra: quia nõ defecit sol: derisio vtiq; erit: non enim erat hoc propter illud. Et ⁊ signum eius quod diximus est: quod dicitur aliquid esse ociosum quando aliquid quod est propter aliud nõ est propter illud aliud. V. g. quoniã si homo ambulat ad laxandũ ventrẽ & nõ laxatur: dicitur ꝙ ambulauerit ociose: & ꝙ eius ambulatio fuit ociosa, hoc enim est ociosum scilicet vt illud quod innatũ est peruenire ad aliud: nõ perueniat ad illud propter ꝙ fuit: quoniã si aliquis dixerit ꝙ introitus in balneũ fuerit ociosus: quia sol non eclipsatur: sermo eius erit risibilis: quoniam hoc non fuit propter illud.

Qđ uid frustra sit.

Et

Et signũ qđ illud qđ est ex se: inuenitur a rebus quæ nõ sunt innatæ vt ab eis inueniatur illud qđ attribuitur casui: quãdo ab eis inuenitur aliud casu in loco finis intentæ est quoniã ista dicũtur fieri ociose, ociosum enim dicitur in rebus quæ sunt propter aliud: sed ab eis nõ inuenitur illud. Verbi gratia quãdo, homo ambulat ad laxãdũ ventrẽ, & nõ laxat, tunc enim dicitur qđ eius ambulatio fuit ociosa illa autẽ quæ nõ sunt propter aliqua cũ nõ sequũtur se adinuicẽ: nõ dicũtur fieri ociose, si enim aliquis dixerit quod introitus balnei fuerit ociosus: quia sol nõ eclipsatur esset derisibilis, eclipsis enim nõ sequitur introitum balnei. Et cum declarauit quod ociosa est illa causa a qua non inuenitur eius finis & vult concludere ex⁊ hoc: quod ex se⁊ inuenitur a talibus causis: induxit minorẽ propositionẽ, & est qđ ex se est frustra. 62

Sic igitur casus iuxta nomen est cum ipsum frustra fiat ceciditenim non percutiẽdi causa lapis ab eo, igitur quod automatũ cecidit lapis: quia cadit vtiq; à quodam & percutiẽdi causa.

Et similiter est de automato, id est, ex se: quoniã secũdũ suũ nomen non est nisi quando fuerit automatum, id est, quando res fuerint frustra. Verbi gratia, quoniã si lapis cecideritet interfecerit: tunc ipsum cadere non fuit ad interficiendum ex se igit cecidit adeo ꝙ interfecit: quoniã possibile esset vt aliquis ꝓñceret ipsum & intendisset propter ipsum interficere.

Dicit, & similiter est de automato, id est, ex se, & intẽdit quoniã est frustra, hoc enim nomẽ deriuatur apud eos ab hoc aduerbio frustra, & dicunt quoniã ex se est frustra, & illud quod est frustra est illud: cuius finis non est ab eo, ergo ex se fit ex rebus ex quibus nõ inuenitur ea rum finis. Deinde induxit exẽplũ quo declarauit quod illud qđ fit ex se: innatũ est inueniri per se ab alijs, & dixit. V. g. quoniã si lapis ceciderit & interfecerit hominẽ: hoc erit ex se cum lapis per suum descensum ad inferius non est innatum interficere hominem, ergo hoc fuit ab alio a quo nõ est innatũ fieri, est enim innatũ fieri a lapide si aliquis homo proiecerit lapidem ad interficiendum alium hominem. Et debes scire quod res fiunt frustra: quãdo ex eis nõ inuenitur aliquid, & tunc dicuntur frustra in rei veritate, & quãdoq; inuenitur ex eis aliquid: sed non fuit propter illud & hoc est illud quod deriuatur ab hoc aduerbio frustra in idiomate græcorum. 65

Maxime autem separatum est à fortuna in his quæ natura fiunt, cum enim fiat aliquid extra naturã: tũc à fortuna. Sed magis ab eo quod per se frustra est factum esse dicimus. Est autẽ & hoc alterum: huius quidem⁹ enim exterius est causa, illius vero interius.

Et hoc magis differt ab eo quod est casu in rebus quæ sunt per naturã: cũ enim fuerit in cursu extra naturã: tunc non diceretur esse casu, sed digniusdiceretur ex se: sed hæc est alia intentio naturæ ab illa: illud enim causa eius est extrinseca, hoc

autem causa eius est intrinseca.

64 Et diuersitas eius qđ est ex se: ab eo qđ est casu: magis apparet in rebus naturalibus scilicet qđ hoc magis apparet in naturalibus quã in habentibus animas irrationabiles, naturalia enim quãdo currũt extra naturã vt generatur homo habẽs sex digitos: nõ dicimus qđ accidit ex fortuna: sed ex se. D.d. sed hic est alius modus naturæ, causa enim illius est extrinsecus, & hominẽ generari cum sex digitis est ex materia.

L Vid igitur sit per se frustra, & quid fortuna dictũ est, & quid abinuicem differant. Sed modorũ causarũ in quibus est, vnde principiũ motus vtrũ cp ipsorum est: aut enim eorũ quæ sunt à natura causa aliqua est: aut eorum quæ sunt ab intellectu causa semper est: sed eorũ multitudo indeterminata est. Iam narrauimus ex se: quid sit, & casus, & in quo differũt, & vtrũcp collocatur ex modo, secundũ quẽ dicitur causa in modo cõtinente illud ex quo est principium motus, illud enim cp est per naturam: aut per cognitionẽ semper est causa: sed numerus istorũ non est numerabilis neq; determinatus.

65 Ex hoc habet qđ natura & intellectus sunt M effectiua omniũ eorũ quę cõstãt.

INcludit hic illa quæ iam declarauit de casu ex se, & dixit, iam igitur narrauimus, id est, cõmuniter in quo differunt, id est, secundum vocẽ & secundũ rem, & est declaratum quod vtrũcp collocatur de speciebus causarũ sub specie quæ est illud ex quo est principium motus & est causa mouẽs & agens. D.d. qđ cũ sit per naturam & id est, & hoc est ita quoniã omne cp fit casu fit aut à causa naturali: aut a causa voluntaria: cũ non sit hic tertia causa agens, alia ab istis duabus causis. Deinde dicit sed ista sunt innumerabilia & nõ terminata. id est, sed cause rei quæ fit casu: licet sint ex causis agẽtibus tamẽ sunt nõ terminatæ & innumerabiles: quia casus fit ex' eis per accidens & nõ sunt innatæ vt sequatur ab eis nisi illud quod impeditur a casu, & est aliquo perueniens a natura per se aut a cognitione.

N Nihil per accidẽs prius est his q̃ sunt per se idem. 4. meta. com. 14. Et pri. cęli. 14. & 4. physi. 43.

Quoniã autẽ sunt casus & fortuna causæ eorũ: quorũ vtique aut intellectus fiat causa: aut natura. aut natura: cũ secundõ accidens causa aliqua fiat horũ ipsorũ: nihil autẽ secundũ accidẽs prius est his quæ sunt per se manifestũ est cp neq; per accidens causa prius est ea quæ est per se. Et quia ex se & casus sunt duę causę rerũ: quarũ causę sunt intellectus & natura. & est eã illarũ earũdem rerum per accidens, & nihil quod est per accidens est prius illo quod est per se: ita quod sit hoc etiam necessarium in causa: manifestum est quod causa per accidens non præcedit causam per se.

66 Quia casus & ex se sunt duæ causę scilicet natura & intellectus sunt causę duæ hoc modo scilicet secundum quod dicuntur causę casus per accidẽs & nihil qđ est per accidẽs est prius illo qđ est p se: manifestũ est qđ causa quę est per accidẽs nõ est prior causa quæ est per se.

Posterior itaq; est casus & fortuna intellectu & natura. quare si quã maxime celi causa est casus: necesse est prius causam intellectum & naturam esse: & aliorũ multorũ; & huius ost.

Ex se igitur & casus sunt posteriores ab intellectu & natura ex quo sequitur si causa celi proprie est ex se vt necessario intellectus & natura sint duæ causæ prius celi & aliarum rerum.

Cum declarauit quod ex se: & casus sunt posteriores in hoc cp sunt causæ ab intellectu & natura: & dixit. ex quo sequitur si intellectus & natura sunt duæ causæ secundũ quas casus & ex se vt prius sint causæ celi per se & aliarum prius quã celi: & totum hoc est impossibile. 67

Determinat qđ causæ nõ sunt plures quã quæ sepius dictæ sunt: & qđ physicus: ex oĩb⁹ causis demõstrat. CAP. VII.

QVæ autẽ sunt causæ: & qđ tot sunt numero, quot diximus, manifestũ est: tot eñ secundũ numerũ, ppter qđ cõprehendit: aut eñ in qđ qđ est reducit, ppter qđ vltimũ in immobilib⁹ vt in mathematicis: in diffinitione enim recti aut commensurati: aut alius cuiusdã reducitur vltimũ. Et manifestũ est quod hæ sunt causæ existẽtes: & quod sunt tot quot dixim⁹. quęstio eñ p quare cõtinet istũ numerũ. quare eñ aut reducit ad qđ est res: & est vltimũ eorũ ad quæ reducit in reb⁹ immobilib⁹. V.g. in mathematicis: non enim reducuntur nisi ad diffinitionem recti: aut simetri: aut ad aliud ab istis. A

CVm posuit pri⁹ qđ genera causarũ sunt quatuor: & notificauit quod casus & fortuna nõ sunt aliæ causæ ab illis: & quod collocantur in genere quod est mouens. s. in eo quod est per accidẽs nõ per se reuertus est ad certificandũ causas esse quatuor. Et dixit. & manifestũ est &c. id est & declarauit qđ hic sunt⁹ causæ existẽtes: & sunt tot quot diximus. Qrere eñ per hãc cõiunctionẽ quare nõ vsitat nisi istis quatuor modis nõ in pluribus & quod vniuersaliter cõtinet interrogatio istum numerũ: & cum narrauit hoc dixit. quare enim aut reducit &c. id est interrogare enim per quare: aut respondere ei est aut per quid est. i. per causam formalẽ. ista em causa est vltimũ eorum ad quæ peruenit interrogatio per quare in rebus immobilibus, & apud illam cessat quæstio & responsio. Et intendit per res immobiles ea quæ sunt in materia secundum esse: non aũt secundũ diffinitionẽ: sicut est diffinitio in mathematicis. ista em considerant de formis: & ideo causæ in eis sunt secundũ formã: & deinde induxit exemplum de mathematicis: & dixit. V.g. &c. i. V.g. quæstiones accidentes in mathematicis: quoniam omnes reducũtur ad diffinitionem vt ad diffinitionẽ simetri & asimetri: aut recti aut circularis: aut aliud ab istis. B

Aut in mouentẽ primũ: vt ppter qđ certauerunt: qm̃ foras ti sunt: aut alicuius gratia; vt dominentur: aut in his quæ fiunt

materia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

materia: quot quidē igitur causæ hæ & tot sint manifestū est.

Aut reducitur ad primū motorē. V.g. quare pugnāt: dicetur quia deprædabātur aut reducitur ad illud propter quid. V.g. vt regnarent: aut reducūtur in rebus generabilibus ad materiam: apparet igitur quod causæ sunt quatuor & quot sunt.

69 Hoc quod dixit manifestum est per se: & est declaratio ad confirmandum per syllogismum dialecticum: dialecticus enim ponit quod interrogatio per quare reducitur ad istos quatuor casus: ita quod hoc C est manifestum per se. Et sermo componitur sic: causæ sunt illæ quæ inducuntur ad quare. Et illa quæ inducuntur in responsione ad quare sunt quatuor. Ergo causæ sunt quatuor. Et exemplum responsionis ad quare secundum materiam cum dicitur: quare corrumpitur animal: est cum dicitur: quia compositum est ex contrarijs.

D Quoniā aūt causæ quatuor sunt: de oīb⁹ erit physici cognoscere: & in oēs inducēs ꝓpter qd demonstrabit physice materiā specifice monstrē: & quod est cuius causa. Veniūt aūt tres in vnam multotiens: quod quidem enim quid est: & quod cuius causa vna est: quod vero vnde motus principium specie eadē est his: homo enī hoīem generat. Et qa causæ sunt ītuor oportet naturalē scire oēs, & reducere q̄stionē p̄ quare ad illas oēs, & cōpellere rēspōsionē de eis secūdū materiā & formā & motorē & ꝓpter quid. Et multotiens reducūtur tria ad vnū: quod enim est aliquid est: & etiā illud propter qd est: & illud ex quo primo est motus est in forma: & hoc est vnum: homo enim generat hominem.

Tres causæ multotiens coincidunt in idē. s. forma efficiēs & finis ideo efficiens & materia nō coincidunt nec etiā materia coincidit 70 dit cū alijs causis.

Quod oportet naturalem dare in responsione ad quare: omnes causas quatuor: quoniam in scientia naturali apparet materia: & in quo est materia sunt omnes causæ. Deinde dixit, multotiens reducuntur tria ad vnum, id est & accidit in scientia naturali vt tres causæ, scilicet agēs & forma & finis sint vnum secundum subiectum: & plures secundum diffinitionem: & hoc accidit: quoniam cum naturalis voluerit reddere causas generationis non causas generabilium: & generatio est ab æquali in specie. Verbi gratia, quoniam homo generatur ex homine: ideo generans & generatum sunt vnum secundum formam: & forma generata est finis motus materiæ ab agente: & sic ista forma erit agens & finis & forma: & quia hoc non est verum in rebus quæ non generantur ab æquali sibi in specie: neq; in finibus rerum generabilium: ideo finis generationis est alia a fine generati. Verbi gratia, quoniam finis hominis in generatione est innentre suam primam perfectionem & finis eius secundum quod est ens ipsum esse in sua vltima perfectione: & ideo dixit: & multotiens: & intendit per illa tria agens & formam & finem: sicut diximus.

In quo est materia sūt oēs causæ.

F

G Physicꝰ cōsiderat quæcunq; mota mouēt quacunque autem habentia motū: neq; principia motus mouent: sed immobilia sunt. Vnde tria negocia sunt: hæc quidē circa immobile: alia vero circa mobile quidē incorruptibile: quædā aūt circa corruptibilia. Et vniuersaliter omne quod cū mouet mouet: quod aūt nō est ita: nō est de scientia naturali. Omne enī quod est huiusmodi non mouet: quia in eo est motus: aut principiū motus: sed mouet quia est immobile. Et ideo modi scientiæ sunt tres. Vnus enim considerat de eo quod mouetur: sed est corruptibile. Secundus autem considerat de eo quod mouetur: sed non est corruptibile. Tertius autem considerat de eo non cor rumpitur neque mouetur.

Omne quod cum mouet mouetur. Quæruntur in eo quatuor causæ cum sit de scientia naturali: quod autem mouet: sed non mouetur: neq; ex alio est mouens & non motum: & ista est forma abstracta a materia. Deinde dixit, non mouet: quia in eo est motus &c. Id est non mouet: quia est motum ab alio: & non est motum ex se. Hoc autē a qđ dixit quod modi scientiæ sunt tres habet quæstionem. Vnus enim modorum trium scientiæ est scientia quæ considerat de rebus mobilibus: & est scientia naturalis. Secundus est qui considerat de rebus immobilibus sed sunt immobilibus: & est in scientia mathematica: mobilia autem corruptibilia & mobilia incorruptibilia sunt vnius scientiæ: & ideo forte hæc non intendit dicere modos artium speculatiuarum: sed dicere modos entium diuersorum de quorū vnoquoq; oportet dicere per se. ista enim genera quæ dixit sunt genera diuersa: & scientia diuina b non considerat de rebus abstractis tantū: sed & de rebus existentibus secundū quod existūt. & ideo c cum ens diuidit secundum considerationē demōstratiuā intrabit vna natura in duas artes: vt consideratio mathematici & diuini de numero: & similiter cōsideratio mathematici & naturalis in corpore & linea & superficie: hæc igit nō intendebat diuidere artes: sed dicere genera entium quæ sunt diuersarū naturarum. & cum considerantur: inueniuntur sicut dixit tria.

Quare propter quid in materiā reducenti reddit: in eo quod quid est: & in primū mouens. De generatiōe aūt maxime hoc modo causas considerant: quid potest aliquid fiat: aut quid primū fecit: aut quid sustinuit: & sic semper quod consequenter.

Necesse est igitur vt responsio ad quare reducat ad materiā: & ad quid est: & ad primū motorem. Perscrutari enim de generatione est hoc modo: ita quod cōsideretur quid est post qd: & quid est primum quod egit: & quid recipit actionē: & similiter consideratur in sequentibus vnum post aliud semper.

Cū dixit quod naturalis perscrutat de quatuor causis: incepit pscrutari hæc & prīo de materia. necesse est igit & c. i. & oportet igit naturalē apud interrogationē p̄ quæ fidere p̄ materiā & p̄ primū motorē. cognitio enī generationis nō perficit nisi dando has duas causas. V.g. qm

H tem nō: non amplius physice sunt vide pro hoc cō. 11. primi huius.

a Consimile diuisionē scientiarū. vi 71 de. 6. meth. tex. com. 2.

b Scientia diuina non cōsiderat de rebus abstractis tm sed etiā de rebus existentibus secundūqđ existūt. op I positū. vide 7. meth. 53. vbi dicitur q̄ de existentibus nō est demonstratio neq; diffinitio.

c Cū ens dividit secundū cōsideration demōstratiuā in 72 trabit vna M neturaliduas

artes. consi
mile habet
supra.t.c6.
men.18.
Vidz consi
mile primo
de gene.cō.
14. Idē pri
mo ph. cō.
primo. Et
8.me. com.
11.
Ex hoc so
co patet deū
mouere vt
efficiens.
Considera
tio de quidi
tate primi
motoris nō
est natura
lis: sed solū

71
mō considē
rat de hoc
motore i p
bando ipm
esse tārum.
Idem supra
com.26.

O

Et primo
hui? cō. vlti
mo &.8. hu
ius cō.1. Et
primo de
ge.cō.14.
&.2.me.
com.4. Et
12.me.cō.
5.

quonia cū quærimus scire generationē hominis: primo quærimus ex
quo generat & a quo generatur. D.d. ita q cōsideremus &c.i. cū prius
tali fuerimus in aliquo genere de istis duabus causis oportet primo per
scrutari de primis causis illi? entis actiuis & passiuis. D. postea de aliis
causis secm ordinē donec perueniat ad causas rei propinquas. s. incipi
endo a primo motore. & pueniendo ad vltimū motorē: & sīr in cipiē
do a prima materia: & pueniendo ad vltimam materiā, pprā illi entis de
quo pscrutāt. & ideo oportet in hoc libro perscrutari de prima mate
ria & primo motore. D.d. & quid cū primū qđ egit &c.i. & incipiēs
mus apud cōsiderationē de istis causis & ordinē earum a primo agente
& a primo patiente. Deinde descendemus secundum cōsecutionem &
continuationem donec perueniamus ad causas propinquas.

Duplicia autem sunt principia mouentis: quorum alterum
nō physicum est: non em̄ habet motus principium in seipso:
huius autē est si aliquid mouet quod nō mouetur. sicut est qđ
& penitus immobile & omnium primum.

Prima principia sunt duo: vnum non naturale: quoniam in
eo non est principiū motus: & quod est tale mouet & nō mo
uetur: vt illud quod non mouetur aliquo modo omnino: & est
primum omnium rerum.

Cū declarauit qđ oportet naturalē cōsiderare de causis motuis in
cepit inducere modos eorū. Et dixit: q sunt naturalis: & nō natura
lis: & hoc intēdebat cū dixit nō naturalis: & intēdebat p hoc q cōside
ratio de qditate istius motoris nō est naturalis: sed solāmodo cōsiderat
de hoc motore: in, phādo ipm esse tm̄. Et cū narrauit q iste motor
nō est naturalis: dedit cām & dixit. nō em̄ est in eo principiū motus. &
iste sermo cōponit sic in secūda figura. Primo motor nō habet principiū
mot? a q mouet. Sed motor naturalis habet i se principiū mot? p q mo
uet. Ergo primo motor nō ē naturalis. D.d. & q ē tale &c.i. hmōi mo
tor necesse est si fuerit: ipsum mouere abscp eo q moueat: & nō est ita
de motore naturali. Deinde exponit q intēdebat p hoc dixit. & non
mouetur. & dixit vt illud q nō mouetur aliquo modo oīno: & intelli
go p hoc qđ dicimus qđ nō mouetur. i. qđ nō recipit motū oīno naturali
ter. D. induxit secundū propriū istius motoris. & dixit: q primū est
omnium rerum: & hoc necesse est si omnes motores qui sunt sub eo nō
mouent nisi moueantur ab eo: & ipse mouet absq eo quod mouetur.

Et qd quidē est & forma: finis em̄ & cuius causa quare qm̄
natura propter aliqd est: & hāc cognoscere oportet: & penitus
reddē dū est, ppter qd: vt qa ex hoc necesse est hoc esse: hoc aūt
ex hoc aut simplr est: aut sicut frequēter. & si hoc debet fieri fi
cut ex ,ppositionibus cōclusio. Et qm̄ hoc erat qđ qd erat esse:
& qa dignius est sic nō simplr: sed ad vnuscuiusq; substantiā.

Et cōsiderat de qditate rei & creatione eius quia est finis &
, ppter quid: & qa igit natura agit: & ,ppter aliud oportet scire hoc

re hoc etiam: & oportet complere responsionem ad quare secū
dum omnes modos. Verbi gratia: quoniam ex hoc necesse est
vt sit hoc hic: & hoc esse ab hoc: aut est simpliciter: aut in maio
ri parte: si enim hoc fuerit: necesse est si fuerit futurum hoc. Ver
bi gratia, quoniam ex propositionibus est conclusio: & hoc est
quiditas rei: & hic est modus nobilior non simpliciter: sed se
cundum essentiam vniuscuiusq;.

Dicit. & oportet naturalem cōsiderare etiā de qditate & forma rei,
forma em̄ est in generatione quasi finis: & quasi ,ppter qđ est aliquid.
& quia concedere hoc fundatur sup hoc q natura agit omne qđ agit
,ppter aliqd sicut dispositio in arte: & hoc est maximū a fundamen
tū istius scientiæ. Dixit: qa igitur natura agit ,ppter aliquid oportet
scire hoc. i. naturalē. Deinde. d. & oportet cōplere respōsionem &c.i.
oportet naturalē cōplere responsionē apud interrogationē per quare
per causam agētē & materialē omnib? modis ex quib? accidit: vt cau
sæ sint causæ agētes. Quoniā de gnib? entiā est q ex agēte sequit
actū necessario: & hoc est in reb? æternis: b & q ex agente sequit
actū in maiori parte: & hoc est in reb? gnabilib? & corruptibilib?. D.
d. & hoc esse aut est simplr. i. consecutio necessaria: &. q. d. & oportet
naturalē attribuere causas causantis modo attributionis illarū causarū
causatis suis. V. g. qm̄ si aliqs diceret q ex tali causa, puenit tale causa
tū: oportet dicere q hoc aut est necessario aut in maiori parte. & ista di
spositio inuenit de quatuor causis in agēte & materia. s. q causata earū
sequūtur causas in maiori parte: & hoc est in agente naturali. Et cū
notificauit hoc incepit declarare modū necessitatis existentis inter ista
entia et suas causas: & dixit. hoc enim necesse est vt sit si fuerit futurū. i.
sed ista quæ sequunt suas causas in maiori parte cū fuerint posita esse:
sequitur necessaria vt causæ eorum sint. scilicet quoniam principia in
eis sequentur vltima: & nō conuertitur. V. g. quoniam si fuerit conclu
sio necesse vt sint propositiones & non cōuertitur. & dixit. si igit hoc
fuerit necessario: intendebat causas & cū dixit. si hoc fuerit futurū intē
debat causata: &. q. d. causa em̄ necesse est vt sit si causatū fuerit necess
se vt sit. V. g. qm̄ propositiones necesse est vt sint: si cōclusio erit. D. d.
hoc em̄ est quiditas rei. i. ista em̄ causa quæ cōponatur esse sequit ne
cessario vt priora in generatione sint: est quiditas & forma rei. cū enim
fuerit forma: necesse est vt prī sit materia & agens. D. d. & hic est mo
dus nobilior. i. & forma est in rebus naturalib?: vt ens sit in dispositio
ne nobilitori secūdū q est illud ens nō nobilius simplr. nobili? em̄ in eē
nō est nobilius simpliciter. Et dixit hoc vt notifices q forma c
nō sequitur naturam materiæ necessario vt opinati sunt antiqui natura
lium: sed natura inuenit eā propter hoc q ens sit in sua natura nobili?:
& ideo forma quæ sequitur naturam entis non est dicta nobiliorvt for
ma mathematica: nō enim dicimus q lineæ exeuntes a centro circuli ad
peripheriam sunt æquales vt circulus sit nobilior: sed hoc cōtingit na
turæ circuli: & ideo nobilius non inuenitur in formis d mathemati
cis: hoc enim. s. nobilitas nō accidit formis nisi secundū quod est finis.

Capitu

74
a Maximū fundamētū istius? scientiæ est naturam agere ppter. Idē cō. sequenti. & com. 84.
b In æternis ex agēte sequit actū necessario. sed in gnabilib? & corruptibilib? ex agēte sequit actū in maiori parte: ex q patet in æternis eē agens cū forma rei fuerit necesse est vt prī sit materia & agens.
c Forma nō sequit nām̄ æ necessario vt opinati sunt antiq. Idē infra c. 87. & q ibi.
d In for

mis mathematicis nō reperit nobilitas quia nobilitas ñ accidit formę nisi secūdū q̄ est finis. Idem. 7. me. t. c. 3. Et vide ibi. Com. quō hoc intelligēdum sit.

Capitulum in quo ostendit q̄ natura est de numero illarū causarum quæ propter aliquid agunt. CAPVT. VIII.

DIcendum quidem igitur primum: qm̄ natura eorū quæ sunt propter hoc causarum est, postea de necessario quomodo se habeat in physicis, in hanc em̄ causam inducunt omnes, quia quoniam calidum huiusmodi aptum natum est, & frigidum vnūquodq̄ igit̄ talium, hæc ex necessitate sunt & fiūt, & apta nata sunt, & namq̄ si aliam causam dicunt quamcunq̄ tangentes gaudere sinant, hic quidem concordiam & discordiam, ille vero intellectum.

Oportet nūc igitur loqui primo de hoc, quod natura est causis quæ agūt propter aliquid, deinde post loquemur de necessario, & quomodo se habet in rebus naturalibus quæ agunt propter aliqd omnes enim ad hanc causam reducūt, & dicūt qđ calidū est tale, & frigidū est tale, & sic vnūquodq̄ sic̄ esse est vt ei gñienī ista, qm̄ & si imponunt aliud. & quidā dicit amicitiā & litem, & quidā intelligentiā, tamē inspiciūt sicut fulgur tantum, deinde dimittunt ipsum & vadunt.

75 B QVIA ista ppositio est maxima & fundamentū in hac scientia & in scientia diuina: qm̄ si naturalis nō cōcesserit eā negat principiū finale & negat materiā esse ppter formā: ex quo sequitur ipsum negare agens, generans em̄ nō generat nisi ppter aliquid: & similiter mouens mouet propter aliquid: & cum sequitur forma necessario materie naturā nascitur casu: & sic nō erit agens: aut si erit frustra: & sic̄ si diuinus nō cōcesserit eā: non poterit pbare q̄ deꝰ habet solicitudinē circa ista quæ sunt hæc. ideo incepit. Aristo. dicere q̄ natura agit propter aliud: & q̄ ab hoc debet incipere hic: & postea loquē de necessitate ad quā antiqui reducebant generationem: verum sit in rebus naturalibus: & quomodo se habet ad causas quæ agunt propter aliud. Et hoc intendebat cum dixit: & quomodo se habet in rebus naturalibus &c. Deinde dicit. omnes enim &c. oēs em̄ antiqui reducebant &c. l. attribuebāt omnia generabilia ad istā causam ex qua inuenitur necessitas in rebus & est materia: dicebant enim quoniam ex necessitate calidi & naturæ frigidi & humidi & sicci: necesse est inuenire omnia ista generabilia. scilicet. quod propter hoc quod calidum innatum est admiscēri cum frigido: & humidum cum sicco, necesse est vt ab istis qualitatibus inuenīatur omnia generabilia sine aliqua causa extrinseca admiscente & dante vniculq; enti complexionem propriam: & similiter dicebant, quoniam quia calidum innatum est ascendere superius, frigidum descendere inferius, ideo calidum cum ascendit ad superiora plantarum fient flores & folia, sicut etiam cum frigidum descēderit ad inferius fient radices, & similiter faciebant de omnibus de quibus nitebantur reddere causas rationū, quēadmodum nitebantur in hoc in generationē eorūm. eadem em̄ est dispositio de causis gñationis, & de causis actionum, qui

Quō deus habeat solicitudinem circa ista q̄ sunt hic vide. t. 2. me. cō. 37.

C

qui enim attribuit generationem necessitati: attribuit actiones necessitati: & qui attribuit eam fini intento: attribuit generationem fini intento. Et quia quidam istorum dicunt agens esse in prima generatione mundi: non in omnibus generationibus. vt Empedocles amicitiam & litem: & Anaxagoras intelligentiam dixit: quoniam & si imponunt. l. & dicimus quod isti homines reducunt omnia ad causam materialem quia isti & si ponunt causam aliam, scilicet agentem: vt Empedocles & Anaxagoras: tamen modicum perceperunt eam: & concesserunt eā in principio generationis: deinde dimiserunt eam in alijs rebus.

Habet aūt oppositionē quid prohibeat naturam nō propter hoc facere: neq; quia melius sed sicut pluit iuppiter non vt frumentum augmentet: sed ex necessitate: sursum enim ductam aquam congelari oportet: & congelatam aquam deorsum venire: augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter si perditur frumentum in area non huius causa pluit vt perdatur: sed hoc accidit: quare quid prohibet: & sic partes se habere in natura vt dentes ex necessitate oriri; anteriores quidam acutos aptos ad diuidendum: maxillares autem latos & vtiles ad conterendum, cibum: quoniam nō propter hoc fieri: sed simul euenire: similiter autem est & de alijs partibus in quibus videtur esse quod propter hoc: vbiq; enim omnia accidunt: sicut si propter hoc fiant: hæc quidē saluata sunt ab eo quod propter se est vanum constantia apte: quęcunq; verò non sic perdita sunt quemadmodum Empedo. dixit bouigenas & vniperas.

D

E

Et est hic quæstio: dicet enim aliquis quid prohibet, vt natura nō propter aliquid agat: neq; vt aliquid sit nobilius. sed sicut pluuia venit à celo: non vt crescant messes: sed ex necessitate: quod enim ascendit necesse est vt infrigidetur & cum infrigidatur & sit aqua & descēdit, & cum hoc fuerit accidit vt messes crescant, & eodem modo si semen corrumpatur in acerno, aduentus pluuie non fuit ad hoc vt semen corrumperetur, sed hoc fuit per accidens. Ita nihil prohibet vt membra corporis talem habeant dispositionem in natura. Verbi gratia, vi dētes anteriores necessario fuerint acuti ad abscindendum cibū: & molares sunt lati ad molendum cibum: & non propter hoc fuerunt, sed hoc accidit casu, & eodem modo est de alijs membris in quibus existimatur esse illud propter quod fuerunt. Verbi gratia: cum igitur conueniunt omnes res illa conuenientia si esset propter aliquid: illic erit salus & pertinentia, accidit enim eis quod fuerint conuenientes actioni ex se, & illud cui non accidit hoc corrumpitur & destruitur, vt accidit in vaccis quas

dixit Empedocles: quod quasi pepercerunt enim vaccae: quae superiora erant homines.

Quæstio. 76

Et hæc est quæstio. dicet enim aliquis quod nihil prohibet ꝙ natura non agat propter aliquid neq; vt aliquid sit nobilius: qm̃ quãdmodum pluuia videtur ꝙ non venit a deo vt crescant messes: sed contingit necessario ex natura materie: necesse est em̃ vt vapores calidi & humidi ascendãt ad locũ frigidum: & vt infrigident illic: & fiant aqua. & contingit necessario vt descendat ad inferius: & si inuenerit triticũ in terra seminatum accidet ei vt crescant messes: & si inuenerit ipsum in aceruo corrumpet ipsum: quemadmodum aduentus pluuie non fuit vt corrumperet triticum in aceruo: similiter non fuit vt crescerẽt messes: sed verũq; fuit per accidens: & cum ita est de pluuia cum semine: nihil prohibet vt hoc ꝙ membra corporis sint conuenientia ad salutem corporis sit huius dispositionis in natura. & ꝙ hoc accidat eis casu: sicut accidit messibus crescere per pluuiã. Verbi gratia, qm̃ dentes necesse est in hoc vt animal saluetur: vt ãteriores sint acuti: vt sint apti ad abscindendum cibum: & posteriores lati ad molendum cibum: sed non propter hoc fuerunt: sed accidit eis casu ex natura materiæ: & eodem modo posset quis dicere quod ita est de aliis vtilitatibus membrorum de quibus existimatur quod membra sunt propter illas vtilitates: & dicunt. Verbi gratia, accidit vt actiones membrorum cõueniant hoc modo conuenientie quæ non secus esset: ac si ista membra essẽt in principio propter istas actiones & vtilitates: & eodem modo animalia habent salutem: non quod illa conuenientia fuerit intenta, sed accidit casu. dicunt: & illud cui non accidit casu iste modus conuenientie destruetur & corrumpetur: vt accidit in vaccis Empedoclis: accidit enim eis hoc quod non omnia membra eorum fuerint apta ad actiones hominis neq; ad actiones vaccarum: & ideo cito morichantur.

F

Et dixit. sed quãdmodũ pluuia &c. i. sed quãdmodũ põt aliquis dicere ꝙ pluuia venit a cælo: non vt messes crescant: sed de necessitate materiæ. D. d. quod enim ascendit &c. i. & ex hoc potest aliquis opinari quod pluuia est de necessitate. Deinde. & cũ fuerit &c. i. & cum aduentus pluuiæ est de necessitate materiæ: ergo crementũ messiũ est per accidens. D. d. & eodem modo &c. i. apparet, qm̃ quãdmodũ pluuia corrũpit triticum in aceruo: similiter facit ipsum crescere: & quia ipsum corrũpere est per accidens: necesse est vt ipsum facere crescere sit per accidens: aduersarius em̃ concedit ꝙ ipsum corrũpere est per accidẽs. deinde. d. Verbi gratia. i. Verbi gratia, &c. vt anteriores dẽtes sint acuti: nõ ad abscindendũ cibũ sed ex necessitate materiæ ex qua generantur: & mole etiam sunt latæ ad molendũ cibũ: & hoc etiã accidit eis de necessitate materiæ: & non fuit intentum apud naturam. D. d. verbi gratia, conueniunt &c. i. verbi gratia conueniunt vtilitates omniũ membrorum in animali generato tali cõuenietia, ac si esset intẽtia a natura: illius erit salus permanentia illius speciei animalium: & illud cui non accidit hoc corrũpetur & destruet: vt accidit vaccis Empedoclis. D. d. accidit enim eis &c. i. accidit mẽbris animaliũ ꝙ fuerint cõuenientia actionib⁹ ex se: & casu: non quia mẽbra fuerũt gñata ꝓpter illas vtilitates.

Ratio

Ratio quidem igitur qua vtiq; deficiet aliquis hæc est: & si aliqua alia huiusmodi est. Sed impossibile est ista hunc habere modum: hæc quidem em̃ & quæcũq; sunt a natura: aut semper sic fiunt: aut sicut frequenter: sed eorũ quę fiunt a fortuna & per se: vano nihil: neq; em̃ a fortuna: neque casu videtur pluere multoties hyeme: sed forte sub cane: sed si hyeme. si igitur a casu videntur: aut propter hoc esse: si non possibile est hoc esse: neque a casu, neq; per se vano propter aliquid vtique erunt. at vero natura sunt huius omnia: quemadmodum & ipsi firmabant hoc dicentes: est itaque quod propter aliquid in his quæ natura fiunt & sunt. G

Hoc igit & fide facile facit dubitationẽ: & impossibile est vt sic hoc modo. ista enim membra & omnia quæ sunt per naturam: sunt in eo quod sunt: aut semper: aut in maiori parte: & nihil oino est tale eorũ q̃ generanẽ casu & ex se: impose est existimare ꝙ casu multipliciter pluuia in hyeme: imo in ascensu canis aut casu vigoretur calor apud ascẽsum canis: imo in hyeme si fuerit calor. Si igitur ista ventura esse: aut casu: aut propter aliquid: & impossibile est vt sint casu & ex se: ergo necesse vt sint propter aliquid: sed omnia ista cõcedunt dicẽtes hoc nedũ alĩ ea fieri ex natura. necesse igitur est illud qd est propter aliqd sit in rebus existentibus per naturam.

Cum induxit quæstionem destruentium causam finalem incepit declarare ꝙ impossibile est dicere qd' iste vtilitates: & causæ finales quæ apparent in generabilibus sunt ex necessitate materiæ & casu. Et dixit: & impossibile est &c. i. & impossibile est vt cõregatio istarũ vtilitatũ in oibus mẽbris indiuidui generati sit casu. mẽbra enim & omnia q̃ generanẽ a natura: generãtur in aliqua dispõne: aut semp: aut in maiori parte: mõstruose enim accidũt raro: & cum posuit qd' ista mẽbra generanẽ a natura: & qd' illud qd' generanẽ a natura: generanẽ exde dispositione: aut semper aut in maiori parte: sequit ꝙ ista mẽbra generãtur in illa dispõne cõuenienti in qua sunt: aut semp: aut in maiori parte: & oẽ quod fit casu & ex se nõ fit semp: neq; in maiori parte: sed raro. Syllogismus igitur sic componitur. conuenientia quæ est inter membra: aut est semper aut in maiori parte. Et qd' est semper aut in maiori parte nõ est casu: ergo ista cõuenietia non est casu. Deinde dixit si igit ista &c. i. dest si igitur ista conuenientia aut est casu aut a natura propter salutem animalis: & iam apparuit ex sermone prædicto quod non est casu. remanet vt sit propter aliquid: & est salus animalis. deinde dixit sed omnia ista &c. i. dest quoniam cum coniunctum fuerit huic propositioni quã cõcedunt scilicet ꝙ res existentes sunt a natura. s. hoc ꝙ res existẽtes sunt ꝓpter aliqd. cõcludet in tertia figura ꝙ ꝗdã eorũ quæ sunt a natura sunt ꝓpter aliqd: & est verũ: nõ em̃ omne ꝙ est a natura a est

77

H

Monstruosa & q̃ sunt casu & ex se raro contingunt. idẽ supra. com. 48. Idẽ primo cæli, 138.

a Non oẽ ꝙ est a natura est propter aliqd.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b Pluuia ē propter ēssitatē generationis in elemētis. vi de pro hoc 83.4.phy.

L c Natura cōplet mul ta quæ sunt

M per artē & ars multa q̄ sunt per na turam idem ibi tex.cō. 79.

est ꝓpter aliquid. Et tacuit solutionem quæstionis dictæ de pluuia quia tam notificauit quod descensus pluuiæ in hyeme est in maiori parte: & apud ascensum canis est in minori parte: & calor econtrario: ex quo sequitur necessario: ve pluuia sit propter aliquid: & etiam apparet ex hoc sermone quod messes nō crescunt a pluuia casu: cum hoc sit in maiori parte: corruptio autem in acerno est in minori parte: & hoc q̄ pluuia est de necessitate materie nō sit propter aliquid. & si concrisetemus quod non est propter messes declarabitur q̄ est propter aliud: & est æqualitas generationis b in elemētis: & si nō esset pluuia corruperetur mundus. & Alexander dicit quod pluuia non est propter messes: quoniam messes sunt ab arte & non a natura: sed natura c complet multa quæ sunt per artem: & ars multa quæ sunt per naturam.

Amplius in quibuscūq; finis aliquis est huiꝰ causa agitur ꝙ prius & quod consequenter: ergo sicut agitur sic aptum natū est: & sicut aptum natum est, sic agitur vnū quodq; si non aliquid impediat: agitur autem propter hoc & quod aptum natum est. itaq; huius causa vt si esset domus eorum quæ natura fiunt: sic vtiq; facta esset sicut nunc ab arte est: si autem quæ natura non solum natura: sed & arte fierent: similiter vtiq; fierent secundum quod apta nata sunt propter ergo alterum alterum.

Et etiam illa in quibus est finis intenta propter ilum finem agitur: primum quod agitur & in illa quæ sunt post. Et necesse est vt vnumquodq; eorum quæ agunt sic agit: & vniuersaliter est natum vt agat: & sicut est natum vt agat ita agit nisi impediatur: quod autem agit propter aliquid est natum: vt agat propter aliquid. Verbi gratia. Quoniā si domus generetur per naturam: tunc generatio eius esset sicut generatio eius ab arte: & omne quod est per naturam & est per artem est eodem modo secundum quod est natum: necesse est igitur in hoc illud quod fuit necesse in suo compari.

79 Nititur in hoc sermone declarare q̄d illa quæ habēt finē quādo agūtur sunt propter finē. Et dixit. & eriā &c.i. & etiā ola in quibꝰ est finis intēta per aliquas actiones: prima quæ agitur ex illis actionibus agitur propter illū finē: & actiones quæ sunt post secundū ordinē sunt propter illā finē: demū addit aliā propositionē & vult declarare suā cōclusam. & dixit. necesse est vt aliqd agat &c.i. quādo aliquid agit aliquam actionē sicut agit illam actionem: ita est natum vt agat illam actionē. i. ꝙ natura eius exigit illā actionē. Et cū posuit hoc ꝙ intēdebat: incœpit declarare etiā ex hoc q̄d actio nati debet esse in maiori parte. & dicit. & sicut est natum &c.i. qm̄ qui agit aliquā actionē: est natū vt agat illā: ita quod est natum ad agendum illam actionem agit illam actionem: aut semper aut in maiori parte: & hoc erit quādo nequaquā impedietur ab

N aliquo: & sequitur ex hoc vt illud quod est natum agat: nisi impediatur ab aliquo: & cum ponit has propositiones scilicet quod omne q̄d agit aliquam

aliquā actionē est natū & causatum propter illam & quod omne quod est natum actio eius est in maiori parte: & aut semp: & cōiungit huic ꝙ omnia naturalia videntur agere propter aliquid: sequitur vt sint nata vt agant propter aliquid. & quod hoc sit in maiori parte. Et syllogismus sic componitur. Naturalia agunt propter aliquid. Et omne quod agit propter aliquid est causatum & natum ad illam actionem. Ergo naturalia sunt nata ad hoc vt agant propter aliquid: & omne q̄d est natum agit in maiori parte. ergo quod est naturale non agit propter aliquid casu: sed dimisit maiorē propositionē. s. ꝙ naturalia agunt ꝓpter aliqd. Deinde incœpit demōstrare ꝙ hoc apparet in arte & natura. eodē mō. s. ex istis propōnibꝰ: qm̄ qa manifestū est in arte ꝙ illa q̄ sunt ante finē sunt ꝓpter finē: & iā posuerimus cū hoc aliā propositionē: & est sicut est dispositio in natura. & est ꝙ illud q̄d agit ꝓpter finē: sic est dispositio in arte vt agat propter finē: apparet ꝙ nō est differētia in hoc inter artem & naturam: & ꝙ si domus generaretur a natura tūc omnia quæ sunt ante domum propter domum generarentur a natura: sicut est dispositio in arte: cū omne q̄d agit propter aliquid est natum vt agat propter aliqd: & ꝙ est natū vt agat ꝓpter aliqd: illud habet finē: & hoc intendebat cū dixit. V.g. &c. deinde dixit & oē q̄d est ꝙ naturā &c.i. & causa in hoc ꝙ eadē est dispositio in arte & natura in hoc est q̄d omne quod est generatum per naturā aut per artem est secundū q̄d est natum vt sit illud ab eo non casu. & cū declarauit q̄d eadē est dispositio in arte & natura induxit cōclusionem sequentem ex hoc: & dixit: necesse est igitur in hoc &c.i. oportet igitur inuenire in natura illud ꝙ inuenitur in arte de causa finali.

O Ars aliquā perficit quę natura non potest operari. alia vero limitat. cōsimile. supra. 22.

Omnino autem ars alia quidem perficit quæ natura nō potest operari: alia vero imitatur: si enim quæ sunt secundū artem propter hoc sunt: manifestum q̄d & quæ sunt secundū naturam: similiter enim se habent adinuicem in his quæ secundū artem. & in his quæ sunt secundū naturā posteriora ad priora.

Et vt videmus q̄d ars in quibusdā rebus ꝑficit diminutionē nature in eis in quibꝰ natura debilitat ad ꝑficiendū actionē: & in quibusdā rebus sequit illā: si igit q̄d agit ꝑ artē: agitur ꝓpter aliquid: manifestū est ꝙ similiter est de eo q̄d est secundū cursum naturalē: relatio enim primorū ad vltima est eadem in eo q̄d est secundū artē. & in eo ꝙ est secundū cursum naturalē.

Cum declarauit quod eadē est dispositio in arte & in natura. s. in hoc quod vtrumq; agit propter aliquid: incœpit confirmare similitudinem inter artem & naturam in hoc: quoniam si natura ageret aliquid propter aliquid casu: tunc ars non perficeret diminutionē naturæ: neq; ars assimilaretur in pluribus suis actionibus naturæ q̄d enim innatum est existere casu: nō est innatum existere per inūctionem. V.g. qm̄ si sanitas proueniret a natura casu: tunc ars non compleret diminutionem nature in hoc: ita quod sanitas fieret ab ea in maiori parte. similiter si sanitas prouenies ab exitu sanguinis a naribus in creticis: esset

79 P Eadē est dispositio in natura & in arte in agēdo ꝓpter aliquid. idē supra. cō. ꝓce

Universidad de Deusto
Biblioteca

dent. &. 1. ph. cō. 50. & quæ ibi.

per accidēs:tū: sanitas proueniēs a phlebotomia:quā præcepit ars medicinæ:quia vult se assimilari naturæ:,pueniret per accidēs: quia igitur ars quādoq; est loco naturæ:& ars agit ,ppter aliquid:necesse est vt natura agat propter aliqd:& qa ars etiā sequitur naturā:& agit ,ppter aliquid:necesse est vt natura agat propter aliquid. Et intendit per primā illa quæ sunt ante finem:& per postrema ipsum finem:& intendit quod si prima sunt in arte sunt per se ,ppter vltima:necesse est vt ita sit in natura:immo dignius:ars enim in hoc assimilatur naturæ.

Maxime aūt manifestū in asalibꝰ aliorū quæ neq; arte neq; quæsitura neq; deliberatura faciūt: vnde dubitāt quidam vtrū intellectu:aut quodā alio operent̄ aranee & formicę & hmōi paulatim aūt sic ,pcedētis & in plātis apparēt experientia quæ dā facta ,ppter finē:vt folia ,ppter fructꝰ cooperimentū. Quare si natura facit & propter hoc hirūdo nidū.& aranea telam: & plātæ folia gratia fructuū:& radices non sursum:sed deorsum gratia vegetandi:manifestū autē quod causa huiusmodi est in his quæ natura fiūt & sunt. Et hoc apparet multum in alijs asalibus quæ agūt nō per artē neq; p rationē & cognitionē:& ideo quidā dubitāt vtrū hoc qđ agūt agāt p intellectū aut per aliud:vt araneæ & apes & silia:& si tu considereueris videbis in vegetabilibꝰ nedū in asalibus aliqua quæ sunt ,ppter aliquā vtilitatē in fine intentam.V.g.qm̄ folia sunt ad cooperiendum fructū.Si igit̄ natura est ,ppter aliquid:& propter aliquid fecit hirundo suum nidum:& texit aranea suam domum: & folia sunt propter fructum in vegetabilibus: & ramuli radicibus: & venæ oriuntur ad inferius,non ad superius quærentes cibū: manifestum est quod ista causa inuenitur in eis quæ sunt per naturam:& quæ generantur per illam.

80 Q. Ratiōes ,p, bātes natu, rā agere ,p, pter aliquid non sunt naturales cum sit manifestum per se quod natura agit propter aliqd. Consule supra cō. 74. Apes & hi,

Cum induxit rationes super hoc quod natura agit ,ppter aliquid: & nō sunt naturales:cā sit manifestū per se qđ natura agit ,ppter aliqd: & tales rationes vsitantur cum aduersario.s.cū negantibus principia naturalia:incepit inducere modum certificationis istarum propositionū ex quibus componuntur illæ rationes:& incepit a rebus in quibꝰ hoc est manifestum valde:& sunt habentia animas:actio enim istorū quia prouenit ab imaginatione & comprehensione eius quod agit:scitur necessario qđ ista agūt ,ppter finē:sicut est dispositio in hirūdinibus & apibus. Et ideo dixit.& hoc apparet multum &c.i.quæ faciunt actiones artificiales non per artem neq; per cognitionem:quoniam si ageret hoc propter cognitionē & tunc transferret de aliquo in aliquid: & qa hoc latuit quosdam existimauerunt ea agere per cognitionem & intellectū.

Et cum demonstrauit hoc in rebus in quibus apparet hoc multum: incepit demonstrare hoc etiam in eis quæ sunt magis latentia:quoniam sic acquiritur cognitio melius, id est quoniam si hoc cōsideraueris primo de actionibus habentium animas: & post de vtilitatibus membrorum:

rū:videbit qđ natura generat hæc mēbra propter vtilitates existentes in suis naturis.& hoc inuenitur in plātis nedū in animalibus. folia enī videtur esse in vegetabilibus ad cooperiendū & ad cusodiēdū fructꝰ: quādo enī arbor denudatur a folijs corrūpitur in maiori parte fructus: aut nō erit in dispositione meliori. Et cōverificauit ista per inductionē:posuit ea antecedēs,& posuit vniuersaliterē consequēs,& dixit, si igitur natura est ,ppter aliquid &c.& dixit hoc referēdo se:ne aliquis existimet qđ iste actiones sunt per intellectū:qui enī ponit qđ iste actiones sunt per intellectū nō sequitur apud ipsum istud cōsequens. Et iste syllogismus est in forma hypothetici,& portia eius est portia inductionis,& iste modus inductionis est demonstrativus:quia per considerationem acquirimus certificationem & vniuersaliterē antecē complectur omnia particularia,& secundū hoc inductio habebit introitū in demonstratione:iudicium enim vniuersale non acquiritur in pluribus rebus nisi post maximam considerationē de pluribus individuis: & hoc diuersatur secundum magis,& minus:secundum naturam principij:& naturam considerationis.

Et quoniam natura dupliciter:alia quidem sicut natura:alia vero sicut forma:finis autem hæc est,propter finē autē alia sunt hic vtiq; erit causa cuius gratia.

Et cū natura est duobus modis scilicet,secundum materiā, & secūdū creationē,& finis est creatio,& alia residua sunt propter finē:ergo creatio est causa propter quid.

Et quia natura dicitur de materia & forma:declaratū est qđ forma est finis in generatione,& omnia quæ sunt ante ,finē sunt propter finē: necesse est vt omnia quæ sunt ante formā sint propter formā. Et iste sermo componitur sic.Forma est finis. Et finis est illud propter quod sunt omnia quæ sunt ante finem,ergo forma est illud propter qđ sunt omnia quæ sunt ante illam,& necesse est vt forma sit finis in generatione quia sequitur ab agente:aut semper:aut in maiori parte,& sequitur ex hoc vt materia sit propter formam.

Peccatū autē fit in his quæ sunt secundū artē. Scripsit enim non recte grāmaticus,& potauit medicus non recte,potione. Quare manifestū est quod cōtingit,& in his quæ secundum naturā sunt. Si igit̄ sunt quædā secundū artē in quibus quod recte fit propter aliquid fit:in quibusdam autem peccatur alicuius quidem gratia agitur: sed fallit: & similiter vtiq; & in physicis mōstra sunt peccata illiꝰ cp propter aliquid est, & in substātijs:ergo quæ sunt ex principio bonigena:si nō ad cūdē terminū & finē possibilia erunt venire corrupto principio, aliquo facta sunt sicut nunc in semine. Sed accidit peccatū qđ fit ,ppter artē.Grāmaticus enī barbarizat quādoq;, & medicus nocet in dādo medicinā. Manifestū est igitur quia possibile est fiere accidere in eo cp est secūm cursum naturalē, & ī his q̄

rundines agūt actiones artificiales sine arte & cognitione oppositum 2.de anima cō.156.

A In inductio nedemōstratiua acquiritur certitudo.& vniS uersalitas anteq̄ complectur oīa particularia. ,p hoc vide plchre ,huc. 2.priorū. c. 23.& in. 8. phy.cō. 33.

S T Omnia quę sunt ante finē sunt propter finem.

V X

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiunt per artē illud ꝙ cadit recte est propter aliquid, & illud in quo accidit peccatū quæritur propter aliquid: sed quærens nō inuenit suā intētionē, & similiter est de natura, & monstruosa sunt res extraneæ ab illo propter ꝙ sunt. Illa ēm vacca cuius superiora fuerūt homo: a principio fuit ex corruptione alicuius principij suorū principiorū ita ꝙ nō fuit possibile peruenire ad terminum & ad finem intentum: sicut inuenimus nunc in sperma quod corrumpitur.

82 Quia illi dicebāt qđ causa ordinis in generatione est casus: quemad modū causa monstruositatis est casus: incepit dare differentiā inter attributionē illius casus ad naturā & istius ad illā. causa ēm illius casus quē illi dicūt est natura causa enim istius est impedimentum naturæ, & peccatū eius a nō veniendo ad illā intētionē. Deinde incepit assimilare artem naturæ in hoc qđ casus accidit in vtroꝙ. Et dixit, & accidit peccatū &c. id est, quēadmodū possibile est vt accidat peccatū in arte vt grāmaticū barbarizare, & medicū errare in potione, similiter possibile est vt hoc accidat a natura, & dixit hoc quia aliquis potest dicere si natura agit propter aliquid: impossibile est vt accidat hic casus omnino: & sic autē nō erūt mōstruositates omnino: aut mōstruositates erunt intēte a natura, & ideo notificauit qđ iste mōstruositates accidunt ex errore naturæ: sicut accidit in arte. Et quādo posuit qđ in actiōe artis est rectitudo & peccatū licet est in actione artis: incepit declarare ꝙ rectitudo in actione naturæ est, ꝓpter aliquid & peccatū est quādo natura erat ab illo propter qđ agit, & posuit hoc in arte quasi antecedēs & in natura quasi cōsequēs, & dixit, cū illud qđ fit recte &c. id est, cū actio recta in arte est actio inducens ad finē intentū sine aliquo impedimēto, peccatū autē in ea est quādo nō inducit ad illū finē quærendum: sed ad aliud nō intentū similiter est de peccato naturæ & eius rectitudine. Et cū declarauit qđ in natura potest accidere peccatū sicut in arte incepit declarare qđ mōstruositates sunt de peccato naturæ, & si cōcesserimus vaccas Empedoclis esse tāc poneremus hoc ex peccato naturę: nō qđ illa agat casu: vt illi dicebāt, & dixit: mōstruositates &c. id est, mōstruositates prouenientes a natura sunt ex peccato naturæ & exitu illius actiōis ab illo propter qđ fuerūt per aliquod impedimētū quod fecit ea errare a fine: causa igitur illius vaccæ quā Empedo. dicit si fuerit verū est quia in prima generatione corruptū fuit aliquod principiorū in eo: adeo qđ natura nō potuit inducere illud principiū ad finē intentū: sicut inuenimus monstruositates in animalibus accidere ex corruptione spermatis: nō qđ fuit hæc actio naturæ sine aliquo accidente: vt dicunt illi qui attribuūt actionem naturæ casui.

Y Mōstruositates accidūt ex errore naturæ'sicut accidit in arte. Idē 12. met. c. 13 & 6. ethicorū. c. 3.

Z Amplius necesse est semē fieri primū: sed nō statim animalia, & molle natura primū quidē semē erat. Amplius & in plātis inest ꝓpter aliquid: minus autē colligit vtrū igit in arboribus fiāt sicut bonigenæ: viriperæ sic vitigeræ oliuigeræ aut nō: inconueniens enim est sed tamen, oportuit siquidem & in animalibus est.

Et etiā oportet in generatione animalis: vt primo precedat sperma: deinde generaī & nō generaī subito, & totū generatū primo est sperma, & etiā in vegetabilibus videmus propter quid & si minus appareat: vtrū igit sicut in vaccis generaī vacca cuius superiora sunt hois, & similiter in vite generatur vitis cuius superiora sunt oliuæ aut nō. Hoc ēm est inopinabile: sed oporteret vt hoc esset si ita est in animalibus. 83

Dicit. Et etiā, & hoc est vt mihi videt ratiocinatio super hoc qđ generatio animalis nō est casu: quū cū posuerimus ꝙ omne animal generatū ex spermate nō generaī subito ex nō spermate: sequitur necessario vt generatio eius ex spermate sit per se & necessario, ergo generatio eius ex spermate nō est casu, ergo sperma est propter animal: aut ita qđ sit, agens aut materia: aut vtrūq. D. d. deinde generatur &c. id est, & necesse est vt sperma præcedat generationē animalis tēpore, & qđ generetur ex eo in tēpore terminato, & primus ordo eius in generatione est sperma, & vltimus animal, & innuebat per hoc qđ animal per se sit a natura: cū ēm posuerimus qđ animal habēs sperma necesse est vt sperma præcedat ipsum: sperma igitur est prius naturaliter animali: est igit causa eius per se, & similiter cū cōcesserimus qđ ex spermate nō fit subito: sed in tēpore terminato: apparebit etiā qđ generatio eius est mediātibus alterationibus necessarijs in generatione animalis, & qđ in his istius motus est a re terminata scilicet a spermate, & ad rem terminatā scilicet animal, & pertāsit super media terminata, & totum hoc demōstrauit qđ generatio eius ex spermate est per se. D. d. & etiā videmus &c. id est, & non hoc inuenitur solūmodo in animalibus scilicet illud qđ est ꝓpter causam finalē, vt sperma in animalibus, sed hoc etiā inuenitur in vegetabilibus: licet minus scilicet quoniā in eis inuenitur ꝓpter quid & est materia eius, & causa eius agēs. Et cū declarauit, hoc sufficienter, & est qđ nō generaī aliquid ab aliquo casu, & ꝙ ita est de vegetabilibus sicut de animalibus: reuersus est ad cōtradicēdū Empedocli, & dicit: vtrū igitur &c. id est, si igit hoc qđ dicit Empedocles est verū: qđ quædā vacca fuit cuius superiora fuerūt hois & inferiora vacca per locū a maiori: necesse est vt vitis generetur cuius superiora sint oliuæ: ordo ēm in animalibus magis est quā in vegetabilibus. D. d. hoc ēm est inopinabile, id est, vt sit vitis cuius superiora sunt oliuæ, sed hoc inopinabile sequitur si posuerimus hoc qđ Empedocles dicit de generatione animalium. Et iste sermo est quasi hypotheticus continuus in quo destruitur cōsequēs, & cōcludit oppositū antecedētis, & accipit per locū a maiori: quū si hoc inuenitur in animalibus circa quæ maior est solicitudo: quāto magis in vegetabilibus. Ordo in animalibus magis est quam in vegetabilibus. A

Adhuc oportuit & in seminibus fieri quomodo contingit: omnino autē destruit sic dicens: quæ natura quidē sunt & secūdum naturā; natura autem sunt quæcunq; a quodā in seipsis principio continue mota accedunt ad aliquem finem. In vnoquoq; autem non idem vnicuiq; neq; contingens; semper ta- B

Universidad de Deusto
Biblioteca

men in cundē nisi aliquid impediat.

Et etiā oportet vt disp̄o ī modis spermatis & seminū ingeneratiōe eorū quæ generātur ex eis sit casu, &, quomodocūq; accidit, & vniuersaliter qui hoc dicit: destruit illud q̄ est per naturā, & ipsam naturā: q̄ eī est per naturā est illud q̄ mouetur cōtinue ab aliquo principio in ipso, donec perueniat ad finem, & nō omne principiū vniuscuiusq; rei earū quæ sunt per naturā, habet finē: neq; est ad quēlibet finē: sed vnū principiū semper inducit ad vnum finem nisi impediatur.

84 Naturā agere ꝓpter finē est principium

Vult etiā demōstrare ex dispositibus entis q̄d natura agit propter aliquid. Et dixit & oportet &c. id est, & si generatio vniuscuiusq; speciei esset casu, & casus est causa nō terminata: possibile esset vt vna species generaret̄ a quolibet semine a qualibet mixtione elemētorū, & C hoc est cōtra sensum, & quia istud principium est ex primis principijs scientię naturalis, & nō oportet naturalē loqui de eo cū negāte ipsum sed cōdū q̄ est naturalis: sed sec'm q̄ est prim⁹ philosoph⁹ aut sec'm q̄ est subiectū istius scientiæ q̄d est natura, & illud q̄d generaī per naturā: q̄ eī fit per naturā, & a natura mouet cōtinue in generatiōe vniuscuiusq; entis, incepit eī a principio terminato, & pueniat ad finē terminatū. Et nō ex oī principio &c. i. & nō omne principiū habet vnū finē: neq; natura: cū nō generet a principio terminato: neq; ad finem terminatū, igit generata generētur hoc modo: ergo nō est natura: neq; generantur a natura, & cū posuit q̄d natura agit ex principio terminato & ad finē terminatū, & hoc non est semper: dixit nisi impediatur.

cipium istius scientiæ. Idē supra. 74. & 75.

D Non omne principium habet vnum finem. neq; quilibet finis est ab vno principio.

Quod aūt est cuius causa fit, & q̄ est ꝓpter hoc fiet vtiq; a fortuna: sicut dicimus: à fortuna venit extraneus & balneatus abscesit cū tāq; ꝓpter hoc veniēs egerit: nō ꝓpter hoc aūt venit, & hoc secūdū accidēs fortuna eī ē causarū q̄ sūt. sed m accidēs: quēadmodū & prius dixim⁹: sed cū hoc semper: aut sicut B frequēter fiat nō secūdū accidēs: neq; a fortuna est. In physicis aūt semp sic fit nisi aliquid impediat. Et illud propter quid quādoq; est casu. V. g. hospes venit casu & intrauit balneū & recessit, & dicimus hoc cū actio ei⁹ quasi aduct⁹ ei⁹ fuerit ꝓpter illā: sed aduct⁹ ei⁹ nō fuit ꝓpter illā: hoc eī ē p accidēs cū casus sit de causis quę sunt p accidēs: vt dixim⁹ superi⁹. Si igit hoc est ex eo semp aut in maiori parte: nō est per accidēs: neq; 85 casu, & res naturales semp sunt in eodē cursu: nisi abscindant.

Cū declarauit q̄d finis inuenitur in rebus naturalibus per se: nō ea fu inuenīūtur fines sed per accidēs: cum sint in minori parte: fines autem existentes a natura impossibile est vt dicantur fieri a casu: cum sint semper

semper: aut in maiori parte. Et dixit. V. g. & c. i. V. g. quoniā intrēdit quiescere nobiscum: & accidit quod intrauit balneū & recessit: introitus eī balnei causa eius fuit hæc quod intrēdebat quiescere apud nos: & est finis suæ quietis apud nos: sed non quieuit apud nos propter istū finem. D. d. & hoc erit &c. i. & dicimus q̄d aliquid est propter casum cum fuerimus existimantes quod actio eius quā egit. V. g. introitus balnei fuit propter aduentū eius ad nos: sed in rei veritate nō fuit propter suū aduentū ad nos, cū non intrendebat hoc. Deinde dixit. hoc enim est per accidens &c. id est iste enim actiones quas fecit ex suo aduētu sunt per accidens: cum casu accidunt ex suo aduentu: & declaratō est ex sermone prædicto quod casus est de causis quæ sunt per accidens. D. d. si aūt hoc &c. i. si autem introitus balnei ex suo aduentu fuit semper aut in maiori parte: q̄n intenderit per suū aduentū introitū balnei: nō dicimus quod introitus balnei a suo aduentu fuit per accidēs aut casu. Deinde posuit quod prouenit a natura: est autem semper aut in maiori parte. & dixit. & naturalia &c. Et syllogismus sic cōponitur. Propter quid prouentens a natura: aut est semper aut in maiori parte. Et ꝓpter quid prouentens ab aliquo per se: prouenit ab eo: aut semper aut in pluribus. Ergo sequitur in secunda figura quod illud propter quid prouenīens a natura non prouenit a casu. Et vniuersaliter quod isti hoies cōcedunt: q̄d illud q̄d prouenit a natura ex istis finibus prouenit a casu, & nō concedūt q̄d illud q̄d prouenit a casu prouenit in minori parte. & cōcedūt quod isti fines nō prouenīūt a natura in minori parte: & hoc cōtingit eis ex hoc quod declaratū est de natura casus: ideo reuertit cum eis ad verificādum istā propositionē: quia est propositio in qua est disputatio: in prima aūt posuit hoc quasi morū per se. ipse igitur in istis quæ sunt manifesta per se: quandoq; ponit ea pro manifestis: apud eos q̄ innati sunt recipere illud quod est morū per se. & quandoq; vtit in declaratione eorum propositionibus famosioribus eis ad cōfirmandum: & ideo iterauit sermonem in hoc vt mihi videtur.

Idem supra tex. cō. 48.

Aristo. ea q̄ sunt manifesta p se q̄ponit ea pro manifestis: apd eos q̄ innati sunt recipere illud q̄d est manifestum p se. & q̄q; vtitur in declaratiōe eorū ꝓpositionibus famosioribus eis ad cōfirmandum.

Inconueniens autem est non opinari propter hoc aliquid fieri nisi videatur mouens deliberatiuum: & tamen etiam ars non deliberat: sed nanque si esset in ligno nauis faciua: similiter vtiq; natura fecisset. Quare si in arte inest propter aliquid: & in natura est. Maxime autem manifestum est: cum aliquis medicatus fuerit ipse seipsum: huic enim comparatur natura, quod quidem igitur causa sit natura; & sic sicut propter aliquid manifestum est.

Et malū est etiā quod nō opinant̄ ea fieri ꝓpter aliqd si non inuenerint agens cogitare in sua actiōe: & ipsi inuenerunt sine cogitatione artem: & si ars edificandi naues esset in ipsis lignis tunc operatio eorum esset ad modum operationis naturæ: ex quo sequitur. Si in arte est propter aliquid vt etiam sit hoc in natura: & magis quo declaratur hoc est in illo quod curat se in medicina: & natura assimilatur huic: manifestum est

igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur quod natura est causa: & quod est causa ,ppter aliquid.

96 Demonstrat hoc inopinabile contingens ei qui nō concedit causā finalem esse in natura propter hoc quod in natura non est cogitatio, & finis non inuenitur apud eos nisi in cogitatione: & est quoniā cōtingit eis vt ista causa non inueniatur in rebus artificialibus carentibus cogitatione. Et dixit. & malū est etiam eos nō opinari quod actiones nō sunt propter aliquid nisi agens agat a cogitatione: & ipsi inuenīt artē agere propter aliquid: cum hoc quod agens non cogitat: & dixit hoc in artibus quæ non vtuntur cogitatione: vt texere & suere: nō sicut artes medicinæ & nauigandi. Deinde reuersus est etiam ad declarandū quod natura in hoc conuenit cum arte declarando quod illud per quod potest quis existimare eas diuersari quod nō diuersentur in eo: & per hoc perficitur sermo in cognitiōe modi similitudinis inter illas: & dixit. & si ars ædificandi &c. id est manifestum est quod non est differentia hic inter naturā & artē: sed ars agit extra: & natura intra. si igit̄ essem⁹ imaginati qđ ars est in re: tūc necessario contingeret agere ac si esset extra: & si hoc esset nō esset illic differentia inter naturam & artē: & intendebat per hoc quod si actio artis propter aliquid esset quod est extra: necesse esset si imaginati essemus artem intra: vt nō ageret propter aliquid sed quia notum est per seipsam agere propter finē: aliquid sit extra sua intra: manifestum est quod hoc est secundum quod semper agit: aut in maiori parte: ars enim igitur cōuenit in hoc cum natura. Deinde induxit illud quod sequitur ex hoc: & dixit. ex quo sequitur &c. & ista cōsecutio est manifesta ex hoc quod declarauit: quod illud in quo differt ars a natura nihil operatur in hoc quod agit propter aliquid: & cū induxit testimonium super hoc ex hoc quod si ars esset in ipsa re: tunc ageret ac si esset extra & dixit: & hoc magis declaratur &c. & est quoniā ars inuenīt in medico qui curat se agere in illud in quo est ars ac si esset extra. s. propter aliquid: & si hoc non esset: tunc ars nō ageret propter aliquid: quia est extra & cum destructū est quod actio extrinseca operatur in hoc non est differentia in hoc inter artem & naturam.

Ars agit extra. Idē. 12. G met. cō. 17. tertio de aīa 18. Idem supra cō. pri. & quæ ibi,

Capitulum in quo ostenditur quomodo necessarium reperiatur in rebus naturalibus. CAP. IX.

A QVod autē ex necessitate est vtrū ex suppositione sit: aut simpliciter: nūc quidā enim opinant̄ qđ est ex necessitate in generatione esse: quēadmodū vtiq; si aliquis murū factum esse ex necessitate existimet: quoniā quidē grauia deorsum ferri apta nata sunt: leuia autē supereminent. vnde lapides quidē deorsum & fundamentū: terra autem sursum propter leuitatem: supereminēt autem maxime ligna: leuissima enim sunt. Et cōsiderandū est de necessitate: vtrū sit a positiōe: aut simpliciter. opinant̄ enim quod necessitas in generatiōe est secundū modū: si aliqs existimasset quod partes est necessaria: quia grauia innata sunt descendere inferius: & leuia ascendere superius. & ideo lapides est & fundamentum est inferius: terra & lutum superius: quia sunt leuiora & supra omnia ligna quia sunt leuissima.

87 B Antiqui dixerunt formas esse ,pter materias' & diuersificari ,ppter materias. sed Aristo. tenet oppositū. Idē supra. 74. &. 75. Idē pri. de aīa. 53. &. 2. de aia. 36. & 60. Idē infra hoc. 2. com. 88. & 90. &. 91. C

ET cum declarauit quod natura agit propter aliquid: & qđ existentia finis in rebus naturalibus & conuenientia membrorū in salute entis naturalis nō est casu: & oēs antiqui dicētes causam materialē tantum esse: nitūtur ex illa reddere causas formarū & actionū. opinabantur enim quod formæ sequuntur de necessitate naturam materiæ: & quod diuersitas earum est ex diuersificatione materiæ: ipse igitur vult destruere hoc: quoniā ipse opinabatur econtra. s. qđ materia sequitur formam. Et dixit. & considerandū est &c. id est & cōsiderandum est de necessitate existente in rebus naturalibus: vtrū sit ex positione formæ. s. quod cū posuerimus quod forma sit: sequit̄ vt materia sit: aut necessitas inuenitur simpliciter. i. ex materia: quā ista necessitas non est propter aliquid: sed simpliciter est. i. ex se non ex alio. D. d. opinantur enim isti &c. i. isti enim qui opinabantur qđ necessitas est in generatione generati ex materia: similes sunt in hoc quod opinātur de rebus naturalib⁹ eis qui opinātur in rebus artificialibus qđ domus generatur ita quod fuerit custodiens a calore & frigore ex necessitate: quia partes graues quæ sunt in ea descendūt ex necessitate nature grauis inferius: & partes leues quæ sunt in ea ascendunt de necessitate etiam ex natura leuis: & partes medie existunt mediocriter: vt ligna superius & lapides inferius: & terra & lutum in medio. Et ex hoc exēplo apparet quod natura est similis arti: qui enim dicit quod homo generatur ex hac creatione: quia necesse fuit vt partes graues quæ sunt in eo descenderent & leues ascenderent: est sicut qui dicit hoc in domo: & isti non euadunt per hunc sermonem ab esse casu in generatione entium: quoniam si partes graues descenderent in plantis & animalibus ex necessitate sue nature: & leues ascenderent: tunc conuenientia actionum partium grauium & actionum partium leuiū in salute illius speciei erit casu: licet hoc in pluribus rerum naturalium videatur econuerso. animalia enim testea si natura non intēdisset custodiam deberet defendisse in eis pars testea.

Sed tamen non sine his quidem facta sunt: nō tamē ,ppter hoc nisi sicut propter materiam: sed causa abscondēdi ipsa & saluandi: similiter autem & in aliis omnibus in quibuscunq; propter aliquid est: non sine quidem habentibus necessariam naturam sunt: non tamen propter hoc: sed aut sicut materia sunt: sed propter aliquid est vt serra. huiusmodi enim est: quia talis est: & propter hoc est: sed tamen id quod est cuius causa impossibile est fieri nisi ferrum sit: necesse igitur ferrum esse si quidem serra erit & opus ipsius: ex suppositione necessarium est: sed non sicut finis: in materia enim necessariū est: quod autem est cuius causa sit in ratione est. Et verum est certe quod paries nō esset sine istis: sed esse eius nō fuit ,ppter ista: nisi intelligas per hanc propositionem, propter, materiam: sed propter

custodiā

custodiã & salutẽ: & ꝓpter istas fuerũt illa: & eodẽ modo ẽ de ossibus que sunt ꝓpter aliquid: nõ em̃ sunt sine illis quæ habent aliquã naturã necessariã: sed esse eorũ nõ ꝓpter hoc existimatur materia: sed ꝓpter aliquid. V.g. serra quare est talis? & dicet vt agat aliquid: aut ꝓpter aliqd: & qđ agit hoc: & est ꝓpter illud: nõ est aptũ nisi sit ex ferro: ex quo sequitur necessario vt sit ex ferro si fuerit serra: & sua actio fuerit eius actio: ex positiõe igitur est necessitas: non ex fine intenta. necessitas erũ est in materia: & illud propter quid est in diffinitione.

33 Et verum est quod paries non potest esse sine illis graualibus & lenibus quæ ita habent se ad illum quasi materia: sed esse parietis non fuit propter hanc causam quæ est graue & leue. nisi quis non intelligat per hanc præpositionem propter causam finalem intentam per artem: & est custodis & salus: tunc enim erit verum dicere respondẽdo ad quare fuit paries: quod paries fuit propter suam causam: & deinde dixit. & eodem modo &c.i. & eodem modo est de omnibus quæ generantur propter aliquem finem intentum: quoniam impossibile est vt sit aliquid sine aliis quæ habent naturam necessariam in esse eius: sed esse eius a tali materia scilicet necessaria in generatione sua non facit existimare quod propter materiam fuit tale: sed opinandum est quod ipsum esse tale est propter aliquid: & intẽdebat hoc cũ dixit: sed esse eius &c. idest, sed ipsum esse huiusmodi scilicet quia illa sunt necessaria in suo esse: non propter hoc debet quis existimare quod materia est causa esse eius: sed optinendum est quod esse eius est propter aliquid. Et in libro Alex. dicitur sed non propter ista: sed propter materiam. idest & illa quæ sunt ante finem in re non dicuntur esse causæ finis: nisi secundum quem materia est causa finis: immo finis est causa eius principaliter.

2 D Et cum posuit quod significat quod partes & alia corpora generata non generantur ex necessitate materie: licet materia sit necessaria in esse eius. hoc, scilicet significat quod cum aliquis interrogauerit quare est aliquid: non respondebitur per materialem causam sed finalem. notificauit hoc per exemplum & dixit. Verbi gratia quoniam cum aliquis quæsiuerit: quare serra habet multos dentes: & dicetur vt serret ligna aut propter serrationem: & non dicetur quod habet multos dentes: quia est ex ferro: licet serra non possit esse nisi ex ferro: & hoc intendebat cum dixit. & hoc propter quod est non est aptum &c. idest licet hoc propter quod fuit serra non apteretur nisi serra sit ex ferro.

3 Deinde induxit illud quod est quasi conclusio istius sermonis. & dixit. sequitur igitur necessario vt sit ex ferro &c.i. sequit̃ igitur ex hoc quod dicimus ꝙ serra est propter suam actionem: & quod actio eius nõ B potest esse nisi sit ex ferro: vt necessitas in serra sit secundũ positionem. scilicet secundũ positionẽ finis non secundũ materiam: & hoc intendebat cum dixit: ex positione igitur erit necessitas secũdũ finẽ intentũ. ex positione igitur finis quærenda erit necessitas materie conuenientis illi actioni: & necessitas esse rerũ sequẽtium materiã: nõ quod esse istorũ est ꝓpter finẽ: neq; ꝙ finis est ex necessitate materiæ. illa em̃ ꝙ inueniuntur

Quæ in rebus naturalib⁹ inueniũtur ex necessitate & nõ

niunt̃ in reb⁹ naturalib⁹ de necessitate nõ ꝓpter aliqd. vt mors animalis sunt ꝓpter materiã: & illa ꝙ inueniunt̃ in eis ꝓpter aliqđ sunt propter formã & diffinitionẽ: & ideo nõ sunt necessaria simplr: & hoc intendebat cũ dixit. necessitas em̃ est in materia: & ꝓpter qđ est in diffinitione. Et innuebat ꝓpter hoc diuersitatẽ essentiæ rerũ sequẽtiũ essentiã ex necessitate materiæ ꝙ nõ intẽdunt̃ pp aliqđ: ex qb⁹ antiq errauerũt & existimauerũt ꝙ oia ꝙ accidũt reb⁹ sunt de necessitate materiæ.

Et hoc cõponit in secũda figura sic. Res necessariæ nõ intente sunt ex materia. Et res intẽte nõ necessarie nõ sunt ex materia. Ergo res intẽte nõ sunt necessariæ nõ intẽtæ. qđ aũt res intẽtæ non sunt ex materia manifestũ est: qm̃ res intẽtæ sunt ex forma. & ideo nõ sunt necessariæ gñationis: & forma nõ est ꝓpter materiã. ergo res intẽtæ non sunt ꝓpter materiã. Apposita tota⁹ sermonis prędicti est in tertia figura sic, Quãdo in reb⁹ gñabilib⁹ interrogat̃ quare gñatur nõ respõdet̃ per causam materialẽ. Et qñ in reb⁹ gñabilib⁹ interrogat̃ quare: rñdet̃ per causam finalẽ. Ergo causa finalis est alia a causa materiali. Et oĩs iste rõnes sunt cõtra eos qui nõ cõcedũt illud qđ est motũ ꝓ se: si em̃ causa finalis sequeret̃ necessario causam materialẽ: tũc apud quæstionẽ per quare respõderet̃ causa materialis: hæc em̃ est dispositio entis necessarij simplr. s. vt nõ fiat ꝓpter suã actionẽ: sed actio ei⁹ ꝓpter ipm̃, & iste mod⁹ necessitatis inuenit̃ in reb⁹ æternis, & ista est necessitas simplr: quã antiq existimabãt cẽ in reb⁹ nãlib⁹ gñabilib⁹ & corruptibilib⁹. si igit formæ sequerent̃ materiã de necessitate: tunc oia essent necessaria.

Est autem necessarium & in doctrinis: & in his quæ secundum naturam fiunt quodammodo similiter qm̃ rectũ huiusmodi est: necesse est triãgulũ duobus rectis æquale habere: sed nõ si hæc est illud est: sed si hoc nõ est: neq; illę rectus est: in his aũt quæ ꝓpter aliqđ fiunt econtario est si finis: aut erit: aut est: aut est quod est ante finem: aut erit: aut est: si vero nõ sicut ibi: cum nõ fit conclusio: principium non erit: & hic non est finis: & qđ est eius causa fit: principium enim ad hoc est non actionis autem: sed animi: ibi autem sunt animi: actus enim non sunt.

Et necessarium est in doctrina: & in eis quæ secundum curã naturalem sunt quodammodo similia: quoniam rectũ est tale: necesse est vt anguli & trianguli sint æquales duobus rectis: & nõ quia fuerit tale fuit illud: sed hoc si non esset tale: illud non esset rectũ: & illa quæ sunt propter aliquid: si finis intenta per illa fuerit præsens aut futura fuerit: illa etiam quę sunt ante erunt præsentia aut futura: & si non sunt quemadmodũ igitur illic: si conclusio non fuerit: non erit principium: similiter hæc est dispositio finis: & illud propter quid: hoc em̃ etiam est principiũ: sed non est principiũ operatiõis: sed cogitatiõis: & principium illic est cogitationis: quia illic nõ est operatio.

ld est, & necessitatẽ esse in doctrina & in naturalib⁹ est cõsiderare: qđ modo

ꝓp aliquid sunt ꝓp materiã & quę inueniunt̃ in eis ꝓp aliqđ sunt ꝓp formã. 4

Hęc est dispõ entis necessarij simplr. s. vt nõ fiat propter suam actionẽ sed actio eius ꝓp ipm̃ F qđ quomodo intelligẽdũ sit vide. 2. cel. cõ. 17. &. 21. & 12 meta. 36.

89 G

modo:scilicet quoniã in vtroq; inuenit necessitas expositiõe:& dixit quodãmodo:quia ex priorib? in doctrina consequunt posteriora: cuius conclusio quæ est posterior in scientia secundũ tẽpus: sequit ex propositionibus quæ sunt priores in esse:aut illa quæ sunt priora in tẽpore sequunt posteriora. Et similitudo inter illa est quoniã si propositiõs fuerit erit cõclusio necessario:& nõ sequit ẽconuerso: & si finis fuerit erũt illa quæ sunt ante finẽ:& in hoc aduersant hęc duo: propositionum igitur secundũ hunc modũ assimilant finẽ conclusio autem assimilatur eis quæ sunt ante finem. Et cũ dixit:quod necessitas est in eis consimilis:incepit declarare similitudinẽ:& dixit quoniã quia rectum est in te &c.& in doctrina inuenitur aliquod simile necessario qđ est in generatione:quoniam ex esse propositionum sequitur ex conclusiõis. Verbi gratia quia angulus extrinsecus in triãgulo valet duos intrinsecos sibi oppositos: & cum angulo sequenti valet duos rectos:hæc est causa ut hoc qđ anguli trianguli sunt æquales duobus rectis.propositiones igitur sunt illa propter quæ est res:conclusio vero est illud quod est ante illud propter quod est:& intendebat per rectũ triangulum rectorum interum:& intendebat per tale hoc:quod extrinsecus valet duos intrinsecos:& cũ sequẽte valet duos rectos. D.d.& non qa hoc est tale:fuit illud tale.i.& nõ:qa anguli triãguli valẽt duos rectos:est necesse vt angulus extrinsec? sit talis.i.qm̃ hæc nõ est causa illi?. D.d.sed si hoc nõ fuerit &c.i.si nõ fuerint anguli æquales duob? rectis triãgulus nõ erit rectorũ laterũ. D.d.& illa quæ sunt ,ppter aliqđ &c.i.& dispositio cõclusionis cũ propositionibus est dispositio eorũ quæ sunt ,ppter aliqđ & cũ illo ,ppter qđ sunt:cũ em̃ fuerit finis ,ppter quẽ sunt in actu erunt illa in actu:& si fuerit finis in potẽtia:illa erũt in potẽtia: licet nondum sint in actu:& hoc intendebat cũ dixit:& si nõ sunt.& similiter cũ conclusio fuerit in actu:,ppositiões erũt in actu:& si cõclusio fuerit in potẽtia:,ppositiões erũt in potentia. Et cũ declarauit quod ita se habẽt propositiones cũ cõclusione: sicut finis cũ his quæ sunt ante finẽ, & dixit.& quãdmodũ illic &c.i.quãdmodũ si nõ fuerit cõclusio:nõ erunt propositiões.licet si nõ fuerint illa quæ sunt ante finem nõ erit finis: illa em̃ quæ sunt in doctrina quasi finis sunt propositiones: & illud qđ est quasi illa quę sunt ante finẽ est cõclusio. D.d.hoc em̃ est principiũ &c. & inuit propositiones quæ sunt principiũ doctrinæ. D.d. sed nõ principiũ operationis sed cogitationis:& præseruat se ne quis dicat q nos videmus quod ad quædã principia sequunt vltima:& sunt principia doctrinæ:& hoc est cõtra positũ in natura: & responsio ad hoc est: qm̃ hoc nõ est principiũ operatiõis:sed principium cogitatiõis. sermo aũt est de principijs operationũ: & accidit vt ex principio cogitatiõis sequat illud ,ppter quid:principiũ: a in cogitatione est finis in operatione.& finis in cogitatione est principiũ in operatione. D.d. & principium illic &c.id est in doctrina speculatiua.& dixit hoc: quia doctrinæ operatiuæ accidit eis vt illic sint duo principia:principiũ.s.cogitatiõis & principiũ ogationis: & sic finis cogitatiõis & finis operatiõis

Quare si erit dom? hæc necesse est fieri: aut existere:aut esse aut omnino materiam quæ propter hoc: vt lateres & lapides esse

Hã Principiũ in cogitatione & finis in opatiõe. & finis in cogitatione est principiũ in operatione. Idem.7. met. cõ.21. Et.5. de aĩa. te. com.49.

esse si domus:non tamen propter hoc est finis: sed aut sicut materiæ:nec; est propter hæc:omnino tamen si non sint non erit: nec; domus nec; serra. hæc quidem nisi sint lapides: illa verò nisi sit ferrum:neque enim ibi principia sunt nisi triangulum duobus rectis. Manifestum igitur est quod est necessarium in physicis:quod sicut materia dicitur & motus ipsius.

Necesse est igitur.vt si domus erit vt ista sint necessario, aut vt sint:aut quod erunt præsentia & vltr materia quę est propter aliquid, Verbi gratia, quoniam lapides erunt si erit domus:sed non propter ista est finis intenta:sed secundum q̃ est materia: sed illa si non fuerint non erunt ista:domus igitur non erit si lapides non fuerint:nec; serra erit si ferrũ non erit:illic em̃ principia nõ erunt:& si anguli triãguli non fuerint æquales duob? rectis. Manifestum est igitur q̃ necessarium in rebus naturalibus est illud quod dicitur de materia & eius motibus.

Id est,necesse est igitur si domus fuerit in actu: vt illa ex quibus domus fit sint ad domũ.et hoc intendebat cũ dixit.vt sint necessario.i.vt ista ex quib? domus fit sint necessario in esse:aut generata ante generationẽ domus.& hoc duobus modis:aut vt sint præsentia cũ ea:aut qđ erunt præsentia. D.d.& vniuersaliter materia.i.& vniuersaliter ista est dispositio materiæ cũ illo ,ppter qđ fuit materia. D.d.V.g.i. V. g.qm̃ lateres & lapides necesse est vt sint;si domus fuerit:sed nõ ex lateribus & lapidibus sequitur necessario vt sit finis intentus. V. g. domus nec; habet interitum in fine nisi secũdũ materiã.s.secũdũ q̃ materia est vna causarum rei cuius ex materia. D.d.&c.nõ erit propter ista.i. & forma nõ erit per naturam:sed per agẽs. D.d.sed illa.i.materia. D.d.si ista nõ fuerint.i.forma & finis. D.d.illic em̃ &c.& q̃ accidit ex hoc in generatione est simile ei q̃ accidit in doctrina.in doctrina enim etiam nõ erunt ,ppositiones si cõclusio nõ fuerit. V.g.qm̃ ,ppositiones ex quibus declaratur quod anguli trianguli valent duos rectos nõ erunt si nõ fuerint æquales duobus rectis:& iam prædixit hæc: sed iteranit illud ad rememorationem. In libro vero Alex.nec; illic etiam erunt principia si triangulus habuerit angulos æquales duobus rectis. i. qm̃ nõ sequitur quod si cõclusio sit:quod propositiones sint. Deinde dixit: manifestum est igitur quod necessitas in rebus naturalibus notat materiã: & illud quod sequitur materiam de motibus: & non notat formam: scilicet quoniam materia inuenitur propter formam:non forma ,ppter ipsam:cum non sequitur materiam.

90

Idem supra te.c.89.

Idem supra 87.et q̃ ibi.

Et vtrũq; physico dicendæ sunt causæ:magis aũt quæ cuius causa:causa em̃ hæc materiæ est:sed nõ hæc finis. Et finis qa cuius causa & principiũ à diffinitione à ratione est:sicut ī his quę secũdũ artẽ:qm̃ si domus talis est:oportet hoc fieri ex necessitate & esse:& quoniam hoc est sanitas:hoc oportet fieri ex necessitate et esse sic:& si hoc est homo hoc:si autem hoc & hoc.

Et oportet naturalem intendere has duas causas: sed magis debet intẽdere causam quæ est propter quid: quoniam ista est causa materiæ: ipsa autem non est finis propter quem: & principium est de diffinitione & ratione: sicut est in rebus quæ sunt per artem. Verbi gratia, quoniam quia domus est tale: necesse est vt sit hoc: & hoc quia sanitas est talis: necesse est vt sit hoc & similiter quia homo est talis necesse est vt sit hoc.

Et oportet naturalem reddere vtrãq; causam: quia constitutio rei naturalis est ex ambobus, s. ex materia: & ex illo propter quod est materia. Deinde dicit: sed magis debet &c. id est, oportet naturalem solicitari magis circa causam finalem cum propter causam finalem est causa materialis: & non propter causam materialem est causa finalis. Deinde dicit & principium est ex diffinitione & ratione, id est, & principium ex quo sequitur si fuerit necessitas materiæ: & illud quod continet diffinitio & forma in rebus compositis.

91

Et intendebat per hoc quod cum diffinitio rei fuerit posita: sequitur materia necessario in esse eius. diffinitio enim continet formam communem & propriam. Deinde dixit, sicut est in rebus artificialibus, id est, Verbi gratia, quia diffinitio domus est continens cooperiens defendens a calore & frigore: necesse est vt sit composita ex tecto & parietibus & quia diffinitio hominis est animal rationale necesse est vt sit compositum ex carne et osse: quia diffinitio sanitatis est dispositio in membro qua agit suam actionem in membro: necesse est vt ista dispositio sit complexio & hoc intendebat cum dixit quod domus est tale &c.

I

L

Diffinitio cõtinet formã cõmunẽ & ppriam Idẽ. 7. met. 43.

Fortasis autem & in ratione est necessarium: determinatur enim opus serrandi: qm̃ diuisio huiusmodi est: hoc autem nõ est: nisi habeat dentes huiusmodi: hi autem non: nisi sit ferreus. sunt autem in diffinitione quædam partes vt materia.

Et rectum est vt necessarij intret in diffinitione etiã: & hoc erit quando diffinierimus actionem serrationis: qm̃ est scindere tali modo q̃ nõ aptatur nisi serra habeat dentes tali modo: & hoc impossibile est vt sit hoc modo nisi sit ex ferro: in diffinitione enim etiam quædam partes sunt quasi materia.

92

In diffinitionib⁹ natura lib⁹ apparet materia vel manifestiꝰ cõsecutiue. Vide idẽ supra cõ. p̃cedenti.

Quia diffinitiones continent genera & differẽtias: & genera sunt forme vniuersales differentiæ formæ proprie: & est declaratum q̃ materia sequitur necessario ex forma: & rectum est vt diffinitiones in hac scientia sint principiũ apparentiæ necessitatis materiæ: & quia ex quibusdam diffinitionibus non solum modo apparet consecutio materiæ: sed etiam in eis intrat materia. Dixit: & rectum est vt in quibusdam diffinitionibus non sequitur necessarium expositione diffinitionis: sed intrat in diffinitione quasi pars: in talibus igitur diffinitionibus apparet materia quasi pars nõ secundũ cõsecutionẽ. D. d. si ẽm diffinierimus &c. hoc est exemplum diffinitiõis: in qua apparet materia: serratio enim quia nõ cõpleatur nisi per formam & materiam serre: ideo intrat materia in diffinitione: serra ẽm si dixerimus ipsam esse instrumentũ habens dentes: non erit diffinito: donec dicamus ipsam esse ex ferro.

Cõsuetudo sicut dixit Aristo. in secũdo metaphysi. est maxima causa impediens a pluribus rebus manifestis q̃ se: quæ admodũ ẽm cum homo fuerit assuetus ad aliquas actiones: licet nocent illi erunt faciles illi: & credit q̃ sint vtiles. sic⁹ cũ fuerit assuet⁹ credere sermones falsos a puericia. erit illa cõsuetudo causa ad negandũ verũ manifestũ sicut q̃dam cũ vsitati sunt comedere venenum intantum qd̃ erat eis cibus. sic accidit modernis dicentibus q̃ gñatio fuit ex nõ ente: & causa istiꝰ existimatiõis fuit cõsuetudo. Et tu potes scire hoc ex hoc q̃ dixit Aristo. q̃ omnes antiqui cõueniunt in hoc q̃ nihil generatur ex nihilo. & tam videbat quosdam socios dubitantes in hac quæstione. tamen obuiauit huic aliquãtulum in tractatu de substantia orbis. Et ista mala cõsuetudo auferri potest per hanc consuetudinem audiendi contraria sua. quemadmodum igitur malitie acquisite per malam consuetudinem obuiamus per consuetudinẽ habituũ bonorum oppositorum illis: similiter credere res falsas destruitur per habere consuetudinẽ rerum verarum: & ista consuetudo est impediẽs multos intellectus pfectos recipere veritatẽ.

M

Et primo de anima. c. 16. & q̃ibl. Arist. 2. me. t. c. 14. Idẽ primo ph. cõ. 71.

N

Primo ph. tex. cõ. 34.

Et ideo videmus modernos loquẽtes dicere: q̃ qui in principio addiscit philosophiam nõ potest addiscere leges: & qui primo addiscit leges nõ ei abscondentur post alie scientiæ. & bene dixerunt: in quo ẽm congregatur consuetudo & comprehensibilitas veritatis: ille non habet impedimentum a veritate: sed impedimentum semper a falsitate: vel falsem ab eo in quo non est veritas neq; falsitas vt in legibus. sed qui habet consuetudinem recipiendi falsum: aptus est vt impediatur a veritate: quemadmodum in quo cõgregatur cum nutrimento panis qui est cibus tẽperatus cõsuetudo nutrimenti: rectum est vt non impediatur in aliqua hora ab hoc quin nutriatur ab eo: & quin non accidat ei nocumentum: sed qui assuetus est ad aliquid aliud quã panem: bene potest impediri a nutrimento illius. Et ex hoc modo. scilicet per consuetudinem estimatur q̃ apologi propositi ciuitatum corrũpunt multa principia nature: & hoc est per assuetudinem. Et ideo fides vulgi est fortior cẽ fides philosophorum. quoniam vulgus nõ assuescit audire aliud: philosophi autem audiunt multa. & ideo quãdo disputatio & cõsideratio cõsequens est omnibus: corrumpitur fides vulgi: & ideo quædam leges prohibent disputare. Et potest bene videre quantum operatur audire res extraneas in opinione quæ est per consuetudinem & hoc tẽ pore. homines ẽm multi cũ intrauerũt res speculatiuas & audierũt res extraneas eis cũ fuerint assueti statim corrũpetur opinio: quã habuerũt ex assuetudine: & nõ fuerint tantum assueti ad istas res extraneas vt possint recipere: & fuit destructa apud eos maior pars legum: & multiplicati sunt homines apud eos qui dicebãtur zenodic: Et Algazel fuit maior cã huius cũ suis cõpatriõibus mixtis. Et diximus hoc. Finit li. 2.

O

P

Incipit liber Tertius physicorum Aristotelis.

Summa. 3. lib. phy. secundum Aver.

A textu primo vsq; ad. 24. differit de motu: & de eius speciebus.

A textu. 24. vsq; in finem facit longam narrationem de infinito.

Tractatus primus de motu.

De diffinitione motus. Cap. j.

A Ignorato motu necesse est naturā ignorari.

QVoniam autem natura est principiū motus & mutationis: scientia aūt nobis de natura est: oportet nō ignorare quid sit motus. necessariū est enim ignorato ipso & ignorari naturam. Determinantibus igitur de motu: tentādum est eodem aggredi modo: & de his quæ consequenter sunt. Videtur autem motus cōtinuorum esse: sed infinitum apparet in primum in continuo vnde & in diffinientibus continuum: contingit primum indigere multotiēs ratiōe infiniti: cū infinitū diuisibile cōtinuū sit.

B Infinitū apparet primū in continuo.

Quia natura est principium motus & quietis & transmutationis: & in hac scientia intēdimus naturā: oportet nos narrare primo motum quid sit: deinde cū determinauerimus hoc: determinabimus vnumquodq; consequentiū hoc modo: & existimatur qđ motus est de rebus continuis: & primo eorū quæ sequuntur scientiam de continuo est deinfinito: & ideo accidit multotiēs cū diffinierimus continuū vti in eius diffinitione infinito: illud enim quod diuiditur in infinitum est continuum.

C Continuatio. Principium q̄ est primꝰ motor non potuit perscrutari niū post pscrutationē de motu. Idem 8. phy. 4. 5. & 6. c.

INcepit notificare causam propter quam contingit ei loqui in hoc libro de motu: & de rebus quæ sequuntur motum: quoniā cōsideratio eius est de natura: cuius diffinitio est principium motus & quietis: fuit necesse ei declarare secundum quot modos dicitur de materia & forma: sed primū principiū materiale quod est principium potuit declarare anteqū perscrutaretur de motu & accidētibus motus. principiū aūt qđ est primꝰ motor nō potuit perscrutari de eo niū post perscrutationē de motu: & incæpit hic declarare q̄ ex diffinitione naturæ apparet q̄ perscrutatio de motu est necessaria: & quia oportet naturalem perscrutari de vnaquaq; illarū partium acceptarū in diffinitione. Dixit: q̄ natura &c. ideſt & quia iam apparuit ex prædictis q̄ diffinitio naturæ est principium motus & quietis. ideſt & trāsmutationis: & nō transmutationis: & intendimus in hoc libro perscrutari de natura: cum intentio huius libri sit loqui de rebus communibus omnibus rebus naturalibus: & iam locuti sumus de primo principio qđ est quasi materia omnium rerum naturalium: oportet nos igitur loqui de motu quid sit: & cum determinauerimus, ideſt diffinierimus motum determinabimus post vnumquodq; eorum quæ accipiuntur in diffinitione motus & quæ sequuntur motum. Et cum dixit hoc incæpit dicere illa quæ ita se habēt ad vnūquodq; eorū quæ accipiuntur in diffinitione motus: & quæ sequūtur motū: & eū dixit hoc incepit dicere illa quæ ita se habēt ad motū. & dixit. & existimatur &c. i. vtū diuiditur in diuisibilia semp, aut in aliqua diuisibilia. Deinde incæpit narrare etiam qđ cōsideratio de cōtinuo exigit etiā cōsiderationē de infinito: & dicit & primū eorū &c. i. & primū eorū q̄ apparēt ex cōsideratione de cōtinuo est cōsiderare de infinito. Deinde dedit causam in hoc: & dixit & ideo

& ideo accidit multotiens &c. i. quia infinitū cōtingit cōtinuo: aut est differētia eius: accidit multotiēs q̄ cū diffinierimꝰ cōtinuū accipere in sua diffinitiōe infinitū. cōtinuū em est illud qđ diuidit in infinitū. Deinde induxit testimoniū sup hoc & dixit: q̄ a em diuidit in infinitū est cōtinuū. i. & diximus q̄ diffinitio cōtinui est illud qđ diuidit in infinitū: qa illud q̄ diuidit in infinitū est infinitū: qđ em prædicatur secū dū quid qñ cōuertit est diffinitio. Et dixit, vt mihi videt accidit multotiēs q̄ ista diffinitio cōtinui apud dicētes ipm cōponi ex partib⁹ indiuisibilibus nō est cōcessa: dicētes em q̄ cōtinuū cōponit ex partib⁹ indiuisibilib⁹ nō cōcedōt hāc diffinitionē. Et. i. d. & ideo accidit pluribus eorū qui vtunt diffinitione cōtinui: accipere in diffinitione eius infinitum. Et forte dixit hoc: quia continuum potest habere aliam diffinitionem vt in qua dicitur. cōtinuum est illud in cuius medio potest poni terminus communis duabus partibus.

D a Continuum diuiditur in infinitū. idē infra. 31. com. & quæ ibi. idē. 3. phy. t. c. 69. idē in p̄dicamēt. c. de q̄ritate.

Adhuc autem sine loco: & vacuo; & tēpore: impossibile est esse motum manifestum igitur est quod & propter hoc: & propter id: quod omnia sunt communia: & vniuersaliter hoc oīb⁹ intendendum prærargumentātibus de vnoquoq; istorum: posterior autem de proprijs speculatio ea quæ de cōmunibus est.

E Speculatio de proprijs posterior ea quæ de cōmunib⁹ est.

Et cum hoc impossibile est vt motus sit, si locus & tempus non fuerit. manifestum est igitur quod propter hoc: & propter hoc quod ista sunt communia omnib⁹: opottet perscrutari de vnoquoq; eorum: consideratio enim de proprijs est post considerationem de rebus communibus.

F

Cum declarauimus qđ ex differētia naturæ apparebit q̄ oportet naturalē perscrutari de motu & cōsequētibus motū. & dixit: q̄ illorū q̄ sequunt motū quæ sunt propinqua substātiæ eius est cōtinuū: & quod infinitū sequit cōtinuū incæpit dicere etiā: qñ quia locus & tēpus sequuntur motū in rei veritate & vacuū: & dicūt quidā naturales, oportet etiā cōsiderare de istis tribus cū cōsideratione de illis tribus prædictis. Et dixit. & manifestū est igitur &c. i. manifestū est igitur qđ ex hoc qđ diximus qđ ista apparēt in diffinitione naturæ: & quia etiā ista sunt cōmunia omnibus rebus naturalibus: oportet nos in hoc libro loqui de istis rebus: cum iste liber sit primus liber in quo loquitur de rebus naturalibus de cōmuni oportet loqui priꝰ quā de proprio. & ideo fuit necesse loqui de istis rebus in hoc libro. Et hinc expressit suā intentionē in hoc libro: & illa quæ sunt substātia istius cōsideratio nis: & sunt causę cōes & accidētia cōia q̄ apparēt ex diffinitiōe naturę.

2 Oportet prius loqui de cōi quā de proprio. idē. pioqo suo super. 1 G phy. & ibi. dē. cō. 27. & tex. idē. 2 H de aīa. com. 30. & ibi. c. 1. idē. 1. de partib⁹ aīalium. c. 1. & 2. de generatiōe & corruptione. i. cō. 51.

Primū aūt sicut diximꝰ de motu: est igit aliqd q̄ endelechia tātū est: aliud aūt potētia: & eorū q̄ sunt actu hoc quidē hoc aliquid: aliud vero quantum: aliud vero quale: vel aliquod aliorū entis prædicamentorū: sed & eius qđ ad aliquid: aliquid quidē secundū superabundantiā & defectum dicitur: aliud autem secundū actiuū & passiuum; & oīno motiuum & mobile: motiuum

b idē supra. c. 1. quę ibi.

tiuū eñ motiuū mobilis est: & mobile amotiuo est mobile.

Et incipiem⁹ sicut dixim⁹ de motu: & dicam⁹ ꝙ rerū quæ dā sant in pfectiõe: & quædā in potentia: & istorū quoddā demonstrat esse hoc & quoddā demonstratur esse huius quātitatis: & quoddā demonstrat esse huius dispositiõis: aut attribuit hoc modo alicui aliorū prædicamentorū entis: relationis quæ dā dicunt secundū magis & minus: & quædā secundū agens & patiẽs: & vniuersaliter secundū mouens & motū: mouens enim est mouens motum: & motum est motum a mouente.

a Mot⁹ est actio motoris in moto: & nõ habet esse nisi in moto. Idem 3.ph.c.3. & 8.phy.c.4. idē infra in L

Cum voluit diffinire motū: incepit de illis quæ ita se habẽt ad id qđ vult diffinire quasi propositiones: & incepit primo diuidere ens secundum actum & potentiã: & sunt duo genera extra quæ non potest mot⁹ esse: aut non esse mediũ inter illa: deinde posuit secũdam propositionẽ & est. quod entia diuiduntur in decem prædicamẽta: ad hoc quod vult etiam declarare quod motus inuenitur in quatuor eorum tantũ. Deinde posuit tertiam propositionem: & est quod prædicamentum relationis quandoq; relatio in eo est secundũ magis & minus: vt duplũ & dimidiũ: & multũ & paucũ: & qñq; est relatio in eo secundũ agens & patiens: quẽadmodũ eñ duplũ dicitur in respectu dimidij: & dimidiũ in respectu duplici. Similiter agens dicit in respectu patiẽtis: & patiens in respectu agẽtis. Et induxit hoc ad declarandũ qđ motus a est actio motoris in moto: & quod non habet esse nisi in moto: & ideo accepit rem motam quasi differentiam motus. D.d. & quoddã demonstratur esse hoc. i. indiuiduũ substantiæ: quoddã huius quãtitatis. id est indiuiduum quãtitatis: & quoddam huius dispositionis. i. indiuiduum qualitatis. D.d. secundũ magis & minus. i. relatiuũ quod in quantitate. D.d. agens & patiens: & intendit relatiuum quod inuenitur in prædicamento agere & pati. Et dixit: & vniuersaliter secũdum mouẽs & motum: quia mouens & motum sunt priora quã agens & patiens: cum omne agens sit mouens & non conuertitur.

b Mouens & motũ sũt pfectiora ꝙm agens & patiens: cum omne agẽs sit mouens & non ecõtra. idem. 1. de ghatiõe. t.cõ. 45. & 12. met. cõ. 23.

Non est aũt: motus pręter res: mutat eñ semp id qđ mutat: aut secundũ subiectũ: aut secundũ qualitatẽ: aut secundũ quãtitatẽ: aut secundũ locũ. Cõe autẽ in his nullũ est accipere sicut dixim⁹: quod neq; hoc neq; quãtum: neq; quale sit: neq; aliorũ p̃dicamẽtorũ nullũ: ẽre neq; mot⁹ neq; mutatio nulli⁹ est extra ea quæ dicta sunt: eũ nihil sit extra p̃dicta. Et non est motus extra ipsas res: transmutatũ c eñ semp transmutat: aut in substãtia: aut in quãto: aut in qualitate: aut in loco: & nihil inuenit aliud eõe istis: quasi dicat quod nõ est ita: neq; vnũ aliorum prædicamentorum. vnde necesse est quod nõ est motus: neque transmutatio omnino alicuius, nisi istorum quæ diximus.

N c Mot⁹ secundũ substãtiã: quãtitatẽ: qualitatẽ & vbi.

Et nõ est. Hoc etiã est quartũ fundamentũ ad hoc qđ vult de diffinitiõe mot⁹: & est qđ mot⁹ inuenit in plurib⁹ vno prędicamẽto. Et dixit. & nõ est mot⁹ & c.i. & nõ inuenit motus extra decẽ prædicamẽta: quoniã

O

quoniã trãsmutatũ semper trãsmutatur: aut in prædicamẽto substãtię: aut quãtitatis: aut qualitatis: aut vbi: aut in alio prædicamẽto, & trãsmutatio nõ inuenitur nisi in trãsmutato: ex quo sequit vt motus sit in pluribus vno prædicamento. Et iste sumo cõponitur sic, motus est mo, & motũ est in pluribus vno prædicamẽto, ergo motus est in pluribus vno prædicamento, & nihil inuenitur &c. id est, impossibile est inuenire aliquid vnũ cõmune istis prædicamẽtis in quibus inuenitur motus. V.g. aliquod cõmune istis quatuor qđ nõ sit vnũ eorũ neq; aliorũ prædicamẽtorũ: ex quo sequitur vt motus sit in alia natura a prędicamẽtis: ũ dicatur vniuoce. Et intẽdebat declarare qñ quia motus non dicitur vniuoce: ideo nõ habet diffinitionem dicãm vniuoce: sed secundam prius & posterius: sed tamẽ talẽs diffinitiones intrant in aribus demõstratiuis. Et d quæritur de hoc qđ dixit hic: qđ motus nõ inuenitur in vno prædicamẽto, & dictũ est in libro de prædicamẽtis: ipsum esse in prædicamẽto passionis, & secũdũ hoc aut nõ debemus cõputare prædicamẽtum passionis: aut nõ debemus dicere ipsum inueniri in pluribus vno prædicamẽto, Ad hoc autẽ dicamus: quoniã motus a secũdũ qđ nõ differt a perfectione ad quã vadit nisi secũdũ magis & minus: necesse est vt sit de genere illius perfectionis, motus eñ b nihil aliud est quã generatio partis post aliã illius perfectionis: ad quã intẽdit motus donec perficiatur & sit in actu. Vnde necesse est vt motus qui est in substãtia inueniatur in genere substãtiæ, & motus qui est in quãtitate in genere q̃titatis, & similiter qui est in vbi & qualitate, secũdũ autẽ qđ est via ad perfectionẽ quæ est alia ab ipsa perfectione: necesse est vt sit genus per se, via eñ ad rẽ est aliud ab ipsa re, & secũdũ hoc fuit posituũ prædicamẽtũ per se, & iste modus est famosior: ille autẽ est verior, & ideo Arist. induxit illũ modũ famosum in prædicamentis, & istum modum verum in hoc libro.

d Digressio qua quęrit vtrũ motus sit ſ plu ribus: prędicamentis.

Vnũquodq; aũt dupliciter inest oſb⁹: vt hoc: aliud qdã eñ forma ipsius: aliud vero priuatio. Et secũdũ qualitatẽ: hoc quidẽ eñ albũ: illud aũt nigrũ. Et secũdũ quãtitatẽ: aliud quidẽ perfectũ: aliud vero imperfectũ. Similiter aũt & secũm loci mutatio nẽ hoc qdẽ sursum: illud vero deorsũ: aut aliud qdẽ graue: aliud vero leue: quare mot⁹ & mutatiõis tot sunt spẽs quot & entis.

a Mot⁹ nõ differt a perfectione ad quã vadit nisi secũdum P magis & minus, & ideo necesse ẽ vt sit de genere illius perQ. fectiõis. Idẽ 5. phyſi. cõ. 9. &. 17.

b Mot⁹ nihil aliud est quã generatio partis post aliam illius perfectiõis ad ꝙm intẽdit motus donec ꝙficiat & sit in actu. Sed oppositum 5

Et vnũquodq; istorũ oſm est duobus modis. V.g. qñ illud ꝙ demõstratur esse hoc demõstrat per formã, & demonstrat per priuationẽ. Et similiter in qualitate: aliquid eñ est albũ, & aliqđ nigrũ. Et similiter in ꝙtate: aliqđ est pfectũ & aliqđ diminutũ. In trãslatione aliqđ est superi⁹ & aliqđ est inferi⁹: aliud leue & aliqđ graue: vnde necesse est vt tot sint species motus trãsmutatiõis quot sunt species entis.

Et vnũquodq;. Cõ posuit ꝙ diffinitio mot⁹ est ambigua: ꝙa inuenit in pluribus prædicamẽtis vnotincepit declarare etiã qđ nõ, ꝓpter hoc solũ est motus talis: sed & qa mot⁹ inuenit in vnoquoq; generũ motus in duo: vnũ nobilius & aliud vilius, motus eñ qui est in eodem genere

1 4 de

Universidad de Deusto
Biblioteca

videtur] dicere. 4. ph. cō. 24. vide cōsimile in cui hoc. 5. phy. cō. 57.

de viliori oppositorū ad nobilius est nobilior. & qui est a cōtrario est vilior: vt mor⁹ de nō esse in esse, & de esse in nō esse. Et dixit, & vnūquodq; istorū &c. id est, & vnusquisq; quatuor motuū inuentī in eodē prædicamēto duobus modis: quoniā trāsmutatiū in substātia: cuius mutatio est cōpleta: quādoq; demōstratur in esse, id est, in forma & qñ demōstratur in priuatiōe formæ: motus em̄ in cuius fine demonstratur qd̄ motū habet formā dicitur generatio, & in quo priuatur forma dicit̄ corruptio, & similiter in fine trāsmutatiōis in qualitate: quādoq; demōstratur secūdū qd̄ est albū, & quā doq; secūdū qd̄ est nigrū, & similiter in quātitate: quādoq; secūdū qd̄ est diminutū: & quādoq; secūdū qd̄ est perfectū, & similiter in trāsmutatione: quādoq; finis trāsmutationis est esse superius, & quādoq; est inferius. D. d. & aliquod leue, & aliquod graue, forte est exēplū de motu in vbi, id est, qd̄ mouetur in loco quādoq; mouetur ad hoc vt sit leue etiā in actu, id est, ascēdens super illa corpora, & quādoq; vt sit graue in actu, id est, vt sit sub aliis corporibus. Et forte est exēplū de generatione & corruptione. Elementa em̄ trāsmutātur de grauitate in leuitatē. & de leuitate in grauitatē. D. d. necesse est igitur ex hoc &c. id est, necesse est igitur ex hoc qd̄ diximus vt species vltimæ motus sint tot quot sunt species rerū motarum, & sunt octo: vt hic apparebit: duæ scilicet in vnoquoq; prædicamēto: vtrum autē inueniatur motus in alio prædicamento ab istis quatuor perscrutabitur in quinto.

Prima expositio.

Secunda.

3. phy. tex. cō. 10.

Cap. 2.

A

Motus est actus entis in potentia secūdū qd̄ in potentia idē infra. 5. cō. 7. 9. & 10. & 16. & 23.

Diuisio autē secūdū vnūquodq; genus hoc quidē esse endelechia aliud autē potētia in potētia exilitētis endelechia secūm qd̄ huiusmodi est motus est: vt alterabilis quidē inquātū est alterabile: alteratio est augmētabilis autē & oppositi: nullū em̄ cōmune nomē vtriusq; augmētū & decremētū: generabilis autē & corruptibilis gñatio & corruptio: loco mutabilis loci mutatio.

Et cūvnū quodq; istorū generū diuidatur in illud qd̄ est actu & illud qd̄ est potētia, tūc motus erit perfectio eius qd̄ est in potētia secūdū qd̄ est tale. V. g. qm̄ perfectio alterati quādo alteratur est alteratio, & perfectio augmēti & sui oppositi, & est diminuti, & habēt vnū nomē cōmune ambobus qd̄ est augmentum & diminutio, & perfectio generati & corrupti est generatio & corruptio, & perfectio translati est translatio.

6

Idē. 4. met. cō. 28.

Documentum.

B

Et cū vnūquodq; Cū numerauit illa quæ debēt præcedere hoc qd̄ dicit de diffinitione motus: incepit diffinire eū & dixit, & cū vnūquodq; Q. & c. id est, cū vnūquodq; generū motus diuidatur in potētiā & actū: qm̄ vnūquodq; eorū quādoq; est in potētia quādoq; est in actu, & manifestū est qd̄ motus est perfectio rei motæ: ergo manifestū est si nō fuerit perfectio eius secūdū qd̄ est in actu necessario erit perfectio eius secūdū qd̄ est in potētia. Et addidit in diffinitione secūdū qd̄ est in potētia: q̄a omne motū secūdū qd̄ est in actu & habet potētiā, habet duas perfectiones, perfectionē scilicet in actu nō secūdū qd̄ est motū, perfectionē secūdū qd̄ est in potētia quæ dicitur motus. Deinde incepit demon

2

demōstrare cōuenientiā istius diffinitionis vnicuiq; generū motuū, & dixit. V. g. qm̄ perfectio alterati &c. id est. V. g. qm̄ perfectio alterati secūdū qd̄ est in potētia est illud qd̄ dicitur alteratio, & perfectio augmēti & diminuti: secūdū qd̄ sunt in potētia est illud qd̄ dicitur augmēti & diminutio, & perfectio generati & corrupti secūdū qd̄ sunt in potētia est generatio & corruptio, & perfectio trāslati secūdū qd̄ est in potētia est illud qd̄ dicit̄ trāslatio. Et manifestum est qd̄ ista diffinitio motus est cōmunis motui nouo & æterno, & similiter etiā apparet ex hac diffinitione cōtinuatio motus: motus em̄ qñ quieuerit erit perfectio eius qd̄ est in actu: vnde videmus qd̄ motus augmēti & alterationis sūt plures motus. nō em̄ possumus dicere qd̄ augmētatū est motū vno motu de initio augmēti vsq; ad fin̄: apparet em̄ motus eius in tēpore sensibili, & similiter est dispositio in pluribus alterationibus, & impossibile est vt in toto tēpore augmēti sit motū & non cōprehēdat a sensu. Motus igitur augmēti de initio motus ad fin̄ cōponitur pluribus motibus & pluribus quietibus, in vno autē motu translati qui est de principio ad fin̄ nō interponitur quies, & ideo cōtinuatio est, manifestior in eo, & credimus hoc in augmēto & alteratione: quia videmus aliqua augeri per annū vno digito, & remotū est vt ille digitus diuidatur per omnes partes temporis illius anni: quoniam minimum tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem.

Digressio. Diffinitio. motus cō. C

munis. 2 motui nouo & antiquo.

Motus augmēti de initio D

tio mot⁹ ad finē cōponitur ex pluribus motib⁹ & ex pluribus quietibus. vide p hoc octauo phy. cō. 23.

Quod aūt hoc sit mot⁹ actu abhinc manifestū ē cū ædificabile inquātū huiusmodi ipsū dicimus esse actu secūdū q̄ ædificatur & est hæc ædificatio, similiter aūt & doctrinatio & medicatio, & saltatio, & adulescentia, & senectus.

Et declarabit̄ q̄ mot⁹ est hoc ex hoc q̄ narrabo. ædificatū em̄ nō dicit̄ ædificari in actu: nisi dū nos ædificam⁹, & hoc est ædificari, & similiter addiscere & medicari & labi & titubare.

7

Et declarabit dixit, & declarabitur qd̄ motus est perfectio rei potētis secūdū q̄ potest ex inductione trāsmutabilis. ædificatū em̄ nō dicitur esse ædificatū quādo cessat ab ædificatione: neq; quādo nōdū ædificatur: sed dum ædificatur, & illud est perfectio ædificati, & ædificatū est nō ædificatū nisi qd̄ habet potētiā, & similiter est de addiscente & medicinato & de ipso: dicimus enim in vnoquoq; istorū esse tale: dum habet illā speciē transmutationis secūdū qd̄ est in potētia. Cū igitur ædificatio est perfectio ædificati secūdū qd̄ est ædificatū, & similiter in aliis transmutationibus manifestū est quod motus est perfectio moti secundum quod est motum, & quia non est motum nisi secundū quod est in potentia: manifestum est quod motus est perfectio mori secundum quod est in potentia.

B

Mot⁹ est perfectio moti secūdū qd̄ est in potentia vide cō. 28. 4. met.

F

Quoniā aūt quædā eadē sūt potētia & actu q̄uis nō simul nō secūdū idē, sed vt calidū quidē potētia, frigidū aūt endelechia multa iā agunt & patiunt adinuicē. Omne em̄ est simul actiuū & passiuū: ergo & mouens physice mobile est: omne em̄ huiusmodi mouet cū mouet & ipsum. Videt quidē igit

15 qui

G quibusdam omne moueri mouens: sed de his quidem ex alijs manifestum quomodo se habent: est enim quoddam mouens tium & immobile.

Et quia videm⁹ aliqua eadē esse in potētia & in actu: sed nō insimul secūdū idē. V.g. calidū actu & frigidū potētia: sūt enī plura quæ agūt in inuicē, & patiūtur abinuicē. Omnia enī ista sunt ex eis quæ agūt insimul & patiuntur: vnde necesse est vt quicquid mouet naturaliter moueat. Et quidā existimauerunt quod omne cp mouet mouet: sed hoc declarabitur alio modo ab hoc: est enim aliquid quod mouet, & non mouetur.

Impossibile est vt idē secūdū idē & eodē modo: qm̄ impossibile est aliquid esse calidū in actu, & calidū in potētia secundō eūdem modū, sed idē in respectu eiusdē quandoq; est in potentia, quādoq; in actu. Verbi gratia quoniā aqua quādoq; est calida in actu: & quādoq; calida in potētia: in respectu aūt duorū est in potētia, & in actu scilicet in potētia respectu alterius, & in actu respectu reliqui, & similiter in respectu eiusdē est duobus modis. Verbi gratia, quoniā cibus est agēs in corpus secundū quod est panis in actu & patiēs ab ipso secundū qd̄ est corpus in potētia, necesse est igitur vt sint hic aliqua quæ mouēt se abinuicē & mouētur abinuicē, & qd̄ hæc duo sint vera, scilicet agere & pati inimutt sed in respectu duorū nō in respectu eiusdē. Deinde. d. necesse est igitur &c. id est, cū sint aliqua in quibus inuenitur potētia & actus insimul necesse est vt illud qd̄ mouet secundō hūc modum vt moueatur. Be intendebat quum dixit naturaliter: aliud quod mouet secundum quod est in potentia mouens. Deinde induxit, & quidam existimauerunt &c. id est, sine hac determinatione scilicet vt sit compositum de potentia & actu: sed non est verum: sed in fine a istius libri declarabitur quod hic est motor qui non mouetur omnino, quum in eo non sit aliqua potentia, & inuit Platonem.

Sed potentia existētia cū endelechia ens agat aut ipsum aut aliud inquantum mobile motus est. Dico autem hoc inquantum sic: est enim ens potētia statua: sed tamen non ārīs, endelechia & inquantū ens est motus: nō enim idem est hęri esse & potentia alicui mobili: quoniam si idem esset simpliciter, & secūdum rationē esset vtiq; ārīs inquantū est endelechia motus: non est autem idem quēadmodum dictum est.

Motus autē eius quod est in potētia est in eo quod est: quando illud quod est in perfectione agit: aut per se: aut per aliud se cūdum cp est motū: & intelligo per hoc quod dico secūdū cp est motū: hoc quod narrabo: cuprū, scilicet est in potētia idolū: sed perfectio cupri secundum quod est cuprum non est motus, quiditas enim cupri, & ipsum esse motum per aliquam potentiam non habet eandem intentionem: & si haberet eandem intentionem simpliciter: tunc etiam in definitione cupri esset motus: sed intentio eorum non est eadem.

Quū declarauit quod entia naturalia sunt in potētia & actu insimul aut in duob⁹ ēpibus in respectu eiusdē: aut in eodē tpe respectu duorū: aut eiusdē: sed duob⁹ modis: & qd̄ mot⁹ est in hoc gñe: incepit declare qd̄ mot⁹ est pfectio entis secundū qd̄ est in potētia: nō secundū qd̄ est in actu. Et dixit: motus aūt est &c. i. motus aūt est⁹ qd̄ est in potē tia. i. est⁹ qd̄ exit de potētia in actū inuenit in illo quod est in actu: & qm̄ illud qd̄ est in actu agit: & hoc est secundū qd̄ est motū: & nō secundū qd̄ est in actu. V.g. qm̄ cuprū est in actu cuprū: & in potentia idolū: & qd̄ est in actu, secundū qd̄ est cuprū nō est motus: qm̄ tūc qditas pfectio cupri in actu secundū qd̄ est cuprū nō est motus: qm̄ tūc qditas est⁹ esset in motu: sed actio cupri quæ est mot⁹ est actio ei⁹ secundū qd̄ est in potētia idolū: intēdit qm̄ quū potētia aliqd̄ fuerit aliud ab actu: & mot⁹ nō est pfectio res secundū qd̄ est in actu: necesse est vt sit perfectio ei⁹ secundū qd̄ est in potētia, & si motus esset pfectio actiōis, tunc quiditates rerū essent motus: sed motus nō est perfectio actiōis: & quia quiditas cupri quæ est perfectio eius in actu nō est quod habeat potentiam ad motū. qm̄ si hoc esset: tunc potentia & actus essent idem.

I 9 Entia naturalia sunt in potentia & actu simul altero trīū modorum.

L Si mot⁹ est perfectio actionis eē qditates rerū essent motus. Idē infra. com. sequenti.

Manifestū est aūt & in cōtrarijs posse qd̄ eē sanari: & posse laborare alterū est: & nāq; si laborare qd̄ & sanari idē esset: subiectum aūt & sanabile & infirmū: siue humiditas, siue sanguis, vnū & idē est: qm̄ aūt nō est idē quēadmodū neque color idē & visibile: possibile inquantū est possibile endelechia manifestū qd̄ sit motus. Si intērio eorū nō est eadē vt diximus: & hoc manifestum est in cōtrarijs: sanū in potētia: aliud est ab infirmo in potētia secundū illū sermonē debent habere eādem intentionē: subiectū enim eorū: & illud quod sanat & infirmatur: siue sit humor: aut sanguis, est idem: & quum hoc non sit idē sicut color & visibile nō sunt idē: manifestū est quod perfectio ei⁹ quod potest aliquid secundū quod pōt illud est motus.

Si posse sanari & posse egrotare essent idem sanitas & egritudo essent idem. 10

M a Potentie rerū cōtrariarum sunt contrarie. Cōtra primo ce. com. 119. &. 121.

Et intentio actus cum potentia in re demonstrata non est eadem: & si subiectū sit idem: & hoc est manifestū in contrarijs. subiectum enim est idem & sunt in maxima diuersitate. Verbi gratia, quoniam hoc demonstratum est esse in potentia: sanum est aliud a dicere ipsum esse in potētia infirmū: & si duo diuersa essent idē: propter hoc qd̄ subiectum eorū est idē: cōtingeret vt potētia ad infirmitatē esset eadē cū potentia ad sanitatē: & si hoc esset tunc sanitas & infirmitas essent eadem: quoniam potentie rerum contrariarū sunt contrarie. Deinde dixit. & secundum illū sermonē &c. i. & esset necesse vt si aliqua duo essent idē quia subiectū est idē. i. quod aliqd esse sanū in potētia & infirmū in potentia essent idē: quia subiectum sanitatis & infirmitatis est idem. Verbi gratia. Humor aut sanguis &c. quum aliquid esse in actu & in potentia nō est idē: quia subiectū illius est idē sicut color & visibile nō sunt idē: & si subiectū sit idē: manifestū est cp pfectio ei⁹ quod pōt aliquid secundū quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod potest illud est motus: nō pfectio actiōis esset motus: tūc quidditas esset motum: & tunc quiditates ipsarum rerum esset motus vt dixit.

N Quod qdē igit̄ est hoc: & quod accidit tunc moueri quāndelechia: vel ipse & neq; pri⁹: neq; posteri⁹ ostēsum est. Contingit em̄ vnūquodq; opari qdē: aliq̄n aūt nō vt ædificabile: ædificabilis actus inquantum est ædificabile ædificatio est actus em̄ huius est ædificatio actꝰ aut domus: sed quāmdiu domus sit, nō ampliꝰ ædificabile est: ædificat aūt ædificabile. Necesse est ergo ædificationē esse actū: ædificatio aūt motus quidem est. at vtrum cadē conueniet ratio in alīs motib⁹. Et declaratū est quod intentio motus est hæc: & quod esse eius debet esse in pfectione illius: vtrūq; em̄ est impossibile. s. vt actus cadat, aliqua horum & nō cadat. V.g. ædificatū: perfectio em̄ ædificati secūdū quod est ædificatū est ædificatio. ædificatio enim est actio ædificantis aut domus: sed quāmdiu domus est: tunc nō est ædificatio: ergo necesse est vt ædificatio sit actio. ædificatio enim est aliquis motus: & iste sermo est conueniens in cæteris motibus.

II Et declaratum est quod diffinitio motus est ista, scilicet quod debuit esse in actiōe quæ est in potentia dum est actio: neq; ante neq; post. Deinde dixit. vtrumq; est impossibile &c. id est & hoc necesse est quod vtrūq; istorum est possibile in moto, scilicet vt actio sit in eo: in alia horā cadens: & vt non cadat in alia: & impossibile est vt in eo sit motus anteqū actio cadat ex eo. Verbi gratia. quoniā dicimus quod pfectio ædificati secundum quod est ædificatum est ædificatio quæ est motus ædificati non ante neq; post. ante autem impossibile est: quia nō habet actionem quæ est ædificatio: remanet igitur vt ædificatio sit: aut actio ædificati: aut actio eius quod iam ædificatum est. Verbi gratia, domus: sed domus nō est ædificatum neq; transmutatū: ergo necesse est vt ædificatio sit actio ædificati secundum quod est ædificatum, id est secundū quod est etiam in potentia ædificatum.

CAP. II.

Pythagoricorum sententia.

QVod autem bene dictum sit manifestū est ex quibus alīq; de ipso dicunt: vt ex eo quod non est facile diffinire aliter ipsum: neq; em̄ motū ponere in alio genere pōt vtiq; aliquis. Manifestū aūt intendentibus quā ad modū ponunt quidam ipsum alteritatē & inæqualitatē: & quod nō est dicendum esse motum: quorū nullum necessarium est moueri: nisi alterum sint neq; si inæqualia: neq; si non sint. Et declarabitur etiam hoc esse rectum, ex hoc quod alīq; dixerunt: & quia difficile est ipsum diffinire alio modo. impossibile enim est ponere motum & transmutationē in alio genere: & iste sermo est rectus.

Et hoc manifestum est ei qui considerauerit ipsum secundū quod

quod alīq; posuerunt ipsum: dixerūt enim quod motus est alietas & exitus ab æqualitate: & quod nō est: & nullum illorum necesse est moueri: neq; illud quod est aliud: neque illud quod est non æquale: neque illud quod non est.

DIcit. & declarabit etiā &c. i. & apparet etiā qd̄ hoc qd̄ dixi- 12
mus de diffinitiōe motus est rectū qū aliquis sciuerit quid alij dixerūt de illo: & qa sermo aduersarij nō est cōtradictorij⁹ verus. dixit. & quia difficile est &c. i. & qa impossibile est diffinire motū alio modo ab eo quo nos diffiniuimus ipsum: quia nullus pōt ponere motum sub alio genere ab eo sub quo nos posuerimus ipsum.

Et quum narrauit hoc: incepit declarare errorem aliorum: & dixit: & iste sermo est rectus &c. id est ei qui considerauerit diffinitionē quā alij diffinierūt: ipm quidā enim dixerunt ipsum esse alietatem: & quidā exitum ab æqualitate: & quidam ipsum esse non ens: sed nullō istorum est motus: quoniam si esset: tunc quod diceretur aliquod istorum esse: esset motum: si igitur motus esset alietas: tunc omne aliud esset motus: & si esset exitus ab æqualitate: tunc omnis exitus ab æqualitate esset motum: & est magis remotum vt sit non ens: quoniā non ens a nō transmutatur. Deinde dixit. & nullum istorum mouetur, id est & si aliquod istorum esset diffinitio motus: necesse esset quod quicquid dicere tur esse aliquod illorum ipsum habere motum. Et debes scire quod ista diffinitio nō est manifesta per se: sed tantū debet inueniri per aliquā viam earum in quibus inueniuntur huius generis diffinitiones: aut per viam diuisionis: aut per viam compositionis: diffinitiōes autem ignote naturaliter necesse est vt in elevatur quis syllogismo: aut in declarādo diffinitionē & diffinitū esse quando vtrūq; fuerit ignotum: aut in declarando quod diffinitio est diffiniti quando diffinitum fuerit manifestum per se: & diffinitio ignorata. Arist. igitur in declarando diffinitionē motus tribus, scilicet diuisione & inductione: & via accepta a contrario in qua declarauit quod si est impossibile vt perfectio quę est motus rei more sit secundum quod est in actu est perfectio eius secundum quod est in potentia: & est dissolutio quæstionis in illo loco.

a Non ens nō transmutatur. Idem pri. physi. com. 71. Et Q. te. com. 75. & 77. Documentum. Diffinitiones naturaliter ignote necesse ē vt in eis vtaē quis syllogismo &c. Idem. 2. de ala. com. 2.

Sed neque mutatio: neque in hoc: neque ex his magis est, cū ex oppositis. Causa etiam in hoc ponere quod indeterminatum quoddā videtur esse motus: alterius autem coordinatiōis principia ex eo quod sunt priuatiua indeterminata sunt: neque enim hoc, neque tale, neque vnum ipsorum: quia neque aliorum prædicamentorum. Et etiam transmutationem ire ab ista & fieri ab istis non est dignius quā fieri ab oppositis. Et causa propter quam posuerunt motum in istis intentionibus est: quoniam motus videtur non habere terminum apud quē cessat: & quod principia alterius partis quum sit in capitulo priuationis non habent diffinitionem: nullus enim eorum est demonstratum esse hoc: neque esse in hac dispositione; neque

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in alijs prædicamentis.

13 Dicit: & etiã &c.i. etiã dicere ꝙ transmutatio est de non ente ad ens non est dignius ꝙ dicere ipsum venire de ente ad ens. videmus enim etiam quod transmutatio venit de formã in formam: sicut venit de albedine in albedinem: ista igitur omnia sunt accidentia motus: non quod per ista substantia motus constituatur. Et quum destruxit diffinitiones quibus utebãtur in motu: incæpit narrare causam ꝓpter quã diffinitibi motũ istis diffinitionib⁹. & dixit. & causa &c.i. & cã propter quã illi diffiniebant motum istis diffinitionibus est: q ̃ mot⁹ quum sit de rebus manentib⁹: & ꝙ si haberet diffinitionẽ. cessaret & destrueret: &c. q.d. ꝙ motus videtur nõ habere terminũ apud quẽ cesset: ut innate sunt res permanere apud suas diffinitiones. Quã igitur existimauerũt ꝙ motus nõ habet diffinitionẽ: & qd̃ ista ꝙ sunt principia partis cõtrarie parti essentialis nõ habẽt diffinitionẽ. i. pars priuationis: existimauerũt ꝙ sequit ex hoc vt motus sit sub hac parte quæ est pars priuationis. Et potẽs illius sermonis est ex duabus affirmatiuis in secũda figura: & verꝫ propositio est falsa. mot⁹ enim habet diffinitionẽ vt declaratũ est: & priuationes etiã quodãmodo habẽt diffinitiones. Et intẽdit ꝓparẽt hoc qd̃

§ Priuatiões quodammodo habent diffinitiones.

pythagorici opinabant ꝙ principia rerũ diuidunt in duas partes cõtrarias: & ꝙ vna pars cõtinet magis illa opposita ꝙ sunt magis in capitulo priuatiõis: & alia pars cõtinet illa ꝙ sunt magis in capitulo habitus: & imponebant in vna parte decem. i. bonum & æquale: & par & vnũ & rectũ & lumen & masculum & motum: & rectum & quadratum: & opposita istorum in capitulo priuatiõis: & quia omnia apud istos sunt in altera istarum duarum partium: & motus non est in capitulo entis: ergo est in capitulo priuationis: quæ est non æquale & aliud.

Videri autem indeterminatum motum esse causa est: quia neꝫ in potentia eorum quæ sunt generum: neꝫ in actu est ponere ipsum: neꝫ enim possibile est quantitatem moueri ex necessitate: neꝫ quod actu quantum est.

Et causa in hoc existimauerunt qd̃ motus non habet diffinitionem est: quia impossibile est ipsum poni in potentia entium: aut in actione eorum simpliciter: qd̃ enim est in potentia aliquod quantum non est necesse ipsum moueri: neꝫ illud quod est aliquod quantum in actu.

14 Quum declarauit quod causa in hoc quod posuerunt motũ in principio capituli priuationis est: quia existimabant ipsum esse priuationẽ incæpit dare causam existimationis. Et dixit. & causa in hoc quod existimauerunt &c.i. quia impossibile est ponere quod genus eius est potentia simpliciter: aut actus simpliciter. nullus enim potest dicere in eo quod adhuc mouetur in potẽtia ipsum moueri in actu. Verbi gratia: quoniam illud quod est in potentia aliquod quantum: nondum mouetur in quanto: neꝫ illud quod est in actu etiam quantum mouetur: quia iam quieuit. & quum motus non est sub potentia simpliciter: nec sub actu simpliciter: & hæc duo sunt duæ partes entis. ergo nõ est in capitulo

Latuit antiquos actus medius inter potentiã & actum, con-

T

tulo entis sed in priuatione: & latuit eos actus medius inter potentiam & actum qui est perfectio potentiæ secundum quod est potentia. sic. 1. ph. c. 78.

Et motus quidem actus videtur esse: imperfectus aũt: causa autem est qm̃ imperfectum quod possibile cuius est actus. & propter hoc ergo difficile est ipsum accipere quid sit: aut enim in priuationem necesse est ponere ipsum: aut in potẽtiam: aut in actum simplicem: horum autem nullum videtur cõtingẽs: relinquitur autem igitur prædictus modus: actum quidẽ quendam esse. Sed huiusmodi actum qualem diximus difficilem quidem videre contingentem autem esse.

V & primo de aia. cõ. 43. Imperfectũ est qd̃ pole est.

Et existimatur ꝙ motus sit actio aliqua: sed actio imperfecta. & causa in hoc est: qm̃ illud quod est in potentia motum: & est illud cuius actio est motus: est non perfectum: & ideo scire quid sit, est difficile: necesse est enim ipsum poni aut in priuatione aut in potentia aut in actu simpliciter: & manifestũ est, qm̃ impossibile est ipm̃ poni in aliquo istorũ: remanet igitur modus quem posuimus: & ipsum esse est esse in actu, sed intelligere ipsum esse actum secundum modum quem narrauimus, est difficile, sed tamen possibile.

15 Quum declarauit causam ꝓpter quã antiqui posuerũt motũ sub genere priuationis: narrauit qd̃ mot⁹ est posit⁹ in actu nõ in priuatione: sed est actus nõ perfectus. vñ antiqui existimauerũt ipsum esse sub priuatione: qñ actus nõ perfectus sit, ꝓpinquus priuationi. D. d. qd̃ ẽm est in potẽtia &c. i. & causa in hoc qd̃ motus est actio non perfecta est: qm̃ illud cuius actio est motus: est non perfectũ: quia est in potentia: & quia est actus non ꝓfectus: ideo difficile scitur quid sit. Deinde inducit rõnem super hoc quod est actus non perfectus. & dixit. necesse est enim &c. i. sed apparet necessario ipsum esse actum non perfectum. necesse est enim ipsum poni sub priuatione: aut sub potẽtia: aut sub actu perfecto: sed non potest poni sub aliquo istorum: ergo remanet ipsum poni in actu non perfecto: & est actus potentiæ. D. d. sed intelligere &c. id est. sed ipsum intelligi actum est difficile: quia est imperfectus in se: difficile enim in a cognitione quandoꝙ est propter rem latentẽ: & hoc erit propter imperfectionem suæ naturæ. accidit igitur motui imperfectio propter communicationẽ eius cũ potẽtia: & ideo eius diffinitiuo latuit antiquos. sed licet sit difficilis: tamen est possibilis.

X a] Difficultas in cognitione qñdoꝙ cõtingit ꝓpter latẽtẽ. & Y hoc erit ꝓpter imperfectionẽ suæ naturæ.

Mouetur autem & mouens omne sicut dictum est, quum sit potentia mobile, & cuius immobilitas quies est, & cui enim motus inest huius immobilitas quies est adhuc. agere enim inquãtũ huiusmodi ipm̃ mouere est hoc aũt facit tactu: quare si mouet & patitur: vnde motus est actus mobilis inquãtũ est mobile. Et omne quod mouet naturaliter mouet vt diximus, cum in potentia fuerit mouens, & necessario eius à motu fuerit

ebile de te
pore habef.
4.ph. & de
numeris.c.
131. Et in
hoc.3.phy.
16
c.56. Et de
relatiõe.12.
met.c.21.
Vide amp'e
de hac mate
ria.2. met.
cõ.primo.

rit quies.cessatio eñ eius cuius est mot⁹ est quies ei.actio enim eius est versus hanc intentionem: & secũdũ cp est tale est move re: & facit hoc p cõtrariũ: ergo necesse est vt patiat cũ sua actione: & ideo etiã motus est perfectio moti secũdũ qd est motũ.

Dicit cp omne quod mouet mouetur &c.i. & quia motus rei est secundum quod est in potentia ideo omne quod mouet mouetur: quoniam in potentia fuerit mouens. s. mouens quandocp & quandocp non: tunc latio enim huius motoris de potentia in actum est transmutatio: & ipsi est proprium huic motori quod est cessatio a motu est quies: quia quies inuenitur in eo quod recipit motũ: & ideo exigit istam secũdam diffinitionem in eo: potentia enim & habitus sunt mouẽtis in potentia: quia aliquando mouent & aliquando non: sed non dicuntur quiescere quia non sint corpora. & dixit. & cessatio ei⁹ &c. & .q.d. & oñe quod mouet ex eis quæ mouent in potentia quando cessant a motu & cessatio eius fuerit vera quies: non mouet nisi moueatur: sed actio motoris non est moueri. illud enim quod agit motum secundum quod cessatio eius ab hac actione est quies: actio eius propria sibi secundum quod est mouens in actu est mouere non moueri: sed quia non agit hoc nisi perfectum cum sit corpus: ideo contingit et necessario moueri ab eo quod mouet: sed hoc non est secundum quod est mouens, id est, secundũ qđ est in actu: sed secundum quod est in potentia mouens & tale motus & motum sunt illa quorum materia est eadem. vt declaratum est in libro perigeneos: & ideo corpora celestia non mouẽtur ab illis quæ mouent. Et quũ notificauit hoc dixit. & ideo, motus &c. id est. & propter hoc quod diximus quod motor mouetur per accidens: ideo motus est perfectio moti per se. id est, secundum quod est motum nõ perfectio motoris. Et induxit hanc differentiam ad hoc quod diffiniat motum per istam aliam diffinitionem quæ est notior prima: sed prima demonstrat magis subiectum motus. ista enim diffinitio est materialis: prima autem est secundum formam.

Primo de
ğnitione &
cõruptiõe
2.cõ.43.
Documẽtũ

Z

Semp existi
mabit aliq
species mo
uens.

Accidit aũt hoc tacta motiuũ quare simul & patitur: species eñ semper existimabit aliqua mouens: aut eñ hæc aut qualis aut, & quanta: quæ erit principiũ & causa motus quũ mouet acta homo facit ex potentia existente homine hominem.

Et hoc semper accidit per cõtactũ motoris: & forma semp inducit illud quod mouet, aut ad hoc, aut ad hãc dispositionem aut ad hanc quantitatem: & est illud quod est principiũ & causa motus quãdo mouet. Verbi gratia, qñ homo qui est in perfectione facit hominem ex homine qui est in potentia.

17
Oppositũ
de qualitate
& quãtita-
te. vide. 7.
met. tex. cõ.
32.

Dicit: & mot⁹ fit in moto p cõtactũ motoris: & motor mouet p suã formã: & forma semp inducit illud qđ mouet. s. motũ ad illud ad qđ naturale inducit. si igit forma fuerit demõstrata simpr. in substãtia mobile ad substãtiã demõstratã: & si fuerit qualis mouebit ad qualitatẽ demõstratã: & si fuerit quanta mouebit ad quãtitatẽ demõstratã: & si habuerit naturã mouẽdi ad aliquẽ locũ mouebit ad illũ. D.d. & est illud qđ est principiũ. i. & illud qđ est in actu in motore per quod mouet: est illud per quod motor induxit illud quod est in potẽtia in actũ. Verbi gratia, quoniam homo qui est in actu facit. Verbi gratia, de sanguine menstruoso: qui est homo in potentia hominem in actu. Et inducit hoc ad declarandum cp motor a non mouet nisi secundum quod est in actu: & quod motum mouetur secundum quod est in potẽtia: & ideo si motor mouetur: per accidens non secundũ quod est motor. ergo motus est perfectio moti secundum quod est motum.

a Motor non mouet nisi secundũ qđ est i actu & motum mouet vt ẽ in potentia. Idem. 2. de aĩa. t. c. 54. &. 3. de aĩa. A cõ. 4. Et in 2. de gene. t. cõ. 53. Et. 9 me. t. cõ. 10 Idẽ. 8. phy. tex. cõ. 40. Idẽ est actũ motiui & mobilis.

Capitulum in quo manifestat quoddam dubium ex prædictis vtrum scilicet motus sit in mouente: aut in mobili. CAPVT III.

ET dubium aũt manifestũ est cp motus est in mobili. actũ eñ huiusmodi & ab hoc. motiui aũt actũ nõ alius est: oportet quidẽ eñ esse actũ vtriscp. motum quidem eñ in ipso posse: mouẽs aũt in ipso operari vel agere: sed est actiuũ mobilis: quare similiter vnus vtriscque actus sicut idem spacium est vnum ad duo: & duo ad vnũ & ascendentis & descendentis. hæc enim sunt quidem vnum: ratio autem non vna. similiter est & in mouente & in moto.

18
Quæstio. 1.
B
Actio agentis & passentis est vna i subiecto & C
duo in diffinitione: & sic est i motore & moto. Et vide i oĩb⁹ relatiuis oppoſitis.

Apparet igitur ex hoc illud in quo accidit quæstio: & est qñ mot⁹ est i moto: & est pfectio ei⁹ qđ est a motore: & actio motiui nihil aliud est cp hoc: debet eñ esse perfectio vtriusq; motor eñ. est motor ei⁹ quod põt ad motũ: & mouet secundũ quod agit: & ita se habet ad motũ sicut ages. actio igitur vtriusq; est eadẽ & eodẽ modo: quemadmodum idem spaciũ in respectu duorũ inter quæ est vnũ erit in respectu vnius est duo: & similiter ascẽdere & descẽdere: hęc eñ duo sunt idem: sed diffinitio eorum non est eodem: & eodẽ modo est de motore & moto.

ET cum sit manifestũ qđ motor agit per suã formã: & secũdũ qđ est in actu: & motum mouetur secũdũ qđ est in potẽtia: dissoluit quæstio in qua dicitur: vtrum motus sit in motore: aut in moto: et apparuit ex hoc ipsum esse in moto: & ipsum esse actum & perfectionem in motore: & impossibile est vt hoc sit aliter: necesse est enim vt motus sit eadem perfectio vtriusq;. s. motoris & moti: & non qđ mouẽs sit aliud a moueri omnibus modis. s. aliqđ existẽs in essentia motoris: quẽadmodũ mot⁹ est in essentia mot. actio eñ motoris q est mouere est ei⁹nõ in eo. & hoc intẽdebat cũ dixit: motor eñ &c. i. actio eñ motoris est facere motũ in aliũ. D.d. & ita habet se ad motũ sicut ages ad patiens. s. qñ sicut actio agẽtis & patientis est vna in subiecto & duo in diffinitione sic est de motore & moto: & vbi in oĩbus relatiuis oppositis: quẽadmodũ essi idẽ, spaciũ a sursum ad deorsum: qñ accipiẽ secũdũ qđ est ppor tio inter duo erũt idẽ: & qñ accipiẽ secũdũ qđ illa duo sunt oppositæ erũt duo: vnũ eñ dicit superi⁹ & alterũ inferius: & hic duo sunt opposita: & sic idẽ motus per illud spaciũ dicit in respectu inferioris descensus: pportio eñ est eadẽ & illa duo quę sunt subiẽtia pportionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt diuersa secundum diffinitionem. Et dicit: quoniam quemadmodum idem spacium & æ.id est, quemadmodum spacium inter duo loca diuersa. Verbi gratia, superius quãdo accipitur secundũ quod est proportio inter duo erit vnum: & quando accipitur secundum quod illa duo sunt diuersa erit duo. D.d.& in respectu vnius est duo, id est, & quã accipitur secundum respectum vnius ad duo erit duo: proportio enim primi ad secundum est alia a proportione secundi ad primum. proportio enim inter vnum & duo est eadem secundum quod est inter duo: & est duæ secundum quod est proportio vnius ad duo quod est dimidia: & est alia a proportione duorum ad vnum quæ est dupla: & similiter ascensus & descensus sunt idem secũdũ quod sunt motus inter duo & sunt duo: quoniam in respectu superioris dicitur ascẽsus: & in respectu inferioris dicitur descensus: diffinitio tamen non est eadem ascensus & descensus: licet ambo sint idem secundum subiectum: & secũdum hoc est de motore & moto: quoniam actio facta inter illa est eadem: sed in respectu alterius dicitur mouere: & in respectu reliqui dicitur moueri. D & sunt valde oppositi.

Habet autem defectum rationalem: necesse enim est fortasse sit quendam actum esse actiui & passiui: hinc quidem enim actio: illinc autem passio: opus enim & finis huiusmodi quidem actio illius autem passio. Quoniam igitur vtraque sunt motus: si quidem alteri in aliquo sunt: aut enim vtraq; in moto: & patiente sunt: aut in agente sunt vtraq;: aut actio quidem in agente: passio autem in patiente est: si autem oportet & hãc actionem vocare: æquiuoce vtiq; fuit: sed si hoc est in mouente motus erit: eadẽ enim ratio est in mouente & in moto: quare aut omne mouens mouebitur: aut habens motum non mouebitur. Si autem vtraque in moto sunt & in patiente: & actio & passio: & doctio & doctrina cum duo sint in addiscente: primum quidem actus vniuscuiusq; nõ in vnoquoq; erit: posterius & inconueniens est per duos motus simul moueri: quædam namq; erunt alterationes duæ vnius: & in vnam speciem: sed impossibile est. Sed si vnus erit actus: sed irrationabile erit: & duorum & alterorum secundum speciem eundem: & vnum esse actum & est siquidem doctio & doctrina idem & passio & actio & docere cum addiscere idem & agere cũ pati: quare necesse est omnem docentem addiscere: & agentem pati.

E Passio est motus. Idem 2. de aia. t. 6. 139.

Et in hoc est locus quæstionis logicæ: qm̃ forte de necessitate agentis: & actũ habent aliquã actionẽ: quæ dicitur agere: et hoc dicitur agi: & erit actio ipsa operatio: & perfectio: illius actus est actio: illius vero est passio: si igitur ambo sunt motus: & sunt diuersi: in quo igitur sunt: qm̃ aut ambo sunt in eo qd patit: aut in eo quod agit: & trãsmutat: aut agere est in eo qd agit: & agi in eo quod patitur: & si est necesse vt passio etiã dicatur actio: sunt æquiuoca. Si igitur sit secundum hoc: motus erit in eo quod mouet: eadem enim ratio dicitur in eo qđ mouet & mouetur: & sic aut omne quod mouet: mouetur: aut habet motum & non mouetur: si igitur ambo sunt in eo qđ mouetur & patitur scilicet agere & agi: & in addiscente erunt ambo scilicet docere & addiscere: primo autem actio alterius erit in vtroq;: deinde inopinabile est vt moueat duob9 motib9 insimul: impossẽ em̃ est vt due alterationes vni9 rei ducãt ad vnã formã: si igitur aliquis dixerit immo est possibile: dicemus necesse est vt actio sit vna & impossibile est vt actio duorũ diuersorũ secundum formã sit eadem & necesse est si doctrina & disciplina sint idem sicut actio & passio sunt idem: vt docere & addiscere sint idẽ: & agere & pati similiter & sic docens necessario erit addiscens: & omne agens necesse est vt patiatur.

Et cum nõ distinguatur dispositio de motu: dicendo qđ est vnũ secundũ subiectũ & duo sunt ratione: & fuerit hoc acceptũ simpliciter. s. vtrũ agere cp est in motore sit agi qđ est in moto: aut aliud accidet quæstio disputatiua: potest enim aliquis dicere: qm̃ necesse est: aut vt actio motoris quæ est agere sit alia ab actione moti quæ est agi: aut sint idem adeo qđ hæc verba agere & agi dicantur de eodem: si igitur actio illius sit alia ab actione illius & vnicuiq; est motus: necesse est vt isti duo motus sint: aut in patiente: aut in agente: aut agere in motore: & agi in moto: qm̃ cõuerso nõ potest esse nisi quis vocet actionẽ passionẽ æquiuoce. si igitur agere est in motore: & agi in moto: motus est in motore: sicut est in moto: diffinitio enim eius qđ mouetur: & mouet est eadem secundũ qđ mouetur: ex quo sequitur alterum duorũ. scilicet aut quod omnis motor moueatur: aut cp in aliquo sit motus: & non moueatur: & si ambo fuerint in moto adeo cp doctrina & disciplina insimul sint in addiscente. primo cõtinget cp actio alterius sit in reliquo & in se: actio eius discente. primo cõtinget cp actio alterius sit in reliquo & in se: actio eius alterius necesse est vt sit in se: & sic eadẽ erit actio in duobus. D. cõ, etiã aliud inopinabile: & est vt idẽ numero moueatur duobus motibus diuersis: & ducat ad cõdem finem: si igitur aliquis dixerit forte hoc est possibile dicemus. necesse est vt duo motus sint idẽ: & sic duo diuersi secundũ formam habebunt eandẽ actionem: & si hoc fuerit adeo qđ doctrina & disciplina fuerint eadẽ: sequitur vt docens addiscat omne qđ docet dum docet: & addiscens doceat omne qđ addiscit dum addiscit: & hoc est inopinabile. D.d. forte enim necesse est: & cum dicit: & quæstio logica est ista. potest enim aliquis dicere: quoniam necesse est vt actum habeat aliquã actionem propriam: & agẽs habeat aliquam actionem propriam: & actio agẽtis dicitur agere: & actio patientis dicitur agi: & hæ duæ actiones sunt diuersæ: & similiter finis proueniens ab operatiõe vtriusq; erit diuersus: & hoc intendebat cõ dicit erit actio &c. &. q. innuit hoc: qm̃ quẽadmodũ fines sunt diuersi: necesse est vt actio diuersęt. Et innuit hoc: qm̃ diuersitas in finibus est manifestior qm̃ in

Quæstio.

Quæstio.

F Diuersitas

In nullo est manifestior q̄ in actionibus.

actionibus. D.d.si igitur ambo &c.i.si igitur agere & agi sunt duo multis diuersis omnibus modis.s. diuersæ essentiæ: quæret aliquis in quo sunt: sunt enim omnino in subiecto: cōtingit enim necessario: aut ambo sint in patiente: aut in agente: aut agere sit in eo q̄ agit: & pati in eo q̄ patitur: & si alterū dicit nomine reliqui erit æquiuoca. D.d.si igit hoc fuerit secundū hoc &c.i.si igitur agere est motus existens per se in agente: & agi est alius motus existēs per se in patiēte. tūc motus inuenitur in eo q̄ mouet: sicut in eo q̄ mouet: diffinitio enim motus continet vtrū q̄ actionē. D.d. & sic aut oē q̄ mouet mouet &c.i. ex hoc q̄ ponimus q̄ agere est motus existēs in agēte p sensū ex agēte in patiens: sequitur alterū duorū.s.aut vt oē q̄ mouet moueatur: aut ponere possibile esse aliquid habere motū & nō moueri.s.motorē: q̄ est valde inopinabile.

2 Et cū destruxit hāc partē.s.hoc q̄ agere sit in agēte per se & agi in mobile incepit destruere secūdam partē: & est q̄ vterq̄ motus sit in eo q̄ patitur & dixit. si igit ambo &c.i. primū enim inopinabilius est: q̄m vna actio erit in duobus.s.q̄m actio motoris erit in motore & in moto: q̄ est inopinabile.s.q̄ hæc doctrina sit in addiscente & docente insimul. D.d.est inopinabile &c.i. contingit aliud inopinabile: q̄m sequitur vt duo motus diuersi inducāt ad eundē sint. res enim diuerse ducūt ad diuersos. D.d.si igitur aliquis dixerit &c.i.si igitur aliquis dixerit post q̄ hoc est possibile.s.q̄ mouere & moueri sint in ipso moto: dicemus q̄ actio eorum debet esse eadem. D.d.& impossibile est vt actio duorū &c.i. sicut dispositio motoris & moti. Et sylls sic cōponat. Motor & motū sunt diuersa secundū formā. Et q̄ sunt diuersa secundum formā nō habent eandē actionē. Ergo motor & motū nō habent eandē actionē. D.induxit inopinabilia contingentia huic positioni: & dixit: & necesse est si doctrina & disciplina &c.i.& necesse est si doctrina & disciplina sint eædem: quia actio & passio ponuntur eadē necesse est vt homo addiscat & doceat idem: quod est valde inopinabile. ex quo sequitur vt docens addiscat necessario omne quod docet quando docet: & vniuersaliter agens erit ipsum patiens: & si hoc fuerit possibile: opposita erunt idem.

G Aut neq; alterius actum in altero esse incōueniens: est enim doctio actus docentis: in quodā tamen & non decisus sed huius in hoc. neq; em̄ vnum duobus nihil prohibet eundem esse actum: non sicut esse idē: vt tunica & indumenta: sed sicut est quod potentia est ad agens.

Dicamus igitur: quoniam nō est inopinabile vt actio istius sit in alio: doctrina em̄ est actio docentis: sed est in vno aliquo & nō abscinditur: sed est ex hoc in hoc: & nihil ꝓhibet vnā actio sit duorū: sed nō ita q̄ quiditates eorū sint eędem: sed sicut respectus eius quod potest ad illud quod agit.

10 Hic incepit dissoluere quæstionem vtrum motꝰ sit in motore aut in moto & quia posuit q̄ si ponatur q̄ actio motoris est in moto: accidit inopinabile: & est q̄ actio alicuius sit in alio: incepit declarare q̄ hoc nō est inopinabile nec falsum. Et dixit: dicamus igitur &c.i. & non est

est impossibile vt actio agentis sit in alio: est enim manifestū per se q̄ doctrina est actio docētis: & est in addiscēte: & hoc intendebat cū dixit. sed in aliquo vno est.i. addiscēte: & nō dicimus q̄ actio agentis est in patiēte sec̄m q̄ abscinditur ab agente: q̄m si hoc esset nō esset agentis: sed secundum q̄ est cōtinua ex hoc in hoc.i. ab agente in patiente.

D.incepit declarare q̄ ex hac positione nō accidit etiam inopinabile. & dixit. & nihil prohibet &c.i.& nihil prohibet etiam vt eadem actio sit duorum: quando illa actio nō facit ea habere eandem quiditatem: & hoc erit sicut quando eadem actio est duarum specierū. hoc quidē est impossibile. D.d.sed sicut respectus &c. idest & actio ex qua si fuerit duorum nō sequitur vt quiditas illorum duorū sit vna: est de genere relationis: sicut relatio eius quod potest ad illud ad quod potest: ista enim est dispositio omnis quæ refertur ad illud scilicet quoniā relatio: inter illa est vna dispositio existēs inter duo: & hoc erit actiōis quādo fuerit vna secundum vnum modum: & duo secundum alium modū.

Neq; necesse est docentē addiscere: neq; si pati & agere idē est: non tamē tanq̄ rationē esse vnam: q̄d quid erat esse dicentem: sicut tunicæ & indumēti: sed sicut via a thebis ad athenas & ab athenis ad thebas: quemadmodū dictū est prius. non em̄ omnia eadem insunt quolibet modo eisdē: sed solū quibus idē esse est: at vero neq; si doctio & doctrina idem: & addiscere & docere idē: sicut neq; si spatium vnū distantium sit & distare hinc illuc: & inde huc vnum & idem est.

Et non est etiam necesse vt docēs sit addiscens omne: & nō est improbabile vt actio & passio sint idem: non ita q̄d quiditas earum sit eadem vt tunica & vestis: sed sicut via de Asia ad Athenas: & de Athenis ad Asiam: non em̄ omnia quæ sunt eorū q̄ dicunt esse vnū: sunt vnū sed sunt in eis quorum quiditas est eadem: neque est necesse etiam vt doctrina & disciplina sint eadem: neque vt disciplina sit doctrina quemadmodum spatium inter duo: siue accipiatur de hoc ad hoc: aut de hoc ad hoc est idem.

Et nō sequitur ex hoc q̄ posuimus q̄d actio motoris: & moti est eadē: vt docens addiscat omne quod docet. non enim est improbabile: vt doctrina: & disciplina & vniuersaliter actio & passio significent idem: nō sicut tunica & vestis significant idē secundū quiditatē: sed intelligimus & dicimus hoc q̄d passio & actio sunt idē secūdū subiectū: & duo secūdū diffinitionē: sicut est via de asia ad athenas: & ab athenis ad asiā: via em̄ est eadē: sed in respectu vnius regionis dicitur ascēsus: & in respectu alterius descēsus: vt diximus superius. Deinde dixit. nō enim oīa &c.i.& illud inopinabile nō cōtingit: q̄a nō omne de quo dicitur: hoc nomē vnū dicit de eo sec̄m hoc q̄ q̄dam sit eadē vt vnū dicit de tunica & veste. &.q.d.& esse olim rerū sec̄m q̄ dicit eas esse vnū: nō est q̄ habeāt vnā quidditatē. D.d.sed hæc est &c.i.sed ista inuentio de vno nō

21 H Actio & passio sunt idem subiecto & duo sec̄m diffinitionē. T. cō.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſimenſt niſi in reb⁹:quarū quidditas eſt eadē:neq; ſequit ex hoc qđ po
ſuim⁹ qđ actio motoris & moti eſt eadē ſecūdū ſubiectū:hoc eſt qđ do
ctrina & diſciplina ſunt idē ſecūdū diffinitionē:neq; qđ doctrina ſit di
ſciplina:ſicut nō ſequit ſi ſpacio inter duo ſit idē vt illa duo ſint idē ſe
cundū diffinitionē.i.ſurſum & deorſum hoc eſt impoſe contingit ei q
ponit qđ actio corū eſt eadē ſecundō qdditatiue. quæſtio igit cōtingit ex
hoc qđ accipim⁹ illud qđ dicit de plurib⁹ dici de vno: & cū diſtinguā
tur diſſoluit quæſtio.ſunt igitur vnō ſecundū vnū modū & diuerſa ſe
cundū aliū.& hoc cōuenit ei:qđ eſt manifeſtū per ſe apparet. enim qđ
ſunt idem ſecundū ſubiectum:& diuerſa ſecundum diffinitionem.

Oſino autē dicere eſt: neq; doctio cū doctrina.neq; actio cū
paſſiōe idē proprie eſt:ſed cui inſunt hæc motus: qđ eſt huius
in hoc:& qđ hmōi ab hoc actū eſſeratiōe alterū eſt. Et dica
mus vniuerſaliter qđ intētio doctrinæ apud diſciplinā & intē
tio actiōis apud paſſionē nō eſt eadē in rei veritate: ſed ſecūdū
illud p qđ iſta inueniūtur eſt motus:dicere enim qđ hoc eſt actio
huius in hoc:eſt aliud a dicere q hoc eſt actio huius ab hoc.

22 Dicit.ſed ſecundum &c.i.& mouere moueri ſunt idē ſecundū ſubie
ctū:p qđ inuenit mouere & moueri:& illud eſt mot⁹. D.d. dicere enim
&c.i.& mouere & moueri nō ſunt idem ſecūdū quidditatē : qz diffini
tio eorū eſt diuerſa.mouere enim eſt actio motoris in rem motā: mone
ri autem eſt paſſio moti a motore:& hoc intendebat cum dixit: dicere
enim &c.id eſt dicere enim quod mouere eſt actio motoris in rem mo
tam eſt aliud a dicere quod moueri eſt actio moti a motore.

I Quid quidē igit motus ſit:& vniuerſaliter: & ſecūdū partē
dictū eſt.nō em̄ immanifeſtū eſt quomodo determinabile ſpe
cierū vnaquæq; ipſius.alteratio quidē em̄ alterabilis ſecūdū q
eſt alterabile endelechia eſt:amplius autē notius quod poteſtia
actiui & paſſiui inquantū hujuſmodi ſimpliciterq;:& iterum
ſecundū vnūquodq;:qm̄ ædificatio:aut medicatio:eodem autē
dicatur modo & de alijs motibus ſingulis. Iam igitur dixi
mus motus qđ ſit generaliter & diſtincte:nō enim latet quo
modo oportet diffiniri vnamquāq; ſuarum ſpecierum:dicitur
enim quod alteratio eſt perfectio alterati ſecundū quod eſt alte
ratū.& notius eſt quā hoc dicere quod eſt pfectio agētis & actī
ſecundū quod ſunt talia ſimpliciter: & etiā in particularib⁹ vt
in edificatione & in medicinatione:& debes ponere tuum ſer
monem ſecundū hunc modum in vnoquoq; aliorum motuū.

23 Dicit & declarat̄ dicit̄ ex hoc ſermone q eſt diffō motꝰ vtr:& ſite
diffō ſuarū primarū ſpēr̄ū.nō em̄ latet q̄ō oportet diffinire vnāquāq;
ſpecierū primarū ex ſua diffōne ſimplici:& maxie cū ſuſtineat ſup alia diſ
finitiōe:in q̄ dicit qđ eſt pfectio motꝰ ſecūdū q̄ ē motū ē em̄ notior:&
ſic alterato erit pfectio alterati & trāſlato pfectio trāſlati: & augmē
tatio

tatio pfectio augmētati. Et dixit.& notiꝰ q̄ hoc eſt dicere qđ perfe
ctio agētis &c.,ppter quæſtionē dictā de motu:vtrū ſit in motore:aut
in moto:aut in vtroq;,& intēdebat declarare qđ dicere ipſum eſſe per
fectionē motoris eſt notius quā dicere ipſum eſſe perfectionē moti: quē
admodū dicere ipſum eſſe pfectionē morī eſt notiꝰ q̄ dicere ipſum eſſe
pfectionē eiꝰ qđ eſt in potētia ſecūdū qđ eſt in potētia nō ſecundū qđ
eſt in actu,& ii iſta diffinitio magis demōſtrat ſubſtātia eiꝰ, & ſecūdū
hoc dicit qđ alteratio eſt pfectio alterati:qđ eſt in potētia ſecm q̄ eſt
in potētia,& dicit q̄ trāſlatio eſt pfectio trāſlati ſecm q̄ eſt in potētia.

D.incepit declarare etiā q̄ ex hac diffinitione poteſt quis ſcire oēs
diffinitiōes vltimarū ſpecierū:vt ędificatiōis & medicinatiōis, ędifica
tio em̄ eſt pfectio ędificati ſecm q̄ eſt ędificatū,& ſimſiliter medicina
tio eſt pfectio medicinati ſecm qđ eſt medicinatū,& ſimiliter de aliis.

Ca.in quo oſtēdit q̄ ad ſcīam naturalē ptinet dēterminare
de infinito,& ponit opiniōes antiquorū de ipō īfinito. Ca.iij.

QVONIAM aūt de natura ſciētia eſt circa magni A
tudines & tps & motū:quorū vnū quodq; neceſſe
eſt:aut infinitū:aut finitū eſſe,& ſi nō omne infini
tū ſit:aut finitū vt paſſio:aut pūctus,taliū em̄ fortaſ
ſe nullū neceſſe eſt in altero horū eſſe:cōueniēs vtiq; erit de na
tura negociātē cōſiderare ſi eſt:aut nō eſt,& ſi eſt:quid eſt.

Et quia ſciētia naturalis cōſiderat de q̄titatib⁹,& de motu, a)Naturalis conſiderat de quātitati bus ſecūdū q̄ ſunt fines corpis natu ralis.[1dē.2. phy.cō.18. & quæ ibi.
& de tēpore,& eſt neceſſe vt vtrūq; iſtorū ſit:aut finitū aut infi
nitū:cū nō ſit neceſſe in oī vt ſit finitū:aut infinitū ſicut eſt diſpō
de pūcto,q̄ em̄ eſt tale:rectū eſt vt nō ſit in altero iſtorū: neceſ
ſe eſt ei qui cōſiderat de natura cōſiderare de infinito: vtrū ſit:
aut non,& ſi ſit quid eſt.

CVm cōpleuit ſermonē de motu incepit log de infinito. Et di B
xit,& qa ſcia naturalis a cōſiderat de q̄ntatib⁹.i.ſecūdū q̄ 24
ſunt fines corporis naturalis,& eſt neceſſe vnū qđ q̄ iſtorū ſit
finitū:aut infinitū p ſe nō accidētaliter.ſ.qa iſta ſunt innata habere alte
rū iſtorū duorū oppoſitorū. D.iduxit cām ꝓpter quā cōtingit natu b Oppoſi
ta quorū po
tētia ē potē
tia cōtrario
rū nō diuidū
tur ſecūdū
verū & falſum niſi
de eo q̄ eſt
innatū recī
pere illa cō
ſimile. to.
mt.cō.15.
rali cōſiderare de finito aut infinito ex cōſideratiōe de mēſuris & mō
tu & tēpore,& dixit,cū nō ſit neceſſe &c.i.& oportet naturalē cōſide
rare de finito & infinito:ꝓp hoc q̄ cōſiderat de iſtis trib⁹ qa nō oī q̄ cō
tinet in hac rte dicit finitū:aut infinitū p ſe:ve dixit de pūcto q nō eſt in
natus dici finit⁹:aliꝰ infinit⁹,oppoſita em̄ quorū potētia eſt potē
tia cōtrariorū nō diuidunt ſecūdū verū & falſum:niſi de eo qđ eſt inna
tū recipere illa,& ideo dicit,& rectū eſt em̄ &c.i.pūctus em̄ & ſimilia
de rebus quæ nō habēt mēſuras nō debent eſſe ſub altera ſtarum dua
rū partiū:adeo quod altera ſit vera & reliqua falſa. Et potētia iſtius
ſermonis eſt hypothetica &.q.d.& ſcientia naturalis cōſideret hoc:ſed
quia naturalis conſiderat de iſtis quæ ſunt talia:oportet ponere cōſide
rationem ſuam de infinito.

Signū q̄ huiꝰ ſciētiæ ꝓprie cōſideratio de ipſo eſt: omnes

em̄ qui videtur ratiōabiliter tetigisse huiusmodi philosophū fecerunt verbū de infinito, & omnes tanq̄ principiū quoddā ponūt eorū quæ sunt, alīq̄ quidē quēadmodū pythagorici & Plato per se: nō sicut accidēs alicui alteri: sed sicut substātia ipsum esse infinitū: præter q̄ pythagorici quidē in sensibilibus neq̄ em̄ abstractū faciūt numerū, & esse extra cælū infinitum. Plato aūt extra nullū esse corpus: neq̄ ideas: eo q̄ nusquā sunt ipse: tamē infinitū, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et signū eius q̄ cōsideratio de illo est istius scientiæ, est: quia omnes qui existimātur incipere in hoc modo philosophiæ alīquātulū locuti sunt de infinito, & oēs posuerunt ipsum quasi principiū entiū: vt Pythagoras & Plato, & ipsum esse existēs per se, & substātiā per se: nō secūdū q̄ accidit alī: sed secundū q̄ est substātia per se, sed pythagorici posuerūt ipsum in sensibilibus, dicūt em̄ q̄ numerus nō est aliud abstractū, & dicunt q̄ infinitū est extra cælū. Plato aūt dicit q̄ extra cælum nō est corpus omnino: neq̄ formæ quæ apud ipsum nō sunt in loco omnino: sed tamē dicit q̄ infinitū est in sensibilibus & in illis.

25 Cū declarauit qd̄ oportet naturalē loqui de infinito: inducit testimoniū sup hoc ex antiquis, & dixit, q̄ oēs posuerūt ipsum quasi principiū entiū: vt Pythagoras & Plato. D. declarauit etiā q̄ isti posuerūt infinitū substātiā existētē p se, & nō posuerūt ipsum esse accēs: sed posuerūt infinitū esse differētiā substantialē quāti. & hoc vt mihi videt est: quia posuerūt ipsum esse principiū, & dixit, qd̄ est existēs p se. i. & nō posuerūt ipsum esse in alio sicut debebāt facere: sed posuerunt ipsum substātiā existēs per se. i. nō existēs in alio, & nō posuerūt ipsum dicere eorū quæ accidūt substātiæ. i. de alijs prædicamētis. Et cū notificauit hoc: in quo antiqui cōueniūt: notificauit etiā illud: in quo differūt, & dixit, sed pythagorici &c. i. sed pythagorici opinabant q̄ principia rerū quib⁹ sunt quæ sunt. i. sensibiles sunt numeri, & quia numeri sunt infinīti: opinabant eos substātias & infinitas: sunt quidē infinīti: quia infinitū cōtingit naturę numeri: sunt aūt substātiæ: quia sūt principia substātiarū. D. d. & dicūt qd̄ est infinitū extra cælū. i. & dicūt hic q̄ extra cælū est aliq̄d infinitū: sed nō dicūt qd̄ est. D. d. Plato aūt &c. i. sed Plato aūt differt a Pythagora: quia Plato ponit infinitū principiū sensibilū: sed nō dicit ꝓpter hoc qd̄ extra cælū est aliq̄d infinitū: neq̄ corpus neq̄ formę quas dixit, dicit em̄ q̄ nō sunt extra mōdū neq̄ intra: quia apud ipsum nō sunt in loco, & Plato ponit infinitum in causa materiali quæ est apud ipsum magnū & paruū, magnū em̄ apud ipsum crescit in infinitū, & paruū diminuitur in infinitū.

D Formæ pla tōis nō sūt secūdū ipm nec extra mundū nec intra: q̄a nō sūt in loco.

Et hi quidē infinitū esse parē: hic quidē em̄ cōprehēsus & sub impari recluſus adhibet his quæ sunt infinitatē, signū aūt huius est q̄ cōtingit in numeris: circūpositis em̄ gnomonibus circa vnum

vnū & extra aliq̄n quidē aliā fieri speciē: aliquādo autē vnā.

Et in illis dicūt quod infiniti est par, dicunt em̄ & est vnum quādo patitur & finitur ab impare largitur entibus infinitatē, dicunt & signū eius est hoc quod accidit in numeris, numeri em̄ quādo cōtinēt vnū & quādo separātur ab eo, forte forma fiet alia ā forma quæ erat & forte erit vna.

Dicit, in illis dicūt &c. & innuit Pythagoricos qui dicūt qd̄ infinitū nō accidit entibus nisi ex natura paris, solū enim pars quādo dividitur in duo, & infinitum a pari: largitur corporibus per naturā diuisionis in duo media vt sint infinita, omne em̄ corpus diuiditur in duo media, & vtrūq̄ in duo media, & sic in infinitū, diuisio igit̄ in duo media cuius causa est natura paris est causa infinitū in essendo in infinitū, & impar quia nō dividit: est causa illius indivisibilitatis entiū: ergo est causa finitatis quia finitū est vnū indivisibile, & hoc innuebat: cū dixit, & finit ab impare, & quidā dicūt: innuebat per parē materiā, & per imparē formā. 26

D. dedit aliā rationē & dixit, dicūt & signum eius est &c. id est, & etiā dicūt qd̄ signū eiꝰ est qd̄ par est causa multitudinis specierū in entibus nō impar est hoc qd̄ accidit numeris apud cōpositionē eorū cū vno, primū em̄ impar. i. tria cū vno facit quadratū, & cū secūdo impar cōponit cū hoc quadrato facit quadratū, & similiter est dispositio in oībus imparib⁹. i. quū semp cōseruāt eādē formā. i. formā quadrati, primū em̄ par cū vno facit triāgulū, & quū cōponitur cū hoc secūdo par. i. quatuor facit pētagonū, & quū cū hoc pētagono cōponit tertiū par facit tetragonū, & sic facit formas diuersas infinitas: quare est causa multitudinis, & hoc intēdebat cū dixit, numeri em̄ &c. numeri em̄ quū adduntur vnī: aut quū diminuit ex eis forte forma numeri post additionē erit alia a forma quæ erat, & hoc erit quū numerus additus aut diminutus fuerit par, & forte forma numeri remanebit eadē quū numerus additus aut diminutꝰ fuerit impar, & ideo vocabāt imparis gnomones: quia obseruāt naturā numeri quadrati quū additur numeris quadratis sicut gnomo cōseruat naturā quadrati quādo additur quadrato.

Plato autē duo infinita: magnū & paruū, de natura autem omnes subiiciūt alterā quādam naturam infinito dictorū elementorū vt aquā, aut aerem, aut mediū horum: finita autem facientium elementa: nullus infinita facit, quicūq̄ autē infinita faciunt elementa: quēadmodū Anaxagoras & Democritus: hic quidem ex similibus partibus: ille autē ex omni semine fi gurarum per tactum continuum infinitum esse dicit. E Anaximandri & aliorū infinitū vt accidens ponentiū. F

Plato autē dicebat quod infinita sunt duo: magnū & paruū naturales autē omnes ponunt infinitū aliam naturā ab ea quæ dicitur elemētū. Verbi gratia aqua aut aer: aut aliquod mediū, eorū autē qui ponunt elemēta finita nullus ponit res infinitas: illi autem qui ponunt elemēta infinita vt Anaxagoras & Democri

mocritus: dicunt quod infinitū est cōtinuū per cōtactū. Anaxa autem ex partibus cōsimilibus Democritus vero ex illo quod vocat radicē omnis figuræ & semen omnis figuræ.

27 Plato autē. Hic incepit narrare sentētiā Platonis de natura infinit: & dixit qđ plato nō posuit causam infiniti rem vnā scilicet pariter fecerūt pythagorici sed duo scilicet magnū & paruū, magnū autem est causa additionis in infinitū, & paruū causa diminutionis. Cū autem narrare sentētias eorū qui posuerūt infinitū differentiā subsētialē: incepit narrare sentētias eorū qui posuerūt ipsum accidens naturæ elementi, & dixit, naturales autē &c. id est, naturales autē philosophi omnes ponūt infinitū accidēs principijs & elementis rerū mobiliū, qui eīm dicūt elementū esse aquā: aut aerē: aut aliquod medīū inter hoc ponit infinitum existere in magnitudine illius rei cuius est elementū, & dixit ab eis quę dicūtur elementū, id est, quia posuerūt infinitū esse in hoc medio nō in alijs elemētis. D. d. eorū autē qui ponūt &c. i. eorū qui ponūt elementa finita in numero & in magnitudine nullus concedit infinitū esse, illi autē qui ponūt elemēta infinita numero: cōtingit eis corpus infinitum esse continuū per contactū elemētorū infinitorū sui adinuicē: quoniā cū fuerit positū hic esse partes infinitas existētes insimul necesse erit vt ex eis fiat vnum corpus continuū secundū cōtactum. D. d. Ana. autē &c. id est, cōtingit Anaxagore corpus esse cōtinuū infinitū ex corporibus infinitis cōsimilium partiū. Democrit, vero ex partibus infinitis in numero & figura: quas vocat radices & semina figurarum.

Et hi quidem quamlibet partem esse simpliciter mixtam ceteri, ex eo quod videt quodlibet ex quolibet fieri: hinc enim videtur & simul aliquando omnes res affirmare esse vt hæc caro, & hoc os, & sic quodlibet, & omnia itaq; & simul igitur, principiū eīm nō solū in vnoquoq; disgregatiōis: sed omniū est. Quoniā eīm omne ex huiusmodi fit corpore: omniū eīm generatio præterquā ex nō simul, & quoddā principium esse oportet generationis, hoc autē est vnū ex ille vocat intellectū, intellectus autē ex principio quoddā operat intelligēs: quare necesse est simul omnia esse & incipere moueri aliquando.

Quoniā quancunq; partē acceperis inuenies eam mixtā ad modum totius, quodlibet enim generatur ex quolibet, videtur igitur quod necesse est ex hoc dicere in aliqua hora omnia esse insimul. V. g. quoniā ista caro est: & istud os est, & similiter quodlibet membrum: omnia igitur membra sunt: ergo sunt insimul. Principium enim in vnaquaq; rerum non est principium distinctionis tantum: sed cuiuslibet: quoniā quia illud quod generatur, generatur à corpore: quod est tale, & omne

omne habēs generationem: sed non sunt insimul: ergo necesse est vt generatio habeat aliquod principiū: & hoc est vnum: & est illud quod vocat intelligentiam: & intelligentia ab aliquo principio intelligit: ergo necesse est vt omnia in aliqua hora sint insimul: & vt incipiant in aliqua hora moueri.

Et cōtingit Anaxagore corpus infinitū esse in actu ex partib⁹ cont⁹ 28
gētis: quia dixit. qm̄ quācunq; partem acceperis ex mūdo inuenies eam Contra opi
mixtā cum quolibet: sicut est dispositio in toto mūdo: & dixit hoc: qa nionem illā
opinabat qđ quodlibet generat ex quolibet: & qđ totū generat ex to- Anaxa. vi
to: & cp̄ istaf ex illi nō ex priuatiōe: neq; ex dissimili. D. d. videt igitur de philoso
&c. i. videt igit quod cōtingit dicēti hūc sermonē: vt oīa sint insimul in phū. 1. phy
aliqua hora, scilicet antecp̄ a toto distinguatur aliquod eorū quæ sunt li. 2. t. com.
consimilium partium: vt est in horam qua a toto nihil distinguebatur: 35. vsq; ad
vt dicimus in istis partibus ex esse ranquā ab eis distinguatur aliquid. tex. cō. 41.
Et hoc intendebat cum dixit. Verbi gratia, &c. id est. Verbi gratia, &c. 3. ce. p 16
quoniā ista caro est antecp̄ ab ea distinguatur aliquid: & similiter istud gā. precisum
os. & sic omnia in ista hora erunt in toto: & tunc totum erit compositū &. 1. de ge
ex partibus consimilibus infinitis. Et cum narrauit quod ex hoc se- nera. ad p
quitur vt omnia in aliqua hora sint insimul: dixit. principiū enim &c. priū. Et. 1.
id est & hoc contingit quod necessarium est vt sit hoc principium qđ met. 2 text.
distinguit res ex inuicem: nō ab istis particularibus tantū: sed a toto: & cō. 16. vsq;
in alia translatione dicitur. principiū enim segregationis nō est in vno- ad. 2. cō. 19.
quoq; tantum: sed totius: & est necesse vt sit hinc principium distinguēs
secundum hanc opinionem: quoniā illud quod generatur ad ipsum ge-
neratur a causa existente in rem qua generatur: & omne habet genera-
tionem: sed omnia nō generantur insimul: ergo necesse est vt omne gene
ratum totale quod est principium distinctionis adinuicem habeat prin
cipium agens: quod Anaxagoras vocat intelligentiā, id est: & istud prin
cipiū quod est intelligentia ab initio temporali intelligit & est illa ho-
ra in qua intellexit. mundus enim apud ipsum est nouus: ex quo sequit:
vt cū intellexit: & incepit distinguere: vt omnia in aliqua hora sint insi-
mul, scilicet antecp̄ intelligētia incepit distinguere, & sic in toto in illa
hora erunt res infinitæ insimul.

Democritus autem nihil alterum ex altero fieri priorum dicit: sed tamen commune ipsum corpus omnium esse principium magnitudine secundum partes & figuras differentes.

Democrit⁹ vero nō dicit: quod in principijs nō erit aliquid ex aliquo alio: sed ipsum corpus cōmune omnibus videt ipm esse diuersum secundum suas partes in quantitate & figura.

Dicit. Democritus vero quia apud ipsum nullū elementorū generatur ex eis adinuicem. sed ex partibus indiuisibilib⁹: sed opinatur quod 29
in corpore cō: oibus: qđ est compositū ex partibus indiuisibilibus: di- Opinionē.
uersantur etiā secundū diuersitatem partium in quantitate & figura: ex Democriti
quo sequit: vt totū apud ipsum sit infinitū, scilicet corpus cōe. opina- vide etiam
tur enim quod generatio est per congregationem partiū: & corruptio 1. ph. 35. &
per ide. &. 1. de

gña.t. com.

per segregationem earum: & quod entia diversantur secundum diversitatem partium in positione & figura & ordine.

G 7. & fide. & 1. de aïa. t. com. 20.

Quod qdē igit cōueniēs sit physicis hæc speculatio: manifestū est ex his. Ratiōabiliter aūt & principiū ipsum ponūt omnes. neq; enim frustra posībile est ipsum esse: neq; aliam inesse ei potentiam nisi sicut principiū. ōia enim aut principiū sunt: aut ex principio: infiniti autē non est principiū: esset em̄ finis vtiq; ipsius. Amplio aūt & ingenitū & incorruptibile si est quoddā principiū: quodcunq; enim sit necesse est accipere finem. & finalitas omnis est corruptiōis. Quare sicut diximus: nō hmōi principiū: sed hoc aliotū videtur esse & cōtinere oña: & oña gubernare sicut affirmāt: quicūq; non faciunt extra infinitum aliquā causam: vt intellectū: aut concordiā: & hoc esse diuinum. Immortale enim & incorruptibile est: sicut affirmant Anaximandros & plurimi philosophorum. Declaratum est igitur ex hoc quod ista consideratio est necessaria naturalibus: & necessario posuerunt omnes ipsum principium. Nō igitur frustra dixerunt ipsum esse. & ipsum non habere alium gradum nisi gradum principij. omne enim aut est principiū: aut a principio. sed infinitum non habet principium: quoniam si haberet: esset finitū. Et si est principium infinitum, est neq; generabile: neq; corruptibile: generatum enim habet vltimum: & vltimum cuiuslibet generationis est corruptio. Et ideo existimatur secundum hūc sermonem quod istud nō habet principium: sed est principium aliarum rerum: & cōtinet quodlibet: & regit quodlibet: vt dicit: qui non concedit alias causas præter infinitum: vt intelligentiam: & amicitiam: & litē. & quod hoc est deus. Est enim immortale & incorruptibile sicut dixit Anaximandros & plures loquentes de natura.

30 I Dicit. & declaratū est igit ex hoc qđ naturales dixerūt de infinito q cōsideratio de illo est naturali necessaria: generatio em̄ qa videt esse infinita: oportet naturalē reddere causam illi⁹: & causam infinitā in generabilib⁹. in primo em̄ aspectu videtur qđ hoc nō sit nisi infinitū ponatur principiū in principijs generationis. Deinde declarauit qđ hoc in quo cōuenitur. s. imponere principiū est necessariū eius naturæ si concedat ipm esse: & dixit: nō em̄ frustra &c. t. & recte posuerunt ipm principium oēs qui cōcesserūt ipsum esse. necesse est em̄ vt nō sit frustra: sed aliquā actionē: & impossibile est ponere ei actionē: aut ipm & habere ordinē aliquē nisi ordinē principij. D. incepit declarare hoc: & dixit: omne em̄ aut est principiū: aut ex principio &c. i. oportet ponere infinitū esse ponere & ipsum principiū: quia infinitū cū sit vnū entiū. & omne ens aut est causa: aut causatū: necesse est vt infinitū sit: aut causatū.

D. destruxit alterā partē: & dixit: sed si habuerit principiū erit infinitē. ita inuenit in libro. & si sit verū intendit qđ si infinitus habuerit principiū: necesse est vt illud principiū etiam sit infinitū: quia impossibile est: vt aliqđ infinitū inueniat ab aliquo infinito: & sic erūt duo infinita: & hoc nō est cōcessum. alietas em̄ exigit finitatē: qa exigit differentiā & discretā secundū qđ sunt discreta sunt infinita: & vniuersaliter videt de infinito qđ dignius est principio quā illud qđ fit ex principio: & etiā oñe habēs principiū: cū illud principiū ponat extrinsecū: cōtinget vt illud cuius est principiū ponatur: & sit finitū in parte extra quā est aliud: & sic infinitū erit finitū. & ideo qui ponit qđ infinitum est aliqđ a principio extrinseco: cōtinget ei necessario vt illud qđ ponit infinitū sit infinitū: & si posuerit etiam ipsum esse principiū in te cōtinget formā esse infinitā: & materiā infinitā: qđ est impossibile. & ideo melius est ponere eū principiū. Et in alia trāslatiōe est. t. & infinitum non habet principiū: quia tunc esset finitū: & hoc est manifestū.

Pria exposītio sup illo verbo & il haberet.

L. Nō pūt cē duo infinita quia alietas exigit finitatē: quia exigit discretionē: & discreta secundū qđ sunt discreta sunt finita.

D. declarauit quod si fuerit principiū: sequitur vt sit neq; generabile: neq; corruptibile: & dixit: & si fuerit principiū &c. id est & necessariū est vt generatū etiam habeat finem & magnitudinē: quā cū habuerit cōplebit generatio: quēadmodū necesse est ipsum habere principiū in magnitudine ex qua incepit generari: & cum habuerit principium in finem in magnitudine: est finitum: & similiter habet corruptionem. vltimū enim generationis est principiū corruptionis: & hoc intendebat cū dixit: & vltimū &c. Et in alia translatiōe dicitur. generatio enim habet complemētum necessario. & omnis corruptio habet cōplementū: & intendit quod isti motus sunt finiti. & cū declarauit qđ qui cōcedit ipsum esse. oportet ipsum ponere ipsum esse principiū: & non generabile neq; corruptibile: declarauit quod recte opinati sunt illi qui nō concedit causam agentē in hoc qđ posuerunt primū principiū: & isti sunt omnes antiqui præter Ana. & Empe. Anaxa. enim ponit causam agentem. s. intelligentiā. Empe. vero istem & amicitiā: & hoc intendebat cū dixit: vt dicit qui non concedit &c. vt intelligentia quam cōcedit Anaxa. cum infinito: aut amicitia & lis quas concedit Empedo. sed vt mihi videtur non ponit infinitum: & sermo eius in hoc manifestus est per se.

M Oēs ātiqui negauerunt cām agentē ꝓter Empedo. & Anaxagorā.

N Rōnes infinitū esse cōtendentes.

Esse autē aliqd infinitū fides ex quinq; cōtinget maxime intendētibus. Et tēpore. hoc enim infinitum. Et ex in magnitudinibus diuisione. vtuntur em̄ mathematici infinito. Amplius sic vtiq; solū nō est deficere fieri & corrumpi si infinitum sit. Amplius includenda finitum semper ad aliquid: quare necesse est nullum esse terminum si semper includere necesse est alterum ad alterum.

Et contingit considerantibus de infinito credere aliquid esse infinitum ex quinq; rebus proprie: scilicet ex tempore. tempus enim est infinitū. Et ex diuisione mensurarum. mathematici em̄ & alīq vtuntur in eis infinito. Et etiā ex hoc: quia hoc modo est posībile quod nūq; deficiāt generatio & corruptio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et etiam quia finitum semper finitur ad aliquod ex quo sequitur vt nō sit finis omnino si est necesse aliqd finiri ad aliud.

31 Vide consimile. 3. phy. 10. & 11. 8. phy. t. c. 10. Diuisio mēsurarum in īfinitum semp i duo media ē principium maximū inter mathematicos & videtur esse p se notum. Idē īfra cō. 30. & 60. & 56. Sed vide oppositū 6. phy. ad principium vbi demonstrat hoc. Sed hic solutur si bene aduertis. Vide p hoc calcem cō. 70. huius. & primo cæli. cō. 4. 8.

ET iste quinq; rationes sunt probabiles. & quædā sunt veræ: & quædā falsæ. & earū quæ sunt veræ: quędā sunt notæ per se. & quędā nō. illa igitur quę est nota per se. & accidit ei qđ fuit probabilis: est de tpe: nullus enim potest intelligere tempus esse finitū: neq; in initio neq; in fine. qui enim ponit temp⁹ generari aut corrumpi cōtinget ei ponere ante illud tēpus: tēpus. generatū ēm nihil aliud est quā illud qđ est in instanti præsenti. & similiter corrumpitur. & inde præsens necessario exigit tēpus præteritū & futurū: & vniuersaliter generatū & corruptū est illud cuius extrema extenduntur a tēpore. Si igitur tēpus ponatur generatū & corruptū: cōtinget vt sit illud cōtinuum in tpe excedēte ipsum in duabus extremitatibus. & ideo vt dicit Arist. omnes antiqui cōuenīūt q tēpus sit æternū: præter Platonem. Diuisiō aūt mensuram in infinitū semper in duo media est principium maximū inter mathematicos. & videtur esse notū per se. sed qui ponit qđ magnitudines componuntur ex magnitudinibus indiuisibilibus nō: concedet hanc diuisionē: sed tamē vnū eorū quibus destruitur ista opinio est hoc principiū. & destruitur p principia naturalia: & illic existimatur q hoc demonstratur in scientia naturali. Et nō est remotū vt istud principiū sit notū per se. & magnitudines componi ex indiuisibilibus aut ex indiuisibilibus sit ignotū naturaliter. sed cō fuerit declaratū ea nō componi ex indiuisibilibus: tunc scientia de hoc principio: erit certificata. sequitur enim ex hac positione q magnitudo diuiditur semp in diuisibilia: vt declarauit Arist. in. 6. forte igitur geometer ponit hoc principiū & naturalis dissoluet hāc quæstionē: vbi dicamus q istud principiū indiget demōstratiōe. & hoc erit in hac scientia. & de hoc plenius habetur in sexto. D. d. & etiā quia hoc solūmodo &c. & ista est tertia ratiocinatio: & est necessaria, sed nō est nota p se. sed tm est cōcessa ei q cōcedit generationē esse ex ente. & corruptionē esse in non ens: & intēdit etiā hoc ex hac solū modō. s. ponere infinitū: possumus dicere qđ generatio & corruptio nunq; deficiet generatio & corruptio. nunq; deficiunt. qui enim negat infinitū nō potest dicere qđ nunq; deficiet generatio & corruptio. Quarta autem ratiocinatio: & est hoc quod existimatur quod infinitum finitur ad aliud extra ipsum est ratiocinatio famosa falsa: quoniam hoc accidit finito.

Maxime autem & magis proprie quod cōmunem facit dubitationem omnibus: propter id enim quod intellectu non est deficere. & numerus infinitus videtur esse: & mathematice magnitudines: & quod extra cælum infinitum autem cum sit extra & corpus infinitum videtur esse & mundi. quid enim magis vacuū hic quam ibi? quod si quidem in vno loco & vbique esse magnitudinem: similiter autem & si vacuum est & locus infinitus corpus infinitum necesse est esse. contingere enim ab esse nihil differt in perpetuis.

Et maximū eorū q faciūt oēs dubitare & dignius est existimatione

matione. opinari enim aliquid quia non cessat: ideo nnmerus existimatur infinitus: & similiter mensuræ mathematicæ: & quod est extra cælum. & si vacuum est infinitum existimatur corpus esse infinitum: & mundos esse infinitos: nihil enim coget vt locus mundi sit in hoc loco vacui dignius quam in alio loco. si igitur corpus est in vno loco: possibile est vt sit in omni loco: & cum hoc si fuerit vacuum & locus infinitus: & necesse est vt sit corpus infinitum. in æternis enim non est differentia inter possibile & illud quod est.

In ppetuis nō differūt posse ab ee.

32 Hæc est causa quinta quæ facit existimare infinitum esse. & est: qm̄ quādo homo opinatur aliquid possibile: est ipsum opinari aliud extra illud. vnde existimatur quod hoc quod accidit in opinōe: sequitur natura entis. Et dicit: & facit omnes dubitare in hoc quod existimatur infinitū esse hoc maxime. s. opinio. hæc enim est causa in hoc quod existimatur q numeri sunt infiniti in additione. & similiter etiam mēsuræ & in hoc quod existimatur quod extra cælū est vacuū infinitū: & si sit possibile vt vacuū sit infinitū. & vacuū est illud in quo corpus potest esse possibile vt in eo sit corpus infinitū & mūdi infiniti. D. d. nihil ēm cogēt &c. & hæc est ratiocinatio in hoc quod ex vacuo sequit vt sint plures vno mūdo: immo mūdi infiniti: qm̄ null⁹ locꝰ vacui est dignior vt in eo sit mūdus quā alius. ergo possibile est: vt in eo sint mundi infiniti. Et possibile in rebus æternis: quas non continet tempus est necessarium. quod enim est, est possibile vt sit & vt non sit est indiuiduis speciērum quæ continet tempus: & hoc intendebat cum dixit: in æternis enim &c. id est, qm̄ cum posuerimus hoc esse vacuum infinitum: aut locum infinitum: non sequitur ex hoc infinitum corpus esse possibile aut impossibile: sed sequitur ex hoc corpus infinitum esse. & similiter cum fuerit possibile mundos esse infinitos erit necessarium. æterna a enim non continentur a tempore: & cum fuerit possibile aliquid esse de naturarerū æternarum: illud erit necessarium non contingens.

R Poke rebꝰ æternis qꝫ nō continet tpus est necessariū. Idē S 1. cel. 33. & 34. cap. idē 12. me. c. 30. Idē hic ifra cō. 75. a Æternaꝝ continent a tpe. idē. 4. phy. t. com. 118. & quæ ibi.

Habet autem dubitationem de infinito consideratio: & nāsque non esse ponentibus multa impossibilia accidunt & esse. Amplius autem qualiter est vtrum sicut substantia: aut sicut accidens per se alicui nature: aut neutraliter: sed nihilominus finitum & infinita multitudine.

Et certe in consideratione de infinito est quæstio: quoniam si aliquis posuerit ipsum non esse: contingerent ei plura impossibilia. & si posuerit ipsum esse: quomodo igitur ponit ipsum: vtrum substantiam: aut quod in se accidit alicui naturæ: aut q non est secundum alterum istorum: & siue infinitum ponat vnum aut plura in numero.

33 Dicit q cōsiderare de infinito inducit maximā perscrutationē. declaratū est ēm q si aliquis ponat ipm nō esse: cōtingit ei plura impossibilia: & eorū est rps non esse neq; motū: neq; diuisionem: mensurarum:

neq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; additionem numerorum. perscrutandum est igitur quomodo sit: vtrum secundum quod est substantia: aut secundum quod accidit alij naturæ aut secundum quod non est alterum istorum: indifferenter: siue ponamus finitũ & vnum in magnitudine infinitum: aut plura infinita in numero: scilicet quando posuerimus q̃ infinitum accidit alij naturæ.

T Quinq; modis dicitur infinitum.

Maxime autem physici cõsiderare est, si est magnitudo sensibilis infinita. Primum igitur determinãdum quot modis dicitur infinitum. Vno quidem igitur modo quod impossibile est transiri ex eo quod non est aptum transiri: vt est vox inuisibilis. Aliter autem transitum habens inconsummabilem.

Aut quod vix. Aut quod aptum natum est habere: non tamen habet trãsitum: aut finem. Amplius infinitum esse: aut secundum appositionem: aut secundum diuisionẽ: aut vtroq; modo. Et oportet naturalem considerare vtrum quantitas sensibilis sit infinita. Oportet igitur primo determinare secundum quot modos dicitur infinitũ. Vnus igitur eorum est ille ad quem est impossibile incipi: quia non est innatum acquiri: sicut dicitur sonum esse inuisibilem. Et dicit de illo: cuius ꝓcessus nõ habet finẽ. Aut de eo: cuius ꝓcessus est cũ labore & fatigatiõe. Et dicit de illo: qđ est aptũ vt ꝓcedat ī ipso: sed nos nõ possumꝰ ꝓcedere & puenire ad finẽ. Et etiã dicuntur modi esse infiniti: aut in additione: aut diuisione: aut in vtroq;.

34 Et oportet naturalẽ cõsiderare: vtrũ sit possibile vt magnitudo sensibilis sit infinita: aut nõ: & priꝰ oportet perscrutari de hoc secundum quot modos dicitur infinitum. Quorum vnus est illud in quo nõ potest ꝓcedi: quia non habet longitudinẽ: neq; finitã: aut infinitã: vt dicit quod color: aut punctus est infinitus: & iste modus priuationis est vt aliquid careat illo: quo non est innatũ: neq; saũ genus habere: si habeat genus: vt cũ dicit deũ esse non corpus. D. d. &c. id est, de illo quod habet quantitatem & longitudinẽ in actu: sed non habet finem. & de isto modo perscrutabile hic. D. induxit tertiũ modũ: & dixit: & de illo cuius processus est cum labore, id est, & dicitur infinitũ transumptiue de illo: qđ nõ ptrãsitur nisi cũ labore ꝓpter longitudinẽ spatij: sed habet finẽ: vt cũ dicit qđ via longa est infinita. Deinde induxit quartũ modũ: & dixit: & de illo qđ possibile est vt illo ꝓcedat scꝺm qđ est quãtũ finitũ: sed nõ possumus ptrãsire illud ꝓpter rem extrinsecam: vt cũ dicit qđ ꝓfunditas maris est infinita: & tertiꝰ modus: & iste dicant infiniti trãsumptiue. Deinde induxit quintũ modũ: & est illud qđ dicit esse in finitum secũdũ quod actus in eo semꝑ seruat potentiã: & est illud qđ põt esse tã nõ secundus modus. s. numerus: & dixit: dicit enim &c. i. & iste modus infiniti est ille q̃ dicit in additione actibis, puenisti: a re: aut passibili in additiõe: aut actibis vt gñatio in passibe & diuisio mensurarũ in partes: & iste modus infiniti manifestũ est quod est alius a secundo. s. qui habet quantitatem in actu: sed non habet finem.

Ex hoc loco patet aduersus eos qui vere priuationis aptitudo ad gñã dicitur referri &c.

Caput. iv.

CAPVT V.

Separabile quidẽ igit esse à sensibilibꝰ infinitũ ipsum quid existẽs infinitũ impossibile est. si nãq; neq; magnitudo: neque multitudo est. substãtia aũt est ipsum infinitũ: & nõ accidens indiuisibile erit. diuisibile em̃ aut magnitudo: aut multitudo erit. si aũt indiuisibile est: nõ infinitum est nisi sicut vox inuisibilis est: sed neq; sic dicunt esse affirmantes esse infinitum: neq; nos quærimus: sed sicut transibile. A

Nunc aũt dicamus ꝙ impossibile est vt infinitũ sit separatũ à sensibilibus & sit existẽs per se infinitũ. Si enim infinitũ non est mensura: neq; numerus: sed est substãtia nõ accidẽs necesse est vt sit indiuisibile. mẽsura em̃ est illud quod est diuisibile & numerus. & si est indiuisibile nõ est infinitum: nisi eo modo quo dicitur quod sonus est indiuisibilis: sed nõ hoc modo vtũtur infinito dicẽtes ipsum esse: nec etiam nos perscrutamur de hoc modo: sed de illo cuius intentio est ipm esse nõ ptrãsibile.

Cum narrauit ꝙ oportet naturalem perscrutari de infinito vtrõ sit corpus sensibile infinitum: aut corpora sensibilia infinita in actu. incepit primo perscrutari secundum exercitium disputatiuum de infinito quod ponitur substantia separata a sensibilibus vt plures antiqui opinabantur. Et dixit. nunc autem dicamus &c. id est, quoniam impossibile est vt infinitum sit aliquod separatum a sensibilibus demonstratis secundum quod est substãtia: cuius quidditas est in infinito. Deinde induxit rationem destruentem infinitum positum hoc modo: & dixit: quoniam si infinitum &c. id est, quoniam si illa natura quæ dicitur infinita nõ sit de genere mẽsuræ: neq; de genere numeri: sed fuerit substantia per se: necesse est vt sit indiuisibilis. diuisibilitas enim rei est secũdum quod est mensura: aut numerus. Et iste sermo est in secunda figura sic: infinitum separatum non est numerus: neq; quantum: & omne diuisibile est numerus: aut quãtum: ergo infinitum est diuisibile. Et deinde dixit: & infinitum non est numerus: & hoc sic concluditur. Infinitum est substantia. Et quantum & numerus non est substantia, Ergo infinitum non est quantum neq; numerus. B Diuisibilitas rei est secũdũ qđ est mẽsura aut numerus. Idẽ. 5. met. tex. cõ. 18.

Et cum declarauit quod secundum hoc infinitum est indiuisibile: incepit declarare quod ex hoc sequitur vt non dicatur infinitum nisi per accidens: sicut dicitur de puncto: & dixit: ergo infinitum &c. id est et cum fuerit indiuisibile: tũc nõ dicetur infinitũ: nisi sicut dicit de illo quod non est innatum recipere finitatem: aut infinitatem vt punctus et color. Et iste syllogismus est in secũda figura sic. Infinitum hoc modo est indiuisibile: & infinitum verum est diuisibile: ergo infinitũ hoc modo non est verum infinitum. quod autem infinitum verum est diuisibile sic declarabitur. verum infinitum scilicet illud quod est innatum dici infinitum est quantum aut numerus: & omne quantum aut numerus est diuisibile. ergo verum infinitum est diuisibile. 2

Et cũ declarauit ꝙ contingit ei scꝺm hoc ꝙ infinitum est punctus: 3

aut color: aut alia natura incepit declarare qđ iste modus infiniti non significat naturā terminatā: neq; antiqui dicētes hoc infinitū esse substātiā existentē per se intēdebāt hoc. iste ēm modus nō significat sic se qđ est substātia magis quā qđ est punctus: neq; qđ est punctus magis quā qđ est color. si igit fuerit hæc substātia existens p se: tunc illa non dicetur infinita nisi sicut dicitur punctus. & manifestum est quod non intendebant hoc: & ideo dixit. & nō hoc modo &c. id est, sed dicentes infinitum: non intendebant istum modum: neq; etiam pertractatio nostra est de tali infinito quod est per accidens: sed de illo quod est infinitum per se: quod est quantum non pertransibile.

Si aūt secūm accidēs est infinitum non erit vtiq; elementū eorum q̄ sunt secūm qđ est infinitum: sicut neq; inuisibile locutionis quāuisvox sit inuisibilis. Amplius quō cōtinget aliquid eē ipm infinitū si vere nō est, & secūm numerū & magnitudinem: quorum est per se passio quædam infinitum. adhuc enim nō necesse est eē quā secūdū numerū & magnitudinē. Et etiam si infinitum per accidens non est elementū, entium ēm in eo qđ est infinitū quēadmodū inuisibile nō est elemētū idiomatis visi: & sonus est inuisibilis: & etiā quomō est possibile vt infinitū sit existens per se: & numerus & mensura quæ sunt illa quibus accidit infinitum, non sint existentia per se.

36 Hic incepit declarare qđ si ponat ipm eē substātiam erit p accēs: & sic si ponatur principium & elementū. Et dixit. & si infinitū &c. & si infinitum vt declaratū est ex hoc sermone est secūm qđ est infinitū p accēs nō est elemētū entiū in eo qđ est infinitū vt antiq ponūt sed si fuerit elemētū: erit secūm quod est substātia: & sonꝰ nō est elementum dictionō secūm qđ est inuisibilis: sed secūdū quod est audibilis: qđ igit existimauerūt quod ex hoc quod est principium & elemētū: sequit vt sit infinitū, est falsum si cōcesserim⁹ aliqđ esse tale. i. substātiā infinitam existētē p se. quod aūt infinitū est substātia p accidēs manifestū est: qm substātia existēs p se infinita est elemētū p accidēs secūm quod est infinita & nullū elemētorū est elemētū secūm qđ accidit ei aliqđ. ergo i secūda figura substātia infinita nō est elemētū secūm qđ est infinita. Prima ꝓpositio manifesta est ex prædictis. Secunda vero manifesta est per se.

Et cum declarauit quod secundum quod est infinitum non est principium: incepit destruere aliquid esse existens per se infinitū. & dixit. & etiā &c. i. & si infinitū est existēs p se: quāto magis vt illud cui accidit infinitū sit existēs per se. i. subiectū. Verbi gratia, numerus & mensura: sed subiectū non est existens per se: quanto magis infinitū nō erit existens per se: & ista declaratio est est logica & demōstrata quodāmodo. quod aūt subiectū infiniti est dignius vt sit separatū magis quā infinitū declaratur per duas propositiones sic. Infinitum dicitur in subiecto. Et omne quod dicitur in subiecto subiectū eius est, magis existēs per se q̄ illud. ergo subiectum infiniti magis est existēs p se q̄ infinitum: sed quātum & numerus sunt subiecta infiniti. si ergo quantum & numerus sunt magis separabilia quā infinitum. deinde cōponitur in syllogismo hypothetico. Si infinitum est separatum: ꝗtum & numerus erunt magis separabilia. deinde destruetur cōsequēs & cōcludetur antecedens. & in hoc sermone sunt duo syllogismi cathegorici. & vnus hypotheticus.

Manifestum autem est qm non contingit esse infinitum sicut actu esse: & sicut substātiā & principiō: erit. n. quidlibet & ipsius acceptum & infinitum si partibile est: infinito esse: & infinitum idē est: si vero substātia infinitum esset & nō de subiecto esset quare aut indiuisibile est: aut in infinita diuisibile est: multa aūt infinita esse idem impossibile est: at vero sicut aeris aer pars est: sic & infinitū infiniti: siquidem substātia est & principium: impartibile ergo & indiuisibile est: sed impossibile est actu esse infinitum: quātum enim aliquod esse necesse est. C

Manifestum est qđ impossibile est infinitū sit sicut illa quæ sunt in actu. & q. substantia & principium: qm̄ necesse est vt quodcūq; acceperis ex eo sit infinitum si est diuisibile: quoniā si infinitum est substantia & non dicitur in subiecto: tunc quiditas infiniti & infinitum erit idem. ergo necesse est: aut vt sit indiuisibile diuisionibus quarum nulla est non infinita: & sic erunt plura infinita, & infinitum idem: quod est impossibile. quemadmodum enim pars aeris est aer: similiter pars infiniti est infinita secūm quod est substantia & principium: & sic erit indiuisibile: sed impossibile est vt illud quod est in actu infinitum sit indiuisibile: necesse. n. est vt sit aliquod quātum.

Et manifestum est ex hoc qđ ego dico: qđ impossibile est vt infinitū secūm hoc est infinitum sit de natura substantiarum & principiorū exi 37
stēntium in actu quæ non sunt in subiecto. Deinde dixit. necesse est enim vt quodcunq; acceperis &c. i. quācunq; partem. Deinde induxit causam super hoc & dixit. quoniam si infinitum &c. i. qm̄ si infinitum fuerit substantia & nō dicitur in subiecto: tunc definitio eius quod dicitur infinitum & diffinitio infinitatis erunt eędem. ex quo sequitur necessario si fuerit diuisibile vt ponunt: vt diffinitio totius & partis sit eadem. para enim infiniti si diffinitio dispositionis & dispositi est eadem: necesse est etiam vt sit infinita. Diffinitio enim partium substātiarum cōsimilium partium: & diffinitio substantiæ sunt eadem. V. g. quoniam pars aeris est aer, & pars aquæ est aqua. D. d. & sic erunt plura &c. i. & cum pars infiniti est infinita erunt plura infinita: sed impossibile est vt infinita sit magis q̄ vnum. D. cōfirmauit hoc & dixit. quemadmodum. n. pars aeris est. &c. i. & simile necesse est vt pars infiniti sit etiam infinita secūm q̄ accidit substantiæ principio. D. d. erit igitur indiuisibile. i. & cum hoc impossibile contingit si fuerit diuisibile. ergo est indiuisibile: sed impossibile est vt aliquid qđ est in actu infinitū sit indiuisibile. qđ est infinitū necesse est vt sit aliquātum habēs quantitatem: & sic ponunt ipsum antiqui & cum posuit quod illud quod dicitur infinitum: necesse est vt sit quātum: incepit declarare quid sequitur ex hoc.

D Diffinitio partiū substātiarū cōsimiliū partiū, & diffinitio substātiæ sunt eadem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundumergo accidens est infinitum: sed si sic est dictum est quod non contingit ipsum dicere principiū: sed in illud cui accidit vt aerē aut partē: quare inconuenienter vtiq; enunciant idem dicentes: sicut pythagorici dicunt. simul enim substantiā faciunt infinitam & partiuntur.

Per accidens igitur est infinitum: si igitur est secundum hūc modum. Iam diximus quod impossibile est ipsum dici principium: sed principium est illud quod cui accidit: & est aeri aut pars: apparet igitur ꝙ iste sermo est inopinabilis: cū cōueniat ei quod dicunt pythagorici: dicentes enim ipsum ponunt infinitum substantiam: & cum hoc diuidunt ipsum.

38 Dicit. & cum infinitum est quātum vt ponunt: & scd'm ꝙ est in se tunc esse infinitum scd'm ꝙ est infinitum est per accidens: qm̄ sinum esse essentiale est scd'm qd' est quātum: & accidit in ꝑto: ꝙ fuit infinitum. D. p. si est igitur hoc modo &c. i. quia nihil dicitur principiū scd'm qd' accidit ei aliquid p accidēs. Et dixit vt mihi videt: iam diximus inuendo illud qd' prædixit: qm̄ si infinitum dicitur de illo qd' innatum est recipere finitatem neq; infinitatem: et fuerit elementum scd'm hunc modū necesse est vt elementum sit elementū per accidēs. potentia. n. illius sermonis & potētia istius quā phauit hic: & si posuerint ipm esse ꝑtum est eadem potētia: qm̄ si posuerit ipsum esse quātum: & nō fuerit omne quātum infinitū: tunc infinitū erit accidēs quāto: & nō erit in eo scd'm quod est quātum: & sic si ꝑtum ponatur elemētū scd'm qd' est infinitum: tunc elementum erit elemētū scd'm accidēs: & siue illud accidēs fuerit propinquum aut remotum. si aūt infinitū esset accidēs essentiale quibusdā speciebus quāti non cōtingeret eis ista redargutio. est enim aliquod elemētum scd'm accidēs qm̄ illud accidēs fuerit essentiale vt dicimus ꝙ ignis & aqua sunt elementa scd'm primas qualitates. D. d. apparet igitur &c. i. apparet igitur ꝙ iste sermo est improbabilis cū sit conueniens ei quod dicunt pythagorici. ponūt enim infinitum esse substantiam liberatam a quantitate. D. diuidunt illam.

B Sed fortassis hæc est vniuersalis quæstio magis si contigit infinitum & in mathematicis esse: & in intelligibilibus & in nullam habentibus magnitudinem. nos autem intēdimus & de sensibilibus: & de quibus facimus scientiam: vtrum in ipsis est: aut non est corpus infinitum in augmentum.

Sed perscrutatio: vtrū sit impossibile vt infinitum sit in ma thematicis & intellectis quæ non habent mensuram omnino sit perscrutatio vniuersalis. & perscrutatio nostra sit de illo qd' est in sensibilibus: & de illo quod continetur in hac arte: & est considerare vtrum in istis sit corpus infinitum in augmento aut non.

39 Cū destruxit vt infinitum sit substātia existēs per se denudata a quā dicato

litate: & ista perscrutatio non est propria huic scientie: sed est de mathematica. Dixit: sed perscrutatio &c. i. sed perscrutatio de vtrum inuenitur infinitum in intellectis aut in quantitate scd'm ꝙ est non in materia est scientiæ diuinæ, quæ perscrutatur de infinito in intellectis scd'm ꝙ considerat de intellectis scd'm ꝙ sunt intellecta scilicet scd'm ꝙ sunt abstracta a mensura: & perscrutatur de infinito in mensuris scd'm quod sunt abstracte a materia: & est principium quod ponit mathematicus. scilicet infinitum esse in tribus mensuris. possibile est enim apud ipsum lineā exire in infinitū: & similiter superficiē & corpus. naturalis vero per scrutat de infinito qd' accidit mēsuris secundum quod sunt in materia.

Et hoc intēdebat cū dixit: & pscrutatio nostra est de infinito &c. i. vtrū sit mēsura sensibilis infinita: & primo vtrū corpus sensibile infinitū sit: qm̄ si hoc fuerit: erit linea sensibilis infinita: & superficies sensibilis infinita: & ga ista scta cōsiderat de infinito ꝙ est in actu: & qd' est in potētia dixit: & ista scta cōtinet &c. & intēdit p augmentū additionē.

Rationaliter quidē igitur speculantibus ex hmōi videbitur nō vtiq; esse si enim corporis ratio qd planitie terminatū est; nō vtiq; erit corpus infinitum: neq; intelligibile: neq; sensibile.

Qui aūt cōsiderat de hoc cōsideratione logica: ex istis videt qd' nō est in eis: cum ratio corporis sit ipsum esse terminatū p superficiē: impossibile est igit vt aliquod corpus sit infinitū: neq; intelligibile neq; sensibile.

Cum declarauit ꝙ propria perscrutatio huius scientiæ est: vtrū sit hoc corpus sensibile infinitum in actu: incepit destruere hoc

Et dixit. hoc enim corpus quandoq; vtitur ipso secundum modum sermonum dialectice: & quādoq; secundum sermones disputatiuos. Et iste sermo componitur sic. Omne corpus continetur ab vna superficie aut a pluribus. Et omne quod continetur ab vna superficie aut pluribus est finitum. Ergo omne corpus est finitum: & hoc in prima figura. Et propositio dicens quod omne corpus cōtinetur ab vna superficie: aut a superficiebus: declaratur sic. Omne corpus est figuratum. Et omne figuratum aut est rotundum aut non ergo omne corpus aut est rotundū aut nō. Sed omne rotundū cōtinet ab vna superficie. Et non rotundū continetur a superficiebus finitis pluribus vna. Ergo omne corpus continetur ab vna superficie aut a superficie aut a superficiebus. Sed omne quod est tale est finitū ergo omne corpus est finitū. Sed qui cōcessit corpus infinitum esse: non concessit ipsum habere figuram. Et hoc videtur manifestum per se: omne enim corpus aut habet figuram sphericam aut non: & ideo si posuerim? hoc esse corpus infinitum: non erit verum dicere ipsum esse sphericū aut nō sphericū: sicut nō est verum dicere punctum esse sphericum aut nō sphericum. Deinde dicitur terminatum per superficiem id est terminatum per vnamquamq; superficierum aut rectam aut rectam.

At vero neq; numer? sic est: sicut separatus & infinit?. numerabile. n. numer? est aut hūs numerū: si ergo numerabile cōtinuum

Communes rationes.

Nō est corpus infinitū neq; intelligibile: neq; sensibile. Id 6 prim. dece. 35.

40 C

Oē corpus cōtinet ab vna superficie aut a H pluribus

Oē corpus est figuratum: sed oppositum vide de elemētis. 3. ce. cō. 67. & tex. Quod nūmerus non sit infinitus actu.

I

git numerare & trāsire vtiq; posibile erit infinitum. Neq; numerus etiam potest esse separatum & infinitū. numer⁹ enī & illud cuius est numerus est numeratum: si igitur numerari potest numerari: posibile est peruenire ad infinitum.

41 Cū declarauit vniuersaliter qđ infinitū nō est quātum continuū: incepit declarare etiam vniuersaliter qđ infinitū nō est quātū discretū. Verbi gratia numerus. Et dixit: neq; numerus &c. id est neq; etiā est posibile inuenire numerū in actu separatum a materia: aut non separatum esse infinitū: numerus enim & numeratū in actu est numeratum in actu: aut est posibile vt numeretur in actu scilicet vt perficiatur numerari: & cum posuerimus qđ omnis numerus est numerabilis: & omne numerabile posibile est vt numeretur: tunc cum posuerimus qđ innititur aliquis numerus infinitus: necesse erit vt infinitum numeretur qđ est imposibile: ergo non hic numerus infinitus. Et forte etiam ista propositio est de genere propositionum notarum per se scilicet q̄ omnis numerus est numeratus: & quod omne numeratum in potentia cū fuerit in actu: posibile est vt sit numeratum in actu: sed ista propositio est communis non essentialis: quod autem infinitum impossibile est vt sit numeratum in actu manifestum est per se.

Physice aūt magis cōsiderātib⁹ ex his manifestū erit: neq; eī cōpositū posibile est esse infinitū neq; simplex. cōpositū M qđē igit nō erit infinitū corpus: si finita sint elemēta multitudine: necesse est eī plura esse & æquare elemēta semp cōtraria: & nō est vnū eorū esse infinitū: si nāq; cp̄tumcūq; deficiat q̄ in vno quoq; corpore est potētia a potētia alteri⁹: vt si ignis finit⁹ sit: aer aūt infinitus. est autem æqualis ignis aeri equali potentia quātūcunque duplicatus: solum autē numerū habens: tunc manifestum est cp infinitum excellit & corrumpit finitum.

Qui autem posuit suā cōsiderationē magis naturalē ex istis declarabit: qm̄ impossibile est corpus infinitū esse: neque cōpositum neque simplex: compositū vero si elemēta fuerint finita in numero: necesse est enim vt contraria valeāt sibi semp. imo posibile igitur est vt vnū eorū sit infinitū: si potētia quæ est in aliquo illorū eorū fuerit diminuta a potentia q̄ est in alio corpore secundū aliquā quātitatē: & ignis, verbi gratia, fuerit finitus: & aer fuerit infinitus: & mensura ignis fuerit multiplex mensuræ aeris in potentia quacunque multiplicate: manifestū est quod infinitum excedet finitum & corrumpet ipsum.

42 Cum destruxit hoc per sermones dialecticos: incepit destruere hoc destructione propria scientiæ naturali: qui autem ponit suam considerationem magis propriam scientiæ naturali ex istis propositionibus declarabit. D. incepit dicere qđ impossibile est corpus infinitū esse cōpositū aut simplex, &, q. d. & signū eius qđ impossibile est corpus naturale

naturale esse infinitū: est, quoniā si fuerit: aut est cōpositū: aut simplex: sed nō est cōpositū neq; simplex, ergo corpus infinitū est. Deinde incepit declarare ipsum esse non cōpositum: & dixit, si igitur fuerint infinita numero &c. id est, & compositum infinitum necesse est vt sit infinitum: aut quia vnū elementorum ex quibus componitur: aut plura vno sunt infinita in magnitudine: aut quia elemēta ex quibus cōponitur fūt finita in magnitudine: sed infinita in numero. Deinde incepit destruere ipsum esse infinitū: quia vnū eorū est infinitū in magnitudine: deinde dixit, si igitur elemēta &c. id est, si cōpositū fuerit cōpositū ex elementis finitis. Verbi gratia, quinq; aut sex: & possibile est vt vnū eorū sit infinitū, id est, in magnitudine. Deinde induxit rationē super hoc & dixit: necesse est enim &c. & iste sermo est in prima figura sic. Elementa sunt cōtraria. Et cōtraria debent esse æquipotentia. Ergo elementa ex quibus cōponitur corpus cōpositū infinitū sunt æquipotētia. Sed æqui potentia impossibile est vt quædā sint finita: & quædam infinita. Ergo elementa quæ sunt in cōpositū impossibile est vt vnū eorū sit infinitū. N O

Contraria dicunt esse æquipotentia.

Deinde induxit rationē super hoc qđ elemēta sunt æquipotētia & dixit: quoniā si potentia &c. id est, quoniā si potētia contraria qua est in altero illorū elemētorū existente in magnitudine æquali alicui magnitudini alterius elemēti fuerit minor potētia existente in magnitudine æquali alterius elemēti: & debilior illa in quantitate terminata. Verbi gratia, qđ potētia in vna palma ignis fuerit dupla potentiæ quæ est in vna palma aeris: quoniā tunc si totus ignis fuerit finitus: & totus aer fuerit infinitus: cōtinget necessario vt aer corrūpat ignē: & sic elemētū finitum nō obseruabitur cum elemento infinito: quare mundus corrumpetur. Et posuit qđ potentia partis terminate elementi finiti est maior potentia partis æqualis illi ex infinito: quia potest aliquis dicere quod totū elementum infinitum nō corrumpet finitum: nisi posueri mus quod potentiæ duarū partium æqualiū in quantitate sint æquales in qualitate: & ideo dixit quod idem sequitur & si potentiæ partium æqualiū in quantitate sunt diuersæ in cōtrarietate, nō enim accidit vt quædā excedāt quādā nisi quātitate finita: cū sit manifestū per se quod quātomagis augmētatur quātitas corporis: tāto magis augmentabitur potētia eius: & cū corpus debile habuerit quātitatē infinitam necessario habet potentiā maiorē corporis finiti maioris. Et omnes iste propositiones sunt manifeste per sermōi propositio dicens elemēta esse cōtraria: & accepit illā: aut secūdū famositatem aut cōcessam quia declarabitur in hac scientia, & hoc est rectius, quia sic cōtradictio erit demōstratiua non disputatiua: & cum destruxit partē dicentē: compositū esse infinitum: quia vnum elementorum ex quibus componitur: aut plura vno sunt infinita in quantitate: reuersus est ad secūdam partem scilicet vt vnum eorum sit infinitum.

Est manifestū per se q̄ quantomagis augmentatur quātitas corporis: tāto magis augmentabitur potentia eius. P 2. de generā

Vnumquodq; autem infinitum impossibile est esse: corpus enim penitus habens dimensionem: infinitum autem interminate distans est causa: quare infinitum corpus vbiq; erit distans in infinitum.

Et impossibile etiam vt vnum quodq; eorum sit infinitum

ione & corruptione t. cō. 49. & 1. cō. 44.

corpus enim est illud quod habet dimēsionē ad omnes partes & infinitū est illud quod habet dimēsionē infinitā: ex quo sequitur vt corpus infinitū habeat dimēsionē infinitā ad omnes partes: & sic elementorum vnum infinitorū implebit totum: vbi igitur erunt reliqua.

43 Dicit & impossibile est etiā vt cōpositū sit infinitū: quia vnū quodq; elemētorū ex quibus cōponitur est infinitū: quādo corpus est illud quod habet dimēsionē in omnibus partibus: & infinitū est illud qđ habet dimensiones infinitas: ex quo sequitur vt corpus infinitū sit infinitus in omnibus partibus. Et hoc necesse: qm̄ cū aliquid fuerit cōpositū ex duobus: necesse est vt diffinitio illius cōpositi sit cōposita ex diffinitionibus illorū duorū. Verbi gratia, qm̄ quia diffinitio corporis est illud qđ extenditur ad omnes partes: & diffinitio infiniti est illud qđ nō habet finē ideo diffinitio corporis infiniti est illud qđ extenditur ad omnes partes in infinitum. Et iste locus est verus: & quia si vnū elementorū fuerit infinitū: impossibile erit vt cū ipso sit aliud elementū; finitū: nedū infinitum, dixit: & sic vnū elemētorū infinitorū &c. Et hoc qđ dicit manifestū est ex hoc qđ posuit qđ infinitū debet esse infinitū in omnibus tribus dimēsionib?: & sunt sex partes & hoc intendebat per omnes partes: & si nos poneremus qđ infinitū est infinitū in quadā parte: cōsequet infinitū esse maius infinito, possibile ēm esset ponere in parte in qua est infinitum: aliud corpus contiguum: & tunc congregatū ex duobus corporibus erit magis vno corpore: & vtrūq; est infinitū scilicet congregatum & ipsum infinitum quod est impossibile.

Quæ aliquid fuerit cōpositū ex duobus necesse est vt diffinitio illius cōpositi sit cōposita ex diffinitionibus illorū duorū, vide cōsimile. 2. de aia con. 158.

ex hoc patet contra modernos vnū infinitū nō esse maius alio alio mō: qa cum aliqđ corpus fuerit infinitū secundum quid statim erit infinitū simpliciter: sicut ex hoc loco colligitur, idem tacta.

At vero neq; vnū & simplex esse cōtingit infinitū corpus neq; sicut dicūt quidam etiam extra elementa esse: ex quo hæc generantur neq; simpliciter. Sunt enim quidā qui hoc faciunt infinitum: sed nō aerem: aut aquā: quatenus nō alia elementa corrūpantur ab infinito: habent enim adinuicē cōtrarietatem: quorū aer quidem humidus vel frigidus aqua vero frigida: ignis vero calidus: quorum si esset vnum infinitū: corrūperentur iam alia, nunc autem dicunt alterum esse ex quo hæc sunt.

Quod autē impossibile est quod infinitum sit vnū corpus simplex sic declarabitur, hoc enim non est possibile: neq; secundum dicentem ipsum esse aliquid extra elemēta: ex quo res generantur: neq; simpliciter. Quidam enim ponunt infinitū vt diximus: & nō ponunt ipsum aquā aut aerem: ne illud quod ponunt infinitū corrumpat alia. Sunt enim cōtraria adinuicē. Verbi gratia, quoniā aer est frigidus & aqua humida: & ignis calidus: & si aliquod istorum esset infinitū: tūc alia corrumperentur: nūc igitur dicūt hoc esse aliquid ex quo generātur ista.

44 Cum destruxit qđ corpus infinitū sit compositū: quia illa ex quibus cōponitur sunt infinita in magnitudine: incepit destruere antequā destrueret

destrueret secundam partē de composito infinito: & est illud quod est infinitum: quia partes eius sunt infinitæ in specie: incepit destruere corpus simplex esse infinitum. Et dixit: quod autē impossibile est &c. id est, ex hoc quod dicam: & quia hoc intelligitur duobus modis: aut quia illud corpus est extra quatuor elementa: & ex eo generantur elementa vt quidam dicunt: aut quia illud corpus est vnum elementorum quatuor: dixit: nō enim est possibile &c. id est, & impossibile est vt corpus infinitum esset siue secundum ponentes ipsum esse extra mundum siue supra, scilicet si quocunq; ponatur siue extra siue intra: siue; vnum elementorum siue aliud. Deinde narrauit causam propter quam quidam posuerunt ipsum extra elemēta & dixit, quidā enim ponunt infinitum &c. id est, in modo in quo potest plus cōseruari, scilicet vt sit extra elemēta & sermo eius in hoc manifestius est: quoniā manifestum est ista esse contraria, quare si vnū eorū erit infinitum: necessario corrumpentur reliqua: & ideo isti fugerunt in hoc quod sit vnū elementorum.

Impossibile autem est esse huiusmodi nō quia infinitū, de hoc enim cōmune quiddā dicendum est: & de omni similiter & igne & aqua & quolibet. Sed quia nō est huiusmodi corp? sensibile extra vocata elementa: omne namq; ex quo est, resoluitur in hoc: quare esset vtiq; hoc corpus extra aerem & ignē & terram & aquam, videtur autem nullum huiusmodi. R

Et impossibile est aliquid esse tale nedum vt sit infinitū: sed de hoc dicemus sermonē cōmunem omnibus eodem modo aeri & aquæ & aliis elementis: & impossibile est corpus simplex esse ex quo elemēta generātur: sed nos dicemus in hoc loco in destructione eius sermonem cōmunem contra eos qui ponunt ipsum aliud ab elementis: aut vnū eorū: q? nullū corpus est tale, omne enim ad illud ex quo fit, dissoluitur: quapropter necesse est hoc esse aliquid præter aerem & ignē & aquā & terram: sed non videmus aliud.

Cum premisit sermonem communē in destruendo corpus simpliciter esse tale: incepit primo destruere ipsum extra elementa. Et q? dixit: qđ nullum corpus est tale &c. id est, & impossibile est corpus infinitū esse aliud a quatuor elementis: & hoc intendebat cum dixit: tale: quoniam si hoc corpus esset aliud ab elementis quatuor ex quibus componeretur: tunc necesse esset cum corrumperentur vt viderentur sensu dissolui in illud: & hoc non videtur. Et hoc intendebat cum dixit: quapropter &c. id est, quapropter necesse esset hic esse aliam naturā in qua dissolueretur aer & ignis & aqua & terra: & cum destruxerit elemētū simplex esse extra quatuor elementa simpliciter nedum infinitum incepit destruere vnum elementorum esse infinitum. 45

tamē phoc primo cell cō. 39. quo modo corpus infinitū imaginari queat & q? modo non. Impossibile est esse aliud corp? extra elemēta. Idē. 2. de gener. text. cō. 3.

Neq; igitur ignem neq; aliorum elementorum nullum infinitū contingit esse aliquod: omnino enim & præter id quod infinitum sit aliquod ipsorum impossibile est esse: & si infinitum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum sit: aut esse aut fieri vnum aliquod ipsorum, sicut Eraclitus dicit omnia aliquando fieri ignem.

Et impossibile est vt ignis aut aliquid elemẽtorũ sit infinitum: quoniã vniuersaliter si nos diximus ꝙ aliquod eorũ est infinitum impossibile erit vt omne totum fiat: & si sit finitum vnũ eorũ: vt dicit Eraclitus ꝙ omnia fiẽt in aliqua hora ignis.

46 Dicit & impossibile est vt vnũ elemẽtorũ sit infinitũ: quoniã illud elementũ vinceret totũ: & totus mũdus tũc conuerteretur in illud elementũ, vniuersaliter eñ est impossibile hoc: si nos dixerimus aliquod elementorũ esse infinitũ: nõ vt ponit Eracli. omnia esse finita: & opinatur qđ omnia reuertuntur in ignẽ. Et dixit hoc narrãdo qđ ista positio quæ sequitur si vnũ elementorũ fuerit infinitũ est impossibilis: si aliquis posuerit illã: nisi ponat qđ aliquod elementorũ est infinitũ, vt fecit Eraclitus, sed debes scire qđ ponẽs vnũ eorũ esse infinitũ contingit ei mundũ fuisse corruptũ necessario: ponens autẽ omnia esse finita: sed qđ in aliquo eorũ sit potentia excedens alias quæ exigit corruptionẽ aliorũ: vt Eraclitus dicit de igne: nõ cõtradicitur huic: sed declarabitur hoc cũ declarabit qđ impossibile est mũdũ corrũpi naturaliter.

T

Eadẽ autẽ ratio & de vno est & de alio ꝙ faciunt extra elemẽta physici: omne nãq; mutatur ex contrario in cõtrariũ: vt ex calido in frigidũ. Oportet autẽ de omni & ex his cõsiderare: si cõtingat aut nõ contingat corpus esse infinitũ sensibile.

Et hoc idẽ dicimus de vno vt naturales ponũt ipsum extra elemẽta, si igitur quodlibet trãsmutatur de cõtrario in cõtrariũ. Verbi gratia, de caliditate in frigiditatẽ: & ex istis oportet cõtingere i vno quoq; quatuor elemẽtorũ vtrũ possit vt sit aut nõ.

47

V

Cũ destruxit vnũ elemẽtorũ esse infinitũ: quia tũc corrũpet reliqua, omnes enim cõcedunt qđ elemẽta sunt cõtraria, incepit narrare eñ ꝙ istud impossibile contingit dicẽtibus ipsum esse extra elemẽta, scilicet hoc cõtingit dicentibus elementũ esse infinitũ: necesse est enim vt illud corpus exterinsecũ sit cõtrariũ elemẽtis secundũ qđ ponũt ꝙ ex eo generatur elemẽta: & si fuerit cõtrariũ infinitũ necessario corrumpet reliqua. Et dixit: & hoc idẽ &c. id est, & hoc impossibile cõtingens ponẽtibus elemẽtũ aliquod esse infinitum: continget similiter ponẽtibus vnum corpus esse extra elemẽta infinitũ: & cũ narrauit qđ idẽ cõtingit in hoc: incepit declarare hoc, & dixit: si igitur quodlibet transmutatur &c. id est, quoniã si vnũ trãsmutatur in elemẽta: & omne quod trãsmutatur de cõtrario in cõtrariũ: necesse est vt illud corpus vnũ sit cõtrariũ elemẽtis: quapropter si ponatur infinitum: contingit illud idem qđ cõtingit si vnum elementorum fuerit infinitum: & ipse expressit in hoc sermone maiorem propositionem & tacuit minorem: & cõclusionem.

Deinde dixit & ex istis rebus &c. id est, & ex considerationẽ de hoc qđ elementa sint contraria: oportet considerare de vnoquoq; eorum vtrum sit possibile vt sit finitum aut infinitum,

Quod

Quod autẽ omnino impossibile sit esse corpus infinitũ sensibile, ex his manifestũ est. aptum est enim natum omne sensibile alicubi esse & locus est aliquis vnius cuiusq; & idẽ est partis & omnis: vt totius terræ & vni⁹ glebe: & ignis: & scintille. Quare siq dẽ sit eiusdẽ speciei immobile erit aut semp mouebit: qđ etiã impossibile est: qđ eñ magis deorsum aut sursum aut aliquo dico aũt vt si gleba sit vbi ipsa mouebitur: & etiam vbi manebit. locus enim infinit⁹ erit sibi & cognati corporis: vtrũ igitur cõtinebit totũ locum aut quomodo: quæ igitur & vbi mãsio & motus ipsius: aut si vbiq; manebit: nõ ergo mouebitur: aut si vbique mouebitur non ergo stabit.

X

Quod autem impossibile est vniuersaliter corpus sensibile esse infinitũ ex his declarabit. omne enim corpus sensibile habet vbi: & vnũ quodq; habet aliquẽ locũ & vnus locus est loc⁹ partis & totius: & qñ locus totius terræ est locus vnius glebe: & locus totius ignis est locus scintille. Si igit infinitũ totum est vna species: erit immobile: aut cõpelletur semper: sed hoc est impossibile: descẽdere enim nõ est dignius ꝙ ascẽdere; aut ire ad alium partem: & intelligo vt si posuerint ipsam glebam: quo igitur mouebitur ista & vbi quiescit; locus eñ corporis qui est huius generis est infinitus vtrum igitur occupat totum locum: & quomodo erit hoc: quomodo quiescit & mouebit: & vbi erit: hoc autem est in omni loco quiescens & mota.

[idẽ est loc⁹ totius & partis. idẽ infra ti. com. 52.

Cum dixit proprie dicentibus infinitum esse corpus simplex extra elementa. & similiter dicentibus ipsum esse vnum elementorum: incepit cõtradicere eis communiter vt promisit: & proposuit ad hoc propositiones. quarum prima est: quod omne corpus sensibile habet vbi. secunda autem est quod vniuscuiusq; corporum sensibilium locus partis naturalis in quo quiescit & locus totius sunt idẽ numero. tertia vero est: quod omne corpus habet locum naturalem & locum non naturalem: & quod in naturali quiescit & extra ipsum mouetur ad ipsum. & excutit istam tertiam: quia sequitur ex secunda. Deinde fingit istis propositionem, id est corpus simplex esse infinitum: & induxit ad impossibile: infinitum enim habet vnum locum infinitum: quapropter si innatum est quiescere in illo vbi necesse est vt moueatur: quia nõ habet locum extra suum locum naturalem: sicut habent corpora simplicia quæ mouentur motu recto: aut mouebitur semper per suas partes: quod est impossibile. & iam enim posuim⁹ qđ pars naturaliter mouet secundũ qđ totũ: sed totũ nõ habet locum distinctũ naturaliter ab illo quod est extra naturam. ergo non habet motũ. ergo neq; pars habebit motũ: quia tunc nõ dignius mouebitur magis ad aliquã partẽ quam ad oppositam. Et hoc intendebat cum dixit. aut compelletur semp. id est mouebitur semper per suas partes naturaliter ad superius aut ad inferius:

48

ferius:sed descendere non est dignitas ꝯ ascendere:sed causa in hoc est quia non habet duo loca:scilicet locum naturalem & innaturalē. Vtrū hi gratia:quoniam si terra esset infinita:tunc gleba non haberet duo loca in quorum vno moueretur & in reliquo quiesceret.locus enim terre esset vnus quia est infinitus.et ideo dixit vtrum igitur occupet totum locum,id est vtrum igitur pars implet totum locum: & si non implet quomodo mouetur & quomodo quiescit:id est quomodo potest quis dare causam in motu partis illius corporis quādoq; & in quiete illius quandoque: & vbi quiescit & vbi mouetur: quod enim est tale habet duo loca:sed infinitum habet vnum locum.

Deinde dixit.aut est in omni loco &c.id est & ponens hoc necessario debet concedere hanc diuisionem:quoniam aut ponet quod locus quietis est alius a loco motus:aut quod locus quietis & motus est idē: ex quo sequitur quod in eodē loco quiescat & moueatur insimul: aut vt neq; quiescat neq; moueatur.

Et iste propositiones sunt verę in corporibus mobilibus motu recto:& in motibus qui sunt corporis ex se non ex extrinseco. a corpus autem cęleste quod non mouetur recte non continetur in hac declaratione:& ideo iste sermo non est communis simpliciter:sed secundum quod est notum in primo aspectu de natura corporum nondū est declaratum est vtrum sit hoc corpus habens naturam extra istam naturam:aut non. b & ideo iterat hanc quęstionem in cęlo & mundo illic enim erit sermo communis simpliciter. cum illic declarabit naturam specierum corporum simplicium. c Et ideo potest impugnari per corpus sensibile nō qualibet sensu:sed tactu. d corpus enī cęleste est sensibile visu.s.partes eius luminose:& est nō tāgibile omnino.

Declaratum est igitur ex hoc sermone vniuersaliter quod impossibile est corpus simplex tāgibile infinitū esse: siue sit elementum siue non.

Si autem dissimile est omne:dissimiles & loci sunt & primum quidē nō vnum corpus omnis est: sed aut in tangendo postea aut finita hæc erūt:aut infinita specie:& finita quidē nō esse possunt:erunt enim alia quidē finita: alia vero nō: si omne infinitū est vt ignis & aqua:corruptio enim huiusmodi in cōtrarijs esset;sicut dictum est prius: & ꝓpter hoc nullus vnum & infinitum ignem facit:neq; terram physiologorū; sed aut aquam aut aerem aut horum mediū: quia locus vniuscuiusq; manifestus erat determinatus: hic autē determinatur ad duas partes:sursum & deorsum:si autē & infinita & simplicia sunt & loci infiniti & erunt elementa infinita.si autem hoc impossibile est & loci finiti sunt:& totū finitū esse necesse est:impossibile nāq; est nō cōparere locū & corpus neq; eī locus ois maior est,ꝯ quātumcūq; contingit corpus esse:similiter autē neq; infinitū erit corpus: neq; corpus maius est quā locus:aut enim vacuū est aliquod aut corpus nusquā aptum natum est esse.

y

a Corporis celestis non est locꝰ naturalis & violentus.

b Propꝛ qd philosophꝰ iterauit istā qōnē in .1. cc.& mūdi. 33.te. & infra vide cō. 31. primi de cc.

c Per corpus sensibile qlibz capit tangibile, idē infra com.54.

d Corpꝰ celeste est.

Et si totum infinitum fuerit non consimile:loca eius autem erunt non consimilia:& sic corpus totius non erit vnū nisi secundū cōtactū:& postea ista corpora aut erunt finita aut infinita in se:sed impossibile est vt sint finita: quoddā enim erit finitum:& quoddam non:cum totum fuerit infinitum:& impossibile est vt vnum elementorū sit infinitum:vt ignis aut aqua: & qd est tale corrumpitur per contraria: & ideo nullus posuit vnum infinitum ignem neq; terrā: sed aquā aut aerē aut medium:quoniā locus vtriusq; est terminatus.& hæc declarauit ad vtraq; partē in superiori & in inferiori. si igitur simplicia etiā fuerint infinita:loca eorū etiam erunt infinita:& sic & elementa erunt infinita.si igitur hoc sit impossibile:quia loca sunt infinita totum erit finitum: impossibile est enim vt locus non sit nisi corporis:impossibile est eīm vt locus totalis sit maior quātitate corporis:ex quo sequitur vt corpus etiā sit infinitum: & impossibile est etiā vt corpus sit maius loco.contingeret enim ex hoc aut vacuum esse:aut aliquod corpus sine loco.

A

Sēsibile sensu visus & nō est tangibile oino.

49

Destruxit corpus compositum infinitum esse:ita quod vnū corporum ex quibus cōponitur aut plura vno sunt infinita:& remanet secundum diuisionē vt sit infinitum:ita quod sit cōpositū ex corporibꝰ infinitis in specie:licet sint finita in magnitudine:reuersus est ad destruēdū hāc partē. Et dixit si igif totū &c.i.si igif totū cōgregatū secūdū cōtactū ex corporibꝰ simplicibꝰ fuerit infinitū : qa illa corpora ex quibꝰ cōgregat sunt dissimilia.s.sunt diuersarū diffinitionū.vt ignis & aqua: hæc loca totꝰ erūt dissimilia:& ista ꝓpositio apparet ex hoc: qa omne corpus simplex habet locū & locū naturalē. D.& si corpꝰ totius &c. id est si cōtingat dicentibꝰ hoc vt totus mūdus nō sit vnus: qa cōtinet ab vno corpore:sed est vnū secundū cōtactū tm. Et cū induxit hoc improbabile:induxit impossibile qd sequit ex hac ꝓpositiōe:& incipit diuisionem a principio: & dixit. Deinde hæc corpora &c.& dixit hoc ad rememorationē de illo qd prædixit:declaratū est eīm ꝙ impossibile est corpꝰ infinitū esse cōpositū ex corporibꝰ finitis in forma: nisi vnū eorū aut plura fuerint infinita in magnitudine:& si nō totū erit finitū:& hoc intēdebat cū dixit.quoddā eīm erit finitū:& quoddā nō.i. cōringeret eīm dicentibꝰ corpꝰ infinitū cōgregatū ex corporibꝰ infinitis in forma esse:vt qdā sint finita in magnitudine:& qdā nō: cū totū sit congregatū.D.d.vt ignis & aqua.i.& illud infinitū i sua magnitudine necesse est vt sit cōtrariū vt ignis & aqua:ex quo sequit vt ipm corrūpatur. Et ipse ponit in hoc sermone qd simplicia debent esse cōtraria: & hoc nō est verū nisi de corporibꝰ q̄ mouent motu recto:& hoc significat qd ꝓcrutatio eius hæc est de hac natura qm nō apparuit hic alia natura esse. Et cū dixit qd si corpus infinitū magnitudine fuerit necesse est vt corrūpat reliqua.quia est cōtrariū. narrauit qd ꝓpter hoc suggerēt antiq huiusmodi corpꝰ poni alterū extremorū elemētorū: inter

B

Simplicia sunt cōtraria,habetve ritatem de corpibus q̄ mouent motu recto.

ter quæ apparet cõtrarietas magis sc̃m vnũ mediorũ.media eñ vtrũ
que quasi materia extremorũ:& dixit:& ideo nullus &c. & intendit per
hoc qđ dixit.quia locus vtriusq; &c.i.quia ignis nõ habet nisi leuitatẽ
tantũ q̃ est causa motus ad superius:& locus eius est terminatus:& ita
terra nõ habet nisi grauitatẽ tantũ quæ est causa motus ad inferius: &
locus eius etiã est terminatus:sunt igit valde contraria.aqua aũt & aer
habẽt vtriusq;.s.grauitatẽ & leuitatẽ.aer enim est grauis in loco aquæ &
in grauitate assimilat aquæ:in leuitate aũt assimilat igni:& sic̃ est diffe-
de aqua:est enim grauis in loco ignis:& leuis in loco terræ.& hoc intẽ
debat cũ dixit:declinãt ad vtriusq; partẽ.i.aqua & aer. & intẽdebat per
vtriusq; partẽ superius simpliciter & inferius simplr. Et induxit hoc
ad declarandũ q̃ ista propositio dicẽs q̃ cõtrariũ corrũpit cõtrarium
cũ fuerit fortius illo.est propositio cõcessa ab antiquis.immo declara-
tũ est in principio isti⁹ libri:q̃ gñatio est ex cõtrarijs:& qđ inter aquã
Primo phy si.tex. con. 42.&. 43. & aerẽ nõ est corp⁹ in actu mediũ denudatũ a differẽtijs.s.aeris & aquæ
a cõtrarijs.s.calore & frigore. Et forte dixit quod antiqui dicebant
aquã & aerẽ esse infinita:qa loca eorũ nõ sunt terminata: illud esse cuius
locus est terminat⁹:manifestũ est qđ est finitũ: & qa loca illorũ duorũ
corporũ nõ sunt terminata:dixerũt ea eẽ infinita:& adiuuat hãc expõnẽ
hoc qđ dixit post qa locus vtriusq; est terminatus:cum igitur extrema
sint terminata quãtomagis media. D.reuersus est ad id qđ intẽdebat
declarare hoc.s.qñ impossibile est corpus infinitũ esse cõpositũ ex cor-
porib⁹ infinitis in specie:& quia incepit hãc declarationẽ a duabus p
positionib⁹ dicẽtibus:q̃ si simplicia fuerint diuersa in specie loca erũt
diuersa in specie:& qđ species locorũ debẽt esse sc̃m numerũ specie-
rũ corporũ simpliciũ:dixit.si igit simplicia &c. Et hæc est ista ratio
cinatio per se.elementa enim si fuerint infinita necesse est vt composita
ex eis sint infinita:aut intẽdit quod ex hoc sequitur vt motus sint infini
ti in specie. D.reuersus est ad id quod intendebat declarare.& est quod
si simplicia fuerint infinita in specie: loca erunt infinita in specie.

D.destruxit consequens & concluſit oppositum antecedentis & dixit. si igitur hoc est impossibile &c.i. sed loca sunt infinita in spe-
cie. ergo simplicia sunt finita: & hoc quod destruxit manifestum est

C vt post dicet. omnis enim locus aut est superius aut inferius: aut dexter: aut sinistr⁹: aut anterius: aut posterius. & apparebit in ce-
lo & mundo quod loca naturalia sunt superius & inferius & illa quæ
sunt inter ista: & apparebit etiam illic quod loca sunt finita in ma-
gnitudine: & ideo sermo de infinito perfectior est illic. D. indu-
xit modum ex quo certificatur quod corpora sunt secundum nu-
merum locorum: & equalia eis: & quod ex hoc sequitur: quod o-
mne corpus simplex sit finitum: & dixit. impossibile enim est &c.
ideſt impossibile enim est vt aliquis locus careat corpore sibi pro-
prio & impossibile est etiam vt aliquis locus excedat suum corpus na-
turale.aut quod corpus excedat suum locum. vnde necessario locus
est æqualis corpori. ergo omne corpus est infinitum necessario. Et
hæc est declaratio quod omnis locus est finitus in sua magnitudine: &
declaratur ex eo etiam quod omne corpus simplex est finitũ.& ideo di
xit ex quo sequitur vt nõ sit corpus infinitũ & quasi interposuit hãc alia

Sermo de infinito pfectior est in lib. de ce. Idem.1.ce. 66.33.

declara-

declarationem in suo sermone:quia sua intentio fuit hæc ad declarãdũ
quod impossibile est corpora esse finita in magnitudine: infinita in spe
cie:& cum declarauit hoc ex locis:& iam declarauit ex eis.s. etiã ;quod
impossibile est etiam corpus simplex esse infinitũ in magnitudine indu
xit hoc. Et syllogismus sic cõponit. Omne corpus simplex est in lo
co sibi equali. Omne qđ est æquale alicui est finitũ. Ergo omne corpus
simplex est finitũ. Infinitũ eñ nõ dicit æquale:neq; maius neq; minus:
& hoc qđ dixit:q̃ impossibile est vt locus sit extra corpus declaratũ
erit eñ declarabile vacuũ non esse:& sic̃ declarabile ex hoc q̃ impossi-
bile est vt vbi excedat locũ:& cũ sit declaratum q̃ loca sunt infinita in
specie:in magnitudine. ergo corpora sunt finita necessario.

D
Infinitũ nõ dicit æquale neq; maius, neq; minus.

Anaxagoras autem inconuenienter dicit de infiniti mansio
ne:fulcire enim ipsum seipsum dicit infinitum.hoc aũt quia
in seipso est.aliud enim nihil continet: tanquam vbi vtiq; ali-
quod sit aptum natum esse ibi est: hoc aut non verum est: erit
enim vtiq; aliquid alicubi:& non ibi aptum natum est esse.

B
Anaxagore probatio.

Anaxagoras autem dicit sermonem inopinabilem in quie
te infiniti.dicit enim quod sustentatur et retinet se:quoniã hoc
in eo dixit.non enim cõtinetur ab alio & quasi sit innatum vt
sit aliquod vbi:& est hoc sed sermo eius non est verus: est eñ
alicuius vbi violente:non secundum q̃ est innatũ vt sit: cum
fuerit in remotiori loco quam vt moueatur ad illũ sc̃m totũ.

Cum destruxit vt in aliquo vbi sit corpus infinitũ: & q̃ impoſ est 50
vt in eo sit quiescẽs:aut motũ:reuersus est ad illud qđ dixit Anaxa. q̃
causa quietis totius qđ est mixtũ:est ipsum esse infinitũ. & Ana. dicit:
q̃ si causa quietis alicuius corporis est:quia cõtinet ab alio quiescẽte:
& illud aliud cõtinet etiã ab alio quiescẽte necessario. tãc causa quie-
tis totius nihil aliud est nisi ipsum esse infinitũ:& ideo dixit q̃ sustenta
tur sup se & retinet se:& cũ voluit destruere sermonẽ ei⁹ in hoc. Di
xit. Ana. vero &c.i. Ana. vero dat in quiete infiniti qđ est mixtũ apud
ipsum causam inopinabilem.dicit eñ q̃ causa quietis eius est:quia su-
stentatur super se & retinetur non ab alio:qñ quia quiescens qđ con-
tinetur ab alio sustẽtatur super illud aliud:& retinet ab illo:necesse est
qđ in finitum sc̃m q̃ non continetur ab alio retineat se: & sustentatẽ
super se:& dixit:& quasi innatum est &c.i. & infinitum:quia est quies-
cens per se & continens totum.ideo est quasi aliquod vbi eorum quæ
sunt hic per se:aut intendit q̃ hoc qđ dicit:& est in entibus tale.s. loc⁹
per se & alia loca sunt quiescentia & illud. D.d.& non est verũ.i.et
sermo eius non est verus:quia qñ quieſcit aliquid in aliquo loco violẽ
te.s.quando quieverit in loco qui est remotissimus locorum ab illo ad
quẽ mouentur res naturaliter sc̃m totũ & sc̃m partes. & est locus
naturalis:& quasi intendebat quod non sequit̃ si ponatur quiescens vt
sit quiescens naturaliter:immo rectius est vt sit quiescens violente:po-
nit quod causa quietis eius est infinitum: quia nõ habet locum ad quẽ
moueatur.q.igitur caret motu violente non naturaliter.

Si quidẽ igitur quia maxime nõ mouet totũ. In seipso nãq;

fulcitur

fulcitur: & seipso est: inopinabile esse necesse est: sed quare non aptum natum sit moueri: dicēdum est. non enim sufficiens est sic dicentem liberari. sic enim vtiq; & quodlibet aliud nō esse motum: sed aptum natum esse nihil prohibet: quoniā & terra non fertur: neq; si infinita esset ferretur coercita tamē à medio: sed quia non est aliud vbi feratur manebit in medio: sed non mouetur: quia non apta nata est aliter sic: sed tamen licebit vtique dicere quod fulcit seipsam. siquidem igitur neque in terra hæc causa est cum sit infinita: sed quia grauitatem habet: quia graue manet in medio: similiter & infinitum: manetvtique in seipso propter aliam causam.

Si igitur est retentum hoc modo retentionis: & hoc est intentio retentionis in ipso: necessario est immobile. sed oportet dicere: quare nō est innatū moueri. videmus em̄ q̄ terra nō trāsferri: neq; si esset infinita: quia est impedita à motu ex medio et nō qa nō habet locū aliū ad quem vadat est quiescēs: sed quia innata est hoc: & potest quis dicere. si igitur in quiete terre si esset infinita non est ista causa: sed quia est grauis & graue figitur in medio: & terra est in medio secundum hūc modum oportet quod infinitum esset fixum per se propter causam.

51 Id est si igitur infinitū est retentū naturaliter & hæc est intentio eius quod dixit quod retinet se: necesse est vt sit immobile naturaliter: & ue sit finitum: siue infinitū. D.d. sed oportet dicere &c.i. sed cū ponat q̄ infinitum est quiescens naturaliter. Verbi gr̄a. oportet dare aliā causam præter hoc q̄ est infinita in hac quiete quā habet naturaliter. non em̄ est differētia in terra inter hoc. q̄ sit finita: aut infinita: in dando q̄d medium est causa quietis eius. finitas em̄ & infinitas accidūt quieti naturaliter: quapropter impossibile est vt ex altero eorū reddatur causa quietis eius quod quiescit naturaliter. infinitum em̄ dignius est vt sit causa quietis violenter: nō naturalis. D.d. & nō: quia non habet &c.i. si terra esset infinita: adeo q̄ non haberet locū ad quem trāsferretur: hoc non esset causa quietis terræ in medio naturaliter. sed causa quietis est hoc q̄d natura eius exigit hoc: & possibile est dicere in ea per hanc naturam ipsam retinere se. D.d. si igitur causa &c.i. si igitur nullus potest dicere quod causa quietis terræ naturalis si esset infinita est ipsam esse infinitū: sed oporteret dicere aliam causam. Verbi gratia: ipsam esse grauem: & quod graue innatum est figi in medio manifestum est quod nullus potest dicere quod causa in quiete infiniti naturaliter est ipsum esse infinitum: sed oportet dare aliam causam: quoniam si hoc esset tunc omne quod poneret quiescens naturaliter necesse esset dicere quod causa quietis eius naturalis est ipsum esse infinitum.

G Finitas & infinitas accidūt ei naturalr. Terra quiescit i medio quia nā eius exigit hoc. idē. 8. ph. 32

Sed non quia infinitum est: et non quia fulsit ipsum seipm: similiter aūt manifestū est: qa & si sit & q̄libet pars indigeat manere.

manere. sicut em̄ infinitū in seipso manet se fulciēs: sic & si q̄libet accipiat pars in seipsa manebit. totius enim & partes similes sunt loci. sicut terræ totius & glebæ deorsum: & ignis oīs & scintillæ sursum: quare si infiniti locus in seipso est & partis idē est: manet igit̄ in seipso.

Et nō quia est infinitū & q̄ sustētat se: est necesse vt figatur per suam sustētationē: & sīc vt aliqua pars eius figatur quæcunq; pars sit: qua modū igit̄ infinitū figit̄: qa sustētet se: sīc quelibet pars eius figit̄ p se. locus em̄ totius & partis est cōsimilis in spē. Verbi gr̄a. em̄ locus totius terræ & glebe est inferius: & locus totius ignis & scintillæ est superius. si igitur infinitū habet locum. ergo pars habet illum eundem. ergo figitur per se.

52 Notū est p se q̄d locus rei est aliud a re. H

Idest: & hoc qd̄ dīt q̄ sustinet se: & q̄ ipsum est suus locus: quia est infinitū nō propter hoc necesse est dicere ipsum figi naturaliter & secūdē totū: & similiter cū posueris q̄ aliqua pars eius figitur naturaliter nō poterit dare causam quā dedit in toto: & dixit hoc: qa notū est per se q̄d locus rei est aliud a re: & q̄d res nō potest sustentari sine se.

Et cū narrauit q̄ hoc q̄d dīt de infinito q̄d ipsum est suus locus nō est verū: neq; de toto neq; de parte: naturaliter icepit declarare q̄ illud q̄d dixerunt de toto: illud idem contingit eis in parte: & dixit: & quēadmodum infinitum &c.i. & si fuerit dictum de infinito ipsum figi: qa ipsum est suus locus: necesse est dicere in parte ipsam figi: qa est suus locus em̄ locus em̄ totius & partis est idem. Et intendebat q̄d si dictum fuerit de toto ipsum figi: qa est suus locus: qa est infinitū: oportet etiam dicere hoc de parte: & sic locus partium erunt partes: q̄d est impossibile. locus em̄ totius & partis est cōsimilis in specie. Et intendebat q̄d locus partis terræ q̄n est separata p se est idē in specie cum loco totius: & similiter est dispositio in alijs elementis. locus enim quē quærit gleba est idem in specie cum loco quem quærit tota terra si esset extra centrū. mediū em̄ mundi nō diuersatur sc̄dm q̄d mediū in respectu totius & partis: sed diuersatur in magnitudine & paruitate. s. q̄ locus in quo est totum est maior loco in quo est pars: & similiter locus quē quærit totus ignis: & est vt maxime dīstet a medio est idem cum eo, quem quærit scintilla: & similiter oportet intelligere de aere & eius partibus & aqua & suis partibus. Sic igitur intelligenda est ista ꝓpositio dicens: quod locus totius & partis est idem & sæpe vtitur illa & maxime in cælo & mundo. Deinde dicit si igitur infinitum &c. id est, & si ponatur quod locus infiniti est ipsum: & iam positum est q̄d ista est de toto. sicut de parte: sequitur quod pars sit locus seipsius: sed hoc non est verum. ergo locus totius non est ipsum. Et iste sermo est hypotheticus: & destruitur consequens & concludit oppositū antis.

I Locus totius & partis est sīls in spē. vide. primo ce. t. cō. 19. 58. 73. 80.

Quō debet intelligi ꝓpositio famosa q̄ dicit q̄d idē est locus totius & partis. L

Omnino autem manifestum est: quod impossibile est sic infinitum dicere corpus & locum quēdam corporibus inesse: si omne corpus sensibile, aut grauitatem habet aut leuitatem. & si graue quidem est: in medio habet natura ferri si verō le-

ue sursum: necesse est enim & infinitum corpus: impossibile autem est aut omne vtrolibet aut medium vtrunq; sustinere: quomodo enim diuidēs: aut quomodo infiniti erit hoc quidē sursum: illud autem deorsum: aut vltimum aut medium.

Et manifestum est vt q̄ impossibile est dicere corpus infinitum esse: & dicere cum hoc q̄ corpora habēt aliquem locū: cum omne corpus sensibile habet grauitatem aut leuitatem: si igitur fuerit graue: grauitas eius naturaliter erit ad medium: & si leue superius: ex quo sequitur necessario vt infinitum sit secundum hoc: & impossibile est vt totum sit secundum alterum istorum: neq; vt vtraq; medietas sit secundū vtrūq; istorum: impossibile est enim ipsum diuidi in duo æqualia: neq; potest dicere quomodo quoddam erit superius: & quoddam inferius: aut quoddam in altissimo: & quoddam in medio.

Ista est alia ratiocinatio ex qua declarat: quod impossibile est corpus tangibile simplex esse infinitum. Et dixit: & manifestum est vniuersaliter &c. i. & opinari hoc inducit ad contradictoria. s. concedere quod omne corpus est in loco: & corpus tangibile infinitū esse. Deinde dixit cum omne corpus &c. i. cum omne corpus tangibile est: aut graue aut leue. si igitur graue locus eius erit medium. si leue: superius. Deinde dixit ex quo sequit̄ vt infinitum sit secūdū hoc. id est. ex quo sequitur si corpus tangibile fuerit infinitum: vt habeat alteram istarum duarum dispositionum. Deinde dixit & impossibile est &c. id est. & impossibile est vt infinitum sit in altera istarum duarum dispositionum. nam si esset graue non esset tunc corpus leue: cum infinitum nihil sit extra ipsum: & similiter si esset leue non esset hoc corpus graue: & impossibile est etiam dicere q̄ medietas eius est grauis & in loco inferiori: & alia medietas leuis & in loco superiori. hoc enim est impossibile: quoniam impossibile est diuidere infinitum in duo æqualia. nam vtraq; pars esset infinita: & sic pars esset æqualis toti: & etiam corpus infinitum esset extra corpus infinitum: & corpus infinitum debet esse infinitum in omnibus dimensionibus. Deinde dicit neq; potest dicere &c. i. & superius & inferius: quia sunt finita impossibile est vt per ita diuidatur corpus infinitum adeo q̄ dicatur q̄ quoddam est superius & quoddam inferius. Et. q. ponit hoc notum esse per se: quia superius & inferius sunt loca naturalia & finita: quia sunt fines motuum naturalium: & hoc declarabitur in cælo & mūdo ad confirmandum si sit manifestum per se: aut ad probandum si sit ignotum: & quomodocūq; sit hoc fere manifestū est per se: qa hoc nomē medij magis notat finitum quā hoc nomē inferius: dixit: & quoddā in altissimo & q̄ddā i medio.

M Impoſe est diuidere infinitū i duo æqualia. Corpus infinitū dicit cē infinitū i oib⁹ dimensionibus. Idem supra tex. cō. 43.

N Quæ sunt dītæ loci.

Amplius oē corpus sensibile in loco est. loci autem species & differētiæ sunt sursum & deorsum: ante & retro: dextrū & sinistrum: & hoc nō solum ad nos & positiones sunt: sed ipso toto determinata sunt impossibile aūt & in infinito hoc esse.

Et etiam omne corpus sensibile est in loco. differentiæ eius sunt superius & inferius: & dextrum & sinistrum: & ante & retro. & iste differentiæ non sunt in respectu ad nos tantum & secūm positionem: sed sunt distinctæ etiam in ipso toto: & impossibile est vt iste differentiæ sint in corpore infinito.

Dicit. & omne corpus sensibile. i. tangibile est in loco &c. & intendit differentias loci: nō differentias corporis. Sed si intellexerim⁹ differentias specificas loci: tunc loca naturalia erunt ista sex: sed vt dictum est in celo & mundo: loca naturalia sunt duo tm̄. s. superius & inferius: & ipse expressit hic q̄ istæ differētiæ sunt naturales: nō positione: hoc igit q̄ isto cōtingit si intellexerimus per superius locū ignis & aeris: & per inferius locū terre & aquæ: vt dicit Themistius & alij expositores vt mihi videtur. s. q̄d dextrū & sinistrum sunt loca naturalia in mundo: & similiter ante & retro: & si intellexerimus p superius & inferius partes loci sequentes istas sex partes corporum naturalium: tūc istud non erit verum de corporibus nisi in animatis, vt dictum est in celo & mundo.

45 Obiectio

Ad hoc autem dicamus: quū q̄ iste partes inueniuntur per se in omni corpore nō in respectu istorū: manifestū est p se. Quod aūt superius & inferius: & dextrū & sinistrū: & ante & retro sunt distincta naturaliter hoc nō inuenit nisi in animatis: & secūm hoc oē corpus habet sex partes & sex loca & sunt sex partes ipsi⁹ quæ supponunt partibus corporis: & si oppositę ex illis partibus secūm loca nō sunt distinctæ naturaliter: & cū ita sit: & infinitū nō habet istas differētias partiū neq; locorū. ergo nullū infinitū est corpus. & secūm hāc expositionem cum dixit: & iste differentie &c. intēdit q̄ sex partes & ex vbi superpositæ partibus corporis inueniuntur in toto mundo secūm q̄d est corpus per se: non in respectu ad aliud: sed non ita q̄ oppositæ earum sint distinctæ naturaliter: cū hoc nō inueniatur nisi in animatis. Sed quæret aliquis: si cum dixit distincta in ipso toto intendebat in toto mundo: tunc mundus apud ipsum erit in loco: sed in quarto istius libri declarabit mundum non esse in loco, nisi per accidēs. Ad hoc autem dicamus q̄ cum dixit distincta in toto intendebat in partibus totius: & est, mūdus secūm quem est verum dicere mundū esse in loco. s. secūm hoc quod partes eius sunt in loco: & cum ita sit: manifestum est quod infinitum nō est in loco: neq; secundum partem: neq; secundum totum: ergo non est.

Solutio. Quod sex O differētię loci sunt naturaliter distinctæ hoc nō est nisi i animatis. Idē. 2. ce. t. cō. 9. Idē. 4. ph. cō. 5. Obiectio 4. ph. 45. Solutio. p In hac solutione dicit mundū esse in loco secundū partes: & tamē oppositum tenet. 4. ph. c. 45. contra Themistium.

Simpliciter aūt si impossibile est locum esse infinitū: in loco aūt omne corpus est: & impossibile est infinitū esse corpus aliquod. at vero quod alicubi & in loco est: & quod in loco alicubi: nisi igit neq; q̄titatē possibile est infinitam esse. quātū. n. aliquid erit aut bicubitum aut tricubitum: hæc quidem significant quātum sic & in loco quod alicubi est: hoc est autem sursum aut deorsum: aut in aliqua distantia quæ sunt sex: horum autem vnumquodq; terminus aliquis est.

Dicamus simplr q̄ impossibile est vt locus sit infinitus: & omne corpus est in loco: & etiā omne qđ est vbi est in loco: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

omne quod est in loco:est infinitum vbi:si igitur impossibile est vt infinitum sit quãtum:quia non erit quantum nisi fuerit. Verbi gratia.bicubitum aut tricubitum: quoniam hęc & similia notant quãtum:& similiter erit dispositio eius in loco:quia vbi est superius & inferius:aut alia pars sex partiũ:& vnaquęque istarum est aliquis finis.

55 Dicamus simpliciter. Iste sermo cõponitur sic in prima figura:omne corpus est in loco:& nullus locus est infinitus.ergo nullũ corp⁹ est in loco infinito:& oẽ infinitũ est in loco infinito.ergo in secunda figura: nullũ corpus est infinitũ. Et propositio dicẽs ꝙ impossibile est vt aliquis loc⁹ sit infinitus:declarabit ex hoc qđ dixit:ꝙ partes loci sunt superius & inferius ante & retro dextrũ & sinistrũ & oĩa ista sunt finita.

Deinde induxit aliã declarationẽ & dixit:etiã &c. & intẽdit ꝑ vbi speciẽ:& per locũ gen⁹:&.q.d.& oẽ habẽs aliquã speciẽ vbi verbi gratia.est i loco simpliciter:& ecõuerso ẽt.D.d.si igit impossibile est &c. si igitur impossibile est vt infinitũ dicat quãtũ simpliciter nisi secũdũ ꝙ habet aliquã speciẽ quãti.vbi gratia.secũdũ qđ est bicubitũ:aut tricubitũ.quãtũ.n.nõ inuenit nisi in suis speciebꝰ:necesse est igit vt qđ dicitur esse in loco simpłe nõ dicat nisi secũdũ ꝙ est in aliquo loco aut superi⁹:aut inferius:aut in alia speciẽ loci:& oĩs species loci est finita. ergo oĩs locus est finitus:& oẽ qđ est in finito est finitũ. Et debes intelligere hic de vbitatibꝰ vbitates partiũ eiusdẽ corporis:de quo dicit. ꝙ quoddã eius superius& quoddã inferi⁹:& quoddã ante:& quoddã retro : & nõ vbitates que sunt totius corporis:in illis.n. nõ inuenitur vbi naturale quod dicatur dextrũ & sinistrũ. Et sic syllogismus cõponitur oẽ corpus nõ est in loco nisi quia partes ei⁹ sex sunt in sex partibꝰ loci finiti:& oẽ ꝙ est tale est in loco finito.ergo omne corp⁹ est in loco finito. Et significat hoc quod intendebat per superius & inferius partẽ hoc quod dixit:aut alia pars sex partium.D.d. & vnaquęque &c.& intendebat quod sunt terminate:quia sunt superficies extranee: & sunt partes corporis continentis locatum:& hoc dicetur in loco.

Documentum.

Capitalum in quo incipit determinare veritatem de infinito & ostendit an sit infinitum & quid sit. Cap.vj.

QVod quidẽ igitur actu corpus nõ sit infinitum simpliciter manifestũ est ex his. Quod autem si non sit infinitum simpliciter multa impossibilia accidant:manifestum est:temporis quidẽ.n. erit quoddam principium & finis & magnitudines non divisibiles in magnitudines:& numerus non erit infinitus: quoniam autem si determinatur sic neutro modo videtur continere arbitro indiget:& manifestum est ꝙ sic quidem est:sicuro non est.Dicitur igitur esse aliquid quidem potentia:aliudvero actu.& infinitum quidem est appositione:est autem & ablatione;& magnitudo autem qđ quidem scđm actum non sit infinita dictum est diuisione autem est:non enim difficile est partiri athomos lineas. Manifestum est igitur quod corpus infinitum non est in actu:& manifestum etiam est quod si infinitum non fuerit omnino,contingent plura impossibilia. cõtingit enim tempus habere vnum principium: & mensuram aliquam non diuidi in mensuras: & numeros non esse infinitos: & cum determinatum sit hac determinatione adeo quod non est possibile secundum alterum istorum duorum modorum videbitur indigere consideratione:declarabitur igitur qđ quodammodo est & quodammodo non.ens enim dicitur potentia & dicitur in actu: & infinitum est in additione & est in diuisione & mensura in actu eius non est infinita:in diuisione vero est infinita.non.n. est difficile destruere lineas indiuisibiles.

Magnitudo non est B

actu infinita sed potẽtia.

MAnifestum est. Cum declarauit corpus infinitum sensibile non esse simpliciter.s.actu.fecit rememorationem de hoc:& dicit manifestum est igitur &c.i.ex prædictis. D.d.& manifestum est &c.i. & manifestum est quod si infinitum non fuerit omnino simpliciter:multa accident impossibilia.accidet.n.tempus esse finitum:& primum:notum est tempus esse infinitum.nullus enim generat tempus cum sit generatũ illud positquã non fuit:& hæc prępositio posit:notat tempus prædictum. Et accidit etiam magnitudinem esse indiuisibilem:sicut est opinio dicẽtium partes esse indiuisibiles: & sc̃m hoc nõ oĩs linea diuiditur in duo æqualia:& hoc est vnũ fundamentorũ quæ ponit geometra.& similiter cõtinget vt numerus nõ ereat in infinitũ:& hoc est vnũ fundamentorũ quæ ponit arithmeticus.

56

C Nullus gñat tẽpus. ꝑ hoc vide supracõ.31. et.8.phy. text.c.10. quõ sit intelligẽdum Vide supra com.31.

Et cũ induxit impossibilia cõtingentia si infinitũ nõ fuerit simpliciter:& iam etiã dixerat impossibilia cõtingẽtia:si fuerit simpliciter : dixit:& cum iam determinauimus &c.i.& cũ iã determinauerimus sermonẽ de infinito scđm disputationẽ sub istis duobꝰ.s.quin impossibile est vt sit simplr:& impossibile est vt nõ sit simplr:oportet nos cõsiderare & demõstrare partẽ verã in vtroq; istorũ duorũ sermonũ oppositorũ.tales cñ sermones sunt falsi scđm partẽ nõ scđm totũ.D.d.declaratũ est igit &c.i.& declarãdũ est ex ꝓdictis:& ex eis.quæ dicã ipsum esse potẽtia:& nõ esse actu:qđ aũt nõ est actu:demõstratũ est superius: qđ aũt est potẽtia.declarabit si cõcesserim⁹ additionẽ numerorum in infinitũ:& diuisionẽ mẽsurę in infinitũ.& ideo dixit & infinitũ est in additione &c.i.& infinitum potentia inuenit in additione numerorũ & in diuisione mẽsurarũ.D.& mensura in actu eius nõ est infinita.i.vt declaramus.In diuisione vero est infinita in potẽtia:& hoc manifestum est: etiam cum declarabitur quod nulla mensura est indiuisibilis : & hoc notum est etiam per se in additione numerorum: sed in diuisione mensurarum indiget declaratione. tempus autem esse infinitum latet propter hoc quod substãtia temporis latet:non quia infinitum non est manifestum per se in tempore:& forte tacuit hoc:quia est manifestum.

Tẽpus esse infinitum latet ꝓpter hoc ꝙ substãtia tẽporis latet.vide cõtra rpis latet.vide cõtra, com.15, & quę ibi.

& post declarabitur in motu: si declarabitur motum esse eternum.

B Relinquitur igitur potentia esse infinitum: non oportet autē potētia accipere esse infinitū: sicut possibile sit hoc statuam esse: vt qđ hoc erit statua: sic aliquod quoq; infinitū qđ erit actu: sed qm̄ multipliciter est esse quēadmodū dies & agon q̄ in eo semper est aliud & aliud fieri: sic & infinitū. & nanq; in his est & potētia & actu esse. olympia enim sunt & in eo q̄ possunt agones fieri: & in eo qđ sunt. aliter enim & in tēpore manifestum est infinitum: & in hominibus: & in diuisiōe magnitudinum. omnino enim sic est infinitū in tempore semper aliud & aliud accipiendo: & acceptum quidem semper finitum esse.

Habemus igitur quod infinitum est in potētia: & nō debet aliquis intelligere hic per potentiam illud quod intelligit cum dicimus aliquid esse in potētia idolum: tunc enim intēdimus quod fiet idolum: adeo quod intelligere quod infinitū exhibet. sed quia ens dicitur multis modis: quemadmodum igitur dicitur quod dies est: & secundū quod semper generat̄ succedens ue, similiter etiam infinitū: & alio modo declarabitur hoc in tempore: & in hominbus & in diuisione mensurarū: vniuersaliter enim hec est dispositio infiniti. potes em̄ accipere ex eo semper aliquid post aliud: & omne quod accipis ex eo est finitum: sed semper est aliquid ab eo quod iam accepisti.

Quæ est dispositio infiniti.

57 Dicit q̄a tā determinauit qđ infinitū inuenit in potētia: nō in actu & potētia dicit hic alio modo: ab eo quo dicit in respectu ad actū. Dixit. habem⁹ igit & c. i. determinat⁹ est. igit qđ infinitū est in potētia nō in actu: sed ista potētia nō dicit in respectu ad actū: vt dicim⁹ qđ cuprū in potētia est idolū: q̄a ista potentia innata est exire in actū: sed oportet intelligere hic cū dicimus qđ infinitū est in actu: hic qđ infinitū esse in rerū nō est nisi secūdū potētiā existētē in ea: quēadmodū differētiæ substātiales plurū rerū q̄ cōseruāt suū esse in cōiunctiōe potētiæ cū eis: vt in reb⁹ quarū esse in motu est. rerū em̄ q̄dā sunt in actu: vt homo demōstrat⁹: & q̄dā sunt secūdū qđ potētia admiscet cū actu: & si potētia nō fuerit: nō erit actus vt dies: hic nomē dicitur de parte tēporis & ipse est cum motu. D. d. sed q̄a ens &c. sed q̄a ens dicit de illo qđ est in actu puro: & de illo qđ in actu mixto cū potētia: vt de illis quorū esse est motu. sic infinitū est de hoc genere aut secūdū qđ est spēs ei⁹: aut accidēs: infinitū em̄ est in cōtinuatiōe huius cōtinuitōis nō in corruptiōe eius. infinitū enim est q̄ddā accidens huius entis: & p̄fectio ei⁹ est in potētia coniuncta cum actu: & nō est accidens entis: cuius esse est in actu puro.

Rerū quędā sunt in actu & q̄dā hñt potētiā admixtā cum actu.

Prima expositio.

D. d. & alio modo &c. potest intelligi quod infinitū esse in tempore & in hominibus: est alio modo ab eo quod est in mēsuris. ex tpe em̄ & hominibus recedit pars: & fit pars. in diuisiōe aut̄ mēsurarū illud qđ fit ex diuisiōe nō recedit: sed remanet mensura diuisa & fit ex diuisiōe alia

alia mēsura, & sic in infinitū & nō est ita de motu. Et forte intēdit q̄ infinitū ex hoc modo declarabitur ex tēpore & hominib⁹ & mēsuris alio modo ab eo quo declaratur hic ex modo in quo admiscetur potētia: q̄m ex hoc modo apparet infinitū esse possibile. Deinde dixit vniuersaliter em̄ &c. id est apparet enim qđ id qđ est commune omnibus speciebus infiniti est q̄m potest quis accipere ex eo aliquid post aliud in intellectu & indifferēter: siue illud qđ imaginatur ex hoc fuerit actio mentis: vt est dispositio in diuisione mēsurarum aut fuerit extra animam: sicut est dispositio in motu, & illud qđ mens accipit semper ex hoc est finitum: sed est aliud ab eo quod accepit in preterito quando igitur ista actio mētis fuerit in aliquo entiū dicitur ipsum esse infinitū. F

Secunda

Sed semper alterum & alterum esse: quare infinitum non oportet accipere: sicut hoc aliud: vt hominem aut domum: sed dies dicitur & agon quibus esse non sicut substantia quædam facta est: sed semper in generatione aut corruptione, finitum est: sed semper alterum & alterum: sed in magnitudinibus qui dem permanente accepto hoc accidit: in hominibus autem & tempore corruptis: præacceptis sic quidem non est deficere.

Et ens dicitur multis modis: oportet igitur vt intelligamus infinitum: non sicut intelligimus hoc demonstratum. Verbi gratia homo & domus: sed sicut dicitur dies & lis: cuius esse non est secundum quod est aliqua substantia iam generata: sed ita quod semper generatur & semper corrumpitur finitum: sed tamen semper generatur vnum post aliud: sed in mensuris erit hoc remanente illo quod accipitur: in tempore autem & hoībus corrūpitur vnū post aliud, & nō habent remanctiā.

58 G

Et dicitur tribus modis scilicet actu & potētia, & secundū cōpositionē ex actu & potentia quo sit intelligēdum hoc tertiū mēbrū, vt de supra com. 9.

ra in diuisione quarumlibet duarum fit: prima remanente: in tẽpore ve-
H ro prima corrumpitur per generationem secundi,

Quod autẽ est secundũ appositionẽ: idem quodãmodo est ei quod est secũdũ diuisionẽ: infinitũ eñ secundũ appositionẽ sit ecõtrario: in quãtum eñ diuisum cõsideratur in infinitũ, sic appositũ videtur ad indeterminatũ: infinita eñ magnitudine sic accipiẽs aliquis determinarũ accipiet eãdẽ rationẽ: non eãdẽ aliquã magnitudinẽ rationẽ accipiẽs nõ trãsibit finitũ si vero augmẽtet rationẽ: cp quia semper eãdẽ aliquã sit accipere magnitudinẽ, transibit finitũ: propter id cp omne finitũ remouetur quolibet finito: aliter quidẽ igitur nõ est: sic autẽ est infinitũ potẽtia & in diuisione: & actu autẽ est: sicut diem esse dicimus & agonẽ, & potentia est sicut materia: & nõ per se sicut finitũ.

Quod autem est secundum additionem est quodammodo sicut illud quod est secũdum diuisionem: in infinitũ enim est secundum additionem econuerso: ex modo enim ex quo quando terminatum diuiditur videtur procedere, in infinitũ apparet additio: & est infinitum cum enim intenderis aliquã mensuram finitam: & ex ea acceperis aliquod terminatum: de inde acceperis ex ea: secundum illam proportionem etiam ad totum non secundum illam mensuram non peruenies ad finitum: si autem addideris in diuisione: ita vt quod acceperis ex eo semper sit in eadem mensura peruenies: omne enim finitum consumitur per eandem mensuram terminatam: esse enim infiniti in potentia in diuisione & in perfectione est sicut dicitur ipse esse diei & esse belli: & est in potentia quare materia non sicut ipsum finitum.

59 Cum declarauit illud in quo differunt infinitum in mẽsura: & ẽ generatione & tempore: incepit declarare in quo cõueniunt infinitum in additione mensurarum & infinitum in diminutione: & in quo differũt: & declarare modum quo infinitum in diuisione est impossibile: & quo possibile: & similiter in additione. Et dixit: quod autem est secundũ additionem &c. id est, & infinitum quod est in additione mensurarum est quodammodo sicut infinitum quod est in diuisione: & quia dixit quodammodo dedit modum quo additio est sicut diminutio &c. dixit: infinitum enim &c. id est, & causa in hoc est: quia infinitum in additione mensurae non inuenitur nisi quando additio vsitatur econtrario, de infinito quod est in diminutione id est, quando additio in mensura ponitur ex parte diminuta: quemadmodum enim diuisio tunc nõ finitur: sic & additio per diuisionẽ: & ideo potest quis intelligere ex hoc qd dixit: infinito enim est secundum additionem vel cp scilicet modus quo assimilatur & modus quo differt. Et cum declarauit hoc incepit declarare modum possibilem: in esse infiniti in diuisione: & impossibilem:

2. qẽ

2. qẽ quãdo intellexit aliquis hũc modum: poterit intelligere modum possibilem in additione & non in additione in infinitũ, & dixit: & modo enim &c. id est, & cum sit determinatus modus secundum quẽ possibile est vt diminutio mensurae sit in infinitũ apparebit ex hoc modus secundum quem additio est possibilis in infinitum quando additio fuerit ex parte diminuta. Deinde dixit si enim intenderis &c. id est, & modus quo possibile est infinitum esse in diuisione mensurae est: quoniam cum aliquis intendit aliquam mensuram terminatam & diuiserit illam in aliquã proportionem: deinde diuisit alteram partem in illã proportione videbit diuisionẽ procedere in infinitum & nunquã venire ad finem: & non accidit ita si diuiserit secundum vnam mensuram, & ideo dixit: non per illã mensuram id est, quoniã si diuiseris mensuram in eandem proportionem non secundum eandem mensuram: nunquã peruenies ad finem mensurae. Deinde incepit narrare modum quo diuisio consumit mensuram, & dixit: si autem addideris &c. id est si autem diuiseris mensuram ita qd accipias ex ea aliquam partem æqualem primæ, & similiter ex remanente tertiam æqualem primæ: tunc consumes mensuram, & cum dixit: si addideris in diuisione: intendebat si posueris diuisionẽ crescere per eandem partem: tunc consumes mẽsuram & non procedet diuisio in infinitum. Deinde induxit rationem super hoc & dixit. Omne enim finitum &c. id est. Omnis enim mensura est finita. Et omne finitum consumitur per eandem mẽsuram: ergo omnis mensura consumitur per eandem mensuram & maior est manifesta per se: & minor ex prædictis: quoniã impossibile est mensuram infinitam esse in actu. Et cũ declarauit qd diminutio mensurae in infinitũ est, similis additioni, declarauit qd modus essendi in eis ẽ vn?: & dixit: esse ergo infiniti in potentia &c. id est, infinitum igitur in additione & diminutione est cõsimile in hoc quod est in eis in potentia sicut dicitur in die & prælio, quoniã nõ sunt bellum, aut prelium, nisi secundum quod admiscẽtur cum potentia. Et cum declarauit cõuenientiam eorum in esse dedit causam in infinito, & dixit & est in potentia &c. id est, &: esse eius secundum quod est in potentia est simile ad esse materiæ, nõ simile forme: essentia enim materiæ & infiniti est in potentia, forma autem & finis sunt in actu: finitas igitur est similis formæ, & infinitas materiæ, vnde post declarauit quod infinitas est in re secundum materiam. & finitas secundum formam.

I Quomodo cõtinuũ fit diuisibile in infinitũ & quo nõ, vide. 1dẽ. 8. q. hy. c. 63.

L Omnis mẽsura est finita, cõsimile 10. met. tex. con. 32. 4.

M Essentia materie & infiniti est i potentia.

N forma autẽ & finis sunt in actu. de materia vide cõsimile primo cap. de substantia orbis.

Et secũdum appositionem: sic igitur infinitum potentia est quod idẽ dicimus esse quodammodo ei quod est secundũ diuisionem: semper quidẽ enim aliquid ipsius est extra accipere non tamẽ excellit omnẽ determinatam magnitudinẽ: sicut in diuisione excellit omne determinatum, & erit semper minus: quare autẽ neq; est omne excelliere secundũ appositionẽ: neq; potentiã possibile est esse si vere non est secundũ accidens actu infinitũ: sicut dicũt physiologi extra corpus mundi cuius substantia aer: aut aliud aliquid huiusmodi infinitũ est, sed si non possibile est esse infinitũ actu corpus sensibile: sic manifestum

quod nec secundam potentiam vtiq; erit secūdum appositionem: sed aut sicut dictum est econtrario: aut nullo modo.

Et secundam additionē etiā est aliquid in potentia infinitū secundū illud quodāmodo eorū: quibus dicimus infinitū esse in diuisiōe: possumus enim semper inuenire aliquod excedens: sed nō pertransit per diuisionē omnem diuisionem terminatam: quēadmodū in diuisione pertransit in diminutione omnē mēsuram terminatā: & semper sit minor: & impossibile est vt aliquid in potentia pertranseat per additionē omnē mensurā nisi corpus sit infinitum in actu vt dicant dicentes quod extra mundū est corpus infinitū in actu hoc, sed quia est impossibile: manifestū est quod impossibile est etiam vt sit in potentia secundum additionem nisi secūdum modū quem diximus scilicet econuerso diuisioni.

60 Dicit. Cū declarauit modū possibilē in diuisione in infinitū & posuit oppositionē: quoniā hoc nō declarabitur donec declaretur quod omnis mensura semper diuidetur in mēsuram diuisibilē: incepit declarare modū quo additio est possibilis in mēsura. Et dixit, & secundum additionē &c. id est, & infinitū inuenitur etiā in potentia in additione mēsure quodāmodo scilicet secūdū qđ dicimus qđ diuisio est in infinitū: nō omnib⁹ modis, potest eīm quis imaginari qđ possibile est accipere vnicuiq; mēsuræ mēsurā maiorē illa: sicut est possibile accipere omni mēsuræ mēsurā minorē ipsa: & hoc est possibile apud ipsum: sed additio nō est possibilis apud ipsum in mēsura: nisi quando additus fuerit diminutū ex mēsura: & hoc intēdebat cū dixit scilicet vt sit econuerso diminutionis, ista enim additio: quia est ex diminutione infinita absq; eo quod mēsura cōsumetur: cōtingit vt additio sit semper absq; eo qđ magnitudo mensuræ crescat. Verbi gratia, vt diuidamus mensuram a.b.c.d. in duo equalia. Deinde dixit addamus a.d. ad. c.b. Deinde diuidamus a.d. in quo equalia & addamus ipsum illi: quoniā sic semper diuidemus a.d. & addemus ipsum c.b. & sicut a.d. nō consumitur per diminutionē, similiter c.b. nō peruenit per additionē ad totū a.b. nedum vt excedat illud, & hoc intēdebat cum dixit, possumus eīm &c. id est, possumus enim in additione quæ est per mēsurā diminuram semper inuenire mensurā excedentem: nō qđ pertranseat per additionem omnem mēsuram terminatam: ita qđ ad omnem mēsuram inuenimus mensuram maiorem illa: sicut in diuisione possumus pertransire omnem mensuram terminatam & accipere minorem illa. Et cum indixit modum possibilem in additione & impossibilem: incepit declarare quare est impossibile, & dixit, & impossibile est &c. id est, & iste sermo est hypotheticus sic. Si magnitudo in potētia potest esse maior omni mēsura: possibile erit magnitudinē in actu esse infinitā deinde destruxit cōsequēs & cōclusit oppositū antecedētis. Destructum autē in hoc syllogismo manifestum est ex prædictis, cōsecutio vero est manifesta, qm si aliqua magnitudo haberet potentiam vt esset maior omni mensura:

sura: tunc inueniretur in actu maior omni mensura. & si hoc esset: tunc esset hic magnitudo infinita in actu: qm si magnitudo haberet naturam crescendi in infinitum: tunc esset possibile vt inueniretur in actu infinita: quod nō est ita in diminutione: qm possibile est diminui in infinitū: & nō accidet impossibile: sed impossibile accidit si diminutio cessat: quoniā tunc aut perueniet ad magnitudinē indiuisibilē: aut ad nihil: & vtrūq; est impossibile. D.d. manifestum est igitur &c. id est & causa in hoc esse impossibile est: qm si posuerimus qđ magnitudo potest crescere in infinitum: tunc infinitum exibit in actum: & tunc potētia intelligeret sicut intelligitur cū dicimus qđ hoc est homo in potentia: & cū posuerimus qđ diminutio est in infinitū nō accidit impossibile. & causa in hoc est: quoniam diminutio est tre ad nihil: cuiꝰ causa est materia. & additio est ire ad esse: cuius causa est forma. & infinitas inuenitur p materiam: sicut finitas per formam. D.d. & est illud quod est secundum conuersionē diuisionis. & hoc potest intelligi duobus modis sibi propinquis: quorum vnus est vt illud quod diminuimus ab altera duarum mensurarum addamus reliquæ: aut vt illud quod diminuimus extremo duarum mensurarum addamus secundo extremo. sic igitur oportet intelligere verba Aristo. in hoc loco. Sed est hic quæstio nō modica: quēad modū enim vnū principiorū quæ ponit geometer est quoniā possibile est accipere ad omnē lineā: lineā minorē illa. Similiter etiam ponit quoniā possibile est accipere ad omnem lineam: lineam maiorē illa: additio igitur mēsuræ procedet in infinitum sicut eius diminutio. & hoc esse possibile apparet ex verbis Alpharabij super hunc librum. & ex verbis Auēpace. Sed siquis considerauerit verba Aristo. videbit ipsum dicere verum. consideratio enim naturalis de mensura est secundum quod est finis & existens in materia. consideratio enim geometræ secundum quod est abstracta a materia: & cum mensura cōsideratur his duabus modis. inuenitur secundum dispositiones oppositas & conuenientes: conuenientia enim est in hoc quoniam semper diminuitur siue consideretur secundū quod est in materia: siue secundum quod est in imaginatione. propositio igitur geometræ est: quoniam possibile est imaginari ad omnem lineam: lineam minorem illa: & propositio naturalis conueniens isti est quod linea potest diminui in infinitū: & propositio geometrica dicens quod possibile est imaginari ad omnem lineam: lineam maiorem illa est vera. naturalis vero dicens. quod omnis linea potest crescere in infinitum: est falsa, quia contingit ex ea magnitudinē esse in actu: quia tunc esset possibile inuenire magnitudinē maiorem omni magnitudine. ergo est infinita necessario. Infinitū enim est maius omni magnitudine: & cum dicimus quod possibile est inuenire magnitudinē maiorem omni magnitudine: intendimus inuenire magnitudinem maiorem magnitudinibus infinitis. Et vniuersaliter additio mensuræ qua vtitur geometer est de capitulo propositionū opinabilium q̄ sunt quæstio fundamēta geometrie absq; eo qđ sunt extra animam: sicut vt cū imaginatur qđ figuræ habēt positiones & qđ cū punctus mouet facit lineā: & qđ cū linea mouet facit superficiē: & superficies corpora: & similiter videtur ponere diminutionem esse semper nō qđ extra animā est sic. & sicut geometer potest accipere magnitudinē cuiuslibet

Materia est cā nihil & infinitatis. Formaverō & cā eē & finitatis. Idē supra cō. p. ce. Digressio q̄ dicitur vtrū magnitudo diuidatur in infinitū. Et per consequens vtrū geometra mentiat in suppositiōib⁹ suis. Magnitudo siue cōtinuum refert vt in materia siue secūdū quod est in imagi natiōe semper diuidit in infinitū. Sed oppositū vide cō. 72. 4. phy. Propositiones mathematice fere oēs sunt ad imaginationem. Idē. 3. ce. cō. 72. Q

cuiuslibet quātitatis: qđ nō pōt naturalis, ita geometer enm posuerit magnitudinem cuiuscūq; quantitatis potest accipere maiorem illa.

R Quoniā & Plato ,ppter hæc duo infinita fecit quod & in augmentū videt excellere:& in infinitum abire: neq; in decrementū:facies tantū duo nō vtitur duobus: neq; enim numerus secundū diuisionē infinitus est. vnitas enim minima est: neq;

S in augmentum.vsq; enim ad decem Plato facit numerum.

Vsq; ad decē plato facit numerū.

Et videmus Platonem propter hoc ponere infinitum duo: quia existimabat quod res potest pertransire secūdum augmentum: & procedere in infinitum:& secundum diminutionem: sed posuit illa duo: & non vtitur eis: in numeris enim non est infinitū: neq; secūdum diminutionem:cū vnitas sit minima: neq; secundū augmentū:numerus enim peruenit ad decem.

61 Dicit.Cum declarauit qđ infinitū inuenitur in diminutione simpliciter.& in additiōe nō simpliciter.sed in illa quæ est ecōuerso diminutioni:incepit accusare platonē:quia æquauit infinitū in vtraq;.s. in additione & diminutione. Et dixit:& videmus platonem &c.id est & plato propter hoc qđ existimauit qđ infinitū procedit in augmēto in infinitum.& diminutiōe in infinitum posuit infinitum duas species: in additione & diminutione:& induxit hoc nomen augmentum loco huius nominis additio ad distinguendum inter propositionem naturalem & geometricam,deinde incepit declarare qđ cum hoc quod errauit in hoc non seruauit sua fundamenta. Et dixit: sed posuit &c.id est sed nō cōseruauit sua fundamēta in hoc,scilicet quia ponit illa duo: & nō dixit illa esse in numeris:cum diminutio peruenit ad vnitatem quæ est indiuisibilis:& non procedit in infinitum.in additione vero non concedit infinitum:dicit enim quod species numerorum perueniunt ad decē: deinde post decem iterantur,id est & oportet ipsum cū opinetur quod additio in mēsura potest esse in infinitum:& additio numerorum est in specie:opinari quod numeri crescunt in specie in infinitum.

Cap.7. Quid est infinitum.

CAPITVLVM. VII.

A Accidit autem contrarium esse infinitum quodque sicut dicunt. non enim cuius est nihil extra:sed cuius semper aliquid extra est hoc infinitum est. Signum autem est: & nāq; annulos infinitos dicunt:vt habentes circulationem: quorum semper aliquod est extra accipere:secundum similitudinē quidem quandam dicentes: non tamen proprie oportet enim & hoc esse:& non aliquādo idem recipit.in circulo autem non fit sic: sed semper quod est consequenter solum alterum.

Et infinitū debet esse ecōtrario ei qui dicōt infinitū. infinitū enim non est illud extra quod nihil est: sed illud ex quo semp est aliquid. Et signum eius est: quoniā homines assueti sunt dicere in annulo qui non habet locum gemme,ipsum esse infinitū

finitū:quia semper est extra illud quod accipis ex eo: & in hoc quod dicunt est quædam similitudo:sed non vera.infinito enī necesse est vt hoc sit in eo:& quod etiam illud quod accipitur ex eo non erat omnino:& hoc nō est in circulo:sed aliud in eo semper est in successione.

Cum declarauit naturam infiniti secundum exemplum: incepit declarare diffinitionem eius: & primo narrare errorem antiquorum in hoc. Et dixit:& infinitū &c. id est & secundū quod diximus de natura infiniti:& quod est secundū potentiam:sequitur qđ diffinitio eius sit contrario ei qđ dicunt:diffinitio enim infiniti nō est vt antiqui descripserunt.scilicet illud extra quod nihil est:sed illud extra quod semper est aliquid. Et signum eius est hoc qđ omnes homines sunt assueti vocare annulos:quorum gemmæ sunt rotūdæ:infinitos: quia si accipis ex eis aliquam gemmām poteris accipere aliam extra illam tale exemplum recessit in isto tempore:quia non est notum nedum vt sit famosum:sed in tempore eius erat famosum. Deinde induxit differentiam inter infinitum.scilicet hoc exemplum & verum infinitum: & dixit:& in hoc quod dicunt &c.id est & hoc quod dicunt de huiusmodi annulis.scilicet eos esse infinitos: habet aliquam similitudinem ad infinitum:sed non est verum infinitum:in infinito vero duo exiguntur.scilicet vt hoc quod semper inuenitur ex eo aliquid extra illud sit ei naturaliter non positione:& quod illud quod inuenitur extra illud sit aliquid quod nunquam fuit prius:& hoc nō est in circulo sicut est dispositio in gemma annuli: sed infinitum in circulo est secundum iterationem & resolutionem:non secundum nouitatem: & hoc intendebat cū dixit:& hoc non erit in circulo &c, id est & in circulo non inuenitur aliquid extra illud quod acceptum est ex eo quod sit aliud ab eo quod accipitur semper : sed inuenitur in eo aliquid extra illud quod accipitur secundum iterationem & consecutionem.scilicet secundum iterationem eiusdem rei infinities. 62

B In vero infinito duo exiguntur.

Infinitum igitur hoc est,cuius secundū quantitatē accipientibus semper aliquid est accipere extra. cuius autem nihil est extra: hoc est perfectum & totum. Sic enim diffinimus totum cui nihil abest:vt hominē totū:aut arcam:sicut aūt singulare:sic & quod est proprie:vt totum cuius nihil est extra: cuius autem absentia est extra,non omne est cum absit.

C Indefinitū quid.

D Totū quid.

Infinitum igitur est illud ex quo cū aliquid accipitur possibile est semper accipere aliquid extra illud in quātitate. Et illud extra quod nihil est,illud est perfectum totale. Sic enim diffinimus totum,scilicet quia est illud ex quo nihil est separatum ab eo:vt dicim⁹ totus homo & tota arca:& sicut est de particularib⁹:ita est in rei veritate.s.cp totū est illud extra qđ nihil est: & illud extra quod aliqđ est separatū non est totū quodcunq; sit illud separatum siue extraneum siue non extraneum.

Id est

63 Idest.diffinitio igitur infiniti est illud extra qđ cũ aliquid accipitur: in actu possibile est inuenire extra illud aliquid in quãtitate: & hoc semper: & dixit in quãtitate: quia impossibile est inuenire aliquid extra illud in qualitate semper: & ista diffinitio infiniti est manifesta ex eo qđ declaratũ est: ꝙ infinitũ est scđm potentiã nõ scđm actũ. Et cũ declarauit ꝙ ista est diff. nitio infiniti: incepit declarare ꝙ diffinitio q̃ antiqui diffiniebãt ipm magis est diffinitio finiti pfecti quã infiniti: & dixit. & illud extra qđ est aliquid &c. & intẽdit p hoc qđ dixit illud: ex quo nihil est separatũ ab eo. hoc. s. illud a quo nihil est separatũ ex quibꝰ est illud qđ est. s. quãdo ex eo nihil diminuit ex eis: ex quibꝰ est illud qđ est: vt cũ dicimꝰ tot⁹ homo: quãdo ex eo nõ diminuitur membrum: & tota arca: quando ex ea nõ diminuitur aliqua pars. Et cum declarauit ꝙ ista est diffinitio totius & perfecti in rebus particularibus: declarauit etiam quod ita debet esse in diffinitione totius scilicet mundi: & dixit: & sicut est de particularibus &c. idest est in diffinitione totius in particularibus quæ non sunt totum in rei veritate: cum extra ea inueniatur aliquid: licet non sit pars eorum: ita est in diffinitione totius in rei veritate: & est illud extra qđ nihil est oĩno: quũ si extra oẽ totum inuenitur aliquid. sequitur necessario corpus inueniri in actu infinitum sed hoc est impossibile ex prædictis. ergo totum in rei veritate est illud extra qđ nihil est: neq; de sua substãtia: neq; de alia substantia. & hoc intẽdebat cum dixit. siue extraneũ &c. & dixit hoc: quũ si separatũ fuerit extraneum. tũc totũ erit particulare: & nõ erit totũ in rei veritate & si fuerit nõ extraneum: non erit totum neq; particulare: neq; totale.

B Totũ autẽ & perfectum: aut idem penitus omne: aut pximum secundũ naturam est: perfectum autẽ nullum non habẽs finem: finis autem terminus est. vnde melius opinandum est Parmenidem Melisso dicere: infinitum quidem totum dicit: totum autem finiti a medio æque pugnans, non enim sicut linum lino est continuare omni & toti infinitum.

Totũ & pfectum aut penitus idẽ sunt aut tãe sibijunicẽ pxima. vide pro hoc F primo ce. tc. cõ. 3.

Et totũ & perfectum: aut sunt in simul idẽ æquale: aut naturaliter sunt propinquę: & perfectum nõ est nisi illud qđ habet cõplementũ: & cõplementũ est finis: vnde opinandum est ꝙ sermo Parmenidis est rectior quã Melissi. iste enim dixit ꝙ infinitum est totum: ille autem quod totum est finitum æquans lens ex medio non enim oportet coniungere infinitum toti & vniuerso: quasi applicare filum cum filo.

64 Dicit: & totũ & completũ qđ est oppositũ infiniti: aut nota sunt synonima aut cõsequẽtia: & cũ declarauit ꝙ ad totũ sequit cõpletum: declarauit ꝙ ad cõpletũ sequit finis: & dixit: & cõpletũ &c. & cõpletũ nõ est nisi in eo qđ habet complemẽtũ: & qđ cõplemẽtũ est finis. ergo cõpletũ est illud ꝙ habet finẽ. & qa totũ est cõpletũ: & cõpletũ illud ꝙ habet cõplemẽtũ. & cõplemẽtũ est finis: seqt necessario vt totũ habet finẽ. D.d. & iõ opinãdũ est &c. i. & qa finis seqt totũ opinãdũ ꝙ sermo Parmenidis rectior est sermone Melissi. Melissus enim dicit totum esse infinitum. Parmenides autem dixit totum esse finitum. Deinde dicit non enim oportet &c. i. & non enim oportet ponere infinitũ de sequentibus vniuersum & totum. sicut dicitur in proverbio applicare filum cum filo. i. inducere rem & suũ cõsimile. et ideo dixit. nõ esse oportet. i. quasi applicare aliquid ad illud cũ quo cõtinuatur. & dixit. æqualẽs ex medio. i. habẽs mediũ æquale inter extrema. i. qa æqualiter distat ab extremis: & quasi intendit in hoc ipsum esse sphæricum.

Quoniam hic accipiunt dignitatem de infinito quod est omnia cõtinẽs & oĩa in seipso habẽs: ppter id quod habet quã dã similitudinem cum toto. Est eñ infinitũ magnitudinis per sectionis materia: & quod potẽtia totum est actu verò non: diuisibile autẽ in diuisionẽ & in oppositã ei appositionem: totũ autem & infinitum: nõ secundum se: sed secundũ aliud: & nõ continet sed continetur inquantum infinitum est. vnde ignotum est inquãtũ est infinitum: speciem autẽ nõ habet materia.

G Infinitũ secũdũ ꝙ infinitũ ignotũ est.

Et videmus eos distinguere i. nobilificare infinitum ex hoc loco. s. quia cõtinet oẽ: qa inter illud & totum est similitudo aliqua. Infinitum enim est materia cõplementi mẽsuræ: in potẽtia verò est totũ: in actu autẽ nõ: & est diuisibile scđm diuisionẽ & additionẽ q̃ est ecõtrario illi: & nõ est totum & infinitũ per se: sed p aliud: & nõ cõtinet sed cõtinetur scđm qđ est infinitũ: & ideo est delatũ scđm qđ est infinitũ in mã eñ nõ in forma.

Dicit. Et videmus eos magnificare infinitum: quia opinantur ipsum esse totum continens omne, & causa in hoc est: quia inter illud & totũ est similitudo. vnde existimauerunt ipsum esse totum. & similitudo inter illa est. quia illud qđ dicitur infinitum est prima materia quæ subiecta complementi mensurę quæ est totum. vnde existimauerũt illud qđ est in potentia totum & completum esse in actu totum & completum.

65 a Materia non est totũ neq; finitũ ꝙ se. sed per aliud. s. ꝙ forma ex quo patet formã esse causam finitatis. & materiã infinitatis.

Deinde incepit declarare modum quo oportet. quod esse eius est in potentia. & dicit. quod & est diuisibile &c. i. & est in potẽtia: quia infinitas non inuenitur in mensura nisi secundum diminutionem existentem in ea. & additionem quæ est econuerso diminutioni. vt declaratũ est in sermone prædicto. Deinde dicit: & non est totum &c. i. & subiectum recipiens infinitatem quod est materia a non est totum neq; finitum per se: sed per aliud scilicet per formam. & est contentum in composito ex materia & forma: & forma continet illud: & quia infinitũ accidit materiæ secundum ꝙ est materia dixit. sed continetur secundũ ꝙ est infinitum. id est, subiectum infiniti est contentum secundum quod est infinitum. id est, secundum quod est materia. Deinde dicit & ideo est delatum &c. i. & quia subiectum recipiens infinitum est conclusum in toto: ideo existit in alio. i. in composito: & non est existẽs per se. sed secũdum quod recipit infinitum. & hoc est scđm ꝙ est materia. & causa in hoc est, quia materia non habet formam. nam si haberet formam esset per se & non delata in alio. & quia non habet formam: ideo est delata in alio. & debes intelligere hoc per delatum non illud quod

H Idem supra 59. & 60. idem. 1. ca. de substãtia or. Idẽ. 3. ce.

dictum

t. 72. Idem hic infra. c. 67. & 68. 72. consimile. 4.

dicitur in subiecto. aut de subiecto. materia enim nō dicitur in subiecto neq; de subiecto sed delatum accipitur hic loco eius quod non inuenit nisi in alio. & hæc est dispositio d materiæ & dispōtio accidentis & formarum. sed accidentia & formæ differunt a materia in hoc quod sunt in subiecto aut de subiecto. materia autem est ipsum subiectum. Intendebat igitur per delatum illud in quo materia conuenit cum accidentibus & q̄ non inuenit per se. sed in aliquo scilicet in composito. & cū aliquo scilicet cum forma. sed materia inuenitur per formam secundum quod forma est perfectio eius. forma autem inuenitur per materiam secundum hoc quod materia est subiectum eius. & similiter accidentia.

I phy. t. con. 38. & 49. Idem. t. ce. cō. 61. & 2. ce. c. 6. Et 4. ce. 40.

Ergo manifestum est quod magis in partis ratione infinitū sit quam in totius: pars enim materia totius est: sicut es statuæ quoniam si continet in sensibilibus & intelligibilibus magnū & paruum oportuit continere & intelligibilia. Inconueniens autem & impossibile est ignotum & indeterminatum continere & determinare.

b Infinitū accidit materie sed'm q̄ est mā.

Apparet ergo ex hoc q̄ infinitum magis est quasi pars quā quasi totum: materia enim est pars totius: quemadmodum ea prum est pars statuæ cupreæ: & si illud quod continet sensibilia & intelligibilia esset magnum & paruum tunc illud contineret intelligibilia sed improbabile est & impossibile vt ignotum non terminatum contineat terminatum.

c Quare materia nō est existens per se.

Et si illud infinitum quod continet sensibilia & intelligibilia esset magnum & paruum secundum sententiam Plato. quorum natura nota est terminata neq; nota. tūc illud qđ terminat terminatū & notū. Intelligibilia essent nō terminatū neq; notū. & inopinabile est vt non terminatum neq; notum terminet terminatum & notum. Et hoc cōsigit Platoni: quia ipse posuit magnum & paruum esse infinitū & posuit ea terminantia res sensibiles & intelligibiles. & facit bene in hoc q̄ ponit infinitum in magno & paruo: quia magnum & paruum sunt secundum materiam. sed infinitum non inuenitur in magno nisi secundum additionem mensuræ quæ est conuersum diminutionis: & peccatis in hoc quod posuit ipsum determinare totum.

d Esse in alio cōpetit materiæ: & formæ: &

66 accidentib⁹ differenter est: tñ vide cōsule. 2. de aia. c. 4.

L

SEcundum rationem aūt accidit & quod est secundū appositionem non esse videri infinitū: sic vt quod omnem excellat magnitudinē: in diuisione autem esse. continetur enim sicut materia infinitum. & infinitum. continet autem species.

Formæ est continere.

Et recte et cōtingit q̄ infinitū sēdm additionē vī esse pterire oēm mēsurā. sed'm aūt diuisionē pōe: mā enī cōtinet intra: & est res infinita. cōtinens autem est forma.

6

CVm declarauit q̄ mēsura nō crescit in infinitū et diminuit in infinitū. & cā in hoc q̄ infinitū nō est in actu est forma: & in hoc q̄ infinitū est in potētia est mā: incepit declarare cōueniētiā eī: qđ declara

declaranit cum ista causa. Et dixit. & recte etiam &c. i. & cum finitas accideris rei ex forma. & infinitas ex materia. recte contingit quod magnitudo non possit pertransire omnem mensuram in additione: qm si hoc esset: tunc esset possibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc quod dico. qm forma est causa terminationis & continentiæ. impossibile est vt ex ea accidat non terminatio & non continentia rei habenti formam. & similiter etiam contingit recte vt diminutio sit in infinitū. causa eīs diminutionis est materia quæ est terminata nō terminans. & hoc intendebat cū dixit: materia enim &c. & quia materia est terminata ab alio non terminata in se: ideo non est impossibile vt infinitas quæ est in potētia accidat ex illa nō ex forma: quia est terminans. ex illa enim si esset infinitum: tūc possibile esset corpus in actu esse infinitum. & vniuersaliter apparet q̄ infinitū est contrarium terminato.

M Forma est causa terminationis & continentiæ. vide supra con. 65. idē t. de anima. con. 90.

Rationabiliter aūt est: & vnū quidē numero esse minimū terminū: ad plus aūt semper omnē excellere multitudinē. In magnitudinibus aūt ecōtrario: in minus quidem oēm excellit multitudinem: sed in maius non esse magnitudinem infinitā. Causa aūt quod vnū est indiuisibile cum vere vnum sit: vt homo vnus homo & nō multi: numerus autem est vno plura: & quælibet quædam. Quare necesse est stare indiuisibile: duo nāque & tria denominatiua sunt nomina: similiter aūt & aliorum numerorum vnusquisq;. In plus autem semper est intelligere infinite enim sunt decisiones magnitudinis: quare potentia quidem est: actu autem non est: sed semper excellit acceptū omnem determinatam multitudinem: sed non separatus est hic numerus a decisione: neq; manet infinitas: sed fit sicut & tempus: & numerus temporis.

N Numerus est augmentabilis non diminubilis in infinitum: ecōtrario de magnitudine. vnū est indiuisibile cū vere vnum sit.

O

Et recte etiam numerus in processu ad paucitatem habet finem. in processu ad multitudinem semper addit omni numero: & mensura est ecōtrario scilicet quoniam in paruitatem pertransit omnem mensuram. in magnitudine autem impossibile est mensuram esse infinitam. & causa in hoc est: quia vnū est indiuisibile quodcūq; vnum sit. Verbi gratia, homo qui est vnus homo non plures & numerus est plures vnitates & quantitates: oportet igitur ipsum cessare apud indiuisibile: duo enim & tria sunt res: & similiter vnusquisq; aliorum numerorum: processus aūt ad multitudinē potest est semper imaginari: qm diuisio mēsuræ in duas medietates: & medietatis in duas medietates. pcedit i infinitū: et sic erit i potētia. i actu aūt nō: sed iuenit i eo aliqd qđ semp addit oī numero terminato: sed iste numer⁹ nō separat ab hac diuisiōe: neq; infinitū est aliqđ permanēs: sed semp generat & sit tēpus & numerus temporis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

68 Cū declarauit q̄ recte mēsura diuidit in infinitū & nō crescit: & addit cām in hoc incepit declarare etiā q̄ ex illa cā accidit in numero contrariū. s. crescere in infinitū & nō diminui: cā eī additionis in numero est mā: & diminutio in ea induxit ad formā vnitatis quæ est indiuisibilis. Et dixit: & recte ēt. i. & pp illud qđ dicimus etiā diuisio numeri ad paucitatē vadit ad finē: sed ȳ sus ptē multitudinis nō habet finē: sed semper potes addere oī numero posito in infinitum. in mēsura aūt est econuerso. D. d. in quitate aūt & c. i. diuisio aūt magnitudinis. & diminutio eī ad quitatē ptrāsit oēm mēsurā. i. pōt qs accipere ad oēm mēsurā minorē illa: q̄m si hoc nō ēt: tūc mēsura nō diuideret semp. D. d. i magnitudine aūt & c. i. additio aūt eī semp fit̄m q̄ est vna mēsura impossibilis est: q̄m impossē est mensurā infinitā cē in actu: vt declaratū est. Et cū declarauit q̄ dispō in numero est econtrario ei qđ est in mēsura: expōnit cām in hoc: & dixit: & cā in hoc est & c. i. & cā in hoc q̄ numerus diuidit in indiuisibile est: ga oē vnū est indiuisibile: vt vnꝰ hō & vnus equꝰ: est eī indiuisibilis in illa spē: ideo vnū simpr. s. vbe est indiuisibile ēt: & q̄ numerꝰ est coacerꝰ vnitatū numerꝰ erit cōpositꝰ ex indiuisibilibꝰ: & diuidit in indiuisibile: ergo numerus diuidit in indiuisibile & oē qđ diuidit in indiuisibile diuisio finit in eo: ergo diuisio finit & cessat i numero. D. d. duo eī. & tria sunt res indiuisibiles: & non sunt quātitas cōtinua: & sic̄ alij numeri: & cā in hoc q̄ vnū est indiuisibile est: ga oīs res est vna p suā formā: & forma est idiuisibilis p se.

Oīs res est vna per suā formam & forma est indiuisibilis per se. Idē primo de aīa. con. 90. & 53. Idē. 2. de anima. 2. 7. 8. 9. 60. idē. 8. me. t. c. 3. & cō. 7 Idē. 5. me. cō. 15. t. ce. 72. idem. 8. me. con. vl. & 7. metā. 5. & 60. 37. t.

D. d. i. pcessus aūt eī & c. t. pcessus ā numeri ad multitudinē numerorū fit per est possibilis: diſpō eī in additiōe numerorū est sicut diſpō in diminutione mēsuræ. Quēadmodū eī cā in diuisione mēsuræ in infinitū est mā: sic̄ est cā in additiōe vnitatū in infinitū: & additio numeri in infinitū est in potētia: nō q̄ additio infinita exeat in actū: ita q̄ inueniatur numerus in actu infinitus: sed q̄ additio nūq̄ cessēt. D. d. sed ille numerus & c. i. sed numerꝰ nō est separatꝰ ad hāc additionē q̄ est in infinitū: neq̄ existēs in eo est res fixa: sed infinitas in eo est in actu & in continua mutatione: sicut est diſpō in tpe & numero tpis. Et intēdit p numerū tpis: numerū q̄ est genus tpis: vt post declarabit: & differētias inter has duas additiones vbi diximus est: q̄m additio in cōtinuo est ex forma: & in quantitate discreta est ex materia. & diuisio in eis est econuerso scilicet q̄m diuisio in numero est ex forma: & in magnitudine ex materia.

Q. phy. 63. Quantū cōtingit aliqđ potētia esse: tantū dē contingit actu esse & c.

In magnitudinibꝰ aūt cōtrariū est: diuidit qđē eī in infinitū cōtinuū: in maius aūt nō est infinitū: quātū eī cōtingit potētia esse: & actu cōtingit tantū dē ex: quare q̄m infinita nulla est magnitudo sensibilis: non cōtingit oīs excellentia esse determinate magnitudinis: esset eī vtique celo maius aliquid.

In mensuris aūt est econtrario: continuum enim: diuiditur in infinitum: sed in magnitudine non est infinitū: quoniā inquantūcunq̄ mensuraꝫ potest esse in potētia: in illa mensura potest esse in actu: & cum nulla mensura sensibilis est infinita: impossibile est vt excedat omnem mensuram terminatam: quoniam si hoc esset possibile: tunc aliquid esset maius cælo.

Dicit

Dicit: sed in magnitudine &c. i. sed mēsura impossibile est vt crescat in magnitudine in infinitū: q̄m mēsura demōstrata in quacūq̄ quātitate fuerit in potētia in illa q̄titate pōt poni in actu. Et intēdit q̄ si mēsura demōstrata posset augeri & crescere in infinitū: etiā possibile erit inueniri mēsurā infinitam in actu. Deinde destruxit antecedēs & cōclusit oppositū cōsequētis: & dixit: & cū nulla mēsura &c. i. et cū posuerim? q̄ in quacūq̄ q̄titate fuerit possibile vt mēsura sit in potētia in illa quātitate erit possibile vt sit in actu. & cū posuerim? q̄ aliqua mēsura sit in potētia infinita, sequitur q̄ illa erit mēsura infinita in actu. sed nulla mēsura est infinita in actu vt declaratum est, ergo nulla mensura potest crescere in infinitum. D. confirmauit istud destruendum per aliud præter illud qđ superius declarauit. & dixit. q̄m si hoc esset possibile &c. q̄m si esset possibile mēsurā crescere in infinitum. tūc mēsura nō esset terminata naturaliter. & sic esset possibile: vt aliqua esset maior mēsura cōtinēte totum & est celi. Sed queret aliquis in hac propositione dicēte q̄ in quacūq̄ q̄titate ponatur magnitudo in potētia in illa q̄titate pōt poni in actu i quo differt ab hac propositiōe. s. q̄ in quacūq̄ quātitate ponat aliquis numerꝰ demōstratus in potētia in illa quātitate potest in actu. vnde existimat qđ nō est differētia in hoc q̄ sit possibile infinitū esse in potentia in numero & in magnitudine. vt dictū est. Sed cū aliquis cōsideauerit hoc videbit q̄ additio in qua nō cessat infinitū esse: & non sequitur si ponat ipsam exire in actu. qđ est impossibile: est additio cuiuslibet partis generate possibilitas est alia a possibilitate alterius partis: & nō sunt omnes partes vnius possibilitatis demōstrate. & hoc est sicut est dispositio in motu & tpe. in additione aūt cuiuslibet partis possibilitas est pars vnius possibilitatis demonstrate. ista possibilitas quōcūq̄ ponatur in potentia sequit ex ea vt inueniatur in actu illa dispositione. Et si non cōtingeret vt potentia esset frustra. & additio q̄ est in magnitudine demonstrata est de genere istius additionis. & additio quæ est in numero est de genere primæ additionis. & causa in hoc q̄ potētiæ q̄ sunt in additiōe vnius cuiuscūq̄ partis partiū mensuræ: oēs sunt partes vnius potētie, & nō est ita i numero: q̄m si cut mēsura est vna & cōtinua & numerus nō: secundū hoc igit intelligēdus est iste locus.

69 Digressio q̄ querit, vtrū sic est inter numerum & magnitudinem. s. quo ad posse in infinitum augeri possibilitates in rebus augmētabilibus in institum sunt diuersarum dispōnū & nō sunt partes vnius possibilitatis secus est i nō augmentabilibus. Ratio infiniti nō est ea dē in motu magnitudine & tpe.

Infinitum autem nō est idē in motu: et magnitudine, et tpe tāq̄ vna quædā natura: sed posterius dicitur & prius: vt motus quidē: quia pti? est magnitudo in qua mouet, aut alteratur: aut augmētat: tpus autē propter motum. Nunc quidem igitur vtimur his: posterius autem tentabimus dicere & quid est vnūquodque: & propter quid omnis magnitudo sit in magnitudines diuisibilis.

Et intentio infiniti non est eadem in mensura & in motu & in tempore. q. vna natura: sed dicitur in postremo: quia est in priori. v. g. quoniam dicitur in motu & in tempore: quia est in mensura in qua sit motus aut alteratio aut augmentum: & dicitur in tempore propter motum: q̄m in istis locis accepimus

p 2 istam

Universidad de Deusto
Biblioteca

istam acceptionem: et post dicemus de vnoquoq; eorum & de causa in hoc quod omnis mensura diuiditur in mensuras.

Dicit. & inditio in mẽsura & in motu & in tẽpore nõ est dicta vana certitudo qd̃ significet vnã naturã: sed illud qd̃ dicit de posteriori dicitur
70 ppter prius sed qm̃ est dictũ i eis scd̃m prius & posterius scd̃m hoc q; mensura est prior motu & motꝰ tẽpore. V.g. qm̃ infinitũ nõ dicit de motu nisi quia dicitur de mẽsura: mẽsura enim quia est scd̃m subiectũ motus: & mẽsura est causa infiniti existẽtis in ipso scd̃m qd̃ mẽsura est subiectũ & motus etiã causa est infiniti existẽtis in ipso scd̃m qd̃ motus est subiectũ necesse est vt infinitũ existẽs in mẽsura: ita se habeat ad infinitũ existẽs in motu: sicut mẽsura ad motũ. s. igitur quãtitas dicit de mensura & motu scd̃m prius & posterius: necesse est vt infinitũ dicatur de eis scd̃m prius & posterius. & similiter de motu cũ tempore: quãdo dum enim motus est prior tẽpore: similiter infinitum existens in motu est prius infinito existẽte in tempore. D.d. qm̃ in mensura in qua fit
Documentũ vide supra comm. 36. motus. s. translatio. & inedit per mensurã subiectũ motus translationis aut alterationis: aut augmenti: & est corpus. D.d. & dicitur in tempore & c.i. & dicitur in tẽpore: quia dicitur in trãslatione. D.d. & post dicemus & c. idest & hoc qd̃ diximus qd̃ quædã istorũ præcedũt quædã est positum hoc: & post declarabitur cũ dicemus vtrũq; eorũ quid sit. s. motum: & tempus idest quomodo se habent adinuicem: qm̃ motus iam declaratus est. D.d. & causa in hoc quod omnis mensura &c. idest & declarabimus causam: propter quam semper mensura diuiditur in diuisibile. Et hoc significat quod diuisio mensuræ semper est motus per se: & quod causa eius indiget demõstratione: non sicut quidam existimauit quod geometer accipit hoc esse a naturali.

Capitulum. viũ.

A Non remouet autem ratio neq; mathematicos a consideratione auferens sic esse aliquid infinitum quod in actu sit: & in augmentum intransibile: neq; em̃ nunc sic indigent infinito: neq; vtuntur: sed solum esse quãtũcunq; velint finitã. Maxime autem magnitudini scd̃m eandem inest secari rationẽ quantũcunq; magnitudo sit altera: quare ad demonstrandum quasdem illo modo nihil differt: esse autem in existentibus erit magnitudinibus.

Et iste sermo nõ destruit scientiam mathematicorum. scilicet hoc quod dicimus: ep infinitum non est secundum quod nõquã finitur in augmento in actu: quoniam, non indigent in sua scientia: hoc enim infinito semper enim indigent in ea vt finitum sit quomodo voluerint. Et possibile est dividere scd̃m diuisionem mensuræ quãcunq; aliam mensuram: ex quo declaratum est qd̃ neq; illis accidit nocumentum in demonstratione: neq; est hic aliquid cogens: vt hic sit in mensuris:
71 Dicit: & hoc quod dicimus qd̃ magnitudo nõ põt crescere in infinitum nullum fundamentũ destruit mathematicorũ: sicut qui dicit ep impossibile est magnitudinem diuidi in infinitũ destruit fundamentũ mathematicorũ: nõ enim indigent in sua scientia ponere qd̃: mensura crescit in infinitũ: sed indigent in sua scientia ponere mensurã in quacũq; quantitate voluerint, possunt em̃ ponere mensurã maiorem celo: & cũ dicunt extrahamus lineã in infinitũ: intendunt vt accipiant ex ea quãtum voluerint. Et hoc accidit eis: quia non considerant de mensura scd̃m ep est finis corporis naturalis: sed scd̃m ep est nõ i corpore o. no.

Vide pro hoc 2. ph. cõ. 20. & quæ ibi.

D.d. & possibile est dividere &c. i. vt mihi videtur: & signũ eius ep geometer non indiget ponere lineã infinitam in additione est: qm̃ illud quod potest declarari in linea maiori: & si esset maxima posset declarari in minori linea quæcunq; sit vt dividere lineam in aliqua proportione: & alia multa quæ accidunt lineis: & cum nõ est differentia inter magnum & parvum in hoc quo indigent: quid igitur coget eos ad ponendum lineam infinitam in actu?

Quoniã autem causæ diuisæ sunt quadrifariã: manifestum est: quoniam sicut materia causa infinitũ est: & ep esse quidem ipsius priuatio est: per se aũt subiectũ cõtinuũ & sensibile est: videtur aũt & oẽs alĩ sicut materia vtentes infinito: vnde & inconueniens continens facere ipsum: sed nõ contentum.

Et cum causę sunt quatuor: manifestum quod infinitum est causa quasi materia: & quod quiditas eius est priuatio: & quod subiectum per se est continuum sensibile: & videmus omnes loquentes de infinito vti ipso quasi materia: & ideo non est rectum vt sit continens non contentum.

Dicit: & cũ genera causarum sunt quatuor, manifestũ est ep causa infiniti est materia: & ep si infinitũ ponat causa erit causa scd̃m materiam.
72 a qm̃ quiditas infiniti est priuatio finis: & causa priuationis est materia: sed subiectũ istius priuationis nõ est materia abstracta a forma: sed subiectũ g̃ se istius priuationis est corpus continuum sensibile: compositum ex materia & forma: scd̃m ep est materiatũ: nõ scd̃m ep est forma tã. D.d. & videmus omnes loquentes de infinito &c. i. vt Platonẽ q ponit ipsum magnũ & parvum: & illos qui ponunt ipsum numeros: & cum ponunt ipsum quasi materiam. ideo necesse est vt sit contentum non continens.

72 B Manifestũ est ep cã infiniti ẽ materia. Idẽ supra. 59. 60 65. 67. 69 a Quiditas infiniti est priuatio finis & causa priuationis est materia.

REliquum autem aggredi est scd̃m quas rationes infinitum esse videtur: nõ solum potentia: sed sicut determinatum est: alia quidem enim ipsorũ non necessaria sunt: alia autem habent quasdam veras contrarietates: neq; enim vt generatio nõ deficiat necessarium est infinitum esse corpꝰ sensibile actu: contingit enim alterius corruptionem alterius generationem esse: cum omne finitum sit.

Et oportet nunc narrare sermones ex quibus existimatur:

non solū materia esse in potētia: sed est existens per se: quidam enim eorū sermonū nō est necessarius & in quibusdā sunt obiectiones veræ: qm̄ vt non generatio deficiat est in actu corpus infinitum sensibile: quoniam possibile est vt corruptio alterius sit generatio reliqui: totum & vtrūq; finitum.

73 CVm numerauit quinq; ratiōes in .p. hbando infinitū esse: incepit demōstrare deceptiōes in eis. Et dixit: & oportet nōs. &c. postq̄ diximus de modo infiniti possibili & impossibili: oportet nos narrare sermones: ex quib⁹ existimat qd' infinitū non est solūmodo in potentia: sed in actu. quā eōrū illorū sermonū sunt veri: sed nō sequit ex eis illud qd' reputāt sequi: & quidā sunt falsi: & habēt cōtradictiōes veras. D. incepit a ratiocinatiōe q̄ est ex rebus veris: sed non concluūt illud qd' existimāt: & dixit: qm̄ vt generatio nō deficiat &c. i. qm̄ nō q̄ generatio nō deficit: est necesse corpus in actu esse infinitū sensibile: generatū em̄ qd occupat locū corrupti nō est necesse ex hoc qd' gñatio est in infinitū locū esse infinitū: qm̄ si locus p̄cedit generatū. & generatū est factū successiue in infinitum: & generatio generati nō sit corruptio alterius: tunc necesse est locum esse infinitū: & vt totū addatur in potentia in infinitum: & sic poterit exire in actum: sed quia hoc non est: immo generatio alicuius est corruptio eius: ex quo generatur: ideo non sequitur ex hoc illud quod existimabant sequi.

Amplius tangi & includere alterum est: hoc quidem enim ad aliquid est & cuiusdam: tangit enim omne aliquid & finitorum alicui accidit. finitum autem nō ad aliquid est: neq; tangere tangentis contingentis est.

Et etiā cōtentio cōtactus est alia ab intentiōe infiniti. contactus enim est in respectu alicuius: si em̄ aliquid tangit aliquid: & hoc accidit quibusdam finitis. finita autem non in respectu dicuntur neq; quodlibet tangit quodlibet.

74 Hæc est ratiocinatio in qua dictū est quod corpus finitū finitur per suam continuationem cum alio corpore: & istud aliud cum alio: si igitur corpora necesse est vt finiantur in aliquid: necesse est vt totum sit infinitum: & incepit declarare deceptionem in hac ratiocinatione: accipitur enim in ea loco contactus finitas. Et dixit: & etiam &c. id est & istud qd' sequitur in contactu nō sequitur in finitate: cōtactus enim aliud est a finitate: contactus enim dicitur in respectu alterius. finitas autem rei dicitur in respectu suiipsius. vnde dicitur quod corpus finitum est illud quod continetur ab vno termino: aut terminis quæ sunt superficies: non superficies corporum extrāneorum. Et cum declarauit qd' finitas nō est cōtactus: declarauit etiam quod nō est necesse vt omne finitum tangat: & si alterū istorum esset verum: ratiocinatio esset vera: & dixit: & hoc accidit quibusdam finitis: & hoc, scilicet contactus accidit quibusdā rebus finitis. omne em̄ tangens est finitū: sed non omne finitū est tangens. D. d. finita autē &c. id est sed omne corpus dicitur in respectu alicuius. quod enim dicitur in respectu est pars totius.

C Cōtactus dicitur respectu alterius: sed finitas dicit in respectu

D ctu suiipsi⁹.

tius. & si omne corpus diceretur in respectu eius a quo cōtinetur & q̄ tāgit: tūc nō esset illic totū omnino. & cū totū nō fuerit: non erit pars.

Et ista ratiocinatio: vt mihi videtur est cōmunis: cum nō sit manifestū per se hoc: sed hoc declarabitur proprie cū fuerit declaratū quod extra mūdū nō est vacuum neq; plenum, id est & non omne tangens habet naturam tangendi: quodlibet enim nō tangit nisi illud quod est suū totum naturaliter: non enim quodlibet tangens tangit quodlibet: nec dū vt quodlibet sit tangens. Et apparet q̄ corpus circulare non est innatum tangere cum sit completū per se, & qd' corpus rectum est natum tangere cū sit finitū & cōpletū per aliud. & hoc inuenitur in corpore circulari, & in elementis vt post declarabitur.

Omne tangens est finitū & nō oē finitū est tāgens.

Documentum.

Corpus est circulare non est innatum tāgere cum sit cōpletū p se: sed corpus rectū est innatū tangere cū sit cōpletū & finitum per alterū idem 4. physi. c. 43.

Intelligentiæ a autem credere inconueniens est, nō em̄ in re abundantia & defectus est: sed in intelligentia: vnumquē q̄ em̄ nostrū vtiq; intelliget aliquis multiplicatū seipso augmentās in infinitū: sed nō propter hoc extra vrbem est: aut alia quātula magnitudine habens quam intelligit aliquis, sed quoniā est hoc: hoc autē accidit, tēpus autē & motus infinita sunt habemus: quoniā intelligētia nō permanēte accepto: magnitudo autem neq; diuisione: neq; intelligibili augmentatione est infinitum: sed de infinito quidem quomodo est: & quomodo non est: & quid est: dictum est.

a Intelligētiæ credere inconueniēs est.

Et nō est rectū etiā credere illud quod imaginatur imaginatione, additio em̄ & diminutio nō erit tūc in re: sed in imaginatiōe, potest enim quis imaginari q̄ vnusquisq; nostrū creuit multotiēs in infinitū super quātitatē in qua sumus, sed nō sequitur si aliquis imaginatur hoc in nobis vt nos simus extra ciuitatē. sed cū erimus sic, accidet hoc nobis, tēpus autē & motus sunt infinita, & similiter imaginatio absq; eo q̄ id q̄ inuenit ex eis, sit fixū: mēsura aūt neq; secūdū diminutionē neq; secūdū additionē per imaginationē erit finita: iā igit diximus de infinito: quomodo est, & quomodo non est, & quid est.

75 Imaginatio facit credere infinitum in actu esse & in potentia, in vero scilicet & in falso, in vero autē quia possibile est imaginari infinitū in additione numerorū & in diminutione mēsuræ, in falso vero quia possibile est imaginari mensuras crescere sicut diminuit: in eo autē quod est in actu facit credere vt dictum est superius, nō enim possumus imaginari extra mundum nisi corpus aut vacuū, & illud vacuum aut corpus si ponit finitū: tūc nō possum⁹ imaginari extra ipsū nisi aut vacuū aut corpus existimat sequi q̄ extra mūdū est corpus infinitū aut vacuū aut corpora infinita, & vbi imaginatur vacuū: possibile est vt in eo sit corpus, ergo si vacuū fuerit infinitū corpus erit infinitū, immo necessariū hoc est, possibile esse vt dicit Ari. in eternis ē necessariū. Et cū imaginatio facit hoc: incepit declarare q̄ multa sūt q̄ nō possūt imaginari, & multa

F

Possibile vt dicit Ari. in xternis est

necessariū. idē. 1. phy. 32. & q ibi.

multa imaginamur quæ nō sunt, & dixit, & nō est restū etiā &c. id est, & nō est restū credere qđ esse sequitur imaginationē, augmentū etiā & diminutio: quæ possunt imaginari in rebus existētibus in quib⁹ impossibile est additionē esse aut diminutionē: nō sequitur imaginationē: immo illud qđ est in imaginatione nō est nisi in anima tātū. Verbi gratia, quū possibile est vt aliquis imaginet qđ vnusquisq; nostrū crescat plus sua quātitate naturali, sed nō sequitur ex illa imaginatiōe vt simus in hac dispositione magnitudinis. Et dixit, sed nō sequitur &c, forte intēdit, sed si aliquis imaginetur hoc in nobis scilicet vt ita sim⁹ magnitudo qđ sumus extra ciuitatē: nō sequitur ex hoc vt simus extra ciuitatē. Et forte est defect⁹ in lib. & sic debet legi, & similiter potest quis imaginari nos esse extra ciuitatē: sed nō sequitur ex sua imaginatione nos esse extra ciuitatē, sed cū fuerimus extra ciuitatem: tūc imaginatio illius erit vera & erit accidens enti, & hoc intēdebat cū dixit, sed cū fuerimus sic accidet hoc nobis, id est, sed cū fuerimus extra ciuitatē: accidet vt imaginatio sit talis, imaginatio enim sequitur ens: sed non ens imaginationē. Deinde dixit tempus autē &c, id est, tempori autē & motui accidit qđ sunt in se infinita, & similiter imaginatio eorū: sed illud qđ inuenitur de infinito in eis nō est fixum, id est, existens in actu hoc enim est impossibile: sed est successiuū. Deinde dixit mensura vero &c. id est, mēsura vero nō est infinita in additione & diminutione propter hoc qđ imaginatur diminui & crescere in infinitū: sed in hoc qđ est infinita in diminutione conuenit esse & imaginatio per accidēs, & in hoc qđ est infinita in additione nō conuenit vt declarātū est superius: ex imaginatione igitur nō potest quis iudicare vero iudicio essentialiter ipsum diminui in infinitū: aut crescere, sed si iudicauerit ipsum diminui erit verum iudicium per accidens: & si iudicauerit ipsum crescere erit falsum simpliciter. Et cum compleuerit sermonem de infinito: dixit: iam igitur diximus &c. id est, iam igitur diximus quomodo est infinitum. id est, in potentia, & quomodo non est, id est, in actu, & quid est, id est, & iam diffinimus ipsum sic scilicet quoniā est illud tēs quod semper est aliquid.

Primꝰ expositio. Secunda.

G Imaginatio sequit ens, & non ens imaginatio nem.

Epilogus.

INCIPIT LIBER QVARTVS PHYSICORVM ARISTOTELIS.

Summa. 4. lib. phyſi. ſecundum Auer.
A tex. primo vſq; ad. 50. loquitur de loco.
A. 50. vſq; ad. 87. diſputat de vacuo.
Ab. 87. vſq; in finem diſſerit de tempore.

INQVIRIT DISPVTATIVE AN LOCVS SIT. CAPVT. I.

A B

Similiter autē necesse est de loco sicut & de infinito cognoscere: si est aut non est: & quomodo est, & quid est, & ea nāq; quę sunt: omnes opinātur alicubi esse: quæ vero nō sunt nusquā esse: vbi enī esset tragelaphus aut sphinx? Et de motu qui cōmunis maxime est & magis proprius secūdum locum

locum est quem vocamus loci mutationem.

Et oportet naturalem cōsiderare de loco sicut de infinito donec sciat: vtrum sit an non, & quomodo, & quid sit, homines enim opinantur entia esse in vbi, quod enim non est ens, non est apud eos in loco: hircocervus enim & chimera non habent vbi. Et quia cōmunior motuum & manifestior est ille qui est in loco: qui dicitur translatio.

Documētū primum.

C Arist. nō intendit perscrutari de D esse loci secōdū demōstrationem: sed secūdū dialecticam B quia

INTENDIT in hoc tractatu perscrutari de loco & tempore quid sit substantia vtriusq;. illa enim esse manifestum est per se: sed apud perscrutationē de natura eorū accidūt in hoc quæstiones, & post perscrutationē de loco perscrutabitur de vacuo: vtrū sit: aut nō: quia assimilatur loco: & quia existimatur esse locus in quo nō existit corpus, & primo incepit perscrutari de loco & incepit in hoc notificādo quæ sunt cōsiderāda de loco. Et dixit, oportet naturalē cōsiderare &c. & intēdit qđ naturalis debet cōsiderare de vtroq;. vtrūq; enī est cōsequēs corporis naturalis. Deinde dixit, vtrū sit aut nō. Et nō intendit perscrutari de suo esse secundū demonstrationē: sed secundū dialecticā: locū enim esse notū est per se: sed cū perscrutatur secūdū dialecticā de quidditate eius: occurrūt hic quæstiones quæ facīt dubitare in suo esse. Deinde dixit, & quomodo, id est vtrū sit de genere entiū per se: aut de genere entiū per aliud. & quid sit, intēdit diffinitionē & substātiā. Et cū narrauit qđ oportet naturalē perscrutari de loco incepit dare causam famosam cogētē ad perscrutationem de hoc & dixit quia homines & quid est, & oportet perscrutari de loco: quū antiqui opinabātur ipsum esse necessariū in esse cuiuslibet entis, & causa illius opinionis est: quia cum videtur qđ illud qđ nō est ens vt chimera & hircocervus non est in loco, existimauerunt quod sequitur secundum conuersionem quod omne quod est ens est in loco.

2 locū esse est notū per se &c.

F Quō mod⁹ localis est cōmunior oī motu & prior secundū tēpus & secūdū causam vide. 8. phy. a 1. cō. 55. vſq; ad tex. cō. 61.

2

Sed declaratū est in logica, q; nō tenet ista cōuersio. sunt enī entia q; nō sunt in loco. Et cū dedit causam cogentē ad perscrutādū de loco dedit in hoc causam naturalē & dixit, & quia cōmunior motuū, ppria &c. id est, & causā cogentē ad perscrutādū de loco est: qđ in esse motus localis qui est cōmunior motuū scilicet extra quē nullū ens est naturale, & prior eorū scilicet secūdū tēpus & causam vt post declarabit necessarius est locus, & cū naturalis habet perscrutari de motu: oportet ipsum etiam perscrutari de loco.

Habet aūt multas dubitatiōes qđ forte sit locus, nō enī videtur idē cōsiderātib⁹ ex oīb⁹ q; insunt: amplius aūt neq; habem⁹ nihil ex aliis: neq; ante quæsitū: neq; bene exquisitū de hoc.

Et in intentione loci quid sit sunt multæ quæstiones: non enī in quacūq; parte inspexerimus ipsum inuenimus ipsum vnum, & non habemus ab aliis prædecessoribus aliquid dubitatum: neq; aliquid inuentum de ipso.

Cū narrauit q; oportet naturalē pscrutari de loco & dedit causam in hoc incepit narrare difficultatē cognitiōis loci & declarare causam

Prima expositio.

a Scire qui ditatē huiusmodi entiū quæ multipliciterdūr est difficile: & difficinitio

G nes taliū difficileinueniū tur per regulas dātes diffinitionē quæ sūt cō positio diuisio & demō

H stratio, vide.6.met.

I cō.prim.de anima.cō.5 de regulis diffinitiōiz.

b Secunda expositio.

c Vide.2. j met.text. cō.4.

L

in hoc. Et dixit,& intentione quid sit locus sunt multe quæstiones. id est,in scire diffinitionē & quiditatem loci sunt multe quæstiones & maxima difficultas. Deinde dedit causam in hoc & dixit,nō enim in quacūq; parte,&c.id'est,& causa difficultatis quiditatis eius est: quia cū cōsiderabimus de illo non inuenietemus ipsum vnū dictū vniuoce in omnibus corporibus naturalibus:sed dictum modo dubitative.id est, multipliciter,& sciri a quiditatē huiusmodi entiū est difficile:quia appropinquat ei qd' nō habet cōmunē naturā,& iō latet. & diffinitio cōmunis declarat hāc naturā cōmunē,& huiusmodi diffinitiones difficiles inueniūtur per regulas dātes diffinitionē q̄ sunt diuisio & cōpositio & demōstratio. b Aut intēdit qd' cōsiderare de loco inducit cōsiderationē ad res diuersas de dispositione eius, sunt eīm aliqua quæ faciunt existimare in ipso res diuersas vt post declarabitur. Et cū dedit causam ex ipsa reddit aliā causam extrinsecā facientē etiā scire quidditatē loci esse difficilē: c & dixit,& etiā nō habemus ab aliis præcedētibus &c.id est,& etiā cōsiderare de loco erit difficile:quia nisi inuenimus in ipso dictū a præcedētibus:neq; aliquid qd' faciat dubitare de eius esse:neq; aliquid inuentum de cognitione substantiæ eius.

Quod igitur locus sit videtur manifestū esse ex trāsmutatione,vbi nāq; nūc est aqua:hinc exeūte sicut ex vase,iterū aer in est:aliquādo autē eīdē locū aliud aliquod corporeum cōtinet: hoc autē ab his quæ fiunt,& cōmutatur alterū videtur omnibus esse,In quo eīm aer nunc est:aqua in hoc prius erat. Quare manifestū est quod erat locus aliquid & receptaculū alterum ab vtrisq; in quod & ex quo mutatum est.

Et existimatur q̄ manifestū est locū esse aliquid ex mutatione & trāslationæ,vbi eīm nūc est aqua illic quādo erit aqua est aer. Verbi gratia,quādo aqua exit a vase erit etiā ibi aer:& forte secundū hūc modum erit ibi aliquod corpus aliud,& existimatur hoc aliud ab omnibus rebus quæ sunt & trāsferūtur in ipsum:illud eīm in quo modo est aer:prius erit in ipso aqua Declaratum est igitur ex hoc locum esse aliquid aliud a duob' scilicet illud ad quod & a quo succedunt.

Cū declarauit causam ꝓpter quā oportet naturalē cōsiderare de loco,& declarauit causam difficultatis quæ est in cognitione substātiæ eius:incepit numerare res famosas facientes locum esse:deinde post hoc numerant res famosas etiā quæ faciunt dubitare in esse eius:vt est eius modos scilicet in præordinādo sermones logicos sermonibus demōstratiuis quæ habēt cū cognitione rei dissolutionē illorū sermonū contrariorū. Et dixit,& existimatur qd' manifestū est &c.id est & apparet

Cōsuetudo fuit Aristo. dialecticos sermones demōstrati

locū esse ex mutatione secūdū trāslationē scilicet permutationē corporū succedētiū in ipso,apparet eīm:qd' illud vbi est aqua qū recedit ab eo succedit in illo vbi aer aut aliud corpus:vt accidit in vase qd' cū ab eo exit aqua succedit ei aer:aut aliud corpus& hoc intēdebat cū dixit vbi ei ē mō aqua &c.id est,apparet eīm ꝙ vbi inuenit aqua illic qū exit

aqua

aqua ab eo sicut exit a vase inuenitur aer. D.d. & forte hoc modo erit illic aliqd' corpus aliud.i.& forte secundū successionē veniet in hunc locū in quo fuit aqua aliquod corpus aliud ab aere. D.d. existimat igit &c.i.scitur igitur ex successiōe cuius causa est resolutio:qd' locus est aliud a reb' succedētibus in ipm. Manifestū est eīm qd' illud in quo modo est aer nūc in eo erat prius aqua & ipsum est fixū & recipiēs successionē illorū duorum corporū: & hæc duo corpora nō sunt fixa sed successiua.ergo est aliud necessario a corporibus accidentibus:& hoc quod dixit:cū hoc qd' est famosum est notum per se etiā. Deinde dixit declaratū est igitur ex hoc &c.i. declaratū est igit ex hac cōsideratione locum esse aliquid aliud ab illis duobus quę succedunt sibi in illo:& est illud aliud ad quod transferuntur & in quo succedunt sibi.

Amplius autem loci mutatiōes physicorū corporū & simpliciū:vt ignis terre & taliū:non solum ostendūt ꝙ aliquid sit locus:sed quia & habet quandam potētiam locus.fertur enim vnum quodq; in suum locum non prohibitum: hoc quidem sursum:illud vero deorsum. Hæ autem sunt loci partes & species:sursum & deorsum:& reliqua sex distantia.

Etiam modi translationis corporum naturaliū simpliciū. Verbi gratia, translationis ignis:& terræ:& similium significant eam hoc quod significant locum esse aliquid:ipsum habere etiam aliquā potentiam quodlibet enim eorum transfertur ad suum locū quem habet nisi impediatur ab aliquo: hoc igitur transfertur superius: & hoc inferius. Et iste sunt partes loci & species illius:superius & inferius & aliæ partes.

Ex hoc apparet qd' locus est aliquod ens aliud a corporib' locatis: & oportet ex eo etiā ipsum habere potentiā naturalē conuenientem ei quod mouetur ad ipsum:& si non:tunc corpora non mouētur ad ipm: & apparet ex eo etiam tertium: quoniam diuiditur in species contrarias:& hoc apparet sicut dixit ex cōsideratiōe modorum translationis corporū simplicium translatione naturali:vt ignis superius:& terra inferius:& aer supra aquam:& aer sub igne,apparet eīm intuentibus hoc quod illud quod terra quærit per suum motum ad inferius est locus illi conueniens:& similiter illud quod ignis quærit per suum motum ad superius. Et apparet ex hoc quod locus est perfectio moti ad ipsum:& hoc intendebat cum dixit ipsum habere potentiam id est qm̄ apparet ex motu terre ad inferius & ignis superius: quod quærunt per istum modum vbi conuenies sibi: quæ conuenientia non est nisi per potentiam naturalem existentē in illo vbi. Deinde dixit & hoc trāsfertur ad inferius &c.id est & apparet etiam ex hoc quod vnū corpus simplex trāsfertur ad superius:& aliud ad inferius:quod superi' & inferius sunt partes loci:in quas diuiditur secundū quod genus diuiditur in suas differentias specificas:&c.q.d.sunt partes loci quæ sunt species illius:& addit hoc ne aliquis intelligat per partes secundum quantitatem:nō secundum formam:& intendit per sex partes sursum & alia.

4

O

P

Q

uis prępone re. vide cōsimile. 2. de aia.cō.136. & in.3. me. M cō.pri. vide hic ifra. cō. 51. Sed vide oppositum pri.celi.cō. N 2. vide solutionem. cō. 85. primi de celo.

Sex sunt loci differētię. I dem.3.ph. tex.cō.54. Et. 2. ce. t. com.5.

Sunt

Sunt autē hæc huiusmodi nō solum ad nos: & dextrū & sinistrū: & sursum & deorsum: nobis enī nō semper idē: sed secundū positionē quocunq; vertamur sit: vnde idē multotiens dextrū & sinistrū est: & sursum & deorsum: & ante & retro. in natura aūt determinatū est scorsum vnū quodq; : nō enim quodcūq; contingit sursum est: sed vbi fertur ignis & leue: aliR quod similiter deorsum: nō quodcūq; cōtingit: sed vbi habentia grauitatem & terrena sunt: tanq; non positione differentia solum: sed potentia. Ostendūt autem & mathematica: cum enim nō sint in loco: tamen secundum positionem ad nos habent dextrum & sinistrum: quare solum est intelligere ipsorū positionem non habentia horum natura vnumquodq;.

Et ista & ei similia nō sunt in respectu ad nos scilicet superius & inferi⁹: & dextrū & sinistrū: nō enim vnū eorū est vnū semper in respectu ad nos: pars enim nō est apud nos semper vna: sed est secundū sitū secundū motum nostrū: & ideo forte idē in nobis erit dextrū & sinistrū: & superius & inferius: & ante & retro: sed vnumquodq; istorum distinguitur per naturam: superius enim non est quilibet locus: sed locus ad quem trāsfertur ignis & leue: & similiter etiā inferius nō quilibet locus: sed ille ad quē trāsferet graue & corpora terrestria. Manifestū est igit ex hoc quod diuersitas eorū nō est solūmodo in situ sed ī potētia: & hoc significat dispositio mathematicorū. Verbi gra, triāgul⁹: qm̄ & si nō sunt in loco: tn̄ secūdū suū sitū sicut qn̄ cōparant ad nos inuenit ī eis dextrū & sinistrū: sed sit⁹ eorū est opinabilis tm̄: nō qa hnt in sua natura quodlibet actorū.

S Cum declarauit quod ex hoc quod superius & inferius apparēt apS parebit natura specierum loci: & superius & inferius sunt duobus modis. alia enī sunt quæ sunt in respectu ad nos absq; eo quod habeant esse extra animam in se: & alia sunt quæ sunt habentia esse naturaliter: incepit declarare qd̄ superius & inferius q̄ sunt species loci naturalis non sunt illa q̄ sunt in respectu ad nos. Et dixit & ista & eis similia &c. id est & iste partes non sunt partes quæ dicuntur in respectu ad nos. D.d. pars enim &c. id est pars enim quæ est in respectu non est vnū existens naturaliter: sed est secundū nostrū situm. id est secūdū illud quod est in nobis in respectu ad nos est secundū locū rei ad nos: qm̄ si fuerit versus caput erit superius: & si versus pedes dicetur esse inferius. Deinde dixit & ideo forte &c. i. quia iste partes nō sunt in se res existentes: sed sunt dispositiones collatæ ad nos forte accidit eidem vt sit dextrū: deinde erit sinistrū per mutationē nostri situs in respectu ad ipsum: aut per mutationem sui in respectu ad nos similiter accidit et qd̄ qnq; sit superius in respectu ad nos: & qnq; inferi⁹: & qnq; ante: & qnq; retro iste

iste enī partes nō sunt existētes in se: sed sunt collationes dictæ in respectu ad nos: & collatio distinguitur per trāsmutationē vtriusq; collatorum. D.d. & quodlibet istorū est distinctum per naturā. id est & iste partes naturales nō sunt collatæ ad nos: sed quælibet earū est distincta naturaliter. superius enī naturale nō est quælibet para: sed pars ad quā transfertur ignis: & vniuersaliter corpus leue: & similiter inferius non est quælibet pars: sed pars ad quā trāsfertur terra & vniuersaliter corpora grauia. D.d. declaratū est igitur ex hoc &c. id est & declaratū est igitur ex hoc qd̄ corpora contraria secundū naturā mouent ad ista loca cōtraria in loco: qm̄ qd̄ ista loca vel situs nō sunt in hoc loco tantum. s. quia sunt in duob⁹ extremis vnius lineæ rectæ lōgissime: sed & ex hoc sunt cōtraria secundū potentiā. res enim quarū substantiæ sunt similes cōtrarijs: habēt substātias contrarias aliquo modo. D.d. & significat hoc dispositio mathematicorum, id est & differentia quæ videtur inter partes quæ sunt in rebus naturalibus: & in rebus mathematicis: quoniam mathematica non habent potentiam ad partem: & naturalia habent hoc, scilicet significat quod partes rerū naturaliū nō sunt secundū positionē: nec loca eorū sunt per existimationē: sicut est dispositio in rebus mathematicis: & si nō esset differentia inter corpora naturalia & mathematica. Deinde. d. sed situs eorū &c. id est sed & partes existētes in corporibus mathematicis non sunt partes existentes in eis extra intellectū secūdū quod sunt mathematica: sicut est dispositio in corporibus naturalibus. scilicet quoniā in eis inueniūtur partes sex distincte secundū naturā: & hæc in animato: in inanimato vero nō inuenitur hæc: sed sunt res quæ existimātur in eis existimatione tm̄: ita qd̄ sunt extra animam non sunt sicut sunt in anima. Et est intelligendum de hoc qd̄ dixit in eis quæ sunt præter superius & inferius: quoniā sunt distincta naturaliter qd̄ intendebat per hoc secundū quod sunt partes: non secundū quod sunt vbi: qd̄ nō est ita de superiori & inferiori: intelligitur enim in eis aliquod distinctum secundū quod est vbi: & secundum quod est pars: & iam exposuimus hoc in capitulo de infinito. vbi numerauit differentias loci naturales: & quasi intēdit quod iste partes sex non sunt distincte in mundo: sed in celo: secundū qd̄ est animatum.

T Res quarū substantiæ sunt similes cōtrarijs habent substātias contrarias aliquo modo.

V Differentiæ loci naturaliter sunt distictę ī inanimatis: sed ī animatis nō inueniunt extra aīam: sed in imaginatione tm̄. Idē 3. ph. c. 54. & 2. ce. 9.

X Vacuum est locus priuatus corpe.

Amplius vacuum affirmantes esse locum esse dicunt: vacuū enim vtiq; locus erit priuatus corpore: quod quidē igit aliquid sit locus pter corpora: & quod omne corpus sensibile in loco p hoc aliquis accipiat. Videtur autem vtiq; & Hesiodus recte dicere faciens primum chaos. dicit igitur primum omnium chaos factum sed postea terram latam: tanq; indigeret primū esse receptaculum his quæ sunt: propter hoc quod opinati sunt quemadmodum multi esse omnia vbiq; & in loco.

Et etiā dicentes vacuū esse dicunt locū: vacuū enim est locus sine corpore. ex his igitur existimatur locus esse aliud a corporib⁹: & q̄ omne corpus sensibile est in loco. Et existimāt q̄ Homer. etiā bene dixit in suis versib⁹: q̄ inane fuit primo: & ser

mo

mo eius est talis: in principio fuit inane: & postea terra ampla & spaciosa: & dixit hoc: quia intendebat quod primo necesse est locum esse entibus: quia existimabat illud quod vulgus existimat. scilicet quod omnia entia sunt in aliquo vbi & loco.

6 Y Vacuū esse est famosum pp̄ existimationē & necessariū eis qui generāt mūdū scd̄m totum.

Ista est tertia famosa ratio etiā: & accidit ei q̄ fuit nō vera: sicut accidit duabus præcedentibus qd̄ fuerunt cum hoc qd̄ fuerunt famose vere, etiā dicere eē vacuum esse: & q̄ est locus sine corpore est famosum propter existimationem: & est necessarium in existimatione eis qui generant mundum scd̄m totum. s. existimare vacuum præcedere: necesse est eē vt locus præcedat corpus: & cum totum est generatū sequitur q̄ vacuū præcedat generationem totius. Et ideo loquentes nostre legis dicunt vacuum esse: quia generant mundum: & quia existimatio est communis omnibus generantibus mundum scd̄m totum: ideo dixit homerus q̄ inane. idest vacuū fuit primo &c. D. d. & dixit hoc: quia intendebat & c. idest & iste verificator dixit hoc: quia existimabat illud quod vulgus existimat. s. q̄ entia omnia indigent loco: quia existimat: quoniam cum id quod non est ens nō est in loco: sequitur qd̄ illud qd̄ est ens est in loco. Et ista est quasi quarta ratio famosa: & accidit ei quę fuit falsa: & hoc est vnum eorum quæ mouent Homerum ad dicendū.

Z hoc tamen maxime inducit ipsum ad hoc existimatio communis omnibus. scilicet qd̄ vacuum debet præcedere generationē mūdi. & hoc est vnum eorū quibus Aristo. destruit corpus generari simpl̄r: q̄m sequeretur vacuū præcedere ipsum: & vacuum esse apud ipsum est famosum.

A Si autem huiusmodi est mirabilis quidem potentia loci: & prima omnium: & prima omnibus: siue quo nanq̄ nullam aliorum est. Illud autem sine alīs necesse est primam esse. non enim perditur locus his quæ sunt in eo corruptis.

Si igitur ista est dispositio loci mirabilem habet potentiam quoniam præcedit omnia entia. Illud enim extra quod impossibile est vt alia sint: & potest esse sine illis necesse est vt sit primū locus eē nō corrūpitur eō corruptione eiꝰ quod est in eo.

7 B Illud est prius naturaliter qd̄ pōt esse sine alīs & alia

Si igitur dispositio loci est talis. s. quia est necessarius in esse omnium entium vt antiqui dicebant: mirabilem habet potentiā: est enim prior naturaliter omnibus entibus. alia enim entia scd̄m hoc nō possunt esse sine ipso. Ille vero pōt esse sine illis: & quod est tale est prius naturaliter.

C nō sine ipso. Idem. 5. D me. ca. de

Et sic debet legi: & potest esse sine illis. q̄m locus nō corrūpitur per corruptionem eius qd̄ est in eo ergo necesse est vt sit primū. idest prior naturaliter nō scd̄m naturam: sed secundum tempus.

At vero habet dubitationem si est quid est: vtram enim moles quædam corporis: aut quædam altera natura. Quærendum eē genus ipsius primū: distātias quidē habet tres: longitudinis: profunditatis: & latitudinis: quibus determinat corpus omne. Impossibile autem est corpus esse locum: in eodem eē vtiq̄ essent duo corpora.

Sed

Sed in ipsum esse sunt loca dubitabilia. quæritur enim vtrū sit corpus aut alia natura. Perscrutandum est enim de suo gñe: primo quid sit. dicamus igitur quod locus: habet tres dimensiones: longitudinis. scilicet & latitudinis: & profunditatis: & ista terminant quodlibet corpus. Et est impossibile locum esse corpus: sequitur enim duo corpora esse in eodem loco.

priori. Negantes locā rōnes.

Cum induxit rationes famosas in esse loci: incepit numerare etiam 8 res famosas negantes ipsum esse. Et dixit: sed in ipsum esse sunt loca dubitabilit. Deinde incepit numerare illa & dixit. quæritur enim &c. quæritur eē vtrū corpus sit ideo q̄ corpus sit locus corporis. s. ideo sit aliqd̄ corpus qd̄ dicitur in respectu alterius corporis. locus eē est locus locati: aut est alia natura a corpore: quoniā primo oportet perscrutari de genere sub quo collocatur locus quid sit. res eē quæ sunt ignorate diffinitionis perscrutandum est primo de genere earum: & post de differentia quando vtraq̄ pars diffinitionis fuerit ignorati esse. scilicet genus & differentia: sicut est dispositio in loco. Deinde incepit perscrutari de hoc: & dicit. dicamus &c. id̄est, dicamus igitur: quoniam existimatur locus esse corpus nō aliud: quoniā existimatur q̄ locus habet tres dimensiones: longitudinem. s. & latitudinem: & profundum. & oē a qd̄ habet tres dimensiones est corpus. ergo locus est corpus. Deinde induxit impossibile quod sequitur ex hac positione: & dixit: sed est impossibile vt sit corpus &c. i. sed est impossibile locum esse corpus, contingit enim duo corpora esse in eodem loco secundum penetrationem: quoniam contingeret vt dimensiones corporis locati penetrent dimensiones loci: quod est impossibile.

B Res q̄ sunt ignorate diffinitionis p̄ scrutādum t. primo de gñe earū. & post de dfia q̄ vtraque pars diffinitionis ignota fuerit. scilicet genus & differentia.

a Oīe qd̄ habet tres dimēsiones est corpus Idē primo ce. t. con. 2.

Amplius si locus vere est corporis receptaculū manifestum qm̄ & superficiei & reliquorum terminorum. eadē eē consonat ratio: vbi nāq̄ erant prius aquæ planities: erunt iterū quæ sunt aeris: at verò differentiam neq̄ vnam habemus puncti et loci puncti: quare si neq̄ ab hoc est locus alterū: neq̄ aliorum nullius: neq̄ est aliquid præter vnum quodq̄ horum locus.

Et etiam si corpus habet locum: manifestum est quod plasnum etiam habet locum: & alia vltima: & quod illa eadem ratio sequitur in istis. vbi enim primo fuerūt superficies aquę: illic etiam sunt superficies aeris: sed nulla differentia est apud nos inter punctum & locum puncti. si igitur locus puncti nō est aliud quam punctus: ergo neque locus alicuius aliorum est aliud ab eis: & locus nihil aliud est quam quodlibet istorum.

9 F

Ista est quasi ratiocinatio per se destruens locum esse: & incepit sermonem a syllogismo hypothetico continuo dicente si corpus sit, locꝰ & c. & intendit per planū superficiem: & per alia vltima lineā: & punctū. s. superficies eē est vltimū corporis. Deinde incepit declarare cōtinuationē istiꝰ syllogismi & dixit. vbi eē primo fuerūt & c. id est, illud enim quod

quod sequitur ex translatione in hoc q̄ corpus habet locum: idem sequitur in hoc superficies q̄ habeat locum: & lineam: & punctū. Syllogismus sic componitur: superficies & vniuersaliter vltima corporum ita succedant superidem sicut corpus: et omne quod est tale est in loco: ergo superficies & vltima sunt in loco: deinde induxit cōclusionem: & dixit: sed non est differentia &c. Et ista conclusio sequitur ex duobus hypotheticis: & duobus cathegoricis, primus enim hypotheticus est: quoniam si vltima sunt in loco: punctus est in loco. Secundus vero: si punctus est in loco: locus puncti idem est cum puncto: & ista continuatio declarabitur per duos syllogismo cathegoricos. locus puncti est punctus: & punctus superponitur puncto, ergo punctus superponitur suo loco. Deinde coniungitur huic conclusioni q̄ sue propositiones sunt vnā: & sequitur vt punctus & locus eius est idē. Deinde induxit alium syllogismum hypotheticum: & est: si locus puncti fuerit aliud a puncto m̄ō est locus alicuius alioꝝ: superficiei. l. & linee aliud ab eo: deinde tacuit inconuenientia: qd̄ est: q̄ si locus sit res extra res in se: quod ē impossi. Et deceptio est in hoc sermone famosi q̄ accipit illud quod est per se in loco eius quod est per accidens, translatio enim superficierum & vniuersaliter vltimorum: & vniuersaliter successio eorum super vbi est p̄accidens: qd̄ non est ita in corporibus & ideo non sequitur: si corpus debet habere locum per suam translationem. vt etiam superficies habent nisi in primo aspectu et [illegible]

Documentum. Translatio superficierum & vltimorū & vniuersalis successio eorum sup vbi est per accīs, idē. 5. ph. cōmē. 22.

G

Quid enim forte & ponemus esse locum: neque elementis est: neque ex elementis possunt esse huiusmodi habentia naturam: neque corporeorum: neque incorporeorum magnitudinem habet locus: corpus autem nullum est, sunt autem sensibilium corporum elementa corpora: sed ex intelligibilib⁹ elementis nulla sit magnitudo.

Quid igitur ponetur locus esse: impossibile enim est vt locus sit elementum aut aliquod ex elementis: & ista est natura non de corporeis: neque de incorporeis: de corporeis autem prædictum est: de incorporeis verō non: quia habent mensuram: corpus verō non. & elem̄ta corporum sensibilium sunt corpora: & ex intelligibilibus non est mensura omnino.

10 Hęc est tertia ratio cinatio apparens quæ facit dubitare inesse loco, habet enim aliquis dicere quod si locus sit aut elementum aut compositum ex elemento: & vtrōq; est corpus: & locus vniuersaliter non H est de natura corporea neque de incorporea. de corporea vero nō est: quoniam aut erit corpus: aut elementum corporis. sed non est corpus: quia tunc essent duo corpora in eodem loco: neque elementum corporis. nam elementum corporis est corpus: nec̄ est etiam de natura incorporea. Verbi gratia. intelligibilium. locus enim videtur habere quantitatem & mensuram: & nihil quod est de natura incorporea habet quantitatem. ergo si locus est aliquid non est de natura corporea aut incorporea: quod est impossibile. & per hoc quod dixit quod habet mensuram declarat quod non est de incorporeis. Et in hoc sermone est ordo præposterus & diminutio: & sic debet legi: nec̄ de incorporeis. locus enim habet mensuram: & incorporea quæ sunt intelligibilia non habent mensuram. corporeus vero non est etiam: quoniam aut est corpus aut elementum corporis: & non est corpus: nec̄ elementum corporis: quia elementum corporis est corpus.

I Nihil quod est de natura incorporea habet quantitatē.

Amplius autem & cuiusnam aliquis ponet in his quę sunt: causam esse locum: nec̄ enim causa ipsi vna inest de quatuor: neque enim sicut materia eorum quæ sunt: nec̄ ex ipsa constitutum est: nec̄ sicut species & ratio eorum erit: nec̄ sicut finis: neque mouet quæ sunt.

L

Et etiam propter quid oportet ponere locum entibus. non enim est causa aliquo modo quatuor: quoniam non est quasi materia entibus. nihil enim videmus constitui per illum: nec̄ est etiam quasi forma & ratio rerum: neque est complementum: neque etiam motor qui mouet entia.

Hæc etiam est quarta ratio quæ facit dubitare in loco. Et dicit etiam si locus sit existimatur esse aliqua causarum entium: quæ igitur causa potest poni de quatuor causis. materia vero nō: quoniā ex materiis est constitutio entium ex loco vero nihil constituitur: & hoc intendebat cum dixit. nihil enim videmus constitui per ipsum scilicet per locum: neque etiam est in entibus quasi forma. quoniam si ita esset: tunc quando corpus mutatur de loco in locum corrumperetur: & ipse post perfecte perscrutabitur de hoc scilicet ipsum esse materiam: aut formā. hoc enim existimatum est & maxime materia: deinde autem quod locus non est agens manifestum est per se: & post declarabitur quod est tanquam finis extrinseca in corporibus simplicibus: non in compositis. Et intendit per hoc quod dixit: nec̄ etiam est complementum finis quæ est forma scilicet in re. formæ enim in rebus generalibus quodammodo sunt formæ: quodammodo fines: vt prædictum est: & locus apparentiæ in hac ratione est: quoniam locus non est, de genere contingentium.

11

M Formæ rebus ḡnabilibus quodā modo sunt formæ & q dām̄ō sunt fines. idem 2. phy. te. c. 70.

Amplius autem & ipse si est aliquid eorum quæ sunt & ali cubi est. zenonis enim opinio quærit quandam rationem si est nim omne quod est in loco est manifestum: quoniam & loci locus erit: & hoc in infinitum procedet.

Et etiam si est de entibus vbi est. quæstio enim zenonis dat aliquam rationem scilicet quod omne ens est in loco manifestum est: quoniam locus habebit locum: & sic in infinitum.

12

Ista est quæstio quinta: & est quæstio zenonis: & deceptio est in ea in duobus locis in maiori scilicet propositione dicere quod omne existens in aliquo est in loco: aut quod omne ens est in loco. secunda autē est dicens: quod locus est in aliquo. ista enim est propositio æquiuoca & dicitur multiplex: vt post declarabit Aristo. locus enim est in ali-

quo secundum quod accidens est in subiecto: & res est in loco sicut quia in vase: & ideo antequam perscrutetur de loco, perscrutandū est secundū quos modos dicitur aliquid esse in aliquo sicut facit Arist. post.

Amplius si sicat omne corpus est in loco: sic & in omni loco corpus. quomodo ergo dicemus de his quæ augmentant. necesse enim simul ex his augmentari locum cum ipsis. Sed neq; maior neq; minor locus est vnicuiq;: per hoc quidem: ergo nō solum quid est: sed etiam si est dubitare necesse est.

Et etiā quēadmodum omne corpus est in loco: ita in omni loco est corpus. quid igitur dicemus in rebus quæ crescunt sequitur enim vt locus augmentaretur per suum augmentum. Si locus cuiuslibet non est minus nec maius ipso. ex istis igitur oportet dubitare in suo esse. nedum in sua quiditate.

Ista est etiā alia dubitatio. qm̄ sicut existimāt q̄ oē corpus est in loco: & q̄ nullum corpus est extra locū: ita existimāt etiā q̄ locus nō est extra corpus: & maxime vacuo negato: & cū in oi loco est corp̄ olim loca sunt plena corporibus sibi equalibus: cū sit notū de loco q̄ nō est minus aut maius locato: & quia multa corpora quæ sunt in loco crescunt: necesse est vt locus crescat cum cremento eorum. ex quo sequitur locum esse corpus. Et sequitur etiam vt totum augmentet per augmentū vnius corporis: & sic contingit vt corpora penetrent, & cū numerauit illa ex quibus accidit quæstio de loco: dixit. ex istis igitur &c.

13

In quo inquirit quid sit locus. CAP. 11.

A Locus alicōis alius proprius.

QVoniam autem aliud quidem secundum se: aliud verò secundum aliud dicitur. similiter & locus quidem alius communis in quo omnia corpora sunt: alius verò proprius in quo primo. (Dico autem cōmunis: quoniam quasi tu nunc sis in cælo: quia in aere: hic autem in cælo & in aere: quia est in terra. Similiter autem & in hac: quia in hoc loco qui continet nihil plusquam te.) Si igitur est locus primum continens vnūquodq; corpus terminus quidam vtiq; erit: quare videtur forma & species vniuscuiusque B locus esse. quo determinatur magnitudo & materia magnitudinis: hic enim est vniuscuiusq; terminus.

Et quia quædam dicuntur per se. & quædam alio modo: et locus etiam alius est communis: & est illæ in quo sunt omnia corpora: & alius proprius: & est illæ in quo primitus est ter. Verbi gratia, quoniam te esse in cælo est: quia es in aere: & es in cælo & aere: quia es in terra: & secundum hunc modum es in terra: quia es in tali loco eius qui continet te & circundat te solum non maius. Si igitur locus est primum continens: & omne corpus

corpus secundum quod est vltimum existimatur propter hoc quod locus est forma & creatio existens in qualibet re per quā determinatur sua mensura & materia suæ mensuræ ista enim est finis vtriusq; eorum.

14

Forma est vltimū rei quam continet & terminat materiam eius. idem. 2. de generatio. ne. t. c. 50. C idē. hic. eō. sequenti. & c. 35. idem 3. phy. 56. & quæ ibi.

INtendit adiuuare opinionem dicentem locum esse formā & creationem & firmare ipsam: & similiter opinionem dicentem ipsum esse materiam: & fecit hoc: quia intendit contradicere duabus opinionibus perfectē: & maxime dicenti q̄ materia est locus. existimatur enim Platonem intendere hoc. Et dixit: & quia quædam dicuntur per se &c. i. quia quædā dicuntur primo: & quædā secundo. i. quia quædā attribuuntur rei primitus: & quædā secōdo. i. propter primum & hoc intendebat cū dixit q̄ se & alio modo: & ista est dispositio loci: qm̄ alios est cōis & alius proprius. non enim corpus attribuitur loco cōi nisi propter hoc quod attribuitur proprio. Verbi gratia: quoniā dicere for. esse in mundo. est quia est in aere qui est pars mundi: & dicit ipsum esse in aere: quia est in suo concauo continente ipsum absq; eo q̄ sit maius aut minus ipso: & cum hoc fundamentum fuerit positum. i. q̄ locus est vltimū rei sibi ęquale existimatur quod locus est forma: quoniam forma est vltimum rei quam continet & terminat materiam eius etiam. Et deceptio in hoc sermone est duplex quoniam finis dicitur de loco & forma æquiuoce etiam argumentatio est de duabus affirmatiuis in secunda figura.

Si ergo considerantibus locus vniuscuiusq; species est: secūdum autem quod videtur locus esse distantia magnitudinis: materia hæc nāq; altera est magnitudine. hæc autem contenta est sub specie & diffinita sicut sub plano & termino: est autē D huiusmodi materia & infinitū: cū autem remouentur termini & passiones & species relinquitur nihil præter materiam. vnde & Plato & locum & materiā idem dicit esse in Timeo: receptiuum enim & locum vnum & idem. alio vero modo ibidem dicens receptiuum: & in dictis non scriptis dogmatibus locum & receptaculum idem retulit.

Cum igitur inspexerimus hoc modo erit locus forma cuiuslibet rei: secdm vero quod existimatur qđ locus est dimensio quæ est mensuræ est materia. dimensio enim est aliud a magnitudine: & dimensio est illud quod continet formam: & cū determinauit illud. V. g. illud quod cōtinet planum & vltimū: & ista est dispositio materiæ: & eius quod nō est terminatum cū enim auferes a materia vltimū & dispositiones nihil remanebit nisi materia. Et ideo dixit Plato in Timeo: quod materia & locus sunt idē. illud em̄ qđ recipit mutationem: & locus sunt idem: sed ille disposuit illud quod recipit mutationem alio modo ab eo quo disposuit ipsum in suis opinionibus

quæ dicuntur sine titulo: sed iudicauit quod locus & subiectum sunt idem.

15 Vult declarare quod locus est valde similis materiæ: & ꝙ hoc induxit Platonem ad existimandū locū esse materiā. Et dixit: sed cū vero qđ existimat &c.i. qui aūt existimat qđ locus est tres primæ dimēsiones quæ primo existūt in materia: nihil habet pro loco nisi materiā q̄ defert dimēsiones. D.d. dimensio eīm &c.i. & causa in hoc: qm̄ qui existimat dimēsiones esse locū debet existimare ꝙ materia est locus & est causa: qm̄ dimēsiones in se nō sunt corpus determinatū: & forma est determinās dimēsiones & materiā. s. quæ dat eis terminū: & vltimū. V. g. superficies cōtinētes corpus: & sic existimāt ꝙ dimēsiones sunt materia: cōuenīt in hoc qđ determinantur a forma: & in se nō sunt determinatæ. D.d. qm̄ cū tu auferes a materia &c.i. & est necesse vt materia sit diuīsa in potentia: quoniam cum abstuleris a materia vltimū & signatum nihil remanebit in ea nisi dimensio nō determinata. s. quæ est corpus in potētia: & cū fuerit determinata per vltima. s. per superficies fit corpus in actu. Et debes scire ꝙ vidit Arist. ꝙ dimēsio nō separat a materia in magnitudine nedum in esse qm̄ quādo a materia auferuntur superficies nihil remanet in ea nisi dimēsio: sed ista dimēsio fuit in potētia: & cū determinat per superficies fit dimensio in actu. s. corpus: & cum auferunt superficies fit dimēsio in potētia: ergo proprium est materiæ vt habeat dimēsionē in potētia: & locus antequā in eo existat locatum secundū Arist. & in veritate est dimēsio in potētia. & potētia. & propter hanc similitudinē existimauit Plato locū esse materiā. Et cum numerauit similitudines quæ faciunt opinari locū esse materiā dixit. & ideo dixit Plato &c.i. & propter hanc similitudinē inter locum & materiam existimauit Plato locum esse materiā vt inuenitur in Timeo. dicit enim illud quod recipit mutationē & successionē formarum: qđ est materia idē est cū loco &c. in hoc non differt in suis libris a se: sed sermo eius diuersatur in diffinitione recipientis. Et narrauit hoc ne aliquis existimet quod diuersitas sermonis eius in diffinitione recipientis est opinio diuersa in hoc. s. qđ recipiens est locus apud ipsum: & dixit: sed disposuit &c.i. sermo eius non diuersus est in hoc ꝙ illud qđ recipit mutationem & successionem formarum est locus: sed diuersatur in hoc: quia in Timeo diffinit recipiens alio modo ab eo quo diffinit ipsum in suo libro qui dicitur sine titulo. Et similitudo inter locum & materiam est quoniam materia fundamentum est successionis formarum & loco subiectum successionem corporū: & ideo existimatur ꝙ locus est materia.

B Forma est determinās dimensiones & materiā. idē primo ca. de subiecta orbis

F Documentum. Nota hic q̄ sint termini dimensionū interminatarum.

G Dicunt enim omnes aliquid esse locum. quid autē est hic solus conatus est dicere. Merito autē ex his intendentibus vtique videtur difficile esse cognoscere quid sit locus: siquidem horum quodcūq̄ est siue materia siue species: aliter quidem eīm altissimam habet speculationem: & sensu ab alijs non facile est ipsa cognoscere.

Omnes enim dicunt locum esse aliquid: quid autem sit iste solus vir voluit narrare: & rectum est vt recte qui considerat ex istis

ex istis existimatur vt sciat locus quid sit: si fuerit alterum istorum aut forma aut materia: quoniam considerare de ipso inducit ad considerationem vltimorum: & quia cognitio istorū duorum alterum absolutum a reliquo non est facilis.

Cum declarauit similitudinē inter locū & formam & materiā: & ꝙ hæc fuit causa in hoc ꝙ Plato posuit materiam & locū esse idem: incepit declarare quātū habebant antiqui de hoc: & difficultatem accidentē apud cōsiderationem de substantia loci existimantibus locum esse materiam aut formam. Et dixit. omnes enim dicunt locum esse aliquid &c.i. & omnes antiqui nihil dixerūt de loco nisi ipsum esse. Plato autem post illos solus quæsiuit narrare: quid sit locus & diffinire ipm.

16 Plato posuit materiā & locū idem esse. Idem infra cōmē. 59.

Et cum notificauit illa quæ inducunt ad opinandū ꝙ quiditas loci est materia aut forma: narrauit difficultatem considerationis de loco accidentē in hoc quærentibus scire quiditatē eius hoc modo: & quasi in hoc excusat Platonē & dixit & rectū est &c.i. qui opinatur locum esse alterū istorū. s. materiā aut formam: rectum est vt sit difficile et scire quid sit locus. Deinde dedit causam in hoc: & dixit: quoniam considerare &c.i. qm̄ cōsiderare de quiditate loci hoc modo inducit ad scīē dum quæ sunt vltimæ causæ entium. materia enim & forma sunt prima principia simplicia entium: & scire quiditates principiorū vltimorum est difficile & scire formam absq̄ materia & materiam absq̄ forma impossibile est. Et intēdit ꝙ scire alterum nō potest esse sine scītia alterius: & innuit non sciri ea: & cum narrauit difficultatem accidētem considerantibus de quiditate loci hoc modo incepit narrare ꝙ le uiter posset sciri ꝙ locus non est alterū istorū: vt declararet ꝙ ista difficultas quæ accidit istis in loco est accidens.

H Scire quiditates principiorum vltimorū est I difficile & scire formā absq̄ materia. & materiam

At vero qđ impossibile sit in quodlibet horum esse locum non difficile est videre: species enim & materia non separantur a re locum autem contingit: in quo nanq̄ aer erat & in hoc iterum aqua sicut diximus sit. trāsmutatis adinuicem aere nēq̄ & terra & alijs corporibus similiter: quare neq̄ pars neq̄ habitus: sed separabilis est locus ab vnoquoq̄: & videtur huiusmodi aliquid esse locus vt vas est eīm vas locus transmutabilis. vas autem nihil est rei.

L absq̄ forma impossibile est. cō simile primo phy. 69. & ibi.

Scire vero quod locus impossibile est vt sit alterum istorum non est difficile: forma enim & materia non separantur realiter ab intentione: locus vero potest separari. locus enim in quo fuit aqua sicut dixit. erit in eo aer secundum successionem: & similiter de alijs corporibus: necesse est igitur vt locus non sit pars: neq̄ forma: sed est separatum a quolibet eorum quæ sunt in eo. existimatur enim quod locus est q. vas: vas enim est locus translatus: & vas non est aliquid ex re.

17 M

Dicit. forma eīm & materia &c.i. materia eīm & forma nō numerant

Universidad de Deusto
Biblioteca

in actu sed ratione. vnū eñ eorū q̄ ponit naturalis est q̄d forma nō separatur p se, scilicet nō mutat de materia in materiā secundū q̄d corpus mutat de loco in locū: sed separatio eius a materia est corruptio: & cū formæ non separant a materia in actu neq; materia separatur a forma & locus separatur: ergo in secunda figura locus non est forma. Et etiam quando forma non separatur a materia ergo vtraq; est pars corporis: & locus non est pars corporis: cum sit separabilis ergo locus nō est alterum istorum. Et dixit. existimatur enim quod locus est, &c. vas &c. ad notificandum quod manifesta est differentia per se inter collocationem rei ad locum: & collocationem formæ ad materiam: licet vtraq; collocatio demonstretur per hanc propositionem, id est dicere enim aliquid esse in loco est: sicut dicere esse aquam in vase: & in multis differūt: nisi sicut dixit vas est locus translatus: & locus est fixus: dicere vero q̄d figura est in scamno: & rationalitas in homine: est sicut forma in subiecto. Et cum induxit propositiones ex quibus sequitur q̄d locus non est materia neq; forma generaliter incepit terminare modū ex quo sequitur quod locus non est forma neq; materia.

Secundum igitur quod separabilis est a re: sic quidem non est species: secundum autem quod continet: sic vtiq; alterum a materia: videtur autem semper quod alicubi est ipsum esse aliquid: & alterum esse vnusquisq; ab ipso. Platoni igitur dicendum est: si oportet transgredientes dicere quare non in loco & species & numeri sunt: si vere participatiuum sit locus siue magnitudinis & paruitatis participatiuum: siue materiei. sicut in Timeo scripsit.

Secundū igit quod est separatus a re secundū hoc nō est forma: q̄p secundū q̄p cōtinet, secundū hoc nō est materia, & semper existimat in illo quod existit in loco quod est aliqd: & q̄d aliud est extra ipsam. Sed oportet dicere Platoni si est rectum pertransire modicum in sermone: quare formæ & numeri nō sunt in loco. si locus est commune siue cōmune fuerit magnū & paruum: siue materia: vt vocauit ipsum in Timeo.

18 N Loc⁹ sec'm opinionem Arist. nō separat a loca to: sed corrūpit q̄ corruptionem eius.

Secundū igit q̄d locus separat a re quæ est in eo & forma nō est separata: locus nō est forma: & secundū q̄d locus cōtinet illud q̄d est in eo: materia aūt nō: nō est materia: & pōt aliqs q̄rere cū locus nō pōt dici separari: nisi secundū opinionē dicentiū vacuū esse: secundū aūt opinionē Aristo. nō separatur a locato: sed corrūpit per corruptionē eius vltimū eñ aeris in quo est aqua q̄n aqua trāsfertur ab eo: & intrat ipsum aliud corpus: corrumpitur illud vltimum: & fit illud: & cum ita sit ista propositio est remota non vera. Et forte est differentia inter separationem loci & separationē formæ: si vtraq; corrumpit: q̄n corruptio formæ est corruptio locati: & nō sequitur: si locatum separatur a loco abstq; eo quod corrumpatur. vt locus separetur a locato abstq; eo quod corrumpatur. Et cum declarauit modū ex quo apparet quod locus non est forma: & modum ex quo apparet quod locus non est materia: dixit:

Separatio loci & separatio formæ differunt.

dixit, & existimat semp̄ &c, id est, & notū est q̄p illud q̄p existit in loco aliud est a loco, & q̄d locus est aliud extra illud: sed forma & materia nō sunt extra rē quæ est in loco: sed sunt partes ipsius. Et cū cōtradixit huic opinioni ex ipsa re: incepit cōtradicere ei secundum vocem dicentē, & quia talis cōtradictio scilicet quæ est secūdū sermonē non est necessaria: dixit: sed oportet dicere &c, id est, sed oportet Platonē dicere si est rectū pertrālire in cōtradictione rē necessariam: quare formæ & numeri nō sunt in loco, contingit enim Platonē ponere q̄d formæ & numeri sunt in loco, formæ enim & numeri & omnia apud ipsū habēt rem cōmunē, & ipse vocauit locū rem cōmunē & siue cōmune fuerit apud ipsum magnū & paruum vt existimatur quod ipse dixit in quibusdā libris scilicet q̄d hęc duo sunt quasi materia, & q̄d subiectū eorū est quasi forma: aut siue cōmune apud ipsum fuerit materia, id est, subiectū: vt existimatur in Timeo intelligere per cōmune, & hoc intendebat cū dixit: siue cōmune &c, id est, siue res communis apud ipsum omnibus entibus fuerit magnū & paruū: aut siue subiectū fuerit magnū & paruum contingit enim concedere quod formæ sunt in loco, cum tam diffinijuit locum q̄d est commune, & concessit quod cōmune est omnibus entibus, & hoc cōtingit Platoni nisi vocauerit locū cōmunē secūdū trāsumptionē: qui assimilatur materiæ, & sic erit diffinitio rhetorica nō demōstratiua, quocūq; modo igitur fuerit non potest Plato vitare vitium.

O

Amplius quomodo ferrētur in suū locū si locus esset materia aut species, impossibile eñ est cui⁹ nō est motus neq; sursum neq; deorsū locū esse: quare quærēdus ī huiusmodi est locus.

Et etiā quomodo transfertur res ad suum locum: si locus sit materia aut forma, impossibile enim est vt illud cui non attribuitur motus neq; superius aut inferius sit locus: locus igitur nō debet quæri nisi in eis quibus attribuitur hoc.

19 P Notum est de loco q̄d est illud ad q̄d motus est naturalis: cū motū fuerit extra ipsum.

Per istam rationē declaratur quod locus nō est materia neq; forma notū est enim de loco quod est illud ad quod est motus naturalis cum fuerit motū extra ipsum: vt motus lapidis ad medium & ignis ad superū. Similiter est notū de loco q̄d differentię eius sunt superius & inferius, & quia manifestū est etiam q̄d materiæ & formę nō attribuitur motus eum res nō mouetur ad illud quod est pars ipsius: neq; etiam attribuitur eis superius aut inferius, ergo neq; forma neq; materia est locus secundum secundam figurā. Deinde dixit locus igitur nō debet quæri &c, id est locus igitur nō debet quæri nisi in genere entium cui attribuitur motus, & pars, scilicet superius & inferius.

Si autem seipso est locus: oportet enim si vere aut forma aut materia est: erit locus in loco: transmutatur enim simul cum re & mouetur & infinitum & species non semper in eodem: sed vbi vtiq; & res, quare loci erit locus.

Et si loc⁹ est in re, & hoc necesse est si loc⁹ est forma aut materia: necesse est vt loc⁹ sit in loco: trāsmutatur enim cū transmu-

tatione rei: & mouetur per suum motum: forma & intermi natum, & non sunt semper in eodem loco: sed vbi est res, ergo necesse est vt locus habeat locum.

20 Q Materia & forma sunt partes rei secūdū quātitatē nō secūdū quātitatem.

Ista est tertia ratio, & dixit, & si locus est in re, id est, & si est pars loci aut corporis. Deinde dixit, & hoc est necesse & c. id est, & hoc est necesse secūdū ponētes locū esse formā aut materiā, vtraq; em̄ istarū est pars rei locate, & hoc secūdū qualitatē: nō secūdū quātitatē. Deinde dixit necesse est ex hoc vt locus sit in loco, id est sequit ex hac positione impossibile scilicet q̄ loc⁹ indigeat loco: qm̄ cōtingit in illo loco illud q̄ cōtingit in primo, & ita ꝓcederet in infinitū q̄d est impossibile: aut dicam⁹ q̄ manifestū est per se q̄ locus nō habet locū. Et cū narrauit impossibile sequēs ex hac positiōe incepit declarare modū: ex quo cōtingit impossibile, & dixit, trālmutat em̄ & c. id est, sequit, em̄ ex hac positiōe: vt locus trāsferat per trāslationē locati & .d. qm̄ secūdū q̄ locus est pars rei sine formæ necesse est vt moueat per motū rei: qm̄ materia & forma mouent per motū rei. D. d. interminatū scilicet materia. D. d. & non sunt in eodē loco scilicet materia & forma: sed vbi est res id est, corp⁹ cōpositū ex materia & forma. Sed pōt aliqs quærere & dicere q̄ iste sermo cōponit ex ꝓpositiōib⁹: quarū prima est q̄ forma & materia mouent p motū corporis cōpositi ex ambob⁹. Sed a aūt est qm̄ sc̄m q̄d mouētur indiget loco. Tertia vero est q̄ si altera earū est locus: necesse est vt locus habeat locū. Sed a aūt & tertia sunt vere. Prima ꝓ nō, sequit em̄ ex ea q̄ forma & materia sint in loco: q̄ nō dicit Ari. declarabit em̄ in sexto, q̄ omne trālmutabile est corpus: & cū ita sit materia igit & forma nō mouent nisi p accidēs, ergo si indiget loco est p accidēs: & est nō impossibile vt locus habeat locū per accidēs ex hoc igit apparet q̄ ista cōtradictio nō est vera necq; essentialis. Sed q̄ illud q̄d est per accidēs est duob⁹ modis scilicet semp & raro. videtur q̄ illud q̄d est semp inueret quoquo modo in numero demōstrationū: rarū nō essentialiū quæ dicūtur demōstrationes dialecticæ, & ista contradictio est hui⁹ generis sermonū, materia ei & forma licet, moueāt per accidēs scilicet secūdū q̄ sunt pars motis tamē motus accidētis in ueniūtur in eis semp cū motu corporis: ex quo sequit vt inueniat in eis semp locus: licet per accidēs, sequit igit si fuerit locus habeat locū sem per ex necessario scilicet formā & materiā: licet p accidēs, sed est manifestū q̄ locus nō habet semp necq; per se necq; per accidēs: nisi sit de genere accidētis q̄d accidit raro, & qñ acciderit vltimo cōtingēt rē moueri per motū corporis: cuius est vltimū: tūc igitur potest attribui loco motus per accidēs: sed illud accidens est raro. ex hoc igitur modo iste sermo potest esse de numero sermonū cōtradictiū demōstratiuorum.

R Materia & forma mouētur p motum rei. digressio.

S Solutio. Illud q̄d est per accidēs est duobus modis, semper & raro. Sed vi. oppositum. 8. phy. cō. 36. vbi habet q̄ illud q̄d est p accidēs nō est necessariū necq; semper &c.

Et Alex. rūdet, qm̄ cū fuerit positū q̄ forma aut materia est locus & locus est de quātitate: q̄ est æquale ei q̄d est, i eo: sequit q̄d cū trāsfertur vt sit æquale loco in quē trāsfertur, & sic forma erit in loco per se. locus em̄ qui est forma aut materia est æqualis corpori trālato scilicet habēti formā & materiā, & corpus est æquale loco in quē trāsfert, & sic forma aut materia vtra earū sit locus erit æqualis loco in quē corpus trāsferē. quia est æquale æquali et, & oē q̄d est æquale loco est in loco essentialiter. Et hoc q̄d dixit Alex. nō est sine dubitatiōe: quo nā locus secūdū q̄d est quātitas nō mouetur: sed locus secūdū q̄d est locus per se est non mobilis naturaliter & essentialiter.

T Contra Alex.

Amplius cum ex aere aqua fiat, perditur est locus, non enim in eodem loco sit corpus: quid igitur corruptio? Et etiam cū ab aere sit aqua destruetur locus, non enim est possibile vt corpus fiens sit in illo eodem loco: quid igitur corrumpit ipsum?

Iste sermo videtur esse cōtradictio propria dicentibus locū esse formam, & intentio huius sermonis est talis & etiam cum dixerimus lo- 21
cum esse formā: & posuerimus aquam fieri ab aere: contingit vt locus corrumpatur: qui est forma aeris, nō enim possibile vt aqua facta sit in loco aeris: qm̄ forma eius est alia a forma aeris, & iā diximus q̄d forma est locus. Contingit igitur dicentibus hoc cum aliis impossibilib⁹ dare causam propter quā debet locus corrumpi in motu locali: sicut forma corrumpitur in generatione scilicet cum aqua succedit aeri, & nō generatur ex eo, & maxime si locus fuerit æqualis, & accidit hoc vt trānsitio sit corruptio. Et potest esse cōtradictio dicentibus locum esse materiā, & sic intentio erit talis & etiā notū est: quoniā quando ex aere demōstrato fiet aqua q̄d locus aeris primus corrūpitur per suam trānsmutationem ad locū aquæ propriū primū scilicet per suā diuersitatē in quātitate, impossibile esu est vt corpus factū sit in illo⁹ eo- Primo phy
dē loco in quo fuit corpus ex quo fitmusi aliquis dicat q̄d locus est ei sico. tex. c.
secūdū speciē nō secūdū numerū: cū ita sit & locus est materia: cōtin- 82.
gat dicētibus hoc vt materia corrūpatur apud corruptionē formæ aeria & generationē formæ aquæ: quid igitur corrumpit ipsum & materia declaratū est q̄d necq; est generabilis necq; corruptibilis.

Ex quib⁹ igitur necessariū est aliquid esse locū, & iterum ex quib⁹ dubitabit vtiq; aliquis de substātia ipsius dictū est: post hoc aūt accipiendum quot modis aliquid in aliquo dicitur.

Iam igitur numerauim⁹ illa ex quib⁹ apparet q̄ locus debet esse aliquid, & illa ex quib⁹ dubitat in substātia & esse eius & oportet post narrare aliqd esse ī alio scdm quot modos dr. 22

Cum cōpleuit sermōes famosos ex quibus apparet locū esse aliquid & sermones qui faciūt dubitare, in suo esse, fecit rememorationem de hoc & narrauit illud a quo debet incipere de loco, & est secūdū quot modos dicitur aliquid esse in alio: quoniā istis modis determinatis apparebit modus secūdū quē dicitur aliquid esse in loco, & dissoluentur plures quæstiones accidētes in hoc. Et dixit in substātia & esse ei⁹: quoniā dubitare in esse eius accidit apud cōsiderationē & de substātia & quiditate eius: illa em̄ quæ existimātur primo aspectu esse substātia loci: quia quando perseuratur de eis: videntur nō esse substātia eius: existimatur locus non esse aliquid.

In quo premittit quædam quæ sunt necessaria ad considerationē veritatis de loco, videlicet, quot modis dicitur aliquid esse in aliquo, & vtrum aliquid possit esse in seipso, & soluit

etiam quædam prius dubitata.

CAPVT. III.

A NO quidē igitur modo sicut digitus in manu & omnino pars in toto est:alio autem sicut totum in partibus:non est enim præter partes totum & alio modo sicut homo in animali & omnino species in genere:alio vero sicut genus in specie, & omnino pars speciei in speciei ratione:adhuc sicut sanitas in calidis & frigidis,& omnino species in materia:adhuc sicut in rege quæ sunt græcorū,& omnino motū in primo motore: amplius sicut in optimo,& omnino sicut in fine:hoc est autē cuius causa sit:omnium autem maxime propriū est sicut in vase,& omnino in loco. Vnus igitur illorū modorum est sicut digitus in manu & vniuersaliter pars in toto, & alio modo sicut dicitur totū in partibus,nō em̄ est totū nisi partes eius, & alio modo sicut hō in ānali,& vniuersaliter sicut species in genere,& alio modo sicut genus in specie,& vniuersaliter pars speciei in sua diffinitione,& etiā sicut sanitas in rebus calidis & frigidis,& vniuersaliter forma in materia,& etiam sicut dicis ꝙ cōstitutio dispositionū græcorū est in rege, & vniuersaliter in primo motore,& etiā secundū ꝙ est in bono,& vniuersaliter in fine intēto, & hoc est illud:propter quid & dignior omniū istorū & magis principalis est:aliquid esse in vase, & vniuersaliter in loco.

Quot modis aliquid dicitur esse in alio.

23 ISTI modi quos hic numerauit sūt vniuersaliter octo:quatuor secūdū totū & partē & vniuersale & particulare,& quatuor secundū quatuor causas sed dimisit materiā,quia est ꝓpinqua parti in toto,& spēs in genere:quatuor igit primi sūt pars in toto,& ecōuerso,& particulare in vniuersali,& ecōuerso:quatuor aūt secūdi sunt forma in materia,& materia in cōposito ex materia & forma, & res in agēte & in fine,& omnia ista dicūtur trāsumptiue:sed illud qđ dicitur vere,& principaliter est res in vase & in loco,& alia dicūtur scām similitudinē istius,& ꝓpinquior illorū huic est forma in materia:deinde pars in toto:deinde particulare in vniuersali ista em̄ assimulātur ad aliquid esse in vase:totū vero in suis partibus assimilat formæ in materia. est igit simile similiter vniuersale in particularib⁹,& remotius est res in suo agēte,& suo fine:vt diximus bonū in rege & bonū in fortuna. Et numerauit istas intēciones ad distinguēdū naturā:de qua perscrutatur, & est aliquid esse in loco,& aliquid esse in vase,videtur em̄ qđ dicere aliquid esse in loco,& aliquid esse in vase sit in eodē ordine sic primæ positiones idiomatis,& ideo numerauit hæc duo quasi vnū & accepit alterū,scilicet aliqua esse I vase,in expositiōe alteri⁹,scilicet aliqđ esse in loco,vt notius accipiatur in expositiōe latētioris secūdū famositatē.

Dubita

Dubitabit autēm aliquis: vtrum vnum: & idem aliquid in seipso cōtingit esse:aut nihil:sed oīa:aut nusqm̄: aut in alio esse. dupliciter autē hoc est:aut secundū se: aut secūdum alterū. Cū enim sint quidem partes totius:& hoc in illo:& illa in hoc: dicetur totum in seipso.dicetur enim & per partes:vt albus:quia superficies alba:& scīs:quia ratiocinatiōū. amphora quidem igitur nō erit in seipsa:neq; vinum:vini autem amphora erit: quod nāq; est:& in quo est vtraque eiusdem partes sunt. B Idē in seipso ē dupliciter ꝓt contingere: aut secundū se aut secūm alterum.

Et dubitatur etiam:vtrum est possibile: etiā aliquid esse in se:aut nihil est in se:sed omne:aut non est invbi oīno:aut est in alio:& hoc duobus modis:aut per se:aut per aliud. Cū igitur illud in quo est aliquid:& illud quod est in eo fuerit partes totius:dicet quod totū est in se:dicitur enim in eo illud quod dicit in suis partibus. Verbi gratia,quoniā dicitur album:quia superficies eius est alba;& dicitur sciens propter rationalitatē: & vas nō est in se:neq; vinū: scyphus autem vini est in se quādo homo vtitur nominibus transsumptiue: ipsum enim & illud quod est in eo insimul sunt partes eiusdem.

Cum numerauit modos famosos: secundū quos dicitur esse aliquid in aliquo secundū qđ artifex demōstrationis distinguit nola æquiuoca:incepit perscrutari etiā de quodā modo significationis qui vtebatur apud eos:dicebant em̄ aliquid esse in se. Verbi gratia, hominē esse in se: & dolium in se:& quia iste modus erat famosus apud eos:dicebant em̄ aliquid esse in se:& est alius a numeratis: & facit existimare aliqđ esse in se: & sic locus res non esset aliud ab ipsa re. Dixit: & dubitatur &c.id est quoniam si aliquid non fuerit in se : contingit alterum duorū necessario:aut vt nihil sit in loco omnino:autvt sit in alio. Deinde dixit:& hoc duobus modis:aut per se:aut per aliud: & hoc est principiū perscrutationis de aliquid esse in se, id est aliquid esse in se intelligitur duobus modis:quorum vnus est:vt aliqui sit in se primo: alius aūt est: vt dicatur ipsum esse propter suam partem. Et cum narauit quod illud quod intelligitur ex hoc est duplex:incepit declarare modum possibilem ex istis duobus : & est aliquid esse in se non principaliter : sed secundario & propter suam partem : & dixit. cum igitur illud in quo est &c.id est cum igitur fuerint duo : quorum vnum existit in altero: quæ duo sunt partes alicuius vnius quod est totum eorum : & hoc totum fuerit nominatum a nomine partis : dicitur tunc illud esse in se. Et cum narauit hoc declarauit modum famosum secundum vsum qui est possibilis in talibus rebus:in dicēdo aliquid esse in se: & dixit. dicitur enim in eo illud quod dicitur in suis partibus &c. id est & est possibile in talibus dicere aliquid esse in se transsumptiue,quādo enim totū disponit ꝑ illud:per qđ disponit pars. Verbi gratia,qm̄ dicit corpus albū:ga superficies est alba:& si ipsum totū nō est albū.& sīc dicitur homo scīs:si nō secūdū totū est scīa: sed secundum partem rationalem 24 Artifex demonstratiu⁹ C distīguit nomina equoca qđ quō sit intelligē dū vide.cō. pri.tertij & etiam quid met.

a Quando fūt duæ partes: qrū altera est in altera: & fuerit partes alicuius vni⁹ qđ est totū possibile est vt illud totum disponatur p illud: per quod dispo nunfille partes & hoc non accidit nisi qñ totū nolaf a nole ptis: vt ifra dicit. Idem cō. sequēti. Documentum.

nalem tantum: & dicitur infirmus gratia alicuius membri: & cum ita sint duæ partes: a quarum altera est in reliqua fuerint partes alicuius vnius quod est totum: possibile est vt illud totum disponatur per illud p qđ disponuntur ille partes: & quia disponūtur ille partes per hoc quod altera est in altera: possibile est vt totum disponatur per illā dispositionem: quando totum nominatur nomine partis. Verbi gratia, quoniam cum rationalitas inuenitur in corpore hominis: & rationalitas & corpus sunt partes hominis: & homo disponitur per rationalitatem: possibile est dicere rationale esse in se. Et intendit quoniam cū pars dicitur esse in toto: & totum dicitur esse illud quod dicitur esse pars: possibile est totum dici esse in se, id est, in suo toto: vt dicitur homo esse infirm⁹ partis. Verbi gratia, oculi. Deinde dixit scyphus igi

D tur &c. id est dicere autem aliquid esse in se principaliter non: sed dicitur propter partem. Verbi gratia, quoniam vas in quo est vinum nō dicitur esse in se: neq; vinum quod est in vase dicitur esse in se: quia non accidit vt in eo sint duæ partes: quarum altera est in reliqua. congregatum autē ex eis econuerso. Verbi gratia, doliū aut scyphus dicitur esse in se: quoniam pars ex eis est in toto: & est in toto: quia est in secunda parte: & hoc non accidit nisi vbi totum nominatur a nomine partis.

Et iste modus transumptiuus vtitur in omnibus idiomatibus, scilicet vt aliquis dicatur gratia sue partis: sed ista transumptio nō est vsitata apud arabes, scilicet dicere rationale esse in se: & si secūdum suum idioma deberet esse: quoniam totum apud eos disponitur per dispositionem partis.

Sic igitur contingit idem aliquid in seipso esse: primū autē non contingit: vt album in corpore: superficies em̄ in corpore: scientia autē in anima. secundū autem hoc sunt appellationes cū partes sint sicut in homine: amphora autem & vinum cum seorsum sint non partes sunt. Simul autem cum sint partes erit idem in seipso: vt album in homine: quoniam in corpore: & in hoc quontā & in superficie. in hac autē nō amplius secūdum aliud est: & altera specie hæc sunt: & alterā naturam habent vnum quoq; & potentiam: vt superficies & album.

Secundū igitur hunc modum potest esse aliquid in seipso. principaliter vero nō superficies em̄ est in corpore: & scientia in anima: & secundū ista quæ sunt partes. Verbi gratia in hoc erunt nomina: scyphus autem & vinum cum fuerint separata non erunt partes: sed cum fuerint insimul. Et ideo cum fuerint partes erit ipsum in se: vt album in homine: quia est in corpore eius: & est in corpore eius: quia est in superficie: ipsum autem esse in hoc non est propter aliud: & hæc duo diuersantur in forma & vtrūq; habet naturam & potentiam aliam a natura reliqui: & a potentia eius, scilicet superficies & album.

25 Dicit: secūdū igiſ hunc modū &c. i. ꝓpter hoc qđ aliquid disponit per

per illud: per quod disponitur aliud: propter hoc quod disponitur aliquid per illud quod inuenitur in illo primo. Deinde dixit, principaliter vero &c. id est quoniam albedo in corpore non est principaliter: neq; scientia in homine: sed albedo principaliter est in superficie: & superficies in corpore: & scientia in anima. Deinde dixit, & secundū ista &c. i. & in omnibus inueniuntur due significationes prima. s. & secunda sicut in rebus. Deinde dixit, scyphus vero & vinum, i. vas autem in quo est vinum: & vinum cum fuerint separata. s. qñ vinum non fuerit in vase non erunt partes alicuius vnius: sed erunt partes alicuius vnius cum fuerint insimul: & ideo cum fuerint partes alicuius vni⁹ erit possibile vt illud vnum: quod est compositum dicatur esse in se non principaliter: sed quia aliqua pars eius est in alia parte: vt dicitur quod homo est albus & homo non est albus nisi propter suam partem: albedo enim est in homine: & quia est in corpore: & in corpore: quia est in superficie. Deinde dixit, ipsum autem esse in hoc &c. id est superficiem autem esse in corpore non est propter aliud: sed est ei principaliter: sed impossibile est: vt superficies & corpus in quo est sint idem: ita quod res inueniatur per se in se. sed res inuenitur per se in alio. superficies enim, verbi gratia, & corpus in quo est superficies sunt duo in forma: & vtrūq; habet naturam aliam a natura reliqui: & potentiam aliam a potentia eius. & similiter est dispositio albedinis cum superficie. albedo enim existit in superficie per se. Et cum narrauit quod impossibile est aliquid esse in se: & aliquid esse in alio dicitur multis modis præter hunc modum: vt prius numerauit: incepit narrare quod impossibile est aliquid esse in se aliquo modo eorum quibus dicitur esse aliquid in aliquo.

Neq; igitur inductiue cōsiderantib⁹ nihil in seipso videm⁹ secundū nullū determinatorū: & ratiōe manifestū est qđ impossibile est: oportet em̄ vtraq; vtrūq; esse: vt amphorā vas: & vinū esse vinū. vinū autē vinum & amphorā: si contingit qđē ipsum in seipso esse; quare siquidē maxime in alterutris esset: amphora quidē acciperet vinum: nō secundū quod ipsa vinū est: sed inquantū illud vinū est: & vinū inerit in amphora: nō inquantū amphora ipsum est: sed secūdū quod illa amphora est. Igiſ secundū qd esse quod alterū sit manifestū est: alia nāq; ratio est eius, quod est in quo: & alia illius quod est in hoc.

Et nō inuenim⁹ aliqd esse in se aliquo modo eorū quos determinauim⁹: cū ꝓcesserim⁹ via inductiōis: & declarabit etiā ex diffinitiōe qđ hoc est impossibile: secūdū em̄ istū sermonē erūt ambo vtrūq;. Verbi gra, qm̄ doliū erit vas & vinū: & vinū erit doliū: sed sic possibile aliqd p se esse in se: si igit est possibile aliquo modo vt alterū eorū sit in reliquo: doliū erit recipiens vinū nō secundū quod doliū est vinū, sed secūdū qđ vinū est vinū: & vinū erit in dolio nō secundū quod doliū est vinū:

E Ex isto textu & sequenti sumiſ qđ nihil est in seipso.

&d

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed secundum quod dolium est dolium. Declaratum est igi-
tur quod hæ duæ intentiones sunt diuersæ in esse: diffinitio eñ
eius in quo est res est alia a diffinitione illius in quo est.

26 Cū declarauit ꝙ impossibile est dicere aliquid esse in se: scd'm hoc
quod significat aquam esse in vase: incepit declarare ꝙ impossibile est
aliquid esse in aliquo. Et dixit. non inuenimus aliquid esse in se &c.
i. & cum nos induximus omnes modos scd'm quos dicitur aliquid esse
in alio erim' certi: ꝙ nihil est quod dicitur esse in se. D. narrauit. & hoc
etiam apparet alio modo ab inductione magis certe. s. scd'm diffinitio
nem. Et dixit. & declarabit etiā scd'm diffinitionē &c i. & declara-
bitur etiā scd'm diffinitionē rei quæ inuenitur in aliquo & diffinitionē
rei in qua inuenit: qđ est impossibile vt aliquid sit in se: scd'm enim hoc
aliquid. s. esse in se illud quod est in aliquo: & illud in quo est aliquid
vtrūq; est reliquū: adeo ꝙ diffinitio vtriusq; est diffinitio reliqui: & est
manifestū necessario quod diffinitiones eorū diuersantur. D. d. v. g.
vt doliū sit vas & vinū &c. i. v. g. quoniā cōtingit dicere quod aliquid
sit in se: vt vas in quo est vinū sit vas & vinū insimul: & vinum sit vas
& vinū insimul: qđ est impossibile. D. d. si igit est impossibile alio mo-
do &c. i. qm̄ si aliquid per se: oportet vt nō recipiat illud nisi scd'm ꝙ
diffinitiones eorū sunt diuerse. v. g. qm̄ dolium non recipit vinum nisi
secundum ꝙ vinum est vinum: non scd'm qđ est dolium: & vinum est
in dolio non scd'm qđ dolium est vinum: sed scd'm ꝙ dolium est dolium.

F At vero neq; scd'm accidens cōtingit: simul aūt duo corpo-
ra in eodem erunt: ipsa quoq; amphora in seipsa erit si cuius
natura receptiua est: hoc contingit in seipso esse: & adhuc illud
cuius receptiuū est: vt si vinū vini. Neq; etiā est possibile vt
sit per accidēs: cōtingit eñ ex hoc vt duo insimul sint in eodē:
dolium enim erit in se, si illud cuius natura est recipiens fuerit
in se. possibile est igitur vt aliquid sit in se: & etiam illud quod
recipit. v. g. quoniam illud quod recipit vinum est vinum.

27 Dicit. & impossibile est vt aliquid recipiat se per se aliquod accidēs
sibi: nisi ponat ipm recipere se essentialiter. vt declaratū est prius. cōsin
git enim ex hoc vt recipiat in se duo insimul: qm̄ si fuerit aliquid qđ ha
beat naturam: vt recipiat se per accidēs in se: possibile est vt recipiat ꝑ
accidēs illud qđ est in eo: quēadmodū si recipit se essentialiter recipiet
aliud in se. & sic dolium recipiet vinū & se insimul aliqua hora. ergo
dolium erit dolium & vinum insimul & adunabuntur: quoniam quan-
do aliquid receperit in se essentiam alicuius adunabuntur duæ essentiæ
necessario: & sic res recipiet se: quod est impossibile: siue hoc fuerit po-
situ essentialiter aut accidentaliter id est in aliqua dispositione. Hæc
est intentio istius capituli: & debet legi sic, quoniam dolium & illud ꝙ
recipitur est vinum: quoniam ist inuenitur aliquid cuius natura reci-
pit accidens per se: & possibile est vt aliquid sit in se: & etiam illud qđ
recipit: & sic contingit primum impossibile: quod est aliquid recipere
se. V. g. quoniam recipiēs erit vinum: quod est impossibile.

Hic videtur cō. dicere qđ impoſſe est rē recipe re se siue ꝑ se siue ꝑ ac/

Quod

Quod igitur impossibile sit in ipso aliquid esse primo ma-
nifestū est: quod autē zeno opposuit ꝙ si locus est aliquid in
aliquo erit solucre non difficile erit: nihil aūt prohibet quidem
in aliquo primo esse locum: non tamen in illo sicut in loco: sed
sicut sanitas quidem in calidis: vt habitus: color autē in corpo
re est sicut passio: quare non necesse est in infinitum abire.

Manifestum est igitur quod impossibile est: vt aliquid sit
in se principaliter. Zeno autem ponebat quæstionem hoc mo
do: & dixit: si locus est aliquid: necesse est vt sit in aliquo: ergo
locus non est. Et dissolutio illius non est difficilis: quoniam
nihil prohibet: vt locus qui dicitur primo sit in alio: sed non
secundum quod sanitas est in rebus calidis secundum formā:
& calidum in corpore secundum positionem: & corpus in lo
co secūdū vas: & non sequitur ex hoc processus in infinitum. 28

Cum declarauit secundum quot modos dicitur aliquid esse in ali-
quo essentialiter: potuit dissolnere ex hoc. & opinibe eius in loco quæ
stionem zenonis: & similiter sermonem dictum locum esse materiā:
aut formam. Et dixit. zeno vero &c. id est, zeno vero negabat locū
esse hoc modo: dicebat enim quoniam si locus est: necesse est: vt sit in
aliquo: & omne quod est in aliquo est in loco: ergo locus est in loco.
Deinde reuertetur interrogatio de hoc loco secundo: & sequitur: vt
sit in loco tertio: sic in infinitum: et sic inuenientur loca in actu infinita:
& cum hoc est impossibile: sequitur quod locus non sit. Deinde in-
cepit dissoluere hanc quæstionem: & dixit: & dissolutio illius non est
difficilis &c. id est, quoniā propositio dicens: quod locus est in aliquo
est vera de primo loco scilicet de primo corpore contento: & hoc intē
debat cum dixit principaliter: sed dicere locum esse in aliquo: non est
idem quod dicere corpus esse in loco: & aquam in vase: vt post decla-
rabitur de loco. Deinde dicit sed sicut sanitas est in rebus calidis &c.
id est, sed locū esse in aliquo est sicut in subiecto. Verbi gratia sicut sa-
nitas in temperantia calidi cum frigido: & sicut calidum et frigidum in
corpore: corpus vero in loco est sicut aqua in vase: termin' igitur me-
dius quo zeno vtebatur in syllogismo non est vnus: ergo non sequitur
ex eo illud quod existimauit sequi scilicet loca esse infinita: & hoc in-
tendebat cum dixit: & non sequitur ex hoc procedi in infinitum. Et
ista solutio est possibilis secundum Aristotelem dicētem quod locus
est superficies corporis continentis. Superficies enim est forma in cor
pore: qui vero ponit locum esse dimensiones existentes in quibus di-
sponitur locatum nō potest euadere a quæstione zenonis: & ideo hoc
est vnum eorum: quibus vtitur in destructione istius opinionis scilicet
dicentis locum esse inane & vacuum: quod est inter species vasis non
ipse superficies vasis: sed qui ponit locum esse in corpore & omne cor
pus est in loco: contingit et necessario corpora esse infinita in actu: aut
ponere quod corpus continens eorum non est in loco essentialiter, &
hæc est opinio Aristotelis.

Illud

cidens. Sed vide oppoſitū de intel-lectu. t. c. 8. 3. de anima.

G Locum esse in aliquo ē sicut forma in subiecto.

Documentum.

Illud autem manifestum est: quia quoniam nihil est vas eius, quod est in ipso: alterū enim primo: & quod est: & in quo est: non erit vtiq; materia: neq; species locus: sed alterum. illius enim aliquid hoc vtrūq; est: & materia, & forma.

Et manifestum est: q̄ cum vas non est illud quod est in eo: non illud quod dicitur principaliter est aliud ab eo quod est in eo: locus non est materia: neq; forma: sed aliud. hæc enim duo sunt ex re existente in eis. scilicet materia & forma.

Cum etiā declarauit q̄ impossibile est: vt aliquid sit in se principaliter. 29 primo & essentialr: & aliquid esse in loco dicitur sicut aqua dicitur esse in vase: incepit declarare qm̄ cōtingit ex hoc vt non sit forma: nec materia. Et dixit: & est manifestum &c. 1. & est manifestū per se: quia cum dicitur aliquid esse in loco est sicut dicere aquā est in vase: & vas nō est aliquid ex eo quod est in eo: sed aliud: manifestum est quod locus non est aliquid ex illo quod est in eo: sed aliud cum sit declaratum quod illud quod dicitur esse in loco essentialiter: & primo est aliud ab illo quod dicitur esse in eo: ergo locus nō est materia: neq; forma: materia enim & forma vtrāq; est pars rei quæ dicitur esse in eis scilicet corpus compositum ex forma & materia. Et compositio istius sermonis est in secunda figura sic: locus non est pars locati: & forma & materia sunt pars locati: ergo locus non est forma neq; materia.

In quo accedit ad determinandum veritatem de loco &c. CAP. IIII.

A Haec igitur sunt opposita: quid autem forte sit locus hinc vtiq; fiet manifestum: accipiamus autē de illo quæcūq; videntur vere secundum ipsum inesse ipsi. Dignum igitur est locum esse primū. quidem continens illud cuius locus est: & nihil rei esse amplius primum: neque minorem: neque maiorem esse: adhuc neque deficere vnicuique: & separabilem esse: adhuc autem omnem locum habere sursum & deorsum: & fieri natura: & manere in propriis locis vnūquodq; corporum. hoc autem facere: aut sursum: aut deorsum.

Tantum igitur accidit in hoc de quæstione: locus verò quid sit: hoc modo apparebit: & accipiamus de illo ab eis quæ existimantur re vera esse ei essentialiter. Dicamus igitur quod omnes conueniunt in hoc quod locus primo continet illud: cuius est locus: & non est aliquid illius. & post quod primus locus non est maius: aut minus illo: & etiā non est extra aliquod singularium: & separatur ab eo: & cum hoc est omne: de quo dicitur superius & inferius. & vnum quodque corporum mālis fertur naturaliter ad illud: & figitur in suo loco proprio. & hoc

est hoc: aut superius: aut inferius.

Cum cōpleuit sermones famosos: ex quibus apparet locū esse: & 39
sermones qui faciūt dubitare in suo esse: & dissoluit quasdā alias
dubitationes incepit cōsiderare de natura eius ex rebus essentia B
libus ei quæ sunt manifeste per se: ex talibus potest aliquis scire subsā Illa q̄ cōpe
tiā eius: & soluere omnes quæstiones accidentes in eo. illa vero quæ in- tūt loco es
uenimtur in loco essentialiter & primo sunt sicut dixit quinq;. Pri- sentialr sūt
mum vero est q̄ locus continet locatum: ita q̄ nō est aliquid de loco: quinq;.
& in hoc differt a forma: forma enim & si cōtinet tamē nō est aliud a locato: & in hoc differt a vacuo: vacuum enim non cōtinet. Secundū aūt est: qm̄ locus est æqualis locato. Tertium vero est: qm̄ locus separatur a locato: & in hoc etiā differt a materia & forma: & hoc indebat cū dixit. & ē est extra quodcūq; singulariū: & separat ab eis. Et in lib. Alex. habetur loco istius: & etiā nō est extra aliqd singulariū: & est separatū: & hoc est magis verū: sed nō est notum per se de loco. aūt est: qm̄ dicūt locū esse vacuū separant locū a locato: & remanet locus in actu. & Alex. exponit hūc locū: q̄a Aristot. intēdebat q̄ locus nō excedit locatum: & exponit ipsum etiā secundū suū modum. & dicit. q̄ nō accidit ei hoc qd̄ dixim⁹. s. q̄ nō est notū p se de loco. Quæ aūt vero est: qm̄ differentiæ loci sunt superius & inferius: & in hoc differt a vacuo in vacuo enim non est superius: neq; inferius naturaliter. C
Quintū vero est: qm̄ locus est illud ad quod transfertur locatum naturaliter: & q̄ ista trālatio est quorūdam corporū superius: & quorūdam inferius: & hoc etiam demonstrat q̄ nō est vacuū: & hoc intēdebat cū dixit: & facit hoc. i. facit translationem: ita q̄ est causa finali. ei.

Suppositis autem his reliqua considerāda sunt: oportet autem tentare intentionem sic fieri: vt quicquid sit reddatur: & quæcunq; opponuntur soluantur. & quæ videntur loco inesse inerant. & amplius discholiæ causa & oppositorum ipsorum erit manifesta. sic em̄ vtiq; pulcherrime demōstrat vnūqdq;.

Oportet igitur nos ponere considerationem de cæteris: ita quod ista sint posita nobis: & oportet nos quærere: vt perscrutatio nostra sit talis: vt per illam compleatur locus quid sit. ita quod omnes quæstiones dissoluantur: & illa quæ existimantur esse ei sint. & apparet cum hoc causa difficultatis eius: & in quæstionibus accidentibus in eo. hoc igitur modo declarabitur sua diffinitio melius.

Cum declarauit quod oportet ponere principium perscrutationis de loco: a principijs notis naturaliter: deinde cum numerauit illa incepit declarare. cuiusmodi oportet esse diffinitionem quam nititur dare de loco ex istis reb⁹: cum hoc enim quod diffinitio dat quidditatem loco: debet habere tria ꝓpria. Quorum vnum est: vt per illam dissoluā tur quæstiones accidentes in eo. Secundum vero vt per illam appareat causa esse rerum existentium in loco per sensum. scilicet causa omnium accidentium sensibilium in eo. diffinitiones enim complete in-

Quæ & q̄t sunt ꝓprie diffinitiōis alicuius.

Diffinitiones q̄ dant qdditatem debēt habere tria ꝓpria. vide primo. de 31.

D

aia. 11.2. de aia. 12.26. 4.cc.2.

Et primo de aia. cō. 25.

natæ sunt reddere causam omnium accidentium existentium in re: sed non conuertitur. scilicet qm̃ non omne ex quo redduntur causæ accidentium est vera diffinitio & ideo existimatur quod hæc est regula destruens diffinitiones non verificans. Et hoc intendebat cum dixit: & illa quæ existimant esse in eo sunt. scilicet de causis apparentiũ. Verium vero proprium est vt ex diffinitione data appareat difficultas accidens in hoc. Et hoc est proprium diffinitionibus rerum difficilium diffiniri: & ista tria necessaria sunt in diffinitione quærẽda in hoc loco: qm̃ si vnũ eorũ diminuitur: aut omnino nõ erit diffinitio: aut si erit nõ erit perfecta: & ideo dixit: hoc ergo modo &c. i. qm̃ p̃scrutando & sciendo diffinitiõe & sciendo illa declarabitur quid sit locus: bene & p̃fecte.

Nõ q̃rere locꝰ nisi motus aliquis esset secꝺm locum.

B

Eorũ q̃ per accñs mouent aliq̃

F

p̃ se moueri possunt alia vero minime &c.

G

Primum igitur oportet intelligere quod non quæreretur locus, nisi motus aliquis esset secundum locum: propter hoc enim & cælum maxime in loco opinamur: quia semper est in motu. huius autem aliud quidem est loci mutatio: aliud vero augmentum & decrementum: & nãq; in augmento & decremento transmutatur: & quod prius erat hic iterum transmutatum est in maius aut minus. Est autem quod mouetur quidem per seipsum actu: aliud vero secundum accidens ipsum: aut quod secundum accidens est: alia quidem sunt contingentia moueri per se: vt partes corporis & in naui clauus: alia vero non contingentia: sed simpliciter secundum accidens: vt albedo: & scientia: hæ enim sic transmutant locum: quia id in quo sunt transmutatur.

Dicamus igitur quoniam sciendum est primo: quod locus non esset perscrutandum de illo si motus non esset in loco: propter hoc enim existimamus cælum proprie esse in loco: quia est semper in motu. & iste motus alius est translatio: & alius augmentum & diminutio. res enim transmutatur secundum augmentum & diminuttonem. Illud igitur quod hic erat trãslatum attribuitur ad vbi minus aut maius. motum autẽ aliud mouetur per se: & aliud mouetur per accidens: & illud quod mouetur per accidens aliud est quod potest moueri per se. verbi gratia. membra hois & clauus in naui: & aliud non potest: sed semp mouet per accidẽs. Verbi gratia. albedo & cognitio: ista enim nõ mutãt sua loca: nisi qa illa in quib⁹ sunt trãsferuntur.

32

a Motꝰ est notior quiete nam motꝰ

H

tus est habitꝰ: & quies est priuatio ex q̃ vr habitum non

1

tiorẽ esse priuatione. Sed vide in stantiam. 8. ph. c. 27. Com. 43.

Translatio fecit cognoscere holes locum esse. idem supra cõ. 3. & infra. 38. 61.

Pars quando diuidit a toto & sit totum p̃ se moueri. Idem. 5.

L

ph. c. prio

M

Accidentia & vlr oia q̃ sunt i subiãtia sicut forma i subiecto impossibile est vt p̃ se moueri possint Idem. 5. ph. cõ. primo. & 6. phy. cõ. 86.

Cũ incepit p̃scrutari de diffõne loci: incepit dicere prio illud qd̃ mouet holes ad credẽdũ locũ esse. & est motꝰ localis. Et sic dixit. p̃prie motus & nõ q̃ere. licet vtrũq; signet locũ esse. q̃a motꝰ a est notior quiete: eo enim est priuatio: & motꝰ habitꝰ. & dixit dicam⁹ igit &c. i. scit dũ est ergo q̃ cã in hoc q̃ holes credũt q̃ locꝰ est vnũ entiũ de q̃bus p̃scrutandũ est: est motus rei. Loco, si hoc nõ esset nõ p̃ciperẽt ipm cẽ. D. d. propter hoc enim &c. i. qm̃ propter hoc q̃ celũ mouetur: existimatur qd̃ sequitur ex hoc: vt sit in loco: & dixit hoc. quia celũ habere locũ latet: existimatur cm̃ q̃ illud qd̃ mouet in loco debet mutare locũ secꝺm totũ: & celũ murat locũ secꝺm totũ. & ideo opinatus est Auic. q̃ nõ habet motũ in loco: & ponere q̃ mouet secꝺm partes, & modo mouetur secꝺm totũ est inopinabile. & ideo zeno negauit ipsum moueri vt post dicemus. Et cũ declarauit quod trãslatio fecit holes percipere locũ esse: declarauit modos trãslationis faciẽtis hoc: & dixit. & iste modus alius est &c. i. illud quod erat translatũ &c. i. attribuitur ad vbi magnũ & paruũ: & in quibusdam libris in loco attribuitur transferẽ. Et in, dixit hoc: quia hoc etiã debet præponi cognitioni de loco. s. quoniam locus alius est maior & alius æqualis: & qd̃ ipsum existere in maiori est ꝓpter suã existẽtiã in minori. s. in æquali: vt dictũ est. & secꝺm hoc vocauit æqualẽ minorẽ. locus cm̃ impossibile est vt sit minor locato.

Aut intendebat augmentũ & diminutionẽ in exẽplari aialis: augmentabile mouetur ad maiorẽ locum: & diminutũ ad minorẽ locũ. Et cũ declarauit q̃ motũ & motus fecerũt holes percipere locũ esse declarauit numerũ modorũ mobiliũ vt distinguat ex eis illũ modũ qui fecit homines percipere locũ esse essentialiter. & dixit. & motũ aliud mouetur per se &c. & intẽdebat per hoc innuere q̃ motũ quod de necessitate habet locũ esse motũ essentialiter. & q̃ hoc fecit holes pcipere locũ esse.

D. d. illud qd̃ mouetur per accidẽs &c. i. qm̃ membrũ qñ diuiditur a corpore potest moueri per se quiescente corpore. qñ aũt mouet per motũ totius corporis mouet per accidẽs. & sic q̃ clauus in naui mouet ꝑ motũ nauis mouet per accidẽs: & qñ mouet diuisim a naui mouetur p̃ se: & iste modus moti per accidẽs est pars cui attribuitur motus propter hoc qd̃ attribuitur toti: qm̃ id qd̃ mouet per accidens est duobus modis: sicut dixit. Vnus vero est vt motus attribuatur parti propter hoc q̃ attribuitur toti: & istud motũ per accidens potest moueri essentialiter: qm̃ pars diuiditur a toto: & sit totũ per se. Secũdus vero est: vt motus attribuatur accidenti rei mote: vt cũ attribuitur albedini & nigredini: & tale motum per accidẽs impossibile est: vt moueatur in aliqua hora per se: cũ accidentia & vniuersaliter omnia quæ sunt in subiãtia nõ possint separari: & ista dispositio est omniũ formarũ quæ existunt in subiecto: & fuit dictũ de hoc modo moueri per accidens sicut dixit. quoniam ista nõ dicunt mutare locũ & moueri: nisi quia illud in quo sunt murat locum per se: & transfertur sicut pars transfertur per translationem totius: & albedo per translationem corporis.

Quoniam autem dicimus esse sicut in loco in cælo: quia in aere: hoc autem in cælo est: in aere autem non omni: sed propter vltimum ipsius: & continens in aere esse dicimus: si enim omnis aer locus non æqualis erit vniuscuiusq; locus & vnius quodq; locatum. videtur autem huiusmodi primõ: in quo est.

Et dicimus aliquid esse in cælo: intendendo ipsum esse in loco: quia est in aere: & aer est in cælo: & dicimus ipsum esse in aere: nõ qa est in toto aere; sed qa vltimũ eius: & illud qd̃ cõtinet

ipsum est in aere: & si totus aer esset locus eius: tunc locus cuiuslibet: & quodlibet non essent æqualia: & hoc existimatur: & hæc est dispositio primi loci: in quo est res.

33 Vult declarare quid sit locus: ex illis principijs manifestis per se: & incepit in hoc etiã a principio manifesto per se: & est quoniã locus alius N est primus: & alius secundus: & res est in secundo: quia est in primo.

Et dixit: & qñ̃ dicim⁹ &c.i. & est manifestũ p se de loco: qñ̃ qñ̃ dicimus aliquid esse in cælo. i. in mundo: quia est in aere mũdi: & est in aere: quia est in vltimo fine cõtinẽte ipm. Et cum posuit q̃ finis aeris: alia est propria rei q̃ dicit esse in aere: & alia est cõis q̃ continet ipsum: & aliud. V.g. finis totius aeris incepit declarare q̃ ex quibusdam alijs propositionibus sequitur vt locus nõ sit finis cõis. s. ex propositione dicẽte q̃ locus debet esse æqualis: & dixit: & si totus aer &c.i. & si totus aer esset primus locus rei quæ dicit esse in aere: tunc locus rei & res q̃ est in eo: nõ essent æquales. sed existimat hoc esse necesse. s. locum & locatũ esse æqualia: & hoc intẽdebat cũ dixit: & existimat. i. & ficitur necessario. Et forte vocauit existimationẽ hæc: quia est de genere propositionũ quæ declarat per modicã persuasionẽ. Et forte fecit hoc: quia istis propositionibus accidit qd̃ sunt famosæ: cum hoc q̃ fuerunt necessariæ: & multotiens fecit hoc. Ari. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Primus locus est æqualis. Et aer secundum totum non est æqualis. ergo aer non est primus locus. Deinde dixit & ista est dispositio primi loci: in quo est res: ideſt & æqualitas est dispositio primi loci qui est vltimi finis aeris continentis locatum: ex quo sequitur vt ista vltima sint locus non vltima communia.

P Et compositio istius sermonis est ex duabus affirmatiuis in figura secunda: & forte fecit hoc: quia locum esse æqualem locato est proprium loco: & quando conuersio in talibus ꝓpositionibus est manifesta per se: possibile est enim in demonstrationibus: quoniam tunc potest reuerti ad primam figurã: qñ̃ cum tales propositiones cõponuntur in prima figura: tunc maior propositio erit prædicabilis nõ scd̃m materiam: & ideo componitur in secũda figura. Sed forte cõuersio in hoc nõ est manifesta per se: existimatur etiã. q̃ inane qd̃ est inter vltimos fines aeris est etiã æquale: & ideo inducit post alia principia ex quibus declarat q̃ non est inane & scd̃m hoc cum dixit: & ista est dispositio primi loci: non intendit declarare q̃ primus locus scilicet vltimus finis aeris est locus in rei veritate: sed intendebat declarare q̃ qui ponunt locũ vltimum finem concedit ei hæc propositio scilicet dicens locum esse æqualem, & non negat ei sicut accidit dicentibus locum esse totum rem: & intendebat per hoc notificare quod illa omnia principia nõ cõceduntur omnia nisi ponentibus locum esse vltimum finem aeris: & cõtinentem locatum.

Cum quidẽ igitur nõ diuisum sit cõtinens: sed continuum sicut in loco nõ dicitur in illo: sed sicut pars in toto. cũ vero diuisum sit & cõtactũ: in primo quodam est vltimo cõtinẽtis: q̃ neq̃ pars est ipsius quod est in ipso: neq̃ maius distantia: sed

æquales

æquale: in eodem enim vltima contingentia. & cum continuum sit in illo mouetur: sed cum illo: diuisum autem in illo: & siue moueatur cõtinens: siue non: nihil minus. Amplius cũ non diuisum sit: sicut pars in toto: dicitur: sicut in oculo visus: & in corpore manus: cum autem diuisum est: vt in cado aqua: & in scypho vinum: manus enim corpore mouetur: aqua autem in cado.

Cum igitur continens non fuerit diuisum: sed continuum: nõ dicemus quod illud est in eo: sicut aliquid est in loco: sed sicut pars in toto: & cum fuerit diuisum: sed continens: tunc est in vltimo continentis: sicut aliquid est in primo loco, & hoc non est pars illius in quo est qd̃ est in eo. neq̃ maius: sed æquale: quoniam vltima contingentia sunt in eadem dispositione. & cum fuerit continuum: tunc motus eius non erit in eo. sed cũ eo cũ fuerit diuisum mouet in eo: & n õmouetur cũ eo: nisi cõtinẽs moueat: qd̃ nõ dicũt: & si nõ mouet & etiã cũ fuerit diuisum dicetur ipsum esse quasi pars in toto. V.g. quoniã visus est in oculo & manus in corpore: cum fuerit diuisum erit sicut aqua in scypho: & vinum in dolio: man⁹ enim mouetur cum corpore: & aqua in scypho.

Cum declarauit q̃ loc⁹ impossibile est: vt sit finis cõis locato & alij: 34
qm̃ locus est æqualis: & finis cõis nõ est æqualis: incepit declarare etiã q̃ iste finis qui existimatur esse locus. s. continens & æqualis nõ est forma: neq̃ aliquod continuũ cũ illo quod est in eo: sicut est dispositio in parte cũ toto: & intendebat distinguere q̃ hoc inter locatũ esse in corpore: quod est vbi eius: & inter partẽ esse in toto: & hoc q̃ prius posuit: quoniã aliquid esse in loco est sicut aquam esse in vase. Et dixit: cum igitur continens &c.i. & cum posuerimus q̃ locus est continens. & continens est duobus modis: aut cõtinuum cum locato: aut diuisum ab eo: sed continens cum posuerimus q̃ locus est continens continuũ, V.g. superficies corporis tunc illud corpus non erit in illo continenti sicut aqua in vase: & si sit verum: tunc ipsum esse æquale: sed est quasi pars in toto: & iam diximus q̃ locus non est talis: & cum continẽs fuerit diuisum & contingens tunc dicetur q̃ locatum est sicut aqua in vase: & qd̃ est æquale. Continens igitur dicitur de tribus de fine contingenti: & de nõ contingenti: & de forma: & æqualitas fallitur in fine nõ contingenti: & est vera de contingenti: & dicere aliquid esse in loco sicut aqua in vase: est verum de fine contingenti: & nõ cõtingenti: & fallitur in forma: & facit differentiam inter locatum esse in corpore qd̃ est suum vbi: & inter partem esse in toto: ergo id de quo vere dicuntur ista tria principia est finis cõtingẽs: & cõtinẽs fallit de inani: q̃ est inter superficies vasis contingẽtes aquã: qd̃ imaginatur esse locus apud dicentes vacuũ esse: ergo hæc tria ꝓpria nõ vere dicunt nisi de fine cõtinẽti

R Continens dicitur de tribus.

Et forte illud q̃ cõgregal ex eis est ꝓpriũ fini cõtingẽti: & cõuertit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de illo: ita qđ conclusio sit talis: locus est cōtinēs & æqualis: & res est in eo sicut aqua in scypho: & qđ habet istas tres dispositiones est finis contingens: ergo locus est finis contingens: & ideo dixit post.

SAm igitur manifestū ex his qđ est locꝰ: forte autē quatuor sunt quorū necesse est vnū locū aliquod esse: aut eīm materia est: aut forma: aut spaciū aliquod mediū in medio extremorū: aut extrema: si nō est vllū spaciū extra facti corporis magnitudinē: horū aūt qꝫ nō cōtingat tria esse manifestū est: sed propter id qđ cōtinet videt forma esse: in eodē enim sunt extrema cōtinētis & cōtēti sunt qdē eīm vtraqꝫ termini: sed nō eiusdē: sed species quidē rei: locus autem continentis corporis.

T In eodē sūt extrema cō tinentis & contenti.

Apparet igitur ex hoc: quid sit locus. sunt enim quatuor: quorum locus dignior est vt sit aliquis eorum: est enim aut forma aut materia: aut aliqua dimēsio inter fines: aut finis: si nulla est dimensio præter dimensiones corporis quod est in re. & manifestum est quod impossibile est vt locus sit aliquod istorum: sed propter continentiā videtur esse forma: fines enim continētes & contenti sunt insimul: dicamus igitur qm̄ sunt ambæ fines sed non fines eiusdem: sed forma est finis eius quod continetur: locus vero est finis corporis continentis.

35 V Dicit. Apparet igitur ex pdictis & ex hoc quod dicā qđ sit locus. locus enim si est necesse vt sit vnū quatuor. ſ. aut materia: aut forma: aut ioane: aut dimensio quæ est inter superficies vasis: & hoc intēdebat cū dixit: aut dimēsio inter fines, id est inter superficies cōtinentes locatū. aut vt locus sit ipse superficies continentes. D. d. si nulla fuerit dimēsio &c. t. si non fuerint hic dimensiones tres separate, id est existētes per se: præter dimensiones corporis locati: dicentes enim locum esse vacuum dicunt tres dimensiones esse non in subiecto in quibus subsiciuntur dimensiones corporis. Deinde dixit & manifestum est &c. & intendit per tria. formam: & materiam: & dimensiones quæ dicuntur vacuum: & ipse intēdit declarare etiā cum destructione vnius cuiusqꝫ istorum trium similitudinem inter vnumquodqꝫ eorum: & locum: & vnūquodqꝫ nō existimatur locum esse: & incepit dare causam ex qua existimaī quod locꝰ est forma: & dixit: sed propter cōtinētiā &c. i. sed propter hoc qđ locus existimaī cōtinere: & forma existimaī cōtinere etiā. ſ. superficies corporis locati: qa dicit in diffinitione corporis qđ est illud qđ continet ab vna superficie, aut

X Continere loci & formę differūt.

superficiebus. Deinde incepit dare differentiam inter hunc finem. & finem qui est locus. & dixit. dicamus igitur &c. id est quoniam superficies corporis continentis & superficies corporis contenti licet conueniant quod sunt finis & superficies & continens: tamen non sunt finis eiusdem: quoniam forma est finis corporis & eius terminus: locus autē est finis corporis continentis corpus habens formam.

Sed

Sed ex eo qꝫ mutatur multotiēs manēte cōtinēte cōtentum & diuisum: vt ex vase aqua ipsum mediū esse aliquod videtur spaciū: tanquā aliquid sit præter corpus quod distat: hoc autē non est: sed contingens incidit corpus eorum quæ distant, & quæ se tangere apta nata sunt.

Et propter hoc qꝫ contentū diuisum multotiens continēte mutatur permanēte. Verbi gratia, aqua in vase, existimatur qꝫ est aliqua dimensio inter fines, & qꝫ est aliquid præter corpus quod trāsfertur, & nihil est hic tale: sed cadit in ipsum quodlibet corpus quodcūqꝫ corpus sit corporū quæ trāsferūtur, & nihil est hic tale, & innata sunt tangi.

36 Y Cū declarauit qđ locus nō est forma neqꝫ materia, & dedit; similitudinē ex qua apparet qđ locus est forma, & dissoluit illā: incepit dare similitudinē ex qua apparet etiā qꝫ locus est dimēsio quæ est inter superficies corporis cōtinētis extranei. Verbi gratia, dimēsio quæ est inter superficies vasis, ista enim est opinio magis apparēs: qm̄ primū non est qꝫ aliquid esse in loco est sicut aqua in scypho. sed vtrū locus sit superficies scyphi: aut inane qđ intelligitur inter superficies scyphi habet pertransmutationē, videtur enim qđ significatio vulgaris huius prepositionis in quādo dicit aliud esse in loco: est circa vacuū: qđ vulgus intelligit in vase, & si fuerit demonstratū qđ nihil est vacuum: tūc locus necessario erit cōtinens extraneū: sed quia vulgus nō percepit hoc nō posuit hāc significationē huius prepositionis in, & ideo ista opinio est valde apparēs. Incepit igitur declarare similitudinē sicut diximus: quę facit homines credere locū esse vacuū scilicet tres dimēsiones quæ intelligūtur in vase extra subiectum. Et dixit, & quia contentū &c. id est, & quia corpus quod continet fines cōtinens qui est locus in rei veritate trāsfertur quādoqꝫ sine mānēte nō trāsmutabili in quibusdā rebus p trāslationē corporis: vt accidit aquę quādo trāsfertur a scypho scilicet quādo superficies scyphi permanet sicut erat quādo aqua erat in eo, & existimatur qđ locus est tale scilicet qđ nō trāsfertur per trālationē locati: ideo existimatur qđ locus est vacuū, & dimēsio quæ est inter superficies corporis continētis locatū, & adiuuat etiā hāc existimationē hoc qđ quādo aer exit a vase nullū corpus remanet inter superficies vasis: sicut dicit Ari. post. Deinde incepit cōtradicere huic opinioni, & dixit, & nihil est hic tale &c. id est, & nō sunt hic dimensiones separatæ in vase quæ remanēt vacue posito corpus separatur ab eis, sed cū aliqđ corpus separatur a vase statim cadit in ipsum aliquod corpus quodcūqꝫ sit aut aer aut aqua, & non est hic corpus quod separaī a corpore: ita qđ inter illa sit nō corpꝰ: sed oīa corpora tāgunt se. & nō diuidūtur abinuicē, & hoc apparet de cāteplora, & de alijs qꝫ dixit. Et dicit qꝫ si esset hic dimēsiones i quas caderet corpꝰ locatū cōtigeretve quibet locꝰ esset locꝰ cuiuslibet corporis, & sic ignis nō esset sphā superiori, & terra inferiori. Et cā in hoc est: qm̄ a dimēsionibus abstractis & vacuo nō sūt differētię qbꝰ diuersant: sed natura earū

a In dimēsionibus abstractis & vacuo non sunt differētiæ quibus diuersantur sed natura earū est cōsimilis, idē infra cō. 42.

r 4 est

B est cõsimilis:sines b autẽ corporum diuersantur secũdũ diuersitatẽ naturarũ corporũ,& in eis inuenitur superius & inferius: c & omnia corpora mouentur ad sua vltima propria vt perficiãtur per illa, & vt tangant illa.

b Fines corporũ diuersantur secũdũ diuersitatẽ naturarũ corporũ Idem.1.

Si autẽ aliquod esset spacium aptum natum, & manens in ipso, infiniti vtiq; essent loci:distãte enim aere & aqua idẽ faciet partes omnes in toto:quod nõc omnis aqua in vase:simul autem & locus erit mutandus:quare erit loci alius locus, & multi loci simul erũt:nõ est autẽ alius locus partis:in quo mouetur cum totum vas transmutatur:sed idem:in quod enim est mutatur aer & aqua aut partes aquæ:sed non in quo fiũt loco:quia pars est loci:qui est locus totius cæli.

C

ca. de substãtia or. 1. cæli. 72. 3. cc. 6. &. 72.

c Oia corpora mouẽtur ad sua vltima propria vt perficiantẽ per illa, & vt tãgant illa. Idẽ.1.ce. cõ. &.2. 24 idẽ hic itra cõ. 42. 43. &. 48. & cõ. 69.

Ei si esset aliqua dimẽsio naturata permanens in eadẽ dispositione:tũc loca essent infinita:aqua enim & aer quãdo trãsfertur partes faciũt in toto, ꝙ aqua tota facit in vase, & cũ hoc locus erit trãslatũ, & sic locus etiã habebit alium locum, & erunt multa loca insimul, & locus partis in quo mouetur quãdo trãsfertur totũ vas nõ est alius locus:sed idem:locus enim in quo est aer & aqua, & partes aquæ est ille qui trãsfertur:nõ quia venit in illũ locũ:qui est pars in loco:quia est locus ex toto cælo.

Iste sunt aliæ rationes:ex quibus declarat qđ impossibile est' dimensiones esse separatas per se extra materiã & formã & omnia accidẽtia, sicut existimant dicentes vacuum esse. Et dixit, & si esset hic dimensio naturata, id est, existens per se extra subiectũ, id est, si tres dimẽsiones quibus corpus diffinitur existunt per se sine subiecto. Deinde dixit permanens in eadem dispositione, id est non transmutabilis neq; transmutabilis secũdũ qđ' existimant opinantes hoc. Deinde dixit tunc loca essent infinita &c. id est, quoniã si locus esset dimensiones abstractæ a materia:in quibus dimẽsiones corporis subiscientur contingeret loca esse infinita:cõtinget enim vt totum corpus locatũ, & partes eius sint in loco essentialiter:quoniã si locus sit tres dimensiones:in quibus subiscitur dimensiones corporis, & quælibet pars eius habet tres dimẽsiones:necesse est vt subiectio totius in loco sit admodum subiectionis partis:adeo qđ quãdo aer:aut aqua intrat in vas:subiscietur secundũ tres dimẽsiones in tribus dimẽsionibus vasis scilicet quæ sunt inanes & similiter cõtingit:vt medietas aquæ secũdũ tres suas dimẽsiones subiscíatur in tribus dimẽsionibus quæ sunt medietas dimẽsionũ primi loci, & sic de medietate medietatis, & sic proceditur in infinitũ:ex quo cõtingit loca esse infinita:cũ hoc qđ' cõtingit qđ' dimẽsiones partis subiscíuntur:etiã in dimẽsionibus in quibus totũ subiscitur, & sic erunt dimẽsiones in dimẽsionibus in infinitũ, pars enim indiget dimẽsionibus per se:in quibus existat sicut totũ existit & differt a toto:dimensiones partis quæ sunt suũ vbi:indigent existere in dimẽsionibus totius quæ sunt suũ vbi, & ita qđ' sint diuerse a dimẽsionibus totius. Et hoc intendebat cũ dixit:partes eius &c. id est, quoniã quẽadmodũ secũdum totũ aqua quæ est in vase:indiget dimẽsionibus:in quibus subiscíatur, ita partes quæ indigent dimẽsionibus in quibus subiscíatur: quæ differunt a dimẽsionibus totius:quoniã si dimẽsiones partis in quibus subiscitur essent partes dimẽsionũ:in quibus totũ subiscitur:tũc pars nõ esset in loco per se neq; totũ etiam:totũ enim etiam est pars totius corporis cõtinentis, & illud corpus alterius corporis cõtinentis:ita ꝙ sit pars totius mundi, & cõtinget in dimensionibus:in quibus subiscitur totũ:vt indigeant dimẽsionibus:in quibus subiscíatur, & ille dimẽsiones aliis dimensionibus & sic in infinitum.

37

D

Deinde induxit etiã aliud impossibile, & dixit, & cũ hoc erit trãsita tũ &c. id est, & cũ posuerimus dimẽsiones esse separatas:in quibus subiscíuntur dimẽsiones corporis:cõtinget vt locus mouetur essentialiter & indigeat loco:quoniã cũ vas trãsfertur de loco in locũ, & in eo fuerit aqua:aut aer:cõtinget necesse sicut vas secũdũ totũ mutat locũ: vt dimẽsiones in quibus est aqua in vase mutẽt locũ, & sic locus indiget loco, & cũ trãsfertur ad aliũ locũ:fient in eo aliæ dimẽsiones permanẽtes in vase quæ mouẽtur per motũ eius, & sic cõtingit vt in vase sint loca infinita:quia crescũt in vase per motũ, & totum remanet:quia aqua remanet. & similiter cõtingit etiã in partibus aquæ. Et hoc intendebat cũ dixit, & locus partis in quo mouetur quãdo trãsfertur totũ vas nõ est alius locus, & similiter partes loci, & cõtinget vt cũ eo trãsferatur dimẽsiones:in quibus subiscíatur aqua, & partes aquæ in vase & cũ trãsfertur cõtinget vt dimẽsiones quæ sunt in vase:subiscíantur in dimẽsiones:ad quas trãsfertur vas, & sic locus mouebitur per se, & erũt multa loca insimul. Deinde dixit locus enim in quo est aer &c. id est, dicimus enim secũdũ nostrã sentẽtiã ꝙ vas in quo est aer:aut aqua: aut partes aquæ est illud qđ' trãsfertur per se, & aqua existit in vno loco qui est vas:nõ quia aqua:aut partes eius trãsferũtur per se:per trãslationẽ vasis ita qđ' sint in loco qui est pars loci:ad quẽ trãsfertur totũ vas:qui est pars loci totius mũdi. Et hic sunt multa impossibilia manifestiora istis quæ sequũtur expositione dimensionũ separatarũ:ꝙ post dicet Aristo. quãdo loquetur de vacuo:sed ista impossibilia quę hic dixit:sequũtur ex positione dimẽsionis separatæ:nõ secũdũ ꝙ est dimẽsio separata:sed secũdũ qđ' ponitur locus. Et alex. dicit in hoc capitulo qđ' est valde difficile, & exponit ipsum duabus expositionibus:dixit enim qđ' cũ dixit Aris. aqua enim & aer quãdo trãsfertur &c. forte intẽdit:quũ si locus esset dimẽsio:contingeret vt partes aquæ qñ aqua trãsfertur:agerẽt illud qđ' agit aqua quæ est in vase qñ vas trãsfertur, id est, qñ dimẽsiones in quibus partes subiscíatur debẽt transferri cũ ipsis partibus sicut cõtingit si aqua esset in vase in dimẽsione:vt dimẽsio in qua est trãsferatur cũ vase, & dicit qđ' similitudo inter hæc duo quæ fecit cõsecutionẽ est:quia vtrũq; est pars totius, & pars nõ movetur per se scilicet qñ aqua quæ est in vase est pars cõgregari sicut pars aquæ trãslate est pars totius aquæ, & cũ illud qđ' contingit in vtraq; est idẽ, & vas quãdo trãsfertur, & aqua existit in eo trãsfertur cũ eo dimẽsio:in qua est aqua & cõtingit vt subiscíatur in alia dimensione, ita ũ de omnibus partib' cuiuslibet moti, & cũ ita sit:quod cũq; corpus

E

F

G prima expositio Alexãdri.

trãsfertur:necesse est vt per trãslationẽ eius trãsferãtur dimẽsiones ptiũ eius,& subijciãtur in dimẽsionibus loci ad quẽ trãsferũtur,& sic in illo loco cõgregãtur duæ dimẽsiones vni parti, & similiter de aliis partibus,& deinde quãdo secũda trãsfertur:trãsferuntur cũ vnaquæque parte duæ dimẽsiones,& subijciẽtur in tertia dimẽsiõe & sic vna pars in secũda trãslatione scilicet in secũdo loco, habebit dimẽsiones tres, & sic quãtomagis corpus mouebitur in loco:tanto magis habebit dimẽsiones,& sic vna pars habebit dimẽsiones infinitas insimul. Secunda expositio est,& est manifestior:vt dixit,& est vt cõtradicto sit de partibus corporis qd' est in vase tantũ:hoc enim manifestũ scilicet qd si locus sit dimẽsio qd' necesse est cũ aqua quæ est in vase:per trãslationem vasis trãsferatur dimẽsio quæ est in ipso:ex quo sequitur:vt aqua quę est in vase habeat loca infinita,& hoc licet dixit est manifestius licet aquã quiescere essentialiter in vase & moueri per accidẽs quã partes esse in toto hoc modo,& etiã prima ratiocinatio non sequitur nisi postquã ponitur partes moueri per accidens,& forte hoc nõ concedetur nisi post concessionem eius quod est locus esse cõtinens:qui vero ponit dimensionem quæ est inter superficies continentis esse locũ:opinatur partes esse in loco essentialiter. Et ideo videtur quod nostra positio est recta:quia est fundata super hoc quod partes sunt in loco essentialiter,& hoc sequitur ex sermone eorum, & impossibile ad qd̃ induciturest etiam manifestum:scilicet quodvnũ translatum trãsfertur in locis infinitis,& secundum hanc expositionẽ induxit aquam in vase:vt appareat quod contingit eis quod pars,debet esse in loco essentialiter:sicut aqua in vase est in loco essentialiter.

Secũda expositio eiusdem.

Laudat expositionem propriam.

Et materia autem videtur vtiq; esse locus:si in quiescẽte aliquis concederet & separato:sed continuato:sicut enim si alteretur hoc quidem vtiq; nunc album est:olim autem nigrum, & nunc quidem durum:olim autem molle:vnde dicimus aliquid esse materiam,& sic & locus per hanc quãdam videtur esse phantasiam:propter id quidem: quoniam quod erat aer: nunc hic aqua est:locus autẽ quia vbi erat aer:nũc hic est aqua.

H

Materia neq; diuisa est a re:neq; cõtinet rem.

Sed materia quidem:sicut dictum est in prioribus:neq; diuisa est a re:neq; continet rem:locus autem vtrumq;.

Et existimatur quod materia etiam est locus: quando consideratio fuerit posita secundum hoc quod in quiescente est aliquod transmutabile, absque eo quod separatur: sed remanet continuum:vt in vase,sit aqua, & non mouetur vas: & transmutatur aqua,& non est, separata a vase: sed continuum eo,& fiet aer absq; eo quod separantur:sed remanente cõtinuo,& quemadmodum in alteratione est aliquid:quod nũc est album,& prius fuit nigrum,& etiam quod nunc est durũ, & prius fuit molle:ex quo dicimus materiam esse aliquid:similiter existimamꝰ locũ esse hoc modo imaginatiõis: sed illa existimaꝰ ꝓpter hoc qd̃ illud quod fuit aer:est nũc aqua: locum vero existimamus esse:qa vbi fuit aer; illic nunc est aqua.

Et materia sicut diximus superius nõ est separata a re: neq; continens ipsam:in loco vero est vtrumq;.

Cũ posuit qd' locus videtur aliquod quatuor: & qd' nõ est aliquod triũ,scilicet forma:aut materia:aut dimensio inter vltima corporis cõtinentis: & dedit similitudines quæ faciunt existimare vnũquodq; eorum:& primo dedit similitudinem quæ facit existimare locum esse formam:& quæ facit existimare locum esse vacuum:incepit etiam dare similitudinem quæ facit existimare ipsum esse materiam.

Et dixit:& existimaꝰ materia esse locũ.i.& similitudo quæ est inter motũ translationis & motũ trãsmutationis quæ est generatio & corruptio est:quoniã virũq; indiget aliquo in quo fit transmutatio: & ideo existimatur qd' illud in quo est trãsmutatio secundum generationẽ & corruptionẽ qd' est materia fit subiectũ translationis, scilicet locus:& hoc existimatur qñ aliquod corpus transmutaꝰ in aliud in vbi quiescẽ abscp eo quod separatur ab eo: sed remanet continuũ cũ illo vbi:vt aqua quę in scypho quæ transmutatur in aerem absq; eo quod vas mouetur:& absq; eo quod aqua diuidatur a vase: quoniã subiectum istius transmutationis est indiuisum cũ vase:facit existimare ipsum esse locum.

Deinde dixit & quẽadmodũ in alteratione &c.i.& illud quod monuit nos ad credendũ materiã esse:& locũ esse:est consimile. illud enim qd' mouit ad nos credendũ materiã esse est subiectũ esse in alteratiõe: q̃ quẽadmodũ in alteratiõe:aliquod est super qd' succedunt sibi duo cõtraria. Verbi gratia,albedo & nigredo & duricies & mollicies:itaq; in aliqua hora est albũ:& in alia nigrũ:& similiter in transmutatione q̃ est in substantia:& est aliquod subiectum vt in transmutatiõe aquæ in aerem:& aeris in ignem,& similiter existimauimus per motum translationis locum esse:locus enim ita se habet in motu translatiõis sicut materia in motu secundum substantiam:& subiectum in alteratiõe,& hoc intendebat cum dixit:ita existimauimus locum esse &c.

Et cũ dedit similitudinẽ inter causam facientẽ opinari locũ esse materiã dedit differentiã:& dixit:sed illã &c.id est & differẽtia inter has duas transmutationes quoniã transmutatio quæ induxit nos ad credendum materiã esse:est transmutatio a quæ est in substãtia:trãsmutatio aũt quæ induxit nos ad credendũ locum esse est transmutatio in loco. & hoc intẽdebat cũ dixit.qm illud quod fuit aer est materia aque,id est quia trãsmutaꝰ & transfertꝰ de forma aeris in formã aquæ.

Deinde dixit signum declarationis quod materia est aliud a loco:& est quoniã materia non separaꝰ a re:neq; cõtinet ipsam: locus vero separatur & continet. ergo in secunda figura:locus non est materia.

Si igit nihil triũ est locꝰ:neq; species:neq; materia:neq; spaciũ aliquod:sed semp est alterũ præter id quod rei distãtia: necesse est locũ esse reliquũ de q̃tuor:cõtinẽtis terminũ corporis: dico aũt contentũ corpus qd' mouet secundũ loci mutationẽ.

Et cũ locus nõ sit forma:neq; materia neq; dimensio: quoniam

38 a Trãsmutatio i substantia fecit nos cognoscere materiã.Idẽ primo phi.63. prio ca. de substãtia or bis.8,meta. 4. &. 12.c. 12.met.10. prio.ce.20.

b Trãsmutatio i loco fecit cognoscere locũ. idem supra ti.c.3.&. 8. meth.c. 12.

39 Idẽ hic ifra ti.cõ.61.& supra.t. cõ. 1

32. c Materia non separaꝰ a re neq; cõtinet ipam. Idẽ.3. phi. 63.& q̃ ibi Idẽ prio de aĩa.c.90.

L

Locꝰ ẽ vltimũ continentis corporis.

niã si fuerit dimensio continget: vt sit hæc alia dimẽsio a dimẽsione rei translatæ: sequitur vt locus sit residuũ. iiij. quod est vltimum corporis continentis: scilicet quod continet corpus contentum: quod innatum est moueri motu translationis.

39 Cum posuit hic quatuor quasi contradictoria naturaliter: & destruxit tria eorum: dixit. Cum igitur locus &c. id est quoniã si locus fuerit dimẽsio quæ est inter superficies vasis necesse est vt sint hic dimensiones separatæ aliæ a dimensionibus corporis translati qd' subit' in loco: quod est impossibile: cõtinget enim ex hoc vt sint dimensiones separatæ: & alia impossibilia quæ dicẽtur apud sermonẽ in destructione vacui. Et iste sermo est hypotheticus diuisiuus. sed illa quæ ponuntur in eo non sunt contradictoria sibi naturaliter: & ideo existimatur esse probabile. & quod non vtitur ipso nisi ad confirmandum demonstrationem super quam sustentatus est: quæ est congregatio illorũ existentium in loco in continente: & quia conuertuntur adinuicem.

Quõ sylogismo hypothetico vti possim' ad cõfirmãdũ. vide. 2. ph. cõ. 3. & pri. priorũ in digressiõe. p. propria de sylogismo hypothetico.

Videtur aũt aliquid magnũ esse: & difficile accipi quidẽ loc cõ: & propter id quod apparet esse materia & forma: & propter id quod in quiescẽti & continenti sit transmutatio eius quod fertur: contingere autem videtur esse spacium mediũ aliquod aliud a motis magnitudinibus: proficit autem & aliquid aer apparens incorporeus esse: videtur autem nõ solum terminus vasis esse locus: sed & medium tanquam vacuum.

Et existimatur quod comprehendere locum est maximum & difficile: & hoc quod apparet in eo de materia & forma: & quia translatio translati est in continẽte: & ipsum est quiescẽs. vnde & apparet hic esse aliam dimensionem aliquam aliam a dimensione quãtitatum mobilium: & adiuuat hoc aliquantulum aer qui apparet esse nõ corpus: & ideo facit apparere qd' locus non tantum est vltimum vasis: sed cum hoc illud quod est in medio ita quod sit vacuum.

40 supra. 1. c. 31 Cum promisit dare diffinitionẽ de loco: ex quo apparet natura loci: & per quã dissoluantur quæstiones accidẽtes in eo: & apparet causa difficultatis in cognitione substantiæ eius: & secundum quam cõueniat omnibus existentibus in loco: & iam apparuit quod primum continẽs est illud per quod cõuenit oĩbus existẽtibus in loco p se: & declarauit similitudinẽ q̃ est inter cõtinẽs & materiã & formã: & similitudinẽ ex qua existimat locũ esse materiã: incepit declarare qd' ista similitudo q̃ est inter continens & ista est causa difficultatis & cognitionis loci.

2 Et dixit. & existimat &c. id est ꝓpter similitudinẽ quã diximus esse inter ipm & materiã & formã: & propter hoc etiã qd' quædã corpora trãslata trãseant in cõtinente quiescẽte vt aqua in scypho quiescẽte: & ideo existimat hæc esse dimẽsiões separatas inter superficies scyphi: & q̃ ille dimẽsiões sunt locus. s. lõgitudo & latitudo & ꝓfundũ q̃ imaginant illic: quoniã si superficies vasis corrũperentur apud exitũ aquæ non

nõ facerent apparere qd' inter superficies eius esset inane: & ideo non existimatur hoc in columna quę transfertur in aqua de loco in locum.

Deinde dedit aliam causam quam nondum dixit: & est quia aer qui est in vase est insensibilis: & est causa fortis: quoniã propter hoc quando aqua extrahitur a vase existimatur quod vas est vacuum: & dixit: & adiuuat hoc &c. & est sermo manifestus.

Est autem sicut vas locus trãsmutabilis: sic locus vas immobile est: vnde qñ in moto mouetur & mutat' intus vt in flumine nauis tanc̃ in vase vertitur magis quã in loco continenti. vult autem immobilis esse locus: vnde omnis magis fluuius locus est: quia omnis immobilis est: quare continentis termini immobilis primum locus est.

M Vult autem immobilis esse locus.

Et quemadmodum vas est locus translatus: & similiter locus etiam est vas immobile: & ideo cum fuerit aliquod continens intra quod mouetur: & transfertur in aliquo moto. Verbi gratia nauis quæ mouetur in flumine: tunc continens apud ipsam quasi vas non quasi locus: vnde necesse est vt locus sit immobilis: & ideo si omnino fuerit flumen secundum totum est dignius vt sit locus: quia totum est immobile: vltimum igitur continentis immobile primum est locus.

Diffinitio, plecta loci.

41 In diffinitiõe loci aliã differẽtiã ponit inter ipm & vas: & est qñ vas est cõtinẽs & mobile essentialiter. locus vero est cõtinẽs immobile nisi p accidẽs. D. d. & ideo cũ fuerit aliqd' cõtinẽs intrinsecũ qd' mouet in aliquo mobili vt nauis. tunc continẽs ita habebit se apud ipsum: sicut vas: nõ sicut locus. i. & qz locus est immobilis essentialiter. ideo qñ locus fuerit intra aliqd' & illud intra qd' est. s. in quo est mouet etiã: vt nauis q̃ mouet intra flumen per motũ fluminis: tunc nõ dicemus quod illud cõtinens habet se de cõtento: sicut locus: sed sicut vas. D. d. ergo necesse est vt locus sit immobilis. id est & si hoc sit manifestũ de loco necesse est vt locus sit immobilis essentialiter. Et ideo melius est si dixerimus q̃ flumen est locus nauis: dicere quod totũ flumen est dignius hoc q̃ continens nauẽ: qm̃ flumen secundũ totũ est immobile. non enim est mobile nisi secundũ partes. Et significat quod locus non mouet essentialiter: sed quod locus est illud ad qd' mouetur res & quiescit in eo: & si aliquid mouetur ad motam rem: tunc motus eius esset ociosus: & hoc apparebit in alijs locis. Et cum dedit hanc differẽtiam dedit diffinitionem in qua perficiuntur omnes differentiæ determinantes naturam loci: & dixit. vltimum igitur continentis &c. & intẽdit per vltimum superficiem continentem: & per primum superpositam corpori, primũ igitur est differentia per quã differt continẽs æquale ab inæquali: & per hoc quod dixit immobilis essentialiter distinguitur finis extremes a fine naturali, scilicet quæ est similis locato.

Documentum.

N Si aliqd mouet ad motam rẽ: tũc motus eius esset ociosus.

Et propter hoc medium celi, & vltimum ad nos circularis loci mutationis videtur esse: hoc quidem sursum: illud vero deorsum:

O

deorsum: maxime omnib⁹ proprie: quia hoc semper quidem manet: circuli autem vltimum similiter se habens manens est. quare quod leue est quidem fertur sursum natura: quod vero graue est deorsum: quod quidem est ad mediū continens deorsum est & ipsum medium: quod vero ad vltimum sursum est & ipsum vltimum: & propter hoc videtur planum quoddam esse sicut vas locus & cōtinēs: amplius simul cum re quodam modo est locus: simul enim fines sunt & locus.

Et propter hoc opinantur oēs homines qđ medium cæli & vltimum motus circularis est locus: hoc autem superius: hoc vero inferius principaliter: & hoc est: quoniam hoc est semper permanens: & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione. cū igitur leue est translatabile naturaliter ad superius: & graue ad inferius: tunc inferius est vltimum continens quod est versus medium & ipsum mediū: & superius est vltimū cōtinēs qp est versus extremū: & ipm extremū: & ideo existimaē qp locꝰ est aliqđ planū: & q̄si est vas cōtinēs & etiā locꝰ & res sunt insimul: fines.n. & finitū apud ipsas sunt insimul.

Cō posuit qp locꝰ nō mouef essentialr: dedit sup hoc rōnē famosam.

42 Et dixit. & ꝓpter &c. & intendit per medium cœli medium mundi: & p vltimū motus circularis concauum orbis lune. D.d. hoc autem superius. i. vltimus motus circularis motuum orbium: qui est orbis lune. D.d. hoc ꝙ inferi⁹ & intēdit mediū mūdi qp est locꝰ terrę. Et dixit principaliter & vere qm̄ hic duo loca sunt superi⁹ & inferi⁹ simpliciter: qđ nō est ita de loco aquæ & aeris. locus.n. aquæ est inferius etiā: sed non simpliciter: & sic aeris locus est superius: sed nō simpliciter. D.d. quia illud est permanēs & intendit medium verum mundi. D.d. sed illud est permanens in eadē dispositione. i. qđ nō pōt trāsferri ad inferius neq; ad supius: & si mouef circulariter. Et iste syllogism⁹ est ex duab⁹ affirmatiuis in secūda figura: & cōponitur sic. Superius debet esse fixū. Et vltimū circulationis est fixū. ergo superius est vltimum circulationis.

Et pōt dici ad hoc. qm̄ quia ratio nō est famosa nō curat vti in hoc duabus affirmatiuis in secūda figura. Et potest dici ad hoc etiam qđ propositio maior cōuertitur qū addit ei hoc. s. vt fixū sit in maximo superiori: qm̄ tūc syllⁿ cōponit sic. Superi⁹ simplr est fixū qp est i vltimo superiori. Et fixum qđ est in vltimo superiori est vltimū in circulatione. Ergo quod superius est simpliciter est vltimum in circulatiōe: & simpliciter dicit de inferiori. s. qp cū addit ei qđ est vltimo inferiori: tūc conuersio erit vera. Et quia vere diffinitiones debēt cōuenire oibus ꝓbus rei diffinite: incepit declarare quomodo ista diffinitio loci cōuenit duabus speciebꝰ loci. s. superiori & inferiori: & dixit: cū igitur leue &c. i. cū igitur leue trāsferf naturaliter superi⁹ & trāsferf naturaliter ad finē cōtinētē: ergo supi⁹ est finis cōtinēs. Et existimaē qp ista conclusio est vtis: & in tertia figura qp nō oportet. Sed ista cōclusio est vtis. qa minor conuertitur vniuersalis affirmatiua. vñ syllⁿ cōponit sic in prima figura. Superius est id ad quod transfertur leue naturaliter. Et illud ad quod transfertur leue naturaliter est finis vltimæ circulationis. Ergo superius est finis continens qui inæquatur corpori vltimo. Et similiter concluditur qp inferius est finis aquæ. scilicet cōcauum aquæ: & dicit. & medium: qm̄ graue nō quærit hūc finē. scilicet finem aquę nisi secundum qp est mediū totius: nō secūdum quod est finis aquæ: & sic nō tūc tota moueretur ad aquam vbi esset finis eius: sicut totū mouef ad magnetē vbicūqp fuerit: & hoc nō sentif de aqua. & sermo de hoc erit perfecte in libro de cælo & mundo. hic enim loquitur de loco cōmuni vniuersali omnibus corporibus naturalibus. Deinde dicit & ideo existimatur qp locus est &c. & quia corpora transferuntur naturaliter ad vltima. scilicet ad superficies continentes ipsa: & quiescunt in eis secundum cōuenientiā & similitudinem: necesse est vt locus vltimus sit: & quasi est vas continens non inane quod est inter vltima. non em̄ est conuenientia inter inane & corpus: a neq; in eo sunt differentię q. bus diuidatur in superius & inferius. Deinde dicit & etiā locus &c. & forte intendit qm̄ locus & locatū sunt relatiua: & relatiua sunt insimul. & cū alterū auferatur: auferetur & reliquū. & hoc non inuenif nisi in loco qui est finis. finis b enim non inuenitur nisi quando inuenitur illud: cuius est finis & deficit per suum defectum: & si locꝰ esset inane nō esset necessarium in suo esse locatum esse: & tunc inueniretur locus sine locato. Et forte inducit per hoc rationem qua declarat qđ locus debet esse permanens cum permanentia corpus in eo.

Locꝰ aque est ifer⁹ sed P

si simplr, & locus aeris est superius: sed nō simplr. idē. 4. cxli. 26. Solutio. 1. Solutio. 2. Quādo ꝓ pō maior cōuertitur possum⁹ ar ꝓcere ex ambabus

affirmatiuis in secūda fig. Idem supra cō. 33. Idem 2. phy. 23. Solutio. a In vacuo nō sunt differētie ꝗbꝰ diuidatur i superius & inferius. Idem supra 36. Q & infra. 64 & 65. Prima expositio. b Finis nō inuenif nisi qñ inuenif illud: cuius est A finis. Cōsule infra t. c. 107.

In quo ostendit qualiter aliquid sit in loco. CAP. II.

CVi quidem igit̄ corpori inest aliqđ extra corpus cōtinēs ipm: hoc in loco est: cui vero nō minime: Vñ & si aqua fiat huiusmodi: partes qđē mouebuntur ipsius: cōtinent em̄ sibñ nuicē: om̄eaūt est tanqp qđ mouebit: & tanquā nō: sicut qđē em̄ totū simul locū non mutat: circulariter aūt mouebit: partiū em̄ hic locus est: & sursum qđē & deorsum nō circulo aūt: q̄dā alia verò & deorsum & sursum q̄cūqp hñt dēsitatē & raritatē. Dicamꝰ nūc igitur qp quodlibet corpꝰ extra qđ est aliqđ corpꝰ qđ cōtinet ipm illud corpꝰ est in loco: & quodlibet corpꝰ extra qđ nō est aliud corpus nō est in loco. Et iō si posuerim⁹ aquā esse huiusmodi: tūc ꝑtes ei⁹ ēnt mobiles: q̄dā em̄ ēnt cōtinētes quasdā: ipsa verò secdm totū quodāmō est mobilis: & quodāmodo immobilis: qm̄ secdm qđ est totū nō trāsmutat insimul locum & alio modo mouetur circulariter: iste em̄ locus est locus partium & quę dā mouentur superius & quædā inferius non circulariter: & quædā superius. & est omne quod habet densitatē & raritatē. 43

CVm declarauit quod locus est primum continens: & declarauit prius quod non omne corpus est cōtentum: quoniā si ita esse esset infinitū

Universidad de Deusto
Biblioteca

infinitum esset in actu: sequitur ex istis duobus vt non sit omne corpus scd'm totū in loco essentialiter: sed illud extra quod est corp⁹: illud autem extra quod non est corpus non est secundum totum in loco essentialiter: & ista est dispositio totius scilicet quod non est in loco essentialiter: cum nihil sit extra ipsum: & ideo dixit, dicamus nūc igitur &c. Deinde incepit declarare quid sequitur ex hac positione scilicet quod omne extra quod nihil est non est in loco secundum totum. & ideo dixit: & ideo si posuerimus totum &c. id est, propter hoc si ponerimus totum esse aquam: tunc aqua non esset in loco secundum totum: et esset immobilis secundum totum: & tunc partes eius necessario moverentur in loco cum essent contentæ. & ideo partes mundi possint moueri motibus tribus motuū scilicet quoniam quædam partes mouentur circulariter: & quędam superius: & est omne in quo est raritas vt aer & ignis: & quædam inferius: & est omne in quo densitas est: vt aqua & terra.

B Digressio vtrū octaua sphera sit in loco.

Ergo dispositio in toto manifesta est: & non accidit in ea quæstio & similiter non accidit quæstio in spheris contentis de numero sphærarum cælestium: in sphera autem octaua non contenta: si non accidit ei motus proprius: & tot⁹ orbis qui movetur motu diurno accidit in eo magna quæstio: quū manifestum est ipsum moueri: & cum omne motū sit in loco necesse est vt totus orbis sit in loco. ergo sumus inter duos aut ponere quod aliquod motum non est in loco: aut ponere quod locus est inane & dimensio. Ioannes vero propter hoc obedit huic: scilicet locum esse & dimensionem & vacuū. Non finem continentem vt dicit Arist. licet apud ipsum non possit inane separari a corpore: quia dicentes vacuum esse sunt bipartiti. alij enim dicunt ipsum separari a corporibus: & alij non quorum est Ioannes grammaticus. Aristoteles dicit: cum hoc post. quod celum & anima sunt in loco per accidens: & in hoc dubitauerunt omnes expositores. Themistius vero dicit respondendo quod corpus cæleste non est in loco secundum totum: sed secundum partes scilicet secundum orbes quos continet maximus orbis: sicut est dispositio in toto mūdo. fingit enim quod causa in hoc est: quoniam corpus cæleste non est mobile secundum totum sed secundum partes: & apud ipsum partes celi sunt in loco: quia cōtinent suas partes: sed quia corpus altissimum. Verbi gratia, orbis stellarum fixarum non continetur ab aliquo concesso quod hoc corpus est in loco propter suas partes intrinsecas tantum scilicet quæ sunt in concauo eius. Iste enim partes mouentur circa conuexum. scilicet cōuexum corporis circa quod reuoluuntur quasi circundet ipsas licet sit intra. Et hoc idem contingit toti orbi quatenus mouetur motu diurno. scilicet quod est in loco secundum partes quæ sunt in concauo: si diximus quod motus stelle est alius a motu orbis. ergo melius est dicere quod totum corpus cæleste est in loco sicut dicimus in corpore vltimo. scilicet secundum partes quæ sunt in concauo: aut dicamus ipsum esse in loco vtroq; modo. scilicet quia partes eius sunt in loco præter vltimū. & quia partes concaui sunt in loco si posuerimus quod motus diurnus est totius orbis essentialiter: & non stellaris: & hoc est necesse secundū scientiā naturalē. Et in hoc qd' dixit Themistius sunt cōnes non modice: quū quō dicit sphera moueri scd'm oēs ptes: & nō mouet secūdū totum:

Oō. Ioānis grāmatici. Improbatio prima. Secūda rō. infra. t. cō. 45

C

Oō. themistij quā et requiras. 6. ph. c. 85. & 8. phy. c. 67.

Prima rō cōtra Themistium.

Secūda rō.

D

motū: & totū nihil aliud est q̄ partes. Et etiā videm⁹ Arist. in vltimo sexti a q̄n loquit de qōne zenonis de motu spherico: ponere sphęrā moueri scd'm totū & scd'm partes: et q̄ scd'm totū mutat loca diuersa scd'm formā tm. scd'm aūt partes scd'm formā & subiectū vt in illo declarabit: nihil est igit hoc qd' dicit Themistius q̄ cā in hoc q̄ sphęra non est in loco simplr est: quia mouet secūdū partes nō scd'm totū.

Totū nihil aliud est q̄ partes. 8. phy. c. 17. a 6. phy. tex. c. 85.

Obiectio p themistio Solutio.

Si igit aliq⁹ dixerit q̄ hæc est intētio Arist. cū dixit: scd'm em quod est totū &c. Dicem⁹ ad hoc q̄ cū dixit, scd'm em q̄ est totū nō erāt mutat loca: nō intēdit corpus qd' mouet circulariter. sed intendit totū mūdū: & cum dixit: de alio mō mouet circulariter intēdit q̄ toti attribuitur mot⁹ circularis, ꝓpter quasdā partes. s. corpora cælestia sicut attribuit ei rect⁹ mot⁹, ꝓpter motū elemētorū quæ sunt etiā quædam partes eius. D. d. iste em locus est locus partiū. s. locus eius qd' mouetur circulariter: cū illud qd' mouet circulariter est pars totius locus enim simplr corporis qd' mouet circulariter est locus el⁹ partiū: sicut videtur Themistium intelligere ex verbis Arist. Et etiā scd'm expositionē Themistij: cū Arist. dicit: q̄ cælū est in loco p accidēs: intēdit: quia alterū cælorū est in loco. s. orbium: & illud qd' apud Aristo. attribuitur alicui ꝓpter suam partē: est aliud ab eo qd' attribuit alicui p accidens & ideo osb⁹ expositorib⁹: vt dicit Themistius: displiciet: vt cælū sit in loco p accidēs & dicūt ipsum esse in loco scd'm ptes. Themistius vero dicit q̄ Arist. vtitur hic illo qd' est p accidēs large de eo qd' est cōmune ad accidēs & ad ptē. & hoc deberem⁹ dicere si non inuenirem⁹ aliquē modū vnū scd'm quē diceremus cælum esse in loco per accidens: oēs igitur homines vt apparet de eis nō potuerūt intelligere verba Arist. nec.

Quarta rō in Themistium. Illud quod apud Aristo. attribuit alicui ꝓpter suam partem est aliud ab eo qd' attribuitur alicui p accidens. idem. 5. ph. con. primo. Auēpace hispani opinio. G

Auēpace vero respondit in hoc loco sic: quū sphera scd'm qd' est sphera non est in loco: quia aliquid extrinsecum continet illā: & q̄ hoc propriū est corpori recto nō corpori rotūdo: & locus sphęræ qui fingit ab isto scd'm q̄ est sphera est cōnexum cētri circa qd' reuoluit. quasi igitur locus eius est superficies conuexi qd' cōtinet sphera: et est quodammodo continēs spheram. Et nititur dicere q̄ diffinitio quā indixerit Arist. in loco: quoniā est continens diuisum a re debet intelligi in corporibus rectis ab extrinseco & in rotundis ex intrinseco. Et dicit quod causa in hoc est: quū corpus rotundum finitur per se: & corpora rectarū dimensionum finitur per aliud: & ideo corpora recta. s. elementa indigent in hoc q̄ finiantur rotundo. rotundum vero nō indiget corpore extrinseco: & causa in hoc est: quū linea rotūda est perfecta & non potest recipere additionem aut diminutionem. linea vero recta est diminuta. Et scd'm hoc qd' sphera erit in loco simpliciter & essentialiter sicut erunt corpora recta: & omnis sphera spherarum cælestium quam continet alia sphera habebit hoc per accidens: & secundū hoc omne corpus simpliciter erit in loco essentialiter: & videtur mihi quod hoc qd' narrauit Auēpace est opinio Alpharabij. Alpharabius em est qui ponit se contradicentem quæstionibus Ioannis. Et vna illarum quæstionū est ista quæ inuenit in libris nostris: sicut inuenitur ex verbis Auēpace: & non incidit in manus nostras. Et cum ita sit hoc quod dicit Arist. quod omne corpus extra quod nihil est: non est in loco: & quod omne corpus extra quod est aliquid: est in loco: esse falsum.

sum. apparet enim ex sermone eius in hoc loco quod corpora naturalia apud ipsum sunt tribus modis. est enim modus qui est in loco essentialiter. scilicet corpora recta: & modus qui est in loco per accidens & hoc est corpora rotunda: & modus qui est in loco proter suas partes: & hic est totus mundus. scilicet corpus cōpositū ex corporib⁹ simplicib⁹ quinq: & totū hoc manifestum est ex suis verbis. Nos autem reuertamur & dicamus: quoniam cum sit notum per se: quod locus secundū q̄ est locus est æqualis locato: manifestum est q̄ superficies conuexi concauæ

Auer. solutio & tertia Iprobatio.

tri spheræ non est locus simpliciter. non enim est æqualis nisi superficiei concauæ: non omnibus superficiebus sphæræ: & locus est æqualis locato: quia omnes superficies eius sunt æquales olbus superficiebus

H

Bqualitas dicit duob⁹ modis.

locati: æqualitas enim dicitur duob⁹ modis: dicitur enim secundū cōtinētiā & sc̄m hoc dicitur q̄ circulus est æqualis figuræ rectorū laterū: & dicit etiā qñ duo æqualia habent mensurā cōmunem qua mensurantur: & sc̄m hoc dicitur corpus esse æquale corpori & superficies superficiei & ista æqualitas non est vera de loco nisi inane esset: æqualitas igit̄ propria loco est æqualitas secundum cōtinētiā: ex hoc igit̄ apparet manifeste q̄ sphera sc̄m q̄ est sphera nō est in loco simplr nisi accidat ei hoc sicut accidit spheris cælestibus: quas continet alia sphæra extrinseca. Et hoc apparet etiā ex hoc: qm̄ primū notū est de loco

Quarta.

q̄ collatio rei ad ipsum est sicut collatio cōtenti ad cōtinēs: sicut dicimus q̄ aqua in scypho nō est sicut collatio totius ad partē: sed dicere sphæram esse in cētro est sicut dicere totū esse in pte nō sicut dicere aquā esse in vase: & ideo si cōnexū cētri dicat esse cōtinēs. s. sphæram: et ideo illud extremū dicat esse cōtinēs erit sc̄m æquiuocationē: ga in altero sunt verae ꝓprietates loci est em̄ cōtinēs & æquale: & res est in eo sicut aqua in scypho: hoc igit̄ totū totū demīt veritatē opiniōis Ari. & falsitatē ꝓ

Opinio ꝓpria.

q̄ intēdit Auerpace: & q̄ impossē est exponere verba Ari. ita & diffinitio quā induxit de loco sit cōis corpi simplici & rotūdo. Nos autē dicamus qm̄ cum sit fixum sc̄m totū necesse est vt hoc mō sit gesticulatio: & ga ges est ei pp quietē centri q̄ est in terra: & ges est: ga est in loco eēmaliter. iō dicit cælū esse I eodē loco & nō trāsmutat ab eo p accīs. i. ga centrū ei⁹ est in loco essentialr: & hoc est intētio sermonis Aristotelis cētris: q̄ cælū est in loco p accīs. vtrū vero dicat moueri in eodē loco in quo ē p accīs: cū nihil sit extra ipm sc̄m ptes aut sc̄m totū declarabit cū Arist. declarauerit ipm moueri sc̄m totum: & mutare locum in quo est p accīs in forma ei⁹ nō in materia. est igit̄ motū p se & quies in suo loco p accīs. s. pp cētrū q̄ est in loco essentialr. oē em̄ quod inuenit in aliquo p accīs: inuenit in eo pp aliquā hās illud p se: & hæc est intētio eius cū dixit & de qualibet corpore cōtinente: ipm vero se cūdū totū quodāmō est mobile &c. & sc̄m hoc erit opinio Arist. q̄ oē corp⁹ est in loco: & q̄ oē motū est in loco: sed istorū quoddā est in loco p accīs & quoddā est in loco p se: & secūdum hoc diuidit motū: qm̄ aliud mouebit in loco essentialr: & aliud mouebit in loco p accīs apparet igit̄ ex hoc q̄ oē corp⁹ attribuitur loco in motu & quiete aut per se aut p accīs: & q̄ nullū corp⁹ est quod nō est i loco: sicut Alexander intēdebat in expositione loci huius vt post videbit. Et apparet ex hoc q̄ corpa attribuunt loco trib⁹ modis p se & p accīs: & sc̄m partē vt

I

Oē q̄d inuenit in aliquo p accīs inuenit i eo pp aliquod habēs illud per se. cōstat infra c. 67. & primo celt. t. con. 14. & 62.

vt intēdebat Ari. & q̄ oēs expositores nō potuerūt attingere hāc expositionē & q̄ Auerpace dimīsit sermonem Ari. & errauit multum. Sed quæritur super hoc si corpus celeste in loco per accidens. ergo mouet per accidens. declarabitur enim in hoc lib. q̄ est primum mobiliū simpliciter: & sic illud q̄d est per accidēs erit prius illo q̄d est p se. Ad hoc autem dicendum est q̄ illa quæ mouentur per se indigent aliquo quiescente circa quod mouentur. vt declarat Ari. in libro de motibus animaliū localibus: & hoc quiescēs forte erit locus per se: quādo fuerit continens rem motā: & forte erit locus per accidens quādo nō fuerit cōtinens rem motā in omnibus partibus: sicut est dispositio in corporibus celestib⁹. ergo locū esse per se nō est de necessitate essendi rem motā per se: sed dignius est vt sit de necessitate essendi quietē naturaliter. quiescēs em̄ quiescit propter similitudinem cōtinētis: & mouetur ꝓpter priuationē similitudinis inter ipsum & cōtinēs: & hoc erit quādo mouet in cōtinēte: & ideo causa motus eius q̄d mouet in continēte est extra naturā: & est rem motā esse extra suum vbi naturale: & hæc

L

est dispositio corporū simplicium q̄ mouētur motu locali. s. quatuor elemētorū: q̄d aūt mouet nō in cōtinēte: sed circa quiescens aliquod tm̄ est illud: cuius motus nō est p aliquod extrinsecū a natura: & est dispositio corporis rotundi: & hoc q̄d accidit quibusdam corporibus celestibus. s. quia sunt in loco: quia cōtinent ab alijs est per accidēs: sc̄m hoc igitur est intelligendus iste locus vt mihi videtur. Alexan. vero opinatur q̄ sphera stellarū fixarū nō est in loco: & dicit hanc esse opinionē Arist. dicit. enim q̄ nō est in loco nisi eo modo quo mouetur & nō mouetur p se: neq; per accidens: neq; sc̄m partes: aut totū: ergo nō est in loco. & verificat ipsum nō moueri per se: quia impossibile est vt moueatur sc̄m totum aut sc̄m partes. sc̄m vero totum quoniā non mutat locum. secundum autem partes: quia nō sunt diuisæ a toto: & ga totum etiam est quiescens: & similiter dicit q̄ non mouetur per accidens. illud em̄ quod mouetur per accidens non mouetur sc̄m partes per accidēs: nisi quia motus totius est per se: & similiter nō est in actu: quia nō sunt distinctæ neq; in potentia: quia nunq̄ distinguentur: & ꝓpter hoc dicit ꝓcise q̄ motus circularis nō est in loco: & q̄ nō est trāslatio: & dicit q̄ nō est impossibile corpus esse nō in loco. locus em̄ nō est corporis essentialiter: qm̄ nō accipitur in diffinitione corporis neq; corpus in diffinitione loci. Et cum locus qui est finis est in continente nō contento. Et nos dicimus. ponatur quod nō est de necessitate corporis vt sit in loco: tm̄ est de necessitate motꝰ vt sit in loco aut per se. aut per accidēs: quoniam cum non fuerit in loco per se neq; per accidens

Improbatio.

M

nō erit in loco: & cum nō fuerit in loco: quomodo igitur mouebitur: nisi dicatur quod locus non est de necessitate motus: & totum hoc est impossibile.

Sicut autem dictum est alia sunt in loco secundum potentiam: alia vero secundum actum. Vnde cum quidem continuum sit quod est simplis partis: secundum potentiam in loco partes sunt. cum vero separata sint quidem: tangant autem se: sicut collectio secundum actum sunt.

Et res sicut diximus alie sunt in loco potentia: & aliæ sunt in loco actu. Cū igitur illud quod est: consimilium partium fuerit continuum: partes eius in potentia sunt in loco donec cum separentur sed erunt contingentes vt aceruus in loco in actu.

44 Cum declarauit qđ quædā corpora sunt in loco per se: & sunt ita extra quæ est aliqđ corpus contingens: & quædam sunt in loco: quia partes eorū sunt in loco: & hæc est dispositio corporis totius mundi: & quædā sunt in loco per accidens vt illud quod mouetur circulariter: incepit declarare etiam qđ' quædam attribuuntur loco potentia: & quædam actu. Et dixit: & res sicut diximus &c. idest quoniam corporū aliud est in potētia in loco: quia potest esse in ipso in actu: & aliud est in loco in actu. D. d. cū igitur corpora &c. i. & corpora quæ sunt in loco in potentia sunt partes corporis cōtinui cōsimilium partium dū fuerit cōtinuum. V. g. aqua: & cū partes illius separantur & diuidantur abinuicem erit in loco in actu. Et in isto sermone est ordo præpositus. & debet sic legi: donec cum separantur erunt in loco in actu: sed erunt cōtingentes sicut aceruus: & intendit: sed accidit eis vt cōtingantur: & erit locus eorū vnum: vt aceruus tritici. corpus enim consimilis partiū dum nō diuiditur partes eius sunt in loco in potentia: & cum diuiditur tunc partes eius sunt in loco in actu. si igitur separantur partes eorum erunt in locis diuersis actu: & si nō separantur: sed erunt cōtingentes erunt in vero loco in actu: & tunc erunt quasi medium inter illud qđ' est in potentia pura & actum purum: & intendebat declarare p hoc q̄ totum non est in loco actu aut potentia: & similiter cælum.

N Quæ sunt in loco in potētia & quæ in actu.

Et alia quidem per se sunt vt omne corpus aut secundum loci mutationem: aut augmentum mobile alicubi per se: cælum autem sicut dictum est: non est alicui totum: neq̄ in quodam loco: siquidem nullum ipsum continet corpus: secundum quđ autem mouetur sic & locus est partibus: altera enim ab altera habita partium est: alia vero secundum accidens sicut anima & cælum. Partes enim in loco quoadmodo omnes sunt: in eo enim q̄ circulariter sunt continet alia aliam: vnde mouetur circulariter solum quod sursum est. omne autem nō alicubi est. Quod enim alicubi est ipsum aliquid est: & adhac aliud quiddam oportet esse extra hoc: in quo quidem continetur: extra autem omne & totum nihil est. Et etiam quędam per se. V. g. quoniam omne corpus quod mouetur secundum translationē aut scđm augmentum est per se in aliquo vbi: & cælū sicut diximus non est in aliquo vbi secundum totum: neq̄ in aliquo loco, cum nō contineatur a corpore omnino: sed secundum q̄ mouetur secundum hoc partes eius habent locum etiam. partes enim eius sunt inseparabiles abinuicem: & quædam per accidens. V. g. anima & cælum. partes enim alie quo

O Alia & cælum sunt in loco per accidens.

P Extra & omne & totū nihil est.

quo modo omnes sunt in loco: quædam enim continent quasdam circulariter: & ideo pars mouetur circulariter: totum vero non est in aliquo vbi. hoc enim est in vbi quod est in se aliquid: & indiget aliquo alio qđ extra illud est & qđ continet illud: & nō est aliquid præter totū: & vniuersum extra totum.

Cum diuisit illud qđ' est in loco in actū & potentiā: incepit etiā dividere illud in per se & per accidēs. Et dixit: & etiam quædā per se &c. idest etiā quædā corpora mobilia sunt in loco per se: & sunt illa q̄ mouentur scđm rectā trāslationē aut scđm augmentū: illa cū quæ mouentur his motibus: cōtinent ab aliquo alio extrinseco: cū sint naturaliter terminata nō terminantia. Et cū declarauit etiā hanc propositionē dicentē q̄ omnia corpora extra quæ est aliquid sunt in loco p se: ipsorū alia: & est q̄ cælū nō cōtinetur ab aliquo corpore: olmo: & ista propositio declarabitur proprie in cælo & mūdo: & cōclusit in secūda figura q̄ cælum nō est in loco per se: & est. s. scđm totū. i. orbis qui mouetur motu diurno secundum totum: & hoc intendebat cū dixit. & cælum sicut diximus &c. iste enim sermo continet conclusionem & vnā propositionem. Et forte intendit per hoc quod dixit non est in vbi neq̄ est in loco idem: & erunt nomina synonima & talis doctrina vtitur ad expositiones.

Q

Et quia quædam partes eius continentur ab aliquo extrinseco excepit hoc & dixit: sed scđm q̄ mouentur &c. i. sed scđm q̄ partes eius mouētur & partes eius cōtinēt se adinuicē dicitur q̄ partes eius sunt in loco simpliciter: & est intelligendū q̄ licet sint simplr in loco: tū hoc est ei p accidēs. sphera. n. nō est innata moueri in sphera: & vbi in cōtinēte: & nō est ita de illo q̄ mouet motu recto. Mobiliū ipsū q̄dā sunt in loco vero. q̄dā sunt in loco p accidēs: vt colores & accidētia q̄ sunt in loco: quia subiectū eorū est in loco: & prope istum modū dicimus q̄ celū est in loco per accidens. s. quia aliqua pars eius est in loco. s. centrū & illorū q̄ sunt in loco vero quędā sunt p se: & sunt illa quæ mouent motu recto: & sunt p accidēs quædā: & sunt sphęræ cæleſtes cōtentę: si omnis sphęra cæleſtis præter primam quæ habet motum propriū est contenta: & cum induxit modum corporum: quæ sunt in loco per se: dixit: & quædā p accidēs. verbi. g. anima & cælū. i. qđ' anima est in cælo: quia subiectum eius qđ' est corpus est in cælo: & cælum scđm totum est in loco: quia centrum eius est in loco.

R

Et isti sunt duo modi eius qđ' est per accidens. s. attribuere accidenti rei illud qđ' attribuit rei. & attribuere toti illud q̄ attribuitur parti.

Deinde dixit partes. n. &c. & innuit per hoc q̄ cælum est in loco p accidens scđm totū. partes vero eius, sunt in loco vero quędā cū cōtinent quasdā circulariter. Et dixit hoc: quia vltimus orbis qui habet proprie motū diurnū siue fuerit stellatus siue alius nō debet habere motū proprium præter diurnū. Et dixit quodāmodo: q̄m hoc est accidēs ei cū corpus cæleſte. nō est innatū vt sit cōtentū sed contingēs est. D. d. & ideo pars mouet circulariter: & intendit per partes partem mundi quæ est totū celū: & innuit q̄ ista pars est in loco per accidens. qđ' cū non est in loco

a Quod nō est in loco neq̄ per se neq̄ per accidens non habet motū per se.

per se neq̄ per accidens non habet motum per se.

s 3 Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Et ideo dixit: totū vero nō est in aliquo vbi: & intēdit per totū: totū mūdū: & dixit in alio vt cōcludat essentialiter & accidētaliter: & q.d. totū verū nō est oino in vbi. i. neq; p se neq; p accidēs. D. d. qm hoc est &c. i. sd est qd' est in loco est in se aliqd & indiget alio aliquo cōtinente ipm: sed extra totū nihil est cōtinēs ipsum: qm hoc nomen totū significat q.d' extra ipm nō est corpus aliqd' oino: & hoc manifestū est. Et

5 dabes scire qd' Auicē. opinatur qd' corpus celeste non est in loco neq; p se neq; p accidēs. dicit em qd' motus rotūdi nō est trāslatio sed motus in situ: & nō est necessariū in motu secūdū situ vt sit in loco. Et hoc est cōtra Arist. & cōtra verū. primo vero: qm in situ nō est motus per declaratū est in quinto. Et etiā qm locus est prior situ & acceptus in diffinitiōe eius: quo igif habebit aliquē situ: & non habebit locū. Et etiā manifestū est per se qd' motus sphere est trāslatio: & trāslatio est in loco: & hoc manifestū est in suis partib?: qm mutant locū. tota vero sphera nō mutat locū vt existimat. Et Arist. declarat in vltimo sexti: qd' sphera mutat locū secundū formā: nō secundū subiectū: vt declarabit in illo loco. Et existimauit Auic. qd' motus q mutat locū in forma nō in subiecto est motus in situ. & hoc est error manifestus: & intelligo p formā hoc qd' trāsferf circa cōuexū cētri ex conuexo perfectæ rotūditatis: ad cōuexū perfectæ rotūditatis: cū cōuexū diuidat in multa cōuexa: quorū vnū quodq; est pfectæ cōuexitatis & rotūditatis. Et igif vnū secundū subiectū nō secundū formā: & ideo translatio corporis rotūdi secūdū totū circa totalitatē cētri est mutatio loci secūdū formā est: nō secūdū subiectū: & qa isti trāslatōi accidit diuersitas situū scilicet situs totius spheræ ad totū centrū vocauit ipsum Auicē. situalē & dicere motū esse situalē: quia mutaf de situ in situ: est aliud q̄ dicere motū esse situalē: quia est in ipo situ. Et hoc ignorauit Auic. aut vnius se protulit.

Causa decepciōis Auicen.

orbis stellatus non est in loco per se neq; per accidens: & quod iste motus non est in loco: & quod non est translatio: & hoc totum nihil est.

Et propter hoc omnia in celo sunt. celum enim quidem forsitan est omne: est autem locus non celum: sed celi quidda vltimum & tangens mobile corporis est terminus quiescens: & propter hoc quidem terra in aqua: hæc in aere: hic vero in ethere: & hic vero in celo. celum autem non amplius in alio est.

Et propter hoc omnia erunt in celo. videtur enim quod celum est totum: & celum non est locus: sed aliquid ex celo. & est vltimum eius contingens corpus qd habet moueri: & ideo terra est in aqua: & aqua in aere: & aer in ethere: & ether in celo: celum vero non est in aliquo alio.

46 Dicit. quoniam omnia sunt in toto: & totum est in celo. ergo omnia erunt in celo. & ipse induxit cōclusionem sm cū dixit. & propter hoc omnia erunt in celo. & conuersionem maioris propositionis cum dixit. videtur enim quod celum est totum. & fecit hoc. quia cōuersio est manifesta. & minor propositio est manifesta. & dixit videf q declarabitur qm declarabitur qd' esse celū non est aliquod corpus omnino.

Deinde dixit & cælū nō est locus &c. & intēdit per vltimū continēs cōcauū orbis lunæ qd' cōtinet ignē. & intendit per corpus qd' habet moueri ignē. & intēdit vt mihi videtur. qd' habet moueri ad illud scilicet ad cōcauū orbis lunæ. & dixit hoc: ne existimetur q̄d' locus sit corpus. & qd' cælū nō est locus nisi secūdū qd'. cōtinet. Intē debat per hoc declarare qd' illud qd' est dictū in diffinitione loci inuenitur esse conueniens in quatuor elemēts. a terra enim sicut dixit inuenitur in vltimo aquæ: & aqua in vltimo aeris: aer etiā vt demonstratur in cælo & mundo est in vltimo ignis. & ignis in vltimo orbis: sed posuit ista hic positione. scilicet qd' est ex istis nō manifestū per se donec declaretur post. & similiter hoc qd' dixit: cælū vero nō est in aliquo declarabitur b in cælo & mundo.

Documentum.

T a Locꝰ terre est vltimū aquę. locus aque vltimū aeris. locꝰ aeris vltimū ignis locus ignis vltimū orbis. Idē. 4. cæli cō. 23.

b Prio cę. 96. vsq; ad 100.

MANIFESTVM autē ex his: quoniā dubitatiōes soluūtur: sic vtiq; dicto loco: neq; simul augmētari necesse est locū: neq; punctū esse locū: neq; duo corpora in eodē loco: neq; spaciū aliquod esse corporeū: corpus autē medium loci contingens est: sed nō spaciū corporis. & est locus alicui nō sicut in loco autē: sed sicut terminus in infinito: non enim omne quod est in loco est sed mobile corpus.

Declaratū est ex hoc cū locus dicatur hoc modo: oēs quęstiones dissoluūtur: nō em̄ est necesse: ep aliquid neq; augeatur per augmentū eius in quo est: neq; vt pūctus sit locus: neq; vt duo corpora sint in eodē loco: neq; vt locus sit dimensio aliqua corporalis: sicut est finis infinito: quoniā illud quod est inter locū est corpus quod cūq; corpus sit: nō dimēsio corporis: locus vero est in vbi: nō ita quod sit in loco: sed secūdū ep est finis in finito: quoniā nō omne ens in loco: sed corpus ep habet moueri.

47 CVM .pmisit dare diffinitionē loci cōueniētē oīb? principijs in vltris in loco. & p quā dissoluunf oēs q̄stiōes accidētes in eo: incepit declarare quomodo dissoluanf q̄stiones pdictę ex hac diffinitiōe. Et dixit. & declaratū est ex hoc &c. id est. & declaratū est ex pdictis ep oēs q̄stiones cōtingētes in loco dissoluūtur ex hac diffinitione. Deinde incepit dissoluere vnā illarū q̄stionū. & dixit: qm̄ non est necesse &c. id est. qm̄ q̄stio dicēs: ep si omne corp? est in loco: & in omni loco est corp?: necesse est quādo corpus augef vt locus augeaf: ex quo sequif locū esse corpus. ista em̄ q̄stio dissoluif hoc modo per hāc diffinitionē: qm̄ locus secūdū ep est finis accidit ei augmētū p accidēs secūdū ep loc? est finis corporū q̄ sunt facilis passibis. saque & actis. & q̄stio cōtingit qn̄ ponāf augeri essētialr. s. vt ex suo augmēto sesti turve sit corp?: qm̄ hoc nō sequif nisi augmētū ei? esset p se. Dicedis 2 aūt q̄nē & dixit. neq; vt pūct? habeat locū. & p qō dicēs: qm̄ si corp? habet locā necesse ēt superficies hēat locū. & si superficies habet locū: necesse ē vt linea habeat locū. & si linea sit & pūct?. ista el sūt ꝓpter alia

hoc eũ nõ cõtingit nisi ponẽtibus locũ corporis esse corpus: ponẽtibus vero locũ corporis esse vltimũ cõtinẽs:nõ cõtingit hæc quæstio.

3 Deinde induxit tertiã quæstionẽ,& dixit:neq; duo corpora erũt in eodẽ loco,& ista quæstio nõ cõtingit etiã nisi ponẽtibus locũ esse tres dimẽsiones & sermoni dicẽti:quũ quẽadmodũ locũ pũcti est pũctus,& locus superficiei est superficies:ita cõtingeret vt locus corporis sit corpus ponentibus vero ipsum esse vltimũ continens non contingit hæc quæstio. Deinde induxit quartã quæstionẽ,& dixit:neq; vt sit nobis aliqua dimẽsio in infinito illud enim qđ est inter locũ &c,id est,& non cõtingit nobis vt locus sit dimẽsio quæ est inter vltima, illud eũ qđ est inter vltima apud nos semper in eo est aliquod corpus nõ dimẽsio abstracta a corpore,& sic nõ cõtingit nobis secundũ hãc expositionẽ vt locus indigeat loco:quoniã locus apud nos secundũ qđ est finis est in aliquo:nõ secundũ qđ aliquid est in loco:sed secũdũ qđ superficies est in corpore,& ideo nõ cõceditur q̃ omne ens est in loco. & hoc intẽdebat cũ dixit locus est in vbinõ secundũ qđ est in loco:sed secũdũ qđ est finis in infinito,id est,& cũ dicitur locũ esse in vbi nõ est secundũ qđ est in loco:sed secũdũ qđ dicitur in fine qui est vna superficies:nam superficies plures esse in infinito:cuius sunt superficies. Deinde dixit non enim omne ens est in loco,id est,sed quædã entia etiã sunt in subiecto scilicet accidentia,& quædã in loco scilicet indiuidua substãtiæ,& dixit:sed corpus quod habet moueri:ad accipiendum corpus mathematicum quod non est in loco nisi secundũ imaginationem.

X Locus est l aliquo nõ secũdũ qđ aliquid est l loco,sed secũdũ q̃ superficies est in corpore.

Y Corpus mathematicũ nõ est in loco nisi

Z secundum imaginationem. Vide ꝓ hoc.44. c.1. de gener.& hic in fra text: cõ, 76.

Et certe igitur in suꝫpsius locũ vnũquodq; rationabiliter: cuiꝰ eũ cõsequẽs,& q̃ tãgit nõ vt ꝓximũ est,& simul apta nata impassibilia sunt:quę vero tãgũtur passiua & actiua sunt adinuicẽ,& manet igit natura omne in ꝓprio loco vnũquod q̃ rationabiliter,& nãq; pars in toto loco sicut diuisibilis pars est ad totũ vt cum aquæ aliquis moueat partem aut aeris.

Naturaliter vnũqđ, q̃ in ꝓprio loco permanet.

Et recte vnũquodq; corporũ transfertur ad eundem locum omne enim q̃ est cõsequẽs aliquod & cõtingẽs ipsum nõ est violente vnigeneũ cũ eo,cũ igitur ista fuerint ex eo q̃ esse continuũ non agunt in se adinuicẽ,& cũ fuerint contingẽtia agũt in se adinuicem:aut patientur in seinuicẽ,& quælibet rerũ naturaliũ quiescit in loco sibi proprio,& hoc rectum est cũ pars non quiescit in toto,& illud q̃ est in loco dispositio eius est sicut dispositio partis diuisæ ad vniuersum. Verbi gratia,cũ aliquis motor mouerit partem a quæ & aeris.

Cum dixit qđ ex hac diffinitione dissoluuntur quæstiones accidentis in loco incepit declarare etiã qđ ex illis potest homo dare causam ex qua vnũquodq; corporũ habet proprie locũ proprium ex locis naturalibus,& qđ qui dicit locum esse inane in aliquo nõ potest dare causam eius qđ apparet ex diuersitate specierũ loci propter diuersitatem specierũ corporũ. Et dixit,& recte &c.id est,& cũ locus sit vltimũ corporis cõtinẽs locatũ rectũ est vt vnũquodq; corporũ trãsferatur ad locum

locũ propriũ cũ transferr ad vltimũ corporis sibi proprij: a omne enim corpus mouetur naturaliter ad vltimũ alterius corporis donec tãgat ipsum,& illud corpus ad qđ mouetur est vnigeneũ cũ eo. b Causa igitur in hoc qđ corpora mouẽtur ad loca propria est quia vltimũ corporis cõtinẽtis cõuenit cũ vltimo rei motæ,& hoc nõ inuenitur in vacuo. c in vacuo eũ non est natura neq; vnigenea:neq; dirigetur.

a Oẽ corpus naturaliter mouet ad vltimũ alterius corporis donec tãgat illud, & illi

b corpꝰ ad qđ mouet vnigeneũ est eũ eo. idem supra cõ. 26. & ibi. Vide infra c.69.

c Invacuo nõ est natura vnigenea neq; diuersa. cõsi. supra. 36. & 42. & 67.

Et hoc intẽdebat cũ dixit,omne enim qđ est cõsequẽs &c.id est,omne enim qđ mouetur ad aliquid naturaliter nõ violẽter donec occurrat illi est vnigeneũ cũ eo,& quia mobilia videntur moueri ad vltimũ tãgẽtis,& omne qđ mouet ad aliquid naturaliter est vnigeneũ nõ cõtingẽtis cũ eo:vltimũ igitur necesse est vnigeneũ:& sic in quolibet vltimo cõtinẽte eo:vltimũ igitur necesse est vnigeneũ:& sic in quolibet vltimo cõtinẽte eo. elementorũ scilicet qđ aqua mouetur etiã ad vltimũ aeris quãdo quo elementorũ scilicet qđ aqua mouetur etiã ad vltimũ aeris quãdo aqua fuerit in suo loco proprio mũdi:aut in aliquo loco violẽte. Deinde aqua fuerit in suo loco proprio mũdi:aut in aliquo loco violẽte. Deinde dixit cũ igitur ista &c,id est,cũ igitur res d vnigeneę fuerint cõ dixit cũ igitur ista &c,id est,cũ igitur res d vnigeneę fuerint cõtinuæ:nõ agũt in se adinuicẽ,& cũ fuerint cõtigue agũt in se adinuicẽ. tinuæ:nõ agũt in se adinuicẽ,& cũ fuerint cõtigue agũt in se adinuicẽ.

d Cum res vnigeneæ fuerint cõtinuæ si agũt in se adinuicẽ, & cum fuerint cõtiguæ agũt in se adinuicẽ. Idẽ ꝓmo de gener. tex.cõ. 78. Idẽ.7.phy. tex.cõ.2.

Deinde dixit in qualibet rerũ &c,& iste sermone nititur dare causam quietis corporũ in suis vbi naturalibus ex diffinitione loci: sicut dedit ex illo causam motionis corporũ ad sua vbi naturalia, & sermo sic cõponitur. Corpus in corpore cõtinẽte ipsum est sicut pars diuisa a toto continuo. Et omnis pars diuisa a toto cõtinuo, igitur quãdo cõtinuatur cũ toto & quiescit apud ipsum. Verbi gratia, pars aquæ diuisa quãdo mouetur ad vniuersum aquæ & continuatur cum eo. Sequitur

Et mouetur etiã per hũc sermonem dare causam quietis naturalis & violentialis:cũ causa in quiete est eadẽ cũ causa in motu, & est similitudo quæ est in cõtinente.& dixit,q̃ dispositio eius est ꝓsicut dispositio partis diuersæ &c.quia locatũ quãdo tangit corpus continens ipsum non copulatur cũ eo,& similitudo inter illa est vnigenetas.

Sicut autẽ aer habet se ad aquã vt materia:hic autẽ habet se vt species:aqua enim materia a aeris: aer actus quidã illius. Aqua enim potẽtia est aeris: aer autem potẽtia aqua est alio modo:determinãdũ autẽ est posterius de his:sed propter tempus necesse est dicere quidẽ:incerte autẽ nunc dictũ tũc;erit certius. Si igitur idem est materia & actus,aqua enim virtũq; sed hoc quidẽ potẽtia:id vero actu est:habet se vtq; sicut pars quo dãmodo ad totũ:vnde & his tactus inest. Aptitudo autẽ cum vtraq; actuvnũ fiant. & de loco quid est,& quoniã est,& quid etiã dictum est.

a Aqua est tanq̃ materia aeris:aer vero est tanq̃ aliquis actus illius.

Et videtur etiã q̃ collatio aeris apud aquã est quasi materia & aliud forma: aqua autẽ est tanq̃ materia aeris:aer vero est tanq̃ aliquis actus illius. Aqua enim est in potẽtia aer:aer vero est in potẽtia aqua:alio modo,& hoc determinãdũ est in posterius:sed necessitas cogit ad dicẽdũ hoc in hoc loco. Si igitur sermo nõ sit manifestus in hoc loco illic erit manifestus. Cum

quã actus ille
lius.
b Cõtẽtũ
ita se habet
ad cõtinens
sicut.

igitur idẽ fuerit materia & cõplemẽtũ: sunt enim ambo quorum sed illud est in potẽtia & hoc secundũ perfectionẽ: & ita habet se sicut pars in aliquo modo apud totũ, & ideo hæc duo sunt contingẽtia, & fiunt cõtinua quãdo fuerint ambo vnũ in actu hoc igitur sit dictum de loco si est, & quid est.

D Nititur in hoc sermone dare causam in hoc qd cõtentum est simile materia ad formam & quemadmodũ materia perficitur p formamitatũ materia per formã. Et differũt: quia cõtinẽs & cõtentũ sunt cõtẽtũ perficiunt p cõ & cõtẽtũ assimilant parti & toti quodãmodo, & materię & formę quodãmodo. Et quis vtrũq videt quasi materia reliqui: vtrũq eũ eligit inter cõ & cõtẽtũ quasi forma scilicet cõtinẽs: incipit cõtinẽs, cõtẽtũ per mẽtorũ vicinorũ est in potẽtia reliquũ, & fueris politũ q alterũ est quasi mille primo si materia scilicet cõtẽtũ, & alterũ quasi forma scilicet cõtinẽs: incipit de gen. tex. declarare q potẽtia nõ dicit in eis eodẽ modo, & dixit. aqua eũ est in cõ. 50. idẽ. potẽtia aer &c. id est, & diximus q aqua est quasi materia aeris: d 4. cc. 34. & quia aquæ est creata in potẽtia primit? & prima intẽtione vt sit aer, aer 35. vero quasi est in potẽtia, ppter formã materię, & quasi causa in hoc eũ c Differen quia aer est quasi pfectio aquę. & ignis aeris scilicet quia cõtinẽs e tia inter est nobilius cõtẽto secũdũ hoc, & etiã alterũ est quasi priuatio, & alte cõ & cõ rũ quasi forma, & alterũ quasi generatio, & alterũ quasi corruptio, & tinẽs. & in qa ola ista nõ sunt manifesta in hoc loco dixit, & determinãdũ est hoc ter materiã in postremo &c. id est, & hoc q dixim? q cõtinẽs ẽ quasi forma & cõ & formã. tẽtũ quasi materia: nõ est manifestũ in hoc loco: sed accipiẽdũ est hic p

49 cõstãti quousq; declaret in aliis. s. in quarto cęli & mũdi. D. d. cũ igit

B idẽ fuerit materia &c, vult declarare p istũ sermonẽ q alterũ esse quasi d Potentia qua aqua ẽ materiã & alterũ quasi formã facit eiã credere vt alterũ sit sicut pars, aer, & qua & alterũ quasi totũ alio mõdo vt dictũ est supra? & dixit: cũ igit idẽ &c.

F id est, cũ igit idẽ. V. g. aqua fuerit cõpositũ ex materia & forma, vtrũq aer est aqua eũ dicit aqua qm materia dicit aqua in potẽtia, & forma dicit aqua in non dicitur actu, manifestũ est q materia est. a tãq ps, & forma tãq totũ: quia in eis eodẽ hoc nomẽ res dicit de qte i potẽtia, & de toto i actu, & cũ ista sit dispo modo: aqua sitio cõtinẽtis de cõtẽto: manifestũ est q cõtinẽs ita se habet de cõtẽto enim creata sicut pars de toto, & etiã quasi alia causa in similitudine quæ est inter

G illa. Deinde. d. & ideo hæc duo sunt cõtingẽtia &c, & quia ista habent est primi? se admiscẽt sicut pars & totũ, ideo sunt contingentia, & sicut continua prima inten scilicet cõtinens & cõtentũ quãdo alterũ tranſmutabitur in alterum. tione vt sit Hoc igitur sit dictum de esse loci & eius quidditate.
aer, aer ve-
ro est in potẽtia propter formã materiæ, quæ aũt sit forma materie. vide cõ. 60. 7. me. vide cõsimile. 1. de ge. & cõ. 18.

Cõtinẽs nobili? ẽ cõtẽto & alterũ ẽ quasi priuatio & alterũ ịũ forma & alterũ ịũ gñatio, & alterũ ịũ corruptio, p hoc vi. c. 15. 1. phy, & ịũ ibi vi. 4. ce. 1. c. 34. & ifra.

H a Materia est tãq pars & forma tanq totũ cõsimiliter. 7. me. cõ. 35.

Tractatus

Tractatus secundus de vacuo.

In quo ostẽdit q ad naturalẽ spectat determinare de vacuo: & quo ordine de vacuo determinandũ sit. CAP. VI.

EOdẽ modo accipiẽdũ est esse physici cõsiderare A de vacuo: & si est: aut non: & quõ est: & qd est: sicut & de loco. Et nãq similẽ habet incredulitatẽ & fidẽ per ea quæ opinantur. vt enim locũ quendam & vas vacuum esse ponũt dicentes. videtur autem esse plenum quidẽ cum habet graue cuius receptiuũ est cum vero priuatum est: vacuum: tanq idẽ sit vas cuum & plenum & locus: esse autem ipsis non idem est.

Et sciendũ quod oportet naturalẽ etiam considerare de vacuo hoc modo qui de loco: & pscrutari de ipso quid sit: & vtrũ sit: aut non: & quomodo inter illa est propinquitas in negãdo & concedendo illa ex hoc quod pertransit mentem ex eis. Dicentes enim vacuum esse ponũt ipsum quasi aliquem locum. Et vas quod existimatur esse plenum quando in eo est corpus receptum: & quando caret illo est vacuũ: ita quod plenũ & vacuum & locus sunt idem: sed esse eorum non est idem.

CVm cõpleuit sermonẽ de loco incepit loqui de vacuo. Et dicit: & secundũ est &c. i. ponere perscrutationẽ in ipso de trib? interrogationib?: de quib? perscrutatus est in loco. s. vtrũ sit & quid: & quale: & naturalis debet cõsiderare de vacuo: quia cõmunit scẽm imaginationẽ loco & motui & alijs naturalib?: & hoc mouet dicẽtes ipm ad hoc credẽdũ: & qa loc? est illis vacuo: & vacuũ eũ apud dicẽtes ipm esse est loc? sine corpore: dixit: & inter illa est, ppinquitas: & ita inuentm? i libro Alex. in libro aũ nro inuenim? qd inter illa est distãtia: in arabis aũt cõueniũt ppinqtas & distãtia: & forte est error scriptoris: & forte distãtia est: qa alterũ est verũ & alterũ est falsum. D. d. & pscrutari qd sit & vtrũ sit. i. & pscrutari prio qd significat hoc nomẽ vacuũ: qm qd est interrogat ad sciẽdũ significationẽ nois: & ista interrogatio pcedit interrogationẽ de vtrũ sit interrogatiõibus simplicib? interrogatio aũt p qd sit q interrogat de eius diffinitione est etiã post interrogationẽ per vtrũ: & ideo incepit ab interrogatione per quid sit: & post induxit interrogationẽ per vtrũ, & dixit: & pscrutari &c. i. vtrũ sit aut non sit: & si sit quõ est. Et forte in hoc sermone est ordo ppoſter?: ita qđ legat sic & oportet primo perscrutari de vacuo vtrũ sit aut nõ, & si sit: qd sit: & quale. D. d. dicentes eũ vacuũ &c. hic dat cãm ppter quã oportet naturalẽ cõsiderare de vacuo: &. q. d. & cũ in hoc qđ naturalis debet cõsiderare de vacuo est: qm dicentes vacuũ esse: credũt ipm esse sicut locus est vas: & cũ aliquod corp? est in eo est plenũ: & cũ caret illo corpore est vacuũ: ita qđ cõtingit rẽis vt locus & plenum & vacuũ sint idem secundũ subiectum: & diuersa secũdum diffinitionẽ. s. quod cũ nihil fuerit in eo dicatur vacuum & cõtrario.

50

Pria expõ quõ qd nominis prece dit qstionẽ B

si est i interrogatiõib? simplicibus idẽ ifra cõ. 54. secunda expositio.

hæ

C Hinc sumit alij esse idē subiecto & diffinitione distincta.

hæ enim due dispositiones sunt oppositæ: & si fuerit consideratum in respectu eius quod subijcitur in eo dicetur locus. cum igitur dixit idē intendit secundum subiectum. D einde dixit sed esse eorum non est idē, id est secundum diffinitionem. vacuum enim & locus sunt idem secundum subiectum: & duo secundum diffinitionem.

D idem infra 106. &. 2. de aia. 174. & q̄ ibi vide hic infra c. 61. et. 99. &. 104. & te. c6. 121.

Incipere autē oportet consideratiōē accipientes ea quæ dicunt affirmantes esse: & iterū quæ dicunt non affirmantes esse & tertio communes opiniōes de ipsis. Alij quidem igitur mō strare tentantes quia non est: nō quod homines volunt dicere vacuum hoc arguunt: sed peccantes dicunt sicut Anax. & qui eodem modo argumētantes. Demonstrāt enim quod aliquid sit aer litigantes per tres & demonstrantes quod fortis sit aer & accipientes in clepsydrūs. Alij autem homines volunt vacuum esse spacium in quo nullum est corpus sensibile.

Et oportet nos ponere principium considerationis & narremus qui dicunt in hoc opinantes ipsum esse: & quid dicūt etiā opinantes ipsum non esse. & etiam res congitas in eo. Dicam⁹ igitur quod illi qui nituntur probare ipsum non esse: non contradicunt ei quod homines intendant per hoc nomen vacuū: sed ei quod ipsi intendunt per hoc nomen peccādo: vt Anaxa: qui iuit sua via cōtradictione. Probant enim aerem esse aliqd per compressionem vtris inflati: & videt per hoc quod aer habet virtutem: & per inclusionem eius in instrumentis quæ dicuntur cantaploræ. homines enim intendunt cum dicunt vacuum dimensionem in qua non est corpus sensibile omnino.

51 E Principiū p̄scrutatiōis naturalis est p̄ponere sermones dialecticos sermonib⁹ demōstrativis

Quia principiū pscrutatiōis naturalis est p̄ponere sermones dialectos sermonib⁹ demōstrativis: & sermones eorū qui ponūt vacuū: & si destruūt ipm sunt tales: & maxime sermones eorū qui ponunt ipsum.

2 Dixit: & oportet nos ponere &c. id est & ponamus primo perscrutationē de suo esse per prima cognita quæ naturaliter habemus in ipso: deinde incepit dicere rationes eorum qui negant ipsum esse: & accusat eos: quia non contradixerūt ei. scilicet qđ significat hoc nomē vacui: ita qđ cōtradictio eorū esset cōtradictio vniuersalis: sed cōtradixerūt cōtradictione particulari, scilicet qđ qdā eorū estimauerūt vacuū esse: & est aer inuisibilis: & hoc intendebat cum dixit: & nō contradixerūt &c. i. quoniā nō contradixerunt ei qđ significat hoc nomē vacuum vt oportet in contradictionibus demonstrativis: sed contradixerunt intentioni particulari quam ipsi intellexerunt per hoc nomen vacuum: aut opinabantur ipsum esse vacuum, scilicet aerem: & hoc sicut dixit. quia exprimebant vires inflatos donec sentirēt per tactū exitus aeris ab eis: & declarabant per hoc quod aer non est vacuum: sed corpus: & similiter faciebāt de introitu aeris in cantaploris. hoc enim instrumentum quando superius clauditur non fluit aqua ab inferiori & cū superius aperitur fluit: & hoc accidit necessario ex introitu aeris in ipsum instrumentum.

Nota cām ꝫre qñ oriticiū supius clypsedræ claudit nō fluit aqua.

mum. ergo quando aqua exit ab eo non remanet vacuum: sed succedit aer: & hoc quod dicunt nō destruit naturam vacui: sed destruit solummodo vt aer sit vacuum: & dicens vacuum esse potest dicere quod est dispersum in corporibus nō separatum ab eis: & quod est etiā separatum extra mundum: & ideo ista contradictio fuit particularis.

3 Non est differētia inter vacuum & corpus mathematicū: cūvtrūq; sit tres dimensiōes abstractæ a materia. cō. 76.

Deinde induxit descriptionē vacui apud dicentes ipsum esse cui deest resistere. & dixit. homines vero intendunt &c. & intendit homines dicentes vacuum esse & dixit: corpus sensibile ad accipiendum corpus mathematicum. non enim est differentia inter vacuum & corpus mathematicum: cum vtrunq; sit tres dimensiones abstracte a materia.

G

Opinātes aūt omne quod est corpus esse dicūt: in quo oīno nihil est illud esse vacuum: vnde plenū aere vacuum esse: igitur non oportet hoc demōstrare quod aliquid sit aer: sed qđ nō est spaciū alterū a corporibus: neq; separabile: neq; qđ sit actu: igitur recipiat omne corpus: & quod non sit continuum: sicut dicunt Democritus & Leucippus & alij multi physiologorū: aut & si aliquid extra omne corpus est cum sit continuum.

Et quia opinabātur quod omne ens est corpus: dixerunt qđ id in quo nihil est omnino illud est vacuum: & ideo videbant quod illud quod est plenū aere est vacuum: non igitur oportet declarare aerē esse aliquid: sed oportet declarare quod nulla est hic dimensio secundū dimēsionem corporum: neq; separata: neq; existens in actu: ita quod miscentur cum toto corpore & erit non continuum: sicut dicit Democritus & Leucippus & multi alij qui loquuntur de natura: neq; est aliquid extra corpus vniuersale: & istud corpus est continuum.

52 H Antiqui pōnēs vacuū existimabāt q̄ oīne ens est corpus. idē infra. t. com. 57.

Cum dixit qđ significatū huius nois vacuū secundū qđ ipsi intendunt est dimēsio in qua non est corpus sensibile: & ista expositio nois licet semper non sit dicta ab eis: tū sequit ex verbis eorū: incepit notificare hoc. Et dixit: & quia opinabantur quod omne ens est corpus &c. id est & quia isti opinabantur quod omne ens est corpus sensibile. intendebant per vacuum illud in quo nihil est omnino. id est illud in quo non est corpus sensibile: & quia ponebant ipsum esse aliquid & non priuationē ūmpliciter: sed inane & vacuū cōtingit vt sit dimēsio. ergo significatū huius nominis vacuū secundū quod ipsi intelligūt est dimensio in qua non est corpus sensibile: & intendit per dimensionem tres dimēsiones. D. d. & ideo videbant &c. id est & quia opinabant qđ vacuū est illud in quo nō est aliqđ sensibile: & aer est insensibilis: credidērūt qđ illa q̄ sunt plena aere sunt vacua. D. d. nō igitur oportet &c. i. & cū sit declaratū secundū opinionē eorū quod significatum huius nois vacuū apud eos est dimēsio in qua nō est corpus sensibile: non oportet volētes cōtradicere huic opinioni verę cōtradicere declarare ꝙ aer est aliqđ corp⁹ sed declarare qđ nō sunt hic dimēsiōes p̄ter dimensiones corporū existentiū in eis: neq; separate: secundū opinionē dicentiū

dicẽtiũ ꝙ vacuũ inuenitur extra ola corpora & per se neq; existentes oẽs in actu in corporibus & si nõ separentur a corporibus: sed innata corporibus: ita ꝙ nullũ corpus sit cõtinuũ in rei veritate nisi fal'm sum: sed in oib⁹ corporibus sunt foramina plena vacuo: vt Democritꝰ & Leucippus intẽdũt & multi alij loquẽtũ de natura. D.d. necp est aliqd extra corp⁹ totale &c.i. & sec'm hoc destruet etiã opinio dicẽtiũ ꝙ extra mũdũ est vacuũ infinitũ: & ꝙ in corpore totꝰ nõ est vacuũ: & intẽdebat declarare ꝙ cũ destruxerit significatũ huius nominis vacuũ: destruent oẽs opiniones dictæ de vacuo. qui autẽ vult destruere vacuũ per hoc quod aer est corpus: nõ destruet nisi vnã opinionem particularem de vacuo.

I

Si duo corpora essent in eodẽ loco: ꝙliber corpea essent in eodẽ loco. consimile infra. t. 76.

Hi quidẽ igitur non per portam ad problema contradicunt: sed affirmãtes esse magis: dicũt aũt vnũ quidẽ: quia motꝰ sc'dm locũ nõ erit: hic aũt est loci & mutatio & augmentũ: nõ enim videbitur motus vtiq; esse nisi sit vacuũ: plenũ. n. impossibile est recipere: si vero recipiat & sunt duo in eodẽ: cõtinget vtique & ꝙliber simul esse corpora differẽtia eñ ꝓpter quã nõ vtiq; erit qd dictũ ẽ: nõ erit dicere. Si aũt cõtigit hoc: & paruissimũ accipiet maximũ. Multa nãq; parua magna sunt: quare si ęqualia magna multa contingit in eodem esse & multa inequalia.

Isti vero non cõtradixerũt significato sc'm qđ oportet: dicẽtes vero vacuũ esse: sermo eorũ est cõueniẽtior. Dicũt. n. primo ꝙ motus localis impossibile est vt sit sine vacuo: & iste motus est trãslatio & augmentũ & diminutio. Existimãt n. qđ impossibile est vt sit motus nisi sit vacuũ. plenũ. n. possibile est recipere aliquid: qñ si recipit: erit possibile duo corpora esse in eodẽ loco: & plura quodlibet insimul. Nõ n. potest aliqs dicere ꝙ inter hoc & illud est differẽtia ꝓpter quã nõ põt esse sicut est dictũ. Et cũ ita sit possibile est vt minima rerũ recipiat maximã. Magnũ eñ diuidit in multa parua. ergo si est possibile vt multa equalia sint in eodem loco: necesse est vt multa inequalia etiã sint in eodẽ loco.

53

L. Prima rõ antiquorũ probantiũ vacuũ esse.

Cum dixit ꝙ contradictio eorum qui dixerunt vacuum non esse, est debilis: incepit inducere rationes eorum quæ ponunt vacuum esse & declarare ꝙ rationes eorum sunt valde apparentes. Et dixit. isti vero &c.i. qui destruunt vacuum. D.d. dicentes autem vacuum: sermo eorũ est conuenientior. i. & rationes eorum magis pertinent ad sufficientiam & apparentiam. D.d. primo vero quia motus localis non potest esse sine vacuo. i. & prima ratiocinatio eorum est: quia dicunt qđ si vacuum nõ fuerit nõ erit motus localis: sed motus localis est. ergo vacuũ est: vel si motꝰ localis: sed motꝰ localis est: ergo vacuũ est: vel si motꝰ est: vacuũ est: sed motꝰ est. ergo vacuum est. Et quia cõtinuatio nõ est manifesta incepit inducere rationes eorum in continuatione. & dixit. existimatur enim ꝙ impossibile est &c.i. & existimatur. n. ꝙ vacuum sequitur ex motu: & vacuum non est motus non est. D.d. plenum enim non potest recipere

recipere aliquid. i. & existimatur: ꝙ si motus est: vacuum est: qñ motum monetur in aliquo recipiẽte ipsum: & illud aut est vacuũ: aut corpus: si corpus tunc corpus recipit corpus: & erunt duo corpora in eodem loco: quod est impossibile: & cum impossibile est vt recipiẽs sit corpus, ergo est vacuum. Deinde addidit huic impossibili improbabilitatem statim: & dixit: & multa corpora &c. id est, & si sit possibile duo corpora esse in eodem loco: possibile est plura corpora esse in eodem loco. non enim potest aliquis dicere quod est differentia inter hoc quod vnum corpus recipiet duo corpora aut plura corpora: & ꝙ propter illam differẽtiam non est sicut fuit dictum. scilicet quod illud quod contingit in duobus corporibus contingat in pluribus. Deinde dicit & cum ita sit possibile est &c. idest, & cum sit possibile vt multa corpora subiiciantur in eodem loco: possibile est vt maximum corpus subiiciatur in loco minimi corporis: vt quod mundus subiiciatur in loco sinapis: possibile est corpus maximum diuidi in minima corpora æqualia corpori minimo: quæ omnia penetrãtur in loco minimi corporis. Deinde induxit aliud impossibile etiã quod sequitur ex hoc. & dixit. ergo si possibile est &c.i. quando in æqualia fient æqualia: scilicet maximum subiici in minimo: & sic deficiet excessus.

M Si duo corpora eẽnt i eodẽ loco posse eẽt vt maximum corpꝰ subiiciatur loco minimi corporis: vt ꝙ mũdꝰ subiiciaẽ in loco sinapis.

54

Melissus tendit in N

Melissus igitur demonstrat quod omne sit immobile ex his. si enim mouebitur aliquid necesse est dicit esse vacuũ: vacuum autem non est eorum quæ sunt.

peius vacuo: quia O negat motum esse.

Melissus igitur declarauit ex hoc quod totum non mouetur: dixit: quoniam si mouetur necesse est vt sit vacuum: sed vacuum non est.

Dicit. & Melissus cum obedit ad vacuum esse si motus est & vacuũ quod ipsum non est. igitur dixit totum non moueri: & cecidit in peius vacuo: quia negat motum esse.

Quodam quidem igitur modo ex his demonstrat quod aliquid est vacuum: alio vero modo: quia videntur quædã coeuntia & calcantia: vt vinum dicunt cum vtribus recipere dolia: tãquam in ea quæ sunt vacua coeunte densato corpore. Amplius & augmentum videtur fieri omnibus per vacuum: alimentũ quidem enim corpus esse: duo autem corpora impossibile simul esse.

Duo corpora impossibile est simul esse.

Iste igitur est vnus modus ex quo declarat vacuum esse alius quid: & alius modus est: quia nos videmus res quæ congregãtur adinuicem & condensantur: dicunt. Verbi gratia, vinum dolia enim occupant ipsum cum album in exemplari: & hoc significat hic esse loca vacua ad ꝙ corpus cõgregat: qñ dẽsat: & ẽt augmẽtũ oẽs hoses existimãt ip̃m eẽ mediãte vacuo. Dicũt eñ ꝙ nutrimẽtũ est corpꝰ: et impossibile est vt duo corpora sint insiñ.

55

Secũda rõ.

Cũ declarauit ꝙ vnũ eorũ ex qb⁹ ꝓbãt vacuũ esse est motꝰ translationis, dicit etiã ꝙ ex densitate probãt ẽt vacuum. dicũt eñ quod vnũ corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

P corpus videtur constringi & fieri minus quam erat: & si vacuum non esset contingeret vt partes eius inuicem penetrarentur, quod est impossibile. Deinde induxit tertiam rationem, & dixit: & etiam augmentum &c. i. quoniam nutrimentum, quia est corpus aduenies corpori nutribili, & penetrans ipsum necesse est vt in corpore nutribili sint foramina vacua in quibus intrat cibus: qm̃ si non essent illic foramina contingeret corpus penetrari. Hæ igitur sunt tres rationes: quarum vna est ex motu translationis, & secunda ex densitate & raritate, & tertia ex nutrimento: & impossibile quod sequitur ex eis secundum existimationem est vnum scilicet corpus penetrari: & ratiocinatio ex veris est particularis: & reducitur ad rationem ex densitate & raritate.

Tertia rō.

Q Testimonium autē & quod est de cinere faciunt quod tantū aquæ recipit, quantum vas vacuum esset. Esse autem & pythagorici affirmauerunt vacuum & ingredi ipsum in cælo ex infinito spiritu tanquam respiranti. Et hoc esse vacuum quod R determinat naturas rerum tanquam sit vacuum separatio quædam eorum quæ sunt cōsequenter & determinatio: & hoc in numeris esse primū. Vacuū em̃ determinare naturā ipsorum.

Et testatur apud eos hoc quod accidit cineri. recipit enim ex aqua tantum quantum vas in quo erat cinis. Et pythagorici dicebant vacuum esse & quod per anhelitum intrat cælum. cælum enim attrahit ipsum cum hoc quod attrahit quādo anhelabat ex spiritu infinito. Et vacuum etiam est illud quod distinguit inter naturas: qm̃ vacuū est distinctio & determinatio inter consequentia: dicunt & hoc primo inuenitur in numeris. vacuum enim apud eos distinxit naturam eorum.

Et hæc est alia ratio particularis & inducunt ipsam pro testimonio dicentes vacuum esse. dīc enim q̄ idem vas tantum capit de aqua: qñ est plenum cinere: quantum capit de aqua quando est vacuum: & hoc non sum expertus. & si est sicut dicunt: non habet aliam causam nisi quia aqua corrumpitur a cinere: aut secundum eorum. si dixerimus q̄d inter partes cineris omnes non est aer diuisus: ita q̄ ex eo non remaneat in eo nisi qualitas tantum: aut corrumpantur ex eo partes aliquæ & aer q̄ est mixtus cum cinere succedunt ex eo partes aliquæ & dissoluuntur a cinere aliæ partes: & hoc est verius. Et signum eius est: qm̃ qñ cinis exprimitur exit quædam pars aquæ ab eo: & non tota: & quādo cinis desiccatur: reuertitur minor quam erat. Et pythagorici inducebant quartam rationem vsem dicebāt enim quod causa diuisionis entiū consequentiū. i. non cōstrictum est vacuum: & dicebāt: qm̃ si diuisio est, vacuū est. sed diuisio est. ergo vacuū est. Deinde dicit & pythagorici dixerunt vacuum esse. i. & pythagorici opinabantur vacuū esse penetrans totū mundū per anhelitum & non separatum: cum mundus anhelet a spiritu infinito scilicet vacuo. Deinde induxit aliam rationē ex distinctione q̄ inuenit in reb⁹ cōsequentibus. & dixit. & est illud q̄d distinguit inter naturas &c. i. & vacuū est illd̄ q̄d distinguit inter naturas

56 Quarta rō particularis Propterea est q̄d vas plenū cineris tantum recipit de aqua quātū reciperet si vacuū esset. Quarta rō vtis pythagoricorum Quinta ratio.

ras distinctas apud eos. est enim apud eos causa distinctionis: & determinationis consequentium & hoc primo inuenit in numeris. i. & quia consequens primo inuenitur in numeris & mediante numero inuenit in aliis entibus: dixerunt quod vacuum est illud quod distinxit naturā numerorū: & posti distixit nāz rerū p distinctionē naturæ numerorum.

In quo ostendit communes opiniones hominum de vacuo. CAPVT VII.

A Distinctio vacui.

IX quibus quidem igitur alī dicunt esse: alī verò nō dicunt fere tot & huiusmodi sunt. At quale autem se habet oportet accipere quid nomen significat. videtur autem vacuum locus esse in quo nihil est: huiꝰ causa est: quia quod est: corpus esse opinātur. omne autem corpus in loco est: vacuum autem in quo loco nullum corpus est quare sic vbi non est corpus: nihil est hic: corpus autem opinatur esse quod tangitur huiusmodi autem est quod habet grauitatem & leuitatem. accidet ergo ex syllogismo hoc est vacuū in quo nullum graue aut leue. hęc quidem igitur: sicut diximꝰ prius ex syllogismo accidunt: inconueniens autem est si punctum vacuum sit: oportet enim locum vacuum esse in quo loco corporis sit spacium quod tangitur.

B

Ista igitur & similia fere sunt per quæ ratiocinantur dicentes vacuum esse: & negantes ipsum. Et est necesse declarare q̄ istorum est verum scire significatum huius nominis: & existimatur q̄ vacuū est locus in quo nihil est: & causa in hoc est: quia existimāt q̄ ens est corpus: et q̄ omne corpus est in loco: & q̄ vacuū est locus in quo nō est corpus: sequitur igitur q̄ si aliquod vbi fuerit in quo non est corpus: qđ nihil sit illic omnino: & existimant etiam quod omne corpus est tangibile: & illud qđ est tale: est illud qđ habet grauitatē & leuitatem. ergo sequit̄ ex hoc qđ vacuū sit illud in quo non est grauitas aut leuitas. Ista igitur sicut diximus superius sequunt̄ sed̄m rōnē: sed est inopinabile: vt punctus sit vacuum: qm̃ sequitur vt sit locus: & illud est in quo est dimensio corporis tangibilis.

Dicit hoc igitur quod narrauimus est fere totus sermo p̄bantium vacuū esse: & improbantiū: & necesse est illi qui intendit declarare q̄ istorū est necessariū scire qđ significat hoc nomē vacuū.

57 Principiū pscrutationis p vtrū simplex. s. vtrū aliqđ sit aut nō

Et dixit hoc: qa principiū pscrutationis p vtrū simplex. s. vtrū aliqđ sit aut nō est exponere nomē p sermonē cōpositū ex aliquo qđ̄ est tanquā genus: & alio qđ̄ est tāq̄ dīa. Deinde q̄rit si illud genꝰ p̄sit illi dīe si fuerit verificabit illud ḡsitū. & si nō: nō: vt declaratū est in posteriorib⁹. D. d. & existimatū est q̄ vacuū est locus: in quo nihil est. i. existimāt sed̄m opinionē eorū: q̄ hoc nomē vacuū signāt apud eos lo

ſt expone/ nomen p ſermonē cō positum ex aliquo qđ

C

eſt tanquā genus. & alſo quod ē tāquā dfia. cōſtat ſupra c.30.

cū in quo nihil eſt. D.d.& cā in hoc eſt &c.i. qm opinabant: q oē ens eſt corpus:& q oē corpus:eſt in loco:q vacuum eſt locus in quo nō eſt corp⁹:ex quo ſequiſ q vacuū eſt illud in quo nihil eſt. D.d. & exiſtimāt q oē corpus eſt tangibile &c.i.& ga ponſit q vacuū eſt illud eſt in quo nō eſt corpus.& ponunt etiā q oē corp⁹ eſt tāgibile & q tangibile habet grauitatē aut leuitatē:ſequiſ q vacuū ſit illud in quo nō eſt grauitas aut leuitas. D.d.iſta igitur &c.i. iſta igitur inopinabilia ſequuntur eis qui exponunt hoc nomen vacuū tali expoſitione. Quia cōtingit eis q vacuum ſit aliqd in quo non eſt grauitas aut leuitas. Deinde induxit vnū inopinabiliū cōtingentiū huic poſitioni:& dixit:ſed eſt inopinabile vt punctus ſit vacuum &c.i.qm cum contingit eis quod vacuum ſit illud in quo non eſt graue aut leue: & hec eſt deſcriptio vacui.& deſcriptio conuertitur ſuper deſcriptum:ergo verū quod illud in quo non eſt graue aut leue eſt vacuum:ergo punctus eſt vacuum:ſed in puncto non eſt graue aut leue. ergo punctus eſt vacuū. ſi igitur punctus eſt vacuum:& vacuum eſt locus, ergo punctus eſt locus:ſed locus eſt diuiſibilis: cum in eo eſt dimenſio corporis tangibilis:& punctus eſt indiuiſibilis:quod eſt inconueniens: & hoc intendebat cum dixit:quoniam neceſſe eſt vt ſit locus &c.id eſt;quoniam ſequitur ex hoc quod punctus eſt vacuum:& vacuum eſt locus apud eos vt punctus ſit locus:& locus apud eos eſt illud in quo eſt dimēſio corporis tangibilis:ex quo ſequitur vt dimenſiones ſubiſciantur in puncto ſcilicet diuiſibile indiuiſibile: & hoc contingit eis: quia negatio per quam diſpoſuerunt vacuum:eſt negatio vlis per quā non intelligit natura terminata.ſ.cū dicūt:q eſt locus in quo nō eſt corpus. hoc eſt verū de colore & de puncto:& ideo illi q dicūt ipm eſſe dimēſionē in q non eſt corpus nō cōtingit eis hoc inopinabile:qm dicere ipm eſſe locū in quo non eſt corpus non ſignificat naturā terminatā:ſicut ſignificat apud dicentes ipſum eſſe dimenſionem in qua non eſt corpus.

Siquidem igitur videtur dici vacuum vno quidem modo non plenum ſenſibili corpore ſecundum tactum: ſenſibile autem ſecundum tactum eſt grauitatem habens vel leuitatē. Vnde & ſi dubitauerit aliquis quod vtiq; dicat ſi habeat hoc ſpacium colorem:aut ſonum vtrum vacuum an non:aut manifeſtum eſt ſiquidem corpus accipiat quod tangitur vacuum eſſe.ſi vero non:minime.

Et etiam videmus quod vacuum dicitur vno modo illud quod non eſt plenum corpore ſenſibili ſecundum tactum; & ſenſibile ſecundum tactum eſt illud quod habet grauitatē aut leuitatem. Quid igitur dicunt.ſi aliquis interrogauerit eos: & dixerit:ſi dimenſio recipit colorem aut ſonum quando percutitur:vtrum ſit vacuum aut non:ſed eſt manifeſtum quod ſi recipit corpus tangibile:eſt vacuum:& ſi non recipit:non.

Cum deſtruxit deſcriptionem dicēt vacuū eſſe locū in quo non eſt corp⁹:reuerſus ē ad alias deſcriptiōes. Et dixit & videm⁹ q vacuū dicitur

dicitur vno modo &c.ideſt & videmus & vacuum deſcribitur multis modis. Quorum vnus eſt q eſt dimenſio non plena corpore ſenſibili ſecundum tactum. D.d.& ſenſibile ſecm tactū &c.ideſt & cōtingit iſtis ex hoc qđ vacuum ſit dimēſio in qua nō eſt grauitas aut leuitas tantū. & ideo dixit:quid igitur dicūt &c.i.& dicendum eſt dicentibus hoc: qñ iſta dimenſio recipit colorem & ſonū:vtrū ſit vacuū aut nō. ſi vacuū tunc vacuū erit vnū entiū ſenſibiliū nō intelligibiliū:quod non dicens. ſi aūt nō vacuū:tunc vacuū non eſt illud in quo nō eſt corpus tangibile tantū:ſed in quo non eſt qualitas tangibilis neq; color: neq; ſonus. D.d.ſed eſt manifeſtū &c.ideſt ſed deberent addere in diffinitione q eſt illud in quo non eſt corpus tangibile:& recipit ſonū.nō.n.ſequitur vt illud in quo nō eſt corpus tangibile ſit vacuū: cū cælum ſit huiuſ.l.q; eſt illud in quo non eſt qualitas tangibilis. Dixit Alex. & in alio lib.loco eius in quo dicit:quod non eſt plenum corpore tangibili ē eſt:quod eſt plenum corpore tangibili:& ſecundum hoc intendunt p illud aerē aer.n.apud illud eſt tangibile per tactum tantū & apud eos eſt vacuum:& ideo crediderunt ipſum eſſe tangibile per tactum tantū & ipſum hoc contradixit eis poſt cū dixit:quoniā cū recipit altas q̄litates a tāgibilibus:vtrum remanet vacuum aut non.ſi igitur remanet: deſtruetur deſcriptio ſi non remanet:tūc vacuum recipiet qualitates in loco corporum.

Alio autem modo in quo non hoc aliquid eſt:neq; ſubſtantia corporea aliqua. vnde dicunt quidam vacuum eſſe corporia materia:quidam non locum idem dicentes non bene:materiam quidem non ſeparabilis eſt in rebus: vacuum autem quærunt ſicut ſeparabile.

Et alio modo dicitur illud in quo non eſt aliquid demōſtratum:neq; ſubſtātia corporalis:& ideo dixerunt quidam quod vacuum eſt materia corporum:& iſti ſunt qui dixerunt etiam quod locus eſt iſta:& nō bene dixerunt: materia enim non eſt ſeparata a rebus:vacuum enim non perſcrutatur de illo niſi ſecundum eſt quod ſeparatum.

Et alij deſcribunt ipſum q eſt illud in quo nihil eſt demonſtratum neq; accidēs:neq; ſubſtantia corporalis:& quia iſta deſcriptio conuenit materiæ putauerunt quidam q materia & vacuum ſunt idem :ſicut exiſtimauerunt qđ locus & materia ſunt idem & innuit:vt mihi videtur Platonem. D.d.& non bene dixerunt &c.ideſt & non bene exiſtimauerunt:quoniam cum dicimus q in materia nihil eſt demonſtratū: in actu nō intelligimus q poſſit denudari.a rebus demſtatis in actu: ſed intēdim⁹ quōd̄ q in ſua eſſentia nō eſt aliqd demſtatū:neq; eſt in ſe aliquod demonſtratum qñ ſi ita eſſet:nō reciperet res demonſtratas:vacuum vero eſt idem in quo non eſt aliquid demonſtratum:ita q vacuū ſeiuncta ſeparatum a rebus demonſtratis quando dicuntur vacuum.

Quoniā aūt de loco terminatum eſt;& vacuum locū neceſſe eſt eſſe ſi ſit priuatū corpore. Quomodo autē locus eſt: & qđo

D

In celo nō eſt qualitas tangibilis,

B

idē primo &.2.capite de ſubſtātia orbis.idem primo celi, t.c.20.

F

Litera Arg. Qui qdem & locū hic idem aſſerunt eſſe nō recte dicentes.vt patet

59

Plato exiſtimauit q locus & ma

G

teria ſunt idē.cōſimile ſupra cō mē.16.

H

Quomodo intelligitur dictum cōe videlicet q in materia nihil eſt demōſtratum in actu.

non est dictum est. manifestum est: quoniam sic vacuum quidem non est: neque separatum: neq; inseparabile. Vacuum enim non corpus sed corporis spacium esse volunt: Quia iã determinauim⁹ de loco & est necesse in vacuo etiam si est possibile vt sit locus qui caret corpore: & iam narrauimus locum quomodo est: & quomodo non. manifestum est qđ vacuum qđ dicitur hoc modo nõ est separatũ: neq; nõ separatũ. Vacuũ enim non est apud eos corpus sed dimensio sine corpore.

60 Cum destruxit descriptiones dictas de vacuo: incepit declarare etiã q̃ illud quod dicit in perscrutatione de loco destruit descriptionem veram vacui q̃ est ipsum esse dimensionem in qua non est corpus. Et dixit quia iam determinauimus &c.i. & quia iam declarauimus quid sit: & quomodo non est: quia declarauimus q̃ est. primum continens extraneum: & q̃ non est hoc dimensio existens per se separata a corporibus: neq; non separata sed mixta est eis: & vacuum si sit: nihil aliud est q̃ dimensio separata: manifestum est qđ vacuum nõ est. Et cum dixit separata: neq; inseparata intendit secundum opinionẽ dicentium q̃ vacuum est separatum a corporibus. & secundam opinionem dicentium q̃ est mixtum cum corporibus: & non separatum ab eis: & cum dixit: vacuum enim apud eos &c. innuit etiam modum ex quo contingit vt nõ inueniatur dimensio per se. illud enim quod inuenitur per se est corpus. dimensiones vero inueniuntur in corporibus: & quia vacuum est dimensio existens per se: sequitur vt non sit: quoniam si esset tunc prædicamentum quãtitatis esset separatum: & tũc quantitas esset separata a substantia.

Motus in loco coegit dicentes locum esse aliquid aliud a corporibus q̃ subiiciunt in eo.

Crediderũt antiqui locum & vacuum idem esse secũdã subiectum Idem supra cõ. 50. &. infra. 65.

Vnde & vacuum videtur esse aliquid quia & locus: & propter hoc acceptũ est: cõuenit enim motus qui secũdum locum est: & locum dicentibus esse aliquid præter incidentia corpora: & his qui quidem dicunt qđ vacuum est: causam aũt motꝰ opinantur vacuũ esse sic: sicut in quo mouetur: hoc autem erit quare locum dicunt quidam esse.

Et ideo dicunt quod vacuum est aliquid: quia locus etiam est aliquid: & eisdem causis dicunt hoc quod vacuum est: motus enim in loco coegit dicentes locum esse aliquid aliud a corporibus quæ subiiciuntur in eo ad dicendum hoc: & coegit dicentes vacuum esse ad dicendum hoc. Qui enim existimauit vacuũ esse causam motus: existimauit ipm esse illud in quo mouet̃ res mota: & ideo dixerũt qdã q̃ hoc est tãq̃ locꝰ.

Motus est illud quod induxit hominem ad credendum locum esse & vacuum esse. Sed opinari locum esse ꝓpter

61 Dicit: & quia existimant q̃ locus & vacuum sunt idem & locꝰ apud eos est aliquid: existimant etiam hoc modo vacuum esse aliquid ideſt ens. D.d. per easdem causas ideſt & per easdem causas crediderunt locum esse & vacuum esse. & existimauerunt ea esse vnum secũdum subiectũ: & duo secundum modum. D. dedit causam ex qua existimauerunt

runt hoc: & dixit motus em̃ in loco coegit &c. ideſt qm̃ motꝰ est illud qđ induxit homines ad credendum locum esse: & vacuum esse: sed opinari locũ esse ꝓpter motũ est vera: opinari vero vacuũ esse propter motũ est falsum: & similiter hoc q̃ opinãtur ex hoc q̃ vacuũ est locus: est falsum. D.d.q em̃ existimauit &c. ideſt, q̃ em̃ existimauit vacuũ esse cãm motꝰ, existimauit hoc: qa reputauit ipm esse illud in q̃ res mota movet: sicut reputat de loco: & ideo dixerũt q̃ vacuũ & locꝰ sunt idẽ. Et dixit q̃ motꝰ induxit eos ad dicẽdũ vacuũ esse: incepit cõtradicere eis.

motum est vera opinio opinari vero vacuum esse propter motũ est

L. falsum. Idẽ. supra.

Neq; autem vna necessitas est si motus est esse vacuũ: omnino quidẽ igitur omnis motio nequaq̃: vnde & Melissum latuit: alterari nanq̃ contingit plenum: sed neq; & secundum locum motum: similis enim subingredi adinuicem contingit: licet nullũ spaciũ extra sit p̃ter corpora mota: & hoc manifestũ est & ĩ cõtinuorũ reuolutiõib⁹ sicut his q̃ sunt humidorũ.

M com. 3. &. 30. & ibi.

Et nõ est hic necessitas cogẽs: si fuerit motus vt vacuum sit: qm̃ vt non est hoc necessarium de oĩ motu: & hoc ignorauit Melissus. possibile enim est vt plenũ alteretur: & postea quoniã neq; est necessarium in motu locali. possibile enim est vt ambo cõgregentur: & sic corpora mobilia cedant sibi in locis adinuicẽ ablq; eo q̃ hic sit dimensio separata præter dimensionem eorum: & hoc est manifestum in cursu corporũ continuorum etiam: & similiter etiã in cursu corporum humidorum.

Dixit. & nõ est hic necessitas cogẽs: si motus fuerit vt sit vacuũ. Primo vero qm̃ si vtamur motu vlr & continuo hoc manifestum est. s. qđ vacuum nõ est necessariũ in omni motu. motus enim alteratiuus aut in digere pleno de necessitate aut nullus existimat ipsum indigere vacuo: & hoc est manifestum per se. & hoc ignorauit Melissus: cum dixit qđ totum est immobile oĩno quolibet movere motus: quia non est vacuũ.

62

Et cũ declarauit q̃ manifestũ est per se: q̃ non ois motus facit existimari vacuũ esse: incepit declarare etiam q̃ neq; ex motu in loco sequitur vacuũ esse. & dixit: & postea &c.i. & postea si cõcesserimus q̃ ipsi nõ probãt vacuũ ex omni motu: sed ex motu locali. apparebit etiã qđ hoc non sequit etiã in motu locali: qm̃ possibile est motũ localẽ esse sine vacuo: & hoc intendit cũ dixit. possibile enim est vt duo cõgregentur. s. motum esse: & vacuũ nõ esse. D.d. quomodo. & dixit: scilicet corpora mobilia cedant sibi &c.i. & hoc erit ita q̃ omnia corpora mobilia quando aliqđ corpus eorum mouetur cedat ei in loco aliud corpus ad quẽ trãsferẽt: & illi aliud ablq; eo q̃ ibi sit dimensio separata: in qua motum moueatur præter dimensionem corporum mobilium.

2 N

Deinde narrauit qđ iste modus qualitatis translationis mobilium manifestius est de causis sensibilib⁹. Et dixit. & hoc manifestum est in cursu &c. & intendit per corpora continua contingentia. ista enim quando mouentur cedunt sibi adinuicem: & si nõ impediretur motus. & intendit per corpora humida motum partium aquæ & aeris. partes enim istorum mouentur quãdo cedunt sibi in loco adinuicem: & similiter

3 Prima expositio.

t 3 ter

ter ista corpora cedunt in loco naturaliter rebus quæ mouentur in eis scilicet mobilibus in aqua & aere.

Secūda expositio.

Et forte intēdit p hoc qđ dixit in cursu corporū cōtinuorū: corpa mobilia secūdū partes sicut aqua & aer. & p hoc qđ dixit: & sic i cursu corporū humidorū intēdit q̄ hoc manifestū est etiā in cursu corporū humidorū. s. qm̄ motus eorū est per motus rerū in quib⁹ mouentur.

Contingit autem & densari non in vacuum: sed propterea quod ea quæ insunt illabuntur: vt aqua collisa aere cui inest: & augmentari non solum ingrediente aliquo: sed ex alteratione: vt si ex aqua fiat aer: omnino autem & quæ est de augmento ratio: & in cinerem dissusæ aquę ipsa seipsam impedit: aut cēm non augetur quodlibet: aut non in corpore: aut contingit duo corpora in eodem esse: dubitationem igitur communē volunt soluere: sed non vacuum demonstratur sicut est: aut omne esse corpus necessarium vacuum si penitus augetur: & augetur per vacuum: eadem enim ratio & in cinere est.

O

Augmētari cōtingit nō solā ingrediente aliq̄. sed ex alteratione.

Et possibile est etiā corpus cōdensari nō ad vacuū: sed quia illud quod est in eo dissoluit & exit ab eo. Verbi gratia, qm̄ qm̄ aqua dissoluit & exit ab ea aer qui est in ea: & possibile est corpus augeri: quia aliquid intrat ipsum tantū: sed augeē p alterationē. etiā. Verbi gratia, qm̄ aer generat ex aqua: & vniuersaliter sermo de augmento & sermo de aqua quæ funditur in cinerē destruūt se adinuicem: quoniā aut nihil augetur: aut augmentum ei⁹ nō fiet per corpus: aut duo corpora cōgregenē in loco. Ipsi igitur per hoc quod dicunt: non declarant vacuū esse: sed quærūt dissoluere quæstionē communē nobis & illis: & ideo oportet etiā vt corpus sit vacuū cum totū augetur: & augmentum sit mediante vacuo: & hoc idem dicimus de cinere.

63 Cū declarauit qđ nō sequitur si motus sit vt vacuū sit vt probātes vacuū esse existimuerūt: incepit etiā declarare qđ neq; etiā sequit ex densitate & raritate. neq; ex augmento & diminutione. Et dixit: & possibile est corpus condēsari nō ad vacuū, id est & possibile est existimari quod corpora condensentur sine eo qđ vacuū sit impossibile in ipso: & hoc intelligit vt a corpore cōdensato dissoluuntur ḡdā partes & exeūt ab eo: & sic cōstringunt partes residuæ ad loca illarū partiū & sic corpus fiet minoris quātitatis absq; eo qđ imaginef quod inter partes ei⁹ sunt foramina vacua ad q̄ constringunt partes eius apud densitatē. Verbi gratia qđ quando aqua exprimitur reuertitur in minorē quantitatē: q̄a partes aereæ mixtæ cū ea dissoluūtur ab ea. & sic in lana & filtro: & etiā possibile qđ densitas accidat nō propter exitū partiū: sed ex alteratione ei⁹: qm̄ corpus maioris quātitatis trāsferē in minorē quantitatē: & similiter possibile etiā est vt magnitudo ei⁹ crescat absq; eo qđ adueniceatur ei aliquid extrinsecū: vt aqua quæ trāsmutatur

tur in aerē, & hoc intēdebat cū dixit, & possibile est corpus augeri, & quia hoc dicitur augmētū trāsumptiue: augmentū ēm in rei veritate nō est nisi in animato, & per aliquod extrinsecū, & declarare quomodo sit augmētū verū manifestū imperūnēs est hic incepit declarare q̄ quæstio de augmēto nō dissoluitur expositione vacui: sed remanet super illos sicut remanet i hoc loco sup nos, & dixit, & vniuersaliter &c. i. & vniuersaliter quæstio de augmēto, & de aqua quæ funditur in cinere remanet licet ponatur vacuū. Contingeret ēm si corpus augetur per introitū alterius corporis in ipsum & augmētū est in oibus partibus augmētabilis per introitū alicuius extrinsecī: nō possumus dicere qđ omnes partes corporis sunt vacuū: qm̄ si ita esset nō esset illic corporeitas omnino, ergo quæstio remanet supra illos sicut super nos, sumus igitur in tertia qm̄ augmētū nō negabimus esse: aut negabimus ipsum fieri per additamentū corporis extrinsecī: aut si concesserimus habebimus possibili corpus penetrare corpus. D. d. ipsi igitur. & per hoc quod dicūt &c. per maximū qđ facilē est quærere a nobis dare causam augmēti nō aliud: qm̄ cū declaraūimus qđ vacuū non fuit. cie & dare causam augmēti, oportet nos dare causam illius deinde notificauit quomodo remanebat super eos, & dixit, & oportet etiā vt totū cōpleatur &c. id est, & necesse est vt totū corpus sit vacuū si posuerimus ipsum augeri per omnes partes, & augmētū fit per introitū partiū corporis: qđ est ex extrinseco in locis vacuis augmētati: qm̄ corpus ipsum nō augmentatur in omnibus partibus sed in quibusdam: qm̄ additur in eo partes quæ ante nō erant, & hoc est additio nō augmētū. D. d. & hoc ideo dicimus de cinere, id est, qđ positione vacui etiā nō dissoluitur quæstio de cinere: nisi totū vas esset vacuū qm̄ cū fuerit positū qđ tantū capit de aqua cū cinere sicut sine aqua, & vacuū quod est in cinere est minus necessario quā in me totius vasis: remanebit quæstio.

P

Augmentū in rebus inanimatis dicitur trāsumptiue: augmentū ēm i rei veritate nō est nisi i animato corpore Vide prima ecl. cō. 23.

Ostendit, vacuum non esse ex parte motus.

CAPVT. VIII.

A

QVOD quidē igitur & ex quibus demōstrātur vacuū soluere facile sit manifestū est. Quoniā aūt non est vacuū sic diuisum sicut quidā dicunt: dicemus verū. Si ēm vnius cuiusq; loci mutatio aliqua sit simpliciū corporū quæ dā natura est: vt ignis quidē sursum: terre aut̄ deorsum: & ad mediū: manifestū est q̄ nō vas cūū erit causa loci mutationis: cuius igitur causa erit vacuū: videtur enim causa esse motus secundū locū huius aūt non est.

Manifestū est igit̄ q̄ sermo eorū de vacuo destruit facilis est ex illis reb⁹ qb⁹ ꝓbāt ipsum esse, & nos narrauim⁹ pri⁹ q̄ nō est hoc vacuū separatū: vt quidā dicūt, dicam⁹ igit̄ qm̄ cū vnū quodq; corporū simpliciū habeat aliq̄ trāslationē. V. g. ignis superi⁹: & terra inferius, & ad mediū: manifestū est q̄ non est recētū vt vacuū sit causa trāslatiōis. Quis igit̄ mot⁹: pōt aliquis

dicere ꝙ vacuū est eius causa cū nō existimetur ꝙ sit causa alī cuius vbi motus in loco, & non est causa nisi istius motus.

B 64 IDEST, manifestū est igit qđ sermo eorū in prohādo vacuū per motū destruetur ex ipso motu apparet eū qđ ex motu nō sequit vacuū esse: immo ex illo destruit vacuū. Et dixit, dicamus igit &c. id est, apparet ex isto sermone qđ nō intendit in eo destruere vacuū: vt ꝓmisit in principio sermonis scilicet destruere rationē eorū cuo, destructio eī aduenit̄a super rationē eorū fuit destructio cōsecutionis: quā existimabāt esse inter motū & vacuū, iste vero sermo est, destructio eius qđ vacuū sit causa motus secūdū ſinē q̄stio igitur in primis sermonibus declarauit qđ vacuū nō est causa formalis motus. & in hoc sermone declarauit qđ nō est causa finalis. Et sermo syllogisticus cōponitur sic. Si vacuū fuerit causa motus secūdū qđ locus est nō his causa eius qđ trāslatio alia est ad superius, & alia ad inferius, & si fuerit causa diuisionis trāslatiōis erūt diuersæ naturæ nō cōsimiles: sed a Vacuum est consimilis nature. Idem est cōsimilis a naturæ, ergo nō est causa trāslatiōis, & cū nō fuerit causa trāslatiōis: nō erit causa motus secūdū ſinē. Sed causa quā ipse dicit d; vacuo nō est ista: quoniā causa quā ipse ingebit de vacuo. q. C est causa naturalis: scilicet causa per quā aptatur mot⁹, & ideo cepit post declarare qđ impossibile est motū fieri in vacuo, & etiā ingēs ipsum esse causam leuitatis, & plenū causam grauitatis. Et apparet ex hoc sermone bene qđ vacuū non est locus: quoniā si vacuū esset locus in quo nō erit corpus & trāsferetur ad ipsum corpus: essent in eo superius & inferius: sed in eo nō sunt superius & inferius: ergo in eo nō est locus, & cū nō fuerit locus nō erit ens: qū in diffinitione eius dicitur ꝙ est locus, & hoc intēdebat per hūc sermonē, & sermo eius erit talis: manifestū est qđ vacuū cū nō fuerit locus ad quē trāsferētur corpora naturaliter nō erit ens, & forte quia sermo cōtinet duas cōclusiones insimul. ꝓmisit in principio sermonis primā cōclusionē, & ꝓposuit in ipso sermone secūdā cōclusionē. & demōstrauit ꝙ hoc qđ sermo cōtinet duas cōclusiones insimul, & hoc secūdum suum motē in abbreuiatiōe. supra. c. 36, & 42. sed vide oppositum supra cō. 48. vbi habet ꝙ in vacuo non est natura vnigenea: nec ꝙ diuersa.

Deinde dexit quis igitur motus &c, id est, & cū sit declarato quod nō est causa motus qui existimatur qđ est dignius vt vacuum sit causa eius scilicet motus trāslatio, sequitur vt nō sit causa alicuius motus ono, & cū nō fuerit causa illius nō sequit expositiōe motus vacuū esse, sed ecōtrario scilicet vacuū nō esse. Et Alex. exposuit hūc sermonē ita, qđ si natura sit causa trāslatiōis corporū naturaliū: vacuum nō, est causa trāslatiōis, & cū nō fuerit causa trāslatiōis nō erit causa alicuius & cū nō fuerit causa alicuius: nō erit ens omnino, & ista contradictio est propria ponētibus vacuū: quia est causa agens trāslationis ad superius nō ponētibus ipsum causam materialem translationis. Documentum Expositio. Alex.

Amplius si vacuū est aliquid vt locus. priuatus corpore cū sit vacuū quomodo mouebitur impositū in ipso corpus: non eī ia in omne: cadē autē ratio & ad locū esse aliquid opinātes separatū in quē fertur ꝙ fertur: quomodo nāq; mouebitur positū aut manebit sursum & deorsum, & de vacuo cōuenit eadem

dēratio merito: vacuū eī locū faciūt esse dicētes, & quomodo iā inerit: aut in loco: aut in vacuo, nō enim accidit cū totum sit positū: sicut in separato loco & sufferēte corpore; pars enim nisi seorsum ponatur non erit in loco sed in toto amplius autem si non locus, neq; vacuum erit.

Et etiā si vacuū sit sicut locus cōmune corpori: cū fuerit positū in vacuo aliquod corpus: quo igit attrahit: impossibile eī est vt attrahatur ad ipsum totū, & per hūc eūdē sermonē contradicetur illis qui existimāt locū esse, aliquid separatū ad qđ fiet & trāslatio, quæretur igit ab eis quomodo sit attractio corporis positi in eo: aut quies eius & queritur de superiori & inferiori: sicut fuit quæsitū in vacuo, necesse est eī vt sermo de illo sit sicut sermo de vacuo: dicētes eī vacuū esse ponūt ipsum locū, & queritur etiā qualiter erit aliquid in loco aut in vacuo: hoc eī nō adaptatur qñ totū illi⁹ rei fuerit positū in loco separato: & illud corpus totale fuerit permanens: pars enim si non ponatur per se non erit in loco: sed in suo toto, & etiam si locus non fuerit, nonn erit vacuum. D Pars nisi seorsum ponatur non erit in loco sed in toto.

Hæc est secūda declaratio qđ vacuū separatū nō est & differt a prima: quā in prima posuit vacuū esse nō cōsimiliū partiū &, qđ in eo nō est potētia similis moto, ita qđ motū attrahat ad ipsum ex illa potētia sicut attrahit ad cōtinēs sibi, ꝓpriū: in hoc vero. q. cōcedit ꝙ in vacuo est potētia similis moto, & ꝙ motū attrahit ad illa, sed cū hoc fuerit positū: & fuerit manifestū ꝙ si in vacuo sit potētia est cōsimilis: necesse est cū idē corpus fuerit positū in vacuo: aut nō moueat oino ꝓpter æqualitatē attractiōis ex qualibet parte æqualiter: aut vt moueat secūdū totā ad loca cōtraria: aut dividat, sed ipsum secūdū totū moueri ad loca cōtraria est impossibile, & ipsum etiā quiescere in omni loco est impossibile, & diuisio eius etiā nō sentit. Et ipse expressit in hoc sermone primā istarū diuisionū & tacuit duas: quia intelligūtur ex dictis. Et forte cōtinet̄ est in hac diuisiōe, & erit argumētū per se scilicet quādo mot⁹ naturalis fuerit cōsiderat⁹ in eo tm. q. d. & etiā argumētū, sed m est: qñ cū posuerim⁹ qđ hoc nomē vacuū significat locū corporis: & posuerim⁹ ipm sec̄m ꝙ est loc⁹ habere potētiā per quā attrahūtur ad ipm corpora q̄ quiescūt in eo naturaliter cū fuerit in eo & mouētur ad illud cū fuerit extra: ad modū ei⁹ qđ sentit de loco. & posuerimus in hoc vacuo aliqđ corpus: nō poterim⁹ dicere ipm moueri naturaliter per attractionē ei⁹ a cōtinēte: sicut dicimus hoc de loco, sequit eī ex hoc vt idē corpus sec̄m totū moueat ad loca cōtraria. Et Alex. exponit hūc sermonē ita ꝙ illud qđ sequit in eo nō sequit nisi quia vacuū ponit infinitū: sicut sequit in termino, vt motus non sit in corpore infinito, & coegit ipsum ad hoc ꝙ expositio nostra existimat ꝙ Aristoteles diceret cū post pro ratione alia ab ista. D. d. & per hūc eundē sermonē &c. id est, & illud qđ cōtingit dicētibus vacuū esse ex hoc scilicet qñ Expositio Alexā. Dimētiōes quādo abstrahuntur

non habent potentiã ne

B

dum vt habeant potẽ tiam nõ cõ similẽ Videcõsimile supra cõ. 48. Vacuum& locus apud

F

antiquos nõ differũt nisi secũdũ modũ. Idẽ supra. 50. &. 61.

G

Pars cõ nõ ponitur separata a toto nõ est in loco per se sed in toto.

in eo nõ erit superius & inferius naturaliter: neq; aliquid propter qđ eadẽ rẽs quiescit in alio loco & moueatur in alio cõtingit idẽ ponẽsibus locõ esse dimẽliones separatas a materia. Deinde dixit queritur igitur ab eis, id est, qm̃ cũ interrogãtur de causa quare quędã corpora moueãtur in aliquo loco & quiescũt in alio loco nõ possunt dare causam: dimẽliones eẽ quãdo abstrahũtur a materia nõ habebãt potẽtiã nedum vt habeãt potẽtiã nõ cõsimilẽ ita q̃ faciat quiet̃ I aliquo loco: & motũ in alto, & similiter etiã quãdo interrogãtur de differẽtijs quibus locus diuiditur in superius & inferius: nõ possent dare aliquid ex dimensionibus, & totũ hoc est cõtrariũ et quod accidit dicẽtibus locum esse vltimũ cõtinens. Et cũ declarauit qđ idẽ possibile contingit dicentibus locũ esse dimẽliones. & dicẽtibus vacuũ: dedit cautam in hoc, & dixit, necesse est enim &c. id est. & hoc impossibile contingit verificari quoniã ambo ponũt vacuũ & locũ esse dimẽliones: quoniã nõ differũt apud eos alii secũdum modũ scilicet quia cũ accipitur secundũ quod in eo existit corpus dicitur locus, & cũ accipitur secũdũ qđ in eo non est corpus dicitur vacuũ. Deinde induxit aliud inopinabile cõmune eis, & dixit, & queritur quomodo &c. id est & dicẽtes qđ dimẽliones sunt locus & vacuũ, nõ possunt dare causam ex qua corpus secundũ totũ est in loco per se, & secũdũ partes in loco per accidẽs. Manifestũ est eẽ qđ cũ pars nõ fuerit separata a toto qđ nõ erit in loco per se sed in toto, & hoc inẽdebat cũ dixit, hoc eẽ nõ aptatur &c. id est, & interrogãtur etiã quomodo aliquid secm̃ totũ est in loco per se & secm̃ partes in loco per accidẽs: cũ posuerit dimẽliones separatas esse locũ & vacuũ, hoc eẽ nõ adaptatur cũ res secm̃ totum fueris posita in loco qui est dimẽliones separatæ & illud corpus totale fuerit permanens in sua dispositione nõ corruptum diuidẽdo se in suas partes, pars eẽ cũ nõ ponitur separata a toto nõ est in loco per se sed in toto. & secũdũ hoc sequitur vt dispositio de toto & parte sit eadem scilicet qđ vtraq; sit in loco per se. & hoc prædictũ est in capite de loco. Deinde dixit neq; etiã si locus nõ fuerit nõ erit vacuũ, id est, neq; etiã si locus nõ fuerit: cũ est dimẽlio separata erit vacuũ: vacuum enim aut est privatio omniũ rerũ demonstratarũ scilicet decẽ prædicamẽtorũ: aut est dimensio separata. Dixit Alex, & in quibusdã libris nõ inuenit ex hoc capite scilicet ex postremo nisi hoc qđ dixit, interrogat quo aliqđ erit in vacuo, & secm̃ hoc iste sermo nõ erit rõ q̃ se; sed cõiũcta sermõi pdicto.

Accidit autẽ dicentibus vacuũ esse tanquã necessariũ: si vere esset motus cõtrariũ magis esse: si aliquis intẽdat nõ contingere moueri nihil si sit vacuũ: sicut enim propter simile dicentes terrã quiescere: sic & in vacuo necesse est quiescere: nõ enim est quo magis & minus mouebitur: secundũ enim quod vacuũ est non habet differentiam.

Et cõtingit dicẽtibus vacuũ esse necessario si fuerit motus cõtrariũ ei q̃ dicũt si aliquis perseruatus fuerit perfecte de hoc scilicet quoniam possibile est aliquid moueri si vacuum fueriti quẽadmodũ igitur dixerunt illi qui fecerunt terram quiescere

propter

propter similitudinem: ita necesse est etiam quiescere invacuo: quoniam nõ erit vbi ad quod motus sit dignior & remotior: quoniam secundum quod est vacuum non est in eo differẽtia.

Cũ narrauit qđ ex ipsa ratiõe eorũ improbat sua ratio: incepit narrare etiã qđ ex illo eodẽ improbat cõclusio eorũ, scilicet illud ex quo inferunt probare ipsum, scilicet motũ. Et dixit. & cõtingit dicentibus &c. i. & illis q̃ existimãt vacuũ esse qđ sequit ex motu necessario cõtingit cõtrariũ ei qđ dicũt, scilicet qđ si fuerit vacuũ nõ erit motus. 66

Prima expositio.

D. incepit numerare argumẽta ex quibus apparet qđ si fuerit vacuũ nõ erit motus: & dixit: quẽadmodũ igit &c. i. primũ igit eorũ quæ cõtingunt istis est: qđ qa vacuũ est consimile necesse est: vt in eo sit quies nõ motus: qm̃ si posuerimus ipsum habere potẽtiã attractiuã sequit vt sit secũdũ qualitatẽ: ex quo sequitur motũ quiescat vbicũq; ponatur sicut dixerũt tingẽtes qđ causa in quiete terre est: quia circũferẽtia orbis attrahit eã ex oibus partibus æqualiter. & nõ intendebat verificare sermonem istorũ de terra: sed intẽdebat quod cũ fuerit positum in continẽte potentia attractiua: continget vtres positæ quiescat in medio. Et forte intendit quod contingit istis de inopinabili simile et quod contingit illis: quoniam quemadmodũ contingit illis qđ omne corpus positum in medio debet quiescere in eo: adeo quod ignis etiã ita contingit istis: vt corpora vbicũq; ponantur invacuo quiescãt. Deinde dixit quoniam non est vbi &c. id est quoniã quia est conimilis non erit vbi qđ est motus dignius attractione & remotius simpliciter quã illud ex quo est motus: cum in vacuo non sint differentiæ quibus diuidatur in superius & inferius: & duo extrema distantia simpliciter non inueniuntur niſi in superiori & inferiori. ex quo sequitur vt omne motum positum in eo quiescat vbicunq; ponatur.

Secũda expositio.

Invacuonõ H sit differẽtia quibꝰ diuidatur superius & inferius. Idẽ supra cõ. 42. & ibi. Idem ifra. c. & tex.

Primũ quidẽ igitur qm̃ oĩs motus aut violẽtus aut secundũ naturã est necesse aũt est si quidẽ vere est violẽtus: esse & eũ qui est secundũ naturã violentus enim extra naturam posterior est eo qui est secundũ naturã: quare si nõ secundũ naturã inest vnis cuiq; physicorum motus corporũ neq; aliorũ erit motus neq; vnius. At vero motus secundũ naturã qõ erit in vacuo, cũ nec vna sit differẽtia secũdũ vacuũ & infinitũ: secũdũ qdẽ eẽ qđ infinitũ est nihil erit sursum aut deorsum neq; mediũ. secũdũ aũt qđ vacuũ est nihil differẽs est deorsum a sursum: sicut eẽ nullius neq; vna est differẽtia: sic & illiꝰ qđ nõ est: vacuũ aũt cũ nõ sit aliqđ priuatio videt esse: loci aũt natura mutatio differẽs est: quare erũt q̃ sunt natura differentia: aut igit nõ inest natura vllo mõ & nulla loci mutatio est: aut si hoc est, non est vacuũ.

Oĩs motus aut violẽtꝰ aut naturalis,

Et postea oĩs motus aut est violẽtus, aut naturalis: & sequitur necessario si motus violentus sit vt etiã naturalis sit: motus enim violẽtus est extra naturalẽ: & motus qui est extra naturalem est post naturalẽ motũ. ergo sequit si vnũ quodq; corporũ

naturaliũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si motꝰ violentus est naturalis est. Motus violentus est posterior naturali.

naturaliū non habuerit naturalē motū: vt nō habeat aliquem aliorū motuū. Quomodo igit esset possibilevt motus sit naturalis: & in vacuo nō est superiꝰ differētia; & est infinitū: secū dū enim qđ est infinitum nō est in eo superius neq; inferius neq; mediū omnino: & secundū quod est vacuum non differt in eo superius ab inferiori: quemadmodum igitur in nihilo non est omnino diuersitas: similiter etiam in illo quod non est ens: & vacuum est aliquod nō ens & priuatio: hoc enim existimatur de illo. sed translatio naturalis est diuersa ergo hæc est diuersitas naturalis: est igitur alterum duorum: aut nulla trāslatio naturaliter est omnino alicuius rei ad aliquam partem: aut si est hic translatio naturalis: non est vacuum.

L. 67 Ois motus aut est naturalis aut violentus. & ista ꝓpositio est manifesta per se. Sed vide instantia de motu ignis in propria sphera. 3. c. cō. 20. & 1. 2. metheororum. c. 2. 2 Habitus est prior priuatiōe in re q̄ caret habitu.

Hæc est alia declaratio. & prima suarum propositionū est quod omnis motus aut est naturalis aut violentus id est extra naturam: & est manifesta per se. secunda autem est quod omne habens motum extra naturā habet motum naturalem & ista est etiā manifesta per se: quod enim est extra naturam intelligitur in respectu eius quod non est extra naturā: & existimatur quod Aristote. declarauit hanc propositionem per hoc quod dixit. motus enim violētus &c. scilicet quoniā dispositio in hoc est sicut dispositio in habitu & priuatione: quoniam habitus a est prior priuatione in re quæ caret habitu. & hæc propositio vt mihi videtur non conceditur ab Auicen. & est fatuitas in illo. Et cum posuit has duas propositiones concluſit quod illud quod mouetur in vacuo necessario mouetur motu naturali: & sinō: non mouetur: quoniam cū contingit propositioni dicenti quod corpus mouet: aut naturaliter aut violenter quod motum in vacuo est corpus: cō cluſit in prima figura qđ motū in vacuo: aut mouetur naturaliter aut violenter: & cū contingit huic qđ illud quod mouetur violenter: mouetur naturaliter: cō cluſit etiam qđ corpus quod mouetur in vacuo mouetur naturaliter etiam cum fuerit verum quod omne quod mouetur violenter mouetur naturaliter: sequitur vt illud quod non mouetur naturaliter nō moueatur omnino. Et hic etiam est. q. syllogismus inducēs ad inconuenientia & in forma illius induxit suum sermonem: cum dixit. ergo cū vnumquodq; corporum &c. & cum verificauit quod corpus quod mouetur in vacuo debet moueri motu naturali. incepit destruere et aliquod corpus in vacuo moueat motu naturali: & in vacuo nō est superius omnino: & ille sermo est in secūda figura sic. Omne quod mouetur naturali motu mouet in aliquo in quo est superius & inferius. Et in vacuo non est superius omnino. Ergo illud quod mouetur motu naturali non mouetur in vacuo. Deinde incepit declarare quod in vacuo non est superius neq; inferius: & dixit: & est infinitum id est quoniam vacuum est infinitum: & infinitum non habet superius & inferius. ergo vacuū non habet superius & inferius quod non est medium totius.

2 Et cō declarauit ꝙ in vacuo nō est superiꝰ & inferiꝰ: qa est infinitū: incepit declarare etiā hoc alio modo & dixit. & secundum qđ est vacuum

cuum &c. i. quoniā in vacuo nō est diuersitas naturaliter: sed superius & inferius differunt naturaliter. ergo in secūda figura in vacuo non est superius & inferius. D. verificauit propositionem dicētem quod in vacuo nō est diuersitas. & dixit. quemadmodum igitur &c. Et iste sermo componitur sic. vacuum est non ens: & quod est non ens est priuatio. ergo vacuum est priuatio. & in priuatione non est diuersitas. ergo in vacuo non est diuersitas: & cum dixit ita illud quod non est ens: intendit ita illud quod non est ens cuius potentia est potentia: nihil quod est priuatio: non negatio simpliciter: vacuum enim non est negatio simpliciter id est priuatio perfecta: sed priuatio corporum naturalium: & illa quorum potentiæ diuersantur sunt corpora naturalia. Deinde dixit & vacuum est aliquod non ens id est non simpliciter: sed priuatio corporis naturalis. Et cum verificauit quod in vacuo non est diuersitas: & cum in eo non fuerit diuersitas: non est in eo motus naturalis: declara est continuatio inter præcedens & consequens. scilicet quod si vacuum est motus non est naturalis. D. destruxit consequens & concluſit vacuum non esse: & quia oppositum consequentis est manifestū per se: induxit hæc informa redargutionis: & dixit. est igitur alterum duorum id est aduersarius igitur non potest fugere alterum istorum: aut concedere vacuum esse: ex quo sequitur motum naturalē non esse: ex quo sequitur necessario vacuum non esse. Deinde dixit sed translatio naturalis &c. per hoc verificat propositionem dicentē quod superius & inferius sunt diuersa naturaliter: & quasi dicat & signum eius quod hic sunt vbi diuersa naturaliter: est quoniam hic sunt motus diuersi naturaliter: causa enim in diuersitate motuum est diuersitas naturarum locorum: & naturarum rerum motarum.

In priuatione nō est diuersitas. cō simile supra. c. 48.

Causa in diuersitate motuū ē diuersitas naturarū locorū. & naturarū rerū motarū. cōsike supra cō. 36. a Ex hocvidetur Auer. velle aerem mouere ꝓiecta de quo etiā vide. 7. ph. c. 10.

Amplius nunc quidē mouet proiecta proiectore nō tangente: aut propter repercussionē: sicut quidā dicūt: aut ex eo quod pellit pulsus aer velociori motu illius quod pellit motu secundum quē fertur in propriū locum: in vacuo autem nihil horū contingit esse. neq; enim ferri erit sed aut sicut quod vehitur.

Et etiā videmus qđ illud quod mouetur per expulsionē mouetur expellēte separato: & hoc est aut secundū successionē & motionē: vt quidā dicūt: aut quia motus aeris expulsi est velocior translatiōe rei expulsæ in motu eius ad suū locum quem habet: & nihil est ex hoc vacuo: & trāslatio non pōt esse in eo alio modo. Verbi gra secundū modū equitantis aut natantis.

Cum declarauit prius qđ si motus naturalis est vacuum nō est: incepit etiā declarare hoc ex motu violēto. Et dixit. & videmꝰ &c. i. & videmus quod illud qđ mouet per expulsionē violēter moueri posito motor separatur: videmꝰ in lapide proiecto qui mouet posito manꝰ separatur ab eo & similiter sagitta directa postquam separatur a chorda. & hoc non potest esse in vacuo nisi esset possibile aliquid moueri sine motore: & ideo omnes conueniunt id hoc qđ causa istiꝰ motus est aer secundū successionē: vt plato dicit, scilicet qđ quādo res expulsa va-

68 P

cuat

cuat locum in quo est per expellẽs succedit ei in loco alius aer:qui mouet illud expulsum post separationẽ expellẽtis:& ille aer sc̃m qđ̃ vacuat locũ suũ & succedit ei in eo alius aer:mouetur etiã ab aere succedẽte:& sic donec motus quiescat. Aut sc̃m hoc q̃ aer qui defert rẽ expulsam mouetur ab expellente posteã expellẽs separatur ab eo propter hoc:quia in natura aeris est recipere moueri ab alio: & retinere ipsum diu postquã separatur a motore:& hoc sc̃m a formam.s.quã

a Aer in motu proiectorum post separatur ab expellente mouef a sua forma naturali: & ante separa-

postea separatur ab expellente mouetur a sua forma naturali:& ante separationem mouetur ab vtroq; scilicet ab expellẽte & a sua forma:qua propter motus b eius est velocior necessario q̃ motus expulsum enim non habet in se principiũ motus cum motus ejus sit violentus patus:aer vero habet in se principium motus vt alibi declaratũ est. Et hoc intendebat cum dixit:aut quia motus aeris expulsi &c.i.per postea tiam leuitatis quæ est in aere per quã innatus est cũ aliquo motu adueniente moueri ad superius.s.q̃ causa in motu c lapidis post separationem proijcientis non est successio aeris sed translatio ipsius aeris.& hæc est sententia Arist.vt declaratũ est i lib.cęli & mũdi: & vltimo illius libri. Deinde dixit.& nihil est ex hoc in vacuo.i. & nõ est in vacuo aliquid de quo dicatur succedere:aut illud quod defert rem expulsam est velocioris motus q̃ ipsa resista q̃ motus violentus remanet post separationem expellentis. Et iste sermo cõponitur sic. Motus violentus post separationem expellentis fit:aut ex successione aeris:aut ex velocitate motus eius. Sed in vacuo nõ esse aliquid ex quo fit possibile alterũ quod istorum. Ergo in secunda figura motus non potest esse in vacuo. D.d.& translatio nõ potest esse alio modo &c.i.& impossibile est etiã vt translatio sit in vacuo secundum qđ̃ equitans transfertur super aliquod.i.delatum super deferens:aut secundum quod animal natat.volatile enim transfertur in aere secundum alterum istorum duorum modorum:aut secundum vtrumq;.

Amplius nullus itaq; habebit dicere propter quid quod mouetur stabit alicubi.quid enim magis hic quam ibi: quare aut quiescet:aut in infinitum necesse est ferri: nisi aliquid impediret magis potens.

Et etiam non posset aliquis dare causam ex qua cum aliqđ mouetur in eo quiescit ex eo in aliquo vbi.quare igitur dignius quiescit hic quam hic:ex quo sequitur:aut quiescere:aut moueri in infinitum:cum nõ impeditur ab alio impediẽte fortiori.

Cum destruxit vacuum esse ex motu incepit etiam destruere ipsum ex quiete naturali.causa enim in motu naturali est causa inquiete naturali:& hæc est similitudo continentis ad contentum. Et dixit:& etiã non posset aliquis dare causam &c.i.non posset aliquis eorum qui dicunt vacuum esse dare causam propter quã quãdo aliquid mouetur in vacuo quiesceret in aliquo loco magis quam in alio:quemadmodum nõ potest dare causam propter quam corpus mouetur motu naturali de vbi in vbi.D.d. quare igitur &c.i. quoniam non possunt dare in hoc causam ex vacuo quæ conueniat huic quod sentitur scilicet de corporibus

60 S ipsius aeris, & hec est sententia

nibus ipsa quiescere in aliquo loco:& non in alio:& intendit hic p̃ quiescere naturalem. D.d.ex quo sequitur &c.i.& si cõcedatur q̃ naturaliter inter vacuum & rem motã est aliqua consimilitudo. necesse est vt illa comparatio sit vna & simplex propter hoc q̃ vacuum vnũ & simplex:ex quo sequitur q̃ naturaliter in vacuo sit alterũ duorũ tm.s.aut quies aut motus:ex quo sequitur vt corpora naturalia:aut semper quiescant in eo vbicũq; ponantur:aut semper moueantur: qm̃ si inter illud:& corpus naturale fuerit comparatio similis quæ est inter corpus & suum vbi proprium tunc corpora quiescunt vbicũq; ponãtur:& si inter illud & corpora naturalia fuerit cõparatio q̃ est inter corp̃ & vbi nõ naturale:erit necesse vt corpa semp moueantur in eo.

Aristid.8 phy.c.82. Causa i motu nãli ẽ cã in gete nãli & hęc est si militudo T continentis ad contẽtũ. Idem supra con.30.& 43.& 48.

Amplius autem nunc quidem in vacuum ob id quod cedit fieri videtur:in vacuo autẽ vbiq; similiter huiusmodi est;quare vbiq; ferretur.

Et etiam motus existimatur fieri nunc in locis vacuis ex appositione in ipso vacuo: hoc est eodem modo in omnibus suis partibus.ergo sequitur vt illud quod mouetur in eo expellatur ad omnes partes.

70.

Ista est alia ratiocinatio qua nititur destruere vacuum esse per motum violentum.pluries enim motus apud expulsionem expellentis erit in aliqua parte & non in alia propter diuersitatem partium in diuersa aptatione.s.q̃a mouetur ad partem quæ est magis apta: adeo q̃ motũ naĩle mouef pp aptationẽ cõtra suũ motũ naturalẽ: vt accidit in assub: vt moueatur ad inferius quando non inuenit exitum ad superius.

2

Et dicit q̃ ponentes vacuũ ponũt ipsum:quia existimãt ipm adaptari motui:& q̃ ita esset nõ esset hic aliqua pars magis adaptata quam alia.

Et totũ hoc contingit dicentibus vacuum esse separatõ quib̃ intendit in hoc sermone contradicere.dicentibus vero ipm esse non separatum non contingit hoc:sed impositum in corporib̃. Isti enim possunt ponere superius & inferius & vniuersaliter medium per qđ̃ fiant motꝰ corporũ simpliciũ. D.d.ergo necesse est &c.i. ergo necesse est vt illud quod mouetur in eo expellatur ad omnes partes æqualiter: & sic nullum motum mouebitur propter aptationem ad aliquam partem aliam ab ea ad quã expellens expellit:quod nõ sentit in pluritus mobilib̃.

3

Et in libro Alexan.hoc capitulũ inuenitur.& etiã existimat q̃ trãslatio est nunc in vacuo propter aptationẽ:& hoc in vacuo est eodẽ mõdo ex oĩbus partibus.ergo illud qđ̃ mouetur in eo expellitur ad omnes partes.i.q̃ si vacuũ est cã trãslatiõis pp aptationẽ sicut fingũt dicẽtes ipm esse necesse est vt illud qđ̃ mouef in eo moueat ad oẽs ptes: qm̃ aptatio est i oĩb̃ æquale.& hoc i infinitũ:qa vacuũ est inãnitũ apd̃ eos.

V Aptatio est de necessitate motus & nõ cã agẽs motum.

Et in maxima est differẽtia inter ponere qđ̃ aptatio est necessaria in eẽ motus & ponere ipsam esse causam agentem motum.si igitur posueri-mus quod aptatio est de necessitate motus, expositio erit illa quam diximus:& si posuerimus quod aptatio est causa agens motus.expositio erit Alexan.sed erit destructio non sc̃m rem in se: sed sc̃m sermonẽ eorum.aptatio enim est de necessitate motus non causa agens.

Ampl?

X Not. duplicem cãm velocitatis & tarditatis in motu.

AMplius autem & ex his manifestum est quod dicitur: videmus enim idem graue & leue & corpus velocius ferri propter duas causas: aut in differẽdo per quid vt per aquam: aut per terram: aut aerem: aut in differendo quod fertur si alia sint eadem, propter excellentiam grauitatis aut leuitatis: hoc quidem igitur per quod fertur causa est quæ impedit: maxima quidem quod cõtra fertur: postea autem & manens: magis aũt quod nõ facile diuidit: huiusmodi autem pinguis est. Id autem in quo est. a. mouebitur per. b. quod autem in quo est. c. tempus. per ipsum autem. d. cum sit subtilius in quo. e. tempus si equalis longitudo est ipsi. b. quæ est ipsius. d. secundum analogiam impedientis corporis. Sit enim. b. quidem aqua. d. verò aer. quanto ergo subtilius est aer aqua & incorporalius: tanto citius. a. per d. mouetur quam per

Y b. habet ergo eandem rõnẽ secundum quam vere distat aer ab aqua velocitas ad velocitatem: quare si dupliciter subtile est in duplici tempore quod est ipsum b. transibit. a. quam d. & erit in quo est. c. tempus duplex eo in quo est. e. & semper iam quãtocũq; sit incorporalius & minus impeditiuum & bene diuisibilius per quod fertur citius mouebitur. Vacuum autem nullam habet rationem qua excellatur á corpore: sicut neq; nihil ad numerum. si enim quattuor excellunt tria in numero: pluribus autem duo: & adhuc vnum pluribus quam duobus: nihil autem habet non amplius rationem qua excellant. necesse. est diuidi excellens in excellentiam: & in id quod excellitur. quare igitur erit quatuor quamtuncũq; excellũt & nihil: vnde neq; linea punctum excellit nisi componatur ex punctis: similiter autem & vacuum ad plenum nihil possibile est habere rationem: ergo neque ad motum.

Z Necesse est diuidi excellẽs in excellentiã. & in id qđ excellitur.

Et apparet ẽt hoc qđ dixim⁹ hoc mõ. videm⁹ eñ idẽ corp⁹ velocitari in motu propter alterũ duorum: aut pp hoc ꝙ illud mediãte quo mouet diuersatur. Verbi gratia, vt motus eius sit in aqua: aut in terra: aut in aere: aut in igne: aut qa motũ diuersat: igit alia fuerit eadẽ ex dña grauitatis & leuitatis illud mediãte quo erit motus erit cã impedit eñ motus: aut multũ qñ mot⁹ illius fuerit cõtrarius motui eius qđ mouet in eo: aut minus qñ ẽt fuerit qlcẽs: & magis qñ nõ fuerit facilis diuisibilis: & qđ est tale est illud in quo est spissitudo. Expellat igitur corpus. a. mediãte. b. in tpe. c. mediãte. d. & qđ est subtilius in tpe. h. in longitudine ex. a. æquali longitudini ex. e. f. corpus impe-

diens: & intentio illius est: qñ. b. sit aqua, & d. sit aer & quãto aer est subtilior aqua: & leuioris corporeitatis: tanto. a. expellitur mediante. d. velocius quam mediante. b. & sit proportio velocitatis ad velocitatem sicut proportio excessus aeris super aquam: ita quod si fuerit duplum in subtilitate: pertransibit spacium. b. in duplo temporis in quo pertransit spacium. d. & erit tempus. c. duplum temporis. h. & quãto magis fuerit illud mediante quo erit motus leuioris corporeitatis & minotis resistentie: sed facilioris diuisionis: tãto magis expulsio erit semper velocior. Vacuum verò nullam habet comparationem ad corpus per quam corpus excedat ipsum: quemadmodum nullam habet comparationem illud quod non dicitur vnum omnino ad illud quod dicitur numerus: quatuor enim si excedunt tria per vnum excedunt duo per magis: & excedunt vnum per magis ad non vnum: vnum verò nullam habet proportionem quo excedit ipsum; excedens enim diuiditur necessario in eo quod excedit & augmẽtum: ergo quattuor diuiduntur in hæc duo: in excessum: & etiam in non vnum, et ideo linea etiam non excedit punctum: cum non componitur ex punctis & similiter etiam vacuum non habet ad plenum proportionem: ergo neq; etiam motus erit in eo.

Demonstratio exẽplaris ostendẽs quod talis est proportio mot⁹ ad motũ in velocitate: qualis est ꝓportio medij ad medium in subtilitate.

Hæc est etiã alia demõ in qua declarat qđ impossibile est motum

fieri mediante vacuo separato. Et dixit: & apparet &c.i. & hoc quę diximus.s.q̃ impossibile est vt motus fiat in vacuo apparet ex hoc: quia videmus corpora grauia diuersari in motu secundum velocitatem & tarditatem per duo: quę si corpus fuerit idem: aut fuerint duo æqualia in declinatione: diuersitas erit secundum illud in quo mouent. Verbi gratia, quia idē corpus velocius mouetur in aere q̃ in aqua: & similiter duo corpora æqualia in grauitate & figura & magnitudine. si autem corpora fuerint diuersa & mouentur in vno medio: tūc diuersitas in motu erit propter diuersitatem in grauitate & leuitate. s.q̃ grauius illorum erit velocius. Et cum declarauit hanc ꝓpositionem. s. q̃ causa velocitatis & tarditatis in corporibus mobilibus est: aut diuersitas medij in spissitudine & tenuitate: & diuersitas corporū in grauitate & leuitate: dixit. si igitur alia fuerint eadem, idest, quę si alia existētia in corporibus faciens velocitatē & tarditatē: vt diuersitas corporū in grauitate & figura & magnitudine fuerint eadē in duob⁹ corporibus nō diuersis. & videmus q̃ illud qđ mouet in aere: mouet velocius illo qđ est in aqua: manifestū est q̃ causa diuersitatis mot⁹ est illud mediāte quo est motus: sicut est etiā in eodē corpore. s. cū videmus q̃ motus est in corpore subtiliori est velocior q̃ motus eius in corpore spissiori. D. dedit cām ꝓpter quā accidit hoc medio & dixit: quia impedit multū &c.i. & causa tarditatis est quę illud mediante quo erit motus resistet rei motę: & hoc resistens diuersat secundum magis & minus. resistet enim multū quę mediū mouet motu cōtrario ei qđ mouet in eo: & resistere minus quę fuerit quiescēs. D. d. & magis &c. id est, & mediū qđ resistit q̃ suus motus ad cōtrariā partē resistit magis quę fuerit difficilis diuisionis & passionis. Diuersitas igitur mediorū in istis duabus causis. s. in difficultate & facilitate resistētiæ: aut mot⁹ aut quietis eorum est causa in diuersitate motus eiusdem moti aut mobilium cōsimilium. Deinde narrauit quę est difficilis diuisionis & dixit: & est illud in quo est multa spissitudo.

A Diuersitas mediorum est cā in diuersitate motus &c.

Et cū ꝓposuit hāc ꝓpositionem incepit vti hac doctrina q̃ literatur & dixit. expellat ergo &c.i. ponatur igitur. a. corpus qđ mouetur in medio: & mediū in quo mouetur ponatur. b. & tempus in quo mouetur sit. c. ponat etiā moueri. a. in alio medio subtiliori primo. & sit. d. & tēpus in quo mouetur. a. in hoc medio sit. h. & ponatur. a. moueri ex duobus mediis per duo spacia æqualia. s. ex. b. grossiori & ex. d. subtiliori. sequitur igitur vt tēpus in quo pertrānit hæc duo spacia diuersetur: notū est cū qđ velocius pertrānit idē spacium in minori tempore: quia causa velocitatis & tarditatis hic duobus motibus est diuersitas mediorum in tenuitate & spissitudine: sequitur vt proportio temporis ad tps sit sicut ꝓportio spissitudinis quæ est in altero medio ad illā quæ est in alio: & sic⁹ proportio motus ad motū. Et cū dedit exemplum etiā de literis dedit exēplū de materijs vt demōstratio sit manifestior: & qđ vt diminutū in vno exēplo appareāt in alio. & dixit. inest tio illius est &c. Verbi gratia, ponat in loco. b. qđ est mediū grossius aqua: & in loco. c. qđ est mediū subtilius aer: cui igit magis aer est subtilius aqua: & minoris resistētiæ contra rem motā: tanto magis erit velocitas motus. a. in eo q̃ in aqua: ꝓportio igit velocitatis ad velocitatē erit sicut ꝓportio excessus subtilitatis aeris sup subtilitatē aquæ: & iste

Si post exēplū de literis adducatur exēplum de materijs de mīo erit manifestior.

dixit. erit proportio velocitatis ad velocitatē &c.i. sequitur igitur ex istis propositionibus: vt proportio velocitatis motus. a. in. b. ad motū eius in. d. sit sicut. ꝓportio excessus subtilitatis aeris super subtilitatem aquæ. D. dixit. ita q̃ si fuerit duplū &c.i. ita q̃ sequitur si posuerimus q̃ aer est duplū ad aquā in subtilitate vt res mota in qua pertrānseat spacium æquale spacio quod pertrānsit in aere in tempore duplo ad tempus in quo pertrānsit ipsum in aere. Tēpus igit q̃ est. c. & est illud in quo pertransit spacium res mota in corpore spissiori: est duplum ad tēpus. b. in quo mouetur p̃ spacium equale illi in corpore subtiliori qđ est. c. tardi⁹. n. semper pertrānsit idem spacium in ꝓporti tpe: & licet nō expressit hanc proportionē: intellecta ēt est ex ipso sermone. D. d. & quāto magis fuerit illud mediāte quo &c. & hoc etiā manifestū est q̃ se. Et cū posuit has ꝓpositiones cōiunxit etiā aliā ꝓpositionē. & dixit: vacuū vero nullā habet cōparationē in subtilitate ad subtilitatem corporis mediante quo fit motus: & cū dixit, nullā habet cōparationē ad corpus intendit, & vacuū nullā habet cōparationē qua corp⁹ mediū excessit vacuum. V. g. in subtilitate: in vacuo nō est subtilitas qua dicatur esse subtilius igne. V. g. aut aere. D. d. quemadmodū nō habet cōparationē &c.i. inter vacuū & corpus mediū nō est proportio: cū in vacuo nō est subtilitas: & est illud secundum qđ comparantur media adinuicē in subtilitate & spissitudine: quēadmodum nō est comparatio: neq; proportio in eo qđ nō est vnū ad illud qđ est numerus: numeri. n. comparantur adinuicē: quia cōmunicant in vno: & vbi omnia duo quæ nō communicant in ea de natura nō habēt cōparationē adinuicē. & hoc intendebat cū dixit. si igitur quatuor: excedāt tria &c.i. & numeri excedunt se adinuicem p vnitates in quibus cōiunct. illud aūt in quo nō est vnū nullā habet cōparationē ad numerū & similiter illud in quo nō est subtilitas nullam habet cōparationē ad corpora habentia subtilitatē: diuersa enim secundum magis & minus necessario cōiunct in eadem natura. D. d. nō vnū vero &c.i. qđ aūt fuerit ex entibus in quo nō inuenitur vnum nō habet proportionē ad illud in quo est vnū quā existat inter illa excessus. D. d. excedēs. n. &c.i. illud eū qđ dicit excedere aliquid necessario dividit in illud qđ excedit. & in id p̃ qđ excedit. V. g. quia quatuor: excedunt duo: necesse est vt dividantur in duo quibus exceduntur: & in quo quæ excedūt. Cum igitur fuerit aliquod qđ nō dividitur in aliqđ & fuerit aliud q̃ dividit in ipm: nō dicet q̃ illud qđ dividitur in illud excedit illud q̃ nō dividitur. V. g. quū quatuor nō dicitur excedere aliquid in quo nō est vnū: quū si excederet tunc quatuor dividunt. & c.i. quū necesse est vt quatuor dividant & &c.i. quū necesse est vt quatuor dividātur in illud per qđ excedūt illud in quo nō est vnū: & in illud in quo nō est vnū. Et quia ꝓportio quā intendit declarare est cōmunis numeris & alijs: & dedit exēplū de numeris: vult etiā dare exemplū de magnitudinibus: & dixit: linea. n. nō excedit punctū. i. & propter hoc magnitudinibus: & dixit: linea. n. nō excedit punctū. i. & propter hoc nō inuenitur ꝓportio inter lineā & punctū qua proueniat excessus: quia si ita esset: tūc excedēs & res excessa essent partes lineæ: & sic linea cōponeretur ex punctis: qđ post declarabitur est impossibile. Et cū declarauit hanc propositionem dicentē q̃ omne excedēs aliquid oportet

diuidi in excessum: & in rem excessam: & vacuū non diuidit̄ in illud per quē excedit corpus: cū in eo nō est subtilitas: dedit cōclusionē quę sequit ex hoc: & est q̄ vacuū nō habet proportionē ad plenū qua dicitur excedere plenū in subtilitate: & dixit: & similiter etiā vacuū. Et iste syllogismus est ettā in secunda figura: & q̄ subdicit est minor p̄positio. Et cū declarauit hanc cōclusionem dedit impossibile q̄ sequitur ea si aliquid moueatur in vacuo: & dixit: ergo nec̄ mot⁹ erit in eo. & cū vacuū nō habet ꝓportionē ad plenū in subtilitate: & ponimus aliquid moueri in eo sequit ex hoc q̄ motus in vacuo nō habet ꝓportionem ad motū in pleno: & sic erit motus indiuisibilis in tēpore diuisibili. f. instāti: qđ est impossē: vt post declarabitur: quia hoc accepit pro cō

C stanti: qđ declarat in sexto. f. qđ omnis motus est in tēpore & motus indiuisibilis. Aucpace autem bene mouit hic quæstionem. dicit. n. q̄ nō sequitur vt proportio motus eiusdem lapidis in aqua ad motū eius in aere sit sicut proportio spissitudinis aquæ ad spissitudinē aeris: nisi motus lapidis esset in tpe: ꝓp hoc q̄ mouet̄ i medio: & si hoc esset cōtingeret vt nullus motus esset in tpe nisi ꝓpter impedīs: mediū em̄ videt impedire rem motā: & si ita esset: tunc corpora cælestia mouerent̄ in instāti: cū nullum medium impedīs sit illic: & dicit q̄ proportio subtilitatis aquæ ad subtilitatem aeris est sicut proportio tarditatis accidentis motui in aquam ad tarditatem accidentem ei in aere: & hæc sunt verba eius in septimo sui libri: & dicit: & ista resistentia q̄ est inter plenum & corpus quod mouetur in eo est illa inter quam & potētiam vt cui fecit Arist. ꝓportionē in quarto: & nō est sicut existimatur de eius opinione. proportio enim aquæ ad aerem in spissitudine nō est sicut proportio motus lapidis in aq̄ ad motum eius in aere. sed proportio potentiæ continuitatis aquæ ad potentiam continuitatis aeris est sicut proportio tarditatis accidentis rei motæ ex illo in quo mouetur. V. g. aqua ad tarditatē accidētem ei q̄n mouetur in aere: q̄n si esset sicut existimauerunt aliqui: tunc motus naturalis esset violētus: ergo si illi nō esset

D resistentia q̄n esset motus: necesse est enim vt esset in instanti: quid ergo dicetur de motu circulari: & illic nō est resistentia: q̄n illic non est diuisio omino: nā locus circuli idem est simpliciter: nō itaq̄ euacuat vnus locus & alius impletur: necesse est igitur vt motus circularis sit in instanti: sed nos videmus in eo maximam tarditatem: vt in motu stellarum fixarum: & maximā velocitatem vt in motu diurno: & hoc nō est nisi propter distantiam motoris in nobilitate a moto. cū igitur fuerit nobilior: tunc illud quod mouetur ab eo erit velocius: & cum motor fuerit minoris nobilitatis erit propinquior moto: & tunc motus erit tardior: & hæc sunt verba eius. Et si hoc q̄ dixit concedat: tūc demonstratio Aristo. erit falsa: quoniam si proportio subtilitatis medii ad subtilitatē alteri⁹ medij: est sicut ꝓportio tarditatis accidētis motui in altero eorū ad tarditatē accidentē ei in alio: nō sicut proportio ipsius motus: nō sequit vt illud qđ mouetur in vacuo moueat̄ in instanti: q̄n tūc nō auferet̄ ab eo: nisi tarditas quæ accidit ei propter medium & remanet ei motus naturalis: & omnis motus est in tēpore: ergo illud qđ mouet̄ in vacuo mouet̄ in tpe necessario & motu diuisibili: & nulla sequitur impossibile. hæc igitur est q̄stio Aucpace. Nos aūt dicamus quod

Improbatio opinionis. Auempace

q̄ manifestū est p se: q̄ si causa equalitatis rerum motarum conueniens in declinatione & figura & magnitudine q̄n mouent̄ in vno medio: aut in duobus mediis æqualibus in tenuitate & grossitudine est q̄n̄ vnus medij: manifestū est qđ diuersitas eius in tenuitate sc̄m magis & minus est causa diuersitatis motus in velocitate & tarditate: & qđ ista diuersitas cuius causa est diuersitas medij: sequitur essentialiter subtilitatē. f. quod augmentum illius diuersitatis sequitur augmentum subtilitatis: & diminutio illius diminutionē illius. ergo manifestū est qđ proportio motuū ad ꝓportionē mediorū est causa in spissitudine & tenuitate: & iste proportiones sunt manifestæ per se scilicet q̄ cum fuerint duo mota æqualia in gravitate & figura & magnitudine: & moueant̄ in vno medio: q̄ motus eorum erit æqualis in velocitate: & q̄ vtrūq̄ pertransiit æquale spacium in tēpore æquali: & cum duo media fuerint diuersa in tenuitate: q̄ motus eorum diuersabitur diuersitate ꝓportionali. & vt manifestum a est q̄ causa diuersitatis & æqualitatis motuū est diuersitas & æqualitas proportionis motoris ad rem motā. cum igitur fuerint duo motores & duo mota: & ꝓportio alterius motoris ad alterum motum fuerit sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum: tunc duo motus erunt æquales in velocitate: & cum proportio diuersabit̄ diuersabit̄ mot⁹ sc̄m illā ꝓportionē. Et hoc idē est in motibus violentis & naturalibus: sed in violentis cum duo motores fuerint æquales in potentia diuersitas erit propter impediens. in naturalibus vero diuersitas aut æqualitas est propter diuersitatem: aut æqualitatem proportionis motoris ad rem motam: & nō sequitur vt in eisdē æqualitas apud æqualitatem mouentium in potentia quando proportio diuersatur: sicut non sequitur hoc in violentis quando impediens diuersatur: quoniam impedientis diuersabitur proportio. iste igit̄ sunt propositiones: manifestæ per se. Et si hoc esset sicut dicit Auempace scilicet quod in talibus motibus non erit proportio motus ad motum sicut proportio spissitudinis ad spissitudinē: sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem: contingeret hoc in omnibus motibus violentis: ita q̄ illud dictum in vltimo septimi scilicet q̄ cum aliquod corpus mouerit aliud corpus per aliquod spacium in aliquo tēpore quod mouebit medietatem illius corporis per illud spacium in medietate illius temporis esset falsum. contingeret enim sc̄m Auempace vt proportio temporis ad tempus non esset nisi sicut proportio tarditatis ad tarditatem. Et causa istius erroris fuit existimare quod tarditas & velocitas sunt motus additi motui & diminuti ab eo: sicut linea quæ additur lineæ: aut diminuitur ab ea. Cum igitur existimatur quod velocitas est additio super motum naturalem: & tarditas diminutio: & causa istius additionis & diminutionis fuerit resistentia: sequitur ex hoc vt proportio resistentis ad resistens sit sicut proportio tarditatis ad tarditatem: non sicut proportio motus ad motum: quoniam quando quantitatibus proportionalibus additur eadem quantitas: aut diminuitur non remanebunt proportionales. & Auempace existimauit quod motus sensibilis est illud quod remanet ex motu naturali. & existimauit quod motus naturalis est quasi vna mensura ex qua diminuunt̄ duæ mēsuræ secundū ꝓportionē aliarū duarū q̄ntitatū. & vi-

Opinio Auer.

Aliter ꝓpōnes.

a Vt manifestum est q̄ cā diuersitatis & æqualitatis motuū est diuersitas & æqualitas proportionis motoris ad rē motā.

No. dīsam inter mot⁹ naturales & violentos.

Tex. com. 35.

Causa erroris. Auempace.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit qđ cũ hoc accidit in q̃titatib?: non sequit vt ꝓportio diminutiõ diminutũ sit sicut ꝓportio remanẽtis ad remanẽs. & existimauit quod accidit motui naturali ꝓpter impedĩa aliqua diminutio secũdũ ꝓportionẽ impedẽtis ad impedĩs. & existimauit sicut dixim? qđ mot? similis est illud qđ remanet ex motu naturali post diminutionem sicut remanet ex magnitudine post diminutionẽ: & ideo iudicauit qđ nõ sequit vt proportio motus sensibilis ad motũ sensibilẽ sit sicut ꝓportio impedĩtis ad impedĩtẽ: sed sicut ꝓportio tarditatis ad tarditatẽ: sicut nõ sequitur in q̃titatib? q̃ diminuũtur in aliqua proportione vt resideũ sit in illa proportiõe: sed differunt: quia qñ ex q̃titate mathematica diminuitur aliqua q̃ntitas in actu remanet reliquum q̃ntitatis in actu: & quando motus naturalis accidit diminutio: tũc motus naturalis nõ habebit esse nisi in potẽtia: ergo tũc mot? sensibilis nõ erit nisi motus nõ naturalis q̃ est diminutio ex motu naturali nõ mot? naturalis cui accidit diminutio. & sic cũ aliqđ motũ moueẽ velocius motu naturali: tũc nõ erit illic motus naturalis & additio tm. verũtamẽ dicimus ꝙ ꝓportio tarditatis ad tarditatẽ est sicut ꝓportio impedientis ad impediẽs vt dicit Auẽpace: sed nõ est illic aliqd nisi tarditas: & ista q̃stio est sophystica: sed est difficilis quia est secũdũ cõtactionem: qm̃ quia motus assimilatur lineę existimatur quod illud quod contingit in linea cõtingit in motu. Declaratũ est igitur ex hoc sermone quod proportio impedientis ad impediens est sicut proportio motus ad motum: & hoc est in motibus violentis quando motor fuerit idem: & siue impedimentum fuerit ex medio: aut ex ipso moto: & qđ hoc diuersatur in motibus naturalibus secundũ diuersitatẽ proportionũ quæ sunt inter motores & res motas cum nullum sit hoc impediens: sed secundũ diuersitatem proportionis excessus potentiæ motoris super rem motã ad excessum potentiæ secundi motoris super rem motam. Sed quæret aliquis cũ posuerimus quod iste motus erit in medio impeditus a medio nõ sequitur: & si cõgesserimus quod proportio motuũ qui sunt in medio ad inuicem est sicut proportio impedientis ad impediens: vt quãdo idem motum mouetur in vacuo moueatur motu indiuisibili & in instãti: sed sequitur necessario: vt moueatur in tempore: cuius proportio ad tẽpus in quo mouetur in medio: sit sicut proportio excessus potentiæ motoris super rem motam secundum quod est mota tãtum. scilicet absq; eo qđ illic sit impediens extrinsecũ ad excessum potentiæ motoris super rem motã secundũ qđ est impedita: vnde existimatur etiam quod licet cõcedanf illæ ꝓportiones quib? vsus est? nõ inducet ad impossibile ad qđ nituntur inducere. Et ad hoc est dicendũ quod isti motus qui sunt corporũ simpliciũ mediantibus aqua & aere: nõ sunt motus impediti a medio: vt apparet in primo aspectu: quoniam si ita esset: tũc essent hic motus naturales q̃ nõdũ inuẽti sunt nec; inuenientur: nisi esset possibile hæc corpora moueri sine medio: quod est impossibile: nisi vacuũ esset. Et causa in hoc est quia ista mota indigent medio: qm̃ a res mota necessario debet habere cũ motore aliquã resistentiam qua potẽtia motoris excedat potentiam illius: & hoc est in motibus naturalibus & si nõ: tũc quilibet motor moueret quodlibet corpus & propter diuersitatẽ istius proportionis quæ est ex resistentia inter motorẽ & rem motã

Epilogus.

a Res mota necessario debet habere cũ motore aliquã resistẽtiã qua potẽtia motoris excedat potẽtiã illius.

motã simpliciter diuersatur motus corporũ cælestiũ vt quædã sint velocissima quibusdã, & per hãc resistentiã motor nõ mouet rem motam nisi quãdo potẽtia eius excedit potentiã rei mote, res enim mota vniuersaliter est similis quodãmodo motori & cõtraria alio modo.

Et hoc intelligẽdũ de nobilitate quã dicit Auẽpace in corporibus cælestibus: motor enim cuius potẽtia est excedens est nobilior motore cuius potẽtia est minor cecessu, & manifestũ est qđ ista resistẽtia intercurrit inter motorẽ & rem motã quãdo res mota fuerit distincta per se: sicut est dispositio in corporibus cęlestib? in elemẽtis vero res mota est in potẽtia & motor in actu cũ sint cõpõsita ex prima materia & formis simplicibus, & motor est forma, & res mota est materia, & quia hæc corpora nõ distinguuntur in rem motam & motorẽ in actu: impossibile est ea moueri sine medio. Et Arist. declarauit qđ propter hoc fuit necesse illa nõ moueri ex se in octauo etiius libri ō igitur hæc duo corpora simplicia mouerentur sine medio non esset hæc resistẽtia inter motorẽ & rem motã, immo nõ esset hæc res mota omnino essentialiter, & si hoc contingeret vt nõ moueretur in tẽpore, & in quolibet moto: ex hoc igitur: dixit Ari. qđ si hæc corpora moueretur in vacuo sequeretur vt moueẽtur motu indiuisibili in tẽpore indiuisibili: ponẽdo hæc corpora moueri in medio est naturale eis, & est causa in hoc qđ moueãtur: f nõ sicut existimatur ꝙ sunt mota ex se nõ motu naturali sicut existimauit Auẽpace. Auẽpace igitur fecit dubitare in hoc sermone in duobus locis. Vnus eorũ est in quo dicit ꝙ ꝓportio motus ad motũ non est sicut proportio spissitudinis medij ad spissitudinẽ medij. Secũdus autẽ est qđ isti motus sunt impediti ex medio & nõ naturales, & nullus peruenit ante ipsum ad istas quæstiones, & ideo profundius erat iste super alios. Et in exẽplari a quo scripsimus inuenimus quoddã folium per se, & inscriptũ erat hoc. Nos autẽ dicamus qđ necesse est qđ inter motorẽ & rem motã sit resistentia: motor enim mouet rem motã: secũdũ quod est cõtrarium, & res mota mouetur ab illo secũdũ ꝙ est similis, & omnis motus erit secũdũ excessum potẽtiæ motoris super rem motã, & diuersitas motũ in velocitate & tarditate est secũdũ hãc proportionẽ quæ est inter duas potẽtias, & ista resistentia aut erit ex ipso moto quando illud quod mouetur ex se voluntate diuidit? in motorẽ in actu & rẽ motã in actu: sicut est dispositio in animalibus & in corporibus cælestibus: aut erit ex ipso medio in quo mouetur, & hoc erit quãdo res mota nõ diuiditur in motorem & rem motam in actu: sicut est dispositio etiã in corporibus simplicibus, aut resistẽtia erit ex vtroq; scilicet ex re mota & ex medio: sicut est dispositio in animalibus quæ mouẽtur in aqua illa aũt in quibus res mota ex se diuiditur in motorẽ in actu & rem motam in actu non necessario indigent medio: sed si fuerit erit per accidens, illa autẽ quæ mouentur ex se quę nõ diuidũtur in motorẽ & rem motã in actu necessario indigent medio, & hæc sunt corpora grauia & lenia & si non moueretur nõ in tẽpore cũ nihil sit actu illic quod resistat potẽtiæ motuæ, & est impossibile etiã vt habeãt motus naturales, & sunt semper impediti, & ideo cõtingit ꝙ cũ posuerim? ista moueri in vacuo vt moueãt nõ in tẽpe, & vt mot? grauis & grauioris sit ęqualis in velocitate: ꝙ est im-

b Res mota vniuersaliter est similis quodam mõ motori & cõtraria alio modo.

c Nota q̃ elemẽta habẽt resistẽtiã in motu locali.

d In elemẽtis res mota est in potentia & motor B

tor est in actu cum sint cõpõsita ex prima materia & formis simplicib?, & motor est F

tor est forma & res mota est materia. Sedvide oppositũ. 4. cæli. cõ. 22. Vbi habetꝙ forma est mouens & motum.

e Tex. cõ. 28. 29. 30. 31. & 32.

f Si elementa moueretur i vacuo moueretur in instanti. Idẽ infra. c. 74. & 8. Phy. 92.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Laus magna de auēpyce hyspano.

possibile. Quod igitur existimauit Auempa, est quod ista simplicia habent motus naturales siue medio.

Resistentia in motu naturali quandoq; est ex ipso moto & quādoq; est ex ipso medio & quādoq; ex parte vtriusq; respectu diuersorū &c.

Sed si per subtilissimū in tanto tali quod fertur per vacuum omnem exuperat rationē: sit enim .z. vacuū: æquale autem magnitudine his quæ sunt .b. & .d. a ergo si transibit .z. & mouebitur in quodam quidem tempore in quo est id est, sed in minori quā in quo est .e. & hanc habebit rationē vacuum ad plenū: sed in tanto tempore quantū in quo est id est, ipsum .d. a. trāsibit .t. trāsibit autē si sit subtilitate differens ab aere in quo est .z. secundū hāc proportionē quā habet tempus in quo est .e. ad tēpus in quo est, id est. Si enim sit tanto subtilius corpus in quo est .z. ipso .d. quātūcunq; exuperat .e. ipsum, id est econuerso transibit velocitate in tāto quātum, id est, ipsum exuperat .z. quod est in quo est .a. si feratur: si ergo nullū sit corpus in quo est .z. adhuc velocius: sed erat in quo est .z. id est, quare in æquali tēpore trāsibit quodcunq; plenū & vacuum sed impossibile est.

Sed si res mota mouetur mediante subtilissimo corporū in tanto tēpore per tantū spatiū: tūc mediāte vacuo exit ab omni cōparatione: sit igitur .z. vacuū: & sit æquale .b. si igitur .a. pertrā sit vacuū & mouetur in aliquo tēpore scilicet in tēpore .k. si est breuius tēpore .h. tūc ista proportio nō erit proportio vacui ad plenū, pertrāseat igitur .a. in tēpore æquali .k. per spacium .b. & pertrāseat etiā secundū proportionalitatē quę est inter tempus .h. & tēpus .k. aliquid addens in subtilitatē super aerem qui est .b. quoniā si .z. fuerit corpus subtilius quā .b. secundū excessum .h. super .k. tūc pertransitus, .z. in velocitate erit in tempus æquali .k. si .a. mouetur, si igitur in .z. non fuerit corpus: tunc motus .a. in eo erit velocior: sed erat in .k. ergo sequitur vt pertransitus eius per ipsum sit in tempore æquali; siue fuerit plenum siue vacuum: quod est impossibile.

27. Abbreviatio rationis presentis exetus,

Ista etiā est alia declaratio ad cōfirmādū: quoniā si aduersarius non cōcesserit nobis impossibile quod sequitur ex sermone prædicto: quod est motū esse indiuisibilē & in tēpore indiuisibili & dixit: imo motus qui est in vacuo est in tēpore: demonstrabimus ei qđ ex hoc sequitur impossibile quod non potest concedi, & hoc erit ponēdo qđ idem motum mouetur per spaciū æquale in vacuo & pleno. Verbi gratia, in aere: cū igitur posuerimus ipsum moueri per hęc duo spacia æqualia: quorum alterum est in vacuo & reliquū in aere in duobus tēporibus: manifestū est quod tēpus in quo pertrāsit spacium quod est in vacuo erit brevius: quoniā in vacuo nō est resistentia, hoc igitur tempus minus habebit aliam proportionē terminatam ad hoc tempus maius, & manifestum est, qđ si nos imaginati fuerimus corpus subtilius aere secundum additio

additionem temporis maioris super tempus minus: manifestū est quod illud motum pertrāsibit in corpore subtiliori spacium æquale tēpori in quo pertrāsiuit ipsum in vacuo: cum posuerimus qđ proportio tēporis ad tempus est sicut proportio subtilitatis alterius medij ad subtilitatē reliqui medij, & sic idem motū pertrāsibit spatiū æquale in tēpore æquali mediante vacuo & mediāte pleno, hoc igitur est demōstratio eius in hoc loco. Et dixit: sed si omnis res mota &c, id est, quoniā si posuerimus quod res mota mouetur in aliquo corpore subtilissimo, & mouetur etiā in vacuo: necessario mouebitur in vacuo velocius: & cū præposuit hanc propositionē incepit inducere propositiones inducentes ad inconuenientia & dixit: sit igitur .z. vacuum &c. id est sit igitur spaciū in vacuo .z. & sit æquale spacio .b. quod est in aere. Deinde dixit: si igitur .a. pertrāsit vacuum &c. id est, a. igitur quod est res mota si pertrāsit hoc spacium qđ est in vacuo scilicet .z. &, cōcesserimus ipsum moueri in eo aliquo tēpore sit igitur illud tēpus .k. & est manifestū quod hoc tēpus est breuius tēpore .h. in quo .a. mouetur in spacio .b. quod est in aere, motū enim in vacuo est velocius moto in aere, & cū ita sit tunc proportio tēporis .k. ad tempus .h. est sicut proportio motus .a. in vacuo ad motū eius in aere, & hoc intendebat cum dixit: tunc ista proportio erit sicut proportio vacui ad plenum. Deinde dixit per trāseat igitur .a. &c. id est, & cum proportio temporis .h. ad tempus .k. est proportio motus qui est in vacuo ad motū qui est in aere. Ponatur igitur quod .a. quod est motum moueatur in tēpore æquali .k. & est illud in quo mouetur in vacuo spacium æquale spacio vacui & aeris in corpore subtilior aere, & sit illud spacium .z. est manifestum quod per transibit: istud spaciū secundū proportionē temporis .k. ad tempus .h. cum posuerimus quod corpus in quo est spaciū .z. est subtilius aere secundum proportionē tēporis .h. ad tempus .k. id est, quoniā pertrāsiuit spaciū .z. ad tempus .k. quod pertransiuit in eo in vacuo, & hoc intendebat cum dixit, & pertrāsibit etiam secundū proportionalitatē &c. id est, & est impossibile ipsum pertrāsire hoc spacium scilicet .z. secundū proportionē temporis motus in vacuo ad tempus motus in aere cū posuerimus hoc corpus in quo est spaciū .z. maius in subtilitate aere scilicet quā tēpus .h. est maius tēpore .k. scilicet sicut proportio tēporis motus in vacuo ad tēpus motus in aere, & hoc intendebat cū dixit: quoniā si .z. &c. id est, si igitur corpus imaginatū scilicet .z. sit subtilius .b. scilicet aere secundū excessum tēporis .h. & est illud in quo .a. moueatur in vacuo per illud spaciū terminatū super tempus .k. & est illud in quo .a. mouetur in vacuo per illud spaciū: tunc .a. pertrāsibit spaciū .z. in velocitate in tempore æquali ei in quo pertrāsibit illud spaciū in vacuo: quod est tēpus .k. si posuerimus .a. moueri in vacuo. Deinde incepit declarare impossibile qđ sequitur ex hoc & dixit: si igitur in .z. nō fuerit corpus, id est, si posuerimus qđ in vacuo nō est corpus omni no manifestū est qđ motus .a. erit in eo velocior quā motus eius in corpore quod posuimus subtilius aere secundum proportionem temporis motus eius in vacuo: sed iam declarauimus quod motus eius, mediante vacuo & corpore subtiliori est æqualis: quia est in eodem tēpore: qđ est inconueniēs, motus enim vacuo debet esse velocior. Et

Expositio literæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aristo. induxit hāc demonstrationē secundā propter hoc qđ sciuit de quæstione accidēte primæ demonstrationi: quoniā in propositiōibus huius demonstrationis nō est dubitādū nisi in propositione dicēte qđ

a Quemadmodū linea potest diuidi in infinitum secūdū

possibile est imaginari corpus cuius proportio in subtilitate ad aerem sit sicut proportio tēporis in quo est motus. Verbi gratia in aere aut in igne ad tēpus motus in vacuo: dicitur enim qđ ista propositio est falsa impossibilis: nō falsa possibilis: impossibile enim est inuenire extra animā corpus subtilius igne: ergo impossibile qđ existimabatur sequi nō sequitur: quoniā tūc potest dici qđ illud impossibile sequitur expositione falsa non ex posito. Et videtur qđ ita est de subtilitate & spissitudine sicut est de diuisione lineæ: & superficiei: quoniā quēadmodū linea a secundum quod est linea potest diuidi in infinitum: quod est impossibile secundum quod est linea terrestris aut ignea: ita de subtilitate

H qđ est terrestris vel ignea: ita subtilitas potest diuidi in infinitū secundūqđ subtilitas: non autē vt est corporis mobilis. Vide. z.

potest intelligi processus in infinitū ex sua natura scilicet quod est subtilitas simpliciter non secundum quod est subtilitas corporis mobilis: & secundum hoc hæc propositio posita est falsa possibilis secundum quod fuit posita, & ex falso possibili non sequitur falsum impossibile, & hoc modo declarationis multotties vtitur Aristotel. & etiam Plato, & est vera declaratio: quoniam non ponitur falsum in eo secundum qđ est falsum impossibile: sed secundum quod est falsum possibile.

I phy. c. 60. Et quæ ibi Motus ad motum ois est ꝓportio

Manifestum est igitur quia si fuerit aliquod tempus in quo per vacuum aliquod ferretur: accidit hoc impossibile: in æquali enim accipietur, & quod plenum est transire aliquod & vacuum: erit enim aliquod analogum corpus alterum ad alterū: vt tempus ad tempus: sicut in capitulo est dicere ostensa accidētis causa: quia motus quidem ad motum omnis est proportio in tempore enim est: temporis autem omnis est ad tempus similis vtrisq; vacui autem ad plenum non est.

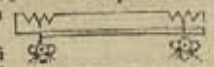
Apparet igitur quod si fuerit hoc aliquod tēpus in quo aliquid expellatur ex vacuo erit impossibile: quoniam inuenitur aliquid quod pertransit in tempore æquali: siue plenum siue vacuum fuerit aliud in comparatione corporis: sicut tempus habebit proportionem ad tempus, & dico hoc quod causa ꝯcius quod sequitur ex hoc est manifesta, & est quod quilibet motus habet ad quēlibet motum aliquam proportionem: motus enim est in tempore, & omne tempus habet proportionem ad omne tempus cum fuerint finita: sed vacuum aut plenum non habent proportionem.

Demonstratio ducens ad impossibile probans non esse possibile proportionem esse inter motum: qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

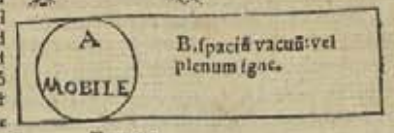
His

Hic inducit summā I eius quod prædixit in hac demonstratione.

Tempus.

Et dixit manifestū est igitur ex hoc qđ si fuerit positū aliquod tēpus in quo aliquid mouetur in vacuo cōtingit impossibile qđ etiā aliquid pertranire in æquali tpe spacium æquale i vacuo & pleno: & causa eī qđ sequitur ex hoc est: qm̄ possibile est imaginari corp⁹ cuī ꝓportio ad corp⁹ mediāte pleno & mediante vacuo ponerim⁹ aliqđ moueri p idē spaciū i aliquo tpe. s. sicut ꝓportio tpis in quo aliquid mouef per illud spaciū mediante corpore posito primo ad tpis in quo mouef per illud mediū tē vacuo: ex quo sequit aliquid moueri per idē spaciū in aliquo tēpore mediante vacuo & pleno qđ est impossibile. D. d. & vniuersaliter cū eius qđ sequit &c. i. & vniuersaliter ꝓpositiōes ex qb⁹ sequit hoc impossibile: sunt duæ. quarū altera est qm̄ qlibet mot⁹ habet ꝓportionē ad quēlibet motū: qū quilibet est in tēpore: & quodlibet tempus habet ꝓportionē ad quodlibet tēpus cū fuerint finita. Altera aūt est qđ vacuū nō habet proportionē ad plenū. Cū igitur coniungantur hīs duabus propositionibus motum esse in vacuo: sequitur alterum duorū aut qđ motus in vacuo est nō in tempore: cū posuerimus qđ causa eius qđ motus est in tēpore est plenū mediāte quo fit motus: aut qđ illud motum mouetur per idē spacium in eodem tempore mediante vacuo & pleno.

Tempus.

Quodlibet tēpus habet ꝓportionē ad quodlibet tps cū fuerint finita.

Secūdū quidē igit qđ differūt per q̄ ferantur hæc cōtingūt: secundū quidē eorū quæ ferūtur excellentia hæc sunt. Videm⁹ enim maiorem impetū habentia aut grauitatis aut leuitatis: si quidē alia similiter se habēt figuris: citius lata per æquale spaciū finitū & secundū rationē quā habēt magnitudines adinuicem quare & per vacuum: sed impossibile est: propter quā ēm causam feretur velocius. In plenis quidem enim ex necessitate est: velocius enim diuidit fortitudine maius: aut enim figura diuidit aut impetu quē habet quod fertur: aut proiectū: æque velocia ergo omnia erunt: sed impossibile est.

Hoc igit cōtingit corporib⁹ ex diuersitate ex illo mediante quo fit motus: ex successione autē corporū mobiliū: hoc quod narrabo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

narrabo. Dicamus quod videmus corpora quæ sunt magis pōderosa siue grauia siue leuia: cū fuerint in alijs dispositionis bus in capitulo figure eodē modo moueri in æquali loco velocius secundū proportiones eorum adinuicem: ergo sequitur vt talis sit dispositio eorū in vacuo etiā: sed hoc est impossibile: quoniā non potest aliquis dicere: qua de causa expellitur in eo velocius quoniā hoc in pleno est necessarium. Quod enim est fortius velocius diuidit illud: illud enim quod mouetur aut ille lud quod cecidit: aut per suam figuram diuidit: aut per suum pondus: ex quo sequitur vt motus omnium corporū sit æqualis in velocitate: quod est impossibile.

74 Cum induxit duas demonstratiōes acceptas ex diuersitate medij in quo corpora simplicia mouētur: vult inducere demōstrationē acceptē ex diuersitate potentiarum motiuarū quæ sunt in corporibus simplicibus. Et dixit: hoc igitur contingit &c.i. hoc igitur impossibile contingit huic positiōi ex propositiōibus acceptis ex diuersitate corporū mobiliū in velocitate & tarditate: secundū illud mediante quo fit motus. D.d. secundū vero successionē corporū mobiliū &c.i. qđ aūt contingit huic propositioni ex propositionibus acceptis ex successione corporū mobiliū in velocitate & tarditate secuadū potentias corū motiuas est hoc qđ narrabo. D.d. dicamus igitur &c.i. manifestū enim est per se qđ corpora q̄ sunt maioris declinationis siue fuerint leuia siue grauia cū fuerint æqualia in figura & magnitudine & modo sunt velocioris motus q̄ illa quæ sunt minoris declinationis: & qđ illud qđ est maioris declinatiōis pertransiit idē spaciū in minori tempore illo in quo pertransiit ipsum illud qđ est minoris declinationis: & quod proportio tēporis ad tempus erit sicut proportio potentiæ motiuæ ad potentiā motiuam: ita quod si posuerimus duo corpora æqualia in figura & magnitudine: & grauitas vnius fuerit dupla ad grauitatē alterius: & tunc illud quod est minoris grauitatis mouebitur per spaciū in duplo tempore ad tempus in quo mouetur in illo grauius. D.d. ergo sequitur &c.i. & manifestum sit per se quod corpus grauius est velocioris motus: & hoc accidit propter medium quod resistit motori: quoniam si illic non esset medium nō esset illic resistentia: ergo cum posuerimus grauius moueri in vacuo non est necesse vt sit velocius illo qđ est minoris grauitatis: quoniam nō erit illic causa ex qua grauius expellitur velocius: ex quo sequitur vt motus eorum non solūmodo sit æqualis

a C5.71. sed non in tēpore vt declarauimus. a Et cum declarauit quod impossibile est dare causam diuersitatis motorum diuersorum in declinatione & velocitate & tarditate ex vacuo: incepit declarare quod causa illius manifesta est ex pleno: & dixit: hoc cū in pleno &c.i. & grauis esse velocioris motus necessariū est cū motus ei⁹ fuerit in pleno: & causa in hoc est quoniam illud quod est maioris declinationis est fortius & citius diuidit plenū: & similiter illud b qđ est acutioris figuræ leui⁹ diuidit aerē. D.d. Illud cū quod mouetur &c.i. corpus enim qđ mouet

b Illud qđ est acutioris figuræ leuius diuidit aerem.

mouetur in medio: aut cedit ab eo: diuidit mediū aut per grauitatē cū: aut per declinationē, scilicet qm̄ id qđ est acutioris figuræ diuidit citi⁹ & similiter grauius aut per vtrūq;. D.d. ex quo sequit &c. & intēdit in vacuo: & ex hoc impossibili intelliguntur duo, scilicet quod omnia sint æqualia in velocitate, scilicet motus grauioris & minoris grauitatis: & cū hoc erit in tēpore aut sit cum hoc non in tēpore. Si igitur posuerimus qđ illud quod sequit est ipsum esse nō in tēpore: tunc impossibile qđ intendit concludere: accidit in eo quæstio Antēpace quā iam dissoluimus: & si dixerimus quod impossibile qđ intendit hic Arist. est vt illud qđ est maioris grauitatis non est velocius: euadetur ab illa quæstiōe. Sed potest aliquis dicere forte ex hoc nō accidit impossibile: qm̄ hoc non accidit graui & leui: nisi quia sunt impedita a motu naturali. Sed responsio ad hoc est responsio prædicta scilicet quoniam graue & leue non impeditur a medio in quo mouetur: ne motus eius in medio est violentus: sed naturalis.

Obiectio. Solutio.

Quod qđē igit̄ sit vacū sit accidat cōtrariō. quapropter qđā probat dicētes esse vacuū ex dictis manifestū est opinant qđē igitur vacuū esse si vere erit secūdū locū motus discretus secundū se: hoc aūt idē est ei quod est dicere locum esse aliquid separatum: sed quod hoc sit impossibile esse, dictum est prius.

Opinantur Caput.9.

Oportet igitur quod si vacuū fuerit sequitur contrarium ei propter quod ponunt vacuum distinctum dicētes ipsum esse: existimant enim vacuum esse si motus in loco sit distinctum per se: & hoc est dicere locum esse aliquod separatum & iam posuimus hoc esse impossibile.

75 Dicit. Manifestū est igit ex his demonstrationibus qđ si vacuū fuerit contingit contrariū illud quod cogit dicentes vacuum esse dicere ipsum, scilicet motū esse: existimabāt eū qđ si motus esset vacuū foret: & cū dixit distinctū per se: intendit qđ isti nō opinantur admiscerī cū corporibus: sicut opinatur alia secta dicentiū vacuum esse. Deinde dixit. & hoc est dicere &c. id est & dicere vacuū esse separatū nihil aliud est q̄ dicere locum esse dimensiones separatas: quod iam destruximus.

Et per se autē cōsiderantibus videbitur vtiq; dictum vacuū sicut vere vacuū: sicut enim in aqua si apponat aliquis cubum distabit tāta aqua quātus est cubus: sic & in aere: sed sensui ims manifestū est; & semper igitur in omni corpore habēt trāsmutationē in quantū est aptū natū trāsmutari necesse est nisi coeat transmutari: aut deorsum semper: si deorsum motus est sicut est terre: siue sursum: sicut est ignis: aut in vtraq;: aut quale aliquid sit impositum: in vacuo autem hoc impossibile est: nullū enim corpus est: sed per vacuū æquale spaciū transire videtur: quod vere prius in vacuo erat: tanquā si aqua prius non cederet ligneo cubo neq; aer: sed omnia transirent per ipsum: aut vero

A

a Si corpus cubum ab alio⁹ qualitatib⁹ sensibilib⁹ separatum fuerit in aq̄ adhuc esse spaciū

continebit: ex quo videtur corpora mathematica non abstrahere a loco. Idē supra. c. 47. Et primi de genera cō. 44. 51. vi. de oppo. 3. ec. tt. c. 55.

vero & cubus habet magnitudinem tantam quantam continet vacuum: quod si calidum est aut frigidum: aut graue aut leue: nihilominus alterum inesse ab omnibus passionibus est: & si non diuisibile sit ab illis: dico autem corpus lignei cubi. Quare & si separetur ab omnibus alijs & neq; leue neque graue sit continebit æquale spacium: & in eadem erit quæ est & loci & vacui parte æquali sibiipsi: quid ergo distabit corpus cubi ab equali vacuo loco: & si duo huiusmodi sunt simul propter quid non quilibet in eodem erunt. Vnum quidem igitur hoc inconueniens & impossibile est.

Et cum aliquis fuerit perscrutatus de vacuo inueniet ipsum in rei veritate esse vacuum sicut dicitur: quemadmodum si quis posuerit corpus cubitum in aqua euacuabitur de aqua quantū corpus cubitum: ita est de aere: & si latet sensum. & in quocunque corpore habente translationem ponatur. necesse est igitur etiam si non congregetur & condensetur vt transferatur quo innatū est transferri scilicet ad inferius si translatio eius fuerit ad inferius vt terra: aut ad superius: vt ignis: aut ad vtrāq; partem: & quomodo fuerit corpus in quo ponitur. In vacuo autē hoc est impossibile: quia non est corpus sed penetrabit ex eo in corpus cubitum dimensio æqualis dimensioni eius: & illa dimensio erit prius in vacuo: & similiter esset dispō si aqua non cederet cubito quod est ligni neq; aeris: sed intraret ipsum: sed cubitum habet quantitatem sicut est quantitas vacui quod occupat: & hoc siue fuerit calidū siue frigidū: siue graue siue leue: essentia eius est alia ab omnibus accidentibus suis: & si nō sit separata. s. corpus cubitū quod ex ligno si imaginetur esse separatū ab omnibus alijs rebus & non fuerit leue neq; graue: tamen occupabit vacuū æquale sibi: & erit in parte loci & vacui æquale ipsi: quæ igitur erit differentia inter corpus cubitū & vacuū: aut locum æqualem illi & si fuerit possibile vt duo sint in hac dispositione: quid igitur prohibet vt in eodem loco sint quot posuerimus in numero. Hoc igitur est vnum capitulum de impossibili & inopinabili.

76 Dum cōpleuit destructionē vacui ex motu: reuertus est ad destructionem vacui ex sua natura scd'm quā ponūt ipsum esse. s. scd'm quā recipit corpora. Et dixit. Et cū aliquis fuerit perscrutatus, i. & cū aliquis perscrutatus fuerit de vacuo vtrū sit aut nō inuenier ipsum esse vacuum abesse. s. ipsum esse priuationem purā: & q; nulla est vtilitas in ponendo ipsum in rebus naturalibus. D. incepit .pducere .ppositiones ex quibus sequitur impossibile si vacuū fuerit & dixit. qm quemadmodū si aliquis &c. qm apparet sensui & si aliquis posuerit corpus cubitum in

in aqua cedet ex aqua & fundet in alio locū q̄tū est corpus cubitum: ita necesse est vt accidat in aere qū in eo fuerit positū corpus cubitū: licet hoc lateat sensum: et hoc manifestū est q; se. D. d. & cū corp⁹ habēs. i. & vt manifestū est per se quod cūq; corpus innatū est trāsferri qū in eo fuerit positū aliqd' corpus: necesse est vt si illud corpus nō cōdense tur & cōgregetur ad se necesse est vt trāsferat & cedat in loco quantū est illud corpus: aut vbi innatū est transferri naturaliter. si igitur terra trāsferetur ad inferius: si ignis ad superius: si aer aut aqua aut vtrāq; ad vtrāq; partē: qm cū aqua fuerit in loco terre tūc transferet ad superi⁹: & cum in loco aeris ad infernus: & aer qn̄ est in loco aquæ ad superius exit: & qn̄ in loco ignis: ad inferius: et hoc intendebat cū dixit ad vtrāq; partē: & si corpus in quo subijciatur cubitū fuerit aer aut aqua: & vlter corpus in quo congregantur hæc duo. s. grauitas & leuitas. Et cū declarauit quod oīne corpus in quo possibilis est motus possibile est vt in eo subijciatur aliquod corpus. Verbi gratia, cubitum: aut ita qd' illud corpus condensetur quantū est corpus cubitum: aut vt transferatur. Incepit declarare etiam quod sicut contingit hoc in omni corpore habente translationem. scilicet vt corpus in quo subijcitur moueatur: ita sequitur in corpore quod subijcitur cuiuscūq; modi sit & dixit: & quomodo fuerit corpus: quod ponitur in eo: & cū declarauit hāc propositionē dicentē q; omne corpus quod subijcitur in aliquo loco facit transferri de corpore existente in illo loco quantum est eius corp⁹: aut scd'm cōdēsationem: aut scd'm translationē: incepit declarare hoc esse impossibile in vacuo scd'm q; est corpus simplex. s. qm̄ impossibile est vt transferatur: quia est tres dimensiones separate & dixit: in vacuo vero &c. i. vacuum vero impossibile est vt cōdensetur aut moueatur: q; non est corpus naturale: & ideo si cubitū. Verbi gratia, subijciatur in eo necesse est vt transferatur dimensiones vacui. s. longitudo & latitudo et q; fundā æquales dimēsiones trib⁹ cubitis: necesse est vt penetrēt in dimensionibus ipsius cubiti. D. d. sed penetrabunt ex eo cubitum. i. sed penetrabit ex vacuo in cubito posito in illo dimensio æqualis dimensioni eius. s. quod dimensiones cubiti penetrabunt dimensiones vacui. Deinde dicit & illa dimensio fuit per vacuum: & ista dimensio quæ penetrat etiam cubitum non est nisi per vacui naturam. cum vacuum nihil aliud sit quam dimensiones separate. Deinde dicit & sic esset dispositio &c. i. & sic contingit in aqua & in aere quando in eis subijceretur corpus cubitum. scilicet quod si non cederent in loco cōtingeret duo corpora penetrari. scilicet corpus cubitum & corpus aquæ: aut aeris: & hoc intendebat cum dixit. & penetrarent in ipsum. s. & contingeret in aere: aut aqua quod penetrarent in cubitum. Et quia possibile est existimari quod corpus subijct in eodem loco est impossibile in corporibus naturalibus habentibus grauitatem & leuitatem non secundū q; habent tres dimensiones tantum. dixit. sed cubitū etiam habet &c. & hoc quod cubitum debet habere in vacuo dimensionem æqualem quā occupet. i. inane æquale qd' occupet: ita q; dimensiones penetrent se adinuicem. s. dimensiones cubiti in dimensiones vacui non est scd'm q; est cubitū calidū aut frigidum: aut graue: aut leue: sed hoc habet ex sua essentia. s. ex sua natura, essentia eīs eius est alia a suis accidentibus, & hoc

a Impossibilitas penetrationis corporis accidit eis ex suis terminis mathematicis non ex suis accūtibus sensibilib⁹.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b Cū corp⁹ cuhā fuerit abstractū in imaginatione ab accidentib⁹ nulla erit dīa inter ipsum in accidētib⁹ vacuū: cūvtrūque sit tres dimēsiones separate a ma. idē supra con. 51.

c Si duo corpa pūt esse in eodē loco: ēt infinita possent esse in eodē loco cōsimile supra. tex. con. 53. Idem infra te. con. 77.

& hoc impossibile est vt separentur ab eo in esse sed imaginatione tm.

Et dixit hoc ad declarandum qđ impossibilitas a penetratibis corporū accidit eis ex suis terminis mathematicis non ex suis accidentibus sensibilib⁹. Et cum declarauit qđ hoc est necesse in cubito ex natura dimensionum: incepit declarare qđ non est differentia inter vacuum & cubitū qū ab eo abstrahuntur accidentia eius in imaginatione, vacuum ēm nihil aliud est ꝙ corpus abstractū ab accidentibus in imaginatione: & dixit: & si imaginemur separatum. i. & si cubitū imaginetur separatum ab alijs accidentibus necesse est vt occupet de vacuo dimensionem æqualem sibi: sicut est necesse cū nō fuerit separatum ab accidentibus. D. d. quæ igit erit differentia &c. i. b & cum cubitum ligneum fuerit abstractum in imaginatione ab accidentibus nulla erit differentia in accidentibus inter ipsum & vacuum: cum vtrūq; sit tunc dimensiones separatæ ab accidentib⁹. D. d. & si fuerit possibile vt sint duo &c. i. & si fuerit possibile vt duo corpora c penetrentur secū dū dimensiones ita quod subijciantur in vno loco quid prohibet vt in eodem loco subijciantur multa corpora infinita: quod est inopinabile. &c. i. & similiter reputaretur si spissitudo eius esset in duritie ferri: iudicare ēm de tangibili non est per sensum visus: sed per sensum tactus.

Ampliur aūt manifestum est: quia hoc cubus habet trāsmutatus quod & omnia alia corpora habent: quare si hoc à loco nihil differret: quid oportet facere locum in corporibus extra vniuscuiusq; corpus si impossibile est corpus. nihil ēm confert si alterum circa ipsum æquale spacium huiusmodi sit.

Manifestum est etiam ꝙ cubum habebit quando transfertur etiā illud quod habent omnia corpora: si ergo nulla differētia est inter hoc & locum: ad quid igitur ponetur corpus habere locum nisi dimēsiones cuiuslibet eorum: cum dimensiones non recipiant passionem: non enim est vtilitas vt in circuitu eius sit alia dimensio huiusmodi æqualis ei.

77

documentū C

Dicit. & manifestum est etiā qđ cubitum habet qū subijcitur in loco illud qđ habent ola corpora. s. tres dimensiones: & est illud idem quod isti ponūt in vacuo. si igitur nulla est dīa inter dimēsiones cubiti & dimensiones vacui qđ est locus apud illos. qđ igit coget ad dicendū qđ corpora habēt dimensiones in quibus subijciuntur præter suas dimensiones & absolutas a passione. i. ab accidentibus: & hoc intendebat cum dicit: cum corpus non recipiat passionem. Et intendebat per hoc qđ corpora indigent dimēsionib⁹ sed non duobus modis dimensionū. s. dimensionibus quibus cōstituuntur: & dimensionib⁹ in quibus subijciatur. non enim est necessitas vt habeat corpus dimensiones præter dimensiones suipsius: & si ita esset tūc inuentrentur dimensiones infinitæ qm dimēsiones indigerēt dimēsionib⁹ in quib⁹ subijcerentur. D. d. nō ēm est &c. i. quæ igitur est necessitas ad ponēdū hic dimēsiones præter dimēsiones corporis. cū ēm hic sit accusatio & nulla est accusatio in ponendo hic esse dimensionē extrinsecā cōtinentem corpus æquale illi quæ est locus. Et intendebat ꝙ hoc inuenire quod æqualitas loci nō est æqualitas dimēsionū: sed æqualitas cōtinētis: quā ex hoc quod hoc locus est æqualis: & æquale est dimensiones: existi-

Nō est necessitas vt corp⁹ habeat dimensiones pter dimēsiones suipsi⁹ & ita ēt tunc inuentrētur dimēsiones infinite.

mauerunt locum esse dimensiones: & modus deceptionis in hoc æquiuocatio in hoc nomine æqualitas.

Amplius oportet manifestum esse quale vacuum sit in his quæ mouentur: nunc autem nusquam infra mundum. aer ēm aliquid est: non videtur autem neq; si in aqua essent pisces ferret, tactu enim fit discretio illius quod tangitur.

Et etiam oportet vt manifestetur nobis residuum vacui in mobilibus: sed hoc non videmus in aliquo intra mūdum: aer enim est aliquod existens licet reputetur nihil esse: & similiter existimatur de aqua: & si spissitudo esset frustum ferri. iudicare enim de tangibili est per sensum tactus.

Dicit. & si esset sicut dicētes vacuū esse fingūt. s. vacuū esse separatū extra mūdū in quo mūdus existit oporteret vt appareret nobis aliqđ residuū ex eo: sed nihil ex eo sentimus intra mūdū. aer ēm sentitur secū dū tactū esse corpus: & si scd'm visum existimetur nihil esse cū non habeat colorē: & visus cōprehēdit colorata. D. d. & si spissitudo esset &c. i. & similiter reputaretur si spissitudo eius esset in duritie ferri: iudicare ēm de tangibili non est per sensum visus: sed per sensum tactus.

Quod igit nō sit separatū vacuū ex his manifestū ē. Sūt aūt qdā q p rarū & dēsum opinant manifestū ēe ꝙ sit vacuū. si quidē ēm rarū & dēsum nō est: nihil coire neq; inculcari pōe est. si verō hoc non sit: aut oīno mot⁹ nō erit: aut vniuersum fluctuabit: sicut dixit Xuthus: aut æquale semper est mutare aerem & aquā: dico autē sicvt si ex aqua ciathi factus est aer: simul ex æquali aere tātun dē aquæ fieri: aut vacuū esse ex necessitate: cōculcari ēm & extendi non aliter, cōtingit. Ex his igit declarabit vacuū sepatum nō esse. Et qdā existimauerunt qđ ex raro & dēso apparet vacuū esse: qm si rarum non esset: & dēsum nihil cōgregaret & cōdēsaret: & si hoc nō esset: aut nō esset motus oīno: aut vniuersum moueretur: sicut dixit Empedocles aut aqua & aer transmutarentur æqualiter. s. si ex vna vncia aquæ fit aer: possibile est ex illo aere fieri aut tantum de aqua: aut vacuum esse: impossibile ēm est constringi: & expandi alio modo ab istis.

Cum destruxit vacuū esse ex motu: & declarauit ꝙ si motus est: vacuum non est: & fuit perscrutatus post hoc de natura vacui: & declarauit quod impossibile est ipsum recipere corpus ex quo oēs existimauerunt ipsum esse. scilicet ex receptione corporum: & isti sunt illi qui dixerunt vacuū esse separatū: reuersus est etiam ad dicentes vacuū esse inhibitū in corporib⁹ & penetrās illa: & incepit inducere rōnes eorū.

Et dixit: & quidā existimār. i. quēadmodū dicētes vacuū esse separatū mouebant ad hoc ex motu: sic dicētes vacuū esse penetrās in cor-

§ D. Tactu fit discretio illi⁹ qđ tangit.

78 B Aer secūdū tactū sentit ēe corp⁹ & si scd'm visum existimet nihil ēe F cū non habeat colorē: & visus cōprehēdit colorata. Vide pro hoc. 2. de anima. c. 67. vide cōsimile de odore. 2 de aīa. con. 97. & in libro de sensu & sensato.

79

2

pore dixerãt hoc ex hoc ꝙ senserõ de raritate & densitate in corpori
G bus: dicũt em ꝙ si in corporib⁹ nõ esset raritas & dẽsitas impoſſe esset:
a Hęc ꝓpõ vt corpora cõgregarent in se & fierẽt minoris quãtitatis: aut rencrẽt
est vera. s. di & essent maioris quãtitatis. & hęc a propõ est vera. s. dicẽs hoc esse
cẽs hoc esse dẽsum & rarũ quæ sunt cã in hoc. ꝙ idẽ corpus qñq; minorãr & qñq;
dẽsum et ra fit maius. D. d. aut nõ erit mot⁹ & c. i. & cũ nõ fuerit hic cõgregatio &
rũ q̃ sunt cã cõstrictio ad minorẽ ꝗtitatẽ sequit vnũ triũ. s. aut ꝙ non erit motus. s.
in hoc qđ gnatio: aut mot⁹ trãslationis rect⁹: aut totũ moueat. aut si fuerit gene-
idẽ corpus ratio necesse est vt generatio sit æqualis. s. ꝙ si ex aqua transmutat alia
qñq; mino qua quãtitas aeris: vt in illa hota trãsmutet aqua in illa eadẽ quãtitate
rat & qñq; qm si nõ mouebitur totũ. Et hoc qđ dixerãt manifestũ est ꝑ se. Nos
fit maius. q̃ em iam posuimus ꝙ corpus non subsicit in corpore nisi qñ corpus cõ
stringit. s. corpus in quo subjicit aut trãsfertur a suo loco. Cũ igit cor
pus generatur a corpore: & generatum fuerit maioris ꝗtitatis ꝙ illud
ex quo generatur. Verbi gratia, ex vna vncia aquæ cuius magnitudo
est pedalis generat aer cuius ꝗtitas est bipedalis. sequit em ex hoc aut
vt corpus condẽsetur in se aut continens expellat corpora vicinantia
2 & continentia ipsum: & hæc etiam expellant alia continẽtia donec to
H tus mũdus expellatur: aut in illa hora generetur aqua ex aere in alio lo
co æqualis illi aeri qui generat hic ex aqua. D. d. aut vacũ esse. sed
hic nõ sequit ab ablatione istorũ appositorũ sed ex interẽptione istorũ
sequit vt sit densitas: & ex dẽsitate vt fingãt sequi vacũ esse: ergo
ista apposita quæ notauerũt hæc sunt sup flua: sed intendebãt declarare
re vacũ esse ex dẽsitate & raritate: & si intendebãt declarare dẽsitatẽ
& raritatem esse: tũc syllogism⁹ eorũ erit manifest⁹: qm tũc cõponeret
sic: si vacũ nõ est neq; densitas & raritas est. Et si dẽsitas & raritas nõ
est nõ erit motus rectus nisi corpora penetrarent: aut totũ expellatur:
aut moueat. neq; etiam gnatio erit nisi æqualiter: sed dẽsitas & raritas
sunt. Deceptio in hoc syllogismo est in hoc ꝙ existimãt ꝙ dẽsitas et
raritas nõ pñt esse nisi ꝓ vacũ. D. d. impossibile est em cõstringi &c.
i. qm si fuerit impossibile vt sit cõstrictio necesse est vt aliqs istorũ mo
dorũ sit possibilis. s. aut vt non sit generatio: aut vt totũ moueatur: aut
vt generatum: & illud in quo gnatur sint æqualia in quantitate.

Si quidẽ igit dicere rarum multa vacua habẽs separata: ma
nifestum est ꝙ si neq; vacuum contingit esse separabile: sicut
locum habentem aliquod spacium sũpsius neq; rarum sit.

Et si ꝓtelligunt per rarum illud in quo sint foramina multa
vacua existẽtia per se: manifestum est igitur quod si fuerit per
se impossibile: vt vacuum sit existens per se: sicut est impossibi
le etiam vt locus sit habens dimensionem per se: impossibile
80 etiam est vt sit rarum hoc modo.

Cum cõpleuit rationes eorum incepit contradicere eis. Et dixit:
I & si intelligũt &c. i. & cũ rarũ apud eos est illud in quo sunt multa fo
ramina vacua ꝑ se: inter corp⁹ rarũ manifestũ est quod nõ est dãa hanc
hãc positionẽ & ponere vacuũ existere ꝑ se. Si igitur impossibile esset va
cuũ esse existens per se: cõ sit impossibile dimensionem esse separatã ꝑ

serma

se: manifestum est quod est impossibile foramina esse in corpora vacua.

D. d. manifestum est igitur &c. & apparet ex hoc: qđ vult destruere vacuum esse alio modo a prædicto: in prædicto enim destruxit vacuum esse ex penetratione dimensionum invicem: & hoc contingit etiam in raro qđ est tale. Cum autem dixit hoc quemadmodum est impossibile aliquam dimensionem existere per se vult destruere ipsum alio modo. dimensiones enim sunt vltima & vniuersaliter accidentia quæ non pos sunt existere per se: & videtur qđ ista destructio est destructio vacui se cundum ꝙ est vacuum: destructio autem prædicta est scd'm ꝙ ponunt ipsum recipere corpora: & necesse est vt qui dicit foramina esse vacua: dicat vacuum esse separatum: quia foramina habent tres dimẽsiones. s. longitudinem & latitudinem & profundum.

Si autẽ nõ sit separabile sed tñ inest aliquod vacuũ minus q dem impossibile est: cõtingit aũt primũ nõ oĩs motus causam esse vacuũ: sed eius qui sursum est: rarum enim leue vnde ignẽ rarum esse dicũt: post ea causa motus nõ sic vacuũ sicut in quo est: sed sicut vtres in eo qđ ferunt ipsi sursum ferunt cõtinuũ: sic vacuum sursum fert: & etiam qualiter potest esse motus vacui aut locus vacui. vacui enim sit vacuum in quod fertur.

Si igitur nõ fuerit existẽs per se sed in eo fuerit aliquod subie ctũ: tunc dicere hoc erit minus in impossibilitate: sed contin git et primo vt vacuum nõ sit causa cuiuslibet motus: sed caus sa motus ad superius: rarũ enim est leue: & ideo dicũt ꝙ ignis est corpus rarũ: deinde cõtinget ei etiam vt vacuũ sit causa mo tus: nõ ita ꝙ sit in eo: sed sicut vtres ꝓsuũ motũ ad superi⁹ mo uẽt illud qđ pẽdet ex eis ad superius: ita vacuũ mouet ad supe rius: sed quomodo est ponẽ vt vacuũ aut locus habeat trãslatio nẽ: tũc em vacuũ aut locus habebit locum ad quem trãsferatur. 81

Dicit. sed dicere vacuũ nõ existere ꝑ se: sed esse positũ in corporibus minus est distans a possibilitate ꝗ dicere vacuũ esse separatum: apparet enim ꝙ nõ cõtingit istis dicere dimẽsiones esse separatas: cũ ponũt eas nõ absolutas a corporibus: sed si posuerunt ipsum esse in corporib⁹ ra rũ: ita ꝙ sit mixtũ cũ eis. s. non existẽs in actu cõtinget dimensiones pe netrari. s. vacui & corporis: & si posuerint ipsum sicut foramina vacua: continget eis dimensiones esse existentes per se. Videtur igitur quod cum dixit: si igitur non fuerit existens per se &c. intendebat: si igitur B
non posuerint ipsum existens per se: sed mixtum omnino tunc sermo pria expõ
erit eorum magis sufficiens: quia tunc non continget ei dimensionem esse separatam. Et forte intẽdit etiã ꝙ dicere vacuũ esse foramina va secunda ex
cua in corpore vacuo: & qđ est nõ est separatũ est minus impossibile: positio
quãm dicere vacuũ esse separatũ: quia illi sermoni contingunt multa im
possibilia ex motu in loco: isti autẽ sermoni nõ contingunt illa impos
sibilia: vnde videtur minus impossibile: & ideo post induxit impoſe ꝓ
prietũ huius: & dixit. sed tñ cõtinget ei &c. i. & dicẽtes vacuũ esse nõ sepa

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratum a corporibus non dāt eo causam cuius libet motus leuis tāmen isti enim dicunt quod leue est illud in quo est multum vacuum: & quod causa leuitatis eius est vacuum.

Et cum dixit qd' isti dicunt ꝙ vacuū est causa motus leuis tāmen qd' primo cōtingit eis qd' hoc qd' dicūt de vacuo nō est cōe omni motui. D.d. cōtingit &c.i. & cōtingit istis vt vacuū nō sit causa motus ita quod sit locus: vt opinabātur habentes primā opinionem: sed vacuum est causa motus: ita quod est motor: sicut vtres mouent rem ligatam cū eis ad superius: & similiter vacuum mixtum cum corpore leui mouet ipsum ad superius.

3 M omne quod mouetaliud ꝙ attractio, nem neces, se est vt mo ueatur ad locū ad quē attrahit ip, sum.

Deinde induxit opinabile & impossibile qd' sequitur hunc sermonem & dixit, sed quomodo est possibile &c.i. & cōtingit huic sermoni vt vacuū moueat per se ad superius quando mouet aliquod corpus: oē em̄ ꝙ mouet aliud ꝙ attractionē necesse est vt moueatur ad locū ad quē attrahit ipm: ꝙ est in opinabile. & maxime si dixerimus ꝙ vacuum est locus in quo nō est corpus: qm̄ tūc cōtingit vt locus trāsferatur & indigeat loco: & hoc intēdebat cum dixit: sed qūo locus aut vacuū habebit trāslationē. i. sed quomodo est pōe vt vacuū habeat trāslationē aut locus si posuerimus ꝙ vacuū est locus vt ponūt dicētes vacuū esse.

Amplius autem quomodo in graui assignāt ferri deorsum: & manifestum vtiq; est quod quāto rarius & magis vacuum sit sursum ferturi & omnino sit vacuum velocissime vtiq; feretur: fortasse autē & hoc impossibile est moueri: ratio aūt eadē: quoniam sicut in vacuo sine motu sunt omnia: sic & vacuum quidē est quod sine motu: incōparabiles enim sunt velocitates.

Et etiā per quid ratiocinātur in descensu grauis ad inferius: & manifestum est etiam si quanto magis res fuerit rara & vacua: tanto magis attrahitur ad superius: ꝙ qñ fuerit vacuum p fectum: tūc motus eius erit valde velocissimus: dignius est igit vt sit impossibile vt moueat: & eadē est ratiocinatio in hoc qd' oīa non habēt motum in vacuo: & in hoc ꝙ vacuum nō moueturi quoniam inter quātitatem velocitatis non est cōparatio.

82 Dixit. & cōtingit istis hoc: qm̄ cū dixerint ꝙ cā leuitatis est vacuū nō pūt dicere q̄ sit cā grauitatis: qm̄ si dixerint ipm esse plenū: cōtingit vt nō inueniat graue simplr nec; leue simplr: sed grauius & leuius vt dictū est in quarto cæli & mundi: illic enim contradictum est istis pfecte.

Tex. com. 26. 27. & inde. Deinde induxit etiā aliud inopinabile: & dixit. & manifestū est etiā &c.i. qm̄ si rarū est illud qd' penetrat vacuū: & vacuū est causa motus ad superius: manifestū est ꝙ q̄to corpus fuerit magis rarū: tāto magis mouebit velocius ad superius: quia erit maioris vacuitatis. cōtingit igit necessario: vt cū aliqua duo mota ex istis fuerint diuersa in velocitate & tarditate: vt proportio motus alteri? ad motū reliqui sit sicut ꝓportio raritatis ad raritatē. cū igit imaginati fuerimus vacuū moueri: tunc illic nō erit ꝓportio: vnde necesse est motus ei? sit indiuisibilis: & in tpe indiuisibili. Et ideo dixit, dignius est igit &c.i. digni? est vt sic impossibile & mo

& moueat. s. vacuū: quia sequit vt motus eius sit nō in tēpore: & si non fuerit cōcessum nobis ꝙ motus vacui est nō in tēpore: probabimus ꝙ possibile est inueniri aliqd motū cōpositū ex vacuo & pleno ꝙ puram sit cū solo vacuo idē spacium in eodē tpe: quod est valde inopinabile.

Et vbi impossibile qd' cōtingit istis est simile impossibili cōtingenti dicētibus vacuū esse causam mot? simplr: & ideo dixit. & ratiocinatio est eadem &c.i. & impossibile cōtingēs dicētibus vacuū esse causam trāslationis ad superius est simile impossibili qd' cōtingit dicētibus vacuū esse cām motus in loco. nō est. n. cōparatio inter id qd' mouet in vacuo solo: & illud qd' mouet in pleno apud dicētes vacuū esse causam trāslationis ad superius: ita ꝙ est vbi: nec inter illud qd' mouet cui admiscetur vacuū & ipm vacuū apud dicentes vacuū esse causam trāslationis ad superius ita ꝙ est motor pleni. & cū cōtingit istis duobus sermonibus vt inter velocitates nō sit proportio: & ꝙ vacuū mouet nō in tempore contingent hæ duæ demōnes sibi; quę cōtingūt illis. s. demōnt inducenti ad hoc ꝙ mot? sit nō in tpe: & demōnt inducenti adhoc ꝙ idē motū moueat in vacuo & pleno eodē spacio in eodē tpe: cōtingit em̄ istis ꝙ pleno & vacuū moueant eodē spacio in eodē tpe. Hæ igit duæ rōnes sunt eædem secundum similitudinem: & terminus medius in eis est idem secundum genus.

Quoniā aūt vacuū quidē nō dicim? esse: alia vero dubitata sunt: aut motus non erit nisi erit densitas & raritas: aut turbabitur cælū: aut semp æqualis aqua ex aere erit: & aer æqualis ex aqua: manifestū em̄ qa plus aer ex aqua fit: necesse igit est vt sit vacuū aut depulsum: qa habet vltimū tumultuari facere: aut aliud alicui æq̄liter mutare ex aere in aquā: vt oē corp? toti? æq̄ le maneat: vel sit aut nihil moueri: semp em̄ trāsmutato hoc accidet nisi circulariter circūsteti nō aūt semper in circulum loci mutatio: sed & in rectum est. Hi igitur quidem propter hoc vacuum aliquid esse dicunt.

Et nos etiā si nō dicim? vacuū esse: tñ dicim? ꝙ illa in ꝙbus dubitat de illo sunt dubitāda. rectū em̄ fuit dictū ꝙ si nō fuerit dēsitas & raritas nō erit mot?: aut cælū expellet: aut semp erit ꝙlis ḡnatio aq̄ ex aere: & aeris ex aq̄: sed manifestū est ꝙ sit aer maioris ꝙtitatis: vñ necesse est si nō fuerit hic aliq̄ constrictio vt cōtinua expellant & sic accidit postremo eorū ad quē pcenit hoc. q. d motu sunt sustorati: aut in aliquo alio loco trāsmutatur aqua æqualiter ex aere: ita corpus vniuersi sit æquale: aut vt nihil moueatur: hoc enim sequitur si semper transferatur nisi trāsferatur circulariter: sed motus non sem p circularis est: sed quādo ꝙ rectus. Per ista igitur dixerunt isti vacuum esse.

Cū destruxit vacuū esse: incepit dissoluere ꝙstiones accidētes in hoc 83
Et dixit. & nos etiā si nō dicim? &c. i. & nos si nō dicim? vacuū esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamẽ concedimus ꝙ ille ꝙstiones quæ induxerunt ĩtos ad dicendũ vacuũ esse sunt ꝙstiões in quib⁹ debet homo dubitare: & quas homo debet dissoluere. D. d. recũ eñ &c. t. verũ eñ est hoc qđ dicek ꝙ si densitas & raritas nõ fuerint: sequitur aut vt motus trãslatiõis rectus nõ sit aut si fuerit expellek vniuersum: & sik etiã sequik: aut vt generatio non sit aut totũ expellek: aut vt generatio sit in elementis æqualiter in eodẽ tẽpore. s. qđ si in aliqua hora generak ex vncia aquæ aer in aliquo loco oportet vt illa hora generek ex aere vncia aquæ in loco alio. Deinde incepit declarare qõo sequik si nõ fuerit dẽsitas & generatio nõ fuerit æqualiter aut vt vniuersum expellak: aut vt nõ sit hic mot⁹ generatiõis neq; trãslatiõis rectus oino: & dixit: sed manifestũ est &c. i. & hoc necesse. s. si nõ fuerit densitas: vt nõ sit hic generatio nisi æqualiter: aut vt vniuersum expellak: qm̃ manifestũ est qđ cũ aer generak ex aliqua quãtate aq̃ qđ erit maioris quãtitatis aqua: & sic indiget necessario maiori loco ꝙ sit locus aquæ ex qua generatur: & cũ ita sit corpus cõtinẽs aquã corruptã nõ potest constringi: ita qđ locus impleak aeris generati: necesse est vt illud corpus qđ cõtinet aquã & cõtinuat cũ ea expellatur donec euacuet locũ æqualẽ aeri: & cũ hoc corpus expellatur continget ei vt expellat aliud: & illud aliud: & sic procedek si nõ fuerit densitas donec motus pueniat ad totum corpus continens: & sic accidit ei inundari & fluctuari: & si hoc nõ acciderit continget qñ ex aere generatur aqua in aliquo loco: vt in illa hora generetur aer ex aqua æqualis illi aeri in alio loco: ita qđ quantũ corpus cõtinẽs aquã expellit ad generationẽ aeris ex aqua vt euacuet locũ tantũ constringetur corpus cõtinẽs aerẽ ab aqua ex qua generak: & sic quãtũ corpus cõtinẽs illic euacuat ex illo: tãtũ occupat hoc ex hoc loco: & sic nõ cõtinget inundatio vniuersi: sed motus pueniet ad hũc locũ vacuũ. s. quẽ aer euacuauit qñ ex eo generabat aqua. Deinde dixit: ita qđ totũ corpus vniuersi sit æquale. i. qm̃ nõ accidit inundatio neq; additio in corpore vniuersi: quoniã quantũ additur in aliquo loco tãtum diminuitur in alio: & sic vniuersum remanebit in eadem dispositione. Deinde dixit aut vt nihil moueatur. i. cum fuerit impossibile vniuersum inundari. & nõ cõcessimus etiã qđ generatio est insimul æqualis in eadẽ hora: sequitur ex hoc vt nõ sit trãslatio neq; generatio oino. Deinde incepit declarare quomodo sequitur hoc in trãslato: & dixit: hoc enim sequit &c. i. qñ motũ trãslationis auferri ex ablatiõe densitatis: sequitur si posuerimus qđ translatũ expellit qđ vicinatur ei: & illud expulsum expellit aliud & sic semper: quoniã ex hoc sequitur vt totum inundetur: nisi aliquis ponat quod omnis translatio est circularis: sed est manifestum per se ꝙ non omnis translatio est circularis: cum sit hic translatio recta.

Nbet dissoluere.

Quod gñatio in elemẽtis sit æqualiter in eodẽ tẽpe in locis diuersis. Vide. 2. phy. cõ. 77.

Vna est materia cõtrariorum.

Nos aũt dicim⁹ ex suppositis qm̃ est materia vna cõtrariorum & calidi & frigidi & aliarũ physicarũ cõtrarietatũ: & ex eo ꝙ potẽtia est actu sit qđ sit: & nõ separata qđẽ est materia: esse aũt alterũ est: & vna est numero cuius cõtigat colori & frigido & calido: est igit & corporis materia & magni & parui eadẽ. manifestũ aũt est hoc. cũ eñ ex aqua fit aer eadẽ materia non

nõ accipit⁹ aliquid aliud facta est: sed ꝙ erat potẽtia actu facta est, & iterũ aqua ex aere fit aliqñ qđẽ in magnitudinẽ ex puritate: aliqñ vero in paruitatẽ ex magnitudine: sik aũt & cũ mutus aer sit in minori fit corpore, & ex minori maior potẽtia cũ fit materia vtraq; sic eñ ex frigido fit calidũ, & ex calido frigidũ: qa eadẽ ẽ q̃ erat potẽtia: sic ex calido magis calidũ nullo facto in materia calido quod nõ esset prius calidũ, & ꝙ nõ minus esset calidũ: sicut quidem neq; maioris circuli circulatio & ambitus si fiat minoris circuli eadẽ cũ sit aut alia: in nullo alio factus est ambitus quod nõ esset ambitus: sed rectũ: nõ enim in deficiẽdo minus aut maius est: neq; scintillæ est accipere aliquã magnitudinẽ in qua nõ ineat caliditas aut albedo, sic autẽ & ptius calor idẽ posteriori: quare & magnitudo & paruitas sensibilis corporis nõ accipiẽte aliquid materia extenditur: sed quia potẽtia est materia vtriusq; ita q; idem dẽsum & rarũ: & vna materia ipsorũ ẽ: ipsũ aũt dẽsum qđẽ graue: rarũ aũt leue.

Ex calido fit magis calidũ nullo facto in materia calido qđ nõ esset prius calidum.

Nos aũt dicam⁹ secũdũ fundamẽta posita nobis ꝙ contraria habẽt eãdẽ materiã scilicet calidũ & frigidũ & alia cõtraria naturalia, & ꝙ generatio est ex illo ꝙ est in potẽtia ad illud ꝙ est in actu, & ꝙ materia non est separata: sed quiditas eius est aliud, & est eadẽ in numero coloris. Verbi gratia, & caliditatis & frigiditatis & corpus etiã magnũ & paruũ habet eandẽ materiã, & signũ eius est hoc ꝙ narrabo: qm̃ cũ ex aqua fit aer tũc eadẽ materia nõ recipit additionẽ alteri⁹: sed illud ꝙ est in potẽtia fit in actu, & similiter generat aqua ex aere, & sic trãsfertur quãdoq; de paruitate in magnitudinẽ, & quãdo de magnitudine in paruitatẽ: & eodẽ modo etiã ipse aer quãdoq; fit in minori corpore: quãdoq; in maiori: materia enim quę est in potẽtia fit vtrũq; quemadmodum ipsa eadẽ transferetur de calido in frigidum, & de frigido in calidum quod erat in potentia: sic etiã venit de caliditate in magis calidum absq; eo ꝙ in ea fiat aliquod calidũ quod ante nõ erat: aqua enim non erat minoris caliditatis: quẽadmodũ si incuruaueris arcum circuli maximi quousq; ipse fiat idem non alius circuli parui: nõ erit illic aliquid in quo fiet incuruatio quod ante nõ fuit curuũ sed rectũ qm̃ min⁹ ex maiori nõ carẽtia: nec potest inueniri ex ista materia alia quãtitas in qua nõ est caliditas aut albedo, & similiter est de caliditate quæ est ante calidũ, & caliditate quæ est in postremo: magnitudo igit & quitas corporis sensibilis nõ est qa

Universidad de Deusto
Biblioteca

materia recipit additionē & expāditur: sed qa materia est vtrū
qz in potentia: ergo necesse est vt densum & rarū sint idem, &
materia eorum eadem, & densum est graue & rarū est leue.

84 Cū induxit quæstiões quæ faciūt dicētes vacuū esse cōcedere hoc,
& iā destruxit naturā vacui: incepit hic dissoluere quæstionē dicētē im
possibile rarū aut dēsum esse sine vacuo: declarādo qꝫ hæc est alia cau
sa rari & densi a vacuo, & incepit præponere ad hoc qđ vult dicere ꝓ
positiões declaratas in primo istius libri. Et dixit. Nos aūt dicamꝰ
&c. id est, nos aūt præponamus ad hoc qꝫ volumus dicere de natura ra
ri & densi fundamēta quæ tā declarauimus. Quorū primū est qꝫ ois
cōtraria. V. g. calidū & frigidū & alia cōtraria habēt eandē materiā re
cipientē illa alternatim. Sed m aūt est qꝫ generatū est aliqđ inuētum
in actu ex illo ex eo qđ est in potētia nō in actu, & intētio illi⁹ est qꝫ ca
lidū generatū est calidū in actu ex calido in potētia nō in actu & hoc in
tēdebat cū dixit: & qꝫ generatio &c. id est, qñ generatio est trāsmuta
tio ex eo qꝫ est aliquid in potētia: in hoc qđ fit illud in actu. Tertiū
vero est qꝫ de materia nō separat ab altero cōtrariorū cū hoc qꝫ quidi
tas ei⁹ est aliud a quiditate cōtrariorū. Quartū aūt est qđ est idē in
numero albi & nigri, & calidi & frigidi: sed qñ qñqꝫ recipit calidū, &
qñqꝫ frigidū. Et cū posuit: has ꝓpositiones a & est manifestū qꝫ
rarū & dēsum sunt cōtraria in quātitate: cū trāslatio corporis de rarita
te in densitatē est trāslatio de maiori quātitate in minorē & ecōuerso
sequit ex hoc vt materia densi & rari sit eadē, & qꝫ idē corpus trāfer
tur de maiori quātitate in maiorē: nō aliqua quātitate in actu adueni
te ei ex qua fit maius: sed fit maius ex eo qđ est aliquid: nō ex illo qꝫ est
in actu, & similiter qñ fit min⁹ nō exeūte ab eo partes in actu: sed mate
ria tūc denudata a termino maioris ꝓpriētatis & recipit terminū minoris:
eodē modo quo recipit calidū & frigidū & alia cōtraria. Et hoc ma
nifestū est: cū illis ꝓpositionib⁹ cōiungēt qꝫ densum & rarū sunt cōtra
ria, & maxime ꝓpositioni dicēti qꝫ materia recipit cōtraria ex eo qꝫ est
in potētia cōtraria: nō actu & qꝫ est eadē amborū contrariorū & hoc
intēdebat cū dixit post, & corpus etiā magnū & parū habet eandem
materiā. Deinde dicit signū eius est &c. & hoc nō est principiū demō
strationis: sed cōfirmatio ꝓpositionis dicētis qꝫ materia contrariorū est
eadē, est em sermo exꝑtalis, &c. q. d. & manifestū est ex hoc qꝫ corpus
magnū & parū habēt eandē materiā secūdū hoc qꝫ magnū & paruum
sunt cōtraria, & dictū est qꝫ cōtraria habēt eandē materiā, & signū ei⁹
est etiā hoc quod narrabo. Deinde incepit inducere signū super hoc
qꝫ cōclusi⁹ ex ꝓpositionib⁹ positis scilicet qꝫ materia eiusdē corporis

Q quod trāsfertur de magnitudine in parutatē quādoqꝫ & quādoqꝫ ecō
uerso est eadē, & trāslatio eius ad magnitudinē nō fit partibus extrinsi
cis aduenientibus ad foramina: nec transitio eius de magnitudine ad
paruitatē est partibus exeūtibus ab illis foraminibus ex quo constru
guntur illa foramina, & sit corpus minoris quātitatis. Et dixit, quo
nā quando ex aliqua aqua fit aer &c. id est, quoniā cū fit manifestum
in generatione qđ cū aliquod corpus moris quātitatis generatur ex
corpore quātitatis minoris. Verbi gratia, aer ex aqua: tūc materia reci

piens

a Manifestū est qꝫ rarū & dēsum sunt contraria in quan P titate. Sed vide op positū cōsequētis vbi habet qꝫ nō sunt de essētia quantitatis. Et in. 9. physi. dicit esse qualitates. Et primo met. cō. 15, dicit qꝫ sunt de prædicamēto situs.

Cōsimile pre. cap. de substantia orbis.

piens formā aquæ recipit maiorē quātitatē post minorē nullo extrinse
co aduenīte quo aer fit maioris quātitatis: sed illud quod est in posē
sia maioris quātitatis scilicet materia fit in actu maioris quātitatis nul
lo extrinseco in actu aduenīte. Deinde dixit & similiter fit aqua ex
aere, id est, & similiter quādo aqua fit ex aere: igitur quādoqꝫ trāsfer
tur de magnitudine in paruitatē nullo exeūte, & quandoqꝫ econuerso
nullo addito. Et cū declarauit hoc de generatione in qua est manife
stū incepit notificare qđ hoc est possibile dici in causa leuis vel rari vel
dēsi abiqꝫ eo qꝫ sit necesse ponere vacuū esse, & dixit, & eodem modo
ipse aer &c. id est, & secūdū hūc modū quē diximus qui accidit in ge
neratione: accidit etiā in ipsa alteratione in eodē corpore, aer cū. Ver
bi gratia, quādoqꝫ minoratur sine aliquo exeūte, & quādoqꝫ fit maior:
ex hoc accidit ei de calore: nullo aduenīte extrinseco: sed quia mate
ria eius naturaliter recipit vtrāqꝫ quantitatē: maiorē scilicet & mino
rem: hanc quādoqꝫ & hāc quandoqꝫ sine aliqua quātitate in actu addi
ta aut diminuta: quēadmodū naturaliter recipit quādoqꝫ caliditatē &
quādoqꝫ frigiditatē. Et hoc quod dixit: manifestū est in doliis tulis
ex musto: quādo musto fit maioris quātitatis nullo extrinseco aduenīte
te, & vniuersaliter manifestū est in aere, quādo rarefit ex calore & cō
densatur ex frigore. Et cū assimilauit quātitatē minorē fieri ex majo
ri & ecōuerso: hic qđ calor sit ex frigido aut ecōuerso, & existimatur
qđ inter hæc duo est differētia: potest enim aliquis dicere qđ caliditas
est fieri ex frigiditate & ecōuerso, nō est sicut quātitatē maiorē fieri ex
minori: aut ecōuerso: qm impossibile est imaginari qꝫ augmē
tetur ex frigiditate cū sint cōtraria, & est possibile imaginari magnum
augmētari ex partibus paruis additis: magnū igitur & paruū licet sint
opposita: possibile est imaginari alterū augmētari ex alio & non est ita
de contrarijs quæ sunt in qualitate & cū perceperit hāc obiectionem,

Dixit, & veniet de caliditate in caliditatē &c. id est, sed sicut dici
mus qđ materia venīet de hac caliditate demonstrata ad maiorē calidi
tatem nullis partibus calidis in actu aduenīte bus scilicet corporibus
calidis sed trāsferūtur in maiorē caliditatē ex intrīnsecō ipsius qualita
tis & similiter materia trāsfertur de minori quātitate in maiorē nulla
quātitate in actu aduenīte te: etiā potest aliquis quærere qđ caliditas cre
scit ex caliditate aduenīte exterīseca oportet igitur vt ita sit de quātita
te. Dicamus igitur qꝫ additio caloris a agēs in calorē corporis nō
est secūdū additionē partis in toto & vniuersaliter partis materie in ma
teriā: sed secūdū additionē agētis in passionē patiētis scilicet qꝫ quādo
calor agētis vigorabitur crescat calor patiētis nō secūdū additionem
partiū calidarū exterīsecarū cū ad patiētē nō transferatur aliqua pars
ab agēte. Et differētia est inter illa: qm caliditas fit ab alia caliditate
in actu b qđ nō inuenitur in quātitas de: potētijs c actiuis: sed
sequitur potētias actiuas & operationes rarū scilicet calidū & frigidū.
Intēdebat igitur qꝫ caliditas nō crescit ex alia caliditate secūdū trāsla
tionē, & hoc in alteratiōe de debilitate in vigorē, & similiter est dispo
sitio in trāslatione corporis de parua quātitate in magnā: aut econuer
so. Et qm hoc est graue imaginari scilicet aliquid crescere sine quā
titate extrinseca aduenīte: aut diminui etiam sine, quātitate recedēte:

a Additio caloris agē tis i calorē corporis nō est secūdū additionē partis in toto & vniuersaliter partis materie in materiā sed modo additionē agētis in passionē patiētis scilicet qđ qñ calor agētis vigorabitur, crescat calor patiētis, facit ꝓ tenēti bus intētionē nō fieri per additionē ptis gradualē ad gradualē b Vide op posi. primo de gen. cō. 30. c Quantitas non est de potētijs actiuis: sed

sequit potẽ
cias actiuas:
& operatio
nes earum.
d Exẽplis
rethoricis

Tutitur Aris.
in locis in
qb⁹ est difficultas imaginãdi. Cõ
simile. prio
phy. cõ. 81.
& quæ ibi.
e Quelibet
pars flãmæ
ignis q̃ exi
stimaẽ esse, I
sine rarita
tis haber ca
liditatem
æqualiter.
Vide consi
mile in cõ.
sequenti.

vsus est in hoc exẽplo d rethorico, & tali vtitur in istes locis propter difficultatem imaginãdi, & dixit, aqua cũ erat minoris caliditatis &c. id est, & hoc qd̃ aqua est modo minoris caliditatis, & posset fit maioris in qualibet parte suarũ partiũ nõ in partibus aliquibus prop̃ijs simile est arcui circuli: qui cũ incuruatur fit maioris incurnationis in qualibet parte nõ ita q̃ aliquæ partes recte erant in eo quæ fiunt maioris incurnationis: sed in qualibet partiũ eius recipit incurnationẽ: & hoc intẽdebat cũ dixit: nõ fuit hoc aliquid in quo fit incurnatio &c. id est, quoniã incurnatio nõ est facta in eo in aliquibus partibus & nõ in alijs. Verbi gratia, vt aliquis dicat q̃ partes rectæ quæ erãt in arcu incurnabãtur. Deinde dixit minus enim ex maiori nõ est carentia &c. id est, qm̃ trãsmutatio corporis de magnitudine in paruitatẽ nõ fit per carentiã partiũ exemptiũ a foraminibus vt fingunt dicentes vacuũ esse: quoniã si ita esset cõtingeret vt corpus caliditatis nõ esset caliditas secundũ omnes partes & similiter albũ: sed solũmodo esset caliditas secundũ ipsa foramina: illud autẽ qd̃ interiacet inter ea & ipsa foramina nõ disponitur per aliquid ex hoc qd̃ est impossibile, & cũ intendebat cũ dixit: & nõ potest inueniri ex flãma &c. id est, sed quelibet e pars flammæ ignis quæ existimatur esse in fine raritatis habet caliditatẽ æqualiter: & similiter est de omnibus caliditatibus: sed dedit exẽplũ de flãma propter suã raritatẽ, & hoc intẽdebat cũ dixit, & similiter est de calore &c. id est, qui crescit ex primo scilicet qm̃ est in omnibus partibus. Et intẽdebat per hoc qd̃ dẽsitas & raritas sunt in omnibus partibus rei: & hoc signiũat qd̃ nõ sunt ex foraminibus. Deinde dixit & magnitudo igitur & paruitas &c. declaratũ est igitur ex hoc qd̃ magnitudo & paruitas quæ inueniũtur in eodẽ corpore sensibili non fiunt, ita qd̃ materia quãdo trãsfertur in magnitudinẽ recipit additionẽ corporũ quãdo foramina expandunturnec̃ constringuntur foramina quãdo trãsfertur ad paruitatẽ: sed causa in hoc est quoniã materia est in potentia magna & paruũ, & cũ declarauit q̃ translatio corporis de paruitate in magnitudinẽ, & ecõuerso: nõ fit ex foraminibus vacuis in corpore quæ quãdoc̃ cõstringũtur & fit corpus minus: quãdoc̃ ampliãtur & fit maius siue fuerint stricta apud extũ corporũ & ampla apud introitũ corporũ: vt opinãtur dicẽtes vacuũ nõ esse separatũ: aut strictura & ampliatio in eis fuerit sine introitu & exitu corporũ: vt opinãtur in dẽsitate dicẽtes vacuũ esse separatũ, & cũ declarauit hic de paruitate & magnitudine, & densum & rarũ nihil aliud est quam idẽ corpus trãsferri de paruo in magnũ, & ecõuerso. Et dixit necesse est ergo vt rarũ & densum &c. id est, & cũ hoc declaratũ sit: necesse est vt corpus qd̃ quãdo q̃ condẽsatur & quãdoc̃ rarefit: si idem absq̃ eo qd̃ accidat additio ex introitu corporũ extrinsecorũ, & diminutio ex exitu partium: sed quia eadẽ materia recipit quãdoc̃ maiorẽ quãtitatẽ: & quãdoc̃ minorẽ. Deinde dixit & dẽsum est graue, & rarũ est leue potest intendere cõtradictionẽ istorũ: sequitur enim secundũ sermonẽ eorũ vt leue sit grauius: quia in eo sunt partes plures & densum sit leuius: quia in eo sunt partes pauciores. Et potest intelligi qm̃ quãdoquidem materia recipit graue & leue & est in potẽtia vtrũc̃ nullo graui aut leui adueniente in actu: ita est de raro & denso: cũ vtrũc̃ sequatur suũ comparem.

Amplius

Amplius sicut circuli circulatio cõducta in minus nõ accepit aliud conexũ: sed qd̃ erat innexũ: sic & ignis: qa si aliquis accipiat omne calidum est: sic & omnis congregatio est corruptio ipsius materiei. Duo enim sunt in vtroc̃ denso & raro. graue enim & durũ densa videtur esse: cõtrarium vero rara leneq̃ & molle. Dissonant autem graue & durum in plumbo & ferro.

A

In trãslatione Bisantij non inuenit̃ pens text⁹. & ipse credit textum istũ super fluum esse.

Et etiã quẽadmodũ arcus circuli quãdo cõgregat & fit minor nihil fit in eo qd̃ non accidit ei. s. incurnatio: sed hoc quod habebat cõgregatur: & quodcũc̃ accipitur ab igne est calidũ: ita qd̃ de toto: cõgregatio enim & segregatio sunt eius idẽ materiæ. Sunt enim hæc duo quæ fiunt ex vtroc̃ ex dẽso & raro: gratie enim & durũ existimantur esse dẽsa: & leue & molle rara: grauitas enim & durities segregantur in plumbo & ferro.

Id est & quẽadmodũ idẽ arcus circuli aliquando recipit minorẽ incurnationẽ: & quandoc̃ maiorem absq̃ eo quod in eo fiat aliquid qd̃ ante non fuit: sed illud quod erat in eo: scilicet incurnatio aliquãdo inuenit̃ maior: aliquãdo minor: & additio incurnatiõis in eo nõ est in alia parte: & non in alia: sed quãcunq̃ partem acceperis inuenies incurnationem additam in ea: quẽadmodum quælibet pars ignis est calida.

85

Deinde dixit & similiter est de toto. sin hoc quod aliquãdo est densum & est congregatum: aliquando rarum: & est segregatum: scilicet q̃ densitas & raritas est in qualibet parte illius. Et innuit per hoc pecatum quod accidit dicentibus: quod densitas & raritas sunt ex constrictione & ampliatiõe foraminum: quoniã secundũ hoc nõ quælibet pars corporis recipit densitatem & raritatem: & est manifestum per se quod densum est densum secundũ omnes partes & similiter. Deinde dixit cõgregatio enim & segregatio &c. i. generatio enim & corruptio apud nos quas antiqui vocabãt segregationẽ & congregationem sunt eiusdẽ materiæ: & nõ secundũ congregationẽ partium & segregationẽ partium alterum: & additio & diminutio. Deinde dixit sunt enim duo &c. id est quoniam hæc duo sequuntur densum & rarum: densum vero sequitur graue & durum: rarum aũt sequitur leue & molle. Et intendebat per hoc innuere quod densitas & raritas non sunt de essentia quantitatis: quoniam si essent tunc sequerẽtur ex eis istæ qualitates cõtrariæ. Deinde dixit. sed grauitas & durities &c. id est sed in quibusdam corporibus separantur grauitas & durities & non sequuntur densum: sed aliquod grauius inuenitur magis rarum: vt in plũbo & ferro: plumbum enim est grauius ferro: & est magis rarum.

Densitas & raritas non ſũt de essentia quãtitatis.
X

Plumbũ est grauius ferro & est magis rarum.
Y

Ex prædictis igit̃ manifestũ est q̃ neq̃ discretũ est vacuum neq̃ simplr: neq̃ in raro neq̃ in potẽtia est: nisi aliq̃s velit vocare vacuũ cãm illi⁹ qd̃ fertur: sic aũt grauitas: aut leuitas materia hmõi erit vacuũ: densum: & rarũ secundũ hãc cõtrarietatẽ motꝰ actiua sunt: fecũdũ aũt durũ & molle passiõis & nõ passionis receptiua: & nõ loci mutationis: sed alterationis magis.

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de vacuo autem determinatum sit hoc modo.

3 Durities & mollities causæ sũt facilitatis & difficultatis receptionis nõ loci mutationis sed alterationis.

Apparet igit ex hoc quod diximꝰ: qđ nõ est vacuũ distinctũ per se simpliciter: necp in raro: necp in potentia nisi aliquis voluerit oĩno vocare causam trãslatiõis vacuũ: tũc igitur erit materia grauis & leuis vacuũ: qm̃ densitas & raritas hoc modo cõtrarietatis recipiũt trãslationẽ: duntiex aũt & mollities sunt causæ facilitatis & difficultatis receptionis nõ translationis sed alietatis propriæ. iam igitur determinauimus quomodo est vacuum: & quomodo non est hoc modo determinationis.

86 Dixit: cũ compleuit loqui de vacuo inducit declarata ex illo. Dixit apparet igitur &c. & intẽdit per distinctũ per se: ex existens per se: cũ dixit. simpliciter necp in raro intendit quod vacuũ non inuenitur existens per se necp existens in alio: scilicet in raro. Et cum dixit: necp in potentia: innuit opinionem dicentium: qđ vacuum nõ est extra corꝰ: quoniam secundũ opinionem istorum vacuum erit semper in potentia cum nunquam inueniatur in actu: scilicet extra corpus: & quis materia est causa passionis: quæ est causa translationis: & materia etiã est in potentia: vt dictum est de materia quod hoc nomen potentia dicitur equiuoce de vacuo esse in potentia apud ponentes ipsum esse non separatũ: & de materia præmunivit se a deceptiõe in hoc & dixit: nisi aliquis voluerit &c. id est nisi aliquis vocet causam translationis quæ est passio corporis in quo fit translatio: & tunc illud quod intendit per vacuum erit ipsa materia. Deinde dixit quoniam densitas & raritas cum hoc modo contrarietatis &c. id est & materia est causa translationis: quoniam materia est causa dẽsitatis & raritatis: vt etiam declaratum est & corpora non recipiunt translationem in eis nisi hoc modo contrarietatis, scilicet secundũ densitatẽ & raritatẽ: densitas eĩ & raritas recipiũt motũ translationis, scilicet motus corporum translatorum in alijs: & cum ita sit materia est causa eius quod corpora recipiũt translationem per hoc quod recipiunt ex densitate & raritate. Deinde dixit duricies vero & mollities &c. id est duricies vero & mollities nõ sunt causa translationis sicut densum & rarum: sed sunt causę facilitatis & difficultatis trãslatiõis: qm̃ si corpus in quo trãslatio fuerit molle trãslatio erit facilis in eo sicut in aere: & cũ fuerit durũ erit difficilis aut impossibilis sicut in terra. D. d. nõ trãslatiõis sed alieratis, id est & nõ sunt causæ trãslationis in loco sicut sunt leue & graue: sed sunt causæ translatiõis propriæ: & intendit vt mihi videt qđ molle est causa passionis: & durũ actiõis: molle enim est passiuũ: & durũ actiuũ. Et debes scire qđ ex hoc qđ materia est eadẽ cõtrariorũ & est in potentia: apparet p demõstrationẽ secũdũ causam qp est causa dẽsitatis & raritatis: & hoc apparet etiã ex signis q̃ induxit Arist. s. ex hoc qđ raritas & dẽsitas inueniunt in qualibet parte corporis rari & dẽsi: & sic apparet hoc etiã qp densitatẽ & raritatẽ sequunt qualitates cõtrariæ. D. d. ig̃ igit determinauimus qõo est vacuũ. i. si qs vocauerit materiã vacuũ: & quomodo si aliquis vocauerit vacuũ dimensiões separatas hoc modo.

In quo opponẽdo inquirit an tempus sit. CAP. X.

Conuenien

CONuenies autem dictis est aggredi de tempore: primũ autẽ bene se habet opponere de ipso & p extraneas ratiões vtrum sit eorum quæ sunt: aut non sit eorum quæ sunt: postea quæ natura ipsiꝰ.

Et copulatẽ cũ hoc quod diximus narrare de tẽpore: & rectũ est inducere prius dubitatiões accidẽtes in eo: ex hoc quod dixerũt extranei: & cõsideremus vtrũ sit de rebus entibus: aut non entibus: & quæ sit natura eius.

87 CVm compleuit loqui de loco & vacuo: incepit perscrutari de tẽpore. Et dixit: & sequitur quia sermo de tẽpore conuenit sermoni de loco: qm̃ perscrutatio de vacuo est pars perscrutationis de loco. D. d. & rectũ est &c. id est & rectum est ponere perscrutationẽ de illo ex sermonibꝰ logicis qui faciũt dubitare de illo.

Philosophia fũt ex rationibus logicis est extranea.

Et intẽdit per extraneos logicos: sermones eĩ logicos vocat sermones extraneos: & philosophiã q̃ cõponit ex istis vocat philosophiã extraneã: vt dicit qđ ipse cõposuit philosophiã extraneã. D. d. cõsideremꝰ igit verũ sit &c. i. secũdũ logicã: qm̃ a tps esse manifestũ est p se: qm̃ secundũ hãc perscrutationẽ inueniuntur plures sermones q̃ destruũt suũ esse. D. d. & qd sit natura eius. i. & cũ persoluerimus illas dubitationes: tunc perscrutabimur de natura eius perscrutatiõe demõstratiua. Deinde incepit inducere sermones dialecticos: & dixit.

A Pro hoc vide. cõ. 70. primi cell.

B

Quod igitur oĩno sit aut vix & obscure ex hoc aliquis cõcipiet: hoc enim ipsius factum est & non est: id vero futurum & nõdum est: ex his autem & infinitum & semper acceptũ tempus componitur: ex his autem quæ nõ sunt compositum impossibile esse videtur: participare aliquando substantiam.

a Tps esse manifestum est per se.

Dicamus igitur qđ cadit in mente in eo qm̃ aut nõ est oĩno: aut si est: est valde difficile & latens ex hoc quod dicam: quoniã quoddam eius iam fuit & non est: & quoddam eius est futurum & nõ est: & ex his duobus componitur tempus infinitũ quod inuenitur semper: & quod componitur ex non ente impossibile est imaginari ipsum habere cõmunicationẽ inesse.

88 Iste sermo sic cõponitur: tẽpus cõponit ex præterito & futuro: qm̃ instans distinguens non est tempus: sed præteritũ iam defecit & futurũ nondum est: & hæc duo non sunt: ergo tẽpus componitur ex nõ ente.

a Plures antiquorũ cõcedebãt tps esse infinitum & C

Et dixit: aut si fuerit est difficile & occultũ: qm̃ ex sermonibus logicis non præcise iudicabitur aliquid esse: aut non esse: sed secundũ estimationem intrinsecam. D. d. & ex his componitur tẽpus infinitũ quod semper est: & disposuit ipsum hoc modo ad affirmandũ ipsum esse semper. plures enim antiquorum concedebant tempus esse infinitum & ipsum esse semper: præter Platonem qui generabat ipsum. Et deceptio in hoc sermone est: quoniam ita est de motu: motus enim cõprehenditur sensu: & nulla pars eius est in actu: sed quælibet pars demonstrata recessit. ergo est compositus ex hoc quod iam defecit: & ex hoc

ipm eẽ semper ptes plato nẽ q̃ gene D rabat ipsum Idẽ. 8. phy. text. cõ. 10.

quod

b Entia successiua non habēt esse completū extra animā: sed esse eorum completur ex actione aīe in eo quod est in eis extra aīam: cōsise de motu habere 89 infra.c.104. & infra.c. 109.de motu & tempore idem habetur.

c Entia cōpleta sunt illa in quorū esse nihil facit aīa: vt post declarabitur

quod nondum est: sed talia non habēt esse completū: sed b esse eorū cōplet ex actione aīæ in eo qđ' est in eis extra aīam: & entia c cōpleta sunt illa in quorū esse nihil facit aīa: vt post declarabitur de tēpore. s. qm̄ est de numero entium quorum actus completur p aīam & forte hoc innuebat cum dixit: aut erit difficile & occultum. i. erit de entibus latentibus: quia si in anima non esset: non esset nisi in potentia.

Adhuc autem omnis partibilis siquidem sit necesse est cum est: aut quasdam aut omnes partes esse: tēporis aut aliæ factæ: alie vero futuræ sunt: est aūt nihil cum sit diuisibile: ipsum aūt nunc non est pars: mensurat enim pars quia componi oportet totū ex partib⁹ tempus aūt nō videt componi ex ipsis nūc.

Et cū omne habēs partes necesse est cū fuerit: vt oēs fuæ partes sint: aut quædam: sed tēporis quædam partes iam fuerūt & non sunt: & quædā sunt futuræ nō sunt. ergo nulla earū est nō tempus habet partes: instans vero non est pars: quoniam pars mensurat: & est necesse vt totum componatur ex suis partib⁹: sed tempus existimatur non componi ex instantibus.

Iste sermo etiam est logicus & facit dubitare de tēpore: & componit sic. Omne habens partes necesse est vt partes eius sint omnes insimul aut quædam si fuerit ens & tps habet partes quarum nulla inuenitur in actu. ergo ips non est. Et ipse verificauit propositionem dicentem: nulla pars tēporis inuenitur in actu per duas propositiones: quarū vna est: cp ex tēpore nihil inuenitur in actu nisi instans. & ista est manifesta p se. Secunda autem est cp instans nō est pars tēporis: ergo ex tēpore nulla pars inuenitur in actu. Et ipse verificat propositionem dicētem cp instans non est pars tēporis: sic. Omnis pars mēsurat: & instans non mēsurat. ergo instans non est pars. Vel sic. Partes componunt totū. Et instantia nō componunt tempus. ergo instans nō est pars temporis: & ista propositio declarabitur persecte in sexto.

Amplius aūt ipm nūc quod videtur determinare prēteritū & futurū vtrū vnū & idē semp pmanet aut aliud & aliud nō facile est scire: siquidē semp alterū & alterū est: nulla aūt pars eorū q̄ sunt in tpe alia: & alia pars simul est q̄ non cōtinebat: alia vero cōtinebatur: sicut minus tēpus sub pluri: ipsum aūt nūc quo modo non est: prius aūt fuit necesse corrumpi aliqn̄ quia ipsa quidē nunc simul adinuicem nō erunt: corruptum autem esse necesse est semper prius. In eodem igitur quidem corruptum esse impossibile est propter id qđ tunc est. In alio autē nunc corrumpi prius nunc non contingit. Sic em̄ impossibile se habere ad inuicem ipsa nunc vt punctum cum puncto. Siquidē igitur in eo qđ est cōsequēter nō corrūpitur: sed in alio: in medijs nūc quæ sunt infinita similiter erit: hoc autem impossibile est.

Et etiā est difficile ad sciēdū hoc scilicet vtū instās qđ videt distin-

distinguere inter prēteritum & futurū sit idem permanēs sem p: aut est vnū post aliud: qm̄ si semper vnum fuerit post aliud & ex tempore nō aliqua pars quæ sit & alia pars insimul: nisi altera sit cōtēta & altera cōtinens: vt minus tps in maiori: tūc instans quod non est nunc & fuit prius necesse est & ipm̄ corrumpi: & impossibile est vt corruptio eius sit qñ fuit: qm̄ tunc erat ens: & impose est vt prius instans corrūpatur in posterius instantis: impose enim est vt duo instātia copulentur quemadmodum non continuantur duo puncta: & si non corrumpitur in illo quod est post: sed in alio: tunc inuenitur in instantib⁹ quæ sunt inter illa quæ sunt infinita: & insimul: qđ est impose.

Cum induxit sermones dubitabiles de tpe induxit et sermones dubitabiles de tastanti. Et dixit: & est difficile &c. id est. & est difficile de instanti qđ' est distinguens inter prēteritum tempus & futurum scire vtrum semper sit idem scilicet præsens & prēteritum: aut sunt plura succedentia. i. vnum post aliud. Et cum posuit cp instantia necesse est vt sint vnum numero aut plura. incepit prius inducere inopinabilia contingentia si fuerint plura numero: & dixit: quoniam si semper fuerit vnū post aliud &c. i. & si instātia fuerint plura succedētia: et est impose vt ex tēpore inueniantur duo insimul scilicet duæ partes aut duo instātia: quoniam instantia nō numerant niū per numerationem temporis: cū sint vltima temporis: sequitur necessario vt instans quod nō est nunc & iam fuit in prēterito corrūpatur. D. d. & ex tempore nō est aliqua pars &c. & intendit per partem illud quod continet instans & tempus: quoniam pars temporis in rei veritate non est instans sed tēpus. Et cum posuit hanc ꝓpositionem. s. qm̄ ex tpe nō inueniuntur duo instātia insimul: qm̄ ex eo nō inueniunt duæ partes insimul nisi in vna earū accipiat continēs scḋam. Verbi gratia, sicut diximus cp talis mēsis est in tali anno: & talis dies est in tali mēse: & hoc nō nocet i vltate illius ꝓpositionis: excepit hoc ne aliquis existimet ipsum ignorare illud: qm̄ in instāti nō imaginatur continens & contentum: & cum posuit quod in tempore non inueniuntur duo instantia insimul: sequit necessario vt prius instans corrumpatur: & dixit: instans em̄ quod nō est nunc &c. id est, instans enim quod non est nunc & fuit in prēterito necessario est nūc corruptū esse. Deinde incepit inducere qōnes contingentes ex hoc & dixit: & impose est vt corruptio eius &c. i. & si est corruptū: necesse est vt corruptio ei⁹ sit i tpe: cū oē corruptū sit hm̄oi: & impose est vt corruptio ei⁹ sit in instāti pñti: qm̄ nūc nō inuenif nisi ipm̄: & sic erit in se corruptū: qđ' est impose: & hoc intendebat cū dixit: in hora q̄ est nūc. Et cū declarauit cp instās impose est vt corrūpaf in instāti pñti: aut in seipso: qm̄ pñs idē est cū corrupto: incepit declarare et cp ꝓpose est vt corrūpaf in instāti futuro: & dixit: et impose est et vt prius instās corrūpaf in posteriori &c. i. qm̄ cū posuerimus cp instans corrumpitur in instanti futuro contiget vt illud instans contineatur cū eo: ita cp suum esse continuetur cum sua corruptione: & erit instās in q̄ est aliud ab instāti in quo corrumpit: & post declarabim⁹ cp instans

90

H Pars tpis in rei veritate nō est instās sed tps. Idē supra, c. 89

Universidad de Deusto
Biblioteca

instans non continuatur cum instanti: sicut neq; punctus cum puncto.

D.d.& si non corrumpitur in isto quod est post &c.i. & si non corrumpitur in illo: ita q; sit continuū cum eo corrumpetur in instanti q; est post quod non est cōtinuum cum eo: quoniam inter quælibet duo instantia est tempus: ex quo sequit vt illud instans inueniatur in illo tē pore: & omne tempus diuiditur in instantia infinita: ex quo sequitur vt instans corruptum inueniat in instantibus infinitis. scilicet cū eis infinitis quod est impossibile. et fixi est impossibile ipsum poni corruptū in instanti q; est ante: q; tūc erit corruptū antequ sit: & ista q̄stio dissoluet post.

I At verō neq; nūc semp manere idē possibile est: nullus enī diuisibilis finiti vn⁹ termin⁹: neq; si in vno sit cōtinuū: neq; in plura: ipsum aūt nūc terminus est & tēpus est accipere finitū.

Et impossibile est vt idem sit semper permanens: q̄m nullum finitum diuisibile habet vnum finem: neq; si fuerit continuum in vna parte: neq; si fuerit cōtinuum in plurib⁹ vna parte: sed instans est finis & possibile est inuenire tempus finitū.

91 Linea habet duos fines tm̄ superficies quatuor. L tuor corp⁹ vero sex.

Cum destruxit q̄ instantia sunt plura: incepit destruere q̄ instans sit idē: q̄m si instans fuerit aut erit vnum aut plura: & cū hæc duo destruatur: destruetur instans esse. Et dicit impossibile est etiam vt sit idem &c.i. & impossibile est etiam vt sit ens ita q̄ sit idē semper permanēs.

Et signum eius est quia non inuenitur finitum aliquod cōtinuū habens vnū finem: sed saltem duos quibus sit finitum. neq; si fuerit continuum in vna parte: vt linea: quoniam linea habet duos fines tātum: neq; si fuerit continuū in pluribus vna parte: vt superficies & corpus: corp⁹ enī habet sex fines: & superficies quatuor. D.d. sed instans est finis & possibile est inuentri tempus finitum ista est ꝓpositio minor istius figurę.

Et iste sermo componitur sic. Instans est finis alicuius finiti. Et nihil quod est finis alicuius finiti est vnum. ergo instans non est vnum.

Amplius si simul est eēdm tēpus: & neq; prius neq; posterius in eodem esse & ipso nunc est. & si quia prius aut posten⁹ in ipo nūc sunt: simul erūt q̄ in millesimum fuerūt annō: cum his q̄ sunt hodie: & neq; pri⁹, neq; posteri⁹: & nihil aliud alio.

Et etiam si intentio essendi in tempore non ante neq; post est vt sint in eodem instanti: deinde illud quod est ante: et illud quod est post sunt in eodem instanti demonstrato: tunc illud quod fuit trāsacto millesimo: & quod est hodie sunt in simul: & neutrum præcedit reliquum: aut est post illud. Deꝫ igitur quæ insunt tempori tot sunt dubitata.

92 Ista est secunda ratiocinatio & componitur secundum inductionem ad inconuenientes &c. & ista etiam prædicta sunt vera ideſt & secundū signum est: quoniam cum intentio eius quod dicimus de aliquib⁹ duobus quod sunt insimul in aliquo tempore quod non est ante: aut post est: vt illa duo sint in eodem instanti. Et cum induxit istam propositionem veram conuertibilem contingit cum sua conuersa propositionem

nem dubitatam: & induxit inconueniens: & dixit. Deinde illud quod est a fi & illud quod est post &c.i. & cum conuenimus conuersę propositioni dicentiq; illa quæ sunt insimul sunt in eodem instanti: & est quia illa quæ sunt in eodē instanti sunt insimul: hanc propositionem. s. q; idem instans est olim enim: de quibus dicimus quædam esse ante: & quædam esse post: sequitur vt illud quod fuit transacto millesimo: et illud quod est hodie sint insimul: quod est inopinabile. Et syllogismus cathegoricus concludens inconueniens in hoc sermone cōponitur sic in prima figura. Omnes res inueniuntur in eodē instanti. Et omnia q̄ sunt in eodē instanti sunt simul. ergo oia q̄ sunt simul: qd' est impossi.

M

QVid autem tempus & quæ ipsius natura similiter & ex traditis in manifestum est: et de quibus attingimus aduenientes prius. Quidam enim totiq; quidem esse motum dicunt: aiq; ipsam spheram quoniam circulationis est pars quædam. illa autem circulatio non est. pars enim circulationis est quæ accipitur: sed non circulatio est. Amplius autem si plures essent celi essent similiter tempus cuiuslibet ipsorum motus: quare multa tempora simul.

Ista igitur sunt dubitabilia de rebus quæ inueniuntur in tēpore: & etiam quid ipsum sit: & quam habet naturam latentē hoc modo ex hoc quod recipimus à prædecessoribus. Quidā enim dicunt ipsum esse motum totius: & quidam dicunt ipsum esse spheram ipsam & si pars temporis sit tempus & pars reuolutionis non sit reuolutio quoniam est sicut appellatur pars reuolutionis non reuolutio. & etiam si cæli essent plures vno: tunc tempus esset eodem modo. motus cuiuscunque modi eorum: & essent plura tempora insimul.

Sex igitur quæ diximus sunt quæstiones quæ faciunt dubitare inesse 93
temporis accepti ex rebus existentibus in tempore: vt diximus de eē temporum & de esse præteriti & futuri: q̄m ex cōsideratione existentie in istis rebus prouenit dubitatio in suo esse. D.d. & ipsum etiā quid sit &c.i. & scire etiā ipsum quid sit: & quæ sit natura eius si cōcesserimus ipsum esse: similiter latet: & hoc manifestum est: q̄m nullus prædecessorum dixit de eo aliqd' recte. D.d. quidam enim dicunt &c.i. & intendit per motum totius reuolutionē totius cōpletam, Deinde induxit inopinabile contingens dicentibus reuolutionem totius scilicet motum diurnum: & dixit: licet pars temporis sit tēpus &c.i. & iste sermo destruitur leuiter. s. dicentium tempus esse reuolutionem completā: q̄m pars tēporis reuolutionis diurnæ est tempus: vt dies & nox. & pars reuolutionis nō est reuolutio: & si temp⁹ esset tota reuolutio: tūc pars reuolutionis esset reuolutio. Deinde incepit inducere etiā secundā cōtradictionē: & est cōis isti opinioni: & opinioni dicentiq; q̄ tēpus est motus totius cæli: & partes eius sunt partes ipis: & est opinio Platonis. & est sufficienter oīb⁹ aliis: & dixit. & etiā si cæli essent &c.i. & si

Nullus pōdecessorū dixit de tēpore aliqd' rectum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Digressio.

tēpus esset mot⁹ cæli cuiuslibet eorū esset tps ex quo sequeretur plura tpa esse insimul: si enim tpa essent cæli: tunc ipsa essent multa scd'm numerū celorum: si igit essent plures cæli: vt dicūt antiqui dicētes plures mūdos esse: tūc necesse esset vt mot⁹ cuiuslibet eorum esset tps: ex quo sequeret plura tpa esse insimul: qd' est impossibile. Et ista rōcinatio cōponit ex ꝓpositione dubitabili & alta quæ videt impossibilis nisi scd'm imaginationē: & est illa in qua ponit plures celos esse: & cum ita sit: pōt aliquis dicere qd' illud falsum qd' sequitur ex hoc sermone & est plura tpa esse insimul: non sequit ex positione eius ꝙ tēpus est motus cæli: sed ex positiōe eius ꝙ est plures cælos esse: vnū: qd' est falsum impossibile. Sed ista declaratio est alterius modi: qm̄ cū fuerint duo

Solutio.

Ex hoc sumit aliquā cōsequētiā necessariam esse cui⁹ tī antis ꝙ cōsequens sunt impossia.

consequenta se cōplete: & posuerimus aliquid esse ipsum præcedens: aut disponi vt disponeretur per præcedens: necessario sequitur consequens: licet sit impossibile illud disponi per præcedens. Verbi gratia, qm̄ dies sequitur ortum solis: manifestum est ꝙ in quacūq; hora ponamus solem oriri: sequet tunc diem esse: licet solem oriri in illa hora sit impossibile: & similiter omne quod ponitur volare: sequitur vt habeat alas: licet sit impossibile ipsum volare: & quia tempus & cælum sunt consequentia se: vt ponit aduersarius dicens tempus esse motum cæli: necesse est si posuerimus plures cælos esse vt sint plura tempora: sed plura tēpora esse est impossibile: ergo id ex quo sequitur hoc impossibile est impossibile: & est tempus esse motum cæli.

O

cōtra 7. phy. cō. 7.ª Et. 8. phy. cōmēt. 78.

Totius aūt sphera visa est quidem dicentibus esse tempus: quia & in tempore oīa sunt: & in totius sphera: est aūt stultius quod dicitur quā & quod est de hoc impossibilia considerare.

94

Et quidā dixerunt tempus esse spheram totius: & existimauerunt hoc quia omnia sunt in tempore. & sunt in mundi sphera: & iste sermo est magis vanus quam indigeat probatione.

P

Duæ affirmatiuæ nō cōcludūt i scd'a figura.

Cum destruxit sermonem dicentiū tps esse revolutionē totius cæli: incepit inducere aliā optionē debiliorē: & est opinio dicētium ꝙ tps est sphera tot⁹: & induxit rōnem eorū: dicebant em̄ ꝙ oīa sunt in sphera tot⁹: & oīa sunt in tēpore: ergo tēpus est sphera totius. Et decipiebantur in hoc quod duæ affirmatiuæ nō cōcludūt in secūda figura: & etiā dicere oīa esse in tpe & in sphera mundi nō significat idem: & sic sermo eorum est in falsis propositionibus & figuræ incōstantis: & qz conclusio eorum est improbabilis per se: & etiam sylls eorum est falsus scd'm formam & materiam: dixit. & iste sermo &c. Et quia magis sufficiens trium optionum trium de tempore est sermo dicentiū ipsum esse motum: reuersus est ad contradicendum huic opinioni.

Q

Vide limitationē in. 2. phy. cō. 23. Et in hoc ꝓxto cō. 33. 2. 44.

Quoniā aūt videt maxime motus esse & mutatio quædā corpus: hoc cōsiderādū est vniuscuiusq; quidē igit mutatio & motus in ipso mutatio est solum: aut vbi fortasis est ipsum qd mouet & transmutans: tēpus aūt sit & vbiq; & apud oīa est.

Et qa existimat ꝙ dign⁹ ē vt sit mot⁹ & trāsmutatio: oportet nos intēdere hęc in plerutatiōe & cōsideratiōe: dicam⁹ igit quod

qd trāsmutatio est in omni qd transmutatur: & motus eius est in ipso trāsmutato tātū: & vbi fuerit illud motū: tēpus est eodē modo in oī loco & apud quodlibet: & in respectu cuiuslibet.

R

65

Tēpus imposse est vt imaginetur nisi cū motu. Idē infrā cō. 67.

D. ꝙ motus est digntor vt existimetur ꝙ sit tempus: qm̄ tēpus impossibile est vt imaginetur nisi cū motu: & multotiens existimatur qd' illud quod sequitur rem sit ipsa res. Et in hoc sermone sunt propositiōes: prū vna est ꝙ oīs trāsmutatio & oīs mot⁹ est in moto. Et oē motum est in aliquo vbi. ergo omnis motus est in aliquo vbi: & quia plura mota sunt in pluribus vbi: sequitur vt plures motus sint in pluribus vbi. Deinde contingit huic hanc propositionem dicentem: ꝙ temp⁹ est vnum in omni loco & apud quodlibet & in respectu cuiuslibet: & concluſit in secunda figura quod motus non est tempus sic motus non est vnus in omni loco & apud quodlibet: & tempus est vnum in omni loco & apud quodlibet: ergo motus non est tempus.

S

Velox & tardum tēpore determinantur.

Amplius aūt mutatio quidem omnis velocior aut tardior est tempus aūt non est: tardū enim & velox tempore determinatur: velox quidem in pauco multum mouetur: tardum aūt quod in multo paucum: tēpus aūt nō determinatur tempore: neq; quo quantum aliquid est: neq; quo quale.

Et etiam omnis transmutatio est velocior aut tardior: & tēpus non est tale: velox. n. & tardum diffiniuntur per tempus: velox enim est illud quod est multum in tempore breui: & tardū est illud quod est modicū in tempore lōgo: & tempus nō diffinitur p tempus: neq; scd'm ꝙ est quātū neq; scd'm ꝙ est quale.

96

Ista est secūda contradictio. & continet quatuor propositiones: quarū tres sunt manifestæ per se: & quarta declarabitur per duas illarū: cū igitur propositio concluſa ex duabus conjungetur au tertiam manifestam per se sequetur cōclusio: & cōpositio earū est sic. Velox & tardū in motibus diffiniunt per tēpus. Sed tempus nō diffinitur p tēpus: ergo in secunda figura in tēpore nō est velocitas & tarditas. Sed in omni motu est velocitas & tarditas: ergo in secūda figura tempus non est mot⁹.

Z

Et dixit. velox enim est illud quod est multū &c. ª. velox enim est illud quod pertransit longum spacium in tempore breui: & tardum est illud qd' pertransit breue spacium in longo tempore: & cum dixit. & tempus non diffinitur per tēpus & c. nō intendit ꝙ in tēpore. quodammodo est q̄rū & quodammodo est quale: quoniam tempus est quātum nō quale: sed intendit quod impossibile est vt aliquis diffiniat tempus per tempus: neq; secundum quale: neq; scd'm quantum vt in motu diffiniuntur scilicet quoniam velocitas & tarditas quæ sunt in eo sunt quale: & diffiniuntur per tempus: & similiter q̄tum quod est in eo diffinit ꝙ tps: cū dicit ꝙ magnus motus est in tēpore magno: & paru⁹ in paruo.

T

Temp⁹ est q̄tū & non quale.

Quod quidē igitur nō est motus manifestum est: nihil aūt differat nobis dicere in pñti motū aut mutationem. At vero neq; sine motu em̄ tēpus est: cū vero nihil ipsi mutamur scd'm

V

Cap. xj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligentiam aut latet transmutantes: non videtur nobis fieri tẽpus: sicuti neq; qui in fardo fabulantur dormire apud heroas cum expergiscuntur: copulant autem primum nunc posteriori nunc & faciunt vnum remouentes propter insensibilitatẽ medium: tanq; igitur si non esset medium alterum nunc: sed vnũ & idem: non esset tempus: sic & quando latet alterum esse nõ videtur medium esse temporis. Si igitur & non opinari esse tẽpus: tunc accidit nobis nõ diffinimus: nec vnã mutationẽ: sed in vno indiuisibili videbitur animam manere. Cum autẽ sentimus & determinamus tunc dicimus fieri tempus.

Cum mihi ipsi mutamur sed'm intelligẽtiã aut latet trãsmutantes nõ videt nobis ferri tempus.

Manifestum est igitur qđ non est motus: & non est dria in hoc inter motum & transmutationem: sed nõ est etiam extra motũ: quoniam si nos non fuerimus trasmutati in nostra mẽte: aut fuerimus transmutati sed nõ perceperimus: nõ reputabimus tẽpus esse: vt dicitur in apologis de somno qui accidit diuinis in insula Rhodo scilicet quia non perceperunt cum surrexerũt a somno se dormiuisse: et coniunxerũt instans præcedẽs somnum ad secundũ instans & fecerũt ipsa vnũ: & abstulerũt illud quod fuit inter: quia nõ perceperunt ipsum: quemadmodũ igit si instãs nõ esset diuersum sed idẽ nõ esset tẽpus, sic & si esset diuersum & nõ pcepissem⁹ nos nõ reputarem⁹ tẽpus inter illa duo ĩstãtia. Si igit nos cõprehẽderim⁹ determinare trãsmutationẽ o3no: sed existimauerim⁹ nos existere ĩ eadẽ dispositione indiuisibili: tũc accidet nobis existimare tẽpus nõ esse: & cum senserimus transmutationem terminatam: tunc dicemus tempus fuisse.

Cum declarauit qꝑ tempus nõ est mot⁹: incepit inquere ipsum sequi
97 motũ & accidere ei. Et dixit. manifestũ est igit &c. i. & hoc nõ ic motus primum in hac perscrutatione large scilicet tanq; sinonymo cũ hoc noie trãsmutatio: ita qꝑ ex hac declaratione hic declarat qꝑ tẽpus nõ est aliqđ' generũ quatuor motuũ. D. d. sed nõ est extra motũ &c. i. sed apparet qꝑ se qꝑ impoſe est vt tẽpus sit sine motu: & hoc manifestũ est qñ cũ nos nõ intellexerim⁹ motũ: aut intellexerimus & post tradiderimus oblitioni nõ sciem⁹ tẽpus: neq; cõprehẽdimus ipm o3no: & hoc interC debat cũ dixit: nõ trãsmutabimur nos in nostra mẽte. i. nõ cõprehẽdimus trãsmutationẽ. Nõ sicut existimauit Gal. Gal. cũ credidit qđ
Inuehit cõtra Gal. arabẽ. Arist. intẽdebat qꝑ nos cõprehẽdimus tẽpus nisi cum mouemur. i. qñ ꝑ imaginationẽ cõprehẽdimus motũ. & hoc est signũ & tempus non est extra motũ. & cũ Gal. existimauerit hoc: cõtradixit Arist. & dixit qđ multotiẽs cõprehẽdimus res quiescẽtes & mouemur: cũ eis imaginatio sit motus: vt qñ cõprehẽdimus polos mundi & centrum. Sed Arist. nõ intẽdebat nisi qa nos nõ sentimus tempus quãdo non sentimus motum:

tum: & quia tempus non imaginatur sine motu: & motus potest imaginari extra tempus significat hoc qꝑ motus præcedit tempus naturaliter: & qꝑ tps accidit motui: licet sint consequentia se complete. Et cum dixit: qꝑ qui nõ sentit motum nõ sentit tempus: dedit testimonium de hoc quod dicitur de illis qui dormierunt multis annis & non percepe runt. isti enim cum existimauerunt qđ instans præcedens suũ somnum est instans sed'm aut prope ipsum: quia nõ perceperunt motum inter ilia: existimauerunt qꝑ non dormierunt aut qꝑ non dormierũt modicum. D. d. quẽadmodũ igitur &c. & hoc quod dixit significat qꝑ tempus habet esse extra animam: & sermo eius intellectus est per se scilicet quod quemadmodum si instans fuerit idem non fiet tempus omnino: similiter si reputauerimus ipsum esse idem non reputabimus tempus fieri. sicut accidit illis hominibus quos dixit: & forte erãt illi quos Macumet numerauit in alcorano. Deinde. d. si igitur nos cõprehẽderimus &c. i. quoniam cum nos perceperimus neq; imaginauerimus motum determinauerimus motum determinatum scilicet finitum in duo extrema: sed existimauerimus qꝑ nullus motus est factus in nobis neq; in alijs: & qꝑ non sumus in esse indiuisibili: tunc accidet nobis nõ sentire tempus.

Et hoc quod dixit: multotiens accidit dormientibus multum etiam: & etiam qui faciunt opus delectabile sit tempus eis breue: quia delectatio prohibet eos cõprehendere motum: & econtrario eis qui laborant: & ideo dixit verificator.

Tẽpus non imaginatur sine motu & mot⁹ potest imaginari extra tempus Sed vide oppositũ. 12. met. cõ. 29 & hic ĩ texsequenti 3 vbi habet philosoph⁹ qꝑ cũ tẽpus aliqđ' videt D fieri simul & mot⁹ fieri videtur. B Dormientib⁹ & op⁹ delectabile agentibus fit tempus breue: ecõtrario laborantibus.

Manifestum est igit qꝑ tempus nõ est sine motu nec mutatione tempus: quod igitur neq; motus neq; sine motu tempus est manifestũ est: accipiendum autem quoniam iam quærimus quid est tempus ab hinc incipere quid sit motus. simul enim motum sentimus: & tempus: etenim si sint tenebræ & nihil per corpus patiamur: motus autem quidam in anima fit subito simul fieri quoddã tempus: at vero cũ tẽpus videtur fieri aliquod simul & motus fieri aliquis videtur: quare & mot⁹ aliquid esse ipm.

Manifestũ est igit qꝑ tẽpus nõ est extra motũ & trãsmutatio nẽ: manifestũ est igit qꝑ tẽpus nõ est mot⁹: neq; extra motũ & cũ nostra intẽtio est diffinire tẽp⁹ ponem⁹ primũ cõsideratiõis ex hoc loco: cõsiderem⁹ igit qd sit de motu: qm si fuerim⁹ ĩ obscuro & nihil acciderit nostris corporib⁹: sed in aĩa nostra acciderit aliqs mot⁹ statim reputabit tẽpus fieri: & sic, etiã cũ sciuetimus aliqđ tẽpus fieri statim reputabimus aliquẽ motũ fieri: ex quo sequit qꝑ tempus: aut est motus: aut aliquid motus: & cum non sit motus: sequitur necessario vt sit aliquid motus.

Cum declarauit quod tempus nõ est motus: neq; extra motum noti
98 ficauit hoc & dixit: quod necesse est ex hoc vt sit accidens motui: & cum intentio est hic scire quid sit tempus: oportet prius perscrutari qđ accidentium motus sit tempus accidẽtia enim motus sunt multa: & qa tempus nõ sentitur nisi cum sentire aliquẽ motũ demonstratum sed'm quod

Digressio qua quæritur vtrum tẽpus cõse-

quif omnē motū: & primo arguit qđ nō cōfequif motū imaginationis.

qđ ſentimꝰ cū motu multa accidēt ita eius ſenſibilia: qm̄ ſi ita eſſet contingeret vt tēpus multiplicareť ſecūdū multiplicationē motus: & ſi poſſuerimus ipm ſequi aliquē motū proprīū. V.g. motū corporis celeſtis: tūc qui nō ſenſerit aliqua hora ipm nō ſentiet tps: aut nō ſentiet ipſum oino. vt dicit Ptā. de incarceratis a puerilia ſub terra. ſ. qđ ſi non comprehenderēt niſi per cōprehēſionē alicuius motus ſenſibilis. V.g. motū celi: tūc iſti incarcerati nō ſentirent tēpus: quia nunq̄ ſenſerūt motum corporis celeſtis: & ideo dixit: quoniā inſimul ſentimus motū & tempus &c. i. quoniā ſentire tempus nō eſt per ſentire aliquē motū cōprehēſum per aliquē ſenſum. Nos eñ ſentimus tēpus exiſtēdo in obſcuro abſq; eo qđ accidat ſenſib⁹ noſtris aliqs motus: & hoc nō eſt niſi quia ſentem⁹ motū in nr̄a ātā qualēcūq; qm̄ cū fuerimus imaginati in aīa nr̄a aliquē motū ſtatim cōprehēdemus tps. Et in hoc qđ dicit eſt ꝗſtio nō parua: qm̄ ſi tps nō ſequitur aliquē motū exiſtentē extra animā: ſed ſequitur motū imaginationis: & imaginatio non habet eſſe extra aīam: qūo igit dicet Ariſt. poſt ipſum ſequi motū corporis celeſtis: & dat ſi per continuationē mot⁹ ex cōtinuatiōe tēporis. Et etiā ſi ſequif motum a corporis celeſtis: continget vt cecus nō percipiat tps q̄ nūq̄ percipit motū celi. Et etiā ſi ſequif omnē b motū: cōtinget etiā vt tps multiplicet per multiplicationē motuū: qđ eſt impoſſibile: apparet igitur qđ tēpus aut non habet eſſe extra aīam: aut ſi habet ſequif oēm motū: & ſi multiplicabif p multiplicationē motuū aut ſequet vnū motū: & ſic qui nō ſentit illū motū nō ſentit tēpus qđ eſt impoſſibile.

a Quod nō ſequif motū corporis celeſtis.

b Quod nō ſequif oēm motum.

Nos aūt dicamus qm̄ ſi nos ſentire tēpus eſt apud ſentire quēlibet motū: & apud imaginari quālibet tranſmutationē: manifeſtū eſt. Nos vero ſentire tps apud ſentire quēlibet motū primo & eſſentialiter impoſſibile eſt: qm̄ ſi ita eſſet cōtingeret vt tps multiplicareť p multiplicationē ſenſibiliū imo motuū imaginabiliū: ſi aūt ſentire tps p ſentire quēlibet motū nō fuerit prio & eſſentialiter: ſed ꝓpter hoc qđ cū ſentimus quēcunq; motū ſentimus illū vnū motū cui accidet tps: nō accidet ꝗſtio prædicta. ſ. q̄p qui nō ſentiet illū motū vnū nō ſentiet tps: qm̄ ille motus videtur ſentiri qñ ſentitur quicūq; motus ſive fuerit imaginatus ſive exiſtēs. Et apparet qñ quis intuebitur hoc qđ tēpus ſentitur eſſentialiter & primo: quādo nos ſentimus nos eſſe in eſſe moto: & hoc ſentire, ſcilicet nos eſſe in eſſe moto erit quādo imaginati fuerim⁹ quēcunq; motū: qñ cum fuerimus in eſſe indiuiſibili in tranſmutatione quod eſt inſtans: nō fiet tempus: neq; reputabimus ipſum fieri: cū autē fuerimus in eſſe diuiſibili ſecundū tranſmutationē & nō percepcerimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili non percipiemus omnino tempus: ſi autem percepcerimus nos eſſe in eſſe trāſmutabili ſtatim percipiemus tps: & hoc manifeſtū eſt: & nos eſſe in eſſe trāſmutabili ſentitur per ſe: nos enim ſentimus quod inſtās in quo inceptimus ſcribere hūc ſermonē eſt aliud ab illo m quo fuit cōpletus. Motus c igitur quicunq; ſentitur primo & eſſentialiter tēpus eſt motus: ex quo ſentim⁹ nos eſſe ineſſe trāſmutabili & nō trāſmutari: quia ſumus in hoc eſſe. Nos igitur eſſe in eſſe trāſmutabili ſentitur ſicut dixim⁹ cū ſenſerim⁹ quēcūq; motum: ſentire igitur nos eſſe in eſſe trāſmutabili eſt illud ex quo ſequitur nos ſentire tēpus primo: & manifeſtum eſt quod nos non ſentimus nos eſſe

c Motus q cū ſentitur: ſentit prio & eſſentialiter tps eſt motus ex q̄ ſentim⁹ nos eſſe ineſſe tranſmutabili.

eſſe ineſſe trāſmutabili: niſi ex trāſmutatione cæli, & ſi eſſet d poſſibile ipſum quieſcere: eſſet poſſibile nos eſſe in eſſe nō trāſmutabili: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo neceſſe eſt vt ſentiat hūc motū qui non ſentit motū corporis cæleſtis ſcilicet per viſum: ſed dormientes ſentiūt ipſum poſtq̄ ſurgūt a ſomno: ex hoc q̄ rememorant motus imaginationis in ſomno, cū autē ſomnus fuerit profundus & nō fuerint rememorantes aliquā imaginationē ſomni: neq; aliquā trāſmutationē: tunc non percipiunt tēpus in quo dormierūt. Quod igitur debet intelligi ex ſermone Ariſto. in quo dicit, qđ cū nos nō fuerimus trāſmutati &c, non eſt qđ cū motus nō fuerit factus aut fuerit factus: ſed cū nos nō percepcerimus nō reputabimus tēpus fieri: ſed cū nos nō fuerimus trāſmutati in nobiſmetipſis: quia ſumus in eſſe indiuiſibili ſecūdū trāſmutationē qđ eſt inſtās: aut fuerimus in eſſe diuiſibili ſecūdū trāſmutationem: ſed nō percipimus hoc: reputabimus tēpus nō fieri: ſed vna reputatio eſt vera & altera nō eſt vera: percipere eñ hāc trāſmutationē eſt illa res quā ſe quiſ percipere tēpus eſſentialiter: cū tēpus accidat huic trāſmutationi & ideo coactus fuit Ari. ad hæc verba: ſcilicet cū dixit: cū nos nō fuerimus trāſmutati in nobiſmetipſis & nō dixit loco eius cum nō fuerit trāſmutatio: aut fuerit ſed nō cōprehēdim⁹ ipſam: vt apparet ex expoſitoribus. Et in hoc etiā peccauit Gale. qui intellexit q̄ Ariſto. intēdebat per hoc qđ dixit, cū nos nō fuerimus tranſmutati in nobiſmetipſis q̄ nos nō cōprehēdimus tēpus: cū nō fuerimus moti per imaginationē. Sunt eñ tres intentiōes. Quarū vna eſt: q̄ nos nō percipimus tēpus niſi quādo fuerimus moti in anima noſtra, & hoc exiſtimauit Gal. & eſt corruptā per ſe. Secūda autē eſt: qđ nos nō percipimus tēpus niſi cū perceperimus aliquē motum quicūq; ſit, & hoc eſt perciperej per accidēs. Tertia vero eſt: q̄ nos nō percipimus motū neq; tēpus: niſi cū perceperimus nos trāſmutari: quia ſumus in eſſe trāſmutabili, & iſta q̄ceptio eſt perceptio quā ſequit tēpus eſſentialiter, & nō accidetj ei aliqua quæſtio. Et verba Ariſto. manifeſta ſunt ſecūdā hāc intentionē vt cū dixit: ſi igif nos nō cōprehēderimus determinare &c. id eſt & ſecūdā hūc modū poſſumus ponere tēpus ſequi motū corporis cæleſtis, & q̄ ſentiet tēpus qui nūq̄ ſenſit corpus cæleſte, & ideo omnes cōſuetudines in hoc q̄ tēpus ſequif motū cæli, & iſta quæſtio nūq̄ potuit diluci dari mihi niſi poſt magnū tēpus, & quicquid ſcripſi a de tēpore ſecutus ſum expoſitores: ſed hic nō. Et cū numerauit qđ tēpus ſentitur qñ mot⁹ ſentit, dixit, & ſimiliter etiā &c. & intēdebat q̄ hoc declarare qđ tēpus & iſte motus ſequūtur ſe adinuicē perfecte, ſcilicet motus qui cū ſentitur: ſentitur tēpus primo & eſſentialiter, & cū declaratū ſit q̄ tēpus nō cōprehēditur niſi per cōprehēſionē iſtius mot⁹ ſcilicet cōprencli q̄ intellectū, & q̄ tēpus nō eſt mot⁹: ſcepit narrare q̄ ex hoc ſequif vt ſit accidēs iſti motui, & dixit, neceſſe eſt igif vt tēpus &c. id eſt & cū verū eſt q̄ tēpus & mot⁹ cōſequūtur ſe i eſſe: neceſſe eſt vt ſit alterū duorū, ſcilicet aut tēpus b ſit ipſe mot⁹ aut aliquid cōſequēs motū. D. excepit ipſum eſſe motū: ergo ſequitur vt ſit aliquid mot⁹ aut conſequens: aut cauſa: quoniam cum ſequitur ipſum aut erit prius aut poſterius: ſed quia tempus nō apparet in diffinitione motus declaratur qđ non eſt cauſa eius: ergo remanet vt ſit accidens.

d Si poſſibile eſſet eū quieſcere: poſſibile eſſet nos eſſe in eſſe non trāſmutabili.

a Quicqđ Cōmentator ſcripſit de tempore ſecutus eſt expoſitores ſed hic non.

b Neceſſe eſt vt tēpus aut ſit mot⁹ aut conſequēs motū: ſed quia tēpus nō apparet in diffinitione motus declaratur q̄ tēpus nō eſt cauſa ei⁹, eius ergo remanet vt ſit accidens. Cōſimile. 8. phy. cō. 10. &. 11.

N me.46.29. Idē.5. phy. cō.3.&.35.

Quod quidē igitur mouetur: mouetur ex quodā in quiddā & omnis magnitudo cōtinua est: sequit magnitudinē motus.

Propter id em̄ ꝙ magnitudo cōtinua est, & motus erit cōtinuus. Quātus vero motus est: tantum & tempus videtur fieri.

Prius autē & posterius in loco primū sunt: hæc quidē ītā positione sunt determinata: quoniā autē in magnitudine primū & vltimū est: necesse est in motu esse prius & posteri⁹ proportionabilia his quæ sunt ibi: at vero in tēpore est prius & posterius, ꝓpter id quod sequitur semper alterū ipsorū: est aūt prius & posterius ipsorū in motu: quod quidē aliquādo cum sit motus est esse: tamen ipsorum alterum est & non motus.

Et motū mouetur de aliquo in aliquid, & omnis mēsura est cōtinua: ideo motus sequitur mēsurā. Et quoniā mēsura est cōtinua: ideo motus est cōtinuus. Et quia motus etiā est continuus: tēpus etiā erit continuū: quoniā secūdū motū existimatur semper tempus esse. Et prius & posterius sunt primo in quātitate: sed hic sunt in situ, & quia prius & posterius sunt in quātitate: necesse est vt prius & posterius sint in motu etiam secundum quod illic, & in tempore etiam, sunt prius & posterius quoniā sequuntur se adinuicem semper, & etiā prius & posterius sunt in motu: secundum vero ꝙ sunt in aliqua hora sunt motus in essentia: aut sunt aliud a motu.

a Vnū accidentiū motus est cōtinuatio: ꝙ qđo sit vide cō.6. tertij phy. &. 23. 8. phyſi.

b Quintus tēporis sequit quātitatem motus

P

Id est, & vnū a accidentiū motus est cōtinuatio, & causa in hoc est, quia illud per qđ est motus & est mēsura est cōtinuū, & motū etiā est tale. Et intēdit per hoc ꝙ dixit de aliquo in aliquid de vbi in vbi inter quę est mēsura, & quia omnis mēsura est cōtinua: sequitur vt motū moueatur per cōtinuū. & cū motū mouetur per cōtinuū: motus erit cōtinuus. Et intēdit hic per motū translatū. Et quia apparet qđ dispositio tēporis de motu est sicut dispositio motus de continuo per quod est motus, & tēpus est cōtinuū: sequitur etiā vt causa continuationis eius sit cōtinuatio motus: quēadmodū causa continuationis motus est mēsura supra quā est motus. D.d. qm̄ secūdū &c. id est, & signū eius qđ cōtinuatio accidit ei ex cōtinuatione motus: est qm̄ quātitas b tēporis sequitur etiā quātitatē motus scilicet quia est, quantitatis per quā est motus. & qđ cōtinuatio motus est causa cōtinuationis tēporis. & intēdebat declarare ꝙ quādo motus accipitur cōtinuus tēpus erit cōtinuū, & si diuisus: tēpus erit diuisum: incepit etiā inducere aliud accidens. Et dixit, & prius c & posterius &c. id est, & quia prius & posterius inueniūtur in mēsura in qua sit motus primo, & est illa quæ est in situ: necesse est etiā vt in motu inueniātur prius & posterius, & si nō haberet ītā qm̄ pars motus quæ est in parte mēsuræ priori sec̄m initiū ex quo est motus: necesse est vt sit prior motu qui est in parte cōsequēte mēsurā. D.d. & in tēpore etiā &c. id est, & ex hoc qđ

qđ prius & posterius inueniūtur in partibus motus sequitur vt inueniatur etiā in ipso tēpore. Et cū declarauit hoc & vult declarare ꝙ tēpus est prius d & posterius in motu, & iā posuerit ꝙ tēpus differt a motu: incepit primo declarare qđ prius & posterius q̄ sunt in motu habēt quidditatē aliā a quidditate motus: licet sint cū motu idem in subiecto. Et etiā prius & posterius in motu &c. & intendit per hoc qđ dixit: in aliqua hora, id est secūdū subiectū, &. q.d. & etiā de fundamēto ponēdis ad hoc qđ querimus scire supra illa quæ posuimus est: qm̄ prius & posterius cū fuerint accepta secūdū qđ sunt in subiecto: tunc erunt partes motus: cū autem fuerint considerata secūdū diffinitionem & quiditatem: tūc prius & posterius erit aliud a motu: quoniā motus est in quantitate, & prius & posterius sunt in numero.

d Prius & posterius q̄ sunt in motu habēt q̄ditatē aliā q̄ditate motus: licet sint cum motu

8

idē in subiecto. Consimile infra cō.110. &c

Atvero tēpus cognoscimus cū diffinimus motū prius & posterius determinātes, & tūc dicimus fieri tēpus: quādo prioris & posterioris in motu sensu percipimus: determinamus autē motū accipiēdo aliud, & aliud ipsum, & mediū ipsorū alterū cū enim altera extrema medū intelligim⁹ & dicit anima ipsa nunc duo: hoc quidē prius, illud vero posterius: tunc & hoc dicimus esse tempus: determinatū autem ipso nunc tempus esse videtur vt supponatur.

Et tēpus etiā nō scimus nisi motu determinato per prius & posterius, & tūc dicimus tēpus esse cū sensserimus prius & posterius in motu, & nos determinauimus illa vidēdo illa diuersa: ita ꝙ inter illa sit aliud: qm̄ cum videmus per intellectū duo extrema, & iudicauerit anima ꝙ alterū instans est prius, & alterū est posterius: tūc dicim⁹ esse tēpus: quoniā hoc quod modo diffinimus existimatur esse tempus.

Cū præposuit ꝙ tēpus sentit prio & essentialiter cū sensserim⁹ motū in quo sentim⁹ nos trāsmutari, id est, esse in esse trāsmutabili: & posuerim⁹ ꝙ motus secūdū ꝙ est motus inuenit in eo pri⁹ & posterius: sicut inuenit in eo cōtinuatio, & ꝙ essentia prioris & posterioris est alia ab essentia mot⁹: vult cōiungere huic aliud notū de tpe etiā. & est qđ nos pcipere tps ex pceptiōe mot⁹ nō est ex perceptiōe motus secūdū ꝙ est mot⁹ scilicet mot⁹ in quo sum⁹ trāsmutati: sed determinamus in imaginatiōe aliquā prē illi⁹ determinatā, & hoc erit cū sensserim⁹ motū p duo instātia pri⁹ & posteri⁹: qm̄ iste mot⁹ nō diuidit p instātia nisi nostra mēte. & nō determinat nobis aliqua pars ei⁹ determinata: nisi qm̄ diuisserim⁹ motū p duo instātia: quēadmodū linea nō determinat nisi quando inter duo pūcta fuerit q̄ sunt vltima ei⁹, quēadmodū igit pūcta sunt vltima lineārū terminātia illas ex qb⁹ accidit eis numeratio: ita instātia sunt vltima priū istū mot⁹, & sunt causa in hoc ꝙ numerant. Et hoc intēdebat cū dixit, & scim⁹ tēp⁹ &c. id est, & nos cognoscim⁹ tps qm̄ intēdebat cū dixit, & scim⁹ tēp⁹ &c. id est, & nos cognoscim⁹ tps qm̄ determinam⁹ hīc motū per instās pri⁹ & posteri⁹, determinatio enim mot⁹ erit per determinatiōē instātis prioris & posterioris: quēadmodū determinatio lineæ erit p duo pūcta. Et signū ei⁹ est qm̄ qui pcipit

109

Z T

Qui percipit vnum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tās nō per pit vnū instās nō percipit tēpus: sicut accidit diuinis. Et hoc declarauit qđ determinatio motus erit per determinationē duorū instātiū sil tēz incepit; declarare quomodo determinatur per duo instātia, & dixit. nos determinabimus illa &c. id est, determinatur per duo instātia quā do videmus illa duo instātia esse diuersa, & hoc erit quādo videmus in ter illa esse aliud diuisum ab eis sicut est idispositio in determinatione duorū punctorū: hoc em nō erit nisi qñ imaginati fuerimus aliqđ tertiū scilicet lineā: cū aūt abstulerimus lineā quæ est inter duo puncta fierent vnū, & similiter est de duob⁹ instātibus. Deinde fecit summā de hoc & dixit, hoc erit quādo videmus &c. & dixit: alterū prius & alterū posterius: qñ si imaginati fuerim⁹ duo instātia insimul nō fiet mot⁹ scilicet si diuiserim⁹ motū per duo instātia: quorū alterū nō est prius reli quo & si sic falsa imaginatio. Deinde dixit hoc em qđ modo diffinim⁹ &c. id est, & sequit ex hoc sermōe qđ mot⁹ diuisus p duo instātia: quo rū alterū est prius & alterū est posterius, & est ipsum tēpus scilicet se cūdū qđ est diuisus. Et cōpositio istius sermonis est sic. Motus ter minatur ad duo instātia. Et qđ terminatur ad duo instātia est tempus. Igitur motus secūdū qđ terminatur ab his duobus instātibus est tem pus, & dixit, & ponatur ita: quia post declarabitur magis.

Vide consi mile de qe, te i. 6. phy. ab. 73.

Quādo quidē igitur tā qua vnū ipsum nūc sentimus: non autē sicut prius & posterius in motu: aut sicut idē quidē prio ris & posterioris alicuius nō videtur tēpus fieri: nullō⁹ quidem:

V

Diffinitio tēporis.

nec⁹ motus: sed cū prius & posterius est tunc dicimus tempus hoc enim est tēpus numerus mot⁹ secūdū prius & posterius. Nō ergo tēp⁹ mot⁹ est: sed idē secūdū cp numerū habet mot⁹.

Cū igitur senserimus aliquid quasi in eodē instanti, & non perceperimus in motu prius & posterius; aut senserimus ipm vnū vniusnō ita cp sit prius & posterius: nō reputabim⁹ ipm fieri in tēpore: cū non habeat motū, & cū senserimus prius & posterius: tūc dicem⁹ tēpus esse; secūdū hoc igitur tēpus est nu meratio numeri motus scdm prius & posteri⁹. Tēpus igit nō est motus: sed quodāmodo est numerus motus.

101

In inuenīdo causas & diffinitio nes rerū ex aliis inuētis est via dimi nuta nisi cō iungatur ei via ablatio nis.

Cū intēdit declarare tēpus esse numerū motus secundū prius & po sterius ex hoc cp nos sentimus motū cū diuiserimus ipsum saltem per duo instātia prius scilicet & posterius, & ista via est aliquid inuenire per aliud inuētū, & ista via est diminuta nisi cōiungatur ei via ablatio nis scilicet inuenīdo causas & diffinitiones rerū: reuertit⁹ est ad vtem quēadmodū nō sentim⁹ aliquid esse in tēpore nisi cū sensserimus ipsum saltem esse in duobus instātibus priori & posteriori ita cū sensserimus aliquid esse in eodē instanti, aut fuerimus imaginati duo instātia esse in simul: tūc nō reputabimus tempus fieri. Deinde dixit cū nō habeat mo tū, id est, qñ cū fuerit imaginatum vnū instans tantū aut duo instantia insimul nō imaginabimur motū, & sic nō imaginabimur tēpus omni

2 no. Et ex hoc potes videre cp ipse inēdit p hāc motū nō quēlibet mo

tum sed motū p quē videm⁹ res quiescētes esse in trāsmutatiōe eterna. &q. trāslatu: qa sunt in trāslatabili. Et cū verificauerit p hāc viā cp 3 ista est substāntia tpis: & ista via multotiēs vtit Arist. licet Alpharabius tphē dat illā. Induxit diffinitionē tpis: & dixit secūdū hoc igit tps est nu merare numerū mot⁹ & cū manifestū est igit ex hoc sermone cp diffint numerare numerū mot⁹ & cū manifestū est igit ex hoc sermone cp diffint nio tpis est nūerare numerū mot⁹ secūdū prius & posteri⁹. i. cōprehēlio nūerati mot⁹: & hoc est numer⁹ ei⁹: qñ qñ numeram⁹ numerū motus q ex diuisiōe ei⁹ p instāta priora & posteriora tūc sit tps ergo tps ni hil aliud est qñ numeratio numeri mot⁹ q sit in eo ex diuisiōe ei⁹ secūdū prius & posteri⁹ instātiū: & qa tps sit apud diuisionē mot⁹ p instātia: & hoc sequit necessario numeratio: & ideo numer⁹ mot⁹ est tāqm genus in hac diffinitione: & secūdū prius & posteri⁹ tāqm differētia. D. d. tps igit nō est motus: sed quodāmodo est numer⁹ motus. i. sed secūdū prius & poste rius est numer⁹ mot⁹. i. numerat motū p suas partes priores & posterio res: secundū qđ sunt priores & posteriores: nō secūdū qđ sunt simul.

Dixit Alex. & nō est intelligendū ex hoc qđ dixit in diffinitiōe ipis 4 qđ est numer⁹ mot⁹ secūdū prius & posteri⁹ ex hoc qđ tps numerat mo tū: sed debet intelligi ex hoc cp tps est numerus prioris & posterioris existentiū in motu: & in lib. Alex. nō est numerare numerū motus: sed numerus motus: diffinitio igit in qua nō est dubitatio est dicere: quod tempus est numerationum prioris & posterioris existentium in motu.

Exp̄ō alex.

Signū est aūt plus quidē em & minus iudicamus numero motū autē vt plurē; & minorē tēpore. Numerus itaq; quidem tēpus est: quoniā autē numerus est duplex: & nāq; quod nume ramus & numerabile numerū dicimus. & quo numeramus quidē Tēpus autē est quod numeratur: & nō quo numeram⁹: est autem alterum & quo numeramus: & quod numeratur.

Numer⁹ du plex est nu merās & nu meratus.

X

Et signū eius est hoc quod narrabo: qm̄ nos determinauis mus p numerū magis & minus: & p tēpus determinauimus motū magis & minus. Tēpus igit est aliquis numerus: & cū numerus est duobus modis. dicimus em numerū illud qđ nu meratur: & numeratū: & illud per quod numeratur: tēpus est illud quod numeratur: non illud per quod numeratur: & illud quod numeratur est aliud ab illo per quod numeratur.

Cū posuit qđ genus tpis est numerus motus dedit signū de hoc: hoc 102 modo. p tps determinat magis & min⁹ ex motu: & omne per qđ deter minat magis & minus ex aliquo est numerus illi⁹: ergo tps est numer⁹ eius per qđ determinat. Deinde cōiungit huic qđ tēpus determinatur per prius & posterius motus: ergo in tertia: tempus est numerus motus secundū prius & posterius: & ppter cōuersionē affirmatiue in eo vni uersalis. est necesse vt illud per qđ determinatur magis & minus ex ali quo sit aliqs numerus: qñ illud p qđ determinat magis & min⁹ simpli citer est numer⁹ simplr: qñ si illud qđ est calidū simplr est ignis simplr illud qđ est calidū est aliqs ignis: & qa omne per quod numeratur oia aut est numerus simpliciter: & hoc est numerās nō numeratū essentia liter.

Si illud qđ est capitulū simplicit. est ignis simplr illud qđ est

aliquod eali dū est aliqs ignis. Numer? sc̄m. Aue. sumit ꝓpliciter.

liter: aut aliqs numerus alicui? gñis: & hoc acciditvt sit numerꝰ quo dāmodo numeratū alio mō: & ista sunt q̄ numeranť pynitates existentes in illo gñe non p vnitatē simplicē: & tps est in hoc gñe. s. qđ est numerās & numeratū: cepit declarare hoc. Et dixit. & cū numer? &c. & cū numer? est duob? modis. s. numerās tū nō numeratū: & numerās numeratū: & dixit. Nos em dicim? numerū &c. i. & numer? est duob? modis: qa nos dicim? numerū illud p qđ numerat aliqđ genus & iste est numeratū nō numerās. Et qđ numerat ipm in actu: & est numerā tū i potētia ante q̄ numeret illud: vt exponit Alex. Et vocam? numerū & illud p qđ nūerant oīa: & hoc ē nūerās nō nūeratū oīno cōtrariū.

Obiectio.

D. incepit declarare ꝙ numer? accept? in diffone tpis nō est numer? simplr: sed de gñe numeri cui accidit qđ fuit numerat?: & dixit. tps em &c. i. & cū dicim? qđ tps est numer?: intēdim? numerū q̄ numerat nō illud p qđ numerat simplr qđ est numerus nō numeratū. Et posset aliqs dicere ꝙ si intēdebat ꝙ numerū accepti i diffone tpis nūerās. s. pri? & posteri? in motu: ſre nō dixit qđ tps est numeratū mot? : loco ei? qđ dixit qđ est numer? mot?. Dicam? igit: qđ hoc qđ tps numerat motū & mēsurat illud est ei essentialr: & q. hoc mō assimilat numero simplr. ipm aūt esse numeratū per aliqđ est p accās. s. qđ accidit tpi eriā mēsurari & nūerari: aut p accās simplr: aut p motū. motui em accidit ei mēsurare tps: vt dicem? post. Et Themist? exponit hic numerā ꝙ numerato: & nō cōsiderat hoc qđ dixim?. Quoniā vero numer? motus est tanq̄ gen? tpis manifestū est: numerus em motus alius est pariā motus secundū qđ sunt insimul: & alius est secūdū qđ in eis inuenit prius & posterius. i. numerus prioris & posterioris existētiū in motu: & manifestū est qđ tps sit qđ motus numerat ꝙ prius & posterius: ergo qđ necessario est numer? prioris & posterioris existētiū in motu. Et intelligēdū est ex hoc qđ dicimus ipm esse numerū motus. i. numerū cuiuslibet motus. cū sit impossibile imaginari ipm: nisi secūdū qđ numerat motū. & ideo dicit qđ est numerus motus. Et intelligendum est prius & posterius existētia in motu ꝙ cuius esse inuenit tēpus primo & est ille ꝙ quē intelligimus nos trāsmutari. i. nos esse in esse trānsmutabili: & q. d. tps est numerus cuiuslibet motus per prius & posterius qui sunt in motu in quo sentim? nos esse in esse trāsmutabili: qū si esse ipis esset per esse prioris & posterioris in quolibet motu: tūc tēpus multiplicaretur per multiplicationē motuū: aut nō haberet esse nisi solūmodo in mēte: sed ex hoc ꝙ est numer? oīm motuū hoc modo nō sequit ipm multiplicari per multiplicationem motuū: vt post declarauit Aristo.

Solutio. Tpi essentiale est numerare & mensurare motū: sed accidit ei numerari aut mēsurari. Idē infra com. 112.115. Documentū primum. Secundum.

Expō alex.

Et Alexan. dicit: quod hoc quod dicit numerus motus per prius & posterius non est intelligendum ipsum esse numeratum per numerum partium motus priorum & posteriorum: neq̄ numerus earū: sed numerus prioris & posterioris in motu id est numeratum eorum. & per hoc distinguitur natura temporis a natura motus secundum diffinitionem.

ET sicut motus semper alius: sic & tempus. Simul autē & tempus omne idē est: ipsum enim nūc idem est quod quidem erat: esse autem ipsi alterum est. Sed quemadmodum motus est semper vnus post alium:

alium: ita est tempus. Tempus vero esse insimul est idem quoniam instans est idem: cū fuerit: secūdum autē esse dinersatur.

IDEST quemadmodū motus nō inueniantur partes eius insimul: sed quælibet pars aut iam defecit: aut nondū venit: ita est tēpus. Et intēdebat per hoc dissoluere q̄stionē prędictā in esse tēporis dicentem qđ si tempus est necesse est vt oēs partes eius, aut quædā sint insimul: sed non est ita: ponit igitur hic quod rectū est dicere qđ partes eius inueniantur quædam post alias non insimul: sicut est dispositio in partibus scilicet quoniam quædam inueniūtur per alias. Deinde determinat differentiam inter tempus & motum: ne existimetur quod tempus sit motus: & dixit tempus vero esse insimul est idem id est sed motus differt a tempore: quoniam motus non est idem apud illa quæ mouentur insimul: & tempus est idem illis quę sunt in tempore insimul. Et causa in hoc quod tempus est idem: quoniam instans quod est agens tē pus est idem in omni motu cum fuerit demōstratum: sed esse eius diuersum scilicet per prioritatem & posterioritatem.

Instans &c. est agēs tps A

Ipsum autē nunc mensurat tempus secundū quod est prius & posterius: ipsum autem nūc est quidem sicut idem: est vero sicut non idem: secundū quidem enim quod in alio & alio est: alterum est hoc autem erat ipsi nunc: inquantū autē quodcūq̄ ens est ipsum nunc idem est. Sequitur enim sicut dictū est magnitudinem motus: hunc autem tempus sicut diximus: & similiter iam punctum id quod fertur quo motum cognoscimus: & prius in ipso & posterius. Hoc autem quidē quodcūq̄ eos est idē est: aut punctū enim aut lapis: aut aliquid huiusmodi. Determinatione autem alterum est: sicut sophiste accipiunt altercum Coriscum in theatro esse: & Coriscum in foro: & quod hoc iam in eo quod alibi & alibi est alterum: id autē quod fertur sequitur ipsum nunc sicut tempus motum: eo enim quod fertur cognoscimus prius & posterius in motu: secundū autē quod numerabile est prius & posterius ipsum nūc est. Quare in his quidem quod est cum est ipsum nunc est idē prius autē & posterius est quod in motu est: sed in ipso esse alterū secūdū enim quod numerabile est prius & posterius est ipsum nunc: & motum autem maxime hoc est. Et motus enim propter id quod mouetur: & loci mutatio propter id quod fertur aliquid est mot? autem nō est. Et quidē igitur sicut idem primū quod nūc dicit semp: est aūt sicut nō idē & nāq̄ est similiter qđ fertur.

p cōtinua rationem qui continuat partes tpis, nō quod sit agēs. i. pducēs aliquid. B o qđ fert cognoscimus pri? & posterius in motu. B

Et instās mēsurat tēpus secundū quod terminat illud p pri? & posteri?. Et potes dicere quod instās quodāmodo est idē & quodāmodo nō: qm̄ secūdū quod est vnū post aliud: est diuersum: & hæc est ratio instātis: secundū vero quod instans est in aliqua

Mot? .ppt id qđ mo C uetur: & loci mutatio .ppter id q̄ fertur aliqđ est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqua hora: est idem. Quantitatem enim sicut diximus sequitur motus: & motum sequitur tempus: sicut diximus: & secundum hunc modum translatio sequitur translatum: & est illud per quod cognoscitur motus & prius & posterius in eo: & translatū scđm ꝙ est in aliqua hora est idē. Est enim aut punctus aut instans: aut aliquid simile: scđm aūt cōparationē diuersāt: sicut sortes physte dicūt ꝙ sortes diuersatur cū fuerit in domo & cū fuerit in foro: qm̄ ipsum esse in locis diuersis facit diuersitatē: & instans sequitur translatū sicut tempus sequitur motum: quoniam per translatum cognoscimus prius & posterius in motu: & secundū ꝙ prius & posterius sunt numeratū est instās. Et similiter etiam ꝙ instans est in aliqua hora est idē: qm̄ prius & posteri⁹ sunt in motu: in esse vero diuersatur: qm̄ scđm ꝙ prius & posterius est numeratum est instans: & hoc proprie est magis cognitū. Motus enim cognoscitur per rem motam: & translatio per translatum: quoniam translatum est aliquod demonstratum: & motus nō est ita. Instans igitur quodammodo est. q. idem semp: & quodāmodo nō est. q. idē: qm̄ trāslatū est tale.

104 Vult hic dissoluere quæstionē dictam de instanti dicentem: quomodo dicit instans esse vnum aut plura. Et. d. & instans mensurat tēpus &c. & instans est causa in mensuratione tēporis: qm̄ diuidit motum in prius & posterius: & hæc est diuisio ipsius tēporis. s. qm̄ cum diuersimus tēpus per instantia accidet in eo prius & posterius. Causa igitur in mēsuratione tpis est instās: quēadmodum causa in mensuratione lineæ sunt puncta. D. d. & potes dicere &c. i. & instās quodāmodo est idē & quodāmodo diuersum: & ideo dissoluitur ꝙstio p dicta: qm̄ illa ꝙstio accidit ex hoc ꝙ instās accipitur vnū aut plura simplr. Cū igit accipit vnū quodāmodo: & plura alio modo dissoluet ꝙstio. Deinde exponit istos duos modos: & dixit: scđm em̄ ꝙ est in alio & alio est diuersum &c. i. qm̄ instās scđm ꝙ accidit ei vt sit idem in rebus diuersis: vt vnū individuū qđ̄ inuenitur in pluribus locis est diuersum: vt sor. est in foro aliud est ab ipso esse in domo. D. d. & hæc ratio instantis. i. & natura instātis est in diuersitate: qm̄ scđm numeratum in quo est ratione est numeratū: & scđm subiectū est idē. D. d. scđm vero qđ̄ instās est in eodem subiecto est idē. i. scđm subiectum: & dixit: in aliqua hora in loco eius quod est in subiecto: sicut fecit in priori & posteriori: quia subiectū est in aliqua hora: &. q. d. scđm autem ꝙ est in aliquo vno est vnū: quia est in aliquo: & est in vna hora: & trāslatum est idem: & expositio debet esse talis: quia instans non est in aliqua hora. Et sermo cōponitur sic. instans est in aliquo existente in dispositionibus diuersis: & quod est tale est vnum scđm subiectum & duo scđm rationem: ergo instans est vnū in subiecto: & duo rōne. D. d. ꝗtitatē em̄ &c. i. & cū in hoc ꝙ instans est hoc qđ̄ dicam. tam em̄ prædixim⁹ ꝙ motus sequitur ꝗtitatē in hoc ꝙ sit continuus: qm̄ cōtinuatio & alia q̄ habet scđm quod

D Natura instātis est ea dē subiecto & ratione distincta. Idem infra text. cō. 121.

Quod est in aliquo existere i dispositionib⁹ diuersis est vnū scđm subiectū & duo scđm rationem.

ꝙ est quātitas cōtinua sunt in eo ex mēsura: & sic tps etiā sequit motū & scđm hūc modū trāslatio sequitur trāslatū & tps instās: qm̄ instans agit tps sicut trāslatum trāslationē: & punctus mensurā: vt geometre dicunt: cū monetur facit mensurā. & cū ista sequuntur sese adinuicem: necesse est etiā vt agentia ista cōsequant seinuicē: & sic instans sequitur trāslatū: sicut instans sequitur trāslationem agentem dimensionem: quēadmodum sequitur motus dimēsiones. Deinde dixit: & est illud per qđ̄ cognoscitur motus &c. i. trāslatū cū hoc qđ̄ agit motum est notius q̄ motus: cū per ipm cognoscitur motus: & prius posterius quæ sunt in eo sunt per illud: ipm em̄ esse motū facit ipm esse in locis diuersis: & ipsum esse in locis diuersis dat partibus motus priorita tem & posteritatem: & similiter instans est notius in tempore.

2 Deinde incepit declarare ꝙ trāslatum est vnū scđm subiectū & plura scđm diffinitionem: & dixit: & trāslatū scđm ꝙ est &c. i. & trāslatū scđm ꝙ ē in vno subiecto cōtinuo nō est idē: & dixit: loco ei⁹ in alia hora: qm̄ cum idē individuū corrūpitur & postea reuertitur erunt duo non idem: vt post declarabit. D. d. aut pūā? &c. i. Verbi gratia, ꝙ trāslatū sit aut vn⁹ pūā? vt imaginant geometræ: aut vn⁹ lapis: aut aliud. Et cū declarauit ꝙ trāslatū est idē scđm qđ̄ est nō corruptibile nec ꝙ gñabile: scilicet qđ̄ cū trāslatū corrūpit & postea reuertit erit trāslatū icepit declarare modū scđm quē est diuersum: & dixit: scđm vero cōparationē. i. & cū trāslatū accipietur per se erit vnū: & cū accipitur in respectu ad loca diuersa in quibus est apud suam translationē erit diuersum scđm prioritatē et posterioritatē: et accidet ei numer⁹ vt sophiste dicunt ꝙ sor. est aliud in foro ab ipso in domo: ergo sor. est idem & aliud. Et intendit ꝙ si non esset hic aliqua pluralitas nō possent sophiste accipere esse ipsum plura simpliciter: & dicendum est eis ꝙ sor. est idē quodāmodo & est scđm subiectū & diuersum alio mō. i. scđm diffinitionē. Et cū posuit ꝙ trāslatū est tale: incepit narrare ꝙ instās sequit trāslatū: & dixit: & instās sequit trāslatū &c. i. & trāslatū qđ̄ agit motū est causa in esse instantis qđ̄ agit tēpus: quēadmodū tēpus sequit motū. s. quia motus est causa ei⁹: qa est subiectū illius quēadmodū magnitudo est causa motus: qm̄ est subiectū motus. D. d. signū super hoc: & dixit: qm̄ per translatū &c. i. & signū eius est: qm̄ ex cognitione trāslati prioris & posterioris cognoscitur prius & posterius in motu: & ꝙ hoc qđ̄ trāslatū prius & posteri⁹ est numeratum erit instans numeratū: & innuit ꝙ esse trāslati est causa in esse instantis: & numeratio eius est causa in numeratione illius. 3 Et cū declarauit qđ̄ trāslatū est vnū scđm subiectū & plura scđm rōnē. s. scđm prioritatē & posteritatē: & instās est scđm qđ̄ trāslatū est & numeratum scđm qđ̄ translatū est numeratū: intēdit cōcludere ex hoc instās est idē secūdū subiectū & puta scđm diffinitionē. s. scđm prioritatē et posteriorē: & sic⁹ etiam &c. i. & cū instans est per esse translati & numeratur per numerationē illius: & iā posuimus qđ̄ trāslatū est vnū scđm subiectū & plura scđm diffinitionē: & ita debet esse etiā in instāti: qm̄ secūdū qđ̄ est in vno subiecto semper est idē, qm̄ ipm est prius & posteri⁹ in motu. i. qm̄ instans prius & posterius in motu est idem, quia translatum est idem & est numeratum, quia translatum numeratur. Deinde

B Motum est notius mo-

iterauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

eu quia est demonstratū: & motꝰ nō ē demōstratꝰ.s.cōgregat? insimul: sed mens facit ipm. Cōfer supra com. 86.

iterauit causam in hoc & dixit.qm̄ sc̄m qꝫ prius est numeratū est instans.i.& causa in hoc est illud qđ diximus. s. qm̄ esse instantis & numeratio eius est ex hoc qđ translatum numeratur.s. multiplicatur per prius & posterius.D.d.& hoc proprie est notius.i.trāslatū cū hoc qđ est prius instanti in esse est etiam notius apud nos.D.d.motus enim cognoscitur &c.i.vt mihi videtur:qm̄ cū motū est notius motu: quia est demonstratum:& motus nō est demōstratus.s.cōgregatus insimul:sed mens facit ipsum:& motus est notior tempore:sequitur qꝫ trāslatū qđ agit motū sit notius instanti:cuius proportio ad tēpus est sicut ꝓportio trāslati ad motū. Deinde fecit rememorationem de hoc qđ declarauit:& dixit:instans igitur &c.i.declaratū est igitur ex hoc sermone qꝫ instans quodāmodo est quasi idem & nunqꝫ trāsmutabile:& quodāmodo est transmutabile & multiplicabile:& causa in hoc est: qꝫ translatum est tale:& per hoc dissoluetur quæstio de instanti prædicta.

F Manifestum est autem quod nisi tempus sit ipsum: nūc nō erit vtiqꝫ:siquidem ipsum nunc non erit. Simul ēm̄ sunt sicut id quod fertur & loci mutatio:sic numerus qui est eius quod fertur & qui est loci mutationis numerus:ipsum autem nunc est sicut quod fer-
G tur:vt vnitas est numeri:& cōtinuum iam tēpus est ipsi nūc: & diuidatur sc̄m ipsum nunc:sequitur autem & hoc ad loci mutationem & ad id quod fert. Et motus ēm̄ & loci mutatio vna cū quo fertur:quia vnū & nō qđ est & nūqꝫ si deficiat sed nō ratione, & nanqꝫ determinat priorem & posteriorē motum hoc:sequitur autem hoc quodammodo ad punctum.Et
H punctum enim continuat quodāmodo longitudinem & determinat:est ēm̄ huius quidem principium:illius autem finis.

Et manifestū est etiā quod cū non fuerit tempus non erit instans:& cū non fuerit instans non erit tempus. Quōmodō igitur translatio & trāslatum sunt insimul: similiter numerus translationis & numerus trāslati sunt insimul.Numerus enim translationis est tēpus. & instans est numerus translati: vt vnitas est de numero:tēpus enim est continuum per instans:& diuisum per instans:& hoc sequitur translationem & translatū. Motus enim & translatio sunt idem translati si fuerint idem: non ita qđ sit in aliqua hora hoc enim deficit intentiōe. Et hoc etiam distinguit prius & posterius in motu:& hoc etiā sequitur punctum quodāmodo. Punctus enim continuat longitudinem & diuidit illam:est enim principium & finis huius.

105 Cum declarauit qꝫ instās est vnū quodāmodo & plura alio modo. vult declarare substātiam eius quid sit:& incepit hic declarādo qꝫ instans & tps cōsequuntur se in esse. Et dixit:manifestum &c. Deinde dedit causam in hoc& dixit:quōmodō igitur trāslatio &c.i.& causa in

hoc qđ instās & tps sunt insimul est:qm̄ instās est numerus translati:& tps est numer? trāslationis:& numerus trāslati:& numer? trāslationis sunt insimul:quia translatio & translatū sunt insimul. Deinde d.& instās est numerus trāslati &c.i.& instans,qđ ꝫ si numerus translati ita se habet de tempore:sicut vnitas de numero. Deinde dedit modum sc̄m quē instans assimilatur vnitati:& modum in quo differt:& dixit.tēpus ēm̄ est cōtinuū &c.i.sed tēpus cōtinuatur per instās: & diuiditur per ipsum. Per vnitatē vero diuiditur numerus: sed non continuatur.& instans cōtinuat tēpus:cū accipit pro termino cōmuni duoꝝ tēporibus:sicut punctus accipit vbiqꝫ cōmune duabus lineis:& diuidit illud quādo accipitur pro principio futuri & fine præteriti:vt posset declarabit bene. Et cū narrauit qꝫ tēpus est vnū secūdū qđ est continuū:dedit causam in hoc:& dixit.& hoc sequit &c.i.& cōtinuatio in nūo:dedit causam in hoc:& dixit.& hoc sequit &c.i.& cōtinuatio in tēpore ipsum esse vnū:sequit trāslationē & translatū.s.qꝫ causa in hoc est qm̄ translatio cui accidit tēpus est vna & continua & causa in hoc quod ista trāslatio est cōtinua est:qa est vni? trāslati nō trāslati existē tia in aliqua hora & non in alia:qm̄ translatum quādo deficit inesse in aliqua hora deficit motū esse.s.qꝫ quādo priuatur in aliqua hora primꝫ motus:& similiter quādo quiescit:& hoc intendebat cū dixit: non tamen quod sit in alia hora:hic ēm̄ diminuit intentionē.i. quoniam motus est vnius & continuus cum fuerit eius translati non deficiens in translatione in aliqua hora:quoniā si tempus esset in translato deficiente in aliqua hora:tunc tempus deficeret in aliqua hora:& sic tempus esset in tempore: & ex hoc apparet continuatio motus cui accidit tempus:& quod nunquam deficiet. Deinde dicit & hoc etiam diuidit prius & posterius &c.id est, & instans diuidit prius & posterius in motu:qm̄ per illud diuiditur motus prior a posteriori:& ita actio instātis sequitur actionē puncti.s.qꝫ ista actio quæ est diuidere & distinguere est puncti principaliter & instantis secundario. Et dixit quodammodo:quia punctus in actu inuenitur super lineam: & instās inuenitur super lineam:& instans inuenitur in potentia in motu, cum sit impossibile demonstrari vnum instans his.Deinde dixit. punctus enim continuat longitudinē &c.i.qm̄ punctus continuat lineam cum intelligitur differentia communis:& diuidit illam:cum intelligitur principiū vnius lineæ & finis alterius lineæ. Et hoc intendebat cū dixit:& erit principiū istius? & finis illi?.i.ista actio pūcti erit qm̄ accipit principiū istius lineæ & finis alterius lineæ ex duabꝰ lineis cōtinuis per illum punctū: & similiter est de instanti.s.qm̄ diuidit tempus & continuat ipm etiā.

Tps continuat per instās & diuidit instans

l

sed numer? diuidit per vnitatē sed nō cōtinuatur ꝓ vnitatē Quō motus cōtinuꝰ sit vniꝰ mobilis &ideo dē tēpore.

L

Vide etiā.5 phy.cō.41. & tex.cōmē.34.

M

Punctus in actu inuenit̄ supꝫ lineā:et instans inuenit in potentia in motu: qa impossibile est idē instās demonstrari his.Idem commē.sequenti &

121.

N

Sed cum quidem sic accipiat aliquis tanquā duobus vtens vno necesse est stare:si quidem erit principium & finis ipsum punctum:sed ipsum nunc propter id quod monetur: quod fertur semper alterum est:quare numerus tempus est non sicut ipsius puncti:quia est principium & finis:sed sicut vltima ipsius magis & non sicut ptes: propter quid dictum est. Medio ēm̄ puncto tanquam duobus vtimur:ergo quiescere accidet.

Sed cum fuerit acceptum hoc:hoc modo ita quod vnus pūctus

ctus accipiatur pro duobus: necesse est cessare vt idem punctus sit principium & finis: instans verò quia translatum semper mouetur diuersatur tempus igitur est numerus non sicut attributus eidem puncto: quia est principium & finis sed sicut duo fines vnius lineæ: nō sicut partes ex dictis. Punctus enim medius accipitur pro duobus: ita quod quies est necessaria ei.

106 Cum assimilauit instans in tpe vnitati in numero: & dedit dr̃iam inter illã: deinde assimilauit illud pũcto cui magis assimilat q̃ vnitati: incepit dare differentiã inter illum & punctũ. Et dixit. Sed cum fuerit hoc acceptum &c.i. sed instans differt a puncto: q̃m cum instans fuerit acceptum sicut pũctus accipitur. s. q̃ possibile sit ipsum bis demonstrari sicut est possibile pũctũ bis demõstrari. & ideo necesse est ips̃ quiescere nõ moueri: quod est impossibile. Et cũ dixit: ita q̃ vn⁹ punctus accipitur pro duob⁹: intẽdit q̃ illud quod est i eo quasi vnus pũctus accipitat in linea bis scilicet principium & finis. & hoc intẽdebat cum dixit, duobus punctis. i. bis, ex quo sequit vt habeat situ sicut linea, & vt sit quiescens. Et cũ narrauit q̃ si instans fuerit imaginatũ in tpe secũdũ q̃ imaginat pũctus in linea. s. quiescere ad modum puncti, sequitur impossibile quod est tempus sequi ad quiescens. Deinde dicit causam ex qua fuit hoc necesse in puncto, & dixit. cũ pũctus sit principiũ & finis ideſt & est necesse vt iste pũctus sit in actu cum sit principiũ alicui⁹ in actu & demõstrati, & finis alterius etiam existẽtis in actu. Instans vero est finis deficientis. & principiũ deficientis. s. ꝓteriti & futuri.

Et cũ narrauit q̃ instãs in hoc differt a pũcto dedit cãm in hoc, & dixit. instãs vero &c.i. instãs nõ põt demonstrari bis, quia sequit trãsitũ quod semp mouet. vñ necesse est ipsum diuersari, adeo q̃ instans quod demonstrat in scḋa sit aliud a demonstrato in primo. & cũ dedit differẽtiã inter punctũ & instans ex qua accidit vt numeratio lineæ sit a pũcto & numeratio motus a tpe, incepit narrare hic. punctus enim est causa numeri lineæ, quẽadmodũ instãs est causa numeri temporis, sed punctus secundũ q̃ est quiescẽs est causa numeri lineę inquantũ accipitur principiũ vnius lineæ & finis secundæ. instans vero quia est impossibile ipsum quiescere est impossibile vt sit causa numeri tpis hoc mõ scilicet idẽ instans demonstratũ: ita q̃ sit finis præteriti & principiũ futuri: q̃m si ita esset: tunc esset possibile idem instans demonstrari bis: et hoc accidit in instanti cum fuerit imaginatũ sicut punctus & fuerint imaginati tempus sicut lineam: & ideo necesse est vt instans mensuret tempus saltem per duo instantia prius & posterius: & ambo sint fines eiusdẽ tẽporis: quẽadmodũ duo puncta sunt fines eiusdem lineæ. Et ideo dixit Arist. superius q̃ si non perceperimus multiplicationem instãtis: nõ ꝓcipiemus tempus. Themistius vero videtur concedere ei⁹ ꝓcipi ad perceptionẽ vnius instãtis: q̃m assimilat instãs puncto: & sicut vn⁹ punctus sufficit in numeratione lineæ scilicet in diuisione ei⁹ fiãt in duo: ita est instans: & hoc erit q̃m imaginat ps prior motus in illo instãti & posterior eo. & hoc erit in tribus instãtib⁹ p̃sentib⁹.

Tex.com. 100. Opinio Themistij. Improbatur.

Et ideo nõ est sicut existimauit: nisi esset possibile vnũ instãs demõstrari bis, & hoc non esset possibile: nisi tempus haberet situm.

Et dixit. temp⁹ igitur numerus est &c. ideſt tempus igitur est numerus attributus motui propter instans: non est sicut numerus: qui attribuitur lineæ: ex hoc q̃ idem tempus accipitur principiũ & finis: sed secundũ q̃ accipitur duo eiusdem temporis. s. vnum principiũ eius & alterum finis: & hoc intendebat cum dixit: sed sicut duos fines eiusdem lineæ. Deinde dixit. nõ sicut partes &c.i. ex dictis post scilicet q̃ punctus & instans sunt indiuisibilia & non sunt partes eorũ in quib⁹ sunt. 3

Deinde dixit. punctus enim &c. ideſt hic dat causam propter quam est possibile idem punctum accipi principium vnius lineæ & finem alterius: & q̃m punctus demonstratur bis: ita q̃ propter hoc accidit ei necessario: quies: & est impossibile in instanti: q̃m sequeretur ex hoc vt instans quiesceret: quod est impossibile: quia sequitur translatum.

Et adhuc manifestũ q̃ nulla pars ipsum nunc temporis est: neq̃ diuisio motus: sicut neq̃ puncta lineæ: lineæ autẽ duę partes vnius sunt: secundum igitur q̃ terminus est ipsum nũc: nõ est tempus: sed accidit: secundum vero q̃ numerat numerus. Termini quidem ipsius enim solum sunt cuius sunt termini: numerus autem qui est horum equorum decem: & alibi est. O Termini illius solum sunt cuius sunt termini. Idem supra cõmẽ.

Et quia manifestũ est q̃ instans non est pars temporis: neq̃ diuisio pars motus: quemadmodum punctus non est pars lineæ: sed duæ lineæ sunt partes vnius lineæ: tunc instans secundum q̃ est finis non est tempus sed accidens quod accidit ei: secundum autem qđ numerat est numerus quoniam fines sunt fines illius solius cuius sunt fines. Numerus vero vt denarius: sicut dicit de vno vnitas: sic dicitur de decem denarius: vt idem denarius est istorũ equorum decem demonstratorũ & aliorũ. 42.

Et cum dedit differẽtiam inter numerũ tẽporis ab instanti & numerũ lineæ a puncto: incepit declarare etiã q̃ instans nõ est pars tpis. Et dixit. & quia manifestũ est &c.i. & quia manifestũ est q̃ instans nõ est pars tẽporis: quia est dr̃ia inter motũ priorẽ & posteriorẽ. & dr̃ia q̃ est inter duos motus. s. priorẽ & posteriorẽ nõ est pars motus: ergo instãs nõ est pars tpis. D.d. sicut pũcta⁹ &c.i. cũ sit differẽtia inter duas lineas. D.d. sed duæ lineæ &c.i. sed duæ partes lineæ quas pũctus dividit sunt illę duæ lineæ nõ pũctus: vt declarabit in sexto phcte: vbi declarabit quod omne tempus est semper diuisibile: & qđ instans est indiuisibile. 107

D.d. instans igitur scḋm q̃ est finis &c.i. vult declarare q̃ cum hoc qđ instans nõ est pars tẽporis est accidẽs ei. i. instãs scḋm qđ est finis in motu nõ est tẽpus: sed ipsum esse sinẽ est accidẽs ei. D.d. scḋm aũt q̃ numerat &c.i. scḋm aũt qđ dividit tẽpus est numerus. D.d. fines enim &c. hic declarat causam propter quã instans non est instans scḋm qđ est finis alicuius demonstrati: & est scḋm qđ est numerus & est quoniã fines sunt in eo cuius sunt fines & instans non inuenitur in aliquo prio. & non in alia sicut est dispositio in numero: vnde dictum est in diffinitione eius quod est numerus translati. 2 P Fines sunt in eo cuius sunt fines. idem supra cõ. 42. & infra cõ. 120.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In quo ex diffinitione reddit rationem eorum quæ dicuntur de tempore. Cap.xij.

A QVod quidem igitur tempus numerus motus secundū prius & posterius sit & cōtinuū. continuū nāq; manifestū est. Minimus autē numer⁹ est qui simpliciter quidem dualitas est. Quidā autē numerus est: qui est quidem sic: est autē tāq; non est: vt lineæ minimus quidē multitudine est duo aut vnus: magnitudine aūt non est minimus: semp enim diuiditur omnis linea: quare & similiter & tempus: minimum enim secundum numerum est vnum aut duo. secundum autem magnitudinem non est.

B Manifestum est igitur quod tempus est numerus motus secundū prius & posterius: & quod est cōtinuū cū sit numerus cōtinui. Et habemus accipere numerū minimū de ipso simpliciter. Quod aūt est aliquis numerus: possibile quodammodo inueniri numerū. Et alio modo impossibile. V.g. qm̄ minimum linee est vna linea aut due: in mensura vero nō habet minimum: qm̄ omnis linea diuiditur semper: & similiter est de tempore etiā: quoniā minimū tempus in numero est. V.g. aut vnum tempus aut duo tempora: in mensura vero non est.

103 CVm dedit differētiā inter numerū acceptū in diffinitione tēporis & numerū simplr: & numerū q est infinītia: q est in cā in numeratione prioris & posterioris: quēadmodū numerus qui est cidētia q̄bus numerus acceptus in diffinitiōe tpis differt a numero simplr. Et dixit manifestū est igit. i. qm̄ est numerus motus nō sc̄m q mēs accipit illū habēs partes tantū: sed sc̄m q accipit illū habēs partes priores & posteriores. Et fecit rememorationē de hoc in hoc loco: ppter hoc q vult cōsiderare de accidētib⁹ tpis: & ideo dixit: & q est cōtinuū. i. & apparet ex hac diffinitiōe q est cōtinuū cū sit numer⁹ cōtinui. s. motus: & q̄a est numer⁹ cōtinui: & nō est numer⁹ simplr dicit differre inter numerū simplr in hoc q paucitas inuenit in eo & inter numerū alicui⁹: vt ascēdit ad modū quo inuenit in eo paucitas & multitudo. Et. d. & habem⁹ accipere &c. i. & in numero simpliciter inuenitur minimum. V.g. duo aut vnum si intellexerimus per minimum illud quod est indiuisibile. s. vnitatem.

2 Et cū declarauit q in numero simplr possibile est inuenire minimū & indiuisibile. s. vnitatē: declarauit q numer⁹ alicui⁹ est cōtrario: & q quodāmodo inuenit i eo minimū & quodāmodo nō: & dixit: q aūt est aliq⁹ numer⁹ &c. i. illud aūt q est numer⁹ alicui⁹: possibile est sc̄m q est nūer⁹ vnitatū idiuisibiliū: i illo gñe inueniri minimū ei⁹: & sc̄m q est nūer⁹ alicui⁹ cui accidit diuisio in infinitū nō inuenit i eo minimū.

D. d. V.

D. d. V. g. linea & c. i. qm̄ cū linea accipiat sc̄m q est numer⁹ mēsurās: & numerās tūc minimū ei⁹ erit: aut vna linea sit intelligit p minimū illud q nō est diuisibile i illa mēsura. s. p q mēsurat numer⁹ illi⁹ lineę: & est illud q est ex eo. q. vnitas aut due lineæ: si intelligit p minimū prima multitudo numeri: duo em̄ sunt hmōi. s. qm̄ sunt minima multitudo numeralis. Et cū declarauit q accidit ei sc̄m q est numer⁹ vt ex eo inueniatur minimum illis duob⁹ modis quib⁹ inuenit in numero: incepit declarare q sc̄m q⁹ est mēsura: & nō numerus simpliciter accidit ei etiā vt in eo nō inueniat minimum: & est diuisibile in duo naturaliter. & dixit: mēsura & c. i. quoniā nō diuiditur in indiuisibile sicut diuiditur numerus. & hoc declarabitur in sexto huius libri.

Et cū declarauit q icōtinuo quodāmō inueniunt̄ ppria numero & q dāmō ppria cōtinuo: & hoc erit cū numer⁹ i: & tps fuerit cōtinuū: cōcluſit ex hoc q tps est hmōi. & dixit: & sic̄ ē de tpe. i. & q⁹ tps ē cōtinuū necesse est vt i eo inueniat minimū quodāmō & alio mō nō inueniat sc̄m igit q numerat inuenit in eo minimū & est vnū tps p q⁹ numerat: aut duo tēpora, sc̄m aūt q⁹ est mēsura nō inuenitur in eo minimum. Tex. com. 4. & inde. 3

C Manifestū est autem propter q̄ tardum quidem & velox nō dicitur: multum autem aut paucum: & breue & longū, secundū em̄ q cōtinuū est longum & breue: sc̄m aūt q numerus multus & paucus. Velox autem & tardum nō est. Non enim numerus quo numeramus velox & tardus vllus est.

Manifestum est igitur: q in eo nō dicitur velox & tardū: & dicitur in eo multū & paucū: & longū & breue: sc̄m aūt q̄d est cōtinuū est longū & breue: sc̄m aūt q est numerus est multū, & paucū. Velox vero sed tardum non est: quoniam nec q numerus per quem numeratur est velox aut tardum omnino. 109 D Tria prō pria tēpori. 2 Dubium. Solutio.

Hic dat tria ppria tēpori, quorū vnū est q nō est velox aut tardum. Sc̄m aūt est qm̄ pōt dici multū & paucū q⁹ est propriū numero.

Tertiū aūt est qm̄ est lōgū & breue: q est ppriū ēntitati cōtinuæ: & hoc pōt dici sc̄m q est cōtinuū. i. q⁹ sequit cōtinuū. multū vero & paucū pōt dici sc̄m q ē numer⁹: velox aūt & tardū nō pōt dici q⁹ ē numerus: & numer⁹ nō pōt disponi p alterū istorū oppositorum: & cōtraria sunt falsa: in eo q nō est subtectū proprio eis q nō accidit in cōtrarijs.

Et q̄rit aliq⁹: ū tps quodāmō ē cōtinuū & quodāmō discretū: q̄re diffinitū ē p discretū: cū dicit ipm ex numerū. Dicam⁹ igit ad hoc q exura mētē nō ē nisi motū: & mot⁹ tps nō fuit nisi q̄n mēs diuidit motū in pri⁹ & posteri⁹: & hęc ē tertia mot⁹, i. motū esse numeratū: ergo substātia tpis q est in 2 eo. q. forma est numer⁹: & q ē in eo. q. materia ē mot⁹ cōtinu⁹: qm̄ nō est numer⁹ simplr sed numer⁹ mot⁹: continuatio igit accidit ei gra materię: & discretio. s. numer⁹ gra formæ: & est cōpositū ex duab⁹ quātitatib⁹. s. discreta & cōtinua: & ista cōpō accidit mēsuris q̄ diuiduntur: & cōsideratio q ē i decimo Euclidis ē de magnitudinib⁹: i illo em̄ tractatu cōsiderat de magnitudinib⁹ sc̄m q sunt nūer⁹. 179 Physicorum Tex. com. 4. & inde. 3 C 109 D Tria prō pria tēpori. 2 Dubium. Solutio. B Tempus & motus non sunt nisi q̄n mens dividit motū in prius & posterius. Consule supra cō. 83. 106. a Illud q̄d est in subiecta tpis q̄n

Idē aūt vbiq; ē sic̄: & pri⁹ aūt & posteri⁹ nō idē q̄a & mutatio

F tatio quidem vna præsens: facta autem & futura altera. Tempus b autē numerus est: nō quo numerat sed quod numeramur: vel numeratus. Hoc autē accipit prius & posteriꝰ semp altera: ipsa em̄ nunc & altera sunt. Est autē numerus vnus qdē & idē qui est centum equorū: & qui est centū hominum. quorum autem numerus est: altera sunt vt equi ab hominibus.

forma est numerus: & ipsd qd̄ est quasi materia est motꝰ continuus.

b Tēpꝰ est numer⁹ numeratus nō numer⁹ quo numeratur.

Et in oī loco quod vere est insimul est idē: prius aūt & posterius nō est idē: qm̄ transmutatio etiā præsens nō est idē. Quod aūt fuit & erit: est diuersum. & tps nō numerꝰ est: p quē numerat: sed numerꝰ numeratꝰ cōtingit huic. Vt prius & posterius ex eo sint semp diuersa: qm̄ instantia sunt diuersa. Et numerus centum equorum: & numerus centū hominū est idē: illa aūt quorum est hic: sunt diuersa: quia sunt equi & homines.

110 G Nitit hoc sermone narrare accidētia q̄ accidūt tpi secūdū q̄ est numer⁹: & accidētia: qb⁹ differt a numero secundū qd̄ nō est numer⁹ simpliciter: sed numerus numerat⁹. Et dixit: & in oī loco &c.i. & in oī loco illud qd̄ accipit de tpe psens: & in actu est idē: & nō multiplicē per multiplicationem motorum: aut motuum cum sit numerus eorum: & numerus non multiplicabitur per multiplicationem numerati.

2 Et cū declarauit hoc qd̄ accidit tpi secūdū qd̄ est numerus: incepit etiā declarare qd̄ accidit ei secūdū qd̄ est numeratū. i. numerus motus: & nō numer⁹ simplr: & dixit: prius aūt & posteriꝰ &c.i. prius aūt & posteri⁹ tps sunt idē secūdū subiectū: sed est diuersum secūdū diffinitionem: & hoc nō accidit in numero simplr: sed hoc accidit tpi: qa tps est numer⁹ trāsmutati: & trāsmutatū est idē secūdū diffinitionē & subiectū. pri⁹ vero & posteri⁹ diuersāt secūdū diffinitionē. i. in prioritate Com. 99. & posteritate: vt dictū est superi⁹. D.d. & tps est numerus &c. & inēdebat declarare p hoc qd̄ ex hoc modo accidit ei diuersitas in ꝑte rito & futuro: & vlr in priori & posteriori: & hoc est æquale instanti: & tēpori: & ideo dixit post: & cōtingit hoc &c.i. & sequit ex hoc qd̄ tempus est numerus: & numeratū. i. numerus motus: vt prius ex eo & posteri⁹ diuersāt secundū diffinitionē: licet sint vnū secūdū subiectū. D.d. instātia em̄ sunt diuersa. i. secundū prioritatem & posterioritatē.

3 D.d. numerus. i. holm̄ &c. declarauit ex hoc: qm̄ est ꝓprīū numero simpliciter: hoc qd̄ non multiplicat p multiplicationē suorū subiectorū: & quod subiecta multiplicātur: & qd̄ illud qd̄ est numer⁹ quodam modo & numeratū alio modo: sicut est dispositio in tempore accidit ei vtrūq⁹. s. multiplicari p multiplicationē subiecti: & adunari p formā. scilicet secundū qd̄ est numer⁹: & ex hoc modo prius & posteri⁹ in tpe sunt idē in omnibus motibus nō multiplicata p multiplicationē eorū: sicut est dispositio in instanti. Et causa in hoc est: qm̄ est prius & posterius in motu cōtinuo totū: & ideo ola sunt in tēpore qa sunt in spera mōdi: vnde quidā existimauerūt tempus esse spheram: aut mundum.

Amplius aūt sic contingit motū esse ipsum: & vnū iterū: & iterum sic: & tps contingit vt annum: aut ver: aut autūnum.

Et

Et etiā sicut est possibile: vt idē motꝰ iteret iterū post aliꝰ: sic similiter ē hoc possibile: etiā i tpe. V g. hyems, & ver, & autūn⁹.

111. H Tēpus sequitur motum circularem nō motū rectū.

Declarat hoc q̄ accidit tēpori illud qd̄ accidit motui circulari, & hoc demōstrat ipsum sequi motū circulare nō motū rectū: motꝰ em̄ qui potest iterari iterū post aliū est idē cū circulari: & adduxit sermonē secūdū modū sermonis dicētis causam ei⁹ q̄ est tēpus circulare. Et qua si aliquis diceret, quomodo est possibile tēpus reuolui. Et tūc dicetur illi: quia declaratū est etiā ipsum sequi motū, & quēadmodū possibile est eūdē motū reuolui in se scilicet circulare: similiter tēpus. Verbi gratia, hyemē, & autūnū, & estatē, & verq̄m vnūquodq̄ reuoluitur.

I Nō solum motū tēporis mensuramꝰ: sed etiā motu tēpus.

Nō solū autē motū tēpore metimur: sed motu tēpus q̄ definitur adinuicē. Tēpus quidē em̄ determinat motū cū sit numerus ipsius: motus autē tēpus, & dicimus multū & paucū tēpus motu mēsurāter: sicut & numerabilibꝰ numerū. Vt vno equorū numerū. Numero em̄ equorū multitudinē cognoscimus: iterū autē vno equorū numerū ipsum: similiter autē est in tempore & in motu: tēpore quidē enim motū: motus aut tempus mensuramus.

Et nō solūmodo motus mēsuratur per tēpus: sed tēpus per motū etiā: qm̄ vtrūq⁹ determinat reliquū. Per tēpus em̄ determinat motus: qa est numerus illius, & quādoq⁹ etiā tps p motū: dicimus em̄ tēpus magnū & paruū nos mēsurādo ipsum per motū: quēadmodū etiā per numeratum terminatus. Verbi gratia qm̄ quādoq⁹ notificamꝰ numerū istorū equorū per vnū equū illorū: quēadmodū igitur per numerū notificamus numerū equorū, & per vnū equū etiā notificamus illū numerū: ita est etiā de tēpore & motu, mēsuramus enim tēpus per motum, & motum per tempus etiam.

112. L Tēpori per accidēs cōtigit ipsum mensurari. Idem supra cō. 102. & infra. 113.

Quia subsātia tēporis est aliquis numerus, & actio numeri est mensurare, ideo actio subsātiæ tēporis est mēsurare motū, & quia numerus accidit ei per accidēs ipsa numerari per numeratū, & ideo cōtingit tēpori etiā per accidēs ipsum mēsurari per motū. Et dixit, & nō solūmodo &c. id est, & intelligēdū est ex hoc q̄ tēpus mēsurat motū qd̄ hoc est essentiale ei, & ex hoc q̄ motꝰ mēsurat tps q̄ accidēs ei. Et cū narrauit q̄ vtrūq⁹ mēsurat reliquū hoc mō: quo dixim⁹ dedit causam in hoc, & dixit: qm̄ vtrūq⁹ &c.i. & necesse est vt vtrūq⁹ mensuret reliquū: qa vtriusq⁹ paucitas, & multitudo determinat in eo q̄ reliquū: & oē q̄ determinat p aliud est mēsuratū p illud. D. dixit hoc, & dicit, p tps em̄ &c.i. p tps ꝺo determinat motꝰ essentialiter: qm̄ substātia tpis est numer⁹ motꝰ. & qa determinatio tpis p motū ē p accidēs: dixit & qm̄ &c.i. & demōstrat p hoc q̄ dixim⁹ quēadmodū q̄ hoc raro accidit. & q̄ ē p accīs. D. declar. hoc, & d. dicim⁹ ei &c.i. & nos cōprehēdimus tps ee magnū cū nos cōprehēdim⁹ q̄ motꝰ quē sequit̄ tps est magnus.

D. declarauit modū ex q̄ accidit tpi mēsurari p motū, & ē modꝰ ex quo 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Licet rectū sit numerare numerato p̄ numerū: tamē cū dubitamus de numero: tūc numerans ipsum per numerans

M quo accidit numerato mēsurare numeruꝫ, & dixit: qū̄ mensuratur per motū &c. id est, & accidit nobis mēsurare tēpus per motū sicut accidit nobis numerare per numeratū in aliqua hora ipsum numerum: licet rectū sit numerare numeratū per numerū: sed cū dubitamus de numero numeros digitis: & accidit nobis sicut dixit numerare numerū illorū equorū per vnū equū illorū quādo dubitauerimus de numero illorū: qm̄ prius cognoscimus per numerū, numerū equorū, & cū dubitamus de numero illorū: cognoscimus hoc per ipsos equos. Et quia ꝓpter hoc scilicet in hoc q̄ vtrūq̄ numerat reliquū eo modo quo dixim⁹ scilicet dēx. d. quēadmodū igitur cognoscimus per numerū &c. id est, quemadmodū igitur per numerū scimus numeratū: sic scimus numerū illorum equorū per numerū: cū numerus eorū fuerit cognitus similiter per numeratū q̄d est equus vnus scimus numerū illorū cū acciderit nobis dubitare: aut errare in numero illorū. & ita est de tēpore cū motu. & accidit nobis vt numerū numerari per numeratū sit per accidēs: qm̄ nō scimus hoc semper in principio: sicut facim⁹ hoc in mēsuratione numerati per numerū: sed facimus hoc per accidēs scilicet q̄ illud q̄d est numeratū, & sic semper per notius q̄d est numerus scimus hactēus q̄d est numeratū, & si post hāc cognitionē accidit nobis errare aut dubitare in numero: tunc reuertimur, & scimus numerū per ipsum numeratū, & secūdū hoc est intelligēdū de numero & numerato & motu & tempore

N scilicet in hoc q̄d vtrumq̄ numerat reliquum.

Et hoc rationabiliter accidit: imitatur enī magnitudinē motus: hūc autē tēpus in eo q̄ & quātitates & cōtinua & discreta sunt. Propter enim magnitudinē esse huiusmodi motus hoc sustinet: ꝓpter autē motus & tēpus mēsuramus, & magnitudinē motu, & motū magnitudine. Multā enī dicimus esse via: si processus multus & hunc multum, si via multa, & tēpus, si motus, & motum, si tempus.

Et recte sequitur hoc: qm̄ motus sequitur quātitatē, & tempus sequit motū: quia est de quātitate, & est de diuisibili: qm̄ secūdū q̄ mēsura est talis: motꝰ est talis, & quia motꝰ est talis: tēpus est tale, & etiā mēsura mēsuratur per motū: & motꝰ per mēsurā. Dicimus enī via esse longā: qm̄ cursus fuerit lōgus: & dicim⁹ cursum esse lōgū, qm̄ via fuerit lōga, & dicimus de tēpore secū dm̄ motum: & de motu secūdū tempus.

113 Et recte cōtingit vt tēpus mēsuret motū: qm̄ quēadmodū motus sequit mēsurā in hoc q̄ est de quāto & de continuo & diuisibili: scilicet qm̄ ista esse in motu est per illa esse in mēsura similiter tēpus sequit motū in habēdo ista scilicet q̄ est quēdā discretū quodāmodo & cōtinuū alio modo, id est, q̄ ista sunt in eo ꝓpter hoc q̄ sunt in motu. Et hoc intēdebat cū dixit: qm̄ secūm q̄ mēsura est talis &c. id est, qm̄ secūm q̄ mēsura est huiusmodi cōtinuatiōis & discretiōis & q̄titatis, ideo motus est huiusmodi de q̄titate & discretiōe & cōtinuatiōe, & quia motus est huiusmodi de cōtinuatiōe aut discretiōe, iō tēpꝰ est huiusmodi.

Et intēdebat ꝓ hoc declarare q̄ causa in hoc q̄d accidit tpi scilicet q̄ mēsurat motū est: qa motꝰ est causa in esse ei⁹ secūm q̄ est subiectū illi⁹, & iō accidit et cū fuerit imaginatū ipm esse mēsurā extēsam p extēsionē motꝰ mēsurati p motū secūm modū quo mēsurat motū, sed dixerit qm̄ motū mēsurare ipm est accidēs motum: ips vero mēsurare motū cū illi essentiale: cū essentia ei⁹ sit mēsurare motū. Et quia dispositio tēporis in hoc cū motu est: sicut dispositio motꝰ cū mēsura scilicet qm̄ mēsurā esse est causa in esse motus: narrauit q̄ similiter accidit quātitati etiā cū motu de mēsuratiōe virtutis a reliquo sicut accidit tēporis cū motu, & dixit, & etiā mēsura mēsuratur per motū &c. D. d. & dicamus de tēpore secūdū motū, id est, & mēsuramus tēpus per motum. Sed sciēdū est q̄ subtīlitia motus nō est in mēsuratiōe spacij sicut subtīlitia tēporis est in mēsuratione motus.

QVONIAM autem tēpus est metrum motus & eius q̄ mouetur: mēsurat autē motū in determinado quēdā motū qui mēsurabit totū: sicut lōgitudinē cubitū in determinādo alicuꝫ magnitudinē quam emetitur totū. Et est motus in tēpore esse: mēsurari tēpore & ipsum & esse ipsius: simul enim motū & esse motus mēsurat, & hoc est ipsi in tēpore esse mēsurari ipsius esse.

Et quia tēpus mēsurat motū & moueri, & motus mensuratur quādo per illud terminatur aliquis motus perquē numeratur totus motus: sicut per cubitū numeramus lōgū quando per ipsum terminamus aliquā mēsurā per quā mēsuratur totū. Motū enim esse in tēpore est: quia tēpus mensurat essentiā eius: quoniā mēsurat insimul motū & essentiā eius, & intērio eius q̄ est in tēpore est: quia numerat essentia eius.

INTENDIT narrare quomodo dicit q̄ trāsmutabilia sunt tēpore & incepit a motu cū manifestius se habeat ad tēpus. Et dixit: & quia tēpus &c. id est, & quia tēpus est illud per qd̄ mēsurat motꝰ: qm̄ nos mēsuram⁹ motū in q̄ per tēpus determinamus aliquā partē motus scilicet qm̄ per aliquā partē terminatā tēporis terminamus aliquā partē terminatā motus scilicet equalē ei, & post per illā partē mēsuramus totū motū. Verbi gratia cū dixerimus q̄ ille motus fuerit in quinq̄ horis, ista enī mēsuratio motus est quādo acceperimus vnā horā & determinauerimus per illā aliquā partē motus equalē ei, & post per illam partē mēsuramus alias partes motus sicut accipimus vnū cubitū & terminamus per ipsum aliquā partē illius q̄d volumus numerare, & post mēsuramus ipsum per illā partē cognitā. Quēadmodū igitur cubitus hic est notior apud nos quā illud q̄ mēsurat per cubitum: ita ista pars tēporis debet esse notior quā motus mēsuratus per

z Documentum.

O Motū mensurare tēpꝰ est accidēs motui: sed tēpus mēsurare motū est illi essentiale cū essentia sit mensura

P re motum. Idem supra cō. 102. 111. & infra. 133

Q iendū est q̄ subtīlitia motus non est in mēsuratione spacij sicut subtīlitia tēporis est in mēsuratiōe motus q̄d sic intelligēdum vide consequens.

tẽpus, & ita pars tẽporis debet sciri per notiorẽ motũ & priorũ illorũ qu est motus diurnus vt post dicet. Deinde dixit illud qđ sequit ex hoc & est ꝙ dicere motũ esse in tẽpore est idẽ cũ dicere tẽpus mensurare illũ motũ: hæc est intẽtio eius qđ dicimus qđ numeratum est in numero, & dixit motũ eñ esse in tẽpore &c. id est & cũ ista: sit de modo mẽsurationis motus a tẽpore, ergo intẽtio eius qđ dicimus qđ motus est in tẽpore: est ꝙ motꝰ mẽsuratur per tẽpus scilicet a quoniã scilicet quãtitatẽ & esse, & hoc accidit motui: quia nõ est ens secundũ tẽdebat cũ. d. mẽsurat in simul &c. Deinde dixit & intẽtio eius qđ est in tẽpore &c. id est, & intẽtio eius quod dicimus ꝙ motus est in tẽpore nihil aliud est: quã hoc qđ tempus mensurat esse eius.

a Credo ꝙ litera sit corrupta. Et sic debet stare: qm motꝰ mensuratspaciũ nõ esse ipsius, tẽpus vero. &c.

Manifestũ autẽ est ꝙ & in alijs hoc est in tẽpore esse ipsorũ esse mẽsurari sub tẽpore, in tẽpore eñ esse duorũ alterũ est vnũ quidẽ esse tũc quãdo tẽpus est: alterũ autẽ sicut quædã dicimus quia in numero sunt: hoc aũt significat: aut etiã sicut partes numeri & passiones, & omnino quidẽ ꝙ numeri est aliquid aut ꝙ est numerus ipsius: qm autẽ numerus tẽpus est: ipsum quia tẽpore sunt: sicut in numero vnitas & superfluus & par. Hæc quidẽ enim numeri aliquid: illa vero tẽporis aliquid sunt: res autẽ sicut in numero: in tempore sunt, si aũt hoc est cõtinẽtur sub numero: sicut quæ sunt in loco sub loco.

b Tempus mẽsurat de motu vtrũ, ꝙ scilicet ꝗtitatẽ & esse & hoc accidit motui qa nõha bet ꝑtes par tes tactu si, cut ẽ dispõ in mensura.

Manifestũ est ꝙ de alijs intẽtio eius quæ sunt in tẽpore est ꝙ tẽpus numerat quiditatẽ corũ: qm aliquid esse in tẽpore habet duas intẽtiones: quarũ vna est vt aliquid sit cũ tps fuerit, & alia sicut dicimus de quibusdã rebus ꝙ sunt in numero, & iste sermo significat aut illud ꝙ est quasi pars numeri: aut accidens ei, & vniuersaliter aliquod attributũ numero: aut ꝙ habet numerũ. Et quia tẽpus est numerus: instãs prius & posterius: & alia similia sunt in tẽpore sicut vnitas in numero & par & impar: ista enim attribuũtur numero & illa tẽpori, & res sunt tẽpore sicut sunt in numero. Et cũ ita sit numerus continet illas: sicut locus continet illud quod est in loco.

115 R Aliqd esse i tpe duplici ter cõtingit

Dixit, & manifestũ est etiã ꝙ intẽtio ei⁹ ꝙ alia sũt i tpe ẽ: ꝙ tps mẽsurat essentiã illorũ. d. eẽ eorũ, & ꝙ attributio illorũ tẽpori est scꝫm qđ tps cõtinet illa ad modũ ei⁹ ꝙ nũerus cõtinet nũeratũ. Et cũ posuit hoc positiõe: cepit declarare illđ. &. d. qm aliqd eẽ i tpe habet duas intẽtiones &c. i. & hoc apparet qm dicere aliqd eẽ i tpe habet alterã istarũ duarũ intẽtionũ. Quarũ vna ẽ vt tps sit cõtinẽtũ cũ eẽ ei⁹ ita ꝙ sit aliđ ab eo nõ cõtinuũ cũ eo sed separatũ tm i esse scilicet vt inter illa nõ sit li gatio: nisi i esse eorũ illimul. Secũda aũt intẽtio est vt intẽtio ei⁹ qđ dicimus

cim⁹ aliqd esse in tpe est aliqd esse in numero. Et facit hãc diuisionẽ Documentum.
dimẽdẽ qm notũ est qđ eius attribuit tpi secundũ qđ est cõiunctũ ei nõ secundũ qđ accipit in diffinitiõe rei tẽporis pars illi⁹: neq; qđ res accipiat in diffinitiõe illi⁹: & cũ tẽpus sit cõiunctũ nõ remanet vt attribuat ei illud qđ est in tpe nisi aut sicut numerorũ attribuit numero: aut sicut aliqd attribuit illi qđ existit cũ eo: licet aliqs posit dicere qđ adhuc est ista tertia pars possibilis: q est attributio partis rei ad rẽ: & accidentiũ illi⁹ ad ipsam rẽ: & ideo tã cito post induxit illã: qm diuisit aliquid attribui numero cũ. d. & iste sermo &c. sed apparet vꝫ qđ sustẽtat⁹ est in hac declaratiõe sup hoc qđ pri⁹ declarauit. s. qđ tps est aliqs numerus: & illa q induxit sunt ad cõfirmãdũ. Et cũ posuit quod res attribuit tẽpori altero duorũ modorũ: aut sicut res q inuenit in numero: aut sicut attribuit numero: aut sicut illud est cõiunctũ alicui inesse ad ipm cui cõiungit: reuersus est ad diuidendũ ipm qđ est aliqd esse in numero. &. d. & iste sermo significat &c. i. Et intẽdit p partẽ illud qđ est in numero. q. spẽs & differẽtiæ. Et p accidẽs cõsequẽtia essentialia. Et p attributũ illud qđ est cõe accidẽtib⁹. Et intẽdit per hoc qđ dixit: aut qđ habet numerũ hoc. s. aut qđ attribuit ei ita qđ sit numeratũ ab eo: ita qđ ipm sit numer⁹ illi⁹. &. q. d. & res attribuit numero: aut sicut aliquid qđ accipit in diffinitiõe numeri: aut sicut aliqd in cui⁹ diffinitiõe accipit numerus. s. accidẽtia essentialia: aut sicut ea quorũ vtrũq; accipit in diffinitiõe alteri⁹: & sunt correlatiua q sunt in numero: vt duplũ & dimidiũ: aut sicut numeratũ attribuit ei: & hoc est simile attributiõi continẽtis ad contentũ. Et cũ posuit hoc: incepit narrare qđ inuenit ex istis in tpe: licet hoc nõ fuerit intẽtio ei⁹: qm intẽtio ei⁹ fuit declarare quo attribuunt tpi res existẽtes in tpe: sed vidit qđ cũ fuerit declaratũ q sunt illa q sunt de tẽpore: sicut partes numeri de numero: & accidẽtia eius: declarabit ex hoc qđ attributo rerũ tpi est alia. Et. d. & qa tps &c. i. & quia tps est numerus necesse est vt in eo sint etiã aliqua q ita sint in eo sicut & vnitas & par de numero: & sunt mslantia q multiplicantur per prius & posterius: vt declaratũ est prius. proportio eñ istarũ ad tempus est similis proportioni differẽtiarũ numeri ad numerum: & hoc intendebat cum dixit: illa enim attribuuntur numero &c.

Et cũ posuit quod tempus est numerus: & quod illa quæ attribuuntur numero sunt duobus modis: aut de natura numeri: aut numerata q cõtinet numerus: & est declaratũ qđ illa q sunt in tpe: sunt sicut ista q sunt de natura numeri sunt alia ab eis q sunt in tpe: cõclusit ex hoc qđ illa q sunt in tpe attribuunt tẽpori secũdũ qđ numeratũ attribuitur numero. Et dixit: & res sunt in tpe &c. & forte induxit cito hãc cõclusionẽ anteq; destrueret tertiã diuisionẽ q est vna diuisionũ syllogismi: quia tã declaratũ est qđ tps est numer⁹: & cũ ita sit illa q attribuunt ei sunt duobus modis: aut partes: aut accidentia ei: aut numerata ab eo: & quia illa q sunt ex eo quasi partes & accidentia sunt alia ab eis quæ dicuntur esse in tẽpore: sequitur vt illa q dicũtur esse in tpe attribuant ei secũdũ qđ numeratũ attribuit numero & quasi induxit tertiã diuisionẽ ad cõfirmãdũ: nõ qa est necessaria in hoc syllo. D. d. numerus eñ cõtinet illas &c. i. & qa res sunt in tpe sicut numerata in numero: & numer⁹ cõtinet numerata secũdũ modũ similẽ ei: secũdũ quẽ locus cõtinet lo-

catum

Universidad de Deusto
Biblioteca

catum:necesse est vt tempus contineat numerata.

Manifestū autē est: qm̄ non est in tēpore esse qñ tempus est: sicut neq; in motu esse:neq; in loco quādo motus & locus est. si em̄ erit quod est in aliquo:sic oēs res in quolibet erūt: & celū in milio:qñ enim miliū est:& celū:sed hoc quidem accidit: illud aūt necesse est cōsequi:& ei quod est in tempore esse quod dam tps qñ & illud est:& ei quod est in motu esse qñ motū.

Et est manifestū ꝙ intētio eius qđ aliquid est in tpe nō est quod aliquid sit cū tēpus fuerit: quemadmodū intētio eius qđ est aliqd esse in motu nō est vt ipm sit cū fuerit motus:neq; intentio eius qđ est aliqd esse in loco est vt ipm sit cū fuerit locus:qm̄ si aliquid esse in loco habet hanc intentionē:necesse est vt oīa sint in quolibet:& celū in milio:qm̄ cū vnū granū milij fuerit:celū erit etiam:sed per accidens. Necessariū vero est:vt semp sequat aliquid esse in tempore:aliquod tēpus esse cū illud fuerit:aut sequatur aliquid in motu esse motum esse in illa hora.

116 Continuatio.

Cū diuisit attributionē rerū tēpori in attributionē cōiunctionis & in attributionē rei ad numerū:& diuisit attributionē rei ad numerū in duo:quorum vnū est attributio rerū essentialiū q̄ sunt in numero ad numerū:& aliod attributio est numerati ad numerū: & declarauit q̄ sicut illa quæ ita attribuunt tēpori sicut res essentiales attribuūtur numero. cū tempus sit numerus:festinauit & posuit quod proportio entiū quæ sunt in tēpore ad tēpus est sicut proportio numerati ad numerū anteqū destrueret tertiā diuisionē. Et fecit hoc sicut diximus: quia conclusio erat verificata ei propter hoc quod declarauit prius de tēpore: qđ est aliquis numerus:& cum fecit:hoc intendebat complere primam rationem a qua incepit:& ideo reuersus est ad destruēdum primam diuisionē a qua incepit sermonem. Et dixit:& manifestum est &c. id est quoniā cū manifestū est per se:quod dicere aliquid esse in tēpore est sicut dicere aliquid esse in motu,id est in moto:& est manifestum per se quod aliquid esse in motu non est intentio eius: quod est quādo motus fuerit:ergo necesse est:vt intentio eius quod aliquid sit in tempore non sit vt cum fuerit:erit tempus:& quia proportio esse alicuius ad tempus est similis proportioni esse eius ad locum : & est manifestum quod res non attribuitur loco:ita quod erit cum fuerit locus:ideo necesse est vt ita attribuatur tēpori:& ideo dixit post:neq; intētio &c. Et cū destruxit rationē ad destruēdū vt aliqd attribuat loco attribuēdo cōiunctionis:incepit cōfirmare rationē suā inducēdo ad inopinabile sequēs hāc positionē in loco.s.dicere qđ intētio eius qđ est aliquid esse in loco est qđ cū fuerit locus:erit res:& dixit: qñ ū intētio eius qđ est aliqd esse in loco.i.qñ si intētio eius qđ est aliquid esse in loco est vt sit quando locus fuerit:tunc intētio eius nō erit nisi hoc quod locus rei sit omnes quod cū fuerit:erit res secundū cōiunctionē nō secundū essentiā: & cū ita sit: coniunctiones sunt plures: tunc idem erit in pluribus infinitis:& magis inopinabile est qđ si locus est illud qđ cū fuerit: erit res: & qñ milium

Expō ſre.

X 2

milium fuerit:erit celum:tunc sequitur vt celum sit in milio. Deinde dixit sed hoc est per accidens,id est sed ista cōsecutio est per accidēs, sci licet dicere quod cum fuerit milium:erit celum. & similiter dicere qđ fuerit tempus:erit homo:& cum fuerit homo:erit tempus. Deinde dixit necessariū vero est &c. id est consecutio autē necessaria est: vt semp sequatur esse ex esse alicuius in tempore tēporis propriꝰ illi rei non esse temporis simpliciter: & similiter cōsecutio necessaria motus ex esse alicuius quod est in motu non est consecutio simpliciter,scilicet qđ cum aliqd fuerit:erit motus simpliciter:sed consecutio necessaria in hoc est quod cū aliquid fuerit:erit motus proprius ei. Et intēdebat per hoc declarare differētiā inter consecutionē essentialē & accidentalē: dicere enim aliquid esse in tēpore proprio sibi est dicere quod cū fuerit: erit propter hoc illud tempus proprium ei. ista igitur est cōsecutio necessaria:& non est differentia inter dicere quod aliquid est in tēpore:aut dicere quod cum fuerit tempus:erit illud quod est in illo tempore.

Documentum.

Quoniā aūt est sicut in numero:ita in tēpore: accipiet aliqd plus tēpore omni eo quod est in tēpore: vnde necesse est oīa ea q̄ sunt in tpe cōtineri sub tempore:sicut & alia q̄cūq; in aliquo sunt: vt quæ sunt in loco sub loco: & pati iam aliquid sub tempore:sicut & dicere consueuimus:quia tabefacit tempus:& senescunt omnia sub tēpore:& obliuiscitur propter tempus:sed non didicit:neq; nouum factū est:neq; bonum. Corruptionis enim causa per se tempus est. Numerus enim motus est. Motꝰ autem distare facit quod est. Quare manifestū est: quia q̄ sunt semper secundum quod semper sunt nō sunt in tempore. Nō enim continentur sub tempore:neq; mensuratur esse ipsorum sub tempore. Signum autem huius est quod neq; patiuntur nihil a tempore:sicut quæ nullo modo sunt in tempore.

Y

Et si res nō inuenit in tpe nisi secūdū ꝙ est in numero:possibile est inuenire tps maius tpe cuiuslibet existētis in tpe. Vnde necesse est vt oīa existētia in tēpore contineantur a tempore: sicut alia existētia in aliquo:vt locus cōtinēs rem quæ est in loco Tempus igitur operatur aliquid in istis omnibus rebus:vt sumus assueti dicere quod tempus inducit senectutem:& corrūpit oīa:& facit obliuisci omnia:& nō dicimus ipsum docere: & renouare:& meliorare. Tēpus enim per se dignius est vt sit causa corruptionis: quia est numerus motus: & motus aufert ens. Manifestū est igitur ex hoc quod res eternæ secundū quod sunt res eternæ in esse nō sunt in tpe qa tēpus nō continet illas: neq; mēsurat essentiā illarū. Et signum eius est: quia non operatur in eis omnino sicut illud quod non est in tempore.

Z

Corruptionis cā ꝙ. se tps est. Motus distare facit qđ est. Sempiterna non sunt in tempore

Intēdit in hoc capīo dare dīam inter illa q̄ nō sunt in tpe: & q̄ sunt.

Et

a Motꝰ naturaliter in se habet vt per ipm aufferat res a sua substantia. Vide tamen oppo. infra.l. tex. cō.128.& j 8.phy. tex. c.59.

Et dicit:& si aliqd nō est &c.& iste sermo cōponitur ſ c .Omne qđ est in tpe:est in eo:vt numeratū in aliquo numero. Et oē qđ est in aliquo numero:numerꝰ excedit ipm in duobꝰ extremis:ergo. Oē qđ est in tpe tps excedit ipm ex duobꝰ extremis. Et maior ꝓpō in hoc sermone declaratis:& sīle minor. D d.vñ necesse est &c.i.vñ necesse est vt ola cōtineant a tpe:& tps excedat illa. Et intēdit ꝓ hoc q.d.sicut alia existūt in aliquo.ſ.sicut ola q̄ attribuunt alicui cōtinēti. V.g.sicut attribuitur aliqd loco:& vt aq̄ vasi:locꝰ.n. cōtinet locatū:& vas aquā: & sīle tps etiā existit in illo:& numerꝰ vt numeratū. D.d.tps igit operat &c. i.tps igit scđm q̄ cōtinet illa existētia in ipso. & sequit in hoc cōtinens operās q̄ est motus totꝰ: necesse est dicere ipsum operari in res existentes in ipso:passiōe corruptiōis. & ideo oēs cōueniūt in hoc q̄ tps inducit senectutē & corruptionē ad oēs:& nō dicūt ipsum renouare:& docere.

b Ex motu inuenitur generatio ꝑ accidēs: & corruptio per se & ex tempore inuenit vtrō, q̄ per accidens.sed generatio per accidēs accidētis.corruptio vero inest ei qua si secunda.

D.d.causam.ꝓpter q̄ attribuit ei corruptio & nō gnatio:& si vtrō, q̄ inueniat in ipso:q̄a sequt motū circulare:& dixit : tps.n.ꝑ se &c.d. & hoies attribuūt ei corruptionē:& nō gnationē:qm cū tps attribuat ꝑ se operatiōi digni? est vt attribuat operationi q̄ inuenit essentialr in re q̄ sequit tps.ſ.i motu:& motꝰ naturalr in se habet a vt ꝑ ipm auferat res a sua substātia:& ista ablatio inducit ꝑ se corruptionē rei:licet inducat gnationē in rebus gnabilis ꝑ accidēs. Ex motu b igit inuenit gnatio ꝑ accidēs:& corruptio ꝑ se:& ex tpe inuenit vtrōq̄ ꝑ accns:sed gnatio ꝑ accns accūtis.tps.n.accidit ei cui accidit gnatio ex motu:& sequt ex illo in quo inuenit corruptio ꝑ se.corruptio igitur attribuit ei q̄si secundario:& gnatio q̄si ꝑ accidēs purū. Et cū declarauit q̄ illa q̄ sunt in tēpore sunt illa q̄ tps excedit ex vtraq̄ parte : declarauit ex hoc qđ res ęterne nō sunt in tpe:ſic. Tēpus nō cōtinet res ęternas. Et cōtinet res existētes in tēpore. Ergo res ęternæ nō sunt in tēpore. D.d. & si gnū eius &c.induxit hoc ad cōfirmādū ex hoc q̄ apparet sensui:& intēdit ꝓ res ęternas corpora cęlestia.apparet em sensui qđ tps nō operat in eis:sed oia q̄ sunt in tpe.tps operat in eis.ergo res ęterne non sunt in tpe. D.d.sicut illud qđ nō est in tpe:& innuit separata a materia.corpora em celestia c licet nō sint in tpe scđm qđ tēpꝰ nō cōtinet illa:tñ sunt coexistia cū tpe.ſ.qđ esse eorū qđ est ī motu est coexistēs cū ee tpis coexistētia ẽxistentis cū ẽxistentie:res aūt separate nō hāt cōtinētiā neq̄ coexistētiā.& ideo dixit:sicut illud quod nō est in tpe.i.in aliquo modo.

c Corpora cælestia licet nō sint in tempore secundum quod tempus non

Quoniam autem tempus mensuratio motꝰ est:erit & quietis metrum scđm accidens. Omnis enim quies in tempore est. Non enim sicut q̄ in motu est necesse moueri sic & quod in tempore. Nō enim motus tempus est:sed numerus motus. In numero autem motus contingit esse & quiescens. Non enim omne immobile quiescit:sed priuatum motu : aptum autem natum moueri:sicut dictum est in prioribus. Esse autem in numero est esse quēdam numerum rei:& mēsurari esse ipsius numero in quo est:quare si in tempore & sub tempore est. Mensurabit autem tempus quod mouetur & quiescens; secundum quod

B continet il-

quod hoc quidem mouetur:illud verò quiescens est. motum enim ipsorum mensurabit:& quietem scđm qđ quāta quędā.

Et cū tempus mensuret motum:mensurat etiā quietē. Oīs em quies est in tpe. Qm̄ nō oē quod est in motu:necesse quod moueatur sīle:quod est in tpe. Tēpus em̄ nō est motus: sed numerus motus: Et rectū est vt quiescēs sit in numero motus: & non oē quod mouet necesse est vt quiescat:sed oē quod innatū est moueri:& caret motu:sicut diximus superius. Esse aūt alicuius in numero est vt illud habeat aliquem numerū:& quod essentia illius mensuret a numero in quo est:& esse alicui? etiā in tempore est:vt mensuretur a tempore. Et tēpus mensurat rē motā scđm qđ est res mota:et mēsurat quiescēs scđm quod est quiescēs:mēsurat em̄ motum:& quietē quotus est:& quota est.

Ia:tñ sunt coexistētia C cū tpe coexistētia ẽxistentis cum quantitate res autem separatę nō hāt cōtinētiā:neq̄ coexistētiam.

113

Cum declarauit q̄ illa quæ existūt in tpe.sunt in tempore scđm qđ illa sunt in numero:et oē qđ est in numero mensuratur ab illo numero ergo necesse est:vt ola existētia in tpe mensurentur a tempore: & quia tps est numerus motus:necesse est vt mēsuret res existētes in ipso scđm q̄ sunt motæ:aut in actu: & sunt res motæ : aut in potentia: & sunt quiescentes:& quia manifestius mēsurat res motas quā quiescentes:& ratio est in eis eadem. Deinde & cum tempus mensurat motū:mēsurat etiā quietem. Deinde narrauit quomodo assimilant:&. d.oēs enim quies in tpe est.i.& necesse est vt dispositio motus in hoc sit sicut dispositio quietis:q̄m quies dicitur esse in tpe scđm modū quēdicimus motū esse in tpe.ſ.secūdū qđ mēsuratur a tpe:& q̄a aliqs pōt dicere q̄ res sunt in tēpore scđm qđ sunt motæ: & quiescēs est cōtrariū motoergo quiescēs nō est in tēpore secūdū q̄ est quiescēs:ideo dixit:q̄m nō omne qđ est in motu.&c.idest & nō debet aliquis dicere q̄ res nō est in tēpore nisi sit mota:q̄m quēadmodū illud qđ est in motu id est,in re mota est sicut dispositio nostra cū motu totius nō contingit in eo qđ sit motū:ita est dispositio in rebus quæ sunt in tempore, id est, quoniā sequitur in eis vt sint motæ. D.incepit declarare qđ tempus est dignius hoc q̄ motus.ſ.quia nō est motꝰ:sed numerus motus,&.d.tempus enim non est motus &c.i.& tempus est dignius in hoc q̄ motus.ſ. vt in eo inueniatur quiescens:q̄m tempus non est motus : sed numerus motus:& possibile est vt quiescens inueniatur in numero motus cū sit possibile vt inueniat in motu:sed esse eius in numero motꝰ est dignius.

D Quies alia trāsumptiua sicut est ques polorū alia vera ꝑ hoc vide.2 celi cō.14. Prima expositio.

Et ga quiescēs dicit trāsumptiue vt dicit q̄ poli sunt quiescētes:& dicitur vere in eis quæ innata sunt moueri essentialr:& ques q̄ est in tpe est vera quies:incepit declarare hoc ne i eo cadat deceptio:& dixit:& nō omne motū necesse est vt quiescat &c.i.& nō oē ens necesse est vt dispona ꝑ quietem:sed solūmodo illa q̄ innata sunt moueri essentialiter. Et ideo dicimꝰ q̄ corpora quiescūt:& nō dicimus q̄ ꝑiēt? est quiescēs: cum nō sit innatus moueri:& similis dispositio est in omnib? accidentib?:et cū talis fuerit expositio:tunc cū dixit:& nō omne motū:intēdit & nō oē ens nisi sit error in libro. Et forte vult notificare modū motarū rerum

rerum quę recipiunt motum quãdoq; & quietem quãqoq:& sunt mota quæ innata sunt carere motu:& quasi dicat:& nõ omne motum necesse est vt quiescat sed quiescit ex motis illud quod naturaliter habet moueri sed caret motu apud quietem:& sic innuit quæ mota:& quæ quiescẽtia sunt in tẽpore:& quæ nõ sunt:mota enim semper nõ sunt in tempore vt orbis:& similiter quiescentia:vt terra:cum tempus nõ excedat ipsa. Et cõ narrauit q̃ quies mensuratur per tempus sicut motus mensuratur:quoniam modus quo dicimus q̃ quiescens est in tempore:est idem cum modo quo dicimus q̃ motum est in tempore:& q̃d non sequitur vt omne quod est in tempore:sit motum:quemadmodum non sequitur vt illud quod est in motu sit motum:immo illud quod est in tempore est remotius ab hoc:quoniam tempus nõ est motus sed numerus motus.& cum sit possibile vt quiescens sit in motu:dignius est vt inuenitur in numero motus:& cum narrauit etiam q̃ quiescentia quæ sunt in tempore sunt mota quæ carent motu:incepit demonstrare ex prædictis q̃ necesse est ex prædictis vt tempus mensuret quiescens.

Secũdã, expositio.

B

Mota semp non sunt in tpe vt orbis neq; qescentia semp: sicut terra. cõsike supra 2.c.117.& infra.117.et infra.119.et 120.Idẽ primo celi.cõ. 100.&.3. physi.32.et 2.ce.cõ,primo.

Et dixit:& sicut diximus superius &c.i. & cum posuerimus illud quod declaratum est prius scilicet q̃ esse alicuius in numero est vt illud quod est in numero habeat aliquem numerum:qui mensuret essentiam eius:& cum posuerimus quod esse alicuius in tempore est esse eius in numero:manifestum est quod ex hoc concluditur quod esse alicuius in tempore est vt tempus mensuret essentiam eius. Et ipse expressit maiorem propositionem & conclusionem:& tacuit minorem:quia est manifesta,& cum concluſit,quod omne quod est in tempore mensuratur a tempore:& quiescens est in tempore.concluſit ex hoc q̃d quiescens mensuratur a tempore,& similiter motum. Et quia ista cõclusio est manifesta & similiter minor propositio in sermone hoc dimisit minorem propositionem,& contentus est inducere modum mensurationis modus & quietis a tempore,quoniam dicere modũ conclusionis habet in se conclusionem.licet non expresse,& ideo induxit modũ conclusionis scilicet modum mensurationis quietis & motus a tẽpore,& hoc fecit secũdũ abbreuiationem. Et dixit post scilicet postq̃ induxit conclusionem dicentem quod omne quod est in tempore mensuratur per tempus,& tẽpus mẽsurat rem motam &c.i.& cõ sit declaratum ex hoc sermone quod tps mẽsurat motum & quietem.ergo mẽsurat rem motã secũdũ q̃ res est mota,& quiescentẽ secũdũ q̃d est quiescẽs,nõ scd'm q̃d est mota,& quia quies est priuatio motꝰ & priuationes terminantur in respectu habituũ & mensurant,necesse est vt mensuratio quietis a tpe nihil aliud sit q̃ mẽsurare priuationẽ motꝰ,ergo mẽsurat motũ & esꝰ priuationẽ,& hoc intẽdebat cum dixit,ergo mẽsurat motũ & qretẽ quãta sunt.i.mẽsurat motũ quotus est & priuationẽ eiꝰ. Mẽsurat igit motũ a primo,& essentialr,& qretẽ secõdo & p accidẽs secũdũ q̃d est priuatio motꝰ, sicut accidit in cõprehẽsiõe habituũ & priuationũ.visus em cõprehẽdit albũ p se, & nigrũ p accns secũdũ q̃d est priuatio albi,& sic est de omnibꝰ habitibus & priuationibus.

C

Mẽsurat motũ primo & essentialiter & qretẽ secũdo & p accidẽs.

H

Idẽ infra cõ,130.

Quare q̃d moueꝰ nõ simplr erit mẽsurabile sub tpe secũdũ q̃ ẽtrõ aliq̃d est:sed scd'm q̃ motꝰ ipsiꝰ quãtꝰ est: quare quæcũq; neq; mouent neq; qescũt:nõ erũt in tpe:in tpe b q̃dẽ esse

esse est mensurari tpe:tẽpus aũt motꝰ & qetis mensuratio est.

b In tpe est mẽsurari tempore. Idem supra t.cõ. 14.

Motum igitur non simpliciter mensuratur a tpe:sed secũdũ quod motus eius est quantus:ergo necesse est vt illud quod minime mouetur:neq; quiescit non sit in tempore.intentio enim eius quod est aliquid esse in tempore est ipsum mensurari per tempus:& tempus est mensura motus & quietis.

Cum posuerat q̃ res eternæ mensurant a tpe:quia nõ excedit illas: & declarauit etiã q̃ tps mẽsurat motũ & quietẽ:nitiꝫ erã declarare ex hoc q̃ illa quę nõ mouent:neq; quiescũt nõ sunt in tẽpore:et quia hoc non apparet donec declaretur q̃ tps nõ mensurat entia quæ excedit nisi scd'm q̃ sunt mota: aut quiescentia tantum. Dixit motum igit nõ simpliciter mensurat a tpe.i. & cũ consideratũ fuerit mensurationẽ motꝰ a tpe apparebit q̃ nõ mensurat rem motã scd'm q̃ est mota simpliciter.Verbi gratia,substantia aut quãtũ:aut quale aut aliud modorum essendi:sed secũdũ q̃ motũ est in predicamento passionis:sed motũ secũdũ q̃ est motũ est in prædicamẽto:scilicet scd'm quãtitatẽ accidentem motui:& hoc intendebat cũ dixit:sed scd'm q̃ motꝰ eius est: quantus: & est manifestũ q̃ cũ nõ mensurauit rem motã scd'm qd' est mota simpliciter:sed scd'm quãtitatẽ accidẽtẽ motui:dignius est ipsum nõ mensurare aliquid scd'm qd' est ens. Et sic est intelligendũ de quiescente: q̃m non mensurat ipm nisi scd'm qd' existimat in eo quãtitatem:non secũdũ q̃d est quiescens simplr:quantitas in quiescente existimaꝫ existimatione quietis in respectu motus. Et cũ declarauit qd' tps mensurat ens scd'm est motũ:aut quiescens non simplr:sed scd'm quãtitatẽ accidentẽ motui & quieti:sequit ex hoc vt qd' mouet nõ sit in tpe: & hoc scd'm conuersionẽ per contrapositionẽ:q̃m hæc propositio omne qd' mensuraꝫ a tpe est aut quiescens aut motũ:conuertitur sic. omne quod nõ mouetur,neq; quiescit:nõ mensuratur a tpe:& quia propositio cuius conuersam per contrapositionem accepit est dicens qd' oẽe quod est in tpe est aut motũ:aut quiescens:incepit declarare hanc propositionẽ ex prædictis de substãtia tpis:notificando causam propter quam tempus mensurat motum & quietem tũ:& dixit:intentio enim eꝰ qd' est aliquid esse in tempore &c.i.& signum eius qd' omne qd' est in tpe est motũ:aut quiescẽs est:q̃m manifestũ est per se:q̃d' dicere aliquid esse in tempore:est quod tempus mensuret illud:& quia ipsum tps est mensura motus & quietis:& mensurans debet esse de genere mensurati sequitur vt omne quod mensuratur a tpe mensuretur secundũ qd' est motũ aut qescens:linea cũ mensuratur per lineã:& corpus per corpus:& superficies p superficiem:& hoc manifestũ est.Sed induxit hãc rõnem quoniam cum crescũt causæ cum scientia:tunc scientia erit perfectior.

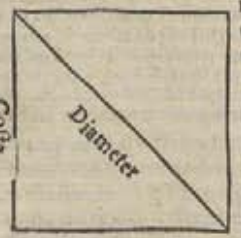
Nota de cõuersiõe per contrapositionem.

I

Manifestũ igitur est:q̃m neq; qd nõ est erit oẽ in tpe:vt quæ cunq; nõ cõtingunt aliter esse sicut diametrum esse lateri simetrũ. Oẽ em si mẽsura qdẽ est tps motꝰ p se: aliorũ aũt scd'm accidẽs:manifestũ est quod quorum esse mẽsurat his oĩbus erit esse in quiete & in motu. Quæcũq; quidẽ igitur corruptibilia

Quæcūq; cōrruptibilia & gñabilia & oīno q̄cunq; aliqñ sunt aliqñ vero nō necesse est in tpe esse.

& generabilia sunt: & omnino quæcunq; aliquando quidem sunt: aliquando verō non necesse est in tempore esse. Est enim tempus quoddam plus quod excellit esse ipsorum & mensurat substantiam. Eorum aūt quæ non sunt: quæcunq; quidem continet tempus: alia quidem erāt: vt Homerus aliqñ erat: alia verō erunt: vt futurorum aliquod: & tempus vtraq; continet & si ad ambo vtraq;: & erāt: & erunt. Quorum aūt non continet nequaq;: neq; erit: neq; est: neq; erat. Sūt autem huiusmodi eorum quæ non sunt quorūcunq; opposita sunt semper: vt simetrum esse diametrum semper est: & non erit hoc in tempore: ergo neq;, simetrum: vnde non semper est quoniam contrarium est ei: quod semper est. Quorūcunq; contrarium autē nō semper est: hæc aūt possunt & esse & nō esse: est gñatio & corruptio ipsorū. Et manifestū est quod non est: non omne etiam est in tempore. Verbi gratia, illud quod impossibile est vt sit aliter: vt diametrum esse simetrum coste: quoniam si vniuersaliter tempus est mensura motus per se: & mēsurat alia p accidens: manifestū est quod omne cuius mēsurat essentiam: essentia omnis illius erit in hoc quod mouetur: aut quod motus sit in eo primo. Omne igit corruptibile: aut generabile: & vr̄iter oē quod est in aliqua hora: & nō est in alia: necesse est vt sit in tpe: est enī aliquod temp⁹ quod excedit essentiā istarum rerū: & quātitatē substātiarū q̄ sunt in ea. Nō ens verō illud qđ ex eo à tpe terminat aliud iam fuit: vt Homerus qui iā fuit in aliqua hora: & aliud erit vt quędā futura & tp̄s cōtinet vtrūq; modū si ex vtralibet pte inspexeris: & q̄ ex nō ente non determinat à tpe nūq; fuit: neq; est: neq; erit. Et illa q̄ sunt talia sunt illa quorū opposita sunt semper necessario. Verbi gratia, vt dia-
120 metrū esse simetrum semper est: hoc igitur non erit in tempore: neq; simetrum: & ideo est nō ens semper: quia est contrarium ei quod est semper ens. Illa verō quorum contraria non sunt semper possunt esse & non esse: & generatio, & corruptio semper est istorum.

Quia ens est duob⁹ modis: ens semper & ens nō semp: & nō ens est duob⁹ modis: nō ens semp: & nō ens nō semp esse est iam declaratū q̄ tēpus non mensurat ens semp: sed mensurat ex

ex eo illud cuius esse non semper est. Incepit etiā declarare hic q̄ tēpus nō mensurat nō ens semper: sed illud cuius nō esse nō est semp. Et dixit: & manifestū est &c. i. & manifestū igitur q̄ illud qđ est nō ens: nō sunt eius duo modi in tēpore: qm̄ modus eius qui est nō ens semper: nō est in tpe quēadmodum modus entis: qđ semp nō in tempore: & illud quod est semper nō ens, sed illud quod impossibile est: vt sit aliter ab eo modo quo est. Verbi gratia. vt diameter sit symeter costæ. Et cū narrauit q̄ tp̄s nō mēsurat illud qđ est nō ens semp: incepit dare cām propter quā tp̄s mēsurat illud qđ mēsurat p se & p accidēs: vt ex hoc appareat impossibilitas mēsurationis ei⁹ ad illud qđ sequit mēsurationem illi⁹ simpl̄r: qm̄ illud qđ nō mēsurat p se: neq; per accidēs: nō mensurat illud oīno. Et dixit: qm̄ si vl̄r &c. i. & hoc q̄ dicimus de mēsuratione: aut nō mēsurationē priuationis a tpe: apparet ex p̄dictis de mensuratione entis ab eo: qm̄ si vl̄r tēpus mēsurat de entib⁹ per se motum: & mēsurat alia entia per accidēs id est qa cōiungunt cū motu: manifestū est q̄ oē cuius esse mēsurat tēpus mēsurat ip̄m sc̄m q̄ est motum: aut sc̄m q̄ est immobile. illud aūt qđ nō p̄t moueri: esse eius nō mēsurat a tpe. Et cū declarauit q̄ tēpus mēsurat de entibus illud in quo est motus: aut p̄t esse in eo: dixit: oē igit corruptibile &c. i. oē igit qđ fuit corruptibile: aut gñabile: & vl̄r illud cuius tp̄s in suo esse & nō esse sunt terminata: necesse est vt esse eius & nō esse eius sint in tpe: quia esse motus est possibile in nō esse eius: & non est ita in eo qđ est nō ens semper: qm̄ priuatiōes istorū cū sunt cōsiderate in subiecto propinquo eis sunt terminata per tempus. Et quasi intēdebat notificare q̄ iste modus entium est ille cuius esse & nō esse mēsurat tempus: nō illa cuī esse & nō esse sunt semp: & q̄ generabilia & corruptibilia mensurat a tpe duabus de causis, quarū vna est: quia sunt mota: aut mobilia. Q̄ōda aūt est: quia tēpus excedit illa in vtraq; parte: & iam dedit causam primam in hoc: & modo induxit secundā. Et dixit. est enī tēpus &c. idest & esse generabilis: & nō esse: determinātur a tempore: quia excedit esse eorum & esse substantiarum quæ innata sunt vt in eis inueniātur ista: qm̄ p hoc qđ excedit esse subiectorū excedit tempora priuationis eorum: qm̄ tempora priuationum rerum terminantur per tempora subiectorū suorum propinquorum in quibus est possibilitas essendi illarum rerū.

V. g. qm̄ priuatio sor. qđ præcedit suū esse terminatur per tēpus qđ accipitur in respectu subiecti propinqui ei. V. g. ex quo sperma adiungit sē cū sanguine menstruo. Cum aūt priuatio eius accipitur in respectu possibilitatis eius in prima materia inuenietur infinita in præterito. & similiter priuatio eius qm̄ priuat res in præterito est infinita in futuro: sc̄m hoc igitur si dicatur in istis q̄ tēpus terminat priuationem eorū. sc̄m vnum modum ēm̄ sicut iam diximus: nō est possibile vt tempus mensuret suū nō esse: nisi in respectu subiecti terminati. & hæc est priuatio quæ præcedit esse. s. cum quo coniungitur possibilitas essentiæ. priuatio verō q̄ est post esse cum nō coniungitur cū ea possibilitas essendi secundo. & hoc non est nisi in rebus reciprocatis non mensuratur per tempus omnino: illud aūt per quod mensuratur esse alicuius secundo: & sunt illa quæ reciprocant ista suarum priuationum: sunt terminata per tempus: vt quādo aqua generatur ex aere: & aer ex aqua: & substantia

N Generabilia & corruptibilia mēsurantur a tēpore duabus de causis.

O Nota quomō priuatio p̄t sumi vel in subiecto p̄pinquo vel in subiecto remoto. Vt de cōsimile primo celi. com. 120.

& a

Universidad de Deusto
Biblioteca

stātia rerū generabiliū & corruptibiliū.s.propinqua innuit cū dixit:& quantitatem substantiarum in quibus sunt: qū priuationes rerum terminatarum sunt in substantijs in quibus inuenjuntur res.

Et cum declarauit ꝙ tempus non mensurat illa quorum priuatio est semp.qz nō mēsurat priuationē alicuius:nisi in respectu sui esse: & ista P nūq̄ habebūt esse:ideo tps nō mēsurat nō esse eorū:cū hoc ꝙ tps etiam nō excedit esse eorū:& declarauit cū hoc ꝙ tēpus mēsurat entia scd'm ꝙ sunt mobilia motu nouo & corruptibili:incepit etiā inducere scd'm modum priuatorum:& sunt illa q̄ possint mensurari a tēpore:& dixit: non eius vero &c.i.modus vero nō entis in quo dicimus ꝙ tempus mēsurat suā priuationē:necesse est ipm esse:aut in preterito: vt homerum: aut in futuro: vt eclipsis scilicet & alia futura:& est necesse in priuatis quę terminātur a tempore:vt sint in preterito aut futuro:quia priuatio non imaginatur nisi in respectu eius cuius est priuatio: & ideo cum etiam terminatur a tempore erit per respectum eius ad tempus essentie illius rei priuatæ.& ideo sequitur vt omne cuius nō esse est terminatū vt sit aut in preterito:aut in futuro. D.d.& tempus cōtinet &c.i. & tēpus continet istos duos modos essendi.s.qđ iam fuit.& qđ erit. si ex vtralibet parte inspexeris.s.ex futuro:aut preterito. Et intēdebat in uere per hoc ꝙ cā in hoc ꝙ tēpus terminat priuationes istarū rerū:ita ꝙ possimus dicere ꝙ tot anni sunt elapsi a tpe eclipsis : est hoc qđ hoc tempus terminat illa,& ideo dixit posti:& qđ est ex nō ente nō determinat a tpe.i.& illud qđ est non ens qđ determinatur a tēpore:est econtrario nō enti qđ nō determinat a tpe.non ens.n.qđ determinat a tpe: est illud qđ fuit:aut erit:nō ens aūt qđ nō determinatur a tpe: est illud qđ nunq̄ fuit aut erit neq̄ est mō:& quia iste modus non entis differt ab illo modo alio in hoc ꝙ oppositū illius inuenitur qñq̄. & oppositū istius inuenit qñq̄:& oppositum istius inuenitur semper dixit: & quę sunt talia &c.i.& est propriū huic generi priuationis hoc ꝙ oppositū eius est semp diametrū esse symetrū costę:diametri enim esse assymetrū est semp:& ideo ipm esse symetrū ē nō ens semp nunq̄ est. D.d.& hoc nō est in tēpore: neq̄ symetrū.i.& ipsum esse assymetrū nō est i tēpore: quia est necessarium:neq̄ etiam ipsum esse symetrum est in tempore: qz est oppositum ad assymetrum. D.d.& ideo est non ens semper ideſt & ideo diametrum esse symetrum est non ens semper:quia est contrarium ei quod est ens semper scilicet assymetrum. Et cum narrauit quod illa quæ sunt semper priuata:sunt illa quorum contraria sunt semper:& sunt illa quorū esse & nō esse nō terminat tempus:narrauit ꝙ secūdus modus priuationum est oppositus istis.& dixit.illa aūt quorū cōtraria &c.i.priuata autem quorū contraria nō sunt semper possunt esse: quandoq̄ & non esse:quandoq̄ econtrario alio modo priuationis: & generatio & corruptio sunt semper hoc modo entium.

Q Priuatio ſi imaginatur niſi in reſpectu eius cuius eſt priuatio. Idem ſupra comm. 11ſ. & ibi.

Capitulum in quo ostendit de nunc:& quomodo per comparationem ad ipsum nunc:aliqua diuersimode secundum tēpus nominantur.videlicet olim iam,nuper,quondam:& subito,priu:& posterius. Capitulum.xiij.

Ipsum

IPsum autem nunc est continuatio temporis sicut dictum est prius:continuat enim tempus præteritum & futurum.& omnino temporis est.Est eñ huius quidem principium:illius autem finis: sed hec non est sicut in linea in puncto manente manifestum. Diuidit autem potentia:& inquantum quidem huiusmodi est semper alterum ipsum nunc : inquātū autem copulat semper idē est:sicut est in mathematicis lineis. Non enim semper idem punctum intellectum est. Diuidentiū enim semper aliud est.secundum autem ꝙ vnit idem penitus est:sic & ipsum nūc aliud quidem temporis diuisio secūdum potentiam est:aliud autem terminus vtrorumq̄ & vnitio :est aūt idē:et scd'm idē diuisio:& vnitio:esse autem non est idem. A

Instans vero est copulatio temporis sicut dictum est: copulat enim tempus præteritum cum futuro:& est extremum tēporis:quia est principium cuiusdam partis:& finis cuiusdam. Sed hoc non est manifestum sicut est in puncto quando fingitur:& ipsum instans est punctus potentia:& secundum qđ instans est tale,semper est aliud ab alio:& secūdū quod ligat semper est idem:& quemadmodum igitur in lineis mathematicis puncti acceptus in eis in imaginatione non semper est idem quoniam cum diuiserimus lineam per illum erunt diuersa:secundum vero quod est vnum est necessario idem:& similiter etiam instans est quodammodo diuersum temporis in potentia:& quodammodo extremum:& adunatio duorum temporum & adunatio & diuisio sunt idem in eodem:essentia vero eorum est eadem.

CVm narrauit prius qđ instans in tempore est tanq̄ punctus: & qūo est vnus & multus reuertitur erā hic:& cōpleт intentiō nē in eo:quia intēdit dare modū quo assimulatur pūcto:& quo differt. Et dixit:instās vero est copulatio tpis &c.i.& instās est cā in hoc qđ tēpus præteritū & copulatū & cū futuro nō diuisum ab eo:& est eadē cā in hoc ꝙ pteritū diuidit a futuro : qm̄ p hoc ꝙ est extremū tpis.i.& est extremū duorū tēporū.futuri nāq̄ scd'm ꝙ est principiū:pteriti aūt scd'm ꝙ est finis. Et q̄ pūs in hoc est sicut instās. s.in hoc ꝙ copulat lineā scd'm ꝙ est termin? cōis duab? lineis simul: & diuidit illā scd'm ꝙ est finis vni?:& principiū alteri? dedit dīam in hoc inter instās & pūcū:& dixit:sed hoc nō est manifestū &c.i.sed hęc diuisio q̄ est in instāti.s.qm̄ est principiū futuri:& finis pteriti:& similr copulatio nō est manifestū:sicut est in pūcto. Et cā in hoc est qm̄ pūctus acceptus in linea est fixus demkat? bis:& instās nō est fixū neq̄ de-

Supra text. c. 10.4. & infra.

Pūctus acceptus in linea est determinatus bis : sed

instãs nõ est fixã neq; demõstratum his. Idem supra cõ. 105. 106.

mõstratũ his. D.d. & instãs est pũctus ex potẽtia. i. & instãs: qa est nõ fixũ: ideo est in potẽtia: & pũctus qa est fixus est in actu & sic instãs secundũ verã similitudinẽ est punctus in potẽtia. D.d. & secundũ qd instãs est tale &c. i. & secundum qd instãs ligat tps: & dixit illud qđ accipit secundũ qd ens diuidẽs est duo secundũ terminos: est em̃ principiũ futuri & finis ꝓteriti: & principiũ est aliud a fine secundũ diffinitionẽ: & secũdũ qd est differẽtia: vel terminus cõis est idẽ: & hoc interdebat cũ dixit: & secũdũ qd ligat est idẽ. Et qa hoc manifestũ est in pũcto cũ lineis ipe in instãti cũ tpe. d. quẽadmodũ igitur cũ lineis mathematicis &c. i. qm̃ nõ erũt idẽ oibꝰ modis. f. qa est idẽ vno modo: & duo alio modo. Deinde dedit modũ quo nõ sunt idẽ: & dixit: qm̃ cũ diuiserim̃ linea &c. i. qm̃ cũ dimiserim̃ lineã ꝓ ipm̃ erit finis vnꝰ linee: & principiũ alteriꝰ: & sic secũdũ qd est principiũ est alteriꝰ rõnis ab ipo

Vnꝰ pũctus ꝓ se est duo secũdũ rationem. Idẽ. 6. phy. com. 24.

secũdũ qd est finis. D.d. secũdũ vero qd est vnꝰ &c. i. secũdũ vero qđ est vnꝰ pũctus nõ est in eo diuersitas, & intẽdit qd vnus pũctus ꝓ se est duo secundũ rationẽ: & secundũ qd est duo diuidit lineã: & secũdũ qd est vnũ copulat illã. Et cũ declarauit hoc de puncto cũ linea: incepit declarare hoc de instanti cũ tempore: & dixit: similiter instans est quodãmodo &c. i. similiter instans quodãmodo est diuidens tempus in potentia non in actu in præteritũ & futurũ: & est modus secundũ quẽ est duo, scilicet secundũ quod est principiũ vnius & finis alterius: & alio modo est exẽplũ cõe amboꝝ qđ facit illa adunari & est modꝰ secũdũ quẽ est vnũ ita est vnũ in potentia. Deinde dixit: & diuisio & adunatio sunt idẽ in eodẽ &c. i. & diuisio & adunatio sunt vniꝰ essentiæ secũdũ vero essentiã & diffinitionem: & differunt qm̃ diffinitiões eorum sunt contrariæ: & ista diuisio q̃ accidit puncto est diuisio relatiua: nõ in eius

Diuisio q̃ accidit tẽ di D uisio relatiua nõ in ei⁹ substantia. Idẽ. 6. phy. com. 27.

substantia quoniam punctus non diuiditur sed solummodo diuiditur secundum quod est principium in respectu: & finis in respectu.

Hoc qdẽ igit sic dicit ipoꝝ nũc: aliud aũt cũ tps ẽ ꝙ hmõi ,ppe sit: vt veniet nũc: qa hodie veniet; venit nũc: qa hodie venit: sed in Ilion facta nõ sunt nũc: neq; diluuiũ factũ est nunc: & tamẽ continuum tempus in hoc est: sed quia non prope est.

Quædam igitur dicitur in eis instãs sic: & quædã dicit alio modo in tempore propinquo isti: sicut dicimus. Sortes veniet nũc, id est veniet hodie: & venit nunc, id est venit hodie: bellũ vero quod fuit in Ilion: nõ est nunc: quãuis tempus sit ipsi continuum: quoniam tempus eius non est propinquum.

122 Cũ declarauit ꝙ instãs est illud qđ ita se habet ad tps sicut pũcꝰ ad lineã & hoc nomẽ instãs vsitat trãsumptiue de tpe ,ppinquo huic: & instãti vero & de illo qđ cõtinet ipm̃ ex vtraq; parte notificauit hoc ne aliqs existimaret qđ verũ instãs est diuisibile. Et dixit: qđã igit &c. id est qđã igit attribuunt huic instãti vero: & qđã attribuuntur tẽpori ,ppinquo isti qđ tẽpus nouit: noie vero instãtis: & dicimus. Sor. veniet nũc: in hoc instãti intẽdendo qđ veniet hodie: aut in tẽpore: ,ppinquo vero instanti. D.d. bellũ vero qđ fuit in Ilion &c. i. bellũ vero qđ fuit in Ilion nõ dicitur esse nũc: licet hoc tempus idẽ sit cõtinuũ cum vero instanti

instãti in quo fuit bellũ: qm̃ hoc tẽpus nõ est ,ppinquũ illi instãti vero.

Ipsum autẽ tẽpus determinãdũ ad prius tũc est, vt tunc destructa est Troia, & tũc erat diluuium: oportet enim intercludi ad ipsum nunc: erit quantũ aliquod ad hoc tempore, & in illud aliquod & ab hoc ad præteritum. B Tunc.

Quando vero est tẽpus terminatũ apud instans præcedẽs. V.g. quãdo fuit capta Ilion, & quãdo fuit diluuiũ: quoniã necesse est vt finiatur apud instans præsens: quãdo igitur futurũ: est aliqua mẽsura temporis inter futurum & illud: quãdo præteritum: est mẽsura temporis instans nunc: & præteritum.

Vult in hoc sermone exponere dictiones vsitatas quæ significãt intentiones existẽtes in tẽpore: vt quãdo &, ecce vt paulo ante, & incepit a quãdo cũ sit famosius. Et dixit, quãdo vero est tẽpus terminatum apud instãs præcedẽs. id est, hæc autẽ dictio qm̃ significat ,ppe tæ quãtitatis per instãs præcedens qđ est principiũ illius facti de quo interrogatur, & instãs posterius qđ est finis illius facti: quãdo illud tẽ pus notæ fuerit distãtiæ ab instãti præsenti. D.d. necesse est em̃ vt finiatur apud instãs, id est, necesse est em̃ vt finiatur tẽpus de quo interrogatur per quãdo, id est, determinatur per quãdo instãs ꝓsens scilicet distãtia eius ab eo, V.g. cũ dicit quãdo fuit capta Ilion, & dicit in ra tione: mẽsis talis, anni, dies em̃ terminãtur per mẽsem, & mẽsis per annũ, & annus per suã distãtiam ab instãti præsenti, & sic dies in qua captebatur terminatur per instãs qđ est principiũ, & instãs qđ est finis, & per suã distãtiã ab instãti ꝓsenti: sed sic si captio fuerit in quinq; horis aut sex: tũc ille horæ terminãtur per tria instãtia. D.d. quãdo igitur futurũ &c. id est quãdo futurũ est quãtitatis inter duo instãtia: futurũ scilicet qđ est ante factũ, & futurũ qđ est post. D.d. & qm̃ præteritũ est quãtitatis tẽporis inter futurũ nũc & præteritũ. Et intẽdit inter futurũ qđ est post factũ, & præteritũ qđ est ante ipsum, & hoc tẽpus terminatum per duo instantia est terminatũ per præsens instans. C E F

Si vero neq; tẽpus est ꝙ nõ sit tũc: omne erit tẽpus finitũ aut igit deficiet: aut nõ: si quidẽ semper est motus. Aliud igitur aut multotiens est idẽ: quoniã manifestũ est sicut motus sic & tẽpus est. Si quidẽ enim & vnus & idem motus sit aliquando: erit tẽpus vnũ & idem. Si autẽ non: non erit. G

Si igitur nõ est tẽpus nisi sit quãdo: ergo omne tẽpus est finitũ: vtrũ igitur tẽpus deficiet aut nõ: amplius vtrũ est vnum post aliud: aut vtrũ est idẽ iteratũ: dicamus igit: quoniã dispositio tẽporis in hoc est sicut dispositio motus. Si igitur motꝰ est in aliqua hora idẽ, & tps erit idẽ. Et si nõ: tps erit huiusmodi.

Cũ declarauit ꝙ qñ est tẽpus determinatũ ꝓ instãs ꝓcedẽs, & instãs posterius terminãtia rem factã, & est terminatũ etiã per suã distantiam ab instanti præsenti: incepit quærere de tempore vtrũ sit finitũ aut nõ, 124

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et dixit, si igitur &c. id est si igit omne tẽpus potest induci in respõ
sione ad quãdo & omne qđ põt reduci in respõsõe ad qm̃ est termina
tũ, ergo oẽ tps est determinatũ & oẽ determinatũ est finitũ, ergo oẽ tps e
finitũ, & cũ vnaquæq; partiũ tpis est finita: quærẽdũ est vtrũ illud qđ
est cõgregatũ ex partib⁹ finitis est finitũ: aut infinitũ existimatur igitur
qp cõpositũ ex partib⁹ finitis est finitũ: & ideo dicit post: si igit &c. id
est vtrũ igit tẽpus &c, & si omne tẽpus qp accipit pars tẽporis totalis
est finitũ, quærẽdũ est vtrũ dispositio in vniuerso tẽpore est sicut di
spositio in partib⁹ scilicet vtrũ vniuersum tẽpus est finitũ: quẽadmo
dũ quelibet pars eiꝰ est finita: & si omne tẽpus est finitũ deficit suũ esse
& nõ cõtinuatur, & hoc intẽdebat cũ dixit: vtrũ tẽpus deficit aut non
id est, an deficiat esse secũdũ genus. D, d, & vtrũ est idẽ &c. id est, si nõ
deficiat esse vtrũ est hoc ꝓpter qđ tẽpus sit vnũ post illud: ita qp instãs
tãs tẽporis sit ꝓpter generationẽ & corruptionẽ perpetuã in partib⁹:
sicut est dispositio in motibus cõsequẽtibus & indiuiduis generabili
bus: aut est idẽ: sed iteratur infinities secũdũ qđ corpus sphericũ move
tur circulariter. Sed voluit exprimere qđ impossibile est tẽpus desi
cere licet post dicat hoc: qm̃ hoc manifestũ est per se: qđ em̃ deficit: de
ficit in aliquo tẽpore: & si tẽpus deficit tũc erit tẽpus aliud a tempore
deficiẽte, & ideo nullus põt auferre tẽpus absq; eo quia ponat aliquod
tẽpus: immo qui aufert tẽpus ponet ipsum necessario, & cũ impossibi
le est auferre tẽpus remanet perscrutari: vtrũ tẽpus acquirat eternitatẽ
ex successione: aut ex reciprocatione, & quia tẽpus sequitur motũ di
xit: si igitur motus &c. id est, si igitur fuerit possibile inuenire aliquem
motũ vnũ circulariẽ q sit cã in oib⁹ motibus tũc erit idẽ in oib⁹ moti
bus tps. circulare etiã, & si fuerit possibile inuenire aliquẽ motũ ꝓpetuũ:
licet cõsequẽtẽ successiuum: tẽpora erunt successiua, & erit impossibi
le inueniri idem tempus reciprocatum: sed succedens & successiuum.

Documen
tum.

H
Nullus po
test auferre
tẽpus absq;
eo quin po
nat aliquod
tẽpus, vide
cõsimile. 8.
phy. te. c.
10. &. 11.

I Quoniã autẽ ipsum nunc finis & principiũ tẽporis est: sed
nõ eiusdẽ: sed preteriti quidẽ finis: principiũ autẽ futuri: habe
bit sicut circulus & in eodẽ quodãmodo ambitũ & planũ: sic
& tẽpus in principio & fine & iã hoc videtur semper alterũ
Nõ enim eiusdẽ principiũ & finalitas ipsum nũc: simul enim
est & secũdũ idẽ oppositа essent: &, nõ deficiet itaq; tempus:
semper enim in principio est.

Et quia instans est principiũ & finis tẽporis: sed nõ eiusdem
tẽporis: sed est finis prætеriti tẽporis & principiũ tẽporis futu
ri: ideo dispositio eius est sicut dispositio circuli quẽadmodũ
igitur in circulo gibbositas & cõcauitas sunt idẽ subiecto quo
dãmodo: similiter tẽpus etiã est semper in principio & fine: &
ideo existimatur semper aliud vnũ post aliud: quoniã instans
nõ est principium & finis eiusdẽ temporis: quoniã si ita esset:
tunc duo contraria essent in eodem insimul: ergo non deficit:
quoniam semper est in principio.

Cum

Cũ quæsiuit vtrũ tẽpus sit perpetuũ ꝓpter hoc qp est idẽ: aut ꝓpter 125
hoc: quia est successiuũ, & narrauit qp dispositio in hoc in tẽpore sequi
tur dispositionẽ in motu: incepit innuere modũ ex quo certificatur qđ
tẽpus est perpetuũ & circulare, & qp perpetuitas est ei ex hoc modo.
Et dixit, & quia instãs &c. id est, & quia instãs secũdũ suã substãtiã &
suã naturã est finis tẽporis prætеriti & principiũ futuri, & hoc non est
in respectu eiusdẽ tẽporis: sequit vt dispositio eius sit sicut dispositio
pũcti qui est in circulo: nõ pũcti qui est in linea recta potest imaginari
principiũ lineæ absq; eo qp sit finis lineæ alteri⁹, & similiter potest ima
ginari finis lineæ absq; eo qp sit principiũ alterius. Instans vero secun
dũ qp est presens nõ potest imaginari nisi distinguẽs inter duo tempora
scilicet prætеritũ & futurũ vbicũq; ponatur in tẽpore scilicet siue po
natur in millesimo prætеrito siue in millesimo futuro: sicut est dispotio
in pũcto qui ponitur in circulo vbicũq; ponatur. Et cũ fuerit con
iunctũ huic qp tẽpus sequitur in sua specie speciẽ motus, & est decla
ratũ qp in omni instãti in quo inuenitur principium est & finis & omne
instãs in quo inuenitur finitis est & principiũ, & ista est dispositio lineę
circularis cũ pũcto imaginato in ea necessario sequitur motũ circuli.
est igitur motus circularis cõtinuus eternus vt post declarabit. Et
cũ narrauit qđ instãs est principiũ & finis duorũ diuersorum ex quo
existimatur qp instãs est diuisibile: aut qp cõtraria inueniũtur in eodẽ. d.
quẽadmodũ in circulo gibbositas & cõcauitas &c. id est, & quẽadmo
dũ in circulo gibbositas & cõcauitas sunt idẽ indiuisibile & circulus
subiectũ gibbositatis & cõcauitatis est idẽ indiuisibile & est linea cir
cularis: ita instãs qđ est positũ principiũ & finis est in se indiuisibile: sed
est indiuisibile in respectu duorũ. Et intẽdebat qm̃ quẽadmodũ nõ
sequitur ex hoc qđ posuimus qp linea circularis habet gibbositatẽ &
cõcauitatẽ vt inter gibbositatẽ & cõcauitatẽ sit aliqđ diuisibile scili
cet vt linea sit diuisibilis latitudine: ita est dispositio in instanti scilicet
qm̃ nõ sequitur ex hoc qp sit principiũ & finis vt sit diuisibile. Dein
de dixit, vnde existimatur semper &c. & quia instans diuidit tempus
prætеritũ a futuro qui est finis illius & principiũ istius: existimatur qđ
tẽpora sunt multa & finũ vnũ post aliud & non est ita: qm̃ & si instans
diuidit tẽpus quodã modo: tamẽ copulat ipsum alio modo vt post de
clarabitur. Deinde dicit: similiter tẽpus &c. id est, & quia tẽpore non
demõstratur nisi instãs tantũ scilicet qp illud quod est ex eo nõ est, nisi
instans tantũ, & nõ est ita qp demõstrãt his &c. hoc est principiũ futuri
& finis prætеriti. ergo esse tpis est semp in pricipio & fine & quia instãs
diuidit illud existimãt esse vnũ post aliud. Deinde cixit: instãs eũ non
est principiũ &c. id est, & est necesse vt tẽpus sit semper & nunq̃ deſi
cat: quia instans est principiũ & finis, & impossibile est vt sit principiũ
& finis eiusdẽ tẽporis, id est, ex eadẽ parte: quoniã si ita esset, tunc idẽ
esset principiũ & finis eiusdẽ, & eodẽ modo: qđ est impossibile, & cũ
instãs nõ fuerit principiũ & finis eiusdẽ tẽporis. Verbi gratia: prætеri
ti aut futuri: sed duorũ tẽporũ quorũ vnũ est prætеritũ, & alterũ futu
rũ, ergo tẽpus nunq̃ deficiet: qm̃ illud qđ est ex eo est instans, & instãs
semper est principium tẽporis, & finis tẽporis, & hoc intẽdebat cum
dixit: tẽpus igitur semper est in principio.

M
Potest ima
ginari pun
ctus qui sit
principiũ li
neæ & non
finis alteri⁹
lineæ, &
ecõtra. Nõ
autẽ instãs
Idem. 8.
phy. com.
11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ipsum autē iā prope est præsenti nunc atomo pars futuri tē poris: quādo vadis: iam quia prope est tēpus in quo futorū est, & præteriti tēporis per se quod nō procul est ab ipso nūc: quā do vadis iam iui. Ilion autem iam destrui non dicimus: quia procul multum est ab ipso nunc.

Ecce vero est pars temporis futuri propinqua instāti præsen ti indiuisibili. Verbi gratia, quādo ambulabis ecce, id est, tem pus in quo est ambulandū iam venit, & temporis ꝓteriti il lud quod non est remotū ab instanti. Verbi gratia, quādo am bulauit ecce iam ambulauit, & nō dicimus ꝙ Ilion ecce capta est: quoniā captio eius fuit valde remota ab instanti.

119 Cū descripsit qñ & soluit qōnē accīsē ex eo i spē: incepit & declara re qd signat hec dictio, ecce. Et d. ꝙ illa dictio signat ꝓsē tpis: ppter ꝙ instāti. indiuisibili, & inducit i rōnē ad qñ: pars. n. aut erit i tpe futu ro: aut i ꝓterito. V. g. sicut dixit in futuro dicere qñ ābulabit Sor. & rndet ecce ambulat. i. qñ fuit ꝓpinquū instāti i quo fuit interrogat per hāc dictionē qñ. & in ꝓterito dicere qñ ābulauit Sort. ecce iā ambula uit qñ ambulatio fuit ꝓpinqua instāti in quo fuit interrogatū. Et si gnū ei? ꝙ hæc dictio nō signat tpis remotū ab instāti pñti ē hoc ipsa nō rndet: ꝙ illā ad interrogationē ꝙ qñ in reb? motis ab instāti pñti. V. g. cū dicit qñ fuit capta Ilio: qñ tūc nō dicit ecce iā fuit capta Ilion.

Ecce

Modo

Ipsum autē modo ꝙ prope præsenti nūc est pars præteriti vt qñ venit: modo si sit tpis ꝓximū pñti nūc. Olim aūt ꝓ cul est. Repēte aūt ꝙ in insensibili tēpore est ꝓpter paruitatē.

Et pauloante est etiā propinquū instāti pñti: sed est pars tēporis præteriti. V. g. quādo venisti, & respōdetur pauloante: quando illa hora fuerit propinqua instāti præsenti. Pridē autē & antiquitus significat tēpus remotū. Subito significat illud quod fit in tempore non sensibile.

Olim
Repente

117 Significata omniū istarum dictionū sunt qua

Significat istarū oim dictionū sūt quasi spēs eorū quę significat hæc dictio, qñ. oia ēm sunt qñ. i. inducūtur in rōnē ad qñ: pauloante igit ſ cut dixit est qñ ꝓpinquū est instāti pñti: sed nō est pars tpis ꝓteriti qz nō est in ecce qm est pars ꝓteriti & futuri. i. ꝓpinqua instāti. V. g. di cere sicut dixit: qñ venit Sort. & respōdet paulo ante: qñ aduētus suus fuerit ꝓpinqu? instāti pñti pridē vero & antiquit? signatur dixit qñ remotū est ab instāti pñti. & sunt partes tēporis ꝓteriti. Deinde di cit: subito aūt significat aliquid esse in tpe insensibili, in est, in tpe valde velociter ita ꝙ ante nesciatur illud fieri: qñ subito habet in se hæc duo.

N si species eorum quæ significat hęc dictio, quādo.

Vtatio autem omnis a natura remotiua est. In tem pore autem omnia fiunt & corrumpūtur: vnde & alī quidem sapientissimum dicebant. Pythagori us autem paron penitus indisciplinabile quia ob liuiscuntur: in hoc dicens rectius. Manifestum igi tur est quod corruptionis magis erit ꝓ se causa quā generatio nis; sicut dictum est ꝓtius. Destructiuum enim mutatio per se est: generationis autem & ipsius esse secundum accidens est.

Signum autem sufficiens est: quia fit quidem nihil nisi mo ueatur quodam modo ipsum & agat; corrumpitur autem & cum nihil mouetur: & hanc dicere maxime consueuimus sub tempore corruptionē. At vero nec; hanc tempus facit: sed acci dit in tempore fieri & hanc mutationem. Simonides. O

Quod quidē igitur tempus est: & quid est: & quot modis dicitur ipsum nunc: & quid ipsum tunc: & quid modo; & quid iam: & quid olim: & quid repente: dictum est. Ois mutatio a natura remotiua ē.

Et ois trāsmutatio naturaliter est auferēs: & in tpe generatur & corrumpit omne qd generat & corrumpit. & ideo quidā attribuunt ipsum maxime sciētie: pythagorici vero attribuūt ipsum maxime ignorātiæ: qa facit tradi obliuiōi; & bene di xerūt. Manifestū est igit quod ꝓ se digni? est vt sit causa corru ptiōis ꝙ causa generatiōis vt diximus superius. Trāsmutatio enim ꝓ se est auferēs: generationis vero & esse est per accidens.

Et quod significat hoc ꝓfecte est. quoniā nihil generat quin moueatur aliquo modo motus: sed pōt aliquid corrūpi & si nō moueat. & hoc proprie. & hoc sumus assueti dicere corru ptionē factā ex tēpore: sed tamē auctor nō est tpis: sed sequitur vt trāsmutatio ipsius sit in tempore. Iam igitur narrauimus tempus esse: & quid sit: & secūdum quot modos dicitur: & in stans quid sit: & qñ quid sit: & pauloante: & esse: & subito.

Dicit: & ois trāsmutatio &c. i. aufert substantiā trāsmutati: trāsmu tatū ēm trāsmutat in sua substātia: ois igitur trāsmutatio naturaliter au fert substantiā transmutati in quacunq; specie fuerit transmutatio: nisi in loco. D. d. & in tēpore generatur & corrūpitur &c. i. & qz omne gnatū & corruptū in tpe generat & corrūpit. ideo q consideravit gnā tionē & attribuit ipsam tēpori, ꝓpter hoc qd fit in tpe attribuit tpis ma xime sciētiæ: credidit ēm ipm esse causam sciētiæ & cām honorū gene rabiliū: & q cōsideravit ipm secundū hoc qd corruptio sit in eo: attri buit ipm maxime ignorātię: sicut narravit de pythagoricis. istī ēm attri buūt ei oblitionē & corruptionē. Et cū induxit has duas sentētias rectificavit sentētiam de pythagoricis: & dixit: & bene dixit, id est qm si trāsmutatio attribuatur tempori aliquo modo essentiali. dignius est & propinquius vt attribuatur ei corruptio ꝙ generatio vt prædixit.

D. induxit causam in hoc & dixit: trāsmutatio enim per se &c. id est & corruptionem attribui ipsi est dignius quā generationē attribui ei: quia sequitur transmutationem: & transmutatio per se aufert naturam entis: quoniam transmutatio alicuius extrahit illud ab illo cū quo est: & transmutatio non est causa esse & generationis nisi per accidens.

118 P Ois trāsmutatio naturaliter aufert substātiam transmutati in quacūq; specie fuerit trāsmutatio nisi in loco. 1dē. 8. phyc. com. 99.

esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Esse non est essentialiter aliquo ente nisi ex causa agẽte q̃ cidẽs & corruptæ per se. D.d. & qd̃ significat hoc &c. i. vt mihi vi-

Q. & generale q̃ est aut naturæ aut animæ: aut intellectꝰ. esse autẽ formæ generate ex trãsmutatione p̃cedẽte q̃ dicit gña tio est pacidens &c.

b Corruptione duplex. ab intrinseco & ab extrinseco.

c

A Oẽ qd̃ mouet necesse est i tpe moueri.

a in aliquo ente: nisi ex causa generãte & agẽte q̃ est: aut naturæ aut aĩæ: aut intellectus. esse aũt formæ rei generate ex transmutatione rei p̃cedẽte q̃ dicit generatio: est per accidẽs: q̃m illa transmutatio in rei veritate aufert formã transmutati q̃ est cõtraria formæ generabili essentialiter. Est igitur causa formæ generabilis p̃ & signũ eiꝰ qd̃ generatio non attribuitur tpi & attribuit ei corruptio. est qd̃ gñatio q̃a est in re ex causa extrinseca sensibili: ideo semp attribuit illi causæ: corruptio vero q̃a est de essentia rei absq̃ eo qd̃ habet causam extrinsecã sensibilẽ: ideo hoies attribuunt ipsam tẽpori. Et q̃a corruptũ est duobꝰ modis: b modo q̃ corrũpitur ex alio. s. extrinseco: & modo qui corrũpit ex se. s. q̃m causa corrumpẽs in eo est in se notificauit qd̃ illud cuius corruptio attribuit tẽpori est corruptũ qd̃ corrũpitur ex se ꝓpter latentiã suæ causæ. Et dixit: & hoc ꝓprie &c. & dixit hoc: q̃a ratio eius est propria quibusdã corruptibilibus: & in initio sermonis dixit expresse qd̃ corruptio attribuitur tẽpori simpliciter & ideo declarauit hic qd̃ illud qd̃ fuit acceptũ simpliciter est particulare: & ideo q̃ mortuus est gladio nõ dicitur corrũpi ex tẽpore: & qui mortuus est ex vita humana cõpleta: dicitur qd̃ eiꝰ corruptio est ex tẽpore: & quia tẽpus est: nõ est transmutatio: aut trãsmutatio est illud cui attribuitur per se corruptio: tẽpori vero attribuit: quia sequit trãsmutationem. & ideo declarauit hoc: & dixit: sed auctor illius &c. i. illud quod agit corruptionẽ rei non est tempus: sed tempus sequitur agẽtem corruptionem rei essentialiter: & est transmutatio quoniam necesse est vt transmutatio sit in tempore. Et cum declarauit ista de tempore recit rememorationem & summam de hoc quod declaratur: & dixit: iam igitur narrauimus &c. id est iam igitur narrauimus esse tempus id est dissoluimus quæstiones accidentes in eius esse: & declarauimus post substantiã eius quid est & quot habet modos, D.d. & instans quid sit &c. id est determinauimus has dictiones.

CAP. XIIII.

HIs autẽ a nobis sic determinatis manifestum est: quia omnem mutationẽ & omne quod mouetur necesse est moueri in tẽpore. Velociꝰ enim & tardius secundũ omnẽ est mutationẽ: in omnibus enim sic videtur. Dico autẽ velocius mutari prius transmutans in subiectũ secundum idem spacium & regulare motũ eius quod mouetur: vt in loci mutatione: si vtrãq; secundũ circulationẽ mouentur: aut vtrãq; secundũ rectũ. similiter autem est & in alijs. At vero prius in tẽpore est: prius enim & posterius dicimus secũdum ad ipsum nunc distantiam: ipsum autem nunc terminus præteriti & futuri est: quare: quoniam ipsa nunc in tempore sunt: & prius & posterius in tẽpore erunt. In quo enim est ipsum nunc & ipsꝰ nunc hypostasis: econtrario autem dicitur prius & posterius: & secundũ præteritum tempus & secundum futurũ. In præteritio quidẽ em̃ prius dicimus qd̃ longius est ab ipso nũc: posterius aũt qd̃ prope est. In futuro quidẽ prius quod propinquius est: posterius autẽ quod procul est: quare: quoniã prius in tẽpore est. Et ad omnem autem motum sequitur prius: manifestũ est quod omnis mutatio & omnis motus in tempore sunt.

Prius & posterius sunt in tempore.

Et cũ iã determinauimus hæc hoc modo: manifestũ est qd̃ oĩs transmutatio & oĩs motus est in tẽpore. Velocius enim & tardius inueniũtur in omni trãsmutatione: q̃m hoc manifestũ est in omni trãsmutatione: & intelligo cũ dico aliquid esse velocioris motus illud quod ꝑacquirit in trãsmutatiõe rẽ intentã in eadẽ dimẽsione & in æquali motu. Verbi gratia, in translatiõe vt duo mota moueantur in circũferẽtia circuli: aut moueã tur in linea recta: & similiter in alijs motibus. Et præacquirẽs est præcedẽs in tpe: q̃m non dicitur posterius nisi secundũ suã distantiã ab instanti: & instãs est terminus inter tps præteritũ: & tps futurũ: & ideo instãs est in tpe: prius enim & posterius etiã sunt in tpe. Illud em̃ in quo instans est in eo est distãtia ab instanti: & intẽtio eius quod est prius in tpe præterito est contraria intentioni eius quod est in tẽpore futuro In tẽpore enim præterito prius est illud qd̃ est remotius ab instãti: & posterius illud quod est propinquius ei. In tpe vero futuro prius est illud quod est propinquius ei: & posterius remotius. Et si prius est in tẽpore: & prius sequitur omnẽ motum: manifestũ est quod omnis transmutatio & omnis motus est in tempore.

Cũ declarauit quod tẽpus est numerus motus: & quod instãs est terminus inter tẽpus præteritũ & futurũ: vult declarare qd̃ oĩs trãsmutatio est in tpe: & qd̃ impossibile est vt aliqua trãsmutatio sit nõ in tpe. Verbi gratia, in instãti. Et dixit: & cũ iã determinauimus &c. id est & cũ iã determinauimus substantiã tẽporis hoc modo manifestũ est ex hoc qd̃ oĩs transmutatio & oĩs motus est in tẽpore: & qd̃ impossibile est vt motus fiat in instãti indiuisibili. Et videt ipm intendere q̃ motum: motũ trãslatiõis ꝓprie: & per trãsmutationẽ oĩs modos motũ: & hoc erit ad confirmandũ. Et si intendebat per motũ illud qd̃ intẽdebat per trãsmutationẽ: tunc vteretur nominibus synonymis qd̃ displicet expositoribus. Et cũ posuit qd̃ illud quod vult declarare in hoc loco est qd̃ oĩs trãsmutatio & oĩs motus est in tpe: incepit declarare hoc: & dixit: velociꝰ enim & tardius &c. id est manifestũ est em̃ per se. & oĩs transmutatio & omnis motus disponit in respectu alterius motus aut ꝑ velocitatẽ aut per tarditatẽ. Et cũ posuit hãc propositionẽ: incepit exponere nomẽ qd̃ significat velocitatẽ: & dixit: & intelligo &c. id est & qd̃ dicit esse velocius duorũ motorũ est illud qd̃ ꝑacquirit rẽ ad quã mouẽtur in dimẽsiõe æquali & vno modo motus: & hoc intẽdebat cũ dixit in motu æquali. i. in specie: q̃m nõ dicit ꝑ illud quod

129

B

Displicet expositoribus Arist. vrioibꝰ synonimis. Idẽ primo phy. c. primo. Illud quod

monetur in circulo nō dicit velocius moueri eo q̄ mouet in recto pro hoc vide caulam. 10. meta. c. 14. &. 7. phy. tex. c. 21. &. 24.

2 Ois termin⁹ est in re cui⁹ ē terminus. Idē supra. c. 42. & 107. Idē. 6. ph. c. 57. & 2. deaia. cō. 22.

3

4

Digressio

Dubium.

Illuminatio fit in instanti

C

ti. idem. 2. de anima. t. cō. 7.

D

Solutio.

qđ mouetur in circulo est velocius illo qđ mouetur in recto. D. iam duxit exēplum: & dixit. V. g. in translatione &c. i. & illud qđ aut pertransit circulū aut lineā rectam illud dicit velocius & cū posuit q̄ velocius est p̄acgrēs dixit: & p̄acgrēs est p̄cedēs hoc manifestū est p̄.

Et cū cōcluſit ex his duab⁹ ,ppōnib⁹: q̄ oē trāſmutatū: aut est prius aut posterius: posuit etiā q̄ oē prius & posterius est in tpe: & ad declarandum ad hoc exposuit hęc nomina prius & posterius: & dixit. dicimus enim posterius &c. id est & prius & posterius in motu diſſiminatur per tp̄s. posterius enim duorum motorū est remotius ab inſtāti: ex quo incepit motus: & prius eorū est ,ppinquī⁹: & cū posuit q̄ in diſſone priotis & posterioris accipit inſtās: incepit diffinite inſtās ad declarandū ex hoc q̄ prius & posterius sunt in tpe: & dixit. & inſtans est terminus &c. idest differētia cōis sicut p̄ctus qui est terminus cōis inter duas lineas. ergo manifestū est q̄ inſtās est in tpe ſcd'm q̄ finis est in fino & terminus in terminato: & hoc intēdebat cum dixit: & ideo inſtās est etiā in tpe. Et syll's cōponit sic. Inſtās est termin⁹ duorū tēporū. Et ois a termin⁹ est in re cui⁹ est terminus. Ergo inſtans est in re cuius est termin⁹. Et res cui⁹ est termin⁹ est tēp⁹. Ergo inſtās est in tpe. f. ſcd'm q̄ termin⁹ est in terminato. Et cū declarauit q̄ inſtās est i tpe: & iam declarauit q̄ posteri⁹ & remoti⁹ ab inſtāti: & pri⁹ est ,ppinquior dixit: prius em̄ & posterius &c. idest & cū sit declaratū q̄ posteri⁹ est illud qđ est remoti⁹ ab inſtāti: & prius est ,ppinquus: & inſtās est in tpe: sequit ex hoc q̄ prius & posteri⁹ sunt in tpe: q̄m illud in quo est inſtās est illud in quo est illud qđ significat hoc qđ dicim⁹. f. remotius ab inſtāti & ,ppinquius ei. Et ga iā declarauit q̄ inſtās est in tpe. ergo remotius etiā & ,ppinqui⁹ sunt in tpe sed iſta sunt partes temporū & inſtans est terminus istorū tēporū. Et cū descripſit q̄ pri⁹ est illud qđ est ,ppinquius inſtāti & posterius illud qđ est remotius: & hoc nō est verū nisi in priori & posteriori in futuro: incepit declarare duos modos prioris & posterioris in tpe futuro & p̄terito: & dixit: & intēto eius q̄ est prius in tpe &c. & sermo eius est manifestus: dicim⁹ em̄ q̄ Plato prior est Alexā. quia est remotius ab hoc inſtāti: & dicim⁹ q̄ Alex. est posterior: ga est ,ppinquior huic inſtāti: & econtrario est de tpe futuro dicimus em̄ q̄ aſcētio solis in crastino est prior suo esse in meridie: q̄m aſcensus ei⁹ est ,ppinqor huic inſtāti q̄m esse ei⁹ in meridie: & esse ei⁹ est remoti⁹ ga est remoti⁹ ab hoc inſtāti: ergo pri⁹ hoc ē cōtrariū priori illic & posteri⁹ posteriori. Et cū declarauit hoc induxit cōclusionē ex iſtis ,ppōnib⁹: & dixit cū prius est in tpe &c. i. & cū manifestū est ex hoc q̄ dicim⁹ in oi trāſmutatiōe inuenit pri⁹ & posteri⁹: & prius & posterius sunt in tēpore: ergo manifestū est q̄ ois trāſmutatio & ois motus sunt in tpe. Et q̄rit quo p̄t esse hoc: nos em̄ videmus trāſmutatiōes quasdam q̄ fiūt nō in tpe: vt illuminatio totius orizontis a sole: & totius domus a candela: & sicut factio formæ rei gnāte in actu: existimatur em̄ q̄ hoc est aliqđ indiuisibile. sumus em̄ inter duo aut cōcedere hāc demissionē esse vēm & dicere sensum peccare in iſtis rebus & nō cōprehendit tp̄s, ppter velocitatē earū: aut iſte sermo erit particularis scilicet q̄m nō est verus nisi de q̄busdā trāſmutationib⁹ in quibus inuenit velocius & tardius. Et ad hoc dicemus q̄ trāſmutatio dicit equiuoce de trāſmutatione quæ est per se & de trāſmutatione q̄ nō est p̄ se: sed est finis trāſmutationis. finis em̄ rei nō est de natura rei: & quia trāſmutationes a quæ sunt nō in tpe sunt fines trāſmutationis: & nō sunt transmutationes nisi equiuoce: ergo in oi trāſmutatione verā inuenit velocius & tardius. Et oē in quo inuenit velocius & tardius: inuenitur in eo prius & posterius: & omne in quo inuenit prius & posterius est in tpe: ergo ois trāſmutatio est in tpe: siue finis transmutationis fuerit de genere illius siue de alio genere: & hoc declarabit bene in sexto b.

Finis rei nō est de nā rei Idē. 6. phy. 32.

a Transmutationes su B bite nō sūt trāſmutationes: nisi equoce.

Idem. 6. F phyſi. 32.

b 6. phyſi. cōmen. 32.

Tp̄s & motus sūt sunt & ſcd'm potētiam & actū. 130.

DIgnū autem consideratione est: & quomodo igit se habet tempus ad animā: & propter qđ in omni videtur esse tempus: & in terra: & in mari & in cælo. Aut quia motus passio q̄dā est vel habit⁹ numerus existēs. Hæc aūt mouent oſa: in loco em̄ oſa sunt. Tempus aūt & motus simul sunt & secūdū potentiā & secūdū actum.

Et q̄rendū est quō disposito tp̄is est apud animā: & quare hoſca dicūt q̄ tēpus est in quolibet in terra: & in mari: & in cælo. Dicamus igitur q̄ tempus est accidēs motui: & forma eius cum sit numerus illius: & iſta omnia innata sunt moueri. oſa enim sunt in loco. Et tempus & motus in potentia cū eo quod est in potentia, & quod est in actu cum eo quod est in actu.

PRoſcrutatur hic de tempore de duobus. Quorum vnū est quomodo est disposito temporis in esse scilicet si habet esse extra animā: sicut est in anima: ita q̄ si anima nō esset: esset tēpus: aut si anima nō esset: non esset tempus nisi in potentia: quādmodū numerus: non est nisi anima sit: nisi in potētia. Et hoc intēdebat cum dixit: qūo est dispositio &c. Quæstio aūt secunda est. quaeri tēpus inuenitur in quolibet: siue quiescente siue moto. Nos enim comprehendimus tempus in terra: & in mari, & in cælo: sicut dixit: & tempus est accidens motui: vnde necesse est vt non inueniatur nisi in mobilibus: & hoc intendebat cum dixit: & quare homines dicunt. Et intendebat per terram quiescens: & per cælum motum: & quasi dicat: & quare homines dicunt quod tempus ita est in quiescente sicut in moto.

D. incepit soluere secūdā qōnē: & dixit. Dicam⁹ igit q̄ tp̄s est. i. & tp̄s existit in terra & mari & cælo: ga est accidēs motus & forma eius: cū sit numer⁹ illius. f. qūs numer⁹ est accidēs numerati: & cū tp̄s est numerus rerū mobiliū & numer⁹ inuenit in numerato: & iſta oſa. f. terra cælū & mare nāliter habēt moueri: necesse est vt tp̄s inueniatur in eis. a

G Documētū

Sed scīdū est q̄ nō eodē ordine inuenit in iſtis: qm̄ primo inuenit i cælo: & inuenit in aliis motis secūdo: ppter hoc q̄ inuenit in cælo: & inuenit etiā in quiescēte ppter hoc q̄ inuenit in moto. Deinde dicit: nata sunt moueri est esse eorū in loco. omne em̄ qđ est in loco: innatū reb⁹ motū in potentia: & est illud qđ est quiescens tp̄s inuenitur in eo in potentia: & quod est motū in actu tempus inuenitur in eo in actu.

Vtrū aūt cum nō sit anima, erit tunc tēpus, aut non dubitabit

H

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit vtiq; aliquis: impossibile eñ cū sit numerantē esse aliqđ impoſe est numerabile aliqđ esse: quare est manifestū ꝙ nō numerus est. Numerus eñ est: aut quo numeratur: aut numerabile. Si aūt nihil aliud aptum natum est ꝙ anima numerare vel animę intellectus, impossibile est tempus esse cū nō sit anima. Si aūt hoc quod ali quando cū sit cōtingit motum esse sine anima prius autem & posterius in motu sunt: tēpus autem hæc sunt secundum quod numerabilia sunt. I

Et quæritur etiā vtrum est possibile quod tēpus sit licet anima non sit: aut est impossibile. Dicamus igitur quod cum numerans nō fuerit: numerare nō erit. Ergo manifestū est quod numerus etiā nō erit. Numerus eñ est aut numeratum: aut illud per qđ numeratur: & cum nihil innatū sit numerare præter anima & de anima intellectus: impossibile est vt tempꝰ sit cum anima nō fuerit: nisi fuerit ex illo quod cum fuerit erit tempus. Verbi gratia, quoniam possibile est vt motꝰ sit ablq; eo quod sit anima: & quod prius & posterius sunt in motu: et quod tempus est hæc duo secundum quod sunt numerata.

131 Cū dissoluit secūdā quæstionē reuertus est ad primā. Et dixit: & quærendū est etiā vtrū sit possibile &c. i. & quærit de tēpore vtrū inueniat extra animā sicut est in anima: & sic erit: licet non cōprehendat ab anima: si posuerimus animam deficere: sicut erit si apprehendat ab anima: & ista est dispositio entium naturaliū: aut est impossibile vt sit in actu: nisi anima sit. Deinde incepit declarare hoc: & dixit. dicamus igitur quod cum numerans non fuerit, ergo numerare nō erit. i. & cum res numerās quæ est anima nō fuerit: tūc numerare quod est actio rei numerantis non erit. Deinde dicit manifestum est igitur quod numerus &c. i. & cum numerare quod est actio numeräns nō fuerit: manifestū est quod numerus nō erit. numerus eñ aut est numeratū aut actio numerātis in numerato. i. illud per quod numerat numerās. & hoc intēdebat: vt mihi videt: cū dixit: aut illud per quod numerat. i. aut illud per quod numerat numerās: & cū manifestū est ꝙ numerās non est numeratū: ergo est actio numerātis in numerato: & est manifestū quod cū numerās nō fuerit actio eius non erit. Deinde dicit & cū nihil innatū sit &c. i. & cūsit declaratū quod cū numerās nō fuerit nō erit numerus: & est impoſe aliqđ aliud numerare præter animā & de aia intellectus: manifestū est quod si anima nō fuerit: nō erit numerus: & cū numerus nō fuerit: nō erit tēpus. Et quia esse numeri a in anima nō est oīb⁹ modis esse in aīa: b qūi si ita esset: eēt ficta & falsum vt chimera & hyrcoceruus: sed esse eiꝰ extra mentē est in potētia, ppter subiectū, ppriū: & esse eius in aia est in actu. i. qñ anima egerit illā actionē in subiecto ꝓparato ad recipiendō illā actionē quæ dicit numerus. Dicit eñ nisi ex illo sit &c. i. & cū nō fuerit anima nō erit tēpus: nisi aliquis dicat ꝙ erit, & si aia non fuerit ex illo ꝙ cū, fuerit in actu tempus erit in

a Esse numeri in aīa nō est oīb⁹ modis: sed i aīa est i actu & extra aīmā in potē tia.

b Ex hoc sumit qđ oē ens i aīa cui nihil correspondet in re est figmentum.

in potētia: & hoc est ,ppter suū subiectū ,ppriū. i. motus aut motū. Et hoc intēdebat cū dicit. Verbi gratia, qñ poſe est vt motus sit ablq; eo ꝙ anima sit. i. motus erit: & si anima nō erit: & sc̄dm ꝙ prius & posterius sunt in eo numerata in potentia est tps in potētia: & sc̄dm ꝙ sunt numerata in actu est tempus in actu: tēpus igitur in actu nō erit nisi anima sit: in potētia vero erit licet anima nō sit. D. d. & ꝙ prius & posterius sunt in motu. i. & nō potest aliqs dicere ꝙ tempus est & si anima nō erit nisi quia motus est: & si anima nō fuerit: & similiter sunt in eo prius & posterius: & tempus: nihil aliud est quam prius & posteri⁹: in motu: sed sc̄dm ꝙ sunt numerata: & ideo indiget in hoc ꝙ sit in actu anima. i. sc̄dm ꝙ est prius & posterius numerata. Et quasi per hoc quod dixit: & tempus est hęc duo sc̄dm ꝙ sunt numerata: innuit quod tempus diminuitur ab eo ex esse perfecto extra animam hoc ꝙ numeratur ab anima tantum. sc̄dm igitur hunc modū dicitur tēpus habere eē extra animā simile perfecto & si non sit perfectum. Et ista perscrutatio de tēpore magis est philosophica quā naturalis: sed induxit ipsam in hoc loco: quia est causa in ipm a latere. i. qa est diminutum in se. M

a Latentia tpis est qa est ens diminutū in se. consule de motu. 3. phi. cōmen. 15.

Dubitabit aūt aliqs & qualis motus tps numerus sit, aut cuiuslibet: & nāqꝫ sit in tpe & augmentatur & alteratur in tpe & fert: secūdū igitur ꝙ motus est: sic est vniuscuiusqꝫ motus numerus: vnde n: otus simplr est numerus continui: sed nō cuiusdā. Sed est nunc motū esse vnū & aliud quorū vtriusqꝫ motus numerus erit. Alterū & alterū erit igit tps: & simul duo æqualia tpa vel erōt aut nō: oñe nāqꝫ tps vnū similiter & simul est: specie autē & quæ nō simul: si em sunt hi canes illi verō æqui vtriqꝫ aūt septem: idem numerus est. Sic aūt & motum simul terminatorū idem tēpus est: sed hic velox fortasse is: alius verō nō: & alius quidem loci mutatio est: hic autem alteratio. Tempus autem idem est. Siquidē & numerꝰ æqualis sit: & insimul cū alteratione & loci mutatione: & propter hoc motus quidē alteri & seorsum sunt: tempus autem est idem vbique. Quia numerus vnus & idem vbiqꝫ est qui est æqualium & simul.

Et quærendū est etiā de tpe hoc: scilicet cuius motus est numerus. Dicamus igitur ꝙ si fuerit numerus cuiuslibet motꝰ: et omne quod generat semp est in tpe: & similiter quod augmēt & quod alteratur & quod transfertur. Secundū igitur ꝙ tps est numerus motus: secūdū hoc est numerus vniuscuiusqꝫ motuū: & ideo est numerus motus continui simpliciter, id est numerus cuiuslibet motus cōtinui: nō numerus alicuiꝰ motꝰ: Tēpus ergo est numerꝰ vtriusqꝫ motus: ergo est hic aliud tps. erunt igitur duo tempora in simul æqualia. Dicamus igitur ꝙ non est ita: quoniam est idem tempus æqualiter & insimul: in

Universidad de Deusto
Biblioteca

forma verò non est insimul: quoniam si haberemus numerū canum & numerum equorum: & numer⁹ vtriusq; esset septenarius: tunc numerus esset idem. Et similiter tempus duorum motuum coexistentium est idem: sed forte alter erit velox: & alter tardus; & forte alter erit motus translationis: & alter erit motus alterationis: tempus verò eorum est idem: cum numerus motus alterationis: & numerus motus translationis sunt æquales & insimul: & tamen motus sunt diuersi. Tempus verò est in omni loco idem: quia numerus rerum æqualium quę sunt insimul est idem in omni loco.

132 Et cū declarauit de substātijs tpis q̄ est numerus motus scd'm prius & posterius quæris hic qs mot⁹ est iste. s. cui⁹ numer⁹ est tēpus. s. vtrū est numerus cuiuslibet mot⁹ aut alicui⁹: & si est numer⁹ cuiuslibet motus: vtrū attribuat eis eodē modo, aut principaliter & secūdario. Et dixit, & quærēdū est &c. i. & ista qd accidit sicut dixim⁹: qm si posuerim⁹ q̄ est numer⁹ alicuius mot⁹, sequit vt nō numeret alios motus. & si posuerimus q̄ est numerus cuiuslibet mot⁹: sequit vt tempus multiplicet p multiplicationē motuū. Et cum narrauit q̄ in ista qōne est difficultas: dixit: dicam⁹ igit in hoc q̄ est numer⁹ &c. i. q̄ est numerus cuiuslibet mot⁹: quia oīs motus est in tpe: & est in tpe: qa tps numerat ipsum: & siue mot⁹ fuerit gñatio: aut corruptio: aut augmētatio: aut alteratio: aut trālatio tps numerat ipsum: qa est in tpe. Sed debes scire q̄ tēpus licet sit numer⁹ cuiuslibet motus: tū nō eodē mō: sed scd'm prius & posterius: qm est numer⁹ aliorū motuū p̄ter trālationem: qa est numer⁹ trālatiōis: qm si trālatio nō eēt nō eēt: tps. si alteratio nō eēt: nec̄ augmētatio: nec̄ gñatio: nec̄ corruptio. & si eēt trālatio tantū esset tps: & si de modis trālatiōis nō esset trālatio circularis nō esset tps: & de circulari velocioris circulatiōis. s. diurni mot⁹. tps igit & si nō est numer⁹ cuiuslibet motus: tū attribuit eis principal'r & secundario. Et cū narrauit q̄ tēpus est numer⁹ cuiuslibet motus hoc mō, d. scd'm igit q̄ tps &c. i. scd'm igit q̄ tps sequit motū & accidit ei est numer⁹ cuiuslibet mot⁹: & qa tequit motū simpl'r q̄uncq; sit: necesse est vt sit numer⁹ motus cōtinui simpl'r nō numer⁹ alicui⁹ mot⁹: sed cuiuslibet mot⁹ cōtinui. quia est cōtinuū: scd'm hoc igit exponendus est iste locus. Et in q̄busdā scripturis inuenit: scd'm hoc igit q̄ tps est motus scd'm hoc erit numerus vni⁹ motuū. est igit, ppter hoc numer⁹ motus cōtinui simpl'r nō numerus alicui⁹ motus. Et intēdebat secundā hæc verba: qm scd'm qd tps accidit motui & motus est prior naturaliter: necesse est vt sit numer⁹ vnius motus primo & essentialiter & est motus qui accipit in diffinitione tpis. D. d. est igit, ppter hoc numer⁹ mot⁹, id est, corporis cælestis. D. d. nō numer⁹ alicui⁹ mot⁹, i. cuiuslibet motus: & scd'm hāc expositionē intēdebat q̄ scd'm hoc q̄ in diffinitione tpis accipit mot⁹ sequit vnū motū: & est numer⁹ illi⁹ primo: et essentialiter: & scd'm q̄ mēsurat oēs mot⁹ est numerus cuiuslibet motus. D. d. sed est pone &c. i. sed si posuerim⁹ ipsum esse numerū cuiuslibet mot⁹ cū fuerit numer⁹ alicui⁹ mot⁹ demārati: & in illa hora mouet aliud

N Documētū Tps licet sit numerus mot⁹ cuiuslibet: nō tū eodem mō: sed secūdū prius & posteri⁹ cōstat supra cō. 130. Prima expositio.

aliud motu æquali eiusdē tps erit numerus vtriusq; illorū motuū: & sic multiplicabit⁹ p multiplicationē eorū: & sic essent duo tēpora insimul: qd est impossibile. Deinde incepit dissoluere hāc quæstionē. & d. dicamus igitur q̄ nō est ita &c. i. & hoc nō sequitur: qm possibile est vt idē tēpus sit æqualiter duorum motuum insimul diuersorū abs; q̄ tempus multiplicetur per multiplicationē motuū: & nō sequitur necessario vt duo motus habeant duo tempora necessario: tempus eūm scd'm q̄ est numerus motuū nō multiplicabitur per multiplicationē motuū: & numerus nō multiplicabitur per multiplicationē numeratorū. V. g. quinarius per quem numerantur quinq; canes & quinq; equi & alia genera: qm est idem: nō ergo sequitur vt tēpus multiplicetur per multiplicationem motuū. Sed si posuerimus q̄ dispositio temporis cū oī motu sit talis. scilicet sicut dispositio numeri cum numerato: sequitur vt tēpus nō sit ens naturale nec̄ mobile sed imaginabile. res eūm quæ sunt in mente nō accipitur motus in diffinitione earum: & si posuerimus etiā qd tempus accipitur in diffinitione cuiuslibet motus: sequitur vt multiplicetur per multiplicationem motuū: sicut est dispositio in albedine & alijs accidētibus quæ multiplicant p multiplicationē subiectī. Si autem posuerimus q̄ dispositio eius cū motu vno est dispositio sequentis: in cuius diffinitione accipitur illud ad qd sequitur & cum alijs motibus: sicut dispositio numeri cū numerato dissoluetur quæstio. & iam declarauimus prius a q̄ nos percipimus tempus quādo percipimus motū per quem sentimus nos esse in transmutatione cōtinua & est motus circularis. Tēpus b igitur sequitur hunc motū & iste motus accipitur in diffinitione eius: & ipsum mensurat illum nō scd'm q̄ numerus mēsurat numeratū: sed scd'm q̄ mēsurat aliquid qd est forma in reliquis vero motus mēsurat scd'm q̄ numerus mensurat numeratū. s. qd numeratū nō accipit in diffinitione numeri: per hoc igit dissoluit q̄stio Themistij & aliorū. Et hoc manifestū est ex sermone eius. & per hoc pōt demōstrare ex hoc q̄ tēpus est cōtinuū cōtinuitate motus ex hoc q̄ tps est reciprocū reciprocatione mot⁹. D. d. sed forte alter erit velox &c. i. sed forte erit alter velox: & alter tardus: & nō habebunt tempus æq̄le licet sit idē. D. d. & forte alter erit &c. & innuit q̄ nō solūmodo mēsurat mot⁹ q̄ sunt insimul eiusdē speciei: sed etiā q̄ sunt spērū diuersorū. D. d. tēpus vero eorū &c. i. & dispositio in tēpore duorū motuū diuersorū in specie: in hoc q̄ tps eorū est idē & æquale si mot⁹ fuerint æquales: aut diuersum. scd'm magis & min⁹: si mot⁹ fuerint diuersi scd'm magis & minus est: sicut dispō in motibus qui sunt vni⁹ gñeris.

Quoniā autē loci mutatio & huiusmodi circularis. Numeratur autem vnūquodq; vno quodā proximo: vnitates vnitate: eq vero æquo. sic & tēpus tpe quodā finito, Mensuratur aūt sicut diximus tēpus motu: & motus tempore. Hoc autē est qa sub terminato motu temporis mensuratur motus quantitatis & tēporis. Si igitur prima mensura oīm proximorū circulatio est regularis mēsura maxime: qa numerus huiusmodi notissimus est. Alteratio qdē igit: nec̄ augmentatio: nec̄ gñatio non

Quæstio.

Solutio.

a Cō. 98.

O

b Tēp⁹ sequitur motū

P

tum circulare rem diurnū & iste motus sumitur in diffinitione tēp⁹ & ipsum mensurat nō secūdū q̄ numerus mensurat numerā

Q

tū. sed secūdum quod aliquid mēsurat quod est forma in re. Sed oppositum videtur sentire infra cō. 133.

R

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt regulares: loci autem mutatio est. Vnde & videtur tempus esse sphere motus: quia hoc mensurantur & alij motus: & tempus hoc motu. Propter hoc autem quod & consuetum est dici accidit. Dicunt enim circulum esse humanas res: & aliorum motuum habentium naturalem & generationem & corruptionem. Hoc autem est quia hec omnia tempore iudicantur & accipiunt finem & principium: sicut si secundum quandam circulationem sit. Etenim tempus ipsum esse videtur circulus quidam: hoc autem iterum videtur ob hoc q huiusmodi in loco mutationis mensura est: & mensuratur: ipsum subiectum ab huiusmodi. Quare dicere rerum esse qui fiunt circulum dicere est tempus esse quendam circulum. Hoc autem est: quia mensuratur circulatione. Extra enim metrum nihil aliud videtur esse quod mensuratur: sed aut multa metra totum.

Et hic quia est translatio ex qua est motus circularis & vnaquecq rerum numeratur per aliquid sui generis: qm vnitates numerantur per vnitatem: & equi per equum. Similiter tempus necesse est vt mensuretur per aliquod tempus terminatum. Sed tempus: sicut diximus: mensuratur per motum: & motus per tempus: qm tempus motus terminati mensurat quantitatem motus & quantitatem temporis. Et cum per primam mensuram mensurentur omnia que sunt vnius generis: dignius motuum vt sit mensurans est motus circularis equalis: qm numerus istius motus est notior numerorum: & motus alteratiuus non est equatis: neq motus augmentiue q motus generationis. Translatio vero aliqua est equalis: & ideo existimatur q tempus est motus sphere: quoniam per istum motum mensurantur isti ceteri motus tempus. Et ideo mos est dicere q dispositiones hoim currunt secundum circulum: vt cum homines dicunt rotam infortunii: & similiter alia que habet motum naturale & generationem & corruptionem. Et hoc dicit: quia omnia experimentant p tempus: & in eo desinunt & incipiunt quasi essent currentia per aliquam rotam. Ipsum enim tempus existimatur esse circulus: & hoc existimatur etiam: qa mensurat motum quod est tale. Dicere igitur qd res que sunt in generatione currunt super circulum est dicere q tempus est circulus: & intentio eius est: quoniam tempus mensurat motum circularem: & qm mensura nihil aliud est qua mensurans mensuratum: preter hoc quod totum est plures mensure vna.

134 Cum declarauit qd tempus numerat quelibet motum: incepit declarare tempus primum esse ex hoc q motus est primus. Et dixit: qa autem hec est translatio

translatio &c. i. & quia hec est translatio in qua inuenitur translatio circularis q est prior ceteris motibus: & tempus sequitur istam etiam: & vnaquecq rerum numeratur per aliquod sue speciei. V.g. qm vnitates in numero numerantur per vnitatem: & equi numerantur per vnum equum: necesse est vt tempus etiam numeretur per aliquod tempus notum & terminatum naturaliter. Et t.d. in precedenti q hic est motus translationis & circularis: qm cum fuerit positum qd tempus est numerus cuiuslibet motus: & fuerit positum q hic est prior motus ceteris motibus: sequitur vt tempus istius mot? sit prius ceteris tpibus & numeras illa.

Et cum declarauit q necesse est vt sit hoc primum tempus: incepit declarare per quid potest hoc tempus determinari: &. d. sed temp? sicut diximus mensuratur per motum & c. i. sed tps qd est primum mensuras debet esse terminatum per motum: cum iam diximus q tempus mensuratur p motum, licet sit mensuratio a accidentalis: & q motus mensuratur per tempus primo: & essentialiter: qm per tempus motus terminati potest mensurari quantitas motus & quantitas temporis. s. per tempus istius primi mensuratur quantitas toti? tpis: & quantitas motuum. Et cum declarauit q istud tempus terminatur per motum: incepit declarare per que motum. &. d. & cum prima mensura & c. i. & cum manifestum est q prima b mensura & indiuisibilis in aliquo genere est illud per quod mensurantur omnia que sunt in illo genere: dignius motuum vt suum tempus sit primum tempus est motus circularis equalis: & hoc est ita: quia iste motus est prior motuum: vt post declarabimus: & est primus naturaliter & velocior. ergo primum tempus est istius motus: quoniam prima mensura talis est. s. q non diuiditur in illo genere. Deinde induxit rationem super hoc. &. d. quoniam numerus istius motus & c. i. prima mensura debet esse notior: & syllogismus componi sic, Numerus motus circularis est notior. Et notius in oi numerato est prima mensura. Ergo numer? mot? circularis est primus numer? numerorum oim motuum. Deinde declarauit q mot? alteratiu? & mot? ghationis & corruptionis sunt valde remoti ab hoc q tps sit numerus eorum: qm tempus est equale. vnde sequitur vt sequatur motu equalem non variabile in velocitate & tarditate: & dixit: & mot? alterationis &c. Et syllogismus componitur sic. Numerus ceterorum motuum est numerus motuum non equalium. Et tempus est numerus equalis mot?. Ergo tempus non est numerus aliorum motuum: & cum non est numerus aliorum eorum dignius est vt primus numerus eius inueniatur exemplo istorum motuum. D. d. translatio vero aliqua est equalis idest motus aut translationis possibile est vt sit equalis: & ideo existimatur q primum tempus est numerus motus totius scilicet diurni. s. quia iste motus est mot? translationis: & qa per illum mensuratur ceteri motus & cetera tempora: & hoc manifestum est de istis motibus: ideo oes conueniunt q tempus mensuretur per illum. Et aliquis potest quærere: quoniam nos videmus qd prima mensura in rebus mensuratis est duob? modis: aut mensura que dicitur vniuoce cum mensuratis in illo genere: aut principaliter & secundario. totum igitur tps cum primo tpe mensurate cuiusmodi est istorum duorum modorum. Dicamus igitur q si tem? secretur oim motum: tunc primum temp? cum alijs tpibus diceretur principaliter. s. qm mensurat: quemadmodum motum que sequitur dicitur cum alijs motibus principaliter. si autem tempus

S Vnaquecq rerum numeratur p aliqd sue speciei. Idem supra. co. 119 &. 10. meta. tex. co. 4.

T a Mensuratio temporis V p motum est accidentalis econtra vero est essentialis. Idem supra com. 102. 112. 113.

b Prima mensura eorum que sunt i aliquo genere indiuisibilis in illo genere. Idem. 10. meta. tex. c. 3. & t. co. 4. & 6. phy. c. 64. &. 2. ce. tex. co. 28.

Dubium.

Solutio.

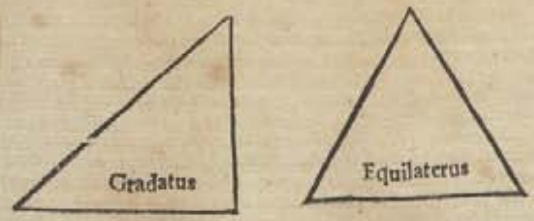
tẽpus totũ sequif motũ corporis rotundi: tũc primũ tẽpus erit dictũ esse alio tpe qd' mẽsurat vniuoce: sicut est dispositio in vnitate cũ numeris: quod nõ est ita de primo numerãte cũ aliis numerãtib⁹. secõdõ hoc tgtur est intelligendus iste locus. Et cũ dedit demonstrationẽ sup hoc induxit res famosas secundũ suũ morẽ: &c. d. & ideo mos est dicere &c. id est & hoc qd' hoĩes dicũt qd' rota infortunij transiuit super aliquẽ: quia percipiũt quod causa infortunij est motus circularis: aut sequens motũ circularem: quod est tempus. D. d. & similiter alia &c. i. quoniã omnia attribuuntur circalo & tẽpori. D. d. & hoc dicitur &c. i. & illa q̃ generantur & corrũpuntur dicuntur revolui & reciprocari: quia oĩa transmutata numerant̃ per tẽpus & in eodẽ desinũt & incipiũt: & quia tẽpus existimatur esse circulus: ideo illa q̃ numerant̃ per tempus existimantur currere super circulũ, scilicet quasi esset circulus. D. d. & existimatur hoc &c. i. & existimat⁹ qd' tẽpus est circulus: qm̃ mẽsurat motum qui est circularis: & quia mensuratur etiam per motum circularẽ.

3 Et cũ declarauit hoc fecit summã de illo: &. d. dicere igit̃ &c. i. cũ igitur vulgus. d. qd' res quæ sunt in generatione currunt super rotam: dicunt hoc quia transmutantur per tempus: & tẽpus apud eos est circulus. Deinde d. & intentio eius est &c. i. & tẽpus apud eos est circulus: quia tẽpus mẽsurat motũ circularẽ. & mensuratur per motũ circularẽ & mẽsura in quolibet nõ est extra genus mensurati: sed totũ mẽsuratũ est plures mensuræ. V. g. quoniã vnũ nõ est aliud a numero: sed numer⁹ plures vnitates: & cum mensurans & mensuratum sunt vnius generis: & mensurans tempus est circulare. ergo tempus est circulare: & hoc existimatur &c. & quasi aliquis quæreret: quare existimatur quod cum tempus mensurauerit motum circularem & fuerit mensuratum etiam per motum circularem quod erit circularis: &. d. quia existimatur qd' mensurans & mensuratum debent esse vnius generis.

X Dicitur autem recte & quod numerus quidem est idem & ouium & canum si æqualis vterq; sit Decem autem nõ idem neq; decẽ eadem sunt: sicut neq; trianguli idem qui est æquilaterus & gradatus: & tamẽ figura eadẽ est: quia vtraq; trianguli sunt. Idem enim dicitur a quo non differt differentia: sed non a quo differt: vt triangulus a triangulo differentia differt. Alteri quidẽ em̃ triãguli sunt: a figura autem non sed in ipsius diuisiõe & vna. Figura enim alia quidem huiusmodi est circulus. Alia vero huiusmodi triangulus. Huius, alia quidẽ huiusmodi æquilaterum: alia vero huiusmodi & gradatum. Figura quidem igitur eadem: & hæc. triangulus enim est triangulus aut non idem est. Et numerus iam similiter. Non enim differt a numero differentia numerus horum. Decem autem nõ idem est. In quibus enim dicitur differunt hæc quidem enim canes: alia vero equi. Et de tempore quidem ipso: & de circa ipsum proprietatibus hac intentione dictum est.

Idẽ em̃ dicitur a q̃ non differt differentia.

Et

Et bñ dicit etiã ep numerus hoĩm & numerus canũ est idẽ: cũ vterq; numer⁹ fuerit alĩ æqualis. Et dicit ep denari⁹ numer⁹ nõ est idẽ neq; decẽ res sunt eædẽ: quẽadmodũ triãgulus æqualiũ, & diuersorũ laterũ nõ sũt idẽ: licet sit eadẽ figura: qa ambo sunt triãguli. Dicit em̃ aliquid esse idẽ qm̃ nõ differt in differẽtia & dicitur esse diuersum qñ differẽtia ei⁹ fuerit diuersa. V. g. triãgul⁹: qm̃ triãguli diuersi differũt in differẽtia eius: in figura vero nõ differũt: sed collocãtur in eadẽ diuisiõe. Qm̃ figura illa quæ est talis, est circulus: & illa quæ est talis, est triãgulus, & triãgulus ille qui est talis, est æqualiũ laterũ, & ille qui est talis, est diuersorũ laterũ. Et triãgulus est eadẽ figura, & nõ est eadẽ intẽtio in numero. Et numerus etiã est idẽ, & nõ diuersatur in rebus numeralibus in differẽtia numeri. Decẽ vero nõ sunt idẽ. Diuersantur enim in rebus de quibus dicũtur: qm̃ possunt esse numerus canũ, & numerus equorũ. Iã igitur cõpleuim⁹ sermonẽ de tẽpore, & de rebus pticularibus in hac cõsideratione.

43 Cõplet capitulũ in quo dicit ep tẽpus nõ multiplicat per multiplicationẽ motuũ, & dat cãm in hoc. Et. d. & bñ dicit &c. i. & bñ fuit dictũ in sermõe pdicto ep numer⁹ nõ multiplicat per multiplicationẽ numeratorũ, & ep numerus istarũ ouium decẽ & numerus istorũ canũ de cẽ est idẽ cũ nõ differãt scdm numerũ cõ sint æqualis scdm numerũ. D. d. & dicit ep denari⁹ est numer⁹ & c. i. denarius aũt collocat⁹ sub denario numerali nõ est idẽ, iste em̃ denari⁹ ẽ denari⁹ talis. s. decẽ alicui⁹ figuris nõ decẽ simpliciter, & ideo post dixit, neq; decẽ res sunt eadẽ. i. & si acceptissem⁹ vniuersali⁹ genus entis. V. g. decẽ res. Et cũ narrauit differẽtiã inter numerũ simpliciter, & numerum nõ simpliciter in hoc ep numerus simpliciter nõ multiplicatur & est idẽ, & nõ simpliciter multiplicabitur. d. exẽplũ de illo qui est nõ simpliciter. Et dixit quẽadmodũ triãguli æqualiũ laterũ & c. id est, & decẽ quæ sunt nõ simpliciter. V. g. decẽ animalia nõ sunt eadẽ in specie: quoniã hæc decem animalia quædã sunt decẽ equi, & quædã decẽ canes, quẽadmodũ triãgulus nõ est idẽ: quoniã alius est æqualiũ laterum, & alius diuersorum laterum:

X Y Numerus simpliciter nõ multiplicat sed numerus non simpliciter multiplicatur.

laterū: licet cōueniant in hoc ꝙ sunt eadem ſ in figura: quia ambo sunt triāgulus. Et cū narrauit hoc de vno in ſpecie & deuno in genere addit cauſam in hoc, &c. d. dicitur em̄ aliquid esse idē &c. id est, & triāguli & ſimilia nō sunt eadē in ſpecie: quia diuerſantur ſecūdū differētias, & res quæ sunt eædē in ſpecie nō diuerſantur ſecūdū differētias. & diuerſa ſecūdū ſpeciē sunt diuerſa ſecūdū differētias. D. d. V. g. triāgulus &c. id est, quoniā triāgulus diuiditur in differētias in quibus triāguli diuerſantur ſecūdū ꝙ sunt triāguli. D. d. in figura autē &c. id est, quoniā nō diuerſantur in hoc ꝙ sunt figura triāgularis: ſed ſecūdū hāc magis quæ est talis &c. id est, figura enim quæ est ex tribus lineis æqualibus dicitur hiſopleuros, & cū nō fuerint æquales dicitur diuerſorū laterū, & triāgulus est eadē figura ſecūdū genus, & nō est eadē ſecūdū ſpeciē.

3 Res ꝙ sunt eædē in ſpecie non diuerſantur ſecūdū differētias.

Et cū poſuerit ꝙ illa quæ diuerſantur ſecūdum ſpeciē sunt illa quæ differūt ſecūdū differētias: incepit declarare qd̄ numerus nō diuerſat ex numeratis eſſentialiter: cū nō sint tāquā differētiæ ipſius, &. d. & numerus est etiā idē &c. id est, & numerus est idē ſecūdū ſpeciē, & nō diuerſatur per res numeratas: ſicut numerus diuerſatur ex ſuis differētijs ſcilicet par & impar & aliſs differentijs. Et ſyllogiſmus cōponitur ſic. Numerus nō diuerſatur in ſpecie per differētias ſubſtātiales ex numeratis. Et omne qd̄ diuerſatur in ſpecie: diuerſatur per differētias ſubſtātiales. Ergo numerus nō diuerſatur ex numeratis. Sed tēpus est numerus. Ergo tēpus nō multiplicatur in ſpecie per multiplicationē numerati, & hoc intēdebat per hūc ſermonē. D. d. denarius vero non est ipſe &c. id est, decem vero ſimpliciter. V. g. decē animalia non sunt idē in ſpecie: quoniā diuerſantur per differētias ſubſtātiales ex rebus quæ sunt ſub eis. V. g. quoniā animalitas est eadē: ſed diuerſatur per latrabile & rationabile: quoniā iſte sunt differētiæ ſubſtātiales aut tanq̄ differētiæ. D. d. iā igit̄ cōpleuimus &c. id est, iā igitur declarauimus per hæc quid ſit tempus in ſua natura, & declarauimus illa quæ cōſideranda sunt apud conſideratiōnē de tempore.

3

Liber. Quintus phyſicorū Ariſto. Stragyritæ.

Summa Quinti libri phyſi. ſecūdū Auerro.

A textu primo vſq; ad. 21. loquitur de partibus ſubiectiuis motus. A. 21. vſq; ad. 46. docet quō mot⁹ ſit vn⁹ ſpecie: vel gñe: aut nūero. A. 46. vſq; in finē pandit quo nam pacto motus ad motum opponatur: & motus ad quietem.

A Diſtinguit motum per ſe à motus per accidens. Cap. I.

Ranſmutatur autē trāſmutans omne. Aliud quidē ſecūdū accidens: vt cū dicimus muſicū ambulare: quoniā cui accidit muſicū esse hoc ambulat. Hoc autē in aliquid huius mutari, & ſimpliciter dicitur mutari: vt quæcūq; dicūtur ſecundū partes. Sanatur enim corpus quia oculus: aut torax. Hæc aūt partes totius corporis sunt.

Est autē etiā aliquid quod neq; ſecūdū accidēs mouetur: ne ꝙ

ꝙ in eo ꝙ aliquid ipſius: ſed in eo ꝙ ipſum mouetur primū: & hoc est ſecūdū ſeipſum mobile. Secūdū autē aliū motū & aliū alterū est vt alterabile, & alteratiōis ſanabile, & calefactibile alterū. Omne ergo ꝙ trāſmutatur: trāſmutatur aliud ꝙ accidēs. V. g. muſicū cutrere: quia accidit ei qui est muſicus vt currat. Et aliud quia pars ei trāſmutatur dicetur, ſimpliciter ipſum trāſmutari. V. g. illud ꝙ dicit ſecūdū diſpoſitionē ſuarū partiū: dicimus em̄ ſortē ſanari: quia oculus ei⁹ ſanatur: aut pectus eius, & hæc duo sunt duæ partes totius corporis. Et quædā mouent nō per accidēs: neq; quia aliud exiſtēs in eo mouetur: ſed quia ipſum in ſe primo mouetur, & hoc est motū ꝙ ſe. Et etiā est per aliū motū cæterorū modorū motus vt alterati, & de alteratione etiā alterati ad ſanitatē est aliud ab alterato ad calefactionem.

1 C Infra text. cō. 7.

QVIA intēdit numerare ſpecies motuū eſſentialium: incepit primo diuidere mota eſſentialia à nō eſſentialibus. Et dixit ꝙ trāſmutatū vniuerſaliter, est trib⁹ modis aut ꝙ accidēs vt cū dicit ꝙ muſicus currit: nō em̄ currit ſecūdū ꝙ muſic⁹: ſed ſec'm ꝙ est animal ambulās cui accidit vt ſit muſicus, & hic cursus attribuit ei per accidēs. Secūdus vero modus est illud qd̄ dicit trāſmutatū ſimpliciter: quia trāſmutat ſec'm partē vt cū dicit: ſortes est ſanus licet nō ſit ſanus niſi ſec'm oculū, & infirmus: quia est infirm⁹ oculo, & hoc intēdebat cū. d. & aliud quia pars ei⁹ &c. id est, & quoddā dicit trāſmutari ſimpliciter: tū nō trāſmutatur ex eo niſi vna pars tantū. Et iſte modus reducit ad illū qui est per accidēs, & est quaſi medius inter illud qd̄ est per accidēs & illud qd̄ est per ſe: pars em̄ potest moueri per ſe quādo diſtinguit̄ a toto: qd̄ est impoſsibile i muſica: aut in albedine. Primo em̄ modo attribuitur motus gratia eius qd̄ non est innatū moueri ſcilicet qualitatū: vt cū dicimus ꝙ muſicus currit, & medicus ſcribit. Secūdo vero attribuitur motus gratia eius qd̄ innatū est moueri. Et iſti tres modi inueniūtur in eis quæ mouētur in loco & in alteratione manifeſte, & illud qd̄ mouet ꝙ accidēs: aut gratia partis aut quia mouetur per ſe, ſed Ariſto. nom indiget in hoc loco dividere motū per ſe in hoc quinto: ſed in ſeptimo & in octauo faciet hoc, & cōtentus est ex his tribus modis ſcilicet motū ſecundum accidens, & motū ſecundum partē, & motū per ſe ad declarandū ꝙ ſermo eius non est niſi de moto per ſe: qm̄ nulla ars cōſideratſ de moto per accidēs. D. d. & est motū per alium motū, id est, & etiā mouetur per ſe motu alio a motu tranſlationis: vt illud qd̄ mouetur ſecundū alterationē, & quia alteratio dicitur quaſi æquiuoce. d. & de alteratiōe etiā &c. id est, & illud ꝙ ſignificat hoc nom̄ alteratio ꝙ est trāſmutatio ad ſanitatē: est aliud ab illo ꝙ ſignificat hoc nom̄ alteratio ꝙ est trāſmutatio ad caliditatē. Est autē in mouēte ſimiliter: aliud quidē em̄ ſecūdum accidēs mouet; aliud vero ſecūdū partē: in eo ꝙ hui⁹ aliqua: aliud vero

Documentū primum. Pars potest moueri per ſe qñ diſtinguitur a toto ꝙ est impoſsibile in accidētib⁹. Idem. 4. phyſi. 32. & 8. ph. 27. & prio de aia 37. idē hic cō. 17. nulla ars conſideratde moto per accidens. idem D infra cō. 6. vide cauſā. 6. ms. i. c. 6

2 5 per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per seipsum primū: vt medicus qdē sanat: manus autē pcutit.

Et ita est de motore: quoniā alius mouet per accidēs, & alius mouet quia pars ei⁹ mouet, & alius mouet per se primo. V.g. medicum sanare & manum percutere.

Cū declarauit ꝙ mot⁹ diuidit in illos tres modos declarat etiā ꝙ in motore inueniunt illi tres modi. s. motor p se. V.g. medicū sanare alia ab infirmitate. Et motor p accidēs. V.g. musicus sanat se: qm̄ accidit musico vt sit medicus: aut medicus sanās se, medicus em̄ nō sanat p se nisi aliud: cū res artificiales nō agāt in semet ipas p accidēs, econtrario em̄ est qđ dictū est in diffinitione naturæ. Aliud aūt dicit mouere: quia pars eius mouet, & vt cū dixim⁹ sor. mouet hoc pōdus: licet nō moueat, nisi manū tātū. D. d. & manu percutere, hoc est exā plū de illo qđ mouet secundū partē scilicet fortē pcutere: licet nō percutiat nisi manu aut dicere manum percutere: licet non percutiat nisi pars eius.

Res artificiales non agunt in se

Qm̄ aūt est aliqs mouēs primū: est autē & aliqd ꝙ mouet: adhuc in quo tps, & præter hæc ex quo, & in qd. Ois em̄ motus a quodā in qddā. Alterū em̄ est ꝙ primū mouet, & in ꝙ mouetur, & ex quo: vt lignū & calidū, & frigidū. Horū aūt aliud quidē mobile est: aliud vero in ꝙ: aliud ex quo. Motus autem manifestū ꝙ in ligno: nō in specie autē est: neq; enim mouet neq; mouetur species: aut locus: aut quātū hoc.

B nisi peraccidens. Idem 2. phy. in c. 1. 2. 3. &. 3. de aīa. c. 18.

F G Ois motus est a quodā in quædā.

H Species neq; mouetur neq; mouet,

Et qa est hic aliqs motor primo, & aliqd motū primo, & cū hoc aliquid in quo est mot⁹ scilicet tps, & præter ista aliqd ex quo est, & aliqd ad qđ est. Ois em̄ motus est, ex aliquo, & ad aliquid. Illud ꝙ primo mouet est aliud ab illo ad ꝙ mouet & ab illo ex quo mouet. V.g. qm̄ lignū est aliud a calido, & frigido, & primū istorū est motū, & secūdū est illud ad quod est motus, & tertiū est illud ex quo est motus. Manifestum est igitur ex hoc ꝙ motus in ligno non est forma, forma enim non mouetur neq; mouet, neq; locus: neq; talis quātitas.

Cū dixit illud ꝙ est p se ab illo ꝙ est p accidēs in motore & motō: icepit numerare cōsequētia mot⁹ ad declarādū ꝙ eorū de quib⁹ attribuit mot⁹ p se, & vt ex hoc veniat ad numerādū tps mot⁹. Et dixit, & qa est hoc &c. i. & qa in oī motu inueniunt quinq; .s. motor per se & motū p se. Et hoc inēdebat cū dixit: primo, primū em̄ est qnqe

I Primō qm̄ ꝙ est synonymū ei qđ est per se, & quādoq; dicitur magis proprie. T. c. 1. & infra. 6. phy. li. te. com.

synonymū ei qđ est p se, & qnqe dicit magis ꝓprie, & est id qđ mouet nō ꝓpter aliū motorē. Et sīc primū motū dicit his duob⁹ modis. s. de illo ꝙ est p se. & de illo ꝙ mouet p se: nō qa in eo est alia pars q̄ est primū motū in ipso: sed hoc inēdebat per motū primū illud ꝙ est p se simpliciter. Tertiū ẏo est illud sicut dixit in quo est motus. s. tēpus. Et quartū illud ex quo est mot⁹. Et quintū illud ad ꝙ est mot⁹. Et hoc est ita qm̄ ois mot⁹ ē a motore, & i motu, & i tpe, & ab aliq. & i aliqd. oēm ẏo motū ēe a motore ē positū hic & declarabit i principio septimi.

Et sīc oēm motū ēe ītge declarabil ēt ꝓfecte i vj. licet modicū ide declara

declaratū sit in capō de ipe. Quoniā aūt ois mot⁹ naturalis rect⁹ est ex aliquo & in aliqd: manifestū p se in motu alterationis: & augmēti: & trāslationis recte: licet existimet qđ ipse pscrutabit de hoc in alio loco: & vt qđ ipe ponit hic ista secundū qđ sunt famosa: & post pscrutabit pfecte de eis. D. d. motū em̄ primo est aliqd &c. i. & illud qđ mouet p se manifestū est ipm esse aliud ab illo ad qđ mouet: & ista alietas est ei prio & essentialiter: p accidens vero nō est remotū: vt illud qđ mouet: & illud ad qđ est mot⁹ sunt idē: & sīc est de illo ex quo est motus. s. qa etiā est aliud a moto. D. d. V. g. qm̄ lignū &c. i. qm̄ lignū est illud qđ mouet in alterationē. & illud ad qđ est alterario est calidū & frigidū: & lignū est aliud a calido aut frigido. D. d. & primū istorū est motū &c. i. illud ex istis qđ magis disponit p motū est res mota: & sequit ipsum illud ad qđ est motus: cū illud sit finis motus. & sequit ista illud ex quo est motus: cū ab hoc separatur res mota & transferē ab eo. Primū igit istorū & dignius in motu est res mota, scilicet subiectū motus. Deinde illud ad qđ est motus. Deinde illud ex quo est motus. Iste igit ordo est istarū causarū ex quib⁹ cōstituit motus: mot⁹ em̄ cōstituit a in substātia eius ex istis trib⁹ causis. s. de causis existētib⁹ in eo nō extrinsecis: & ideo nō numerauit motorē aut tps: qa ipse b est de accidentibus eius: & motor de causis extrinsecis. Et cū posuit ista dixit: manifestū est igitur quod mot⁹ est in ligno &c. id est & cū motū est aliud ab eo ad qđ est motus & est forma: manifestū est a quod motus est in moto: non in illo ad qđ est motus: & est forma. Et hoc manifestū est per se. V. g. qm̄ calefactio est in corpore calefacto: non in calore qui est finis calefactionis. & sīc translatio est in translato: non in superiori aut inferiori quæ sunt fines trāslati: & quātitas q̄ est finis augmentati: nō est in ea augmentū: & ideo illud ad qđ est motus: est aliud a moto p se. D. d. forma em̄ nō mouet neq; mouet: & intēdit formā substātialem q̄ est finis motus generationis: & qualitates q̄ sunt fines motus alterationis. D. d. neq; talis quātitas: & intēdit quātitatē ad quā puenit motus augmēti & diminutionis. D. d. formæ em̄ nō mouēt b neq; mouentur. i. qm̄ motor & motū est cōpositū ex materia & forma: & declaratum est in tertio c quod motus est in moto: non in motore.

50. & supra 4. phy. te. c. 129.

a Mot⁹ cō stituit i substātia ei⁹ ex istis tribus causis. s. subiecto termino ad quem termio a q̄ loquēdo de causis istis secis.

L b Tps est de accidentibus motus idē. 4. phy. com. 98. & quæ ibi.

M a Manifestū est quod mot⁹ est in moto nō in illo ad qđ est mot⁹ &

N est forma. Idē infra cō. 5. Idē. 3. phy. cō. 3. & ibi.

b Formæ nō mouent neq; mouentur qm̄ motor & motū

4 O est cōpositū ex materia & forma.

c 3. phys. 18, 19. 22. &. 23.

P

Sed est mouēs quod mouetur in quod mouetur. Magis autem in quod, quā ex quo mouetur, denominat mutatio: vnde corruptio in non esse mutatio est: quāuis ex esse mutatur quod corrumpitur: & generatio in esse quāuis ex non esse.

Sed hic est motor: & motum: & ad quod est motus: Transmutatio enim magis d nominat ab illo ad quod motus nō ab illo ex quo est motus & ideo corruptio est transmutatio ad nō ens: & si corruptū transmutatur ex aliquo ente: & generatio est transmutatio ad ens: & si transmutaret a non ente: & iam numerauimus motum quid sit superius.

Id est sed si hic sunt motor & motū: & ex q̄: & ad qđ: & mot⁹ est in ²hiq istorū ptertq̄ in re mota: hoc nomē mot⁹ est acceptū ab illo ad qđ ⁴st mot⁹: nō ab illo ex q̄ est mot⁹: & ideo motus ex ente in nō ens dicit corruptio:

Species aũt & locus & passiões in q̃ mouẽtur: q̃ mouẽtur immobilia sunt.

corruptio: qm̃ nõ ens est corruptũ & nõ denoiatur a noie eius ex quo est, scilicet ab ente. & hoc intẽdebat cũ dixit. & ideo corruptũ &c. Sed est & motus qui dicitur generatio dicit. qa est trãsmutatio ad illud qđ est ens & generatum: licet trãsmutaretur de non ente, incipiat ex eo.

Quid quidẽ igit motus sit dictũ est prius. Species aũt & locus & passiões in q̃ mouent q̃ mouent immobilia sunt: vt scitia & calor. Et hic dubitabit aliqs si passiões motus sunt sicut albedo q̃ passio est: erit em̃ in motũ mutatio. Sed fortasse nõ est albedo motus sed albatio. Est autẽ & in illis & qđ est secundũ accidẽs: & qđ est secũdũ partẽ: & secũdũ aliud: & qđ primo est: & nõ secũdũ aliud: vt qđ sit albũ i id qđ itelligit numerare secũdũ accidẽs. Colori em̃ accidit intelligi. In colore aũt qa pars albi coloris est: & in europã: qa pars europę athenę sunt. In albũ aũt colorẽ p se. Quõ qdẽ igit per se mouet: & quõ secũdũ accidẽs: & quõ secundũ aliud: & quõ ipm̃ primũ in mouẽte: & in eo quod mouet manifestũ est: & qđ motꝰ nõ est, in specie: sed in eo quod mouet: & mobili secũdũ actũ sit.

Q Nõ est albedo motus: sed albatio. d Trãsmutatio magis denoiat ab illo i qđ est ẽqi ab illo ex quo est. vide cãm. 2. de aĩa. t. cõ. 49.

Et iã narrauimus motũ qđ sit superius: & formæ: & passiones: & qualitates: & locus ad quẽ mouent res motæ nõ mouẽtur. V.g. scitia & calor. Sed hic est q̃stio: in passiõibus forte sit motꝰ: & albedo est passio: & sic trãsmutatio ad illã est trãsmutatio ad motũ. Et ad hoc dicendũ est quod dignius est albificatio sit motus nõ albedo. Et in illis etiã est illud qđ est per accidens & illud quod est secundũ partẽ: & illud qđ est primo: nõ per aliud. V.g. qm̃ transmutatio albificati ad intellectũ est transmutatio per accidens: intelligere enim est accidens coloris: & transmutatio eius ad colorem. quia albũ est pars coloris: & similiter transfertur ad europam quando transfertur ad athenas: quia athenæ sunt pars europæ: trãsmutatio vero eius ad colorẽ album est per se. Declaratum est igitur quomodo est motus per se: & quomodo per accidẽs: & quõ per aliud: & quõ erit esse primo in motore & in moto: & est declaratũ qđ motus non est in forma: sed in moto: & est motum in actu.

5 Et qa iã narrauimus prius motũ qđ sit: & diffiniuimus eũ: qa est perfectio mori secũdum qđ est motũ: manifestũ est qđ forma & est illud ad qđ est motus in gñatiõe est immobilis: & sic passiões q̃ sunt id ad qđ est motus in alteratiõe. & similiter locus: & est illud ad qđ est motꝰ in translatiõe: motus enim nõ est perfectio alicuius istorũ. Deinde dedit exẽplũ de qualitate: & dixit. V.g. scientia & calor. i. quoniam istæ passiones non mouentur per motum alterationis cum sint fines eius.

R Qui fingit

D. d. sed hæc est q̃stio &c. i. & qa passiões diuidunt. s. secũdũ magis & min?: & ppter trãsmutationẽ sequentẽ illas existimatur qđ albedo est motus. & sic motus ad illã erit motus ad motũ. & qa manifestũ est qđ albedo est forma quiescẽs immobilis: & q̃ fingit ipsam moueri: non est loquendũ cũ eo in hac scitia. Deinde dixit. sed digniꝰ est vt albificatio sit motꝰ nõ albedo. i. sed apparet p̃ se qđ albificatio est motꝰ nõ albedo ad quã est motus albificationis. Et qa accidit ei ad quod est motus vt in eo inueniat illud qđ est p̃ se: & illud qđ est per accidẽs. & illud qđ est secũdum partẽ. Narrauit hoc ne aliquis deciperet &. d. & in illis &c. i. & in illo ad quod est motus: inueniunt etiã illi tres modi quos numerauimꝰ in motore & moto. Verbi gratia. in illo ad qđ est trãsmutatio p̃ accidẽs & trãsmutatio albi ad hoc qđ sit intellectũ scilicet ad hoc qđ intelligat ab hoie: qm̃ hic est albi per accidens cũ illud quod albificat nõ habet regulã vt transmutetur ad hoc vt sit intellectũ nisi per accidẽs: & hoc intẽdebat cũ dixit. intelligi em̃ &c. i. qm̃ intelligi est accidẽs qđ accidit ei qđ transmutatur ad colorem & est album.

Et exemplũ eius qđ dicitur transmutari gratia partis: est vt cũ dicimus hoc albũ demonstratũ transmutari ad colorari: qm̃ nõ dicitur colorari: nisi quia transmutat ad partẽ coloris. s. ad aliquã speciẽ eius: & hoc intendebat cũ dixit. transmutatio eius ad colorẽ &c. i. & cũ dicimus albũ colorari dicimus hoc quia transmutat ad partem coloris. & est albedo. D. dedit exẽplũ de motu translatiõis. & dixit. & trãsfert ad europã: qa transfertur ad athenas. i. & dicimus aliquid transferri ad aliquẽ locũ: qa transfert ad partẽ illius rei cui attribuit trãslatio. V.g. vt cũ dicimus qđ sor. transfertur ad hispaniã: licet nõ transferatur nisi ad cordubam. D. d. trãsmutatio vero eius ad colorem album est per se. i. & cum dicimus de aliquo alterato in colore transmutari de nigro ad albũ est per se: & etiam cũ dicimus ipsum transferri ab hispania ad cordubam est per se. Et cũ declarauit ista perfecit sermonem innuendo summam de his quæ declarauit vt est mos in sermonibus demõstratiuis: & dixit: declaratum est igitur ex hoc sermone quomodo attribuitur motus ei ad quod est secundũ ipsum motum: & secundum accidẽs & secundũ partem & similiter est declaratum quomodo moueri attribuitur motori per se: & per accidens: & secundũ partem: & quomodo mouere attribuitur etiã motori per se & per accidens & secundũ partem. Etiã declaratũ est cũ hoc qđ motus non est per se in eo ad qđ est motus. s. forma. Et intelligit hic per formã: formam substantialẽ & qualitatẽ & quãtitatẽ & vbi: & vtitur ea in hoc loco large sicut fecit primo: & q̃q; vtitur ea ꝓprie: vt cũ dixit: forma em̃ nõ mouet nec locus &c. & qm̃ in hoc loco vtitur forma pro passiõibꝰ & substãtijs: & q̃q; vtit ea magis proprie: vt cũ dicit. formę. & passiões & locus &c. & quod etiam primum &c. & intendit hic per primum: primũ & essentiale secundum quod declaratum est in posterioribus analeticis.

Mos est innuere summam in his q̃ declarata sunt in sermonibꝰ demonstratiuis.

Forma q̃q; vtitur large & q̃q; proprie.

Secundũ qdẽ igit accidẽs mutatio dimittat. In oĩbus enim est, & semper: & omni. Quod vero nõ secũdũ accidẽs est: non est in oĩbus sed in cõtrarijs & medijs: & in contradictione: huius aũt fides ex inductiõe est. Ex medio autẽ mutari vtit enim ipo sicut qđ est cõtrariũ ad vtrũq;. Est em̃ quodãmodo mediũ vltimi.

S Mediũ quodãmodo est extrema.

formas moueri non est amplius loquẽdum cũ hac scitia. Idem. 4. phy. 17. vide cãm istiꝰ supra cõ. 3. ad finẽ comen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vltima.vnde & hoc ad illa:& illa ad hoc quodammodo dicũ tur cõtraria:vt vox media grauis ad vltimam:subtilis ad extre mam:& fuscum album ad nigrum & nigrum ad album.

Trãsmutatio vero p accidẽs omittẽda est qa est in quolibet & est semper necessario. Quod aũt nõ est per accidẽs:nõ est in quolibet:sed in cõtrarijs:& iter illa:& in cõtradictorijs: & hoc credit ex inductione. Transmutatio enim est ex medio:qm̃ ita se habet ad vtrãq; extremitatem sicut cõtrariũ. Mediũ em̃ quo dammodo est duo extrema:& ideo dicũtur cũ cõparat ad illa & cũ illa cõparant ad illud:sicut dicunt cõtraria. V.g.qm̃ nea ma qd dicitur medium in respectu iota dicitur acutum: & in respectu ita dicitur graue:& color pallidus in respectu nigri di citur albus:& in respectu alibi dicitur niger.

6 Cum declarauit p ois motus cõstituit per quinq;.s.motorẽ: & mo tũ:& illud ex quo est:& illud ad qd̃ est:& illud in quo est:etiã declara uit p vnũquodq; istorũ quatuor attribuitur motus:aut per se: aut per accidẽs,s.motor:& motũ & illud ad qd̃:& illud ex quo:incepit declara re p non est cõsiderandũ de illo qd̃ est p accidẽs cum hoc non sit de arte demonstratiua. Et dixit:transmutatio vero per accidẽs &c.illud aut̃ qd̃ attribuit istis rebus p accidẽs dimittendum est:quia nõ ha bet subiectum determinatum. D.d.& est semper necessario.i. trãsmuta tio quæ est per accidẽs inuenit infinita in eadẽ re qm̃ idẽ corpus potest dici ipsum nõ euadere a trãsmutatione per accidẽs.V.g. q albefiat. D. humefiat.D.transferatur.D.calefiat.Et qd̃ est infinitũ & non habet na turã terminatã non cõtinetur a scientia:neq; est pars artis demõstratiue.

Et intendit hic per accidens illud qd̃ est cõe ei qd̃ est per accidens & ei qd̃ est secm̃ partẽ. Et cũ declarauit q in illo qd̃ est per accidẽs non considerat aliqua ars: & dedit eãm in hoc:& dixit.qd̃ autem non est per accidẽs &c.i.& trãsmutatio cuius natura subiecti est essentialiter terminata nõ est nisi in contrarijs:aut in illis quæ sunt inter contraria:aut in contradictorijs. Et intendit hic per contradictorijs. Et intendit hic per cõtradictoria illa quæ opponuntur secm̃ affirmationẽ & negationem.& per contraria:quæ dicuntur propriæ vt dictum est in lib. Cathegoricorum. D.d.& hoc creditur ex inductione.i. & hoc certificatur.s.quod omnis motus est de contrario in cõtrarium: aut de cõtrario in medium:aut de medio in contrarium:aut de non esse in esse: aut de esse in non esse ex inductione. Deinde dixit. transmutatio em̃ erit ex medio &c.i.& causa in hoc quod transmutatio est ex medio & ad medium est,quoniam medium est contrarium vtrisq; extremo secundum quod extrema sunt contraria. Et cum narrauit quod causa in transmutatione ex medio:& ad medium est quod mediũ cõtrariũ vtrisq; extremo: dedit etiam causam in hoc:& dixit:mediũ enim est quodammodo &c.i.& causa in hoc est quoniam in medio sunt duo extrema in media dispositione:secm̃ vero quod in eo inueniuntur duo extrema in media dispositione:secm̃ hoc vtrũq; extremũ est cõtrariũ simplicibus duobus.

T Motus cõstituit p quinq; qd̃ quõ sit. Vide supra cõ.3.

V Quod est infinitũ & nõ habet naturã terminatã non continetur a scientia: neq; est pars scie de mõstratiue. idẽ.6.me.t.c.6.

X Ois motus est de cõtrario in cõtrarium.

duobus. Verbi gratia, color pallidus est medius inter albũ & nigrũ: quæ sunt duo extrema:& in eo est albedo & nigredo.s.quodammodo potentie secundum igitur quod habet in se de albedine in potentia est contrarium nigredini quæ est in actu:& secundum illud qd̃ habet in se de nigredine modo medio inter actum & potentiam est contrarium albedini in actu quod est secũdum extremum. Cum igitur propositio dicens q transmutatio est de contrarijs in contraria fuerit intellecta: tũc quod hoc nomen contrarium dicitur de illo de quo intelligitur magis & minus.s.illud quod est in potentia:tunc non indigetur dicta expositione:& veritificabitur quod omnis transmutatio est de contrario in contrarium. Deinde dicit:medium enim est quodammodo duo extrema:& intendit esse medium inter actum & potentiam sicut diximꝰ.

y In medio sunt duo extrema i media dispõne qd̃ quõ sit i telligẽdum. vide cõ.26 4.de ce. Idẽ infra hic 19.52. Idẽ 10.meta.23 & 12.meta. 6.

A Mutatio ex subiecto in subiectum: ex subiecto

B in nõ subiectũ:ex non subiecto in subiectũ & ex nõ subiecto in non subiectum.

C Gñatio alia simplr alia secm̃ quid.

QVoniam aũt ois mutatio est a quodã in quiddã: manifestat & vtiq; nomẽ post aliud em̃ aliqd:& aliud quidẽ priꝰ:aliud aũt mõstrat posterius:& mutabit mutãs quadrifarie. Aut em̃ ex subiecto in subiectũ. aut ex subiecto in non subiectũ:aut ex nõ subiecto in subiectũ aut ex nõ subiecto in nõ subiectũ. Dico aũt subiectum ex affirmatione monstratũ:quia necesse est ex his quæ dicta sunt tres esse mutationes.s.ex subiecto in subiectũ:& ex subiecto in nõ subiectũ:& ex nõ subiecto in subiectũ. Quæ em̃ est ex nõ subiecto in nõ subiectũ nõ est mutatio:propter hoc q nõ est secũdum cõtrapositionem. Neq; em̃ cõtradictio:neq; cõtraria est. Ex nõ subiecto qdẽ igit mutatio i subiectũ secm̃ cõtradictionẽ gñatio est:Alia qdẽ simplr simplex:Alia verò q̃dã cuiusdã: vt ex nõ albo in albũ gñatio quidẽ huius est. Quæ verò ex nõ esse simpliciter in substantiam est:generatio simpliciter est: secundũ quã fieri & non fieri simpliciter dicimus. Quæ verò ex subiecto in non subiectum corruptio est. Simpliciter quidem quæ ex substantia in non esse est. Quædam autem est quæ est in oppositam negationem:sicut dictum in generatione est.

QVia omnis transmutatio est de aliquo in aliqd:et hoc significat suum nomen:significat enim in idiomate græco: quod est aliquid quod sit per aliud: & sic significat aliquid fuisse:& aliquid fore.

Diuidit mutationem per se in suas species:quarum vna est motus.

CAPVT II.

TOm̃e qd̃ trãsmutat̃,trãsmutat̃ quatuor modis: aut de subiecto in subiectum:aut de subiecto in nõ subiectũ:aut de non subiecto in subiectũ: aut a nõ subiecto in non subiectum. Et intelligo per subiectum illud

illud quod significatur per affirmationem: ergo necesse est ex hoc quod diximus ꝙ modi trāsmutationis sunt tres: quoniā transmutatio de nō subiecto in non subiectum, non est transmutatio: quia non sunt opposita: quoniam non sunt contraria neq; contradictoria. Transmutatio igitur de non subiecto in subiectum secundum contradictionem est generatio: & transmutatio simpliciter erit simpliciter: & quod est transmutatio aliqua est in aliquo. Verbi gratia, quoniam trāsmutatio de nō albo in album est generatio albi. Transmutatio verō de nihilo simpliciter ad aliquam essentiam est generatio simpliciter: & hoc dicimus simpliciter aliquid generari. Transmutatio verō de subiecto in non subiectum: aut est corruptio simpliciter: cū fuerit transmutatio de aliqua essentia in nihilum: aut erit corruptio aliqua: cum fuerit transmutatio in negationem contradictionem: sicut dictum est de generatione.

7 a Diuisio est via certior.

CVM declarauit consequentiam motorum quorum vnum est ꝙ omne motum mouetur de aliquo in aliquid: & intendit numerare species motuum: incipit perscrutari de hoc diuidēdo illud ex quo possibile est transmutatum transmutari: & ad quod: & ex quo est impossibile: quō istis numeratis determinabuntur species motuum: & quia numerauit ista ex inductione cum dixit: quoniam erit de cōtrario aut de contradictorio. vult tunc numerare illa secundū diuisionem a quia est via certior. Et dixit: & quia omne transmutatum &c. id est de aliquo terminato in aliquid terminatum non de quolibet. Et licet hoc sit manifestū per se dedit testimoniū ex hoc ꝙ hoc nomen trāsmutatio significat apud eos: & est bene manifestū per se ꝙ eis transmutatio est de aliquo in aliquid: quoniam dum res fuerit in eadē dispōne: tunc illic nō erit transmutatio. cum igitur transmutat erit hoc quū trāsferē in aliquam dispōnem ab aliqua dispōne. Et quia iste dispositiones sc̄m ꝙ res diuiduntur in affirmationē & negationē. s. in esse & non esse sunt quatuor modis dixit. & omne qđ transmutatur &c. id est & cū posuerimus ꝙ eis trāsmutatio est de aliquo in aliquid: & hoc nomē aliquid dicit simpl'r de esse & nō esse: aut de negatione & affirmatione: necesse est vt omnis trāsmutatio sit de subiecto in subiectum, id est, de affirmatione in affirmationem: & esse in non esse oppositū. Aut de subiecto in non subiectum. d. de affirmatione in negationem: & de aliquo esse ad priuationē illius esse. Aut de nō subiecto in subiectū id est de aliqua negatione in aliquam affirmationem: & de aliqua priuatione in aliquod esse. Aut de non subiecto in non subiectum. Vnde necesse est vt modi transmutationū sint tres & non sint quartum. tres vero sunt: transmutatio de esse in esse oppositum: & de esse in non esse: & de non esse in esse. Et intelligo per non esse: non esse in actu: b quod est esse in potentia: & vniuersaliter non esse quod est proprium primæ materiæ, non negationem simpliciter: negatio enim simpliciter significat non esse simpliciter: & c non esse simpliciter: non recipit transmutationē

B Quādo res fuerit in eadē dispōne: tūc illic nō erit trāsmutatio.

b Nō ēt in actu, quod F est esse i potētia est prio priū primæ materiæ.

Idē primo phy. cō. 70 & 12. meta. 11. et 14. cō. Idem. 3. celi c Non esse

tationem: & hoc est intelligendum ex hoc quod dixit. & intelligo per subiectum &c. dixit ne aliquis intelligat aliquē modorū priuationū sex modorū numeratorū in lib. prædicamentorū. Tertius vero est de esse in nō esse: quod autem euanuit est illud quod est de non esse in non esse: non esse enim impossibile est trāsmutari: & nō esse aliquid nō opponitur ad non esse aliquid: & dictum est qđ illud ex quo est transmutatio: & ad quod est transmutatio sunt opposita. Et debes scire ꝙ trāsmutatio quæ est de subiecto in subiectum scilicet de contrario in contrarium potest collocari in trāsmutatione quæ est de non subiecto in subiectum: & de subiecto in non subiectū. transmutatio enim alia est in substātia: alia in accidente. in substantia vero quia substantia non contraria est substantiæ: & transmutatio est de oppositio in oppositum. nō dicimus ꝙ ista transmutatio est de subiecto in subiectum: & si sit ita: aut ergo dicit esse de non subiecto in subiectum: & de negatione in affirmationem: aut econtrario: cū oppositio in hac trāsmutatione est in priuatione & habitu quæ est in substātia: nō in cōtrarietate: sicut est dispositio in trāsmutationē quæ est in accīte. trāsmutatio vero quæ est in accidēte: qa est in cōtrarietate: & dicimus cōtraria sunt existētia: dicit esse de subiecto in subiectū: & qa ista a quæ opponunt sc̄m cōtrarietatē possunt opponi secūdū priuationē & habitū sc̄m affirmationē et negationē: possibile est ēt dicere in eis ꝙ opponunt sc̄m cōtrarietatē illa trāsmutari de subiecto in nō subiectū. Verbi gra, de albo in nō albū. sicut dicimus hoc de subiecta in nō subiectā. s. sicut dicim⁹ aliqd trāsmutari de hole in nō holem: & sic dicim⁹ etiā ꝙ trāsmutat de non subiecto in subiectū in accidēte. Verbi gratia, de non albo in album. sicut dicimus substantiam transmutari de non homine in hominē. Et quia transmutatio vbi cum accipitur de non subiecto in subiectū dicit generatio: & cum accipit de subiecto in non subiectū diuiditur corruptio: & subiectū & non subiectū quædā dicunt simpliciter: & sunt illa quæ sunt in subiecta: cū subiecta sit per se, & qdā nō dicunt simpl'r: & sunt illa ꝙ sunt in accidēte ut⁹. qm̄ hoc nomē ens aut nō esse dicit de subiecta simpliciter: & de accidēte nō simpliciter: ideo transmutatio quæ est in subiecta de nō subiecto simpliciter & de non ente simpl'r ad ens simpl'r dicit gnātio simpl'r, & trāsmutatio de ente simpl'r in nō ens simpliciter: dicit corruptio simpl'r: & transmutatio quæ est de aliquo ente scilicet existēte in alio non simpl'r qđ est accidēs in nō aliquod ens dicit gnātio aliqua nō simpl'r: & sic trāsmutatio ꝙ est de aliquo ente in nō aliquod ens dicit aliqua corruptio: & cū hoc sit declaratū cum dixit: & transmutatio de nō subiecto in subiectum est gnātio: & inēdit qđ transmutatio vbi siue suum esse fuerit in accidēte siue in subiecta cū transmutatio simpl'r &c. i. & trāsmutatio simpl'r dicit gnātio. D. d. & non subiecto in subiectum: & est illa ꝙ est in substātia dicitur generatio simpl'r: quia est in ente simpliciter: non in aliquo ente, & quæ est de nō ente aliquo in aliquod ens: & est accidens dicitur generatio aliqua nō generatio simpliciter: quia est in aliquo ente: non in ente simpliciter. Deinde. d. transmutatio vero de nihilo &c. i. transmutatio de non ente simpliciter, i. de non substātia aliqua in ens simpliciter. s. in aliquā substantiā

a Illa ꝙ opponunt secūdū cōtrarietatē pñt opponi secūdū priuationē & habitū. ꝑ hoc vide. 10. metha. tex. cō. 15.

G Transmutatio in subiecta est simpl'r in accidentib⁹ vō est non simpliciter. Idē primo phy. 02. & prio de gnā. tex. cō. 11. & 20 Idē. 8. phy. tex. cō. 40.

simpl'r non recipit trāsmutationē. Idem prio phy. cō. 71. 74. 75. 77. Idē hic cō. sequē.

ſi tantum eſt generatio ſimpliciter: & tranſmutatio ſimpliciter. Deinde dixit: tranſmutatio vero de ſubiecto in non ſubiectum &c. i. & tranſmutatio vero de ente in non ens eſt duobus modis etiam. quoniam ſi tranſmutatio fuerit in eſſentia indiuidui demonſtrati. ſ. indiuidui ſubſtantiæ: donec fiat illud nō indiuiduum dicitur corruptio ſimpliciter: cum autem fuerit in aliquo accidente donec fiat non illud accidens dicitur aliqua corruptio non corruptio ſimpliciter. Intelligendum eſt igitur in hoc loco per negationem: priuationem quæ non eſt propria alicui ſubiecto: & per affirmationem eſſe.

H Subiectum motus eſt in actu.

Si igit̄ qđ nō eſt dicit̄ multipl̄r: qa neq; quod eſt ſecundum cōpoſitionē & diuiſionē cōtingit moueri: neq; quod eſt ſecundū potentiā: quod ei quod eſt ſimpliciter ſecūdū actū oppoſitum eſt. Hoc quidē em̄ non albū: aut non bonum: th̄ contingit moueri ſecundum accidens erit enim homo non albus. Quod aūt ſimpliciter non hoc aliquid eſt: nullo modo mouetur: impoſsibile em̄ qđ nō eſt moueri. Si aūt hoc: & generationē motū eſſe impoſsibile erit: fit em̄ qđ nō eſt. Si em̄ & qđ ex nō ens maxime ſecm accidens ſit: ſed tamen verū eſt dicere quod eſt quod nō eſt de eo quod fit ſimpliciter. Similiter aūt & quieſcere: hæc igitur accidūt inconuenientia. Et ſi omne quod mouet in loco eſt: quod autem non eſt: nō eſt in loco: eſſet em̄ alicubi: neq; iam corruptio motus eſt: contrariū quidem enim motui aut quies. Corruptio autem generationi: contrariū eſt.

I

L

Et dicamus nunc ꝙ non ens cum dicitur pluribꝰ modis ſic lud quod dicit̄ ex eo ſcm̄ cōpoſitionē & diuiſionē impoſsibile eſt vt ſit motū: neq; illud qđ dicit̄ ſcm̄ potentiā. & eſt illud qđ eſt oppoſitū ei quod eſt ſimpl̄r in actu. Q̄m̄ nō album: aut non bonū: pōt eſſe alio mō motū per accidēs: qm̄ poſsibile eſt vt nō album ſit homo. Illud autē quod eſt ſimpliciter nō ens: & nō eſt demonſtratum: impoſsibile eſt vt moueatur: qm̄ nō ens impoſsibile eſt vt moueatur: & cum ita ſit impoſsibile eſt vt generatio ſit motus: qm̄ non ens eſt illud quod generatur. Quoniā ſi illud qđ eſt per accidēs, pprie nō ens eſt illud quod generatur. Tamen verum dicitur ꝙ nō ens eſt in generatione ſimpliciter & ſimiliter eſt de quiete. & tale inopinabile ſequit ex hoc: quod omne motum eſt in loco: qm̄ quod nō eſt: nō eſt in loco: qm̄ ſi fuerit in loco eſt in aliquo vbi: neq; corruptio ſit motus: corruptioni enim eſt contrariū: aut motus: aut quies. Corruptio eſt contraria generationi: & quieti.

8 Cū declarauit ꝙ gña trāſmutationū ſunt tria. ſ. de ſubiecto in ſubiectū: & de nō ſubiecto in ſubiectū: & de ſubiecto in nō ſubiectū: & eſt illud

lud quod gñatio & corruptio: qm̄ gñatio & corruptio numerat̄ in vna ſpecie ſpecierū trāſmutationis: ſicut aliqs motus numeratur de ſuperiori in inferius: & de inferiori in ſuperius: in vna ſpecie: & eſt trāſlatio recta: & ſicut trāſmutatio de albedine in nigredinē & ecōuerſo numerat̄ in vna ſpē alterationis: incepit declarare ꝙ trāſmutatio q̄ eſt de ſubiecto in nō ſubiectū: aut ecōuerſo nō eſt mot⁹. ſcilicet ꝙ hoc nomē trāſmutatio nō dicit̄ de illa: & de illa quæ eſt de ſubiecto in ſubiectū vniuoce: ne ꝙ quaſi vniuoce. ſicut eſt in eis quæ cōtinent̄ ſub eadē diffinitione principaliter & ſecūdario. Et incepit & dixit: & dicamus nūc ꝙ non ens &c. i. & quia non ens dicit̄ tribus modis. Quorū vnus eſt ſcm̄ cōpōnē. i. affirmationē: & negationē. V. g. chymera nō eſt natura. Secūdus vero eſt. vt cū dicimus in indiuiduo ſubſtātiæ demōſtrato: eſſe non ens & eſt ens in potētia: qđ eſt oppoſitū ei qđ eſt in actu ens: & per ſe.

Vide primo cæli. t. commen. 5.

M Nō ens dicitur tribꝰ modis. Idē 12. meta. cōmen. 11.

Tertius eſt. vt cū dicimus in indiuiduo accidētis ipſum eſſe non ens. V. g. nō albū & nō coloratū: & hoc eſt nō ens nō ſimpl̄r ſed nō ens aliquid. Quod igit̄ ex iſtis dicit̄ ſcm̄ cōpoſitionē & diuiſionē. ſ. ꝙ falſitas in eo eſt ſcm̄ cōpoſitionē aut diuiſionē. ſ. affirmationē & negationē. manifeſtū eſt ꝙ impoſsibile eſt in eo vt ſit trāſmutatū: qđ aūt eſt nō ens aliqđ. V. g. nō ens albū poſſibile eſt moueri ꝙ accidēs. V. g. qm̄ homo nō albus ſit albus: qm̄ nō ſit albus per ſe: niſi ex nigro 2 nō ex nō albo: niſi ꝙ accidēs: nō albū em̄ nō trāſmutatur ſcm̄ qđ eſt nō albū: qđ aūt trāſmutatur de nō ente ſimpliciter in aliquod ens ſimpliciter & eſt gñatio q̄ eſt in ſubſtātia: nō inuenit̄ in eo transmutatio oīno: ſcm̄ ꝙ res inuenit̄ in ſubiecto: qm̄ ſubiectū trāſmutationis in ea eſt in potentia. & ideo impoſsibile eſt trāſmutari ꝙ ſeu aut per accidēs. nō ens vero nō ſimpl̄r poſſibile eſt vt moueat̄: qm̄ ſubiectū trāſmutationis in eo eſt in actu: & eſt illud ad qđ eſt trāſmutatio: & cū motus attribuitur ei ſcm̄ qđ eſt ens erit eſſentialiter: & cū attribuitur ei ſcm̄ alietatē: erit per accidēs. Priuatio em̄ nō trāſmutat̄: ſed trāſmutat̄ ſubiectū priuationis: cū fuerit exiſtēs in actu: & idē demōſtratū in duabus extremitatibus. Deinde dicit motus neq; idē qđ dicit̄ ſcm̄ potentiā &c. i. neq; mouet̄ etiā de nō ente illud qđ dicit̄ de ente in potentia: a qđ eſt oppoſitū enti in actu: qm̄ trāſmutatū eſt ens in actu neceſſario. Deinde dixit: nō albū em̄ & nō bonū &c. i. illud em̄ de nō ente: ꝙ dicitur de nō aliquo ente: nō de nō ente ſimpl̄r: eſt ens in actu. V. g. nō albū: & nō bonū: eſt ens in actu: & eſt poſſe moueri ꝙ accidēs: eſſentialiter vero nō. ſ. ſcm̄ ꝙ eſt nō ens. D. d. qm̄ poſſe eſt vt nō albus ſit homo &c. i. & eſt poſſe vt hoc trāſmutet̄: qa nō albū eſt ens in actu. V. g. homo. nō homo vero nō eſt ens in actu: ſed ī potētia. Deinde dicit. illud aūt ꝙ ſimpl̄r eſt moueri oīno per ſe aut per accidēs. i. qđ ens nō eſt ſimpl̄r: impoſſibile eſt hic ens in actu ſubiectū motui demōſtrato de principio eius vſq; ad finē. Accidit igit̄ ex hoc dicere ꝙ nō ens mouet̄ ꝙ accidēs. aliud em̄ ꝙ eſt ꝙ accidēs: accidit enti ꝙ illud ꝙ eſt ꝙ ſe: & qa ꝙ nō ens nō ſimpl̄r diſponit ſubiectū in actu: vt cū dicimus ꝙ iſte homo nō albus ſit albus poſſe eſt vt trāſmutatio tribuat̄ hic ad non eſſe ꝙ accidēs. ſ. ꝙ ſuū ſubiectū ꝙ eſt ens in actu. Ad nō eſſe vero exīs in ſubſtātia. ſ. ex q̄ ſit transmutatio ſimpl̄r: impoſſibile eſt vt attribuat̄ transmutatio ꝙ accidēs: nedum

O a Ens in potētia nō mouet̄. Idē 9. meth. t. cō. 7. & 8. phy. commen. 30.

dñ q̄ se: quia subiectū eius est ens in potētia: & ens illic in actu nō est idē dem̄strātū in duabus extremitatibus eiusdē motus: qm̄ nō aer quando fit aer accidit q̄dq̄ aqua. V.g. cū aqua corrūpitur: deinde succedit ei aer, ergo hic nō est idē subiectum formæ aquæ & aeris sup̄ q̄ succedet hāt forme sibi: sicut albū & nigrū succedunt sibi in individuo demonstrato. & prima materia nō est in actu: & q̄ nō est in actu impossibile est moueri: & cū esse primæ materiæ b nō admiscet actus o3no: impo'e est vt moueat. Quia ergo in duabus extremitatib? istius motus. g. ḡnationis & corruptionis existētis in substātia nō est aliq̄d idē demōstrātū dispositū per motū a principio vsq̄ ad fīnē eius: & dixit. ergo impossibile est vt ḡnatio sit motus. D. dedit causam in hoc. & dixit qm̄ nō ens est illud quod generat. i. & causa in hoc q̄ ḡnatio in substātia non est motus: est qm̄ ḡnatū in ea est nō ens simplr: & est ens in potētia trāsmutat: & erit de potētia in actū: q̄ nō est ita in ḡnatiōe accidētium. Trāsmutatū em̄ in ea est in actu: licet trāsmutet sc̄dm q̄ est in potentia.

P b In esse primæ materiæ nō admiscet actū o3no. Idem supra cō. 7. & ibi.

Et quia dixit q̄ trāsmutatio in substātia est de nō ente simplr: & q̄ causa in hoc q̄ trāsmutatio in ea nō est motus: & ḡnatio eius est a non ente per accidēs: & ḡnatio eius ab ente in potētia est q̄ se incepit quasi excusando se in hoc q̄ dedit causam illius: q̄ generatio simplr non est motus: q̄ est causa. f. q̄ est trāsmutatio ex nō esse: & est causa per accidens. Dixit. qm̄ si illud q̄ est per accidēs &c. i. dest diximus q̄ ḡnatio simplr est de non ente simpliciter & si generatū per se est de ente in potentia: & de nō ente per accidens: quia dicere q̄ in nō ente c simplr est generatio simpliciter est verum: licet sit per accidēs: & quasi dicit. & diximus q̄ causa in hoc q̄ in generatione non est motus: quia est de nō ente & ipsum esse de non ente est per accidēs: & nō essentialiter: & causa essentialis in hoc est dicere q̄ generatio nō est motus: quia trāsmutatū in ea est de ente in potētia. Deinde dicit: & similiter est de ge. i. & cum in generatione non erit motus nō erit in ea privatio motus: cuius proportio ad motū in loco est: sicut ꝓportio privationis quæ dicitur quies in rei veritate. Et determinatio istius sermonis est: quoniam quia omnis generatio d est factio alicuius quod ante non fuit, necesse est vt privatio omnis generationis p̄cedat illam in subiecto ex quo generetur. Si igitur subiectum fuerit ens in actu: tunc generatio erit motus: & ista est dispositio trāsmutationis in alteratione & augmēto & trāslatione. Et si subiectū fuerit in potentia nō erit illic motus: cum nō sit illic motū in actu: sicut est dispositio in substantia: & dicitur ḡnatio & corruptio simpliciter. & si aliæ transmutationes dicuntur generatio & corruptio: tū nō simpliciter: sed cō determinatione. Deinde dicit & sequitur tale impossibile &c. i. & cōtingit dicentibus q̄ generatio & corruptio sunt motus aliud impossibile. & est q̄ illud q̄ nō est ens est in loco: qm̄ omne motū est in loco: & q̄ nō est ens movetur. ergo quod nō est ens: est in loco: a & cū cōtradictorie huius conclusionis contingetur vna duarū istarū propositionū vera. f. est q̄ omne motū est in loco: concludetur in secunda figura quod illud quod non est ens non movetur. Deinde dicit. neq; corruptio est motus: qm̄ contrium corruptionis est aut motus aut quies &c. i. & corruptio etiam nō est motus: quia est contraria generationi: & impossibile b est vt illud

Q c In non ente simpliciter ē ḡnatio per accidens. Idem primo phy. tex. c. 74. 75. 76.

R d Subiectum generatiōis substātialis est i potētia. sed subiectum trāsmutationis accidētalis est in actu. Idem 2. de anima. c. 4. & 8.

illud q̄ est motus: sit cōtrarium ei q̄ non est motus: & intendit hic per quietem privationem motus. Et syllogismus cōponitur sic. Cōtraria corruptioni est ḡnatio & quies. Et quies est privatio motus. Ergo cōtraria corruptioni est privatio motus: & cū cōtrariū corruptiōis est privatio motus & cōtraria sunt sub eodē genere: impossibile est vt alterum istorum sit sub privatione: & alterū sub habitu: qm̄ privatio & habitus nō sunt sub eodem genere: & propositio c dicens q̄ contraria sunt in eodem genere est famosa: & verificabitur in prima philosophia.

Qm̄ aūt oīs motus mutatio quæda est: mutationes aūt tres sunt dictæ: harū aūt quæ sunt sc̄dm generationē & corruptiōnē nō sunt motus. Hæ aūtem sc̄dm contradictionē sunt: necesse ex subiecto in subiectum mutationem motus esse solū: subiecta autē aut cōtraria aut media. Et privatio enim ponitur cōtrariū: & mōstratur affirmatiōe nudum: & album & nigrum

Si igit̄ p̄dicamēta diuisa sunt substātia: & q̄litate: & vbi: & qn̄: & ad aliq̄d & quātitate: & facere: & pati: necesse est tres esse mot⁹ quātitatis: & q̄litatis: & sc̄dm locū. Et qa oīs motus est trāsmutatio aliqua: & modi trāsmutationū sunt tres prædicti: & istorū triū modorū illud q̄d est sc̄dm generationē & corruptionē nō est motus in quo est cōtradictio: est necesse vt trāsmutatio sola quæ est de subiecto in subiectū sit motus. & duo subiecta sunt aut cōtraria aut media. Quoniā nos ponemus privationem etiam cōtrarium: quoniam per illam significatur sicut significatur nudum per affirmationem: & album & nigrum.

Cum prædicamenta diuidantur in substantiam: & qualitatem: & vbi: & aliquid: & quantum: & agere: & pati: necesse est vt motus sint qualitatis: & motus quantitatis: & in loco.

Cum posuerit q̄ trāsmutatio: aut est de subiecto in subiectū: aut de subiecto in nō subiectū: aut de nō subiecto in subiectū: aut de nō subiecto in nō subiectū. & destruxit tres modos: remānit vn⁹ tres: & dixit tres. qa q̄rē⁹ mod⁹ manifest⁹ est p̄ se. f. qm̄ trāsmutatio non fit de nō subiecto i nō subiectū. D. d. & istorū triū &c. i. declaratū est q̄ duo istorū triū q̄ dicunt ḡnatio & corruptio nō sunt mot⁹, ergo necesse est vt vera trāsmutatio sit de subiecto in subiectū. Deinde dicit. in quo est cōtradictio. i. de affirmatione in negationē: & ecōuerso: vt diximus in ḡnatione & corruptione. Et cum declarauit q̄ vera transmutatio est illa q̄ fit de subiecto in subiectū: incepit q̄rere spēs aut genera istius trāsmutationis primæ: & dixit: subiectum est alteratio subiecti in subiectū. i. transmutatio quæ est de subiecto in subiectum: est alteratio subiecti in subiectum. i. transmutatio alicuius affirmationis in aliquam

me. 4. & primo phy. 63. & primo. ca. de subiecta orb. ꝓ hoc T tamen vide limitationē primo de gene. 23. & 24. vide et calcem cō. primi. i primo de ḡna. V a Hichabet ꝓ incō uenienti q̄ materia sit i loco. Sed vi de opp. primo de gene. tex. ca. 27.

b Impossibile est vt illud q̄d est mot⁹ sit cōtrarium ei q̄d non est 9 motus. Idē infra. 65.

c Propositio dicens q̄d contraria sunt in eodem genere est famosa & verificabitur i prima philosophia. 10. cō. t. 6. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

affirmationē: remanente essentia rei disposite illis duabus dispositionibus. Verbi gratia, vt aliqđ corpus demonstratū mutetur de albedine in nigredinē aut de vbi in vbi: aut de minori quantitate in maiorem.

Priuatioqñ cp significat ſtū est per se qđ trāsmutatio est de cōtrario in cōtrariū. ergo trāsmutatio quæ est de affirmatiōe in affirmationē est de affirmatiōe cōtraria in affirmationē cōtrariā. Et quia due affirmatiōes aut earū habitus aut altera erit habitus & altera priuatio: dixit: ponamus nos igit hoc primo

p affirmatio nem. Idē. 5. met. tex. 17.

tionē etiā cōtrariū. i. & intelligendū est hoc per contrariū illud qđ est cōe duob⁹. D. dedit causam ꝓpter quā vtitur hoc cōtrario large: & est: quia affirmatiōes cōtrariæ diuidūtur in hæc duo. s. in verā contrarietatē & in priuationē & habitū: & iam posit qđ trāsmutatio debet esse de affirmatiōe oppoſita in affirmationē oppoſitā: & dixit. qñcp enī significatur per illā sicut per affirmationē. id est & posuimus contraria secundū habitū & priuationē in affirmationibus oppositis: qa priuatio qñcp significatur per affirmationē: vt cū dicimus sor. est nudus: quæ est affirmatio significans priuationē: quēadmodū cū dicimus sor. est niger aut albus: est affirmatio quæ significat habitū. & quasi dicit. & qa necesse est vt trāsmutatio sit de affirmatiuo oppoſito in affirmatiū oppoſitū: & affirmatio oppoſita est duobus modis. necesse est vt ois trāsmutatio sit aut de contrario in contrariū: aut de nō esse in esse: aut econuerso. & manifestū est quod illud nō esse est aliud a nō esse: ex quo est generatio. Et quia manifestū est per se quod trāsmutatio quæ est mot⁹ in rei veritate est inter oppoſita mediata: & nō est mediū in transmutatione quæ est de priuatiōe in habitū: quia inter priuationē & habitum nō est mediū: dimisit destruere hanc diuisionē: quia est manifesta: & qa vera cōtraria mediata inueniunt in tribus prædicamentis: necesse est vt motus sit in trib⁹ prædicamētis: sed ipse nō cōpleuit hanc declarationem hoc modo: & quasi dimisit pscrutationē diligēti. D. incepit inducere aliam viam manifestiorē & famoliorem in determinando generā motuū per determinationē generū prædicamentorum: in quibus inuenitur motus: & dixit: & cum prædicamenta &c. id est & cum sit declaratum quod motus est de subiecto contrario in subiectū contrariū: & est declaratum a etiam in alia scientia quod prædicamenta sunt decem: necesse est vt motus sit in tribus tantum. In qualitate. & est alteratio. In quantitate: & est augmentum & diminutio. Et in loco: & est translatio: quoniā in istis prædicamentis inueniūtur cōtraria & media: licet latear in loco aliquātulum: & ideo declarabitur post. Et expositores quærunt hic quomodo hic ponit motum sub tribus generibus: & ipsum posuit illud genus per se. scilicet prædicamentum passionis. Quidam igitur concesserunt ipsum esse sub istis generibus: & dixerunt quod prædicamentū passionis est genus secundū cōsiderationem receptionis motus non secundū cōsiderationem motus: & istī dicūt qđ quale aliud est quiescens: & aliud motū: & similiter quantum: & locus alius est forma quiescens: & alius est forma mutata. Et quibusdā displiceat hoc: & dicūt qđ quale non est genus per se: nisi secundū qđ est quiescēs: & similiter locus: & quantū. Cū autem ista sunt considerata secundū qđ sunt mota: sed oppoſita ipsis cum sunt quiescentia:

a In āte p̄dicamentis. Xo. & manifestū est quod illud nō esse est aliud a nō esse: ex quo est generatio. Et quia manifestū est per se quod trāsmutatio quæ est mot⁹ in rei veritate est inter oppoſita mediata: & nō est mediū in transmutatione quæ est de priuatiōe in habitū: quia inter priuationē & habitum nō est mediū: dimisit destruere hanc diuisionē: quia est manifesta: & qa vera cōtraria mediata inueniunt in tribus prædicamentis: necesse est vt

b Cōtraria & media sunt i tribus p̄dicamētis: licet in loco latear aliquātulū. Idē. 3. phy. cō. 16. sed vide op. 8. meth. com. 4. & 10. me. cō. 13.

motus sit in trib⁹ prædicamētis: sed ipse nō cōpleuit hanc declarationem hoc modo: & quasi dimisit pscrutationē diligēti. D. incepit inducere aliam viam manifestiorē & famoliorem in determinando generā motuū per determinationē generū prædicamentorum: in quibus inuenitur motus: & dixit: & cum prædicamenta &c. id est & cum sit declaratum quod motus est de subiecto contrario in subiectū contrariū: & est declaratum a etiam in alia scientia quod prædicamenta sunt decem: necesse est vt motus sit in tribus tantum. In qualitate. & est alteratio. In quantitate: & est augmentum & diminutio. Et in loco: & est translatio: quoniā in istis prædicamentis inueniūtur cōtraria & media: licet latear in loco aliquātulum: & ideo declarabitur post. Et expositores quærunt hic quomodo hic ponit motum sub tribus generibus: & ipsum posuit illud genus per se. scilicet prædicamentum passionis. Quidam igitur concesserunt ipsum esse sub istis generibus: & dixerunt quod prædicamentū passionis est genus secundū cōsiderationem receptionis motus non secundū cōsiderationem motus: & istī dicūt qđ quale aliud est quiescens: & aliud motū: & similiter quantum: & locus alius est forma quiescens: & alius est forma mutata. Et quibusdā displiceat hoc: & dicūt qđ quale non est genus per se: nisi secundū qđ est quiescēs: & similiter locus: & quantū. Cū autem ista sunt considerata secundū qđ sunt mota: sed oppoſita ipsis cum sunt quiescentia:

tia, & impossibile est vt motū sit species quiescētis, & istī dixerunt præcise qđ motus est in prædicamēto passiōis, & qđ Aristo. attribuit istū istis prædicamētis: quia ista prædicamēta sunt materia motus: non quia collocat sub eis. Et videt cp si potētia ad ynūquodcp ꝑdicamētū est in illo genere prædicamēti cp est in actu, & similiter via de potētia ad actū scilicet si potētia ad substātiā est quoquo mō in prædicamēto substātiæ & similiter via ad generationē substātiæ, & similiter potētia ad quātū, & ad alia prędicamēta: visum est cp illud esse cp est inter potētiā & actū in illo genere sit sub illo genere: qm̄ esse mediū inter potētiā & actū quæ sunt in illo genere necessario est de genere actꝰ qui est cōplemētū: sed differūt secūdū magis & minus: ire enī ad calorē est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Et scđm hūc modū est verū dicere cp motꝰ est in genere in quo est illud ad qđ est motꝰ. s. secūdū suā materiā: scđm vero cp motꝰ est forma in hac materia existimādū est cp motꝰ est per se prædicamētū, & scđm hoc sunt cōsiderādū in lib. de prædicamētis. Motꝰ igit habet duplicē cōsiderationē: qm̄ scđm suā materiā est in genere eiꝰ ad cp est motꝰ, scđm aūt formā, idest, scđm cp est trāsmutatio cōsūcta cū tēpore est in prædicamēto passiōis. Et, ꝓpter famositatē istius diuisiōis: scilicet qm̄ oēs intētiones diuidūtur in habitus quiescētes & mobiles: cōueniūt omnes gētes in hoc cp posuerunt principia nominationū nomē & verbum, & posuerūt nomē cuilibet formę quiescēti & verbū cuilibet formæ mobili, & posuerūt inde clinabile ad collationē inter illa duo. Ponentes vero receptionē esse prædicamētū passiōis nō bene fecerūt: qm̄j receptio est potētia ad rē: & tam diximus qđ potētia ad aliqđ rem: est de genere illius rei.

Improbatio secundę solutionis.

CAPVT. II.

Secūdū substātiā alit nō est motus, ꝓpter nullū entium substātiæ cōtrariū esse: neqꝫ iā est in ad aliquid. Cōtingit enī alterо mutāte: verū esse alterū nihil mutans: quare secūdū accidēs motus horū est. Neqꝫ agētis: aut patiētis: neqꝫ omnis qui mouetur aut mouētis: quia nō est motus: nec generatiōis generatio: neqꝫ omnino mutationis mutatio. A B

In substātia vero nō est motus: qa nullū ens est cōtrariū substātiæ: neqꝫ in relatione etiā est motus: quoniā posśibile est vt alterū relatiuorū trāsmutetur absqꝫ eo cp alterū transmutatur. Motus igitur eorū est per accidens: neqꝫ in agere, & pati etiam motum: neqꝫ generatio habet generationē, & vniuersaliter: neqꝫ transmutatio transmutationem.

Cum posuit qđ motus inuenitur in tribus prædicamētis tantum: incepit destruere ipsum esse in aliquo cęterorū: & incepit a substātia & c.

Et dixit, in substātia vero &c. id est, in substātia vero nō est motus: quoniā omnis motus est de cōtrario ad cōtrariū: sed substātia nō est cōtraria substantiæ: vt dictum est in prædicamentis. Et intendit hic per contraria: contraria mediata: quorum vtrumqꝫ est forma & habitus,

a In secundo de gene. 14. & 49. & 22.

qꝫ 4 &

& habẽt media. Sed quæritur hic quomodo dixit in libro a pas
b Ale. fol. 56. c. 1. phys. 52. c Improbatio. to d Responsio Auerro. e Impossibile ẽ vt aliquid in aliquo sit de aliquo prædicamẽto, & in alio de alio. cõ. 1. D phy. t. c. 30 &. 27. &. 8 met. E c. 5. a Calor in igne ẽ ppinquus. & ideo accipitur in diffinitiõe loco differẽtiæ. Vide cõ. 8. met. c. 5. Et 4. cẽli. 6. & 26. 47. met. 41. F 8. phy. 32. 1 de aïa. 11. b Calidi. tas in igne est ppinqua subiẽ & in alijs cõpositis ẽ remotior a subia. Vide diligẽter pro isto c. 40. quar

neseos q ignis est cõtrarius aquæ, & terra aeri. Et Alex. b ibi
cit ad hoc q hoc qđ dixit in libro prædicamẽtorum est de substãtijs
quæ sunt cõpositæ, id est ex forma & materia, & in libro de generatione loquitur de simplicibus scilicet de formis tantũ quæ sunt in potẽtia in prima materia. Et c ista solutio nõ sufficit in hoc qđ est
dictũ hic: qm̃ hoc qđ est dictũ hic q in substãtia nõ est trãsmutatio
nõ habet cõtrariũ est sermo ponẽtis q in substãtia nõ est contrarietas
secũdũ formã aut subiectũ, & si in substãtia esset cõtrarietas sc̃m for
mã nõ secũdũ subiectũ: tũc sermo Ari. nõ esset verus in hoc loco. Et
d opinãdũ est q substãtiæ simplices sunt cõtrariæ secũdum suas
qualitates, & ꝓpriæ qualitates in eis nõ sunt subiectæ, & si assimilãtur
substãtijs: qm̃ e impossibile est vt aliquid in aliquo sit de aliquo p
dicamẽto, & in alio de alio: ita q calor sit in homine de qualitate, & in
igne de substãtia: sed est in igne a ꝓpinquius substãtiæ, & ideo ac
cipitur in diffinitiõe loco differẽtiæ: b & in alijs cõpositis remotius a substãtia: vtrũ igit sit necessariũ dicere q substãtiæ quarũ ꝓprietates sunt cõtrariæ debere esse cõtrariæ: aut dicere q nõ sequitur nisi vt solũmodo sint diuersæ: est cõsiderãdũ: sed nõ hic. Cũ igit cõcesserimus q
in substãtia est cõtrarietas: tũc sermo Arist. nõ erit verus & vtrũ sequi
tur ex hoc q in substãtia sit motus sicut existimauit Alexã. adeo q diuisit
substãtiã in formã & subiectũ scilicet q cõcessit: q prima simplicia
fuit cõtraria sc̃m formas & nõ cõtraria sc̃m materias: qm̃ quocũq
fuerint positæ substãtiæ cõtrariæ: nõ sequit ex hoc: vt in eis sit motus.
Quoniã si ponãtur cõtraria sc̃m formas tm̃ nõ erit in eis mot⁹: q
subiectũ eorũ est in potẽtia, & si essent c cõtraria sc̃m vtrũq. s. se
cũdũ formã & subiectũ: nõ esset in eis trãsmutatio nedũ mot⁹: nõ eiũ se
quit si ponerim⁹ q in substãtia sit cõtrarietas: vt in ea sit motus. Et
cũ Themisti⁹ credidit hãc cõsecutionẽ ẽndit q ignis nõ trãsmutat ad
aquã nisi p mediũ. Et est sermo valde debilis: cũ hoc q ẽ cõtra Ari
in libro d de generatiõe & corruptiõe: qm̃ cũ posuerim⁹, q in sub
stãtia est cõtrarietas: q ignis est cõtrari⁹ aquæ, & ipm trãsmutatur ad
aquã, & nõ destruit hoc dicere sermonẽ dicẽtis q ignis trãsmutatur in
aquã per mediũ: quia ista est dispositio contrariorũ mediatorũ scilicet
ut Themisti⁹ dissoluit: neq; sc̃m q existimauit Alex. Et q̃stio nõ se
quit oĩno: qm̃ nõ sequit si dixerim⁹ q in illo in quo nõ est cõtrarietas
nõ est mot⁹: vt in illo in quo est cõtrarietas sit motus. In ponendo igit
Ari. & q̃ocũq cõcedat q in substãtia est contrarietas: destruet signũ
Arist. quare solutiones Alex. & Themistij nõ valẽt. Et ista demõstra
tio qua declarauit q in substãtia nõ est mot⁹ fundat sup hoc q in sub
stãtia nõ est cõtrarietas, & q mot⁹ est in cõtrarijs. Et forte, ista de
claratio est famosa, & illa qua sustẽtatus est: est illa quã prædixit. scili
cet q trãsmutatio quæ est in substantia est generatio & corruptio. &
generatio & corruptio nõ sunt motus: quia sunt in illo qđ est in potẽ
tia nõ in actu, & motũ est in actu. Et hoc qđ narrauimus de Alexã.
est dictũ in expositiõe in libro de generatione, & idẽ in expositiõe sua

hic

hic illud qđ nos dicimus de nobis scilicet q elemẽta nõ sunt cõtraria
nisi sc̃m qualitates nõ sc̃m formas, & eramus lesi in hoc. Et cum
declarauit qđ in substãtia nõ est motus: declarauit etiã q in relatione
nõ est motus: qm̃ illud qđ trãsmutatur ad relationẽ trãsmutat se quie
scẽte per trãsmutationẽ sui correlatiui. V.g. quoniã columna quæ est
dextro Sor. vertitur ad sinistrũ Sor. q̃n sor. trãsfertur in loco: trãsmu
tatio igitur in columna est per accidẽs: trãsmutatio vero relatiui quæ est
in sorte licet sit ꝑ se: sequitur verũ motũ scilicet trãslationẽ in loco, &
hoc intẽdebat cũ dixit: q̃n quãdoq; trãsmutatur alterũ correlatiuorũ
&c. D. d. motus igitur eorũ est per accidẽs: in illo vero qđ nõ trãsmu
tatur manifestũ est, & in illo autẽ qđ trãsmutatur transmutio per quã
est relatiuũ est per accidẽs: quia relatio quæ accidit ei est propter suam
trãsmutationẽ in loco per accidẽs. Et igitur vtriusq; per accidẽs: alte
rius vero quia est quiescẽs: reliqui vero quia mouetur motu diuerso a
trãsmutatiõe accidentẽ et q̃n sequitur suã trãslationẽ in loco: ipsum
esse in dextro aut in sinistro columnæ. D. d. neq; in actiõe & passiõe &c.
Et intẽdit per actionẽ illud qđ est cõmunæ actioni agẽtis: siue fuerit
agẽs verũ motũ aut aliquã trãsmutationẽ quæ nõ sunt motus, & simi
liter intẽdit per passionẽ, & ideo induxit post destructionem, & dixit:
neq; motoris aut moti, & quasi dicit: q actio & passio nõ habẽt mot⁹
neq; motoris & moti: neq; generati & generãtis, & vniuersaliter trãs
mutatis & trãsmutati: quoniã motus nõ habet motũ: neq; trãsmutatio
habet trãsmutationẽ vniuersaliter. D. incepit declarare hoc & dixit.

Primum quidẽ enim cõtingit dupliciter motus esse motũ:
aut sicut subiecti vt homo mouetur: quia ex albo in nigrũ mu
tatur: sic & motus: aut calescit: aut frigescit: aut locũ mutat: aut
augetur: aut diminuitur: hoc autem impossibile est: non enim
subiectorum aliquid est mutatio.

Primo vero nõ est possibile vt motus habeat motũ nisi al
tero duorũ modorum: aut ita q sit subiectum. Verbi gratia: q
homo mouetur quia transmutatur de albedine in nigredinẽ:
aut quia calefit: aut infrigidatur: aut mutat locũ: aut augmenta
tur: aut diminuitur: sic dicitur in motu: sed hoc est impossibile
quoniã trãsmutatio non est de rebus subiectis.

Quit motũ habere motũ intelligitur duobus modis: aut ita q mot⁹ tt
sit subiectus motui secũdũ q res mota est subiecta motui: aut ita q mo H
tus habeat motũ, id est, indigeat ad hoc q sit motus præcedẽti: vt ens ge
nerabile indigeat motu generatiõis, & impossibile est imaginari: vt ꝓmo
de prima diuisione. Et dixit: aut ita q motus sit subiectũ &c. id est,
aut ita q motus sit subiectũ motui: &c. id est,
per motũ existentẽ in ipso: sicut dicitur q homo mouetur: quia trãsmu
tatur de albedine in nigredinẽ: aut de frigore in calorem: aut de loco in
locũ: aut de diminutiõe in augmentũ: aut ecõuerso. Deinde dixit: sicut
dicitur in motu, id est, secũdũ hũc igitur modum dicitur quod motus

ti de cælo &c.
c Si subiæ essent cõtrarie secundũ formas & subiectũ nõ esset in eis transmutatio nedum motus. Vide causam 8. me. te. c. 14. Et prio de generatione. 43.
d In. 2. de generatiõe. tex. cõ. 24. &. 26.
G

mouetur scilicet quia trāsmutatur & mouetur per aliū motū sicut di-
I ximus hoc in re subiecta motui scilicet ipsam moueri. D.d. sed hoc
est impossibile &c.id est, sed hoc q motus sit subiectū motui: manife-
stū est q est impossibile: quoniā si motus esset subiectū motui: tūc mo
tus reciperet motū & quieret: quoniā illud qđ innatū est moueri innatū
est quiescere, & impossibile est vt motus recipiat quietē: quoniā mo-
tus est cōtrarius quieti. Ex hoc igitur apparet q impossibile est vt in
motu sit motus: aut scilicet vt motus sit subiectū motui.

L Aut in mutādo aliquod subiectū ex mutatiōe in alterā spe-
ciē: vt homo ex egritudine in sanitatē. Sed neq; hoc possibile
est nisi secundū accidēs. Hic enim motus ex alia specie in aliam
mutatio est, & generatio autē & corruptio similiter: præter q
hæ quidē sint in oppositis sic: motus autē nō similiter. Similia
ter igitur mutabit ex sanitate in egritudinē: & ex hac ipsa mu
tatione in aliā. Manifestū autē q cū infirmetur mutatus erit in
quālibet. Cōtingit em̄ quiescere & amplius in nō cōtingente
semper, & illa ex quo dā in quoddā alterū est. Quare & oppositā
erit sanatio: sed secūdū q accidit: vt si ex recordatione in ob
liuionē mutat: quoniā cui inest illud mutat aliquādo in scientiā
aliquando vero in sanitatem.

Alius vero modus est vt sit aliud subiectū cui accidit transmutatio, & trāsferat ad aliā formā. V.g. hō de egritudine in sanitatē, & hoc etiā nō est possibile in motu p accidēs: ipse enim motus est trāslatio de aliquo in aliquid aliud. Generatio em̄ & corruptio sūt tales: p̄ter hoc q mot⁹ ad oppositā est in hoc quo dāmodo, & in hoc alio modo. Trāsmutatū igitur transmutat de egritudine in sanitatē, & cū hoc de hac trāsmutatiōe in aliā. Manifestū est igitur q trāsmutatio eius cū fuerit ad egritudinē: erit ad aliquā trāsmutationē quæcunq; sit: qm̄ possibile est quiescere, & etiā possibile est vt semper trāsmuteť nō ad quālibet trāsmutationē: sed illa trāsmutatio est de aliquo in aliud, & quādoq; erit in oppositū, & est sanitas per accidēs. V.g. Quoniā trāsmutatio de rememoratiōe ad obliuionē est transmutatio accidēs illi qui habet illā trāsmutationē. Quādoq; igit trāsmutatur ad sciētiā, & quādoq; trāsmutatur ad sanitatem.

II Cū destruxit primū modū incepit destruere secundū qui est vt mo-
tus fiat a motu aliquo ad motum. Et dixit: alius vero modus &c. id
est modus vero secundus secundum quem possibile est imaginari qđ
motus habet motum est: non quod motus sit subiectum motui: sed qđ
illic fit aliud subiectū: ex quo sit motus ad motū: sicut homo mouetur
de egritudine ad sanitatē, & quasi dicat ita quod aliud subiectum sit ab
ipso motu: cui subiecto accidat transmutatio, & transferetur de mo-

tu in motū: sicut subiectū trāsfertur de forma in aliam formā: vt homo
de egritudine in sanitatē. Deinde c.d. & hoc est impossibile &c.i. &
nō est possibile vt motus sequatur essentialiter aliū motū sicut formæ
quiescentes sequūtur motū: sed si hoc fuerit erit per accidens. s. vt esse
motus sit p̄fectio eius qđ est in potentia: ita qđ motus sit p̄fectio mot⁹:
quādmodū formæ quiescētes sunt p̄fectio motus. Et cū narrauit q
hoc est impossibile: nisi per accidēs: dedit cām super hoc: & dixit: ipse
enim motus &c.i. & hoc est impossibile in motu essentialiter: qa motus
est trāslatio rerū existētiū de forma quiescēte in formā quiescentē. vñ
sequitur vt trāslatio nō indigeat translatiōe nisi p accidens. D.d. gnā-
tio & corruptio sunt tales. i. & hoc qđ sequitur de hoc in vero motu:
sicut est de gnatiōe & corruptiōe: qm̄ impossibile est vt gnatio habeat
generationē: aut corruptio corruptionē. D.d. p̄ter hoc quod motus
&c.i. & inter motū & generationē & corruptionē nō est differētia: præ
ter hoc qđ generatio & corruptio sunt in oppositione alia ab oppositiō
ne in qua est motus. s. qm̄ gnatio & corruptio sunt de nō esse in esse:
& de esse in nō esse: & alij motus sunt de esse cōtrario in esse contrariū:
& hic nō facit differentiā in hoc qđ sit impossibile transmutationē ha
bere trāsmutationē: & motum habere motū essentialiter. Et cū nar-
rauit qđ generatio & corruptio in hoc sunt tanq̄ motus: incepit indu-
cere impossibilia sequētia hāc positionē: & dixit: erit igitur transmuta
tio de sanitate in egritudinē: & cū hoc de hac trāsmutatiōe in aliā. i. &
cum transmutatio transmutatur in aliam transmutationē: & transmuta
tio quando transmutatur est in re ad quam transmutatur: manifestū est
quod si illud quod transmutatur de sanitate in egritudinē: transmutaſ
in aliā trāsmutationē: erit in duabus transmutationib⁹ insimul, s. transmuta
tiōe in egritudinē: & in transmutatiōe ad quā transmutaſ. Omne eiū quod
in egritudine: & in transmutatiōe ad quā transmutaſ. Omne eiū quod
trāsmutaſ de aliquo in aliqđ dū mouetur semp̄ separatur a parte illius
ex quo mouetur: & acquirit partē illius ad qđ mouet. D.d. manife-
stū est igitur &c. id est & cū posuerimus qđ illud qđ mouetur de sani
tate in egritudinē est in duabus transmutatiōibus insimul, s. transmuta
tiōe ad egritudinē: & in transmutatione ad transmutationem: ad quam
transmutatur: manifestū est quod quādo transmutatur ad egritudinem:
transmutaſ cū hoc ad quālibet transmutationē: cū sic fuerit positio di
centis quod oīs transmutatio est a transmutatione sine determinatiōe.
Deinde induxit id qđ sequit ex hoc: & dixit: quoniā impossibile est
quiescere. i. & cum transmutatur de sanitate in egritudinē: & trāsmuta
tur cum hoc a qualibet transmutatiōe: possibile est ipsum transmutari
ad priuationē transmutatiōis: & sic erit simul transmutatū ad egritudi
nem: & nō transmutatū insimul: qđ est impossibile. D. induxit aliud
hocvt trāsmutatū transmutetur: sed nō ad quodlibet: sed ad oppositū:
qm̄ transmutatio essentialiter est de oppositio in oppositū: & sic sequi-
tur vt res transmuteť duabus transmutationib⁹ oppositis insimul: adeo
qđ illud qđ trāsmutaſ de sanitate in egritudinē dū transmutatur: trāſ-
mutatur de egritudine in sanitatē. & hoc qa accidit transmutatiōi trāſ-
mutari ad cōtrariū. V.g. quoniā trāsmutatio de rememoratiōe ad obli
uionem existimatur continuari cum transmutatione quæ est de obli-
uione

M Vnus motꝰ nō sequitur essentialiter aliumꝫ sed si hoc fuerit p accidēs. Vt de perfectā declaratio / nē huius. 8. phy. cō. 7 L

Omne qđ transmutaſ de aliquo in N aliquid dū mouet semper separaſ a parte illiꝰ ex quo mouet & acquirit partē illiꝰ ad quod mouet. con sile. 3. phy. cō. 4. &. 6. ph. 32. &. 8. ph. t. c. 70.

uibe ad rememorationē: sed p̄ accidēs. V.g. qm̄ transmutatio de memoria alicuius intentionis & obliuione eius est transmutatio accidēs illi rei cuius est illa intentio. D.d. qm̄ igitur transmutatur ad scientiam &c. id est sed hoc q̄d est mos dicere quod translatio est de trāsmutatione cōtraria ad transmutationē contrariā: vt dicitur q̄d de memoria est trāsmutatio ad obliuionē: nō est essentialiter: sed hoc accidit propter trāsmutatum: qm̄ sicut transmutat aliquādo ad scientiā: & aliqñ ad sanitatē: ita accidit trāsmutari quandoq; de obliuione ad scientiā: & de egritudine ad sanitatē: & qñq; de scientia: & qñq; ad scientiā: & qñq; de sanitate & qñq; ad sanitatē: nō ita q̄d transmutatio q̄ est de sanitate in egritudinem est essentialiter. i. copulata: sed inter illa est quies: qm̄ si hoc non esset: sequeretur vt moueretur in duobus motibus oppositis insimul.

O Cū infinitorū nō sit primū non erit etiam vltimum.

Amplius aūt in infinitū vadit si erit mutatiōis mutatio: & generationis generatio. Necesse igitur est esse primā si vltima erit vt si simpliciter generatio fiebat aliqñ & quod sit fiebat. Quare nondū erat tūc quod sit simpliciter: sed aliquid cum sit: & factum est iam: & iterum fiebat hoc aliquando: quia nondum erat tunc quod fit. Quoniam autem infinitorū nō est primum: non erit quidem vltimū. Quare neq; habitum: neq; figuri igitur: neq; moueri possibile est: neq; mutari nihil.

Et etiā hoc procedit in infinitū si trāsmutatio habet trāsmutationē: & generatio generationē: qm̄ necesse est vt sit prius si posterius est futurū. V.g. quoniā si generatio simpliciter fuerit: erit generatio in aliqua hora. generatio enim generabatur. Ex quo sequit: vt generatio nondū sit simpliciter generata: sed cū fuerit generata tunc existet generata: & iam fuit etiā generata in aliqua hora. Ex quo sequitur vt generatio non fuerit generata: & cum infinita nō habent primum: impossibile est primū esse. Ergo impossibile est consequens esse. Ergo impossibile est secundum hoc aliquid generari: & aliquid moueri.

Cum declarauit q̄d trāsmutatio nō pōt trāsmutari ad trāsmutationē nisi per accidēs: qm̄ trāsmutatio essentialiter est de quiescente ad quiescentē: & intelligo hic p̄ quiescentē illud q̄d caret trāsmutatiōe siue in loco: siue in alio: incepit inducere impossibilia contingentia huic positiōi: si aliqs posuerit ipsam essentialiter. Et dixit: & etiā hoc p̄cedit in infinitū. i. & si trāsmutatio sequit transmutationē p̄cedentē essentialiter: cōtingit vt ante hanc transmutationē demōstratā sint transmutationes infinite. D.d. necesse est cū vt prius sit &c. i. & contingit huic opinioni vt ante transmutationē demōstratā sint trāsmutationes infinitę: quia necesse est cū ante trāsmutationē fuerit transmutatio: & posuimus trāsmutationē posteriorē esse in actu: vt prior trāsmutatio sit actu antequā & hoc intēdebat cū dixit: & vt prior sit & cū posteriꝰ fuerit futurū. i. cū posteriꝰ fuerit erit prius. D.d. V.g. &c. intēdit per hūc sermonē destruere generationē habere generationē: & vniuersaliter motū habere motū & fundat sup̄ duas propositiones. Quarū altera est q̄d res generata cū fuerit in gñatiōe nondū est illa res generata. V.g. qm̄ homo cū fuerit in generatione nondū est homo: & hoc manifestū est per se. Secūda autē est q̄d cū generatio simpliciter fuit generata tūc generat. Si igitur aliquis posuerit q̄d generatio generatur sicut generat individuū subsūtiæ: sequitur ex prima propositione vt gñatio nō sit dum generatur: sicut homo nō est homo dū generatur. Et sequitur ex secunda: quod cū generatio simpliciter existat cōplera nō erit: quia positū est ipsam generari cū fuerit: & ipsam nō esse cū generatur: ex quo sequitur vt sit: & vt nō sit in eodē instanti: q̄d est impossibile. Impossibile igitur sequit ex hoc q̄d posuim⁹ q̄d generatio habet generationē. Et cū dixit. V.g. qm̄ si generatio &c. intēdit. V.g. qm̄ si generatio simpliciter existit generata in actu i aliqua hora cū generat. D.d. necesse est igit ex hoc &c. id est necesse est igit vt generatio simpliciter dū generatur nō sit generata perfecte. D.d. sed cū fuerit generata &c. i. sed cū fuerit generatio: tunc inuenitur generatū: sed ante hoc hæc generatio quæ est generata in alio tēpore generabatur: & hoc intēdebat cum dixit. & hoc etiā generabat in aliqua hora. D.d. ergo necesse est &c. id est ergo necesse est vt generatio simpliciter nondū sit. scilicet in illa hora in qua est: q̄d est impossibile: & licet vt apparet nō indurcit hoc exēplū nisi ad destruendum hanc opinionē ex hoc quod cōtingit ei, scilicet infinitū esse: tamē cōtinet aliā destructionē: cū hoc quod dat exemplificationē quā intendit. Et ideo a reuersus est ad declarandū illam primā destructionem: & dixit: & cum infinita &c. id est & cum ante transmutationem demonstrata in actu est alia transmutatio: & ante illam alia: & hoc est essentialiter: tunc inuenientur transmutationes infinitæ: & cum infinita non habent primū: ergo iste transmutationes nō habent primā: & cum prima transmutatio non est: non erit consequens: qm̄ primū est necessarium in esse sequentis: & cum sequens non erit: non erit ista transmutatio præsens. quod est impossibile. Ergo b ante transmutationē nō est transmutatio essentialiter. per accidens vero est necessarium. scilicet q̄d ante omnē transmutationem sit transmutatio: qm̄ necesse est hoc vt sit hic vnus motus eternus qui sit causa quod ante omnē motum factū sit motus: vt declaratum est in octauo. Et quia c moderni nō distinguunt illud quod est per se: & illud quod est per accidēs: existimauerūt q̄d sequitur ex hoc q̄d si homo semper generatur ab hoīe: & primum non fuerit: postremum non erit. Et d non est ita: quoniam primum est: & est sol: & intelligentia operans. Hominem autem generari ab homine in infinitum est verum per accidens non per se.

P Res generata cum fuerit in gñatione nondū est illa res gñata. Idē infra. cō. 6. vide cōsile. 6. phy. 99. &. 8. phys. 69.

Amplius eiusdem motus contrarius est: & adhuc quies & generatio & corruptio. Quare & quod sit: cum fiat quod sit: tūc corrumpitur. Neq; enim cum mox sit: neq; posterius. Esse enim oportet quod corrumpitur.

Et etiā motus per cōtrariū erit eiusdē rei: & quies etiā & generatio: & corruptio. Si igit tūc generatio est generata qñ generatur: quando igitur corrumpitur: quoniam impossibile est vt

a Hic perfecit primam demonstrationem.

b Ante trāsmutationē essentialiter nō est trāsmutatio essentialiter p̄ accidēs vero est necessariū. idē. 1. ce. 22. consile. 8. phy. com. 47.

c Inuehit cōtra leges. vide cōsile. 8. phy. cō. 15. &. 47.

d In gñatione hoīs primū est & est sol & intelligentia operans.

B sse oportet illud q̄d corrūpitur.

generetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

generetur & corrumpatur dum generatur. Neq; in postremo quoniam corruptum indiget vt generetur necessario.

14 Idest hoc qđ dixit: & etiã &c. fundãt sup tres ꝓpões. Quarũ vna ꝙ res mota in rebus quæ mouentur motib⁹ oppositis est eadẽ. V.g. qm̃ id qđ mouet in loco: idẽ est cũ illo qđ quiescit: & sic illud qđ generatur: idẽ est cũ eo qđ corrumpit. Secũda aũt propositio est qđ omne generabile est corruptibile: & hoc apparet ꝑ inductionẽ: & declarabit perfecte in primo cæli & mundi. Tertia vero est quod corruptum non

S corrumpitur dum generatur neq; res mota quiescit dũ mouetur. Cũ igitur posuerimus ꝙ generatio habet generationem: sequitur vt habeat corruptionẽ: & cũ habuerit corruptionẽ: sequitur vt ipsa generatio recipiat corruptionẽ: & sic contrarium recipit suum cõtrariũ: qđ est impossibile. D.d. si generatio tũc &c. i. si igitur generatur dũ generat est generatã non corruptã. s. quia nõ põt corrũpi apud generationẽ: quando igitur corrũpitur generatũ si habet gñationẽ &c. Quoniã impossibile est corrũpi apud gñationẽ: neq; quãdo cõplet generatio qm̃ corruptũ est ipsum generatũ. s. ꝙ generatũ est subiectũ corruptionis. si igit generatio corrumpit tũc contrariũ erit subiectum sui contrarij: & hoc intendebat cum dixit neq; in postremo &c. i. quia res corrupta indiget vt illa sit generata: & vt sit gñata: & vt sit in eadẽ hora cũ corruptione.

Impoſe est cõtrariũ recipere suũ cõtrarium. idẽ. 1. phy. cõ. 31. & q ibi. & 2. de gñã. t. c. 6. & quæ ibi.

T Amplius oportet materiam subesse & ei quod fit & mutanti. Quę igitur erit materia sicut alterabile: vt corpus aut anima. Sic aliquid quod sit motus: aut generatio.

Et etiam generatum transmutatum indiget vt habeat materiã subiectã. Quæ igit est ista materia: qm̃ quãdo modõ alterat̃ tũ est corpus aut aĩa: ita gñatũ est aliqd: motus aut generatio.

15 Ista est alia ratiocinatio: & est: qm̃ si trãsmutatio est gñatio: & oẽ generatũ habet materiã: necesse est vt trãsmutatio habeat materiã subiectã: & illa materia est ꝙ disponit ꝑ illã trãsmutationẽ sicut corpus aut aĩa disponitur per trãsmutationẽ cũ trãsmutatio fuerit in eis. Et dixit: quæ igit est ista materia. i. materia trãsmutationis quæ est genus in quo est trãsmutatio: nõ materia in qua est trãsmutatio. s. quæ est de alio gñe a gñe trãsmutationis: ũ trãsmutatio fuerit trãsmutata. D.d. quãdo igit alteratũ &c. i. quãdo igitur trãsmutationis in subsãtia subiectũ est aut corpus aut aĩa: sic subiectũ generationis si generat. s. genus in quo est gñatio debet esse aliquid aliud: aut motus vbi quiẽdq; aut gñatio. Vetur igit hoc nole alteratio pro trãsmutatiõe in subsãtia: sed nõ pro trãsmutatiõe in qualitate: nõ gñatio nõ esse de subsãtia: qm̃ si nõ vteret hic pro trãsmutatione in subsãtia: sed pro trãsmutatione in qualitate tũc gñatio nõ esset de subsãtia. Et quasi intẽdit declarare ꝑ huic sermonẽ qđ impossibilia cõtingẽtia ponentibus qđ motus habet motũ: ita qđ motus sit subiectũ motus. eadẽ cõtingunt ponentibus qđ mot⁹ habet motũ: ita ꝙ subiectũ sit aliud: qm̃ sequit ex hac positione vt motus moueat̃: sicut sequit ex prima qm̃ sicut in trãsmutatione

V de albedine in nigredinẽ sequit vt nigredo sit trãsmutata: similr si genus moti in quo est fuerit motus: sequitur vt motus moueatur: & si nõ

Documentum.

Subiectum

ponatur quod motus est subiectum motus: vt posuimus in primo modo. Et hoc est ita quoniam subiectum motus intelligit duobus modis. Quorum vnus est illud in quo est motus: scilicet corpus motũ: & secundum hoc intelligitur primus modus in hoc quod corpus movetur: scilicet in hoc quod motus sit subiectum motus sicut corp⁹ est subiectum ei. Secundus vero modus est genus in quo est motus: scilicet qualitas transmutabilis: aut substantia: aut quantitas aut vbi: hoc enim est subiectum motui etiam alio modo: & ex hoc modo etiam sequitur vt motus moueatur si motus habeat motum: & ita quod subiectum eius si aliud a subiectio motus: & iste est secundus modus.

motus intelligit duob⁹ modis.

Et iterũ aliqd in qđ mouet. Oportet enim aliquid esse hui⁹ ex hoc in hoc motum: non motum aut generationem. Sikr autem & quõ erit. nõ em̃ erit doctrina: quæ doctrinæ generatio. Quare nec generationis generatio: neq; quædam cuiusdam.

Et ẽ illud igit ad qđ est mot⁹ qđ est: necesse est enim vt motus hui⁹ demõstrati sit de hoc in hoc aliquid nõ mot⁹. Et cum hoc ꝑ possibile est hoc intelligi quõ sit: impossibile enim est vt scia fiat scia: ergo generatio nõ habet generationem omnino.

Dicit & etiam si posuimus ꝙ motus habet generationẽ: quid igitur est illud ad quod generatur motus: qm̃ necesse est vt motus rei sit de hoc in hoc: & vt illud ex quo est motus: & ad quod est motus sit aliud a motu: & cũ posuerimus quod motus habet generationẽ: tũc illud ad quod est motus & ex quo est motus: erit motus. quod non est intelligibile. s. quõ scia sit scia: & motus sit motus. Quoniã generatum est illud quod nondum est in actu perfecto. s. qđ est in via generationis. nam si esset in actu: non esset illic generatio, quoniam generatio est exit⁹ ei⁹ quod est in potentia in actum: & est esse non completum. si igitur motus haberet generationem: tunc esse rei in via generationis esset esse ei⁹ perfecte in actu. & sic res que est iam completa generata generaretur. et hoc intendebat cum dixit: quoniam impossibile est: vt scientia fiat scit. id est, quoniam sicut est impossibile vt scientia fiat scientia: ita est impossibile vt generatio generetur.

16

X Gñatio est exit⁹ ei⁹ qđ est in potentia in actũ: & est eẽ nõ completũ.

Amplius si tres species sunt motus: harum aliquam necesse

Y est esse subiectam naturã: & in quam mouetur: loci igitur mutationem alterari: aut ferri. Omnino autem quoniã quod movetur omne mouetur tripliciter: aut in eo quod est secundum accidens: aut quia pars aliqua aut quia per se: secundum accidens solum cõtingit mutare mutationem: vt qui sanus sit currat: aut discat: hoc autem secũdum accidens dimisimus olim.

Et etiã si spẽs motus sunt tres: necesse est vt natura subiecta isti sit vna carũ: & sikr illud ad quod mouetur: & sic transiatio alterabitur: aut transfertur. Et vbi cum omne motũ moueat tribus modis: aut ꝑ accidens: aut secũm partẽ: aut ꝑ se: possibile est vt trãsmutatio trãsmutetur. Verbi gratia, vt infirmus ecce adhuc

huc iam medicinatur: aut addiscit: & iam dimisimus superius loqui de transmutatione per accidens.

17 Cum dixit q̄ si motus habet motum sequitur vt motus moueaſ: incepit dicere inopinabile contingens in hoc. Et dixit: etiam si species mot⁹ sunt tres &c.i. & etiam si in prædicamento motus fuerit mot⁹. s. q̄ materia motus sit motus: sicut materia alterationis est in qualitate: & materia translationis est in vbi: & iam declaratū est prius q̄ species motus sunt tres: trālatio: & alteratio: & diminutio: necesse est si mot⁹ est in motu sicut alteratio in qualitate: trāslatio in vbi: vt idē motus sit aut in sua specie: aut in alia: si in sua sequit vt trāslatio trāferaſ: & alteratio altereſ: qđ est inopinabile: si in alia: sequitur translatio altereſ: & alteratio trāferaſ: qđ est magis inopinabile. D.d. necesse est vt natura subiecta &c. & intēdit p̄ naturā subiectā genus in quo est mot⁹. i. necesse est vt materia subiecta isti motui sit vnius motuūs: & sic necesse est vt iste motus qui est quasi forma in hac materia sit vn⁹ trium motuum: & hoc intendebat cum dixit: & sic illud ad qđ mouet. i. & sic est necesse: vt forma istius motus: sit vnus trium motuum: & accipit illud ad quod mouetur loco motus: quia illud ad qđ est mot⁹: est de natura motus. D.d. & vlr &c. & intēdit declarare quō sequit vt mot⁹ sit a motu p̄ accīs: manifestum est enim q̄ hoc est cōsequēs motū generatū: & apparet in principio octaui: & quasi dicat: & quia oē motū mouet aut p̄ se: aut p̄ accīs: & declaratū est q̄ motus nō est ex motu p̄ se: necesse est vt mot⁹ fiat a motu p̄ accīs. Et tacuit de illo qui est secūdū partē: quia oē qđ habet motū sec⁹m partē: possibile est vt motus sit in toto: quia cum pars diuiditur sit totū: si igitur esset possibile vt moueretur sec⁹m partem: esset possibile vt moueretur sec⁹m totū: & cum est impossibile vt motus moueatur per se: aut sec⁹m partem: ergo est possibile per accidens: immo apparebit quod est necessarium. s. vt ante omnem transmutationem sit trāsmutatio. Deinde dicit. Verbi gratia. &c.i. Verbi gratia, vt transmutatio egri de egritudine in sanitatem: hæc enim est transmutatio ex transmutatione per accidens: & similiter quando transmutatur de egritudine in disciplinam.

Illud ad qđ est mot⁹ est de nā mot⁹. Idem supra c. 9. et 3. ph. cō. 4.

Documētū Oē qđ habet motum sec⁹m partē pōt esse vt mot⁹ sit in toto: qa cū pars diuidit sit totū. Idē supra cō. prio & ibi. A

Mot⁹ est in tribus p̄dicamentis. B

Dīa est q̄litas quædā. C

Quoniam autem neq; substātiæ: neq; ad aliquid: neq; ipsa facere & pati relinquitur secundum quale & quantum & vbi motum esse solum: in vnoquoq; enim horum est cōtrarietas. Motus quidem igitur secundum quale alteratio sit: huic enim alludit commune nomen. Dico autem quale non in substātia. Et nāq; differentia quale est. Sed quod passiuum est secūdū q̄ dicit pati aut impassibile esse. Qui verò secūdū quātū est et secūdū cōmune quidē innominatus est secūdū vtrūq; aut augmentum aut decrementum. Qui quidem est in perfectā magnitudinem augmentum est: qui verò ex hac decrementum.

D Qui autem secundum locum & secundum proprium: & commune: innominatus est. Si autem loci mutatio latio vocata quod commune est; quamuis dicatur ferri hęc sola propriē:

cum non in seipsis sit stare mutantibus locum: & quodcunq; non ipsa seipsa mouent secundum locum.

Et cum motus nō est substātiæ neq; relationis: neq; actiōis: neq; passiōis: remanet vt sit in quātitate: & in qualitate: & vbi tātū: quoniā in vnoquoq; istorū est cōtrarietas. Motus igit in qualitate sit alteratio: quoniā hoc nomē cōiunctū est cū qualitate in vniuersaliter. Et intelligo per qualenon omne illud quod est in substātia: quoniā differētia etiā est qualitas: sed qualitas q̄ attribuit passioni: & est illa per quā dicit aliquid pati: aut non pati. Motus aut in quantitate vlr̄ nō nominatur. vnū autem eorū dicitur augmentū: aut diminutio. Motus verò ad magnitudinem cōpletam dicitur augmentū: & motus ex hac dicit diminutio. Motus verò in loco vniuersaliter & proprie non nominatur. Dicatur igitur trāslatio: licet translatio non dicatur vere nisi de illis rebus tantum quæ mutant loca: et non habent quiescere: & quæ non mouent se in loco.

Ista est cōclusio quā intēdit. qūm cū posuit q̄ mot⁹ inuenit in tribus p̄dicamentis: & declarauit q̄ nō inuenit in substātia: neq; in relatione: neq; in actione aut passione: sequitur vt solūmō sit in istis tribus. Et dixit: quoniā in vno quoq; istorū est cōtrarietas: & innuit vlr hic qđ causa vlr propter quā est pōse vt motus solūmō sit in his trib⁹ prædicamētis est quia cōtraria existūt in eis, hæc enim necessaria causa est in eis eorū. Et dixit motus igitur in qualitate &c.i. & vocat intentio vlr̄ quæ est motuū in quale alteratio: qūm hoc nomē positū est vlr̄ omnibus motibus qui sunt in quale: & intendit per hoc qđ dixit cōiunctū est, positum ad placitum. D.d. & intelligo p̄ quale: nō illud quod est substātia &c. idest, & intelligo per qualitatē in qua inuenit iste motus nō qualitatē quæ est in p̄dicamēto substātiæ. Verbi gratia, dīas q̄ sunt qualitates substātiales: sed speciē qualitatis qui attribuitur passio aut passibile: & hoc intendebat cū dixit: & est illa per quā dicit aliqđ pati: aut nō pati: & intēdebat genus per hoc de prædicamento qualitatis passibilis suā potētiā naturalē: & impotētiā: qūm per hoc qđ dixit pati continet duo genera simul: continet genus passiuum: & genus qđ dicitur secundū impotentiā naturalē. & per hoc qđ dixit. & non pati innuit potentiam naturalē. Et dixit hoc sec⁹m cōsiderationē largē sicut posuit gīrationē primo in diffinitione: qm̄ in septimo istius libri declarabit q̄ motus alterationis nō inuenit in prædicamēto qualitatis: nisi in genere qualitatis passiuæ secūdū tactū gustū & visum: nam istæ qualitates recipiūt magis & minus: & nō est ita de qualitatibus q̄ sunt in alia: & in alato: & in q̄litate a q̄ est sec⁹m quātitatē. Illa aūt q̄ dicit sec⁹m potētiā & impotētiā naturalē est. p̄pinq; passiuæ: & videt q̄ in ea est mot⁹: & in septimo b p̄scrutabit de hoc, sed sec⁹m ẏha ei⁹ in hoc loco apparet q̄ sec⁹m eā inuenit mot⁹. D.d. & mot⁹ in quātitate &c.i. & mot⁹ cōis q̄ est in p̄dicamēto quātitatis. s. q̄ cōtinet duas spēs nō habet nomē: sed altera duarū spērū dicit argumētū: & reliqua

18 Causa vlr pp quā est pōse vt motus solūmō sit in tribus p̄dicamētis est qa cōtrarietas existunt in eis. Documētū 7. phy. tex. cō. 14. vsq; ad. t. cō. 20 Vide cō. 14 7. phy. cur B de odore nō fecit mē tionem. a Quæ sit qualitas in quātitate. Vide. 7. ph. com. 15. b In. 7. per scrutabitur

virũ in secũ
da spẽ q̃lita
tis sit motꝰ.
Vide calcẽ
F
cõmẽ.20.7
phy. ꝓ hoc
c Corpora
q̃tuor sim-
G
plicia existi
mantur mo
uere se in lo
co: sed non
hũt qescere
ex se. Vide
cõ iste. 2.
phy.cõ. pri
mo. Et que
ibi. vide cla
riꝰ pro hoc
cõmẽ.29.8
phy.&c.
d Secunda
expositio.
e Corpora
simplicia
nõ mouent
se in loco ni
si ꝑ accis.

diminutio. Deinde.d.& motus in loco &c.i.& intentio cõis oĩbus motib⁹ q̃ sunt in loco:est etiã illa q̃ est tãq̃ gen⁹ istiꝰ motꝰ non habes nomẽ. Et intẽdit ꝓ ꝓpriũ motũ q̃ ita se habet ad hõc motũ gñalẽ sicut spẽs.& hoc est scꝫm idioma grecorũ. D.d.dicat igitur trãslatio.i. nos aũt vocemus illud qđ inuenit in spẽ istius motus trãslationem.

Et qa hoc nomẽ trãslatio dicit in idiomate eorũ de eis q̃ mouent in loco:q̃ nõ hũt cessare in eo ex se.i.q̃ mouent violẽter:& de corporib⁹ ipsis simplicib⁹ narrauit hoc & dixit:licet trãslatio &c.i.licet trãslatio in nostro idiomate dicat vere de reb⁹ q̃ mutãt sua loca:& nõ habẽt cessare ex se cũ sint inanimata. D.d.& q̃ nõ mouẽt se in loco: & forte addidit hoc:qa hoc nomẽ trãslatio apud eos dicebat de motib⁹ violẽtis tm:q̃m c corpora quatuor simplicia existimant mouere se in loco:sed nõ hũt qescere ex se. d Et forte hoc nomẽ trãslatio apud eos dicebat de oĩ qđ mouet in loco prætercq̃ de habẽtibus alas:corpora e cẽ simplicia nõ mouẽt se in loco nisi g accidens:& illa q̃ mouẽt se in loco:sunt animata scꝫm hoc:igit animata sunt illa q̃ qescũt ex se:& cũ dixit qa istæ duæ dispones nõ inueniunt in eis. de qb⁹ dicitur hoc nomẽ trãslatio apud eos:demõstrauit ꝙ hoc nomẽ trãslatio apud eos dicebat de nõ animatis siue moueantur naturaliter,aut violenter.

Quæ aũt est in eadẽ spẽ mutatio in magis & in minus alteratio est,aut enim ex cõtrario,aut in cõtrariũ motꝰ est aut simpl̃r,aut sic. In minꝰ quidẽ enim cũ sit in cõtrarium dicet̃ mutare,in magis aũt tãq̃ ex cõtrario in ipsum. Differt enim nihil se cũdũ quid mutare,aut simpl̃r,nisi ꝙ sic indigebit cõtraria eẽ. Magis aũt et minꝰ est in q̃ plus aut minꝰ cõtrariũ ĩsunt,aut nõ:

Et trãsmutatio etiã quæ est in eadẽ specie in magis & minꝰ est alteratio,quoniam est motus,aut ex contrario, aut ad contrariũ,aut simpliciter,aut quodammodo. Transmutatio igit̃ cum est ad minus dicit̃ qđ res trãsmutatur ad cõtrarium, & sit ad maius dicit̃ quod trãsmutat ad illã ex contrario. Quoniã non est differẽtia inter hoc quod res transmutet̃ quodãmodo, & simpliciter,nisi in hoc quod duo cõtraria necesse est vt sint existẽtia quodammõ. Et magis & minus sunt,vt contrarium existens,aut non existens,sit quodammodo magis & minꝰ.

H
19
Cum posuit quod motus sunt de contrario in contrariũ: & qa tacet hoc:quoniam nos videmus eandem speciem transmutari de simili in similẽ:& cum album transmutatur ad magis album aut nigrum ad magis nigrum:incepit dissoluere hoc. Et dixit:& transmutatio etiam &c.id est,& transmutatio non solummodo quæ est de specie in speciem contrariam est alteratio:vt album in nigrum, sed transmutatio q̃ est in eadem specie secundum magis & minus: vt album in magis album,& econuerso. Deinde incepit declarare quod ista transmutatio quæ est in eadem specie est de cõtrario in contrarium,& dixit:quoniam est motus &c.i.& diximus quod ista transmutatio est motus de contrario in contrarium:aut simpliciter aut quodammõ,& iste motꝰ.

scilicet

scilicet qui est in eadem specie est de cõtrario in cõtrariũ quodãmodo. Et intẽdit qũ quæstio sequeretur si oĩs motus esset de cõtrario in contrariũ simpliciter:cum autẽ inuenitur duobus modis,scilicet in respectu extremi tatum & medij non contingit quæstio. Et cum narrauit ꝙ motus q est in eadẽ specie est de aliquo cõtrario in aliqđ cõtrariũ:incepit declarare hoc: & dixit: & cum transmutatio fuerit ad minus &c. idest & in trãsmutationẽ q̃ est in eadem specie inuenit magis & minus ex contrarietate. Cõ igit̃ trãsmutatio fuerit de magis in maius dicetur trãsmutari ad cõtrariũ: qm̃ nõ sit minus nisi ex mixtione cõtrarij. V.g.qm̃ id qđ est magis albũ qđ trãsmutatur ad minus album dicit̃ trãsmutari ad aliqđ nigrũ:& cũ econuerso dicitur trãsmutari ad aliqđ albũ. Deinde.d.nõ est enim differentia &c.i.& hoc est necesse quia nõ est differẽtia inter hoc ꝙ res trãsmutetur quodãmodo nõ simpl̃r:& ꝙ trãsmutetur simpliciter in hoc ꝙ vtracq̃ trãsmutatio indiget:vt sit de cõtrario in cõtrariũ: nisi in hoc ꝙ in trãsmutatione simpl̃r duo cõtraria sunt cõtraria existentia simpliciter:& in trãsmutatione quodammodo sunt cõtraria quodammodo. Et hoc intẽdebat cũ dixit:sed in cõtrarijs &c. i.sed cõtraria in trãsmutatione quæ est simpliciter sunt contraria in ea existẽtia simpliciter:& in trãsmutatione quodammodo sunt contraria quodammodo & hoc intendebat cum dixit:sed in contrarijs &c. idest sed contraria in transmutatione quæ est quodammodo sunt cõtraria in ea quodammodo:& quasi per hoc dat causam propter quã quæsitã trãsmutatio est de contrarijs simpliciter:& quædam de aliquibus contrarijs. D.d.& magis & minus &c.& quasi dicat.& magis & minus est vt contrarium aut medium diuersetur secundum minus & magis.

Nõ sit minus nisi ex mixtiõe cõtrarij.idem infra. t.c. 43. Sed vide oppositum .2. cc. cõ.15.

In transmutatione simpliciter cõtraria sunt simpliciter & in transmutatione quodãmodo, do cõtraria sunt quodãmodo.

Idem supra cõ.6.Et infra cõ.52.

Quod quidem igitur hi tres soli motus sint ex his manifestum est. Immobile autẽ est quod omnino impossibile est moueri:sicut sonus est inuisibilis. Et quod multo tempore vix mouetur:aut quod tarde incipit:quod dicitur grauiter moueri. Et quod aptum natum est moueri:& possibile:nõ mouetur autem tunc cum aptũ natũ est:& vbi:& sic: qđ qđẽ quisti est:quare & priuatio erit susceptiui.

Immobile tripliciter.

Declaratum est igitur ex hoc ꝙ isti tres sunt motus tãtum. Et immobile est illud quod non potest moueri omnino. V.g.sonus est inuisibilis. Et illud quod mouetur tarde & difficile:est illud quod dicitur difficilis motus. Et illud quod innatũ est moueri:& põt moueri oĩno:sed nõ mouet in illa hora in qua innatũ est:& vbi innatũ est:& sicut est innatũ Et hoc solũ inter alia immota dicit̃ quiescẽs:& quies est contraria motui.

Hic vult etiã declarare quid sit quies q̃ opponit motui in rei veritate:& icepit sermonẽ i declarãdo hoc scꝫm quot mõdos dicit̃ imobile.

Et dixit. Et imobile ẽ illud ꝙ nõ põt moueri &c.i.& imobile dicit̃ multis modis.dicit̃ ẽm immobile illud cuius species nõ est innata recipere motũ:vt dicitur ꝙ sonus est inuisibilis:quia nõ est innatus vt videatur.

20
L
Cõsiderem di

Universidad de Deusto
Biblioteca

finctionem vide de inuisibili. 2. de ala. t. c. 103. Et q̄ ibi.

deat. D.d.& illud qđ̄ mouet tarde &c.i.& vt dicit immobile etiam illud qđ̄ difficile mouet & tarde:& isti duo modi dicunt immobile tripliciter sumptum. Et Alex. dixit.& q̄ illud qđ̄ est tardi motus est aliud ab illo qđ̄ est difficilis motus:q̄m illud qđ̄ est difficilis motus: est illud q̄ incipit tarde:nō illud qđ̄ mouet tarde. Deinde dicit: & illud qđ̄ est innatū &c.i.& dicit immobile tertio modo illud qđ̄ habet naturā vt moueat:sed nō mouet in illa hora in qua innatū est moueri:& in loco in quo innatū est moueri:& quādo cessat a motu quo innatū est moueri:& hoc intendebat cū dixit:& vbi est innatū &c.i. est in loco in quo innatū est moueri & potest moueri illo motu quo innatū est moueri:ge scēs em̄ in rei veritate est hoc.s.illud qđ̄ caret motu in spe in quo innatū est moueri:& in loco in quo innatū est moueri:& in dispositione motus scd'm quā innatū est moueri. Sed ista quies videt esse rei mote ex se:& quies violēta nō quies naturalis. Quiescēs em̄ naturaliter est illud qđ̄ caret motu in loco in quo nō est innatū moueri. Sed forte cōtra tus est a descriptione quietis per hoc quia est manifestius & notius: & intendit declarare q̄ quiescens in rei veritate est illud qđ̄ opponit vero motui:& est illud qđ̄ caret motu vero:& tacet descriptionē aliorū modorū quietis. Quiescēs enim naturaliter innatū est moueri in alia hora.

Dubium.

Solutio prima.

Solutio secunda.

Et potest intelligi hic de innato & possibili illud quod est cōe violēto & naturaliter. Terra enim cū quiescit in suo loco naturali caret etiā cū hoc illo qđ̄ innatū est habere violenter ex motu:& in loco in quo innata est habere hīc.s.motū violentū & in tēpore:& scd'm hoc ista descriptio erit cōis oi quiescēti:& ideo intelligendū est hoc ex quiete prius motus dicti de tribus modis q̄ sunt mot? in rei veritate. D.d.& hoc totū &c.i.& hoc postremū eius qđ̄ dicit immobile est illud q̄ dicitur quiescens in rei veritate:& est id qđ̄ dicitur esse cōtrariū vero motui.

A QVid quidem igitur est motus: & quid quies: & quot mutationes: & quales motus: manifestum est ex dictis.

In quo præmittit quasdam diffinitiones necessarias ad sequentia. Capitulum tertium.

POst hęc autem dicam⁹ quid est simul & separatim:& quid est tangere:& quid est medium: & quid cōsequēter:& qđ̄ habitū:& qđ̄ cōtinuū & in q̄libet re vnū quodq; horū esse aptū natū sit.

Manifestum est igitur ex his dictis qđ̄ est motus:& quid est quies:& quot sunt transmutationes. Dicamus nunc igitur quid est simul:& quid est separatim:& quid est sequi: & quid est succedere: & continuari: & vnum quodq; istorum in quibus innatum est inueniri.

21 B In tertio

DEclaratū est igit̄ ex dictis quid est mot? in rei veritate: & quot est diffinitio motus p̄dicta in tertio:q̄m illic nō distinxit inter gnationē & corruptionē & alios motus:hic aūt declarauit q̄ illa diffinitio nō dicit simpliciter nisi de tribus tantū:q̄ sectio

sectio enim quæ accepta est in diffinitione motus quæ est tanq̄ genus nō inuenitur in trāsmutatione quæ est in gnatione.s.q̄m a in ea non est perfectio diminuta de genere eius ad qđ̄ est motus scilicet a gñe per sectionis cōpletæ & causa in hoc est q̄m forma est indiuisibilis:& quia gnatio est de non esse. D.d.& quid est quies.s.ges opposita vero motui. D.d.& quot sunt trāsmutationes.s.trāsmutiões q̄ nō sunt motus q̄ inueniunt in substantia & in alijs prædicamentis præter tria. Et intendit quod in hoc sermone distinxit verā trāsmutationē a vero motu.

2 Et qa in hoc sermone declarata sunt hæc dicta:incepit hic quęrere scd'm descriptionē:& sermones facientes scire illa q̄ accidunt motui: vt fiat præparatio ad illud qđ̄ vult perscrutari de natura cōtinui. Et dixit. Dicamus nunc &c.i.dicamus igitur nūc intentionē eius qđ̄ dicimus corpora esse insimul & separatim & cōtinua & cōsequētia: & qđ est intentio istius propositionis inter quæ est necessaria in motibus. D.d.& vnūquodq; istorū &c.i.& cū expoſuerimus istas intēctiones declarabimus subiecta propria vnicuiq; eorum. V.g.q̄m cū fuerit declaratū quid est continuatio:declarabitur quæ sunt res continuæ:& quæ sunt res non continuæ:& similiter de alijs.

Simul quidem igitur dicunt hæc esse scd'm locum quecūq; vno loco sunt primo. Separatim autem quecūq; sunt in altero. Tāgere autem quorum vltima simul. Medium vero in quod aptum natum est primum pertingere mutans: quam inquod vltimum:mutat secundum naturam continue mutādum. In minimis autem est medium in tribus:vltimum quidem enim mutationis contrarium est.

Dicimus igitur simul in loco in rebus quæ sunt in eodem loco.scilicet in primo loco. Et dicimus separatim in rebus q̄ sunt in locis diuersis. Et dico contigua dum extrema sunt insimul. Et dico inter intelligendo illud ad quod primo trāsmutatio est innata ire anteq̄ eat ad illud ad qđ̄ postremo trāsmutatur:cū trāsmutatio eius fuerit scd'm cursum naturalem & cōtinua. Et inter saltem inuenitur in tribus:finis enim transmutationis est contrarium.

Simul dicit multis modis vt dictū est in lib. de p̄dicamētis:sed hic intendit describere de illis illū modū q̄ est scd'm locū tātū. Et mēdit p primū locū cōtinēs proprius qui nō est loc? mediāte alio. Et dixit:in eodē loco:qa si cōtinētia fuerit duo erūt i duob? locis:nō i eodē loco.

z Et quia separata sunt opposita eis quæ sunt insimul:incepit describere illa & dixit.& dico separata in rebus quæ sunt in locis diuersis.i. diuersis secundum demonstrationem.scilicet multis non vno.

3 D.d.& dico contigua &c.i.& contigua sunt corpora quorū vltima sunt.s.superficies insimul:ita q̄ inter illas nō est corpus extraneū:& hæc est contiguatio naturalis:contiguatio vero b mathematica est i magnitudinibus quorum vltima superponuntur. Si igitur fuerit corpora superponuntur superficies corū cōtiguet:& si superficies: superponen-

philosophꝰ non distinxit inter generationem & corruptionem & alios motꝰ: sed bene in hoc quinto &c.

a Causa q̄ gñatio non est motꝰ est quia in ea nō est perfectio diminuta de genere eius ad C qđ̄ est motus: & causa in hoc est q̄m forma ē indiuisibilis. Sed vide oppo. 3. celi. 67.

De formis elementorū q̄ scd'm ipsum intēduntur & remittuntur. Quid 22 simul separatim tāgere medium. Cap. antepenultimo.

b In mathematicis est contractus. Idē. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

phy.t.com. 70. Et primo de gene. c. 44.

c In mathematicis duo

B

vltia reuertunt in vnū & sic assimilant cōtinuo.

F

Sed in naturalibus duo vltia remanent duo demōstrata Idē infra. c. 30. Videclarius ꝓ hoc

G

infra. c. 30. a Vltia nō sunt in loco essentialiter: sed per accidēs oppositū primo de gene. c. 29. Vbi habet ꝙ nec ꝙ per accidens &c. b Medium est de natura ei⁹ ad qđ est motus. Quid continue.

tur lineę: & si lineę: supponent pūcta: si dicim⁹ ꝙ pūcta? supponit pūcta. Sed hic nō intendit mathematicā: qm̄ in mathematicis c duo vltima reuertunt in vnū & sic assimilant cōtinuo. In naturali⁹ vero duo vltima remanēt duo demōstrata: & ideo dixit: dū extremitates sunt insimul. i. & res cōtiguæ sunt quarū vltima q̄ sunt in actu sunt insimul: & dicunt cōtigua sicut dixit dū vltima. sunt insimul: & hoc significat qđ cōtiguatio significat hāc intentionē. Et ꝙ simul intēdit hic illa quæ sunt in loco: & secundā hoc erit in loco p accidēs: qm̄ vltima a nō sunt in loco essentialiter. 4 D.d. & dico inter &c. & inter est illud ad qđ trāsmutatū trāsmutat primo, id est anteq̄ transmutet in illud in qđ transmutat in postremo. Istud enim est primū eius ad qđ trāsmutat transmutatū cū nō transmutat ad ipsum p suā transmutationem ad aliud nisi si motus haberet motū, sed cū mot⁹ nō habet motū sicut pdiximus: & motū qm̄ est in illo ex quo est motus dicit nondū trāsmutari: & cū fuerit in illo ad qđ dicitur iā trāsmutari & desinere in transmutatiōe: ergo nō dicit trāsmutari nisi qm̄ fuerit inter. Et inter necessario est b de natura ei⁹. id qđ est motus: qm̄ si mot⁹ fuerit in loco: inter erit locus. s. prim⁹ locus ad quē motū mouet. & sic si mot⁹ fuerit ī q̄ tate: tūc inter erit prima q̄litas ad quā trāsmutatur trāsmutatū. Quoniā aūt necesse est vt sit hic prim⁹ loc⁹: & qūo est prim⁹ apparet ex hoc qđ dixim⁹: qđ motus nō habet motū. Et dixit. qđ necesse est vt motus sit secundū cursum naturalē: qm̄ si nō fuerit secundū cursum naturalē: posse est vt quiescat interim: & tūc inter erit ipm ad qđ. & ideo dixit: dū fuerit cōtinua. D.d. & inter est saltē in trib⁹. i. in duob⁹ cōtrarijs & medio: qm̄ si mediū nō fuerit nō erit inter. D.d. finis cui trāsmutatiōis est cōtrariū. i. & inter inuenit in trib⁹ qm̄ finis & principiū transmutatiōis sunt duo cōtraria: & inter illa est aliquid. s. inter contraria.

Cōtinuat aūt mouet qđ nihil: aut pauciss̄imū deficit rei non tpi. Nihil em̄ ꝓhibet deficiētē rei nō tpi: & aut statim: aut post hypatē. i. prima sonare vltimā: sed rei ī qua mouet. Hoc aūt & in his q̄ sunt secūdū locū: & in alijs mutatiōib⁹: manifestū est.

Et illud qđ mouet secūdū cōtinuationē est illud qđ nō deficit omnino: & saltē in illa intētiōe in qua est motus: nō in tpe. Quoniā nihil ꝓhibet deficere: & statim euenire neuma quod dicit bam cū neumate quod dicit zir. Nos em̄ intelligimus per hoc intentionē in qua est motus. Et hoc manifestū est in transmutationibus quæ sunt in loco: & in alijs transmutationibus.

Cū accepit in diffinitiōe ei⁹ qđ est inter cōtinuationē motus: incepit exponere continuationē in motu. Et d. & illud qđ mouet &c. i. & illud qđ mouet secundū cōtinuationē sic describit: qm̄ est illud qđ nō deficit oīno secūdū intētionē & secūdū tps: & si defecerit secundū intentionē: erit paucū: secundū vero tps deficit secundū intētionē ꝙ nō deficit secundū illud: qm̄ plura mota nō deficiūt secūdū tps: & motus eorū nō est cōtinuus: vt ꝙ inducit neuma qđ dicit bam post neuma qđ dī zir. iste em̄ nō desistit secūdū tps: & desistit secūdū motū qm̄ neuma qđ dī bam est aliud in intentiōe a neumate qđ dī zir. & in cōtinuis nō

posuit

posuit necessario vt nō deficiāt omnino in intētione: quia parua mota cōtinua deficiūt aliquātulū in intētione: vt animalia quæ ambulāt: illa aūt quæ natāt: aut volāt nō deficiūt in intētiōe omnino. D.d. nos em̄ intelligimus per hoc illā intētionem in qua est motus, id est, & nos describimus cōtinuationē hac descriptiōe: quia cū diximus motū continuū intelligimus cōtinuationē intētiōis in qua est motus rei motę: scilicet quoniā si motus eius fuerit in loco: cōtinuatio eius erit in loco, & si in alteratiōe cōtinuatio eius erit in alteratione. D.d. & hoc manifestū est in trāsmutationibus quæ sunt in loco. & in alijs trāsmutatiōib⁹. id est qm̄ cōtinuatio in eis est: est in intētione in qua est trāsmutatio.

Contrariū aūt secundū locum est secundū rectitudinē distans plurimū: minima enim finita: metrum autem finitū est. H

Et contrariū in loco est distantiss̄imū in rectitudine: quoniā minima linea recta est finita, & finitum est paruum.

Cū posuit ꝙ omnis motus est de cōtrario in cōtrariū: incepit notificare quæ sunt cōtraria in loco. Et dixit, & cōtrariū in loco &c. id est, & loca cōtraria sunt illa inter quæ est maxima distātia recta, & ista sunt superius & inferius simpliciter, & dixit: in rectitudine: quia distantia maxima & minima nō diffinitur nisi per lineā rectā, & si nō posset esse ponere inter quelibet duo pūcta distātias infinitas arcuales diuersas. Et hoc intēdebat: cū dixit: quoniā minima linea recta est finita, id est quoniā minima linea recta posita inter duas distātias est vna: & hoc intēdebat cū dixit finita, & quia minima linea inducta inter duo pūcta est recta. Necesse est vt maxima linea in modo cuius vnus finis est superius simpliciter & secundus est inferius simpliciter diffinitur per rectā: quoniā hæc est finita, id est, vna. Lineæ aūt arcuales sunt infinitæ, & ideo in eis nō inuenitur maxima linea: neq; minima. D.d. & finitū est paruū, & incēdit per finitū rectū: quia inter duo pūcta non cadit ex eo nisi vnum tātum, & intēdit per paruū breue, id est, & linea recta est breuissima linea inducta inter duo oppolita, & ista linea est mēsura cum mensura sit minima.

Cōsequenter autē est ꝙ cū post primū solū sit aut positione: aut specie: aut aliquo alio sic determinatū nullū mediū est eorum quæ sunt in eodem genere & cuius consequēter est. Dicas aut vt linea lineæ, secundū quod sunt lineæ aut vnitatis vnihil prohibet esse mediū. Consequēter enim alicui est cōsequēter: ac posterius aliquid est. Nō enim cōsequēter vnum ex duobus: neq; noua luna secundæ consequēter: sed hæc illi.

Et dico sequi in illo quod est post principiū: aut in situ: aut forma: aut in alia intētione, & cum hoc fuerit positū nō erit inter illa aliquod illius generis. Verbi gratia aut linea: aut lineę sequātur lineā: aut vnitas: aut vnitates sequātur vnitatē: aut sequatur domus domū. Et nihil ꝓhibet inter hęc duo sit aliquid nō illiusmodi. Sequēs em̄ est sequens in aliquo priori, & in aliquo

aa 4 poste

24

Vide. 10. 1 metā. 13. Distātia maxima & minima nō diffinitur nisi per lineā rectā. Idē. 4. phy. cō. 5. L

Lineæ arcuales sunt infinitæ. Idē primo cæl. 27

Linea recta est breuissima inducta iter duo posita. Idē primo cæl. 28.

Quid consequenter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

posteriori. Non enim vnum sequitur duo: neq; nox nouilunij sequitur noctem futuram: sed ista sequuntur illam.

25 Et dico sequi &c. id est, & dicit sequi in re quæ est post alia: quæ est quasi principiū aut in situ: vt cū dicimus domū sequi aliquā; domū aut in forma specifica. V.g. q; animal ambulās sequitur hominē. Et intēdit per aliā intētionē sequēs secūdū naturā. V.g. q; dualitas sequit vnitatē & trinitas dualitatē, & vt cū dicimus q; in sermonibus metrationis sequitur proemiū, & existimatur q; sub hoc collocatur sequens secūdū placitū & est oppositum ei: quia est secundū naturam.

2 D.d. & cū hoc fuerit positū &c. i. & est necesse vt inter hæc duo q dā sequi nō sit aliqd sui gēris. i. vt iter lineas cōsequētes nō sit linea, & inter domos cōsequētes nō sit dom⁹, & nihil phibet vt inter illa sit aliqd alteri⁹ gēris. V.g. q; iter domos cōsequētes sit aliqd q; nō ē dom⁹.

Quid habitum.

3 Deinde dixit sequēs eū est sequēs &c. id est, sequēs cū est sequēs aliqd præcedēs ipsum sui generis, & ipsum est posterius ab eo. Cōsequētia igit sunt illa in qb⁹ sunt pri⁹ & posteri⁹: aut in situ: aut in specie id est, in natura, & sequēs est posteri⁹ nō priusq; vñ nullū dicit q; vnū sequitur duo, & nox nouilunij sequitur futurā noctē: sed econtrario.

Contradictiōis nihil est mediū.

M Habitū autē est q; cōsequēter est cū tangat. Quoniā autem omnis mutatio in oppositis est: opposita autē cōtraria, & secūdum cōtradictionē sunt: cōtradictiōis autē nihil mediū: manifestū est q; in cōtrarijs erit mediū. Cōtinuū autē est quidem

Quid cōtinuum.

N q; de habitu aliquid est. Dico autē esse cōtinuū cū idem fiat, & vnus vtriusq; terminus eorū quæ tāguntur, & sic significat nomē cōtinui. Hoc autē esse nō potest cū duo sint vltima.

Et sese succedere est illud quod est cōsequēs, & tangens, & quia omnis trāsmutatio est in oppositis, & opposita sunt contraria & cōtradictoria, & inter cōtradictoria non est medium manifestū est q; inter est in cōtrarijs. Cōtinuū vero est quo dāmodo sese: sed dico cōtinuū quando vltimū vtriusq; in quo tāgūt se fuerit idē, & fuerint cōtinua: secūdū q; significat hoc nomē. Quod est impossibile si vltima fuerint duo.

26 Dicit sese, & sese est illud in quo inuenit prius &; posterius: in quo vltima sunt inūmul: qm hoc nomē sese significat consecutionē & tactū inūmul: significat igitur duo, & ideo dixit, & sese est illud q; est cōsequēs & tāgens: quoniā tāgētia sunt de speciebus diuersis: sese vero sūt eiusdē speciei sicut consequentia.

2 D. incepit declarare vbi inuenit inter, & dixit: q; inter inuenitur in cōtrarijs mediatis, & propter hoc impossibile est vt motus sit in cōtrarijs immediatis: aut in cōtrarijs immediatis, & sermo ei⁹ in hoc manifestus est.

O 3 D.d. cōtinuū vero &c. id est, cōtinua aūt sunt sese. i. quorū vltima

Continua sunt quorum vltima

adunant apud cōtactū & sūt vnū, & in hoc differt cōtinuū a sese. D.d. secūdū q; significat hoc nomē, id est, in reb⁹ naturalib⁹ & artificialib⁹ in naturalibus vero dicimus q; continua sunt a illa, quorū vltima

P sunt vnū naturaliter: vt in membris cōtinuis. a Et in artificialib⁹ qñ vltima

vltima eorū sūt vnū q; artificiū. In mathematicis vo dicim⁹ cōtinua qñ vltimū vnū imaginat esse cōmune cū eis: vt punctus, qd est cōmune duabus lineis, & linea duab⁹ superficiebus, & ista cōtinuatio nō est naturalis, & hic intēdimus describere cōtinuationē naturalē. D.d. qd est impossibile &c. id est, & impossibile est vt cōtinuatio sit duorum continuorū quādo vltima eorū nō fuerint adunata, & hæc est differentia inter sese, & continua.

a No. differentiā inter cōtinuitatē naturalē: artificialē & mathematicorum.

Sed hoc determinato: manifestū est q; in his est quidē continuū ex quib⁹ vnū aliquod aptū natū est fieri secūdū cōtactū. Et sicut aliquādo fit cōtinuū vnū: sic & totū vnū erit: vt aut penetratione: aut cōclauatione: aut colla: aut tactu: aut insertu.

Manifestū est igitur q; cōtinuatio est in rebus quæ innatæ sunt vt ex eis sit vnū per cōiunctionē. Et quēadmodū copulatū sit vnū quādoq; similiter totū fit vnū. V.g. per applicationē & cōclauationē, & per cōtactū, & per cōsolidationem.

Cū diffinitur cōtinua q; sunt illa quæ innata sunt vt vltima eorū sint vnū: dixit manifestū est igit ex hac descriptiōe q; cōtinuatio est in reb⁹ quæ innatæ sunt vt ex eis fit vnū p cōiunctionē scilicet aut p ligamētū: aut per applicationē: aut per cōsolidationē, illa aūt in quibus nō aptat nō habēt cōtinuationē. D.d. & quēadmodū copulatū &c. id est, & quēadmodū copulatū sit in aliqua hora vnū scilicet p actiōnē vltimorū: aut per ligamētū: aut per aliud. Similiter verūq; cōtinuatorū fit vnū qñ illic nō fuerit vltimū cōmune inter illa scilicet qñ vltimū destruitur. Et quasi intēdit dicere quēadmodū sese trāsferunt de ceila tiōe ad cōtinuationē: similiter trāsferr de cōunatione ad adunationē.

27

Documentum. R

Manifestū autē est q; primū cōsequēter est: cōtactū quidem em necesse est cōsequēter esse: q; cōsequēter autē nō omne est tāgere: vnde & in prioribus ratione cōsequēte est: vt in numeris: tactus autē nō est. Et si quidē cōtinuū est necesse est tāgere. Si vero tāgit nōdū cōtinuū est. Nō em necesse est vnū esse ipsorū vltima si simul sunt. Sed si vnū sunt necesse est & simul esse: quare vltimus insertus secūdū generationē est. Necesse est em tāgere si adunata erūt vltima. Cōtacta autē nō omnia adunasert⁹ in his. Manifestū ē etiā q; primū istorū est sequi: tāgēs em necessario sequitur: sed nō omne: q; sequitur est tangēs: & ideo sequi inuenitur etiā in principijs in ratione. V.g. in numeris: tāgere aūt nō est in eis. Et q; est cōtinuū necessario tāgit. Et eorū sint vnū: si fuerint insimul. Sed si fuerint vnū erūt insimul: vnde sequit vt adunatio sit postrema omniū eorū in esse. Illa ei quorū extrema sūt adunata: necesse ē vt sint se tāgētia: & tāgētia, nō necessario sūt adunata, & illa qb⁹ nō ē cōtactus: ma

aa 5 nifestū

Universidad de Deusto
Biblioteca

nifestū est cp in eis nō est cōtinuatio: neq; adunatio.

Intēdit per primū prius naturaliter: quoniā omne tāgēs est sequēs & nō omne sequens est tangēs: & cō sequēs nō fuerit nō erit tangens & hæc est dispositio prioris naturaliter. Et cū narrauit cp nō omne qđ sequitur: tangit: dixit, & ideo sequi inuenitur in principijs in ratione, & intēdit per principia in ratiōe: principia in diffinitiōe scilicet quo niā inuenitur in pluribus rebus, & in eis nō inuenitur cōtactus vt est dispositio in numeris. Et intēdebat quoniā hoc est quasi genus, & genus est primū in ratiōe. Et cū declarauit cp sequēs precedit naturaliter tāgēs: declarauit etiā cp tāgēs p̄cedit naturaliter cōtinuū oē ei cō tinuū est tangēs, & nō cōuertitur quoniā nō sequit vt oīa tāgētia adu nētur secundū vltimū, & hoc intēdebat cū dixit: quoniā nō est necesse vt extremitates eorū sint vnū si fuerint insimul, id est, quoniā si sequi tur si vltima eorū fuerint insimul vt sint vnū ita cp omne tāgens sit cō tinuū. D. dicit sed si extremitates &c. id est, sed sequitur econuerso, id est, quoniā si fuerint cōtinua scilicet si extrema eorū fuerint vnū necesse est qđ ante fuerint cōtacta scilicet qđ extrema eorū fuerint insimul, id est, quoniā necesse est vt cōtinuū sit prius cōtactū, & post cōsecutio nē, & tūc cōtinuatur. Et quia adunatio est quando vltimū cōmune qđ est inter duo cōtinua destruitur, & hoc accidit necessario post cōti nuationē: quē admodū cōtinuatio accidit post cōtactum, & contactus post cōsecutionē dixit: necesse est igitur &c. id est, & quia esse adunatū prius fuit cōtinuū, & omne cōtinuū prius fuit cōtiguū, & nō sequitur vt omne cōtiguū sit cōtinuū: nedū sit adunatū, & nō sequitur similiter vt omne continuū sit adunatū, & cū cōsecutio nō fuerit: cōtinuatio nō erit: sed cū cōtinuatio nō fuerit: adunatio nō erit, ergo hęc quatuor precedūt se adinuicē secundum ordinem naturaliter.

Adunatio est qñ vltimū cōmune qđ est inter duo cōtinua destruitur & hoc accidit necessario post continuationem. Hæc se habēt, secūdū ordinē, videlicet, consequenter ens. Cōtinuatum. Cōtinuū & adunatum.

S

Quare si est vnitas & p̄ctū qualia dicūt separata nō possibile est esse vnitatē & p̄ctū idē his quidē, eē inest tangere: vnitatibus autē cōsequēter. Et horū quidē cōtingit esse mediū. Omnis eē linea mediū punctorū est: harū autē nō est necesse: nullū enim mediū est dualitatis & vnitatis.

a D. translator ita accidit in' greco, & videt mihi cp deberet dicere qđ inter omnia duo p̄cta est linea.

Sequit igitur ex hoc cp si sūt hęc p̄cta, & vnitas absoluta: vt dicūt ipo sibile erit vt vnitas & p̄ctū sint idē: qm̄ p̄ctū habet tāgere, & vnitates ỹo sequi habēt se adinuicē. Et ster p̄cta p̄ot esse aliquid: qm̄ oīs linea est inter duo p̄cta: a vnitates vero nō habēt hæc necessario: quoniā inter vnitatem, & dualitatem non est aliquid.

29 Prima differentia inter punctum & vnitatem.

Et cū sequi sit aliud a tāgere necesse est si fuerint p̄cta & vnitas existētia p se: vt dicūt dicētes p̄cta esse elemēta corporū vt p̄ct⁹ sit aliꝗd ab vnitate. P̄cta eē possēt tāgere. i. imaginari p̄ctū tangere p̄ctū, & sic est possibile imaginari corpus cōponi ex eis: vnitates ỹo p̄ct sequi & nō tāgere. i. & hoc cp dixit est sed'm opinionē eorū: qm̄ ex sexto declarabit cp impossibile est p̄ctū tāgere p̄ctū. Et forte intēdit p hoc cp dixit cp p̄ct⁹ habet tāgere. i. cp lineæ tāgūt sese sup̄ p̄ctū, & nō est ita in vnitatib⁹. Et sīt exponit Themist⁹ hūc locū, & Alex. exponit

exponit hic tactū p superpositiōe. D. d. & inter p̄cta &c. id est hæc est differentia vera inter puncta & vnitates, scilicet qm̄ inter vnitatē & vnitatem nō est aliquid: & inter punctū & punctū est linea. Et ideo dicitur qđ differētia est inter vnitatē & p̄ctū: licet vtrūq; sit aliquod indiuisibile: & est qđ vnitas nō habet sitū: & punctus habet: qa est in aliquo loco demōstrato lineæ in extremo: aut medio. D. d. oīs enim linea est inter duo p̄cta. i. inter quælibet duo p̄cta est linea secundū qđ p̄cta sunt in natura vltima lineæ. Et dixit: vt mihi videt qđ inter p̄cta p̄ot esse aliquid: qa dicentes p̄cta esse: habent p possibili inter illa nō esse aliquid: sed nō negauit hoc esse possibile sicut negauit ip̄m de vnitatibus. Et videtur mihi qđ induxit cōuersam, ppositiōis intentę. s. dicentis qđ inter quælibet duo puncta est linea: qa nondū apparuit: & conuersa eius est manifesta: & est qđ oīs linea est inter duo puncta: qm̄ cū concedatur qđ oīs linea est inter duo puncta cōuertetur particularis sic: qđ inter aliqua duo p̄cta est linea: & etiā cū concedatur qđ oīs linea est inter duo puncta: declarabil qđ inter quælibet duo p̄cta possibile est vt sit linea: qm̄ si fuerit impossibile: nō erit verū dicere: quod omnis linea est inter duo puncta: quoniā cū fuerit verū hoc, scilicet qđ nulla duo puncta sunt inter quæ est linea: erit vera conuersa eius: q̄ est, nulla linea est inter duo puncta qđ est falsum manifeste. & hoc est apud me illud quod intendit Aristo. qua propter dimisit hanc propositionē: & accepit conuersam: licet translator existimet quod hic fuit error in libro greco: & intelligendum est hic per lineam: lineam finitam.

Prima expositio. Secunda. Expō themistij.

Secūda differentia. Pria expositio bona. Secūda intricata.

30 Dubium Solutio. Prima differentia. Secūda differentia.

Quod quidem igitur est simul: & extra: & quid tangere: & quid medium: & quid cōsequenter: & quid habitum: & quid continuum: & in quolibet vnumquodq; eorum inest: dictum est. Etiam igitur posuimus quid est esse insimul: & separatim: & tangere: & inter: & sequi: & sese: & continuum: & in quibus inuenitur vnumquodq; istorum.

T

Dicit quoniā ex hoc qđ declaratū est ex descriptionibus istarū: declarabitur in quibus inueniuntur. Et quærere aliquis qm̄ esse insimul est tangere: qm̄ omnia cōtigua sunt insimul: & omnia quæ sunt insimul in loco sunt cōtigua: & similiter est dispositio in sese. Dicendum est igitur adhuc vt videtur quod licet esse insimul: & tāgere sint idē secundum subiectū: tñ sunt duo secundū diffinitionē: qm̄ esse insimul opponitur ad esse solum: & tangere non opponitur ad esse solum: sed ad esse separatum. Et in diffinitione eius nō apparet locus: sed in diffinitiōe eius quod est esse insimul apparet locus. Sese autem separatur a contiguo: qm̄ sese est contiguum & sequens. & sese etiam potest esse corpus: & potest esse non corpus. V. g. motus aut tempus, motus enim est sese ad motum: & tempus ad tempus. sed tempus non tangit tempus: quoniam contigua necessario sunt magnitudines. In naturalibus vero est corpus. in mathematicis autem potest esse linea aut superficies: sed omne a contiguum in mathematicis est continuum.

Cōtactus naturalis est per corpus: sed cōtact⁹ A mathematicus p̄ot esse p lineā aut B p superficiē. idē pri. cę. com. 32. & pri. de ąia. te. cō. 13. & 3. met. cō. 8.

a Ome cōtiguū in mathematicis est cōtinuū. Idem supra cōmen. 22.

In quo procedit ad tractādū de vnitate & diuersitate motus. CAP. II.

Vnus

Universidad de Deusto
Biblioteca

NUs aũt motus dicit multipliciter: vnũ quidẽ eorũ multipliciter dicimꝰ. Genere quidẽ igitur vnus est secundũ figuras p̃dicamẽti: loci mutatio qdẽ eorũ omni loci mutatiõi genere vna est. Alteratio autem a loci mutatiõe altera genere est. Specie aũt vnus est: cum genere vnus: & indiuidua specie sit: vt coloris qdẽ sunt differẽtiæ. Iã igit alius specie denigratio & dealbatio. Oĩs aũt dealbatio omni dealbationi idẽ secundũ speciẽ erit. Et oĩs denigratio oĩ denigratiõi: albedini aũt nõ amplius: vnde specie vna dealbatio albationi omni. Si autem sunt quædã q̃ & genere simul & specie sunt: manifestũ est qd̃ specie vnus erit. simpliciter autem vnus specie non: vt doctrinatio: si scientia quidem est species existimationis: genus autem scientiarum aliarum.

Et vnus motꝰ dicit multis modis: qm̃ vnũ dicit multis modis. Vnũ igit in genere est secundũ figuras p̃dicamenti: qm̃ qñ translatio cõparatur ad aliquã translationẽ quæcunq; sit essentialiter vnũ in genere. Alteratio vero est alia a translatiõe in genere: & vnũ in specie est qñ fuerit vnus in genere. Deinde fuerit idẽ specie qua nõ diuiditur. V.g. quoniã color est multis modis: & nigrificatio est alia ab albificatiõe in specie. Et si omnis albificatio conueniet in specie omni albificationi: & omnis nigrificatio omni nigrificationi: albificatio vero nõ conuenit: & ideo albificatio cum omni albificationi comparatur per illam vnum in specie. Conuenientes igitur in genere & specie insimul. manifestũ est quod sunt vnus motus in specie. Quod aũt sit simplex vnus motꝰ in specie nõ. V.g. qñ disciplina sit scientia: quoniam est species considerationis: & genus, scilicet scientiarũ. V.g. grãmaticæ & geometriæ & ceterarum scientiarum.

31 IN hoc capitulo incepit dicere secundũ quot modos dicit motꝰ vnꝰ: qñ hoc est vtile. & necessariũ de pscrutatiõe de motu vtrũ sit generatus: aut nõ. Et dixit: & vnꝰ motꝰ dicit multis modis. i. & vnꝰ motus dicit multipliciter: q; vnũ dicit etiã multipliciter: motꝰ cũ dicit vnꝰ secundũ genꝰ: & est ille q est vnꝰ secundũ formã alicuiꝰ p̃dicamẽtorũ: in qbꝰ sunt. s. qa cõtinent in vno p̃dicamẽto p̃dicamẽtorũ: in qbꝰ inuenitur motꝰ. V.g. trãslatio ad superiꝰ: cũ cõparat ad trãslationẽ ad inferiꝰ: qm̃ est secundũ genꝰ vnꝰ: in quo est motꝰ in loco. s. in p̃dicamẽto vbi. & hoc intẽdebat cũ dixit. i. qm̃ oĩs trãslatio qñ cõparatur ad aliã trãslationẽ diuersam in forma: tũc duæ trãslationes inuentent vnũ in genere. D.d. alteratio vero &c. i. & hoc manifestũ est: qm̃ p̃dicamentũ alteratiõis. s. qualitatis aliud est a p̃dicamẽto translatiõis qd̃ est vbi. D.d. & vnus in specie &c. i. & dicit vnus motus secũdo modo. s. secundũ speciẽ: & vnus motus in specie est: qñ duo motꝰ fuerint vnus in genere: & vnus

C Oĩs trãslatio qñ cõparat ad aliã trãslationẽ diuersam in forma: tunc duæ trãslationes inuentent vnũ in genere.

vnꝰ inultima specie q̃ nõ diuidit in alias species. D.d. V.g. &c. i. & cauſa ꝓpter quã a qdã motꝰ sunt diuersi secundũ speciẽ: & qdã cõuenientes secũdũ speciẽ est diuersitas eiꝰ: ad qd̃ est motꝰ i speciẽ: aut cõueniẽtia. V.g. qa colores q sunt fines motuũ q sunt in coloribꝰ sunt multimodi: ideo motꝰ q sunt in coloribꝰ diuersis in specie sunt diuersi in specie: & q sunt in cõuenientibus in specie: sunt cõuenientes in specie. V.g. qm̃ nigrificatio qa est ire ad nigredinem: & albificatio est ire ad albedinẽ: & nigredo differt ab albedine in specie: ideo nigrificatio q̃ est motꝰ ad nigredinẽ differt ab albificatiõe in specie q̃ est motꝰ ad albedinẽ: & qa hæc albedo cõuenit in specie cũ hac alia albedine demõstrata: ideo hæc albificatio cõuenit cũ hac albificatiõe in specie. D.d. albificationi vero nõ cõuenit. i. motus vero qui est in albedine nõ cõuenit in specie cũ q est in nigredine: cũ nigredo differat ab albedine in specie. D.d. cõuenientes igit &c. i. manifestũ est igitur qd̃ cũ diximus qd̃ oĩs motꝰ cõuenies in specie est cõuenies in genere: nõ sequit vt oĩs motus cõueniens in gñe & specie. i. vnus in genere & specie sit vnus motꝰ in specie simpliciter: qm̃ q̃dã species sunt q̃ sunt genera. D.d. V.g. & cũ disciplina fuerit scientia &c. i. & vnus motꝰ in gñe & specie nõ est vnus in speciem simpliciter. s. qd̃ scientia ad disciplinã est spẽs cõprehensiõis: cũ cõprehensio. b q̃dã est disciplina. i. ex disciplina: & quędã nõ ex disciplina: & cũ hoc qd̃ dixit species est genus pluriũ scientiarũ disciplinatarũ.

Dubitabit autem aliquis si vnus specie motus sit: cũ ex eodem in idem, idem mutetur: vt vnum pũctum ex hoc loco in hunc locum iterum & iterum. Si autem hoc est: erit circulatio rectitudini eadem & volutio ambulationi.

Et est hic locus quæstionis. s. quando idẽ transferẽ de vno loco ad alium. Verbi gratia, quando idem punctus trãsfertur de hoc loco in hunc locum vna vice post aliã: vtrum ille motus est vnus in specie: qm̃ si ita fuerit: tunc motus circularis conuenient motui recto: & tunc volutio conuenient ambulationi.

Cũ posuit qd̃ motus q sunt vnus in specie: sunt illi: qbꝰ illud ad qd̃ motũ mouet est idẽ in specie: & nõ existimat qd̃ isti motꝰ sunt cõuenientes secũdũ speciẽ: sed motus q mouet de eodẽ in idẽ: sed in rpib̃ diuersis: induxit q̃stionẽ sup hoc. Et dixit. & est hic locꝰ q̃stiõis. i. & q̃rit q̃ aliquid idẽ trãsferẽ de eodẽ loco in eundẽ locũ multotiens. V.g. de pũcto. b. ad pũctũ. c. vtrũ isti motus numerenẽ in illis q sunt idẽ specie aut nõ: qm̃ si ponat qd̃ motus q fuerit de vno pũcto ad vnũ pũctũ sunt cõuenientes in specie: & est possibile vt motũ moueatur de eodẽ pũcto ad idẽ pũctũ motu recto & motu circulari: cõtingit ex hoc vt motus circularis & rectus sunt idẽ specie: qd̃ est impossibile. & si ponatur ꝙ sunt idem numero cõtinget vt tẽpus eorũ sit idem numero: qd̃ est impossibile. Et cum induxit quæstionem incepit dissoluere illam.

Aut determinatum est id in quo est: si alterũ est specie: quoniam alter motus est: Circulare autem a recto alterũ specie est. Genere quidem igitur & specie motus vnus sic est.

tiones inueniantur vnũ in gñe. cõsidera. instantiam de motu celi & de motu istorũ q̃ sunt hic.

a Cã ꝓpter quã qdãmotus sunt diuersi in specie & qdam D cõueniẽtes secũdũ speciẽ est diuersitas eius ad qd̃ est motꝰ i specie aut conuenientia eiꝰ in specie. cõsice i. fra. t. cõ. 35.

b Comprehẽsio qdam est ex disciplina: & q̃dam sine di sciplina.

B Circulare a recto alterũ specie est.

Ad

Ad hoc igitur dicamus qm̃ iam determinauimus: ꝙ illud in quo est motus cum fuerit in specie: motus erit aliud in specie. Et aliud circulare est etiã aliud specie a recto. Sedm hoc igitur dicitur ꝙ motus est vnus in genere & specie.

33 Quia motus recti diuersant sc̃m illud ex quo: & ad qđ: & in motus circulari nõ est ex quo & ad qđ: & est diffinitiõ de motus q est idẽ in spẽ ꝙ est ille in quo illud ex quo: & illud ad ꝙ sunt idẽ spẽ in numero plura sc̃m rp̃s. V.g. motus q est ex eodẽ p̃ncto ad idẽ punctũ: aut plures motus cadẽtes inter duo p̃ncta in tpib⁹ diuersis accidet quæstio p̃dicta: qm̃ possibile est vt inter duo p̃ncta demõstrata sit mot⁹ circularis & recti⁹. & sike pone vt inter duo loca cõuenientia alijs duobus locis cadãt duo motus: vnus rectus & alij circularis. & sic accidit quæstio.

Aliter I circulo.

Questionis solutio.

Cũ igitur in diffinitiõe dicat loco eius qđ est ad ꝙ & ex quo: illud qđ est in quo est motus scilicet ꝙ idẽ mot⁹ in spẽ: est ille in quo idẽ in quo est mot⁹ est idẽ in spẽ: dissoluet q̃stio qm̃ duo mot⁹ qui sunt ex eodẽ loco ad eundẽ locũ: quorũ vnus est rectus & alius circularis nõ erũt in eodẽ. s. per idẽ: quoniã rectus erit per lineã rectã: & circularis per rotũdam. & circulare est aliud a recto in specie. Et ideo dixit. Dicamꝰ igitur quoniam iam determinauimus ꝙ illud in quo est motus cũ fuerit aliud in specie: mot⁹ erit alius in specie. Deinde dicit & circulare est aliud a recto specie. i. & isti diffinitioni eiusdem motus in specie non cõtingit quæstio: quoniam illud in quo est motus rectus est aliud ab illo in quo est circularis econtrario prime diffinitioni.

F G Simpliciter autem vnus motus est qui substãtia quidẽ vnus & nũero est: qs autẽ hmõi sit, manifestũ est diuidẽtib⁹. Tria n. sunt sc̃dm nũerũ circa q̃ dicim⁹ motũ vnũ qđ: & in q̃ & qm̃. Dico aũt qđ: qm̃ necesse est esse aliquod quod mouetur: vt hominem aut aurum. Et in aliquo hoc moueri: vt in loco aut in passione. Et quando in tempore enim omne mouetur.

Omne qđ mouetur in tẽpore mouetur.

Et dicit ꝙ motus est vnus simpliciter cum fuerit vnus in se & in numero Et declaratur quis motus est iste motus sc̃dm diuisionẽ. Illa em̃ in quibus dicitur motus sunt tria: res: & quo est: & quãdo: & intentio eius est quoniam necesse est vt sit hic aliquod motũ. V.g. homo aut aurum. Et vt motus istius rei sit in aliquo. V.g. in loco: aut in passione. Et vt sit quandoq⁹: quoniam omne quod mouetur: mouetur in tempore.

34 Illud qđ significat hoc nomen vnũ & essentia & quiditas in istis reb⁹ est idẽ. vi

Cũ declarauit quid est idem motus genere & specie: incepit declarare quid est idem motus simpliciter. Et dixit: cum fuerit idẽ in se. i. in sua substãtia: & dixit: & in numero: qm̃ motus qui est idẽ in substantia: aliꝰ est genere: & alius specie: & alius numero: & innuit ꝙ diuisio quæ vsus est motu est diuisio in substãtia ei⁹: qm̃ illud qđ significat hoc nomen: vnum: & essentia: & quiditas in istis rebus est idem. D. d. & declaratur & c. i. & sc̃dm diuisionẽ motus in mot⁹ qui conueniunt: & differunt in rebus tribus: ex quibus constituitur motus declarabitur quid

est motus vnus in numero. Et cũ narrauit ꝙ ex ista via põt declarari qđ est vnus motus in numero: incepit declarare hoc: & dixit: illa em̃ in quib⁹ est motus & c. i. illa em̃ ex quib⁹ constituitur motus sunt tria: res mota: & res in qua est motus. Verbi gratia, vbi in translatione qđ est genus in quo est motus: & hoc intendebat cum dixit: & res in qua est: & intendit ꝙ qm̃ tẽpus: qm̃ ex istis trib⁹ fit motus. Et cum numerauit ista tria: ex quib⁹ constituit motus: dixit: & intentio eius & c. i. & hoc ita: qm̃ manifestũ est ꝙ ser̃ꝙ necesse est vt in omni motu sit aliquod motũ. Verbi gratia, homo & frustũ auri: & vt motus sit aliquo. Verbi gratia, in loco: aut q̃litate: & intendit p illud in quo est mot⁹ materiã motus in qua est motus sicut formã: & hoc manifestũ est ꝙ mouet: & hoc distinctũ est apud persecutationẽ ei⁹ qđ est vtrũ mot⁹ habet motũ. D. d. & vt sit quando. i. in tempore: & hoc declarabitur in sexto. & existimatur ꝙ aliquantulum. & ex eo declaratũ est in sermone de tempore.

Horũ autẽ triũ genere quidem: aut specie esse vnum est in re in qua mouetur: habitum autem erat in tempore. Simpliciter autem vnum esse in omnibus his est. Et nãq⁹ in quo est vnum oportet esse & indiuisibile: vt speciem. Et quod est aliquando vnum tempus: & non deficiens. Et quod mouetur vnum esse non secundum accidens: vt album nigrum fieri: & coriscũ ambulare: vnũ aũt est: & coriscus & album: sed secundũ accidẽs. Neq⁹ cõmune: esset enim duos hoẽs simul sanari secundũ eãdẽ sanitatẽ: vt ophtalmiã: sed non vnus hic est, sed spẽ vn⁹ est.

Et motũ esse in idẽ in genere, aut specie, est ex istis rebus, in qb⁹ est motus. & sequit hoc vt sit in tpe, aut vno, aut plurib⁹. Ipsum autẽ esse eundẽ simp̃r est in oĩb⁹ istis. Illud enim i quo est mot⁹ debet esse vnũ. i. indiuiduũ demõstratũ. Verbi gratia, in spẽ. Et q̃n. Verbi gratia, qm̃ tp̃s debet esse vnum sine defectu. & motũ debet esse vnũ non per accidens. Verbi gratia, vt albus niger fiat: & sor. ambulat, & alb⁹ & sor. sunt idẽ. sed per accidẽs. Neq⁹ cõe, quoniã possibile est vt homo sanet ẽ vna sanitate ab ophtalmia oculi. sed iste motus nõ est vnus nisi in spẽ.

Cum declarauit quid est motus vnus in genere & in spẽ: & declarauit ꝙ vnus motus simp̃r scitur p diuisionẽ ei⁹ in illa: ex quib⁹ fit motus: & notificauit illa esse tria: incepit declarare qm̃ mot⁹ erit vnus in genere: & in specie: & in numero sc̃dm ista. Et dixit: & motũ esse vnũ in quo est mot⁹ & motũ. Et dimisit diuisionẽ quã innuit in motu: qa cõuenientiã & diuersitatẽ eorũ in istis reb⁹: deberet incipere a diuisione: dicẽdo ꝙ ois mot⁹: aut nõ cõuenit in aliquo istorũ aut conuenit in qbusdã: aut i oĩb⁹: deide cõuenientes: aut sunt cõuenientes i gne: aut secũdũ spẽm. aut sc̃dm numerũ: sed qa hoc intelligit ex hoc qđ dixit: et est manifestũ ꝙ incepit determiare spẽs ei⁹: & nũerare diuisiões vtiles ad scien

de cõsile. 4 met. te. cõ. 3

H Mot⁹ cõstituit ex trib⁹ scilicet re mota illo in ꝙ est motus & tpe: sed oppositũ. d. supra cõ.

I tertio vbi dixit ꝙ motus nõ cõstituit ex tpe: qa tp̃s est de accẽtibus mot⁹. tñ vide cõsimilẽ snam huic in. 8. physi. text. cõ. 64

Ad vnitatẽ numeralem motus tria requruntur.

L Occurrit tacitæ obiectioni q̃ aliqs posset dicere Arist. fuisse diminutum.

35

a Nō est ne-
cesse in esse
huiusmodi
mot⁹ i gñe,
aut in spē se
cūdū qđ est
vnus in eis
vt si in vno
tpe, sed hoc
accidit na-
ture motus
sc̄m qđ ē
motus. ſ. vt
sit i tpe, nō
qđ mot⁹ q
dicef p tps.
Vide cōsice
supra cō. 3.
&. 4. huius
cō. 98. & q
sbi. Sed vi-
de oppositū
8. phy. cō.

M
Sz. puta vēj
qđ ista tria
ñ sufficiūt
aduntatem
numeralem
motus &c.
Licet illud
in q̄ est mo-
tus sit vnū
numero: &
sūt res mo-
ta sit vna nu
mero, si tñ
moueat in

N
spib⁹ diuer
sis, tūc mo-
tus eius nō
erit vn⁹ nu-
mero, sed
oppositum
vē dicere
cō. sequēti
sc̄m pti-

scienduм sc̄m quot modos dicit vnus motus. Et dixit: & vnum
motum esse in gñe &c. i. & motus est vnus in gñe: aut in specie secūdū
illud in quo est motus. ſ. in natura in qua est mot⁹: qñ si illa natura fue
rit vna sc̄m genus. Verbi gratia, qualitas aut vbi motus erit vnus se
cūdū genus, & si illa natura fuerit vna sc̄m spē m mot⁹ erit vnus secūdū
dū spē m. Verbi gratia, vt duo mot⁹ sint albificatio & nigrificatio:
aut translatio. Et quia hmōi motus vnus in gñe: aut vnus in specie
nō est necesse vt sit vnus secūdū tps: dixit: & sequit tēpus hoc. i. & ac-
cidit huiusmodi motibus vt sint in tpe: aut vno: aut plurib⁹ vno. ſ. q⁹
non est necesse a in esse eiusmodi motus in gñe: aut in specie secūdū
qđ est vnus in eis: vt sint in vno tpe: sed hoc sequit: & accidit natura
motus: sc̄m qđ est motus. ſ. vt sit in tpe: non quod motus qui dicet p
tps. Et cū declarauit dispositionē essentialē qua mot⁹ est vnus in ge
nere: aut ī specie ab accidētali. i. a dispōne accidētali: incepit declarare
illa quæ sunt necessaria in esse eiusdē motus simplr: qui est vnū secūdū
numerū. Et dixit: ipsum aūt esse vnū simplr &c. i. motū aūt esse vnū
simplr est vt sit vnus simplr. & in oīb⁹ istis tribus modis. ſ. vt sit vnus
motus numero in moto: & in eo in quo est motus: & in tpe. D. incē-
pit declarare hoc: & incepit ab illo in quo est motus: & dixit: illud est
in quo est motus &c. & hoc est ita: quia si motus est vnus numero: ne-
cesse est vt illa natura in qua est mot⁹ sit vna numero. ſ. individuū de
monstratū speciei illius naturæ: & hoc intēdebat cū dixit. Verbi gr̄a,
in specie. i. Verbi gratia, aliqđ individuū individuorū speciei illius in
qua est motus. Et cum narrauit quod est necesse in vno motu secū-
dū numerū vt illud in quo est mot⁹. ſ. mā mot⁹: sit vnū numero: incepit
declarare etiam qđ necesse est quod tps sit vnū numero. Et dixit: &
qñ &c. i. etiā necesse est vt tempus sit vnum numero sine defectu. i. qđ
in ipsum non cadat quies: sed erit cōtinuus: qñ tunc non esset vn⁹ mo
tus: quia tps eius non esset vnum: qñ illud in quo est mot⁹ licet sit vnū
numero: & sic̄ res mota si moueb⁹ in tpib⁹ diuersis tūc motus eīt nō
erit vnus in numero. D. induxit tertium necessarium: & est quod res
mota debet esse vna numero: & hoc essentialiter: non accidentaliter: &
dixit: & motum est vnū nō per accidens &c. i. & in hoc qđ motus sit
vnus in numero: necesse est qđ res mota si vna in numero non per acci
dēs: qñ si fuerit vna p accidens: tunc erit possibile vt moueat duobus
motibus insimul in eodem tempore. Verbi gratia, qñ albus & sortes
sunt idē p accidēs qñ accidit quod sor. sit albus: & ideo possibile est
hoc vnū per accidēs moueri duob⁹ motib⁹ insimul: vt niger fiat secun
dū qđ est albū & ambulet sc̄m qđ est sor. D. d. nectē cōmune: & in-
tēdit illud in quo est mot⁹: qñ cū declarauit qđ necesse est vt illud in
quo est mot⁹: & etiā tps sunt vnū in numero, vult declarare quod tps
esse vnum numero non sufficit in hoc quod motus sit vnus numero. cū
illud in quo est motus fuerit commune non vnum numero, et quasi di
cit, & impossibile est si illud in quo est motus fuerit commune, vt mo
tus sit vnus numero, licet tempus sit vnum numero, quoniam possibi
le est vt duo homines insimul sanentur ex vna infirmitate in specie in
vno tempore, tamen sanatio eorum non erit vna in numero, sed in spe-
cie, ſ. motus quo mouentur licet tempus sit idem.

Socra

Socratem aūt secundum alterationem eandem alterari spe-
cie: in alio autem tempore: & iterum in alio. Siquidem contin
git corruptum iterum fieri vnum numero: erit & hic vnus. Si
verō non: idem quidem specie: vnus autem numero non.

Si autem sor. alteratur eadem alteratione, in specie: sed hoc
in aliquo tempore: deinde iterum in alio tempore. Sed si possi
bile est vt illud quod iam corruptum est reuertatur: & fiat vnū
in numero: tūc motus possibile est vt fit etiam vnus. Et si illud
fuerit impossibile: motus erit ille idem: sed non vnus.

Hæc est qō circa hoc qđ dictū est: qp in hoc qp mot⁹ sit vnus nume-
ro: necesse est vt tps sit vnū numero: qñ pōt aliquis dicere qp cū idem
motū moueā eodē motu in specie vna vice post alterā. i. pluries. Verbi
gratia, vt mō moueā: deinde quiescat: & inde reuertar ad illū motū quo
mouebar prius. qñ ille motus secūdus & prim⁹ sunt vn⁹ in numero:
eodē mō in gñatione qp cū idē individuū corrūpit: deinde reuertit: &
qp sor. mouet in aliquo vno iterū post primā vicē. Verbi gratia, alte-
tur iterū post: aliud autem transiit: tunc si corruptū qñ reuertitur est
vnū in numero motus sor. qui reuertit post: qđ quies interuenit est vn⁹:
& si illud non fuerit: hoc nō erit. & hoc intendebat cū dixit: si igit pos
sibile est &c. i. motus sor. qui fuit mō: & post reuertit possibile est vt
sit vnus. & ideo dixit post. si igitur illud fuerit impossibile &c. hoc igi
tur est vnū eorū quæ possunt intelligi ex hac quæstione. a Et for-
te intendit per hanc quæstionem venire ad quæstionem de motu con-
tinuo: quomō motus est continuus cū hoc qđ in oī motu quædā pars
corrumpitur & quædam generatur: & cum corruptum nō reuertitur:
non est hic vnus motus in numero: & sc̄m hanc expositionē est cū di
xit: tunc motus possibile erit vt sit: intendit. si igitur est possibile vt il
lud quod est corruptum reuertatur & fiat vnum in numero: possibile
vt sit hic vnus motus in numero. & si illud fuerit impossibile: non erit
hic vnus motus in numero. sed impossibile est vt generatū & corruptū
sint idē numero. ergo impossibile est vt vn⁹ mot⁹ sit in numero: vt si sit
vn⁹? sublecti numero: & in eodē: & continuus: & hoc erit finis huius
vnū numero: nō sequit vt mot⁹ cōtinu⁹ sit vnus mot⁹ tm. sed etiam mo
tus inter quos est quies: cū sublectū eorum fuerit vnum numero: & il-
lud in quo est motus fuerit etiā vnum numero. Et videtur si ista quę
stio intelligatur de motu cōtinuo. qp differt tia inter partes motus cōti
nui & motus qui reuertunt iterū post aliū sit hæc. ſ. qp generatū & cor
ruptū in istis motib⁹ vtrōq; distinguitur a reliquo per quietē interia-
centem: in motu vero cōtinuo generatum non distinguitur a corrupto
nec̄ demonstratur: sed est vnum, possibile est igitur dicere sc̄m hoc
qp motus continuus est vnus numero: sed mō magis diminuto quā mō
quo dicimus in re quiescente ipsam esse vnā: sc̄m numerū. & si inten
tio est manifesta: cum fuerit cōcessum qp generatū et corruptū nō sunt

mā expōsi-
tionem.
36
Prima ex-
positio.
O
Quæstiōis
solutio.

a Exposi-
tio Themi-
stij.

p
Quō pōt eē
vn⁹ motus
cōtinu⁹ cū
ptes motus
cōtinue cor
rūpantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

idē in numero. & hoc manifestū est p se. & illud qd dixit post: significat qd nō intēdit nisi ꝓrere de motu cōtinuo. q.d. si igit posuerim⁹ qd sor. trāsferet. iterū post primū si fuerit possibile vt illud quod est corruptū reuertat. & fiat vnū in numero: tūc motus iterat⁹: pōt esse vnū in numero nedū cōtinuus. & sic est intelligendus iste locus. & sic non accidet qō valoris in hoc: qd cū aliqd fuerit corruptū & post reuertatur qd nō est idē in numero. Et qa ita est dixit. si aūt sor. &c.i. sed cum posuerim⁹ qd sortes mouet in aliquo vno iterū post aliud. Verbi gra. qd alteret aut trāsferat iterū post aliud tūc si illud quod iam est corruptū reuertat: & fiat idē in numero: tūc motus sor. qui heri fuit reuertet idē. quod est impossibile. Et forte ista expō est difficilior: & manifestius est ex verbis eius hoc qd ipse intēdit declarare: quod necesse est in hoc quod vnus motus sit quod tempus sit vnū: sed fecit quæstionem de cōtinuo: aut forte intēdit vtrūq; qm̄ ex illis quæ dicit post apparet quod ipse fecit qōnem de continuo: qm̄ duæ quæstiones sunt similes.

Q. Dubitant quō subiectū mot⁹ oporteat esse numero vnū

Habet aūt dubitationē huic similē: & vtrum vna sanitas & ofno habitus & passiones substātiæ sint in corporib⁹: mouent nāq; videntur habentia & fluentia. Si igit eadem & vna quæ diluculo: & nunc est sanitas: quare non & cum non deficiens accipiat iterum sanitatem, & hæc & illa vna numero erit.

Et est etiā quæstio similis isti vtrum sanitas est eadē: & vniuersaliter: vtrum formæ & passiones sunt in corporib⁹ in suis substātijs: qm̄ nos inuenimus illud quod habēt ex hoc in eadum mouentur & fluunt. Si igitur sanitas quæ fuit in mane & quæ est nunc: est eadem: quare sanitas quæ fuit & destructa & post reuertitur illa & ista non sunt eadem in numero.

37 Quia qō p̄dicta fundat sup hoc. s. vtrū generatū positq; corrūpit sit idē in numero cū corrupto & fuit positū qd si fuerit idē in numero continget vt mot⁹ q fuit sor. hodie & qui fuit heri sint idē in numero. & si posuerim⁹ qd est aliud cōtinget vt nō sit vnus mot⁹ in numero: incepit dicere qd talis qō accidit in formis q. &c. ib⁹: qa sunt in trāsmutato. Et dixit: & est qō &c.i. & est qō sicis qōni dictæ de motu vno in numero & de formis: & vt de passionib⁹ quæ sunt in corporib⁹ quæ sunt in suis substātijs: vtrū sint eadē dū corpus fuerit idē: aut non sunt eadē si corpus defecta non fuerit idē. s. multiplicare secū dū multiplicationē corporū: aut quō est. Nos enī videm⁹ hanc formā existentē in corporib⁹ & corpus moueri. i. trāsmutari & fluere semper: vñ necesse est vt ita sit in formis quę sunt in istis corporib⁹: cū sint in subiecta corporū trānsmutabiliū. si igit sanitas quæ fuit hodie sor. & quæ fuit heri sit eadē in numero: necesse est vt sanitas quæ est eius. deinde destruatur: deinde reuertat: sit eadē in numero. & si hoc est inopinabile necesse est vt nō sit hic eadē forma in numero. D.d. vtrū sanitas est eadem. i. in numero. s. quæ fuit heri in sor. & quæ est hodie. D.d. & vbi &c.i. & hęc pserutatio vbi fundat sup hoc. s. vtrū formæ & passiones existāt i subiecta corporū, qm̄ si ita fuerit necesse est vt illud quod inuenit in corporibus

porib⁹ motis & fluētib⁹ moueat & fluat. vñ sequit vt formæ mouean & fluāt: & si formę fluūt: & sunt eędē in numero: necesse est vt forma q fuit heri: deinde reuertit hodie posq; corrūpit sit eadē in nūero: & hoc cōtingit in eodē motu: qm̄ dicū ē ꝓ necesse est vt subiectū ei⁹ sit idē numero. si igit nō est hæc eadē forma in nūero: ergo neq; idē mot⁹ nūero.

Eadē em̄ rō est nisi ꝓ intātū differūt: qa siquidē duo sunt idē hic sicut numero vnus: & habit⁹ esse necesse est. Vn⁹ em̄ numero actus vnius numero. si vero habitus vnus est: fortassis nō alicui videbit vnius & actus esse. Cū enim pauset ambulare: non amplius est hæc ambulatio: iterum ante ambulare erit. si igitur vnus & idem est: contingit & idem corrūpi & esse multotiēs. Hæ quidem igitur sunt dubitationes extra q̄ nūc est intētionē. R

Quoniā eadē ratio est in hoc: præter hoc. s. in quo differunt: qm̄ duæ actiōes & si sint duæ ex illo eodē necesse est vt formę etiā sint sicut illæ duæ in numero: qm̄ eadē actio in numero est eiusdē in numero: & si forma fuerit eadē: dignius est vt nullus existimet ꝓ actio etiā est eadē. Quoniam homo cū cessauit ab ambulare: non erit tūc illud apud ipsum ambulatio & cum reuertitur & ambulat: tūc erit ambulatio. si igitur ambulatio est eadē: possibile est vt idem corrūpatur & generetur multotiēs: s. qd istæ quæstiones sunt extrinsecæ ab hac perscrutatione.

Cū narrauit ꝓ in hoc ꝓ formę etiā sunt eadē in numero accidit quę 38 stio similis ei quæ accidit ex hoc in eis de motibus in numero: & dedit situdinē inuestista: incepit dare differentiā. Et dixit: qm̄ eadē nō est &c.i. in hoc qd cōtingit in formis. & in ipsis motib⁹. Quoniā si forma iterata est eadē motus qui est hmōi est idē: & si forma quæ est hmōi est plus vna motus qui est hmōi erūt plures vno: & similiter ecōtrario. Et si forma quæ habet cōtinuū esse fuerit vna cū hoc ꝓ suū subiectum est semp in trāsmutatione ita motus cōtinuus in esse erit vnus in numero: cū hoc ꝓ suū subiectū demtatū ē trāsmutarū. Et si ille q est hmōi fuerit pluſquā vnus: formæ quæ sunt hmōi erūt plures. Quia igit inter motus & formas est ista similitudo manifestatnō est dīta inter mot⁹ & formas in ąlitonib⁹ accidētib⁹ in eis: ptercp in hoc ꝓ adunatio in motibus & formis nō est in rebus cōsequētib⁹. Quoniā cū actio. s. motus fuerit eadē sequit vt formę subiectæ illius actionis sint eędē: & sibi forma agēs illā. Et cū forma fuerit eadē non sequit vt mot⁹ sit idē: qm̄ cū sor. ambulat hodie & ambulauit heri subiectū est idē: & mot⁹ sunt plures: & sibi ab eadē forma inueniunt plures actiōes in ēpotib⁹ diuersis. Si igit diceret pterq; in hoc ꝓ differūt. qm̄ actio cū fuerit vna: forma erit vna: cū forma fuerit vna: non sequit vt actio sit vna: tūc sermo esset manifestus ꝓ se. sed dixit: præterq; &c. Et iste sermo vt apparet non est verus: quoniam nō sequitur cum actiones fuerint plures in numero vt formæ subiectæ illius actionis sint plures in numero: neq; formæ agentes: neq; sequitur ad hoc quod si eadem actio in numero.

Differentia inter quæstiones.

Prima expositio.

Differentia inter motus & formas.

Hæc illius probatio.

Contra primam expositionem.

Dubiū contra textum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda expositio.

prouenit ab eadē forma: aut est in eadē forma qđ necesse est vt plures actiones inueniant: aut a pluribus formis: aut in pluribus formis nisi esset verū qđ posset cōuerti cōsecutio a destructione antecedētis. Sed ista differentia videtur differentia inter hoc ꝙ accidit in primo aspectu existimāt enim ꝙ cum vnus motus in numero fuerit vnius subiecti numero quod sequitur ꝙ plures motus sunt plurium subiectorum: existimatur tamen qđ non ex eadē forma: aut in eadē forma est eadem actio. Et sic iste sermo habet duas differentias: differentiam, s. scđm hoc qđ accidit in primo aspectu: & differentiam scđm ipsam rē: & ideo dixit, dignius est igitur vt nullus &c. i. & differentia inter illa est: qm̄ cū actiones fuerint plures existimatur qđ necesse est vt formæ sint plures: quia existimāt ꝙ cum eadem actio fuerit ab eadē forma qđ sequitur plures actiones esse a pluribus formis: & nullus existimat qđ cum forma fuerit eadē ꝙ necesse est vt actio quæ prouenit ex ea: aut quæ est in ea sit eadem. Iste enim homo demonstratus quando cessat ab ambulatione non prouenit ex eo ambulatio: & quando reuertitur ad ambulationē: tunc prouenit secunda ambulatio. Et forte intendit, sed est differentia inter hoc ꝙ sequitur ex hoc scđm similitudinē: & scđm ipsam rē: qm̄ ex similitudine quæ est inter motus & formas: sequitur qđ cum posuerimus plures motus esse sequitur plures formas esse: sed non est necesse quoniā idem motus est eiusdē formæ: & eadē forma non est idē motui.

Tertia expositio.

Quarta expositio.

Et forte intēdit per duas actiones duas passiones: qm̄ cū passiones fuerint duæ sequi vt formæ sint duæ: qđ nō sequitur in actione: & quasi intendit dare differentiā in hoc inter actionē & passionē: & super hāc expositionē est sustinendū. Et cū scripserā hoc nōdū inspexerā librum Alex. in hoc capitulo: & post inueni ipsum dicere ꝓpinquum huic: dicit enim ꝙ actio dicta in hoc loco dicta est æquiuoce: & ꝙ Ari. intēdebat per actionē cū dixit: qm̄ actiones si fuerint duæ &c. i. subiectā actionis &. q. d. qđ si subiectū actionis fuerit duo: sequitur ꝙ formę sint duę. Deinde declarauit hoc: & dixit: qm̄ eadē actio in numero est eiusdē in numero: & hoc est ita: qm̄ vnū subiectum in numero est vnius formæ.

Et dedit rationē super hanc expōnē: & dicit de hoc qđ inuenitur in quibusdā libris loco istius sic: sed differunt: qm̄ si fuerint duæ in numero necesse est vt formæ sint sic. & nō dixit actionē. Deinde reuersus est ad primā qstionē. & dixit si igit ambulatio &c. i. si igitur ambulatio fuerit & ambulatio hodie est eadē: possibile est vt aliquid idē generetur & corrūpatur multotiēs: & dicat ipsum esse idē qđ est valde inopinabile. Et quia hāc dicta quomodo formæ sunt eædē & corpora sunt semper in transmutatione: non est huius scientiæ: aut huius loci: dixit: sed iste qstiones &c. i. & propter hāc qæstionē dixerūt quidā antiqui quod nō est hęc scientia necessaria: & ꝙ ola sunt in trāsmutatiōe: & est sermo sophisticus: vnde loquētes in lege Mahumeti dicūt, ꝙ accidit illi nō remanēt per duo tpa: & intendunt ꝙ ola sunt mota ꝓter subtilitatē.

Omnis motus est continuus. ois motus vn? simpliciter est cōtinu?: & si continuus vnus.

S

Nō quodlibet continuatur cum quolibet.

T

Causa quatingenti cōtingens; sed quorū vnū sunt extrema. Vltima autē alio-

Quoniā aūt continuus est ois motus: simpliciter quidē vnū necesse est cōtinuū esse: siquidē ois diuisibilis est: & si cōtinuus vnus. Nō enim fiet ola cōtinuus omni sicut neq; aliud nullū cō

aliorū nō sunt quidē: aliorū aūt sunt: sed spē dīa: & equiuoca sunt: quō nāq; tāget: aut fiet vltimū lineę vnū & ambulatiōis.

Et quia ois motus est cōtinuus: ideo motus qui est simpliciter vnus debet esse cōtinuus: cū ois motus est diuisibilis: & si motus fuerit cōtinuus erit vnus: qm̄ non ois motus est continuus cum omni motu. Quędam modū in alijs nō quilibet cōtinuatur cū quolibet: sed illa quorum vltima sunt vnū. Et quædam non habent vltima: & quædam habēt sed in forma sunt æquiuoca. Quoniam impossibile est vt vltimum lineæ tangat vltimum ambulationis: & fiant vnum.

Cum declarauit qđ vnus motus in numero est motus qui est in eodē in numero: & in eodē in spē: & inducit qstiones sup hoc incepit dare rationē ꝓpter quā necesse est in hoc ꝙ motus sit vnus in numero: vt ipse sit vnū: & subiectū sit vnū: & est quia est cōtinuus. Et dixit: & quia omnis motus &c. i. & qa ois motus est cōtinu?: qa ois motus est diuisibilis. necesse est vt vnus mot? in numero sit cōtinuus. & cū declarauit qđ oēs mot? sunt de natura cōtinui: dicit: si igitur fuerit motus continuus & c. i. si igitur motus qui est vnius subiecti numero & in eadem re numero habuit partes cōtinuas tūc erit vnus. & si partes eius nō fuerint cōtinuæ: nō erit vnus: & causa in hoc ꝙ quidā motus sunt: qui nō sunt cōtinui: est qm̄ nō ois mot? pōt cōtinuari cū quolibet motu qđ. admodū impossē est i alijs ꝙ sunt de spēb? cōtinui cōtinuari ita ꝙ quod libet cōtinuat cū ꝙlibet qm̄ si ita eēt tūc oīa essent cōtinua: sed cōtinua sunt illa quorū vltima possunt esse vnū: & hoc intēdebat cū dixit qđ. admodū in alijs &c. i. impossē est vt quilibet mot? cōtinuet cū quolibet motu sicut est impossē quodlibet continuari cū quolibet. Deinde in duxit determinationem per quā res fuerint continuæ & dixit: sed illa quorū vltima sunt vnū, i. entia cōtinua sunt illa quorū vltima possunt esse vnū: sed in corporib? naturalibus cōtinuatio fit qū duo vltima fuerint vnū absq; eo ꝙ vltimū cōmune qđ est vnū cōrumpat: & similiter est cōtinuatio in magnitudinibus mathematicis: diffiniuntur enī ꝙ sunt illa quæ possunt recipere vltimū cōmune: & iste videt esse in motibus: & sic cū dixit: sed illa quorū vltima sunt vnū intēdit aut in imaginatione: & hoc est in motibus: & in spē: & in magnitudinibus: qm̄ ista scientia cōsiderat etiā de istis quodāmodo: aut in esse: & est hoc in corporibus naturalib? cōtinuis: sicut est dispō in membris animalis cōsolidatis. dī nō: & dixit: & ista nō habēt vltia &c. i. & cū cōtinua sunt illa quo eā vltima sunt vnū: videt ꝙ cā in hoc ꝙ nō ola sunt cōtinua sunt illa quo ola entia hāt vltima. sicut est dispō in nūeris: neq; ola entia hūtia vltima pōt cōtinuari: neq; etiā in imaginatiōe: qm̄ ista entia hāt vltima ista in forma de quibus hoc nomē vltimū dicit ęquiuoce: & hoc intēdebat cū dixit: sed sunt in forma æquiuoca. D. d. quoniā impossibile est vt gat vltimum ambulationis: cum magnitudo non tangat motum: quoniam vltimum in eis dicitur æquiuoce.

re ad vnitatem ad motus requiritur vnitas tpis & subiecti est qa est continuus &c.

39 V

Ois motus est cōtinu? quia omnis mot? est diuisibilis. vide instantiā de motu augmēti. 3. ph. com. 6. X &. 8. phy. 23.

Continuatio in naturalibus fit quādo duo vltima fuerint vnum absq; eo ꝙ vltimū cōmune corrūpatur talia autem vltima possunt esse vnum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A vel secūdū imaginatio, nē sicut est in successiuis vel secū dum esse: sicut est in pmanētibus,

Habiti quidē igitur sunt & q nec; idē spē nec; idē gñe sunt: Currēs em̄ alig; statim febricitabit: & vt lāpas ex diffusiōe lo ci mutatio est habita: cōtinua aūt nō: Ponit em̄ cōtinuū quo rū vltima vnū sunt: q̄re habiti & cōsequēter sunt quo tpe cōti nuū est. Cōtinuū aūt est: quo mot⁹. Hoc aūt est cū vnū vltimū fiat ambobus. Dicam⁹ ergo qd motus sesei erūt & si nō con ueniēt in specie aut in gñe. V.g. qđ homo currit & febricitat sta tim: & sic mot⁹ cādelæ successiuus est translatio sesea. cōtinua vero nō. Positū est em̄ cōtinuū in reb⁹ quarū vltima sunt vnū scilicet isti igit̄ motus sunt sesei & consequentes quia tempus eorū est cōtinuū: & cōtinuatio tēporis est per continuationem motus. Et hoc erit quando vltimum amborum fuerit vnum.

40 In illis q̄ diuersant, spē manifestum est qđ vltima eorum sunt diuersa.

Cum descripsit motus continuos: incepit post dicere motus seseos. Et dixit. & dicamus &c. i. & mot⁹ dicunt sesei licet nō cōueniāt in specie aut in gñe: sed est necesse solūmodo vt vltima eorū sint indiuisibiles scilicet vt interim nō sit ges: vt dictū est in descriptiōe rerū sesearū simpliciter: siue fuerint motus aut alia. Et cū induxit hoc dedit duo exempla: vnū de motib⁹ seseis diuersis in genere: & aliud in motib⁹ seseis cōueniētib⁹ in specie. Et dixit. V.g. homo currit &c. i. exēplū motus seseorū nō cōuenientiū est qđ homo currat: & statim accidit ei febricitatio. Et exemplū seseorū conuenientiū in specie est candela q̄ iactat manus hominum vna post aliam. Deinde dixit. continua vero non &c. id est & isti motus & similia non dicuntur continua: quoniam positum est quod continua sunt illa: quæ possunt habere vltimum commune. sed isti non possunt habere vltimum commune. In illis autem q̄ diuersantur secundum speciem: manifestum est quod vltima eorū sunt diuersa. In eis autem quæ conueniunt in specie: vt motus candelæ de vna manu in alteram est sesevs: quia quies nō interponitur & priuatio

B Mors cū vita dicit⁹ motus seseus.

cōtinuatiōe in rei veritate: quia motū nō est vnum. Deinde dixit. igitur motus sunt sesei & consequentes: quia tempus eorum est continuum. id est & motus sesei dicunt sesei & cōsequi: q̄ tps eorū est continuū in rei veritate: aut existimatur esse continuū: quia non interponit illis quies sensibilitr: & in rei veritate non est continuū: nisi quando instans in quo fuit vltimū primi motus in eo ertvnicū secundi motus: vt motus mortis qui sequit motū vitæ: & isti sunt sesei in rei veritate. l. quorū tempus est continuū in rei veritate. aut existimatur esse continuum. D. d. & tēpus eorū est continuum &c. id est & tempus motus continui per se est continuum per continuationē motuū cadentiū in ipsum. & hoc erit q̄n vltima illorum motuū fuerint vnū: vt mihi videtur: & continuatio temporis motuum seseorum est secundum quod imaginatur: & vltima eorum sunt vnum.

C Vnde necesse est eūdē secūdū speciē esse & vni⁹: & ī vno & eodē tpe simpliciter cōtinuū motū & vnū. Tēpore qdē vt nō

D immobilitas intersit. In deficiēti qdē em̄ quiescere necesse est. Multi igitur & non vnus motus est quorum quies in medio est.

est. Quare si aliquis motus statu occupetur: nec; vnus est: nec; cōtinuus, interciditur aūt si in medio tēpus est. Qui autē specie nō vnitur: nō vnus motus est, & si nō deficiat tēpus. Tempus quidē enim vnū est: specie autē alius. Vnū quidē enim necesse est, & specie vnū esse: hūc autē simpliciter vnū esse nō est necesse. Quis quidē igitur motus simpliciter vnus est: dictū est.

Multi & si vnus est motus quorū quies in medio est &c.

Et ideo necesse est in motu qui est simpliciter continuus & vnus: vt sit cōueniēs in specie, & eiusdē rei in eodē tempore. In eodē vero tēpore est ne cadat interim defect⁹ mot⁹: qm̄ in defectu necesse est vt sit quies. Et motus in quo est quies non est vnus: sed plures: ergo quilibet mot⁹ in quo est quies nō est vn⁹ nec; cōtinuus, & est in eo quies quādo in eo fuerit tēpus. Motus aūt qui nō vnus in specie: licet nō deficiat secūdū tēpus: est diuersus in specie. Quoniam vnus motus necesse est etiā vt sit vnus in specie, & nō est necesse vt iste sit simplex, & vnus. Iam igitur narrauimus quis motus simpliciter est vnus.

Cū declarauit q̄ vnus mot⁹ simpliciter, id est, in numero debet esse cōtinuus, & iā declarauit q̄ vnus motus in numero simpliciter est cōueniēs in specie, & eiusdē rei, & in eodē tēpore incepit declarare q̄ sequitur ex hoc vt mot⁹ qui est cōtinuus simpliciter sit vnus scilicet qui habet has duas dispositiōes scilicet vt cōueniat in illis trib⁹ scilicet in specie mot⁹. & in hoc q̄ motū sit vnū motū, & tēpus sit vnū. Dixit, & ideo necesse est in motu &c. id est, & quia vnus mot⁹ in numero est cōtinuus: necesse est vt mot⁹ cōtinuus & vnus simpliciter sit cōueniēs in specie, & eiusdē moti, & in eodē tēpore. Quoniā cū fuerit necesse vt vnus mot⁹ cōueniat in illis trib⁹, & motus cōtinuus est vnus: sequit vt cōtinuus & vnus cōueniant in illis tribus. Et cū narrauit q̄ necesse est vt sit vnus secūdum tempus scilicet vnus cōtinuus dedit causam istius esse est vt sit in eodē tēpore: quia si nō fuerit eodē; tēporet tūc in eodē subiecto interponit defect⁹ mot⁹, & in eodē subiecto necesse est vt qñ mot⁹ deficis sit quies, & hoc intēdebat cū dixit, qm̄ i defectu, & cū declarauit q̄ mot⁹ cui⁹ tēpus nō est vnū habet in se quietē: declarauit q̄ mot⁹ in quo est quies est plures mot⁹ nō vn⁹, & intēdit sed positū est ipsum esse vnū, & hoc est impossibile scilicet q̄ in vno motu sit quies.

41

B Motus cōtinu⁹ & vn⁹ in trib⁹ debēt conuenire.

Idem supra te. c. 34. & 4. phy. 105. & 7. phy. te cō. 5.

Et cū declarauit hāc cōclusionē: dixit, qlibet igit⁹ mot⁹ &c, & hoc sequit secūdū destructionē cōsequētis: qm̄ cū fuerit verū q̄ vnus motus: cōtinuus nō habet in se quietē: sequit ex hoc q̄ ille mot⁹ qui habet in se quietē nō est vnus nec; cōtinuus. D. d, & habet in se quietē, id est, & quies interponit motui qū ipsi motui interponitur tēpus: in quo res pus sit vnū incepit narrare q̄ hoc inuenire in motu cōueniēti secm̄ genus, & diuerso secm̄ speciē nō extrahet ipm a suo gñe. i. vt sit diuersus secm̄ gen⁹: sed cōueniēs i spē: aut in numero, & dixit: mot⁹ ꝓo q nō est vn⁹ in spē &c. i. & sic est de motu cōueniēti in spē diuerso in numero

F Documentum.

Motus qui est vnus in spē & prior naturaliter motu qui ē vnus in numero & similiter est dispositio motus vni? i genere cū

G motu vno i spē & motus vni? in numero cū motu cuius tempus est vnum.

Motus cōpletus i specie est cui non potest

H fieri additio aut diminutio, & est mot? circularis. Idem 8. phy. tex. com. 73. & 76.

I

a Motus trāslationis & prior motu

scilicet qđ licet tēpus nō deficit nō facit ipsum esse vnū in numero. Vnde dicit quoniā vnus motus necesse est vt sit vnus in specie &c. Et innuit qđ motus qui est vnus in specie est prior naturaliter vno motu in numero, & similiter est dispositio vnius motus in genere cum motu vno in specie, & similiter est dispositio vnius motus in numero cū illo cui? tēpus est vnū scilicet qđ cū vnus motus fuerit in numero tempus ei? erit vnū, & cū tēpus erit vnū: nō sequitur vt sit vnus in numero. Et propter hāc similitudinē quæ est inter illa: posuit hoc qđ si motus fuerit vnus in numero erit vnus in specie, & nō ecōuerso: tamē causam huius qđ si fuerit vnus in numero erit in vno tēpore, & nō econuerso, & etiā induxit sermonē in forma ratiōis, & dixit motus vero qui non est vnus in specie &c. id est, qū dispositio in hoc qđ sit motus fuerit vnus in numero sequit vt tēpus ei? sit vnū, & nō ecōuerso: est sicut dispositio in hoc qđ si mot? fuerit vnus in numero: sequitur qđ sit vnus in specie, & nō est ecōuerso, & similiter vn? in specie est vn? in genere, & nō ecōuerso. Dicit igit narrauim? quis mot? est &c. id est, & declarātū est igit ex hoc sermōe qs mot? est vn? simplr, & est vn? in numero.

Amplius autē dicitur vnus & perfectus: siue secūdū genus: siue secūdū speciē, siue secūdū substantiā sit sicut & in alijs perfectum, & totum vnus est. Est autē aliquādo, & si imperfectus sit vnus dicitur si solum sit continuus.

Et dicitur etiā vnus motus: motus cōpletus: si in specie fuerit cōpletus: aut in substātia: quēadmodū in alijs rebus nō attribuitur vni nisi illud qđ est perfectū & cōpletū. Et forte dicitur motus vnus, & si nō sit perfectus dūmodo sit cōtinuus.

42. Cū declarauit quid sit motus vnus numero: incepit declarare qđ vnus mot? in numero est duob? modis cōpletus, & nō cōpletus, & cōpletus est dignior hoc nomine vnus numero, incepit declarare hoc, & dixit. Et dicitur etiā &c. id est, & vnus motus dicitur de motu completo: siue fuerit cōpletus quia est de specie cōpleta: vt motus circularis: aut quia est de genere completo vt motus trāslatiōis: qui est perfectior cæteris motibus: cū sit perfectus in numero, & hoc intēdebat cū dixit vt mihi videtur aut in substantia, & cōpletus in specie motus et motus in quo nō potest esse additio: aut diminutio & est circularis tm̄ius per se in substātia aūt est motus: quia est prior motū naturaliter & perfectior, & est motus trāslatiōis: a vt post declarabit. Dicit quēadmodū in alijs rebus &c. id est, & motus cōpletus dignius est vt attribuat vni numero: quēadmodū in alijs rebus nō attribuitur vnitas maiori parte nisi illud qđ est perfectū & cōpletū, & quia motus nō cōpletus dicitur vnus numero modo secūdū induxit hoc vocabulum. Et forte dicitur vnus motus &c. id est, cū solāmodo fuerit cōtinuus. Et licet qui cū cōtinuatione nō erit pfectio, & hęc est dispositio mot? circu-

Amplius autē aliter præter prædictos dicitur motus vnus regularis: irregularis ēm̄ nō videt vnus: sed magis regularis si cut rectus. Irregularis ēm̄ diuisibilis est: videtur autē differe si

cut magis & minus. Est autē & in omni motu cp regulariter est aut nō. Et nāqp alterabit regulariter, & fertur in regulari: vt circulo: aut rectitudine, & circa augmētū sibi & decremētum.

Et dicit vnus motus alio modo ab istis dictis motus æqualis: qm̄ motus diuersus quasi nō existimatur esse vnus: sed motus æqualis est dignior hic vt linea recta: qm̄ motus diuersus est diuisibilis. Videtur igitur cp diuersitas inter duos motus est quasi additio & diminutio. Et in quolibet motu est æqualitas & inæqualitas. Et quoniā quandoqp alteratur res æqualiter & trāsfertur ex aliquo æqualiter. V. g. per circulū aut per lineā rectā, & similiter in augmento & diminutione.

43 Cū declarauit cp vnus motus in numero est duobus modis cōpletus & nō cōpletus, & qđ cōpletus est dignior vt sit vnus numero: vult declarare etiā cp de isto est dignior vt sit vn? numero ille qui est æqualis, & sic motus cōtinuus perfect? æqualis erit ille qui dicitur dignius vnus numero. Et dixit: & dicitur vnus motus alio modo &c. id est & vnus motus in numero dicitur alio modo a duobus modis prædictis scilicet motus continuus completus æqualis qui est dignior vt sit vnus. V. g. motus per lineā rectā qui est dignior vt vnus qm̄ motus per lineā tortuosam: qm̄ quēadmodū linea tortuosa existimatur esse cōposita ex recta & circulari: similiter motus per illā est diuersus, & motus diuersus existimatur esse plus quā vnus motus: sed motus æqualis est dignior vt sit vn?: & est ille qui est per lineā rectā. Deinde dedit causam, ppter qm̄ mot? diuersus nō est vnus in rei veritate, & dixit: qm̄ motus diuersus ē diuisibilis, id est, & causa in hoc cp mot? diuersus nō est vnus simpliciter est: quia diuiditur in velocitatē & tarditatē, & iste modus diuersitatis est similis diuersitati quæ est secundum additionem & diminutionem in rebus diuersis secundum magis & minus. Et intē dit quoniā est diuersitas quę nō extrahit motū de vna specie in aliā sed facit aliquā multitudinē, & hoc intēdebat cū dixit: videtur igitur qđ diuersitas &c. id est, qđ ista diuersitas est de genere diuersitatis quæ accidit in rebus secūdū additionē & diminutionē. Et intēdebat cp velocitas & tarditas nō diuidunt motū secūdū qđ genus diuiditur in species, & dixit: quasi additio & diminutio: quia velocitas & tarditas sūt de qualitate, & additio & diminutio sunt de quantitate. Deinde dixit & in quolibet a motu est æqualitas & inæqualitas, id est. & in quolibet genere motuum inuenitur æqualitas & inæqualitas quādo in alteratione inuenitur inæqualitas: quoniā alteratio est in quibusdā partibus remissior & tardior, & inuenitur etiā in ea æqualitas quādo partes eius motus sunt æquales in velocitate & tarditate, & similiter est de augmēto & in trāslatione, & eius sermo in hoc est manifestus.

Irregularitatis autē differētia est aliquādo quidē in quo motus natur, impossibile b est enim regularē esse motū nō in regulari magnitudine: vt reflexi motus aut obliqui: aut aliusma

totum naturaliter & p

L

fectior. vide pro hoc. 8. phy. supra text. cō. 55. vsq; ad tex. cō. 61.

In quolibet motu est æqualitas & inæqualitas Regulare & irregulare nō variant speciē motus: sed faciunt in eo aliquā multitudinem. Velocitas & tarditas nō diuidūt motum vt differentiæ essentiales.

M

cōsimile in text. & cō. sequenti.

a In quolibet motu ē æqualitas & inæqualitas quod quomodo sit in

N

telligendū vide. 4. ph. cō. 129. 26 physi. c. 15. & hic cō. 45.

b Impossi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bile est regulare esse motum nō in regulari magnitudine.

gnitudinis: quorū nō cōuenit cōtingēs in cōtingēte partē. Aliquādo aūt neq; in vbi: neq; in qū: neq; in ꝙ: sed in eo ꝙ sic est velocitate em & tarditate aliqū determinat. Cui⁹ quidē erit velocitas est eadē: regularis est: cui⁹ aūt nō: irregularis. Vnde neq; species motus: neq; differētiæ sunt velocitas & tarditas: quæ oēs sequūtur differētes scdm speciē. Quare neq; grauitas neq; leuitas quæ in idē est: vt terræ ad ipsam aut ignis ad ipsum.

Et in diuersis est differētia quæ forte est ex illo per ꝙ est motus: impossibile em est vt mot⁹ sit æqualis & magnitudo per quā est motus nō est æqualis. V.g. motus giratious: aut motus tortuosus: aut motus alterius quātitatis: quātitatū quarū quælibet pars nō superponit cuilibet parti. Et forte erit nō in re: neq; in tpe: neq; in illo ad ꝙ: sed vniuersaliter in illo ī quo est: quasi in via velocitatis: & tarditatis ī eo ꝙ est solū. Mot⁹ igit cui⁹ velocitas est eadē: est mot⁹ æqualis, & qui nō est talis est diuersus.

O tiæ motus: quia sequitur omnes modos eius. Ergo neq; grauitas neq; leuitas inducentes ad eundem locum. Verbi gratia, inducentes terram ad terram, & ignem ad ignem: sunt, species aut differentiæ motus.

Cū declarauit ꝙ motus æqualis est dignior vt sit vnus, & dedit dif-
44 ferentiā inter motū æqualē & diuersum cuius generis est, & quare motus æqualis nō est vnus: vult declarare hic causas inæqualitatis, & qd motus nō diuiditur in æqualē & in inæqualē: secūdū ꝙ genus diuidit in differētias: sed secūdū ꝙ genera & species diuidūtur in modos & accidētia, & prius incepit declarare causas ex quib⁹ mot⁹ est inæqualis.

Et dixit, & in diuersis &c. id est, & in motib⁹ diuersis sunt differētiæ: qm quidā sunt quorū cause diuersitatis sunt ex illo per qd est motus qñ fuerit inæquale: qm possibile est vt sit trāslatio inæqualis sicut
p dixit: si magnitudo per quā fit trāslatio nō fuerit æqualis (scilicet recta.

Quantitas tortuosa est cōtraria q̄titati recte.

V.g. motus per lineā tortuosam aut per lineā giratiuam &c. id est, & vniuersaliter motus qui est inæqualis per illud per quod est motus est ille qui est per aliquā quātitatē cuius omnes partes nō superponuntur sibi adinuicem quonīā ista quātitas est cōtraria quātitati rectæ: cū recta sit illa cuius partes superponunt sibi adinuicē. Et cū dedit hāc causam inæqualitatis motus incepit dare causam secundam & dixit, & forte erit non in re &c. id est, & forte motus erit inæqualis non per illud per quod est motus. Verbi gratia per locum neq; per tempus: neq; per finem, & hoc intendebat vt mihi videtur, cū dixit: neq; in illo ad ꝙ
Q sed vniuersaliter &c. id est, sed ex ipsi⁹ mot⁹ natura aut moti (scilicet qñ fuerit innata velocitari in quibuslibet partibus & tardari in qbuslibet. Et hoc intēdebat vt mihi videt cū dixit: in eo ꝙ est ī via velocitatis, i. ī eo ꝙ innatū est velocius fieri aut tardari est natura ipsius motus aut moti-

Et

Et posuimus hūc sermonē sic: qa causæ ois velocitatis & tarditatis ois accidētis in motu sunt hæc quatuor. s. aut diuersitātis ei⁹ p qd' est mot⁹: aut diuersitas dispositiōis moti in se: aut dispositiōis motoris aut dispositiōis ei⁹ ad qd' est motus: & intēdit per hūc sermonē quasi determinare causas diuersitatis motus. D. d. in eo qd' est solum. i. illud qd' est in via velocitatis & tarditatis. s. qd' aliqñ velocescit & aliquando tardat' secūdū qd' solū habet hāc dispositionē ꝓprie. s. qa habet velocitatē & tarditatē ꝓprie: & solū secūdū qd' est motū. D. d. motus igit &c. i. cui⁹ velocitas partiū est eadē: qa hoc est in accidētib⁹ eiusdē motus: & dixit: & ideo velocitas & tarditas &c. i. & causa in hoc qd' velocitas & tarditas nō sunt differētie motus ita qd' mot⁹ velox & tardus sint species ei⁹ est: qa velocitas & tarditas sequunt vnūquodq; motū mot⁹: & ista est dispositio a accidētiū separabiliū. s. qd' inuentū-
tur in qualibet specie qñq; & non inueniunt qñq; in qbusdā species⁹.

Documentum.

Cause ois velocitatis, & ois tarditatis accidētis: in motu sunt hæc quatuor &c.

a Ista est dispositio accidētiū separabiliū. s. qd' inuenionē ī qlibet specie qñq; & nō inuentiū-tur qñq; in qbusdā speciebus. &c.

D. d. ergo neq; grauitas &c. i. & ligni⁹ eius qd' velocitas & tarditas nō sunt differētię motus ita qd' p illas diuidant' in species est: qm graue & leue qñ duo illorū mouent' ad eundē locū: & alterū est grauis⁹ aut leuius reliquo: tūc alterū necessario erit velocis⁹ reliquo: & mot⁹ eorū est idē in specie qñ mouent' ad locū terre tūc mot⁹ grauioris erit velocior: & vterq; est motus ad medīū: & si mouent' ad locū ignis: tūc motus leuioris erit velocior & vterq; est idē motus in specie: & est motus a medio. & hoc intēdebat cū dixit. Verbi gratia inducēs terrā ad terrā &c. id est &. Verbi gratia motus qui inducit terram ad terrā aut motus qui inducit ignem ad ignem. Verbi gratia, motus ad medium: aut a medio.

Vnus qdē igit irregularis est quo est cōtinuus: min⁹ aūt qd quidē reflexiuo motui accidit: hic autē minus cōmixtio semp cōtrarij est. Si aūt omnē vnum contingit regulare esse & non: non erunt qui non secundū speciē habiti sunt ipsi vnus & cōtinuus. Quomodo enim erit regularis ex alteratione compositus & loci mutatione: indiget enim conuenire.

Et dicamus quod motus diuersus est vnus cum fuerit continuus: sed est in hoc minus: & hoc accidit translationi secundū tortuositatem: & minus semper est per mixtionē contrariorū. Si igitur omnis motus vnus possibile est vt sit secundū equalitatē aut inequalitatē, possibile est vt motus seseus nō secundū speciē idē motus continuus. Quoniā impossibile est vt motus compositus ex alteratione & translatiōe sit æqualis: quoniam necesse est si esset æqualis vt superponeretur sibi.

Min⁹ semp est p mixtionem cōtrarij.

Et dicamus &c. i. apparet qd' motus diuersus secundū velocitatē &
45 tarditatē est vn⁹ numero cū fuerit cōtinu⁹: sed in vnitate est in dispositiōe minori & æqualis in hoc in dispositiōe plectiori. D. d. & hoc accidit trāslatiōi secūdū tortuositatē. i. & hoc p vn⁹ motus numero q necessario est inæqualis accidit trāslatiōi q̄ est p lineā rectā necessario, id est q nō est vnus in numero. Deinde dedit causam ꝓpter quā motus inæqualis nō est vnus sed cōpositus: & dixit: & min⁹ est per mixtionē cōtrariorū,

Diminutū cōtrariorū.i.& cū motus inæqualis fuerit motus magis diminutus: in omni genere est diminutū per mixtionē cōtrarij supra com. 19.

R In.2.ca.1.c. 28.& com. 38. digressio ꝙ ꝗrit, vtrū ois motus posit esse irregularis.

a Sermo in hoc loco est

A de motu nō secūdū qđ est mot⁹ alicui⁹ corporis,

capitulo eiusdē motus numero:& diminutū in omni gñe est diminutū per mixtionē cōtrarij sequit vt motus inæqualis sit cōpositus ex contrarijs: & sic nō est vnus in rei veritate. Et cū narrauit qđ motus inæqualis est inæqualis per mixtionē cōtrarij: & mixtio est possibilis in oī motu secūdū qđ est motus dixit:qm̄ ois motus vnus &c.i. & cū ita sit possibile est vt ois motus sit æqualis & inæqualis. Sed ꝗrit quō ista ꝓpositio est vniuersalis:& declaratū est in celo & mūdo: qđ motus corporis celestis nullā habet in se diuersitatē. Et ad hoc dicendū est qđ hoc ꝓpriū est corporis celestis secūdū qđ celeste:nō inquantū motus:& sermo a in hoc loco est de motu nō secūdū qđ est mot⁹ alicuius corporis. Et cū narrauit qđ vn⁹ mot⁹ numero recipit æqualitatē & inæqualitatē:incepit declarare ex hoc qđ mot⁹ selei nō possunt cōtinuari:& dixit:& impossibile est &c.i. & ꝓsibile est vt ex motib⁹ recipit æqualitatē:& qđ recipit ꝙlitatē recipit suppositionē:& mot⁹ cōpositus ex trāslatiōe & alteratiōe nō recipit æqualitatē. Et iste sermo est in secūda figura: & ꝗa iste cōponitur ex duabus propositiōib⁹ ꝗrū affirmatiua declarata est:iā incepit declarare secūdam: & dixit: qm̄ si esset æqualis necesse esset vt superponeret.i. & signū eius qđ motus cōpositus ex speciebus diuersis non pōt recipere æqualitatē est:ꝗa perponi sibi adinuicem:& motus diuersi secundū speciē nō superponi ⁊ sibi:quia impossibile est vt translatio superponatur alteratiōi: aut augmentum translationi:& iste sermo est in secunda figura.

De contrarietate motuum. CAP. V.

AMpli⁹ aūt determinādū est qualis mot⁹ est cōtrarius motui.& de manifiōe codē modo.sed primo determinādū est vtrū cōtrari⁹ motus sit ꝙ est ex codē ei ꝙ est in idē. vt ꝙ est ex sanitate ei ꝙ est in sanitatē vt ghatio & corruptio videt: aut ꝙ est ex cōtrarijs vt ꝙ est ex sanitate:ei qui est ex egritudine:aut ꝙ est in cōtraria vt qui est in sanitatē:ei qui est in egritudinē:aut qui est ex cōtrario qui est in cōtrariō:vt qui est ex sanitate ei qui est in egritudinē:aut qui est ex cōtrario in contrariō: vt qui est ex sanitate in egritudinē:ei ꝙ est ex egritudine in sanitatē:necesse est em̄ aut vnū quēdā horū esse modorū:aut plures:nō em̄ est aliter cōtraponere. Et determinādū est etiā qs motus est cōtrari⁹ cui & de ꝗete etiā hoc modo sed pri⁹ dicendum est vtrū motus de aliquo est contrarius motui ad ipsum. V.g.vtrū motus de sanitate est cōtrarius motui ad sanitatē: & secundū quod existimāt de generatiōe & corruptiōe: aut qui sunt ex cōtrarijs. V.g.qđ mot⁹ ad sanitatē est cōtrari⁹ motui ad egritudinē:aut ad cōtraria. V.g.qđ motus ad sanitatē est cōtrarius

tius est motui ad egritudinē:aut motus de cōtrario in suū contrariū est cōtrari⁹ motui de hoc cōtrario in illud. V.g.quod motus de sanitate in egritudinē est cōtrarius motui de egritudine in sanitatē. Quoniā necesse est vt sit vn⁹ istorū modorum: aut plures vno:oppositio enim impossibile est vt sit alio modo.

CVm declarauit qs mot⁹ est vnus mot⁹ in numero in rei veritate incepit declarare de motu & ꝗete:duo.s. q mot⁹ sunt cōtrarij: & ꝙ nō:& etiā ꝙ duarū ꝗetū cōiūctarū cū motu.s. ꝗes in eo ex quo est mot⁹:& quies in eo ad qđ est:est cōtrari⁹ mot⁹:& hoc intendebat cū dixit:& de quiete etiā hoc modo.i.ꝙ quies est contraria cui quieti:& quæ quies est contraria cui motui: & quis motus est contrarius cui motui. Deinde incepit pscrutari de hoc:& dixit: sed pri⁹ dicendū est &c.i.sed priusq̄ perscrutemur de hoc diuidendū est & dicendū de oibus modis quibus pōt aliquis dicere qđ motus est contrarius motui. Dcōsiderandū quis corū est possibilis:& quis nō. Et primo vtrū motus ex aliquo est cōtrarius motui ad ipsum. V. g. motus de sanitate ad egritudinē est cōtrarius motui de egritudine in sanitatē: & secundū hūc modū cōtrarietatis existimāt qđ generatio est cōtraria corruptioni.motus enim de sanitate in egritudinem est corruptio sanitatis:& de egritudine in sanitatē est generatio. Et hoc intendebat cū dixit:& secundū qđ existimatur de generatiōe & corruptione.i.& secundū hunc modū contrarietatis existimāt qđ generatio & corruptio sunt cōtraria. D.induxit secundū modū:& dixit:aut ille ꝙ est ex cōtrarijs.i.aut motus cōtrarij sunt illi qui incipiunt a cōtrarijs secūdum qđ incipiūt ex eis. V.g.vt motus ex sanitate sit contrarius motui ex egritudine: qm̄ iste incepit ex egritudine & iste ex sanitate: & sanitas est cōtraria egritudini. Et cū induxit hūc modū dedit tertiū ꝙ est oppositus isti:& dixit:aut illi ꝙ sunt ad cōtraria.i.aut motus contrarij nō sunt cōtrarij secundū qđ sunt ex rebus cōtrarijs:sed secundū quod ad res cōtrarias. V.g.vt motus ex sanitate ad egritudinē nō sit cōtrari⁹ motui de egritudine in sanitatē secundū quod est ex rebus contrarijs: sed ex hoc qđ sunt ad cōtraria. D.induxit quartum modū: & dixit. aut motus de cōtrario est cōtrarius motui ad contrariū.i.aut mot⁹ contrarius motui est ille qui incepit ex aliquo contrario illi ad quod pertinit secundus motus. V.g.qđ iste motus demōstratus de hac egritudine sit cōtrarius motui demōstrato ad hanc sanitatē.qa iste est de egritudine:& ille ad sanitatē. D.induxit quintū modum & est verus: & dixit:aut mot⁹ cōtrarij sunt illi qui sunt cōtrarij secundū illud ex quo: & secundū illud ad qđ. Et sciendū est quod cōtrarietas motus est in motib⁹ qui sunt ex cōtrarijs ad cōtraria:sed ꝗrit hic modus verus quo sunt cōtrarij. Deinde cū compleuit hanc diuisionē:dicit: qm̄ necesse est vt sit vnus istorū &c.id est & dixit: qđ motus contrarij necesse est vt sint cōtrarij aliquo istorū modorū:aut pluribus vno:quia apparet ꝙ tus sit in eis aliquo istorū quinq̄ modorū:aut pluribus vno.motus cū Documentum.
de sanitate in egritudinē ⁊ est contrarius motui de egritudine in sanitatem:necesse est vt sit secundum quod illud ex quo incepit iste motus

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad ipm peruenit iste alius. Et sic oppositio inter eos erit dei genere oppositionis quæ est inter principiū & finē.s. q illud qđ est principium in altero erit finis in reliquo. Aut oppositio inter eos erit scđm q sunt ex rebus cōtrarijs: aut res cōtrarias: aut quia alter est ex aliquo contrario illi ad qđ est alius motus. Aut cōtrarietas erit inter eos scđm virtū q.s. scđm illud ex quo: & scđm illud ad quod. Manifestū est enim per se scđm diuisionē q impossibile est vt alius modus sit quo dicatur qđ motus de sanitate in egritudinem est contrarius motui de egritudine in sanitatem. Et cum ita sit: necesse est vt cōtrarietas inter eos sit vno modo istorum modorum: aut pluribus vno aut omnibus.

A Est aūt qui quidē ex contrario ei qui est in cōtrariū nō cōtrarius: vt qui est ex sanitate ei qui est in egritudinē, idē.n. & vnus est. Esse qdē igit nō idē est ipsis: sicut nō idē est ex sanitate mutare: & in egritudinē. Sed motus ex cōtrario nō est cōtrarius motui ad cōtrariū. V.g. qđ motus de sanitate nō est contrarius motui ad egritudinem: quoniam idem motus est & si essentia non est eadem: quemadmodum motus de sanitate non est idem cum ad egritudinem.

47 Cum numerauit oēs modos quibus potest ymaginarj q mot⁹ est cōtrarij motui: incepit destruere illos q nō sunt veri. Et dixit: sed mot⁹ &c.i. sed mot⁹ nō sunt cōtrarij scđm cōtrarietatē ei⁹ ex quo est mot⁹ & ei⁹ ad q ē mot⁹: q̄m idē mot⁹ ē cōtrarij sibi scđm illud ex q̄ & secđm illud ad q est. si igit mot⁹ essent cōtrarij hoc mō: nōc eadē res esset cōtraria sibi: qđ impossē est: & hoc intēdebat cū dixit. est em idē motus.s. in numero. D.d. & si essentia nō est eadē, i. licet nō sit idē scđm diffinitionē. Motū.n. de sanitate scđm q est motū de sanitate nō est idem scđm diffinitionē cū motu ad egritudinē: licet sit idē scđm subiectū. q̄m motū de sanitate est motū ad egritudinē: sed illa q̄ sunt idem scđm subiectū & diuersa scđm diffinitionē: non sunt contraria: & nō posuit istū modū in prima diuisione: q̄m manifestum est quod est idem motus.

B Illa q̄ sunt idem scđm subiectū & diuersa scđm diffinitionem non sunt contraria.

Neq; q est ex cōtrario: ei q est ex cōtrario: simul qđē.n. accidit mutare ex cōtrario in cōtrariū: aut f mediū: sed de hoc qđē posterius dicemus: sed magis in cōtrariū mutare: videbit causa esse cōtrarietatis q̄ ex cōtrario. hic quidē.n. mutatio cōtrarietatis: ille vero acceptio. Et dicit vnusq̄sq; in qđ mutat magis q̄ ex quo: vt sanatio in sanitatē: egrotatio aūt in egritudinē. Relinquit igit qui est in cōtraria ei qui in cōtrariū ex cōtrarijs. Fortasis quidē igitur accidit hos qui in cōtraria: & ex cōtrarijs esse: sed esse forsitan nō idem: dico autē qui est in sanitatē ei qui est ex egritudine: & qui est ex sanitate ei qui est in egritudinem.

C Denominatio fit a termino ad quem non a termino a quo.

D

Neque enim motus ex contrario est idem ei qui est ex contrario: quoniam necesse est vt cum motu ex contrario sit motus etiam ad contrarium aut ad medium: sed sermo de hoc

hoc post determinabit: immo trāslatio ad contrarium magis existimatur esse causa contrarietatis: quā trāslatio de cōtrario. Ista em trāslatio est separatio à cōtrarietate: & ista est acqsitio eius, & quod quodlibet nominatur ab illo ad quod transfert: & nō ex quo transfertur. Verbi gratia. q̄m diximus sor. sanari q̄n trāsfertur ad sanitatē, & egrotari q̄n transfertur ad egritudinē. Remanet igit mot⁹ ad cōtraria: & mot⁹ de cōtrarijs ad cōtraria: & rectum est vt illud quod mouet ad cōtraria necesse est vt moueat ex cōtrarijs. sed forte essentia nō est eadē. s. q̄m motus ad sanitatem non est idem cum motu ad egritudinem.

48 Hic vult loqui de reliqs modis & dicit: neq; motus ē est cōtrarius motui tm scđm cōtrarietatē ei⁹ ex quo est alter mot⁹ ei ex quo est reliquus: q̄m quilibet duo motus tales inueniunt contrarij scđm illud ad qđ: sicut inueniunt cōtrarij scđm illud ex quo. Et quia ista rōcinatio nō sufficit. s. vt mot⁹ nō sint cōtrarij scđm illud ex quo tales mot⁹ inueniunt cōtrarij scđm illud ad qđ: cū aliqs pōt dicere q̄ hoc accidit motib⁹ cōtrarijs. s. hoc q̄ sunt ad cōtraria: & q̄ cōtrarietas nō inuenit in eis nisi scđm q̄ sunt ex rebus cōtrarijs: dicit: sed sermo de hoc &c.i. & in fine istius sermonis. D. incepit declarare q̄ non pōt aliqs dicere q̄ cōtrarietas motuū secūdū illud ad qđ est accidit et scđm illud ex quo est p se: & dixit: immo trāslatio &c.i. immo magis est existimādū q̄ trāslatio motuū ad cōtraria est cā in cōtrarietate motuū: q̄ trāslatio de cōtrarijs. D. dedit rōnem sup hoc & dixit ista: trāslatio &c.i. & cā in hoc est: q̄a trāslatio rei motæ de cōtrario a quo mouet est separatio ab illo: et trāslatio ei⁹ ad cōtrariū ad qđ mouet est receptio: et acqsitio: & hoc est ita, quia mot⁹ nihil aliud est q̄ acquirere partē post aliā ex illo ad qđ res mota mouet: donec acqrat illud ad qđ mouetur perfecte & tunc cessat. & cū mot⁹ dicit esse cōtrarij motui aliquo isto rū dignius & est vt sit cōtrarij scđm illud qđ acqrit & p qđ pdicit: nō scđm illud a quo separat: q̄n illud a quo separat a nō est pars subiectæ ei⁹ sed est accidēs ei: & illud qđ acqrit est pars subiectæ. & cū ita sit. ergo motus aut sunt cōtrarij scđm illud ad qđ: & nō scđm illud ex quo: aut erāt cōtrarij magis scđm hōc modū. D. dedit aliā rōcinationē: & dixit: & q̄libet nominat &c.i. & q̄a subiectia mot⁹ est de natura ei⁹ ad qđ est: nō ei⁹ ex quo est, ideo mot⁹ denominatur ab illo ad qđ est: cū dicit q̄ mot⁹ de albedine ad nigredinē est nigrificatio nō albificatio: & sicut dicit q̄ illud qđ mouet de egritudine ad sanitatem: est ipm sanari nō infirmari. Et cū posuit istos quinq; modos: & posuit q̄ impossē est vt mot⁹ sint cōtrarij scđm contrarietatē ei⁹ ex q̄ ad illud ad quod: & posuit qđ dignū est vt sint cōtrarij scđm illud ad qđ: quā scđm illud ex quo: & non potest dixit sermonē in hoc: dixit tremanet igit &c.i. & cū destructi sunt duo illorū modorū remanēt tres. s. vt motus sint cōtrarij, aut scđm trāslationē eorum ad cōtraria: aut ex cōtrarijs aut secūdū vtrūq. D.d. & rectum est vt illud quod mouetur &c.i. & bene apparet ex dictis qđ necesse est vt oīa duo mota quæ mouent ad cōtraria moueant ex contrarijs, & dixit hoc: quia transmutationes

quæ

F Mot⁹ nihil aliud est q̄ acqrere partē post aliā ex illo ad qđ res mota mouet do nec acqrat illud p fecte Idē. 3. phy. cō. 4. Idē hic ītra cō. 54.

a Illud a q̄ separat motus non est ps subiectæ ei⁹ sed est accidēs ei. sed oppositum dixit supra com. 3.

quæ sunt ad cõtraria sunt mot⁹ in rei veritate.s. de subiecto contrario in subiectũ cõtrariũ, qđ nõ est ita de alijs transmutationib⁹.s. quæ sunt de affirmatiõe in negationẽ: & de negatiõe in affirmationẽ: & istæ sunt contrariæ scđm hoc q altera est ex illo ad qđ est alia: vt generatio & corruptio. Et cum posuit q motus qui sunt ad contraria necesse est vt sint ex cõtrarijs scđm q sunt mot⁹: & intendebat declarare ex hoc q mot⁹ cõtrarij sunt cõtrarij scđm vtrũq; .s. scđm cõtrarietatẽ eo⁹ ex q̃, ad illud ex q̃: & scđm contrarietatẽ eius ad qđ: ad illud ad qđ. & tã declarauit q motus q dicunt ee cõtrarij secũdũ cõtrarietatẽ eo⁹ ex q̃ ad illud ad quod sunt idẽ mot⁹, & q nõ est necesse pp hoc & rectũ vt dicant cõtrarij: incepit primo declarare de motib⁹ q ponunt cõtrarij secũdũ vtrũq; q nõ cõtingit eis illud impossibile: quod cõtingit per mo mõ. s. vt sit idem in numero, & fecit hoc ne aliqs existimet q ex hac positiõe sequit illud impossibile qđ cõtingit in primo. s. in hoc q motus est cõtrar⁹ motui secũdũ illud ex quo & secũdũ illud ad qđ. Et dixit, sed forte essentia &c. i. sed essentia duorũ motuũ qui ponunt contrarij secundum contrarietatem eorum ex quo sunt, & secundum contrarietatem eorum ad quod sunt: nõ sequit ex hoc vt duo mot⁹ sint vn⁹ sicut sequitur si ponantur contrarij per contrarietatem eius ex quo ad illud ad quod, qm̃ motus ad sanitatem ex egritudine non idem est cum motu de sanitate ad egritudinem, sed sunt duo. Deinde incepit dare causam ppter quam necesse est vt motus contrarij sint contrarij per vtrũq; scilicet secundum illud ex quo, & secundum illud ad quod.

G Qm̃ aũt differt mutatio à motu: ex quodã em̃ subiecto in quoddã mutatio est. Mot⁹ igitur qui est ex cõtrario in cõtrariũ ei qui ex cõtrario est in cõtrariũ: motus cõtrarius est. Vt qui est ex sanitate in egritudinẽ ei qui est ex egritudine in sanitatem.

Et quia transmutatio differt à motu in hoc: qm̃ motus est trãsmutatio de subiecto in subiectũ. motus ipse contrarius de contrario in contrarium. Verbi gratia, de sanitate in egritudẽ nem est contrarius motui de egritudine in sanitatem.

49 T.cõ.7. Dicit, & quia transmutatio differt a motu in hoc q motus est transmutatio de subiecto cõtrario in subiectũ cõtrariũ vt declaratum est in principio istius tractatus. Transmutatio autem est de non subiecto in subiectum, & de subiecto in non subiectum, necesse est vt motus contrarij sint cõtrarij secũdũ illud ex quo, & illud ad quod ambo, qm̃ eos esse de cõtrario in eis essentialiter est quẽadmodũ ipsos esse ad contrarium est eis essentialiter: & cũ vtrũq; est eis essentialiter: & res contrariæ sunt cõtrariæ p dñas & dispositiones cõtrarias necesse est vt motus cõtrarij sint cõtrarij p istas duas dispões. s. p cõtrarietatẽ eius ex quo & eius ad quod: licet magis sint contrarij secundũ illud ad quod.

H Manifestũ est aũt & ex inductione qualia videtur cõtria ee Surſum deorſum ſunt cõ Egrotari em̃ ipsi sanari: & ipsi addiscere decipi: permutatum verò non per ipm̃: in cõtraria em̃: sicut em̃ in scia est: sic & in deceptiõe: & p ipm̃ habere & p aliũ: & surſum motus ei qui est deorſum: cõtraria enim hæc sunt in longitudine: & qui est ad dexterã ei q est ad sinistrã: cõtraria enim hæc sunt in latitudine: & q est aũ ei q est retro cõtraria em̃ hęc sunt ī altitudine.

Et declaratum est secundum inductionem quæ intentiões existimantur esse contrariæ. Nos enim videmus quod contrarium eius quod est hominem sanari est ipsum infirmari: & ipsum addiscere est contrarium ad ipsum male scire: nõ ex se: quoniam hic est motus ad contraria: quemadmodum possibile est acquirere scientiam ex se: & ex alio: & similiter potest decipi ex se & ex alio. Et translatio ad superius est contraria translationi ad inferius: quoniam hæc duo sunt contraria in longitudine. Et translatio ad dextrum est contraria translationi ad sinistrũ q̃ sunt cõtraria in latitudine & trãslatio ad anteri⁹ ẽ cõtraria trãslatiõi, ad posterius: quæ sunt ẽt cõtraria in latitudine.

Cum declarauit rõnẽ qui motus sunt cõtrarij: & scđm q sunt contrarij incepit declarare qđ scđm inductionẽ eriã apparet hoc. Et dixit: & ex inductione ẽt &c. & intẽdit p intẽtiones motus aut hines motuũ. D. d. nos enim videm⁹ &c. qm̃ ex inductione apparet quod motus cõtrarij sunt illi qui sunt ex cõtrarijs & ad cõtraria. Verbi gra, motus ex egritudine in sanitatẽ: qm̃ manifestũ est p se qđ est cõtrarius illi qui est de sanitate in egritudinẽ: & sic descẽdere est cõtrariũ ad ascendere: & contrariũ est augeri ad diminui. D. d. & addiscere &c. i. & sic est dispõ in motib⁹ contrarijs ale. s. qm̃ p inductionẽ. s. qm̃ etiam apparet hoc & dixit: qđ cõtrarij sunt ex cõtrarijs & ad cõtraria: vt addiscere & decipi q̃ sunt cõtraria. s. mot⁹ de scia falsa ad verã est cõtrarius motui de ỹo ad falsum: sed quia trãslatio ẽ mutatr de scia ad errorẽ est ex deceptiõe sic ex errore ad sciam: tũc addiscere est contrariũ ad errare ex alio nõ ex se: cũ hõ non erret ex se: sed ex alio: sicut addiscit ex alio non ex se: & ideo dixit: non ex se. ita dixit Alex. Et põt intelligi sic qđ scia quæ est ex alio opponit errori q est ex alio: & q est ex ipsa aia opponit illi q est ex ipsa aia. & testat huic hoc qđ dixi post: & quẽadmodũ poste est &c. D. d. & trãslatio ad superius &c. i. & hoc est per inductionẽ p quãvule declarare qđ motus cõtrarij sunt contrarij, secũ dũ illud ex quo & secũdũ illud ad qđ: & ideo debet legi continuum cũ hoc qđ dixi mus em̃ videm⁹ &c. Et cũ declarauit qđ duo motus qui sunt in longitudine sunt contrarij secũdũ illud ex quo: & illud ad qđ: notificauit ẽt qđ ita est de motib⁹ qui sunt in latitudine & profundo: & dixit: & trãslatio ad dextrũ &c. & sermo eius est manifest⁹.

Qui aũt est in cõtrariũ nõ solũ est mot⁹: sed mutatio: vt fieri albũ nõ ex q̃dã: qb⁹ aũt nõ est cõtrariũ: q est ex ipso ei q est ipm̃ mutatio cõtraria est: vñ gñatio corruptiõi cõtraria est: & remotio acceptiõi. Hæ aũt mutatiões qd est mot⁹: aũt nõ sunt. Ire aũt ad cõtrariũ nõ est mot⁹: sed trãslatio. Vergi gra, gñia

trãsla longitudine. Dextrũ sinistrũ ī latitudine. Ante retro cõtraria in altitudine.

I 50 Expositio alexan.

Expõ sua. L

M Gñatio alibi ex non alio ñ est motus sed mutatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio albi nō ex aliquo: omne igitur quod nō habet cōtrariū sua iteratio ex seipso ad seipsum sunt transmutationes contrariæ: & ideo generatio est contraria corruptioni: & denudatio formæ est contraria formæ inuestitioni: & ista intentio sunt modi transmutationis non motus.

51 N

Ire aūt ad cōtrariū qñ accipit scd'm qd' est ex nō cōtrario nō est motus: sed trāsmutatio est eū ire de nō esse ad esse: & est declaratū q hic nō est motus. Verbi gra, q albū generat nō ex nigro sed ex nō albo: qñ gñatio albi qñ accipit scd'm q accidit ei q fuit ex nō albo est trāsmutatio nō motus. Et intēdebat declarare ex hoc q omne quod generatur ex nō cōtrario nō est mot⁹ nō q albū generatur ex nō contrario: qñ omne albū generatur ex nigro aut ex medijs: sed cū cōsideratur scd'm hoc q accidit nigro qd' fuit nō albū est trāsmutatio nō motus: sed hoc est ei per accidēs nō p se. Trāsmutatio aūt quæ est de cōtrario nō oīno est transmutatio per se: & non inuenit in ea contrarietas scd'm esse: nisi scd'm vnum. s. quādo accipitur q transmutatio est ex illo & ad illud.

Cū albū sit ex nō albo scd'm q accidit nigro q sit nō albū est transmutatio nō mot⁹: et hic est ei q accidēs nō p se. idem supra cō. 8. & 12. me. c. 6. idē hic ifra cō. 55.

Et hoc intēdebat cū dixit: omne igitur qd' nō habet cōtrariū &c. i. & omne ens qd' nō habet cōtrariū trāsmutatio eius cuius principium est ex seipso & est corruptio ei⁹: & transmutatio eius ad seipsum & est generatio eius, sunt transmutationes cōtrariæ in his duob⁹ generibus econtrario de transmutatione quæ est motus in rei veritate & est transmutatio quæ est in rebus quæ habent contraria. D. d. & ideo generatio &c. i. & propter hoc. s. qñ illud qd' non habet contrarium contingit vt trāsmutationes contrariæ in eo sunt de re in ipsam remideo gñatio est contraria corruptioni. & contrarietas accipit hic ex vno extremo secūdū diuersum respectum ad aliud: quia contrariū est aliqd' eius. & in hac transmutatione non esse nisi in vno extremo. In generatione aūt in fine: in corruptione vero in principio. Et intendit in hoc sermone declarare hoc quod apparet in generatione & corruptione non nocere ei quod apparet ex inductione. s. q motus contrarij sunt de contrarijs: & ad contraria: cum generatio & corruptio non sunt motus.

Documēt⁹ P

Qui aūt in mediū motus sunt: q but sūq cōtrariorū est medium: tāq in cōtraria quodāmō ponendi sunt: sicut enim cōtrario vtitur medio motus in vtraq vtiq mutat: vt ex fusco quis dē in albū: tanq ex nigro: & ex albo in fuscū tanq in nigrū: ex nigro aūt in fuscū tanq in albū fuscū. Mediū aūt ad vtrūq dicitur quodammodo vtrūq vltimorū: sicut dictū est prius. Motus quidem igitur motui contrarius est sic: qui est ex contrario in contrarium ei qui ex contrario in contrarium.

Mot⁹ veró ad illud qd' est iter cōtraria: & i cōtrarijs hūtibus interponēdi sunt tāq illi q sunt ad cōtrariū q̄dāmō: qm̄ apud mot⁹ inter est quasi cōtrariū apud transmutationē vtrūlibet sit trāsmutatio. Verbi gra, qm̄ trāsmutatione de viridi in albū viride nominat quasi nigrū: & sic trāsmutatio de albo i viride: & trāsmutatio de nigro in viride nominat quasi in albū. Medium enim dicitur quodāmodo vtrūq extremum quādo cōparatur ad vtrūq extremorū vt dixim⁹ superius & scd'm hoc motus erit cōtrari⁹ motui qñ fuerit de cōtrario in contrarium.

Cum posuit qd' motus cōtrarij sunt illi qui sunt de rebus cōtrarijs: & ad res cōtrarias: & accidit in hoc quæstio in motibus qui sunt de extremis in media: incepit declarare q isti motus sunt ad media scd'm illud q habent de cōtrarietate ad extremum ex quo incipit motus. Et dixit: motus vero &c. d. motus vero qui perueniunt ad vnū mediorū q̄ sunt inter illud ex quo est motus: & illud ad quod est motus debēt reputari de specie motus qui est de cōtrario in cōtrariū quodammodo non simpliciter. Et dixit: in cōtrarijs habentibus inter: quia nō sunt hic motus de cōtrarijs in cōtraria quæ nō habēt inter: qm̄ hoc declaratum est in principio istius tractatus: sed. q. d. motus vero qui sunt ad illud q̄ est inter cōtraria qd' accidit in cōtrarijs habentibus inter: ponēdi sunt de numero motuū qui sunt ad cōtraria quodāmodo. Et dixit: tanq̄ ad cōtraria quodāmodo: quia mediū a est cōtrariū vtriq extremorū nō simplr sicut alterū extremū est cōtrariū reliquo: sed mediū est cōtrarium vtriq per illud qd' est in eo de reliquo extremo & cōtrarietas eius differt a cōtrarietate extremi in hoc: qm̄ cōtrarium in eo. s. vnū extremū nō est in sua vltima perfectione sicut est in ipso extremo. D. d. qm̄ apud motus &c. i. & causa in hoc qd' motus qui sunt ad inter sunt ad cōtrariū quodāmodo est: qm̄ inter est de motibus peruenientib⁹ ad ipsum quasi cōtrariū apud trāsmutationē eius ad vtrūlibet extremum:

b qm̄ inter: est cōtrariū vtriq extremo: quia vtrūq extremū inuenitur in eo nō perfecte. V. g. qm̄ in transmutatione quæ fit de viridi in album viride est quasi nigrum. viride enim nō transmutat in album nisi scd'm qd' est in eo de nigro: nō scd'm quod est in eo de albo: & ētā qm̄ viride trāsmutatur in nigrum: trāsmutatur scd'm qd' est in eo de albo: & sic qm̄ albū trāsmutatur in viride trāsmutatur in nigrū qd' est in viridi: & quando nigrum trāsmutatur in viride trāsmutatur in album quod est in eo: & hoc intēdebat cū dixit. V. g. qm̄ in trāsmutatione &c. i. viride in eo reputatur quasi nigrum: qm̄ trāsmutatio ex eo nō est nisi ex parte nigra quæ est in eo. D. d. & similiter trāsmutatio de albo in viride. i. qm̄ tūc viride tenetur quasi nigrū. D. d. & transmutatio de nigro ad viride reputatur quasi album. i. qd' viride tenetur in hac transmutatione quasi album. D. d. mediū. n. opponit quodāmodo vtriq extremo quando cōparatur. i. & causa in hoc: qm̄ medium est vtrūq extremum. D. d. & scd'm hoc &c. i. secundū hoc igit ois motus qui est contrarius alij motui qui est contrarius secundum illud ex quo & scd'm illud ad quod: sine fiant motus ad media: aut ad extrema: dico: & sic est intelligendum de motibus qui sunt de medio in medium.

Mediū est quodāmodo vtrūq extremum. 52

Idem supra t. cō. 6.

a Medium est contrarium vtrūq extremorū non simplr

R

sicut alterū extremū est contrarium reliquo. idē primo phi. cō. 54.

S

b Medium est cōtrariū vtriq extremo: qa virū q extremū inuenitur in eo non perfecte. idē supra. 6. & 19. vide. 10 me. 6. & 22. 12. me. 6. pri. ph. 36. & de anima. 95. & 105.

Determinat de contrarietate quietū. Cap. vj.

Voniam aūt motui nō solum videt esse motus cōtrarius: sed & quies: hoc determinādū est: simplicis quidē em cōtrarius est motus motui. Opponis

tur autē & quies priuatio enim est. Est aūt sic ꝙ priuatio quo
A dāmodo cōtraria dicitur motui. Qualis aūt quali vt ei qui est
secundum locum. quæ est secundum locum. Sed hoc non dicit
simplr. Vtrū enim ei q̄ est huic māsioni: qui est ex hoc aut qui
est in hoc motus opponitur. Et quia existimaē ꝙ illud qđ est
cōtrariū motui nō est motus tm̄, sed quies: oportet etiā nos de
terminare hoc. Dicamus igitur ꝙ motꝰ opponit motui: & etiā
quieti: quia est priuatio. Et quodāmodo dicit ꝙ priuatio est cō
trariū ideſt quod priuatio alicuius motus. V.g. quoniā contra
rium motui in loco est quies in loco: sed hoc dictum est indefi
nite: quoniam perscrutādum est vtrum illud quod opponitur
quieti est motus ex hoc aut motus ad hoc.

B
51 Et quia cū declarauit qui motus sunt cōtrarij & apparet vtr ꝙ
quies opponitur motui secūdū priuationem & habitū. vult hic
perscrutari quæ duarum quietū opponit motui. s. quies in eo ex
quo est motus: aut quies in eo ad quod est motus. Et dixit: &
quia existimaē &c. i. & quia videt ꝙ motus nō solūmodo opponit mo
tui sed etiā quieti: quoniā motus opponitur motui scd'm contrarietatē
& quieti scd'm priuationē & habitū. D.d. dicamus igit ꝙ motus op
ponit motui. i. scd'm cōtrarietatē. D.d. & geti: scd'm priuationē. D.d. &
quodāmodo dicit &c. i. & iste modus oppositiōis quodāmmodo dici
tur cōtrariū: qm̄ aliquis motus est cōtrarius alicui priuationi. s. priua
tioni illius motus. Et dixit alicuius motus: ne aliquis existimet ꝙ in
tēdebat priuationē motus simplr. hoc enim nō videt esse nisi scd'm opi
nionē generantium corpus simplr. D.d. V.g. qm̄ cōtrariū motui in lo
co est quies in loco. i. V.g. qm̄ quies est cōtraria motui tali modo quod
quies in loco est cōtraria motui in loco: & quia hoc manifestū est per
se. s. qđ quies in loco est cōtraria motui in loco scd'm priuationē & ha
bitū & hoc potest intelligi de quiete quæ est in loco ex quo est motus:
aut de quiete in eo ad quod est motus: dixit: sed hoc dictū est simplr. &
sed hoc quod dictum est hic non est distinctum: quoniā nondū est deter
minatum hic quā quietē intendimus: & ideo perscrutandum est vtrum
quod opponitur motui est quies q̄ est ex hoc. i. quæ est ex illo ex quo
est motus: aut quies in illo ad quod est motus.

C Manifestum igitur est: qm̄ quia in duobus motus subiectis
est huic quidem qui ex hoc in cōtrariū: quæ est in hoc ges: huic
D autē qui est ex cōtrario in hoc: quæ in cōtrario quies: simul aut
tem & ad inuicem contrariæ hæ sunt. Et nāꝙ inconueniens
est: si motus quidem contrarij sunt quietes autem oppositæ
non sunt. sunt autem in oppositis hæ: vt quæ est ex sanitate in
egritudinem: ei qui est ex egritudine in sanitatem ei. Quæ
aūt est in sanitate ex egritudine quies. Motui autē ei qui est ex
sanitate in egritudinem. Et enim qui est ex egritudine in sani
tatem

tatem irrationabile est. Qui enim in ipso motus est in quo sta
tit quietatio magis est scd'm ꝙ accidit simile fieri motui. necesse
aūt est aut hanc aut illam esse. Non enim quæ est in albedine
quies: contraria est ei quæ est in sanitate.

Dicamus igitur qđ motus: quia est in duobus subiectis: tunc
cōtrarium motui ex hoc ad suum cōtrariū: est quies in hoc: &
cōtrariū motui ex suo cōtrario ad ipsum est quies in suo cōtra
rio: & cū hoc hæ duæ etiā sunt cōtrariæ: qm̄ impossibile est vt
in motibus sit cōtrarietas: & quies nō sit cōtraria quieti: & nō
sunt nisi in cōtrarijs. V.g. qm̄ quies in sanitate est cōtraria quie
ti in infirmitate: & cōtraria motui de sanitate in egritudinem:
qm̄ impossē est vt sit contraria motui de egritudine in sanitatē.
Qm̄ motꝰ rei ad illud apud ꝙ erit q̄sces digniꝰ est vt sit facilis
q̄sce. Illud enī ꝙ ghaē cū illo motu necessario est cōtrariū, huic.
Et ideo impossē est vt qes in albedine sit cōtraria q̄eti i sanitate.

Dicamus igitur ꝙ motus: quia est &c. i. de subiecto in subiectū econ 54
trario trāsmutationi quæ est de affirmatione in negationē aut de nega
tione in affirmationem. D.d. contrarium motui &c. i. & quia motus est
de contrario in contrarium. ideo contrarium motui qui est de hoc con
trario ad hoc contrarium demonstratum est quies quæ est in hoc. s. ex
contrario ex quo est motus. Et dixit hoc quia manifestum est per se:
qđ quies in eo ex quo est cōtraria motui: & contrarium motui qui est
de cōtrario quod est illud ad quod pervenit iste motus positus est qui
es in illo contrario. Verbi gratia. quoniam sanari est motus de egritudi
ne in sanitatem: quies igitur contraria isti motui est quies in egritu
dine non in sanitate: quoniam ista quies est pfectio motus: & perfectio
non est cōtraria ei cuius est perfectio: & similiter contrarium motui de
sanitate in egritudinem est quies in sanitate. D.d. & cum hoc etiā hæ
duæ sunt contrariæ. i. & cū hoc ꝙ motus est contrarius quieti: istę duę
etiam quietes sunt contrariæ: quoniā si in motibus est contrarietas: &
in quiete etiam debet esse contrarietas. D.d. & non sunt nisi in contra
rijs. i. & quies non est contraria quieti: nisi quia duæ quietes sunt in cō
trarijs quemadmodum motus non est contrarius motui: nisi quia sunt
de contrarijs & in contrarijs. D.d. Verbi gratia quoniam quies &c.
i. quoniam quies in sanitate est contraria quieti in egritudine: quoniam
sanitas est cōtraria egritudini & est cōtraria ipsi motui: quia possibile
est vt sit cōtraria motui de egritudine in sanitatem: cū quies ad quam p
tendebat cū dixit: qm̄ impossibile est motū. i. qm̄ impossibile est vt ges
quæ est in sanitate sit cōtraria motui q̄ est ad sanitatem: qm̄ dignius est
vt motus de egritudine ad sanitatem sit via ad sanitatem. Et hoc est
ita: quoniā motus est de genere pfectionis ad quam peruenit: sed est per
fectio diminuta: quia est coniuncta cum potentia: & esse vltimæ pfectio
nis est in quiete. si igit motus de egritudine in sanitatem est ad quietem
in sanitate, necesse est vt motus de egritudine in sanitatem sit faciens

cc 3 quie-

Quies contraria motui est quies in termino B a quo nō in termino ad quem quia illa est perfectio motus: sed oppositum videtur dicere infra ti. cō. 64. & ibi solui tur.

F Documentum. Motus est de genere pfectionis ad quam per-

uenit: sedest perfectio diminuta: quia est contra cū potentia & esse vltime perfectionis est in quiete. Idē supra com. 9. & 47. Idē. 3. phy. cō. 4.

quietem in sanitate. scilicet quoniam in eo inuenitur vna pars post aliā quietis ad quam peruenit: sicut inuenitur in eo vna pars post aliam habitus ad quam peruenit: & quia substātia motus est de genere quietis ad quam peruenit: & illa quæ differuntur secūdum magis & minus nō sunt contraria. ergo quies ad quam peruenit motus non est contraria motui: sed finis eius. ergo quies quæ est in eo ex quo est motus est contraria motui: & est illa quæ corrumpitur per generationem motus: non quies quæ generatur paulatim per generationem motus. Et ex hoc declarabitur quod quies quæ est in rē ad quam est motus est contraria quieti quæ est in eo ex quo est motus. Quoniam cum motus est cōtrarius quieti in eo ex quo est motus: & quies ad quam est motus generatur cum motu. Ergo ista quies est contraria quieti in eo ex quo est motus. Et intendebat cum dixit: quoniam illud quod generatur cum illo motu & c. id est quoniam quies quæ generatur cū generatione motus necessario est cōtraria quieti ex qua est motus: cum ista quies destruatur per generationem motus. Deinde dixit impossibile enim est vt quies in albedine &c. id est quia quies in altero non corrumpitur per generationem quietis in reliquo, scilicet quod quies in albedine nō generatur per corruptionem quietis in sanitate: & similiter quies in sanitate non generatur per corruptionem quietis in albedine.

G Quibuscūq; aūt nō sunt contraria: horū mutatio quidē est oppositā: q̄ est ex ipso ei quæ est in ipsum. motus aūt nō est vt quæ est ex esse ei q̄ est in esse. quies quidē horū nō est; immutatio aūt est: & si quidē aliqd erit subiectū quæ in esse est immutatio ei quæ est in nō esse cōtraria erit. si vero non est aliquid ei qđ nō est dubitabit aliquis cui sit contraria q̄ est in esse immutatio an quies. si aūt hoc est aut nō omnis quies motui est contraria: aut generatio aut corruptio motus sunt. Manifestum est igit quod quies nō dicēda est si nō & hæ motus: simile aūt aliquid est & immutatio. Cōtraria aūt est: aut nulli: aut ei quę est in nō esse aut corruptiōi. Hæc em̄ ex ipsa est. generatio autē in ipsam. Intētiōes vero in quib⁹ nō est contrarietas: & sunt q̄ transmutationē oppositam habēt. s. transmutationē quæ est de aliquo opposito transmutatiōi quæ peruenit ad illud: motum autē non habent. Verbi gratia quoniam trāsmutatio ex esse est opposita transmutatiōi ad non esse. Quoniam in intentionib⁹ istis nō est quies: sed illud quod est in eis est priuatio transmutationis. si nō ens fuerit aliquod subiectum. V. g. quoniam si transmutatio deficit in ente transmutatio deficiet in nō ente. Si igitur non ens nihil fuerit ambiget homo & nō videt quod priuatio transmutationis in ente: & quies in eo sit contraria alicui. Et si hoc fuerit: tunc aut non omnis quies est contraria motui: aut generatio & corruptio sunt motus. Sed est manifestum quod

qđ nō debet dici quies sed simile ei, & priuatio transmutationis aut non est contraria alicui: aut est contraria corruptionis: quoniam corruptio ex illa fit: generatio autem ad illam.

Cū declarauit q̄ quies est cōtraria motui vult p̄scrutari de eodē in trāsmutatiōe. s. verū in trāsmutatiōe est quies opposita trāsmutatiōi: si cur est in motu aut nō est quies. Et dixit intētiōes vero &c. i. transmutatiōes vero quæ sunt in intētiōib⁹ in quib⁹ nō est cōtrarietas. D. d. & sunt illæ quæ &c. i. trāsmutatiōes vero quæ sunt in intētiōibus in quib⁹ nō est cōtrarietas sunt illæ quæ habēt trāsmutatiōes oppositas. H

Deinde exposuit hoc, & dixit. s. & c. i. s. q̄ transmutatio quæ est de aliquo est opposita in illo genere trāsmutatiōi quæ peruenit ad illud. D. d. motū vero nō habēt. i. & in istis intētiōib⁹ in quib⁹ nō est cōtrarietas nō est mot⁹ nedū vt sint cōtrarie illo modo quo mot⁹ sūt cōtrarij.

D. d. exēplū, & dixit. V. g. qm̄ trāsmutatio de esse & c. i. & exēplū ei⁹ qđ est trāsmutatio sit opposita trāsmutatiōi. s. q̄ ex illo ex quo est altera trāsmutatio ad idē sit reliqua: est trāsmutatio de esse in nō esse: quæ est corruptio & trāsmutatio de nō esse in esse quæ est generatio, & ista trāsmutatio nō est opposita per illud ad qđ, & si esse opponitur ad nō esse: quia nō est hoc motus existēs per se oppositū? alij motum quia trāsmutatio de nō esse est per accidēs, & trāsmutatio de subiecto. s. de cōtrario est per se: aut est propinquius vt sit per se trāsmutatio vero subiecti, qđ defert cōtrariū ex illo cōtrario ad suū contrariū est per se, & hoc nō inuenitur in generatiōe & corruptiōe. Et cū narrauit q̄ cōtrarietas in talibus trāsmutatiōib⁹ est secūdū q̄ trāsmutatio vna in eis est ad illud ex quo est secūda trāsmutatio: cū esse in istis duab⁹ trāsmutatiōibus nō est nisi in altero extremo: incepit narrare q̄ etiā nō inuenitur in talibus trāsmutatiōibus quies cōtraria quieti: sicut inuenitur in motibus: neq̄ etiā quies est cōtraria trāsmutatiōi. D. d. qm̄ in istis intētionibus &c. i. in istis eīs intētiōibus in quibus est generatio & corruptio nō est quies omnino: sed est in eis priuatio trāsmutationis, & hoc erit si posuerimus q̄ nō ens ex quo est generatio, & aliud ad q̄ est corruptio est aliquid actu: qm̄ si hoc posuerimus tūc erūt illic duo nō esse: & priuatio in nō ente secūdū qđ posuerimus ipsum esse aliquid & priuatio in ente. Priuatio igitur quæ est in ente si posuerimus ipsum esse quietē sequit vt sit cōtraria priuatiōi trāsmutatiōis quæ est in nō ente est tamē cū priuatiōe trāsmutatiōis quæ est in ente, & sic inter illas nō erit cōtrarietas oino: qm̄ quies in eo ad qđ est motus non est cōtraria quieti in eo ex quo: nisi quia sunt in duobus cōtrarij. D. d. si igitur nō ens nō fuerit &c. id est, si igit nō ens nō fuerit subiectū impossibile est imaginari q̄ priuatio trāsmutatiōis quæ est in ente: est quies: qm̄ impossibile est imaginari ipsam esse cōtrariā motui: neq̄ priuatio existimaf esse ges: qm̄ si nō ens nō est aliqđ nō erit illic priuatio q̄ posset imaginari q̄ est qđ opposita quieti q̄ nō est in ente: neq̄ imaginaf q̄ ista priuatio q̄ est in ente etiā est ges opposita trāsmutatiōi ex eo: qm̄ trāsmutatio ex eo nō est motus, & oīs quies est contraria motui aut quieti. Si igit posuerimus ipsum esse quietē tunc erimus inter duo: aut ponemus q̄ nō oī quieti opponit motus: aut dicem⁹ q̄ gñatio & corruptio sunt L

motus, & verūcp est impossibile. D.d, sed ē manifestū &c. id est, qm̄ nō est quies in rei veritate. & cū nō fuerit quies in rei veritate: sed priuatio trāsmutatiōis: dissoluetur quæstio dicēs cp nō omnis quies est cōtraria motui: aut cōtraria quieti: qm̄ hic in rei veritate nō est quies sed similis quieti. D.d. aut nō erit cōtraria alicui omnino, id est, & ista priuatio quæ est quies secundū similitudinē optnādū est: aut qđ nō est cōtraria alicui omnino aut cp est cōtraria trāsmutatiōi quæ est corruptio

M quoniā ex eo est principium motus corruptionis.

Quæstio. DVbitabit aūt aliquis quare in mutatione quidē secundū locū sunt, & secundū naturā, & extra naturā, & quietes, & motus: in alīs aūt nō: vt alteratio hæc quidē secūdū naturā: illa aūt extra naturā, nihil em̄ magis sanatio aut egrotatio secūdū naturā: aut extra naturā: necp dealbatio aut denigratio: similiter autem est & in augmēto & decremēto: necp ad inuicē hi cōtrarij secūdū naturā sunt & extra naturā: necp augmētū augmēto. Et in generatione & corruptiōe eadē ratio est: necp generatio quidē secūdū naturā: corruptio aūt extra naturā: senescere em̄ secūdū naturā est necp generationē videmus aliā quidē secundū naturā: aliā vero extra naturam.

Et querit homo quare in trāsmutatione in loco sunt modi motuū & modi quietis naturales, & nō naturales: cp nō est in alīs modis trāsmutatiōis. V.g. in alteratiōe scilicet ita cp alia esset naturalis & alia innaturalis: qm̄ hominē sanari aut infirmari: neutrū est dignius vt sit naturalis aut nō naturalis: necp albificatio: necp nigrificatio, & secūdū hoc est de augmento & diminutiōe: qm̄ cōtrarietas istorū duorū nō est secūdū naturā & extra naturā, ergo augmētū nō est cōtrariū augmēto. Et iste idē sermo dicetur de generatione & corruptiōe: qm̄ generatio nō est naturalis, & corruptio innaturalis: quia hominē senescere est naturale, & etiā non inuenimus aliquā generationē naturalem & aliam innaturalem.

56 CVM narrauit qui mot⁹ sunt cōtrarij in specie, & quæ quies est cōtraria cui motui, & cui quieti, & in motib⁹ in vbi inuenitur cōtrarietas secūdā naturā, & innaturā, & similiter de quietezincepit gḷcurtari vtrū in cæteris motib⁹ cōtrarijs inueniat hic mot⁹ cōtrarietatis. Et dixit. & querit homo &c. i. quare in trāslatiōe in loco inuenīntur duo modi. s. naturalis & innaturalis: qm̄ mot⁹ lapidis ad superius est violētus & inferius ecōtrario. s. naturalis, & similiter inuenitur de eadē quiete in specie: qm̄ quies inferius est cōtraria quieti superius: qm̄ quies inferius est naturalis terræ, & superius innaturalis, & similiter quies superius est corporis leuis naturalis & inferius innaturalis. Quærit igit quare in loco inuenīunt duo modi cōtrarij hoc modo

&

& nō in alijs gñib⁹ motuū cōtrariorū. V.g. in alteratiōe: qm̄ nō possumus dicere cp alia est naturalis & alia innaturalis. V.g. holem sanari & holem infirmari, nō em̄ existimaf cp hoc est naturale, & hoc est innaturale. s. in eadē spē. V.g. holem egrotare. Et hoc ītēdebat cū dixit: qm̄ holem sanari aut egrotare &c. s. qm̄ neutra istarū dispōnū est dignior vt sit naturalis alicui, & sīr est de albificatiōe aut nigrificatione. s. qm̄ nulla albificatio: aut nigrificatio est dignior vt sit magis naturalis quā alia. Et cū narrauit cp in primo aspectu nō inuenitur in modis alte- N
rationis iste modus cōtrarietatis quieti: fecit cp necp etiā in motu augmē- Hominē senescere est via in corruptionem.
ti, & dixit, & sc'm hōc modū est etiā de augmēto & diminutiōe scilicet qa de augmēto nō inuenif aliđ naturale & aliđ violētū, & sīr i generatiōe & corruptiōe: qm̄ holem senescere ē via ad corruptionē: sed senecē nō diuidit in naturalē & innaturalē. Et sīr inuenescere est via ad generationē sed nō existimaf cp illud est naturale & aliud innaturale.

Aut si est cp violētia sit extra naturā, & tūc corruptio erit cor- O
ruptioni cōtrariæ: quæ violēta est vt quæ extra naturā est ei quę secūdū naturā. Ergo naturæ & generatiōes quædā sunt violentę & nō moderatæ: quibus cōtrariæ sunt quæ sunt secūdū naturā. Et augmēta sunt violētia & decremēta: vt augmēta quæ velociter propter alimentū pubescētiū sunt & tritica cito adaucta & nō cōstricta. Dicimus igitur cp si id cp fit violēter extra naturā: tūc aliqua corruptio est cōtraria alicui corruptiōi scilicet corruptio violēta quæ sit extra naturā corruptioni naturali. Sunt igitur modi generatiōis violēti, & generatio nō est mēsurata aliqua mēsuratiōe. Erūt igitur cōtraria eiusmodi generatiōis naturalis, & erūt modi augmēti violēti & modi diminutiōis. V.g. augmētū puberū propter luxū in comestione, & semē luxuriosum cuius corpus impinguatur & nō cōdēsatur.

57 Cū narrauit cp in prio aspectu existimaf cp in vna specie motuū qui sunt in alteratiōe, & qui sunt in augmēto & diminutiōe, & vniuersaliter in alijs trāsmutatiōib⁹ nō inuenif cōtrarietas sicut in motibus qui sunt in loco. Incepit narrare cp hoc accidit in primo aspectu, & cū hoc bñ cōsideraī apparet cp in vnaquaq; specie istorū inuenif contrarietas secūdā naturā & nō naturā, & si hoc fuerit possibile erit vt in speciebus oppositis inueniaf cōtrarietas hoc modo. Et dixit: dicam⁹ igit &c. i. qm̄ si hic fuerit corruptio violēta: qđ est violētū est extra naturā: sequif vt sit cōtraria corruptio corruptioni. Et cū in hoc syllogysmo hypothetico ponif antecedēs: erit cōclusio cp corruptio erit cōtraria corruptioni & hoc est illud qđ intēdebat declarare. Deinde declarauit qđo cōsequēs sequif antecedēs: & dixit: corruptio. s. violenta &c. id est quia corruptio violēta est extra naturā, & qđ esse extra naturā est cōtrariū naturali. Ergo corruptio naturalis & violēta sunt contrariæ. Et cū narrauit cp corruptio alia est violēta: alia nō violēta. Incepit narrare cp in generatiōe inuenif hoc sīr & dixit, & sunt modi ge-
nerationis &c. id est, & generatio violēta est modorū qm̄ generatio vio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubium. a Tot sunt species sanitatis quot sunt species egritudinis dimisso nō habent nomina,

P ſēta nō eſt terminata, id eſt vna ſpecies tantū: erūt igitur cōtrarię iſtorū modorū modi generatiōis omnis naturalis. Et hoc qđ dixit exiſtimatur nō ſequi: qm̄ & ſi infirmitas eſt multarū ſpecierū exiſtimaſ vt nō ſequatur q̄ cōtraria earū ſint ſpecies ſanitatis qm̄ ſanitas eſt vna & egritudines ſunt multæ. Sed forte a videtur q̄ vna ſanitas cōtinet multas particulares oppoſitas illis multis ægritudinibus: ſed nō habent nomina, & ideo latēt. Et cū narrauit q̄ in generatione & corruptione inuenitur cōtrarietas ſcilicet in vna ſpecie: incepit narrare qđ ſimiliter inuenitur cōtrarietas in augmento & diminutione, & dixit, & ſunt modi augmēti &c. id eſt, & ſimiliter ſunt modi violēti augmētatiōis & modi nō violēti, & ſic etiā augmētatō etiā eſt cōtrariū augmētō ſecūdum naturā & nō naturā: quoniā violētū eſt extra naturā, & augmētū violētū eſt augmentū puberū quod feſtinat ante tēpus aſſuetū propter multitudinē in luxu. & ſicut ſemē abundans in aquæ cumo corpus crescit & non condenſatur propter multitudinē humoris.

Q

In alteratione aūt ſic aut ſimiliter: erūt em̄ aliæ quidē violētæ: alie vero naturales: vt dimiſſi nō ſ creticis die⁹: alīq aūt creticis. Alīq qdē extra naturā alterant: alīq vo ſecūdū naturā. Erūt ergo corruptiōes cōtrariæ adinuicē: nō generationi ſolū, & qđ ,plūribet eſt em̄ ſic. Et nanq; ſi hæc quidē dulcis: illa vero triſtis eſt: quare nō ſimpliciter corruptioni corruptio cōtraria eſt: ſed ſecūdū hoc quidē huiuſmodi: alia vero huiuſmodi harum eſt.

Sed quomodo erit hoc in alteratiōe. dicamus igit q̄ ſimiliter eſt de illa: qm̄ poſsibile eſt vt ſint aliqua ex ea violēta. V. g: qm̄ quidā hoīes euadūt ab egritudine nō in die cretica, & quidam in die cretica, illi igitur ſunt alterati non naturaliter: iſti autem naturaliter, & ſic corruptio eſt cōtraria corruptioni: nō generationi, & nihil prohibet hoc: quoniā poſsibile eſt vt altera corruptio ſit cōtriſtabilis, & alia delectabilis. Et erit corruptio cōtraria corruptioni nō ſimpliciter: ſed cū altera corruptio fuerit talis diſpoſitionis, & alia talis diſpoſitionis.

58 Cū declarauit quod in generatione & corruptione & augmēto inuenitur cōtrarietas: incepit declarare q̄ ſimiliter eſt in alteratiōe, & quia latet in alteratione magis quā in generatione & corruptione. Dixit, ſed quomodo erit hoc in alteratione. Deinde dixit, dicamus igit, id eſt R &c. id eſt, qm̄ poſsibile eſt vt quædā alterata alterētur violētæ, & quædā nō violētæ. V. g. in alteratiōe infirmorū de egritudine in ſanitatē: qm̄ quidā eſt in die cretica, & eſt alteratio naturalis, & quædā nō in die cretica, & hęc eſt alteratio non naturalis. D. d. illi igit ſunt alterati &c. d. S illę cui accidit creſis nō in die cretica: vt i ſexta. D. d. iſti aūt &c. d. qđ⁹ Omnis corruptio ē cō accidit ī die creti. V. g. i. vij. Et q̄ hoc nō ē mānifeſtū ſolū⁹ alteratiōibus dicit poſſe ē igit vt ſint aliq &c. & nō dixit, poſſe ē igit vt i q̄libet ſpē altera

alterationis inueniatur aliqua violentia & naturalitas: & dimiſit hoc quia difficile eſt verificare hoc per inductionem. Deinde fecit remorationem de iſtis quæ declarauit. & dixit. & ſic erit corruptio contraria corruptioni & non generationi, id eſt non generationi tantum: ſed ipſi corruptiōi. Deinde dedit alium modum ex quo imaginatur eſſe poſsibile vt corruptio ſit contraria corruptioni. & dixit. & nihil prohibet hoc &c. & intendit per contriſtabilem corruptionem violentam: & per delectabilem corruptionem: naturalem. Et forte intendit hoc per delectabilem id quod eſt minoris contriſtatiōis: quoniā omnis corruptio eſt contriſtabilis neceſſario: ſed violenta magis contriſtabilis. Deinde dixit & erit corruptio contraria corruptioni non ſimpliciter: ſed cum altera corruptio fuerit in aliqua diſpoſitione vno modo & alia alio modo: cum ſit ſpecies non ſibi cōtraria: ſed cum accidit alteri corruptioni vt ſit vno modo: & alia alio modo contrario vt natura & violentia & contriſtatio & delectatio.

T neceſſario ſed violenta eſt magiscō triſtabilis. V

Omnino quidē igit cōtrarij motus & quietas dicto modo X ſunt: vt q eſt ſurſum ei qui eſt deorſum: loci enim cōtrarietates hæ ſunt. Ferē autē qđ quidē ſurſum eſt motus naturā ignis: qđ vero deorſum terra: & contrariæ ipſorū loci mutationes ſunt. Ignis aūt ſurſum quidē natura: deorſum autē extra naturā. Et cōtrarius eſt qui eſt ſecundū naturā ipſius ei q eſt extra naturā.

Secundū hoc igit quod narrauimus vniuerſaliter erunt modi motuū: & modi quietis cōtrarij. V. g. quoniam ſuperius ex hoc eſt contrariū inferiori: qm̄ hæc duo ſunt contraria in loco: & iſte duæ intentiones vniuerſaliter ſunt digniores principaliter: qm̄ illud quod transfertur naturaliter ſuperius eſt ignis: & inferius eſt terra. Et translatiōes ſunt eorum cōtrariæ: & locus ignis eſt ſuperius naturaliter: & locus eius eſt inferius extra naturam. Et naturale eſt contrarium innaturali.

Hic facit rememorationē de modis prædictis ſecūdum quos motus ſunt cōtrarij: & quies eſt cōtraria: & dat exemplū de hoc qđ iā declarauit: qđ motuū cōtrariorū quidā ſunt diuerſi in ſpecie: & iſti ſunt cōtrarij ſecundū formas: q̄ ſunt ad cōtraria: & ex cōtrarijs: & cōtrariorū. & ſunt cōtrarij ſecūdā naturā & nō naturā i reſpectu eiuſdē: & iſti ſunt idē in ſpecie: & ſunt cōtrarij ſecundū nō naturā: & naturā tantū. Quies vero declaratū eſt de illa: qđ cōtrariū in eo motui eſt quies q̄ eſt in eo ex quo eſt motus: nō quies q eſt in eo ad qđ eſt motus: & qđ duæ quietes cōtrariæ ſunt quies in eo ex quo: & quies in eo ad qđ. Et dixit. ſecundū igit hoc qđ narrauimus &c. & intēdit per modos motuū duos modos motuū cōtrariorū. i. cōtrariorū diuerſorū in ſpecie: & cōuenientiū in ſpecie: & cōtrariorū ſecundā naturā & nō naturā: & intendit q̄ modos quietis quietē q̄ eſt cōtraria motui: & quaſi dicit, ſecundū hūc igitur modū quem narrauimus erūt modi motuū cōtrarij: & modi quietis cōtrarij motib⁹ & quietib⁹ ipſis. Deinde induxit exēpla ſecundū ſpeciē in trāslatiōe, & dixit. V. g. qm̄ ſuperi⁹ &c. i. Verbi gratia quia 59

quia superi⁹ est cōtrariū inferiori in loco: ideo illud qđ trāsfertur naturaliter superius est cōtrariū ad inferi⁹ trālato naturali. & ideo trāslatio est cōtraria trālationi. D.d.& istæ duæ intentiones &c.& intēdit vt mihi videt qđ iste duæ cōtrarietates sunt ille q̄ dicunt contraria principaliter: cū diffinitio contrariorū quæ est: cōtraria sunt illa q̄ maxime distant: non inuenitur primo & principaliter nisi in eis quæ sunt in loco. Deinde dicit in qualitate secundū similitudinē. Et forte intendit qđ cōtrarietatē esse superius simpliciter: & inferius simpliciter est dignius q̄m vt sit in inferiori & superiori nō simpliciter sed in respectu: vt in loco aeris: & loco aquæ: & forte propter hoc dixit. illud igit qđ transferē naturaliter superius, id est simpliciter. Et hoc capitulū diminutū est in quibusdā libris: & in libro Alex. inuenitur sic. ista igitur sunt sicut principaliter & primo. & Alex. exponit hæc verba duobus modis. dicit em̄ quod cū dixit ista innuit illa quæ dispositit prius per motus & quietes cōtrarias. i. ista quæ habēt istas intentiones principaliter & essentialiter: & ista expositio nō conuenit verbis Arist. secundū qđ accidit nobis. Et secūda expositio est propinqua nostræ

Contrarietas prio & principaliter nō inuenit nisi in eis quę sunt ī loco. Idē. 10. me. com. 13.

Y

D.d.& trāslatiōes eorū sunt cōtrariæ. i.& quia sunt cōtrariæ: ideo trāslatiōes eorū sunt cōtrariæ. D.d.& locus ignis est superius &c.& intēdit vt mihi videt qđ isti duo motus. s.ad superius & ad inferius q̄m imaginat secundū qđ sunt duorū corporū naturaliter. V.g. ignis & terræ tunc vterq; erit cōtrarius reliquo: secundū illud ad qđ mouetur naturaliter: & cū accipiūtur secundū qđ sunt vnius corporis. Verbi gratia ignis aut terræ: tunc alter erit contrarius reliquo secundū naturā & non naturam. Verbi gratia motus lapidis ad inferius & superius.

Et quietes aūt sic: q̄ nāq; est sursum quies qui est desuper in deorsum motui cōtraria est. Fit aūt terræ illa quidē quies extra naturā: motus aūt hic secūdū naturā: quare motui qes cōtraria est q̄ est extra naturā ei qui est secūdū naturā eiusdē. Et motus enim eiusdē contrarius sic est. Alia quidē enim secundū naturā ipsorum est sursum aut deorsum. alia autem extra naturam.

Z Et sic etiā est de modis quietis: q̄m quies superior est cōtraria motui de superiori ad inferius. Et si quies illic erit terræ extra naturā: & iste motus erit naturalis. quies igitur cōtraria motui est quies quæ est extra naturam motui naturali in eadē re. Motus em̄ qui est in eadem re nō est in eo contrarietas nisi hoc modo: q̄m alius est ei naturalis: aut ille qui est ad superius: aut ille qui est ad inferius: & alius non naturalis.

60 Cū narrauit qđ motus cōtrarij sunt illi qui sunt cōtrarij secūdū illud ad qđ & illud ex quo: vt superius & inferius in motibus corporū simplicīū: & accidit qđ in eadē re opponunt sibi isti duo mot⁹ secūdū naturā & nō naturā: incepit narrare qđ quies est cōtraria motui in eadē re hoc modo. Et dixit. & sic &c. i. & quēadmodū duo motus in eadē re qui sunt ad loca cōtraria sunt cōtrarij: quia sunt ad loca cōtraria: & qa alter est naturalis & reliquus nō naturalis: ita est de cōtrarietate

tate quietis ad motū in eadē re. s. qđ quies q̄ est in cōtrario loco in quo est quies ad quā est motus: & qđ si mot⁹ fuerit naturalis illi rei erit qes nō naturalis. V.g. q̄m quies superius est cōtraria motui a supiori ad inferi⁹. si igitur quiescēs fuit illic terra. s. superi⁹ erit secundū violētū: & tūc motus ex illo loco erit naturalis: & si quiescēs fuerit illic ignis: tūc quies erit naturalis ei: & motus ex eo erit violētus. D.d. quies igit &c.i.& quies cōtraria motui naturali est quies violēta q̄ est extra naturā: & dixit. in eadē re. qa quies superi⁹ est cōtraria motui de superiori simplr. & quies etiā simplr superi⁹ est cōtraria quieti in inferiori nō secundū naturā & nō naturā: secundū qđ ambæ sunt naturales duob⁹ cōtrarijs. Et quasi intēdit declarare qđ dispositio cōtrarietatis existētis in eadē re est secundū naturā & nō naturā: & siue fuerit cōtrarietas in motu aut in motu & quiete: & ideo dixit: q̄m motus q̄ est &c.i. q̄m motus nō est cōtrarius motui in respectu eiusdē nisi secūdū modū quo quies in eadē re est cōtraria motui: & quies cōtraria quieti: nō secundū modū quo motus qui sunt in plurib⁹ vna specie sunt contrarij: & quietes q̄ sunt in pluribus vna specie: q̄m isti sunt contrarij: qa sunt ex cōtrarijs & ad cōtraria & cōtrariorū. Et debes scire qđ intendebat declarare: q̄m quēadmodū vni motui in numero accidit contrarietas secundū naturā & nō naturā: ita est de motibus cōtrarijs in specie in respectu eiusdē, scilicet qđ accidit eis cōtrarietates secundū naturā & nō naturā: vt motus ad superi⁹ & ad inferius: q̄m in respectu terræ: aut ignis alter est naturalis: & alter nō naturalis: & similiter est de contrarietate quietis ad motū. s. quietis ex qua est motus: sed quia ista contrarietas nō imaginat nisi in eadē re: nō accidit vt ambæ sint naturales sicut accidit in duobus motibus in specie contrarijs: quando accipiuntur in respectu duorum diuersorum: vt motus ignis ad superius & terræ ad inferius: q̄m sunt contrarij & naturales. iste igni: & iste terræ. Documentum.

Habet aūt dubitationē si est oīs qetis q̄ nō semp est gñatio: & ipa hoc ipm̄ stare. Manētis igit extra naturā: vt terræ sursum erit gñatio. Cū ergo ferebat sursum violētia stetit: sed qđ semp stat videt ferri velociꝰ. Quod aūt violētia est cōtrariū est: nō fuit ergo quiescēs erit quiescēs. Amplius videt stare positū: aut oīno esse in ipsi⁹ locū ferri aut accidere simul. Et est hic loc⁹ q̄stiōis: q̄m si oīs quies nō est semp generata cū nō est deinde est: & gñatio ei⁹ est cessatio: tunc quies rei quiescit nō naturaliter. V.g. quies terre superi⁹ habebit gñationē: q̄m illud qđ trāsfert superi⁹ violēte cessabit: sed illud quod cessat semp existimabit qđ trālatio est velocior: & quod trāsferē violēte est ec cōtratio: erit igitur quiescens absq; eo quod quiescat: & existimatur etiā quod dicere aliquid cessare: aut est dicere quod trāsferē vniuersaliter ad locum quem habet: aut vt sequatur insimul. Quæstio.

Et est q̄stio vtrū qes violēta habeat gñationē: q̄m si qes violēta nō est semp: & oīs quies q̄ nō est semp: est gñata: necesse est vt quies violēta sit gñata: & intelligo q gñationē quietē tacā cū motu: & hoc intendebat 61

Universidad de Deusto
Biblioteca

debat cum dixit: qm̃ si oīs quies &c.i. qm̃ si omnis quies nō est semper qm̃ modo nō est: deinde erit: nec esse est vt quies violēta habeat gn̄ationem: & intelligo per cessationem ire ad cessandum. Et cum declarauit qđ ex hoc sermone sequit̄ ꝙ quies violenta est generata. s. facta ex motu violento: induxit impossibile qđ sequit̄ ex hoc: & dixit. illud est qđ trāsferet superi⁹ violēte cessabit. i. sed si posuerim⁹ ꝙ quies violenta habet generationem sicut habet quies naturalis sequitur ex hoc vt illud qđ trāsfertur violēte transferatur vt cesset sicut illud quod mouetur naturaliter. D. d. sed illud quod cessat &c. i. sed illud quod cessat secundum quod cessatio eius generatur. i. fit ex motu naturali apparet ꝙ trāslatio eius erit velocior quādo appropinquat loco in quo innatum est cessare: sicut est dispositio in moto naturaliter: & motum violētum est econtrario. s. qm̃ omnis motus est remissior quādo appropinquat loco cū quo cessat: & ideo mot⁹ ei⁹ nō est ꝑpter quietem: & cum ita sit: cessatio eius nō erit gn̄ata: & sic quiescet: ita ꝙ nūq̄ venit ad quietem.

Et hoc intendebat cū dixit. ergo erit quiescens &c. i. & cū illud qđ mouetur violente non mouetur vt cesset: tūc illud qđ mouet erit quiescēs absq; eo qđ qes eius generet: qđ est impossē. D. d. & existimat &c. i. & apparet qđ cū dicimus aliqđ cessare: intēdim⁹ alterū duorū: aut ire ad cessandū & trāsferri ad ipm: aut qđ motus & qes sunt insimul aut ꝙ quies est inseparabilis a motu aut generata cum motu: & hæc duo non inueniuntur in illo qđ quiescit violente. ergo necesse est vt illud quod quiescit violēte nō veniat ad quiescēdo: & sic qes ei⁹ nō habebit gn̄ationē.

Quæstio. Habet autē & dubitationem si cōtraria est quies quæ est hic: qui hic est motui: cū em̃ mouetur ex hoc: aut reñciatur: adhuc videtur habere quod abiectum est. Quare si hæc quies contraria est ei qui huic est in contrarium motui: simul erunt contraria: aut sic quiescit: aut adhuc manet. Oīno autem ei⁹ quod mouetur aliud quidem ibi: aliud autem est in quod mutat. vnde & magis motus motui contrarius est quam quies.

A Oīno eius quod mouetur aliud q dē ibi. aliud vero est in qđ mutat.

Et est quæstio vtrū quies hic est cōtraria motui ex hoc quoniam quando mouetur aliquid ab aliquo: & separatur ab eo: existimatur quod in eo est illud a quo separatur. Si igitur ista quies est contraria motui: ex hoc erunt duo contraria insimul.

Ad hoc autem dicamus quoniam & si adhuc est quiescens: quies eius est quodāmodo: & vniuersaliter motum quoddam est illic & quoddā in eo ad quod transmutatur: quoniam motus dignior est vt sit contrarius motui quam quies.

62 Et est q̃stio de hoc qđ posuimus prius. s. qđ quies quæ est in re ex qua est motus est cōtraria motui ex hac quiete vt posuim⁹ prius. Deinde induxit q̃stionē. & dixit. qm̃ qñ aliqđ mouet &c. i. apparet. eū qđ qñ aliqđ mouet de aliqua re & separat ab eo aliqđ ꝙ est in eo de illa re a qua separat. s. dū mouet: qm̃ qñ separat ab eo totaliter tūc pficitur mot⁹ & nihil remanet in eo de illo a quo mouet. Et cū posuit ꝙ qñ aliquid incepit moueri ꝙ adhuc est quiescens in eo ex quo mouet. dixit. si ista quies &c. i. si igit̄ res mota est quiescens in illo ex quo mouet dum mouetur: & quies est cōtraria motui: tūc in re mota inueniūtur duo cōtraria insimul. s. quies & mot⁹. Et cū induxit hāc q̃stionē incepit dissoluere eā. & dixit. ad hoc aūt dicam⁹ &c. i. & q̃stio nō contingit nisi ex hoc qđ accipim⁹ ipsum quiescēs simplr in eo ex quo mouetur: & nō est in eo quiescēs nisi quodāmō. Deinde declarauit hūc modum qs est: & dixit: motuū em̃ quoddā est illic &c. i. & cū a oē motū est diuisibile: vt post declarabit: b tūc motū nō est quiescēs in eo ex quo mouet nisi secm̃ prē: nō secm̃ totū. i. simplr: qm̃ dū mouet q̃dā ps ei⁹ est i eo ex q̃ mouet: & q̃dā ps in eo ad qđ mouet: & sic nō sequit̄ vt duo cōtraria inueniant̄ in eodē subiecto. Et cū cōcessit in hac q̃one ꝙ ques, c est cōtraria motui: cepit ee declarare ꝙ quies nō est nisi priuatio mot⁹ & ꝙ cōtrariū in rei veritate motui est motus oppositus ei. & ideo possibile est vt quies & motus inueniant̄ in duabus partib⁹ mobi⁹, & nō est possibile vt duo motus cōtrarij inueniant̄ in duab⁹ partibus eius: sed necessario impediūt se adinuicē. Et ideo dixit. qm̃ mot⁹ dignior est &c. i. & quia motus pōt cōgregari cū quiete in eadē re mota: & nō cū motu cōtrario: neq; in duabus partibus diuersis. Et sciendum est quod quies coniuncta cum motu non est distincta a motu. s. in parte distincta, qm̃ sequeretur ex hoc vt aliquid moueretur in aliqua parte & quiesceret in alia: & cū non est distincta. ergo est in potētia non in actu.

a Oē motū est diuisibile. Idem. 6. phy. t. c. 22. & 30. 48. et primo de ꝑa. t. c. 67. & 5. met. cō. 18. Idē 8. phy. t. c. 40. & 46.

b 6. physi. cō. & t. 32. c Quies nō est nisi priuatio mot⁹ & cōtrariū in rei veritate motui est 63 mot⁹ oppositus ei. Idē supra cō. 8.

Et de motu quidem & quiete & quomodo vterque vnum sunt & quæ contrariæ quibusdam: dictum est.

Iam igitur narrauimus de motu & quiete quomodo vterque est vnus & quomodo contrariātur sibi.

De motu quomodo est vnus iam dixi: & de quiete autem inueniendo per ipsum motum: & sic etiam quies erit vna tribus modis. s. vna genere: & vna specie: & vna numero: & illa quæ sunt necessaria in ꝟno. quoq; istorum sunt illa quæ sunt necessaria in motu.

Dubitabit aūt vtrū quis & de stare: si & quicūq; præter naturam mot⁹ his est quies opposita. Si quidē igitur non erit inconueniens manet enim violentia quare quiescens aliquid erit non semper sine fieri: sed palam quod erit sicut enim mouetur præter naturam: & quiescit vticq; aliquid præter naturam.

Et q̃ret hō st de cessatiōe vtrū oēs mot⁹ qui sunt extra nām hñt quietē oppositā. Q̃m̃ si hoc nō fuerit erit inopinabile: qm̃ tūc remanebit res in violētia: & erit aliquid qđ nunq̄ quiesceret sine gn̄atione. ergo manifestū est ꝙ habent. Q̃m̃ quēadmodū res quæ mouetur extra naturam: quiescet extra naturam.

Ista est prima quæstio quam induxit prius & non inuenitur quibusdam libris. & forte iterauit eam ad complendum sermonem quoniam in illo sermone negauit vt quies quæ est extra naturam habet generationem. ergo est semper quod est inopinabile: & quies quę est extra naturā vt fieri per sensum semper. Dissoluit igit̄ hāc q̃nē ita ꝙ gn̄atio dicī de illo & de quiete naturali multiplr. Et dixit. & q̃ret nō &c. i. & quæret 64

q̃ret nõ sicut dixim⁹ de cessatiõe q̃ est ire ad cessandũ in motib⁹ q̃ sunt
T.c.54. extra|nãm:vtrũ hñt quiẽ itẽã sicut hñ|mot⁹ naturales. Et nõ intẽdit
per quietẽ oppositã quietẽ de qua dixit prius q̃ est contraria motui.ſ.
quietem in eo ex quo:sed intendebat quietem ad quam est motus:& di
xit:opponitur large. Et cũ narrauit q̃ quæstio est de quietis esse nõ na
turalis quæ est motuũ naturalium:dixit:si igitur nõ habẽt hoc erit ino
pinabile.ſ.si igitur non hñt quiẽẽ vt dictũ est prius:quia non habẽt ge
nerationẽ erit inopinabile:apparet eñ sensui q̃ hic sunt aliqua q̃ quie
scunt violẽte & nõ naturaliter:& hoc intendebat cũ dixit:q̃m aliquid
remanet in violentia.ſ.q̃m apparet sensui q̃ aliquid quiescit in loco q̃
violentiã.Deinde.ſ.& sic erit aliquid quod nunq̃ quiescit sine genera
tione.ſ.& nullum inopinabile est maius quã ponere q̃ quies violenta
est facta & nõ habet gñationẽ. Deinde dicit.manifestum est igitur q̃
habent &c.ſ.& cũ quies violenta est motuum posteq̃ non fuit per sen
sum manifestũ est q̃ hñt generationem:sed gñatio in hac quiete nõ ha
bet eandem intentionẽ cũ generatione in quiete naturali:& hoc fuit ne
gatum in sermone prædicto a motis non naturalibus: sed ista quies fit
a motu qui est extra naturã:& modo quo iste motus qui est extra natu
ram inuenitur in corpore.ſ.quoniã quẽadmodum iste motus est a cau
sa extrinseca violenta:similiter quies violẽta inuenitur post istum mo
dum sicut quies naturalis quæ est a causa quæ est in re inuenitur post
motum naturalem qui est in re a natura, id est, a causa existente in re.

Et hoc intendebat cum dixit. quemadmodum illud quod. mouetur
extra naturam &c.ſ.& quies est ei secundum quod est motus: quemad
modum quies est in re secũdũ quod est motus naturalis.ſ.q̃m sicut mo
tus dicitur multipliciter de naturali,& violento:ita est de quiete natu
rali & violenta:& quæstio accidit ex hoc quod ponebantur vniuoca.

Quoniam autem est quibusdam motus secundum naturã
& præter naturam: puta ignis qui sursum secundum naturã:
qui autem deorsum præter naturam:vtrum hic contrarius aut
qui terræ:hæc enim fertur secundum naturam deorsum.

Aut palam quia ambo sed non eodem modo: sed qui quis
dem secundum naturã:secũdũ naturam existenti: eius aũt qui
ipsius qui sursum ignis:ei qui deorsum,vt secundũ naturã exi
stens præter naturam existenti:similiter aũt & in mansionib⁹.
Forte aũt quieti motus aliquatenus opponit̃:cũ eñ moueatur
ex hoc & abñciat adhuc videt hñe quod abñcit. Quare si ipsa
quies cõtraria ei q̃ hinc in cõtrariũ motui:simul existũt cõtra
ria:si aliquatenus qescit aut adhuc manet:totaliter aũt ei⁹ qđ mo
uetur:hoc quidem ibi:hoc aũt in qđ mutatur.Propter quod et
magis motus motui contrarium quam quies. Quis quidem
igitur motus simpliciter vnus dictum est:& de motu quidem
& quiete:quomodo vterq; vnus & qui contrariũ quibusdam
dictum est. Et quia quædam habent motum naturalem &
quæ

q̃dã extra naturã. Verbi gratia,q̃m ignis habet motũ ad supe
rius naturaliẽ:& ad inferius innaturaliẽ:quæritur dũ est vtrũ iste est
cõtrarius illi; aut motui terræ:q̃m terra mouetur naturaliter ad
inferius. Dicamus igit̃ q̃m vtrũq; istorũ est verũ: sed nõ eo
dẽ mõ:sed motus naturales sunt cõtrariũ cõtrarietate naturali:
& in ipso igne est cõtrarius motus ad superi⁹ motui ad inferi⁹
secũdũ naturã & non naturã:& secũdũ hunc modũ sunt cons
trariũ modi quietis:& dignum est vt quies sit opposita motui.

Et qa quædã habẽt motũ naturalem & nõ naturaliẽ:& mot⁹ nõ na 65
turalis est naturalis alteri corpori. Verbi gra,q̃m terra habet motũ na
turaliẽ.ſ.ad inferius:& non naturaliẽ.ſ.ad superius:& ignis habet motũ
naturaliẽ ad superius:& nõ naturaliẽ.ſ.ad inferius:& iste qui est ad infe
rius est naturalis terræ.Quærendũ est igit̃ qs istorũ motuũ est cõtrari⁹
vni motui naturali.ſ.vtrũ cõtrariũ oppositũ ei est scd̃m q̃ est natura
lis alteri:aut scd̃m q̃ est nõ naturalis illi q̃ habet motũ nãle.Verbi gra,
vtrũ motus cõtrarius motui terræ ad inferius est motus terræ ad supe
rius qui est violentus terræ:aut mot⁹ ad superius q̃ est naturalis igni. a

Et ipse dicit:q̃ vtrũq; est verũ.ſ.q̃ vterq; motus est cõtrarius motui
naturali:sed duob⁹ modis diuersis.ſ.scd̃m q̃ est naturalis alteri: & se
cũdũ q̃ est nõ naturalis ipsi.Verbi gra,q̃m iam mot⁹ ignis naturalis ad
superi⁹ est cõtrari⁹ motui terræ ad inferius:scd̃m q̃ est nãlis terræ: &
motui ignis ad inferius scd̃m q̃ est non naturalis igni. Deinde dicit,
& scd̃m hũc modũ est de modis qetis.ſ.q̃m vna quies naturalis habet
duas qetes cõtrarias.ſ.quietẽ illius rei extra naturã,& quietẽ natura
lem alteri.Verbi gra,q̃m quies terræ inferius est naturalis terræ:& qes
superius terræ est cõtraria huic quieti scd̃m naturã.ignis vero est con
trarius huic quieti scd̃m qđ res naturalis est contraria alicui rei natu
rali:& similiter quies ignis superius habet duas quietes contrarias, scl
licet quietem inferius violentam & quietem terræ inferius naturaliter.
Et quia notificauit quod quies a non opponitur̃ motui in reiveri- B
tate sed secundum priuationem & habitum:notificauit hic quod quo- a Quies nõ
dammodo opponuntur licet non sicut motus opponitur motui. opponitur
motui in rei
veritate:sed
scd̃m priva
tionẽ & ha
bitum.

Incipit lib.Sextus physi.Arist.Stragy.qui est de motu. Idẽ supra,8
& 63.

Summa lib.Sexti physicorum secundum Auerro.

A textu p̃sq; ad.24.declarat motũ nõ cõponi ex indiuisibilib⁹.
A.24.vsq; ad.40.docet motũ nõ momẽto sed tempore mensurari.
A.40.vsq; ad.75.pandit motus finẽ:non principium assignari.
A.75.vsq; in finem ostendit indiuisibile non moueri:& nullam mu
tationem esse infinitam.

Ostendit nullum continuum ex indiuisibi libus componi. CAP. I.

SI autem continuum:& quod tangitur: & conse- Cõtinuum
quenter sicut diffinitum est prius:continua quidẽ ex indiuisi-
quorum vltima sunt vnum:quæ vero tanguntur bilibus esse
quorum vltima sunt simul: consequenter autem impoſe est.

A nihil est medium proximi generis: impossibile est ex indiui
sibilibus esse aliquid continuum: vt lineam esse ex punctis. Si
vero linea quidem continuum est: punctum autem indiuisibi
le: neq; enim vnū sunt vltima punctorū. Non enim est hoc q̄ vlti
mū p̄ctorū aliud aliquod: illud aūt aliqua pars indiuisibilis.
B Impartibile nō habet vltimum. Neq; simul sunt vltima: nō enim quidē vltimū nihil impartibilis: alterū enim est vltimū & cuius est vltimū. Si cōtinuum:
& cōtiguū: & cōsequēs sunt secūdū qđ determinauimus prius.
quod cōtinua sunt quorū vltima sunt vnum: & cōtigua sunt
quorū vltima sunt insimul: & cōsequētia se ad inuicē sunt illa
inter q̄ nō est aliqd sui ḡnis: impossibile est vt aliqd cōtinuū sit cōs
positū ex indiuisibilib⁹. Verbi gr̄a, vt linea sit cōtinua: & p̄
ctus sit indiuisibilis: & linea sit cōposita ex p̄ctis: cū linea cō
tinua: & p̄ct⁹ indiuisibilis: q̄m p̄ct⁹ nō habet vltimū vnū:
quoniā indiuisibile nō habet partē vltimā & aliā ptē vltimā:
neq; habēt vltima insimul. Quod enim nō habet partē: nō ha
bet vltimum oīno: nā vltimum est aliud ab eo cui⁹ est vltimū.

1 Iste tractatus sicut dixit Alex. sequitur quintum cum in principio eius
ponatur illis descriptionibus quas posuit in quinto istius rerum conti
nuarum & contiguarum & consequentium. Et dicit. q illa quę dicta
sunt de diffinitione continui. & contigui. & consequentis sunt vera. s.
quod continua sunt illa quorum vltima sunt vnum: &: contigua sunt il
la quorum vltima sunt insimul: consequentia sunt illa inter quæ nō est
aliquod sui generis. impossibile est vt aliquod continuum compona
2 tur ex indiuisibilibus. Et cum posuit hoc: & positio antecedētis est
manifesta ex hoc quod dixit in quinto. & consecutio non est manifes
C ta per se: incepit declarare eam. & d. punctus enim non habet vltimum
Oīa ex qb⁹ cōponit cōtinuū diuidunt in vltima & i. hūs vltima. & vltimum &c. Et iste sermo componitur sic in secunda figura. Oī
mnia ex quibus componitur continuum dividuntur in vltima & in ha
bens vltimum: vltimum enim est vltimum alicuius rei. Et punctus nō
diuiditur in hæc duo. Ergo continuum non componitur ex punctis &
vniuersaliter ex diuisibilibus. Et etiam antequam continuum cons
tituatur: necesse est vt contiguetur. Et contigua etiam diuiduntur in vl
timum & in habens vltimum. Punctā autem non. Ergo ex punctis non
componitur linea: neq; ex lineis superficies: neq; ex superficiebus cor
pus. D. d. qū quod non diuiditur non habet partem &c. i. quoniam
omne indiuisibile non habet duas partes diuersas: quarum vna est vlti
mū: & alia illud quod habet vltimum. Et in hoc syllogismo non ex
pressit nisi minorem propositionem & pertrāsit maiorē: quia est mani
festa. D. d. neq; habent vltima insimul: id est q̄ cōtingua debēt habere:
D continua eīm sicut diximus contiguabuntur antequam continuentur.
Continua conciguant antequ cōtinuentur. Amplius necesse est aut cōtinua ex p̄ctis: aut tāgētia se adin
uicē ex qbus est cōtinuū: eadē aūt ratio est & in nīb⁹ indiuisibi
libus: & cōtinua quidē nō erūt ꝓpter prædictā rōnē. Tangit

autem omne aut totum totum: aut pars partem: aut totū pars.
Quoniā autem impartibile est indiuisibile: necesse est totū tan
gere totū. Totum aūt totū tangens nō est continuū. Continuū
enim habet hoc quidē aliā: illud vero aliam partem: & diuidi
tur in sic diuisibilia & loco discreta: At vero neq; consequenter
in erit punctus puncto: aut ipsum nunc ipsi nunc: vt ex his fit
longitudo tps. Cōsequēter eīm est quorū nullū est mediū ,pxis
mū. P̄ctorū aūt semp est mediū linea: & ipsorū nunc est tps.
Et sequitur necessario. vt ista puncta sint aut cōtigua aut cō
tinua scilicet p̄cta ex quib⁹ sit cōtinuū: & iste sermo sequitur
in omni indiuisibili. Sed impossibile est vt puncta sint cōtinua
ex punctis: & contiguatio fit: aut ita qđ aliquid cōtiguetur secū
dum totum: aut aliqua pars eius contiguetur cum aliqua pars
te alterius: aut aliqua pars cū toto. Et quia indiuisibile non has
bet partē: sequitur vt cōtiguetur scd̄m totū. Et cū aliquod totū
contiguabitur cū aliquo toto: non fiet ex hoc continuū: qm̄ cō
tinuum habet partes diuersas adinuicem & diuiditur in hmōi
partes & segregatas in loco. Et impossibile est etiā vt punctus
sequitur punctum aut instans instans: ita q̄ ex eis fiat longitu
do & tempus: consequentia. enim sunt illa inter quæ nihil est
vnigeneum: & inter quælibet duo puncta semper est linea: & inter quælibet duo instantia semper est tempus.

Iste est scd's sylls & cōponitur sic. si cōtinuum cōponitur ex indiui z
sibilibus. V. g. p̄ctis: necesse est cū continuum componitur ex illis: vt
sint: aut continua: aut cōtigua: aut cōsequētia. Deinde excepit ea esse
cōtinua ex illo qđ declarauit in demonstratione prædicta: & hoc inten
debat cū dixit: & impossibile est vt p̄cta sint cōtinua ex punctis. De
inde declarauit q̄ impoſe est etiā & p̄cta sint contigua: & dixit: & cō z
tiguatio &c. & quasi dicat. & cū non sunt cōtinua remanet vt sint aut
cōsequētia: sed si fuerint contigua necesse est vt vnū cōtiguetur cū alio
scd̄m totum aut scd̄m partem: aut vnū scd̄m totū & aliud scd̄m partē.
Deinde incepit destruere vnūquodq; istorū trium: & dixit. & cum il
lud quod nō diuiditur non habet partem &c. i. sed quia illud quod est
indiuisibile non habet partem: impossibile est imaginari aliquem istorū
modorū trium: nisi illum qui est scd̄m totum: qū duo modi residui cō
tiguationis nō inueniunt nisi in habētibus partē: & indiuisibile nō ha
bet partē. & iste sermo est in secūda figura. & cū posuit qđ si fuerint cō
tigua necesse est vt cōtiguent scd̄m totū: induxit impoſe qđ sequit ex
hoc: & dixit: & cū aliqđ totū cōtiguabit &c. idest sed contiguatio vel
scd̄m totū cū alia re scd̄m totū est superpositio & ex suppositione non E Ex suppō, ne indui, sibilis su,
fit magnitudo q̄ ante nō erat: neq; aliquid habēs partes. vnde ex suppo
sitione lineæ super lineam nō fit magnitudo in latitudine: cum nō sup,
ponat nisi ex parte latitudinis scd̄m q̄ est linea indiuisibilis. & simili,

Universidad de Deusto
Biblioteca

per indiuisibile ex parte qua est in diuisibile non fit diuisibile.

ter suppositio superficierum non facit profundum: & quia punctus est indiuisibilis in omni parte: non facit aliquid habens partes: & continuū habet partes. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Continuum fit ex rebus ex quarum continuatione fiet magnitudo: & est id quod habet partes. Et omne indiuisibile non fit ex sua continuatione magnitudo nec aliquid habens partes cum continuatur: quoniā continuatio & contiguatio eius nihil aliud est quam superpositio. Ergo continuum non componitur ex indiuisibili: & hoc intendebat cum dixit, quoniam continuum habet partes diuersas adinuicem. i. & superpositum non habet partes. D. d. & diuiditur in huiusmodi partes &c. idest & continuum diuiditur in huiusmodi partes: non solummodo in
3 mente: sed in loco aut intendit non in qualitate: sed in quantitate. Et cum destruxit continuum componi ex indiuisibilibus secundum continuationem aut contiguationem: & aliquis preterea posset dicere illud componi ex illis secundum consecutionem: incepit destruere istum modum compositionis. & dixit, impossibile est etiam vt punctus consequatur punctum &c. & iste sermo etiam componitur in secunda figura sic. Et cōsequentia sunt illa inter quæ nihil est vnigeneum. Sed inter puncta & instantia semper aliud est vnigeneum. s. punctū & instantia. Ergo continuum non componitur ex cōsequētibus & declarabitur quod inter quælibet duo puncta est linea ex hoc quia punctus non contiguatur cum puncto: & hoc declaratū est ex partibus istius syllogismi. & ex hoc quod puncta impossibile est vt separētur a linea: & hoc manifestum est ex hoc q̄ puncta sunt vltima linee: & destruxit illum modum ad cōmandum quoniam notum est per se quod continuum nō cōponitur ex cōsequētibus tm: quia cōsequētia sunt nō contigua: & inter illa est aliquod ætherogeneum: & impossibile est vt vnum secūm cōtiguationem componatur ex diuersis in specie: & etiā impossibile est imaginari quod inter cōsequētia sit vacuū: q̄m vacuum tam destructum est: & etiā illud vacuum aut est indiuisibile: aut diuisibile. Si diuisibile: tunc ille partes indiuisibiles erunt vltima eius: & tunc contiguum componetur ex vacuo. Si autem indiuisibile & partes sunt indiuisibiles: tunc ex eis non fit diuisibile.

F Amplius autem diuideretur in indiuisibilia siquidem ex q̄bus est vtrumq; in ipsa diuiditur: sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile. Aliud autem genus non potest esse medium punctorum & ipsorum nunc nullum. Si namq; est manifestum quod aut etiam diuisibile aut indiuisibile est. Et si diuisibile aut in diuisibilia: aut in semper diuisibilia: hoc autē est continuum. Manifestum autem est quod omne continuum diuisibile in semper diuisibilia si enim in indiuisibilia diuideretur continuum: esset indiuisibile indiuisibili contactū. Vnū enim vltimum & quæ tangantur continuorum est.

Et etiā si ita esset tūc diuideret in indiuisibile cū in illa ex q̄bus cōponit vtrūq; diuidit. Sed iam habeamus q̄d nullū cōtis

nuum diuiditur in aliquod nō habens partes: & impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus. Res enim est aut indiuisibilis aut diuisibilis. si diuisibilis: aut diuiditur in indiuisibile: aut in diuisibile semper. & hoc est cōtinuū. Et manifestū est etiā q̄d oē cōtinuū diuidit semp in diuisibile. Cōtinuum enim si diuidit in indiuisibile tūc indiuisibile cōtinuat cū indiuisibili: quoniam partes continuorū sunt continuæ: & sunt vnum. Vnūq̄q; diuiditur in ea ex quib⁹ componit.

Hæc est quasi alia declaratio sup hoc q̄d cōtinuū non cōponitur ex indiuisibilibus: & istæ declarationes sunt quasi abūdantes: & ipse procedit ex hoc ad declarandū q̄d continuum diuidit semp in diuisibilia. 3 G

Et dixit. & etiā si ita esset &c. i. & cū etiā manifestū est q̄d si continuū esset cōpositū ex indiuisibilibus tunc cōtinuū diuideret in indiuisibile. i. tūc diuisio eius perueniret ad partes indiuisibiles: cū omne cōpositū diuidit & in minima eorum ex quibus componitur. & hoc intendebat cum dixit. cum in illa ex quibus componitur &c. i. quoniam cū posuerimus duas partes quarum vtraq; componitur ex duabus partibus indiuisibilibus: tunc vtraq; diuiditur in indiuisibile: cum illa ex quibus componitur vtraq; pars in illa diuiditur.

Omne compositū diuiditur & in minima eorū ex quib⁹ ipsum componitur. idē infra. c. 11. 2

Et cū induxit syl'm hypothetice in quo dicit. q̄d si ita esset &c. D. induxit cathegoricū ad probādū cōsecutionē i hoc syl'o in quo dixit: cū illa ex quibus cōponit &c. destruxit cōsequēs ad cōcludēdū oppositū præcedētis: & est q̄d cōtinuū non diuidit in indiuisibile: & hoc scit innuēdo q̄d ista sunt manifesta ex p̄dictis: & dixit: sed iam declaramus q̄d nullū cōtinuū &c. i. q̄m si diuideret in indiuisibile: tunc indiuisibile haberet partes: & tūc illud q̄ poneret indiuisibile esset diuisibile: & cū dixit: q̄d cōtinuū nō diuidit in indiuisibile: incepit declarare q̄d ex hoc sequit vt cōtinuū diuidat semp in diuisibile: & dixit. impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus &c. i. inter diuisibile & indiuisibile. D. d. q̄m res aut est indiuisibilis &c. i. q̄m omnis res necessario aut recipit diuisionē: aut nō recipit: & si recipit diuisionē sicut est dispositio in cōtinuo: aut diuidit in indiuisibile: aut i semper diuisibile. D. d. & hoc est cōtinuū &c. i. & ista est descriptio continui. s. q̄d' est illud quod semp diuiditur in diuisibile: vt apparet etiā ex hoc sermone. D. declarauit quomodo sequit hoc ex hoc sermone: & iteravit ipsum vt sit magis manifestū: & dixit: & manifestū est etiā &c. i. & manifestū est ex sermone p̄dicto cū posuerimus q̄d' inter illud q̄d' diuidit in indiuisibile & in diuisibile nō est medium quod omne cōtinuum semp diuiditur in diuisibile: q̄m si diuidat in indiuisibile: tūc aliquid indiuisibile cōtiguatur cū aliquo indiuisibili: quoniā cōtinua sunt cōtigua: & declarātū est q̄d' indiuisibile nō cōtiguatur cum indiuisibili. quia cōtigua sunt illa quæ habent vltima alia a se: vnde apparet quod sunt diuisibilia.

Magnitudo rerum & motus eiusdem rationis sunt q̄rum ad diuidi & componi. H

Eiusdē autem rationis est & magnitudinem tempus: & motū ex indiuisibilib⁹ cōponi: & diuidi in indiuisibilia: aut nihil.

Et ratio eadē est in magnitudine, & tpe, & motu. s. q̄m sunt cōpositā ex indiuisibilibus: & q̄d diuiduntur in indiuisibilia:

aut quod nullum eorum est tale.

4 Dicit: & ratio eadē est in hoc in trib⁹ speciebꝫ cōtinuī. s. in magnitudine & motu & tpe: qm illud qđ cōtingit in aliquo eorū: contingit in reliquis, scilicet quod si vnū fuerit indiuisibile: sequit vt reliqua sint indiuisibilia, scilicet composita ex indiuisibilibus. Et si fuerit vnū cōpositum ex diuisibilibus: sequitur vt reliqua sint talia.

2 Et cum dixit quod eadem ratio est in eis: incepit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarandum hoc esse impossibile in magnitudine: & incepit prius declarare quod si magnitudo componitur ex indiuisibilibus contingitve reliqua sint talia.

I Manifestum autem ex his: si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur: & motus qui huius ex æqualibus erit motibus indiuisibilibus: vt si ipsa. a.b.c. ex a.b.c. est indiuisibilibꝫ motus in quo. d.h.z. secundum quem motum est ipsum. k. in spacio quod est. a.b.c. vnamquāq; partem habet indiuisibilē.

Si magnitudo ex indiuisibilibus cōponit & motus etiā.

Et hoc declarabitur ex hoc quod narrabo: quoniam si magnitudo componatur ex indiuisibilibus: tunc motus istius etiā erit compositus ex motibus æqualibus indiuisibilibus. Verbi gratia, quoniam si magnitudo. s. a.b c. fuerit composita ex partibus indiuisibilibus. a.b.c. tunc motus per illā. d.h z. quo mouebitur. k. per longitudinem. a.b.c. quælibet pars eius erit indiuisibilis.

5 Vult declarare quod si magnitudo componatur ex indiuisibili: necesse est etiam vt motus componatur ex indiuisibili. D. cum hoc declarauerit inducet impossibile sequens ex hoc quod motus sit compositꝰ ex indiuisibili: ex quo declarabitur quod neque magnitudo etiam est composita ex indiuisibili: & hæc est eius intentio. Et manifestum est quod si magnitudo fuerit composita ex indiuisibili: quod motus etiam erit compositus ex indiuisibili: quoniam causa continuationis motus est continuatio magnitudinis: & quod motus est æqualis magnitudini: & partes eius partibus istius. Et quia hoc est manifestum per se: contentus est in hac declaratione solo exemplo: & posuit magnitudinem hanc. a.b.c. compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus. s. a. b. &. c. & cum ita fuerit: manifestum est quod motus per magnitudinē. a.b.c. erit æqualis ei. similiter partes partibus: ponatur igitur sicut dixit. motum. d.h.z. per magnitudinem. a.b.c. & manifestum quod totus motus. d.h.z. erit æqualis magnitudini. a.b.c. & partes partibus: erunt igitur tres partes motus. h.d.z. æqualis tribus partibus magnitudinis. a.b.c. & partes. a.b.c. sunt indiuisibiles. ergo partes tres. d. h. z. sunt indiuisibiles: & sic erit pars. d. æqualis parti. a. & h. parti. b. & z. parti. c. & quia magnitudines sunt indiuisibiles: motus erunt indiuisibiles. Et cum declarauit quod cum magnitudo fuerit composita ex indiuisibili: quod motus erit compositus ex indiuisibili: declarauit etiam quod cum motus fuerit indiuisibilis: res mota etiam erit indiuisibilis. s. k.

L Causa continuationis motꝰ est cōtinuatio magnitudinis. Idē. c. 7. & 39. & 73. & 89. idem 8. ph. 1. cō. 68. & 2. de gñā. cō. 62.

Demōstratio

Demonstratio probans quod partes motus correspondent partibus magnitudinis. Motus.

Si igitur præsentis motus necesse est moueri per aliquā partem, & si mouetur aliquid ad esse motum, & mouere erit ex indiuisibilibus, secundum quidem igitur. a. motum est ipsum. k. motu quo. d. mouetur, secundō vero. h. mouetur motu quo ipsum. h. & secundum. c. quo ipsum. z.

Si igitur necesse est cū motus fuerit vt aliquid moueatur, & cū aliquid mouetur vt motus sit: necesse est vt motū cōpositū ex indiuisibili. k. igitur mouetur perfecte. a. motu. d. & per. b. motu. h. & per. c. similiter motu. z.

6 M Impossibile est vt motum sit maius motu.

Cum posuit quod cū fuerit motus: necesse est vt res mota sit, & iam posuerat quod mota quæ sunt super magnitudinem indiuisibilem sunt indiuisibilia: sequitur vt isti motus indiuisibiles habeant rem motam, nam omnis motus inuenitur in moto, & quia isti motus sunt indiuisibiles necesse est vt res mota sit indiuisibilis: impossibile est vt motum sit maius motu. Et induxit hunc sermonem in forma syllogismi hypothetici, & dixit, si igitur & c. id est, si igitur necesse est cum fuerit motus vt res mota sit, & posuerimus motus indiuisibiles per magnitudinem indiuisibilem, & res mota non est maior motu: neq; magnitudine per quā mouetur: necesse est vt res mota primo sit indiuisibilis: ex quo sequitur vt mota composita sint composita ex indiuisibilibus scilicet mota non primo. Deinde dedit exemplum & dixit. k. igitur mouetur & c. id est. k. igitur quod est res mota mouetur per. a. indiuisibile quod est pars a.c. motu indiuisibili qui est pars. d. z. scilicet motu. d. & mouetur per. b. quod est pars magnitudinis motu. h. & mouetur per partem indiuisibilem quæ est. c. motu indiuisibili quod est etiam. k. igitur quod est res mota necessario est indiuisibilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

N Si igit necesse est ꝙ mouet vnde & vbi nō, simul moueri, & motū esse quo mouit quando mouit: vt si thebas aliquis it: impossibile est simul ire thebas, & itū esse thebas: secundō. s. quidē igit impartibilē motū est ipsum .k. secundū ꝙ ipsum .d. motus ad erat. Quare si quidē posterius deuenerit quā venit si uisibile vtiq; crit. a. Cū em̄ veniret: neq; quiescebat neq; trāsiere rat sed mediū erat. Si autē simul veniret & venit veniens cum venit: ventum ibi erit, & motū esse vbi mouetur.

Si igit necesse est in moto de vbi in vbi: vt nō insimul ma neat, & iā est motū ad illū ad ꝙ mouebaē. V. g. qm̄ si aliq; ambulat ad aliq̄ ciuitatē: impossibile est vt insimul ambulet ad illā ciuitatē & iā ambulauit ad illā ciuitatē, & in moto .k. p spaciū .d. ꝙ nō habet partē fuit mot⁹ existēs. c. d. ergo necesse est illi motū nō ptrāsit spaciū nisi post ꝙ mouet p illū: vt sit diuisibile: qm̄ dū mouet p illud spaciū: impossibile est vt quiescēs: aut ptrāseat illud: sed est in disp̄one media. Et si insimul sunt ptrāsire & ptrāsisset: tūc ambulās dū ambulat iā ambulauit, & peruenit ad illud ꝙ intēdebat, & mouebatur ad illud quo mouet.

7 Cū declarauit ꝙ cū magnitudo fuerit indiuisibilis necesse est vt motus sit indiuisibilis, & motio. s. passio sit indiuisibilis, & similiter motū cū cū causa cōtinuatōis motus est cōtinuatio magnitudinis, incepit declarare impossibile ꝙ accidit ex hoc ꝙ motū sit indiuisibile & sup magnitudinē indiuisibilē. Et dixit si igit &c. id est, si igit necesse est vt in omni motu de loco in locū vt nō insimul moueatur, & perficiat motū, & perueniat ad locū quo mouebaē dū mouet: qm̄ motus inuenit antecess mot⁹ ꝓ ficiat. Et cū posuit ꝙ impossibile est vt res mota moueatur insimul & ꝙ iā pfecit motū. s. ꝙ in eodē instāti sunt vera hæc duo. nā instās in quo mouet p magnitudinē est aliud ab instāti in quo ꝓficiatur mot⁹: dedit exēplū de hoc. Et dixit. V. g. &c. id est. qm̄ instās in quo dicit ambulare est aliud ab instāti quo dicit ambulasse. Et cū posuit hāc ꝓpositionē quæ est manifesta per se cōiūgit ei ꝓpositionē quā intēdebat destruere, & dixit, & in moto .k. &c. i. & cū declarauit est ꝙ impossibile est vt res mota insimul ptrāseat spaciū, & ꝙ iā perterāsiit ipsum, & fuit positū qd̄ motū .k. qd̄ est indiuisibile p spaciū .a. qd̄ est indiuisibile habet motū existētē. s. z. qui est pars mot⁹. d. h. z. ergo necesse est vt illud spaciū sit diuisibile qd̄ est cōtra positū: ergo impossibile est vt mot⁹ indiuisibilis sit p spaciū indiuisibile. Et cū posuit in hoc sermone ꝙ qm̄ .k. mouet p spaciū .a. b. c. est qd̄ est cōpositū ex magnitudinib⁹ indiuisibilib⁹ qd̄ habet motū per partē .a. indiuisibilē, & pōt aliquis dicere ꝙ .k. nō habet motū existētē nisi per totā magnitudinē: nō per partes: incepit declarare ꝙ cū fuerit motū per totā magnitudinē sequit vt habeat motū per vnāquāq; partiū: dixit: qm̄ dū mouetur &c. i. & necesse est vt motū .k. habeat motū existētē per vnāquāq; illarū partiū indiuisibiliū: quia motū .k. dū mouet per illud spaciū ꝙ est. a. b. c.

Motū dum mouetur nō est in eo ex quo neq; in eo ad quod

b. c. impossibile est vt quiescat in vnaquaq; illarū partiū: sed necesse est vt moueat per vnāquāq; earū, Motū em̄ dū mouet nō est in eo ex quo: neq; in eo ad qd̄: sed sicut dixit inter vtrūq;. Et cū declarauit ꝙ motū indiuisibile per vnāquāq; partiū indiuisibiliū facit motū: dixit, si igitur insimul &c. id est, si igit istud motū mouebaē per, vnāquāq; istarū partiū indiuisibiliū necesse est secūdū hoc qd̄ vnaquæq; earū est indiuisibilis vt insimul pertrāseat, & qd̄ iā pertrāsiuit scilicet qd̄ instans in quo dicitur ipsum pertrāsisse est idē cū instāti in quo dicit ipsum pertrāsiuisse, & hoc sequit necessario, ꝓter hoc qd̄ magnitudo & motus sunt indiuisibiles. D. induxit inopinabile ꝙ est in hoc, & dixit: si igitur insimul &c. i. & ex quo sequit vt ambulās dicaē vere iā ambulasse in loco in quo ambulat, & in loco in quo vere dicit iā ambulasse: dicatur vere ambulare, & sic motus eius erit ociosus. qm̄ si homo quando ambulat ad balneū est in balneo: motus eius est ociosus: & similiter si ambulat ad balneum quando est in balneo.

O sed iterum quidē infra 32. idē 5. phy. 54. &. 6. 2.

P Si nō quādo ambulat ad balneum est i balneo motus eius est ociosus.

Si vero secūdū totū .a. b. c. moueatur aliquid: & motus quo mouetur .d. h. z. est: secundū autē impartibilē .a. nihil mouetur: sed motū est: erit vtiq; motus nō ex motibus sed ex mouētibus & motū esse aliquid nō motū: secūdū .a. enim trāsiuit nō transiens. Quare erit aliquid trāsitū esse nō aliquādo iens vel transiens, hāc enim transiuit; non transiens hanc.

Et si aliquid mouetur per spaciū .a. b. c. motus quo mouetur est .d. h. z. sed nihil mouetur omnino per .b. c. ꝙ non habet partē & est pars .a. sed iā mouebatur: motus igitur erit cōpositus nō ex motibus, & aliquid mouetur, & iā mouebatur absq; eo ꝙ semper mouebatur. Iā enim pertrāsiuit per spaciū .a. absq; eo ꝙ sit iens. Erit igitur aliquid ꝙ iā ambulauit absq; eo ꝙ in oī hora ambulabat. Iā em̄ ambulauit per hoc spaciū absq; eo ꝙ fuit ambulās in hoc spacio: id est, i omni ꝙ innatū est moueri.

8 Cū induxit impossibile qd̄ sequitur ex hoc ꝙ motū indiuisibile habeat motū per vnāquāq; partiū indiuisibiliū, & aduersarius forte non cōcedit hoc: licet iā declarauit ipsum: incepit inducere impossibile ꝙ sequitur: si nō fuerit motū per vnāquāq; earū, & est illud qd̄ sequitur ex ipsa re: cōtingit em̄ ei vt motus per magnitudinē indiuisibilē sit cōpositus ex ūnibus motuū: nō ex motibus, & est aliud impossibile: aut cōcedit qd̄ mouetur per vnāquāq; partiū, & tūc cōtingit impossibile prædictū. Et dixit, & si aliquid mouet per spaciū &c. i. & si posueri mus ꝙ aliqd̄ indiuisibile mouet per totū spaciū .a. b. c. absq; eo ꝙ mouebatur per vnāquāq; partiū indiuisibiliū. a. b. c. sequitur vt motus per hāc totā magnitudinē sit cōpositus ex motib⁹. d. h. z. D. d. sed nihil oīno mouet &c. i. & cū mot⁹ per totā magnitudinē. a. b. c. fuerit cōpositus ex motu qui est per magnitudinē. a. & per magnitudinem. b. & per magnitudinē. c. & nihil omino mouet per aliquid qd̄ nō habet partē: sed nō vere dicitur de illo qd̄ mouetur in vnaquaq; istarū partiū indiuisibiliū nisi ipsum iā futile, id est, perficere motū & quiescere nō mo-

ueri: ex quo sequitur vt motus qui est per magnitudinē compositam ex indiuisibilibus sit compositus ex vltimis motuum: nō ex motibus sed ex quietibus, & secūdum hoc erit aliquid quod iam mouebatur absq; eo quod prius mouetur. Et intendebat hoc cum dixit, & erit aliquid motum & iam mouebatur &c. id est, contingit enim in moto per magnitudinem a. indiuisibilem vt moueatur per illam absq; eo quod in alia hora tuisset ad ipsam. Deinde induxit exemplum impossibilitatis in hoc, & dixit: erit igitur aliquid &c. sequitur enim ex hac positione vt sit aliquid quod iam ambulauit per aliquod spacium absq; eo quod in aliqua hora esset ambulans ad ipsum: quod est valde impossibile. Deinde dicit sed in omni quod innatum est moueri &c. & hoc necesse est in omni quod innatum est moueri scilicet vt non vere dicatur quod iam est motum: nisi ponatur moueatur scilicet quod hoc est inopinabile in omni quod innatū est moueri scilicet dicere quod iam est motum: absq; eo quod prius mouebatur.

Q Inopinabile est in eo qđ innatū est moueri. s. dicere qđ iam est motū antes q̄ prius moueretur.

Si igitur necesse est aut quiescere: aut moueri omne: quiescat autē per vnūquodq; eorū quæ sunt. a. b. c. Ergo est aliquid continue quiescens, simul, & quod mouetur: per totā enim. a. b. c. mouebatur k. & quiescebat secūdum qualibet pārtē quare & per omnē. Et siqui dē indiuisibilia: quæ sunt. d. h. z. motus fuerit mota presente cōtinget vtiq; non moueri: sed quiescere. Si autem non sunt motus: motum non ex motibus esse.

Si igitur necesse est in quolibet: aut vt sit quiescēs aut vt moueatur: sequitur vt sit quiescens in vnaquaq; partium. a. b. c. ex quo sequitur vt aliquid sit insimul continue quietū & mouetur. Quoniā est motū in toto spacio. a. b. c. & quiescens in vnaquaq; partium. Ergo est quiescēs in toto, & si partes motus. d. h. z. indiuisibiles sunt motus possibile est vt motus sit, & nihil mouetur: sed est quiescens. Et si non fuerit motus possibile est vt motus non sit compositus ex motibus.

Hic cōgregat prædicta & vult inducere impossibile quod sequitur ex omnibus diuisionibus quibus vsus est in destructiōe eius: quod motus sit indiuisibilis: aut compositus ex indiuisibili. Et abbreuiatio istius syllogismi est talis. Si omnis res necesse est vt sit aut quiescens aut mota: tunc motum. k. indiuisibile per spacium. a. b. quorum vnumquodq; est indiuisibile: aut est motum per vnamquamq; partium. a. b. c. aut quiescens, & iam est motū, & impossibile est vt moueatur: quoniā quando aliquid fuerit in indiuisibili: dicitur iam esse motum: ex quo sequitur vt aut insimul moueatur, & iam est motū: aut vt sit motū absq; eo quod prius mouebatur, & totū hoc est impossibile. Et si nō fuerit motū in aliqua hora per vnāquāq; partiā. a. b. c. necesse est vt sit quiescens in vnaquaq; earū: quoniā si innatum est moueri & non mouetur erit quiescēs. Et sic mot⁹ per magnitudinē. a. b. c. est cōpositus ex quiete: & erit quiescens in tota magnitudine: cum est quiescens in vnaquaq;

R Quod est innatū moueri & nō mouetur de necessitate ge fert.

que partiū. Sed positū est ipm moueri p totā magnitudinē: qđ est incōueniēs. Et cū declarauit impossibile qđ sequit ex hoc qđ motū sit quiescēs in vnaquaq; partiū magnitudinis indiuisibilis: declarat impossibile qđ sequit ex hoc qđ sit motū: & dixit. & si partes motus. d. h. z. &c. i. impossibile erit vt motus sit sine moto: impossibile ēm est vt motū moueatur p indiuisibile: & vniuersaliter p æquale sibi: cū fuerit diuisibile nedū cū fuerit indiuisibile: & cū nō fuerit motū erit quiescēs. D. d. possibile est vt sit mot⁹ cōpositus nō ex motib⁹: sed aut ex quietib⁹ aut ex vltimis motuū: & totū hoc est impossibile. Et cū destruxit cōsequēs i hoc syllo quē primo posuit dicēdē qđ si magnitudo fuerit indiuisibilis qđ mot⁹ erit indiuisibilis. i. cōpositus ex indiuisibili: cōclusit oppositū pcedētis: & est qđ magnitudo nō est cōposita ex indiuisibili. Et iste sermo componit ex syllogismis hypotheticis: quorū primus est. Quod si magnitudo fuerit indiuisibilis: motus erit indiuisibilis. Secūdus aūt est. Quod si motus fuerit indiuisibilis: motū erit indiuisibile. Tertius vero est. Quod si motum fuerit indiuisibile: tōc motum insimul tam est motum: & mouetur: aut motus erit compositus ex quietibus. Abbreuiatio totī⁹ sermonis.

Similiter autem necesse est longitudini & motui indiuisibile esse tempus: & componi ex ipsis nunc entibus indiuisibilibus. Si enim omnis diuisibilis est: in minori tēpore aūt æqualiter velox transibit minorē: diuisibile erit & tempus. Si autē tēpus diuisibile est in quo fertur aliquid per ipsum. a. & quæ est ipsum. a. erit diuisibile. Et ad modum longitudinis: & motus necessario sequitur vt tempus sit indiuisibile: & compositū ex instantibus quæ sunt indiuisibilia. Si igitur hoc fuerit diuisibile: & illud quod est æqualis velocitatis pertransit in minori tempore per minus spacium: tunc tempus erit diuisibile. Et si tempus in quo illud quod mouetur per spacium. a. fuerit diuisibile tunc spacium quod est pars. a. erit diuisibile.

Cum declarauit qđ magnitudo nō est indiuisibilis: qm̄ si fuerit indiuisibilis motus erit indiuisibilis: & si motus erit indiuisibilis mot⁹ nō erit: incepit declarare qđ similiter declarabit & ex tēpore etiā. s. quod cū fuerit positū qđ magnitudo est indiuisibilis continget in tēpore illud quod cōtingit in motu. s. vt sit indiuisibile ex quo accidit vt nō sit velocius & tardi⁹: vt post dicet. Et hoc intēdebat cū dixit. & ad modū &c. i. & sicut cōtingit in lōgitudine & motu qđ si lōgitudo fuerit indiuisibilis sequit vt motus sit indiuisibilis. Similiter cōtingit in longitudine & tpe. s. qđ cū longitudo p quā est motus fuerit indiuisibilis sequit vt tēpus etiā sit indiuisibile. i. cōpositū ex instantibus q̄ sunt indiuisibilia. Et cū narrauit qđ cū magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibilibus: sequitur vt rps sit compositū ex indiuisibilib⁹: incepit declarare qūo sequit quod si alterū fuerit diuisibile reliquū erit diuisibile: qm̄ hoc declarato declarabitur contrarium. &. d. si igitur fuerit diuisibile &c. id est si igitur magnitudo per quā motus fuerit diuisibilis: & est notū per se: qđ illud qđ est æqualis velocitatis si pertranlit per aliquam

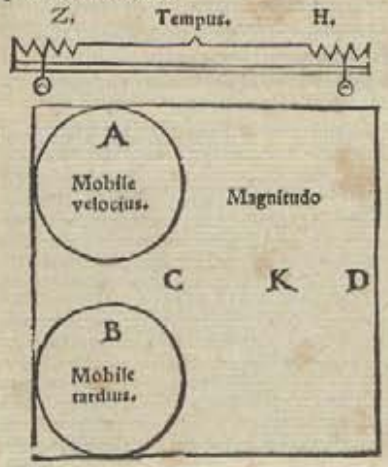
10

20

quã magnitudinẽ in aliq̃ tpe necesse est vt ptrãseat p quãdã partẽ illius magnitudinis i quodã illi⁹ tpis: qm̃ cũ magnitudo fuerit diuisibilis ne-
S ceisse est vt tps sit diuisibile. Nam cũ posuerimus magnitudinẽ diuisibilẽ p quã mouet idẽ motũ i aliq̃ tpe: pone est vt moueat p medietatẽ illi⁹ in medietate illi⁹ tpis: & sic tps diuidet necessario: cũ dixit. & illud qd̃ est æqualis velocitatis ptrãsit &c. intẽdit cõuersum. s. qd̃ illud qd̃ æqualis velocitatis pertrãsit spaciũ minus in tpe minori: & ꝓpter hoc verificabit qd̃ cũ magnitudo diuidit: tps diuidet. Et forte erat error in scriptura: qm̃ in libro Alex. inuenimus loco istiꝰ & in minori æqualis mot⁹ ptrãsit minus. i. & in minori magnitudine illud qd̃ est æqualis motus pertrãsit per tps minus. Et forte cũ declarauit qd̃ cum magnitudo fuerit diuisibilis tps erit diuisibile: declarauit etiã conuersum qd̃ intẽdebat. s. q cũ tps fuerit diuisibile: magnitudo erit diuisibilis. & hoc manifestũ est ex hoc qm̃ cũ motũ qd̃ est æqualis velocitatis mouetur per aliquã magnitudinem: cũ diuidit tempus diuidit magnitudinẽ: & cum declarauit qd̃ si tẽpus fuerit diuisibile: magnitudo erit diuisibilis: fuit declaratũ qd̃ si magnitudo fuerit indiuisibilis: tps erit indiuisibile: quoniam destructo consequenti sequitur oppositũ præcedẽtis. & in hoc capitulo intendebat declarare habitudinem quæ est inter spacium & tempus: sicut est dispositio inter spacium & motum.

Ostendit quod ad diuisionem magnitudinis sequitur diuisio temporis: & econuerso. CAP. II.

A Demonstratio quod mobile velocius mouetur in æquali tempore per maiorem magnitudinẽ quam mobile tardius.

Vo-
luit
ost
ma
gni
tudo in magnitudines est diuisibilis: ostẽsum est enim qm̃ impossibile est ex atomis cõstituũ esse aliquod. Magnitudo autẽ ois cõtinua: necesse est velocius in æquali tpe maius & in minori plus moueri: sicut diffiniũt quidã ipsum velociꝰ. Sit enim ipm in quo. a. ea in quo. b. velocius. Quoniã igitur velociꝰ qd̃ mutat in quo tpe ipsum. a. mutatũ est ab ipso. c. in ipsum. d. scilicet in tẽpore. z. h. in hoc ipsum. b. non erit iuxta ipsum. d. sed deficiet. Quare in æquali tpe plus abibit velocius. Et cũ ois magnitudo est diuisibilis in magnitudines. nã declaratũ est quod impossibile est vt magnitudo cõponat ex indiuisibilibus. Et ois magnitudo est cõtinua: necesse est vt velocius in æquali tẽpore cũ motu tardioris moueat p maiꝰ & in minori tẽpore p æquale: vt qdã determinant velocius. Sit igit. a. velocius ꝙ. b. quoniã velocius est illud quod citius mutatur: & tempus in quo mutatur. a. de c. in. d. & sit. z. h. nõ potest in eo. b. peruenire ad. d. ergo in æquali tempore velocius pertransit per maius spacium.

B Ois magnitudo est diuisibilis in magnitudines.

C Velocius in æquali tpe ptrãsit maꝰ spacium.

II

Cũ declarauit qd̃ magnitudo & tẽpus cõsequunt se in diuisibilitate & in indiuisibilitate: & intẽdit declarare quod per velocius & tardius quæ sunt infinitum in motu: apparet quod tẽpus est diuisibile: & quod magnitudo est diuisibilis semp: & qui aufert diuisibilitatẽ a tẽpore & a magnitudine: aufert velocitatẽ & tarditatẽ. s. ponit velocissimũ: quo nihil est velocius: & tardissimum: quo nihil est tardius. Et dixit: & cum omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem id est diuisibilem. D. d. nam declaratũ est & c. id est quoniã omne compositũ diuiditur in ea ex quibus componitur: & est declaratũ quod impossibile est vt aliqua magnitudo componatur ex indiuisibilibus. id est manifestũ est qd̃ omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem. id est diuisibilẽ: qm̃ non est illic nisi diuisibile aut indiuisibile. Et cũ posuit quod omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem diuisibilẽ dixit: & omnis magnitudo est continua. id est sequitur ex hoc qd̃ omnis magnitudo diuidat in cõtinuũ. Et cum posuit qd̃ ois magnitudo diuiditur in continuũ: loco præcedentis in hoc syllogismo induxit consequens & dixit: necesse est velociꝰ & c. id est & cum magnitudo diuiditur semper in diuisibile: & tps sequit vt velociꝰ & tardius si vt quidã determinãt: velocius em̃ dicit in respectu tardioris: & est illud qd̃ pertransit in tpe æquali tpis per transitus tardioris maius spaciũ: immo pertransit maius etiã in minori tpe: & etiã ptrãsit æqualẽ. Et intendebat per hoc qd̃ cũ velocius habeat has tres dispositiões: manifestũ est qd̃ pertransit spaciũ per quod mouetur tardius in minori tempore: & pertransit tardius in tpe æquali motu velocioris per minus spacium. Si igitur magnitudo non diuidere tur in rẽ diuisibilẽ: non esset possibile: cum velocius moueretur per magnitudinem indiuisibilem in aliquo tempore: vt moueretur tardius in illo tẽpore: qm̃ tñc diuideretur illud qd̃ nõ est diuisibile: & sic destrueretur diffinitio tardioris: & est quod mouetur in tẽpore in quo mouet velocius per spaciũ minus. & cũ destruitur diffinitio tardioris: destruetur diffinitio velocioris: & est qd̃ mouetur in tpe æquali per maiorem magnitudinẽ: & exciuit diffinitionẽ tardioris quia intelligit ex diffinitiõe velocioris & dixit: mouetur in minori tpe per spaciũ maius: vt apparear ex eo magis: & cum minori tempore mouetur per spaciũ maius:

D Qui aufert diuisibilitatẽ a tpe & a magnitudine aufert velocitatẽ & tarditatem.

E

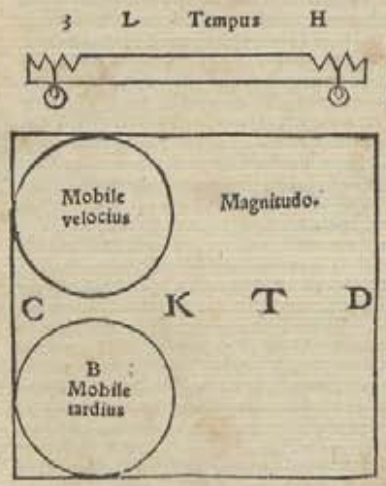
quanto

Universidad de Deusto
Biblioteca

quanto magis mouebitur in eo per spacium æquale.

2 Et cum declarauit qđ ponendo magnitudinem esse compositam ex diuisibilibus: verificabuntur diffinitiones quibus diffinitur velocius & tardius: incepit declarare hoc: & primo declarare quod velocius pertransit in æquali tempore maius spacium: & dixit: sit igitur a. &c. Idest ponantur igitur duo mota scilicet a. &. b. & sit a. velocius b. & mouetur per spacium c. d. & quia velocius scilicet a. peruenit ad d. in minori tempore quam tempus in quo peruenit b. quod est tardius: quod est velocioris translationis sit hoc tempus z. h. & manifestum est quod in hoc tempore non peruenit tardius de c. ad d. ergo necessario mouebitur per minus spacium quam spacium c. d. sit igitur c. k. ergo velocius est illud quod semper mouetur in æquali tempore per spacium
F G maius: & tardius per spacium minus.
12 Et cum declarauit hoc per exemplum: incepit declarare etiam quod in minori tempore mouetur per maius spacium: & est secunda demonstratio.

Demõstratio qđ mobie velocius pertranseat maiorem magnitudine m in minori tempore: quam tardius mobile.

At vero & in minori pl⁹. In quo erit ipsum. a. factum est iuxta ipm. d. ipsum b. erit iuxta. K. licet quod tardius est. Ergo quoniã ipsum. a. ad ipsum. d. factum est in omni in quo est. z. h. tempore: ad ipsum. t. erit in minori hoc: & erit in quo. z. l. Ipsum quidem igitur. c. t. quod trãsibit ipsum a. maius est ipso. c. K. Tẽpus autem qđ est. z. l. minus est cũ eo qđ est. z K. q̃re in minori abibit maiꝰ. Et etiã in minori tẽpore pertransit maius. Ponatur igitur cp in tempore in quo. a. peruenit ad. d. peruenit. b. quod est tardius ad. k Et quia. a. peruenit ad. d. in toto tempore. z. h. peruentus ergo eius ad. t. erit in minori hoc tempore: sit igitur in tempore z l. b. igitur pertransit. c k. in tempore. z. h. & a. pertrãsit. c t. an. z. l. ergo illud quod pertransit. a. est maius quam. c. k. & tempus z l. est minus quã totum. z l. h. ergo in minori tempore pertransit maius.

Vult declarare etiam exemplum quomodo sequitur quod omne velocius pertranseat in minori tempore spacium maius ponendo quod velocius est. a. & tardius. b. & velocius mouetur per longitudinem. c. d. in tempore. z. h. tardius igitur. scilicet b. pertransit in hoc tempore diuisione minore quam c. d. sit igitur. c. k. & ponamus igitur quod velocius quod mouetur per longitudinem maiorem &. c. k. minore. c. d. & sit longitudo. c. k. t. manifestum est igitur qđ pertransibit illam in minori tempore quam tempus in quo pertransiuit totum. c. d. scilicet tempus. z. h. sit igitur hoc tempus. z. l. ergo a. velocius pertransit in tẽpore. z. l. quod est minus tempore. z. h. spacium. c. k. t. quod est maius in spacio. K. c. quod pertransiuit tardius in tempore. z. l. h. maius: & hoc intendebat declarare cum dixit: ergo peruentus eius ad. c. & cum intendit peruentum. a. de. c. ad. t. quod est positum inter. k &. d. ita qđ magnitudo. c. k. sit maior. k. t. & minor. c. d. & pertransitus eius in illa erit in minori tempore quam sit tempus in quo velocius peruenit de. c. ad. d. & tardius de. c. ad. K. & sermo residuus est manifestus. Et ex hoc manifestum est quod necesse est vt magnitudo diuidatur semper in diuisibilia, quemadmodum cum fuerit positum quod magnitudo est ta lis: sequitur vt velocius & tardius sint talia. Sed prima cõsecutio est consecutio præcedentis ex posteriori. Secunda vero est posterioris a priori. & ideo in hac declaratione non est contrarietas vt existimant quidam.

Hic cõmẽtator innuit H aperte' dari regressum. Vide cõsise 8. phy. c. 55 Idẽ habẽt hic ifra cõ. 15. Et prio de aia. c. 11.

Manifestum autem est ex his & quod velocius in minori tempore abibit æquale. Quoniam quidem enim maiorem minori transit tardiori. Ipsum autem secundum seipsum acceptum in pluri tempore maiorem minori: vt quæ est. l. m. ea quæ est. l. n. plus vtique erit tempus quod est. z. h. in quo ipsum a. transit. l. m. quam quod est. z. q. in quo trãsit ipsum. l. n. Quare si quod est. z. q. tempus minus est in eo quod est. z. h. in quo quod tardius est transit ipsum. l. n. & quod est. z. f. tempus minus est in quo est. z. h. ipso. n. z. q. minus est: minore autem minus: & ipsum minus est. Quare in minori mouebitur æquale.

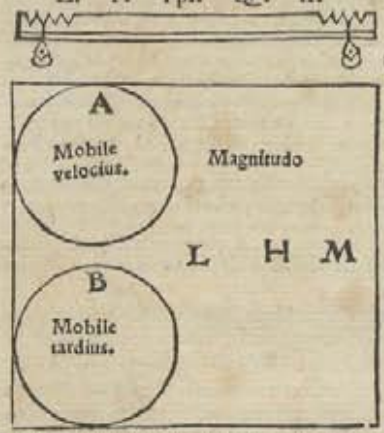
Velocius in tpe minor pertrãsit spacio æquale

Et apparet etiam ex hoc quod velocius in minori tempore pertransit spacium æquale. Quoniam cum pertransit spacium æquale. Quoniam cum pertransit spacium longius in minori tempore: quam sit tempus in quo pertransit illud tardius: cum accipitur per se: tunc pertransi

transibit spacium longius in maiori tẽpore ꝙ tempus in quo pertransiuit breuius spacium. Verbi gratia ꝙ spacium.l.m.est longius spacio l.n.& tempus.z.h.in quo pertrãsit spacium.l.n.est maius tempore.z.q.in quo pertrãsit spacium.l.m.Ex quo sequit ꝙ si tps.z.q.fuerit minus tpe.z.h.in quo tardius ptransit spacium.l.n.vt.z.f.sit minus tempore.z.h. quoniam est minus tempore.z.q.& quod est minus minore: est etiã minus. Ergo necesse est vt moueatur in tempore minori æqualiter.

Demonstratio quod mobile velocius mouetur per æqualem magnitudinem in minori tempore qnam mobile tardius.

1 3

Vult etiã declarare ꝙ velocius pertransit in tpe minori spacium æquale. Quoniã cum pertrãsit in tpe minore spaciõ maius quam illud qd̃ pertrãsit tardi⁹: necesse est vt pertrãseat spaciõ qd̃ pertrãsiuit tardius in minori tpe ꝙ tempus in quo pertrãsiuit maius spaciũ: & qd̃ est min⁹ minore est min⁹ necessario. Redixit: qũ cũ pertrãsit &c.l. qui cũ velocius pertransit lõgius spacium in minori tempore quã tempus in quo pertransiuit illud tardius vt declaratum est: tũc cum velociꝰ accipitur vt sit:& fuerit considerandum quomodo pertransit vtrũq; spacium scilicet spacium quod pertransit tardius & spacium quod est maius illo,scilicet quod velocius pertransit in minori tempore:tunc pertransibit spacium quod est maius in tempore maiori tempore in quo pertransiuit spacium breuius:scilicet per quod mouetur tardius:& quia maius istorum duorum temporum est minus tempore in quo tardius pertransit illud spacium terminatum: manifestum est quod minus tempus tempore maiori: & est illud in quo pertransit velocius breuius spacium:scilicet spacium per quod mouetur tardius est minus multum:quam tẽpus in quo pertransit illud tardius. Deinde dicit. Verbi gratia,&c.id est ponatur igitur spacium.l.m.longius spacio.l.n.& ponatur tempus.z.h.in quo tardius pertransit spacium l.n.& tempus.z.q.in quo velocius pertransit spaciũ.l.m.maius & minus quam tempus.z.h.vt prius declaratum est:& cum posuit duo spacia

cia inæqualia:& posuit quod velocius mouetur per maiorem longitudinem in minori tempore quam sit tempus in quo mouetur tardi⁹ per minorem longitudinem:& accepit loco spacij maioris.l.m.& minoris.l.n.& loco temporis maioris.z.h.& minoris.z.q.dixit ergo:si tempus.z.q.&c.l.sequitur ergo quod si tempus.z.q. in quo velocius mouetur per maiorem magnitudinem quæ est magnitudo.l.m.fuerit min⁹ tempore.z.h.in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem.scilicet per spacium.l.n. vt tempus in quo velocius mouetur per minus spacium:scilicet.l.n.& si tempus.z.f.sit minus multum quam tempus in quo tardius pertransiuit hoc spacium,scilicet minus: & est tempus z.h.quia necesse erit minus tempore.z.q.cum idem motum mouetur per minus spacium in minori tempore. Ergo tempus.z.f.in quo velocius mouetur per spacium per quod mouetur tardius:est minus necessario tempore in quo mouetur per magnitudinem maiorem hac magnitudine. Et iam posuimus quod illud tempus est minus tempore in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem. Ergo tempus in quo velocius mouetur per minorem magnitudinem est minus multum: quam tempus in quo tardius mouetur per hanc magnitudinem. Deinde dicit sequitur igitur vt moueatur in minori tempore æqualiter,id est, declaratũ est igitur ex hoc quod possibile est in velociori vt pertranseat spacium æquale ei per quod tardius mouetur in tempore minori: & hoc intendebatur.

Amplius autem si omne necesse est aut in æquali:aut in minori:aut in pluri moueri:& quod quidem in pluri tardius est: quod autem in æquali æque velox:velocius autẽ non est æqualiter velox neq; tardius:neq; vtiq; in pluri aut æquali mouetur ipsum velocius. Relinquitur igitur in minori tempore transire velocius. Quare necesse est & æqualem magnitudinem in minori tempore transire velocius.

Et etiam si omne motum necesse est vt moueatur aut in tẽpore æquali aut in minori:aut in maiori:& illud quod mouetur in tempore æquali est æquale in velocitate:& velocius non est æqualis velocitatis:neq; tardius. Impossibile est vt velocius moueatur in æquali aut maiori tempore. Ergo remanet vt velocius transeat in minori tempore.

14 Hæc est alia declaratio quod velocius pertransit spacium æquale in minori tempore:& compositio eius est talis. Quælibet duo mota quæ pertranseunt idem spacium:quorum alterum est velocius reliquo: necesse est vt velocius pertranseat illud spacium:aut in æquali tempore: tempori pertransitus tardioris:aut in minori:aut in maiori. Sed impossibile est vt velocius pertranseat illud in maiori tempore:quoniã illud quod mouetur in maiori tempore est tardius. Et similiter etiam est impossibile vt pertranseat illud in æquali tempore. Et cum velocius nõ mouetur per illud spacium in maiori tempore neq; in æquali: necessario mouetur in minore.

Cõm.Auer.in lib.phy.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oē qđ moueť cōuenit & velocius moueri & tardius.

Q m aūt omnis motus in tpe est: & in omni tpe possibile est moueri. Omne aūt quod mouetur conuenit & velocius moueri: & tardius. In omni tpe aūt erit velocius & tardius motus. Hæc autem cum sint: necesse est & tempus continuum esse. Dico autem continuum diuisibile in semper diuisibilia: huiusmodi enim supposito continuo: necesse est continuum esse.

Et ga oīs mot⁹ est in tpe: & in oī tpe pōt eē mot⁹. Et oē motū possibile est vt moueat velociꝰ & tardiꝰ: ergo ī oī tpe est motus tardior et velocior. Et cū ita sit: necesse est vt tps sit cōtinuꝰ. & intelligo p cōtinuū diuisibile semp indiuisibile. Continuū em cū tali modo est positū necesse est vt tempus sit cōtinuum.

Signa demōstratiua sunt illa q cōuertūtur cū suis causis. scilicet q cū ponť causa sequetur signū & econuerso.

Cū prius declarauit q si magnitudo fuerit diuisibilis in infinitū: qđ velociꝰ & tardius inuenient in infinitū: vult declarare ecōuerso: & est illud qđ intendit in hoc sermone. & est q ex hoc q velociꝰ & tardius pertranseūt in infinitū: sequit q magnitudo semper diuidet in diuisibile: & post declarauit q si magnitudo fuerit diuisibilis q velociꝰ & tardius, erūt diuisibilia in infinitum: qa diuisibilitas magnitudinis est causa in diuisibilitate velocitatis & tarditatis in infinitum: & velocitas & tarditas & sunt signa diuisibilitatis: & si signa demōstratiua sunt illis q cōuertunť cū suis causis. s. q cū ponať causa sequeť signū & ecōuerso: & ideo incepit primo declarare cōsecutionē signi ex causa. D. cōsecutionē causæ ex signo. Et dixit: & qa declaratū est q oīs motꝰ est in tpe: & est manifestū p se: qđ in omni tpe pōt esse motus: & q omne motū aliquo motu poteſt moueri velocius illo motu posito: & necessario cadet in aliqua parte illi⁹ tpis: & cū hoc fuerit positū. s. q in omni tpe pōt eē motus velocior motu posito: tūc q sit in parte illius: necesse est vt tps sit continuū. Quoniam aūt omnis motus est in tpe: declaratū est in sermone de tpe. qm in omni motu est prius & posterius. Et prius & posterius sunt in tpe. Ergo oīs motꝰ est in tpe: & hoc declarabitur post: & induxit hāc ꝓpositionē. s. q oīs motꝰ est in tpe: & nō est cōtentus hac cōclusione quā intendebat per duas ꝓpositiones q vt videtur sufficiūt ad illā conclusionē. s. dicentes: q in oī tpe pōt esse motus: & q omnis motus pōt esse velocior: qm ex hoc sequit q in omni tempore pōt esse motus velocior & tardior. Sed quia pōt aliqs dicere si cōcedam⁹ q in oī tpe pōt eē motꝰ velocior. sed ille motus velocior cadet nō in tpe. sed in instāti: ideo indiget cōuersiōe. s. q oīs motus est in tpe. Et quęrit de hac propositione dicente q omne motū pōt moueri motu velociori suo motu. Nā declaratū est q motꝰ motorū naturaliū interminatꝰ est velocitate & tarditate. Et cælum impoſſe est vt sit velocius: vt post a declarabit. Ergo ꝓpō q ponit hic ponis est impossis. Ad hoc aūt dicamus q b oē motū scd'm q est motū pōt esse vt moueatur motu velociori suo motu scd'm q est motus. Et causa in hoc est qm motꝰ est de continuo. & velocitas q est in motu est ſecundum diuisibilitatē in cōtinuo. Quēadmodū igit diuisibilitas pceđit i cōtinuo i infinitū: sic velocitas i motu: qm si velocitas finiret i motu scd'm q ē motꝰ: tūc poſſe motū fieri i instāti: & forte pp hoc dixit pri⁹ q cū

Digressio q qrit vrū oē motum pōt moueri

N motu velociori suo motu.

a 2.ce.c.38

Solutio.

b Oē motū scd'm q est motū pos-

motus est in tpe: & sic ista propositio est possibilis c p se impossibilis p accidēs. s. quia accidit motui: qđ fuit in rebus naturalibꝰ. i. materialibus. Cū igitur cōiuncta fuerit huic propōni ꝓpositio in qua dubitat: & cōcludet impoſſe: sciet q illud impoſſe nō sequitur ex possibili scd'm q est poſſe. Et Alex. respōdet huic qstioni duobꝰ modis. Primo qđ corpora cælestia scd'm qđ motus eorū est voluntarius possunt moueri velocius: & si nō moueať quēadmodū boni possunt moueri ad nō bonū licet nō moueať. Secūda respōsio est q ista poſitas nō pđcet a moto sed a motu: oīs. n. motꝰ ponitꝰ in aliquo moto poſſe est: vt imagineť i alio moto velocior & tardior: & hoc impoſſe est in eodē moto: cū motus oīs moti est terminatꝰ. Nos aūt dicamus q hæc est rūsio Burdemi: & est cōsiderandū in hoc q dixit corpora cælestia possunt moueri velocius. Et cū posuit hāc ꝓpositionē incepit declarare quo accidit si tps & magnitudo fuerint cōpositæ ex indiuisibilibꝰ: vt velocitas & tarditas nō ꝓcedāt in infinitū: & dixit. cōtinuū em cū fuerit tale necesse est vt tempus sit cōtinuū. s. qm cū continuū ponatur huiusmodi & tempus etiam fuerit huiusmodi: sequitur vt tempus sit continuum.

c Aliqua ꝓpositio ē poſſis perſe & impoſſis p accidēs.

Q m em ostēsum est qđ velociꝰ ī minori tpe trāsibit eq̄le. sit qđē in quo est. a. velociꝰ: qđ aūt est ī quo est. b. tardiꝰ: & sit motum tardiꝰ que est. c. d. per magnitudinē in quo est. z. h. tpe. manifestū est igitur q velocius in minori q̄ꝑ hoc mouebit per eādem magnitudinē. Et si motū. a. in quo cū. z. t. Iterū aūt qm. a. qđ est velocius in eo qđ est. z. t. transiuit totā magnitudinē que est. c. d. ipsum tardius in eodē tpe minorē trāsibit. Si igitur in quo est. c. k. Quoniā autē tardius qđ est ipsum. b. in eo qđ est. z. t. tempore: ipsam quæ est. c. K. trāsiuit velocius in minori trāsit. Quare iterū diuidetur qđ est. t. z. tēpus hæc aūt diuisio. & c. K. magnitudo diuidetur scd'm eandē rōnē. Si vero magnitudo. Et tps hoc semper erit accipientibus a velociori tardiꝰ: & a tardiori velocius: & eo quod demonstratū est vtentibus. Diuidet em qđ est velocius tēpus: tardius aūt longitudinē. Si igit semp verū est cōuerti: cōuerso aūt semper sit diuisio. Manifestum est quoniam omne tempus continuum est.

Quoniā declarauimus qđ velocius pertrāsit in minori tēpore æqualiter. Sit. a. velocius & b. tardius & moueatur tardius p mensuram. c. d. in tempore. z. h. manifestū est igitur qđ velociꝰ in minori hoc tempore mouebatur per hāc mēsurā. Moueatur igitur in tempore. z. t. & etiam quia velocius pertransit in tempore. z. t. totū spaciū. c. d. ideo tardius ptrāsit in tēpore. z. t. minꝰ spacium q̄ꝑ spaciū. c. d. Sit igitur spaciū. c. K. & quia tardius scilicet. b. ptransit in tēpore. z. t. spaciū. c. K ideo velocius ptrāsit illud in minori: ex quo sequitur vt tempus. z. t. sit diuisibile: & cū

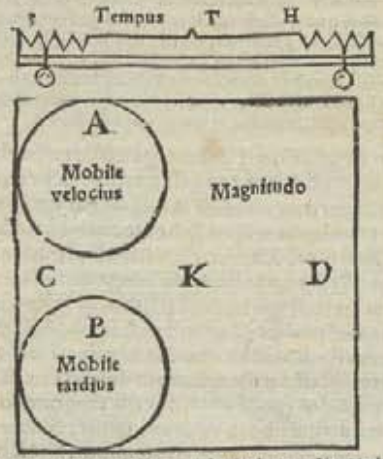
 fuerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit diuisibile: tunc magnitudo c k. erit etiã diuisibilis scdm illã proportionem: & si magnitudo fuerit diuisibilis: tempus etiã erit diuisibile. Et hoc sequitur semper si trãslati fuerimus de velocius in tardius: & econuerso. Nam velocius diuidit tẽpus: & tardiꝰ magnitudinẽ. Et cũ ista reflexio semper est vera: & cũ hoc vsitatur: semp sequitur diuisibilitas: manifestũ est ꝙ omne tempus necesse est vt sit continuum.

Demonstratio quod similiter diuiditur tempus & magnitudo.

16

Cum posuit qꝫ velocius pertransit magnitudinẽ quã pertransit tardius in minori tempore: & quod tardius pertransit in illo tempore: in quo pertransit velocius magnitudinem minorem magnitudine quam pertransit velocius: & qꝫ velocitas: & tarditas procedunt in infinitum: conclusit ex hoc quod diuisibilitas in magnitudine & tempore procedunt ꝑ diuisionem temporis a velociori: & magnitudinis a tardiori in infinitum: & cum diuisio est in eis semper & hæc est diffinitio continui: necesse est vt magnitudo & tempus sint continua. Et declarauit hoc ponendo quod tardius mouetur per aliquã magnitudinem terminatam in tempore terminato: & ꝙ velocius mouetur per illam in tempore minori tpe in quo mouetur tardius. Velocius igit diuidit tps in quo mouetur tardius: & cũ posuerimus ꝙ tardius mouet in hoc tpe in quo mouet velocius per illã magnitudinẽ terminatã: non est dubiũ ꝙ mouebit per magnitudinẽ minorẽ illa: & si nõ: tunc tardius & velocius moverentur in eodem tẽpore per eandem magnitudinem: & cum tardius mouetur in tempore in quo velocius pertransit minorem magnitudinem necessario diuidet magnitudinem. Cum igitur posuerimus ꝙ velocius mouetur per illam magnitudinem per quã tardius mouet: pertransit ipsam etiam in minori tempore cũ minus temp⁹. s. quã tẽpus in quo mouetur per illam magnitudinem. Et cum posuerimus etiam ꝙ tardius mouet in hoc tempore per illam

O Diffinitio continui est vt sit semp diuisibile. cõsimile. supra. cõ. 3.

per illam magnitudinem per quam mouetur velocius necessario mouetur per magnitudinẽ minorẽ illa minore. Et sic in infinitũ semp velocius diuidit tẽpus: & tardius diuidit magnitudinẽ. Aristo. vtit in hoc literis vt sit hoc magis manifestum: & sermo eius in hoc est manifestus: & intendit per reflexione hic: qd velocius semper diuidit temp⁹ & tardius magnitudinem: & quod hoc est quasi circulare & reciprocum.

Aristo. vtitur in hoc literis vt sit hoc magis manifestum. Sed videt oppositum. 4. phi. c. 71.

Similiter autem manifestum qd magnitudo omnis continua est. per easdem enim & equales diuisiones tẽpusq; & magnitudo diuiditur. Amplius autem ex consuetis rationibus dicimanifestum est: quod si tempus quidem continuum est qa & magnitudo. Si quidem in medio tempore medium transit: & simpliciter in minori minus. Eædem namq; diuisiones temporis & magnitudinis sunt.

Et cum omnis magnitudo etiam est continua: qm̃ eisdem partibus & æqualibus diuiditur in tempus & magnitudo. Et hoc apparet ex hoc quod homines sunt assueti ad dicendum, s. qd si tempus fuerit continuum magnitudo etiam erit continua. Cum dicunt qd in medietate temporis pertransit medietatem spacij & ꝓuniuersaliter pertransit in minori tempore minus spacium. Partes enim eædem ponuntur temporis & magnitudinis.

P Eędẽ sunt diuisiones tpis & magnitudinis.

17 Cũ declarauit ꝙ magnitudo & tps sunt cõtinua: dicit. & apparet ꝙ magnitudo est cõtinua ex tpe: magnitudo eñ & tẽpus in diuisibilitate sunt in eadẽ disp̃one. Apparet enim qd tempus & magnitudo diuidun tur eisdem & æqualibus partibus: ꝙ cũ aliquod motum pertrãsit ꝙ aliquã magnitudinẽ in aliquo tẽpore: pertrãsibit in medietate illius tẽporis medietatem illius magnitudinis: & in medietate illius medietatis medietatem illius medietatis. Si igit medietates ꝓcedũt in tempore in infinitũ: qa est cõtinuũ: vt quidã dicunt: in hoc necessario procedũt in magnitudine in infinitũ: qm̃ ptes in eis sunt eædẽ i nũero: & ꝓportiõe.

ET si quodcunq; infinitum est & alterum: & sicut alterũ & alterũ est: vt siquidem in vltimis infinitũ est tempus: & longitudo in vltimis. Si vero diuisione & longitudo. Si autem in vtriscq; tempus: in vtriscq;. Et cum alterũ fuerit infinitum, reliquum erit infinitum: & sicut dispositio alterius in hoc erit dispositio reliqui. V. g. qd si tẽpus scdm vltima est infinitum: & etiam longitudo scdm vltima erit infinita. Et si tempus secundum diuisionem erit infinitum: etiam longitudo secundum diuisionem erit infinita Et si tempus vtroq; modo fuerit infinitum: & etiã magnitudo vtroque modo erit infinita.

Dicit, & tps & magnitudo sequuntur se adinuicẽ oĩbus modis qb⁹ 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicūtur infinita. V.g. qđ si tempus fuerit infinitū ex duobus extremis: longitudo etiā erit infinita ex duobus extremis. Et si tps etiā fuerit infinitū secūdū diuisionē: lōgitudo etiā erit infinita secundū diuisionē.

Q Et si tps fuerit infinitū vtroq; mō. s. actō. i. in duob⁹ extremis: aut altero & secūdū diuisionē: tunc lōgitudo etiā erit infinita vtroq; modo.

Vnde & zenonis ratio falsum opinat̄ qp nō est posibile infinita pertrāsire aut tāgere infinita secūdū vnū quodq; infinito tpe. Dupliciter enim dicit̄ & longitudo & tēpus infinitū: & oīno omne continuatū: aut secūdum diuisionē: aut in vltimis. Infinitis quidē igitur secundum quantitatē non contingit scse tangere infinito tēpore: eis autē quæ sunt secundū diuisionem contingit. Et nāq; ipsum tēpus sic infinitū est. Quare & infinito tpe & nō finito accidit trāsiri infinitū: & tāgere infinita ipsis infinitis & nō finitis. Neq; iā infinitū pōt̄ finito tpe pertrāsire: neq; in infinito tpe trāsire: neq; in infinito finitū. Sed siqdē tps infinitū sit: & magnitudo erit infinita. Et si magnitudo: & tēpus. Et ideo sermo zenonis est sermo in quo accipit̄ falsum: & est: quod impossibile est vt infinitū pertranseat: aut vt infinita cōtingant̄ secundū individua in tpe finito. Quoniā lōgitudo & tēpus & vlr oē cōtinuū dicit̄ infinitū duobus modis: aut secm diuisionē: aut secm vltima. Quod aūt est infinitū impossibile est vt tāgat in tpe finito. Quod aūt est infinitū secundū diuisionē pot̄ est vt tangat: qm̄ tēpus eodē modo est infinitū: vnde necesse est vt infinitū pertrāseat in infinito: nō in finito: & vt infinita tāgāt infinita: nō finita. Impossē est igit̄ vt infinita pertranseant̄ in tēpore finito: aut vt finitū pertrāseat in tēpore infinito.

Secundū diuisionem. Infinitum. Secūdū extrema.

19 Dicit: & qa tps & magnitudo cōsequunt̄ se adinuicē secūdū modos qb⁹ dicunt̄ infinita: aut finita: & hic dicunt̄ multis modis. nō bñ dixit zeno in suis ,ppositiōib⁹ qs posuit in destructiōe mot⁹, dicit enī qp magnitudo p quā est mot⁹ diuidit̄ in duo: & vtraq; in duo: & sic īfinitā cōtingit qđ cū aliqđ moueat de extremo spacij finiti: impossē est vt perueniat ad extremū spacij positi: qa pertrāsit magnitudines infinitas. Et hoc intēdebat cū dixit: & est qđ impossē est &c. i. & ex hoc apparet qp sermo zenonis in destructiōe mot⁹ collocat̄ in eo falsum. & est qp si motus fuerit: possē est vt motū pertrāseat spacū infinitū: ita qđ vnū indiuiduum tāgat indiuidua magnitudinis infinita in tpe infinito. D. d. qm̄ lōgitudo & tps &c. i. sermo zenonis est corruptus qa lōgitudo & tps: & vlr omne cōtinuū videtur dici infinita duob⁹ modis: aut secūdū diuisionē aut secūdū extrema. i. in actu: & hoc intēdebat cū dixit: secūdū aūt vltima: qđ aūt est infinitū ex extremis impossē est vt motū in eo tangat magnitudines infinitas in tpe finito: & hoc intendebat cū dixit: infinitū vero impossē vt tāgat in tpe finito. qđ aūt dicit̄ infinitū secūdū diuisionē: & finitū secūdū extrema: possē est vt motū in eo tāgat gtes spacij

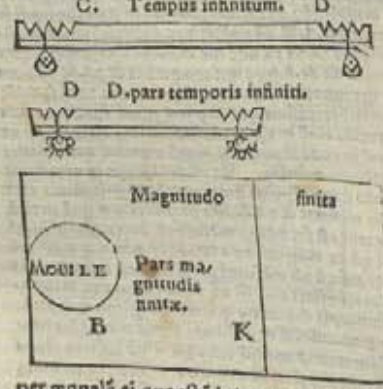
cij infinitas secundū diuisionē: in tēpore infinito secundū diuisionem.

Et hoc intēdebat cū dixit: quod autē est infinitū secundū diuisionē &c. id est. magnitudo autē infinita secundū diuisionē: possibile est vt ea tāgat motū magnitudines infinitas secundū diuisionē in tēpore infinito secundū diuisionē, & finito secūdū extrema. Si igitur accepisset finitū in magnitudine & tēpore eodē modo: tūc sermo eius esset verus. Documentum.

zeno igitur decipitur in argumētatione: quia vtitur nomine æquiuoco.

Et dicitur qp ista cōtradictio est cōtradictio secūdū sermonē nō secūdū rē, quia Ari. cōcedit in hoc falsum, & est qp motū pertranlit de magnitudine per quā mouetur partes infinitas. Deinde ex hoc sequitur vt ē, & est qđ pertrāsit magnitudines infinitas: pertrāsit eas in tēpore in finito, & sic destruitur cōclusio et⁹ dicēs qp pertrāsit magnitudines infinitas in tēpore finito. In octauo vero cōtradicit ei secūdū rē, & est qđ nō pertrāsit medietates infinitas. Deinde. d. necesse est igitur qp infinitū pertrāseat &c. id est, sequitur igitur ex hoc qđ diximus qp infinitū quocūq; modo accipiatur siue secūdū extrema siue secūdū diuisionē pertrāseat de tēpore infinito scilicet qđ si magnitudo fuerit infinita secūdū extrema: vt tēpus similiter, & si secūdū diuisionē, & similiter tēpus nō vt infinitū pertrāseat in infinito vt zeno fingit. D. d. & vt infinita tangant &c. id est, & illud qđ sequitur est vt motū tangat spacia infinita secundū diuisionē in tēporibus infinitis secundū diuisionē: nō in finitis secūdū extrema: vt existimauit zeno. D. d. impossibile igitur est vt pertrāseat &c. id est, manifestū est igitur qp impossibile est vt pertrāseat spacū infinitū in tpe finito: qm̄ intelligitur de infinito in spacio, & in tpe eodē mō: & etiā pertranseat spacū finitū in tpe infinito. 8.ph. t.cō. 67. &. 79.

Demōstratio prima p quā ꝓbat̄ qp si magnitudo est finita: qp tps est finitū, & sumitur hæc demōstratio ex ,pporuōe partis ad totū.

Si em̄ magnitudo finita, i qua est. a. b. Tēpus aūt infinitū in quo est. c. d Accipiat igit̄ tpis aliqd finitū i quo est. h. In hoc ergo trāsibit aliqd magnitudinis. Et sit qp trāsitū est i quo est. b. K. hoc autē aut mēsurabit qđ est in quo est. a. b. aut deficiet: aut excelleti: differt enim nihil. Sed em̄ sem per æqualē ei quę est i. b. k. magnitudinē in equali tpe trāsibit: hoc autē mensurat totum: finitum erit omne tēpus in quo trā-

sibit. In æqualia enim diuiderur sicut & magnitudo.

Et si magnitudo fuerit finita: tẽpus etiã erit finitũ. Sit igitur magnitudo finita a.b. & tẽpus infinitũ. c.d. & ex tempore accipiatur aliquod finitũ & sit. h.d. In hoc igitur tẽpore pertransit quãdã partẽ illius spacij. Sit igitur. b.k. & ista pars aut est æqualis. a.b. aut minor aut maior. Si igitur magnitudo fuerit æqualis scilicet. b.k. pertrãsit in tẽpore æquali, & ista magnitudo est æqualis toti: necesse est vt totum tẽpus in quo pertransit sit finitum. Diuiditur enim per partes æquales magnitudini.

Vult demõstrare illud qd̃ posuit prius. s. q̃ impossibile est vt magnitudo finita pertrãseat in tẽpore infinito: ponẽdo magnitudinẽ terminatã, & quia possibile est vt per illã moueatur aliquid in tẽpore infinito, deinde abscidit de illa magnitudine partẽ terminatã, & posuit q̃ manifestũ est vt motũ moueatur per illã partẽ magnitudinis in tẽpore minori: q̃ in quo mouet per totũ, & illud tẽpus necessario est finitũ. & quia motũ æqualis velocitatis mouet q̃ magnitudines æquales in tẽporibus æqualib⁹: necesse est vt motũ mouet per partes æquales magnitudinis posite parti posite, & in rẽporib⁹ æqualib⁹ rẽpori in quo pertrãlit pars tẽ posita. Et pars posita magnitudinis aut mẽsurat magnitudinẽ: aut excedit illã: aut diminuit ab illa, & q̃ocũq̃ fuerit cõsumit illa. Et cũ diuisio magnitudinis q̃ hãc partẽ cõsumit, & iste partes æquales magnitudinis ptrãseunt in partib⁹ æqualib⁹ rẽporis: in quo pertrãlit tota magnitudinẽ, & habet eũdẽ numerũ. Manifestũ est q̃ tẽpus est finitũ: nã illud q̃ cõponit ex partib⁹ finitis in numero: necessario est finitũ. Dixit igit magnitudo finita &c. i. ponamus igitur magnitudinẽ finitã a.b. & pertrãseat ista magnitudo vt dicẽ aduersarius in tpe infinito. s. in tpe. c.d. qd̃ est finitũ ex parte. d. & cũ posuit hoc dubitatũ: dixit & accipiat ex tpe &c. i. possibile est vt ex hoc tpe infinito accipiat ex extremo finito. s. d. pars finita & sit de. h. hoc igit tpe pertrãlit &c. i. & cũ accepierim⁹ partẽ finitã ex tpe infinito: in quo motũ pertransit totũ spacium: hoc in hoc tpe qd̃ est pars: pertrãsiuit quãdã partẽ illius spacij necessario, nã positũ est q̃ pertrãlit totũ in tẽpore finito, & impossibile est vt pertranseat totũ & partẽ in eodẽ tẽpore idẽ motũ æqualis velocitatis nedũ vt pertrãseat illa tẽpore infinito. Et cũ declarauit q̃ cecidit vt motũ pertrãseat in hac parte tẽporis finita partẽ magnitudinis etiã finitã. d. ista igit pars aut mẽsurat &c. i. & ista pars mẽsuræ quã pertrãsit in parte tpis finita necesse est secũdũ q̃ mẽsura est finita: q̃ mẽsurat per illã: aut excedat illã q̃ ex magnitudine remanet minus q̃m⁹ mẽsurat per illã: aut vt excedat q̃ nõ mẽsurat per illã illud minus. Et cũ posuit q̃ ista pars magnitudinis necesse est vt cõsumat per mẽsurationẽ tota magnitudinẽ: incepit declarare q̃ illa pars tpis in quo pertrãsit illã partẽ magnitudinis necesse est vt cõsumat tẽpus per mẽsurationẽ etiã scilicet aut q̃ mẽsuret illud: aut qd̃ excedat illud scilicet tẽpus in quo pertrãsit illã totã magnitudinẽ & omne qd̃ cõsumit a mensuratione finiti est finitũ: sed positũ est esse in finitum: qd̃ est inconueniens.

D. d. Si igitur magnitudo &c. id est, si oẽs partes æquales parti. b. k. quæ cõsumũt totã magnitudinẽ pertrãsit illas motu æquali velocitatis in tẽpore æquali: necesse est vt tẽpora in quibus pertransit istas partes sint æqualia etiã, & vt numerus earũ sit sicut numerus partiũ magnitudinis, & cũ partes magnitudinis cõsumant magnitudinẽ: necesse est vt partes temporis consumant tempus in quo motum mouetur per totã magnitudinem, vnde necesse est vt tempus in quo pertransit totam magnitudinem sit finitum.

Omne qd̃ cõsumitur a mensuratione finiti est finitum. Idẽ. 1. phy. cõ. 37.

Amplius autẽ si nõ omnẽ magnitudinẽ in infinito tempore trãsibit: sed cõtingit aliquã in finito tẽpore trãsire vt quæ est. b. k. Hæc autẽ mẽsurabit totã & æqualẽ in æquali transibit: quare & finitũ erit tẽpus. Quod autẽ nõ in finito tẽpore trãsit quæ est b. k. manifestũ est si accipiatur in altera finitũ tẽpus. Si enim in minori partem transit hanc: necesse est finitã esse altero terminorum existente.

Et etiã si nõ omnis magnitudo pertrãsitur in tẽpore infinito sicut magnitudo. b. k. & hoc mensurat totũ. Et æqualis magnitudo pertrãsitur in tẽpore æquali: necesse est vt tẽpus etiã sit finitũ. Et apparet q̃ pars quæ est. b. K. nõ pertrãsitur in infinito: si posuerimus ipsam finitã ex altera parte. Quoniã si pars pertrãsitur in minori tempore: necesse est vt hoc sit finitũ: quoniam altera pars est finis eius.

Illud q̃ cõponit ex partibus finitis in nũero necessario est finitum.

Idem cõsequenti. & cõmẽ. 60.

X

Impossibile est vt pertrãseat totũ & pẽ idem motũ æqualis velocitatis: medũ vt pertranseat illa in tẽpore infinito.

Y

Cũ declarauit q̃ impossibile ẽ vt motũ pertrãseat spacio in tpe finito, & posuit q̃ pertrãsit pẽ illi⁹ magnitudinis in pte illi⁹ tpis, & q̃ si la magnitudo cõsumit totam magnitudinẽ, & qd̃ totũ tẽpus diuidit in tẽpora æqualia numero magnitudinis: in quas diuidit magnitudo: eũ quæ libet magnitudo earũ pertrãseat in tpe finito, & omne q̃ cõponit ex finito in numero & magnitudine est finitũ, & ista demõstratio fundat supra hoc qd̃ cõcedit q̃ nõ oẽs magnitudo pertrãsit in tpe infinito, & incepit notificare quo istud positũ est necessariũ in hac demõstratione, & verisimiliter cũ cũ posuerit q̃ aliqua magnitudo pertrãsit in tpe infinito. Ad põs ponere hoc nisi in toto nõ in pte, & si nõ tunc totũ & pars pertrã-

Demonstratio secunda per quam probatur idem quod supra. & sumitur ex proportione cuiusli bet finiti ad quodlibet finitum. 28

Continuatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Textus expositio.

sit ētur in eodē tēpore: qđ est impossibile, & hæc est eius sūmā in hoc capitulo, & incepit declarare quomodo veritāc̄abitur demōstratio eā cū aduersarius cōcesserit ꝙ omnis magnitudo pertrāsitur in tēpore infinito. Et dixit, & etiā si nō omnis magnitudo &c. id est, & manifestū est ꝙ cū posuerimus ꝙ nō omnis magnitudo pertrāsit in ipe infinito. V. g. magnitudo quę est pars totius magnitudinis scilicet. b. k. & posuerimus qđ ista magnitudo quā pertrāsit in tēpore finito mēsurat totū, & posuerimus ꝙ magnitudines equales pertrāsit illud qđ est æqualis velocitatis in tēporibus æqualibus: necesse est vt tēpus in quo pertrāsit partē magnitudinis mēsuret totū tēpus: sicut illa pars magnitudinis mensurat totā magnitud. nē. Et cū ita sit: necesse est ꝙ tēpus in quo pertrāsit totā magnitudinē sit finitū. Et cū posuerit propositūs ex quibus sequitur vt omnis magnitudo pertrāseatur in tēpore finito, & vna earū fuit qđ quædā magnitudines pertrāseantur in tēpore infinito, aduersarius forte nō cōcedet hanc, incepit declarare illā, &c. d. & apparet &c. id est, & apparet qđ pars magnitudinis necesse est vt pertrāseatur in tēpore finito: qm̄ cū posuerimus tēpus finitū ex altero extremo & est extremū in quo incepit motū moueri, & posuerimus qđ motū incepit moueri in extremo istius tēporis, & ex extremo illius magnitudinis, & pertrāsiuit ex illo aliquā partē: manifestū est qđ pertrāsiuit illā partē in tēpore finito. Nā notū est per se qđ in minori tēpore pertrāsitur pars cū tēpus in quo pertrāsitur totū, & minus ꝙ infinitū est finitū necessario. D. d. ergo necesse est vt sit finitū &c. id est, qm̄ cū posuerimus tēpus finitū ex altero extremo scilicet ex vltimo ex quo motū incepit pertrāsire spaciū, & posuerim⁹ ipsum pertrāsire partes magnitudinis, & totū tēpus partis; distinguet per duo vltima scilicet vltimā ex quo motū incepit moueri ex extremo magnitudinis, & vltimū scilicet ad ꝙ puenit motū ad vltimā partē magnitudinis & posuit ipse finitū ex altero extremo: qm̄ difficile est: aut impossibile imagīari qđ aliquod motū pertrāseat magnitudinē finitā ex vtroꝙ extremo tēpore finito: nō ex vtroꝙ extremo, nā illud tēpus manifestū est ꝙ est finitū ex extremo in quo incepit motū moueri, & ex extremo magnitudinis.

Notū est ꝙ se qđ in minori tpe pertrāsit pars: ꝙ tps i quo pertrāsit totū & minus ꝙ infinitū est finitū necessario.

Eadē aūt demōstratio est & si lōgitudo quidē infinita sit: tps aūt finitū. Magnifestū igitur ex dictis est ꝙ neꝙ linea neꝙ superficies neꝙ aliqđ cōtinuū ē idiuisibile. Et declaratio illi⁹ ē ex hoc ꝙ nūc dixim⁹ & ex hoc qđ sequit ꝙ idiuisibile sit diuisibile.

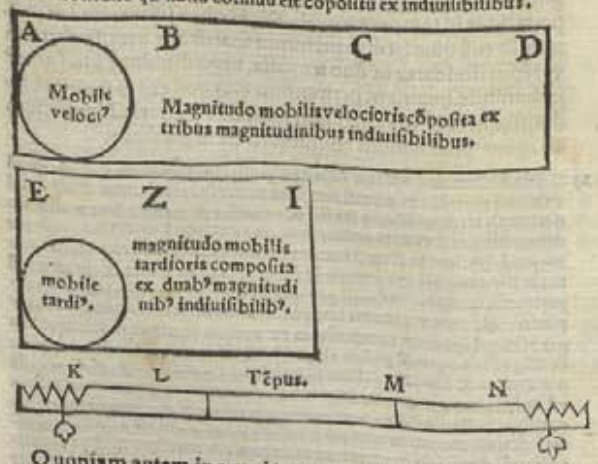
22

Idest demōstratio ꝙ quā declarat ꝙ possibile est vt spaciū finitū pertrāseat i tpe infinito: ꝙ illā eādē declarabit ꝙ ipse ē etiā vt aliqđ magnitudo pertrāseat magnitudinē infinitā in tēpore finito: qm̄ qñ idē motū pertrāsibit illā magnitudinē finitā in tpe finito: necessario pertrāsibit partē illius magnitudinis in parte illi⁹ tēporis, & illa pars cōsumet totū tps & mēsurat illud cū fuerit finitū, & i tpib⁹ equalib⁹ finitis pertrāsit motū mag-

nitudines æquales secundū numerū tēporū, ex quo sequit vt tota magnitudo sit finita. D. d. manifestū est igit ex dictis &c. i. declaratū est igit ex dictis qđ impossibile est vt aliquod cōtinuū cōponat ex indiuisibilib⁹. V. g. linea aut superficies: aut corpus aut tēpus: aut mot⁹. D. d. & declaratio illius &c. i. ex demōstrationib⁹ prædictis: illa ēm ex quib⁹ declarauit qđ magnitudines non sunt indiuisibiles sunt tria genera: quorū vnū est ex natura cōtinuorum: & cōtiguorū. Secundū aūt est ex natura motꝰ & motus. Tertiū aūt ex natura velocioris & tardioris. Et ipse vult etiā inducere aliam demōstrationē ex natura velocioris & tardioris: in qua declarat quod qui ponit magnitudinem indiuisibilem continget ei quod velocior non diuidatur, & hoc intendebat cū dixit: & quia sequitur vt indiuisibile sit diuisibile, id est & hoc apparet etiā secundū quod declarabit: qm̄ sequitur vt indiuisibile sit diuisibil.

A Illa ex qb⁹ Arist. declarauit qđ magnitudines nō sunt indiuisibiles sunt tria genera.

Demōstratio qđ nullū cōtinuū est cōpositū ex indiuisibilibus.

Quoniam autem in omni tempore velocius & tardius est. velocius autem plus transit in æquali tēpore: contingit autē & duplicē & hemioliam transire longitudinē. Sit enim hæc ratio velocis. Adducatur igitur velocius secundū hemioliam in eodem tempore: & diuidantur magnitudines q̄ quidē velocioris sunt in quo est. a. b. c. d, in tres atomos. Quæ vero sunt tardioris in duas in quibus sunt. e. z. i. Itaqꝙ & tēpus diuidetur in tria atoma. Aequale enim in æquali tempore pertransibit. Diuidatur igitur tempus in ea quæ sunt. k. l. m. n. Iterū autem qm̄ tardius deductū est per. e. z. i. & tempus separabitur in gemina.

B Velociꝰ in æquali tpe maꝰ spaciū pertransit.

Diuidetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuidetur ergo atomus & impartibile: non enim in atomo
C transit sed in pluri. Manifestum ergo est quod nihil continuo
rum est impartibile.

Quoniã qa in oi tpe inuenit velocis & tardius: & velocius
pertrasit maius in æquali tpe: & põt trãsire longitudinẽ dupla
lõgitudinis. aut æqualẽ & dimidiã: & cõtingit ex hoc vt veloci
tas sit in hac proportiõe. Ponat igit quod velocius ptranseat
æqualẽ & dimidiũ illius quod pertrãsit alterũ in æquali tpe: &
diuidamus mensuras velocioris: scilicet. a. b. c. in tria indiuisibi
lia: & mẽsuras tardioris in duo. f. h. z. ergo necesse est etiã vt tẽ
pus diuidat in tria tẽpora indiuisibilia. Mensura enim æqualis
pertrãsitur in tempore æquali. Diuidemus igitur tempus in q
m. n. Et etiã quia tardius pertransit spaciũ. h. z. necesse est etiam
vt tẽpus diuidatur in duo æqualia. Ergo diuiditur illud qđ est
indiuisibile. quoniam pertransitus eius non erit in tempore in
diuisibili: sed in maiori quam tempus velocioris. Manifestum
est igitur quod nullum continuum est indiuisibile.

25 Ista declaratio fundatur super propositiones: quarum vna est: quod
velocius pertrãsit in æquali tempore maius spacium quam illud quod
pertransit tardius: & cum ita sit: & velocius & tardius sunt multis mo
dis: possibile est vt cum posuerimus quod aliquod tardi⁹ mouetur per
aliquod spacium in aliquo tempore inuenire aliquod velocius qđ mo-
uetur illo tempore per æquale & dimidium illius spacij. & quod modi
pertransit medietatem spacij per quod mouetur in medietate illius tẽ-
poris. Et cum declarauit hoc posuit aliquod tardius quod mouetur
per aliquod spacium compositum ex duabus partibus indiuisibilibus
in aliquo tempore: & posuit aliquod velocius moueri in illo tempore
per æquale & dimidium illius spacij: & hoc possibile est: vnde neces
est vt spacium per quod mouetur hoc velocius componatur ex tribus
partibus indiuisibilibus cum proportio trium & duorum sit sexqualis
tera. & quia tempus in quo pertransitur magnitudo est æquale magni-
tudini: & diuisibile in partes æquales numero partibus quibus diuidi-
tur magnitudo: vt declaratum est ex prædicta demonstratione: sequitur
vt illud tempus in quo velocius pertrãsit magnitudinem compositam
ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus: sit etiam compositum ex tri
bus indiuisibilibus. Et quia tardius pertrãsiuit in hoc tẽpore mag̃itu-
dinẽ cõpositã ex magnitudinib⁹ indiuisibilib⁹ pertrãsibit medietatem
istius magnitudinis cõpositæ ex duabus partib⁹ indiuisibilibus in me-
dietate illius tẽporis. Et quia illud tẽpus cõponitur ex trib⁹ partibus
indiuisibilibus: sequitur vt pertranseat illam in tẽpore & dimidio tẽ-
poris: & sic diuidit indiuisibile. Et hoc intẽdebat cũ dixit: & etiam
quia tardius &c. id est quando tardius pertransit medietatẽ spacij. h. z.
quoniã notũ est quod cũ aliquod motũ pertransit aliquod spaciũ in ali
quo tẽpore quod pertrãsibit medietatem illius spacij in medietate illius
tẽporis.

temporis. Et etiã si posuerimus hoc motũ tardius moueri per totum
spaciũ per quod velocius mouetur pertransibit illud in maiori tẽpore
& mouebitur in medietate illius tẽporis per medietatem illius spacij
cõpositi ex tribus partibus indiuisibilibus. Et sic diuiditur indiuisibi
le: & hoc intendebat cum dixit: quoniã pertransitus eius non erit in tẽ
pore æquali in tempore maiori nedum vt sit in tempore indiuisibili.

Ostẽdit cp indiuisibile tpis est ipm nunc: & cp in ipso nunc
nõ contingit esse motũ neq; quietẽ. CAP. III.

Necesse aũt est & ipsum nũc qđ nõ secũdũ alterũ: A
sed per se & primũ dictũ indiuisibile & in omni
tpe huiusmodi esse. Etenim aliquid vltimũ eius
qđ est factũ cui⁹ super hoc nihil futuri est. Et iterũ
futuri est cuius sup hoc nihil est illius quod factũ
est. Quod vtiq; diximus vtriusq; esse terminum.
Et necesse est vt instans etiã quod nõ dicit per aliquod sed p se
& principaliter vt sit indiuisibile. Et quod est in toto tpe vnũ
vno modo. est enim vltimum eius quod fuit: & nihil ex eo est
futuri. & est vltimum futuri & nihil ex eo est ei⁹ quod fuit. &
hoc est quod diximus quod est extremum vtriusq;.

Vlt declarare qđ instãs qđ dicitur finis prẽteriti & principiũ 24
futuri est vnũ indiuisibile secũdum subiectũ: sed est diuisibile B
secundũ rõnẽ. s. qđ vltimũ ptẽriti non est aliud in subiecto a Instãs est in
principio futuri. Et quia instans in rei veritate dicitur de illo diuisibile se
quod non diuiditur omino: & dicitur trãsumptiue a de tempore cõdũ subie-
breui in cuius medio est hoc instãs: qđ vulgus appellat tẽpus præsens. ctũ: & diui-
Et hoc tempus b in rei veritate cõponitur ex duob⁹ tpibus. s. ptẽ sibile secun
rito & futuro. Dixit. & necesse est vt instãs etiã &c. i. præseruando dũ rationẽ.
se ab isto tpe de quo dicit instãs nõ prẽcipaliter. D. narrauit cp verũ in- C
stans necesse est vt sit indiuisibile: & vt sit vnũ in toto tpe. Et cõnar Idẽ. 4. phy.
rauit qđ necesse est vt sit vnũ indiuisibile: incepit declarare hoc: & di- com. 111.
xit: est enim vltimũ &c. i. & necesse est vt sit indiuisibile: quia est vltimũ a Instãs di
finis temporis prẽteriti & non est pars temporis futuri & est etiã prin cit vere &
cipium temporis futuri: & non est pars temporis prẽteriti. D. i. & hoc transumpti
est quod diximus etiam &c. id est & istud instans est illud de quo dixi- ue. Idẽ in-
mus cum locuti fuimus de tempore quod est extremum temporis prẽ fra. 54.
teriti & futuri, scilicet finis prẽteriti & principium futuri. b Tps præ
Hoc autem si demonstretur: qm̃ huiusmodi est per se & se- sens i rei ve D
cundum ipsum simul manifestum erit quod indiuisibile est. ritate cõpo
Et cum declaratum est in hoc quod est tale & quod est vnũ nit ex duo-
apparet cum hoc quod est indiuisibile. bus tpib⁹. s.
Dixit. & cũ declaratũ est qđ verũ instãs est tale. s. cp nõ est pars tpis prẽterito &
ptẽriti aut futuri: manifestũ est qđ est vnũ: & qđ cũ hoc est indiuisibi futuro.
le. Et nõ intẽdit qđ cũ fuerit declaratũ qđ est vnũ: apparebit p me-
diũ quod est indiuibile: quoniã scire ipsum esse vnũ: & scire ipsum esse
indiuisibile

Universidad de Deusto
Biblioteca

indiuisibile est in eodē ordine: & ideo dixit: apparebit cū hoc nō aliqs
B potest dicere: etiā si cōcedamus qđ instās est indiuisibile: ēn nō cōcede
25 mus qđ est vnū: sed duo: vnū finis p̄teriti: & scd'm principiū erit futu
Scire instās esse vnū & scire instās esse indiuisibile est i eodem ordine pro hoc vide cō. 3. q̄r. ti. met.
ri: & ambo sunt indiuisibilia. Cū igit apparet qđ est vnū: declarabitur cū hoc qđ est indiuisibile scd'm dualitatē. Hoc igitur q̄ declarauit hac de indiuisibilitate est aliud ab illo qđ declarauit in tpe: & fundat̄ super duo fundamenta: quorum vnum est qđ instans non est pars p̄teriti aut futuri. Secundum vero est quod indiuisibile non continuatur cum indiuisibili. Et cum narrauit quod cum instans fuerit tale necesse est vt sit vnum non diuisibile in duo. nam declaratum est qđ in se non est diuisibile: sed quæritur hic quod non diuiditur in duo & ideo incepit declarare hoc: & dixit.

F Necesse est igitur idem esse ipsum nūc quod vltimum vtrūq̄ temporibus est. Si enim alterum est: consequenter non erit alterum alteri: ꝓpter id qđ nō est continuū ex impartibilibus.
G Si autem seorsum est: vtrūq̄: inter mediū erit tempus. Omne ēm continuū hmōi est: vt inter fines aliquid sit vniuocū. At vero si tempus mediū est diuisibile erit. Omne ēm tempus ostensum est q̄ diuisibile sit. Quare & diuisibile est ipsum nunc. Si aūt diuisibile ipsum nūc esset aliquid quod factum est in futuro: & futurum in eo quod factum est: secūdum quod ēm diuidetur hoc determinat p̄teritum & futurum tempus.

Necesse est vt instans quod est vltimū duorū temporum sit vnū. Qm̄ si fuerit vnū post aliud: impossibile est vt vnū sequatur aliud: qm̄ tunc cōtinuū erit compositū ex indiuisibilibus. Et si vtrūq̄ fuerit separatū a reliquo: tunc inter illa erit tempus. Qm̄ hæc erit dispositio cuiuslibet cōtinui. Ergo necesse est vt inter duo extrema sit aliquod vnigeneum. Sed si inter duo extrema fuerit tēpus diuiditur. Nam declaratū est q̄ omne tempus est diuisibile: & sic instans erit diuisibile. Et si instans fuerit diuisibile: sequiturvt aliquod p̄teritū sit in futuro: & aliquid ex futuro sit in p̄teritū. Quoniā vbi hoc dilinguitur illic est differentia inter p̄teritum tempus & futurum.

26 Et cū hoc sit declaratū: necessario sequit̄ vt instās quod est finis p̄teriti & principiū futuri sit idē indiuisibile: nisi secūdū diffinitionē in-
Et cum narrauit q̄ est vnū dedit rationē super hoc: & dixit: qm̄ si fuerit vnū post aliud &c. i. qm̄ si finis p̄teriti fuerit vnū instans: & principiū futuri fuerit aliud instās: necesse est aut vt instās sequat̄ instās tāgat ipm: aut vt alterū nō tāgat reliquū: sed impossē est vt alterū tāgat reliquū: qm̄ tūc cōtinuū esset cōpositū ex indiuisibilib?: q̄ est impossē & etiā impossē est vt alterū sit separatū a reliquo nō tāgēs: qm̄ tūc seqū vt inter illa sit tps: nā impossē est vt cōtinuū sit cōpositū ex segregatis
In oī continuo necesse
H est vt inter inter q̄ impossē est vt sit aliqd etherogeneū: & hoc intendebat cū dixit: quoniā

qm̄ hæc est dispō cuiuslibet cōtinui &c. i. qm̄ in oī cōtinuo necesse est duo vltima
vt inter duo vltima posita sit aliquid de gñe illorū duorū vltimorum. posita sit ali
Si igit fuerint p̄cta necesse est vt inter illa sit linea: & si superficies necesse qđ de gñe il
est vt inter illas sit corp? & si linea: necesse est vt inter illas sit superfi lorū iconti
cies: & si instantia: necesse est vt inter illa sit tempus. Vltima ēm nō in nuorum.
uentunt̄ nisi in habentibus vltima. s. q̄ p̄cta nō sunt nisi in linea & instātia in tpe. Et impossē est vt cōtinuū cōponatur nō ex suo gñe: aut ex I
rebus separatis: & etiā impossē est vt vltima segregentur. Deinde dicit: sed si inter duo extrema fuerit tps &c. i. nam positum est q̄ instans est indiuisibile: qm̄ nō est pars tpis p̄teriti aut futuri. Deinde inducit impossibile quod sequit̄ si fuerit diuisibile: & dixit: & si instans fuerit diuisibile. &c. i. qm̄ instās si ponat̄ tps diuidet per vtrūq̄ instās in p̄teritū & futurum: & quia est terminus inter p̄teritū & futurū: vt describitur, necesse est vt pars p̄teriti quæ est in eo sit futura: quia distinguetur ab vltimo qđ est inter tps p̄teritū, & instās qđ diuisibile. Et similiter sequitur vt pars futura sit p̄terita: quoniā erūt illic tria vltima. s. vltimum per quod diuiditur instans: & vltimū per quod continuatur cum futuro. Et vniuersaliter cum illud tempus accipit scd'm q̄ est post p̄teritū erit futurū: & cū accipit scd'm qđ est ante futurū erit p̄teritū. & sic̄ partes eius: quoniā cū dividit in duo diuidit in p̄teritum & futurū: & vtrūq̄ est p̄teritum & futurum instimul. quod est impossibile.

Simul aūt & nō p̄ se erit hoc nūc: sed secūdū alterū. Diuisio L
ēm nō secūdū ipm est. Adhuc aūt ipsi? nūc hoc qđē factū erit: illud aūt futurū: & nō semp̄ idē factū est & futurū. Nec̄ itaq̄ ipm nūc idē est simul: multipliciter enim diuisibile est temp?.

Et erit cū hoc instās nō illud qđ est p̄ se: sed idē qđ alio mō. M
Diuisio ēm nō est ei in se. Et cū hoc instās nō habet quādā partē p̄teritā & quādā futurā: & qđ est vnū nō fuit & erit. Et instās nō erit idē tempus enim diuiditur in multis diuisionibus.

Cū declarauit quod vnū impossibiliū contingentiū ponentibus qđ 27
instans est tempus est vt sit pars futuri p̄teriti: & pars p̄teriti sit futura. Incepit inducere aliud impossē. Et dixit: & erit cū hoc instās nō illud qđ est p̄ se. i. & cū hoc instās nō est instās quod est per se primo & principaliter: sed illud qđ dicit scd'm similitudinem. D. d. diuisio ēm &c. i. & ista impossibilia cōtingunt ponentib? q̄ instās est tps: quia diuisio nō est in essentia. i. in natura instātis nisi per accidēs: cū sit terminus inter p̄teritū & futurū. D. induxit etiā aliud impossē: & dixit: & cum hoc &c. & etiam sequitur tertiū impossē, si instās fuerit tps. s. vt ꝑtā pars instātis sit p̄terita & quædam sit futura & vnius quædam est vt vnū ens cōponat̄ ex duob? nō entib?. Deinde induxit quartā rationem: & dixit: & instans non erit idē. i. & impossē est si instans fuerit tempus vt sit indiuisibile, nam omne tempus est diuisibile.

Diuisio nō est in entia id est, in nā instātis nisi p̄ accidens: qđ quō sit intelligēdū vide. 4. ph. c. 122.

Quare si hoc impossē ē necesse ipi nūc necesse ē idē ei qđ in vtroq̄ est nunc: At vero si idē est manifestū q̄ est indiuisibile.

81

Si enim diuisibile est iterū cōtingēt eadē q̄ & prius. Cū igit tur ista sunt impossibilia necesse est vt instās sit idē.s.instās qđ est in vtroq; .Sed si fuerit idem manifestum est quod est etiam indiuisibile. Quoniam si fuerit diuisibile sequūtur ex hoc etiā illa quæ prius sequebantur.

Quod motus in instāti nō possit fieri.

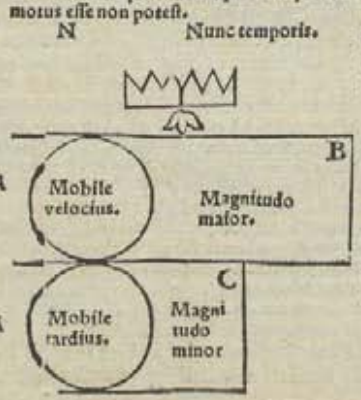
Cum declarauit primo q̄ instās impoſe est vt diuidat in indiuisibile. D. declarauit secō q̄ impoſe est ēe vt diuidat in diuisibile. Dixit: cū igit ista sint impossibilia &c.i. & cū ista impoſa p̄dicta sequantur nentes q̄ instans est diuisibile: siue indiuisibile: necesse est vt instans sit idem.s.instans cōmune vtriq; tempori præterito & futuro: & hoc intendebat cum dixit.s.instans quod est in vtroq;.i. instans quod est differentia communis vtriq; tempori. Et cū declarauit quod necesse est vt sit idem quia est indiuisibile: declarauit etiam conuersam. scilicet quod cum fuerit idem sequitur vt sit indiuisibile: & quasi intendebat quod conuersio est manifesta per se: & ipsum esse indiuisibile non est manifestum per se. & ideo dixit: sed si fuerit vnum &c.

N

Quod quidem igitur sit aliquid in tempore indiuisibile qđ dicimus esse ipsi nunc manifestū est ex his quæ dicta sunt. Quod aūt nihil in ipso nūc mouet ex his manifestū est. Si nāq; est cōtingit & velocius moueri in ipso nūc & tardius. Sit igit ipsum nūc in quo em̄ mouet aut velocius in ipso per.a, b. Ergo tardi⁹ in ipso per minorē q̄ sit.a,b, mouebit vt per.a, c. Quoniā aūt tardius in toto ipso nūc mouetur per.a,c, velocius in minori quam hoc mouebitur. Quare diuidetur ipsum nūc: sed erat indiuisibile. Non ergo est moueri in ipso nunc.

O

Demonstratio ostendens quod in ipso nūc motus esse non potest.

Declaratū est igit ex dictis q̄ in tpe est aliq̄d indiuisibile qđ dī instās et nos declarauim⁹ pri⁹ q̄ nihil mouet ī hoc ſtāti. Si igit poſe ē vt moueatur velociꝰ & tardiꝰ. Si igit ſtās em̄ et mouet ī illo aliq̄d velociꝰ per ſpaciū.a,b. et gotardiꝰ mouebit ī illo p̄ miꝰ ſpaciū q̄ p ſpacium.a,b. v.g. ſpaciū.a,c. Si igit tardiꝰ ī toto ſtāti mouetur p ſpaciū, a,c, cē velocius

velocius mouebitur per minus. Vnde sequitur vt instās sit diuisibile. Sed est indiuisibile ergo ipoſe est vt aliq̄d moueat ī ſtāti. Cū declarauit q̄ instās ē indiuisibile: vult declarare q̄ ipoſe ē vt motꝰ fiat ī ſtāti declatiōe p̄fecta: & p̄ponit ad hoc q̄ in q̄libet p̄te tp̄is ī q̄ motꝰ p̄t fieri poſe ē vt duo mota moueant: vnū velociꝰ & aliꝰ tardiꝰ Cū igit hoc fuerit poſitū & poſuerim⁹ duo mota vnū velocius & aliud tardiꝰ mouerī in ſtāti p aliq̄d ſpaciū: nō est dubiū q̄n tardiꝰ moueat ī illo p ſpaciū min⁹. Et cū poſuerim⁹ q̄ velociꝰ mouebit p illud ſpaciū minus: & motū velociꝰ mouet p ſpaciū min⁹ ī minori tp̄e. Manifestū est q̄ velociꝰ p̄trāsibit hoc ſpaciū ī tp̄e minori ſtāti: qđ est cōtra poſitū. Et sermo eiꝰ ī hoc capō ē manifestꝰ: & iā declaratū ē qđ ipoſe est vt motus fiat ī ſtāti ex p̄dictis. s. q̄a oē velociꝰ poſe ē ponere velociꝰ ipso. Quoniā nō p̄t aliq̄s dicere qđ illđ ī q̄ nihil est velociꝰ est illđ qđ mouet ī ſtāti: & illđ ī q̄ nihil ē tardiꝰ est illđ qđ mouet p magnitudinē idiuisibilē: & si hoc esset nō esset proportio inter illū motū & alios motus. s. q̄ est in maxia velocitate & maxia tarditate q̄a nō ē p̄portio ſiter lineā et p̄cīū. Notū ē q̄ se qđ motꝰ sunt p̄portiōales ſcđm velociꝰ & tardiꝰ.

At vero neq; q̄escere. Quieſcere em̄ diximus aptū natū moueri qđ nō mouet: q̄n aptū natū est & quo & sic. Quare: q̄m ī ipso nūc nihil aptū natū est moueri; manifestū est q̄a neq; q̄escere. Neq; ēt est poſe q̄escere: q̄m iā diximꝰ q̄ q̄es nō dicit nisi ī eo quo innatū est moueri: cū nō mouet q̄n innatū est moueri: & q̄ innatū est moueri; & q̄ est. Et q̄a ipoſe ē aliq̄d innatū cē moueri ī ſtāti: manifestū ē q̄ nihil oīno ē innatū q̄escere in eo. 30

Cū declarauit qđ ipoſe ē motū fieri ī ſtāti: vult declarare qđ ſiſt ē ī q̄ete: & poſuit qđ q̄escēs nō dī q̄escere nisi q̄n ſcđm ſuā nām & locū & tp̄s fuerit innatū moueri: & nō mouet. Et hoc intēdebat cū dixit: q̄n tā diximꝰ qđ q̄es &c. & intēdebat cū dixit: ī eo qđ habet nām recipiēdi motū. Et cū dixit: & q̄n intēdit ī tp̄e ī q̄ innatū ē moueri. Et cū dixit: & ī q̄ innatū ē: intēdit & ad locū q̄ innatū est moueri. Et cū dixit: ſcđm quē innatū ē: intēdit: & cū fuerit in ea dispō ne q̄ innatū est moueri. Et cū p̄poſuit qđ q̄escēs ē illđ qđ innatū ē moueri in tp̄e in q̄ est innatū: & ad locū in q̄ est innatū: & siſt in aliis dispōnibus: dixit: quia igit impoſe est &c. Et cōsecutio istius sermonis est manifesta q̄n quia quieſcens nō q̄escit: nisi in tp̄e in quo innatū est moueri: & instans non est tp̄s in quo p̄t aliq̄d moueri: concluditur in secunda figura quod tempus in quo aliquid quieſcit non est instans.

Ampliꝰ si idē qđē nūc ī vtriſq; tpib⁹ ē: cōtingit aūt hoc qđē moueri: illud aūt q̄escere p totū. Quod aūt mouet in tp̄e & totꝰ in q̄libet mouebit hmōi ſcđm qđ aptū natū est moueri: & q̄escēs siſt q̄escet: cōtiget idē siſt q̄escere & moueri. Idē em̄ vlti mū corpotū vtrorūq; ipm nūc. Et ēt si ſtās ē idē in vtroq; tp̄e: & ē poſe vt ſcđm aliq̄d totū moueat ī altero & q̄escat. Et illud qđ mouet ſcđm totū ī aliq̄ tp̄e mouet ī q̄libet loco demōſtato locorum in quibus innatum est vt motus fiat; & quod quieſcit si

R

Universidad de Deusto
Biblioteca

militer quiescit illo modo. Sequit necessario vt idem sit motum: & quiescens. Nam instãs idem est vltimũ duorũ tẽporũ.

31 S Ista est alia declaratio: & intẽtio ei⁹ est: qm̃ qꝫ motũ mouet in tpe et quiescit in alio: & instãs qđ̃ diuidit hæc duo tpa est idẽ: vt prædictũ est: & ois pars in qua demõstrat res mota in tpe in quo mouet est mota: & ois pars in qua demõstrat res quiescens in tpe in quo quiescit est in ea quiescẽs: si dispõ mot⁹ in instãti qđ̃ diuidit hæc duo tpa. s. tẽpus quietis & tps mot⁹ sit ista dispõ: sequit vt in hoc instãti sit quiescẽs & motũ insimul: qꝫ est cõe vtrique tpi. & illud qđ̃ mouet in vno tpe est quiescẽs in toto vel in olb⁹ ptib⁹ & in toto alteri⁹ est motũ. Si igit quiescit in hac pte cõmuni necessario mouebit in ea ex quo sequit vt illud sit in instãti quiescẽs in motũ insimul. D. d. & ꝫ si instãs &c. i. & cũ posuerim⁹ quod instãs est: vt declaratũ est: & cõe vtrique tpi: & est pone vt illud moueat secm totũ in altero duorũ tẽporũ q̃ diuidit instans: & quiescit in altero. Et cũ posuerit hãc ꝓpõnẽ cõiunxit ei aliã & dixit: & illud qđ̃ mouet secm totũ &c. i. & oẽ totũ qđ̃ mouet secũdũ totũ in toto aliq̃ tpe necessario mouebit in q̃libet parte illi⁹ tpis: cũ sit positũ ipm moueri i olb⁹ ptib⁹ ei⁹. s. ꝙ mot⁹ ei⁹ est ponis in q̃libet pte tpis in q̃ mouet secm totũ. Et sit qđ̃ quiescit est quiescẽs in olb⁹ ptib⁹ tpis in q̃ quiescit. Et cũ posuit has ꝓpõnes q̃ũ ꝑcedẽtes: quarũ vna est ꝙ instãs est cõe duob⁹ tpibus insist: & est vnũ idiuisibile. Et secta est: qđ̃ pone est: vt illud secm totũ moueat in vno tpe. secm totũ & quiescat in alio. s. in duob⁹ tpib⁹ q̃ diuidit instans cõe. Et tertia est quod in qualibet pte tpis in quo res mota mouet est mota: & in qualibet pte tpis in q̃ quiescit est quiescẽs: inducit cõsequẽs & dixit sequit necessario &c. & ista cõsecutio manifesta est qm̃ cũ instãs fuerit cõe vtrique tpi motũ mouet in olb⁹ ptib⁹ vni⁹ tpis: & quiescit in olb⁹ ptib⁹ alteri⁹ tpis. Si fuerit pone ipm quiescere in instãti necessario mouebit in eo: & sic erit in eo quiescẽs & motũ: ꝙ est impossibile. Ergo in hac parte neq̃ quiescit neq̃ mouetur. Et cum verificauit quod impossibile est vt aliquid moueatur aut quiescat in instanti necesse igit est vt motũ nõ moueat & quiescẽs non quiescat nisi in tẽpore.

T Ampli⁹ aũt quiescere qđ̃ dicim⁹. qđ̃ sibi se habet ipm & ptes & tũc pri⁹. In ipo aũt nũc nõ est pri⁹. q̃re neq̃ quiescere. Necesse est ergo & moueri qđ̃ mouetur in tpe: & quiescere quiescens.

V Quod mutat aũt oẽ diuisibile esse necesse est: qm̃ ex q̃dã in q̃ddã ois mutatio est. Et cõ qđ̃ sit in hoc in qđ̃ mutatũ est: nõ ampli⁹ mutat. Cũ aũt sit in eo ex q̃ mutatũ est & ipm & ptes eius nõ mutantur. Quod em̃ sibi se habet & ipm & ptes oẽs nõ mutant. Necesse igit hoc qđ̃ aliqd i hoc eẽ aliud vero i altero mutãtis. Nõ em̃ i vtrisq; neq; i neutro pone est eẽ. Dico aũt in qđ̃ mutat primo secm mutationẽ: vt ex albo i fusciũ nõ i nigrũ: nõ em̃ necesse ꝙ mutat i q̃cũq; eẽ vltimorũ. Manifestũ igit est ꝙ oẽ qđ̃ mutat erit diuisibile. Et oẽ trãsmutabile necessario est diuisibile. Quoniam quia ois trãsmutatio est de aliq̃ & ad aliquid. Et qđ̃ res manet in illo ad quod trãsmutatur tũc nõ transmutatur. Et est etiam manet in illo a quo trãsmutatur oĩbus suis partibus. tũc nõ transmutatur. Et quoniã illud qđ̃ est & suæ partes eodẽ modo non est transmutatũ. Sequit necessario vt transmutatũ secm quandam partem sit in hoc: & secundũ aliam sit in hoc. Qm̃ impose est vt in vtroq; sit: aut sit in neutro. Et intelligo ꝓ hoc qđ̃ dico in quo transmutatur primũ in transmutatiõe. Vt bi gratia ex albo in pallidũ nõ in nigrũ. Quoniã nõ est necessariũ vt transmutatum sit: aut in hoc extremo: aut in hoc. Ergo manifestum est quod illud quod transmutatur est diuisibile.

Questio vtrũ Philosophus in hoc loco intelligat per transmutabile id qđ̃ solum in tribus prædicamẽtis est transmutabile.

IN hac quæstione accidit expositoribus quæstio quasi insolubilis cõtra Aristo. dicunt enim qđ̃ si intelligit per transmutabile mobile. s. illud quod proprie cadit in tria prædicamenta tantũ. s. in quanto: & vbi & quali: tunc sermo eius non cõtinet transmutationẽ in substantia: & manifestum est quod illud qđ̃ transmutatur in substantia nõ est diuisibile sicut illud qđ̃ transmutatur in aliis motibus. Et etiam dixit super hoc qđ̃ transmutatio in substantia collocatur sub hac declaratione: vnde opinãdum est qđ̃ vtitur hic transmutatione pro tribus transmutationibus. sed si modo fuerit intellectus iste locus: excipitur tunc transmutationes quæ fiunt nõ in tẽpore: & ista transmutabilia sunt diuisibilia & corpora: & sic demonstratio erit particularis: & deberet esse vniuersalis. Et si intelleximus per transmutabile illud qđ̃ transmutatur in tẽpore: & in non tẽpore: tunc demonstratio nõ erit vera: transmutatum non in tẽpore non erit secundũ quandã partẽ in eo ex quo: & secm aliam in eo ad qđ̃. Et ideo expositores ambigunt in responsione & in isto loco: & dicunt qđ̃ Alex. exponit ꝙ ois transmutatio est in tẽpore: sed quædam latet sensum. Themistius vero dixit qđ̃ Aristo. non loquitur hic de illo qđ̃ transmutatur nõ in tempore: & iungit enim istam transmutationem esse diuisibilem: & quod manifestum est per se transmutationem esse non in tẽpore intentio eius est transmutatio in omnibus partibus. Alex. autem cõtradicit in hoc famoso vel magistro magno: quoniã Arist. & omnes peripatetici dicunt hic esse transmutationes quæ fiunt non in tempore: & hoc est manifestum in illuminationibus & similibus. Ergo nihil est ponere qđ̃ omnis transmutatio est in tempore. Dissolutio autem Themistij corrũpitur ex hoc quoniam ignorare transmutatũ esse diuisibile aut indiuisibile: per transmutationem diuisibilẽ aut indiuisibilem est in eodẽ ordine. Sed dignior est vt sit latentius naturaliter transmutatum esse diuisibile per transmutationẽ indiuisibilẽ. Existimatur. n. quod transmutatio indiuisibilis debet esse in indiuisibili. Et etiam demonstratio qua Arist. vtitur in hoc non erit prima & essentialis qm̃ diuisibilitas eius qđ̃ transmutatur in tẽpore nõ est ei secm qđ̃ est in tẽpore: cũ inueniatur in eo qđ̃ nõ transmutatur in tpe. Et sic illud qđ̃ accipitur causa in hac demonstratione nõ est causa: & erit acsi aliq⁹ diceret ꝙ homo est ambulans qꝫ est rõnabile: rõnalitas em̃ nõ est causa ambulationis nisi per accidens. Aut pace respõdit ad hoc: qđ̃ diuisibilitas quam Aristo. intendit in hoc lo-

Ratio Alex. Ratio. Thẽi.

Contra Alexan.

Contra Thẽi.

Responsio. Aucmpace. Y

Contra Aucmpace.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trāsmutatio duplex. p se: & non per se.

Vide consimilē distinctionem. 4. ph. cō. 129.

Finis est in diuisibilis & differt ab eo cuius est finis. Idem infra tex. c. 46.

Finis transmutationis nō est transmutatio. & si dicaf trāsmutatio erit sec'm æquiuocationē. Consimile. 5. phy. cō. 8. et. 4. phy si. c. 129.

Idē. 8. phy. c. 7.

Idē. 5. phy. tex. cō. 62.

co non est diuisibilitas sec'm vltima: sed diuisibilitas quæ est in corpore per accidētia oppositā: qm cū transmutatū transmutatur de contrario in contrariū necessario diuiditur p duo cōtraria dū trāsmutatur: & certe ista diuisibilitas est prima trāsmutatio in tpe: & nō accidit ei ista qd' accidit Themistio. Sed ista diuisibilitas est per accidēs in cōtinuo & Arist. non cōsiderat in hoc loco nisi diuisibilitatem quæ est cōtinuo essentialiter. s. sec'm vltima. Ego aūt sustinui opinionem Auerpace: sed modo non: qm transmutationes sunt duobus modis: modus existēs per se: & est trāsmutatio quæ est de gete in quietē. & modus existēs nō per se: & est trāsmutatio quæ est finis alterius trāsmutationis. V. g. illuminatio domus q̄ fit a motu cādele: & mutatio colōne de dextro in sinistrum a motu colōne. Et manifestū est qd' iste transmutationes sunt nō in tpe: ergo sunt transmutatiōes: & finis est indiuisibilis: & differt ab illo cuius est finis. Et est manifestū qd' impoſe est vt sit p se: ergo trāsmutationes quæ sunt principales sunt duobus modis. Aut trāsmutatio cuius finis est de genere illius transmutationis. Aut transmutatio cuius finis est de alio gñe: & vtrach est transmutatio in tempore: & quædā est in eo ex quo: & q̄dā in eo ad q.d': & indifferēter: siue finis trāsmutationis fuerit de genere ipsius: aut nō de genere. Ergo trāsmutabilia q̄ sunt nō in tpe eadē ipsa sunt transmutabilia q̄ sunt in tpe. Ergo cū fuerit declaratū de istis q̄ sunt in tpe: quæ sunt diuisibilia: declarabuntur omnia trāsmutabilia esse diuisibilia. Cū omne transmutabile nō in tpe est trāsmutabile in tpe. Et etiā transmutari aliquid nō in tpe est per accidēs & est cōsequaf transmutationē aliā. Quomodo igitur accusat Arist. illa demōstratio ipsius nō cōtinet ipsam: cū illud qd' est per accidēs nō habeat demōstrationē cū hoc qd' cognitio ei? collocaf in cognitiōe trāsmutabilis p se: qm illud qd' est per accidēs sequitur illud qd' est per se. & etiā finis trāsmutationis nō est trāsmutatio: qm finis rei non est ita res. Si igit dicaf trāsmutatio: erit per æquiuocationē: & ideo Arist. nō apponit mētē illi: cū hoc qd' apparet in sua declaratiōe: & sic Arist. in tētio later oēs expositores. D. d. & oīs transmutatio est de aliquo. s. de aliquo in quo est quiescēs: & ista sicut diximus est trāsmutatio q̄ est essentialiter. s. de quiete in quietē. Trāsmutatio vero quæ sequit transmutationē nō est de quiete in quietē: & ideo nō est trāsmutatio existēs per se. Et cū posuit qd' oīs transmutatio est de quiete in quietē: dixit: & res quādo manet in illo &c. i. & res transmutabilis qñ quiescit in illo ad quod transmutatur: tunc nō transmutatur: qm iam transmutata est. Et similiter qñ quiescit in illo a quo transmutaf sec'm omnes suas partes nō dicif tūc transmutari in ipsam. Et cū posuit p cū aliquid sec'm suas omnes partes fuerit in illo ad qd' transmutaf nō transmutaf: qm ill transmutatū est. Et similiter qñ fuerit sec'm oēs partes in eo a quo trāsmutatur quoniā nōdū transmutaf: dixit. sequif necessario &c. i. sequif necessario vt transmutatū in prima trāsmutatione sit sec'm quādā partem in eo a quo est trāsmutatio: & sec'm aliā in eo ad qd' est trāsmutatio sermo. Nā impoſe est vt in tpe transmutionis sit in vtroch instanti sec'm oēs partes: qm tūc esset quiescēs: & motū insimul. Et impossibile est etiā vt in prima trāsmutatiōe sit in neutro. s. nech in illo ex quo est trāsmutatio: nech in eo ad q̄ est trāsmutatio primo. Quoniā inter illud

ad qd' est trāsmutatio: & illud ex quo est trāsmutatio primo nō est medium. Et cū posuit hoc dixit: ergo necesse est vt transmutatū &c. D. declarauit q̄ sunt hæc duo: & dixit: & intelligo &c. i. & intelligo per hoc qd' dixit: qd' trāsmutatū in prima trāsmutatiōe debet esse sec'm quādā partē in eo a quo est trāsmutatio: & in eo ad qd' est trāsmutatio primo nō postremo: qm nō est necesse vt trāsmutatū in prima transmutatione sit sec'm quādā partē in eo ex quo: & sec'm aliā in eo ad qd' est trāsmutatio in postremo: cū inter hæc duo sit medium. Et induxit exemplum de trāsmutatione in qualitate & de qualitate in coloribus: cū primū apparet in hac transmutatione: bene apparet. n. qd' in colorib? est color inter quē & illū a quo est transmutatio nō est medius. Et cōsiderandum est quid sit primū in vnaquaq; quatuor trāsmutationū: nā ista demōstratio fundaf sup hoc qd' hoc primū inuenijt in oībus transmutationibus. Dicamus igit q̄ hoc primū est naturaliter in transmutationibus q̄ sunt in qualitate: manifestū est in coloribus cū bene apparet qd' inter colores sunt media finita in numero naturaliter. Et intelligo hic p mediū nō illud qd' diuersatur sec'm magis & minus: sed illud qd' diuersatur sec'm formā & q̄litatē. Quoniā pallidū nō differt ab albo sec'm magis & minus: sed sec'm qualitatē: & si nō essent eiusdē speciei. In qualitatibus aūt videt qd' ita est sicut in coloribus. In primis aūt in qualitatib?. s. caliditate & frigiditate videt q̄ mediū est tēperatū. Trāsmutatū. n. in primo cū trāsmutatur de calido in frigidū: dicit qd' quodā est in calido & quoddā in temperato: cū inter calidū & tēperatū nō est æqualitas media diuersa sec'm formā: sed sec'm magis & min?. Quoniā manifestū est p se: qd' cū transmutatū amittit partē caliditatis: & acquirit partē frigiditatis: qd' quædā pars eius est in calido: & quædā in temperato: qm nō calidū sec'm totū: neq; tēperatū sec'm totū. Et similiter qñ amittit aliquā partē albi & acquirit aliquā partē pallidi nō est in albo sec'm totū: sed quoddā in albo & quoddā in pallido: licet hoc quoddam nō distinguatur in actu: sic hoc quoddam tus. Primū in trāslatione est locus qui sequif locū ex quo mouef res mota. Si igit motū fuerit naturaliter & finitū de primo extremo ad vltimū extremū: tunc erit illic primū naturale. V. g. q̄ si terra mouef de superiori in inferius. V. g. de vltimo ignis ad locū inferiorē: tūc primū erit motū naturale nō erit illic primū naturale. Sed q̄ loc? ex q̄ mouef res mota est alt? a loco in quo q̄escit necessario: & inter q̄libet duo loca est corp?: cū inter q̄libet duas superficies ē corp?. Quoniā superficies nō sequif superficiē necesse ē vt mot? q̄ddā sit i loco a q̄ mouef & locū ad quē mouef. s. i corpe q̄ est i portēia loc?: & si loc? sequeref locū: & posuerim? q̄ motū qñ fuerit totū in loco a quo mouef est q̄escēs: & qñ etiā fuerit totū i loco a q̄ mouef & q̄ddā in loco ad quē mouef: & si posuerim? motū esse indiuisibilē & loca esse indiuisibilia: & cōsequēta sequif vt motū sit diuisibile. Et ideo Ari. nō vtif in hac declaratiōe q̄ inter q̄libet duo loca est loc? & q̄ loc? nō sequif locū: sicut opinatus est Auempace scilicet q̄ ista demōstratio non

Quid prius in qualitatibus. Digressio quæ

quærit quid sit primū in vnaquaque transmutatione.

Mediū secundū magis & minus & mediū secundum formā & qualitatem. Idem 3. Meteoro cū. cō. vltimo.

A

Quid prius in loco.

Motus est diuisibilis dupliciter

videlicet ad diuisionem mobilis & ad diuisionē tēporis.

Aposthro, phat contra Auempace. id primō in generatiōe. Minima pz ignis est terminata. Idē infra com. 91. idem. 8. ph. 44. Idē primo phy. 36. 37. & 38. Idem. 2. de aīa. 41. &. 97. Idē 33. 7. phy. cō. 2. & in 8. phy. 62. & in primo c. 116. Idem hic infra. cō. 49. &. 59. & tertio cē li. com. 9.

perficit nisi vltīdo hac ꝓpositiōe. Primū aūt in generatiōe & corruptiōe est minima parsq̄ pōt inuenirī de gñato: minimū eīm de omni generatiōe terminate quātitatis. V.g. qđ minima pars ignis est terminata scilicet minima pars q̄ pōt esse ignis. D.d. manifestū est igit qđ oē ꝙ trāsmutatur est diuisibile: & hic demōstrat qđ intēdebat diuisibilitatē simplr, s, secundū vltima: nō sicut existimauit Auēpace. Cap. iiij.

Motus aūt est diuisibilis dupliciter: vno quidē modo tēpore: alio vero secundū partiū illius qđ mouet. mot⁹ vt si ipm. a. b. c. mouet totū: & a. b. mouebit & b. c. Sit igit ipsi⁹ quidē. a. b. qui est. d. h. ipsius b. c. qui est. h. z. motus partiū. Necesse igitur totū in quo est. d. h. z. ipsius. a. b. c. esse motū: mouebitur eīm secundum hanc. Quoniam quidem vtraq; partium mouebitur secundū vtrūq; Nulla enim mouebitur secundū alteri⁹ motū. Quare totus motus totius est magnitudinis motus.

Prima demōstratio ostendēs qđ motus diuiditur secundum diuisionē mobilis

Et motus est diuisibilis duob⁹ modis: vnus est in tpe & alius secūdū partes moti. V.g. quoniā cū mouetur. a. b. c. mouet secūdū totū pars. a. b. & mouebit etiā similiter pars. b. c. Sit igitur motus partis. a. b. d. h. & mot⁹. b. c. h. z. Erit igitur. h. d. z. motus partiū. a. b. c. Vnde necesse est vt totus mot⁹. d. h. z. sit motus magnitudinis. a. b. c. Cum vtraq; pars ei⁹ moueatur vno motu illorū: & neutra moueatur hoc motu toto vnde necesse est vt iste motus totus sit istius totius magnitudinis.

33 Cū declarauit ꝙ oīne motū est diuisibile: fuit necesse vt diuisibilitas accidat motui secūdū ipm & secūdū motū. Incepit notificare hoc. Et dixit: & mot⁹ est diuisibilis duob⁹ modis &c. & intēdit ꝙ partes moti partes q̄ mouent de principio spacij vsq; ad finē: & iste est intelligendū de partitiōe motus secundū partitionē partis: qm̄ ista partitio differt a partitiōe eius secundū partitionē tpis. D. induxit exēplū & dixit. V. g. &c. i. qm̄ vtraq; istarū partiū mouebit de initio spacij vsq; ad finē sicut totū mouet. D. d. sit igit motus &c. i. & cū fuerit necesse vt vtraq; pars. s. a. b. & b. c. moueat apud motū totius. a. b. c. necesse est vt vtraq; pars. a. b, &, b. c, habeat motum. Sit igitur. d, h, motus partis. a. b, &. h. z, motus

z. motus. b. c. erit igitur motus cōpositus ex duobus motib⁹. d. h. &. h. z. D. d. vnde necesse est &c. id est, vnde necesse est vt iste totus mot⁹ qui est cōpositus ex duobus motibus partiū. d. h. &. h. z. sit motus magnitudinis. a. b. c. cui⁹ ptes sunt. a. b. &. b. c. D. dedit causam hui⁹ cōsecutionis, & dixit cū vtraq; pars &c. id est, & causa in hoc est quoniā tota magnitudo. a. b. c. nō dicitur moueri nisi cū vtraq; pars eius mouebitur vno motu, & hoc intēdebat cū dixit cū vtraq; pars &c. & cū declarauit qđ aliquid nō dicit moueri secūdū totū: nisi cū quilibet suarum partiū mouetur motu vno, & dixit, & neutra moueat &c. id est, & quia motus quē habet tota magnitudo: nō est rei nisi cū partes eius fuerint mote, & est impossibile vt motus totius attribuatur parti: sequitur vt motus totius sit omniū partiū. Nā impossibile est vt motus alicuius attribuatur alij ab eo qđ mouetur illo motu. Et intēdit in declaratiōe ei⁹ ꝙ est mot⁹ ptiū sit mot⁹ toti⁹ declarare ex hoc ꝙ. motus totī⁹ etiā sit diuisibilis secūdū diuisibilitatē moti, & ꝙ iste mot⁹ diuisibilitatis est alī⁹ ab eo quē habet secundū suā extensiōnē cum tēpore.

Amplius autē si omnis motus alicuius est: totus autē motus qui est in quo est. d. h. z. neq; partiū est neutræ partis vtraq; eīm est. Neq; alterius nullius. Cuius eīm totus totius & partes partiū sunt. Partes autē ipsius. d. h. z. sunt ipsarū quæ sunt. a. b. c. & nullarum aliarū. Plurium eīm nō erat vnus motus, & vtiq; totus motus est ipsius. a. b. c. magnitudinis. Ad idem. C

Et etiā si omnis motus est alicuius, & motus. d. h. z. est neutri⁹ partis. Quoniā vtraq; pars est pars partis nō alteri⁹ oīno. Quoniā illud cui⁹ est tot⁹ est totius mot⁹ ptes mot⁹: sīt partiū eius. Et partes eius sunt partiū. a. b. c. nō alterius omnino. Quoniam si vnus motus nō est plurium vno. Necesse est vt iste motus totus etiam sit magnitudinis. a. b. c.

Ista est alia demōstratio quodāmodo & cōfirmat prædictā alio modo. Et dixit, & etiā &c. i. si ois mot⁹ ē moti & motus cōpositus ex motibus partiū. V. g. motus. d, h, z. qui est cōpositus ex motibus. d. h. &. h. z. qui sunt partiū. a. b. &. b. c. & nō est alterius partis istius moti: necesse est vt totus sit totius. Sed antequā induceret exēplū incepit verificare hoc quod posuit in præcedēti scilicet ꝙ motus cōgregatus ex partibus moti cū nō fuerit alterius partiū motus: cesse est vt sit totius moti. Et hoc accepit fuit in prima demōstratiōe pro manifesto, & dixit quoniā vtraq; pars est pars &c. id est, motus congregatus ex motu partis nō est vnius partiū: qm̄ quælibet pars habet partes illi⁹ mot⁹, & impossibile est vt mot⁹ cōgregat⁹ ex motib⁹ istarū partiū sit vnī⁹ istarū partiū ita ꝙ totū & pars sint eiusdē: ergo necesse est vt sit totius. D 34

D. induxit aliū sermonē ex quo sequit ista cōclusio prīa cōsecutiōes & dixit qm̄ illud cui⁹ tot⁹ &c. id est, qm̄ nō est dubiū in hoc. s. ꝙ partes motus cui⁹ totū est totius moti sunt partium moti: sed est dubiū de cōuersō. s. ꝙ motus qui est partiū morī est motus totius. s. oim partiū. Sed dicim⁹ ꝙ ista cōuersio est vera: qm̄ cū fuerit impossibile vt partes

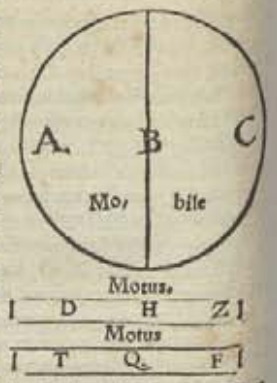
sint alterius rei a partibus moti: necesse est vt motus totius sit cõgregatus ex motibus partium: quoniã si hoc nõ fuerit tũc motus totius erit magis vniuersalis q̃ id quod cõgregatur ex motibus partũ, & sic erũt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio a partib⁹ totius: si motus eius q̃ congregatur ex partib⁹ fuerit magis particularis quã mot⁹ tot⁹, Et hoc intendebat cũ dixit: qm̃ sivn⁹ mot⁹ nõ fuerit &c. quoniã si partes motus totius nõ fuerint nisi partiũ totius cũ sit impossibile vt vnus motus sit pluriũ vno moto: necesse est vt motus congregatus ex motibus partiũ sit motus totius: quemadmodũ partes motus totius sunt partiũ moti scilicet q̃d ista ꝓpositio cõuertitur. Et ista declaratio est vtilis in eis quibus vtitur in fine octaui scilicet quod motus infinitus non est corporis finiti.

Text. com. 79. & inde Ad idem.

Amplius autẽ si quidẽ est tot⁹ alius motus in quo. t.f. remouebitur ab eo qui sit vt tr̃ũ q̃ partiũ motus. Hi autẽ equales erãt his qui sunt. d.h.z. vnius motus. Quare si totus quidẽ diuidetur qui est. t.f. in partiũ, motus æqualis erit qui est. t.f. ei qui est. d.z. Si vero deficit aliquid: vt quod est q.f. qui nullius est, motus: neq; enim totius neq; partium: propter id quod vnius vnus est: neq; alterius nullius. Cõtinu⁹ em̃ motus est cõtinuorũ quorũdã. Similiter autẽ est & si excellat secundũ diuisionẽ. Quare si hoc impossibile est necesse eũdem

B

Demonstratio tertia ostendens idem quod supra.

motũ esse & æqualem. Hæc quidem igitur diuisio secundum partium motus est, & necesse est omnis esse partibilis ipsam.

Et etiam si motus totius magnitudinis sit alius ab isto. Verbi gratia. t.f. diuidetur ex eo q̃d motus vtriusq; partis, & erunt isti duo æquales duob⁹ motib⁹. d.h.z. q̃m vnũ habet vnũ motũ. Ergo necesse est si mot⁹. t.f. tot⁹ diuidatur in duos mot⁹ partium: vt motus. t.f. sit æqualis duobus motibus. d, z. Si igitur diminuit aliquid. Verbi gratia, pars. q.f. tũc ista pars nõ est alius cuius omnino. Nã iste motus nõ est totius neq; partiũ: quoniã vnũ nõ habet nisi vnũ motũ. Neq; est alterius omnio: quoniã motus cõtinuus est rerũ continuarum. Et similiter est si addet

apud

apud diuisionẽ. Vnde necesse est si hoc est impossibile vt sit idẽ æqualis illi. Ergo ista diuisio est secundum partes & necessario inuenitur in omni partibili.

Ista est tertia declaratio, & dicit, & si motus tot⁹ magnitudinis fuerit alius, id est alius a motu cõposito ex duobus motibus partiũ magnitudinis. d.h.z. V.g. motus. t.f. Deinde. d. diuiditur ex eo &c. id est, quoniã magnitudo quã diuidimus in duas partes æquales: scilicet. a.b. & b.c. & posuimus. d.h. motũ. a.b. &. h.z. motũ. b.c. si posuerimus quod motus istius totius magnitudinis: scilicet. a.b.c. sit alius a moto cõgrego ex. d.h.h.z. qui sunt motus partium illius: scilicet. a.b. b.c. Verbi gratia, motus. t.f. necesse est vt iste motus. t.f. diuidatur. in duos motus scilicet in motu vtriusq; partiũ magnitudinis, scilicet. a.b. b.c. quoniã cũ totũ mouetur partes mouebũtur. Et. t.d.d. & erunt isti duo &c. id est erunt isti duo motus in quos diuiditur motus. t.f. quem posuimus esse alius motũ a motu. d.z. æquales duobus motibus in quos diuiditur motus. d.z. scilicet motus. d.h.z. & cũ isti duo motus fuerint æquales eis scilicet motus duarũ magnitudinũ: ergo sunt vnius motus idem scilicet quod motus. t.q. erit motus. d.h. & motus. q.f. erit motus. h.z. quoniã impossibile est vt vna magnitudo habeat nisi vnũ motũ scilicet magnitudo. a.b. & magnitudo. b.c. quę sunt partes totius magnitudinis. Et hoc intendebat cũ dixit: quoniã vnũ habet vnũ motũ, id est, cũ fuerint motus. t.q.q.f. quæ sunt partes motus. t.f. æquales duobus motibus. d.h.h.z. quæ sunt partes duorũ motuũ. d.z. & partes. t.q. & d.h. sunt vnius magnitudinis scilicet magnitudinis. a.b. & sunt æquales, & motus. q.f. & h.z. sunt vnius magnitudinis etiã, scilicet. b.c. & sunt etiã æquales, & vna magnitudo nõ habet nisi vnũ motũ: ergo motus. t.q. est idẽ cũ motu. d.h. & motus. q.t. est idẽ cũ motu. h.z. Et cum declaratis hoc dixit: ergo necesse est si motus. t.f. &c. id est, & cũ motus. t.f. quem posuimus aliã a motu. d.z. & posuerimus q̃d motus magnitudinis diuiditur in duas partes motus. d.z. quę sunt partes. a.b.h.c. necesse est vt motus. t.f. sit æqualis motui. d.z. & cũ sint æquales & sunt in vna magnitudine: ergo sunt idẽ cũ vnũ motũ nõ habeat nisi vnũ motum. Et cũ voluit cõfirmare eos esse æquales dixit: si igitur diminuit &c. id est, & tot⁹ mot⁹. t.f. si diminuit a toto moto. d.z. tũc nihil inuenit cui attribuat iste mot⁹ diminut⁹. neq; toti neq; parti: toti vero: quia illud q̃ diminuitur ab hoc motu est motus partiũ: aut quia motus diminuus est ille qui diuiditur in omnes: scilicet partes moti, & ideo dixit: si igitur diminuit &c. id est, & ista pars diminuta a motu nõ inuenitur aliquid de magnitudine cui attribuatur: nisi esset possibile vt vna magnitudo haberet plus quã vnũ motũ: vnde impossibile est vt hæc diminutio attribuatur alicui omnino toti aut parti quoniã totũ & partes habẽt motus alios ab istis. Deinde dicit neq; alterius omnino &c. id est, & ista diminutio quæ est in motu impossibile est vt attribuatur alij moto a toto & a parte: quoniã impossibile est vt attribuatur alij moto a istius magnitudinis attribuatur alij moto: quoniã cum duo mota fuerint diuersa abinuicẽ: tũc motus eorũ non erit cõtinuus, & cum nõ fuerit cõtinuus nõ erit vnus, Deinde dicit, & similiter &c. id est, similiter

G

Impossibile est vt vna magnitudo habeat nisi vnum motum.

H

Cũ duo mota fuerint diuersa ab inuicẽ motus eorũ nõ erit continuus. Idẽ. 5. physi. text. cõ. 34. 41.

ll 5 motus

Universidad de Deusto
Biblioteca

&. 4. phy. 105.

motus addens non erit alicuius moti omnino: quia addidit super partes moti, & quia vnum motum non habet nisi vnum motum, & vniuersaliter sequitur vt motus sit partis & non sit. Motum autem non esse partis est: quia motus totius diuisus est in omnes partes, & diminuitur ex eo iste motus. Ipsum vero esse partis est: quia tam posuimus primo quod est vnus motū partium: quoniam per illum excedit illud quod congregatur ex motibus partium motuum totius positum.

Alius autem secundum tempus est: quoniam omnis motus est in tempore tempus autem omne diuisibile est: in minori aūt minor motus est: necesse est aūt diuidi motus secūm tps.

Ista igitur diuisio est secūdū ptes, & necesse ē vt sit in oī partibili. Et alia diuisio est secūm tps: qm̄ oīs motꝰ est in tpe. Et oē

36. tēpus est diuisibile, & motꝰ in minori tēpore est minor, & sequif necessario vt omnis motus sit diuisibilis secūdū tēpus.

Cum declarauit quod motus est diuisibilis secundum diuisibilitatem moti: vult declarare ipsum esse diuisibilem secundum diuisibilitatem temporis. Et syllogismum componit sic. Omnis motus est in tempore, & hoc declaratum est. Et tempus omne est diuisibile, & hoc etiam declaratū est, & existimatur quod sequitur ex hoc quod omnis motus est diuisibilis: sed non est ita donec probetur quod omnis motus est in tempore sibi æquali. ut ideo. d. & motus est in tempore minori minor: quoniam si hoc non esset: esset possibile motum esse indiuisibile, & tempus diuisibile: vnde necesse est dicere quod omnis motus est in tempore æquali el. & omne tempus est diuisibile ergo omnis motus est diuisibilis: ergo diuisibilitas motus est secundum motum & secūdum tempus. Et quia diuisibilitas in eo est diuersa: quia motus sunt in generibus diuersis: incepit rememorare hoc, & dixit, & necesse est

I Necesse est easdem esse diuisiones tēporis, & motus, & ipsius moueri & qđ mouetur.

vt sit in omni partibili, & potest intelligi subiectum motus non diuisio eius per rem motam secundum quod est res mota: quoniam hoc declaratum est. Et intelligo per subiectum motus illud in quo est. Verbi gratia, locum in motu locali & Alex. dicit, & omnē motū habet mobile.

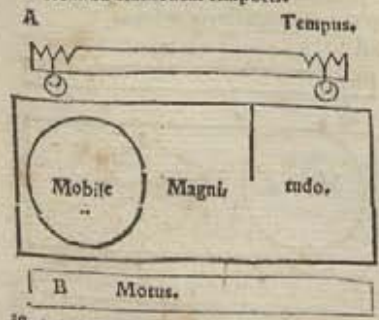
Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo mouetur & quodam tempore, & omnis moti est motus: necesse est eadem diuisiones esse temporis, & motus & ipsius moueri, & quod mouetur, & in quo motus est. Sed non omnium similiter est in quibus motus est: sed quanti quidem secundum se ipsum: qualis etiam secundum accidens. Accipiatur enim tempus in quo mouetur in quo sit. a. & motus in quo. b. si igitur per totum in omni tempore est motum in medio per minorem, & iterum hoc diuisio per minorem hoc & sic semper. Similiter autem & si motus diuisibilis sit, & tempus diuisibile. Si enim per totum, in omni: per medium in medio, & iterum per minorem in minori.

L Ei quia omne motum mouetur in aliquo tēpore, & omnis motus

motus habet motum: necesse est vt tempus & motus & motū & motio & illud in quo est motus habeant eandem diuisionē præter hoc quod non sunt eodem modo in omnibus in quib⁹ est motus: sed sunt quātitatis essentialiter: & qualitatis per accidens. Sit igitur tempus in quo est motus. a. & motꝰ sit. b. si igitur iste totus motus est in hoc toto tpe: ille qui erit in medietate erit minor & cum hoc diuidetur iste erit minor. Eodē modo si motus etiam erit diuisibilis & tempus etiam erit diuisibile: quoniam si in toto est totus: medietas erit in medietate. Deinde minor in minori.

Si motꝰ diuisibilis & tps diuisibile.

Demonstratio ostendens quod motus diuiditur secundū diuisionem temporis.

Et qa omne motū mouetur in aliquo. i. aut in vbi: aut in quale: aut in quanto: & oīs motus est in istis trib⁹. i. in moto: & in eo in quo est motus: & in tēpore. Et vidē mihi qđ illud qđ dicit in textu est melius q̄ correctio Alexā. qm̄ si posuerim⁹ qđ tēpus & motū & gen⁹ in quo est motꝰ haberēt motū: sequeret necessario vt tps sit diuisibile: & motum & motio: qm̄ si

37

ista habēt motū aliquē: & omne qđ habet motum est diuisibile: concludetur ex hoc quod omnia ista sint diuisibilia: quod non concluditur si posuerimus quod omne motum habet motum. Et cum dixit quod motus attribuitur vnicuiq⁹ istorum trium corporum. d. necesse est vt tempus & motus & motio & motum &c. id est & cum motus dicitur esse in illo in quo mouetur & in tempore & in moto: necesse est vt ista diuidant per diuisiones æquales. i. qđ medietas motus sit in medietate temporis: & in medietate ei⁹ in quo est motus & in medietate moti: & simul de medietate medietatis: & sic in infinitū. Deinde dixit præter hoc &c. id est & licet motus & illud in quo est motus & tempus diuidatur diuisionibus æqualibus: tamen diuisio in illo in quo est motus non attribuitur ei in quo est motus eodē modo: sed attribuitur motui in quātitate per se: cum diuisio sit essentialis quātitatis & attribuitur motui in qualitate p accidēs. Et intelligendum est hic de quātitate cum motu augmēti & diminutiōis & motu locali: locus eñ numerat in quāto: & accidet ei diuisio essentialiter. Deinde induxit exemplum de literis. Et sermo ejus in hoc est manifestus: & intentio eius est si posuerimus quod

Diuisio est essentialis M quātitati. Idē. 5. met. 19. & 3. ce. 7. Locus numeratur in quāto. Idē 5. meta. 18.

qđ aliquis totus motus est in aliquo toto tẽpore medietas erit in me dietate: & vniuersaliter minor in minori: & sicut motus diuiditur p di uisionem temporis: similiter tempus diuiditur per diuisionem motus.

Eodem autem modo & ipsum moueri diuidetur: sit enim in quo est. c. ipsum moueri: secũdum igitur medium motum minor est toto: & iterum secundum medietatis medium: & sic semper. Est autem & ponentem secundum vtrumque motum ipsum moueri vt secundum. c. d. & d. h. dicere quod totũ erit secundum totum. Si namq; aliud plus: erit ipsum moueri secundum eũdem motum: sicut determinauimus: & motum diuisibilem in partium motus esse. Acceptio enim ipso mouer i secundum vtrumq; : continuum erit totum.

Et secũdũ hũc modũ etiã diuidi dit motũ: sit igit motũ. c. in medie tate igit isti⁹ mot⁹ erit motũ minus ꝯ totũ motũ: si militer in medie tate medietatis: & sic semper. Et de bemus etiam po nere & dicere qđ moueri vtroque motuũ. Verbi gra tia. c. d. & motũ. d. h. totũ etiã est il lud qđ ẽ toti⁹ illi⁹. Quoniam si fue rit aliud tũc plus quam vnum mo uebitur vno mo tuvt declarauim⁹: cũ mot⁹ etiã diui datur in motus par tium: qm̃ si partis tio accipiat vtroq; eorũ totũ erit con tinuu m.

Demonstratio ostendens quod motus diuidi tur secundum diuisionem moueri.

Demonstratio ostendens quod moueri diuidi ditur secundum diuisionem motus.

Cum

Cum declarauit qũo motus & tẽpus diuidunt diuisiõib⁹ equalib⁹: vult declarare etiam qũo ipsa motio etiã diuidit per diuisionẽ mot⁹, scilicet motio moti. Et dixit: & secũdũ hũc modũ etiã diuiditur mo tio. i. & cũ posuerimus qđ tota motio est toti⁹ mot⁹: manifestũ est qđ motũ etiã diuidit p diuisionẽ mot⁹. f. qđ medietas motus erit medietas moti qđ pertransit spaciũ de initio vsq; ad finẽ: qm̃ iste partes sunt ille p ꝗs diuidit totus mot⁹: vt dictũ est: nõ partes ꝗ sunt secũdũ diuisionẽ tẽporis. Deinde. d. si igit tota motio &c. i. qđ pars moti ꝗ mouetur per medietatẽ istius motus de initio spacij ad finẽ erit necessario mot⁹ minor ꝗ illud qđ mouẽ toto motu: & illud qđ mouetur in medietate illius necessario erit minus. D. d. Et debem⁹ etiã ponere & c. i. & debe mus etiã dicere qđ cũ posuerimus duas motiones vtriusq; motuũ qui sunt partes vnius motus. Verbi gratia motionẽ quæ est motus. c. d. & motionẽ quæ est motus. d. h. dico qđ tota motio quæ est congregatum motionis duorũ motuũ est tota motio quæ est totius motus qui cõgre gatur ex duobus motibus. c. d. d. h. Deinde induxit demonstrationẽ & dixit: quoniã si fuerit aliquid &c. i. quoniam si tota motio quæ con gregatur ex duabus motionibus quæ duarum sunt partium motus: fuit alia a motione quæ est totius motus: & fuerint partes motiõis quæ est totius motus: vt narrauimus motionis partium motus. tunc plusq; vna motio erit vnius motus: quando vnaquęq; pars habebit duos motus: motum sui ipsius: & motum qui est pars motus totius: nam positum est quod partes motus totius spacij sunt partiũ moti. D. d. vt declarauim⁹ &c. id est vt declarauimus quod motus diuidit in partes: & motus par tium in partes motuũ totius. D. d. quoniã cum accipiatur motio &c. id est quoniã cũ motio accipiatur vtriusq; partiũ motuũ, id est auferãt fi nis quæ imaginatur inter illas: tunc motus erit cõtinuus: & tota motio erit continua & vna: & cum finis imaginatur erunt plures.

Similiter aũt demonstrabit & lõgitudo diuisibilis: & oĩno illud omne in ꝗ est mutatio: ꝑter ꝗdã ꝗ secũdũ accidẽs. Quod eñ mutat est diuisibile: vno eñ diuiso oĩa diuidentẽ. Et in ipso finita esse aut infinita: similiter se habebit de oĩbus. Secutũ aũt maxime est diuidi oĩa: & infinita esse ab ipso mutãte. Mox eñ inest mutanti diuisibile & infinitũ. Diuisibile quidẽ igitur ostẽ sum est prius. Infinitum autẽ in sequentibus erit manifestum.

Et eodẽ modo declarabit quod lõgitudo diuidit: & vniuers saliter omne in quo est transmutatio secundũ quoddã diuidit per accidẽs. Quia trãsmutatũ est diuisibile: qm̃ cũ vnũ diuidit: omnia diuiduntur. Et in hoc quod diuisiones eorũ sunt finitæ aut infinite: eodẽ modo est de oĩbus eis. Sed necesse est ꝓpriet trãsmutatũ. Quoniã cũ intelligis trã smutatũ: statim intelligis diuisionẽ: & quod est infinita. Diuisio aũt in eo declarata est su perius. Ipsam autem esse infinitam declarabitur post.

Dicit⁹

Universidad de Deusto
Biblioteca

39 Dicit: & eodem modo declarabitur quod spaciū p qđ est motus: scz vbi diuidit p diuisionē motus: & vltimo a prædicatō in quo inuenit trāsmutatio inuenit i eo diuisibilitas: sed in qbusdā p se. s. in quātitate: & in quibusdā per accidēs. s. in qualitate: & b trāsmutatio q̄ est in vbi numerat in quātitate. D. d. qa trāsmutatū est diuisibile. i. & diuisibilitas accidit trāsmutationi p trāsmutatū: quoniam omne trāsmutatum est diuisibile essentialiter: vt declaratū est: & sunt æqualia in accidentibus diuisionis. s. q̄ si vnū erit diuisibile: ola erōt diuisibilia. s. qđ si vnū ponat diuisibile declarabit q̄ alia sunt diuisibilia. D. d. & in hoc quod diuisiones &c. i. & illud qđ cōtingit in vno definitate aut infinitate: cōtingit in alijs. D. dixit & sequitur, pprie vt oīa ista sint diuisibilia &c. i. & necesse est vt motus & tempus & motū sint diuisibilia in infinitū: & vltimo vt sint cōtinua: quia trāsmutatū est diuisibile & de natura cōtinui. Quoniā causa c in hoc q̄ tempus sit cōtinuū est motum esse cōtinuū: & causa in hoc qđ motus sit cōtinuus est: quia motum est cōtinuū. D. d. qm̄ cū intellexeris transmutatū &c. i. quoniam si tu intellexeris trāsmutationē statim intelliges diuisibilitatē in infinitū: diuisibilitatem autem quia transmutatū d nō intelligitur esse in trāsmutatione: nisi quādo imaginatur esse in eo ex quo in eo ad qđ. Ipsum vero esse infinitā declarabitur post: cum declarabit q̄ omne quod transmutatur prius transmutabatur: & omne quod transmutabatur prius transmutabatur: & sic in infinitum.

a Omne p̄dicatum in quo inuenit transmutatio inuenit in eo diuisibilitas vel per se vel p accidens. Vide supra t. cō. 37.

b Trāsmutatio q̄ est i vbi numeratur in q̄titate. ex quo patet qđ locus & vbi sunt idem.

c Causa in hoc qđ tps sit cōtinuū ē motū esse O continuum mot⁹ vero est motum in causa cōtinuatiōis. Idem supra 5. & 7.

Determinat de ordine partium motus. & primo an sit prius in motu. Cap. v.

QVoniā añt omne qđ mutaī ex quodā in aliqđ mutaī: necesse ē qđ mutaī cū primū mutatū est esse in quo mutatū est. Qđ mutaī em̄ ex q̄ mutaī distat aut deficit ip̄m: & aut idē mutari est & deficere: aut sequitur ad mutari ipsum deficere. Nam quod est mutatū esse defeciſſe ſiſſe enim vtrum q̄ se habet ad vtrō q̄.

Et quia omnis transmutatio est de aliquo: & in aliquid: necesse est vt illud qđ trāsmutatur quādo est in principio trāsmutationis est in illo in quo trāsmutatur trāsmutatū enim removetur ab eo a quo trāsmutatur & separatur ab eo: ita q̄ trāsmutatio & separatio sunt idem: aut separatio sequitur transmutationem: necesse est vt illud quod transmutatur separetur: quoniam eodem modo se habent adinuicem.

VIt hic declarare q̄ trāsmutatū in initio trāsmutatiōis dicit iam trāsmutatū esse nō trāsmutari: qm̄ hæc duo sunt opposita. Et intendit hic per transmutationē: transmutationē q̄ dicitur de quatuor transmutationibus. s. subiecta & vbi & quale & quantō: & dixit de aliquo in aliqđ. i. de aliquo i quo est gesces & in aliqđ in q̄ est gesces. D. d. necesse est &c. i. & cū oīs trāsmutatio ē de aliquo & in aliqđ: iter q̄ est trāsmutatio: & iter primā trāsmutationē ē gesce q̄ est i eo ex q̄ nō est mediū: necesse ē vt trāsmutatū primo: cū trāsmutatur

mutatur recedat ab eo a quo transmutatur: & veniat ad illud ad quod transmutatur primo non secundo: quoniam cū separatur a quiete quæ est in eo ex quo: statim veniet ad primū ad quod est transmutatio necessario. D. d. licet transmutatio est separatio & c. i. trāsmutatum primo cum transmutatur separatur ab eo a quo transmutatur in instanti: aut quia separatio & transmutatio sunt idem, aut quia sequuntur se. Et non curat in hoc quomodo est cum sit manifestū eas esse insimul. Et cum posuerit hoc dixit: necesse est vt illud quod transmutatur & c. i. & cum transmutatio & separatio sint consequentia sequetur vt illud qđ trāsmutatur ab aliquo: separetur ab illo: & quia inter quietem in eo ex quo: & initium eius ad quod est transmutatio: non est medium: sequitur vt cum transmutatum separatur a quiete sit in eodem initio eius ad quod transmutatio est necessario cum eodem modo habeat se: scilicet quod cum transmutatio fuerit separatio erit & econuerso.

Trāsmutatio in subiecta dr principaliter trāsmutatio.

Oppodixit supra cō. 32. & 5. ph. c. 8. & i cō. 45. infra. vbi habet qđ ñ: ē trāsmutatio sed est sequens transmutationem.

C

a Tex. cō. 7. & 8.

b Non est mediū inter ens & non ens. op. phy. 78. & 12. met. cō. 11.

c Nota q̄liter i descriptionib⁹ & diffinitionibus vsiret via di

D

41 uisionis & explicationis vide cōsile prio priorū in digressione

E

de sylloh hypotetico.

Et in. 2. ph. c. 3. Et primo ce. c. 2.

F

42

Quoniam ergo vna mutationum est secundum contradictionem cum mutatum est ab eo quod nō est in esse: deficit nō ens: est igitur in esse. Omne enim necesse est esse: aut non esse. Manifestum igitur est quod in mutatione secūdū cōtradictionem quod mutatum est erit in quo mutatum est. Si autem in hac & in alijs est. Similiter enim in vna & in alijs est.

Et quia vna transmutationum est illa quæ est secundum cōtradictoria quando aliquid transmutatur de non ente in ens: tunc separatura non ente: erit igitur in ente. Quoniam necesse est vt omne aut sit ens: aut non sit ens. Declaratum est igitur q̄ in transmutatione secundum contradictoria illud quod transmutatur erit in illo in quo trāsmutaī. Et si hoc erit necessariū i hac trāsmutatiōe necessariū est ēt in alijs trāsmutationib⁹. Dispositio em̄ in vno mō trāsmutationū est sicut in alijs modis.

Vult declarare qđ hoc qđ dictū est de trāsmutationib⁹ vltimo: manifestū est p se in trāsmutatione q̄ dicit trāsmutatio principaliter: & est illa q̄ est de affirmatiua i negatiuā. et de negatiua i affirmatiuā: q̄ dr ḡnatio et corruptio. Et dixit: & qa vna trāsmutationū &c. i. & qa hoc nomē trāsmutatio dicit principaliter de ea q̄ est de non ente in ens: & de ente in nō ens: vt dictū est in quinto. a & est manifestum in hac transmutatione qđ nō habet mediū: qđ cū aliquid transmutatur a non ente statim separatur a non ente: vnde necesse est vt sit in ente: quia non est b medium inter ens & non ens. Et cum dixit quod ista eius intentio manifesta est in trāsmutatiōe q̄ est i subiecta: & dixit: & si hoc est necessariū i hac trāsmutatiōe &c. Et hoc qđ declarauit nō est declaratio explaris: sed est declaratio ad dirigēdū cōsideratiōē: nō qa hoc declaraī i alijs trāsmutatiōib⁹ sed m qđ declaraī illd qđ est ignotū nāliter a noto: sed sed m qđ declaraī illud qđ est ignotū nāliter ignotū nāliter: p illud qđ est manifestū. Et sed m hōc modū c vsitat in descriptiōib⁹ & diffinitiōib⁹ via diuisiōis & explicatiōis. Quoniā termin⁹ medi⁹ in istis est idē: & est qđ illud quod trāsmutat statim

separatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

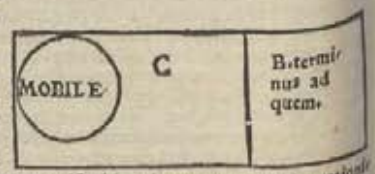
separatur ab eo a quo trasmutatur:& venit ad illud ad quod transmutatur:cum non sit medium inter illud a quo transmutatur primo & illud ad quod transmutatur primo: sed hoc apparet magis in transmutatione quæ est in subiecta cum illic non est medium inter illud a quo: & illud postremum ad quod est transmutatio:sed primum medium est in aliis transmutationibus: quasi illud ad quod in hac transmutatione. Vltra igitur transmutatio in duobus extremis habet dispositionem sicut ea dispositio aliarum transmutationum inter illud a quo & illud ad quod primo venit transmutatum.

Amplius & secundum vnãquãq; accipientibus manifestũ est:si quidem necesse est quod mutatum est esse alicubi. aut ex quo mutatum est:aut in aliquo. Quoniam aũt ex quo mutatũ est deficit:necesse est autem alicubi:aut in hoc aut in alio erit. Si quidem in alio vt in ipso.c.quod in ipsum.b.mutatum est ibi tum ex.c.mutatur in.b.non enim erit habitum ipsi. b. mutatio enim continua est. Quare quod mutatum est quando mutatum est mutatur in quod mutatum est.Hoc autẽ est impossibile:necesse ergo qđ mutatũ est esse in hoc in qđ mutatum est.

Et etiam hoc apparet illi qui considerauerit vnũquęq; mouendum transmutationum:cum sit necessarium quod oẽ quod transmutatur sit in aliquo vbi: aut in aliqua re. Quoniam cũ separatur ab illo à quo transmutatur:necesse est vt sit in aliquo vbi:aut in aliqua re:aut in hoc.Si igitur illud quod transmutatur ad.b.est in alio. Verbi gratia,in.c.semper etiam transmutabuntur de.c.ad.b.quoniam.c.non est continuum ad.b.& transmutatio est continua. Vnde necesse est vt illud quod iam transmutatur cum transmutatum est semper transmutetur ad illud ad quod transmutatur:quod est impossi. Ergo necesse est vt illud quod iam transmutatur sit in illo ad quod transmutatur.

Cum declarauit ostensiue:& post sẽm exẽplificationem vult ẽt declarare hoc ducendo ad inconueniens. Et dixit: & etiã &c. id est,& nõ solum modo apparet hoc i alijs transmutationibus:ex hoc quod apparet in transmutatiõe quæ est in subiecta sed hoc apparet verisimiliter in omnibus transmutationibus:quoniam omne transmutatum cum transmutatur venit in aliud ab eo a quo transmutatur:aut vbi:aut aliud:aut quale:aut quantũ. Deinde dixit quoniam cum separatur ab illo &c.i.& hoc quod dixim⁹ necesse

Demonstratio probans quod illud quod est tatum est:est in eo in quod mutatum est.

cesse est: quoniam cum transmutatum separatur ab eo a quo transmutatur necesse est vt sit in aliquo:& illud aut erit ad quod est transmutatio primo:aut erit aliud ab eo ad qđ est transmutatio non primo. Et cũ dixit:aut in hoc:intendit illud ad quod transmutatũ transmutat primo. Et cũ dixit:aut in alio intẽdit ab eo ad qđ est transmutatio non primo quod est mediũ in trãsmutationib⁹ habẽtib⁹ mediũ:aut illud ad qđ est transmutatio postremo in transmutationib⁹ q̃ sunt scd̃m continuũ vel habitũ. Et cũ dixit:q̃ cũ trãsmutatũ separat ab eo a quo trãsmutat:& est in aliquo aut in illo ad quod est trãsmutatio primo: aut in alio:dixit:si igit̃ illud quod trãsmutat ad.b.& c.i.ponat igitur aliquod trãsmutatũ separari ab eo a quo transmutatur & venire ad illud ad qđ transmutatio est primo & sit. b.& ponat q̃ cũ hoc trãsmutatũ trãsmutetur ad.b.quod est in alio. Verbi gratia.in.c.sequit̃ necessario vt semper in.c.transmutet ad.b.& vt in.b.sit iam trãsmutatũ. D.dedit causam in hoc & dixit:qm̃.c.nõ est cõtinuũ ad.b.& c.i.& necesse est vt sit in.c.cõtinuæ trãsmutationis:quia.c.non est cõtinuũ ad.b.vt transmutatum sit in eo quiescẽs:& cũ in.c.nõ fuerit quiescens:necessario est in eo transmutatũ. Et cũ declarauit hoc dedit impossibile quod sequitur si trãsmutatũ fuerit in aliquo alio ab eo ad qđ est transmutatio primo:& dixit:ergo necesse est vt illud quod iam transmutatũ est &c.i.ergo necesse est vt transmutatũ transmutetur semper ad illud ad quod iã transmutabatur:& cum posuit quod est in primo a quo transmutatur sequitur vt transmutetur ad illud ad quod transmutabatur: & sicam bulans ad aliquem locũm est in illo loco dum ambulat ad ipsum:& cũ cõtingit ei in hoc impossibile sequitur:vt transmutatũ in primo cum transmutat sit iam transmutatũ:qm̃ sequitur si hoc nõ fuerit vt trãsmutatum transmutetur ad illud in quo est.i.transfertur ad illud in quo est aut transferrur cum translatum est:& sic præteritum erit futurũ. Et cum declarauit impossibile quod sequitur hoc: dedit conclusionem quæ est cõtradictoria impossibili:& dixit:ergo necesse est vt illud qđ transmutatur sit in illo ad quod transmutatur prima.

Facũ cũ facto habet eẽ & corruptum cum G corruptũ ẽ habet nõ eẽ

Manifestũ igitur est & quod factũ cum factũ est erit: & qđ corruptũ est cum corruptum est non erit. Vniuersaliter autẽ dictum est de omni mutatione:et maxime est manifestum in ea quæ est secũdũ cõtradictionẽ. Quod quidẽ igit̃ quod mutatũ est:cum mutatum est primum in illo est:manifestum est.

Manifestũ est igitur qp illud quod fuit est cũ fuit ens:& illud quod corrũpitur non est ens. Qm̃ iam diximus vniuersaliter in oĩ trãsmutatione:& hoc manifestius est in ea quę est secũdũ cõtradictionẽ. Manifestũ est igit̃ qđ illud qđ trãsmutatum est in initio transmutationis est in illo ad quod transmutatur.

Vult notificare qđ hoc quđ intẽdebat declarare est manifestũ in trãs- 43
mutatione quæ est in contradictoria ex declaratione quæ cõtinet alias transmutationes. Et si manifestius est in hac transmutatione.i. quæ sit secundũ cõtradictoria, qm̃ hoc est manifestũ per se:& in alijs per medium. Et quasi dicit:manifestũ est igitur in alijs transmutationibus qp

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud quod iam trāsmutatū est in initio trāsmutatiōis est in illo ad q̄s trāsmutat: quēadmodū apparet in hac trāsmutatiōe quæ est scd'm cōtradictionē: licet hoc sit manifestius in hac transmutatiōe. D.d. manifestū est igit' &c.i. manifestum est igit' q̄ illud q̄d gñatur est ens in initio cū fuerit in ente & separatur a nō ente: & sic illud q̄ corrūpitur in initio eius cum corrumpitur est in non ente: & hoc intēdebat cū dixit: & illud quod corrūpitur nō est ens. D.d. iam igitur diximus vt in ō transmutatione. i. iam declarauimus hoc: licet sit manifestius in trāsmutatione in substantia: & causa in hoc est: quia non habet medium.

H In quo autem primo mutatum est quod mutatum est necesse est atomum esse. Dico autem primum quod non per alterū aliquid ipsius esse huiusmodi sit. Sit igitur diuisibile quod est, a,c,& diuidatur secundum,b, siquidē igitur in,a, b, mutatum est aut iterum in,b,c,nō vtiq; in primo quod est,a,c, quod mutatum est erit. Si autem trāsmutatur in vtroq; necesse est enim in vtroq; transmutatum esse aut transmutari: & vtiq; in toto transmutabitur, sed erat mutatum. Eadem ratio autem est & si in hoc quidem mutatur in hoc autem mutatum est. Erit enī aliquid primo prius: quare non erit vtique diuisibile in quo mutatum est.

Et illud in quo fuit transmutatum in initio transmutatiōis necesse est vt sit indiuisibile. Et intelligo per initium illud quod est tale: non propter hoc quod aliud est tale. Sit ergo, a,c, diuisibile: & diuidatur in,b, si igit trāsmutatur in,a,b,& in,b,c,tūc initium transmutationis non erit in,a,c. Quoniam in vtroque aut trāsmutatum est: aut adhuc trāsmutatur vnde necesse est vt in toto transmutetur: sed iam trāsmutatum est. Et ista eadem ratiocinatio sequitur si aliquid pro parte transmutetur: & pro parte trāsmutatum est. Quoniam sequitur vt sit prius primo: vnde necesse est vt idem in quo est res nō sit diuisibile.

Demonstratio ostendens q̄d in quo aliquid primo mutatum est non est tempus ne aliquid diuisibile: sed instans & indiuisibile.

44 Cū declarauit quod in initio eius quod trāsmutat' res trāsmutabilis vnit

venit in illud in quo transmutatur: vult declarare q̄d initiū illius in q̄ est transmutatio est indiuisibile. Et dixit. illud in quo &c.i. & illud in quo transmutatum erit in initio transmutationis: necesse est vt sit indiuisibile & similiter id ad q̄d puenit: & hæc est causa in hoc q̄ finis & principiū transmutationis sint indiuisibilia. Et cū dixit q̄ initiū eius in q̄ trāsmutatur & finis eius debet esse indiuisibile: exposuit illud q̄ intēdit: & dixit: & intelligo p primū &c.i. & intelligo per primū illud q̄d dicit trāsmutari: nō quia aliqua pars eius est talis: primū enim est illud q̄d nō prædicat' de aliquo ,ppter aliud. D. incepit declarare q̄d primū q̄d tale debet esse indiuisibile: & dixit: sit igit. a,c, &c.i. dico q̄d initiū eius in q̄ trāsmutatur debet esse indiuisibile: si aūt sit diuisibile & sit. a,c, & diuidat' in,b. dico igit q̄ si magnitudo. a,b,c. fuerit diuisibilis necesse est vt trāsmutatū sit transmutatū in vtraq; parte. a,b,c. aut adhuc transmutetur. Si aūt transmutatū est in vtraq; parte: tūc trāsmutatio eius in. a,b,c. toto nō erit prima. Sed positū est ita: q̄d est incōuenēs. Et si in vtraq; adhuc trāsmutet & nō est trāsmutatū: cōtinget vt in toto trāsmutet. Sed positū est ipm iam transmutatum esse. Et hoc intendebat cū dixit: si igit transmutatum. i. si igit transmutatū in vtraq; parte. a,b,c. nō vere dicit iā esse trāsmutatū: q̄m sequit ex eo vt non sit initiū trāsmutationis: sed semper transmutatur: ergo necesse est vt sit in toto. s. in. a,c. semp transmutari: quia necesse est vt sit in vtroq; aut vere dicat' semper transmutari: aut iam transmutatum esse. Si igitur nō vere dicitur iam transmutatum esse: necesse est vt in vtraq; transmutetur: ergo in toto est tale. s. transmutari. Et positum est q̄d in toto transmutat': ergo in eodē semper transmutatur: & est transmutatum insimul: q̄d est impossibile. Et abbreuiatio huius demōstratiōis est talis: Necesse est vt illud q̄d trāsmutatur in tota magnitudine sit in vtraq; parte. s. cū est in altera parte: aut nōdū trāsmutat': aut iam transmutatū est: aut semp transmutatur. Si aūt nōdū trāsmutat': ergo est quiescēs in oibus partibus magnitudinis: & in toto iā transmutatum est: & hoc est inconueniens. Et si iam transmutatū est in vtraq; nunc in magnitudine iā trāsmutatū est nō in primo: & si in eis semper transmutetur: ergo in. a,b,c. toto transmutatur. Sed positū est iam trāsmutatū esse: ergo in eodē trāsmutatur: & est iam transmutatū: & hoc est impossibile. Sed Aristo. tacuit diuisionē dicentem: q̄d in vtraq; erit quiescēs: quia est manifesta: & quia iam vsus est in hac propositiōe in initio huius tractatus. D.d. & ista eadem ratiocinatio sequit' &c.i. & illud impossibile sequitur etiam si posuerimus ipsum in vna parte iam transmutatū esse: & in alia adhuc transmutari. V.g. in parte. a,b. iam trāsmutatū esse: & in alia adhuc transmutari: q̄m ratio in hoc eadem est. s. quia sequitur vt illud q̄d positum est primum nō sit primum. D.d. ergo necesse est vt illud &c.i. sequitur igitur ex hoc sermone vt illud q̄d est initiū in quo est trāsmutatio non sit diuisibile neq; vltimū eius in quo est trāsmutatio non est hoc etiam in tempore transmutationis scilicet quod initium eius est indiuisibile: & quod non est tempus sed instans.

Abbreuiatio rōnis.

I Initiū transmutationis L est indiuisibile.

Manifestū igit' quia & quod corruptū est: & quod factū est in atomo: hoc quidem corruptū: hoc aūt factū est. Dicitur autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem in quo primo mutatum est dupliciter: aliud quidē in quo primo perfecta est mutatio: tunc enim verū est dicere quo mutatū est: aliud vero in quo primo cæpit mutari.

Omne factum & corruptū est in indiuisibili.

Manifestum est igitur qđ istud quod corrumpitur & quod est, est in indiuisibili. Et hoc quod dicimus initium eius in quo est transmutatione est duobus modis. Quorum vnus est illud in quo perficitur transmutatio: quoniam tunc dicitur vere aliquid iam transmutatum esse. Alius vero est illud in quo incæpit transmutatio.

45 Forma est indiuisibil. Idē. 7. ph. c. 68.

Ista demonstratio p̄dicta est in transmutationibus diuisibilibus quæ habēt principium & finē. transmutatiōes vero diuisibiles. s. q̄ sunt in re diuisibili. V. g. gnatio & corruptio sunt in forma: & forma est indiuisibilis. Manifestū est igif de eis q̄ istæ trāsmutationes sunt in rebus indiuisibilibus. D. d. manifestū est igitur &c. i. manifestū est igif qđ illud qđ corrūpitur: corrūpitur in indiuisibili: & illud q̄ fit: fit in indiuisibili.

Documētū

Nō intelligit homo magis quā hō nec equus magis quā equus: sicut intelligit albedo magis q̄ albedo.

Et nō intendit q̄ hoc appareat ex prædicta demōstratione. nā gnatio & corruptio nō sunt diuisibiles ita qđ habeant principiū & finem: sed forte transmittit nos ad hoc qđ dictū est prius qđ gnatio & corruptio sunt fines transmutationis. Et declaratū est hic q̄ finis trāsmutationis est indiuisibilis. Et intelligo per transmutationē illud cuius finis est generatio & corruptio. s. trāsmutationē alterationis: & gnatio est finis alterationis & nō est transmutatio: sed est sequēs transmutationem: quia nō diuiditur in magis & minus, qa nō intelligitur homo esse magis quā homo: nec equus est magis quā equus: sicut intelligitur albedo magis quā albedo: & ideo gnatio & corruptio nō sunt motus: nec exigit q̄ se: sed sequunt motū: & ideo forte intendit per indiuisibile in gnatione & corruptione formā. D. d. & hoc qđ diximus &c. i. & dixit hoc qa nō est locutus nisi in principio tantū: qm̄ demōstratio sup ea cadit est: & forte hoc nomen primum in idiomate eorū significat principiū & finē.

Datur vltimū motus & non primū.

M Secundum quidem igitur finem mutationis quod primū dicitur existit & est: cōtingit enim perfici mutationē & est mutationis finis: quod ostēsum est indiuisibile esse propter id qđ finis. Quod aūt sedm principium omnino non est: non em̄ principium est mutationis: nec q̄ in quo primo quis mutabitur. Sit enim primum in quo sunt. a. d. hoc igitur indiuisibile nō est: accidit enim habita esse ipsa nunc: amplius si in. c. a. tempore nō quiescit: ponatur enim quiescens & in. a. quiescit. Quare si impartibile est. a. d. simul quiescit & mutatum est. In. a. quidē enim quiescit. d. autem mutatum est.

Primum vero quod dicitur propter complementū trāsmutationis est existēs p̄ se: quoniā pōse est vt perficiatur trāsmutatio: & vltimū transmutationis est illud quod iā declarauimus esse indiuisibile: quia est finis. Primum vero quod dicitur pri-

Principio non est ens omnino: quoniam transmutatio non habebit principium: nec q̄ erit ex primo tempore aliquid in quo transmutetur res. Sit igitur primum. a. d. istud igitur primum non est indiuisibile quoniam sequitur in omni indiuisibili vt instantia sint sesca. Et etiam si in tēpore toto. c. a. fuerit quiescēs, ponemus ipsum esse quiescens in. a. etiā. Sequitur igitur si. a. d. fuerit quiescens & indiuisibile: vt sit quiescēs. & iam transmutatū insimul. Qm̄ in. a. erit qescēs & in. d. erit iā transmutatū.

Ratio finis in indiuisibili cōsistit

Cum declarauit qđ in principio eius qđ transmutatur: separatur ab eo in quo transmutatur. veniet in illud in quo primo transmutatur: & qđ initiū & finis transmutationis sunt indiuisibilia vult declarare qđ initium trāsmutationis nō est in actu sed in potētia: & sīr initiū eius in quo est trāsmutatio nō est in actu: sed in potentia. finis aūt transmutationis in actu est & demōstratio: & sīr finis eius in quo est transmutatio. Quoniā si est necesse vt transmutatū in initio transmutationis sit in illo in quod transmutat: & nō trāsmutat nisi in indiuisibili: & initiū eius in quo trāsmutat est indiuisibile. sequit vt nō transmutat in initio transmutationis. Et cum in transmutatio nō inuenit transmutatio nisi sit tā transmutatū: manifestū est qđ trāsmutatio nō habet principiū nisi trāsmutatio esset cōposita ex indiuisibili: & ips similiter. Ergo istud principiū necessario est in potentia: & est illud de quo declaratū est in sermone prædicato ipm̄ esse indiuisibile. Et expositores dubitabant in hoc: quia existimabant qđ isti sermones sunt cōtradictorij. s. dicēs q̄ est indiuisibile: & dicēs q̄ nō est ens: & nō sunt cōtradictorij nisi esset declaratū qđ nō est ens oīno. Sed non fuit declaratū nisi qđ est nō ens in actu: & hoc ignorant oēs expositores in hoc loco: ideo inuenimus Alex. transtulisse declarationē ad ips. s. hoc qđ declarauit qđ initium trāsmutatiōis est indiuisibile. D. d. ipm esse nō ens: & forte intēdit p hoc q̄ declarauit ipm̄ esse indiuisibile: ipsum esse nō ens in actu: & qua si dicit: si istud principiū fuerit ens in actu necesse est vt sit indiuisibile. Deinde declarauit q̄ si fuerit indiuisibile necesse est vt non sit ens: & si ponat esse accidet impōse: & iste modus declarationis est modus vet⁹.

Expositores aūt nō fecerūt differētiam inter sermonē de principio & fine in hac intētione: & dixerūt q̄o motus habebit finē & nō habebit principiū: & hoc qđ existimauerūt de hoc est in primo aspectu a deceptione. Deinde. d. primū vero &c. i. indiuisibile vero q̄ dicit de ne transmutatiōis: & fine eī⁹ in q̄ est transmutatio est existēs in actu: & pōt demōrari. Et cū narrauit hoc dedit cām & dicit: qm̄ pōse est vt p ficiat &c. i. & hoc est ita: qa transmutatū pōt p̄fici in sua transmutatione & p̄fectio transmutatiōis est res existēs in actu sicut alie p̄fectiones: & demōrata magis q̄ in vno instanti. Et hoc manifestū est in oī trāsmutatione: qm̄ p̄fectio in vbi est supius: & in q̄litate est albū & nigrū: & in q̄litate est q̄ litas terminata. Ista igif inq̄t sunt in actu: ideo finis in eis q̄ est indiuisibilis & est vltimū trāsmutatiōis est ens in actu: principiū vero trāsmutationis quia non est principium alicuius permanentis: sicut est dispositio in principio lineæ: & illud quod est ei in actu est ipsa transmuta-

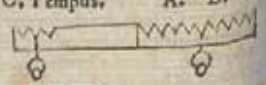
Perfectio transmutationis est res existens in actu sicut alie perfectiones & demōstrata magis quā in vno instāti.

mutatio:& in trāsmutatiõe nõ est initiũ naturaliter:necesse est vt istud principiũ nõ sit ens neq; existens. Cũ igit̃ posuit qd̃ posse est vt p̃ticipat trāsmutatio trāsmutatiõis:& qd̃ ista ꝓfectio est in actu:& qd̃ habet fi nẽ:fuit necesse vt finis ei⁹ sit actu sicut est finis linee:& finis superficiei.

Et cũ in hoc est qꝫ mot⁹ & ips nõ habẽt stet̃:& linea habet stet̃: declaratũ est qd̃ est indiuisibilis: ergo finis mot⁹ indiuisibilis est in actu.

O. reuertur est ad principiũ mot⁹ de q̃ declaratũ est qd̃ si fuerit ens nõ erit indiuisibile:& declarauit ipm esse nõ ens nisi in potẽtia.s.secundũ qd̃ instãs est i tpe:& dixit:primũ vero &c.i. principiũ vero trãsmutatiõis de q̃ dixim⁹ qd̃ si fuerit ens qd̃ nõ erit diuisibile:nõ ẽ necesse sit ens o no: qꝫ est indiuisibile in sua natura.s. principiũ secũdũ qd̃ est principiũ.D.d.qm̃ trãsmutatio nõ habebit principiũ &c.i.qm̃ trãsmutatio nõ habebit principiũ q̃ est trãsmutatio:nã principiũ est indiuisibile:& trãsmutatio est diuisibilis:neq; etiã in hoc tpe qd̃ est indiuisibile cadit trãsmutatio:qm̃ trãsmutatio est diuisibilis & nõ cadit nisi in tpe vt declaratũ est in initio isti⁹ tractat⁹:& hoc intẽdebat cũ dixit: sit igit primũ &c.i.sit igit primũ eius in quo est trãsmutatio. V.g. primũ spacij.a.d.D.d.istud primũ igit̃ &c.s.sequit igit vt primũ spacij in quo est mot⁹ in actu nõ sit indiuisibile:sed diuisibile necessario. Et cũ narrauit qd̃ istud primũ debet esse diuisibile ex cõtrario primo qd̃ est principiũ motus:dedit impossibilia cõsequẽtia si ponat indiuisibile: & dixit: sequitur si fuerit indiuisibile &c.i.qm̃ si primũ ei⁹ in quo demõstrat motus fuerit indiuisibile ita qd̃ sit pars mot⁹:cõtingit motũ inueniri in spacio indiuisibili:& tpe indiuisibili.s.instãti:& sic tps & mot⁹ erũt cõposita ex indiuisibilib⁹:qd̃ est impossibile.D.d.& etiã si in tpe.c.a.&c.i. & si pars tpis in qua est initiũ quietis fuerit pars in q̃ est vltimũ mot⁹ secũdũ qd̃ est aliqd̃ indiuisibile cũ instans nõ sequit instãs:neq; inter sine quietis & initiũ mot⁹ est tps:manifestũ est qd̃ si in hac parte tpis indiuisibilis fuerit positus motus:positis erit quies:& sic res erit mota & quiescens in eodẽ:ga finis est quietis & initiũ motus. Ponat igitur. s. motũ moueri in toto tpe.a.d. & ponatur etiã ipsum quiescere in fine istius tẽporis.s.d. mouet igit̃ etiã i initio ei⁹ ꝙ est. a. ergo necesse est si ille finis & initiũ qd̃ est indiuisibile poster in eo fieri motus & quies:vt illud qd̃ mouet in eo sit quiescẽs & motũ insimul: qm̃ in.a.d. qd̃ est indiuisibile erit quiescẽs secũdũ quod est finis qꝫ tis:& erit in.a. motũ secũdũ quod est initiũ motus: & sic in eadem re erit quiescens & motum insimul.

Demõstratio prima sumpta ex parte temporis ostendẽs quod nõ est accipere primum in quo mutatum est ex parte principij.

Aliqd ipsius q̃ mobile prius mutatum est.

Quoniã aũt nõ est impartibile: necesse est diuisibile esse: & in quolibet huiusmodi mutatũ esse. Diuisio eñ. ipso.a.d.si qdẽ in neutro mutatũ est: neq;

in toto. Si autem in ambobus mutatur & in omni. Si vero in altero tantũ mutatum est:nõ in toto primo. Quare necesse est in quolibet mutatum esse. Manifestum igitur est quod nõ est in quo primo mutatum est:infinite enim diuisiones sunt.

Si igitur.a.d non est indiuisibile:necesse est vt sit diuisibile, & in quolibet istius accipiatur:trãsmutabitur in eo quando a.d.diuidetur. Si igitur non trãsmutetur: neq; in altera duarum partium:ergo neq; in toto trãsmutabitur. Et si in eis semper trãsmutatur:ista erit dispositio eius in toto. Et si trãsmutatur in altero:non erit primum eius in quo trãsmutatur totum. Ergo necesse est vt trãsmutetur in quocunq; eius accipiatur. Ergo manifestum est quod non est primum eius in quo trãsmutatur:quoniam diuisio eius est infinita.

Dicit. Si igitur.a.d.in quo posuimus principiũ trãsmutationis exi- 47
stens in actu nõ fuerit indiuisibile:necesse est. vt semper diuidatur in di
uisibile, & in qualibet parte ponatur trãsmutari in actu: necesse est vt
prius trãsmutetur scilicet quod ante hanc trãsmutationẽ ponitam sit
trãsmutatio qm̃ magnitudo in qua posita est trãsmutatio est diuisibilis
necessario. Et hoc intẽdebat cũ dixit cũ diuidat.a.d.& cũ narrauit ꝙ
cũ trãsmutat in hac magnitudine:necesse est vt sit trãsmutatiõ in partibus:incepit declarare hoc & dixit. & si nõ trãsmutat &c.i.& cum posuerim⁹ ꝙ primũ ei⁹ in quo demõstratur trãsmutatiõ & ei⁹ in quo est transmutatio est diuisibile. Verbi gratia.a.d.diuidetur in.b.si igitur non transmutatur in altera parte scilicet in.a. b. b. d. ergo neq; in tota magnitudine.a.d.quod est contra positum,& transmutatur in eis semper:tunc dispositio eius in toto erit talis:sed positum est quod ista trãsmutatio est principium transmutationis,& hoc est impossibile. Et si transmutatur in altera & non in reliqua:tunc totum non erit principium eius in quo transmutatur:sed positum est primum, & hoc est inconueniens. Et hoc intendebat cum dixit,& si transmutatur in altera &c.& cum sit impossibile vt in vtraq; sit quiescens: aut in eis semper transmutetur & in alia non trãsmutatur:sequitur ex hoc vt in vtra q; sit iam transmutatum,& dixit ergo necesse est &c.id est,quęq; pars accipiatur ex illo primo:necesse est vt transmutatum in eo sit iam transmutatum:ergo transmutatio erit ante transmutationem & ante hanc alia sicut est dispositio in diuisione magnitudinis in infinitum, & hoc intendebat cum dixit ergo manifestum est &c.id est ergo manifestum est quod in eo non est principium eius quod transmutatur: quia diuisio eius est in infinitum.

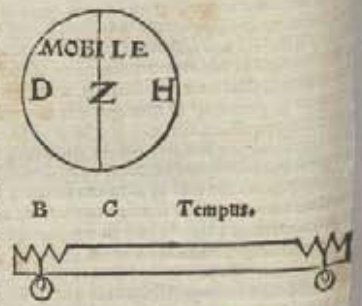
Neq; itaq; in eo quod mutatum est aliquid ipsius prius est quod mutatum est. Sit enim.d.z.quod primo mutatũ est ipsius.d.h.omne enim diuisibile esse demonstratum est quod mutatur.

tatur. Tempus autē in quo.d.z.mutatū est:sit in quo est.b.c. si ergo in omni.d.z.mutatū est in medio minus est quod mutatum est,& prius est ipso.d.z.& iterū hoc aliud,& illo alterū, & sic semper:quare nihil est primū mutātis quod mutatū est.

Neq; ex illo quod transmutatur est aliquid quod primum eius quod trāsmutatur.Sit ergo.d.z.primū eius quod transmutatur ex.d.h.quoniā iam declarauimus quod omne trāsmutatum est diuisibile,& tēpus sit.b.c.Si igitur.d z.trāsmutatur in hoc tempore:ergo in sua medietate erit illud quod transmutabatur prius,& ante istud aliud minus prius,& ante illud aliud minus prius:& sic semper:vnde necesse est vt in transmutatione nō sit aliquid omnino quod sit primū eius quod trāsmutatur.

Demonstratio secunda ostēdens idem quod supra sumpta ex parte mobilis.

Vult declarare etiam quod trāsmutatū nō est
48 aliqua pars quæ sit primū eius qđ trāsmutatur id est,q̄ ante ipsum non est alia pars quę dicatur trāsmutari:quā autē trāsmutatum debet habere partē:manifestum est ex dictis, nā oē trāsmutabile est diuisibile. Quoniā vero in ista diuisione nō inuenit̄ ps prīa:manifestū est ex hoc quod est declaratū qđ trāsmutatio & tēpus & trāsmutatio omnia sunt de natura cōtinui,& q̄ cōtinuū semper diuiditur in diuisibile. Et quia diuisibilitas moti est manifestior ex diuisibilitate eius a quo mouetur:incepit declarare q̄ si esset hoc primū transmutatū: tunc esset prima longitudo,& primū tēpus:sed quia hoc est manifestius in tēpore. Dixit:nec sit ex illo qđ trāsmutatū est &c.id est,neq; in trāsmutato inuenitur pars quæ sit primū eius quod transmutatur. Deinde posuit trāsmutatū de hoc,& posuit partē illius primo.d.z.vt declararet ducēdo ad inconuenīs:qđ ista pars nō est primū,& dixit.d.z. &c. & quia aliquis potest dicere qđ ista positio non est vera:nisi esset verū qđ omne trāsmutatū est diuisibile:dixit quia iā declarauimus q̄ omne trāsmutabile est diuisibile. Et cū posuit hoc,& iā declarauit qđ omne transmu

trāsmutatū trāsmutatur in tēpore:necesse est vt ista pars trāsmutetur in tēpore,& dixit,& tēpus in quo trāsmutatur sit.b.c.id est,& cū declarauit qđ ista trāsmutatio debet esse in tēpore sit igitur illud tēpus pars d.z.trāsmutatur.b.c. D.d.si igitur.d.z.&.c.scilicet pars trāsmutati quā posuimus primū eius qđ trāsmutatur:tūc in medietate istius tēporis erit illud qđ transmutatur de illa parte minus. Quoniā illud quod trāsmutatur in minori tempore est minus scilicet in æquali velocitate. Et erit trāsmutatio quæ est in medietate istius ante trāsmutationē quę est in toto illo tempore quæ posita est prima,& sic erit prima. Et quia tempus diuiditur in medietates in infinitum necesse est vt diuidatur in minus,& minus in minori secundum diuisionem temporis in infinitum. Et similiter in prius & in prius priori,& sic in infinitum. Et cum declarauit quod transmutatum non habet primum:dixit.necesse est igitur &c.id est,sicut est necesse in ipsa transmutatione & in eo in quo est transmutatio. Supra.31.

Quod igitur neq; in eo quod mutatur:neq; in quo mutatur tēpore nihil prius sit:manifestū est ex his quę prius dicta sunt. P
Ipsum autem quod mutatur aut secundum quod mutatur nō etiam similiter se habebit. Tria nāq; sunt quæ dicuntur secundum mutationem. Quod mutatur. Et in quo. Et in quod mutatur:vt homo:tempus,& album. Homo quidem igitur & tēpus,diuisibilia sunt. De albo autem alia ratio est propter id q̄ secundum accidens omnia diuisibilia sunt:cui enim accidit album aut quale illud diuisibile est. Quoniam quecūq; diuidit̄ tur secundum seipsa diuisibilia,& nō secundū accidens: neq; in his erit ptimum vt in magnitudinibus. Sit enim in quo est a.b.magnitudo:motus autem sit ex.b.in.c. primum. Igitur si quidē indiuisibile est.b.c.impartibile impartibili erit coniunctū. Si vero diuisibile:erit aliquod ipsi .c.prius in quo mutatū est & illo iterū aliud,& sic semper:propter id quod nullo modo deficit diuisio. Quare non est primum in quod mutatum est. Similiter autem est & in quantitatis mutatione,& hæc cū in continuo est. Magnifestū igitur est q̄ in sola mutatione quę est secundū qualitatē contingit indiuisibile per se esse. Manifestum est igitur ex dictis q̄ neq; ex transmutato neq; ex tempore in quo est transmutatio est aliquid omnino quod sit prius mum. Et illud ipsum in quo est transmutatio nō habet talem dispositionem. Sunt enim tria quæ sufficiunt in transmutatione scilicet trāsmutatum,& illud in quo est transmutatio,& ad quod. Verbi gratia homo,& tēpus, & album. Homo vero & tempus sunt diuisibilia. Sermo autē de albo est alius a sermo-

ne de istis: sed omnia sunt diui sibilia per accidens. Illud enim cui accidit album & quale est diuisibile. In illis autem omnibus quæ dicuntur diuidi per se non per accidens non est etia primum. Verbi gratia, in magnitudinibus. Sit igitur. a.b.c. magnitudo. & moueatur de. a. ad. b. primo motu. Si igitur. a.b. fuerit indiuisibile: tunc impartibile sequitur impartibile. Et si fuerit diuisibile tunc erit aliquid ante. b. in quod cecidit transmutatio, & ante illud aliud, & sic semper. Quoniam non cuadet a diuisione aliquo modo: non est hoc primū eius in quod cadit transmutatio. Et similiter de transmutatione quantitatis: quoniam ista transmutatio etiam est in continuo. Ergo manifestū est quod in motu in qualitate sola inter alios motus potest esse indiuisibile per se.

49 Dicit. Magnifestum est igitur ex prædictis supra sumpta ex parte magnitudinis.

Demonstratio tertia ostendens idem quod qđ nō est aliquod primū scilicet indiuisibile ex trāsmutatione neq; ex tēpore: quo fit trāsmutatio secūdū qđ est transmutatio & secundum qđ est tēpus neq; per se neq; per accidēs. Deide. d. & illud ipsum &c. & intēdit illud in quo est genus trāsmutatiōis, & dixit hoc quoniā transmutabilium sunt quædam in quibus nō inuenitur primum per accidens licet quæ sunt in qualitate. In eis autem quæ sunt in vbi, & quādo nō inuenitur primum omnino: neq; per se neq; per accidens. Et cū narrauit qđ dispositio in eo in qua est transmutatio in hoc nō est sicut dispositio in trāsmutato, & tempore, incepit exponere hoc & dixit: sunt enim tria &c. id est, sunt enim tria in trāsmutatione & sunt illa, & tēpus dit per illud in quo est trāsmutatio tēpus & per illud ad qđ trāsmutatio genus motus. V. g. homo qui albescit: quū sunt in eo tria: homo & tēpus, & color albus. & dixit: motū qui est in qualitate: notificando qđ in isto nō inuenitur primum per accidēs scilicet in eo ad qđ est motus: nō in moto: neq; in tēpore, & hoc intendebat cum dixit: homo vero &c. id est, homo vero quod est transmutatū in hoc motu, & tempus in quo est motus: nō habent primum omnino neq; per se neq; per accidens: quia sunt diuisibilia per se. Album vero & similiter de reb⁹ ad quas fit transmutatio in qualitate nō habēt talem dispositionē: quoniā ista nō diuidūtur per se scilicet qualitates: sed per accidēs. Deinde dicit sed omnia sunt diuisibilia per accidēs, id est, omnes qualitates.

Deinde

Deinde narrauit quō diuidunt per accidēs & dixit: illud em̄ cui accidit albū &c. i. album vero & vniuersaliter qualitates sunt diuisibilia: qa sunt in corpore qđ est diuisibile per se. Et cū narrauit qđ diuisibilis ex istis tribus quædā sunt q̄ semper diuiduntur per se. s. tēpus & transmutatum. Et quædā sunt quorō quædā diuiduntur per se. & quædam per accidēs: & est illud ad qđ est transmutatio. narrauit qđ in isto quod diuiditur per se in istis nō inuenitur primū per se: & in illo quod diuiditur per accidēs inuenit primū per se & nō per accidens: & dixit: in illis aūt omnib⁹ &c. i. in trāsmutato: & tpe: & transmutatiōe quæ est in vbi & q̄nq̄n̄ ista sunt diuisibilia per se. Et cum narrauit qđ in istis nō inuenitur primū diuisibile iterauit suam demonstrationē super ista diuisibilia: cū in declarationibus prædictis nō distinguitur illud quod diuiditur per se ab illo quod diuiditur per accidens. Et dixit: sit igitur. a.b.c. &c. id est, sit igitur spacium per quod motū mouetur primū spacium. a.b.c. & motus eius ex. a. ad. b. sit primus motus. D. d. si igitur a.b. &c. id est si igitur. a.b. quod est ex spacio primum eius per quod fit primus motus fuerit magnitudo indiuisibilis: tunc motus per illud erit indiuisibilis: & sic indiuisibile sequitur indiuisibile: & sic magnitudo & motus erunt cōposit̄ ex indiuisibilibus: quod est impossibile. Deinde. d. & si fuerit diuisibile &c. id est si igitur spacium. a.b. fuerit diuisibile: tunc erit hoc spacium ante spacium. a.b. in quod cecidit transmutatio anteq̄ caderet in spacium. a.b. V. g. medietas spacij. a.b. & similiter sequitur vt ante transmutationem quæ est in medietate istius spacij sit minor transmutatio: & est illa quæ fit in medietate istius medietatis: & sic proceditur in infinitum. Deinde dixit ergo hic non est primum &c. id est in motu locali. D. d. & similiter est de transmutatione quantitatis: id est in augmento & diminutione. Et causa in hoc est quod transmutatio in quāto est transmutatio in continuo per se: & declarationi in qualitate: scilicet quia non est in continuo. D. d. manifestū est igitur quod in motu &c. id est & possibile est vt in eo sit primū indiuisibile per se: & si sit diuisibile per accidens & hoc est ita: quia minimus a color est terminatus per se: quemadmodū minima forma est terminata: scilicet quod minimū eius quod potest esse coloratū in actu est terminatum: quemadmodum minimū eius quod potest esse aliquod demonstratum est terminatum. V. g. quoniam minima aqua est terminata: & similiter de aliis corporibus simplicibus & compositis.

In quo ostendit quomodo ea quæ sunt in motu præcedant scinuicem &c.

CAP. VI.

Omniā aūt omne quod mutatur, in tēpore mutat. Dicitur aūt in tēpore mutari & sicut in primo: & sicut secūdū alterū vt in anno: qa in die mutatur. In quo primo tēpore: & mutatur qđ mutat. Et in quolibet huius necesse mutari. Manifestū igitur & ex diffinitione: primum enim sic diximus.

Quia omne quod transmutat, trāsmutatur in tēpore. Et dicitur

Q Qualitates nō diuidūtur p se sed p accidens. Idem supra cō. 37. 39. & infra. 59.

a Minimus color ē terminatus per se quēadmodū minima forma ē terminata sicut minima aq̄ R est terminata: & similit est de aliis corpib⁹ simplicibus & cōpositis. Idem supra cō. 32. & q̄ A ibi. Oē qđ mutatur in tpe mutatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur aliquid trãsmutari in tẽpore: quia est primum tempus in quo transmutatur: & quia transmutatur in aliquo eius. Verbi gratia quoniã dicitur aliud transmutari in tali anno: quia trãsmutatur in aliqua die illius anni. Quoniam primum tempus in quo transmutatum transmutatur: necesse est vt in qualibet parte illius transmutetur. Et hoc manifestum est ex eius diffinitione: quoniam hoc intelligimus per primum.

50

B

Datur minimũ tempus in q̃ aliquid potest transmutari.

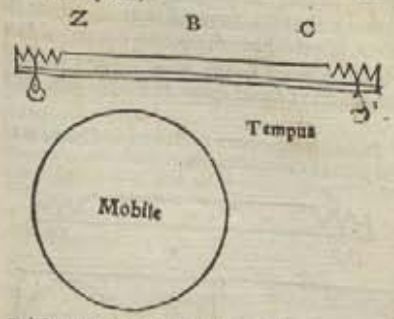
CVm declarauit qd̃ motꝰ nõ habet principiũ: neq; illud in quo est motus neq; tẽpus: vult declarare qd̃ illud quod trãsmutatũ est prius transmutabatur. Et dixit: quia omne trãsmutatum &c.i. vt declaratũ est superius. D.d. & dicitur aliquid trãsmutari &c.i. & manifestũ est per se: quod dicitur aliquid transmutari in illo quo tempore: quia illud tempus est minimũ tempus in quo potest trãsmutari: & hoc intendebat cum dixit. quia est primũ tempus &c. quoniã omne quod attribuitur rei nõ propter suã partẽ est principiũ illius rei: vt declaratũ est: & quia transmutatio nõ attribuitur tempore æquali ei: quia inuenitur in tẽpore minori ipso: ideo necesse est: vt istud tempus sit primũ illius transmutati: econtrario de tẽpore qd̃ excedit trãsmutationẽ. scilicet quia nõ est primũ: qm̃ transmutatio nõ attribuit ei nisi gratia sue partis: & hoc intẽdebat cũ dixit: & quia transmutatur in alio, id est & attribuitur etiam transmutatio tẽpori: quia transmutat in alio cũ tẽpus cui attribuitur excesserit idẽ tempus æquale ei. D.d. V.g. &c.i. V.g. qm̃ bellũ fuit in tali anno: quia fuit in tali die illiꝰ anni: vnde attributio eius ad annũ nõ est prima. D.d. qm̃ primũ tẽpus &c.i. & cũ res habuit tẽpus primũ in quo trãsmutatur: necesse est vt in qualibet parte illius temporis inuentatur illa res trãsmutari: quoniam hoc est manifestum ex diffinitione primi: quoniam primũ est tempus æquale transmutationi: cui transmutatio non attribuitur gratia partis. Ergo necesse est in toto: quoniã omnis transmutatio quæ attribuitur tẽpori: necesse est vt attribuatur ei: aut propter partem: aut propter totum: sed primo non attribuitur propter partem: ergo propter totum.

Sed ex his manifestum est. Sit enim in quo primo mouetur quod mouet. z.b.c. & diuidatur secundũ.b. Omne eñ tempꝰ diuisibile est in. z.b. tempore: aut mouetur: aut nõ mouetur: & iterum in. b.c. similiter. Si quidem igitur in neutro mouetur quiescit itaq; in omni: moueri enim in nullo huius quod mouetur impossibile. Si vero in altero solum mouetur non vtiq; in primo mouetur: quod est. z.c. secundũ enim vtrunq; motus est. Necesse est igitur in quolibet ipsius. z.c. motum esse.

Et hoc apparet etiã ex hoc quod narrabimus. Sit igitur tempus in quo motum mouetur primo. z.c. & diuidatur in. b. Si igitur omne tempus est diuisibile. Et motũ aut in tempore. z. b.c. mouetur: aut non mouetur: & similiter etiam in duobus tẽporibus. z.b.c. Si autem non mouetur in altero eorum ergo quiescit

quiescit in hoc toto tempore. Nam impossibile est vt sit motum: & nõ moueatur in altera partium. z.b.c. Et si mouetur in altero corũ tantõ, tunc tempus. z.c. non est primum tempus in quo mouetur. Quoniam motus eius est in vtroq; corũ. Ergo necesse est vt moueatur in qualibet parte.

Demonstratio probans quod id quod mouetur primo in aliquo tẽpore: mouetur in qualibet parte illius temporis.

Dicit: & hoc apparet ex hoc quod dico: qm̃ cũ primũ tẽpus fuerit demõstratũ. V.g. tẽpus. z.c. & fuerit diuisum in duo in. b. cũ omne tẽpus sit diuisibile: & illud quod mouetur necesse est primũ ghꝰ dicimus non habere primũ. D.d. scilicet trãsmutatum &c. & moueri in z.c. quod est positum primũ aut nõ moueri: & manifestum est qd̃ nõ est quiescens in eo: ergo mouetur. Et cũ posuerit qd̃ in hoc tẽpore necesse est vt sit motũ in toto: & qd̃ aduersarius nõ potest ponere ipsum in eo quiescẽs: dixit: & similiter etiã &c.i. & similiter etiã interrogabimus aduersarium & dicemus ei quod istud motum quod tu concedis moueri in tempore. z.c. aut concedis etiam ipsum moueri in vtraq; parte eius: aut quiescere in vtraq;: aut moueri in altera: aut quiescere in reliqua. Deinde dixit si igitur non mouetur &c. id est quæ sunt partes magnitudinis cum sit impossibile: vt in ea sit quiescens: & quasi dicit: quod si fuerit quiescens in vtraque parte magnitudinis: sequitur maximum impossibile, scilicet vt aliquid moueatur per aliquid & quiescat in omnibꝰ partibus eius. Et cum destruxit ipsum quiescere in vtraque parte: destruxit etiam ipsum quiescere in vtra: qua: & dixit: si mouetur in altera tantũ, id est tunc tempus cõgregatum ex istis duobus temporibus nõ erit tempus primum: sed positũ est primum. Et hoc est ita: quia primum est illud in cuius omnibus partibus est motus: & hoc intendebat cum dixit: motus eius est in vtraq;, id est quoniam necesse est cum sit primum vt motus sit in vtraq; parte eiꝰ. Et cum destruxit ista duo condiuidentia concluſit tertium: & dixit. ergo necesse est &c. & hoc manifestum est.

51

C

Primũ tempus & illud in cuiꝰ oibꝰ partibus est motus.

Ostenso autem hoc: manifestũ est quod omne qd̃ mouetur necesse est motũ esse prius. Si enim in. z.c. primo tempore per q.l. motũ est magnitudinẽ. In medietate quod æque velociter mouetur:

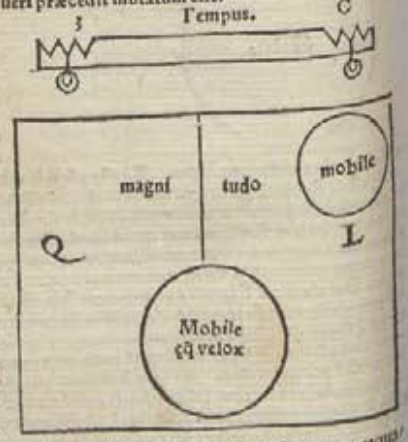
D

Omne moueri p̃cedit mutatũ esse.

mouetur: & simul inceptum est in medium est motum. Si autē eque velox motum est aliquid in eadem tempore. Et alterū ne cesse per eandem motum esse magnitudinem. Quare est mo tum prius quod mouetur.

Hoc quidem declarato manifestum est quod omne qđ mo uetur necessario mouebatur prius. Quoniam si mouetur per spacium. q. l. in tempore. z. c. quod est primum tempus. Tunc æquale ei in velocitate motus: & incipiens cum ipso mo ueri: mouebitur per medietatem in medietate. Si igitur il lud quod est æquale ei in velocitate moueatur per aliquid in hoc tempore: necessario aliud etiam mouebitur per illud spacium. Vnde necesse est vt illud quod mouetur iam mo uebatur.

52 Et cum hoc sit declaratū scilicet ꝙ illud quod mo uet in primo tēpo re necessario mo uetur in omnibus partibus illi⁹ tem poris. Manifestū est ex hoc qđ in quolibet instanti ante quodlibet in stās in quo demōs tratur moueri sit mo tū. D. icepit de clarare hanc cōse curionē: & dixit: qm̄ si moueat &c. i. V. g. qm̄ si aliqđ motū moueat per aliqđ spaciū in alī quo tpe. V. g. per spaciū. q. l. in tpe. z. c. & illud tēpus

fuerit primum illius motꝰ: Tunc si posuerimus aliquod motum æqua le in velocitate incipere cum illo moueri in medietate illius temporis tantum: necesse est vt pertranseat medietatem illius spacij. Deinde dicit, si igitur mouetur per aliquid &c. idest si igitur motū quod est æqua le in velocitate moto posito pertransire illud spacium terminatum in il lo tempore terminato pertransierit aliquam partem magnitudinis in aliqua parte illius temporis positi: necesse est vt primum motum quod pertransiuit pertranseat spacium per quod secundum motum mouebā tur antequā pertranseat totum spacium. Deinde dicit ergo necesse est vt

vt primum motum demonstratum quod mouetur in vltimo spacij qđ prius mouebatur: id est, compleuit motum quo mouebatur illud quod est æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis: & similiter si posuerimus primum motum demonstratum in vltimo spacij per qđ secundum motum mouebatur: sequitur quod prius mouebatur: nam il lud spacium diuiditur in duas medietates: & possum⁹ ponere aliud mo tum æquale ei in velocitate pertransire illud in medietate illius tempo ris: & sic in infinitum. Et causa in hoc est quia magnitudo & temp⁹ diuiduntur in infinitum: vnde necesse est vt ante quodlibet vltimum in quo res mota demonstratur: moueatur. Sed ipse vsus est in hac declara tione secundo moto: quia est manifestius. Nam aduersarius potest con cedere ipsum pertransire totum spacium: sed non pertransit medietatē antequam pertranseat totum: cum pertransire medietatem sit pertransi re in potentia: non in actu: & ideo vtitur secundo moto. & possit ipm pertransire in actu: quoniam hoc non potest aduersarius negare. Et cū concesserit hic esse spacium quod pertransit motum æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis: necessario concedet quod primū motum quando mouetur per totum spacium pertransibit illud spaciū quod pertransiuit illud quod est æquale ei velocitate: scilicet illud qđ mouetur in minori illo tempore.

Pertransire medietatē est ptrāsire in potentia non in actu cōsile. infra com. 57.

Amplius autem & si in omni tempore quod est, z, c, motū esse dicimus: aut omnino in quolibet tempore in accipiendo vltimum ipsius temporis nunc. Hoc enim determinatum est: & medium ipsorum nunc tempus est: & in alijs dicetur similiter motum esse. Medietatis autem vltimum diuisio est. Quare & in medio motum erit: & oīno in qualibet partiū. Sem per enim simul secundū diuisionem tps est determinatum ab ipsis nunc. Si igitur omne tps diuisibile est: medium aūt ipsorum nunc tps est: omne quod mutatur: infinite mutatum est.

Et etiam si dicitur aliquid moueri in tpe. z, c, totum: & vlti ter in aliquo tempore quodcunq; sit: cum acceperimus instans quod est vltimum eius. Quoniā hoc determinat illud: & inter duo instantia est tempus: & in alijs instātibus dicitur in eo qđ mouetur ipsum iam moueri. Et vltimum medietatis est differentia. Necesse est vt in medietate etiam moueatur: & vniuersaliter in qualibet parte: quoniam cum casu diuisionis determinatur tempus per instantia. Cum igitur omne tempus est diuisibile: & inter duo instantia est tempus: necesse est vt oīne quod transmutatur: transmutetur in infinitum. B

Ista declaratio est alia: ꝙa pria est ex spacio: & ista ex tpe. Et dicit: & est ēt aliud signū: qm̄ nō dicim⁹ aliqđ moueri in aliquo tpe nisi cum acceperim⁹ instās qđ est finis trāsmutatiōis: & instās qđ est principiū eius: qm̄ p hæc duo instāria determinat tps in quo est trāsmutatio. Sed tacuit instās qđ est principiū: qa hoc intellectū est: nam oē tps finitum 53

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non sit finitum nisi accipiendo illud inter duo instantia. & ideo dixit & inter duo instantia est tempus. i. cum posuerimus quod omne tps terminatur per duo instantia: & inter quælibet duo instantia est tps vt declaratum est: & posuerimus quod finis medietatis istius temporis: in quo motus totum mouetur. s. tps. 2. c. determinatur ab instanti quod est dria inter istas duas medietates. Manifestum est quod cum motum fuerit in hoc instanti. s. quod diuidit hoc tempus in duas medietates: dicetur vere iam motum esse: & in alia medietate moueri: ergo illud quod mouetur iam motum est. Et similiter cum diuiserimus illa medietate in duas medietates: tunc in alia medietate vere dicetur moueri. ergo & in differentia quæ est inter duas medietates ipsum iam esse motum: & similiter in medietate medietatis: & sic in infinitum. ergo omne quod mouetur iam mouebatur. Et hoc intendebat cum dixit: & finis medietatis est differentia. i. & instans quod est finis alterius medietatis & principium secundæ est differentia inter has duas medietates. ergo necesse est vt motum in prima medietate dicatur iam motū esse: & in alia dicatur moueri. ergo antequam moueatur iam mouebatur. D. d. & vniuersaliter & c. i. quoniam quælibet pars temporis cum accipitur pōt diuidi in duas medietates: & motum in vltima medietate dicitur moueri: & in alia dicitur iam motum esse. Si igitur diuisio temporis in medietates procedit in infinitum. ergo oīe quod mouetur necessario mouetur. Et hoc intendebat cum dixit. & cum omne tempus sit diuisibile & c. i. & vniuersaliter cum posuerimus quod omne tempus est diuisibile per instantia inter quælibet duo instantia est tempus: & quod ista diuisio procedit in tempore demonstrato in infinitum: & quod in quolibet instanti transmutatum dicitur iam esse transmutatum: & in quolibet tempore dicitur transmutari necessario aut illud transmutabatur infinities.

Amplius aūt si continue quod mutatur & nō corrumpitur neq; pausat a mutatiōe: aut mutari: aut mutatū esse: necesse est in quolibet: in ipso aūt nunc est mutari: necesse mutatum esse secūdū vnūquodq; ipsorū nūc. Quare si ipa infinita nūc sunt. necesse est omne quod mutatur infinite mutatum esse.

Et etiā si omne quod trāsmutat cōtinue absq; eo qđ corrūpat: aut cessat trāsmutari: aut transmutat: aut iam transmutatū est necessario in quacūq; parte accepta fuerit ex eo: & sit impossibile aliquid trāsmutari in instanti. Necesse est vt in vnoquoq; instantium sit iam transmutatum: & si instantia sint infinita.

Hæc est declaratio quasi vnius propositionum quibus vsus est in prædicto sermone. s. dicētis q̄ in quolibet instāti dicit trāsmutatū esse trāsmutatū. Et declaratio eī est talis. s. Oē trāsmutatū cōtinue trāsmutatiōe dū trāsmutat dicit in tpe in quo it trāsmutat ipsum esse trāsmutatū in quacūq; parte ipis demonstretur. Et omne tempus dicitur in tēpora determinātia illa tempora infinita: & post impossibile ipsum trāsmutari in instantibus: quoniam in instanti non fit trāsmutatio: ergo necesse est vt in instāti sit iam transmutatū. & si instantia sint infinita

infinita: sequitur vt illud quod transmutatur sit trāsmutatum iam infinities. D. d. aut transmutatur aut iam transmutatum est &c. i. qm̄ omne transmutatum transmutari one continua dicitur in quolibet instāti temporis esse transmutatum & transmutari. & cum posuit hāc propositionem & iam prædixerat quod omne tempus est diuisibile in tēpora infinita: & in instātia infinita: dixit: & est impossibile aliquid trāsmutari in instanti &c. i. & si in instanti non dicitur trāsmutari. ergo necesse est dici iam esse transmutatum: & hoc est ita: quia omnis pars temporis in quo est motus necessario attribuitur ei motum. Et quia impossibile est ipsum attribui instantibus. s. transmutari in eis remanet vt attribuatur eis ita quod sit iam transmutatum. Quoniam si hoc non fuerit non habebit attributionem ad illas partes. Sed positum est ipm attribui omnibus partibus temporis diuisibilibus & indiuisibilibus: & hoc est impossibile. Et vocare hoc instans partē est trāsumptiue: & intendebat quod quia instans est differentia inter tempus primum & secundum manifestum est quod omne quod mouetur in secundo tēpore iam motum est in tempore quod est inter illud & primum.

Vocare instās pt̄ē ipsa est transumptiue, vide supra, c. 2. & F

Demonstratio probans quod oportet quod omne quod mouetur moueatur in tempore.

Non solū aūt quod mutatur necesse est mutatū esse: sed etiā mutatū necesse prius mutari. Oē enim quod ex quodā in quoddam mutatū est: & ip̄m tempore mutatū est. Si enim in ipso nunc ex, a, in, b, mutatum. ergo ī ipso quidem nūc in quo est in ipso, a, non mutatum est. Simul enim esset in ipso, a, & in, b. Quod enim mutatum est cū mutatum est. quod non est in hoc: ostensum est prius. Si vero in alio est: in medio est tps. Non enim coniuncta erant ipsa nunc.

Oē mutatū p̄cessit mutari,

Et non solummodo illud quod transmutatur est necesse vt iam sit transmutatum: sed etiam illud quod est transmutatum ad aliquid necesse est quod prius transmutabatur. Quoniam omne quod transmutatum est de aliquo in aliquid, transmutatum est in tempore. Sit igitur aliquid & transmutetur de, a, in b, ergo necesse est vt in instanti in quo est in, a, non sit iam trāsmutatum. Quoniam erit in, a, & in, b. Nam iam declarauimꝰ superius quod illud quod transmutatum est non est in hoc: sed in alio. Ergo inter illa est tps. Quoniā instantia non sunt secta.

Cum declarauit quod omne quod transmutatur iam prius transmutatum est: vult declarare conuersum: scilicet quod omne quod trãsmutatum est: prius etiam transmutabatur. Et ideo dixit: & non solũmodo &c.i. quoniã hoc similiter est in eis. Deinde incepit declarare hoc: & dixit: omne enim quod transmutatum est &c. id est, & ista propositio declarata est: scilicet quod omne transmutatum est in tempore: & cum posuit hoc posuit transmutatum aliquod de aliquo terminato in aliquod terminatum quod est principium eius ad quod transmutatur. Verbi gratia, sit a.in.b. et dixit: sit igitur aliquod &c. id est, de aliquo contrario: scilicet ad contrarium: ad quod primo fit transmutatio: scilicet inter quæ non est medium: vt declaratum est superius: quod illud quod transmutatur primo cum transmutatur est in illo ad quod: non in illo ex quo: & hoc intendebat cum dixit: est enim in.a. &c. i. est enim in instanti alio ab instanti in quo est in.b. quoniam declaratum est quod illud quod transmutatur non est in hoc, id est, in eo ex quo est transmutatio. Deinde dicit si igitur fuerit in alio &c. id est, si igitur fuerit in eo ex quo in alio instanti ab eo quo est in eo ad quod: tunc inter illa erit tempus: & in hoc tempore mouebitur necessario: & omne quod dicitur iam motum esse dicitur prius moueri: quemadmodum illud quod transmutatur dicitur prius fuisse transmutatum.

Quoniam igitur in tempore mutatum est: tempus autem omne diuisibile in medio aliud est mutatum. Et iterum in illius medio aliud: & sic semper. Quare mutabitur prius.

Et etiam quia transmutatum est in tempore: & omne tempus est diuisibile: in medietate eius erit transmutatio. Et etiam in medietate illius medietatis transmutatur aliud: & sic semper. Quare necesse est quod prius transmutabitur.

56 Hæc est alia declaratio: & est quod si omne transmutatum transmutatur in tempore: & omne tempus est diuisibile: tunc in medietate alicuius temporis dicetur transmutatum trãsmutari: & tunc dicetur ipsum iam esse transmutatum in medietate illius medietatis. & similiter quãdo fuerit in medietate illius medietatis dicetur transmutari. & in medietate medietatis illius medietatis ipsum esse transmutatum: & sic in infinitũ. ergo illud quod transmutatur iam est transmutatum.

H Amplius autem in magnitudine manifestius est: quod dicitur propter id quod cõtinua est magnitudo in qua mutatur quod mutatur. Sit enim mutatum ex.c.in.d. quod mutatur. Si quidem ergo indiuisibile est ipsum.c.d. impartibile est impartibili coniunctum. Quoniam autem hoc impossibile est: necesse est magnitudinem esse quod interest: et in infinita esse indiuisibile. Quare si in illa mutatur prius: necesse est ergo omne quod mutatum est mutari prius.

Et

Et etiam declaratum est hoc manifeste in magnitudine. Magnitudo enim est continua: & est illud in quo transmutatũ trãsmutatur. Transmutetur igitur aliquid de.c.in.d. Vnde necesse est sic.c.d. est indiuisibile: vt illud qđ est indiuisibile sequat̃ indiuisibile. Sed hoc est impossibile. Ergo inter illa est magnitudo: & est diuisibile in infinitum. Ergo transmutabatur antecp transmutaretur de.c.ad.d. Vnde necesse est vt omne quod trãsmutatum est prius transmutebatur.

57 Cum declarauit qđ omne transmutatum transmutabatur antequã transmutaretur: quoniã omne transmutatum est in tempore: & omne tẽpus est diuisibile in infinitum declarauit hoc idem per magnitudinem. Et dixit: declaratum est hoc &c.i. & declaratum est illud qđ declarauimus per tempus per magnitudinem: & hoc est in transmutato in loco: & in qualitate: & ista declaratio est manifestior. Quoniam magnitudo est manifestior in hoc qđ trãsmutatio fit talis: sed non est ita in tempore. Et Alex. dicit cp non intendit cp declaratio quæ est ex magnitudine est manifestior quã illa quæ est ex tempore: cum vtrũcp sit continuum. Sed intendebat cp declaratio quæ est in motibus quantitatis est manifestior quam qui sunt in qualitate: & verba Alex. sunt ista: & qđ diximus declarabitur magis in spacio: nam spacium in quo transmutatum transmutatur est continuum. D.d. transmutetur igitur aliquid &c. id est ponatur igitur aliquid transmutari per aliquam magnitudinem de.c.ad.d. sequitur igitur vt si inter punctum.c. & .d. non fuerit linea diuisibilis: vt indiuisibile tangat indiuisibile: cp est impoſe. Deinde dicit necesse est ergo vt iter illa sit magnitudo. i. & cũ sit impoſe indiuisibile sequi indiuisibile: necesse est vt inter vltimum indiuisibile ex quo motum mouetur & indiuisibile ad quod mouetur: sit magnitudo diuisibilis in infinitũ: & cum posuit hoc dixit: ergo transmutabatur &c. i. & cum inter.c. & .d. sit magnitudo semp diuisibilis: & in qualibet magnitudine earum transmutatur transmutatum: necesse est quod transmutabatur antequam transmuteur de.c.in.d. Et similiter sequitur in vltimo vltimorum quibus diuiditur scilicet quod necesse est quod ipsum transmutabatur antequam transmutatum sit in ipso scilicet antequam pertranseat illam magnitudinem. Vnde necesse est: vt dixit: quod illud iam transmutatum est prius transmutabatur. Quoniam si hoc non esset. tunc inueniretur finis transmutationis sine transmutatione: & sic inueniretur finis sine eo cuius est finis: quod est impossibile. Nihil enim dicitur a iam transmutatum esse nisi cum fuerit in vltimo trãs mutationis.

Impoſe est vt finis sit sine eo cuius est finis. 1dẽ. 4. phy. 42. 129. 107. & .1. de generatione. 29.

a Nihil dicitur tũ trãsmutatũ esse nisi fuerit i vltimo trãs mutatiõis. cõsimile su pra. c. 25.

Eadem enim demonstratio est in non continuis vt in contrarijs: & in contradictione. Accipiemus enim tempus in quo mutatum est: & iterum eadem dicemus. Quare necesse est mutatũ omne mutari prius: & qđ mutatur mutatũ esse: & est ipso

mutari mutatū esse prius: ipso autem mutatū esse mutari: & nullo modo cōpræhēditur primū. Causa aūt hmōi: est nō esse impartibile impartibili coniunctū. In infinitum enim diuisio est sicut in his quæ augmentantur & minuuntur lineis.

Sequit̄ igit̄ necessario vt illud qd̄ iā trāsmutatū est prius trāsmutabat̄. Q̄m demōstratio eadē est in eo qd̄ nō est cōtinuū ois no, V.g. in cōtrarijs & in cōtradictione. Accipiemus em̄ tps in quo trāsmutat̄: & dicemus etiā hoc idē. Ergo necesse est vt illud qd̄ trāsmutatū est iam trāsmutabatur. Illud igit̄ qd̄ transmutatur prius erat trāsmutatū: & qd̄ trāsmutatū fuit prius trāsmutabatur. Et impoſe est aliquo modo inuenire primū. Et causa huius est: qa impoſe est impartibile sequi impartibile. Nā diuisio est in infinitū sicut in lineis quæ adduntur & diminuuntur.

58 Idest. Manifestū est igit̄ ex hac demōstratione qua vsi sumus in trāsmutato secundū quātitatē: qd̄ omne trāsmutatum simplr trāsmutabat̄ antequā sit transmutatū: siue in q̄litate siue in q̄litate: aut i substātia. Demōstratio em̄ q̄ vsi sum⁹ i trāsmutato ē propinqua potētia in alio: & eadē est demōstratio in trāsmutatiōe: in qualitate: & in substātia. Quoniā nō est differētia aliqua inter duas demonstrationes: sicut dixit: sed declaratio qua vsi sumus in magnitudine: & in quātitate trāsferē ad tps: cū omne trāsmutatū sit in tpe. D.d. V.g. in cōtrarijs & cōtradictorijs: & intēdit p cōtraria: trāsmutatione in q̄litate: & p cōtradictoria trāsmutationē in substātia: qa est de affirmatiua in negatiuā: & econuerso. D.d. accepimus enim tps &c.i. & trāsferamus illā demonstrationem ad tps: ponendo qd̄ vnūquodq; istorū transmutet̄ in tpe: & qd̄ oē tps est semper diuisibile. Et dīa inter hāc demōnē quā inuenit qua vtur est in his duabus trāsmutationib⁹ ex tpe: & duas demōnationes a quibus incepit loqui in hac declaratione q̄ sunt etiā ex tpe: est quia illæ duæ declarationes fuerūt cōes oī trāsmutatiōi: & ista est q̄ propria his duab⁹ trāsmutationib⁹. D.d. ergo necesse est &c.i. duo q̄lita quæ intēdebat declarare. i. q̄p trāsmutatū est prius transmutabat̄: & qd̄ illud quod transmutatur prius trāsmutatū est. D.d. illud igitur qd̄ transmutatur &c.i. sequit igit̄ ex istis duabus cōclusionibus qd̄ omne instans in quo demōstratur transmutatum transmutari necessario ante illā transmutationē erat transmutatū: adeo qd̄ impoſſibile est reperire initiū trāsmutationis: sed ante trāsmutationē est transmutatio in infinitū. i. in potētia. D.d. & impoſſibile est in aliquo modo inuenire primū. i. inuenire primā trāsmutationē demonstratam in actu.

D.d. & causa in hoc est &c.i. & causa in hoc est: quia magnitudo & motus & tempus nō cōponunt̄ ex indiuisibilibus: qm̄ si mot⁹ a diuideretur in indiuisibile tūc esset illi primus motus: & prima magnitudo: & primum tempus. D.d. diuisio. n. est infinita quemadmodum in linea quæ adduntur & diminuuntur. i. quæ procedunt in additione & diminutione in infinitum vt declaratum est in tertio. b

a Si motus diuideretur in indiuisibile: tūc illic esset primus mot⁹: & prima magnitudo: & primū tps. b. 2. phys t. c. 59. & inde.

Manifestū est igitur: quoniā quod factum est necesse est fieri prius & qd̄ sit factum esse: quęcūq; diuisibilia & cōtinua sunt. Non tamē semp quod sit factum est: sed aliud aliquādo: vt illi⁹ aliquid: sicut domus fundamentum. Similiter aut in eo qd̄ corrumpitur: & in eo quod corruptum est: mox enim inest ei qd̄ sit & cp corrūpit̄ infinitū quoddā: cū sit cōtinuū. Et nō est nec; fieri nisi aliquid sit factū prius: nec; factū esse nisi fiat aliquid. Similiter aūt & in corrūpi & corruptū esse: semp enim est ipso corrumpi corruptū esse prius: corrupto aūt esse corrūpi. Manifestū igitur: quia quod factū est necesse est fieri prius: & cp sit factum esse. Omnis enim magnitudo & oē tps semp diuisibilia sunt. Quare in quocunq; fit aliqd nō est vtiq; sicut primo.

N Omne qd̄ factum est necesse est fieri prius & qd̄ sit factū esse prius necesse est.

O

Et manifestū est qd̄ illud quod generatū est necesse est quod prius gñabat̄: & qd̄ gñat̄ pri⁹ gñatū fuit: & cp est ex hoc diuisibile & cōtinuū. Sed nō semp erit illud qd̄ gñat̄: sed aliud. V.g. qddā illi⁹ vt fundamētū ex domo. Et eodē modo est de eo qd̄ corrūpit̄: & qd̄ corruptū est. Est. n. necessario in eo cp gñat̄ & corrūpit̄ aliqd infinitū cū sit cōtinuū. Ergo impoſe est aliqd generari qd̄ prius nō gñabat̄. Et aliqd qd̄ iam gñatū sit nō prius gñari. Et sic̄ est de eo cp corrūpit̄: & quod corruptum est semper em̄ inuenimus antecp̄ res corrūpatur iam corruptā: & ante cp̄ sit corrupta qd̄ corrumpebat̄. Ergo manifestū est cp illud cp generatum est: necesse est quod generabatur: & illud quod generatur: necesse est quod fuit generatum. Omnis enim magnitudo & omne tempus semper sunt diuisibilia. Ex quo sequitur quod illud in quo generatur impoſsibile est vt sit ita quod sit primum.

Cum declarauit cp omne qd̄ trāsmutabat̄ in magnitudine prius fuit trāsmutatū: & oē qd̄ fuit trāsmutatū prius trāsmutabat̄, ppria declaratione: 59

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Partes magnitudinis ex quibus gñatū gñatur sunt diuerse in spē. p hoc vide. 4. cx. c. 41.

59 b Aliq̄ sunt generabilia indiuisibi-

P lia sicut est sentiret intelligere.

c Mor̄ generatiōis & corruptiōis est cōpositō ex trāsmutatiōe in q̄litate & trāsmutatiōe in substātia & trāsmutatio q̄ est i substātia est in nō tpe. s. p. ut⁹ forme substātialis

Q d Finis trāsmutationis in generatione necessario ē de alia specie motus.

Gñatio est trib⁹ modis

R e Diuisio motib⁹ qui sunt in loco & quāto est essentialis.

Idem supra

tiōe: & declarauit hoc in transmutatiōe qualitatis & subiecte declaratiōe cōi: vult declarare hoc declaratiōe ꝓpria de gñatiōe: q̄d generatio quodāmodo est in magnitudine: sed differūt vt dicit: q̄a partes a magnitudinis: ex quib⁹ generatū generat: sunt diuerse in specie: & sunt in motu locali & augmento eqdē in specie: & diuerse in numero. Et dixit. & q̄d est ex hoc diuisibile & cōtinuū. i. & omne q̄d est ex gñabilibus diuisibile: & cōtinuū: dicit in eo q̄d gñatū est q̄d prius gñabat: & in eo q̄d gñatur q̄d pri⁹ generatū fuit. Et dixit hoc: ꝑ seruando se ex hoc: q̄a sunt hec generabilia indiuisibilia: b vt sentire: & intelligere. Et q̄a generatio est trāsmutatio de nō subiecto in subiectū: & corruptio est transmutatio de subiecto in nō subiectū: ideo transmutatū nō est idē in ea de initio transmutationis vsq̄ ad finē: quare etiā nec transmutatio est eiusdem speciei. Nam motus generationis & corruptionis c est cōpositus ex transmutatiōe in qualitate: & transmutatiōe in substātia. Et transmutatio q̄ est in substātia est nō in tpe. s. prouētus formæ substātialis. Et est etiā motus generati alicuius totius cōpositi ex motibus partiū in generabilib⁹ cōpositis ex mēbris diuersis: & ꝓpter hūc modū extremū excepit hoc in generatiōe: & dixit: sed semp etiā illud &c. i. sed nō sequit vt transmutatū p̄cedens in ea sit de specie transmutati posteriori: sed de alia specie: licet transmutatio sit eiusdem speciei. D. induxit exēplū: & dixit. V. g. quiddā illius rei: q̄m domus q̄ cōponit ex generatiōe aliorū corporū: nō sequitur vt partes transmutationis aut transmutati in ea sint de specie postremæ transmutationis: & hoc similiter accidit in generatione animaliū & aliorū corporū organicorū. In corporibus vero simplicibus non accidit hoc vt in generatione ignis & aquæ: sed sequitur necessario: vt ante transmutationem positam sit alia transmutatio: siue illa transmutatio accipiatur diuisibilis: aut indiuisibilis, scilicet finis transmutationis solūmodo: ita quod non sit ānis transmutationis in generatione. Nā finis d trāsmutationis in generatione necessario est de alia specie motus: cū finis sit in substantia & trāsmutatio cuius est finis est in qualitate: sed ista trāsmutatio quæ est in qualitate nō est in aliqua vna specie eius. V. g. q̄m cū sanguis generatur: caro necessario alterabitur in plus q̄ in vna qualitate: donec expellat formā sanguinis & habeat formam carnis: & sic est intelligenda generatio corporū consimiliū. Nā generatio est tribus modis: aut generatio simpliciū: aut organicorū aut cōplexionis & mixtionis. D. d. et secūdū hūc modū est de illo q̄d corrūpit & quod corruptū est. i. q̄m in motu corruptionis non reperitur primū naturali ter: sed ante q̄libet motū inuentū in actu inuenitur mot⁹ & finis. Sed forte illud q̄d est ante nō est de genere eius q̄d est post in generatione compositorū ex corporib⁹ diuersis: & quia hoc inuenitur in generato per accidēs: & sic̄ in qualitate: q̄a est in cōtinuo q̄d non est ita in loco & ꝙ. s. q̄d ista diuisio e est in istis duob⁹ motib⁹ essentialiter: inquisitis in rebus hoīm ad hoc: & declarauit q̄d ꝓpter illud q̄d hoc inuenit in motu q̄ est in magnitudine: declarabit ipm esse in motu gñationis & corruptiōis: cū generatio & corruptio nō sunt nisi in habēti magnitudinē. Quoniā cū hoc fuerit declaratū in alijs trāsmutatiōib⁹ q̄æ sunt in magnitudinibus: & generatio & corruptio non sunt extra magnitudinē:

gnitudinē: licet nō sint in ipsa magnitudine: sequit: vt accidat ei illud q̄d est in magnitudine scilicet vt in eis nō inueniat primū naturaliter.

Et dixit, est em̄ necessario in eo q̄d generat & corrūpit aliq̄d infinitū cū sit cōtinuū id est & necesse est vt in eo q̄d generat & corrūpit sit aliq̄d nō habēs primū: quia generabile & corruptibile sunt in aliquo carēti primo quia est diuisibile in infinitū scilicet magnitudine. Et hoc q̄d dixit de generatione & corruptiōe intelligēdū est de motu in qualitate. igit̄ hoc est trāsmutatiōis quæ est in qualitate & substātia per accidēs. Trāsmutatiōis vero in vbi, & quāto per se. a Sed quæritur de generatiōe: q̄m visum est in ex primū naturaliter. In generabilib⁹ autē quæ cōponunt ex corporib⁹ diuersis scilicet nō similib⁹: manifestū est de hoc sicut cor in animalib⁹: q̄d est prima pars, & similiter etiā in similibus corporib⁹. Quoniā b prima q̄ litas; carnis est terminata: q̄m caro secūdū q̄ est caro nō diuidit in infinitū. Nos aūt dicamus q̄ generatio primæ partis cōponitur ex alteratiōe & generatiōe: q̄m cū aliquid c generat ex aliquo. V. g. caro ex sanguine prio amittat qualitates & accidētia ꝓpria sanguini, & fiāt accidētia ꝓpria carni: donec amittat forma sanguinis, & fiat forma carnis: & hoc in fine mot⁹ scilicet nō in tpe. Si igit̄ in trāsmutatiōe quæ est in qualitate nō inuenitur primū naturaliter: quia est in aliquo carēti primo naturaliter & generatio est in tpe: q̄a sequit alterationē. Manifestū est q̄ in eo nō est primū naturaliter. Et dixit: ergo impossibile est &c. id est, & cū generatio nō habeat primā partē naturaliter: impossibile est aliq̄d demōstrari in generatiōe q̄d pri⁹ nō generabat: q̄m cū sit diuisibile cū fuerit trāsmutatū in illo: vltimo quo diuidit: dicet tū ingeneratū esse, & sic̄ illud q̄d tū generatū est: dicit pri⁹ generari. D. d. & sic̄ est de eo q̄d corrūpitur.

Et debes scire q̄ ille ꝓcessus in infinitū est in potētia nō in actu, & si nullus mot⁹ fieret in eo oīno. Et cū cōpleuit hanc declarationē repetijt illud q̄d declarauit, & dixit: ergo necesse est &c. i. causa in hoc est: & q̄a gñatio est in magnitudine & in tpe, & vtrāq; est diuisibile. D. d. ex quo sequit q̄ illud in quo gñat: impossibile est vt sit ita q̄ sit pria pars magnitudinis in qua incepit mot⁹ gñatiōis. Et nō est intelligēdū ex hoc q̄ nō inuenit prima magnitudo ex generato q̄d est ex partib⁹ diuersis. Sed instētio ei⁹ est q̄d nō inuenitur prima magnitudo ex genera to: ex magnitudine in qua icepit gñatio & magnitudo quę sit pria. s. q̄a nō inuenit pria magnitudo ex magnitudine rei: a qua icepit generatio.

com. 37. & 39. in com. 49.

a Quomodo vtrū ratio philosophi veritatē cōtineat in S gene ratione.

b Pria q̄titas carnis ē terminata idē primo T phy. t. c. 35. & in cō. 32. sexti hui⁹, & quæ ibi.

c Quando aliquid gñatur ex alio vt caro ex sāguine primo amittēte qualites & accidētia ꝓpria sanguini do nec amittat forma sanguinis & fiat forma carnis cōsimile prio phy sico. 62.

In quo determinatur de finito & infinito in motu.

CAPVT. VII.

QVONIAM autē omne quod mouetur: in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo. In in finito tempore impossibile est moueri magnitudinē finitam: non eandem semper, & non illius aliquid quod mouetur: sed in omni omnē. Quod qui dē igitur si aliquid moueatur æque velociter necesse est finitū in infinito moueri: manifestū est. Accepta em̄ parte quæ mēsurabit totū in æqualibus tēporibus tantis q̄ partes sunt per to-

A In infinito tēpore impossibile est moueri magnitudinē infinitā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tã magnitudinẽ motũ est. Quare qm̃ hæ finitæ sunt & quãtitates vnaqueq;, & tot modis oẽs, & tpus vtiq; est finitũ. Tot em̃ modis erit hmõi ꝓtũ tps ꝙ est ptis multiplicatio: scdm̃ multitudinẽ partiũ.

Et qa oẽ motũ mouet in tẽpore, & in maiori tẽpore mouet per maiꝰ spaciũ. Impossibile est vt in tẽpore infinito moueatur motu finito: sine eo ꝙ motus sit idẽ semp, & erit motũ qđ mouet quoddã illiꝰ motꝰ: sed mouet ipso toto in eo toto. Qm̃ manifestũ est ꝙ si aliquid fuerit æqualis velocitatis in motu: necesse est ꝙ per finitũ moueat in infinito. Qm̃ si cũ eo fuerit accepta aliqua pars quæ mẽsuret ipm̃ totũ mouebit per illud totũ in tpe æquali: ergo si ille partes oẽs fuerint finitę, & quãtitas cuiuslibet earũ, & numerus omniũ: necesse est vt tẽpus etiã sit finitũ. Quoniã numerus eius erit secũdũ tẽpus partis: cũ fuerit duplicatum per numerum partium.

B 60 Declaratio per se quod magnitudo & tempus, sunt semper diuisibilia. Nisi cõcessum fuerit ꝙ oĩs motꝰ est in tẽpore nõ potest cõcedi qđ motus finitus sit in tẽpore finito,

IAM declarauit hoc cõ declarauit ꝙ oĩs magnitudo & omne tps est diuisibile semp: sed illa declaratio illic fuit ꝑ accidẽs, & ideo vult ꝑscrutari de hoc: modo declaratio qua vsus est illic nõ; distinguit inter motũ æqualẽ & diuersum, & inter diuisiões finiti & infiniti.

Et dixit & qa oẽ motũ mouet in tẽpore, & incepit ab hoc: qa si hoc nõ cõcesserit ꝙ oĩs motꝰ est in tpe nõ poterit dicere ꝙ oĩs motꝰ finitꝰ est in tẽpore finito, & cũ sit impossibile apud ipsum motũ esse nõ in tẽpore, & hoc manifestũ est ꝑ se. Et cũ induxit hãc ꝓpositionẽ quasi partẽ precedẽtis: induxit aliã partẽ quæ est causa in cõsecutiõe eiꝰ qđ voluit declarare, & dixit, & in maiori tẽpore &c. & cũ posuit hoc dixit: ergo impossibile est &c. D. posuit hic cõditionẽ, & dixit: sine eo ꝙ motꝰ &c. i. impossibile est vt motꝰ moueat in tẽpore infinito vno motu nisi ille motꝰ fuerit semp, & infinitꝰ in tẽpore infinito: sed illud qđ est impossibile est vt sit motꝰ infinitꝰ. D. d. & erit motũ: nõ qa; mouet &c. i. si illud motũ nõ attribuat tẽpori infinito: qa est vnũ, & mouetur in quoddã illiꝰ motꝰ infiniti, & hoc secũdũ ꝓpetuitatẽ. Et addit hãc cõditionẽ ꝓseruãdo se a corpore cæleſti: quia mouet quoddã motus infiniti in quoddã tẽporis infiniti, & ideo addit hoc, &. d. sed mouetur &c. i. & secũdũ istud motũ: de quo dicim̃ ꝙ impossibile est vt moueatur motu finito in tẽpore infinito: nõ dicit hoc in eo: nõ intelligẽdo ꝙ mouet toto motu in toto illius tẽporis. Et cũ induxit in hoc sermone illud qđ est quasi præcedẽs. d. induxit cõsequẽs: cepit declarare cõtinuationẽ, &. d. qm̃ manifestũ est & c. id est, quoniã manifestũ est qđ istud motũ aut erit æqualis velocitatis: aut diuerse, si æqualis declarabitur ex hoc qđ dicã ꝙ nõ mouetur motu finito nisi in tẽpore finito. D. narrauit quomodo sequit hoc & dixit: qm̃ cũ fuerit accepta &c. i. qm̃ cũ posuerimus aliquid moueri motu terminato per spaciũ terminatum. V. g. per spaciũ. h. b. & deinde acceperimus ex hoc spacio partẽ: manifestũ est qđ pertransiuit illã partẽ in parte tẽporis in quo pertrã-

siuit

siuit totũ spaciũ, & qđ cũ pertrãsiuit illud idẽ spaciũ pertrãseũdo oẽs illius partes æquales in quas spaciũ est diuisum: qđ etiã pertrãsiuit eas in tẽporibus æqualibus quorum numerus est: sicut illarũ partiũ. Cum necesse sit vt numerus temporũ sit sicut numerus partium spacij, & vt tempora sint æqualia: quia partes sunt æquales, & motus est æqualis.

Deinde dicit ergo necesse est si ille partes &c. id est, & cum necesse sit vt numerus partium temporis in quo totum motum mouetur, sit finitus, & vtraq; pars est finita cum sint æquales partibus spacij, & partes spacij sunt finitæ: necesse est vt tempus compositum ex illis partibus finitis sit finitum. Nam compositum ex partibus finitis in magnitudine & numero æqualibus est finitum necessario. Deinde dicit quoniam numerus eorum &c. id est, quoniam numerus partium quæ sunt duple partis spacij mensurantis illud sit numerus duplorum partis temporis in quo pertransiuerunt illud spacium scilicet quod si in spacio fuerit decuplum illius partis, & in tempore etiam erit decuplum partis in qua motum pertransiuit partes spacij.

C Cõpositũ ex partibus finitis i magnitudie & numero æqlibus est finitũ necessario. Idem supra. 20. &. 21. Idem &. ifra cõsequenti.

C

Sed si nõ sit æque velociter differt nihil, sit enim in quo. a. b. spaciũ finitum quod motũ sit in infinito tẽpore, & tempus infinitum in quo. c. d. Si igitur necesse est prius alterũ altero motum esse: hoc autẽ manifestũ quod temporis in priori & posteriori alterum est totum. Semper enim in plori alterum est motum esse: siue æque velociter mutet: siue intendatur motus: siue remittatur: siue maneat nihilominus. Accipiatur igitur aliquid a. b. spacij quod sit a. h. quod mensurat. a. b. Hoc itaq; infiniti in quodam factum est tempore. In infinito enim nõ potest esse. Omne enim in infinito est & iterũ alterũ, iam si accipiamus quantum est. a. h. necesse est in finito tẽpore esse. Omne enim est in infinito, & sic accipiens: quoniã infiniti quidẽ nulla pars est quæ mensurat. Impossibile enim infinitũ esse ex finitis, & æqualibus, & inæqualibus: propter id quod mensurantur finita multitudine & magnitudine a quodam vno siue æqualia sint siue inæqualia. Finita autẽ magnitudine nihil minus. Spacium autem finitum tantis quæ sunt. a. h. mẽsuratur: ergo in finito tempore. a. b, mouetur. Similiter autẽ & in quiete. Quare neq; fieri: neq; corrũpi: possibile est semper aliquid vnũ, & idẽ.

D

Et si etiam fuerit inæqualis velocitatis nõ est in hoc differentia. Sit igitur. a. b longitudo per quã est motus finita, & sit per quã res mouetur in infinito, & sit tempus infinitum. c. d. Cũ igitur necesse est vt quiddam moti moueatur, antej quiddã. Et hoc manifestum est. Quia priori & posteriori ex tempore mouetur vnũ post aliud. Quia in maiori semper motũ est aliud a ptæcedenti siue transmutatio eius fuerit æqualis in velocitate

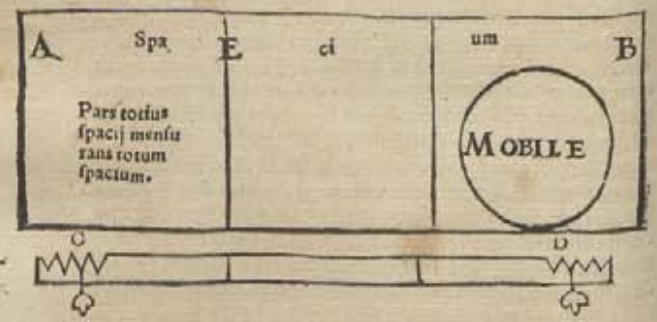
Universidad de Deusto
Biblioteca

aut nō æqualis,& siue motus eius augmentetur:aut diminuatur,& non minus si remanet in eadem dispositione. Accipiatur igitur ex longitudine.a.b.aliqua pars,& sit.a h.quæ mensuret.a.b.Ista igitur pars in quo tempore fuit de tempore infinito:quoniam impossibile est vt sit infinitum: quoniam tota mensuratur in infinito. Et si etiam acceperimus aliam partem secundum mensuram.a.h.necesse est vt sit in tempore finito: quia totum fuit in infinito.Et sic fecerimus in eis quæ accepimus ex eo:quia ex infinito nō est aliqua pars omnino ad quā mensuretur. Quoniam infinitum impossibile est vt sit compositum ex finitis æqualibus aut inæqualibus. Et cum finita fuerint numerus aut magnitudo mensurabit illa vnum siue fuerint æqualia & non minus:siue fuerint inæqualia postquam fuerint terminata in magnitudine saltem. Et longitudo finita est longitudo quæ mensuratur ab aliqua mensura vt a.h.Ergo in tēpore finito necesse est ad aliud moueri per longitudinem.a.b.Et similiter est de quiete. Vnde sequitur quod impossibile est idem generari & corrumpi semper.

Infiniti nulla est pars mensurans ipsum.

Impossibile est infinitum cōponi ex finitis æqualibus vel inæqualibus.

Demonstratio probans quod si magnitudo est finita: quod tempus infinitum esse non potest.

Tempus finitum.

61 Cum declarauit quod impossibile est vt spaciū finitū ō pertranseatur in tēpore infinito in moto æqualis velocitatis. Dicit quod similiter est in motu inæqualis velocitatis &c. id est.& indifferēter:siue motum fuerit æqualis velocitatis:siue nō. Deinde incepit declarare hoc,& dixit:sit igitur.a.b.&c.id est,sit igitur lō gitudo finita per quā est vnus motus

motus finitus qui est in tpe infinito longitudo.a.b. & sit tēpus infinitū tēpus.c.d. Deinde ꝓposuit ad hoc declarandū ,ꝓpositionē necessariā in in hac ꝑdicta declaratiōe:sed nō ꝑdixit eam prius cōsiderando quēlibet cōsiderantē habere eam in mēte:& dixit:& cū necesse est &c.i.& cum hoc posuerim⁹ & cōiunxerimus ei aliā ,ꝓpositionē notā: & est qđ necesse est vt in eodē motu quoddā moueat ante quoddam.V.g.in motu qualitatis q̄dā partes ante quasdā:& in quantitate q̄dā partes quantitatis ante quasdā:& inybi similiter.i.qđ motū mouebitur quibusdā partibus motus ante quasdam. Et nō intēdit partes rei quæ est subiectū motus.i.individuū substantiæ motū:qm̄ hoc nō est verū de eo in oib⁹ motibus:qđ quędam partes eius præcedūt quasdam.hoc enim nō verū nisi in qualitate:& similiter in generato dissimiliū partiū.in motu vero locali:aut motu augmenti nō. Partes enim istorum motuū sunt in toto moto: quēadmodū totus mot⁹ est in toto. Sed & motus a habet duplex subiectū.i.genus prædicamentorū in quo est motus: & substantiam subiectam illi generi:& vtrūq; dicitur esse motus. Intelligendū est hic per motū naturam subiectam motui:nō individuū substantiæ deferens illud. D.d.illud ex quo apparet hoc perfecte:& dixit:hoc manifestū est &c.id est & hoc qđ motuū quiddā est post quiddam manifestū est,nam in tēpore priori erit prius eius:& in posteriori posteri⁹:qm̄ quia tēpus habet prius & posterius:ideo motū in eo habet prius posterius. Deinde.d.qm̄ in maiori &c.id est qm̄ in maiori tempore erit motum aliud a priori:quod est in minori tēpore:siue fuerit æquale in velocitate:aut inæquale & dixit hoc:quia hęc propositio est vera in vtraq; declaratione.i. in declarare hoc de moto quod est æqualis velocitatis: & diuersæ velocitatis. Et qa illud qđ b est diuersæ velocitatis inuenit trib⁹ modis:aut crescit:aut diminuit: aut vtroq; modo: & hoc est inæquale in eis.i.cō hoc qđ partes moti sint q̄dam ante quasdam:dixit:& si motus eius &c.id est & hoc qđ quædam partes ꝓcedūt quasdam:inuenit etiā in diuersis hoc modo diuersitatis nō min⁹ q̄ in æqualib⁹. Et sic̄ est intelligendū hoc si qnq; crescit:& qnq; diminuit. Et cū dixit:& cū necesse est vt quiddā moti ante quiddā,d.accidit ei declarare hoc induxit consequēs:& dixit.accipiatur igit̄ ex lōgitudine.a.b. aliqua pars.i.lōgitudo quā primo posuit.&.q.d.& cū posuerimus lōgitudinē finitam.i.a.b.in tpe finito:scilicet.c.d. & fuerit positū nobis quod quædam partes motus:& moti ꝓcedūt quasdam: accipiamus ex hac lōgitudine quam posuimus:scilicet.a.b. aliquam partē mēsurantē illam:& sit.a.h. D.d.illa igit̄ pars &c.i.illa igitur pars mēsurās:in quo tpe tpis infiniti fuit accepta. Nā impossibile est vt tps sit infinitū.i.tps in quo motū ptransit hanc partē: qm̄ totū istud spaciū pertransit in tpe infinito. Sed est impossē vt pars & totū ptranseant in eodē tpe. D.d. & si acceperim⁹ etiā &c.i.si igit̄ accepim⁹ ex illo spacio aliā partē equalē parti.a.h.quā posuim⁹ mensurare spaciū: necesse est vt motū ptranseat hanc partē:etiā in tpe finito.Nam iam posuimus motū ptransire ipsam in tpe infinito. Et indifferēter: siue posuerimus qđ motus el⁹ per hanc secūdam partē fuerit velocior:aut tardior q̄ motus eius p aliam partē: aut æqualis.D.d,si igit̄ acceperimus &c.i.sic̄ si diuiserimus tertiā mēsurā æqualē primę:sequit vt motū ptranseat illam in tpe finito. Et cū sic

Documentum. B

F a Mot⁹ habet duplex subiectum.

b Illud qđ est diuersę velocitatis inuenit tribus modis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod componit ex finitis est finitum. Idē supra.cō.60. & ibi.

sic fecerimus in diuisiōe cōsumet spaciū: & cōgregabit ex partibus in quas diuidit illud spaciū numer⁹ terminat⁹ finit⁹: & ex ipib⁹ in quorū vnoquoq; pertransit vnaquaq; illarū partiū spacij: & qđ cōponit ex finitis est finitū. Et necesse est ergo qđ tps in quo hæc pertransit totū spaciū est finitū necessario: & hoc intēdebat cū dixit: & cū sic fecerim⁹ &c.i. & sit cū fecerim⁹ diuidēdo spaciū necesse est tps diuidi in partes equales in numero partib⁹ spacij. Et si partes tēporū nō fuerint æquales inse: & erit tps cōgregatū finitū qm possibile mēsurari p partē ei⁹: & infinitū nullā habet partē a qua mēsuret. Nā infinitū impossibile est cōponi ex finitis æqualib⁹: aut inequalib⁹. Et iā posuim⁹ qđ istud tps componit ex finitis. D.d. & cū finita fuerint numerus &c.i. & cū numer⁹ & magnitudo qui cōponunt ex finitis: mensurant ab vno: siue fuerint æqualia: siue inequalia. Et ordinatio istarum compositionū est talis.

G Infinitū impossibile ē mensurari a sua parte.

Quoniā primū posuit qđ infinitū impossibile est mēsurari a sua parte. D. dedit cām in hoc est: & est qđ infinitū nō cōponit ex finitis æqualibus: aut inequalibus. D. inducit aliā ꝓpositionē: & est qđ magnitudo finita: aut numer⁹ finitus possunt mēsurari a sua parte: siue magnitudo: aut numerus cōponunt ex æqualibus: aut inequalibus. Et sic syllogism⁹ cōponit in secūda figura tali modo. Tēpus in quo motū prætransit hoc spaciū pōt mēsurari a sua pte cū sit cōpositū ex partib⁹ finitis licet nō æqualib⁹. Et tps infinitū nō pōt mēsurari ex sua parte. Ergo tps in quo motū inequalis velocitatis pertransit spaciū finitū nō est infinitū: & hoc est inconueniēs. Ipse autē videtur quasi nō ordinare istā syllogismā hoc modo: sed posuit post has duas propositiōes: qđ lōgitudo in quo trāsmutat trāsmutatū mēsurat a sua parte: & hoc intēdebat cū dixit: & lōgitudo finita mēsuratur ab aliqua mēsura v.g.a.b. D.d. ergo in tēpore finito & c.i. qm cū ista transmutatio mēsuretur a sua parte. Et sit tēpus in quo est motus per mēsurā magnitudinis ex reb⁹ finitis. Tps igit in quo trāsmutatio sit mēsurat a sua parte. Et quicqd mēsurat a sua parte est finitū. Ergo hoc tps est finitū. D.d. & sit de generatione. s. qm

H Quicqd mēsurat a sua parte finitū est.

impossibile est aliqd generari generatiōe finita in tpe infinito. G ratio eīm est trāsmutatio in magnitudine: & ideo potētia istius declarātis est vis declarātionis q̄ cōis est modis omnib⁹ transmutationū. s. quatuor sunt enim corpora. Et in libro Ioannis loco huius dictionis generatio: ponebatur hæc dictio quies. Et si hoc fuerit: tunc inuentio erit qđ ita est de quiete in hoc sicut de motu. Quoniā cū quies sit priuatio motus qui innatus est existere in quiescente & motus finitus impossibile est vt sit in tēpore infinito. Ergo & quies finita impossibile est vt sit tēpore infinito. Dixit Ioannes: & quidā intelligunt hic per quietē tre ad quietē: & dixerūt hoc-nam quies nō determinatur nisi per tēpus. D.d. ex quo sequitur qđ impossibile est &c. id est quoniā generatio & corruptio: quia finitæ videntur. Et transmutatio finita est in tēpore finito. Ergo nihil generat semper: aut corrūpitur semper. Aut intendit qđ cū fuerit positū aliquid transmutari transmutatione finita in tēpore infinito: tūc illud generabitur & corrūpetur insimul semp cū neutra trāsmutatio habeat tēpus proprij. Et cū fuerit declaratū impossibile esse trāsmutationē finitam esse in tempore infinito: sequitur vt nullū idē generetur & corrumpatur insimul semper. Et nō intendit quod hoc esse impossibile:

impossibile: quia declaratur per hoc quod primum est impossibile. Nam hoc esse impossibile manifestius est quam illud esse impossibile quod acceptum est in declaratione istius. Sed induxit ipsum hoc modo inuendo aliud impossibile contingens huic: & est generabile & corruptibile semper generari & corrumpi insimul. & quasi dicat & cum hæc positio fuerit verificata aufertur impossibile contingens contradictorię eius: ex quo apparet confirmatio istius sermonis: sic apparet destructio suæ contradictorię.

Documentum.

Eadem autem ratio: & quod neq; in finito tempore infinitum possibile est moueri: neq; quiescere: neq; in quod regulariter mouetur: nec quod irregulariter. Accepta enim quadam parte quæ metietur totum tempus: in hac aliquid tantū transibit magnitudinis & non totam: in omni enim totam: & itetum in æquali aliam: & in vnoquoq; similiter: siue æqualis est: siue inæqualis ei quæ est a principio. Differt autem nihil si solū sit finita vnaquæq;. Manifestum enim quod diuisio tēporis in infinitū nō aufertur finita diuisione facta: & quanto: & eo qđ tot modis. Quare nō transiuit infinito tempore infinitum. Nihil autem differt magnitudinem in altera: aut in vtraq; esse infinitam. Eadem enim ratio est. Et eadem ratiōe ratiocinatur ad hoc quod impossibile est etiam infinitum moueri i tēpore finito: aut quiescere: siue motus fuerit æqualis: aut diuersus. Nā cum accipietur aliqua pars quæ mensuret totum tempus: tunc in illa parte mouebitur per aliquam partem illius spacij: non per totum. Per totū enim mouetur in toto tēpore. Et in æquali mouebitur etiam per aliam partem: & in vnaquaq; partē similiter siue fuerit æqualis præcedenti: aut inæqualis. Nulla eīm est differentia in hoc solummodo quod vnaquæq; illarum partium sit finita. Vnde manifestum est quod cum tempus consumitur nō consumitur infinitū. Partitio enim est finita in mēsura & in numero. Ergo nihil mouetur per infinitū in tempore finito. Et nulla differentia est siue illa mensura fuerit finita altera parte: aut infinita vtraq;. Quoniam eadem est ratio.

I Infinito tpe infinitū nō potest moueri.

Cum declarauit quod impossibile est aliquod infinitum moueri per spacium finitum in tempore infinito: declarat etiam qđ impossibile est vt aliquod infinitum moueatur in tēpore finito. nam necessarium est vt infinitum moueatur per spacium infinitum. ergo sequitur aliquid pertransire spacium infinitum in tempore infinito: & hoc est cōuersum ei⁹ quod ptius declarauit esse impossibile, scilicet aliquid pertransire spaciū finitū tēpore infinito. Et quia hæc duo sunt similia & eadē est declaratio in eis. s. aliquid moueri per spacium finitū in tēpore finito: aut aliquid moueri per spacium infinitū in tempore finito. Nam illud quod ibi fecimus diuidendo spaciū finitū: ex quo sequitur tēpus esse finitū:

6a

faciemus

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciemus hic diuidendo tempus: & sequitur spacium esse finitum.

2 Et ideo.d. & ista eadem ratione &c.i. quū impossibile est infinitū moueri in tpe finito: sequitur enim ipsum moueri per spaciū infinitū in tpe finito. D.d. quū cū accipiatur aliqua pars &c.i. & demōstratio illi: quū cū posuerimus motū infinitum in tēpore finito: & acceperimus aliquā partem illius temporis: tunc motū mouetur in illa per aliquā partē spacij. Nam impossibile est vt per idem spacium moueatur in parte in toto temporis. D.d. & in æquali etiā mouebitur per aliā partē &c.i. deinde si posuerimus ipsum moueri in aliā partē tēporis æqualē primæ parti mensuranti: deinde in tertia: deinde in quarta: & similiter in vnaquaq; partium temporis donec tempus cōsumatur: tunc cōgregabuntur ex hoc spacia finita mensura & numero: & indifferenter siue motus eius in illis partibus fuerit æqualis: aut diuersus. Et hoc intēdebat cū dixit: siue fuerit æqualis præcedenti: aut inæqualis. i. siue motus eius in secunda parte fuerit æqualis motui eius in prima: aut inæqualis. Quoniā non est differentia inter hoc q̄ sit æqualis aut inæqualis in illis temporibus æqualibus: cum vnaquæq; partium spacij quas motum pertransiit in illis tēporibus fuerit finita: quoniam congregatū erit finitū: licet motus non sit æqualis in se. D.d. ex quo manifestū est &c.i. manifestum est igitur ex his quod cū tempus consumetur per motū illius moti per vnāquāq; partium æqualium parti mēsuranti q̄d' illud per quod mouetur non cōsumetur: nā infinitum mouetur p spacium infinitū. D.d. partitio enim est finita. i. & declaratū est superius: quoniā necesse est spaciū per quod est motus consumi. nam partes omnes per quas motū mouetur in illo tpe sunt finitæ mēsura & numero. i. quoniā vnaquæq; est finita in se: & numerus omnium est finitus: sed positum est eas esse infinitas: hoc est impossibile.

Deinde dixit. ergo infinitum nō mouetur in tempore finito. i. declaratum est igitur ex hoc quod aliquod infinitū non mouetur in tempore finito: quoniā sequitur ex hoc vt aliquod infinitū moueatur per spaciū finitū: & sic aliqd mouet per spaciū minus ipso: quod est impossibile.

3 Documentum. L

Impossibile est infinitum moueri omnino.

Debes scire quod ex hoc apparet quod impossibile est infinitū moueri omnino. nā quod non mouetur tēpore infinito: necesse est ip̄m moueri semper temporibus finitis scd'm cōtinuationem & perpetuitatem.

Deinde dixit. & nulla est differētia &c.i. quoniā sequitur motū per transire spacium infinitum in tempore finito. dico ergo quod sequitur ex hoc vt motus eius sit in toto tempore vnus scilicet motus infinitus.

Demonstratis autem his: manifestum est quod neq; finitā magnitudinem infinitum contingit transire in finito tempore propter eandem causam. In parte enim temporis finitum trāsibit: & in vnoquoq; similiter. Quare in omni finitum.

Hoc quidem declarato: manifestum est esse impossibile etiā magnitudinem finitam pertransire infinitum in tempore finito. Propter illā eandem causam scilicet quoniam in parte temporis pertransit finitum: & in vnaquaq; partium similiter. Ergo in toto pertransibit finitum.

Cum

Cum declarauit quod impossibile est aliquod finitū pertransire spacium finitum in tempore infinito: neq; aliquod infinitum in tempore finito. Dixit quod ex hoc patet conuersum primi esse impossibile: qd' est aliquod finitum pertransire magnitudinem infinitam in tempore finito. Nam cum tempus diuidetur in partes æquales statim spacium similiter secundum illum numerū: siue motus fuerit æqualis: aut inæqualis: ex quo sequitur spacium esse finitum. Deinde dicit propter illam eandem causam, id est, & hoc manifestum est ex illa eadem propositione qua vsi fuimus in prędictis declarationibus: scilicet dicente quod in parte temporis mouebitur per partem spacij finitam. Impossibile ēsa est totum & partem pertransiri in eodem tempore. Deinde dicit: & similiter in vnaquaq; partium, id est, partium temporis equalium primę. Deinde dicit: ergo & in toto &c. id est, ergo necesse est vt motum pertranseat in toto tempore finito spacium finitum.

Demonstratio probans quod mobile infinitum nō potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

Quoniam autem finitum nō M
transibit infinitum finito tempore: manifestum est: sic neq; infinitum finitum. Si namq; infinitum finitum: necesse est & finitū infinitum transire. Nihil enim differt quodlibet esse quod mouetur: vtrobiq; enim finitū pertransibit infinitum. Cum enim mouetur ⁊ infinitum in quo est a, erit aliquid ipsius secundū, b, finitum vt, c, d, & iterum aliud: & aliud: et semper sic. Quare similiter accidit infinitum motū esse per finitum: & infinitum trā sire infinitum. Neq; enim fortasse possibile est aliter infinitum mutare finitum: quam quod finitum trāseat infinitum: aut ita quod feratur: aut mutetur. Quare qm̄ hoc impossibile est: non transibit infinitum finitum.

Et cum finitum non pertranseat infinitum in tempore finito: manifestum est per se quod neq; etiam infinitum pertranseat finitum: si enim infinitum pertransit finitum necesse est finitum pertransire infinitum: quoniam cum mouetur infinitum scilicet, a, tunc quiddam eius erit in, b, finito. Verbi gratia, c, d, aut erit etiam aliud ex eo post aliquid: & sic semper: ex quo sequitur vt infinitum moueatur per finitum: & finitum pertranseat infinitum: quoniam videtur mihi quod impossibile

Universidad de Deusto
Biblioteca

bile est infinitum moueri per finitum alio modo: nisi vt finitū pertranseat infinitum: aut cursu: aut mensuratione. Et cum sit hoc impossibile: est impossibile infinitum pertrāsire finitum.

64 Hoc est quartum quæsitum: & est q̄ motum infinitum non potest pertransire spacium finitum sicut declaratum est: quoniam impossibile est moueri tempore finito. Et dixit: & cum finitū &c. & modus cōtinuationis in eo est: quoniam quia declaratum est finitum non pertransire spacium infinitum in tempore finito: declaratum est ipsum nō pertransire finitum omnino. Nam si pertransiuerit pertransibit in tempore: quod iam desijt: & quod est tale est finitum. Et cum declaratum sit quod finitum non pertransit omnino spacium infinitum: manifestū est quod motum infinitum non pertransibit spacium finitum.

2 D. dedit rationem super hanc continuationem: & dixit: quoniam si infinitum pertransibit finitum &c. id est, & declaratum est ipsum non pertransire illud: quoniam si finitum pertransibit infinitum: pertransibit illud in tempore finito: sed declaratum est ipsum non pertransire illud in tempore finito: ergo omnino non pertransibit illud.

3 D. induxit exemplificationem qua certificatur hoc: & dixit: quoniā infinitum: scilicet. a. moueatur &c. id est, & ista consecutio est vera: q̄ cum posuerimus quod infinitum pertrāsit spacium finitum: scilicet. a. tunc quiddam infiniti erit in hoc spacio quod est. b. & erit hoc quiddā æquale huic spacio. sit igitur hoc quiddam. c. d. Et cum posuit q̄ necesse est vt pars finita moti infiniti sit in spacio finito: per quod moueatur: & vt illa pars sit æqualis spacio finito: & dixit: & erit etiam aliud &c. i. & necesse est cum istud motum infinitum trāsferatur: vt illa pars eius etiam sit æqualis spacio per quod mouetur alia a prima parte: & per secūdam etiam tertia pars. & sic semper. D. d. ex quo sequitur &c. id est, quoniam quia spacium superponitur rei mote: & minus mensurat maius: necesse est cum motum fuerit maius spacio vt mensuret motum: & cum motum fuerit minus spacio necesse est vt motum mensuret spacium: & non erit differentia inter hoc quod infinitum pertranseat spacium finitum: & inter hoc quod finitum pertranseat spacium infinitum: quod est impossibile. s. quoniam in moto infinito necesse est mēsurari per spacium finitum: & moto finito mēsurare spacium infinitū: quoniam nulla differentia est in hoc quod mensuret spacium: sed mensurans in moto finito per spacium infinitum est motum: & mensurans motum infinitum per spacium infinitum est quiescens.

N Minus mensurat maiꝰ. Idē. to. met. c. 4.

Deinde confirmauit hoc: & dixit: q̄m mihi videtur &c. q̄m impossibile est imaginari q̄ motum infinitum pertranseat secundum totum finitum: alio modo ab eo quo imaginatur quod motum finitum pertranseat spacium finitum. Si igitur hoc fuerit impossibile: illud erit impossibile. i. scilicet q̄ imaginatur ipsum pertransire illud cursu: aut mensuratione. Et induxit hoc distinctiuum aut: quoniam motum finitum cum pertransiuerit spacium infinitum pertransibit illud cursu: & cum motum infinitum pertransiuerit spacium finitum pertrāsibit illud mēsuratione: non cursu. & non est differentia inter istos duos pertransitus in hoc quod impossibile sequatur.

4

At

At vero neq; infinitum in infinito tempore transibit infinitum: si enim finitum & infinitum: inest enim in infinito finitum. Amplius aūt & tempore accepto eadē est demonstratio. In infinito est finitum.

Neq; infinitum pertransit in tempore finito infinitum: q̄m si pertrāsit infinitum: pertransibit etiam finitum: quoniam in infinito est finitum. Cum etiam consideratum fuerit de hoc secundam tempus: similiter proueniet ex demonstratione. O

Hęc ē q̄nta declaratio: & ē de illo qđ remanet ex diuisiōe. s. vt motū ifinitū: moueat tpe finito: q̄m illđ qđ ē tale: aut mouet p spaciū ifinitū aut finitū. s. vt moueat ifinitū p ifinitū i tpe finito. Et dixit: q̄m si pertrāsiuerit ifinitū pertrāsibit ē finitū. i. q̄m cō posito sit ifinitū pertrāsire spaciū finitū i tpe finito: necesse est vt finitū pertranseat spaciū ifinitū i tpe finito: qđ est impoſe vt declaratū ē. D. d. q̄m in infinito est finitū. i. & necesse ē cū infinitō pertrāsiuerit infinitū in tpe finito: vt finitū pertranseat infinitū: q̄m cō in ifinito pertrāsito est ps finita necessario q̄ pertrāsit spaciū infinitū in tpe finito. Deinde dixit: & cū cōsideratum fuerit scđm tps &c. s. prouenit etiam demonstratio: ex qua declaratū est q̄ impossibile est infinitū moueri tpe finito: & illa demōstratio est p diuisionem tpis: q̄m per diuisionē tpis diuidit spaciū. Si igitur tps fuerit finitum: & spaciū erit finitum: sed positū est ipsum esse infinitū: hoc est impossibile. 65

Quoniā autem neq; finitum infinitum trāsit: neq; infinitū finitū neq; infinitū infinito tpe mouet. Manifestum est q̄ neq; motus est infinitus infinito tēpore. quid enim differt motū aut magnitudinē infinitū facere. necesse enim si quidē infinitū alterū: & alterum infinitum esse. Oīs enim loci mutatio i loco est. P Motꝰ infinitus nō est i tempore finito &c.

Et cū sit impossibile finitū moueri p infinitum: aut infinitū per finitū aut infinitū in tpe finito: manifestum est q̄ motꝰ infinitus non erit in tpe finito. Nō enim est dfia inter hoc q̄ motꝰ sit finitus: aut magnitudo: nā necesse est si alterum fuerit infinitū vt reliquū sit infinitum. Quoniam oīs translatio est in loco.

Cū declarauit q̄ ipoſe est aliqđ finitū moueri p spaciū ifinitū i tpe finito: aut aliqđ ifinitū i tpe finito: siue spaciū fuerit finitū aut nō fuerit declarat ipoſe ē vt motꝰ infinitꝰ sit i tpe finito. Quoniā hoc aut erit p spaciū aut p rē motā. si aūt p spaciū: tūc aliqđ ifinitū mouebit p spaciū ifinitū in tpe finito. si vero infinitas i motu fuerit p rē motā: tūc aliqđ ifinitū mouebit i tpe finito: aut p magnitudinē finitā: aut ifinitā. sed hęc destructa sunt. ergo destructū est aliquē motū ifinitū ē in tpe finito: & hoc ite debat declarare superi⁹: & ipe vtch hoc tāgi: fūdamēto i septio. 66

Et dicit: & cū sit ipoſe. & c. i. & cū sit declaratū: q̄m ipoſe est motū finitū pertrāsire spaciū ifinitū i tpe finito: aut motū infinitū spaciū finitū vel infinitū i tpe finito: manifestū est ex hoc: q̄m impoſe est vt motꝰ infinitꝰ sit in tpe finito. D. declarauit cōsecutionē: & dixit: nō em̄ est dfia &c. i. q̄m cū sit ipoſe vt motū finitū moueat p spaciū infinitū i tpe finito: aut motum infinitū in tpe finito manifestum est: q̄m impoſe est 2 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt motꝰ infinitꝰ sit in tpe finito: qm si fuerit infinitꝰ: aut erit ꝑ magnitudinē infinitā: aut motū infinitū. Sed hoc duo sunt ipossibilia: ergo ipossibile erit vt motus infinitus sit in tpe finito. D.d. non enim est differentia &c.i. cum non sit differentia siue ponatur quod motus infinitus est in tempore finito: aut quod magnitudo infinita mouetur in tempore finito. D.d. quoniam necesse est &c.i. quoniam necesse est si motus fuerit infinitus vt magnitudo sit infinita: aut illa ꝑ quā est motus: aut illa q̄ mouetur: & sic si alterū istorū fuerit infinitum: motus erit infinitus.

4 D.d. ois cō trāslatio est in loco. i. & ista est cōsecutio est in motu locali. s. qm cū fuerit positū ꝙ motꝰ in loco est infinitus necessario erit magnitudo infinita: aut illa per quā est motus: aut locꝰ & motū insimul. Sic si alterū istorū fuerit infinitū: motꝰ erit infinitus: sed cum motū fuerit infinitū: spaciū erit infinitū: & non conuertit. Vtrū aūt si augmentū fuerit infinitū magnitudo erit infinita. Sic & si alteratio fuerit infinita: alteratū erit infinitū: cōsiderādū est: & nō apparet sicut in translatione. & ideo dixit post: omnis enim translatio est in loco. vnde oppinādū ꝙ hoc nole mo. ū vtit in hac declarattone ꝓprie. s. in loco: & in vltimo istius tractatus declarabitur simpliciter: qm impoſe est qđ alicui motꝰ quattuor motuum sit infinitꝰ ꝓter translationem circularem.

Documētū

In hoc. 6. ifra. t. c. 92. c. 93.

Determinat de his q̄ ptinēt ad diuisionē qetis. CAP. V.

A QVoniā aūt oē aut mouet aut quiescit: quod aptum natum est: quando aptum est: & quo: & sic necesse est omne quod stat cum stat moueri: si enim non mouet qescit: sed non contingit qescere qescens.

Et qa oē aut mouet aut qescit. s. quod innatū est: & quo: & secūdū quod: necesse est vt cessans cū cessat moueat: nā si oīno nō mouet qescit: & impossibile est qescens sic tēdat ad quietē.

67 B 2 C CVM declarauit prius ꝙ necꝰ in motu necꝰ in primo tpe qđ supponit motui nō inuenit primū naturaliter. s. primꝰ motus: aut primū tpis: cū motus & tpis semp sint diuisibilia: vult nūc declarare: quod ita est i re ad qetē: & in ipsa qete sicut in motu. s. qm nō inuenit primus quies naturaliter in re qescente: necꝰ primū tpis qđ est pars tpis in quo qescēs qescit. s. tpis æqualis qeti: sic necꝰ inuenit primū tpis in q̄ motū vadit ad qetē. qđ dī cessatio. Et incepit declarare priꝰ hoc in cessante.

Dispōnes qescētis & moti. Vide ēt. 4. phy. t. cō. 118. & hic supra. t. c. 30.

Et dixit: & quia omne. &c.i. & quia omne de quo vere dicit ipsum esse aut quiescēs aut motū est illud qđ innatū est recipere motū & qetē: & i dispōne sc̄m innatū est recipere motū & qetē & dixit: qđ innatū est moueri. nā si illud qđ nō est innatum moueri. V.g. pūctus nō dicit quiescere aut moueri.

Prima expositio.

Et dixit: & quo. nā illud quo mouetur: mouet in re diuisibili: & cū fuerit in instāti nō dicit qescere necꝰ moueri. Et dixit: & sc̄m qđ: vt distingueret inter illud qđ mouet in potentia: & illud qđ mouet in actu. s. Rē motā esse in potētia aut in actu. Si cū fuerit i potētia erit mota in potētia: & erit innata moueri in potētia: & si in actu in actu. Vel dixit hoc distinguendo inter motum quo res mota innata est moueri: & inter illud quo non est innata moueri: & est euidentius.

Secūda expositio.

Cum

Cum posuit hoc quasi præcedens dixit: ergo necesse est vt cessans &c.i. ergo necesse est in cessante quod inuenitur in eo quod mouetur aut quiescat non in eo quod semper mutetur: vt cum dicitur cessare tūc dicatur moueri: cum sit impossibile dicere tunc ipsum quiescere. nā cū cessat intendit quietē: & impossibile est vt illud quod intendit ad quietem sit quiescens. 5 D Omne qđ stat: stat in tempore.

Hoc autem demonstrato, manifestum est quod in tempore necesse est stare: quod enim mouetur, in tempore mouetur: quod stat ostensum est esse quod mouetur: quare necesse est in tempore stare.

Hoc quidem declarato, manifestum est quod cessans cessat in tempore: cum motum moueatur in tempore: & sit declaratum quod cessans est motum. ergo necesse est ipsum cessare in tempore.

Dicit: quia omne cessans est motum: & omne motum est in tempore. ergo omne cessans est in tempore: minor autem declarata est: quoniam cessans est illud quod innatum est moueri: aut quiescens non est sine altero. Ergo omne cessans aut est motum aut quiescens: sed non quiescens. nam cessans intendit quietem: & quicquid intendit aliquid nō est in illo: ergo cessans nō est quiescēs. ergo oē cessans est motū. 68 B

Amplius autem si velocius aut tardius in tempore dicimus: stare enim est velocius & tardius.

Et etiam non dicitur velocius & tardius nisi in tempore: cessatio est velocior & tardior.

Dicit. omne cessans est aut velocius aut tardius. Et omne velocius aut tardius est in tempore. ergo omne cessans est in tempore. 69

In quo autē tpe primo qđ stat & statur: in quodlibet hmōi necesse est stari. Diuiso enim tpe si quidē in neutra partē statur necꝰ in toto: quare non vtiqꝰ stat quod statur: si vero in altera nō in primo toto statum est: sc̄m enim vtrūqꝰ in hoc statur: sicut dictū est: & in eo qđ mouet priꝰ. Sicut aūt qđ mouetur: nō est in quo primo mouetur: sic vtiqꝰ necꝰ in quo statur qđ stat. F Sicut quod mouet non est i quoprimo mouet, sic vtiqꝰ neque in quo statur quod stat.

Et primū tpis in quo cessans cessat necesse est in quolibet eiꝰ cessat. Nā illud tēpus diuidat in duo tūc si in neutra parte cessat: ergo necꝰ in toto cessabit: ergo cessans non cessat: & si in altera parte cessat: ergo nō totū est primū eius in quo cessat qm cessauit in alio: & est illa pars vt dictū est de moto. Quēadmodum ergo in moto non est aliquod primum in quo mouetur: similiter necꝰ in cessante est aliquod primum in quo cessat.

Cū declarauit qđ cessans cessat in tpe: vult declarare etiam ꝙ nō est primū tēpus in quo cessat: & videt ꝙ cessans sit idem cū moto o modo: sed nō ē verū: sed motū & cessans sunt idē sc̄m subiectū: & duo sc̄m modū: corpus enim cū accipiatur sc̄m qualitatē quiescentem dicitur 70 G Motum & cessans sunt

idem scd'm subiectū & duo scd'm modum.

quiescens: & cum accipiatur scd'm quod habet qualitatem transmutatam dicitur motum. & quia transmutatum in qualitate vadit ad qualitatem immobilem scd'm hoc dicitur motum. Motum igitur est motum scd'm qd' transmutatur in alia qualitate: & transfertur in ea ad finem secundum quod finis est complemtum tantū illius motus. V.g. scd'm qd transmutatur de albedine imperfecta in nigredinē: est ibi cessans scd'm qd' transfertur ad quietem: & quia quies accidit complemento ad qd nō motus: ideo cessatio accidit moto: & ideo sunt vnū scd'm subiectum:

Alia dicta. & duo secundum modum. Aut dicamus quod est cessans secundum partem habitam: & motum secundum partem habendam.

2 Dicit: tempus igitur primū &c.i. & necesse est vt cessans dicatur cessare in qualibet parte temporis quod est æquale cessanti. Omne enim tempus est diuisibile. Deinde incepit declarare hoc: & dixit, tēpus cū sit diuidatur in duo &c.i. & necesse est vt cessans cesset in qualibet parte primi tēporis si illud tēpus diuidatur in duo æqualia: cū omne tempus sit diuisibile: tunc cessans aut non cessabit in aliqua parte: & sic non cessabit in toto illo tēpore qd' est contra positum: aut cessabit in altera tātum: & sic illud tempus non erit primum: cum nō dicitur cessare in eo nisi quia cessat in aliqua parte eius. & hoc intendebat cum dixit: nō erit totum primum in quo cessat. i. & sequitur hanc positionem vt non sit illud tempus totum qd' est compositum ex duabus partibus primum in quo cessans cessat. D.d. cessabit em in alio & est illa pars. i. qm si positū fuerit q̄ cessans cesset in aliqua parte primi tēporis: tunc illud tempus non erit primum: quoniam cessauit in alio antequam cessaret in illo tempore & illud aliud est aliud ab alia parte posita: & sic illud tempus nō erit primum & intendit per hoc quod dixit: & illa pars: partem primi temporis in quo positum fuerit cessans.

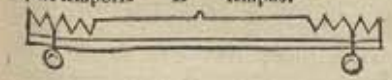
3 D.d. vt dictū est de moto. i. qm declaratio eadem est in eis. nā cū posuerimus primū tps in quo motū mouetur: & diuiserimus illud tps in duo: & processerimus hac via demonstrationis: sequitur vt in hoc non inueniatur primum æquale. & ideo dixit: quemadmodum igitur in moto &c.i. quēadmodum igitur in moto non inuenitur ex tempore aliquo primū in quo incepit moueri: similiter nec̄ in cessante inuenitur aliquod primum in quo incepit cessare.

H Non enim in ipso moueri nec̄ stari aliquid est primum: sit enim in quo primo statur in quo est. a.b. hoc quidem impartibile nō cōtingit esse. Motus enim non est in impartibili: propter id, qd̄ motum est aliquid ipsius: quod autem statur: demōstratum est esse, quod mouetur. At vero si diuisibile est in qualibet ipsius partium statur. hoc enim ostensum est prio quod in quo statur primo in quolibet ipsius statur: quoniam ergo tempus est in quo primo statur: & non atomum est. Omne autem tps in infinita partibile non erit in quo primo statur.

Q̄m nec̄ ex motu nec̄ ex cessante est aliqd̄ primū: & demōstratio illius sit illud in quo primo erit cessans. a.b. impossē est igitur

igit̄ hoc esse indiuisibile. Motus enim non fit in indiuisibili: nā erit illud & iam ex ipso mouetur. Et declaratum est qd̄ cessans est motū: & si fuerit diuisibile erit cessans in q̄cūq; parte ei⁹: nā hoc declaratū: qm̄ cū fuerit aliqd in quo erit primo cessans: tūc erit in quacunq; parte illius: & quia illud in quo erit primo cessans: est tempus non indiuisibile. Omne enim tempus est diuisibile in infinitum: ergo nihil est in quo primo erit cessatio.

Demonstratio ostendens quod non est accipere primam partem temporis in instatiōe mobilis. A pars temporis B tempus.

Cum declarauit hoc sermone repetit declarationem p exemplū. Et dicit quoniam nō ex moto nec̄ ex cessante &c.i. quoniā nec̄ motum nec̄ cessans habet primam partem motus aut cessatiōis. nā si hoc esset: tunc motus & tempus & vniuersaliter continuum cōponerentur ex indiuisibilibus. D.d. sit igit̄ illud in quo 71

&c.i. sit igitur primum tempus in quo erit prima cessatio. a.b.D.d. & impossibile est vt hoc sit indiuisibile. i. primum tempus in quo ponitur prima cessatio. a.b.D.d. motus em̄ non est in altera. i. & diximus q̄ illud primū tempus necesse est vt sit diuisibile: quia iam declaratum est quod omne cessans est motum: & qd̄ motus non fit in aliquo indiuisibili: quoniā pars recedens & accedens motus esset eadem: & sic pars antecedens fuit ex se: & fuit antec̄ esset: & hoc intendebat cū dixit iam erit aliquid & iam mouetur ex seipso. i. nam sequitur ex hoc q̄ aliquid mouetur ex seipso: & hoc est simile ei qd̄ dixit in initio istius tractat⁹: qm̄ si motus esset indiuisibile: tunc res cum mouetur iam esset mota: & cum motus sit diuisibilis: necesse est vt illud in quo est motus sit diuisibile. i. tempus & locus. Deinde dicit & si fuerit diuisibile &c.i. & si illud primum tempus fuerit diuisibile vt sumus coacti per rationem: tunc cessans erit cessans in qualibet parte eius: sicut in toto: & sic erit cessans in medietate sicut in toto: & in medietate medietatis sicut in medietate: & sic in infinitū: & hoc est impotentia: & sic non cōtingeret vt ante cessationem esset cessatio: & ante motum esset motum in infinitū: qd̄ est impossē: qm̄ scd'm hoc non fieret motus. scd'm hoc igit̄ intelligendū est hoc. D.d. qm̄ hoc declaratū est &c. & intendit hic p primū tēpus æquale. & est illud quo vtitur hic pro principio in declarādo q̄ initiū cessationis non habet primū tps: &. q.d. & qa declaratū est q̄ in qualibet parte tēporis æqualis cessationi cessabit cessans: necesse est vt

I Motus non fit in aliquo indiuisibili: qm̄ pars recedēs & accedens esset eadem.

Melius & fine.

nō sit tēpus primū in quo incepit cessare: & hoc intendebat cū dixit: & quia illud in quo est &c. id est non inuenitur aliquod primū in quo erit prima cessatio: scilicet neq; ex ipso tēpore: neq; ex loco in quo est cessatio: neq; ex ipsa cessatione. & continuatio consequentis cum præcedente in hoc sermone manifesta est ex prædictis.

L In indiuisibili non est neq; motus neq; quies. Idem. 74. Nō dat primū ętatū.

Neq; igitur quiescens cum primum quieuit est: in impartibili quidem enim non quieuit propter id quod non est motus in atomo: in quo autem est quiescere & moueri: tunc enim dicimus quiescere quando & quo aptum natum est moueri: nō mouetur quod aptū natū est. Neq; quiescens etiam quiescit in primo tēpore: quoniam non quiescit in indiuisibili. motus enim non sit in indiuisibili: & in illo in quo est quies in ipso est motus. Declaratū est enim quoniā tunc dicitur aliquid quiescere cum illud quod innatum est moueri non mouetur in eo in quo innatum est moueri.

72 Cū declarauit qđ neq; motū neq; cessans habet primū: vult ostendere hoc etiam in quiescente: & dixit: neq; etiā quiescens habet tēpus primum in quo quiescit. Deinde dedit causam & dixit: qm̄ autem non quiescit in indiuisibili. i. cū sit impossibile ipsum quiescere in tempore diuisibili cum motus non sit in indiuisibili &c. i. & necesse est vt quies non sit in indiuisibili propter duo: quorum alterum est: quoniā motus impossibile est vt sit in indiuisibili: & hoc demonstratū est: alterū vero est qđ illud ex tēpore in quo motus potest esse in illo pōt esse quies & illud in quo motus nō pōt esse neq; potest etiam quies esse in eo.

2 M De quiete translumptiua. vide. 4. ph. cō. 118. Deinde incepit declarare hoc: & dixit: declaratum est enim &c. id est & necesse est vt aliquid nō ponit quiescere nisi in eo in quo potest moueri: quia describimus quiescens quod est quiescēs principaliter & vere & non translumptiue: quod est innatum moueri cum non mouetur in illo in quo est innatum moueri scilicet tēpore & loco: & ideo necesse est vt omne quiescens quiescat in tempore & loco: & si esset possibile aliquid quiescere in instanti in quo est impossibile moueri: tunc diceretur quiescens sicut dicitur quod punctus est quiescens. s. per figuram.

3 Et syllogismus componitur sic: omne quiescēs quiescit in eo in quo innatum est moueri: & illud in quo innatum est moueri est diuisibile. ergo omne quiescēs quiescit in diuisibili: & cum sit declaratum ipsum quiescere in diuisibili: declarabitur quod quies quiescentis non habet primum tempus per illam demonstrationem per quam fuit hoc declaratum in cessante & moto.

Amplio aūt idē dicim⁹ qescere: cū sit se habeat nūc: vt prius tanq; nō vno tūc quoddā indicātes: sed duob⁹ minimis quare non erit in quo quiescit impartibile. Si vero partibile: tps vtiq;

N erit. & in qualibet istarū partiū quiescit: eodē em̄ modo demōstrabitur quo & in prioribus: quare nullū primū erit. hæc aūt causa est: quia quiescit quidem & mouetur omne in tempore

tempus autem non est primum: neq; magnitudo neq; omnino nullum cōtinuum. Omne enim in infinita partibile.

Et etiā dicimus aliquid quiescere cū eodē modo fuerit nūc ei prius: quasi nō cōsideram⁹ ipsum secūdū vnū: sed saltē secū dū duo. vnde necesse est vt illud in quo est quies nō sit indiuisibile. Si igit fuerit diuisibile necesse est vt sit tēpus, & vt sit quiescēs in quacūq; parte ei⁹: qm̄ hoc declarabit p illud idē. p qđ declaratū fuit prius: ergo nō est hoc primū, & causa ī hoc est: qm̄ omne qđ quiescit aut mouet: quiescit, aut mouet in tēpore, & nō est primū tps neq; prima magnitudo, & vlr nō est primū cōtinuū. Qm̄ quodcūq; taliū est diuisibile in infinitum.

Hæc est secūda declaratio: quoniā quies nō habet primū tempus in quo quiescēs quiescit primo. Et dicit, & etiā dicimus &c. id est, & etiā manifestū est quod tunc dicimus aliquid quiescere cū fuerit in eodem statu, & in hoc instanti & in alio instāti præcedēti. & saltē in duobus instātibus, & causa in hoc est quod motū aut quiescens non inueniuntur in actu: nisi in eo quod est in actu tēporis scilicet in ipso tēpore: nō in instanti: quoniā instans est in potētia, & quia hæc est actio animæ in quiescente: quoniā anima tunc intelligit quietē quando intellexerit idem corpus in eodem statu saltē in duobus instātibus dixit: quasi nō cōsideramus &c. id est, & videmus quasi qui nō considerat neq; intelligit rem per vnū sed per duo, id est, per duo instātia, & quia quiescere nō intelligitur & cōprehenditur nisi cōprehendēdo duo instantia, & declaratū est qđ inter quælibet duo instātia est tēpus, necesse est vt omne quiescēs quiescat in tempore, & omne tēpus est diuisibile, & ideo dixit post, vnde necesse est vt illud in quo est quies &c. id est. vnde necesse est vt para tēporis in qua est quies nō sit indiuisibilis. V. g. instans: sed diuisibilis. D. d. si igitur fuerit diuisibile: necesse est vt sit tēpus, id est, si igit fuerit diuisibile in duo instātia & inter quælibet duo instātia est tēpus: necesse est vt quies sit in tempore. D. d. & vt sit quiescēs in qualibet parte eius, id est, & si illud in quo est quies sit tēpus, & omne tēpus est diuisibile in tēpora: necesse est vt sit quiescēs in qua cūq; parte accipiat de illo tēpore ex quo declarabit qđ quiescēs nō habet primū tēpus per illā eādē demōstrationē p quā declaratū fuit hoc in motu & cessante, & hoc intēdebat cū dixit, hoc em̄ declarabit &c.

Et cū declarauit hoc: repetit cōclusionē & dixit, quapropter necesse est primū nō esse, id est, primū tēpus: deinde dedit causam in hoc in moto & quiescēte, & dixit, & causa in hoc est quoniā &c. & sciēdum qđ ista causa in quiescēte nō est vera, nā diuisibilitas tēporis est causa vt quiescens nō habeat primā quietē: in moto autē tēpus nō est causa huius: sed cōcomitatur causam, & causa in hoc qđ motū est tale scilicet non habens primum motum est: quoniā motum est continua magnitudo, & in magnitudine cōtinua: sicut diximus. Ista enim prioritas est impossibilis in istis rebus propter continuationem, & continuatio in istis primo inuenitur in magnitudine, & propter magnitudinem

73 O Anima tūa intelligit quē tē qñ intellexerit idē corp⁹ in eo dē statu saltem in duobus instātibus, scōlīe vide de tempore. 4. ph. 100, & 106

P Continuatio prio inuenitur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnitudi-
ne, & q ipsā

Q

in motu &
per motū in
tēpore. Idē
supra. com.
3. & 7.

inuenitur in motu, & ꝓpter motū in tēpore: tēpus ergo primo caret eo
qđ motus caret illo: motꝰ ꝫo caret illo: eo ꝙ magnitudo caret illo etiā.

Quoniā aūt omne ꝙ mouetur, in tēpore mouet̄, & ex quo
dā in quoddā mutatur: in quo tēpore mouet̄ secūdū se, & non
quo in illꝰ aliquo: impossibile est tūc secūdū aliquod esse prius
mū ꝙ mouet̄: quiescere em̄ est ꝙ in ipso est tēpus esse quoddā
& ipsum & partiū vnāquāq;, sic em̄ dicimus quiescere cū in
alio & in alio ipsorū nūc verū dicere sit: ꝙ in quo est hoc & ip
sum & partes sunt, si aūt hoc est quiescere: nō cōtingit ꝙ mus
tatur secūdū aliquid esse totū secūdū primū tēpus. Tēpus em̄
diuisibile omne: quare in alia & in alia ipsius parte erit verū di
cere ꝙ in eodē sit & ipsum & partes, si vero non, sic est: sed in
vno solo est nūc nō erit tēpus nullū secūdū aliquid: sed secūdū
terminū tēporis: in ipso autē nunc est terminus quidē semper
secūdū aliquod manens: nō tamē quiescit: neq; em̄ moueri ne
ꝙ quiescere est in ipso nūc: sed nō moueri quidē verum est in
ipso nunc & esse secūdū aliquid. In tēpore aūt nō cōtingit esse
R quiescēs secūdū aliquid. Accidit em̄ quod fertur quiescere.

Et quia omne motū mouetur in tēpore, & trāsmutat̄ de ali
quo in aliquid: ideo tēpus in quo mouetur per se: non quia est
in quadā parte illius tēporis: impossibile est vt motū sit in ali
quo eius: quoniā permanētia alicuius & vniuscuiusq; suarum
partiū in eadē re in aliquo tēpore: qm̄ sic dicimus aliquid quie
scere scilicet cū in instanti post aliud instans erit verū dicere il
lud manere & suas partes in aliquo, & cū hoc sit quies: impos
sibile est vt illud quod trāsmutatur aliquo modo trāsmutatio
nis sit secundū totū in primo tēpore in aliquo. Nā omne tēpus
est diuisibile: necesse est igitur vt sit verū in vna parte per aliam
diuidi in eadē dispositiōe, & cum hoc non sit ita: sed hoc est in
vno instāti tantū instantiū: ergo nullus modus trāsmutationis
erit tēpore oīno sed in extremo tēporis, nā in instanti, possibile
est vt res sit permanēs aliquo modo: quiescēs aūt nō: impossi
bile est em̄ in instāti motū aut quietē fieri: sed dicere motū non
esse in instāti est verum, & ꝙ aliquid est in eo quodāmodo in
tēpore: aut impossibile vt sit secundū quod est in quiete.

74 Impossibi-
le est in istā
ti motū aut
a quietē fie-
ri &c.

Vult declarare qđ trāsmutatū nō est in eo in quo trāsmutatur in tē
pore omnino: neq; in primo tēpore in quo transmutat̄ scilicet æquali
trāsmutatiōi neq; in aliqua parte eius: sed est in trāsmutatiōe in instāti.
V. g. qm̄ trāslatū per magnitudinem nō est in magnitudine in primo
tēpore neq; in parte eiꝰ: sed in instāti, & dicit, & quia omne motū &c.
id est, & quia declaratū est qđ omne motū mouetur in tēpore, & quod

trāsmutatur de aliquo in aliquid cōtinue ideo tēpus in quo motū mo
uetur per se scilicet primū tēpus qđ est æquale motui eiꝰ in quo motū
nō dicitur moueri gratia partis: impossibile est vt motum sit in illo in
quo mouetur scilicet in hoc tēpore aut in aliqua parte illius. Dein
de induxit impossibile qđ sequitur ex opposito huius positiōis, & dī
xit: qm̄ permanētia alicuius &c. id est, & impossibile est vt trāsmuta
tum sit in re in qua trāsmutatur in tēpore primæ trāsmutatiōis neq; in
parte illius: qm̄ si trāsmutatū fuerit in ipsa trāsmutatiōe in tempore se
quetur vt ipsum & suæ partes sint in eadē dispositione in illo tēpore in
quo dicitur esse in trāsmutatiōe, & aliquid esse secūdū oēs suas partes
in eodē statu est quiescere, & sic trāsmutatū erit quiescēs in trāsmuta
tiōe nō trāsmutatū. Deinde exposuit hoc magis & dixit: quoniā sic S
dicimus &c. id est, qm̄ cū dicimus aliquid quiescere: nihil aliud intēdi
mus ꝙ vt in plus ꝫi in vno instāti sit in eodē statu sine aliqua mutatio
ne. D. d. & cum hoc sit quies, & cū hoc impossibile scilicet motum esse
quiescēs apud trāsmutationē eius impossibile est vt in trāsmutato ali
quo modo trāsmutatiōis vt trāsmutatū sit in eo secūdū omnes suas par
tes in aliquo tēpore scilicet in tēpore primæ trāsmutationis: aut in ali
qua parte eius. Et cū notificauit: quoniā necesse est cū trāsmutatum
fuerit in trāsmutatiōe in tēpore: vt secundū omnes partes sit insimul in T
tēpore: qm̄ hoc est propriū eius qđ est in aliquo tēpore, & qđ est tale Aliqđ esse
est quiescēs in illo in quo est: incepit declarare causam propter: quā ne secūdū oēs
cesse est vt illud qđ inuenit in tēpore inueniatur in eo, & sue partes eo suas partes
dē modo, & dixit: omne em̄ tēpus est diuisibile &c. id est, & necesse est in eodē sta
vt illud qđ inuenit in tēpore inueniatur, & sue partes eodē modo plus tu est quie
quā in vno instāti: qm̄ omne qđ inuenit in tēpore ex istis inuenit in di scere.
uisibili: cū omne tēpus sit diuisibile, & omne qđ inuenit in tēpore diui
sibili secūdū prius & posterius: necesse est vt verum sit dicere de eo in
vnaquaq; parte primi tēporis in quo est qđ secūdū oēs partes est in ea
dē dispositiōe, & qđ est tale est quiescēs. Deinde dicit, & cū ita nō sue V
rit &c. id est, & cū sit impossibile vt trāsmutatū sit in eadē trāsmuta Rus in istā
tione in instāti post aliud, nā hoc est quiescēs necesse est vt trāsmutatū ti nō est ens
sit in trāsmutatiōe in instāti nō in tēpore. D. d. ergo nullus modus trās in eo: ita qđ
mutatiōis est in tēpore sed in extremo tēporis. D. d. & cū ita sit nō erit sit quiescēs
trāsmutatū aliquo modo trāsmutationis quod sit in tēpore: sed erit in vel motum:
trāsmutatiōe de initio ad fīnē in instāti. D. d. quoniā in instāti possibi sed tali mo
le est &c. id est, & ex ista positiōe nō sequit̄ primū impossibile, nā trās do essēdi in
mutatū cū ponatur in transmutatione in instāti: tūc positū est aliquod quo hic duo
ens in eo ita qđ nō sit quiescēs ens em̄ in instāti nō est ens in eo ita qđ cōtraria fal
sit quiescēs neq; motū: sed tali modo essendi in quo hæc duo contraria sa sunt. idē
falsa sunt. Et si dicatur quies erit æquiuoce, & hoc intēdebat cū dixit: fuꝑ. 70. 71.
quoniam in instāti possibile est &c. Deinde dicit, id est, sed dicere ali 72. idē, in-
quid esse in instāti in aliquo quodāmodo nō est neq; motus neq; quies
est verū. Deinde dicit in tēpore vero &c. id est, & vniuersaliter appa
ret quod motū in motu impossibile est vt sit in tēpore secūdū modum
quo dicitur vt quiescens sit in tēpore. Et hæc declaratio est commu
nis in omnibus transmutationibus & nulla dubitatio accidit ex eo in
motu: eo qđ cōtinuatio in motu locali est manifesta per se, & quia im

fra.76. Cōtinuatio in motu localī est manifesta ꝙ sed in cęteris motib⁹ est quæstio non parua, pro hoc vide.8.physi. cōmen. 23.

possibile est imaginari aliquā partē eius existere subito: in exteris autem motibus est quæstio nō parua: videtur enim qđ aliquæ partes eorum existunt subito, & qđ continuatio non est manifesta in eis, & nos perscrutabimur de hoc solicite aliās.

Soluit rationes zenonis negantis totaliter motum esse. CAPVT. IX.

DEratiocinat aūt zeno & paralogizat, si em̄ semper dicit quiescit omne: aut mouetur cū sit secundum æquale. Est aūt semper quod fertur in ipso nūc: im mobile esse sagittam quæ fertur. zeno vero fallitur in argumēto, dicit em̄ quoniā omne est in aliquo sibi æquali: aut quiescit: aut mouetur in eo, & trāslatū semper est in instāti: ergo sagitta translata non mouetur.

75 ET zeno cū equiuocatiōe utatur in illo quo vult destruere motū scilicet quia motū per magnitudinē est in instanti in longitudine æquali sibi, ideo argumētū eius est sophisticū. D.d. dicit em̄ &c. id est, dicit em̄ qđ motū est & primū qđ quodlibet corpus cū fuerit in vbi sibi æquali aut ponetur in eo quiescēs aut motum: sed impossibile est poni in lōgitudine sibi æquali motū, ergo est quiescēs in eo. D. induxit minorē propositionē & dixit, & trāslatū semper est in instāti. id est, & est notū per se qđ trāslatū est in instāti in lōgitudine æquali sibi. Et cū induxit has duas propositiones induxit cōclusionē & dixit. ergo sagitta &c. id est, cū translatum est in longitudine sibi æquali, & omne quod est tale est quiescēs: ergo & trāslatum, & si esset velocissimū omniū. V.g. sagitta est immobilis, ergo nihil est motus.

Hoc autē falsum est: nō enim cōponitur tēpus ex ipsis nunc indiuisibilibus: sicut nec alia magnitudo vlla.

Sed hoc est falsum: tēpus em̄ nō cōponitur ex instātibus indiuisibilibus: similiter neq; aliqua aliarū magnitudinū.

76 Quia tēpus nō cōponitur ex instātibus: iccirco in instantibus nō fit motus neq; quies, & quia trāslatū in instāti nō est quiescens, ergo non est in lōgitudine sibi æquali nisi in potētia non in actu. Et causa in hoc est: quoniā instans nō est in actu in tēpore, & ideo motū non est in longitudine sibi æquali nisi in potētia, & sic nō sequitur vt sit quiescēs & ideo dixit: sed hoc est falsum &c. id est, & ista quæstio contingeret si instās in actu esset in tēpore: tūc qđ tēpus esset cōpositū ex instātibus quoniā tūc nō esset motus omnino. Deceptio igitur est in propositione dicēte qđ omne qđ est in longitudine sibi æquali est quiescens. hoc enim est verū in illo qđ est in lōgitudine sibi æquali in actu nō in potētia, & res mota est in lōgitudine sibi æquali in potētia, & ideo cū mouetur per magnitudinē nō describit punctum & motū, & quia pertrālit spatium necesse est mēsurare illud, & quia mēsurat illud necesse est vt sit ex eo in lōgitudine sibi æquali, nā mēsurās est huiusmodi. ergo cū potētia nō distinguatur ab actu accidit quæstio zenonis.

A Omne qđ est in longitudine æquali sibi in actu est quiescens.

Quatuor

Quatuor autem sunt rationes de motu zenonis habentes difficultatem soluentibus. Prima quidem de eo quod nō mouetur: propter hoc quod prius in medietate oportet accedere quod fertur quam ad finem: de qua distinximus in prioribus rationibus. Et ratiōes zenonis in motu quæ difficile soluuntur sunt quatuor. Prima autē est quoniam motus non est: quia translatum debet peruenire ad medietatem spaci; antequā ad finem: & iam determinauimus hoc. Prima ratio zenonis.

Cum fuit coactus ad dissoluēdum quæstionem zenonis in motu: induxit quæstiōes illius in motum & dixit eas esse quatuor. Prima autem est quod si motus sit: necesse est vt translatum pertranseat medietatem magnitudinis ante totum: & medietatem illius medietatis ante illam: & sic in infinitum. Vnde necesse est ipsum pertransire medietates scilicet magnitudines infinitas in tēpore finito: quod est impossibile. Et iam determinauimus hoc superius: sed illic contradiximus ei secundū sermonem: & post contradicetur secundum ipsam rem. 77

Secunda autem vocata achilles. Est autem hoc: quod tardi⁹ nequaquā iungetur currens a velocissimo ante autem necesse est ire persequens: vnde mouit fugiens: quare semper aliquid habere necesse est tardius. Secunda autem est quę dicit achilles. Et est quoniam tardissimum in cursu non potest attingi a velocissimo in cursu. nam necesse est vt quærēs perueniat ante ad locum a quo fugiens separatus: vnde necesse est vt semper tardius habeat aliquem excessum. Tex. cō. 19. Secunda rō zenonis.

Ista dubitatio est talis. si motus sit: tunc velocissimum non poterit attingere tardissimum. Sit igitur velocissimum equus & tardissimum tortuca: & non est dubium quin habeant aliquam proportionē in motu. sit igitur vna pars centum & ponatur quod inter equum & tortucā est vna leuca: equus igitur in tempore in quo transit illam leucam pertranslibit tortuca centesimam partem illius leuce: & equus etiam in tēpore in quo pertranslibit illam partem centesimam: pertranslibit tortuca partem centesimam illius partis: & equus etiam in tempore in quo pertranlit hanc partem: pertranslibit etiam tortuca partem centesimam illius partis: & sic in infinitum: & sic equus nunq; attingeret tortucam. 78

Et hoc intendebat cū dixit: qm̄ necesse est vt quærens &c. i. qm̄ necesse est vt fugiēs semp excedat quærēs aliquo excessu notato a primo excessu. s. qđ si primus excessus erit quartū spaci; tūc secundus excessus erit quartū illius quarti: & tertius quartus istius quarti: & sic in infinitū. Et cū iste excessus semper est diuisibilis in infinitū nunq; quærēs peruenier ad fugiens: sed hoc est falsum. ergo motus non est.

Est aūt & hæc eadē ratio decidēda in duo. Differt aūt in dividendo & nō in duo acceptā magnitudinem: non quidē igitur coniungi tardius accidit ex ratione. fit aūt ad idem in duo decisio. In vtrisq; enim accidit non attingere ad terminum diuisa quoddāmodo

Quō conuenit & differāt iste duæ rationes zenonis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod dāmodo magnitudine: sed apponit in hoc qa neq; velocissimū cū tragœdia dictū est in persequendo tardios: quare necesse est solutionē esse eandē. Velle aūt quod p̄cedens nō iungat falsum est: cū enim præcedit nō coniungetur: sed tamē coniungetur si quidē indigebit transire finitū. Hæ quidē igitur rationes duæ sunt. Et ista est eadē ratiocinatio illa in qua vsus est in mediatiōe: sed differunt qm̄ diuisio hic magnitudinis excedentis nō erit in duo media. Et ista ratiocinatio sequitur ex illo eodē ex quo sequitur ratiocinatio quæ fit secundū mediationē. Sequitur in vtraq; ratiōe nō peruenire ad extremū per diuisionē magnitudinis aliquo modo diuisibilis: sed additū est in ista: quod nō peruenit ad illud neq; id quod est valde velocissimū quærendo illud quod est valde tardissimū. Vnde necesse est eandem esse solutionē in vtraq; quæstione. Hoc autē quod affirmauit quod præcedens non attingitur est falsum: quoniam cum sit præcedens tunc non attingitur: sed attingitur si dederit finitum pertransire. Hæ igitur sunt duæ rationes.

79 Id est & ista ratiocinatio & ipsa in qua cōcludit quod motū nō peruenit ad extremū spacij: qa ptransit medietates infinitas: sunt exdē genere aut specie. D.d. sed differūt &c.i. qm̄ diuisio in prima rōne est sc̄m medietatē. s. in medietate ipsi⁹ magnitudinis. Hic aūt diuisio infinita est secūdū excessum q̄ est inter duo mota: & nō est secundū medietatē: sed est diuisio notata a ꝓportiōe q̄ est inter motū velocis & tardi, vt dictū est⁹: & ista ratiocinatio sequit̄ &c.i. secūdū diuisionē q̄ accipitur in vtraq; in infinitū in magnitudine. sequit̄ eīm in vtraq; ratiocinatiōe non peruenire ad extremū &c.i. qm̄ quēadmodū in q̄stiōe medij sequit̄ vt motum nō perueniat ad extremū spacij: ita hoc sequit̄ vt velocius nō perueniat ad vltimum in quo est tardius. Et dixit: aliquo modo diuisibilis: qm̄ ois diuisio qua magnitudo diuidit̄ est infinita: vt dictū est in sermone de infinito. D.d. sed additū est in ista &c.i. sed consequēs acceptū in hoc syllogismo est aliud a cōsequēte in primo. illic eīm fuit dictū qd̄ si motus sit sequit̄ vt nullū motū pertrāseat aliqd̄ spaciū: hic aūt dicitur quod si motus sit: sequitur velocissimū nunq̄ attingere tardissimum.

D.d. ex quo necesse est vt dissolutio &c.i. & cū cōsequens est in eis idē ex quo accidit deceptio: necesse est vt dissolutio q̄stiōis sit eadē in eis. i. in hoc qd̄ post dicet: qm̄ motū nō pertransit medietates in actu in spacio. & hoc manifestum est ex dictis quod motum est in spacio in instanti. D.d. hoc autē quod affirmauit &c.i. hoc autē quod probauit ex hoc quod dixit: qd̄ præcedens non attingitur est falsum: ita quod fere æquiuocantur in arabis: qm̄ si non attingitur dum præcedit necessario cū fuerit præcedens & elongabitur spaciū attingetur: cū cōcesserit qd̄ motū pertranslibit spaciū. Quoniam cū hoc fuerit positum & velocius mouetur per maius spaciū in tempore æquali necesse est vt velocī⁹ moueatur in tempore motus tardioris per spacium excedens spacium tardioris

dioris secundum quātum distant. Quoniam secundum velocitatē eius minoratur spacium excedens donec perficiatur sicut perficitur spaciū per quod motum mouetur. Cum igitur cōcesserimus quod motū pertransit spacium: sequitur vt velocius attingat tardum.

Tertia autē quæ nunc dicta est: qm̄ sagitta quæ fertur stetit. accidit secundū quod accipit tempus cōponi ex ipsis nunc. nō dato enim hoc non erit syllogismus. Tertia aūt ratiocinatio est quam iam diximus in hoc loco: qm̄ sagitta trāsfertur & est quiescēs. & ista sequitur ex hoc quod cōposuit tēpus ex instantibus. si enim hoc nō concedatur nihil cōcludet ex syllogismo. Tertia rō.

80 Dicit. tertia vero ratiocinatio est illa quā induximus in initio istius sermonis: ex qua apparet sagittam quiescere dū transfertur. D.d. & ista sequit̄ &c.i. videtur qd̄ ista ratiocinatiōe hoc sequit̄: quia opinatus est quod tēpus cōponitur ex instantib⁹: qd̄ si esset instantia essent in actu: & si hoc esset & esset positū qd̄ illud qd̄ mouetur p aliquā magnitudinē est in eo in instanti: cōtingeret motū quiescere in magnitudine. D.d. si enim hoc non concedatur &c. & hoc quod dixit manifestum est.

Quarta autem ratiocinatio est ex his quæ in stadio mouentur ex contrarietate æqualium magnitudinum iuxta æqualia; horum quidem a fine stadij: illorum autē a medio æquali velocitate. In quo accidere opinatur æquale tempus duplici medium. Quarta vero ratiocinatio est quam posuit in magnitudinibus æqualibus quę mouent̄ contra magnitudines æquales sibi motu cōtrario; ita quod illæ moueantur a fine stadij: hæ vero a medio motu æquali in velocitate. Ex quo videtur sequi quod tempus dimidium sit æquale duplo. Quarta rō.

81 Ista deceptio fundat̄ sup̄ hoc: qd̄ si motus sit tūc mota æqualia in velocitate non pertransibūt in æquali tpe spaciū æquale. Sed in eodē tpe videtur pertransire vnū spaciū & suum duplū: & post declarabit hanc deceptionē. Et dicit: quam posuit in magnitudinibus &c.i. quā accepit ex magnitudinibus æqualibus quorū vtrūq; mouet̄ motu æquali contrario motui reliqui in spacio æquali. D.d. ita quod ille moueant̄ &c.i. & tunc cōtingit in istis magnitudinibus æqualibus quæ mouentur sicut hoies mouentur in stadio: vt altera videatur sensu moueri in eodē tempore per idem spaciū: & suum duplū: aut altera moueatur per spaciū duplū ei per quod reliqua mouetur. Cū posuerimus magnitudines quarū duæ sunt æquales stadio & omnes sunt æquales: & posuerimus qd̄ aliæ duæ incipiūt moueri in ordine a medio stadij: & aliæ duæ incipiant moueri ab initio stadij: in ordine ad partem contrariam ei ad quam aliæ mouentur. Hoc enim posito apparebit duæ magnitudines æquales esse in velocitate: quarum altera in eodem tempore pertransit duplū ei qd̄ pertransit reliquæ: vt declarabit post. D.d. ex quo videtur sequi &c.i. & ex hoc videt sequi qd̄ tēpus dimidiū sit æquale sub duplo qm̄ cū posuerim⁹ qd̄ idē motū æquales velocitatis ptransit magnitudines æquales in tpe æquali: & qd̄ ptransit duplū spaciū in tpe duplo:

plo: & illud quod mouetur ex his magnitudinibus videtur pertransire vnum spactum & suum duplum in eodem tempore: sequitur si retinentes fuerimus hoc qđ motum pertransit duplū spacij in duplo temporis vt duplum temporis sit æquale suo dimidio: & hoc intendebat cum dixit: vt tempus dimidium sit æquale duplo. si sequitur ex hoc vt tempus dimidium sit æquale suo duplo.

Est autem deceptio in eo quidem qđ hoc extra mouetur: illud autem extra quiescit: æqualem magnitudinē volens æquali velocitate secundum æquale fieri tempus hic autem falsum est: vt sint æquales stātes magnitudines in quibus sunt. a. a. a. aliæ aūt in quibus sunt ipsa. b. b. b. incipientes a medio ipsorum. a. quæ æquales secundū numerum & magnitudinē sunt: aliæ autem in quibus ipsa. c. c. c. ab vltimo. b. æquales his sunt numero & magnitudine & æque velox veloces ipsis. b. Contingit igit primū. b. simul cū vltimo. a. esse & primū. c. abinuicē eorū q̄ mouent. accidit aūt ip̄m. c. iuxta ola. a. a. a. trāsire ip̄m. b. ad media. a. q̄re mediū erit tp̄us. Aequale. n. vtrūq; erit ad vnūquodq;. Simul aūt accidit ip̄m. b. ad ola. c. c. c. trāsactū esse: simul em̄ est primū. c. & primū. b. in cōtrarijs vltimis æq̄li tpe ad vnūquodq; factū ipsorū. b. b. b. cp̄tū quidē est ipsorum. a. a. a. vt dicit ex eo qđ ambo in æquali tpe circa. a. a. a. fieri. Ratio qđem igitur hæc est: accidit autem ad dictam falsitatem.

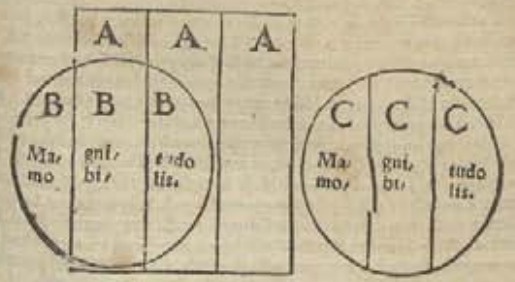
Et deceptio in ratione accidit: quia posuit quod alterum eorum quæ sunt æqualis velocitatis mouetur ad partem moti: reliquū autem ad partē quiescētis per æqualē mensurā: & hoc est falsum. V. g. sint magnitudines. a. a. æqualia quiescentia. Et magnitudines. b. b. æquales istis numero & quātitate: & sit inter eū motus eorū a medio illarū magnitudinū. scilicet. a. a. Et magnitudines. c. sint æquales istis numero & quātitate & velocitate. Et sit initiū motus eorū ad finē magnitudinum. b. b. Cum igitur istæ magnitudines moueantur contra inuicem necesse erit vt prima magnitudo magnitudinum. b. peruenit ad finē illius: cum peruentu primæ magnitudinis magnitudinum. c. ad finem eius. Et necesse erit. c. pertransire per omnes magnitudines. b. & . b. transire per dimidia eorum. Ex quo sequitur vt tempus sit dimidium: nam vtrumq; dimidiorum magnitudinum æquale est vtrique eorum contra quæ mouetur. cum quo sequitur vt. b. b. pertranseat per omnes magnitudines. c. insimul enim peruenit prima magnitudo magnitudinum. c. & prima magnitudo magnitudinum. b. ad finem contrariorum. Et sic tempus dixit in eius pertransitu per magnitudines

c. erit

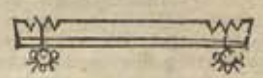
c. erit æquale tempori in pertransitu eius per magnitudines. a. quia transeunt per magnitudines. a. in tempore æquali. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto.

Demonstratio quod si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: mobile in minori tempore eam pertransibit.

Magnitudo stans.

C tempus.

Id est, & deceptio accidit in hoc: quoniam quia necesse est scilicet vt alterum duorum motorum æqualium velocitate mouetur per quiescens: reliquum autem per motum ad contrariam partem. ideo necesse est hoc in duobus motis æqualibus in velocitate: quorum vtrūq; mouetur per quiescentem magnitudinem. Quoniam in his necesse est vt pertranseant spacium æquale in tempore æquali: & ipse decipitur videndo quod illud quod contingit in duobus motis quæ mouentur per rem quiescentem: contingit similiter in eis quorum vnum mouetur per rem quiescētem: reliquum autem per rem motam: & hæc deceptio est secundum quid & simpliciter. 83

Deinde induxit exemplum: & dixit. Verbi gratia, &c. id est, ponantur igitur duæ magnitudines æquales continue quiescentes. Verbi gratia. a. a. & sint aliæ duæ magnitudines æquales istis duabus magnitudinibus: & sint ordinatæ in motu: ita q̄ sint cōtiguæ & motæ p̄ has duas magnitudines: imaginando q̄ prima illarum erat quiescens per primā magnitudinem. a. a. deinde incepit moueri. Et sic erit motus istarū duarum magnitudinum incipiens a medio duarū magnitudinum quiescentium: & sint istæ duæ magnitudines. b. b. Et sit prima magnitudinū. b. aā

motum

Universidad de Deusto
Biblioteca

motum super primã magnitudinẽ.a. & sic inisiũ motus istarũ duarum magnitudinũ erit a medio duarũ magnitudinũ quiescentiũ. D.d.& magnitudinis.c.c.&c.f.sint aliæ duæ magnitudines continuæ etiã & moueantur ordinarie & cõsequunt:& sint.c.c.æquales duabus magnitudinib⁹.b.b.& quãtitate & velocitate:& sit initium motus eorum ex magnitudinibus.b.b.motis ad contrariã partẽ ad quam mouenẽ magnitudines.c.c.D.dixit:cũ igit mouentur istæ magnitudines &c.f. cũ igitur magnitudines.b.b.moueantur a duobus medijs magnitudinum.a.a.& magnitudines.c.c.moueantur a fine magnitudinũ.b.b. motu contrario motui magnitudinum.b.b.& æquali ei velocitate:necesse est vt prima magnitudo magnitudinũ.b.& est illa q̃ mouet ex duob⁹ medijs magnitudinũ.a.a.quiescẽtium peruenĩat ad finẽ magnitudinũ.a.cũ peruenit primę magnitudinis etiã magnitudinum.c.c.ad finẽ magnitudinũ.b.b. vt figuraliter assignauimus. Nã in tpe in quo prima magnitudinũ.b.b. pertãsiit alia magnitudinẽ magnitudinum.a.a.quiescẽtiũ: in eo pertransit prima magnitudinũ.c.c.duas magnitudines.b.b.cũ moueãtur ad cõtrariũ motui magnitudinũ.c.c.motu æquali motui magnitudinũ.b.b. & magnitudines sunt æquales.D.d.& necesse erit vt.c.trãseat &c. id est quia.c.primũ cũ trãsierit ꝑ magnitudines.b.b.in tempore in quo trãsiuit ꝑ medietatem magnitudinũ duarũ.a.a.& duę magnitudines.b.b.sunt æquales duabus magnitudinibus.a.a.necesse est vt.c.transeat ꝑ duas magnitudines.b.de magnitudinibus aũt.a.nõ transit nisi per medietatem tantum:& hoc in tempore æquali.

Proposicio dicens qd duo mota æqualia ſve locitate ꝓtrãſeũt æqle ſpaciũ ve ra eſt qñ illud per qd

B eſt mot⁹ fue rit geſcens. Albũ & nõ albũ dicim⁹ non quo to tũ ſit hmõi: ſed quo plu res aut ma

C gis ꝑcipuas ꝓtes habet.

Deinde.d.ex quo sequitur vt tps sit dimidiũ.i.ergo necesse est vt tẽpus in quo.c.primũ transit per magnitudinẽ.a. sed'm sit medietas tpis in quo.c.primum transit per duas magnitudines.b.b.cum duæ magnitudines.b.b.sint duplum magnitudinis.a.secundæ. Et hoc intendebat cum dixit:quoniam vtrũq; duorũ modorum magnitudinum &c.d. quoniam insimul peruenĩat magnitudo prima magnitudinum.c. ad finem magnitudinis.a.secundæ:& peruenĩat prima magnitudo magnitudinum.c.ad finem duarum magnitudinum contrariarũ.s. magnitudinũ b.b.quia sunt æquales & æqualis motus.D.d.& sic erit tempus &c. id est,ex quo sequetur vt fingit si motus sit vt.c.primum trãseat ꝑ magnitudines.b.in tempore æquali transitui eius per alteram duarum magnitudinum.a.& quia altera duarũ magnitudinũ.a.est dimidium duarum magnitudinum.c.c. necesse est vt pertranseat illam in medietate istius tẽporis. & sic medietas temporis eris æqualis toti. Et cum cõplacuit hanc rationem dixit,ratio vero hæc est & contingit ex falso prędicto,id est,nam propositio dicens:quod duo mota æqualia in velocitate pertranseunt spacium æquale non verasi cum hac determinatione.s.vt illud per quod est mot⁹ sit quiescẽs. Si aũt motũ falsa erit propositio. ergo illud qd verũ est sed'm qd existimauit esse verum simpliciter.

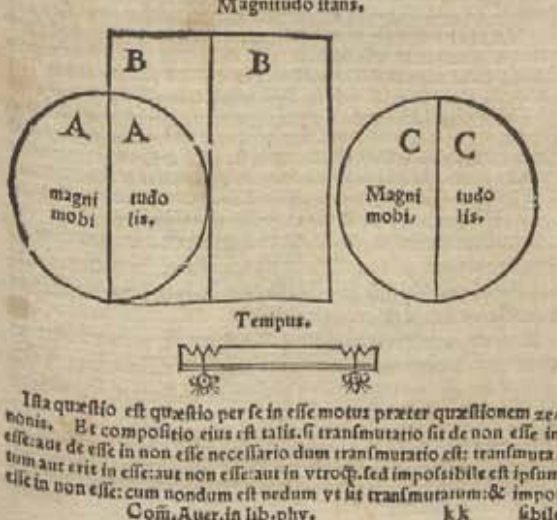
Neq; igit secundũ mutationem in contradictionem nullũ nobis erit impossibile.vt si ex albo mutatur in non albũ:& in neutro est. Tanquã ergo neq; album erit neq; non album: nõ enim si non totum in quolibet est non dicetur albũ aut nõ albũ. Albũ eñ aut nõ albũ dicimus. non quo totũ sit huiusmodi sed

di:sed quo plures aut magis proprie partes:non idẽ aũt est non esse in hoc:& non esse in hoc totum.similiter autem & in esse & in non esse & in alijs quæ secundum contradictionẽ sunt: erunt quidem enim ex necessitate in altero oppositorum: in neutro autem non totum semper.

Neq; etiam contingit nobis impossibile omnino ex transmutatione quæ est in contradictoria. Verbi gratia,quoniam si aliquid transmutatur de albo in nõ album;non est in altero eorum:& sic neq; erit album aut non album: quoniam non si secundum totum non fuerit aliquid in altero eorum quodcũq; sit non dicetur esse album aut non album. Dicimus enim aliquid esse album aut non album: non quia totum est tale: sed quia maxime partes eius & plures sunt tales: & intẽtio in hoc quod aliquid sit tale est eadem intentio in hoc quod aliquid totum sit tale:& secundum hoc est etiam de ente & de non ente. & de alijs quæ dicuntur secundum contradictionem. Quoniã necesse est vt res sit in altero eorum,id est, quod secundum totum non est alterum eorum.

Demõstratio quod si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: mobile in minori tempore eam pertransibit.

Magnitudo stans.

Ista quæstio est quæstio per se in esse motus præter quæstionem zenonis. Et compositio eius est talis.si transmutatio sit de non esse in esse:aut de esse in non esse necessario dum transmutatio est: transmutatum aut erit in esse:aut non esse:aut in vtroq;.sed impossibile est ipsum esse in non esse: cum nondum est nedum vt sit transmutatum:& impos

8 5 Rationis abbreuiatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Expositio textus.

sibile est ipsum trãsmutari in esse.nam esse est quies quoquo modo. similiter & impossibile est etiã vt sit ens & nõ ens insimul: & cum hæc tria sint impossibilia.ergo impossibile est transmutationẽ fieri de non esse in esse:aut econtrario. Et dixit:necp cõtingit nobis &c.i. quæ sit de esse in non esse:aut econtrario:aut quę sit etiam de cõtrario in cõtrariũ. Accidit enim huic vt sit de non esse in ek quodãmõ. D. induxit qõ, nẽ & dissoluit eã: & dixit. V.g.&c.i.nã nõ sequitur si illud qđ trãsmutatur in albedinem dũ transmutat necp'est albũ necp est non album vt neutrum sit simpliciter.hoc enim est impoke:sed illud qđ sequit est dũ vt transmutatio est sit scd'm quandam partem album:& scd'm aliã non album & scd'm hoc nõ sequitur impoke. Et hoc intẽdebat cum dixit quũ si scd'm totũ nõ fuerit aliquid &c.i.qm̃ si aliquid nõ fuerit secũdũ totũ:in altero duorũ oppositorum non sequit ipsum nõ disponi ab vtroq oppositorum in duabus partibus diuersis:sed sequitur ipsum nõ disponi ab vtroq opposito insimul & simpliciter.i.quod cum nõ fuerit verum aliquid esse album:& nõ album totaliter:non erit verũ ipm esse album & non album insimul.nam erit verum ipsum esse album in parte:& nõ albũ in alia parte:& hoc intendebat cũ dixit. dicim⁹ enim &c. D.cõstituit hoc & dixit:& nõ est intẽtio in hoc p aliquid sit tale &c.i.& dicere aliqđ esse tale scd'm partẽ:& ipsum esse tale scd'm totũ:nõ est idẽ.Impoke eũ nõ accidit nisi cũ aliquid dicit cõtrariã habere insimul scd'm totũ:scd'm particulas vero non est impoke. D.d. & scd'm hoc est de ente & non &c.i.quoniã dissolutio est eadẽ in eis.

Impoke nõ accidit nisi D cũ aliqđ dr habere contrariã insit scd'm totũ, scd'm ptes vero nõ est impoke.

D.d.qm̃ necesse est &c.põt intelligi:qm̃ necesse est vt aliquid sit in altero duorũ oppositorũ & est qm̃ illud scd'm totũ non est in vno eorũ. Vel põt intelligi:qm̃ necesse est vt duo opposita sint in aliquo insimul:cum neutrũ sit in ipso toto:& qp nõ est necesse qp in aliq̃ sit alterũ oppositorũ:cũ in eo toto sit alterũ eorũ: scd'm igit primã expõnẽ erit hæc dicẽdo altero superflua: secundum autem secundam diminuitur a suis verbis negatio:ita qp sic legatur. Quoniã necesse est vt nõ sit aliqđ in altero duorum oppositorum cum illud totũ nõ fuerit in altero eorũ.

1.expõ. 2.expõ. 3.expõ.

Aut in istis verbis forte est inuolutio ita qp sic debet legi: quoniam aliquid necesse est vt sit in altero duorum oppositorum cum totũ fuerit in altero eorum:& ipsum non secundum totum in hora transmutationis est in altero eorum:& ista expositio est euidentior.

Similiter autem in circulo & in sphera: & omnino quæ in ipsis mouentur:quia accideret ipsa quiescere. In eodem enim loco secũdum tempus quoddam sunt & ipsa & partes. Quare quiescent simul & mouebuntur.

Quintã zenonis.

Et etiam necesse est in circulo & sphera & vniuersaliter in rebus quæ mouentur in eis vt sint quiescentes. Nam hæc & suę partes sunt aliquo tempore in eodem loco. Ex quo sequitur vt sint quiescentes & motæ insimul.

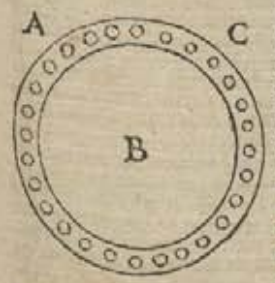
84 Hęc est quarta qõ zenonis ꝺestruẽdo motũ:qm̃ si motũ sit:necesse est vt circul⁹ & sphera sint gesectes & moti inter se.nã cũ sphera mouet nõ separat a loco in q̃ mouet necp scd'm totũ:necp scd'm ptes:sed ot quod mouet

mouetur separatur.ergo sphera est quiescens & mota:quod est impossibile:ergo motus non est:ex hoc enim sequitur impossibile. Deinde dicit hæc enim & suæ partes &c.i.& cum circulariter moueatur scilicet circa suum centrum:& in eodem loco.

Primum quidem enim partes non sunt in eodem nullo tempore. Postea & totum semper mutatur in alterum. non enim eadem est ab ipso. a. accepta circulatio quæ est ab ipso. b. &. c. & ab aliorum vnoquoque signorum: nisi sicut musicus homo & homo: quia accidit. Quare mutatur semper ab altera in alteram: & nequaquã quiescit. Eodem autem modo & in sphera & in alijs quæ in seipsis mouentur.

Ad hoc dicamus primo: quoniam partes non retinent eundem locum aliquo tempore omnino. Deinde totum etiam transfertur semper ad aliud ab eo in quo erat: arcus enim qui accipitur cuius principium est a puncto. a. non est idem cum arcu cuius principium est a puncto. b. aut a puncto. c. aut ab aliquo aliorum punctorum: nisi sicut musicus & homo sunt homo: quia accidit ei. Vnde necesse est vt vnus eorundem arcuum transferatur alter ad alterum semper & nunquam quiescat. Et similiter de sphera etiam; & de alijs quæ in eis mouentur.

Demonstratio quod totum ex circulo transfertur sicut transferuntur partes.

Cum induxit quæstionẽ zenonis 85 in sphera & circulo:incepit dissolvere & dixit illam:ad hoc aũt dicamus &c.i. dicatur igitur in dissolutione istius quæstionis.primo vero qa hoc quod posuit quod partes eius sunt inseparabiles ab eodẽ loco est falsum. D.d.deinde totum transfertur &c.i. secõdo vero dicamus qm̃ totum ex sphera & circulo transferẽ sicut trãsferuntur partes: transfertur eũ de alio in aliud ab eo in quo erat. Et cũ narrauit hoc de sphera & de circulo incepit declarare hoc in circulo vt transferatur de circulo ad speram:& dixit.arcus enim &c.i. necesse est vt totus circulus transferatur apud motum circa centrum de alio in aliquid. Quoniam si imaginati fuerimus multa puncta esse in connexo eiusdẽ circuli:tũc ille circul⁹ diuidet p illa puncta in multos circulos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnis.n.punctus positus in circulo describit circulū alium ab eo quē describit alius.s.cp numerus circulorū erit scd'm numerū punctorū: cum ita sit tunc circulus cum transfertur in cōcauo:aut si per connexū circuli transfertur de circulo in circulum diuersum ab eo ratione. & si sint idē subiecto:& cum istī circuli qui sunt in rotundo in quo est trāslatio scd'm numerū circulorū qui sunt in rotūdo qd' trāsfertur: necesse est vt circulus transferatur de circulo in circulū.ergo circulus transfertur scd'm totū de loco in locū diuersum scd'm formā:licet nō sit diuersus scd'm materiā:& similiter est de sphera.sphera.n.diuiditur in sphe ras infinitas per lineas quæ imaginantur in circūferētia exeuntes a polo ad polum.& medietates circulorum. Nam istæ medietates diuidunt spheram in multas spheras sicut puncta diuidūt circulos. D.d.arcus eīn &c.& intendit per arcum:arcū cōpletæ circulationis,i.qm̄ circulus sicut diximus diuiditur per puncta in multos circulos scd'm numerū punctorū.D.d.nisi sicut musicus &c.i. & circulus quē diuidit alius punctus nō dicitur idē numero nisi sicut dicit qd' homo & musicꝰ sunt idē in numero.i.qa accidit eis qd' fuerint idē nō per se.Homo enim & musicus sunt idē scd'm subiectū:& qd' est idē scd'm subiectū est idē per accidēs:idē eīn in rei veritate est idē scd'm formam.& sīc circuli quos pūcta diuidūt.s.cū imaginanf in eodē circulo sunt idē per accidēs:quia subiectū eorū est idē:& sunt plures:quia formæ eorū sunt plures.si igit illud qd' mouet in loco necesse est ipsum mutare locum:locus aūt differt a loco:aut per se tm:aut etiam per se & per accidens. Necesse est vt omne motum mutet locum: aut scd'm formam.i. sicut est in sphera: aut forma & subiecto sicut est in eis quæ mouentur motu recto'. Sēmo aūt cū viderit spheram nō mutare locum per accidēs:existimauit ipsam nō mutare illud per se:ex quo dixit spherā quiescere. Auic. a vero quia nō distinxit alietatē quæ est in loco per se:ab ea quæ est per accidēs.s.alietatē.q̄ est scd'm subiectum:nō scd'm formā: & cōcessit sphera moueri:coactꝰ est appellare motū spheræ motū in situ. b Vide nititur vt dictū est sanare egritudinem per maius egrum:declaratū est.n. qd' in prædicamento situs non est motus:quia est ad aliquid:& illud qd' est aliquid est indiuisibile.Si igitur intendebat qd' iste motus est in prædicamento positionis:qd' est in ipsa positione:quia sphera trāsfertur de positione in aliam:erit verū:sed tū motus eius non erit in positione:sed de positione in aliam:& hoc inuenitur de translatis in loco recte: quoniam transferuntur de positione in aliam aut diuersam scd'm numerum aut scd'm speciem.sphera autem transfertur de positione in aliam diuersam scd'm numerum.quid igitur vtile dedit nobis cum dixit qd' iste motus est in situ:nisi intendebat qd' illud quod monetur hoc motu non diuersatur scd'm situm.Hoc enim proprium est huic motui:sed tamen nō sequitur ex hoc cp motus eius est in situ:nam iste sermo valde est sophisticus. D.d.ergo necesse est vt vnius arcuum &c.i.ergo necesse est vt vnus arcuum perfectorum circuli quē describit aliquis punctus transfertur semper ab actu completo circuli cui superponitur ad alium arcum completum eiā:deinde de illo ad alium.& similiter donec reuertatur ad arcum completum a quo est separatus. Et tunc vnus arcuum transfertur secundum totum: quia transfertur de vno arcu ad alium.

Et

Quod ē idē scd'm subiectū est idem p accidens.

E

Idem enim in rei veritate est idem scd'm formam.

F

Necesse est vt oē motū mutet locū aut secundū formam: sicut ē i sphera:aut secūdum formā & subiectū sicut est in eis quę mouent motu recto. vide cōsimile 4.ph.com. 43.& 8. phy.c.76.

a Oppo. Aui. p quā vide.4.ph. 45.

b Impugnatio.

Et forte intēdit.ergo necesse est vt vnus arcus transferat semper per translationem alterius arcus sequentis ad aliam sequentem: & hoc est apparentius. D.d.& similiter est de sphera &c.idest & transfertur secūdum totum vt diximus in circulo.

Ostendit quod indiuisibile non mouetur:contra Democritum qui ponebat atomos moueri per se. Cap.x.

OStensis autem his dicimus quod impartibile nō cōtingit moueri nisi scd'm accidēs:vt in corpore moto aut magnitudine in qua est: sicut si in naui moueatur a nauis motu:aut pars totiꝰ motu. Impartibile autem dico quod est scd'm quantitatem indiuisibile:& nāch partiū motus alteri sunt scd'm cp partes & totius motus:videbit aūt aliquis in sphera maxime differētiam. Non enim eadem velocitas erit ipsorum quæ sunt iuxta centrum:& quæ extra:& quæ totius sunt:sicut non vnius semper existēte motu.Sicut igit dicebā sic quidē contingit moueri impartibile sicut in naui sedēs naui eūte.Per se enim nō cōtingit.

A

B

Sic contingit moueri impartibile sicut in naui sedens.

In sphera velocitas eius qd' vicinat cētro & eius qd' est extra: nō est eadē velocitas.

E

Hoc quidem declarato dicendū est qd' indiuisibile moueri impossibile est nisi per accidēs.V.g. cum corpus aut magnitudo mouetur per illud in quo est.Vt illud qd' est in naui per cursum nauis:aut sicut pars mouetur per motum totius. Et dico indiuisibile illud qā non diuiditur in quātitate: qm̄ motus partium etiā sunt diuersi scd'm ipsas partes:& scd'm motū totius:& ista diuersitas sicut in sphera proprie:velocitas eius eīn quod vicinatur centro:& eius quod est extra:& velocitas eiusdem ipsius non est eadē velocitas: ac si motus non esset vnus. Est igitur vt diximus:secundum vero hunc modum possibile est vt impartibile moueatur scilicet secundum quem mouētur sedentes in naui cum nauis currit:per se autem impossibile est.

86

Indiuisibile nō mouetur nisi per accidens.

F

Indiuisibile duplex.

CVm induxit q̄stiones zenonis in motu vult declarare qd' indiuisibile nō mouetur nisi per accidens: deinde ostendit motum qui est per accidens. Et dixit.Verbi gratia &c.idest & vnū eorū quæ dicuntur moueri est cū sint in re mota vt illi qui sunt in naui dicūtur moueri:licet per se quiescāt:& vlr vt dicit qd' pars mouet p motū totꝰ. Et quia indiuisibile dicit illud cuiꝰ genus nō est receptiuū diuisionis:& illud cuius genus recepit diuisionē.hoc autē principaliter dicitur impartibile & indiuisibile:dixit: & dico indiuisibile &c.qm̄ hoc dicit indiuisibile principaliter de quo vult hoc declarare ipsum esse immobile:& quia dixit qd' illud qd' mouet per accidens sicut est motus partiū per motū totius:sed inter motū p accidēs:& motū partiū per motū totius est dria.D.dedit illas & dixit:motꝰ.n.partiū &c.i. & signū eius cp motus partium per motū totius nō est motus pure per accidēs est:quia motus partiū differt a motu totius:& ipsi a seinuicem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et intẽdebat vt mihi videtur: qm̃ si motus exñ esset per accidens a motu totius nõ differret a toto in suo motu: neq; a seipsis abinuicem: nam corpora quæ mouentur per se sunt huiusmodi. Et cum induxit hoc incepit declarare in quo moto apparet hoc: & dixit: & ista diuersitas &c. id est quia illæ quæ magis vicinantur centro pertranseũt minores circulos circulis quos pertranseunt partes quæ magis vicinãtur circũferentiæ: & in tpe æquali necesse est vt partes propinquiores cẽtro sint tardiores: & remotiores velociores. D.d. & velocitas ipsius &c. i. neq; velocitas totius sphere & velocitas partium est eadem velocitas. Potest autem aliquis dicere quod hoc non inuenitur nisi in motu circulari: in recto vero motus partium sunt æquales: & similiter motus totius in eo est æqualis motui partium. Sed forte dicetur in hoc quod partes sphæræ videntur moueri per se magis q̃ illud qđ mouetur recte: cũ sphera videt permanere secundũ totũ & moueri secundũ partes: sed nõ est verũ vt declaratũ est: sed secundũ totũ mouet. & cõ declaratũ est qđ partes sphæræ nõ mouent per se q̃to magis partes eius qđ est recti motus nõ mouebuntur per se. Et quasi intẽdit cõgregare hic duo: quorum vnũ est notificare quod motus partium per motũ totius nõ est per accidẽs pure: neq; per se principaliter: partes enim nõ mouent per seipsas mouetur in moto in quo conueniunt cum accidentibus & formis quæ nõ sunt innata moueri per se: & cum declaratum est quod accidẽtia & formæ mouentur per accidẽs per motum subiecti: & partes sunt tales: visum est qđ partes mouentur per accidens: & hoc apparet ex verbis Aristo. & ideo excepit istũ modũ motus: & induxit exemplum extraneũ ab vno illorũ: & dixit: possibile est vt impartibile &c. & manifestũ est qđ motꝰ a pũcto p motũ corporis cit hmõi. D.d. per se autẽ impossi est &c. i. est motus aũt indiuisibile per se. & primo impossi est.

Cauillatio. Solutio.

G Partes non mouẽtur p se q̃a mouẽtur in moto in quo conuenĩt cum accidẽtibus

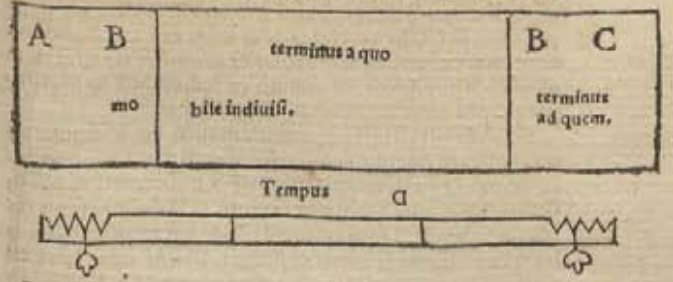
H & formis q̃ nõ sunt innata moueri p se. vide cõsimile. 5. ph. cõ. pri. &. 4. ph. 32. & pri. de aĩa com. 37. & 8. phy. 27.

Mutetur enim ex. a. b. in. b. c. siue ex magnitudine in magnitudinem siue ex specie in speciem, siue secundũ cõtradictionẽ: tps aũt sit in quo primo mutaꝫ. d. ergo necesse est ipm secũdũ quod mutaꝫ tps aut in. a. b. esse: aut in. b. c. aut aliqd qđẽ huius in hoc aliud aũt in altero: omne enim quod mutaꝫ sic se habuit. In vtroq; quidẽ igit nõ erit aliquid ipsius: partibile enim esset. At vero neq; in. b. c. mutatũ em̃ erit: concessum aũt est mutari. Relinquitur igitur ipsum quidem in. a. b. esse secundum quod mutatur tempus. Quiescet ergo. In eodem enim secundũ tempus esse quoddam quiescere est. Ponatur igitur ipsum trãsferri de. a. b. in. b. c. siue de magnitudine in magnitudinem: siue de forma in formam: siue secundum contradictionẽ. Et sit tempus in quo primo trãsfertur. d. Necesse est igitur vt in tempore in quo transfertur sit aut in. a. b. aut in. b. c. Aut quiddam est in hoc. & quiddã in hoc. declaratũ est enim quod hæc est dispositio cuiuslibet quod transmutatur. Impossibile est igit vt quiddam eius sit in vtroque. Quoniam tunc erit diuisibile. Neque etiam

etiã in. b. c. Quoniã tunc erit iã translatum: sed positum est trãsferri. Remanet igitur vt sit in. a. b. in tẽpore in quo transfertur. Erit igitur quiescẽs. Quoniã iã declarauimus ꝙ manere in eo de aliquo tempore quies est.

essentialiter neq; accidẽtaliter dicitur quiescẽs vel motus.

Demonstratio quod impossibile est impartibile per se moueri.

Ponaꝫ igit vt trãsmutetur aut in loco. V. g. de. b. in. c. aut in augmẽto & diminutione. V. g. de minore magnitudine in maiorẽ: aut in qualitate, & hoc intẽdebat cũ dixit: de forma in formã: aut in substãtia, & hoc intẽdebat per cõtradictionẽ. D.d. & sic tẽpus &c. & intẽdit per. a. b. illud ex quo mouetur siue fuerit vbi: quale: aut q̃titas aut substãtia, & intẽdit per. b. c. illud ad qđ trãsmutatur, &. q. d. necesse est igitur, vt trãsmutatũ in tẽpore in quo trãsmutatur: sit aut in eo ex quo trãsmutatur: aut in eo ad quod: aut quiddã in eo ex quo, & quiddam in eo ad quod. D.d. declaratũ est enim & c. id est, declaratũ est enim cũ declarauimus qđ omne motũ est diuisibile qđ de moto qđ mouetur quędã pars eius est in eo ex quo, & quædam in eo ad quod. Et cũ posuit hoc fundamentũ dixit impossibile est igitur, vt quiddã eius sit in vtroq; quoniã tunc erit diuisibile, id est, quod est compositũ. Deinde declarauit hoc secũdum rememorationem, & dixit: neq; etiam in. b. c. quoniã tunc erit iam translatum: sed positum est trãsferri. id est, & impossibile est dum mouetur vt sit in eo ad quod scilicet in. b. c. quoniam tunc cõplebitur motus: sed ipsum positum est adhuc moueri. Deinde dicit remanet igitur vt sit in. a. b. in tempore in quo transfertur, id est, si igitur nõ fuerit in eo ad quod est motus scilicet in. b. c. remanet vt sit in eo ex quo est motus scilicet in. a. b. in tempore in quo mouetur. Deinde induxit impossibile quod sequitur ex hoc. & dixit: erit igitur quiescẽs: quoniã iã declarauimus qđ manere in eodẽ aliquo tẽpore quies, id est, si motum dimouetur fuerit in eo ex quo: tunc erit quiescẽs & motũ insimul, ipsum enim esse in eo ex quo: est in tempore, & iam declarauimus quod omne quod est in aliquo tẽpore, id est, demonstratum in actu est in eo quiescens, & sic dum mouetur erit quiescens: quod est impossibile, & cũ destruxit hæc duo remanet tertiũ, & est vt quædam pars eius sit in eo ex quo, & quædã in eo ad qđ: nõ in actu: sed in instãti: quoniã tunc

87

supra, 32.

esset quiescens non motum, & cū quædā pars eius fuerit in eo ex quo, & quędam in eo ad quod: necessario diuiditur: quod est contra positū: positum enim est ipsum esse indiuisibile.

Quare nō cōtingit impartibile moueri neq; omnino mutari. Solū em̄ sic esset ipsius motus: si tēpus esset ex ipsis nunc. Semper em̄ in ipso nūc est motū esse & mutatū. Quare moueri quidē nequaq̄ est: motū autē semper esse est. Hoc aūt q̄ impossibile sit ostēsum est prius: neq; enim ex ipsis nūc est tēpus neq; linea ex punctis; neq; motus ex momētis est; nihil enim aliud facit hoc dicens aut motum ex indiuisibilibus sicut i tēpus ex ipsis nunc: aut magnitudinem ex punctis.

Impossibile est igit̄ impartibile moueri aut trāsmutari: sono. Posset em̄ hoc modo moueri scilicet si tēpus cōponeret ex instātibus. Quoniā semper moueret & trāsmutaret in instāti, & sic nūq̄ moueretur & esset iā motū. Et iā declarauimus hoc esse impossibile. Tēpus enim nō cōponitur ex instātibus: neq; linea ex pūctis: neq; motus ex finibus. Dicens enim hoc nihil magis dicit quā q̄ motus cōponitur ex partib⁹ indiuisibilib⁹; ac si diceret q̄ tps cōponit ex instātib⁹, & lōgitudo ex pūctis

88 Cum declarauit qđ indiuisibile non mouetur: vult dare causam hoc, & est quia tēpus & motus & magnitudo sunt continua. & quod hoc nō esset possibile nisi tēpus cōponeretur ex instantibus, & motus ex finibus motuū, & magnitudo ex pūctis, & hoc intēdebat cū dixit posset enim moueri &c. Deinde dixit: semper enim moueretur &c. id est ex hoc enim sequeretur vt motū semper trāsferretur de instāti ad instans, & de magnitudine indiuisibili ad magnitudinē indiuisibilē. Motum enim indiuisibile tūc esset, si esset in magnitudine indiuisibili in tempore indiuisibili, & esset motus cōpositus ex finibus motuum. Deinde induxit impossibile quod sequitur ex hoc, & dixit: semper em̄ moueretur in instanti &c. id est, si ita esset tunc motum iam esset motū & transmutatum absq; eo quod ante moueretur, id est, tunc finis motus esset sine motu, nam motus qui est in tempore indiuisibili necesse est vt sit indiuisibilis, & sic esset finis motus, & in fine motus dicitur motum iam esse motum, hoc intendebat cum dixit, & sic nunquā moueretur &c. Deinde dicit, dicens enim hoc &c. id est, dicens enim motum est indiuisibile cōtingit ei dicere quod motus componitur ex motibus indiuisibilibus, & quod magnitudo componitur ex punctis. Et hoc quo dixit manifestū est: quoniā causa in continuatione motus est hoc quod motum est de natura continui, & hæc est causa etiam in hoc qđ tempus sit de natura continui.

I Causa hoc qđ motus sit cōtinu? est quia mo

Amplius autē ex his manifestū est: q̄ neq; pūctū neq; aliud indiuisibile nullū cōtingit moueri. Omne enim q̄ mouetur: impossibile prius maius moueri ipsius: quā aut æquale aut minus. Si igitur hoc manifestū est q̄ & pūctū minus aut æquale mouebi

mouebitur primum. Quoniam autem indiuisibile est: impossibile est minus moueri prius. A Equale ergo ipsi. Quare erit linea ex punctis: semper enim per æquale motum omnē lineā punctum mensurabit. Si autem hoc impossibile est & moueri indiuisibile impossibile. tō est de natura continui. Idē supra cō. 5. & ibi.

Et apparet etiā ex dictis quoniā impossibile est pūctū moueri neq; aliud indiuisibile. Omne em̄ motū impossibile est moueri per spaciū maius ipso antequā moueat aut per æquale aut per minus. Ergo manifestū est etiā q̄ cū pūctus mouetur prius mouebitur aut per minus seipso aut per æquale. Sed pūctus est indiuisibilis: ergo nō mouebit̄ per minus: ergo mouebitur per æquale. Quapropter linea cōponetur ex pūctis, nā cūpūctus semp̄ moueat̄ per æquale mēsurabit totā lineā. Sed hoc est impossibile: ergo & ipossibile est indiuisibile, moueri.

Hæc est alia declaratio a prædictā: in prima enim vtitur ellde propositionibus quibus vsus est cū declarauit quod omne motū est diuisibile, & declarauit per eas inducēdo ad impossibile declarauit scilicet q̄ omne quod nō diuiditur nō mouetur, & si apparet secundū cōuersionem per contrapositionē: quod si omne motū est diuisibile: ergo omne quod nō diuiditur nō mouetur secūdū Arist. intēdit in omnibus quæ declarauit naturā rei de qua loquitur nō res accidentales. Auempa- 89
vero nō bene dixit, fingit enim quod diuisibilitas quā negauit a moto est alia a diuisibilitate quam dedit hoc moto, & quod illa diuisibilitas quā illic declarauit est diuisibilitas cōtinui secūdū illud ex quo, & secundō illud ad quod, & iā determinauimus hoc superius. Hæc autē declaratio fundata est super propositiōes alias. Quarū vna est qđ impossibile est aliquid pertrāsire spaciū maius ipso quin prius pertrāseat aut æquale aut minus. Deinde posuit quod pūctus impossibile est vt pertranseat minus se antequā moueatur per maius: ex quo sequitur ipsum moueri per æquale, & ex hoc sequitur lineā componi ex pūctis: qđ est falsum. Impossibile ergo illud ex quo sequit est impossibile. Quod autē si indiuisibile mouetur per æquale: linea cōposita erit ex punctis manifestū est: qm̄ motū tūc pertrāsit spaciū quādo mēsurat illud per se. Si igitur indiuisibile mēsurat lineā quā pertrāsit: ergo mēsurat illā per pūcta cōtigua quæ sunt partes illius, & qđ est tale videtur cōponi ex pūctis. Et hoc qđ dixit necesse est, & si nō cōtingeret quæstio zenonis. Nā si motū esset indiuisibile & moueretur per indiuisibilia scilicet per pūcta, & pūcta in linea sunt infinita: necessario sequitur nōquā motum peruenire ad finem spaciī, & ista consecutio hic est alio modo ab eo a quo vtitur ea zeno. In hoc sexto cō. 32.

Amplius autē si omne in tēpore mouetur: in ipso autē nunc nihil: omne autē tēpus diuisibile: erit vtiq; aliquod tēpus minus quolibet eorū quę mouetur: in quo mouetur quātū ipsum est. Hoc quidē igitur omne erit tēpus in quo mouet, ppter id

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod omne in tẽpore mouet. Tẽpus autẽ omne diuisibile esse ostẽsum, est prius, si ergo punctũ mouetur aliquod erit tẽpus minus in quo ipsum motũ est: sed impossibile est, in minori eñ minus necesse est moueri, quare erit indiuisibile diuisibile in min⁹: sicut & tẽpus in tẽpus: solũ eñ diuideret impartibile & indiuisibile: si esset ī ipso nũc moueri possibile atomo. Eiusdẽ eñ rõnis est in ipso nũc moueri, & īdiuiduũ aliq̃d moueri.

a Radẽ est ratio in hoc qđ motus fiat in instãti, & in hoc qđ indiuisibile mouea tur. &c.

Et declaratũ est etiã quod omne tẽpus est diuisibile, si autẽ punctũ mouetur: erit tẽpus minus tẽpore in quo mouetur secundũ illud: sed hoc est impossibile: nã illud quod mouetur in tẽpore minori: necesse est vi sit minus, ergo indiuisibile erit diuisibile in minus secundũ proportionẽ illius tẽporis ad istud qm̃ hoc solũ modo posset impartibile & indiuisibile moueri. ſ. si esset possibile impartibile moueri in instãti. Ratio a eñ eadẽ ẽ ſ hoc ꝙ mot⁹ sit in ĩstãti, & ſ hoc ꝙ īdiuisibile moueat.

L Ratiõis abbreuiatio. 90

Hæc est tertia declaratio qđ omne indiuisibile nõ mouetur, & fundat sup hoc qđ narrabo. Prio aũt ponit qđ oẽ ꝙ mouet mouet in tẽpore. Deinde ꝙ omne tẽpus est diuisibile in tẽpora. Ergo omne motũ mouetur in tẽpore diuisibili in tẽpora. Deinde ponit qđ omne tẽpus qđ est pars tẽporis moti motũ mouetur in eo per spaciũ min⁹ spacio per qđ mouetur in toto tẽpore, ex quo concluditur qđ omne motũ mouetur in tẽpore in partibus illius tẽporis per minorẽ magnitudinẽ. Deinde ponit qđ omne motũ in aliquo tẽpore per spaciũ æquale sue magnitudini mouetur in partibus illius tẽporis per minus sua magnitudine: ex quo sequitur vt omne motũ sit diuisibile. Et dicit, & declaratũ est qđ omne tempus est diuisibile, si igitur punctus mouetur erit hoc tẽpus minus tẽpore in quo punctus mouetur per spaciũ æquale sue magnitudini: qđ est impossibile. D. d. qđ enim mouetur minus &c. id est, & hoc sequitur quia iã posuimus qđ omne qđ mouetur in tẽpore minori tẽpore in quo mouetur aliquod æquale magnitudini eius necesse est vt moueatur in eo per aliquod minus magnitudine eius. Si igitur punctus mouetur in tẽpore minori tẽpore in quo mouet æquale cõtingit ipsum esse diuisibile secũdũ ꝓportionẽ tẽporis in quo mouetur æquale ei, & ad tẽpus qđ est minus. In hoc igit syllogismo non expressit nisi duas propositiones. Quarũ vna est: qđ omne tẽpus est diuisibile. Secũda aũt qđ cũ motũ mouetur minori tẽpore mouetur per minus: quã per qđ mouetur in maiori tẽpore, & diuisit propositionẽ dicens qđ in omni tẽpore potest fieri motus, & similiter dimisit conclusiones quas nos exposuimus superius. Deinde dicit: qm̃ hoc solũ modo &c. id est, & quia sequitur ex hoc vt nõ sit tẽpus minus tẽpore in quo punctus mouetur per aliquod sibi æquale: ex quo nõ sequitur impossibile. Deinde dicit. eadẽ eñ etiã ratio &c. id est, quoniã vtrũq; sequitur ad reliquũ scilicet quoniã posito aliquo indiuisibili moueri sequitur motum esse in instanti, & similiter posito qđ motus sit in instanti sequitur indiuisibile moueri.

Textus expositio.

Mutatio

Mutatio aũt nõ est neq; vna infinita. Oĩs eñ est ex quoddã in quiddã: & quæ est in cõtradictiõe: & quæ est in cõtrarijs. Quare eorũ quæ sunt secũdũ cõtradictionẽ affirmatio vel negatio termin⁹ est: vt generatiõis quidẽ esse: corruptiõis aũt nõ esse. Eorũ aũt quæ sunt in contrarijs cõtraria. Hæc eñ vltima sunt mutatiõis: quare & alterationis omnis. Ex contrarijs autem quibusdã est alteratio: similiter aũt augmenti & decrementi est. Augmenti quidem terminus est qui est secũdum naturam propriam perfectæ magnitudinis. Decremẽti autem qui est ab hac remotio. Et transmutatio omnino non est in infinitũ semper. Iam enim declarauimus quod transmutatio est de aliquo in aliquid: aut in contradictorijs: aut in contrarijs. In contradictorijs vero fines erunt affirmatio & negatio. V.g. quoniam finis generationis est esse: corruptiõis vero finis non esse. In contrarijs vero fines sunt duo cõtraria. hic eñ duo sunt extrema transmutationis: sunt igitur fines omnis alterationis. Alteratio enim fit ex contrarijs & secundum hoc & augmenti & diminutionis erunt. finis enim augmenti est peruenire ad perfectam quantitatem propriam rei. Finis vero diminutionis est maxime distare ab hac dispositione.

M Positio aliquo indiuisibili moueri sequitur motum esse in instanti. & posito qđ motus sit in instanti sequitur indiuisibile moueri. Quis est terminus augmenti.

Intendit declarare qđ nullus quatuor motuum est infinitus: neq; ex vtroq; extremo: neq; extremo ad quod est motus præter trãslationem circularem. Posita enim infinita ex vtroq; extremo nõ sequitur impossibile. Et dixit. & nulla transmutatio est infinita: & intendit hic per transmutationem modos quatuor motuum. Deinde. d. iam enim declaramus. id est in initio quinti. D. d. aut in contrarijs. Et intẽdit per contrarios opposita quæ inueniuntur in alteratione quæ dicuntur contraria principaliter & proprie: & quæ inueniuntur in augmento & diminutione. scilicet magnum & paruum. D. d. in contrarijs vero fines erunt contraria, id est quæ dicuntur proprie. Deinde dixit & secundũ hoc augmenti & diminutionis erunt fines. i. quoniam maximũ augmentum & maxima diminutio erunt fines eorum. Omne a enim generabile naturale habet aliquã quãtitatẽ naturaliter in initio generatiõis: & fines: & ista quãtitas habet extrema & medium. V.g. quoniam quãtitates embrionũ sunt terminatæ. ſ. minimi embriõis: & maximi embrionis: & similiter quãtitates hominum sunt terminatæ. ſ. maximi & minimi. Vnde impossibile est augeri in infinitum: aut diminui. Nã si trãsiue rit quantitatem naturalem in diminutione & in additione statim corrũpetur ens. Actio enim cuiuslibet entis perficitur per quantitatẽ & qualitatem terminatam: sicut est dispositio in entibus artificialibus.

N Nullus motus est infinitus ꝓter motũ circularem. Idẽ ifra cõ. 94.

O Contraria in alteratione sunt cõtraria principaliter & proprie. vide ꝓ hoc. 4. exli com. 38.

a Oẽ generabile natu-

Loci aũt mutatio sic quidẽ non erit finita: nec eñ ois in contrarijs est. sed quoniam possibile est decidi sic in eo qđ nõ contingit

P

Q

R

tingit

Universidad de Deusto
Biblioteca

rale habet aliquã q̃litatẽ naturaliter ĩ initio generatiõis & fine & ista quãtitas habet extrema & mediũ. vide cõ simile supra com. 32. & quæ ibi.

92 S Contrarietas in loco nõ iuenit in oibus trãsmutatiõib⁹ & ĩ qb⁹ iuenitur nõ est manifesta.

T Idẽ. 5. phy. cõ. 9. &. 8. ph. c. 16. & 62. &. 4. ce. com. 33.

b Trãslatio ex aĩa a natura recta circularis.

tingit decidi. Multipliciter em̃ dicit̃ impossibile. Decidi nõ cõtingit sic decidi impossibili: neq; enim oĩno impossibile fieri neq; mutari impossibile continget mutari: in quod impossibile est mutari.

Trãslatio aũt hoc modo nõ erit finita: Quoniã nõ oĩs trãslatio est in contrarijs: aut quia qd̃ impossibile est diuidi hoc modo scilicet non recipit diuisibilitatẽ: cũ illud quod impossibile est diuidi dicit̃ multis modis. Impossibile est illud quod hoc modo non põt diuidi vt sit diuisum: & quod impossibile est vniuersaliter esse nõ erit: & quod impossibile est etiã trãsmutari: non transmutatur ad illud ad quod non potest transmutari.

Quia cõtrarietas in loco non inuenit⁹ in oibus translationibus: sicut in translatiõe aĩati: & in quib⁹ inuenitur nõ manifeste inueni⁹ cõtrarietas in eis: vt in translatiõe naturali in loco. s. quatuor elemẽtorũ, Trãslatio b enim alia est ex aĩa: & alia a natura: & alia recta: & alia circularis. Incepit hoc demõstrare qd̃ nõ põt dẽclarari translationẽ rectam esse finitã eo modo quo declaratur hoc in cæteris motib⁹. Et dixit. Sed translatio hoc modo &c. i. sed ex hoc modo declaratiõis nõ apparet translationẽ esse finitã: & causa in hoc est: q̃ũ non oĩs translatio est de cõtrario in cõtrariũ: vt est translatio animaliũ. Deinde dedit modũ quo põt hoc declarari in translatione: & dixit: & hoc aũt qd̃ illud quod impossibile est diuidi hoc modo &c. i. secundũ aũt qd̃ manifestũ est p se: qd̃ illud qd̃ impossibile est diuidi. i. qa nõ recipit diuisibilitatẽ impossibile est vt incipiat diuidi & similiter illud qd̃ impossibile est generari impossibile est ipm incipere generari: & vniuersaliter illud qd̃ impossibile est vt transmutetur nũq̃ incipiet transmutari: ex hoc aũt põt hoc apparere: & dixit: cũ illud qd̃ impossibile est diuidi: dicit̃ multis modis præseruãdo se ab æquiuocatiõe. Nam indiuisibile dicitur illud cuius genus innatũ est diuidi vt cũ dicimus qd̃ corpus cæleste est indiuisibile: & dicitur etiã illud cuius genus nõ est innatũ diuidi: vt cũ dicimus qd̃ vox est indiuisibilis. & ipse intẽdit hic per indiuisibile illud qd̃ est de genere diuisibilium. D. d. impossibile est illud quod hoc modo &c. i. & dico qd̃ nũq̃ diuidetur illud qd̃ impossibile est diuidi cũ intellectũ fuerit ex hoc illud qd̃ intẽdimus per indiuisibile: cũ indiuisibile dicatur multipliciter: & quia diuisibilitas est similis in hac intentione transmutationi: dixit. & quod impossibile est vniuersaliter &c. i. & hoc qd̃ dixim⁹ de diuisibilitate cõe est gñatiõi & trãsmutatiõi. s. qd̃ omne qd̃ impossibile est generari: impossibile est ipm incipere in generatiõe: & vniuersaliter omne qd̃ impossibile est transmutari: impossibile est ipsum incipere in transmutatione.

V Vt oĩ qd̃ impossibile est transmutari impossibile ẽ ipm incipere in

Si ergo quod fert̃ mutẽ in aliquid: & possibile est mutari quare non erit infinitus motus: neq; fertur in infinito impossibile est enim transire ipsum. Quod quidem igitur sic. nõ sit infinitum mutatio quæ non finiatur terminis manifestum est.

Et si trãsmutatũ trãsmutatur ad aliqd: possibile est trãsmutari; ex quo sequitur vt nullus motus sit finitus; & vt motus nõ recipiat

recipiat æternitatẽ: nam impossibile est pertransiri. Manifestũ est igitur quod impossibile est vt transmutatio sit æterna secundum hunc modum scilicet vt non habeat finem terminatum.

Cum posuit principium scilicet qd̃ illud quod impossibile est trãsmutari nunq̃ incipiet in transmutatione: posuit aliud principiũ. & est qd̃ illud qd̃ transmutatur recte tunc potest transmutari cum transmutatur ad aliquem finem. Nam impossibile est ipsum transmutari ad nihilum: quoniam si hoc esset tunc motus esset ociosus. Deinde posuit etiam quod quicquid transmutatur transmutatur ad aliquid in trãsmutatione quæ est via ad esse: & concluſit quod illud quod transmutatur ad infinitum impossibile est transmutari. deinde coniungit huic quod illud impossibile est transmutari nunquã incipiet transmutari: & concluſit quod translatum in infinitum impossibile est vt incipiat in trãslatione. ergo translatum recte in infinitum impossibile est esse.

Et dixit. & si trãslatũ transmutatur ad aliquid: possibile est trãsmutari: & si transmutetur ad nihil: id est ad non ens: impossibile est transmutari: & totũ hoc intelligendum est de transmutatione quæ est via ad esse. Deinde dicit: ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus id est rectus. nam illud quod mouetur in infinitum nõ mouetur ad aliquod ens.

Deinde dixit causam in hoc: & dixit. quoniam impossibile est pertransiri: quoniam illud quod mouetur in infinitum nunq̃ pertranſibit spacium: sed illud quod impossibile est fieri nunq̃ incipiet fieri. ergo translatum in infinitum non est. Et hoc intendebat cum. d. manifestum est igitur quod impossibile est transmutationẽ esse æternam hoc modo id est recte: & hoc essentialiter. Et ipse non expreſsit in hoc sermone niſi solũmodo propositiões quæ sunt necessariæ in concludendo illud quod intendit concludere secundum suum morem in abbreuiatione.

Sed & si contingit sic: quia est in quodam tempore esse infinitum eundem existentem & vnum considerandum est: non enim vnum quidem fieri nihil fortaſsis prohibet: vt si post loci mutationem alteratio sit. Et post alterationem augmentum & iterum generatio. sic enim semper erit in tempore motus: sed non vnus: propter id quod non est vnus ex omnibus: quare autem vnum fieri non contingit infinitum esse tempore: præter vnum: hic autem est circulatio.

Sed considerandum est vtrum sit possibile vt sit hoc modo, scilicet vt in aliquo tẽpore sit trãsmutatio infinita: & eadem: si autem non eadem nihil prohibet vt post trãslationem sit alteratio: & post alterationẽ sit augmẽtum: deinde generatio. hoc enim modo potest esse in tempore principium motus sed non idem. Nam ille qui fit ex istis omnibus non est idem: sed cum fuerit idem: impossibile est vt sit infinitus in tempore: præter vnum: & est translatio vna quæ sit circulariter.

Cũ declarauit q̃ impossibile est vt vn⁹ motus rectus sit infinit⁹: vult perſcrutari

transmutatione. Idem primo cæ. 93 te. cõ. 38. & 3. ce. tex. cõ. 19. &. 4. ce. tex. cõ. 33. X

a

94

perscrutari de hoc simpliciter.s.vtrum sit possibile vt vnus motus sit infinitus:& si non recitus. Et dixit: sed considerandum est &c.i. sed considerandū est vtrū nullus motus vnus sit infinitus: aut aliquis vnus motus sit infinitus. Quod enim declaratum est esse impossibile est in motibus recitis. Et cum induxit illud de quo perscrutandum est hic: dixit:si autem non vnus nihil prohibet vt hoc sit idest si autem iste motus non fuerit vnus sed se se:nullum impossibile videtur sequi ex hoc: immo in octauo istius libri declarabitur hoc esse impossibile. Deinde dixit:quoniam hoc modo erit in tempore principiū motus: vt mihi videtur quoniam hoc modo potest esse in tempore qđ semper fuit & erit motus factus:& si non:tunc omnis motus esset æternus:& hoc est accidens motui. Deinde dixit:sed non vnus:id est quia motus congregati ex pluribus vno motu istorum non est vnus scilicet ille qui est finitus: & cum iste nō est vnus infinitus: non erit vnus: & hoc declaratum est ex illo quod dictum est in vno motu:in quinto istius libri. Deinde dicit: sed cum fuerit vnus &c. idest sed cum posuerimus vnum motum: impossibile est vt sit infinitus præter translationem circularem:ex qua non sequitur impossibile: immo declarabitur in octauo hoc esse necessarium.

Finis lib.6.Physi.

Incipit lib.Septimus physi.Aristo.Stragyritæ.

Summa septimi libri Physi.secūm Auer.

A textu.j.vsq; ad.9.declarat omne motum habere motorem.

A.9.vsq;ad.14.docet quod omnia mota in loco reducuntur ad primum motum.

A.14.vsq; ad.21.differit quomodo omnis motor est simul cum eo qđ mouet in loco.

A.21.pandit qui motus sint comparabiles vsq; in finem.

Determinat quod omne quod mouetur: mouetur ab aliquo. CAP. I.

A OMne q; mouetur necesse est ab aliquo moueri:si quidem igitur in seipso non habet principium motus:manifestum est quod ab altero mouetur. Aliud enim erit mouens. Si autem in seipso accipiatur.a.b.quod mouetur secūm se non quo horū aliquid mouet. Primū quidē igitur opinari.a. b.a seipso moueri propter id quod totū mouetur & a nullo exteriorū simile est:sicut aliquis.d.e.mouēte.e.z.& ipso moto opinetur.d.e.z.a se ipso moueri ꝓpter id qđ nō videt vtrū ab vtro moueatur & vtrum ipsum.d.e.ab.e.z.aut.e.z.a.d.e.moueatur.

Omne motū necessario mouet ab aliquo:si aūt principiū motus nō fuerit ex ipso,manifestū ē ipm moueri ab alio. Nā motor ei⁹ erit aliud. Si aūt principiū mot⁹ huius fuerit ex ipso accipiat ꝑ se:& sit.a,b,ita q; moueat: nō qa aliqd ex eo mouet. Dicamus igit prio si fuerim⁹ imaginati q;.a.b, nō mouet ab aliquo:qa secūm totū mouet:& mot⁹ eius nō est ab aliquo extrinseco ex quo aliquis est opinatus cū,d,h,mouet,h,z,& mouetur q;,d,z,non mouetur ab aliquo:quod nonscit quod mouet & quid mouet vtrū,z,h.mouetur,a,d,h,aut d,h,a,z,h.

IN hoc tractatu incepit perscrutari vtrum omne motū habeat motorem:cum appareat sensui aliquid moueri ex se absq; eo qđ distinguatur motor a moto sensu:vt in quatuor elementis:& quidam dicunt qđ ista demonstratio quam induxit in hoc tractatu nō est vera: adeo quod Gal.fecit in hoc tractatum in quo nititur declarare corruptionē istius demonstrationis:& quidam expositores a dicunt quod illud quod declarauit in initio istius tractatus est superfluum cum hoc sit declaratum perfectius in octauo:& nos considerabimus bene in hoc.

Et dicit omne motum &c.i.ex hoc quod dicam: & quia rerum motarum alia mouetur ex se:& alia mouetur ab extrinseco:in quibus manifestum ex moueri a motore dixit si autem principium motus &c. id est,mota autem quæ mouentur ab aliquo extrinseco:non ex se manifestum est ipsa moueri ab alio.motor enim eorū apparet esse aliud a moto vt motus lapidis a baculo:& baculi a manu. Deinde dicit si autem principium motus &c.i.mota vero quæ videntur moueri ex se non ex extrinseco:sunt illa de quibus intendimus declarare ipsa moueri a motore alio.ponatur igitur tale motum moueri per semō per partem eius, id est,moueri secundum totum:non quia pars eius moueret totum. Illud enim quod mouetur secūdum totum:quia pars eius mouet totum: est motum per accidens:vt motus corporis totus animalis per motum caloris naturalis aut musculorum:motum enim primum b per se in animalibus est cor quod non mouetur secundum totum:quia pars eius mouet se:& mouet totum.et hoc est intelligendum ex hoc quod dixit: & moueatur.a.b.non quia aliquid ex eo mouetur. Et dixit hoc quia istud motum de quo vult perscrutari:scilicet quod mouetur per se debet esse motum secundum totum non secundum partem vt dictum est in principio quinti c quod rei motæ quiddam attribuitur motui: quia pars eius mouetur tātum:reliquum autem mouetur ab ista parte: eius hoc intellectū fecit Gal.& multos homines errare in intentione huius demōstrationis:& existimauerūt ꝙ ex istis propositionibus propositis hic non sequitur illud quod intendebat concludere.

Et cum induxit genus moti in quo est dubitatio: & determinationē quæ debet esse in moto de quo vult declarare ipsum habere motorem: & est ipsum non moueri secundum totum:quia pars eius mouet se:& mouet totum cum tale compositum est ex pluribus vno moto:perscrutatio autem est hic de vno moto simplici. Et dixit. dicamus igitur primo &c.i.dicamus ergo quod existimare hic esse aliqua quæ mouēt se:propter hoc ꝙ apparet sensui non est sufficiēs. nam illa quæ vident moueri secūdū totum & sunt continua:possunt diuidi in duas partes: motorē

1 B Apparet sensui aliqđ moueri ex se absq; eo ꝙ distinguat motor a moto. Idem.2.phy.c.3.

C a Qui sint isti expositores vide infra cō.7. & in.8.ph. 33.& 27.& 45.c.& 4.ce.cō.25.

D b Motum primū per se in aīalib⁹ est cor. Idē infra cō.4. &.6.ph.59 &.3.de aīa. 55.&.2.ce. 11.oppo. prio de aīa. 37.vbi.d.q sunt pedes.

c 3.physi. t.cō.primi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

motorē.t.& motū:& existimaꝫ ꝙ motor in eis nō est distinctꝰ a moto. V.g. vt sit motor in illa re.d.h.& motum.h.z.&.d.z.totum motū mouet ex se per qđ existimaꝫ ꝙ totū mouet se: & est.d.z.cum nō sentitur vtrū vnū eorum moueat reliquū:& cō inducit causam qua accidit homini dubitare in quibusdam motis: & existimare ipsam moueri ex se sine motore incepit declarare ꝙ omne motum habet primum motorē.

B Amplius quod à seipso mouetur nullo modo pausabit esse mouetur:in stando aliquid alterum quod mouetur. Necesse est ergo si aliquid pausat quod mouetur:in stando aliquod alterū hoc ab altero moueri. Hoc autem manifesto facto necesse est omne quod mouetur cū diuisibile sit moueri ab aliquo. Quoniam enim receptum est,a,b,cē quod mouetur diuisibile erit: diuidatur igitur in,c,necesse est igitur,b,c, quiescente, quiescere &,a,b.Si enim non accipiatur moueri,b,c, igitur quiescente mouetur vtiq;,b,a,non ergo per seipsam mouetur,a, b, sed concessum est per se moueri primum:manifestum est igitur ꝙ b,c,quiescente,quiescet,a,b,& tunc pausabit quod mouet:sed si aliquid in quiescendo aliud stat & pausat moueri:hoc ab altero mouetur.Manifestum igitur quod omne quod mouetur, ab alio mouetur:& non à se:diuisibile quidem est omne quod mouetur:& parte quiescente quiescet totum.,

Et dico etiam quod omne quod non mouetur ab aliquo nō cessat à motu si aliquid aliud cesset. Vnde necesse est quod oīne quod cessat à motu per cessationem alterius moueatur ab alio. Quoniam hoc si fuerit manifestū necesse erit quod omne motum cum sit diuisibile moueatur ab aliquo. Quoniam cum vidimus,a,b,moueri necesse est vt sit diuisibile. Quoniam iam declarauimus quod oīne motum est diuisibile.Diuidatur igitur in,c,ergo necesse est si,c,b,quieuit,vt,a,c,quiescat.si,a, non quieuit moueatur.ergo,c,b,quiescit &,c,a,mouetur. Ergo,a, b,non mouetur per se:sed positum est ipsum moueri per se.ergo declaratum est cum,c,b,quieuerit,quiescet,b,a,etiam a motu:sed cum fuerit aliquid quod quiescet à motu per quietem alterius illud mouetur ab illo necessario. Ergo manifestum est quod omne motum mouetur ab aliquo:nam omne motū est diuisibile:& cum pars quieuerit totum quiescet.

2 F Quia manifestū est qđ oē qđ mouet ab aliquo non cessat ꝙ cessatio nē alicuius:qm̄ nō quiescit nisi a se:& cū posuit hāc propositionē.scīdendū ꝙ oē qđ non mouet ab aliquo omnino nō cessat a suo motu per cessationē alteriꝰ:& hoc ꝙ se nō ꝙ accēsa:& siue cessatio alteriꝰ fuerit ꝙ geneē;aut ꝙ corruptionē sequit ꝙ cōuersionē ꝙ cōtrapositionē ꝙ oē qđ cessat per cessationē alterius a motu mouetur ab alio. Et hoc intēdebat cū dixit.ergo necesse est si aliquid cessat a suo motu &c.i.& siue illud per cuius cessationē:aut per cuius corruptionem cessat motum fuerit ipse motor aut aliquid ex quo sequitur quies: aut corruptio moto-ris:& cum posuit quod omne quod quiescit per quietem alterius ellen taliter mouetur ab alio:& si illud per cuius quietem quiescit non sit motor:sed aliquid ex cuius quiete sequitur quies motoris:aut eiꝰ corruptio:qm̄ omne quod cessat essentialiter per cessationem alterius necesse est vt illud alterum sit:aut ipse motor:aut aliquid ex cuius quiete sequitur quies motoris: aut corruptio motoris,si autem hoc non fuerit erit quiescens ab alio per accidens. D.d.qm̄ si hoc fuerit manifestū &c. i. & cū positū sit ꝙ qcquid gescit p ꝙquietē alterius mouet ab alio:& est declaratū ꝙ oē motū ē diuisibile apparet ex hoc ꝙ oē motū mouet ab alio. Deinde incepit narrare modum consecutionis:& dixit:quoniā cum videmus.a.b.moueri &c.i.qm̄ cum posuerimus primum & per se id est,non per aliquam partem in ipso:necesse est vt istud primum sit diuisibile.nam declaratum est quod omne motum est diuisibile. D.d.diuidatur in.c.id est,& cum omne motum est diuisibile: diuidatur igitur primum motum quod ponimus in punēo.c.necesse est igitur cum imaginati fuerimus ex hoc moto quod est aliqua pars quiescēs. Verbi gratia,c,b,necesse est vt totum quiescat.i.a,b. id est quoniam cum pars, c,b,quieuerit:quiescet pars,a,c,& cum pars quiescit:necesse est vt totum quiescat. Et cū posuit quod necesse est vt istud motum quiescat cum quieuerit aliqua pars eius:incepit declarare hoc ducendo ad incōueniens. Et dixit.si igitur non quieuerit &c.i.si igitur tota magnitudo a,b,non quieuerit cum quieuerit pars.c,b,tunc pars,a,c, mouebitur post quietem,c,b,& sic illud motum non erit motum primo & per se: sed erit motum per illam partem quæ remansit mota post quietem partis quiescentis:sed positum est primum motum & inconueniens est. Et hoc quod dixit quod motum ex quo quiescit aliqua pars & corrūpitur:& reliqua remanet mota non est primum motum:est manifestum per se:cum concedatur hic esse primum motum:& est manifestum per se hic esse primum motum huiusmodi. Et istam ꝓpositionē ignorauit Gal.& alij qui non intellexerunt hanc demonstrationem:existimauerunt enim quod illud quod mouetur per se:non sequitur cum aliqua pars eius quieuerit.vt totum quiescat: sed sequitur vt remaneat motū per partem non per totum:quia intellexerunt hic per motum per se:illud quod opponitur moto per accidens non moto per partem eius. Et quia hoc intellexerunt per motū per se:ideo non fuit necesse apud eos: cum in hoc moto quieuerit aliqua pars eius vt reliquū quiescat:& ideo nō apparuit eis modus declarationis quē Arist. intēdebat in hoc loco.

Et necesse est hic esse prima mota ꝙ corpora naturalia nō dividunt in infinitū in eo qđ sunt corpora naturalia. V.g. qm̄ primū motum in igne est minima pars quæ potest esse ignis in actu:& sīr primū motum calorīs naturalis animalīs est etiam minima pars quæ potest movere illud animal:& manifestum est in hoc modo mot⁹ motū:ꝙ cū fuerit imaginatū ꝙ pars eius gescit totū gescit. Cū igitur fuerit declaratū ꝙ cum pars primi moti quieuerit statim totum quiescet, & omne quod quiescit

2 Cōuersio ꝙ contrapositionem.

G Digressio ī q̄ obdit error Gal. & aliorū non intelligentiū demōnem Arist.

H Corpa nāl. ia non diuidunt in infinitū i eo ꝙ sunt corpa nālia. Idem 6. physi. 32. & ibi dicta.

scit a motu per quietem alterius necessario mouetur ab alio. Concludit in prima figura q̃ primum motum est motum per aliud: & quia omne motum ex se necesse est si ipsum non fuerit primum vt in eo sit primum motum sequitur vt omne motum ex se habeat motorē: & in hoc erat dubiū de elementis. In aliis vero manifestū est q̃ motor differt a moto. Declaratū est igitur ex hoc sermone q̃ ista demonstratio est vera: & quod est de genere signorum certorum: licet nō sit de genere demonstrationum simplicium. Et potest quis dicere quod propositiones quæ vtitate sunt in ea non sunt vtles ol moto ex se: cum in corpore cæleſti impoſe est dicere q̃ cum quieuerit pars quiescit totum: cō imaginari hoc sit impoſe. ista aūt demonstratio fundata est super hoc quod partem quiescere in omni moto est poſe: quod est impoſe in corpe cæsti: & similiter in anima quam Pla. ponit mouere se. Ad hoc autem dicendum est q̃d partem quiescere corporum de quibus demonstratū est: quoniam impoſe est vt corrumpantur: aut quiescāt: quodammodo est poſe: quodammodo impoſe. Est enim poſe sc̃m q̃d est corp⁹. Impoſe est autem sc̃m q̃d est aliquod corpus. Verbi gr̃a, nec̃ leue nec̃ graue. Et quia cōsideratio hæc est de corpore sc̃m q̃d est corpus cū motū sc̃m q̃d est motum est corpus: ideo illud quod positum est hic est posſibile. Ergo posſibilitas hæc non datur corpori cæleſti nisi modo posſibili: & sciendum est q̃d multa necessaria sequuntur per se nulla posſibilia: & quod propter hoc est posſibile in signis vt propositiones eorum sint cōpositæ ex posſibilibus & necessarijs: sed tamē necesse est vt maiores sint necessariæ: quandam hoc modo contingit quod conclusio sit necessaria: sicut in hac demōstratione: & plures demōstrationes sexti istius libri sunt huiusmodi. Sed dissolutio super quā fundentandum est in hoc loco est: quoniā propositionū syllogismi a inducentis ad inconuenies: aliæ sunt cathegoricæ: aliæ hypotheticæ. Hypotheticæ autem sunt duobus modis: est enim modus: in quo precedens est posſibile: aut necessarium: si consecutio necessaria. Verbi gratia, si sol ascendit dies est: & in hoc ponitur præcedens & concluditur consequens: aut destruitur oppositum consequētis. b Est aliud modus in quo precedens est impoſsibile: in hoc semper destruitur consequēs & nunquam ponitur antecedens: sed talibus propositionibus vtuntur in syllogismo ducente ad inconueniens.

Cum igit dixerimus q̃d si corpus cæleſte quia si pars eius quieuerit: totū quiescet: necessario mouetur ab alio: est consecutio vera: ac si diceremus q̃d si lapis volat: habet alas: licet lapidē volare sit impoſsibile quēadmodū corpus cæleſte impoſsibile est vt pars eius quiescat. Sed cū posuerimus cælū mouere ex se sequit necessario oppositū præcedentis illius cōtinuationis quod est partem quiescere. ita q̃d totum nō quiescat: ac si poneremus aliud ex quo sequeret q̃d id q̃d volat non habet alas. V.g. non poneremus q̃d volare le esset retentibile in aere per se.

Quoniā aūt omne quod mouet ab aliquo mouetur necesse est cū q̃d mouet in loco moueri ab alio. Et mouēs igit ab altero: quoniā & ipm mouet: & ita cū hoc ab altero: neq; i infinitū abibit, sed stabit aliquā

Corp⁹ cęleſte pōt ęſcere inq̃tū corpus. nō aūt inquātū aliq̃d cor,

I pus. vide in iſti de velocitate motus. 6. phy. c. 15. & de regularitate

L & diuersitate motus. 5. phy. 45. & de gñatione terrę & nō gñatione. 2. ce. cō. 104.

a Propoſitionū syllogiſticarum ducentiū ad inconuenies aliæ ſunt cathegoricæ aliæ hypotheticæ. vi,

M de pri. priorū diſſ. ſc in digeſtione ꝑ riade ſyllogiſmis hypotheticis.

b Vide cō ſimi. 4. ph. c. 93. & 8. phy. c. 78.

quā: & erit quidem aliquid quod primo causa erit motus.

Quia motū mouet ab aliquo necesse est vt omne motum in loco moueatur ab alio. Et motor mouetur ab aliquo alio: sed hoc non est in infinitum: immo necesse est quiescere apud aliquid: erit igitur aliquid primum quod est causa motus.

N 5 Demotis q̃ mouent ab extrinseco manifestum est q̃d moueatur ab altero. & talia sunt quę mouent secundū generationem & corruptionē & augmētū & alteratione m. sed q̃d de augmēto & alteratione compoſitorū ab extrinseco mouent. 2. ph. c. pri. & 12. de anima. c. 50. cōſidera.

a Que ſit ratio logica vide pri. ce. c. 70. & 4. ph. 87. & 8. ph. c. 70

Cvm declarauit quod omne motum mouetur ex aliquo: q̃m de motis quæ mouentur ex extrinseco manifestum est: & sunt ista quæ mouentur sc̃m generationem: & corruptionem: & augmentum: & alterationem: & quædam quæ mouentur in translatione: & declaratum est per hunc sermonē q̃d illa quæ mouent in trāslatione non ab aliquo extrinseco necessario mouentur ex alio: ideo vniuersalitas istius propositionis vera est: & est quod omne transmutabile transmutatur ab alio. Deinde accepit hanc propositionē in declarando q̃ omne motum in loco mouetur ab alio: licet hoc sit declaratū cum declarauit vniuersalitatē maioris propōnis quā incepit in hoc sermone. Et dixit. & quia motum &c. & quia translatum in loco transmutatur omne transmutatum transmutatur ab alio: necesse est vt omne translatum transferatur ab alio. Sed ista declaratio sicut diximus est logica: a & vtitur ea ad cōfirmandum: nam propositio dicēs quod omne transmutatum transmutatur ab aliquo verificata est nobis: quia quędam est manifesta per se: & quædam est demōstrata scilicet in trāslatis. Ergo nihil est concludere translata mediāte illa propositione: sed sicut diximus vtitur illa ad confirmandum. Et potest intelligi sic, & quia primū motum in loco ex se declaratum est quod non mouetur nisi ab alio: necesse est vt omne motum in loco moueatur. ar hoc est euidentius. Et cum declarauit hanc propositionem scilicet q̃d omne translatū in loco mouetur ab alio: siue fuerit in illo moto siue extra. dixit, & motor mouetur ab alio &c. idest & cum omne motum in loco mouet ab alio: si illud aliud fuerit extra necessario non mouet nisi moueat. hoc enim motum est de corporibus mouentibus alia corpora sc̃m translationem: & ipse verificabit hanc propositionem poſt: cum igitur motor extrinsecus in loco non mouet nisi moueatur: & omne motum mouet a motore: necesse est si motor extrinsecus mouetur etiam a motore extrinseco: vt hoc non procedat in infinitum: sed perueniat motus ad motum quod mouetur non a motore extrinseco: sed a motore intrinseco. Et hoc intendebat cum dixit: sed necesse est vt cesset apud aliquid &c. i. necesse est vt perueniat in corporibus quæ mouent se adinuicem in loco: aut mouentur a motore qui non mouetur per se: & iste necesse est vt sit in primo moto non extra illud: aut intendit q̃d necesse est vt hoc perueniat ad aliquod motum ex se idest per principium in eo non ex extrinseco: quoniam vtrunq; istorum sequitur ex demonstratione dicenda.

Si enim non est: sed in infinitum procedet sit a. quidem ēm quod ab ipso b. mouetur b. vero ab ipso c. c. autē ab ipso d. & hoc modo in infinitū descendat. Quoniā igitur simul mouens & ipsum quod mouetur manifestum est q̃d simul mouebunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

&.a.& b. Qm̃ aũt oē qđ mouet ab alio mouet:necesse est.a. & b.Cũ em̃ mouebitur.b.mouet & a.& cum mouet.a.ipsum c.& cum.c.ipsum.d.Erit igitur simul motus qui est .a.&.b.& reliquorum vniuscuiusq;.Et accipere igitur vnũqđq; istorũ poterimus:& nãq; si vnũquodq; ab vnoquoq; simul mouet: nihilomin⁹ vnus numero vniuscuiusq; motus est:& nõ infinit⁹ in vltimis:qm̃ qđē oē qđ mouet ex quodã in quiddã mouet.

Si igit̃ non sit ita:sed hoc qđ posuimus procedit in infinitũ: moueatur.a.ex.b:&.b.ex.c;&.c.ex.d.& sic in infinitum: & qa insimul mouetur motum cum motore manifestum est qđ insimul mouebunt.a.&.b.qñ enim.b.mouet.a.mouet:& qñ.b. mouet.c.mouet:& qñ mouet.c.d.mouet:&sic mot⁹.a.&.b.& ceterorũ erũt insimul. Possum⁹ em̃ accipere vnũquaq; istorũ motuũ:si vnũqđq; eorũ mouet ab vnoquoq;:hoc nõ nocet in hoc q mot⁹ vniuscuiusq; eorũ sit vn⁹ in numero:& nõ sit infinit⁹ apud vltima:nã oē motũ ab aliquo & ad aliquid mouet.

4 Idest:ponamus igitur mota mouentia se adinuicem ex intrinseco & procedat hoc in infinitũ.V.gra.a.moueri ex.b.&.b.moueri ex.c.cũ sit impossibile mouere.a.nisi moueatur &.c.etiã ex.d.cũ impossibile est .c.mouere.d.nisi moueatur sed'm qđ est motor extrinsecus.s. corpus: & ponamus hoc procedere in infinitum. Et cũ potuit illud qđ nititur destruere:incepit ponere veras propositiones quæ cũ cõiungantur hoc posito sequitur impossibile:& dixit:& quia insimul &c.i. & quia nõ tũ est q se:q oē corpus qđ mouet aliud corpus nõ mouet ipm nisi moueat cũ eo in tẽpore in quo mouet ipsum.manifestũ est qđ insimul mouebuntur.a.&.b.&.b.&.c.&.c.&.d. & sic motus. a.&.b.&.c.&.d. omniũ erũt insimul. Et notãdũ est q hoc sequit in motu nõ in quãte.s.qñ necesse est vt oĩa moueãtur insimul in eodẽ tẽpore: si vnũ eorũ mouet:& nõ sequitur si vnũ eorũ quiescat qđ oĩa quiescãt simul: primũ em̃ motũ põt quiescere & vltimũ remanebit in motu. Et qa Galenus opinatur est q in talibus motoribus & motis sequit vt quiescant insimul:corrigit dixit:cũ extrahitur ab aĩali:fortasse mouetur per duos pasus:dicit q cor nõ est primũ principiũ motũs aĩal in loco : & quia aĩal nõ mouet postquã caput abscꝺitur:dixit q principiũ mot⁹ est caput. Ego aũt vidi arietem postquã caput fuit abscisum ambulare huc & illuc multotiẽs. D.d.possumus em̃ accipere &c.i.& ista mota quæ posuimus infinita sunt mota insimul & mouẽtia se adinuicem: qm̃ & si posita sint infinita:tñ possibile est accipere vnũquodq; eorũ:qm̃ in vnoquoque eorũ inueniũtur ea quæ sunt necessaria in hoc motus sit vnus numero:& hoc per quod posuimus ea moueri a seinuicem in infinitũ non prohibet vt motus vniuscuiusq; eorũ sit vnus numero:& finitus in se si ponantur infinita in numero. Nã vnũquodq; eorũ incipit moueri ab aliquo & peruenit ad aliquid. Et dixit hoc:quia cõ declarare sit qđ motus rectus infinitus non est:ideo aliquis potest dicere el quod te ponere talia mota est ponere motum rectum in infinitũ:&.q.d.respondẽdo quod hoc non est verum:quoniam omnis motus istorum est vn⁹ numero & finitus:& non etiam indiget in hac demonstratione accipere vnum istorum motuum scilicet ponere ipsum esse: & tunc concludet.

Et cum narrauit quod vniuscuiusq; istorũ est vnus numero:fecit mentionem de illo qđ dicta ratum est in quinto de vno motu: & secundum quot modos dicitur quod motus est vnus.

Aut enim numero accidit eundem motum esse;aut genere: aut specie.Numero igitur dico eũdem motum qui ex eodem in idem numero& in tempore eodem sit:vt ex hoc albo quod est vnum numero in hoc nigrum secundum hoc tempus qđ est vnum numero:si enim secundum aliud est nõ est vnus numero,sed specie.Genere autem idem motus est qui in eodem prædicamento substantiæ aut alterius generis est. Specie aũtẽ qui ex eadem specie,in idem specie; vt ex albo in nigrum: aut ex bono in malum.Hæc autem sunt dicta in prioribus. Q

Motus enim est idẽ aut in numero:aut in genere:aut in specie.In numero autem dico eundem motũ illum qui est de eodẽ in idẽ vnũ in numero:& in tpe eodẽ.V.g.de hoc albo qđ est vnũ in numero ad hoc nigrũ quod est in vno tpe numero: nã si fuerit in tempore post tempus:tunc nõ erit vnus in numero: sed in specie.In genere vero motus est idem cum fuerit in vno prædicamento:aut substantiæ:aut alicuius generis.In specie vero est ille qui est de aliquo in aliquod idem.V.g.de vna albedine in eandem nigredinem.& de malo in bonum. Et iam determinauimus hoc superius.

Hoc totum declaratum est in quinto:sed iteravit illud hic ad rememorandum:& abbreviatio eius est qđ motus:aut est vnus numero:aut specie:aut genere.In hoc aũt qđ motus sit vnus numero tria exigũtur: scilicet vt sit vn⁹ moti numero:& in vno tpe& de vno nũero I vnũ numero. Et motus vnus in specie est ille qui est de vno in specie in vnũ specie:vt motus q sunt in coloribus & transmutatione. Et q est vn⁹ in genere est ille qui est de genere in vnum genere:vt motus qui sunt in prædicamento substantiæ:aut quantitatis:& vbi. 3 R

Vide.phoc 5.phy.t.cõ. 34.&.41.

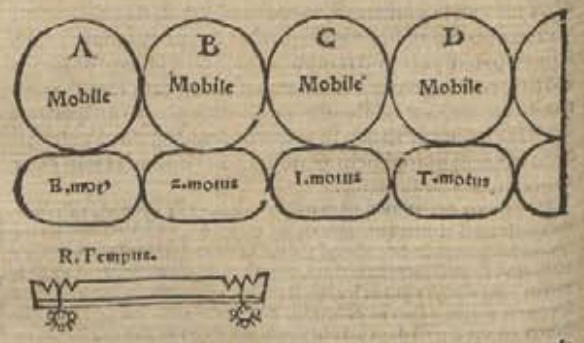
Accipiãt igit̃ q est ipsi⁹.a.motus:& sit̃ quo est.c.& q est ipsius.b.in quo sit.z.& q est.c.d.in quo est.i.t.& tẽpus in quo mouet.a.t.sit.k.determinato aũt motu ipsi⁹.a.determinatũ erit tẽpus.& nõ est infinitũ qđ est K.sed in eodẽ tẽpore motũ est.a.& b.& reliquorũ vnũquodq; Accidit igit̃ motũ qui est:e.z.i.t. cũ sit infinitus in tẽpore finito moueri quod est.k.In quo enim.a. motũ est & quæ sunt ipsi,a.cõsequẽter:omnia em̃ infinita mota sunt;quare in eodem mouẽtur:& nãq; aut etiã æqualia mo-

O Notum est per se q oē corp⁹ quod mouet aliud corpus non mouet ipm: nisi moueat

P cum eo in spe in quo mouet ipm & hoc est verũ in motu nõ in gẽte. Cor est primũ motũ in aĩalib⁹ licet Galenus neget illud. Vide supra.cõ.primo.

tus erit qui est ipsius.a.ipsi.h.aut maior: differt autem nihil: per nitus enim infinitum motum in infinito tempore accidit mo ueri: hoc autem impossibile est. Accipiatur igitur motus. a. & sit.h. & motus.h. & sit.z. & motus.c. & motus.d.sit.q. &.t. & tempus in quo mouetur.b.sit.g.si igitur motus.a.fuerit ter minatus: & tempus etiam erit terminatum nō æternū: scilicet g.sed declarātū est quod in eodē tēpore mouetur. a. &.b. vnūs quodq; cæterorum: ex quo sequitur vt motus.h.z.q.t.& est in finitus sit in tēpore terminato, scilicet in.g. nam in tempore in quo mouetur.a.in eo mouentur omnia quæ sequunt.a.& sunt infinita: & sic omnia monebuntur in hoc eodem tempore: nā motus eorum omnium: aut erit æqualis motui.a.aut maior: & non est differentia in hoc nam quomodocunq; fuerit sequit vt motus infinitus sit in tēpore finito quod est impossibile.

Demonstratio ostendens quod non proceditur in infinitum in mouentibus & motis.

6 Cum posset quod primum motum est quod duo mota & mouentia quæ sunt huiusmodi simul mouentur: & quod motus cuiuslibet eorum est vnus in numero & finitus: licet cōgregatum sit infinitum: vult declarare quod ex hoc sequitur vt motus infinitus sit in tēpore finito: & incepit ponere exēplar mobilium quæ sunt huiusmodi & motuum.

7 Et dixit: accipiatur igitur &c.t.& quia tam posuimus quod primū motū istorū est.a.& secundū est.b.& tertiū.c.& quartū.d.& sic in infinitū, ponatur igit qd' motus.a.sit.h.& motus.b.sit.z.& motus.c.sit.q. & motus.d.sit.t.& sic in infinitum: cū possibile sit nobis accipe vnū quēcp istorū motuū. D.d.& tps in quo mouet.a.sit.g. id est & ponatur quod tēpus in quo mouetur.a. qđ est primū motū sit tempus terminatum

Nū: cū motus.a.sit motꝰ terminatus. V.gra.g.& cū posuit hoc dixit: sed declaratū est qđ in eodē tēpore &c.id est, ex quo sequitur vt motus infiniti scilicet motus.h.z.q.t.& cæterorū in infinitū sint in] tēpore finito scilicet in tempore.g. in quo motū est primū motū scilicet.a. 5 Deinde expressit modū cōsecutibis, & dixit, nā declaratū est: quū in tempore &c.id est, & necesse est cū ista mota sint infinita cū vnū eorū moueat. V.g. postremū in tēpore terminato vt motꝰ infinitꝰ sit in tpe finito: qa tā posuimꝰ qꝫ in eodē tēpore in quo posuimus vnū eorū moueri in eo mouebūtur oia cū eo: ex quo sequit vt motꝰ infiniti sint in tēpore finito, & dixit, nā motꝰ eorū omniū: aut erit æqualis motui.a.aut maior &c.id est, & hoc sequit ponēdo qđ motꝰ vnuscuiuslibet eorū est maior motu.a. primū aut æqualis ei aut minor. Sed quia impossibile est vt motꝰ motꝰ sit minor motu motoris quo mouet, & potuit esse maior dixit, nā motꝰ eorū motuū &c. nos autē diximus qđ nō est differētia in hoc siue ponat maior aut minor licet nō possit minor poni, & hoc nō esse est si cōcesserimus qđ omnis motus est diuisibilis, & qa illud qđ sequit ex hoc sermōe est qꝫ motꝰ infiniti sunt in tēpore finito nō motꝰ infinitꝰ in tēpore finito: qđ declaratū est esse impossibile in sexto dixit.

Si quidē igitur videtur demōstrari ꝓ ea principio nō tamē demōstratur propter id qꝫ nullū incōueniēs accidit, contingit cū infinito tēpore infinitū motū esse: nō cūdē aūt sed alterū & alterū multis & infinitis motis, sicut accidit & i his q̄ sūt nūc.

Secūdū igitur hūc modū existimatur qꝫ illud quod intēdebatur ex principio declaratū est, sed nō est declaratū: quia ex dictis nō sequitur improbabile: nā impossibile est vt in tēpore finito sint motus infiniti: ita quod nō sit vnus motus: sed motus præter aliū cū fuerint multa quæ mouentur & infinita, & hoc accidit in istis motis in quibus loquemur.

Quia ex hoc sermone sequitur vt motus infiniti sint insimul in tēpore finito: nō vt motus infinitus sit in tēpore finito, & est illud quod declaratū est esse impossibile sexto dixit: secundum igitur hunc modum existimatur &c.id est, secūdū igitur hūc sermōē prędictū existimatur qđ illud quod intēdebatur declarari: quoniā impossibile est vt ista mota procedāt in infinitū declaratū est: sed cū hoc fuerit bene consideratū apparebit qđ nō declaratū est: nō ex hoc syllogismo quē induxit nō sequitur impossibile in rei veritate: sed impossibile vt videtur. Et hoc in tēdebat cū dixit: quoniā ex hoc nō sequitur improbabile, id est, impossibile. 2 Deinde demōstrauit qđ illud qđ cōcluditur ex hoc syllogismo inducēte ad incōueniēs est possibile, & dixit: possibile enim est vt in tēpore finito &c.id est, possibile est vt in tpe finito] sint motꝰ infiniti insimul: ita qꝫ cōgregatū ex eis nō sit vnꝰ motꝰ: sed vnusquisqꝫ eorū differat a reliquo: ita] qꝫ sint multa infinita quorū vnūquodqꝫ moueat ꝑ se singulariter, & oia moueant in tēpore æquali: hoc enī possibile. Et est illud qꝫ cōcluditur ibi sermo ꝑdictꝰ nō impossibile vt videbat. D.d. & hoc accidit &c.i. vt vnūquodqꝫ eorū.s., infinitorū positorū moueat motu ꝓprio, & oia insimul: qđ est pole nō impole: vt videt in ꝓpo. aspectu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed si ꝙ mouetur primū secundū locū & corporalē motū est: necesse est tāgi & cōtinuū esse mouentiū sicut videmus in oībus hoc cōtingere. Erit enī ex omnibus vnū ipsum omne aut cōtinuū esse. Hoc igit cōtinges accipiatur, & sit magnitudo aut cōtinuā quo est a.b.c.d. Huius autē motus est e.z.i.t. Differt aūt nihil: aut finitā aut infinitā esse magnitudinē. Similiter autē in finito tēpore ꝙ est k. mouebitur autē finitū aut infinitū. Horū autē secundum vtrumꝙ impossibile est.

Sed si motor primo motu corporali est: necesse est vt cōtigue tur cū moto aut cōtinuetur cū eo: quēadmodū hoc videtur cōtingere in omnib⁹. Ergo necesse vt cōgregatū ex omnibus istis sit vnū & cōtinuū. Accipiatur igitur quodcūꝙ sit possibile & sit vna magnitudo cōtinua a.b c.d. & motus ei⁹ h.z.q.t. Et nō est differētia inter hoc ꝙ sit finitus aut infinitus. Est enī in tēpore finito. f.g. eodem modo siue fuerit finitus aut infinitus: quod est impossibile vtroꝙ modo.

§ Abbreuiatio. Nitif addere in sermōe illud ex quo sequit impossibile in illo syllogismo inducēte ad incōuenīēs, & est quia iste magnitudines sūt vna magnitudo aut secūdū vnā cōtinuationē: aut secūdū cōtiguationē. Nā cū fuerit vna magnitudo habebit vnū motū: qūcū fuerit positū ꝙ ista magnitudo cōgregata ex eis est infinita: tūc mot⁹ erit infinit⁹. Et cū fuerit positū ꝙ vnū corū mouet in tēpore terminato, & ola mouent insimul: possibile est vt moueant in illo tēpore terminato scilicet finito per magnitudinē infinitā. Et quia magnitudo infinita debet moueri motu infinito: necesse est ex hoc vt motus infinitus sit in tēpore finito: qđ est contra illud qđ declaratū est in sexto. D.d. sed si motor prio &c. id est, sed si illud qđ primo mouet postremū motū. f.a. fuerit corpus: necesse est vt iste motor cū mouet aut cōtingat postremū motū. f.b. sicut videmus in hoc in corporib⁹ discretis qui mouēt se adinuicē in loco. f. qui nō mouēt se adinuicē nisi cū cōtingūtur aut iste motor sit continuū cū moto: sicut videm⁹ hoc in membris animalīū. V.g. vt chorde quę mouēt manū & musculi qui mouēt chordas. D.d. sicut videam⁹ cōtingere in oībus. i. & hoc ꝙ dicim⁹ de moto ꝓpinquo prio cū postremo moto est cōsequēs & cōtinges eis sicut est cōtingēs oīb⁹. f. secūdū ꝙ posuimus ea esse corpora infinita quæ mouēt se adinuicē. D.d. ergo necesse est vt cōgregatū ex istis &c. i. & cū sequit in istis oīb⁹ corporib⁹ q̄ mouēt se ad inuicē vt sint in tpe motus: aut cōtigua: aut cōtinua: necesse est vt illud qđ cōgregat ex istis in tēpore mot⁹ sit vna magnitudo aut secūdū cōtiguationē: aut secūdū cōtinuationē. D.d. accipiam⁹ igit. i. ponatur igit vt vūlibet istorū sit possibile cū illud qđ sequit ex vtrolibet sit illud. f. ꝙ ista corpora mota & mouēta sint vnū secūdū cōtiguationē aut cōtinuationē, & ꝙ mot⁹ corū est vnus eodē modo. D.d. & sit vna magnitudo &c. i. ponat igit magnitudo cōgregata ex istis: aut vna secūdū cōtiguationē aut secūdū cōtinuationē vt sit magnitudo quæ cōgregat ex magnitudinib⁹ a.b.c.d. quorū mot⁹ est h.z.q.t. D.d. & nō est differentia

tētia &c. i. & cū posuerim⁹ ꝙ iste magnitudines sunt tales & mouentur vnū corū. V.g. postremū in tēpore. g. necesse est vt ola moueantur insimul quasi vna magnitudo in hoc posito tēpore finito. Et siue posuerimus qđ iste magnitudines sunt finitæ aut infinitæ: cōsequito eadē erit id est, sed cum posuerimus ipsas esse infinitas continget impossibile, & est vt vnus motus sit in tempore finito. D.d. quod est impossibile vtro ꝙ mō. f. siue fuerit vnū secūdū cōtinuationē aut secūdū cōtiguationē.

Manifestū igit ꝙ stabit aliqñ & nō in infinitū abibit: ꝙ semper est ab altero: sed erit aliqd ꝙ prio mouebit. Nihil aūt differat cōcesso quodā hoc demōstrare. Cōtigēti enī cōcesso nullū inconueniēs poterit accidere. Primū igitur mouens nō sicut qđ est cuius causa: sed vnde est principiū motus est simul cū eo ꝙ mouetur. Simul aūt dico quia nihil ipsorū mediū est motus. Hoc enim in omni moto & mouente est.

§ Cōtingenti cōcesso nullū inconueniens potest accidere &c.

Manifestū est igitur ꝙ generatio cessabit in aliqua hora, & nō durabit in infinitū: sed erit hic aliquod primū ꝙ mouetur. Et nō accidit huic demōstratiōi diminutio qa nō sequit nisi a positiōe ei⁹ ꝙ ponit. Positū enī si sit possibile, nō debet sequi ex eo aliquod inprobabile. Et primū motū nō est tale: qa est illud ꝓpter ꝙ, sed illud ꝙ est prim⁹ motor qa ex eo est principiū mot⁹ est ei locus ex loco ei⁹ ꝙ mouet ab eo. Et dico ex loco. i. ꝙ ē ter ea nō ē mediū: qm̄ hoc cōe ē oī moto & motori.

§ Cū declarauit ꝙ impossibile est vt mota & mouēti. a. sint hmōi, & necesse est ea puenire ad primū motū: qđ nō mouet ab aliquo extrinseco sed ex se: declarauit hoc. Et dixit: manifestū est igitur ꝙ motus ab alio quiesceret in aliqua hora &c. i. manifestū est igit ex hoc ꝙ mot⁹ qui sentit hic in istis corporib⁹ quæ mouētur a se inuicē, & non sentit primū motū ex eis necessario quiescet apud primū motū ex se qđ nō indiget motore alio ex se. D.d. & nō accidit huic demōstratiōi diminutio &c. i. & nō accidit isti demōstratiōi diminutio: qm̄ impossibile nō sequitur in ea nisi ex oppositō quæsiti: licet positiōes vere cōitēr oppositō quæsiti nō sint necessariæ sed possibile. Nā si oppositū quęsiti esset possibile, & ꝓpositiones cōitēr essent possibiles: tūc nullū accideret ipsi possibile. Impossibile enī nō accidet ex possibili, & intēdit hic per improbabile impossibile. D.d. & ꝙ primū motū &c. & ita inuenit in exemplari, & intēdit sic, & similiter nō accidet huic declaratiōi diminutio: qm̄ motor ad quē induxit est primus secūdū illud ex quo est motus: nō primū ad ꝙ est motus & est bene manifestū per se, & nō cōtingit vt sit in loco ex primo moto ex eo sicut cōtingit in eo secundum qđ mouet motū ex eo quasi agens, & signū eius est hoc quod dixit posse: illud qđ est primus motor secūdū ꝙ ex eo &c. Et forte hic est error scriptoris qui debebat ponere loco huius nominis motū hoc nomē motor, & tūc intētio erit talis, & ꝙ prim⁹ motor ad quē induxit sermōē ipsum esse nō motū nō est motor secūdū sinē. Et tūc intētio istius sermōis est notificare ꝙ ex hoc sermone nō declarat⁹ vtrū iste primus motor sit mo

§ T Prima expositio.

Secunda expositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tor quasi agẽs & finis insimul: aut motor secũdũ finẽ fit aliud a motore in eo secũdũ agens, & dixit hoc, quia ista nõdũ fũt declarata de hoc primo motore, & ipse declarabit ea in octauo, hic aũt intendit declarare hoc esse primũ motũ, & primũ motorẽ vnde in principio octaui potuit qd̃ hic est primus motus & primũ motũ. & perficiendo dicit de hoc motu vrũ sit æternus: aut generatus. Et ideo qñ dicit qd̃ ista declaratio est superflua, nã illa quæ est in octauo sufficit vt fecit Themistius peccat. Intẽtiões eũ diuersæ sunt. Hoc eũ qd̃ declaratũ est hic proponitur ei qd̃ declaratũ est illic scilicet motũ ẽternum esse, & illud qd̃ dictũ est in octauo est quomodo est dispositio in prio motore. Et ideo processit in æternitate motus per duas vias: quarũ prima est ex primo moto, & secũda ex cõsideratiõe de natura eorũ quæ mouẽtur ex se, & est magis ppria. D.d. sed illud qd̃ est primus motor, id est, & non intelligo hic per primũ motorẽ nisi illud qd̃ dicit primo: quia locus eius ex quo est principiũ sui motus est locus eius qd̃ mouetur ex eo, & hoc manifestũ est in moto ex se scilicet qñ locus eius ex quo incipit motus est locus moti. & accidet hoc quia iste motor nõ est corpus: sed forma in corpore. Cũ igitur attribuatur loco: nõ attribuitur nisi loco eius qd̃ mouetur ex eo, & ideo dixit, & dico locũ &c. id est, & dico qd̃ locus eorũ est idẽ, id est, quia inter illa non est mediũ: qñ est inter motorẽ & motum nõ fuerit aliud motũ: tũc locus eorũ erit vnus necessario. D.d. hoc eũ cõmune est, id est, vt mihi videt̃ qp omnis motor & motũ inter quæ nõ est mediũ sunt cõmunia scilicet in hoc qd̃ locus eorũ est vnus: & si primus motor qui nõ est corpus nõ est in loco: sed cũ attribuit loco nõ attribuitur nisi loco moti. Nõ eũ est in loco nisi quia motũ ex eo est in loco: cũ sit forma in moto, & hoc erit si intellexerimus hic per primũ motũ nõ potẽtiam quæ est in postremo moto: sed si intellexerimus ipsum primũ motũ: tũc primus motor & motum ex eo sine mediõ erunt in loco: quia sunt insimul in eodem loco illa enim quæ sunt insimul in loco attribuuntur eidem loco.

Invehit cõtra Themistium.

Quomodo demonstratio septimi differat a demonstratione octaui, vide etiam in 4. cæ. com. 35.

Probat qp mouens est continuum vel contiguũ mobili.

CAPVT. II.

A QVONIAM autẽ tres sunt motus secũdũ locũ, & secũdũ qualitatẽ, & secũdũ quãtitatem: necesse est esse ea quæ mouẽtur tria. Quod quidẽ est secundũ locũ: loci mutatio. Quod vero secũdũ qualitatẽ: alteratio. Quod autẽ secũdũ quantitatẽ augmẽtũ & decremẽtũ. Primũ igitur de loci mutatiõe dicamus. Hic enim primus motuum est. Omne igitur quod fertur: aut etiam ipsum a seipso mouetur: aut ab altero. Si enim a seipso: manifestũ est qp in ipso mouẽte existẽte simul mouẽs, & qd̃ mouet erit, & nullũ ipsorũ mediũ. Qd̃ aũt ab alio mouet quadrifarie dicit: q. et fũt ab altero mot⁹ quatuor fũt: pulsio: tractio: vectio, & vertigo. Et nãq; alios oꝝ in hos necesse est cõtingere. Pulsionis quidem igitur; alia quidem impulsio dicitur: alia aũt expulsio.

B

C

D

Latio.

Impulsio

Impulsio quidem igitur est: cum mouẽs ei quod mouetur nõ deficit. Expulsio autem cum deficit expellẽs. Vectio autem in tribus erit motibus. Quod enim vehitur non secundum se mouetur: sed secundum accidens. In eo enim quod est: in eo qd̃ mouetur: aut super id quod mouetur, mouetur ipsum. Vehemens autem mouetur: aut pulsum aut tractum: aut vertigine ductum. Manifestum igitur quod vectio in tribus erit motib⁹.

Tractio autem est: aut etiam cum ad ipsum: vel ad alterum velocior sit motus trahentis inseparatus ab eo quod trahitur.

Et nãq; ad ipsum est tractio & ad alterum: & reliqui tractus idem specie in hos reducuntur: vt inspiratio: expiratio: & spuitio: & quæcunq; corporum emissiui: aut receptiui sunt: vt in speculo, & radiatio. Aliud quidem enim ipsorum cõgregatio: aliud vero disgregatio. Et omnis igitur motus qui est secundũ locum congregatio & disgregatio est. Vertigo autem componitur ex tracta & pulsione. hæc enim pellit mouẽs: illud autem trahit. Manifestum igitur quod si quidem est simul pellẽs & trahens cum eo quod trahitur & pellitur nullum est mediũ eius quod mouetur & mouentis. Hoc autem manifestum est ex dictis. Pulsio enim aut a seipso: aut ab alio ad aliud motus est. Tractus autem: aut ab alio motus ad seipsum: aut ad aliud est: amplius enim in proiectis. Proiectio autem quando velocior motus fit in eo quod secundum naturam fertur fortiori facta impulsiõe. Et hoc facto tam diu accidit ferri quousq; vtiq; fortior sit motus eius quod fert. Manifestũ igitur quoniã quod mouetur & mouens simul sunt: & nullum ipsorum medium est.

Et cum motus sunt tres. f. in loco: in qualitate: in quantitate necesse est etiam vt mota sint tria. Motus igitur in loco est trãslatio: & in qualitate est alteratio & in quãtitate est augmẽtum & diminutio. Et primo loquemur de translatione. Est enim primus motuum. Dicamus ergo quod omne trãslatum aut ipsum mouetur ex se: aut ex alio. Si ex se: manifestum est cum motor eius sit in eo quod motor & motum erit in eo insimul: & inter illa nõ erit mediũ oino. Motus autẽ eorũ quæ mouentur ex alio est quatuor modis: attractio: & expulsio: & lastio: & involutio, alĩ enim motus reducũtur ad istos. De expulsione vero est ductio: & ex eo est eiectio. Ductio vero est qñ motor nõ separatur a moto: Eiectio vero quãdo efficiens separatur. Latio autem est in tribus motibus; & latum non est

A tia litera habetur spa F theſis & cer ceſis ſed litera byſantiſ neutrum labet.

H Mouens & motũ ſunt ſimul.

pcr

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se: sed mouet quia est in moto: aut super motū. Deferēs aūt mouetur aut expulsiue: aut attractiue aut circulariter. Manifestum est igit quod latio est in tribus motibus. Attractio vero est aut qñ attrahēs attrahit ad se aut ad aliud: cū motus attrahentis cū singulariter est sit velocior quā motus attracti. attractio enim de attrahente qñq; est ad se: & qñq; ad aliud. Et alij modi attractionis sunt eiusdē modi: ad hæc duo reducunt anhelit⁹ & expiratio: & expuitio: & percussio: persecutile & persecurale: illud est segregare: hic autem est congregare. Circulatio autem est composita ex expulsione & attractione. Motor enim expellit quiddam: & attrahit quiddam. Manifestū est igitur quod si expellens & attrahens fuerint cum expulso & attracto: quod inter motorem & motum non erit medium. Et hoc declarabit ex hoc ex quo declarauimus has intentiones. Electio enim siue mot⁹ qui est aut dicas ab aliquo: aut dicas ab aliquo ad aliud: & attractio est vna intentior & est attractio. Et projectio est quando motus translati fuerit velocior motu naturæ. Quoniā per expulsionē fit fortior. Et necesse est vt trāslatū non cesset moueri illo motu: donec motus eius fiat fortior. Manifestum est igitur quod inter motorem & motum nō est mediū.

Alt & subtelari.

10 I

Est maximū fundamēt cū i pluribus reb⁹ naturalib⁹ qđ inter motorē & motū nullū est mediū Vel motib⁹ secundū attractionem.

INtendit in hoc capitulo declarare qđ nullū mediū est inter motorem propinquū & illud quod mouet ab eo: neq; plenū neq; vacuū: & quod eius motor est cum moto: & hoc necessarīū est in demonstratione prædicta: & est maximum fundamentum in pluribus rebus naturalium. Est enim necessarium in prædicta demonstratione: nam impossibile est imaginari ex illis magnitudinib⁹ fieri vnam magnitudinem infinitam secundum contactum: nisi concedatur quod inter motorem & motum ab eo nō est mediū. Et quia intendit declarare hoc vniuersaliter in omni moto: incepit narrare genera mobilium. Et dixit quod mobilia sunt triū generū: nam genera motuū sunt tria: vt declaratum est in quinto: & forte tacuit generationē: qū hoc manifestū est in ea magis qū in alijs. s. quod generans est cum generato. Sed in pluribus tranimutationibus est dubium: vtrum motor tāgat motum aut non: & similiter in multis motoribus secundum alterationem vt in magnete.

Et cum narrauit modos mobilium incepit de translatione & dixit: & primo loquemur &c. id est declarādo quod inter motorem in loco & illud quod mouetur ab eo nō est medium: immo sunt inimul: & incepit in hoc dividendo motum in loco in illud quod mouetur ex se & illud qđ mouet ex aliquo extrinseco: & posuit qđ illud qđ mouet ex se: manifestū est in eo qđ motor est inimul cū moto: cū declarauit hoc ipsum habere motorem existentem in eo: & qđ nihil mouet se & dixit: si igitur motū ex se mouetur &c. & hoc necesse est cum posuerim⁹ qđ in eo est motor alius a moto vt declaratum est in initio istius tractatus.

Deinde reuertitur ad illud qđ mouet ex extrinseco: & nitit declarare hoc dividendo species motionis ex extrinseco & dixit: motus cū eorum quæ mouentur ex alio &c. Deinde induxit rationem ex qua apparet quod omne quod mouetur in loco reducitur ad hęc genera quatuor. nam omnes motiones reducuntur ad ista, id est & posset quis scire quod species mutationum omnes reducuntur ad hæc quatuor quoniam cum inducentur videbuntur reduci ad aliquod istorum generū.

Verbi gratia quoniam eductio & electio reducitur ad expulsionem: sed differunt in hoc: quoniam in eductione motor non separatur a moto ab initio motus vsque ad finem in electione autem separatur. Et quia accepit lationem vno modo illorum quatuor & est per accidens dixit: latio vero &c. id est & ideo latum dicitur motum per accidens: quia inuenitur in vnoquoque trium quæ sunt mota in loco per se: & omne quod mouetur quia est in moto dicitur moueri per accidēs: & ideo dixit: non enim mouetur nisi quia est in moto aut super motum. Deinde dixit deferens vero &c. id est & diximus quod delatū mouetur in vnoquoq; istorum trium motuum: & est super deferens: nam deferens aut mouetur expulsione: aut attractione: aut circulatione: cum non sit vnus alius modus motiōis. Et in rei veritate circulatio est composita vt ipse dicit ex expulsione & attractione: & sic motiones simplices sunt duæ: expulsio & attractio: sed tamen non sequitur ex hoc quod motus simplices sunt duo: immo motus circularis est magis simplex quam cæteri. Et non intelligit per deferens: attrahens: aut expellens: aut girans: sed expulsum: & attractū: & circulatū. Deinde dixit quod attractio est duobus modis &c. & hoc manifestum est: sed attractio quæ est in reb⁹ naturalibus est attrahere aliquid ad se: in voluntarijs autem inuenitur vtrumq;. Deinde dixit & ad hæc duo reducitur anhelatio & expiratio &c. id est quoniā anhelatio est attractio: & expiratio est expulsio. vnde & expiratio est composita ex duobus motibus: expulsione & attractione. Deinde dixit. & percussio &c. id est quoniam percussio est alterū istorum duorum instrumentorū est segregatio: & segregatio est expulsio: & cōgregatio est attractio: & videtur mihi qđ intēdit opus textoris cum sua manu & suo pede. Deinde dixit: circulatio vero est cōposita &c. id est circulatio vero quæ fit ex circulante. Deinde dixit motor enim expellit quiddam &c. & cum posuit quod omne mouere aut est expellere: aut attrahere aut compositum ex istis: ostendit quod si fuerit declaratum cum hoc quod non est mediū inter expellens & attrahens: & inter expulsum & attractum: & sequitur ex hoc quod non est mediū inter aliquem motorem: & illud quod mouet ab eo. Et syllogismus talis est. Omnis motor in loco est: aut expellens: aut attrahens. Et nullum medium est inter expellens & attrahēs: expulsum & attractum. ergo nullum medium est inter aliquem motorē & illud qđ mouetur ab eo. Et hoc intēdebat cum dixit: manifestum est igitur quod si expellens & attrahens fuerit &c. Et cum dixit: quod cū fuerit declaratū statim declarabitur quod inter motorem & motum non est mediū: incepit declarare hoc in speciebus expellentis & attrahētis: & dixit: & hoc declarabitur &c. i. & declarabitur quod in oīb⁹ specieb⁹ motionū q̄ sunt sub expulsiōe & attractiōe motor tāgit motū ex hoc qđ declaraimus de illis intentionibus. Et dixit hoc vt mihi videtur: qm hoc

L Oē qđ mouet qa est in moto dicit moueri per accidens. Motus circularis cē magis simplex q̄ ceteri.

N

appa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic videt dicere Cō. quod proie ctū mouenť ab aere.

Vide,p hoc 8.phy.31. &.4.phy. 69.

Prima expositio.

Secūda expositio.

O

Cōparatio expositionum adinuicem.

Digressio q̄ quęrit vtrū in oī attractione attrahens attrahat cū motu & tractu.

Attractio duplex

P

Nota de

Q

motu ferri ad magnetem. & nutrimenti ad membra.

R

In proiectione in

apparentius est in expellente & attrahente quā in aliis speciebus quæ collocantur sub istis. Et est in expelliente manifestius quā in attrahēte & incepit exponere intentiones eius: & dixit: electio. n. &c. i & signum eius quod inter ejiciens & electū nō est medium: est qū electio siue ejectio quid. id est. ab ejicere te in aliquid in quod est electio: aut quomodocūq̄ dixeris in descriptione electionis: manifestum est qđ ejiciens in eo est principio cū electo. Sed quæritur qūo ejiciens separatur ab electo: & ejectum remanet motum ex quo videtur ꝙ ejiciens non est tunc motor: sed aer qui naturaliter movetur ex se: cum moveatur ex alio vt dicetur in cęlo & mundo. D. d. & attractio est vna intentio & est tractio: forte intendit declarare per hoc qđ attrahens est cum attractō: quoniā cū attractio sit tractio: & tirans sit cū tirato: necesse est vt attrahens sit cū attracto. Et forte intendit declarare qđ tractio est attractio: & declaratum est ꝙ attrahens & attractū insimul sunt. ergo & tirans cū tirato.

Et prima intentio est manifestior. nam tirans esse cum tirato: manifestius est quā attrahens esse cum attractō: cum multa videntur attrahere absq̄ eo ꝙ tangant vt magnetes. & existimaſ ꝙ virtus attractiua in plātis & animalibus est talis: & diximus: ꝙ secūda intentio potest esse: quoniam in hoc qđ attractio reducatur ad tirationem est latentia: & qualiter secūm hanc expositionem voluit notificare ꝙ tractio est de attractione.

Ad hoc ait qđ quæritur. quoniam plura attrahentia videntur attrahere sine tractu & sine motu. Dicendum est ꝙ hæc dicitur attractio æquiuoce. attractio enim in rei veritate est illa in qua attrahēs movetur cum attractō: & hoc quando attractum ad ipsum non fuerit quiescens. necesse est enim vt mot⁹ attrahentis sit velocior quam motus attracti: & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs & inuenitur in pluribus virtutibus naturalibus: vitalibus: ideo posita sunt ista in membris animalium. Attractio autem in qua attrahens est quiescens & attractum movetur non est attractio in rei veritate: sed attractum movet ex se ad attrahens vt perficiat se: vt lapis movetur ad inferius & ignis ad superius. Et similiter oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem: & nutrimenti ad membra. V. g. de motu sanguinis ad superiora corporis: & vniuersaliter nutrimenti arborū ad superiora corū. Sed est differētia inter ista & illa quæ moventur ad locum proprium: quoniam illa moventur ad locum sine fuerit propinquus aut remotus. Nutrimenta vero non moventur ad nutriendum nisi cum fuerint in aliqua dispositione de nouerto: & similiter ferrum nō movetur ad magnetem nisi cum fuerit in aliqua qualitate de magnete. Et ideo quādo magnes fricaſ cū alleo acquirit virtutem: nam ferrum tunc non acquirit a lapide in illa dispositione qualitatem per quam innatum est moueri per se ad lapidem: & hoc manifestum est in ambra quod attrahit paleam quando caleſt. Ergo iste modus motionis si dicatur attractio non intendebatur ab Aristo. in hoc nomine attractio cum collocetur in his quæ moventur ex se. Deinde dicit proiectio erit &c. ideſt quando transferens movet translatum ad partem ad quam movetur naturaliter movet motu velociori suo motu naturali. Verbi gratia proiectio lapidis ad inferius. Deinde dicit & necesse est vt translatum non cesset &c. ideſt donec motus eius

naturalis fiat velocior secundum hanc expositionem non erit ista proiectio communis omnibus modis proiectionis. In proiectione enim in qua motus proiicientis est contra motum naturalem proiecti non erit motus translati velocior suo motu naturali: sed contrarius ei. Vnde potest quis intelligere ex hoc sermone aliquod commune vtrīq̄ ita quod ex hoc quod dixit: et proiectio erit bene motus trāslati fuerit velocior motu naturali: intelligatur fortior. Si igitur fuerit contrarius vincet: et si conueniens addet ei: & ideo dixit: qm̄ expulsio sit fortior: motus eſn expellētis in vtroq̄ mō est fortior motu expulsi: & siue motus expulsi contenias motui expellentis: aut sit ei cōtrarius: & sic intelligit residuū.

qua motus ꝓiiciētis est cōtra motū nāle ꝓiecti nō erit motus trāslati velocior suo motu naturali &c.

T

In oī alteratiōe alterās est simul cū alterante.

At vero neq̄ alterati neque alterantis nullum est medium. Hoc autem ex inductione manifestum. In omnibus enim accidit simul esse alterans quod vltimum est: & primum quod alteratur. Quale enim alterantur in eo quod sensibile est. Sensibilia sunt quibus differunt corpora adinuicem: vt grauitas: leuitas: duricies: mollicies: sonus: non sonus: albedo: nigredo: dulcedo: amaritudo: humiditas: siccitas: densitas: raritas; & horum media. Similiter & alia quæ sub sensu sunt: quorum est calor: & frigus: & leuitas: & asperitas. Hæc enim sunt passiones subiectæ qualitatis. His enim differunt sensibilia corporum: aut secundum aliquod horum maius & minus: & in patiendo aliquid eorum: calefacta enim & frigefacta: aut dulcefacta aut amaricata: aut secundum aliud aliquod prædictorum. Similiter & animata corporum: & inanimata: & animatorum quę cū ꝙ partium inanimatæ sunt.

Neq̄ etiam inter alterans & alteratum est medium. & hoc declarabitur per inductionem. In omnibus enim alterationis bus necesse est vt postremum alteratum & primū alterans sint insimul. Sensum enim alteratum nō alteratur nisi quia est sensibile. Per sensibile enim differunt corpora ad seinuicem. Verbi gratia, grauitate: & leuitate: duritie & mollitie. albedine & nigredine: dulcedine & amaritudine: humiditate & siccitate: dē situate & raritate: & eis quæ sunt inter ista: quoniam per ista differunt corpora sensibilia: aut secundum magis & minus in aliquo istorū aut scdm ꝙ patiunt aliqđ istorū. Corpora eñ alsata: & sine inanimata: & illud qđ est ex partibus animatorū nō animatum: qñ calefacta sunt: aut infrigidata: aut amarificata: aut dulcefacta: aut passa aliqua prædictorum alterata sunt.

a Qualitatū attributa cū alteratione aliæ ꝓpter se aliæ scd'o

Cū declarauit ꝙ ois motor motu locali ita ꝙ sit cā agēs: nō est medium inter illā qđ mouet & illđ qđ mouet ab eo: vult declarare ēt hoc i alteratiōe. Et ga qlitatū a attributarū alterationi, aliæ sunt primæ: vt caliditas: frigiditas: hūiditas: & siccitas: & aliæ scd'æ & sūt illæ q̄ fiūt ex istis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b Hic vī dicere; q̄ raritas & dēsitas nō fiunt nisi a calido & a frigido

c Densum non alterat nisi secūdū q̄ est sensibile & secūdō q̄ est in c. qualitatis non in cap. pōnis.

d Differentię corporū cōsilium partiū sunt in sensibilibus p q̄nq̄ sensus ex q̄ vī velle differentias elemētorū esse q̄litates et p cōsequēs q̄ sint subiecte. Sed vide opp. 5. X ph. c. 10. & 8. me. c. 5.

Y e Grauitas & leuitas sunt numerate in tactu ex q̄ patet q̄ sunt q̄litates. Sed Vide op. 2. de aī. c. 10 8. vbi dicit q̄ sūt subiecte et. 5. me. 18. d. q̄ sunt quātitates.

istis. V. g. densum & rarum & color & sapor. Et qa hoc nō apparet inductione nisi concedatur q̄ istæ secūdæ fiāt ex primis, deinde ponatur per inductionē q̄ primæ non fiant nisi motor tangat motum. b V. g. calefaciens calefactum: incepit dicere qūo sequitur ex hoc. si aliquē corpus condensetur vt condensans tāgat ipsum sec'm q̄ infrigidans tāgit infrigidatū. Et fit illud quod rare fit vt tangatur a rarefaciente sec'm q̄ calefaciēs: & idco dixit. densitate &c. i. densum em̄ affert cōtē in hoc: qm̄ pōt aliquis dicere q̄ non est necesse: vt illud quod densatur nō densetur donec tangatur ab alio denso: & adhuc densum c non alteratur nisi sec'm q̄ est sensibile: & sec'm q̄ est in capitulo qualitatis nō in capitulo positionis. Et cū sit in capitulo qualitatis tūc principia motus eius erit: aut a caliditate aut a frigiditate: & caliditas & frigiditas sunt principia alterātiōis: & alterās necessario est cū alterato. D. d. & sensibilia sunt &c. & intēdit corpora cōsimillium partium. d Differentiæ em̄ istorū sunt in sensibilibus per quinque sensus: & prima sensibilia sunt primæ q̄litates actiuæ earū: & sunt caliditas: & humiditas: & frigiditas: & siccitas. Et quia intēdit syllogizare q̄ densum & rarum sunt qualitates: non positiones: sic densum & rarum sunt vltimæ differentiæ corporum consimilium: & differentiæ corporum consimilium sunt sensibiles: ergo densum & rarum sunt de qualitate: & grauitas e & leuitas sunt numerate in tactu & similiter duricies & mollities: & sonus & silentium in auditu: & albedo & nigredo in visu: & dulcedo & amaritudo in gustu: & voluit numerare eas vt appareat per inductionem q̄ vnaquæq; earum non completur: nisi per alterationem: & in alteratione alterans semper est cum alterato. D. d. aut ita quod patiatur aliquod istorum. i. & quod omnia corpora mota nō dicentur nisi patiendo sec'm aliquam istarum qualitatum: siue corpora fuerint animata aut inanimat: & dixit hoc: quod corpus non agit aliquam istarum qualitatum: nisi quia disponitur per illam. Et cum posuit q̄ istæ sunt differentiæ sensibilium: et fuit manifestum in omnibus q̄ indigent in hoc quod patiātur secundum vnāquāq; istarum qualitatum: vt calefiant aut infrigidentur: sed quia calefaciens & infrigidans tāgit calefactum & infrigidatum: verū cauit illud quod intendebat declarare: & est quod omne alterans tangit alteratum: & hoc intendebat cum dixit: corpora enim animata &c. i. & necesse est vt isti sint modi alterationis: quia omne corpus animatum: aut inanimatum non dicitur alterari: nisi cum calefit aut infrigidatur: aut patitur secundum aliquam istarum qualitatum: quas numeramus scilicet priorum sensibilium.

Et ipsi a fit sensus alterētur: patiuntur em̄. Actus em̄ ipsorū motus est p corpus patiente aliquid sensu. Secūdum quæcūq; igit alterant inanimata: & animata sedm ofa hæc alterantur. Secūdū quæcūq; a fit alterant a ata non secūdū hæc alterantur inanimata. Secūdū enim sensus non alterantur. Et latet cū alterantur inanimata. Nihil enim prohibet & animata latere cum alterant: cū nō secūdum sensum accidit. Quod est alterationis ipsis. Siquidē igitur sensibiles sunt passiones: omnis per hoc alteratio

alteratio est. Hoc autem manifestum est quod patiens & passio simul & horum nullum est medium. Huic enim aer est cōtinuus: aeri autem continuatur corpus: & sic superficies quidē ad lumen terminatur: lumen autem ad visum. Similiter autē & auditus & odoratus ad mouens ipsa primum. Eodem autem modo & simul: & gustus sapor est.

Et ipsi etiam sensus alterantur quia patiuntur. Actio enim eorum est motus. Et omne secundum quod alterantur inanimata: per illud etiam alterantur animata. Sed non per omne illud per quod animata alterantur, alterantur inanimata. Non enim alterantur per sensus. Et cum accidit etiam vt alteratio illorum sit sine sensibilibus non percipiemus alterationem. Et cum passiones præcedunt tunc formæ erunt sensibiles & mediantibus formis erit alteratio. Ergo manifestum est quod faciens passionem: & patiens insimul sunt: & inter illa non est medium. Aer enim est continuum: & corpus est coniunctum aeri & superficies sequitur lumen: & lumen visum: & secundū hunc modum etiam auditus & tactus sequuntur primū motorem & similiter gustans & gustus.

Cū declarauit q̄ in omnib⁹ alterationibus apparet q̄ inter alterans & alteratum non est medium & existimatur qd̄ sensus patiunt quodā nō modorū sensibiliū quæ alterant eos: vult declarare in istis etiam q̄ necesse est vt alterans & alteratū primū sint simul. Et dixit: & ipsi et sensus alterant, id est, & in sensibilibus etiam inuenitur aliqua alteratio quodammodo. D. d. quia agunt scilicet quoniam actio eorum est motus scilicet mouere non moueri: & pati non agere. Sunt enim de virtutibus passiuis: nō actiuis. Et cum narrauit q̄ in sensibus inuenitur modus alterationis aliud a modo alterationis quæ est in ipsis sensibilibus: cū ista alteratio sit corporalis: & ista spūalis: vt declaratum est in libro de anima: narrauit quod res animate alterantur per duas alterationes insimul scilicet spūalem existentē in sensibus & corporalem existentē in sensibilibus. Inanimata aūt non alterant nisi altero genere tantum. Et dixit: & omne per quod alterantur &c. i. & causa in hoc est, quoniā animata alterantur per sensus per non sensus: inanimata autem alterantur per non sensus tantum cum non habeant sensus. D. d. & cū accidit etiā id est, & accidet animatis alterari sine sensibus: tunc alteratio non comprehendetur neq; percipietur quēadmodū inanimata non comprehendunt hoc qd̄ nō est ita quādo alterantur secūdū sensus: qm̄ tūc cōprehēdemus alterationē. D. d. & cū passiones præcedunt &c. i. & cū passiones præcedunt sensus: & medis quæ sunt inter sensus & qualitates sensibiles: tunc qualitates erunt sensibiles. i. cōprehensibiles a sensu. Et intēdebat per hoc qd̄ passio cōis est naturæ in q̄ sensus comprehēdat sensibilia: sed in cōmuni passione declaratū est q̄ alterans est cū alterato: ergo necesse est vt passio sensuū sit huiusmodi. i. q̄ liter eos

12

3

Sensus sunt de virtutib⁹ passiuis nō actiuis. Idē. 2. de anima. c. 51. 52. 59. & 60. Idē. 3. de ala. c. 18. Au. Alex. &c.

Pro hoc vide. 2. de ala. c. 57. & 58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& inter postremum agens non sit medium: & quod alterãs in eis sit alterato. Deinde dicit: & mediantibus formis &c. id est, & mediantibus qualitatibus sensibilibus: & existentibus in corpore quod sequitur sensus alterabuntur sensus. Et cum declarauit hunc sermonem dixit: ergo manifestum &c. id est, & intendit per facies passionem quæ fit in corpore tangente instrumentum sensus: & per passionem: passionem existentem in instrumento. Deinde dicit: aer cui est continuum &c. id est, & nõ debet aliquis dubitare de sensibus qui mouentur a sensibilibus de remoto vt in visu. color enim mouet aerem: & aer mouet sensum: aer enim continuum est cum sensu: & corpus sensibile contunctum est cum aere. Deinde dicit: & superficies in qua est color tangit corpus illuminatum: scilicet aerem luminatum: & aer illuminatus tangit visum: & accepit hic lumen loco illuminati: & intendit per luminatum dyaphanum in actu non illuminatum ex se. Deinde dicit & secundum hunc modum etiam &c. id est, & intendit per primũ motorem in auditiu motum qui est in aere qui percutit concauum auris, in olfactu vero est odor perueniens ad nares. Deinde dicit: & similiter &c. id est, & ita est de sensibus quorum sensibilia sunt separata sicut de sensibus quorum sensibilia sunt tangentia. Verbi gratia, in gustu & tactu. In sensibus enim quorum instrumenta tangũt sensibilia nõ est dubium in hoc sicut est in eis qui sunt separati a sensibilibus. Et cum declarauit quod inter motorem & motum primum in alteratione non est medium: neq; in ipsis sensibus: si vocatur alteratio: incepit declarare hoc in augmento: & dixit.

Augens & auctũ simul sunt.

Similiter autem & in inanimatis & in sensibilis. Et quod augetur & augens. Appositio enim quædam est augmentum: quia simul sunt: & quod augetur: & augens: & decremẽtum. Decremẽti autem causa ablatio quædam est. Manifestum igitur est quod mouentis vltimi & primi quod mouetur nullum est medium: secundam medium mouentis: & ejus quod mouetur.

Et similiter est de augente: & augibili augmentum est additio: & sic augmentans & augmentatum erunt simul. Et similiter diminutio & subtractio. Manifestum est igitur quod inter postremum motũ et primũ motorem non est aliud medium.

13 Dicit. & similiter declarabitur quod inter augmentans & augmentatum nõ est medium. Augmentum enim est additio augmẽtati: sed inter illud cui additur: & illud quod additur non est medium: & hoc manifestum est: vnde necesse est quod augmentans & augmentatum sint simul: & similiter de diminutione. Diminutio enim est subtractio diminuti: & subtractum necessario est cum in illo a quo subtrahitur.

Deinde dicit. & manifestum est igitur quod inter &c. & vocat ipsum primum motorem, id est, quia mouet sine medio non quia est primus naturaliter. & in quibusdam libris dicit: manifestum est igitur quod inter postremũ motorẽ & primũ motũ nõ aliqd est otio: & intendit q̃ inter primũ motũ a motore: & illud nõ est aliqd siue motor fuerit primus aut postremus scilicet quod primum motum ab aliquo motore mouetur secundum tactum.

Probat quod omnis alteratio sit in sensibilibus & in parte animæ sensitiua. CAP. III.

QVoniam autem quæ alterantur omnia alterantur a sensibilibus: & solum horum alteratio est quæcũq; secdm se dicẽtur pati ab his: ex his considerabimus. A

Quoniam autem omne qđ alteratur, alteratur a sensibilibus: & ep alteratio est istorum solorũ: & illorũ quæ recipiunt passionem ab istis: scietur ex hoc quod narrabimus.

Incepit hic perscrutari de hoc qđ motus alterationis est de prædicamento qualitatis in genere qualitatis passiuæ. Et dixit: qm̃ autem omne qđ alteratur &c. qm̃ autem omne qđ mouetur motu alterativo mouetur in genere sensibilis. s. in tãgibilibus: aut in sapore: aut in colore. Et cõsiderandũ est verũ iste modus inueniatur in oibus sensibilibus: aut in quibusdam. Et est manifestum qđ ista alteratio inuenitur in prima cõtrarietate quæ est in tactu. s. calidi & frigidi & sic. & hu. Et sic vi detur esse in cõtrarijs sequẽtibus ista. V. g. duritie: mollitie. Sed tamen primo est in primis qualitatibus. In istis aũt secũdo & mediantibus primis & similiter in gustu. In sonis aũt videtur qđ alteratio de graui in le uẽ est modo equiuoco cũ istis: cũ sonus sit passio facta in aere a percussione corporum. In olfactibus vero qualitates manifeste sunt sed contraria latẽt in eis: vt dictũ est in libro de aia: 2 & cũ ita sit: cũ dixit: alterãtur a sensibilibus: intelligendũ est ab omnibus sensibilibus si intellexerimus vniuersaliter: sinautem excipiemus sonos. Deinde dicit & qđ alteratio est istorũ solorum. i. & manifestum est quod motus alterationis est istius generis tantum de prædicamẽto qualitatis. Deinde dicit & eorum quæ recipiunt istas qualitates ab alijs per se: non per accidens. q. d. quod iste motus attribuitur qualitatibus quæ sunt in hoc genere: & rebus quæ recipiunt per se istas qualitates. B

Aliorum enim maxime si aliquis intelligat in figuris: & in formis: & habitudinibus: & horũ remotionibus: & acceptionibus videtur quod est alteratio. Non est autem neq; in his: sed fiunt hæc cum quædam alterantur. Densata enim aut rarefacta: aut cum sit calida aut frigida materia: alteratio enim non est. Ex quo quidem est forma statuæ: non dicimus formam: neq; ex quo figura pyramidis est aut lecti: sed denominantes hoc. Hoc quidẽ eneum: illud vero cereum: aliud vero ligneũ. Quod autem alteratur ex dicimus. Humidum enim esse ex dicimus: aut calidum: aut forte. Et nõ solũ sic: sed humidũ & calidũ ex: equinoce dicẽtes passioni materiũ. Qm̃ ergo ex quo quidem forma & figura & quod factum est equinoce non dicuntur cum figuris quæ sunt ex illo. Quæ aũt alterantur cum C

14 Documentum. In primis qualitatib⁹ est primo & principalis. B ter alteratio: in secũdis aũt est mediantib⁹ primis. 2 2. de aia. t. cõ. 92.

Universidad de Deusto
Biblioteca

passionibus equinoce dicūtur: manifestum est quod in solum sensibilibus alteratio est.

D Dicamus igitur de alteratione quod proprie videtur esse inter alias qualitates in figuris & formis: & vestit eas & denudat. Et nō etiā sunt in istis: sed ista fiunt quādo aliqua alterant. Quādo enim materia densatur & rarefit & calefit aut infrigidatur. Alteratio vero non: quoniam id ex quo fit forma idoli non dicimus ipsum esse formam: neq; illud ex quo fit figura: aut figura lecti dicitur esse figura. Sed denominantur nomina vt dicimus in illo quod est cupreum. in hoc autem cereum. & in alio ligneum. In alterato vero dicimus illud. Dicimus enim in cupro quod est humidum: aut calidum: aut durum. Et hoc non hoc tantum: sed dicimus quod humidum & quod calidum est cuprū. Et sunt cōmunia in noīe ꝓpter hoc qđ materia recipit passionem. Cū igitur illud ex quo fit forma aut figura facta nō habet cōicationē in nomine cum figuris ex quibus factæ sunt. Alteratum autem cōuenit in nomine cū passionibus ex quibus alteratur. Manifestū est qđ in solis sensibilibus est alteratio.

B Cum voluit declarare qđ transmutatio quæ dicitur alteratio non inuenitur de generibus qualitatum quatuor: nisi in genere sensibilium: & si quis videbit eam esse in alio genere dignius est vt sit in genere qualitatis existentis in quātitate: & in formis quæ sunt in animato secundum quod est animatum. Incepit declarare hoc hic quod non inuenitur in istis generibus: ex quo apparebit quod cum in istis nō inueniatur: quāto magis in cæteris generibus qualitatis.

Et dixit: dicamus igitur de alteratione &c.i. quoniam si transmutatio quæ dicitur alteratio fuerit in alio genere præter genus qualitatum passiuarum: existimatum est ipsam esse in figuris quę sunt in genere qualitatis: quæ est in quātitate: secōdum qđ est quātitas: & in formis quæ sunt in anima & animato quod est aliud genus. Deinde dicit: & vestire & denudare: idest & dicitur aliquid alterari quando recipit aliquā istarum figurarum: & quando denudatur ab ea. Et intendebat declarare quod motus alterationis si existimatur esse in istis rebus existimat apud generationem & corruptionem earum non quando sunt fixæ.

Figura est qualitas in quātitate secundū ꝙ est quantitas.

Et cum declarauit quod nullus existimat alterationem esse in aliquo genere qualitatis: nisi sit in istis duobus. Incepit declarare quod non inuenitur in istis duobus: & dixit: sed ista fiunt quando alterātur aliqua. & in istis duobus generibus nō inuenitur alteratio. Sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationem: non quia alteratio existit in eis sicut in rebus quæ alterantur in veritate. Et hoc intendebat cum dixit: sed ista fiunt &c.i. sed iste qualitates fiunt quādo alterantur illæ quæ sunt qualitates alterabiles in veritate. Deinde narrauit quomodo accidit hoc: & dixit: quando materia densatur &c.i. & generatio formarum & figurarum sequitur alterationem materiæ: aut quādo cōdēsatur & rarefit scd'm videntes: qđ raritas & densitas sunt causæ generationis & corruptionis: aut qñ calefit aut infrigidatur scd'm qđ est verū in sententia vt mihi videtur est intellectus iste locus. Densitas enī & raritas sunt qualitates sequentes caliditatē & frigidum. Densitas enī nil aliud est nisi transmutatio alicuius ad minorē magnitudinē: & raritas ad maiorē. Antiqui vero dicebant qđ densitas est cōstrictio pororum corporū & raritas ex pāsio: & qđ hæ duæ sunt causæ generationis: cū generatio apud eos sit congregatio & segregatio: & hoc bene cōcessum est in corporibus habētibus poros: sed nō sunt causa ḡnationis & corruptionis vt fingebāt: sed sequūtur ḡnationē & corruptionē. D.d. alteratio vero nō. i. qđ aut generatio figurarū & formarū sit alteratio impossibile est. materiæ a enim quæ recipiūt formas non dicuntur formæ. V.g. qñ cuprū nō dicitur idolū scilicet quia cupro nō datur hoc nomen: neq; ligno hoc nomen lectus. D. d. neq; illud ex quo fit figura &c.i. neq; illud ex quo fit figura & est cera dicitur figura & similiter lignū nō dicitur lectus: neq; etiā econuerso. f. qđ forma nominetur a nomine materie. V.g. vt lectus dicatur lignum. D.d. sed denominātur &c.i. formæ: licet nō nominent a nomine materie: tamē denominant: vt cū dicit qđ idolū est cuprum non cuprum.

Et cū posuit qđ figure & forme quæ sunt in aia & animato nō nominant a nomine materie: sed denominant: incepit narrare qđ nō est ita in alteratione: & dixit: alteratum vero &c.i. illud aūt qđ recipit alterationē nominat a nomine eius in qđ alteratur: vt cum dicitur qđ cuprū quod alteratur ad caliditatem: aut ad frigiditatem: est calidum aut frigidum: sed cuprum quod alteratur ad aliquam figuram nō dicitur illa figura. Verbi gratia. vt cuprum sit triāgulus. Deinde dicit alteratū vero dicitur illud. i. quoniam subiectum alterationis denominat a qualitate quæ est in alteratione, dicimus enim frigidū & humidum intendendo subiectum frigiditatis & humiditatis: & cū dixit hoc. D.d. causam dixit: & sunt cōta in nomine &c.i. & subiectum & accidens cōicant in eodem nomine: quia subiectū nō exit a sua substātia existente accidēte: sicut subiectū recipiens formā erit a sua substātia existēte forma: & hæc est differentia inter formā & accidens. Deinde induxit tyrm super hoc & dixit: cū igitur ex quo fit forma &c. & cōpositio istius sermonis est in secunda figura sic. Illa quæ recipiunt formas non communicant in nomine in rebus alteratis. Sed alterabilia communicant in nomine cum passionibus. Ergo illa q̄ recipiūt formas nō sunt alterabilia.

Amplius & aliter dicere inconueniens est. Dicere enim hominem alteratum esse, & domum accipientem finem, ridiculum est. Si perfectionem domus tectionem: aut laterationem dicimus alterationem esse: laterata autem domo: aut cooperta alterari domum.

Et cōtingit etiā inopinabile hoc modo. Dicere enī hominē alterari & domū alterari cū cōpletur & perficitur, est derisibile. Qñ si dixerimus qđ perfectio domus quæ est cooperire est tegulis: & facere tegulas est alteratio; Dicem⁹ ꝙ cū domus est cooperta

sicum pri. mer. cō. 15. Et in predicamētis de qualitate. vbi d. ꝙ sunt in prædicamento H situs. Et in cō. 84. 9. prī phy. d. qđ sunt quantitates. & in 8. phy. 77. d. qđ densari & rarificari sūt motus locales.

a Materiæ q̄ recipiunt formas non dicūtur for I mæ cōsimile. 7. meta. 24. &. 34. Subiectum non exit a sua substātia existēte accidēte: sicut subiectū recipiens formam erit a sua substantia existente forma idē pri. ph. 63. & pri. ca. de substantia orbis. &. 2. de aī. c. 6. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cooperta & fuerint tegule quod alteratur.

Iste est alius sermo in quo declarat quod figurarum generatio nō est alteratio: & quod si aliquis poluerit quod generatio figurarum est alteratio: continget ei ponere quod generatio in substātia est alteratio: qđ est valde improbabile: & similitudo inter illa est: quoniā subiectum in eis non est idem de principio generationis ad finē: & ideo generatū nō nominatur a nomine subiecti. Et quia igitur iam apparuit ex prædicto sermone quod figuræ in hoc sunt similes formis substantialibus: & qđ idem contingit in eis: incepit declarare quod accidit de inopinabili: si dixerimus quod figuræ dum generantur alterantur. Et dixit. & contingit etiam inopinabile &c. id est & dicēs quod generatio figurarum est alteratio contingit ei magnum inopinabile: & est dicere in homine cum generatur quod alteratur: & similiter in domo. Conueniunt enim in hoc quod subiectum eorum nō est idem de principio motus vsq; ad finem induxit illud inopinabile: & dixit: quoniā si dixerimus qđ perfectio domus &c. id est quoniam impossibile est dicere domū alterari cū generatur nisi dicamus quod domus iam perfecta est: quod declaratum est ipsam esse substantiam: vt tectum & tegulæ est ex genere qualitatis: quod dicitur alteratio, id est quoniā si dixerimus qđ perfectio domus quæ est ligna & tegulæ: tunc possumus dicere qđ generatio domus est alteratio. Et existimatur qđ in hoc sermone destruxit ante cedēs: qđ apparet ex hoc qđ intendebat: sed hoc nō dicitur in domo: quoniā sua generatio perficitur: ergo neq; hoc dicitur in eo dū generatur. Sed tamen hoc verum est in consecutione cōuertibili sicut in ista. Nam cum posuerimus quod illud quod generatur alteratur: sequitur vt generatū sit in capitulo alterationis. Et similiter cū posuerimus quod generatum est in capitulo alterationis: sequitur vt generatio sit alteratio.

Dubium.

Solutio. In conuertibilib⁹ licet arguere a destructione antecedentis ad destructionem consequentis.

M

Manifestum autem est quia quod est alterationis non est in his quæ fiunt. Neq; enim in habitibus. Habitus enim virtutes & malitiæ sunt. Virtus autē omnis & malitia ad aliquid sunt. Sicut sanitas quidem calidorum & frigidorum commensuratio quædam est: aut eorum quæ sunt intra & ad continens.

Virt⁹ & vitiū sūt in capitulo relationis.

Similiter autem & pulchritudo & macies ad aliquid sunt. Dispositiones enim quædam perfecti ad optimum sunt: dicō autem perfecti esse quod sanat: & dispositum est circa naturam. Quoniam igitur virtutes & malitiæ sunt ad aliquid: hæc autem neq; generationes sunt: neque ipsorum generatio est: neq; omnino alterationes. Manifestum est quod nō omnino est quod est alterationis circa habitus. Declaratū est igitur quod alteratio nō est in eo quod generatur. Quoniam neq; in formis. Formæ enim sunt virtutes aut vitia. Et virtus & vitiū sunt de capitulo relationis. Quemadmodum sanitas est de aliqua temperantia ex rebus calidis & frigidis. Aut intrinseco: aut in respectu aeris continentis. Et similiter pulchritudo etiam

etiam & fortitudo sunt de capitulo relationis, sunt enim dispositiones animalium in respectu nobilissimi animalium. Et dico laudabilissimam dispositionem illam quæ est naturalis puta. Et cum virtutes & vitia sunt de capitulo ad aliquid, & illa quæ sunt de capitulo ad aliquid non habent generationem: neq; vniuersaliter alterationem: manifestum est quod alteratio non est in formis.

17

Cum declarauit quod in genere qualitatis quæ est in quantitate nō est alteratio: incepit etiam declarare hoc in alio genere prædicamenti qualitatis scilicet in formis quæ sunt in anima & in animato, & incepit a formis quæ sunt in corpore. Et dixit, declaratum est igitur qđ alteratio &c. id est, & cū declaratū sit qđ alteratio nō est in eo qđ generatur neq; in eo quod est de genere generati, id est, de genere formarū: manifestū est qđ nō est etiam in formis quæ sunt in animato, & narrauit hoc, & dixit: formæ enim sunt virtutes: aut vitia scilicet quoniā omne quod attribuitur corpori animalium est aut virtus aut vitiū scilicet aut vletus corporalis vt pulchritudo & fortitudo: aut vitiū vt turpitudo. Deinde posuit aliā propositionem, & est q⁹ virtutes & vitia sunt relatiua. Et quia hoc in quibusdā manifestius est quā in quibusdā incepit exēplificare de apparētibus: vt declararet illa quæ latēt: quēadmodū sanitas &c. id est, & quēadmodū manifestū est qđ sanitas est aliqua tēperātia, id est, mediocritas inter res calidas & frigidas: aut in cōplexiones corporis & mēbrorum: aut in rebus cōtinentibus corpus in respectu corporis. Mediū autē relatiuū dicitur in respectu extremorū. Similiter apparet hoc in fortitudine & pulchritudine: quoniā sunt relatiuæ. Et cū declarauit qđ fortitudo & pulchritudo sunt, sicut sanitas: incepit dicere illud in quo cōueniunt: ex quo certificatur ea esse relatiua, & dixit: sunt enim dispositiones &c. id est, & pulchritudo & fortitudo sunt in capitulo ad aliquid sicut in sanitate: quia pulchritudo & fortitudo & aliæ formæ corporales similes his sunt dispositiōes laudabiles in animabus quę nō intelligūtur nisi in respectu laudabilissime dispositiōis scilicet in respectu animalis nobilissime dispositiōis. Et omne qđ intelligit in respectu alterius est ad aliquid necessario. Dispositio ēm laudabilissima animalis est: vt in omnib⁹ dispositiōib⁹ suis sit secūdū cursum naturæ, & pulchritudo in aliquo animali est dispositio in forma creaturæ cōsiderata secūdū dispositionē quā habet in creatione respectu nobilissimi animalis in illa specie, & est illud qđ in oīb⁹ suis dispositiōibus est secūdū cursum naturæ. Et similiter fortitudo est dispositio secūdū cursum naturæ eius in potētia, & q⁹ fortitudo ad aliquid manifestū est: non ēm dicitur nisi in respectū debilitatis, & similiter est

N

a de pulchritudine cū dicatur in respectu turpitudinis: est enim vniuersaliter proportio inter mēbra media & extrema. Et cū declarauit qđ istæ formæ sunt ad aliquid: dixit, & cū virtutes &c. id est, & cū sit declaratū q⁹ formæ, & virtutes corporales sunt ad aliquid & sit declaratum in quinto istius libri quod in prædicamēto ad aliquid nō est generatio: neq; trāsmutatio: neq; alteratio: manifestū est qđ sequitur in prima figura: q⁹ in formis corporalibus & inanimatis non est alteratio.

O

Medium relatiuum dicitur in respectu extremorum.

Omne qđ p intelligit in respectu alterius est ad aliquid necessario.

Quæ sit dispositio laudabilissima in animali & qđ sit pulchritudo.

T. com. 10. a Pulchritudo è pro-

portio liter membra media & extrema.

Necq; circa virtutes animæ & malitias. Virtus enim perfectio quædã est. Vnũquodq; enim tũc maxime perfectũ est: cũ attingit proprie virtuti. Et tũc est maxime secũdũ naturã. Sicut circulus tunc maxime secũdũ naturã est. Cũ maxime circulus sit. Malitia autẽ corruptio horum & remotio est.

R Vnũquodq; ẽp tũc maxime perfectũ est cũ attingit proprie 18 virtuti & tũc maxime est secundũ naturam. 5. phy. t. cõ. men. 10.

Necq; etiã in virtutibus & vitijs animæ. Virtus enim est aliqua pfectio. Vna quæq; enim rerum tũc est perfecta in illa hora proprie in qua peruenit ad virtutẽ propriã. Et erit in fine dispositionis naturalis. Quemadmodũ circulus tũc erit in dispositione naturali cum erit circulus in fine. Vitium autem distat & separatur ab illa.

Cũ declarauit qđ alteratio nõ est in genere qualitatis quæ est in quãtitate in eo qđ est quãtitas: incepit declarare hoc in formis animatis. & incepit in hoc a virtutibus moralibus antequã a cõprehẽsiuis. Et dixit necq; etiã in virtutibus & vitijs animæ. Deinde induxit signũ super hoc, & dixit: virtus enim est aliqua perfectio, id est, & in perfectione nõ est motus alterationis: ergo in virtute nõ est alteratio: cũ generatio eius nõ sit alteratio. Et cũ posuit qđ virtutes sunt perfectio, & intendit declarare qđ perfectio nõ est alteratio: incepit declarare propositionẽ per quam declaratur hoc, & est qđ perfectio nõ est diuisibilis: alteratio autem est in re diuisibili secundũ magis & minus: vt dictum est in quinto de motu: scilicet quod nõ inuenitur nisi in rebus diuisibilibus, & dixit: quoniã vnaquæq; rerũ est perfecta in illo tempore in quo peruenit &c. id est, & perfectio est indiuisibilis quoniã aliquid nõ fit perfectum nisi in tempore in quo peruenit ad perfectionẽ, & causa in hoc quod illud tẽpus est indiuisibile est: quoniã illud quod peruenit in illa hora est indiuisibile, & est perfectio quia est finis rei naturalis. & finis est indiuisibilis. D. d. & erit in fine rei naturalis, id est, & ens erit in eo in fine rei naturalis, & cũ hora in qua inuenitur perfectio est indiuisibilis, & est declaratũ quod omnis motus est in diuisibili: manifestũ est quod alteratio non est in perfectione. Et cũ posuit quod perfectio est in fine rei naturalis, & quod finis rei naturalis est indiuisibilis: incepit demonstrare hoc in circulo: cũ hoc manifestũ sit in eo scilicet quoniam est perfectio indiuisibilis: non enim est circulus magis quã circulus, & dixit: quemadmodũ circulus &c. id est, & perfectio rerũ naturaliũ est indiuisibilis: quia sunt in fine: non ante: sicut est dispositio in circulo. Quoniã perfectio eius est quando fuerit in fine: non enim est circulus ante finẽ, &. q. d. & perfectiões sunt indiuisibiles: quia perfectiones sunt similes perfectioni circuli: quemadmodũ circulus nõ est circulus ante finem. Similiter est in aliis perfectibus. Et cũ declarauit qđ virtus est indiuisibilis: declarauit hoc etiã in vitio, &. d. & vitiũ &c. id est, & vitiũ est separatio & remotio ab illis fine indiuisibili, & cũ iste finis est indiuisibilis, ergo & illud qđ distat ab eo maxime est indiuisibile, & sic nõ est mediũ inter virtutẽ & vitiũ. Motus autẽ est in eis inter quę est mediũ vt declaratum est in quinto, & totum hoc intellectum est ex suis verbis potentialiter.

S Perfectio ẽ indiuisibilis quæ est finis rei naturalis: & finis est indiuisibilis. Idem 6. phy. text. cõ. 46.

T Motũ esse ẽis quæ habent mediũ

Fit quidẽ igitur cũ quiddã alteratur, & acceptio virtutis, & remotio malitiæ: alteratio tamẽ horũ neutrũ est. Quod aũt nõ alteretur aliquid horũ manifestũ est. Virtus quidẽ enim aut impassibilitas quædã est: aut passibile est sic. Malitia autẽ passibilis est: aut contraria passio est virtuti. Et hoc totũ est ẽp mobile virtutẽ in voluptabilibus & tristitijs esse accidit. Aut eñ secundũ actũ est ẽp est voluptatis: aut per memoriã aut spẽ. Si quidẽ igitur secundũ actũ est: sensus est causa. Si vero per memoriã aut per spẽ ab ipso est: aut enim insunt qualia passi sumus: reminiscẽtibus voluptatis aut qualia patiemur sperantibus.

Et diminutio a virtute & denudatio a vitio fiunt quãdo aliquid alteratur. Sed neutrũ est alteratio. Et signũ eius quod aliqua alterãtur manifestũ est. Virtus eñ est aut inreceptibilitas passionũ: aut receptio earũ tali modo. Vitium autẽ est receptio passionũ cõtrario modo illi quo virtus recepit eas. Et vniuersaliter accidit quod virtus moralis sit in modis voluptatis & tristitiæ. Voluptas enim aut est actu aut per rememorationẽ aut spe. Eius autẽ quod est actu causa est sensus. Illud autem quod est per rememorationẽ: aut per spem erit secundũ hoc. Voluptas enim accidit nobis: aut per rememorationẽ eius quod habuimus ex ea. Aut per spem ad illud quod habendum est.

patet hic & 5. phy. tex. com. 22.

V

Cum declarauit quod in qualitate quæ est in quãtitate nõ est alteratio, & quod generatio eius sequitur alterationẽ, & declarauit quod in virtutibus animæ nõ est alteratio: vult declarare quod sequãtur alterationẽ: qđ nõ fecit in formis corporalibus: quia manifestũ est eas sequi alterationẽ. Et dixit, & diminutio &c. id est, & vitiũ & virtus fiunt a rebus alterationis: sed factio earũ in se nõ est alteratio: cũ sint indiuisibiles: vt declaratum est. Deinde induxit signum super hoc, & dixit, & signũ quod aliqua alterantur manifestum est: quorũ alterationẽ sequitur factio virtutũ & vitiorũ. Virtus enim aut est prohibitio vitiosi a receptione passionũ corporaliũ: aut est receptio passionũ modo terminato & quomodocũq; fuerit necesse est vt sequãtur passionẽ. Si autem fuerint mediæ in passione, sicut enim est verũ. Manifestũ est quoniã sequãtur medium in passione. Ipsa enim passio corporalis erit per alterationẽ immo est ipsa alteratio, & similiter ũ sequitur impassibilitatẽ. Prohibitio enim a passione praua erit per passionẽ cõtrariam illi passioni praue. Et cũ dixit quod virtus sequitur alterationem: cum sequitur passionem, & passio est alteratio: dixit hoc etiã in vitio, & dixit: vitiũ autẽ est &c. id est, vitiũ autẽ sequitur receptionẽ passionũ quæ sunt cõtrariæ passionibus, quas sequũtur virtutes. Sed quæritur quomodo dicitur quod virtus sequitur passionẽ laudabilẽ, & vitium passionem illaudabilẽ, & passio laudabilis & illaudabilis sequuntur virtutem & vitiũ

X

Y

Dubium.

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitium. Virtus enim est habitus per quē patitur passionē laudabilem. Et vitium est habitus per quem patitur passionē illaudabilem. Ad hoc autem dicendum est quod isti duo habitus acquiruntur consuetudine passionum laudabilium aut illaudabilium. Ergo existentia eorū perfecte necessario sequitur passionem. Et cum sit declaratum quod virtus & vitium sequitur passionem: est declaratum quod passio est alteratio: sequitur ex hoc quod virtus & vitium sequuntur alterationem.

Deinde dixit, & vniuersaliter accidit &c. id est, & virtus moralis est in voluptabili & contristabili: scilicet in quærendo voluptabile, & fugiendo contristabile secundum quod oportet: & quando oportet, & intendebat per hoc dicere quod virtus sequitur passionem. Nam quærere voluptabile & fugere contristabile sequitur passionem. Et syllogismus componitur sic. Virtus inuenitur in contristabili & voluptabili. Et contristabile & voluptabile sequuntur passionem. Ergo virtus sequitur passionem. Et similiter declarabitur per hunc syllogismū in vitio. Et quia voluptabile aliud est in præterito, & aliud in futuro declarauit hoc &c. d. voluptas enim aut est in actu &c. & intendit per actum tempus præsens, & per rememorationem præteritum, & per spem futurum. Et quia vnusquisq; istorum trium modorum voluptatis proprius est alicui virtuti virtutum animæ. & dixit: eius vero quæ est in actu causa est sensus, id est voluptatis enim quæ est in actu causa est: quia comprehenditur sensu qui est in actu. Et eius quæ est per spem causa est sensus: sed de sensu qui est in potentia: ille qui iam exiuit in actum proprium est virtuti rememorativę, & ille qui futurus est imaginatiuæ. Delectamur enim per rememorationem: quando imaginati sumus illud rememoratum. q. iam exisset in actum. Et similiter est de sperato. Omnia igitur pendent a sensu, & ideo dixit: voluptas enim accidit nobis &c. Et. q. intendebat per hoc confirmare: quod voluptas sit a passione quæ sit a sensibili: & quia voluptatio, est per spera-

Z Delectamur per rememorationem quādo imaginati sumus illud rememoratum. q. iam exisse in actum.

tum, & illud quod tendum est: potest hic fieri conclusio: scilicet quod voluptas sequitur passionem a sensibili. Quoniam necesse est si voluptas sit passio: aut sequatur passionem vt facta, sit a passione sensibili: cum sit positum quod passiones fiant a sensibilibus & insensibilibus. Et ideo dissoluit quæstionem narrando quod voluptas in præterito & futuro est sensibile in potentia, & quod comprehensio sensibilis in potentia & in actu: sequitur eam necessario passio.

A Literatibus sanissi. ex co

Atvero neq; in intellectiua parte animæ est alteratio. Sciens enim maxime ad aliquid dicitur, hoc autem manifestum est. Secundum enim nullam potentiam in mouentibus factum est quod est scientiæ: sed existente quodam. Ex ea enim quæ est secundum partem experientia vniuersalem accipimus scientiam. Neq; igitur actus generatio est: nisi aliquis respectionem & actum generationes dicat. Huiusmodi enim est actus. Quæ autem ex principio est acceptio scientiæ non est

generatio neque alteratio. In quiescendo a nanque & sedendo anima sciens fit & prudens. Sicut igitur neque cum dormiens surgat aliquis: aut ebrius pauset: aut infirmans ordinetur factus est sciens quamuis prius non poterat vti: & secundum scientiam agere. Sed mutata perturbatione & in statum reueniente intellectu incrat potentia ad scientiæ consuetudinem. Huiusmodi igitur aliquid fit & quod est ex principio in scientia existentia. Turbationis enim quies quædā est restitutio. Neq; igitur infantes possunt addiscere: neq; indicāt sensibus similiter senioribus: multa enim turbatio circa hos & motus. Statur autē & pausatur turbatio aliquando quidem natura alicuius quando autem ab aliis. In vtrisq; autem his alterari aliquid accidit: sicut cū surgat & fiat vigilans ad actum. Manifestum igitur quantum ipsum alterationis in sensibilibus est & in sensibili parte animæ: & in alio nullo nisi secundum accidens.

nūq; qa perturbatiōes B sedantur & trāquilla fit C ata scies qs piātq; pru dēs euadit. a In quiescendo nūq; & sedēdo, ata fit prudēs.

D

Neq; in parte distinguente de anima est alteratio. Sciens enim & cognoscens dignius dicentur de capitulo ad aliquid: & hoc manifestum est. Quoniam cognitio non est in cognoscente: ita quod aliqua potentia omnino moueatur: sed cum aliquid fuerit. Quoniam per experientiam rerum particularium comparamus cognitionē mutabilē. Neq; intellectus est etiam generatio. Nisi quis dicat quod videre etiam & sentire est generatio: & quod tale est. Intelligere & acquirere cognitionē in principio non est generatio neq; alteratio. Homo enim fit sciens & intelligēs quando anima eius quiescit & firmatur. Quēadmodum igitur homo quando expergefit a somno: aut quādo desinebriatur: aut qñ fuit infirmus non dicit ipse fieri sciens. Licet prius nō habebat potentiā vtendi scientia neq; operādi ea. Deinde postq; recessit ab illa cōturbatio & quiescit intellectus inuenitur in eo ista potentia quæ fit: ita est in eo quod inuenit in principio in dispositione cognitionis. Cognitio enim est quies: & rectitudo. Neq; pueri etiā possunt addiscere aut cōicare in sensibus sicut plurium annorum. Nam conturbatio & motus in puericia est multa. Et ista cōturbatio rectificat & cessat: quædā a natura: & quædam in aliis rebus vt a disciplina: & a similib⁹. Et in istis duobus necesse est vt aliquid alteretur: sicut est dispositio eius quod expergefit a somno: & est somnus apud actum. Manifestum est igitur quod alteratio est in sensibilibus & in parte sensibili animæ: & in aliis autem non nisi per accidens.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Cum declarauit qđ in parte rationabili operatiua non est transmutatio: vult declarare qđ neq; in parte comprehensiua anime sit trãsmutatio neq; alteratio. Et dixit: neq; in parte distinguente: & intendit per partem distinguentem comprehendẽtem: & est virtus sensibilis & imaginatiua: & rationabilis. D.d. cognoscens enim dignius est &c.i. & dignum eius est quod generatio istorũ videtur esse de genere relatiõis & maxime partis rationabilis. Est enim dignius a vt existimet esse de

B Oppositũ me. 10. cõ. 22.

capitulo ad aliquid, q̃ de qualitate: & intendit quod esse cõprehensionẽ in nobis non est aliquid factum in se: sed in respectu ad nos. i. quãdo anima fuerit præparata ad recipiendũ illas comprehensiões: vt ferrum præparatur per terfitudinem ad recipiendũ lucem: & alios colores & formas. Nõ quod comprehensiones generẽtur in se quod ante nõ erãt. Et hoc qđ dixit manifestius est in intellectu q̃ in alijs virtutibus comprehensiuis: & ideo dixit: cognoscens enim &c. Sed intendebat per cognoscens intellectũ. Et forte intendit per cognoscens omnes virtutes comprehensiuas: & erit ista comparatio inter illas: & alias partes animę non rationabiles scilicet morales. D.d. & hoc manifestũ est &c. id est. qm̃ cognitio non fit in cognoscẽte: ita quod pars cognoscens ita transmutata: sed fit quando aliud aliquid transmutatur sicut est dispositio in omnibus relatiuis. Verbi gratia. in colũna. Colũna eñ nõ transmutatur in se quãdo de sinistra posita est in dextra: sed aliud. Verbi gratia. Sor. Et similiter est dispositio in factione cognitionis: quoniam hoc non fit ita quod pars cognoscẽs transmutetur: sed quod aliud transmutatur: & est illud in respectu cuius dicitur illa cognitio. Et cum narrauit quod cognitio fit in nobis nõ ita quod pars cognoscens transmutetur: sed aliud dixit: quid est illud aliud: & dixit: quoniã ex experitia &c. id est quoniam cognitio fit in nobis quando transmutatur per receptionem particularium & considerationem eorum: quoniam cum considerauimus particularia fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis secũdũ

C Cũ considerauimus particularia fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis.

relationem ad illa scilicet quod cum apud nos fit ex aliqua specie plus q̃ vnum particulare: statim fit in nobis species vniuersalis absq; eo quod in ipsa fiat transmutatio. D.d. neq; intellectus etiã &c.i. & ad dictum qđ intelligere est generatio nõ habet viam ad dicendum hoc: nisi dicat quod videre & vniuersaliter sentire est generatio. Et dixit hoc. quia proportio b intellectus ad intellectũ est sicut proportio sensus ad sensatum. Si igitur aliquis diceret quod factio istorũ est passio & trãsmutatio scilicet qđ sequitur alterationẽ secundũ quod est vera generatio potest dicere hoc in intellectu. Qui autem non dicit hoc in sensibus minus dicit in intellectu. D. incepit probare quod cognitio fit in nobis sine generatione per rationes probabiles: & dixit: & acquisitio cognitionis &c. & intendit a principio non secundũ rememorationem. D.d. homo enim &c. id est & necesse est vt cognitio fiat in nobis sine generatione: quia visum est quod homo non fit cognoscẽs nisi quando quieuerit & rectificata fuerint accidẽtia animæ apud separationẽ a peritia. Et intẽdit qđ scientia nõ est in puericia in actu sed accidẽtia apperibilia & vniuersaliter humores vt dixit Plato impediũt pueros. Si ideo assimilauit ipsum dormiẽti & ebrio & infirmo: & dixit: quãdo igitur homo &c.i. & quemadmodũ quãdo homo fuerit dormiẽs & expergẽs

expergefit & reuersa est ad illum cognitio eius: aut quãdo est liberatus ab ebrietate. aut ab infirmitate: nõ dicitur acquirere scientiã quam nõ habebat prius scilicet scientiã generatam in se postq̃ nõ fuit: ita etiam nõ dicimus in scientia quæ acquiritur a principio quod est scientia generata in se sed generatio eius in scientę est secundũ relationẽ: sicut lux generatur in speculo ferri terso. D. dicit. licet prius non habebat potentiam &c. id est quoniã quẽadmodũ dicimus in dormiẽte quãdo expergefit ipsum habere scientiã quam prius habebat non potentiã vtẽdi. id est quoniã nõ erat existens in actu in anima eius. Ita dicimus in scientia acquisita a principio. Et nõ intẽdebat p hoc qđ dixit in dormiente: qđ scientia reuertitur ad illã quã prius nõ habebat in potẽtia vtẽdi. Et hoc qđ assimilauit scientiã acquisitã a principio scientiæ acquisitę post somnũ: ita qđ scientia acquisita a principio acquiral illo modo quo acquisiit post somnũ. hoc est impossibile: sed intẽdebat p potẽtiã vtẽdi ipsam esse in aia ei⁹ in actu nõ a generatiõe. D. induxit aliud signũ: & dixit. cognitio eñ est quies & rectitudo. i. & ideo cognitio existit in nobis in principio p quietẽ animæ & rectitudinẽ accidẽtiũ: & si generet: tñ existẽtia eius esset apud trãsmutationẽ. Deinde induxit signũ de pueris: & dixit: neq; pueri etiã &c.i. & hæc est causa in hoc quod pueri nõ addiscũt anteqũ pertranseat puericia: neq; cõsecant cũ eis q̃ sunt plurium annorũ in quãtitate ei⁹ qđ cõprehendãt de differẽtijs sensibiliũ. i. quia humor & motus abundat in eis. Deinde dixit: & ista conturbatio &c. & intẽdit per naturã etatẽ: & per alias res consuetudinẽ & exercitiũ. Exercitiũ eñ largit naturæ hominis præparationẽ quę in ea nõ erat ante: & nõ est remota vt virtus. i. moralis operet in hoc: & maxime castitas. D.d. & in istis duobus &c. id est & in ista translatiõe quã habẽt pueri de ignorantia ad cognitionẽ. ppter etatẽ aut p disciplinã: nec esse est vt alteret. V.g. per subiectũ animæ qđ est calor naturalis: sicut accidit ei q̃ expergefit a somno vt alteret p alterationẽ alterius partis in eo a parte quę intelligit. V.g. caloris naturalis. Et intẽdebat per ola ista ponere qđ anima nõ alteratur per se sed per accidens. Si aũt facta est tunc esse eius sequitur essentialiter alterationẽ. Si autem non est facta tũc esse eius in nobis sequitur alterationẽ non esse eius in se: sicut est dispositio in somno. Et hoc manifestius est in intellectu quã in cæteris partib⁹ anime cognoscibilib⁹. Et iam declarauit ipse in libro de anima quod esse comprehensibilis sensus sequitur in se alterationẽ essentialiter: postq̃ induxit ista signa sufficientia quibus vsus est hic. In intellectu aũt multum latet: & iam consideranimus de hoc in libro de anima. hic autem non intendebat declarare quod anima intelligibilis aut intellectus non sequitur in suo esse transmutationem essentialiter: sed intendebat declarare quod in ea non est transmutatio. Sunt enim tria quorũ vnum est vtrũ in substãtia intellectus aut aiæ sit trãsmutatio & alteratio. Secũdũ vero est vtrũ suũ esse in se sequatur transmutationẽ & alterationem essentialiter ita quod sit facta in rei veritate. Tertium autem est. vtrũ suũ esse sequatur alterationem per accidẽs. scilicet secundũ qđ est in nobis nõ secundũ quod est in se. Et quia si fuerit declaratũ ipsam esse alteratã per accidens: tunc dignior erit vt non sit alterata in sua substantia: quã vt sequatur alterationem essentialiter. Et quod si ex vtraque opinione sequitur

Exercitiũ largit naturę H

re hois præparationem I

quæ i ea nõ erat ante & L

nõ est remotũ vt in hoc operet virtus moralis & maxime castitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequitur vt non sit alterata in sua substantia: & est illud quod intendebat vidit quod melior doctrina in hoc est inducere sermones ex quibus videtur ipsam esse alteratam per accidens. Quoniam cum hoc fuerit existimatum. ipsam est alterata per accidēs: tūc mens nō cogitabit in hoc qđ nō sit alterata i substātia. Sed illud de quo cogitabit tūc est: vtrū sit possibile vt in suo esse sequatur alterationē essentialiter aut nō. Et cū nō accidit ei in hoc nisi altera duarū cogitationum, puter ista signa sufficientia quæ sunt in prima cognitione. s. quū nō accidit ei vt sit alterata in sua substantia: manifestum est quod qui inspexerit ista signa nō dubitabit in hoc quod est nō trāsmutata in sua substātia. Sed remanebit ei secūda possibilitas. s. in nobis: nō quod hæc sit opinio eius: sed intendebat demonstrare vim istius opinionis. Vt cum homo scuerit ista signa habebit pro impossibili: vt sit alterata in sua substātia: nō remanebit ei cognitio nisi inter duas alias intentiones. D.d. manifestū est igitur de alteratione &c. & intēdit per sensibilia tangibilia: & colores: & sapores & odores & per partē in sensibilem animæ passiones factas in virtute concupiscibili: quas sequūtur passiones corporales: vt rubor verecundiam: & pallor timorem. Et vocauit hāc partē corporalē: quia indiget corpore: & ideo nullus existimat qđ illa pars animæ possit separari. Sed quæritur hic quare tacuit hic speciem qualitatis quę dicitur potentia & impotentia naturalis. Et Alex. dicit qđ iam declaratum est vniuersaliter qđ non est qualitas: & intendit vt mihi videtur q̄ res agunt per suas formas & patiuntur per materias. & formæ & materiæ sunt substantiæ necessario. Et forte intendit quod declaratum est vniuersaliter quod non est qualitas alterabilis: quoniam est formæ & declaratum est quod formæ non sunt alteratio: sed sequuntur alterationem.

Ista non est opiū. Arist. sed intendebat demōstrare viam istiꝰ opinionis.

Dubium

Solutio.

Videde materia hac Auer. 3, c. 19. .me.

A Ostendit qui motus sunt comparabiles adinuicē. Cap. iiij.

DVbitabit autem aliquis vtrum est motus oſs omnit comparabilis aut nō. Si igitur est omnis comparabilis: & æqualiter velox est: qui in æquali tempore per æquale spacium mouetur. Erit ergo circulatio quidem æqualis recto & maior & minor. Amplius autem alteratio & loci mutatio æqualis est: cū in æquali tempore aliud quidem alteretur: aliud vero ducatur. Erit ergo æqualis passio longitudini: sed hoc impossibile est Si ergo cum in æquali tempore secundū æquale mouentur: tūc æqualiter velox est. Aequalis autem non est passio omnis longitudini. Quare non erit alteratio loci mutationi æqualis: neq; minor. Quare non omnis comparabilis est.

B Et quærit vtrum motus coniungetur cū motu aut nō. Quoniā si oſs motus cōiungantur sibi: & cōuenientia in velocitate sunt illa quæ in tempore æquali mouentur per æquale. Tūc aliqs motus circularis erit æqualis recto. Ergo aliquis motus circularis

cularis erit maior aut minor illo: & alteratio & translatio erūt æquales cum in tempore æquali hoc alteratur & hoc mutat locum. Ergo passio erit æqualis longitudini: sed hoc est impossibile. Quoniam tunc velocitas est æqualis quando duo pertranseunt in æquali tempore aliquod æquale. Sed passio & longitudo non sunt æquales: ergo neque alteratio & translatio sunt æquales. Neq; vna minor est alia. Vnde necesse est vt nō oīs motus coniungatur cum omni motu.

28 C

HAec est quarta quæstio istius tractatus. In prima enim declarauit quod omne motum habet motorem. In secunda vero quod omnia mota in loco reducuntur ad primum motum quod mouetur a motore in ipso. Tertia autem est quod oīs motor est insimul cum eo quod ab eo mouetur in loco. Quarta vero est ista: vtrū omnis motus habet proportionem cum omni motu. Et dixit: & quæritur &c. & intendit q̄ coniunctionem superpositionem: & mensurationē: ita quod omnes motus possunt diuersari secundum magis & minus. D.d. quū si omnes motus &c. s. quū si omnes motus mensurent se adinuicem: aut superponuntur sibi adinuicem sequitur vt motus a circularis sit æqualis recto. Quoniam si duo motus fuerint superpositi: aut mensurantes se adinuicem: tunc duo spacia per quæ sunt motus erunt talia. Et hoc intendebat cum dixit: & conuenientia in velocitate &c. Et cum induxit hoc improbabile induxit aliud maius: & dixit: & erit etiam alteratio translatio æqualis &c. id est, & si quilibet motus mensuret quemlibet motum: sequitur aliud inopinabilius prædicto: & est vt alteratio sit æqualis translationi: cum fuerint posite in tempore æquali. Deinde induxit impossibile quod sequitur ex hoc: & dixit. ergo & passio erit æqualis longitudini, id est, & si alteratio est æqualis longitudini: necesse est vt qualitas sit æqualis loco: aut minor: aut maior. Deinde induxit causam in hoc quod est impossibile: & dixit: sed hoc est impossibile &c. id est, sed hoc est impossibile, quia æqualia in velocitate dicūtur æqualia: quia in eodem tempore pertranseunt idem spacium in quantitate: & qualitate eadem qualitatem: & si in translatione & alteratione inueniantur æqualitas: necesse est vt qualitas sit æqualis loco: quod est valde inopinabile. & cum hoc multum apparet in alteratione & translatione scilicet quoniam non dicuntur vniuoce: induxit conclusionem intentam: ista quod iam compleuit suam declarationem: & dixit: & ergo nec alteratio est æqualis translationi. Et cū declarauit q̄ alteratio nō est æqualis translationi: dixit. ergo necesse est vt non omnis motus &c. id. vt non omnis motus mensuret omnem motum: cum alteratio & trāslatio sint motus: tamen non æquales: & mensurantia se adinuicem sunt illa in quibus inuenitur æqualitas: & quia aliquantulum est dubium de coniunctione motus translationis recte cum circulari reuertus est ad illum.

a Motꝰ circularis non est æqualis recto. Idem phy. c. 129.

D Mensurātia se adinuicē sunt illa in qbꝰ inuenit̄ æqualitas.

In circulo autem & recto quomodo contingit. Inconueniens quidem est: nisi sit in circulo similiter hoc aliquid moueri: & hoc in recto. Sed mox necesse est aut velocius aut tardius

moueris

moueri: sicut si hoc moueatur deorsum: hoc autem sursum.

Sed considerandum quomodo est de circulo & linea recta. Quoniã tarpe est dicere quod hoc impossibile est: vt moueatur circulariter & mouetur idem recte: & eodem modo. Sed necesse est vt cum mouetur taliter vt motus eius sit velocior & tardior. Sicut est necesse in eo quod mouetur quãdoq; superius & quandoq; inferius: & hoc non nocet.

11 Cum induxit inopinabile quod contingit: si motus rectus sit proportionalis motui circulari: incepit inducere modum quo potest quis existimare quod isti positioni non sequitur improbabile. Et dixit. Sed considerandum est &c. id est, quoniam manifestum est quod motus alterationis non est proportionalis motui translationis: sed illud de quo perscrutãdum est: est vtrum motus rectus sit proportionalis motui circulari: & ipse circulus lineæ rectæ: quoniam si inter motum circularẽ & rectum fuerit proportio: necesse est vt causa in hoc sit: quoniam inter lineam circularem & rectam est proportio. & ideo perscrutatus est hic de circulo & linea recta: & dixit: sed considerandum est &c.

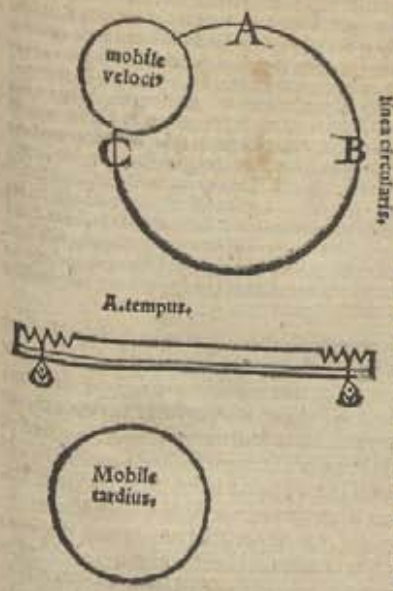
Deinde induxit modum quo existimatur quod non sequatur hanc
2 positionem improbabile: & dixit: malum enim est dicere &c. i. inconueniens est enim dicere quod impossibile est vt aliquid moueatur circulariter motu æquali in velocitate sui motui recto. Sed necesse est in eo quod mouetur circulariter & mouetur recte vt alter motus sit alio velocior: aut tardior: aut æqualis. Et hoc intendebat cum dixit: sed necesse est cum mouetur &c. id est, quoniam quemadmodum motus rectus est velocior & tardior alio motu recto. Et similiter circularis cũ circulari: ita est de recto cum circulari. D. d. & hoc non nocet, id est, & existimatur quod nullum inopinabile sequitur ex hac positione.

Amplius nihil differt in ratione si aliquis dicat necessariam esse velocius mox aut tardius moueri. Erit enim maior & minor circulus illo recto: quare & æqualis. Si enim in, a, tempore ipsum, b, transiuit: aliud autem ipm, c, maius erit, b, ipso, c, sic enim velocius esse dictum est. ergo & si in minori æquale velocius est. Quare erit aliqua pars ipsius, a, in quo ipsius, b, circuli transibit: cum in toto, a, ipsum, c.

Si igitur aliquis dixerit. quod hoc necesse est vt motus in loco sit velocior & tardior. quoniam motus circularis debet esse maior aut minor motu recto: ex quo sequitur vt sit æqualis ei. Quoniam si aliquod motum mouetur in tẽpore, a, motu, b, velocius quam motu, c, quoniam hoc modo vocabimus velocius. Necesse est vt si mouetur in minori tẽpore æqualiter: sit velocius. Ex quo sequitur: vt tempus in quo, b, pertransit circulum sit pars temporis, a, & in quo pertransit, a, lineam c, sit totum tempus.

Cum

Ostenso quod si motus circularis sit maior vel minor in velocitate quam rectus: quod possit etiam æqualis esse.

Cum dixit quod visum est quod inter motum circularẽ & rectum est comparatio secundum velocitatem & tarditatem: sicut accidit hoc in motibus rectis cũ omnes sint in loco. Incepit declarare quomodo sequitur si dicantur velociores & tardiores: vt dicãtur æquales. Et iterauit sermonem a capite.

Et dixit: si igitur aliquis dixerit &c. id est, si igitur aliquis dixerit qd̃ necesse est vt in qbuslibet duobus motibus positis in loco vt alter sit velocior & alter tardior. Quoniam oẽs duo motus diuersi in loco alter est maior: alter minor: & cum magnitudo & parultas inueniãtur in eis. ergo velocitas & tarditas, ergo & æqualitas. Omne cũ in quo potest esse velocius & tardius potest esse æquale. Et cum posuit quod oẽs duo motus in loco possibile vt alter sit maior & reliquus minor. Et omne in quo inuenitur velocitas & tarditas inuenitur æquale. Et posuit quod motus rectus & circularis secundum quod ambo sunt in loco 3
inuenitur in eis magis & minus: vel velocitas & tarditas: concluſit q̃ in motu recto & circulari inuenitur velocius & tardius: ergo & æquale. Et quia ad certificandum propositionem dicentem quod omne in quo inuenitur velocius & tardius inuenitur in eo æquale: melius est vti exemplificatione: dixit: quoniam si aliquod motum mouetur in tẽpore, a, & c. id est, ponatur igitur quod aliquod motum circulare. Verbi gratia, b, mouetur in tempore, a, motu velociori quam motus alterius moti quod mouetur in eo. Verbi gratia, c. Ergo necesse est vt ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

locius pertranseat spacium æquale ei quod pertransit tardius in tempore minori. Talis enim est diffinitio velocioris. Deinde dixit: ergo necesse est &c.i. & cum sit positum quod velocius est illud quod in minori tempore pertransit æquale spacium: erit etiam verum conuersum: scilicet quod illud quod mouetur in minori tempore per æquale spacium est velocius: & intendebat per hoc verificare diffinitionem: & cum fuerit coniunctum huic quod motum circulare potest esse velocius aut tardius recto concluditur ex hoc quod motum circulare & rectum mouentur per spacium æquale in minori tempore. Et hoc intendebat cum dixit: ex quo sequitur vt tempus, id est, & sequitur cum posuerimus q motum circulare: scilicet, b. est velocius quam motum, c, & mota sunt in eodem tempore scilicet in, a, vt, b. circulare perficiat circulū in parte temporis, a, in quo toto compleuit, c, lineam rectam. Et sic possibile est vt aliud motum per lineam rectam sit veloci? quam motum, c, ita quod velocitas sui motus ad motum, c, erit sicut velocitas motus, b, ad motum, c. Et ex quo sequitur vt mot? rectus sit æqualis circulari: & hoc intendebat concludere vt videtur: & dimisit conclusionem: quia bene apparet ex propositionibus quas induxit. Deinde induxit inopinabile quod opponitur huic conclusioni.

B Quæcunq; nō æquiuoca comparabilia sunt.

At verò si sunt comparabilia accidit modo dictum scilicet æquale esse rectum circulo: sed non comparabilia sunt: neq; ergo motus. Sed quæcunq; non æquiuoca comparabilia sunt: vt quare nō comparabilia: vtrum acutius stilus: aut vinum: aut vltima. Quia namq; æquiuoca sunt non comparantur. Sed vltima ei quæ est iuxta vltimam comparabilis est quoniam idē accidit acutum in vtrisque. ergo non idem velox & hic & ibi. Multo autem minus est in alteratione & loci mutatione.

Sed si coniungantur, continget illud quod prius diximus scilicet quod linea recta sit æqualis circulo: sed non coniunguntur: neq; coniunguntur etiam motus. Sed omnia quæ nō sunt vniuoca non coniunguntur. Verbi gratia, dicere quare ista non cōiungūtur. s. est acutus perforans: aut vinū aut neuma quē dicitur vita. Dicamus quia ista sunt æquiuoca: & ideo non cōiunguntur. Sed neuma quod dicitur vita non coniūguntur cū neumate: quod dicitur amara vita: quia acumen in eis habet eandem rationem. Et forte velocitas: hic non est velocitas illic: & hoc dignius est in alteratione & translatione.

F 24 Mot? rectus nō habet rectitudinē nisi propter magnitudinem circularē.

Cum induxit sermonem ex quo existimatur quod motus rectus est proportionalis motui circulari: reuertus est ad improbabile quod contingit huic positioni. Et dixit: sed si coniungantur &c. id est, & sequetur quia motus rectus non habet rectitudinem nisi propter magnitudinem rectam. & similiter motus circularis propter magnitudinem circularē.

Si igitur motus rectus sit æqualis motui circulari contingit necessario vt magnitudo recta sit æqualis circulari. ergo superponūtur. Sed notum est qđ linea recta nō superponitur circulari: & necesse est vt illa quæ mensurant se adinuicem: vt superponantur sibi adinuicem: & dixit: illud quod diximus prius: & per se non dixit prius quod sequitur ex hac positione vt linea recta sit æqualis circulari: quoniam hoc sequitur ex illo quo sequitur ex prima positione scilicet quod vt motus circularis coniungatur cum motu recto: & est vt motus circularis sit æq̄lis recto. Quoniam si ex hoc quod ponitur quod duo isti motus coniūguntur: sequitur vt sint æquales. Et ex hoc qđ sunt æquales sequitur vt magnitudo recta sit æqualis circulari. Deinde dixit. sed non coniunguntur ideſt non habebunt proportionem inter se: quia non superponūtur sibi. Deinde. d. neq; etiam motus coniunguntur. i. non habebunt proportionem inter se: quia non superponuntur sibi. Deinde. d, neq; etiam motus coniunguntur. i. & cum inter magnitudines nō est proportio. ergo neq; inter motus. Deinde dedit causam quare non coniunguntur: & dixit: quia omnia quæ nō sunt vniuoca nō coniunguntur. Deinde induxit exemplū de æquiuocis: & dixit. V. g. &c. i. q̄ū si aliquis quæsiuerit quare non est comparatio inter acumē stili perforātis & vini & neumatis acuti quod dicitur acutius acuto. Dicitur quia hoc nomen acumen dicitur in eis æquiuoce. in instrumēto. ratio eius est abscindere lingua. in vino autem pungere linguā: in neumate vero percutere auditum fortiter. Deinde dixit forte velocitas hic &c. i. & forte hoc verbum velocitas dictum de motu circulari & de motu recto: est etiam æquiuocū: & dixit forte: quia nō ita apparet æquiuocatio in eo sicut in hoc nomine acumen. Et quia hoc apparentius est in velocitate quæ dicitur de alteratione dicit: & dignius est &c. i. & cum dicimus quod hoc nomen velocitas æquiuoce de motu circulari & recto: quantum magis dicitur æquiuoce de alteratione & translatione.

si propter magnitudinem rectā & circularis propter magnitudinem circularem.

G Velocitas equiuoce dicitur de motu circulari & recto & multo magis de alteratione & translatiōe.

Aut primum quidem hoc non verum est: quod si non sint æquiuoca comparabilia sunt. Multum enim idem significat in aqua & in aere: & non sunt cōparabilia. Si autem non: duplū quidem idem: duo enim ad vnum: & non sunt comparabilia.

Et potest quis dicere primo vero quod iste sermo non est verus. s. quod illa quæ non sunt æquiuoca coniunguntur. Hoc enī nomen magnum debet habere eandem rationem in aqua & aere: & non coniunguntur. Deinde si non fuerit hoc necessario duplum erit in eadem ratione. Est enim proportio binarij ad vnum: & non coniunguntur.

Cum posuit quod illa quæ non sunt vniuoca non coniungūtur: incepit dubitare super hoc. Et dixit. & potest aliquis obijcere nobis in declaratione eius quod motus circularis non coniungitur cum recto. Primo vero in propositione dicente quod illa quæ non sunt æquiuoca sunt proportionalia: non enim omnia vniuoca sunt proportionabilia. Verbi gratia q̄m hoc nomen magnum eandem habet rationem in

Universidad de Deusto
Biblioteca

aqua & aere. Sed aqua nō coniungitur cum a re cū sint diuersa duobus differentijs cōtrarijs: & etiam duplum eādem habet rationem: nihil enī aliud est quā proportio binarij ad vnum: & nō oīa q̄ sunt dupla cōiungunt. Cū enī istud mel sit duplū istius aceti: tamē inter mel & acetū nō est cōparatio: & hoc intēdebat cū dixit: est enim ,pportio &c. i. diffinitio enī dupli est, pportio binarij ad vnū. vniuoca aūt sunt illa quorū diffinitio est eadē & nō coniungunt sicut illa quæ sunt dupla adinuicē.

Aut & in his eadem ratio: & nāq; multum equiuocum est. Sed quorundam etiam rationes equiuoce. Vt si dicat aliquis q̄ multum tantum est. Et adhuc: & si aliquid aliquid tantūdem: & æquale equiuocum esset. Et vnum autem si cōtingit statim æquiuocum esse. Si autem & hæc: & duo.

Ad hoc autem dicamus qđ sermo de istis duobus idem est. Magnum enim etiam est de æquiuocis: sed quorundā nominū diffinitiones etiā sunt æquiuoce. V. g. quoniam si aliquis dixerit qđ magnum est illud quod est talis quātitatis: & talis excessus: & qđ duplum est æquale his. Tunc dicere est talis quantitas & æquale erit æquiuocū. Et dicere etiam vnum est æquiuocum necessario. Et si vnū est tale: & binarius etiam erit tale.

26 H Idem in p̄dicamentis c. primo. a

Cum dubitauit in propositione dicente qđ vniuoca sunt cōiungibilia: quoniam multā & paucō sunt vniuoca cum habeant eadem diffinitiones: tamē nō coniunguntur in omnibus quæ dicuntur multa & paucā: & sīr de duplo & dimidio: dicit dissoluēdo q̄ ista & similia nō sunt vniuoca vera. Vniuoca enim sunt illa quorum diffinitiones sunt exēde voce & ratione. Diffinitiones autem istorum sunt eædem secūm vocem & diuersæ secūm rationem. Et dixit ad hoc autem dicamus &c. i. ad hoc autem dicamus qđ dissolutio in istis duobus de quibus induximus exemplum est prima dissolutio quam diximus in causa eorum quæ non coniungūtur: & est quia sunt æquiuoca. Aequiuocorum enim alia sunt quorum diffinitiones sunt diuersæ voce & ratione. Alia vero sunt quorum diffinitiones sunt æquiuoce sicut nomina eorū & hoc intendebat cum dixit: sed quorundam etiam diffinitiones sunt æquiuoce: id est & ista de quibus dubitamus sunt huiusmodi: & hoc qđ diffinitiones eorum sunt æquiuoce facit existimari ea esse eadem in ratione sicut est dispositio in multo & pauco: & duplo: & dimidio. Et cum dixit qđ diffinitiones istorum sunt æquiuoce declarauit hoc: & dixit. V. g. &c. i. & hoc qđ diffinitiones istorum sunt æquiuoce apparet: quoniam si aliquis dixerit in diffinitione magni qđ est talis quātitatis: tunc hoc nomē quātitas erit æquiuocum: & similiter cum dixerit in diffinitione dupli qđ est æquale his: tunc hoc nomē æquale erit æquiuocū. Et cōnarrauit q̄ ista nomina sunt æquiuoca in hac diffinitione: narrauit etiam qđ in diffinitione etiam dicente: qđ est illud cuius proportio ad illud cuius est duplum est sicut ,pportio binarij ad vnitatem, est etiā æquiuocatio: & dixit: & vnum etiam est æquiuocum. i. qđ accipitur in diffinitione dupli: & si hoc nomē vnū est æquiuocū: ergo & binarius erit etiā æquiuocus. Sed

Aequiuocū duplex. I

Sed notandum est quod non sunt æquiuoca pura: sed de modo æquiuocorum quæ dicuntur. L

Aequiuocorū aliud purū aliud ambiguum M

Quare vniuocorum alia quidem comparabilia sunt: aliave to non: siquidem vna est natura. Aut quia sunt in alio primo susceptiuo. Equus igitur & canis cōparabilia sunt; vtrum albius. In quo enim primo scilicet superficies & magnitudo similiter Aqua autem & vox non: in alio namq; subiecto sunt.

Et si hoc non fuerit ita quare quædam cōiunguntur & quædam non: & natura eorum est eadem. Et potest aliquis dicere qđ hoc est: quoniam inuenire hoc in primo recipiēte est diuersum. Equus enim & canis coniunguntur in ratione secūm quā dicitur vtrum sit albius. Illud enim in quo primo inuenitur est idē scilicet superficies: & similiter coniunguntur in magnitudine. Aqua enim & sonus non cōiungūtur: quia sunt in diuerso.

Et si dissolutio in magno & duplo nō sit sicut diximus: & fuerit vniuoca accidet ambiguitas scilicet quare quædam vniuoca coniungūtur secūm magis & minus: & quædam non coniunguntur: & naturam rationis quam signāt vniuoca habent eandem: & dixit hoc: quia notum est per se qđ omnia vniuoca debent coniungi secūm omnia ex quibus constituuntur. Deinde incepit cōtradicere huic quæstioni: & dixit: & potest aliquis dicere &c. id est & potest aliquis dissoluere hanc quæstionem: quoniam magnum & paruum: & duplum & dimidium: & si sint vniuoca sunt non coniungibilia: & econtra aliis vniuocis per accidēs: scilicet propter recipiens. Quoniam illud qđ significat hoc nomen magnum & duplum non diuersatur in se: sed secūm diuersitatē recipientis. Si igitur acciderit istis diuersitas erit propter recipiens. Ista igitur non cōiunguntur: quoniam subiectum eorū est diuersum: & coniunguntur: quia eandem habēt rationē. Deinde induxit exēplum super hoc: & dixit. equus igitur & canis &c. i. illa in quibus accidit vt sint cōiungibilia secūm qđ sunt vniuoca: & cōiungibilia secūm qđ sunt æquiuoca. s. secūm subiectū eorū sunt sicut equus albus: & canis albus: q cōiūgunt secūm albedinē. Dicit enī q̄ alter est albior reliq̄: albedo enī in eis eandem habet rationem. nam illud in quo inuenitur albedo est idem. s. superficies. Et intendebat qđ ista coniunguntur secūm illud quod est vniuocum in eis: & est color albus: & non coniungūtur secūm subiectū remotum coloris: & est equus & canis. Et similiter est dispositio de magno & paruo in eis: & hoc intendebat cum dixit: & similiter coniūguntur in magnitudine. i. quia magnitudo in eis est eadem. Deinde dicit. aqua autem &c. idest vt mihi videtur: aqua autem & sonus nō coniunguntur: cum ratio magnitudinis in eis est diuersum in se scilicet cum dicimus aqua magna & sonus magnus. Et hoc nomen coniunctio quo vtitur in rei veritate est cōtinuatio: ita qđ ex istis fit vnum.

27 N

Aut manifestum est quod erit sic omnia vnum facere. In alio aūt est vnū quodq; dicere esse quod erit idem: & æquale: & dulcet

dulce: & album: sed in alio. Dicamus autem in hoc: quoniã manifestum est si hoc fuerit tale: possibile erit vt omnia ponantur idem: & dicantur si vnũ quodq; eorũ est in aliquo alio ab eo in quo est aliud: & sequitur, æquale erit idẽ: & dulce: & album. Sed illud in quo est hoc, est aliud ab eo in quo est hoc.

28 Vult dubitare in secunda solutione quam dixit de magno & paruo: vbi dixit: quoniam sunt vniuoca: sed accidit eis vt non coniungantur propter diuersitatem recipientis: sed secundum s. coniunguntur. Et dixit dicamus igitur in hoc &c. id est sed dicamus quoniam manifestũ est si posuerimus talia ex rebus vniuocis: quod contingit ex hoc vt omnia sint idem præter hoc quod dicamus quod vnumquodque eorum est in aliquo alio ab eo in quo est reliquum. Et intendebat quod quædam vniuoca diuersantur secundum subiectum. Verbi gratia, color. Si igitur posuerimus quod magnum & paruum & talia æquiuoca non diuersantur nisi secundum subiectum: contingit vt omnia sint vniuoca: & sic æquale habebit eandem rationem in numeris & magnitudine & tempore. Et intendebat quod cum fuerit concessum quod eorum quæ sunt alia diuersantur secundum subiectum tantum & conueniunt in se: & alia conueniunt secundum vtrumq; & quod nõ est hic alia diuersitas: & in vniuocis inueniuntur isti duo modi. Necesse est vt omnia sint vniuoca nisi ponantur hic esse aliqua quæ diuersantur in vtroq;, scilicet in ratione in subiecto rationis. ita quod non conueniant in aliquo: & tale non est.

O Amplius susceptiuum cuiuslibet accidentis non cõtingens est. Sed vnum vnius primum. Sic igitur non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse: sed non habere differentiam:

P neq; in quid: neq; in quo est. Dico autem sicut color habet diuisionem: non ergo comparabile est secundum hoc vt vtrum coloratum magis sit album ℘ nigrum. Hæc enim nõ comparantur secũdum aliquem colorem: sed in quãtum est color: sed secũdũ albedinẽ. Sic circa motũ æque velox est quod in æquali tẽpore mouet per æquale tante longitudinis in tali. Et etiam primũ recipiens non est quodcũq; vnum: sed est vnũ quod recipit vnum. Et non sufficit vt coniungibilia: quia æqualia vocantur in arabico contraria: nõ sint æquiuoca tantum: sed cum hoc indigent, vt inter illa non sit diuersitas. neq; in ratiõe: neq; in eo in quo sunt. Verbi gratia: quoniam in colore accidit diuisio: ergo in hoc non coniungũtur duo: ita quod dicatur: vtrũ sit magis coloratum: non intelligendo: vtrum sit magis in eodem colore: sed in capitulo coloris: & coniunguntur secũdum albedinem. Et sic dicimus etiam in motu: quoniam est etiam conueniens in velocitate: cum in tempore æquali pertransiuerit spacium æquale talis quantitatis.

Vacat vt puto.

Cum

Cũ perscrutatus est de hoc scilicet inter quos motus inueniũtur cõ 29
paratio secũdum magis & minus & declarauit quod motus diuersi in genere nõ cõiunguntur: vt velocitas & tarditas in trãslatione & altera tione, & dubitauit in motibus conuenientibus in genere, & diuersis in specie: vt motus rectus & circularis. Et declarauit qd' nõ cõiungũtur propter hoc qd' illa quæ cõiungũtur oportet vt nõ habeant nomina æquiuocata neq; in recipiente: incepit dicere hoc. Et dixit. & etiã primũ recipiens &c. id est, & hoc quod dixit est quod eadẽ res inuenitur in subiectis diuersis nõ est verũ: quoniã si ita esset: tunc idem reciperet a quocũq;, & sic nõ essent hic materiæ proprię pro formis naturalibus neq; præparatio propria. Et ideo necesse est vt vnius trãsmutati transmutatio sit vnũ subiectũ necessario scilicet propinquũ: ex quo videtur qd' genus nõ est subiectũ propinquũ formarũ. Et deinde dicit, & nõ sufficit &c. id est, & nõ sufficit in rebus in quibus inuenitur cõiunctio vt nõ sint æquiuoca: sed vt etiã nõ diuersentur in ratione: neq; in subiecto propinquo, & iste sunt vltimæ species. Illa aũt quæ conueniũt in ratione generali & diuersantur in differẽtijs & subiectis propriis: vt color qui est vnũ quid generale: sed diuersantur secũdũ differẽtias, & secũdũ subiectũ proprium vnicuiq; differẽtiæ nõ cõiunguntur, & hoc intendebat cũ dixit. V. g. quoniã in colore &c. id est, quoniã color nõ cõiungitur cũ colore secundũ qd' est color tantũ: quoniã color diuiditur per differẽtias attributas colori diuisiuas, & iste differẽtiæ sunt diuersæ secũdũ formas & subiectũ: nisi cõparatio cadat inter illa duo in eadẽ specie coloris: quoniã in istis potest esse cõparatio & cõiũctio. V. g. in duobus albis. Quoniã possibile est dicere alterũ esse albius reliquo aut̃ similiter, & hoc intẽdebat cũ dixit: nõ intelligẽdo &c. id est, & illa quæ cõueniũt in colore qui est genus & diuersantur secũdũ differẽtias. V. g. albũ & nigrũ nõ cõparãtur adinuicẽ: ita qd' dicat qd' hoc est magis coloratũ quã hoc: sine eo qd' cõparatio cadat inter illa in eodẽ colore. Quoniã tũc cõparatio erit vera. nã idẽ color in specie est idẽ in forma & subiecto. D. d. sed in capitulo coloris, id est, & diximus quod cõparatio inter illa nõ est vera in genere coloris: non in specie, & ideo dixit, & cõiungũtur secãdũ albũ, id est, & cõiungũtur quãdo accipiũtur secãdũ qd' sunt in eadẽ specie. V. g. in albedine. Et cũ verificauit quæ sunt cõiungibilia, & quæ sunt ea quæ cõueniũt in ratione subiecti: declarauit qd' motus qui cõiungũtur debẽt esse huiusmodi, & qd' nõ dicitur eos esse æquales: nisi cõueniant in ratione motus, & in subiecto motus qd' est magnitudo. D. d. & similiter dicimus in motu &c.

Et intẽdebat per hoc qd' impossibile est de quãtitatibus esse æquales nisi rectas tantũ: aut circulares tantũ scilicet quæ sunt eiusdẽ specie: cũ iste sibi superponãtur, & ideo dicimus ℘ quãtitates curuæ nõ æquabuntur nisi sint eiusdẽ circuli. Quod aũt dicũt geometræ ℘ linea recta est breuissima linea ducta inter duo puncta: dicitur large. Et æqualitas dicitur de eis fere æquiuoce. Et similiter hoc qd' dicũt qd' circũferentia alicuius circuli est æqualis figuræ poligoniæ. Dixit & geometer decipitur in hoc: quia possibile est existimare lineam rectã quæ incuruetur & fiat circularis, & quia hoc accidit in mente attribuit hoc proprie geometræ.

Necesse est vt vnius trãsmutati trãsmutatio sit vnũ subiectũ necessario scilicet propinquũ cõsimile. 8. phy. cõ. 46 & 8. meta. cõ. 11 & 12 Idẽ. 9. met. text. cõ. 12. & 12. met. 11.

Documentum.

R Impossibile est de quãtitatibus esse æquales: nisi rectas tantum aut circ

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 euasares tantum & qđ dicunt geometre qđ linea recta est breuissima linea ducta iter duo pũcta: dicit tangere, & similiter hoc qđ dicit ꝙ circonferentia alicuius circuli ẽ equalis alicui figure poligonie.

Si vero aliud quidẽ alteratũ est: aliud autẽ ductũ: æqualis ergo hæc alteratio & similiter velox loci mutatio: sed incõueniẽs est. Causa autẽ est: quia motus habet species. Quare si qua inæquali tẽpore ducta æquali longitudine ꝙque velocia: erit ꝙqua lis rectus & circularis. Vtrũ ergo causa sit: quia loci mutatio genus est: aut quia linea est genus. Tẽpus quidẽ ẽm semper atomo idẽ specie. Aut quia simul illa specie differũt: & loci ẽm mutatio species habet si quidẽ illud species habeat in quo mouẽt. Amplius autẽ si per quod vt si per pedes ambulatio: si alæ volatio: aut non. Sed in figuris loci mutatio alia est. Quare quæ in æquali tempore secundum eandem magnitudinem mouẽtur æque velocia. Sed idẽ indifferẽs specie, & moueri indifferẽs spẽ.

Si igitur aliquis dixerit ꝙ quãdo in ista longitudine demõstrata: hoc alteratur: hoc vero trãsfertur: ergo ipsa alteratio conuenit in velocitate cũ trãslatione. Dicemus ꝙ hoc est improbabile, & causa in hoc est: quia motus habet species. Ergo necesse est si illa quæ mutant in tempore æquali longitudines ꝙuales sint æqualis velocitatis. Vt motus rectus sit æqualis motui circulari. Vtrũ igitur est causa ꝙ trãslatio est genus: aut ꝙ linea est genus: tẽporis enim semper duæ species est indiuisibile.

Dicamus igitur in hoc ꝙ hæc duo sunt insimul: scilicet diuersitas in specie. Trãslatio ẽm habet species: quia illud per ꝙ fit iste motus habet species. Et forte erit hoc cũ fuerint eius per quod fit motus. V.g. quoniã quod habet pedes motus eius est ambulatio, & quod habet alas motus eius est volatio. Sed nõ est ita scilicet quoniã motus trãslationis nõ diuersatur in specie propter diuersitatẽ instrumẽti: sed trãslatio erit in hoc diuersa secundum figuras. Ergo necesse est vt illa quæ in tẽpore æquali mouẽtur per idẽ spacia sint æqualis velocitatis. Et dico illud

T 30 idem in quo nõ est diuersitas in specie, nec ꝙ in motu.

Quia diffinitio motuũ æqualiũ est pertrãsire in tempore æquali spacia æquale scilicet idẽ in specie: reuertus est etiã ad dubitandum super hãc diffinitionẽ: ex qua sequitur vt alteratio sit æqualis trãslationi. Quoniã posset inueniri aliqua trãslatio in aliqua longitudine demonstrata: & aliqua alteratio in ista eadẽ lõgitudine: ex quo sequitur vt alteratio sit æqualis trãslationi quæ sunt diuersæ in specie. Et hoc intẽdebat cũ dixit: si igitur aliquis dixerit &c. Deinde induxit causam ex qua accidit inæqualitas in motu, & est quia sunt diuersæ in specie nedũ in genere, & ideo dixit, & causa in hoc &c. D.d. ergo necesse est, si illa quæ mutant &c. id est, ergo necesse est si in duobus motibus cõuenientibus in velocitate nõ determinetur vt eiusdẽ speciei sint: qđ nõ erit nisi motus sint eiusdẽ speciei, & illud per qđ est motus eiusdẽ speciei. Sed solũ

modo

modo dicatur qđ æqualia in velocitate sunt illa quæ in tẽpore æquali pertrãseũt: lõgitudines æquales sine aliqua determinatiõe necesse est vt motus nõ sint æquales, & si nõ: tunc motus circularis & rectus essent æquales. Et similiter cũ posuerimus cõueniẽtiã in eo in quo sunt motus in specie, & nõ posuerimus cõuenientiã duorũ ipsorũ motuũ. Et si accidit cũ duo motus fuerint eiusdẽ generis vt cõueniant in specie per cõueniẽtiã eius per qđ sunt in specie, & vt diuersentur per diuersitatẽ eius vt accidit motui circulari & recto. Deinde dicit vtrũ igitur sit causa &c. id est vtrũ igitur est causa in hoc quod trãslatio circularis nõ sit æqualis trãslationi rectæ. Vtrũ hoc qđ trãslatio est genus, & circularis & recta sunt species eius: aut hoc ꝙ linea est genꝰ. & circularis & recta sunt species eius. D.d. tẽpus enim &c. id est, tẽpus enim est: idem in specie, & impossibile est existimari ipsũ esse causam in diuersitate trãslationis, rectæ ad circularẽ. & intẽdebat vt mihi videtur per duas species eius præterium & futurum. D.d. dicamus igitur qđ hoc est in- 2
simul &c. id est, dicamus igitur qđ hæc scilicet, diuersitas motus recti & circularis sit ex ambobus insimul scilicet ex diuersitate eius per qđ est motus in specie & diuersitate ipsius motus. Et quia causa in diuersitate motus circularis a recto in specie est diuersitas magnitudinis recte a circulari in specie: dixit, translatio enim habet species &c. id est, sed trãslatio est species: quia magnitudo per quã est motus est species. D.d. & forte erit &c. id est, & forte existimatur qđ diuersitas translatiõis in specie est propter diuersitatẽ instrumẽtorũ quibus fit trãslatio etiam in specie est propter diuersitatẽ instrumẽtorũ quibus fit trãslatio etiam specie. V.g. qũ ambulatio differt a volatione vt videtur: quia instrumẽta quibus fit ambulatio differunt ab instrumẽtis quibus fit volatio scilicet pedes ab alijs. D.d. sed nõ est ita, id est, sed hoc qđ existimatur nõ est verũ: qũ cũ hoc fuerit bene consideratum apparebit quod trãslatio nõ differt in specie propter diuersitatem instrumẽti quo fit trãslatio. Diuersitas enim instrumenti facit in trãslatione diuersitate figuræ. Diuersitas autẽ quæ est in figura nõ est secundũ differẽtias substantiales rei. Figura enim est qualitas. Differẽtia autẽ trãslatiõis debet esse de natura generis in quo fit trãslatio scilicet de natura vbi. Et cũ declarit ex omnibus illis diffinitionẽ motuũ æqualiũ: dixit, ergo necesse est vt illa quæ mouẽtur &c. id est, ergo necesse est vt illa quæ mouẽtur per idem spacium aut numero aut specie quorũ motus est idẽ, in specie vt sint æqualia, & ideo dixit, & dico idem &c.

V Diuersitas quæ est in figura nõ est secũdũ differentias substantiales rei figura enim est qualitas vide supra com. 16.

X Genus non est vnum aliquid, & infra hoc latent multa.

Quare hic considerandum est quæ sit differẽtia motus. Et significat ratio hoc quod genus nõ vnum aliquid est. Sed iuxta hoc latent multa. Suntq; æquiuocationes aliæ quidẽ multam distãtes: aliæ vero habentes quandam similitudinẽ. Aliæ vero proximæ aut genere aut similitudine. Vnde nõ videntur æquiuocationes esse cum sint. Quãdo igitur altera est species aut si eadem in alio: aut alia in alio: aut alia in eodem. Aut quis terminus est aut quo discerimus quod idem sit album & dulce. Aut aliud quia in alio videtur alterũ: aut quia omnino non idem.

Et ideo considerandū est diuersitas in motu quid sit. Et iste sermo significat ꝙ genus nō est idē. Et deceptio inuenitur ex hoc loco in pluribus absq; eo ꝙ participatur. Aequiuocorum autē alia distant multū: alia autē in eis est quædā ambiguitas, & alia sunt propinqua: aut in genere, aut in comparatione. Et ideo non existimatur illud quod est huiusmodi de æquiuocis quæ sunt talia & quæ sunt talia. Quādo igitur erit species diuersa vtrū quādo eadē fuerint in alio: sed quādo aliud fuerit in alio. Et quid est terminus illius. Terminus eius est distinguere & perscrutari vtrū album sit idem, & vtrum dulce sit idē: aut diuersatur: quia inuenitur in alio: aut quia vniuersaliter non est idem.

31 Y Cum narrauit quod æqualia sunt conuenietia in specie motus, & in eo in quo est motus, & scire hoc est difficile. Dixit, & ideo cōsiderādum est &c. id est, & ideo considerādum est quid sit diuersitas specierum ea in motu. Deinde dixit, & iste sermo &c. id est, & iste sermo in diffinitione est sermo qui significat per se quod genus in quo est motus est diuersum, & hoc quod dixit manifestū est: quoniā diffinitio quæ notificat quod illa de quibus dicitur sunt diuersa: est diffinitio quæ declarat quod genus illarum rerum est diuersum, & hoc commune est omnibus æquiuocis. Verbi gratia, quia diffinitiones eorū de quibus dicitur hoc nomen canis sunt diuersæ: videtur quod illa sunt diuersa in genere. Si igitur hoc fuerit manifestum per se tunc erit manifestum per se: quod hoc nomen canis dicitur æquiuoce de illis de quibus dicitur. Sed quia hoc non apparet per se ex diffinitionibus in omni materia accidit errare in hoc in pluribus. Et ideo dixit, & deceptio accidit &c. id est, diffinitiones quorūdam faciunt opinari quod natura eorum est eadem: vnde existimantur esse vniuoca, & non sunt. Et cum narrauit quod in diffinitionibus non est sufficientia dare in omni loco quod genus est diuersum aut non diuersum. Incepit declarare in quibus locis apparet hoc ex diffinitionibus manifeste, & in quibus non, & dixit, æquiuocorum autem &c. id est, æquiuocorū aut alia sunt diuersa in se: 3 alia sunt maxime diuersa in se, & in istis non latet ex diffinitionibus quod nomen est æquiuocum. In aliis vero est quædam ambiguitas & latet aliquantulum. Sed tamen sunt propinqua illis. Alia vero sunt valde propinqua: aut in genere aut in comparatione. Et quia iste tertius modus latet valde: dixit, & ideo non existimatur &c. id est, propter ambiguitatem istius modi æquiuocorum fuit iudicium quod eorum est de modo vniuocorum secundum existimationem incertam, & hoc intendebat cum dixit: quæ sunt talia, & quæ talia, id est, sunt æquiuoca, & quæ vniuoca. Deinde dicit quando igitur &c. id est, cum ista ambiguitas in diuersitate specierum sit propter propinquitatem naturarū ipsarum: quando igitur erit species diuersa a specie, id est, quando igitur erunt duæ naturæ ambiguæ duæ species: vtrum quando eadem fuerint in

in diuersis: aut quando diuersa fuerint secūdum formam & subiectum: & hoc intendebat cum dixit: sed cum fuerit aliud in alio. Deinde dixit, & quæ est diffinitio illius &c. id est & cum ista ambiguitas est in eis: quæ igitur est diffinitio eorum quæ conueniunt in specie, id est & diffinitio eorum cum dispositio in eis ambigua sit: vtrum sint idem: aut diuersum: & hoc non sit manifestum per se perscrutādum est de illo vtrū sit idem aut non. Verbi gratia, de albo vtrum sit idem in omnibus de quib⁹ dicitur album. Et similiter dulce verum sit idem etiam in omnibus de quibus dicitur dulce. Et intendebat quod est ars inducēs ad cognitionem cōuententiæ & diuersitatis in speciebus cum non fuerint manifestæ per se secundum regulas datas in septimo topicorū: vbi sunt dati loci de eodem aut diuerso. Deinde dixit aut diuersatur: quia inuenitur &c. id est quoniam perscrutādum est vtrum sit idem aut diuersum: quia est in subiectis diuersis: aut quia est diuersum in se: & ꝙ existimatur quod causæ diuersitatis sunt plures istis duabus causis: dixit: aut quia vniuersaliter non est illud.

Est ars inducens cognitionē cōuenientiæ & diuersitatis in speciebus &c.

De alteratione autem quomodo est æqualiter velox altera- A
ta alteri. Si ergo est ipsum sanari alterari: cum hoc quidem velociter: aliud autem tarde sanatum esse: & simul quosdam. Quare erit alteratio æqualiter velox: in æquali enim tempore alteratum est. Sed quod alteratum est ęquale est; æquale autem non hic dicitur: sed sicut in quantitate æqualitas: ita hic similitudo. Sed sit idem quod mutatur in æquali tempore æque velox. Vtrum ergo in quo est passio aut passionem oportet comparare. Hic quidem igitur necesse est quod sanitas eadem sit accipere: quæ neq; magis, neq; minus: sed similiter est. Si autē alia passio fit qua alteratur quod fit album & quod sanatur. His idē nihil neq; æquale neq; simile. Aut iam hæc species faciunt alterationis & non est vna: sicut neq; loci mutatio. Quas re considerandum est quot sunt species alterationis: & quot loci mutationis. Siquidem igitur quæ mouentur differūt specie: quorum sunt motus secundum ipsa & non secūdum accidēs: & motus specie differunt. Si vero genere, genere. Si autem numero, numero. Et considerandum est de alteratiōe quomodo vna erit æqualis alteri. Dicamus igitur quod si acquisitio sanitatis est alteratio: & sit possibile istud sanari velociter: & istud tarde: & duo sanantur insimul. Ergo aliqua alteratio erit æqualis in velocitate: quia sunt in æquali tempore. Sed quid igitur alteratur æqualitas enim non dicitur hic; sed illud in quo dicitur de quantitate æqualitas: dicitur in eo hic similitudo. Sit igitur ęqualitas in velocitate in eis quę transmutantur eadem transmutatione: in ęquali tempore. In vtroq; igitur quę-

Illud qđ in quātitate dicitur æqualitas in quātitate dicit similitudo.

tenda

Universidad de Deusto
Biblioteca

renda est cõiunctio in re in qua est passio: aut in ipsa passione. Hic aũt possumus accipere candẽ sanitatẽ quia non est addens neq; diminuta: sed est eodem modo. Si aũt fuerit diuersum: vt cũ dicimus alterari & in eo cp acquirit albedinẽ: & in eo cp acquirit sanitatẽ: & hoc nõ est idẽ: neq; æquale: neq; sile. Sed ex istis nunc fiũt species alteratiõis: & non est eadẽ alteratio: quemadmodũ nõ est eadẽ translatio. Et ideo sciendũ quot sunt species alterationis & species translatiõis. Si igitur mota fuerint diuersa in specie scilicet quæ habẽt motus essentialiter & accidẽtaliter. Tũc motus eorum etiã erunt separati in specie. Et si fuerint diuersa in genere, in genere: & si in numero, in numero.

32 Cũ declarauit qd' trãslatio est æqualis cui trãslationi vult quærere hoc etiã in motu alterationis. Et dixit: & cõsiderandum est &c. i. & cõsiderandũ est de alteratiõe: qũo æqualitas imaginatur in ea cũ cõiunctio nõ imaginet in motibus: nisi per æqualitatẽ: & dixit hoc: qa æqualitas est ꝓpria q̃litati nõ qualitati. D. dicamus igitur qd' si acquisitio sanitatis &c. i. qm̃ cũ fuerit positũ quod acquisitio sanitatis est alteratio: & qd' possibile est aliquẽ hoiem sanari velocius q̃ aliũ hoiem: & possibile est vt duo hoies sanentur insimul ab vna egritudine in tpe æquali: tunc alteratio erit æqualis alterationi. D. d. ũt eũ in tpe æquali. i. & istæ duæ sanitates dicuntur æquales: quia fiunt in æquali tpe: & quia tẽpus est extrinsecum a re & nõ sequitur ex æqualitate ei' æqualitas motuũ sit æqualitas nõ fuerit in substantia motuũ. incepit quærere qualitatẽ in qua inuenitur de alterabilibus & dixit: quid igitur alteratur. i. sed si posuerimus qd' alteratio est æqualis alteratiõi: quid igit alteratur: ita qd' recipit æqualitatẽ si est necesse vt æqualitas inueniatur in eis secundã substantiã. D. d. æqualitas enim &c. i. æqualitas eũ impossibile est vt dicatur in qualitate: sed illa de quibus dicitur æqualitas in quantitate: dicit similitudo suis respõdentibus in qualitate. Et intẽdebat quod æqualitas quæ dicitur de quantitatibus quæ neq; addũt neq; diminuuntur adinuicẽ: & est respõdens similitudini quæ dicitur de qualitatibus quæ non sunt fortiores aut debiliores se adinuicem. D. d. si igitur æqualitas in velocitate &c. & cum ita sit si æqualitas dicitur de alteratione intelligendũ est in eis quæ transmutantur eadẽ transmutatiõe nec addens nec diminuẽs in æquali tẽpore: quoniam tunc non erit differentia inter illud quod intelligitur de æqualitate in qualitate: & illud quod intelligitur de similitudine. Et quia aliquis potest dicere forte æqualitas attributa alterationi est vera per subiectum alteratiõis: subiectum enim eius est quantũ necessario: dixit: in vtroq; igitur &c. i. & dicenti hoc dicendum est: in vtroq; igitur est quærẽda coniunctio vtrũ in subiecto passionis: aut in ipsa passione: contingit enim dicẽti qd' æqualitas est in ea secundũ subiectũ tantũ: vt coniunctio sit subiecti nõ passionis & hoc accidit passioni. scilicet est eius per accidens. Sed necesse est considerare vtrũq; vt post declarabimus: & iste sermo esset possibilis si esset possibile inuenire duas passiones similes: & ideo dixit: possibile aũt possumus accipere &c. i. & coniũctio nõ inuenitur in ea secundũ subiectũ: qm̃ possumus inuenire duas sanitates similes oibus modis quarũ altera nõ addit neq; diminuitur a reliqua. D. d. si aũt passio fuerit diuersa &c. id est si autem duæ passiões, id est qualitates fuerint diuersæ in specie. V. g. vt aliquid sanet & aliquid albificet: tũc nõ dicunt esse exẽdẽ in specie: neq; æquales & si æqualitas earũ sit in tẽpore æqua lineq; similes: & hoc quod dixit manifestum est per se. D. d. sed ex istis &c. i. si a tali diuersitate existente inter sanitatem & albedinẽ fuerit species alterationis. D. d. & non est eadem alteratio, id est & ista maxima diuersitas in alteratione inuenitur: quia alteratio non est eadem in specie: quẽadmodũ neq; translatio est eadẽ in specie. D. d. & ideo sciendũ est. i. & ideo cum voluerimus scire motus confungibiles qui sunt: oportet nos scire species alterationis: & species translationis quot sunt.

D. a dedit regulã in hoc: & dixit: si igitur motus fuerint diuersi, &c. id est & via ad numerandum species motuum est cõsiderare in motu per se non per accidens, scilicet translata per se & alterata per se. Si igitur fuerint diuersa & motus eorum erunt diuersi in specie: & si in genere in genere: & si in numero in numero. Et ista via est via numerandi motum: quia motum b apud nos est notius motu.

Si igitur vtrũq; ad passionẽ oportet aspicere: si idem sit: aut similes aut æqualiter veloces alteratiões: aut in idem quod alteratur. Vt si huiusmodi quidem hoc dealbatum sit: hoc autem tãtum: aut in vtraq; etiam: aut eadem quidem est: aut alia passione. Si eadẽ sit: aut æqualis: aut inæqualis si illud inæquale sit.

Sed oportet nos considerare vt cognoscamus duas alterationes quæ sunt æquales in velocitate in passiõe: vtrum passio sit eadem in eis: aut similis: aut in alterato. Verbi gratia vt consideremus quod istud est album talis quantitatis: & istud talis quantitatis. Dicamus igitur respondendo quoniã oportet considerare de vtroq; ita quod dicam' de alteratiõe quod est eadẽ aut non eadẽ secundũ passionẽ cum sit eadẽ. Et dicamus in eis quod est æqualis: aut non æqualis: secundũ diuersitatem illius:

Cum quæsiuit prius in vtroq; an oportet quærere cõiunctionem in illo in quo est passio aut in ipsa passione: respondit primo illic quoniã possibile est accipere coniunctionem in passione & nõ narrauit vtrum hoc oportet cõsiderare subiectũ aut nõ cõsiderare: iterauit hic quæstionem. Et dixit: sed oportet &c. id est sed oportet nos pscrutari & scire illud per qd' alteratiões sunt æquales: vtrũ quia passio in eis est eadẽ in specie: aut sunt similes propter alteratum, scilicet quia qualitas quæ alteraf in eis est vna: & cũ dixit aut in alterato exposuit hoc? & dixit. V. g. vt cõsideremus &c. id est, vt cõsideremus de similitudine duarũ passionũ æqualitatem subiectorum. D. d. dicamus igitur respondendo &c. id est dicamus igitur quod vtrũq; est considerandũ. s. similitudinẽ passionis & æqualitatem subiecti. D. exposuit modum cõsiderandi: & dixit: ita qd' dicamus in alteratione &c. id est quoniam necesse est considerare

a Regula ad F cognoscendũ q motus G sunt adinuicem compatibiles.

b Motũ est notius apud nos motu.

32

Cũ quantitas subiecti fuerit diuersa diuersabit passio necessario.

Universidad de Deusto
Biblioteca

H siderare vterq; ita q̃ scimus de duabus alterationibus: vtrũ sint eędẽ in specie aut non.i.similes: & hoc erit quando subiectum fuerit idem.

Documentum. In considerãtione equalitatis perfectæi alterationem hæc duo exiguntur scilicet similitudo passionis & æqlitas subiecti.

Et dixit hoc: quoniam cum quæritur subiecti fuerit diuersa habitur pars sio necessario: & hoc intẽdebat cum dixit: & dicamus in ea q̃ est æqualitas aut inæqualis &c.i.& quasi cum exigitur cum æqualitate passionis vt subiectum sit idem.i.æquale induxit rationem super hoc: & c.d. & necesse est considerare subiectum: quia dicimus quod passiones sunt æquales aut inæquales secundũ subiectum. Et debes scire quod consideratio coniunctionis in alteratione si fuerit secundum subiectum tantum erit per accidẽs: & si fuerit secundum solam passionẽ nõ erit illic æqualitas perfecta: sed solummodo similitudo: ergo in consideratione æqualitatis perfectæ hæc duo exiguntur scilicet similitudo passiõis: & æqualitas subiecti.

In generatione autem & corruptione idem considerãdum est quomodo æque velox generatio est: si in æquali tẽpore idẽ indiuisibile est: vt homo: sed non animal. Velocior autem est si in æquali tempore alterum est. Non enim habemꝰ aliqua duo in quibus alteritas est: sicut est inæqualitas. Aut si numerus est substãtia: maior & minor numerus similis speciei est. Sed æquocum est & commune est & vtrunq; est sicut plus. Passio autem excellens magis: quantum autem maius est.

Et oportet etiam nos considerare de generatione & corruptione & quomodo generatio est æqualis velocitatis: & forte erit talis cum in æquali tẽpore generatur idem indiuisibile: vt homo: nõ animal. Et erit velocior cum non fuerit in æquali tẽpore. Non enim habemus nomen quod continet duo hæc. neque vt hoc nomen dissimile. Et si substantia est numerus dicemus numerum maiorem aut minorem de numeris conuenientibus in specie: sed illud quod communi est eis: & illud quod est proprium vtrique non habet nomen sicut passio maior dicitur fortior: & quantum dicitur maius.

34 Cum declarauit illa quæ exiguntur in coniunctione alterationis & modum considerandi vult declarare hoc similiter in motu generatiõis scilicet qui coniunguntur de eis & qui nõ coniunguntur. Et dixit: & considerandum est de generatione & corruptione & c.i. quomodo dicitur generatio æqualis generationi. & dixit hoc: scito modo æqualitatis scietur coniunctio: cum æqualitas sit proprium coniunctionis. D.d. & forte erit hoc &c. id est & forte sufficit in hoc quod generatio sit æqualis generationi vt sint in tempore æquali: & vt sit idẽ indiuisibile in specie nõ in genere: vt animal tõ alia sit diuisibile in species. D.d. & erit velocior &c.i. in talibus istis generationibus quæ sunt in eadẽ specie dicitur in eis q̃ vna est velocior altera cum nõ fuerint in æquali tempore. D.d. nõ enim habemus nomen &c.i. cõ: g̃ sumus in diffinitione velocitatis & æqualis in gñatione ad hoc: ga duæ gñatiões cõueniẽtes in

Æqualitas est ꝓprium cõparationis.

in specie & in tempore nomen non habent: sicut habent qualitates in tẽpore & specie: & est similitudo & dissimilitudo in diuersis: & æqualitas in conuenientibus in quantitate: & æqualitas in diuersis. Deinde dicit, & si substantia est numerus &c.id est, & conuenientia duarũ substantiarum generabilium non habent nomen nisi substantiæ diuersentur secõdum numeros: secundum quod sunt compositæ ex numeris: vt quidam antiqui dicebant: quonã si hoc fuerit possemus dicere in substantijs quod quędam sunt maioris numeri aut minoris de numeris cõuenientibus in specie. Et intendebat quod si substantiæ sunt numeri: nunc coniungibilia in substantia sunt conuenientia in specie numerali & coniungibilia sunt diuersa secundum magis & minus. Deinde dicit: sed illud quod est commune &c.id est, sed illud quod est commune substantijs non habet nomen: nec passio quæ est propria eis: scilicet quod non inuenitur nomen conuenientibus ex eis nec diuersis: sicut hoc inuenitur in eis in quibus diuersantur in qualitate: & in quibꝰ conueniunt. Illa autem quæ diuersantur in qualitate dicuntur fortiora & debiliora. In quantitate vero maiora & minora conuenientia autem in qualitate dicuntur consimilia: in quantitate vero æqualia.

Cõuenięcia in qualitate dicunt cõsimilia & in quantitate æqlia. idem supra.t. 6. 32.

Ostendit quomodo motus comparentur adinuicem. CAP. V.

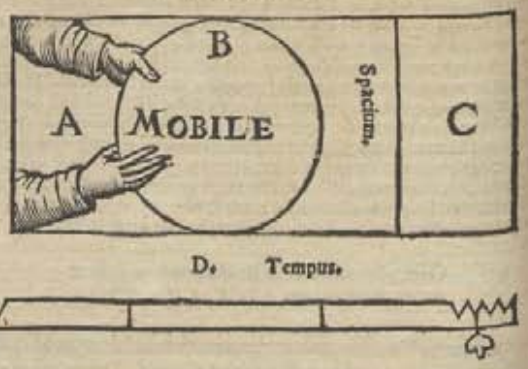
A QVoniam autem mouens mouet semper aliquid: & in aliquo, & vsq; ad aliquid. Dico autẽ in aliquo: quia in tempore. vsq; autem ad aliquid quia ad quãtam aliquam longitudinem: semper em̃ simul mouet & mouetur. Quare quantum aliquid erit quod motum est in quanto. Si igitur, a quod est mouens, b, autem quod mouetur: quantumcũq; autem mota longitudo est, c, in quantocunq; est tempore in quo est, d. In æquali ergo tempore æqualis potentia in quo est, a, medietatem ipsius, b, per duplicationem ipsius, c, mouebit: ꝙ ipsum autem, c, in medietate ipsius, d, sic enim erit analogia.

Et quia motor semper mouet aliquid quod est in aliquo: & mouet ad aliquid. Et dico in aliquo scilicet in tempore: & dico ad aliquid, id est, ad aliquam mensuram longitudinis. Semper em̃ mouet & mouetur. Ergo necesse est vt illud à quo mouetur sit aliquod quantum: & in quanto. Si ergo motor fuerit a, & motum, b, & longitudo, c, & tẽpus in quo mouet, d. Tũc potentia æqualis scilicet, a, mouebit in tempore æquali dimidium, b, per duplum spacium, c, & mouebit ipsum per longitudinem, c, quoniam hoc modo erit finita.

Demon

Universidad de Deusto
Biblioteca

Demonstratio ostendens quod si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore: medietatem illius mobilis mouebit eadem vel æqualis potentia per duplum spacium in eodem tempore; vel per idem spacium medietate temporis.

Cum complevit sermonem in distinguendo motus coniungibiles a motibus non coniungibilibus: vult declarare alia propria motori in moto. Primo vero quod omnis motor qui mouet aliquod motum per aliquod spacium in aliquo tempore mouet dimidium illius mori in illo tempore per duplum illius spacij & mouet ipsum per illud spaciū in dimidio illius temporis. Et dixit: & quia motor &c. id est, motor extrinsecus qui est corpus: non ille qui est virtus in corpore: & hoc manifestum est ex hoc quod dicit: semper enim mouet et mouetur. Motor enim qui quando mouet mouetur est corpus necessario: & ideo dixit: ergo necesse est vt illud per quod mouetur sit aliquod quantum, id est, spacium terminatum: & in quanto, id est, in tempore terminato: & hoc accidit motori secundum quod est corpus aut virtus in corpore. Deinde dicit: si igitur motor fuerit, a, id est, ponatur igitur in loco motoris, a, & in loco moti, b, & in loco spacij, & in loco temporis in quo mouetur per illud spacium, d. Dico quod omnis motor cui potentia est æqualis isti motori: scilicet, a, mouet in hoc tempore dimidium, b, qđ est motum per duplum istius spacij quod est, c, & mouet ipsum per totum istud spacium in medietate temporis, d. Deinde dicit: quoniā hoc modo erit finita, id est, potentia motoris. Et hoc est ita quod velocitas propria vnicuiq; motui sequitur excessum potentiæ motoris super potentiam moti: & ideo cum diuiserimus motum contingit necessario vt proportio potentiæ motoris ad motum sit dupla illius proportionis: & sic velocitas erit dupla ad illam velocitatem. Ergo mouebitur illo tempore per duplum illius spacij: & in dimidio eius per totum spacium: & hoc commune est in omni motore cuius potentia est finita.

Velocitas ꝓpria vnicuiq; motui sequit excessum potentiæ motoris super potētiā moti. Vide prohemium. 2. cc. c. 63. In potentijs cælestibꝰ scđm q̄ vnaquæq; mouet i infinitū nō est proportio: sed ꝓpt vnaquæq; mouet corpus ꝓpriū velocitate propria &c. Vide. 2. c. 38. Tex. cō. 78 & 79.

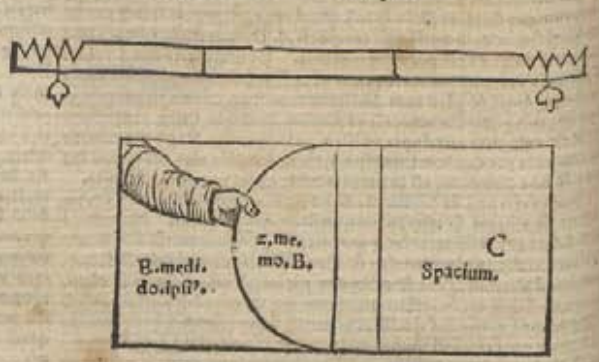
Verum vero hoc sit commune & potentijs mouentibus non corporalibus sit aliquid sit tale: habet quæstionem difficilem. Necessario enim debet esse resistentia inter motorem et rem motam: & sive motio fuerit naturalis: aut innaturalis: & ista resistentia communis est secundum quod alterum agens & reliquum patiens. Vnde dicimus in virtutibus cælestibus mouentibus quod non mouet quęcūq; potētia quodcūq; corpus cæleste: sed quelibet potentia mouet corpus proprium in velocitate propria. Sed omnes conueniunt in hoc quod mouent in infinitū. Et scđm hunc modū non est proportio inter eas & motū: secundum vero quod vnaquæq; earum mouet corpus proprium velocitate propria secundum hoc habent proportionem propriam ad motum vel cum moto. Sed ista proportio videtur indiuisibilis: vnde igitur accidit istis potentijs istud. Et forte hoc accidit ex diuersitate naturarū mouentium quæ non sunt in materia in nobilitate secundum magis & minus: & diuersitate naturarum corporum quæ mouentur ex eis. Hoc autem quod motus eorum: scilicet corporum cęlestium est in tēpore: licet non sit proportio inter potentias motiuas et mobiles: accidit ex natura motus. Motores autem qui sunt in materia si aliquis eorum haberet potentiam infinitam, contingeret vt motus esset in non tempore: & hæc declarabuntur in vltimo octaui lib. & Arist. non loquitur hic nisi de motoribus materialibus: quoniam ista perscrutatio est vtilis in dispositionibus motorum non materialium vt post declarabitur: & in alio lib. dixit hoc enim motor erit proportionatus: & quod est in hac translatione: scilicet nostra est melius.

Et si eadem potentiam, b, in hoc tempore tantundem mouebit: & medietatem in medietate mouebit; & in media vir

Vide tē pro hoc in lib. de substātia orbis. c. 3. ad finem.

tus medium mouebit in æquali tempore. Vt vt si ipsius, a, sit medietas quæ est ipsum, e, & ipsius, b, z, sit medium. Similiter igitur se habebit secundū analogiam virtus ad grauc. Quare æquale & in æquali tempore mouebit.

Demonstratio ostendens quod si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore: dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit per idem spacium in eodem tempore.

Et si eadem potentia mouet idem in tali tempore per tale spacium. Mouebit ipsum per dimidium illis spaciū ī dimidio illius temporis. Et dimidium illius potentie mouebit dimidiū illius rei in æquali tempore per æqualem longitudinem. Verbi gratia. sit medietas potentiæ, a, h, & medietas potentiæ, c, y, quantitas. z. Ergo proportio istius potentiæ ad istud pondus est sicut illa proportio. Et ideo mouent per æquale in tempore æquali.

36 Cum declarauit quod eadem potentia mouet medietatem moti in tempore in quo mouet totum per duplum spaciī quod mouet in illo tempore: & mouet ipsum per totum spacium in medietate temporis in quo mouet totum per illud spacium. Vult declarare etiam quod cum fuerit vnus motor aliquis qui mouet aliquod motum per aliquod spacium in aliquo tempore: mouebit medietatem illius spaciī in medietate illius temporis. Et quod medietas eius mouebit medietatem illius moti

moti per illud spacium in æquali tempore medietate temporis illi?. Et est necesse sicut dixit vt moueatur medietas moti per illud spacium in illo tempore: quoniam velocitas motus quam habebat totum motū ad totū motorem est secundum proportionem excessus potentiæ motoris super potentiam moti. Et cum diuiserimus motum in duas medietates & similiter motorem tunc proportio motoris quæ est medietas: & ad motum quod est medietas: erit sicut proportio totius motoris ad totum motum vt vniuersaliter declarauerunt geometræ. Et sic duæ velocitates erūt æquales necessario. s. velocitas totius moti & velocitas medietatis: ex quo sequitur necessario vt pertranseant idem spacium in eodem tempore: & sermo eius in hoc manifestus est per se.

Et si. e. ipsum. z. mouet in ipso. d. secdm. e. non necessariū est in æquali tpe. e. duplū ipso. z. mouere secdm medietatē ipsius c. Si vero. a. ipsum. b. mouebit in ipso. d. quātū est ipsum. c. medietas ipsius. a. quæ est in quo est. e. ipsum. b. non mouebit in tēpore in quo est. d. nec; in aliquo. d. per aliam partem quæ est ipsius. c. secundum qd est analogia ad totum. c. sicut est. a. ad. e. Omnino enim si contingit non mouebit nullum. Si enim tota virtus totam mouet: medietas non mouebit: nec; tantam nec; in qualibet. Vnus enim moueret nauem: si quidem nauem trahentium deciditur potentia in numerum: & in longitudinem: quam omnes mouerunt. Propter hoc zenonis ratio non vera est quod sonet milī quelibet pars. Nihil enim prohibet nō mouere aerem in nullo tempore hunc quantum cadēs mouet totus modius. Nec; iam tanta pars quantacūq; mouebit cum toto: si sit per se hoc mouebit: nec; enim nihil est eius pars: aut & potentia in toto est.

Et si. h. mouet. z. in tēpore. d. per spacium. c. necesse est vt. h. illo tempore non moueat duplum. z. in dimidio spaciī. c. Si igitur. a. mouet pondus quod est. b. in tempore. d. per spacium c. Tunc quando a medietate. a. diminuitur pars cuius quantitas ex toto est quantitas quæ mouet. Tunc illa pars singularis per se mouebitur. Nihil enim aliud est nisi quod est in potentia in toto.

Dicebat zeno qd mina milī: quia cū cadit facit sonum: necesse est q; quodlibet granū per se faciat sonum. Et similiter guttæ aquæ succedētes sup lapidē ita q; faciant in ipso foueā: necesse est vt vnaquæq; earū operet in lapide. Quoniā si nulla operat: ergo nec oēs operantur. Et iste sermo est sophisticus: quoniam vna pars non operat in actu sed in potētia. Quoniam vnus vir de triginta nō mouet nauē solus: & cū motio est cōiūgit cū pparatione & potētia, pueniēte a motore vigesimo nono mouebit nauē necessario. Ergo vnusquisq; de. 30. largit nauī de pparatiōe ad moueri q; nauis nō habebat prius. Illud igit q; viginti &

D

Tex. iste c. 37. est diminutus sicut vides: qa defuit illa ps. & ideo sermo zenonis similiter cōmentum est diminutum quia nō est expō partis 37 antecedētis istī? tex. & c Abbrevia. tio. Vide p hoc. 8. phy. t. c. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouē largiuntur de præparatione est illud qđ vltimus motor extrahet in actu. Et similiter est de mina milij. Et dixit: & ideo sermo zenonis nō est verus: & est quod vnum granum milij quocūq; sit quādo cadit facit sonū. i. sed nō quodlibet motū: qm potētia motoris est terminata.

Expositio Et cū potētia motoris est terminata. i. prima potētia quæ potest mouere vnūquodq; partiū nō mouet in tempore oīno qm cadit. Ergo sermo zenonis nō est verus in hoc qđ fingit qđ quodlibet granū milij debet facere sonū. D. d. nā impossibile est vt nō moueat in tpe omnino illū aerem quē mouet tota mina qm cadet idest qm impōsē est dicere qđ vnaquæq; partiū nō mouet in tēpore oīno quādo cadet aerē per quē trāsit motione ex qua auditur sonus: sicut audiſ a mina. i. tp nō mouet ipsum in actu motione faciente sonū: & si vnaquæq; partiū largitur aeri ad recipiendū sonū præparationē quā prius nō habebat. D. d. neq; pars &c. i. qm vnaquæq; partiū motoris nō debet p se singulariter mouere neq; pars: quæ cum additur aliis partibus mouet totū. V. g. trigesimus vir: & dixit: quia ista pars nō videtur inter alias partes esse fortior in motu nisi propter præparationem præcedētem in moto. Deinde dicit nihil enim aliud est &c. Aut intendit quod cum pars est in continuo nihil est in actu sed est in potentia in toto. Aut intendit quod pars nō mouet in actu: sed mouet in potentia in toto.

Si vero duo & vtrūq; horum autem vtrūq; mouet tantum in tanto: & potentiæ cōpositę compositum ex grauibus æquali mouebunt lōgitudine: & in æquali tempore. Simile namq; est secundum analogum numerum.

Et si fuerint duo quorum vtrumq; mouet vnum: & vtrumque mouet per tale spacium in tali tempore. Duæ potentiæ cōgregatæ mouebunt congregatū ex duobus ponderibus per æqualem longitudinem in æquali tempore. Sūt enim proportionalia. Et iste sermo distinguendus est ita quod considerandum est in eo: & sit duæ intentiones.

38 F Hæc est alia intētio a pdictis: & est q; cū duo motiua diversa vtrūq; mouet aliqđ pōdus p æquale spaciū in æquali tpe: tūc duæ potētiæ motiuæ cōgregatæ mouebūt cōgregatū ex duobus pōderibus p illud spaciū in illo tpe: & hoc erit qn æqualiter mouēt duo pondera diversa in spacio & tēpore: aut diversantur spacio. V. g. q; alterū mouet vnam arronā ingvna hora p medietatē vnius leucę: & aliud mouet duas arronas in vna hora per vnā leucā nō sequit cū duo motores fuerint congregati: & arronæ fuerit congregate vt moueantur ab eis in illa hora neq; p vnā leucam neq; per dimidiam. Quoniā proportio eius qđ cōgregatur ex duabus potētijs ad duo pōdera nō est sicut proportio solius potentiæ ad vnū pōdus. Cum aūt spaciū fuerit vnū. & tps vnūtū proportio eius quod cōgregatur ex duabus potētijs motiuis ad duo pondera mota erit eadē. pportio & sive potētia pōderū & potētia motorū cōmutāt aut diversenf. V. g. qm si aliqs motor habet aliquā proportionē ad aliquod motū & alius motor cui? potētia habet istā eandē. pportionē ad potētiā pōderis quo mouet ab eo. Declaratū est ēm in libro elemētorū quod

cū fuerint q̄ualibet quātitates: & totidem earum compares: tunc pportio omnium ad omnes est sicut proportio vnius ad vnam.

D. d. & iste sermo distinguēdus est &c. & sic invenitur in quibusdā libris & intendit quod cum duo motores mouent aliquod pondus per aliquod spacium: quod possibile est cum diuisserimus motores & diuisserimus pondus ita qđ proportio virtusq; partis ad vtrūq; motorem sit sicut proportio totius ad totum quod proportio motus remanebit eadem: & hoc secundum proportionem est verum: sed secundum qđ existimatur quod in quolibet illorum duorum: ideo dixit: vt mihi videtur: ita quod considerandū est. videmus ēm q; duo & tres homines mouēt congregatim: quod non possunt mouere secundum segregationem. 2

Si igitur in alteratione & in augmento: aliquid enim est augens quidem: aliquid autem & quod augetur. In quanto autē tempore & quātum: aliud quidem auget: aliud vero augetur. Et alterans quidem & quod alteratur: similiter aliquid & quāto: secundum enim magis & minus alterata sunt: & in quāto tempore. In autem duplum: & duplum in duplo. Medium autem in medio tempore: aut in medio medium: aut in æquali duplum. Si autem alterans aut augens quantum in tempore quanto augeat: aut alterat: non necesse est & medium in medio: & in medio medium. Sed nihil si cōtingit, augmentabit: aut alterabit sicut & in graui. G

Et sēm hoc est de alteratione & in augmento. Est enim aliquid quod auget: & alterās etiam similiter est alteratū. Et sēm aliquā quantitatē in additione & diminutione erit alteratio. Et in aliqua quātitate tēporis in duplo erit duplum: & duplū erit in duplo. Et quæ est in tempore æquali est duplum. Si igitur alterans & augmentans augmentat & alterat tantum in tali tēpore. Non est necesse vt medietas etiam faciat hoc in medietate: aut in medietate agat medietas: & forte accidit vt non alteret omnino: aut vt non auget: sicut diximus in pondere.

Vult declarare quod omnia q̄ dixit de moto & motore in loco sunt vera in augmēto & alteratione. Et dixit: & similiter de alteratiōe. i. & ola q̄ dicta sunt de moto & motore i loco. i. qđ duplū motoris mouet illud motū per illud spaciū in dimidio illius temporis: aut per duplum illius spacij in illo tempore: & qđ motor mouet dimidium motū per illud spacium in dimidio illius temporis. Et cum motor diuiditur in duo æqualia: & motum in duo æqualia: motus erit idem in velocitate: omnia accidunt. similiter in augmēto & alterato. Et cum narrauit hoc dedit causam: & d. est enim aliquid qđ auget & aliquid quod augetur: & in aliquo tpe hoc auget & hoc augetur. i. & ita est de augmēto sicut de trāslatione: qm est aliqd qđ auget & est rndēs motori in loco: & aliq d qđ auget & est rndens moto: & tps in quo fit iste mot?: & q̄titas i q̄ est. D. d. & alterās sitr &c. i. & quādmodū augēs & augmē- 19 H

tatum est aliquid terminate potētiæ, similiter alterās etiā & alteratum sunt terminata & secundū excessum potētiæ alterātis supra potentiam alterati: erit velocitas alterationis: & ētitas tpis in quo est alteratio. s. qđ hæc duo sequūtur ,pportionē inter alterās & alteratū. Si igit proportio fuerit magna: velocitas erit magna: & tps breue: & ꝛconuerso. D.d. & in duplo duplū. i. & in tempore in quo aliqua passio in aliquo alterato ab aliquo alterāte in duplo eius erit in duplū illius passionis. D.d. & duplū in duplo. i. & alteratio quæ est dupla ad alterationē posterā ab aliquo alterāte duplū eiꝰ: erit in duplo illius tpis: & est conuersum primæ: & intēdebat declarare q̄ sunt ,pportionabilia. D.d. Si igitur alterās &c. i. & si omne alterās & augmentans alterat & augmētat aliqđ terminatū: & in rpe terminato: & nō augmētat quidlibet quodlibet neq; alterat quidlibet quodlibet: nō sequitur cū diuiserimus alterans in duas medietates: vt medietas moueat illud alteratum in duplo illius temporis: cum accidit forte vt nō alteret illud omnino: & hoc cōtingit quando potentia medietatis motoris non excedit potentiam moti. D.d. sicut diximus in grauitate, id est in grauitate ad leuitatem.

Decto ethicorū capkis 8.6.&.10. Idē in prologo primi phy. Oppositū vide. 3. a. 36. &. 9. meta. com. vltimo.

VTilitas autē istius scientiæ est pars vtilitatis scientiæ speculatiuæ: & declaratū est in scientia morali. s. q̄ considerat de actionib⁹ volūtarijs quod esse hoīs in sua vltima perfectiōe est ipm esse perfectū p scientias speculatiuas: & qđ ista dispositio est fortunitas vltima: & secundū fatuos vita æterna. Et apparet in ista scientia quod hoc nomē homo dicitur æquiuoce de eo q̄ perfectē est p scientias speculatiuas & de alijs hoībus: sicut de hoīe viuo & mortuo dicitur: imo sicut dicitur de aīali rationali & lapideo. Cū hoc qđ sequitur cognitionē scientiarū speculatiuarū de moribus bonis: necesse est enim cum artifices scientiarū speculatiuarū fuerint secundū cursum naturalē vt sint virtuosi oīb⁹ modis virtutū moraliū: vt iustitia: & cattitate: & audacia: & magnanimitate: & liberalitate: & veracitate: & alijs virtutibus. Et Alexāder in proemio istius libri declarauit quomodo sequuntur istæ virtutes ex cognitione istarum scientiarum. Nam cum aliquis sciuerit parūtatem vitæ suæ in respectu illius esse ēterni & motus cōtinui: & quod ,pportio vitæ suæ in respectu tēporis ēterni est sicut ,pportio minimi finiti ad infinitum: non cupit vitā. Quare erit audax. Et similiter cū sciuerit quod mors est de necessitate materiæ: & maxime cū acquisiuerit humanā pfectionē: tūc enī percipiet in alia hora qđ melius est et mors quā vita: sicut fecit Socrates athenis: licet existimetur quod Socrates nō distinxerit inter vitā ,priā & cōem in scientijs: quā nitebat ,pcedere vita ,pria cū eulogio. Et manifestū est qđ deberē esse iustē & caste: quā cū sciuerint naturā iustitiæ existentis in substantia entiū: diligūt se assimilari illi naturæ. Et similiter cū sciuerint vtilitatē appetitiuā: & qđ nō sunt de numero dispositionum necessariarū in permanentia hominis: nedū vt sint perfectiones: sed sunt accidētia de necessitate materiæ expellēt eas a se oīno: & odiōt eas maximo odio: & sic erūt casti retinētes leges diuinas & obedientes legib⁹ naturalib⁹. Et ē manifestū etiā q̄ erūt liberales: qā reputant pecuniā vilē. Et erūt magnanimi diligētes veritatē in sermone & actiōe. Sed si aliquis dixerit quod nos vidimus plures auaros

Vide ,p hoc qđ ,d. de Socrate pri. metha. text. com. 5.

Documentum.

tifices istarū scientiarū in cōtraria dispositiōe. Dicēdū est qđ hoc accidit eis ex dispositiōe in vniuersali, & hoc potes scire ex hoc qđ Alexāder & alij ratiocinātur super hoc scilicet qđ omnes philosophi sunt studiosi: sicut erat in suo tēpore, & cū aliquis perscrutatus fuerit de hac dispositione: inueniet qđ illa perfectio quā expectāt in assuetudine hominū in qua nutriebatur valde est remota ab hac perfectiōe, & nō solū modo accidit hoc eis: sed credūt ex modo hominū & consuetudine in qua nutriebātur qđ hæc perfectio est valde vilis, & hoc nō accidit eis ex lege: sed corrūpentibus eā. Accidit igitur istis hominibus cum inciplunt speculari contēnere illā modū perfectiōis quē expectabant. Sed cū desperauerūt peruenire ad hāc perfectionē, & viderūt omnes homines cōtēnere eā, & credere qđ expectātes eā nō debēt esse pars ciuitatis. Aut credunt qđ omnia dicta de hac perfectione forte sunt similia dictis de alia prima perfectione quā expulerūt scilicet illā in qua nutriebantur, & tales sunt plures istius tēporis scilicet illi qui sunt dialectici: & omnino declinabūtur ad appetitus, & accidet eis dispositio in naturalis: adeo qđ nō dicentur esse pars ciuitatis omnino: quoniā cū eis nō potest cōtractus fieri ciuilis: neq; amicitia humana: neq; vtilitas alterius: sed omnes actiōes eorū sunt ad seipsos, & ideo philosophia in hoc tēpore abhorretur, & iam exiuimus a nostra intentione.

Solutio.

Incipit Liber Octauus physicorū Aristotelis: qui est de primo motore: primo motu, & primo mobili.

Summa lib. octaui physicorū secundum Auerroim.

A textu prio vsq; ad. 21. ostēdit motū ante retroq; sempiternū fore.
A. 21. vsq; ad. 45. docet primū motorem esse penitus immobilem.
A. 45. vsq; ad. 54. manifestat primum motorem esse eternum.
A. 54. vsq; in finem: declarat nullum motum ēternum præter orbicularē, & primum mouens esse incorporeum & abstractum.

Ostendit secundū opinionē suā motus sempiternitatē &c. CAPVT .1.

A

MOTVM nāt faciē sit aliqñ motꝰ cū nō esset prius & corrūpit iterū sic ꝙ moueri nihil sit aut neq; factus: neq; corrumpitur: sed erat semper & semper erit hoc immortale: sine quiete existit, in his quæ sunt: vt vita quædā natura subsistētibus omnibus.

Motus est vt vita oībus natura subsistentibus.

B

Esse quidē igit motū oēs affirmāt de natura aliquid dicētes: ,pter id ꝙ mūdū faciūt. Et de generatiōe & corruptiōe inesse cōsiderationē oīb⁹ ipsis: quā impossibile est esse, nisi sit motus. Sed aliquāti quidē infinitos mūdos esse dicūt, & quosdā qđē fieri: quosdā vero corrūpi. Sed mūdorū semp dicūt esse motū. Necessariū ēn est ḡnationes & corruptiones ipsorū esse cū motu. Quicūq; autē vnū & nō semp, & de motu apponūt sed m rō nē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum autē motus aliquādo fuit & non fuit, & corrūpetur in corruptione in qua nihil mouebitur omnino. Aut mot⁹ nec fuit generatū neq; corrūpetur: sed semper fuit & semper erit. Et hoc non habet corruptionē nec fugit ab entibus: sed est quasi vita omnibus quæ constituuntur per naturam.

Omnis eñ qui aliquid dixit de natura dixit motū esse. Nō enim possunt loqui de factura mūdi, & cōsiderare in eo secundū quod currit generatio & corruptio: si motus nō sit. Sed dicentes plures mūdos infinitos esse quorū quidā generatur & quidā corrūpitur dicūt motū eternū esse. Modos enim generationis & corruptiōis cū motibus esse necesse est. Dicentes vero vnū mundū esse & nō eternū: secūdū hoc etiā litigāt de motu.

Prima intētio ei⁹ est perscrutari de primo motore, & prima expositio Alpharabij.

QVIA prima intētio eius est perscrutari de primo motore: cepit perscrutari de motu: vtrū sit nouus: aut antiquus sicut: cet secundū genus, & qd̄ est ante istū tractatū a aut est necessariū huic tractatui: aut est propter melius. Et cum dixit: vtrū autē motus: nō intēdit motū aliquē propriū: sed intēdit vtrum istī motus existētes in partibus mūdi fuerint positę nulla pars partiū mūdi mouebatur omnino, & vtrū destruētur omnes: ita qd̄ nulla pars mūdi mouetur. Aut isti motus existētes in partibus mūdi fuerūt semper & erunt in futuro in hac dispositione in qua sunt modo. Ista autē perscrutatio est necessaria: quia apparet q̄ in mādo nō est nisi alterū horū duorū: aut plures motus succedētes: aut vnus motus continuus: scilicet motus corporis celestis. Queritur igitur vtrū est possibile in his duobus modis sensibilibus incipit tali modo: qd̄ ante nihil fuit de eis, & ipse incepit vnus eorū ante alterū aut inceperūt simul scilicet motus qui sentiūtur cōtinui & succedētes, & vtrū corrūpentur hęc duo genera talī corruptione cū qua nihil mouebitur omnino: aut hęc duo genera nō cessauerūt neq; cessābūt esse. D.d. sed est quasi vita, & innult per hoc qd̄ necesse est in mota nō cessare in præterito & in futuro: si est necesse hoc in entibus naturalibus. Apparet. ij. qd̄ cōstitutio sentiū naturaliū, & illud qd̄ est in eis quasi vita est motū esse. Principiū enim motus de omnibus mobilibus est sicut anima de rebus viuis, & hęc perscrutatio nō est tantū necessaria in cognitiōe primi motoris: sed etiā in cognitione esse mūdi scilicet vtrū sit eternus aut nouus. Necesse est eñ perscrutationē de huiusmodi intentione in motu præcedere perscrutationē de illa in mundo. Et quia ista perscrutatio magis videtur procedere de perscrutatione de dispositione mūdi in generatione & corruptione non tollat istā perscrutationē continere in se perscrutationē de mūdo, & induxit signū dicēdo qd̄ qui aliquid dixit de mundo: debet dicere tale de motu. Et dixit: omnis enim &c. id est, & posuimus perscrutationem primo de motu vniuersali in loco perscrutationis de dispositione mūdi in generatione & corruptione: quia hoc est naturale in perscrutatione. Omnis enim qui locutus fuerit de entibus naturalibus concedit motū esse. D.d. cautum in hoc & dixit: nō eñ possunt loqui &c.

Apparet q̄ constitutio entium naturalium & illud qd̄ est in eis quasi vita est motū esse. prin cipiū enim mot⁹ de oi

id est,

id est, & omnes cōcedunt motū esse: quia impossibile est aliquē loqui de factura mūdi, id est, de natura illius, & cōsiderare quomodo est in generatione & corruptiōe secūdū totū aut secūdū partē si nō cōcesserint motū esse scilicet si impossibile est in eo⁹ generationē & corruptionē: aut impossibile, & si est possibile: quomodo. D.d. sed dicētes &c. id est, sed cōsiderātes de mūdo licet omnes cōcedant motū. tamē ita opinantur de generatione & corruptione in motu: sicut in mūdo toto: qui igitur dixit illorū plures mūdos esse: quorū corruptio vnius est generatio alterius, & qd̄ hoc procedet in infinitū concesso motū esse semper qd̄ fuit & erit. D. dedit causam in hoc & dixit: modi enim generatiōis & corruptionis &c. & hoc quod dixit: manifestū est: quoniā cū opinati sunt qd̄ corruptio vniuscuiusq; mādorū existentiū est generatio alterius: sicut est dispositio in partibus istius mūdi scilicet qd̄ corruptio alicuius indiuidui est generatio alterius, & quilibet mundus eorū non est extra motū manifestū est eos dicere motū eternū succedētē. D.d. dicentes vero vnū mūdum esse & nō æternū &c. & hoc intellectum est per se scilicet quod qui opinatus mūdum esse nō æternū, & generatum postquā nihil mouebatur, & corruptibile in res quo nō movebātur: necesse est ipsum opinari hāc opinionē in motu. Et quia hoc opinari in mūdo potest intelligi duobus modis, incipit distinguere hoc & dixit.

Digressio qua queritur vtrū Arist. qūo procedat de motu secūdum gen⁹ vel de motu' cælt. Secūda expositio textus secundū Auer. opinionem.

Dico quod hæc expositio quā modo dixi est quę intelligitur primo aspectu, & hoc intellexit Alpharabius secūdū qd̄ dixit in libro suo de entibus trāsmutabilibus, & hoc idem intellexit Aui. & Auēpa, hyspanus scilicet qd̄ intētio Arist. in primo istius tractatus est, declarare qd̄ ante omnē motū est motus, & ante omnē trāsmutationē est transmutatio, & qd̄ motus nō deficiet secūdū genus: vt ꝓcedat ex hoc ad declarandū motū esse primū, & æternū: qui cōtinet omnia: aut vnū plures, & in hac declaratiōe est difficultas. Et ideo intēdit Alpharabius in suo libro de entibus trāsmutabilibus cōplere sermonē de hoc: in quo perscrutatus est secundum quot modos potest imaginari: ante omnē transmutationē esse trāsmutationē & quid potest esse verū de hoc & quid non. Quapropter inuoluta est sua perscrutatio in hoc. Ego autē cū hoc qd̄ credebam expositionē istius loci esse istā tamē: eram aliquātulum in errore scilicet in hoc qd̄ declaratio Arist. est declaratio diminuta, & semper fuit perscrutatus de hac declaratiōe: quousq; apparuit mihi intētio quā intendit Aristo. perscrutari. Et inueni sermones suos cōuenientes sibi adinuicē secūdū istā intētionē: nō secūdū primā expositionē: quę videtur in primo aspectu. Arist. eñ intēdit hic declarare vtrum primus motus cōtinēs mūdū: aut primi motus si sint plures vno sint facti de nouo: ita qd̄ ante eos nō fuit motus omnino ita qd̄ motus ꝓpter hoc sit nouus secūdū genus. Et omnia inceperūt moueri postquā nihil mouebatur. Aut primus motus qui cōtinet omnia existēs in primo motor: aut in primis motis si fuerint plures vno motu: sit eternus: qui nunq; cessauit nec cessabit: sed est sicut dixit quasi vita eorū quæ cōstituūtur per naturā. Et induxit ipse declarationē & diffinitionē motus prædictā ad ostendēdū talē motū esse: nō quia induxit diffinitionē motus ad declarandū qd̄ ante omnē motū est motus: sicut credidit Alpharabius & alij. Perscrutatio enim quā hic intēdit est vniuersalis toti mun-

bus mobilibus ꝓ sicut anima de rebus viuis. Vide ꝓhoc 2. cæli. t. c. 68.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do,& nō est verū secūdū opinionē Arist.vt∫ ante motū cōtinentē totū sit motus:aut ante trā∫mutationē quæ est prima trā∫mutatio sit trā∫mutatio. Falsa igitur fuit hæc existimatio illorum,hæc eīm est particularis & est verū de motibus particularibus:quos cōtinet motus vniuer∫alis secūdū quē hæc sequitur motū vniuer∫alē. Non quia hæc existit in eis primo & essentialiter:quoniā hoc apud ipsum impo∫sibile est vt apparebit post.Nō igitur poneret æternā continuationē existentem in illis motibus per accidens lignum ad æternam continuationem existentem in ipso primo motu aut premit:cum hoc quod nondum declaratum est hic de eis scilicet eos esse tales per accidens, & hoc manifestum est & post declarabitur magis.

Si igitur cōtingit aliquādo nō moueri dupliciter necesse est hoc accidere:aut enim sicut Anaxagoras dixit.Inquit enim ille simul omnibus existētibus & quie∫cētibus in infinito tēpore motū facere intellectū & di∫gregare. Aut sicut Empedocles:in parte moueri,& iterū quie∫cere. Moueri quidē cū amicitia ex multis faciat vnū. Aut cū discordia multa ex vno. Quie∫cere aut tē in multis intermedijs tēporibus dicēs sic. Inquantū quidem ex pluribus vnū dixit aptū fieri. Inquātū autē iterū ex vno geminato plura perficiūtur. Sic quidem fiunt res,& nullo modo ipsius est secundū vnū. Sic autē permutātur nec∫imul perficiuntur. Sic autē semper sunt immobiles secundū circulū. Hec enim quod sic permutātur ab hinc itaq; dicere ipsum opinādū est.

F Si igitur posibile est in aliqua hora nihil mouer:necesse est hoc accidere duobus modis. Aut sicut dixit Anaxagoras: qui dixit cp omnia fuerint in simul & quie∫cētia tēpore infinito:& quo intelligētia fecit in eis motū,& distinxit ea.Aut sicut dixit Empedocles:cp quādoq; mouentur,& quādoq; quie∫cūt. Mouentur enim quādo amicitia fecit de pluribus vnū.Aut quādo lis fecit de vno plura.Et quie∫cūt in tēporibus quę sunt interim. Cū dicit:secundū autē cp vnū innatum est oriri ex pluribus,& quod cōpletū est vnū:ratificātur ex eo plura:secūdum hūc modū generātur:& sic nō erit secūdū eos æternū:secūdū vero.qd hæc duo mutātur & nō finiūtur cū hoc:sēm hūc modū semper mouētur circulariter. Intelligēdū est enim ex hoc cp dixit

2 secūdū vero cp hęc duo.i.secūdū vero cp hęc duo trā∫mutant. Vide oppi. nionem de opinione Anaxago. in prio phy si.cō.32. H

Quia natura diuisionis facit duos modos in hoc quod posuit quod motum secundū totum deficit ab entibus: quos modos antiqui dicebant scilicet aut quod mundus fuit ex∫ rebus quie∫centibus tempore infinito scilicet non trans∫mutabilibus.& quod post corrumpetur eiū modo quod omnia∫ erunt, quie∫centia tempore infinito:vt∫ Anaxagoras opinabatur:aut quod entia quie∫cant in aliqua hora.& in aliqua moueantur:vt videbat Empedocles: induxit ſermonem vtriuſque iſtorum.

iſtorū.& tetigit opinionē Platonis de mūdo:qui dicit mundū esse genera∫: sed nō corruptibilē:quia nō dixit qd oia nō erant quie∫cētia ante generationē mūdi:sed qd mouebant motu inordinato:& qd de∫ induxit ipsa ad ordinē sicut ipse dixit. Et hoc qd narrauit de Anaxago. q dicebat qd oia erāt insimul intēdit p oia corpora cōsimilia quæ opinabat esse elemēta mūdi:& intēdit p hoc qd dixit: erant insimul quod erāt latēcia in mixto infinito:opinabat eīm contraria existere insimul in illo mixto tpe mūnito:& post incepit intellect q est deus apud ipsum distinguere ea ex mixto & extrahere ea de latitatiōe in actū:& id cōtradixit et in primo ſtrus lib. Empe.vero generat mundū ex quatuor elemētis q habet p reb materialib res aūt agētes sunt apud ipsum ducēs ad cōgregandū hæc elemēta facere ea vnū amicitia:ad segregādum litem.Mūdus ipse a corrūpit ſn elemēta adunanf per amicitiā:& gīatur qn multiplicatio fit per litē.Partes b vero mūdi cōpositæ generantur apud ipsum etiā vt mihi videtur ex amicitia:& corrumpunf ex lite. Et similiter partes existētes in individuo segregat:& distinctæ segregantur per litē:& ideo vt mihi videt:quia in sphera celesti nō sunt partes diuer∫æ nō est in eis apud ipsum:sed cōponīf apud ipsum ex amicitia & elementis: & habet ipsum pro deo. Et hoc quod narrauit de Empedo.q p quādoq; mouebātur:intēdit quatuor elemēta: & intēdit per quietē tpis in quo mūdus est corruptus:& p motū tpis in quo mundus generat & est ens.D.d.mouenf eīm qnq; amicitia & c.i. apud corruptionem aut generationē mundi.D.d.& quie∫cūt in tēporibus quę sunt interim:& intendit per vnā quietē hoc quod est post corruptionē mūdi:per secundā nō pōt intendere nisi post generationē mūdi.Sed qa mundus apud ſuā esse mouet:remanet ipsum nō intēdere per quietē in hac dispositiōe nisi corruptionē motus vniuer∫alis quo est gīatio totius mūdi. Et cū induxit opinionē Empe.su generatiōe & corruptiōe mūdi induxit verba illius:& dixit narrādo:se∫cundū aūt &c.i.se∫cūdum aūt qd mūdus generat qnq; corrūpitur qnq; motus nō erit etiā vnus: cū interim fiat quies.secundā vero quod hæc duo semper succedūt sibi:motus erit æternus.& vocauit ipsum circularem: quia partes mūdi qnq; di∫olununtur:& qnq; ligātur ex quo sequitur ipsum: habere duas quietes:quietem post congregationē:& quietem post segregationem.

Plato dixit mundū esse gīatum:sed nō corruptibilē.Idē infra.t.c.10. idem.4.ph. 88.

I Quatuor elemēta secundū Empe.sunt cāe materiales; & his& amicitia sūt cāe agētes. Idē pri.ph.50. &.51.

a Mundus corrūpit p amicitiā secundū Empe.genat ve L ro per litē.

b Partes mūdi oppo∫itio modo se habent.

Considerandum igitur de hoc quomodo se habet. Propter enim est non solum ad naturæ cōsideratione∫ scire veritatem: sed ad scientiam de principio primo.

Et oportet nos cōsiderare de hoc quousq; sciamus quomodo est. Hoc enim non tantum est vtile in vere sciendo aliquid in scientia naturali tantum sed etiam prodest in via inducente ad consideratione∫ primo principio.

M = Diuis accipit prīa principia mouētia a naturali N

Dicit & oportet nos cōsiderare de hac intēdēe in motu.hæc eīm perscrutatio nō tantū est vtilis in scientia naturali tantū:sed in scientia diuina.& hoc intendebat cū dixit.in via.in arte. Diuinus eīm accipit prīma principia mouētia a naturali:& nullam habet vim ad demonſtrandum esse primum motorem:nisi accipiat ipsum pro cōstanti a naturali.

Et

& nullã habet viã demõstratiuã ad hoc. vide pri. phy. c. vlt. & q̃ ibi. a Contra Auicen. & Alg.

Et quod a existimauit Auicen. quod diuinus debet monstrare primum principium esse, est falsum & vta eius quam finxit ipsum inuenisse eam: quæ vsus est in suo libro: & similiter Algazel sequens ipsum est vta tenuis & non est demonstratiua. Quomodo nos autem de hoc diximus tractatum singularem super hoc: & qui voluerit accipere quæstiones accidentes in ea videat hoc ex lib. Algazelis. plures enim quas induxit contra alios veræ sunt.

Incipiemus eñ primũ & ex diffinitis prius a nobis in physicis. Dicimus igitur motũ esse endelechiã. i. actũ mobilis secũdũ qđ est mobile. Necesse est ergo existere res posibiles moueri secundũ vnũquęq; motũ. Et sine motus diffinitione ostendit quęq; confitetur necessarium esse motum posibile moueri secundum vnumquęq; motum. vt alterari quidẽ alterabile: ferri autem quod est secundum locũ mutabile. Quare oportet primo combustibile esse q̃p comburi: & combustiuum quã comburere. Incipiamus igitur ex prædictis in quibus prædixim⁹ distinctionem & determinationem in artib⁹: & nos incipiemus in rebus determinatis prius in rebus naturalibus. Dicamus igitur quod motus est actus eius quod innatum est moueri secũdum quod innatum est moueri. Necesse est igitur illa esse in quorum potentia est moueri vnoquoq; motuũ. Et sine hac diffinitione omnes homines cõcedunt quod nõ est necesse moueri nisi illud quod põt moueri: & hoc necesse est in vnoquoque motuũ. Verbi gratia quod non alteratur nisi illud quod innatum est alterari: nec trãsfertur nisi illud quod innatum est transferri in loco. Necesse est igitur vt res sit innata cõburi priusquam comburatur: & comburere antequam comburat.

Id est incipiamus igitur primo a rebus quæ mos est vt determinentur in initijs artium quæ sunt. q. principia earum: & incipiamus ex rebus in hac scientia a rebus quarum diffinitiones determinauimus ex rebus naturalibus. Et incepit ponere ad hoc propositionem notam: & est. Omne quod est postquam non fuit: necesse est ipsum fuisse ante in potentia & quod motus generatus talis est scilicet quod omne quod mouetur postquam non mouebatur: necesse est vt ante esset posibile vt moueretur. Et induxit ad hoc certificandum duos modos. Quorum vnus est ex hoc quod declaratum est de diffinitione motus. Et secundus ex inductione. Et dixit. dicamus igitur quod motus &c. id est dicamus igitur quia cum declaratum est in tertio illius libri quod altera diffinitionum motus est endelechia mobilis secundum quod est motum id est & endelechia eius quod innatum est moueri: necesse est vt res mobiles sint ante motum in vnoquoq; generum motuum. Et cum res mobiles fuerint ante motum: tunc potẽtia ad motum erit ante motum. Et intelligendum est ex hoc quod motum est prius tempore motu duobus modis. Quorum vnus est vt motum in quo est potentia sit alterius speciei

Ex diffinitione motus.

Ex inductione.

Expõ Alpharabij. Oẽ qđ est postq̃ non fuit necesse est ipsum fuisse prius in potẽtia. Idem 9. me. t. cõ. 13. & 3. de 4 aia. t. c. 20. 27. & 12. meth. text. com. 32.

Digressio. Mobile præcedere tẽpore motum duob⁹ modis.

speciei a specie motus in quo est ipse motus. Secũdus est vt illud mobile in quo est potentia ad motum sit motũ in actu. s. quod motũ in potentia est idẽ numero cũ moto in actu. Primus autẽ modus invenitur in duobus. s. in motu generationis & corruptionis: & in motibus translationis quæ est corporũ simpliciũ. Motus enim cuius generatio est finis cõplementũ: suũ subiectũ est illud ex quo est ghatio: & sic est de corruptibe. Subiectũ vero motus translatiõis elementorũ in quo est potentia præcedens hunc motũ in tpe est corpus ex quo est generatio elementi. V. g. quia qñ ignis generetur secundũ totũ statim habet vbi: qđ est superius secundũ totũ: & dũ generatur pars singula illius statim habet singulã partẽ illius vbi. Potentia igitur istius motus nõ est in subiecto quod est ignis in actu: sed in subiecto in quo generatur ignis. V. g. ligno cõbusto: aut oleo inflammato. Et hoc ignorauit Iohãnes a grãma ticus: & existimauit qđ quædã potentiarũ inuenit cũ illo ad qđ est potẽtia. Et b decepit alios in hanc potentiã esse coniunctam cũ forma ignis quæ est in actu per potẽtiam quæ est coniuncta cũ ea quando violentatur ab aliquo quando generatur ne moueatur superius. Et ista potentia est alia a naturali cum sit violenta. Naturalis autẽ impossibile est vt sine coniuncta cum forma ignis. s. potentia quæ est in igne ad motum superius. Et si hoc esset tunc duo contraria essent in eodem subiecto: & in eodẽ tẽpore, scilicet potẽtia motus: & mot⁹ insimul: quod est impossibile. Et c hoc manifestũ est: & ex hac diffinitione motus apparet bene impossibile esse generationẽ esse ex non puro. Generatio enim est motus: & est necessarium rem motam esse in actu ad esse motus. & ideo impossibile d est aliquod ens generari a moto qđ est in potentia ens tm. V. g. a prima materia secundũ quod potest intelligi nuda a forma nedũ vt generetur ex nõ esse. Et etiam apparet hoc idem ex significato e huius sermonis hoc generari ex hoc. V. g. albũ fieri ex nigro: & vniuersaliter cõtrariũ f ex cõtrario: nõ est dicere qđ ipsum contrariũ mutatur in suũ cõtrariũ. Illã em albedinẽ fieri nigredinẽ impossibile est: aut ipsum calorẽ frigus. Illud igitur quod impossibile est transmutari in subiectũ generati & est illud ex quo est generatio: & illud est subiectũ contrarij. Et cum ita sit & non esse est vnum cõtrariorum impossibile est eius naturam mutari in esse: ergo impossibile est aliquid generari ex eo nisi per accidens: ideo dicitur quod dies fit ex nocte. id est postquam nox fuit: necesse est ipsum fuisse ante in potentia. Est igitur necessario aliquid cũ quo adiungitur nõ esse ex quo fit generatio essentialiter: & hoc notum est per se. Et antiqui omnes conueniunt hoc. Loquentes autem saraceni habent pro posibili aliquid generari ex nihilo: & negant hoc principium. Et causa erroris corũ fuit hæc qđ sentitur qđ multa comprehensibiliũ visu generãtur ex rebus incomprehensibilibus visu. V. g. ignis ex aere. & sic imaginantur primo aspectu posibile esse aliquid generari ex nihilo. Vulgus enim non intelligit de non esse nisi illud quod non comprehenditur visu: & sic accipiunt rem absimilatam rei loco rei: & existimant impossibile esse posibile. Et nituntur g ad confirmandum hoc ex hoc qđ mos est dicere qđ subiectũ esse necessariũ agenti. s. subiectũ ex quo fit generatio est diminutio agentis. Et h omnia ista sunt existimationes

a Error iogrammatici. p q̃ vide ẽt 4. ce. c. 25.

b Errorationis arguitur cõtra illos.

c Digredit cõtra leges ponentes creationẽ. & arguit ex motus diffinitione.

d Impossẽ aliquod ens gnari a motu in poma. ỹ. g. a prima materia secũdũ qđ pt intelligi nuda ab oi forma nedũ generet ex nõ esse. Op. 5. ph. cõ. 3. & pri. de gest. text. 23. & 24. & 2. de aia. c. 4. & pri. ph. 63.

e Ex significato sermonis.

f Cõtrarium nõ mutat in suũ contrariũ. Idem. 1. phy. 42. 51. 54. 57. 1 dẽ 5. phy. 7. &

8. c. & pri. de ge. 47. g Argumẽtum saracenorum.

mationes vulgares valde sufficientes sed'm cursum: sed'm quem nutriuntur hoies in eis: nõ sed'm sermones sufficientes. Agens

h Solutio.

i Agens nõ posse agere aliqd impossibilenõ dicit esse diminutio: sed dicere aliquod impoke & posse se facere est deceptio &c.

Quid p loquẽtes. vide. 3. me. cõ. 15.

S Auer. expositio.

T Potentiã rẽpore precedere actũ hoc non est propriũ motui sed'm q̃ est motus. sed motui facto de nouo.

i eẽ nõ posse agere aliqd immoke nõ dicit esse diminutio: sed dicere ipm facere aliquẽ impoke: & posse facere ẽ deceptio, ſt cũ declaratũ sit hoc fundamẽto dicamus: & qa hoc nitebant declarare. s. qd̃ potẽtia motus est prior eo pore motu: est manifestũ sine diffinitione motus. Et dixit. & sine hac diffinitione &c. i. & sine diffinitione motus: apparet etiã ex inductione qd̃ nõ mouetur illud quod anteqũ moueretur nõ erat possibile moueri. Quoniã si nõ esset poke moueri nõ mouet. V. g. qd̃ non alteratur nisi illud qd̃ possibile erat alterari: & similiter non mouet nisi illud qd̃ ante erat poke moueri in loco. Et intelligẽdum est de hac intentione duos modos potentiæ. s. quæ inuenitur in ipso moto: & quæ inuenitur in materia moti. D. d. necesse est igitur &c. i. necesse est igitur vt potentia ad illud qd̃ generatur existat in ea ante ipsum generatũ. V. g. qd̃ illud qd̃ cõburitur & sit ignis innatum erat cõburi anteqũ cõbureretur. Et ista potentia non tñ præcedit passionẽ existentem in passiuo sed'm tempus: sed etiam precedit sed'm tempus virtutẽ agentem in agente. Quod enim cõburit innatum erat ante comburere: & ideo omne agens quod potest agere quãdoq; & quãdoq; non: necessario inuenitur quandoq; potentia: & quandoq; non. Et ola ista sunt necessaria & vera. Et hoc quod dicunt loquẽtes nostræ legis: immo inuolentes qd̃ possibile est prouenire actionẽ nouam. s. postquã nõ fuerit tempore infinito ab agente antiquo absq; eo q̃ illic ſt causa quæ facit illud agẽs agere in aliqua hora magis quã in aliam: est sermo sophysticus & decepti-uus. Dico ſ cundũ hanc expositionẽ intellexit Alfara. & alij hoc capitulũ. s. qd̃ induxit diffinitionem motus ad declarandum potentiã esse ante actum: & hoc non est propriũ motui sed'm qd̃ est motus: sed est propriũ nouo facto sed'm q̃ est nouum factum scilicet vt potentia & posse noui precedat ipm sed'm tempus. Sed'm autem nostrã expositionem induxit diffinitionẽ motus ad declarandum qd̃ motus est in moto: quoniam cum dictum sit in diffinitione eius qd̃ est ende lechia mot: necesse est vt sit in moto. Ols enim perfectio necesse est vt sit in re quæ perficitur. Et sed'm hoc inuenimus Alexan. in suo libro de principijs inducere diffinitionem motus: ad declarandum motum esse eternum. Et hoc quod dixit: sine hac diffinitione &c. hoc decepit homines in hoc: & existimauerunt ipsum declarare potentiam esse ante actum in tempore: & ipse intendebat dicere quod non dicitur moueri nisi illud in cuius natura est motus scilicet corpus mobile: & quod non inuenitur in immobili.

Ergo & hoc necessarium est: aut facta aliquando cum non essent prius: aut perpetua esse.

Ista etiam necesse est: aut vt non sint talia nisi in aliqua hora absq; eo quod talia erant: aut vt sint talia æterna.

Dicit: ista igit sensibilia necesse est: aut vt nõ sint sicut videt. s. q̃ qdã semp mouẽtur: & qdam semp quiescũt: aut semp succedũt sibi hæc duo in aliqua hora. s. motus & quies absq; eo q̃ ante illã essent huiꝰ dispositionis: sed ola erãt quiescẽtia. Deinde inceperũt ab aliquo moueri sed'm q̃ modo sentiunt: aut semp fuerunt sed'm qd̃ modo sentiuntur. Et cum dixit

5 Omnis ptẽ factio necesse est vt sit

dixit quod hoc est quærendum primo: incepit declarare ipsum. Dixit quod hæc est expositio vera: dixit: & quia apparuit iam prima motia esse: aut primum motum quod est causa in motibus eorum quæ mouentur quandoq; ex istis rebus quæ sunt hic. & quiescunt quandoque. Et nunquam apparet quod ista mota quiescunt: neq; in aliqua hora scilicet corpora cælestia: considerandum est vtrum fuerint istius dispositionis i aliqua hora. s. ipsa esse primo mota: aut semper fuerint talium dispositionis scilicet mota æterna. Et dixit hoc: quia declaratum est in principio septimi impossibile esse corpus mouere corpus in infinitum. & ideo necesse est mundum habere primum motum: aut prima mota: & si non inueniretur magnitudo infinita in actu: & inueniretur motum infinitum pertransire in tempore finito spacium infinitum: vt declaratum est in principio septimi.

in re q̃ perficitur.

Alph. expositio.

Auer. expositio.

V 7. ph. 2. pri. tex. vsq; ad 10.

Si quidem igitur factum est mobilium vnũquodq;. Necessariũ est prius accepta: aliam mutationem factum esse. Et motũ secũdum quẽ factum est possibile motum esse: aut moueri.

Si igitur vnũ quodq; mobilium non mouetur nisi postquã in sua potentia erit vt moueretur. Necesse est vt ante transmutationem dictam fuisset alia transmutatio: & motus in quo fuit possibile moueri: aut mouere.

6

Si igitur hoc quod narrauimus q̃ omne motũ & omne mouens necesse est vt antequã inueniatur mouere: & moueri in actu: vt inueniatur mouere: aut moueri in potentia: & posuerimus quod ista potẽtia et posse est nouum. Necesse est quod ante primum motum quem posuimus primum est alius motus per quem fuit posse præcedens primum motũ qui positus fuit primus. Posse enim quod præcedit motum fieri de nouo necessario præcedit motum: sed iam posuimus ipsum primũ & hoc est inconueniens. Et similiter accidit in transmutatione per quam fuit posse si posuerimus ipsam esse primã. s. quoniam sequitur vt potẽtia ad ipsam præcedat ipsam secundum tempus: & q̃ ista potentia sit facta ex transmutatione. Et quod apparet ex hoc sermone: est quod necesse vt ante illum motum quod ponitur primum est alius motus. Sed non sequitur ex hoc vt secundus motus succedat antecedenti statim: sed sequitur vt sequatur ipsum interpollatim scilicet q̃ inter illos sit temp⁹ quietis in quo inueniebatur posse. Cum aũt dixerimus quod possibile nõ exit in actum nisi per aliquid in actu. s. per motorem: necesse est illos motus esse. s. succedentes. s. quod nullum tempus sit extra motum & si esset in fine paruitatis. Motor enim mouet ipsum in tẽpore in quo mouet & non ante: nisi quia ante non habebat dispositionem qua possibile erat ipsum mouere: & cum perfecta erat in eo ipsa dispositio tũc incepit mouere. Et ista dispositio aut est i ipso motore: aut in moto: aut in vtroque: & est aut quia motor non fuit: & tempus fuit: aut quia fuit sed diminuebatur ab ipso dispositio per quam mouet: & hoc est aut propter aliquam dispositionem in eo aut propter dispositionem in moto: aut sicut distantia & impedimentum. Et istæ tres dispositiones forte deficiunt plures earum: aut vna in moto: & hæc erit causa quod motor non mouet. Ergo necesse est vt ipsum mouere

6

X Obiectio q̃ quã vĩ. phare q̃ nõ loquãt de motu primi mobilis &c Solutio.

succe

succedat motui præcedenti scilicet qđ principium sui mouere sit finis motionis antecedentis ipsum. Et mouere istud præcedens aut fuit in motore: aut in motore aut in extrinseco. s. aut generatio aut alteratio eorum: aut in vtroq; aut dispositio in altero eorum: aut in vtroq; aut appropinquatio in loco: aut recessus impedimenti. Ergo necesse est qđ ante transmutationem esset transmutatio: aut transmutatio non continua per quam transmutatum fuit possibile vt transmutaretur: aut transmutatio continua cum ea per quam transmutans fuit transmutans possibile fuit in posse. Et forte tacuit hunc modum: quia apparet ex secundo conditionente quod post inducet: & est quod aliquis dicat quod possibile quod præcedit primum motum est antiquum non secundum quod ponunt ipsum dicentes mundum fieri postquam non fuit in aliqua hora.

Et forte tacuit ipsum: quia non indiget eo in hac declaratione.

Excusat Aristotelē ab insufficientia.

Si autem quæ sunt præterant motu semper per non existentem; irrationabile quidem videtur & in scictibus. At vero magis ingredientibus hoc necessarium est accidere. Si enim alijs quidem mobilibus existentibus: alijs autem motiuis aliquando quidem erit aliquid primum mouēs. Hoc autem quod mouetur aliqñ: aliqñ aũt nihil: sed quiescit. Oportet ergo hoc mutari prius. Erat em̄ aliqd causa quietis. Quies em̄ priuatio motus est. Quare ante primam mutationem erit mutatio prior.

Et si in præterito semper fuerit talis dispositionis: sed non fuit motus. Apparebit ex ipo sermone cum fuerit consideratus ipsum non habere modum: & hoc apparet manifeste: & sequitur in ea magna improbabilitas quando inuestigauerit quis bene. Quoniam si illa quæ innata sunt mouere & illa quæ innata sunt moueri sint. Et quandoq; erit hic primus motor: & erit hoc motum: & quandoq; non erit vtrūq; sed quies. Necesse est vt in hac dispositione ante illud sit transmutatio. Quies enim aliquam habuit causam. Nam quies est priuatio motus. Quapropter necesse est vt ante primam transmutationem sit transmutatio præcedens.

7 Quia hoc qđ posuit in hoc quæsito quasi fundamētum super quod fundauit demonstrationē est hic esse q̄ hic est primus motus. & primus motū. & primū mouens. Verbi gratia, motus cœlestis primus. & illud quod mouet hoc motu & qđ mouet hoc motu vt declaratum est in 8o primo & quinto. s. qđ ante motū non est motus essentialr. Incepit perscrutari vtrū motus qui est huius dispōnis posset esse primus secūm tēpus & secūm naturā aut nō posset esse nisi secundū naturā tm̄. s. q̄ semper fuit & erit. Deinde posuit pscrutationē suā de hoc in rebus motis & dixit q̄ illud qđ mouet primo motu tali si sit hmōi motꝰ tales motus dispōnis: necesse est aut vt sit gñatū: aut æternū. s. q̄ semper fuit & erit. Sed motꝰ tuiꝰ primꝰ fuit talis. si igit fuit gñatū: tūc aũ primū motū tale fuit alius motꝰ: & sic ille motꝰ q fuit posit⁹ primꝰ nō est primus, nec

nec tempore nec natura. Motus enim ante quem est motus non est primus neq; secundum tempus: neq; secundum naturam: & si motum fuerit æternum: & primus motus quo mouetur fuerit primus in tempore: scilicet quod moueatur post quietem infinitam: necesse est quod cum motor sit æternus & motum sit æternum: & nulla causa sit agēs: quod istud motum sit quiescens in aliqua hora: & motum in alia: necesse est vt non quiescat: & vt non moueatur: cum eādem habeant proportionē ad motum: & ad priuationem motus. Quapropter necesse est illic esse causam agentem motorem: quod moueat postquam non moueri: & ēt motum vt moueatur postquam non mouebatur. Aut causam facientem vtrūq; & erit causa: aut per eius ablationem aut per eius absentiam. Et quomodocūq; fiat: necesse est vt ante istum motum positum primū motum sit alius motus: & sic non erit primus sicut fuit positus neq; secundum tempus: neq; secundum naturam. Ergo necesse est vt sit hic primꝰ motus naturaliter qui semper fuerit: & motum tale: & motor talis si nō fuit secundum tempus: & quod non sit hic motus primus alio modo quod est impossibile. Et similiter declarabitur quod semper erit. Et inducere hanc expositionem secundum verba Aristo. non est difficile. Immo ista expositio est qua non potest esse verior: & nō debet aliquis dicere quod primus motus talis est motus generationis. Motus enim generationis non est motus: sed finis motus: & impossibile est vt sit primus. Nam iste motus est motus alteratiuus: & primus motꝰ debet esse æternus: & est declaratum in vltimo sexti: quod impossibile est vt motus æternus sit nisi motus circularis.

Motꝰ gñatiōi. nō est Y motꝰ sed est finis motꝰ. Idē. 9. phy. Z 32. & 5. ph. com. 8. A Scia cōtrariorum vidēt vna cē.

Alia quidē mouēt singr: alia aũt & secūdū cōtrarios motꝰ: vt ignis quidē calefacit: frigefacit aũt nō. Scia aũt cōtrariorum vī esse vna. Videt quidē igit: & ibi aliquid similitudo esse. Frigidum aũt calefacit conuersum quodāmodo & ambiās: sicut peccat volūtarius sciens qñ ecōtrario vtit scientia. Si igit quæcunq; possibilia sunt facere: aut pati: aut mouere: aut moueri. Mouere aũt non penitus possibilia sunt: sed si sic se habent: & proxima alterutris sunt. Quare cū proximant: aliud autē mouet. Et cū insit tanquā ee hoc qdē motiuū aliud vero mobile.

Et quędā mouent singulariter: & quædā mouēt duos motꝰ insimul. Verbi gra, quoniam ignis calefacit & non infrigidat. Cognitio vero existimatur esse duorū contrariorū eadem. Sed apparet etiam illic aliquod simile hoc modo. Frigus em̄ qñq; calefacit: quandoq; reuertitur quoquomodo. Sicut sciens peccat qñq; quādo vtit sua scientia peruerse. Sed non oīa quæ possunt agere: aut pati: aut moueri: necessario possunt hoc. Sed qñ fuerint talis dispositionis: aut quando fuerint vicinantia sibi adinuicem. Ita quod quando fuerint vicinantia sibi. hoc mouebit: & hoc mouebitur. Et cum fuerint in illa dispositione in qua hoc innatum erit mouere: & hoc innatum est moueri.

Illa quę mouent mouent vno tātō & nō hāt potētiā ad contrariū: sunt illa quę mo

Universidad de Deusto
Biblioteca

S nẽt ꝙ virtutes nãles in eis: illa vero quæ habent

B potẽtiã ad vtrũq; contrariũ sunt ỹtutes scĩtes. Idem. 9 met. t. c. 2.

Cũ posuit ꝙ causa quietis est alia causa motus. Et ꝙ cũ fuerit positum aliquod motũ ponẽdũ nõ mouebat: ꝙ necesse est vt inferatur causa quietis. Et ꝙ ablatio illius est transmutatio aut sequens transmutationem. Et est manifestũ hic esse aliqua quæ faciunt duo cõtraria insimul: & apparet in eis mouere abstq; eo qđ præcedat ea alius motus: & sunt entia rõnalia. Incepit declarare hoc: & nitit dissoluere quæstionẽ accidentem in eo. Et dixit & quædã mouent. i. & apparet qđ quædam mouent motu singulari tm. s. vno duorũ motuũ cõtrariorũ: & quędam mouent duobus motibus insimul. s. in locis diuersis. Illa aũt quæ mouent motu vno tm: & non habẽt potẽtiã ad contrariũ sunt illa quæ mouent per virtutes naturales in eis. Verbi gr̃a. ignis qui calefacit tm: & non infrigidat. s. essentialiter: & nix quæ infrigidat & non calefacit. Illa aũt quæ habẽt potẽtiam ad vtrũq; contrarium sunt virtutes scientes. s. comprehensiue. Et hoc intendebat cum dixit: cognitio vero &c. i. virtutes aũt rõnales vidẽtur habere posse ad vtrũq; contrariũ.

Et intendit hic per hanc dictionem existimatur concedi ab oĩbus aut a pluribus: & quia virtutes naturales agunt alterũ cõtrariorum: & qlibt reliquũ per accidẽs: dixit: sed apparet &c. i. sed in virtutibus naturalibus est aliqđ sike et quod inuenitur in virtutibus rõnabilibus de hoc. s. ꝙ agũt vtrũq; cõtrarium: quia altera actio a est virtutũ naturaliũ per se: & reliqua per accidẽs. In virtutibus autem rõnalibus duæ actiones cõtrariæ sunt essentialiter. Et cum notificauit ꝙ virtutes naturales habẽt ẽtiã hoc: dedit exemplũ: & dixit: b frigus enim &c. & intẽdit per hoc qđ dixit reuertitur: hoc qđ calor existẽs in re reuertitur de extrinseco in intrinsecum per frigus: ex quo accidit qđ illud eas calefacit modo accidentali: & hoc intẽdebat cũ dixit: quoquomodo. Et quia iste modus trãsmutationis. s. quia est per accidens fit ex virtutibus rationalibus: sicut fit ex virtutibus naturalibus: notificauit hoc: & dixit: quẽadmodum sciens &c. i. ꝙ frigidum calefacere per accidens est simile peccato artifícis qñ errauerit circa contraria vero: & iste est ille qui vtitur sua scientia peruerse: scilicet qui vtitur sua scientia contrario ei quo deberet vti. Et c forte induxit hoc post illud quod intendebat declarare de improbabilitate cõtingente ponentibus omnia fuisse quiescentia tempore infinito: propter alterum duorum: aut ad declarandum quod si fuerit positum quod omnia erãt quiescentia: deinde inceperũt moueri: ꝙ nõ sequit̃ in oĩbus hoc. s. vt causa motus sit alia a causa quietis: & causa motus illi⁹ causæ sit aliud a causa quietis ei⁹ sicut sequebat in initio sermonis. Existimat ẽm ꝙ hoc non cõtingit nisi in motoribus ꝙ agũt alterũ cõtrariorũ duorũ tm. In virtutibus aũt quæ agũt duo cõtraria insimul: nõ cõtingit vt causa quietis nõ sit causa motus: cũ illud qđ agit quietẽ in istis virtutib⁹: est illud quod agit motũ. Sed cõtingit hoc in quibusdã cũ ille qui ponit hũc sermonẽ nõ potest ponere oĩa de genere virtutũ quæ agũt cõtraria. Et secundum hoc dedit responsionẽ ad hãc quæstionẽ dicendo: sed nõ oĩa ꝙ ponẽs &c. i. & ponẽs hũc sermonẽ: & dãs hãc rõnem nõ pot dicere hoc in omnibus rebus: cum plures rerũ nõ sint rõnales: sed plures rerũ quę mouẽt & mouenť nõ recipiunt mouere & moueri nisi cũ fuerint in aliqua dispõne ex extrinseco: & reperiunť gelcere: & cũ fuerint ex extrinseco in cõ

a In virtutibus nãlib⁹

C vna actio est ꝙ se: reliqua vero ꝙ accẽs: sed virtutes rõnales ẽtialiter sunt ad vtrumq; cõtrarium: cõtine infra com. 51.

b Quõ frigus ꝙ accẽs calefacit.

c Pria expositio primæ partis textus.

in cõtrario illius dispositionis in qua erãt in qua mouebãtur & mouentur. Et hoc intẽdebat cũ dixit: sed cũ fuerit talis dispositionis &c. i. sed rerum naturalium res naturales ea quæ sunt innata mouere & moueri: postquam erant non mouent: aut mouentur: nisi aut quia dimittuebatur ex eis dispositio per quam hoc mouet: & hoc mouetur: aut quia distant ab inuicem: aut quia illic est aliquod impedimentum. Cum igitur vtrumque eorum fuerit in dispositione qua hoc mouet: & hoc mouetur: & fuerit propinquum vnum alij & nõ fuerit impediens: tũc necesse erit vt hoc moueat, & hoc mouetur. Sed adhuc remanet eadẽ quæstio: potest enim aliquis dicere qđ primus motor totius est ex habẽtibus virtutes rationales: & cum habẽtia virtutes rationales incipiũt mouere post quietem: & quiescere post motũ: absq; eo qđ deficiat dispositio per quã hoc mouet: & hoc mouetur & absq; eo ꝙ deficiat appropinquatio in tpe quietis. & sic totum erit quiescẽs: per quietem istius motoris: & cum inceperit totũ mouer̃: & erunt oĩa mouentia & mota extrinseca reducta ad talem motorem. Secundũ igit hãc expositionem forte dimisit dissolutionẽ istius quæstionis vsq; post cum aperte dicet hanc quæstionẽ: & secm hãc expositionẽ est intelligẽdum: sed nõ omnia: hoc qđ intelligitur de particulari negatiua: & ꝙ hoc qđ dixit: sed cũ fuerint talis dispositionis: qđ intelligitur de particulari affirmatiua. Secũda aũt expõ est vt intelligat ex hoc ꝙ dixit: sed nõ omnia: hoc ꝙ intelligitur de vniuersali negatiua: & quasi diceret qđ nõ omnia possunt mouere postquã non mouerit: absq; eo quod illic sit causa facta: quæ sit causa si aliquid eorũ quæ innata sunt mouere fuerit motũ in actu. Et secm hoc sermo eⁱ⁹ erit vniuersalis in omnibus virtutibus motiuis. s. rationalibus & irrationalibus: & hoc manifestũ. Quoniã aũt rationales nõ gesciũt qñq;: & mouentur qñq; nisi propter renouationẽ trãsmutationũ factarũ in eis ex extrinseco: aut in alia: aut in corpore: manifestũ est ꝙ prolixe loquemur de hoc post. a Quãdo enim aĩal mouetur postquã nõ mouebatur: necesse vt in eo sit aut appetitus qui non erat: aut illa cõcupiscentia: aut appetitus non fuerit nisi per transmutationem præcedentẽ ab aliquo ente extra animam: & hoc erit quãdo illud ens fecerit aliquam passionem in corpore eius: ex qua fiat concupiscentia q̃ nõ erat ante: aut appetitus. Et ex comprehensione illius entis aut ex passione sue cõprehẽsionis ab eo accidet ei imaginatio: & scientia: & appetitus qui ante nõ erat: & concupiscentia motus quæ ante nõ erat. Si autem posuerimus ipsum in omnibus suis dispositionibus existẽtibus in ipso & extrinsecis in dispositione quieta idem cũ ipso in dispositione motus. Tunc necesse est qđ non sit dignius mouere in aliqua hora ꝙ quiescere: & sic aut non quiesceret neq; mouebitur: aut quiesceret: & mouebitur insimul: quod est impossibile: qm̃ cũ proportio b illius quod habet potentiam agendi duo cõtraria fuerit eadem nõ faciet alterum illorum: & ideo cum fuit impossibile in talibus istis virtutib⁹ eandem proportionem esse inter duas actiones cõtrarias. ideo impossibile fuit vt essent extra ambo. Verbi gratia vt animal esset extra motum & quietem. Et quod dicunt loquentes nostræ legis voluntatem deprẽdere de actione entis noui in aliqua hora: ita qđ illud ens fiat apud

Dicitur & solũdit ꝙ virtutes rationales nõ D

Secũda expõ.

a Cõ. 15.

b Cũ pro portio illi⁹ quod habet potentiam B agendi duo contraria. fuerit ea

dem ad contraria nō faciet aliquā illorū. Contra Saracenos ponentes volūtatē dependere, de actibꝰ entis noui in aliqua hora ita illud ens

G

fiat absque hoc vt ibi fiat trāsmutatio.

Noua relatio non accidit alicui: nisi ex variatione alicui⁹ extremi.

præsentiam illius horæ absq; eo vt fiat illic transmutatio: est sermo nō intelligibilis. Voluntas enim cum fuerit ad inueniendū aliquē ens in alia hora: necesse est vt in volente fiat in illa hora cōcupiscētia in agente quæ non erat ante: & illa est causa propinqua ad agendū in illa hora: & nō ante. Et causa illius cōcupiscentiæ est p̄sentia ℞poris: & p̄sentia tp̄is q̄ nō erat ante est trāsmutatio necessario: aut sequēs trāsmutationē. Cōcupiscētia igit̄ facta p̄ præsentiā ℞poris est trāsmutatio extra transmutationē: ante igit̄ trāsmutationē q̄ est posita prima est alia transmutatio: & nō potest homo sanus fugere hāc fidem existimatione præsentis.

Si igitur non semper motum est: tunc manifestum est quod non sic se habebant sicut possibilia: hoc quidem movebat: illud vero movere: sed oportuit mutari alterum ipsorū. Necesse erit in his quæ sunt ad aliquid accidere: vt si duplum non est: nunc autem est mutari duplum si non vtrumq; : alterum. Erit ergo quædam mutatio priori prima.

Si igitur non fuerint semper mota: manifestum est quod nō erāt illius dispositionis in qua hoc poterat movere & hoc movere: sed alterū eorum trāsmutatur. Necesse est enim hoc sequi in eis quæ sunt in capitulo ad aliquid. Verbi gratia. quod si hoc non fuerit duplum istius & est modo: necesse est transmutationem esse. Et si non in vtroq; in altero. Qua propter necesse est vt primam transmutationem præcedat transmutatio.

9

Si igitur nō fuerint entia præterita quæ semper mouebantur: sed in aliquo tempore fuerint quiescentia aut finito aut infinito: manifestū est qd̄ in tpe illius quietis non erāt in dispositione in qua possibile erat vt motor moueret: & motum moueretur. Et cum ita sit: & postea venerunt ad dispositionem in qua motor mouet in actu: & motum mouet in actu: manifestum est qd̄ illud impedimentum iam ambulatum est ex quo necesse est qd̄ alterum eorū aut vtrūq; trāsmutetur. Et hoc fiebat cō dixit: sed trāsmutatur alterū vt cō posuit qd̄ necesse est in motore: & in moto cum fuerunt mutata ex dispositione in qua non fuit motus ad dispositionē in qua est motus quod necesse est vt illi motori aut moto accidat transmutatio: aut vtriq; aut per accidēs: aut essentialiter. Incepit declarare hoc. Et dixit: necesse est enim &c.i. & hoc necesse est: quia motor & motum sunt in capitulo ad aliquid: & cum in aliquo tempore hoc non moueret & hoc non moueretur: & post hoc moueret & illud moueretur: manifestum est qd̄ inter illa fuit facta relatio: quæ nō fuit ante: & omnis relatio sequitur transmutationē. Ergo necesse est vt ante relationem positam sit aliqua trāsmutatio in motore: aut in moto: aut in vtroq; aut in extrinseco. V.g. qd̄ sit illic aliquod impedimentum quod auferur post. & hoc intendebat cum dixit: necesse est igitur vt sit transmutatio. &c. Deinde dicit & qua propter necesse est vt præcedam transmutationē præcedat transmutatio. Et hæc demonstratio quam induxit est vniuersalis in omni motore: siue in virtute rationali siue in nō rationali: & hoc induxit nos ad exponenda verba eius

H

Motor & motū sunt I cap. ad aliquid.

Omnis relatio sequitur transmutationem.

prius exposuimus: Et oportet nos p̄scrutari in hoc loco qd̄ intēdit per hunc sermonem: Vtrum intendit qd̄ motus sēd'm genus semp fuit, aut intendit hoc esse motum æternum vnum in specie. Est enim in hoc aliqua difficultas: quū si intendit declarare qd̄ motus non deficit sēd'm genus in aliqua hora: existimatur qd̄ impossibile est ipsum continuari sēd'm genus sēd'm quēcunq; modum fuerit positus. Sed sunt positiones impositæ: & possibiles quædam: & hoc quod est possibile est illud quod necessario sequit ex istis propositionibus quas posuit hic. i. potentiam præcedere actum sēd'm tempus: & sēd'm hoc est illud quod intēdit de hac intentione diminutum. & ideo videmus Alpharabium in suo libro de entibus transmutabilibus nisi enumerare modos in quibus possibile est motum præcedere motum actum. & hoc in motore & in moto, D. declarasse quis possibilis & quis impossibilis: & q̄ possibilis est necessarius sēd'm diffinitionē motus. Et sēd'm hoc erit opus Alpharabij quasi complementum ad illud quod declarauit Arist. hic. licet Arist. fecerit illud quod fecit Alpharabius in secundo libro de generatione. In illo enī libro declarauit qualiter est impossibile omne motū præcedere motum: & quō est impossibile. Et sic sermo eius in hoc libro est diminut⁹ & cōplebitur post. Aut dicamus qd̄ Arist. non intēdit per hanc declarationē declarare qd̄ impossibile est mundum esse in aliqua hora extra vnū motū: sed declarare qd̄ mūdus impossibile est vt sit extra motū sēd'm genus. Et quomodo inuenitur omne motum præcedere motū est alia quæstio. Et sēd'm hoc videtur quasi intendere cōtradicere sermoni dicentium motū deficere in aliqua hora nō probare motum esse æternum. Et forte etiā intēdit per hūc sermonē probare mūdum esse semp sēd'm hāc dispositionē in quo est modo. Quoniā cū posuerim⁹ q̄ ista ordinatio est naturalis: & q̄ impossibile est mundum habere aliā ordinationem præter istam. i. q̄ omnes motus reducuntur ad corpus cæleste: & qd̄ propinquitas corporis ad quasdam res: & sua remotio a quibusdam est causa propter quam quædā moueñ q̄nq;: & q̄dā quiescūt quandoq;. Et propter quā omnē motū sequitur motus. Et est declarasse nō qd̄ impossibile est motum deficere in aliqua hora. Ergo manifestū est qd̄ mundus semp fuit: & erit in hac dispositione. Quoniā si deficeret nō nisi per quietē nō p̄ mutationē ad aliam formā. Et cō impossibile est ipsum mutari ad aliam formā: aut quiescere: necesse est vt motus corporum quæ sunt eterni motus: quæ sunt semper in motu sint in hac dispositione semper in præterito & in futuro. Quoniā si quiescerent totum nihil aliud esset causa quietis eius nisi quies eorū. Quemadmodum causa motus eorū q̄ mouētur q̄nq;: & quietis eorum quæ quiescunt quādoq; nihil aliud est nisi motus eorum semper in propinquitate & distantia. Si igitur possibile esset corpora cælestia quiescere: necesse est vt essent pars alterius mundi: vt essent hic alia corpora quæ mouerentur circulariter: quæ essent causa quietis istorum quandoq;: & motus istorum quandoq;: secundum hoc ergo possumus intelligere hunc locum. Et quod apparuit mihi post lōgam perscrutationem est: quod ex hoc quod hoc induxit apparet motum vnum continuum primum æternum esse: cum adiunctum fuerit hoc quod declaratum est: hoc scilicet quod non est hic motus primus nouus illi quod declaratum est

I Digressio q̄ quæritur rō Arist. intendit declarare quod motus sēd'm genus semper fuerit.

Prima expositio. Alpharabij.

Secūda expositio & Themi.

Tertia expositio aliorum.

Quarta expō Auer.

in septimo.s. qđ si est necesse vt in motis in loco sit primū motū & primus motor: quod necesse est vt iste primus motor: & istud primū motū semper fuerint in hac dispositione.s. hoc mouere: & hoc moueri. Quoniā si fuerit positū ipm incipere mouere in aliqua hora: cōtingeret ipm præcedere mor prior: & sic hoc qđ fuit positū qđ ipse fuit primꝰ motor nō fuit verū. Et cū hic fuerit motor qui semper mouet: tūc erit hēc notū quod semper mouetur: scilicet quod etiā est æternū. Et si nō contingeret vt ante primum motorem eiset motor prior illo: scilicet si posuerimus illud quod mouetur ab eo generari: aut trāsmutari aliquo modo transmutationis nisi secundū motū in loco & cum hic fuerit motū æternum hic est motus æternus. Et maxime cum adiunctum fuerit his duabus propositiōibus hoc quod apparet sensui: scilicet quod omnes motus reducuntur ad motum localem quod iste motus est prior eis naturaliter. Et bene potest hoc apparere generaliter. s. hoc esse transmutationē continuam necessario: quoniam cum necesse est hic esse transmutationē primā naturaliter: & est possibile transmutationē primam naturaliter: & si est possibile transmutationem primam esse in tempore nam. Necesse est hic esse vnam transmutationē continuam quæ est causa in hoc quod ante omnem transmutationem est transmutatio.

Adhuc aūt prius & posterius qūo erūt tēpore nō existente. Aut tēpus si nō sit motus. Si igitur tempus est numerus motꝰ; aut motus quidam. Si quidē tempus semper est: necesse est motum perpetuum esse. At vero de tempore extra vnū, simul intelligi videntur omnes. Ingenitum enim dicunt. Et ꝓpter hoc Democritus demonstrat tanꝯ impossibilia omnia esse facta.

L Solus plato generat tempus.

Tempus enim impossibile est esse factum. Plato autē ipsum generat solus. Simul enim ipsum cum celo factum esse: celum autem factum dicit. Dictū est hic quomodo potest esse prius & posterius si tempus non sit. Et quomodo erit tempus, si motus non sit. Si igitur tempus est numerus motus: aut alicuius motus: tunc tempus si fuerit æternum: necesse est vt motus sit æternus. Sed videmus omnes præter vnum conuenire in hoc de tempore. Dicunt enim ipsum esse non generatum, id est nō nouum. Et per hoc declarat Democritus impossibile omnia esse generata: dixit: quia tempus est non generatum. Plato vero generat ipsum. Dicit enim ipsum generari cū celo: & quod celum est generatum & nouum.

10 Tēpus facit prius & posterius in rebus quę nō mouētur: in rebus autē quæ mouentur prius & posterius existit per se.

M Cum declarauit quod ex diffinitione motus apparet quod motus est æternus. dicit quod hoc idem etiam apparet in tēpore. Omne enim generatum necesse est vt suum non esse præcedat ipsum: & quomodo nōs aliquis intelligere prius & posterius: si tempus non sit. Tempus enim facit prius & posterius in rebus quæ non mouentur. In rebus autem quæ mouentur prius & posterius existit per se. Et cum posuit quod prius & posterius non erit si tempus non fuerit: & quod nouū non erit

si prius & posterius non fuerit. Sequitur ex hoc quod nouum non erit si tempus non fuerit. Et cum apparuit ei qđ nouum non erit nisi tempus sit, & tempus nō potest esse nisi motus sit: per hoc quod declaratū est qđ tēpus est numerus motus secundū prius & posterius. Incepit declarare qđ necesse est si tēpus sit æternū: vt motus sit æternus scilicet cuius tēpus est numerus, & dixit: si igitur tempus est numerus motus.

Et ista consecutio est manifesta ex diffinitione temporis declarata in quarto istius libri: & potest declarare ipsa natura tēporis. Est enim notum per se quod tempus: aut est motus: aut sequitur motum, & dixit aut alicuius motus: quia nō curat in hoc loco siue tempus sit motus: si ne numerus alicuius motus. Et cū verificauit cōsecutionem in hoc syllogismo: incepit inducere opiniones antiquorum, & dixit: sed videmus omnes præter vnum &c. id est, & sermo eius in hoc est intellectus per se, & apparet quia antiqui percipiebāt tempus esse æternū, sed non percipiebāt ipsum sequi motū, & ideo dixit Democritus dando ratio nem quod impossibile est vt omnia essent generata ex hoc quo tēpus est vna rerum, & nō est generatū, & si antiqui percepissent quod tempus nō esset extra motū: credidissent motū esse æternū. Platoni autem accidit cōtrarū quod accidit antiquis: concessit enim tēpus sequi motum cæli: sed non concessit ipsum esse æternū: sed generatum.

N Nihil est accipere in tēpore prꝫeter nunc.

Si igitur impossibile est & intelligere tempus sine ipo nūc nunc autem est medietas quædam, & principium & finē habens simul: principium quidem futuri temporis: finem præteriti. Tunc necesse est semper esse tempus. Vltimū enim finiti accepti temporis in aliquo ipsorum nunc erit. Nihil enim est accipere in tempore præter nunc. Quare quoniā est principiū: & finis ipsum nunc necesse est in ipsius vtraq; esse semper tēpus. At vero si tēpus est: manifestum est: quia necesse est esse & motum. Siquidem tempus est passio quædam motus.

O Tempus est quędā passio motus.

Et etiam si impossibile est vt sit tēpus: aut vt intelligatur extra instans, & instans est medium est medium, & est principium & finis sed principium temporis futuri, & finis tēporis præteriti: necesse est vt tempus sit æternum. Quoniam si fuerit acceptum vltimum tempus post quod non est tempus necesse est vt sit in aliqua hora. Quoniā impossibile est vt in tempore sit aliquid omnino nisi initās. Et quoniā instans est principiū & finis: necesse est vt ex vtraq; parte sit tempus. Et si ex vtraq; parte sit tempus: manifestum est vt motus sit etiam. Tempus enim est aliquod accidentium motus.

Cum declarauit ꝙ necesse est si tēpus sit vt sit motus scilicet motus cuius numerus est tēpus: incepit declarare tēpus esse æternū, & proposuit ad hoc duas propositiōes. Quarū vna est qđ instans nunq; inuenitur nisi in tempore. Et quod impossibile est tempus esse, extra instans. 11

Et causa in hoc est: quia initās facit tēpus, & ideo qui nō ꝑcipit ad

Instans est principium futuri & finis præteriti. Idem. 4. Q. phyſi. 123. Nihil inuenitur de tẽpore in actu niſi inſtans.

Minus duo inſtãtia nõ percipit tẽpus. Et ideo cũ poſuit ꝙ impoſſibile eſt ipſ eſſe extra iſtãs. & cũ poſitũ eſt poſitũ eſt ipſ cõiunxit huic aliã propoſitionẽ. ſ. ꝙ inſtãs eſt principiũ futuri & finis præteriti, & iſta propoſitio eſt manifeſta per ſe. Inſtãs em eſt aliquid qđ accipit intellectus pro differẽtia inter præteritũ & futurũ ſcilicet prius & poſterius in motu. Et cũ natura inſtãtis eſt iſta: manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt imaginari inſtãs qđ nõ eſt finis præteriti, & principium futuri. Et cauſa in hoc eſt: quia nihil inuenit de tẽpore in actu niſi inſtãs. Et cũ hoc impoſſibile eſt demõſtrari ſicut demõſtrat philoſophus: quia cũ demõſtrat tractat ſtatim. Et nullus poteſt imaginari iſtãs eſſe principiũ futuri abſq; eo ꝙ ſit finis tẽporis præteriti: aut finẽ præteriti abſq; eo qđ ſit principiũ futuri: niſi eſtimetur tẽpus exiſtere. q. lineã rectã, & immo cepit declarare quomodo ſequit ex hoc: vt tẽpus ſit ęternũ. Et dixit finis em tẽporis vltimi poſt qđ non eſt tẽpus cũ fuerit accepta: neceſſe eſt vt ſit in quibuſdã inſtãtibus, id eſt, qm principiũ temporis ante qđ aduerſarius dicit nõ eſſe tẽpus neceſſe eſt vt ſit in inſtãti. & ſimiliter finis poſtq; aduerſarius fingit nõ eſſe tẽpus: neceſſe eſt vt ſit etiã in inſtãti, & ſic neceſſario ante tẽpus erit tẽpus, & poſt tẽpus, tẽpus. D. d. impoſſibile eſt em &c. id eſt, & neceſſe eſt vt extremitas tẽporis ſit in inſtãti: quia impoſſibile eſt inuenire ex tẽpore aliquid in actu niſi inſtãs.

Quod impoſſibile ſit aliquid ſ. ex tẽpore adinuenire actu niſi inſtans.

R Et verificatio quæſtiõis eſt: qm neceſſe eſt ſi inſtãs fuerit acceptum: aut demõſtratur in actu ſicut demõſtratur põctus: aut nõ demõſtratur. Si demõſtratur deſtruitur natura tẽporis: motus em deſtruetur neceſſario. & ſi fuerit impoſſibile ipſum demõſtrari niſi in motu: neceſſe eſt vt ante ipſum ſit motus. Et ſi nõ: tũc erit acceptũ quieſcẽs. & tũc erit quieſcẽs ſi põctus nõ inſtans. Et vniuerſaliter omne qđ diuidit motũ neceſſe eſt vt ante ipſum ſit motus, & poſt ipſum ſit motus. Et cũ poſuit qđ extremitas tẽporis qđ ponitur generari: aut corrũpi: neceſſe eſt vt ſit in inſtãti: dixit: ſi igitur inſtans &c. id eſt, ſi igitur extremitas tẽporis qđ ponitur generatũ & nouũ ſcilicet qđ ante ipſum nõ eſt tẽpus, & inſtãs eſt principiũ tẽporis futuri & finis præteriti: neceſſe eſt vt ex duobus terminatis ad ipſum cõponatur tẽpus, & ſic ante ipſum erit tempus & poſt ipſum tẽpus. D. d. ſi igitur fuerit, id eſt, ſi igitur ex iſtis duobus terminatis ad ipſum fuit tẽpus: manifeſtũ eſt & c. id eſt, & cũ declaratũ ſit qđ in duobus terminatis cuiuſlibet inſtãtis ſit tẽpus, & tẽpus eſt cõſequẽs & impartibile a motu. Manifeſtũ eſt qđ in duabus partibus cuiuſlibet inſtãtis eſt motus: ergo motus eſt æternus neceſſario. Et forte ſcitur de hac demonſtratione hoc qđ motus æternus eſt motus diurnus. Declaratum eſt enim quareo quod tempus non ſequitur primo & eſſentialiter niſi hunc motum.

4. phy. 130. & 132.

Eadẽ aũt ratio eſt & de eo ꝙ incorruptibilis ſit motus, ſicut em in eo ꝙ fiat motus accidit priorẽ quãdã eſſe mutationẽ, prima: ſic hic poſterioꝛẽ poſteriori. Nõ em ſimul quieſcit ꝙ mouet, & ꝙ eſt mobile: vt ꝙ cõburit, & ꝙ cõbuſtibile eſt. Cõtingit em cõburi cõbuſtibile eſſe ꝙ nõ cõburit: neq; motiuũ & mouẽs.

Et iſte idẽ ſermo dicit in hoc ꝙ motus nõ corrũpitur. Quoniã

niã ſicut cõtingit dicẽtibus motũ generari: vt tranſmutatio aliqua præcedat primã trãſmutationẽ. Ita cõtingit hic vt aliqua trãſmutatio ſit poſt vltimã trãſmutationẽ. Quoniã aliquid ceſſare à motu, & ceſſare ab hoc ꝙ innatũ eſt moueri, nõ ſunt ſimul. V. g. vt cõburat, & vt ſit innatũ cõburi. Quoniã impoſſibile eſt vt ſit innatũ cõburi abſq; eo ꝙ cõburatur. Neq; etiam aliquid ceſſare ab hoc vt ſit innatũ mouere, & ceſſare à mouere, erunt inſimul.

Ideſt & per illud per qđ fuit declaratũ qđ primus motus eſt ęternus & nõ generatus declarabitur ipſum nõ corrũpi. Quoniã ſicut contingit expoſitiõe eius qđ primus motus ſit nouus: vt nõ ſit primus: ſed ante ipſum ſi trãſmutatio prior, ſimiliter contingit ſi poſuerimus quod primus motus corrũpitur vt poſt corruptionẽ primi motus ſit motus. 12

Manifeſtũ eſt ꝙ ſi primus motus corrũpitur quod poſt ipſum non erit motus: quãdamodũ nõ erat ante ergo ſi poſuerimus ipſum generari erit ante motus, & ſi corrumpi erit poſt. Deinde incepit declarare quomodo contingit vt poſt corruptionẽ primi motus ſit alius motus. 2

Et dixit: quoniã ceſſare aliquid &c. id eſt, quoniã ſi primus motus quieuerit quiete i qua ipoſſibile erit vt illud ꝙ mouebat moueat poſt. Neceſſe eſt vt poſt quietẽ moti fiat in eo aliqua diſpoſitio quæ faciat ipſum moueri poſt. Et iſta diſpoſitio neceſſario eſt motus aut aliquid ſequens motũ, & ſic poſt primũ motũ erit motus: qđ eſt impoſſibile. Et ſimiliter ſi ceſſauerit primus motor a mouere: continget vt ante ipſum ſit alius motor qui dedit ei diſpoſitionẽ per quã fuit impoſſibile vt moueret poſtquã erit poſſibile.

Et corruptibile igitur indigebit corrũpivt corrũpatur, & huiuſmodi corruptiuũ iterũ poſterius. Et corruptio enim mutatio quædã eſt. Si igitur hoc impoſſibile eſt manifeſtũ eſt quod eſt perpetuus motus. Sed nõ aliquãdo quidẽ erat: aliquãdo quidẽ nõ. Et nãq; hoc aſſimilatur ſic dicere, figmẽto magis.

Et etiã neceſſe eſt vt corrũpens corrũpatur quãdo corrũpet, & ꝙ illud ꝙ corrũpit iſtud, corrũpatur etiã poſtq; corrumpit illud. Corruptio enim eſt aliqua trãſmutatio. Et ſi hoc eſt impoſſibile declarabitur ꝙ motus eſt æternus, & ꝙ nõ eſt qñq; & qñq; nõ. Et ꝙ ſermo dicẽtis hoc magis aſſimilatur ſtulto. G

Cum declarauit qđ primus aut primi motus neceſſe eſt vt ſemper fuerint propter hoc qđ illud qđ mouetur illo motu aut illa quę mouẽtur illis motibus ſi motus eorũ fuerint noui abſq; eo ꝙ precederet eos motus: neceſſe eſt alterũ duorũ: aut illud quod mouetur illo motu ſit generatũ aut æternũ, & manifeſtũ eſt qđ ſi fuerit generatum: neceſſe eſt vt ante primũ motũ ſit alius motus, & ante illum alius, & cum primus non erit: non erit vltimus. Et ſi illud quod mouetur primo motu fuerit æternum, & poſtea generaretur ſuus motus poſtquam non fuit: neceſſe eſt vt ante primum motum ſit motus, & ante primum motorem ſit 13

Universidad de Deusto
Biblioteca

T motor:quod est impossibile. Et cum declarauit hoc:vult declarare per istã viã quod impossibile est vt motus vltimus finita qd' post illũ nõ moueatur aliquid,per illã eandẽ viam per quã declarauit vt primus motus sit prior secũdũ tẽpus cæteris motibus.Illud enim qd' mouetur hoc motu vltimo necesse est vt sit aut æternũ aut corruptibile. Si corruptibile habebit corrũpens,& reuertetur quæstio de isto corrũpente vtrũ sit æternũ:aut habet corrumpẽs.Si igitur est corruptibile erit necesse vt sic procedat in infinitũ:qd' est impossibile. Ergo necesse est vt illud qd' mouetur vltimo motu sit æternũ.Si igitur fuerit æternum, & motor illius sit æternus:reuertetur quæstio in eo:qua de causa motor æternus,& motũ æternũ semper fuerint in hac dispositiõe scilicet hoc mouere & hoc mouerit & postea cessauerit a motu postquã fuerit in motu tẽpore infinito.Ergo illic est necessariũ vt ante primũ motũ, & primã rẽ motã & primũ motorem sit mor' prior,& motor prior,& motũ prius:qd' est impossibile. Sed tacuit hoc cõdiuidẽs vltimũ de duobus cõdiuidẽtibus super quæ fundauit hãc demõstrationẽ:cõ iã indurerat ipsum in generatiõe motus. Et;cũ cõplenit hic in positiõe esse qd' illud qd' mouetur hoc motu vltimo, est corruptibile: est illud qd' abbreuiabit in positione eius:quod illud quod mouetur primo motu est generatũ scilicet qd' ante generãs est generans,& procedit sic in infinitũ. Et ideo cõplenit hunc sermonẽ dicẽdo, & cõ hoc fuerit impossibile:manifestũ est &c. Deinde dixit & etiã necesse est vt corrũpẽs &c. id est, & si aliquis posuerit qd' illud qd' mouetur vltimo motu est corruptibile,& illud;quod corrũpet ipsum est corruptibile ab alio corrũpente,& illud ab alio procedetur sic in infinitũ:qd' est impossibile. Ergo necesse est vt illud qd' mouetur vltimo motu sit æternũ. & cũ fuerit motũ æternũ,& motor æternus:necesse est vt motus illius sit incorruptibilis sicut fuit ingenerabilis, & si nõ: quæ de causa cessabit a motu illud qd' semper fuit in motu,& ista expositio est vera.

Caput.2. Similiter autẽ & dicere cp aptũ natũ esse est sic,& hoc oportet opinari esse principiũ:sicut videtur Empedoclem vtiqꝫ dicere cp tenere & mouere amicitiã in parte & discordiã ineſſe rebus ex necessitate:quiescere autem medium.

Et sermo dicentium hoc magis alsimulatur figmento, & similiter eius qui dixit quod sic debet currere natura rerũ. Et qui existimauit cp principiũ est illud de quo diximus ipsum esse secundũ cp fecit similitudinẽ Empedocles de dominio amicitiæ,& litis huius quãdoqꝫ,& huius quãdoqꝫ quæ mouent res necessario,& quies existit interim in tempore.

14 Id est,sermo dicẽtiũ qd' motus nõ fuit ante,& postea fuit:est similis sermonibus fictis,& similiter sermo dicentium qd' quies & trãsmutatio succedunt sibi in omnibus entibus,& qd' natura totius entis mouetis facit hoc:non quia est aliquid quod sit causa illius est scilicet sermo fingentiũ. Et similiter sermo dicentiũ sermonẽ similẽ sermoni Empedoclis:quod principiũ secundũ qd' est necessariũ:ad esse:aut principium contra

cõtraria facit alterũ cõtrariorũ in aliqua hora. Et nõ facit alterũ absqꝫ eo qd' illic nõ sit causa cogens ipsum ad hoc. Quia principiũ nõ habet causam est sermo illis etiã signẽto. Et isto sermone etiã ,puenit vt motus sit sine motore. Et cũ dixit:& qui existimauit qd' principiũ &c. & inferẽdit naturales existimantes quod primũ principiũ generans entia possibile est in eo secundũ qd' est principiũ sike scilicet sermoni Empedo. qui posuit principiũ entiũ amicitiã & litẽ:secundũ similitudinẽ amicitiæ:& litis existẽtiũ in hoibus.i.quẽadmodũ amicitia cõgregat homines:similis autẽ segregatio:ita in euntibus sunt etiã duo similia istis.i.amicitia naturalis & odiũ naturale.Ita quod qñqꝫ mouet alterũ:& qñqꝫ relinquũ ad contrariũ eius:ad qd' primũ mouebat. Et quies est in tpe qd' est inter has duas actiones contrarias ablqꝫ eo quod illic sit causa cogens amicitiam agere in vna hora: & litem agere in alia: cum sint principia necessitate actionis & essentiæ. Et iste sermo est etiam similis figmento.sequitur enim ex eo vt motus sit sine motore.

A

Fortasse autem & vnum principium facientes sicut Anaxagoras sic vtiqꝫ dicerent. At vero nihil inordinatum est eorũ quæ natura & secũdum naturam sunt. Natura enim causa ois ordinatiõis est. Infinitum autem ad infinitum nullã rationem habet. Ordinatio autẽ omnis ratio est. In infinito aũt tempore quiescere:& postea motũ esse aliquãdo: huius aũt neqꝫ vnam differentiã esse quare nñc magis quã prius. Neqꝫ iterũ aliquam ordinationẽ habere nõ iam naturæ est opus. Aut enim simpliciter se habet qd' est naturæ:& nõ aliqñ quidẽ sic: aliqñ vero aliter:vt ignis qui fert sursum:nõ aliqñ quidẽ sic:aliqñ nõ:aut rationẽ habet qd' nõ est simplr. Quare dignũ est sicut. Empedocles:& si alter aliqs dixit sic se habere in parte quiescere omne & moueri iterũ. Ordinationẽ enim iã quandã habet hmõi. Sed hoc oportet dicentẽ nõ affirmare solũ: sed causam ipsius dicere; & nõ apponere nihil:neqꝫ velle dignitatẽ irrationabilẽ:sed aut inductionẽ aut demonstrationẽ ferre. Hæc enim nõ sunt causæ positæ neqꝫ in hoc erũt amicitiæ,neqꝫ inimicitiæ esse. Sed huius quidem congregare: illius vero disgregare. Si vero determinetur quod est in parte dicẽdum est:in quibus sic sunt: sicut quia est aliquid quod congregat homines amicitia:& fugiunt inimici adinuicem. Hoc enim supponitur & in toto esse: videt enim in quibusdam sic. Quod autem est: & per æqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnia aũt existimare principiũ esse hoc sufficiẽs:qa semp est:aut sic:aut sic: nõ recte se opinari habet in quo Democritus reducit de natura causas:quod sic:& prius factũ est ipsius aũt semp noluit principiũ quærere dicẽs in qbusdã recte:quod aũt in omnibus non recte. Et trigonum

B Nihil inordinatum est eorũ q̃ sunt a natura &

C secũdum naturam.

Natura est

D causa ois ordinationis.

Finiti ad infinitum nulla est ratio.

E

F

enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

Principio, eũ nõ est altera causa.

enim semper habet duobus rectis angulos æquales. Sed tamẽ est aliqua perpetuitatis huius altera causa. Principiorũ igitur non est altera causa: sed perpetua sunt. Quod quidẽ igitur nullum tẽpus erat: neq; erit quando motus nõ erat: aut nõ erit tanta dicta sunt. Et forte etiã qui ponunt principiũ vnum sicut Anaxagoras, ratiocinantur tali ratiõe. Sed nihil omnino naturale: aut currẽs cursu naturali est sine ordine. Natura enim est causa ordinis in omni in quo est. Et non est de actione naturæ aliquo modo vt omnia sint quiescentia tempore infinito: & post moueantur quandoq;. Et nulla differẽtia est in hoc omnino faciens quod motus sit magis nũc quã ante. Et nullus ordo erit in hoc aliquo modo. Quod enim currit secundum naturã: aut erit vnius modi: ita quod non sit quandoq; tale: & quãdoq; tale. Verbi gratia quod ignis ascendit superius naturaliter: absq; eo quod quandoq; est ascendens: & quandoq; non: aut si non fuerit semper vnius modi, conseruabit aliquam proportionem. Et ideo sermo Empedoclis est melior, scilicet quod totũ quiescit quandoq; deinde mouetur. Iste enim sermo facit aliquem ordinem. Sed deberet dicens hunc sermonem non esse contentus in dicendo illum narratione tm̃: sed deberet dicere rationẽ eius: & non deberet aliquid ponere sine aliqua ratione: sed aut inductione: aut demonstratione. Ista enim posita non sunt causæ: nec iste etiã: sed aliæ res sunt per amicitiam aut perlitẽ: & illa congregat: & ista segregat. Et si hæc duo sint determinata in aliquibus duob⁹ diuersis: oportet dicere illa duo quæ sunt: sicut est determinatũ in omnib⁹ quod illud quod cõgregat eos est amor: & quod inimici sunt illi qui fugiũt se adinuicẽ. Ponit em̃ quod in toto etiã est talis cursus: & dicũt quãdoq; hoc existit in quibusdam reb⁹. Sed hoc existere in temporibus æqualibus etiam indiget ratiõe verificante illud. Et vniuersaliter existimare quod principium sufficiens in hoc est qđ semper talis est cursus: & quod semper talis erit: non est rectũ. Et hoc est illud ad quod reddit Democrec. causas in natura. scilicet quod primus fuit & non finxit. Et non oportet quærere qualiter semper fuit principiũ: & hoc iudiciũ in quibusdam rebus non est verum. Triangulus enim semper habet angulos æquales duobus rectis. Sed principium est ad hanc rem æternam. Principia vero non habent alias causas: & sunt æterna.

35 Cũ destruxit sermonẽ dicentiũ qđ mot⁹ incepit postq; nõ fuit o mo: & corrũpet corruptione posq; nõ erit motus omnino: & sermonẽ dicentium

centium & ipsum quiescere quandoq;: & quandoq; moueri: & dixit: q; ratiocinatio illius in hoc nõ est ratiocinatio. s. hoc quod dixit: qđ non est quærendũ de principio quare facit hoc in aliqua hora: & non facit hoc in alia: quia quare est: est quærere causam: & principium nõ habet causam: quia est necessariũ. D. & forte illi qui ponunt principiũ vnũ G &c. & forte illi q dicunt vnũ principiũ esse: & qđ semp fuit quiescẽs: & deinde incepit mouere: ratiocinãtur etiã ex hoc p rationẽ B mpe. & est: qđ in principio nõ est quęrendum quare: quia est necessariũ in esse.

Et cũ dixit: qđ ratio Anaxag. est quo quomodo sibi sermoni B mpedo. sed debilior: incepit declarare debilitatẽ sermonis Anaxag. & dixit sed nihil omnino &c. & intendit per ordinẽ vt cursus eius sit vnius modi: aut modorũ diuersorũ in tẽporibus determinatis: & qđ illud quod est vnius modi sit per vnam causam: & illud quod est modis diuersis in temporibus diuersis sit per diuersas causas quæ reuertuntur etiam in se circulariter. D. d. & natura est causa ordinis: & ista est ratiocinatio H quod res naturales nõ sunt extra ordinẽ. illud em̃ quod est causa ordinis est dignius ordine: nisi raro sit extra ordinem caluliter. D. d. & non est de actione nature &c. id est quod in his duobus sermonib⁹ sunt duo propinqua vel contraria coniuncta fundamẽtis naturalibus: quorum vnum est vt aliquid sit possibile tempore infinito in præterito & post erit in esse. Res enim quiescentes tempore infinito aut habent naturam vt moueantur: aut non. Si igitur habent naturam vt moueanꝫ quando quiescunt violenter: & motus violentus: & tempus motus violenti a impossibile a est vt sit maius quam tempus naturale: nedum quod impossibile sit tempore infinito. Potentia enim illius in quo est potentia exit in tempore infinito: vicibus infinitis necessario. aliud autem quod est etiã extra naturã. In hac opinione est ponere motũ & motorẽ existẽtia tempore infinito: & motorem non mouere: & motũ nõ moueri: & post incipere in motu in aliqua hora absq; eo quod illic fuit causa per quã mouereat in illa hora & non prius. Et b ista positio est similis positioni quam ponunt loquentes nostræ legis. Sed quia ponunt motorem mouere voluntarie: ideo videntur magis sustẽtari quam qui ponit ipsum mouere naturaliter. Naturalia enim videtur habere ordinem terminatum, scilicet currere eodem modo: aut semper aut frequentius. Illa autem quorum principium est voluntas videtur diuersificari & nõ sequi eundẽ modum actus. Sed sicut diximus quod motum mouetur posset non mouebatur: aut mouens moueret posset non mouebat: necesse est tunc aliquã proportionẽ fieri inter ipsum & motum quæ ante non erat: & si non: nõ magis moueret in hoc tempore posito q; in alio. Et si non: non esset aliud sicut dicimus nisi præsentia temporis: imaginari enim tẽpus est trãsmutatio sequẽs trãsmutationẽ, scilicet imaginari præsentiã illius. Et nos dicimus quod volũtas: quia quærit actionem voluntariam quærendum est quẽadmodum impossibile est vt voluntas noua dependeat de actione antiqua: & voluntas antiqua dependeat de actiõe noua. Et nos dicimus quod apparet & apparebit impossibile esse vt actio noua fiat per voluntatem antiquam nisi sit actio antique media: Voluntas enim non possponit facere quod intendit nisi propter essentiã alicuius intentionis in re intenta quæ nõ erat in tẽpore voluntatis.

Illud quod est causa ordinis est dignũ ordine.

Impossibile est motus violenti tps mai⁹ eẽ q; tps motus naturalis &c.

Pro hoc vide. 2. cc. cõ. 15. Digressio.

b Cõtra istos racenos ponentes motorem & motũ tpe infinito & nõ mouere.

Rationes Auer. quibus probat cõtra christianos mundos & sua

cenos qđ a voluntate antiqua nõ potest noua actio prouenire.

L Nullus potest rationẽ suã intrinsecam negare potest qđ voli tũ postponatur volũtati nisi propter defectũ alicuius inuolito.

Remouet tacitã responsionem.

M Dubium. Solutio. Volũtatem p̃cedere volitõ tẽpore. Infinito essentialiter ẽ impoſſe. per accidẽs vero est necessarium.

voluntatis. Et ſi non esset necesse vt illud quod est voluntatum esset eũ voluntate. Cum igitur posuerimus voluntatem esse in qua possibile postponi voluntatũ hoc erit propter existentiam alicuius quod nõ dum erat. ſ. propter defectũ alicuius causæ aut alicuius dispositionis: vt quia defecit & aliud cũ iam posuimus q̃ ista volũtas est primus motuũ. Manifestũ est qđ tunc voluntatũ debet esse cum ea. Si igitur posuerimus ipſum esse antiquũ: voluntatũ erit antiquũ. In quo igitur istorũ duorũ fundamentorũ possint aliquid negare loquentes. Fundamentũ autem dicens: qđ voluntatum nõ post ponunt tempore volũtati: nisi propter hoc qđ aliquid deficit in voluntate: & est saltem præsentia reponis. Impossibile est vt negetur ab homine per suam intrinsecam rationẽ sed ſi negetur: erit per extrinsecũ. Secm̃ aũt fundamentũ: & est q̃ ante istam voluntatem secm̃ qđ est prima nõ est trãsmutatio: concedimus ab aduersarijs. ſ. a loquẽtibus. Si igitur fuerit dictũ qđ istud est iudicium voluntatis nouæ in antiquã aut postponi potest sine causa. Dicemus interrogando nõ conceditis q̃ præsentia tpis est causa in essendo volũtatum. ergo hic est causa. Si igitur dixerint qđ tempus etiam inuenitur ex illa antiqua voluntate reuertetur quæstio sup illos in facta ra illius tpis. Tempus qđ sit postquam nõ fuit indiget tempore in quo nõ fiat: & per qđ approprietur sua factio: & determinetur: & ſi nõ: esset semper: & hoc manifestũ est per se. Et ſi fuerit dictũ quomodo potest inueniri noua actio secm̃ hãc opinionẽ ab antiqua voluntate. Dicemus mediãte moto antiquo a volũtate antiqua. istud enim motum appropinquabitur alicui & distabit ab aliquo: & sic erit causa quietis & motus aliquorũ cũ hoc qđ est æternũ. Et etiã ſi fuerit hoc voluntas antiqua quæ antecedit voluntatum nouum sine mediatione motus: necesse est vt suum voluntatum non postponatur ab eo donec desinat in infinitum: & hoc essentialiter & non accidentaliter. Quoniã qui ponit voluntatum nouũ inueniri a voluntate antiqua mediante motu: nõ contingit ei vt volũtas præcedat voluntatũ tempore infinito nisi per accidẽs & hoc manifestum est exercitantibus in cognitione eius qđ est essentialiter: & eius quod est accidentaliter. Et ſi in hac ꝓpositione nõ distinguatur illud qđ est essentialiter ab eo quod est accidẽtaliter erit sophistica. Et ex hoc habuerunt loquentes nostræ legis pro impossibili q̃ in eodem subiecto succedãt sibi facta infinita. Fingunt enim qđ ſi ghãtum fuerit in eo continget ipſum nõ esse nisi præcedãt ipſum facta infinita: & dicunt qđ est impossibile. Nos aũt dicimus qđ est impossibile essentialiter: non accidentaliter scilicet quod cum aliquod ageas fuerit cuius esse non habet initium: contingit quod actiones eius non habeant initium. Vnde accidet vt ante quamlibet actionem eius sit actio: & ante quamlibet actionem eius sint actiones infinitæ sed per accidens: non quia quædam sunt necessariæ in esse quorundam. Quoniam ſi ita esset contingeret vt non ſinueniretur ex eis aliquid nisi post dectionem infinitorum: quod est impossibile. Cum igitur loquentes acceperunt loco eius quod est per accidens illud quod essentialiter: dixerunt impossibile esse facta non habere primum: & est possibile per accidẽs: immo esse necessariũ ex hoc qđ ponitur agens cum esse

esse non habet primũ: sed est impossibile essentialiter vt actiones infinitæ sint necessariæ in eẽ nouam actionẽ. Et iam Ari. dixit hoc aperte in quinto istius lib. cũ fuit perscrutatus vtrũ motus habeat motũ: & generatio generationẽ. Et ſic in. ij. lib. de ghatione cũ perscrutatus est de finitate elementorũ. Et verificatio sermonis in agẽte volente: est qđ agens & mouens vl̃e est illud ex quo ꝓuenit mouere: & actio ꝓuenies ex eo dicitur motus & mouẽs: quod est huiusmodi est duobus modis: mouens qui mouet absq; eo q̃ præcedat ipſum appetitus aut voluntas aut desiderium aut quomodocunq; volueris appellare: & hoc mouere dicitur naturale: & mouens a quo procedit appetitus & volũtas ad mouendum: & dicitur actio voluntaria. Et est manifestum q̃ istud mouens mouetur primo a volũtate aut ex imaginatione illius aut ex præsentia illius: & iste motus dicitur appetitus. Omnis igitur motor a quo ꝓcedit appetitus ad mouere est motor vno modo: & mouens alio modo. Et cum hoc sit positum dicamus q̃ omnis voluntatis nouæ mouere quod sequitur ipſam a volente est nouum necessario. Et omnis volũtas antiqua mouere quod sequitur ipſum a volente est antiquum necessario. Quoniam ſi fuerit nouum necesse est vt istud mouere præcedat appetitus ad ipſum infinitum. quare igitur iste appetitus fuit causa motionis in aliqua hora & non in alia cum sit eiusdem dispositiõis. Necesse est igitur vt ab hoc appetitu non proueniat mouere omnino: aut vt prouenias ab eo semper: aut vt sit illic appetitus nouus: qui est causa nouitatis motionis volentis ad voluntatũ nouum. Et hoc contingit necessario ex hac positione quod motus voluntatis a volente sequitur appetitum & voluntatem volentis. Si igitur necesse fuerit hoc esse motorem antiquum vel voluntatem antiquam: necesse est vt appetitus eius sit antiquus: & suum mouere sit antiquum: & suum voluntatum sit antiquum: sine principio: & sine fine. Quoniam ſi voluntatum defierit desinet volontas; & ſi desinet voluntas desinet appetitus: quod non potest esse in volente antiquo: & volũtate antiqua. Et vniuersaliter demonstratio Aristo. est vniuersalis omni motori qui ponitur primus: siue fuerit positus per appetitum siue non: scilicet quod impossibile est vt agat in aliqua hora & non in alia. Quia tunc erit illic motor prior ipſo. Et quod dicunt loquentes quod voluntatum nouum non postponitur a voluntate antiqua nisi quia voluntas pendet cum eo in hora terminata. Quoniam ſi appetitus qui facit mouere non pẽdet cum eo nisi in hora terminata: necesse est vt apud præsentiam illius temporis sequatur quod mouere volentis sequatur appetitum voluntati. Appetitus igitur qui facit mouere est nouus cum nouitate temporis: & similiter mouere: & non est appetitus antiquus.

Aut dicamus quod appetitus non fuit factum mouere omnino: sex volũtate: scilicet ex se. aut fuit factum ex mouere antiquo: sed non operabatur in motu propter defectum eius quod necessarium est in motu. Et cum illud fuit præsens posit: scilicet tempus, tunc aget mouens: & mouebitur motum. Hoc igitur mouere non sequitur voluntatem & mouebitur motum. Hoc igitur mouere non sequitur voluntatem in illo tempore: indiget igitur motore priore ipſo qui facit illud quod est necessarium in factura voluntati. Et quærendum est in nouitate illius rei necessarie eandem quæstionem: vtrum sit: scilicet ab agente volente

I. phy. t. ce. 13. et primo ce. c. 22.
Idem infra hic. c. 47.
Vide differẽtiam inter agẽs & mouẽs t. c. 45. primo de ghatione.
N Mouẽs dupliciter.
De appetitu. Vide primo ph. cõ. 81.
Obiectio loquentiũ. Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iste aut non volēte & reuertetur cōsequtio impossibilis a principio.

Et totum hoc est manifestum exercitato in huiusmodi demonstrationibus & sano capite, & non impedito a sermonibus sophistice procedentibus positis vt sunt opiniones mundanæ. D.d. & nō est actione naturæ &c. id est, & non est natura innata facere quiescere res naturales in quibus est tempore infinito: & post mouebātur sine aliqua causa noua quæ facit eas moueri tunc magis quam in alio tempore. Et hoc intendebat cum dixit: & nulla differentia est in hoc omnino &c. i. dicens hunc sermonem nullam differentiam dat in entibus in dispositione quietis & motus: sed in eadem dispositione sunt apud quietē & apud motū: quod est valde inopinabile. Et hoc qđ dixit manifestū est de diffinitione naturæ. Dictū est enī naturā esse principiū motus & quietis. Necesse est igit aut ipsam agere in alterū cōtrariorū cōtinue. i. in motu aut quiete: aut vt agat vtrōq; nō cōtinue. i. quieti qnq; & motui quādoq; cōtinuatio eī in successione istarū duarum actionū est ordinatio: & cursus in eadem dispositione. Et hoc intendebat cum. d. aut erit simplex &c. i. q natura innata est in alterū duorū. i. aut vt actio eius erit simplex & vna. i. q facit alterū contrariorū tm: & hoc intendebat per simplex. Aut faciet duo contraria successiue. Et intendebat declarare per hoc q sermo dictētis q omnia erāt quiescētia tempore infinito: deinde mouebantur: est sermo nō naturalis. Hoc enī non videtur esse de actione naturæ. Necesse est enī in actionib? naturæ esse cōtinuationē & æternitatē aut in agēdo alterū cōtrariorū tm. Verbi gratia, vt motus ignis ad superius semper & terræ ad inferius. Aut in agēdo duo contraria successiue sicut hoc qđ inuenitur de generatione & corruptione consequētibus motum solis & alijs contrarijs sequentibus istum motum. Et quia Empedocles dicebat mundum generari quādoq; & corrumpi qnq; secūdū cōtinuationē dicit q sermo illius magis participat sermonibus naturalibus. D.d. iste enim sermo &c. i. qui enim. d. istum sermonem de mundo. i. ipsum moueri qnq; & quiescere quandoq. i. in temporibus determinatis facit naturam habere alium quem ordinem inquantum agit illud quod agit continue: licet mutetur de contrario in contrarium. Et dixit aliquem ordinē: quia ordo cōpletus est agere alterum contrariorū cōtinue. Et cum dixit: q iste sermo magis cōmunicat cū sermonib? naturalibus. d. post hoc in quo egreditur ab eis. Et dixit: sed deberet dicēs hūc sermonem &c. i. sed dicēs hūc sermonē deberet dicere aliquā rationē per quam affirmaret ipsum: & aliquā causam per quam esset. Dicēs enim hoc deberet dare duo. i. demonstrationē quia: aut propter quid: aut vtrōq;. Et hoc intendebat cū. d. sed dicere causam &c. & oportet sicut dixit dicentē aliquā sermonē affirmare ipsum aut per demonstrationē aut per inductionem non ponere ipsum sine aliqua ratione. Et per hoc quod di. non ponere ipsum: possumus intelligere & non ponere ipsam opinionem. Et potest intelligi & causa opinionis. Empedocles enim cum posuit opinionē suam in hac intentione ponere etiam debuit causam opinionis. D.d. ista cū posita non sunt causæ: & intendit illud quod posuit Anaxago. cum dixit: & intelligētia cepit distinguere mixtō posito: nō distinxerat ipm tpe infinito: & q posuit etiā Empedocles de amicitia & lite non

Expō alterius partis textus.

Documētū

Documētū

Cōpletō ordo est agere alterū contrariorū cōtinue.

non sunt primæ causæ. iste enim indigēt causis. Et quia causa quam Empedocles dedit in hoc non est vera nec potest euadere ab obiectionibus d. nec iste &c. i. nec Empedocles etiā dedit causam veram in hoc q mūdus nesciit qnq: & mouetur qnq: cū dixit: & causa istorū duorū motuū cōtrariorū in mūdo. s. in cōgregatione & segregatione partium est lis & amicitia. s. q amicitia cōgregat multa & facit ea vnum. & lis segregat vnū & facit ipsum multa. Et cū dixit q Empedocles nihil inducit hanc causam incepit dare corruptionem istius causæ & dixit: & si hæc duo &c. i. & si hæc duo contraria sunt determinata in se: necesse est vt illa duo in quibus existunt ex rebus naturalibus sint determinata in se: cū impossibile est vt cōtraria sint in eodē. Quapropter oportet dicentem hunc sermonē determinare illa in quibus existit lis: & distinguere ea in quibus existit amicitia: sicut distinguitur hoc in hominibus: & vocare deberet modum entiū in quib? est amicitia amicos: & in quibus est lis inimicos: sed hoc non potuit facere Empedocles in entibus. s. distinguere eis istos duos modos. D. si distinguereret nō posset dare causam in hoc q mūdus totus cōgregatur qnq: & segregatur qnq: nisi ita q inimici reuerentē amici: & amici inimici. Quod igitur fingit falsum est & extra naturā. Et intēdebat per hoc quod sermo eius cū hoc q est ornatus non bene sequit similitudinē quā deberet sequi. Lis enī & amicitia nō inueniuntur nisi in animalibus: & præcipue rationalib?: nō in eis quæ nō sunt animalia. Empe. igitur assimilauit irrationalia rationalibus: & iudicauit ea eodē modo: & fecit plus quod non sequit similitudinē in omnibus accidentibus suis. Sermo igitur eius cū hoc quod est ornatus non est pfecte ornatus. D.d. ponit enim &c. ista est narratio rationis Empe. D. enī q lis & amicitia in quibusdam rebus segregat & cōgregat: necesse est vt talis sit cursus in omnibus rebus. Natura enim partis & totius est eadem. Et manifestum est quod iste sermo est rethoricus.

Lis & amicitia nō inuenitur nisi i animalib? & ꝓprie rationalibus nō in inanimatis.

Et cum dedit rationem eius incepit dicere quod deberet dare ex causis cōcedendo hanc opinionem & hanc rōnem. Et dixit sed hoc esse in tēporibus æqualibus &c. i. sed hoc quod posuit q isti duo motus contrarij sunt in tēpore æquali: aut q tēpus motus est æquale tempori quietis indigēt etiā ratione alia ab ista. Et dixit hoc: quia res in quibus existit amicitia & lis. s. res animatæ non inueniuntur agere in temporibus æqualibus: ita quod omnes homines sint aliquo tempore amici: & in alio tempore inimici: ita quod tēpora inimicitiæ sint æqua ita tēporib? amicitię. Hoc enī totū nō inuenitur in suo exēplo: & ideo deberet dare aliā rōnē aut alias rationes ab illis quas accepit ab hominibus. Et cū dixit hoc q diminuebat ei in ipsa positione dixit: & vt existimare &c. i. & vt existimare q principiū sufficiēs: & in hoc est dicere q natura eius est quæ dat agere res cōtrarias: nō est sermo rectus: nec hoc qđ dat in hoc sufficit in causa istius positionis. D.d. & hoc est illud ad qđ fecit redire causas in natura &c. i. & hoc qđ dixit Empedocles in principio cū quæsitum fuit ab eo qūo agit res cōtrarias: illud idē dixit Democritus in cōtrarietate existēte in reb? naturalibus. s. q accidit quærere causam in actione primi principij. Et hoc intēdebat cū dixit. s. q aūs ēt est tale. i. quia in causa pcedēti nō dī plus in hoc. s. q agit cōtraria nisi hoc qđ talē habet naturā. D.d. & nō oportet ḡre

In quo est reddēda cā ei i quo nō.

re &c. id est. & non oportet quærere causam actionis eius : cuius esse est necessarium. Causa enim non debet quæri nisi in eo cuius esse non est necessarium, id est, quod non oportet quærere causam actionis eius necessarie. Et induxit antiquos ad hoc: quia ponebant principium mundi esse æternum: & mundum esse nouum. Vnde cum quærebatur ab eis quare inueniebatur mundus ab eo in tali tempore: & nō in alio: cogebantur dicere illud prædictum: scilicet quod non oportet quærere in æterno. quare. Et non est sicut existimauerunt: verumtamen oportet vt non detur causa in actione principij quando actio eius fuerit æterna. Si autem actio eius fuerit noua oportet vt habeat principium in illa actione. Et cum narrauit sermonē Democ. in hoc incepit notificare quod iste sermo non est verus. Et dixit: Et istud iudicium in quibusdam rebus non est verum &c. id est, & sermo Democ. & sequentiū eius quod res necessarie non debēt habere causas est verus in quibusdam rebus: falsus in quibusdam. Triangulum enim habere angulos æquales duobus rectis est necessarium: tamen habet causam. Res vero necessariæ quæ sunt principia non habent causam: si non: tunc principium haberet principium & procederet hoc in infinitum. Et intendebat declarare quod multa necessaria habent causas. Et quod principia æterna quorum actiones ponuntur noux: sicut actiones principiorum non æternorum sunt digniora: vt habeant principia: & sic primum principium reuertitur non primum. Et ideo antiqui dubitabāt vtrum principia corruptibilium sint corruptibilia: aut æterna. Et cum ponebant illa corruptibilia sequebatur ipsa non esse principia: & cum ponebant ea esse æterna sequebatur omnia esse æterna. Et ideo cogebantur dicere illa vana. Cum autem perscrutatus est secundum cursum naturalem de istis rebus vidit hoc esse ens medium inter æternum & generabile & corruptibile. & quod quodammodo est æternum & alio modo generabile: & nouum: & est corpus quod mouetur circulariter: quod est generabile & corruptibile quantum ad vbi: & manens quantum ad substantiam. Et sic dissoluebatur ab eo hæc quæstio ponendo hunc motum: & fuit possibile: vt generabile nouum mediante æterno sit causa rerū generabiliū. D. d. hoc igitur sit dictū in hoc &c. l. iste igitur sermo sit sufficiēs in hoc qđ declaratum fuit hic. s. q̄ siue nō fuerit motor qui moueat in actu aut fuerit ille motor sed est motus q̄ necesse est vt nō sit ille tēpus ōno. Et cum non fuerit tempus non erit ens nouum omnino. Motus enim necessarius est in essendo tempus: & similiter huic quod dixit in tempore apparet in loco : & ideo nullum potest generare tēpus & locū: & si esset: esset valde inuerecundū. CAP. II.

Contraria aūt his non difficile est soluere. Videbitur aūt ex huiusmodi considerantibus contingere maxime motum esse aliquando: cū nō esset omnino.

Primum quidē quia neq; vna perpetua mutatio ne. Mutatio enim omnis apta nata est ex quodam in quiddā. Quare necesse est omnis mutationis esse terminum contraria in quibus sit. In infinitum autem moueri illum. Et

Q Multa necessaria hūt causas. Dubiū antiq̄rū

R An ḡnabilia sint principia ḡnabilia vel æterna.

Solutio.

Corp⁹ cęleste est medium inter æternum & corruptibile.

S Quō sequatur hic. Vide. 8. physi. cō. &. 1. to. vbi dr̄ qđ nouū est cū priori et posterio. &c.

Et non est difficile dissoluere illud per qđ contradicitur huic. Illa autem ex quibus existimatur cum consideratum fuerit de motu possibile esse quod motus sit quandoq;. ita quod ante nō fuit omnino. Sunt ista prima. Quia non erit transmutatio æterna omnino. Omnis enim transmutatio est ex aliquo & in aliquid. Et ideo necesse est vt duo contraria in quibus est transmutatio sint fines cuiuslibet transmutationis. Et nihil mouetur sine fine. V

CVm cōpleuit declarare hic esse motū vnū æternū: vult etiā inducere dubitationes q̄ possunt super hūc sermonē. Et q̄stio sic cōponitur. Omnis transmutatio est ex aliquo contrario in aliquid cōtrariū: & si non: tunc motus esset otiosus & superfluus. s. si illud ex quo est motus est idē cum eo ad quod est mot⁹: & cōtraria sunt finita: & q̄ est inter ea est finitū. ergo & omne q̄ est in finito est finitū. Otis motus est finitus. Ideo dixit: oīs trāsmutatio est ex aliquo in aliquid. i. ex cōtrario in cōtrariū. D. d. & ideo est necesse &c. i. q̄m cū posuerimus qđ motus est ex cōtrario in contrariū: necesse erit vt cōtraria sint fines transmutationis. D. d. & nihil mouetur sine fine. i. qđ cū posuerimus qđ omne motū mouetur in contraria: cōtinget qđ nihil mouetur sine fine: quia si mouetur ad infinitū mouetur ad' non contraria: sed positū est qđ oē motū mouetur ad contrarium. Et sic ergo hoc incōuenies. Et forte intelligit per hoc q̄ dixit & nihil mouetur sine hoc: q̄ si aliquid esset tale: tunc motus eius esset superfluus & otiosus: erit hæc quasi alia ratio ab ea in qua fuit dictū qđ omne motū mouetur inter contraria. Et forte ista ratio est sufficiētior prima in motu locali. cōtrarietas a eīs naturalis in loco nō est nota q̄ sic: & ideo cū voluit Arist. declarare in vltimo sexti b q̄ oīs motus reā est finitus: vsus est loco a cōtrarijs: præterea in declaratione motus localis. Et vsus est etiam in declaratione motus localis alio modo scilicet qđ illud quod impossibile est vt sit impossibile est vt incipiat fieri. 16

Prima expositio.

Secunda expositio.

Tertia expositio sine secōda manifestatio. a Contrarietas naturalis in loco non est X nota per se. Idem. 5. phy. cō. 9. Y Idē hic infra. c. 62. & primo cœ. c. 86. b. 16. phy. t. cō. 91. 92. & inde.

Amplius videmus: quoniam possibile est moueri quod neque mouetur: neq; habens in seipso: neq; vnum motum : vt inanimatis. Quorum neq; pars vlla: neq; totum mouetur: sed quiescens mouetur quandoq;. Conuenit autem aut semp moueri: aut nequaquā. si quidē nō sit cū nō fuit motus. Multo autem magis hmōi in animatis esse manifestum est. Neq; vnus enim in nobis cum sit motus aliquando: sed quiescentes tamē mouemur aliqñ : & fit in nobis ex nobisipsis motus aliqñ & si nihil extra moueat. Hoc enim in inanimatis non videmus similiter: sed semper mouet ipsa aliquid exteriorum alterum. Animal autem ipsum dicimus seipsum mouere. Quare siquidem quieseit aliquando penitus immobile : motus vtique fiet ex ipso & non ab extra. Si autem in animali hoc possibile

bile est fieri quid prohibet idem accidere & secūdum omne. Si nāque in paruo mundo ita sit & in magno: & si in mundo sit: & in infinito. Siquidem contingit moueri in infinitum & quiescere totum.

Et etiam videmus ꝙ possibile est vt moueatur illud quod non est motum neq; in eo est motus omnino. V.g. in non animātia. Videmus enim istas res quod nec pars rei mouetur: nec totum: sed est quiescens. Deinde mouetur quando quē: & esset necesse, aut vt non moueretur in aliqua hora: si motus non sit postquam non fuit.

Et hoc magis apparet in habentibus animas: qñq; sumus quiescentes: & nullus motus existit in nobis oīno. Deinde mouebitur & fiet in nobis ex nobismetipsis principium motus: licet nullū extrinsecū moueat nos. Hoc eñ nō inuenim⁹ huiusmodi in vita carentibus: Sed ista semper nō mouentur: nisi ab aliquo extrinseco alio. Vnum autē dicitur mouere se. Et ideo cum quandoq; sit quiescens complete: necesse est vt fiat in eo quod mouetur motus ex se non extrinsecus.

Et si hoc possibile est vt fiat in aīalibus: quid igitur ꝓhibet vt hoc sit in toto etiā: quoniā st homo est in mundo paruo, est etiā in magno. Et siue in mundo erit etiā in infinito. Si sit possibile vt in infinitum moueatur & quiescat secundum totum.

17 Idest & etiā videmus q̄dā q̄ mouent posteā nō mouebant neq; secūm totū neq; secūm partē: sed secūm totū & partes qeseūt: deinde mouent.

D.d. & esset necessarium &c.i. & esset necessarium si sit hic motor
3 æternus & motus æternus vt non esset motus nouus. Motus eñ nouus debet habere motorem nouum: immo & est necessarium vt omne quod sentitur quiescere quiesceret semper: & omne quod sentitur moueri moueretur semper. Et cū induxit hanc quęstionem: induxit etiam aliam manifestiorē prima: & est hoc q̄d apparet in habentibus animas: quæstio enim in eis est difficilioris dissolutionis: & dixit. Et hoc magis apparet in habentibus animas: & hoc scilicet esse possibile vt motꝰ sit postquam erat sine motu præcedenti: est manifestius in habentibus animas quā in carentibus. Videmus enim semina & animalia quiescere sine aliquo motu postquam mouebātur: nō ex motore extrinseco: sed ex
A se: per principium existens in eis: ita quod existimatur q̄d per hoc principiū quod est in eis possunt moueri quandoq;: & quiescere sine aliquo extrinseco. Et cum dixit quod dubitatio de hoc in rebus animatis est manifestior quam in rebus inanimatis: dedit causam in hoc & dixit: hoc enim non videtur &c. idest & habētia animas sunt manifestiora in hoc: quia videmus ea incipere moueri sine aliquo extrinseco mouente. Illa autem non mouentur nisi quādo mouerit ea aliquod extrinsecum. Videmus enim quod motus qui fiunt in rebus carentibus anima: quod

sunt post motus. In motibus autem qui fiunt in habentibus animas nō videmus quod ante ipsos est motus extrinsecus. Et apparet ex hoc q̄d quæstio in carentibus anima nō ordinatur ex hoc q̄d motus eorū sit a motore æterno: sed quia in quibusdā sentiuntur motus noui absq; eo q̄d in eis sentiatur motus extrinsecus. & videtur q̄d si hoc est vnū eorū quod intendit per hunc sermonem: q̄d hoc nō est nisi de motibus per naturam. s.q̄ mouent per se per inclinationē quæ est in eis. Sed apparet ex primo sermone q̄d est quæstio prædicta ex hoc, q̄d motus eorū fuerit a motore æterno. Necesse est eñ ponere motorē æternū esse: & in hoc cōueniunt omnes: sed differūt considerantes in hoc: vtrum primus motor possit mouere quādoq;: & quādoq; non: aut est impossibile: sed est necesse vt semper moueat. Et forte Aristo. intendit duos modos q̄stionis: & propalauit primum modū: & innuit secundō per hoc quod dixit: & hoc apparet magis &c. apparet enim ex hoc sermone q̄d quæstio cōtingens in hoc est eiusdē generis in habentibus animas & carentibus. Sed est manifestior in habentibus scilicet quod incipiunt moueri sine aliquo motu qui fiat in eis: neq; in toto: neq; in parte. Deinde d. hoc enim nō videtur &c.i. & hoc magis apparet in habētibꝰ animas: quia nō videmꝰ motū in eis ex extrinseco manifeste: sicut vī in carentibus alia. Et hoc apparet magis in carentibus anima. Quia ista aut mouentur violēter: aut naturaliter: & manifestum est q̄d motor in eis quæ mouentur violenter est extrinsecus. Et nō accidit in istis quæstio. s. ex modo hoc, s. ex quo accidit in habētibꝰ animas. In eis aūt q̄ mouentur naturaliter accidit quæstio: si indigentia istorū ad motorem extrinsecum est maior quā indigētia habētiū animas. de motis. n. naturaliter apparet q̄d nō mouentur nisi generentur in locis extrāneis: aut patiantur violenter quietē: & post recedet violentus: & vniuersaliter motor est generās i eis aut afferēs: alias auferēs violentiā vt declarabitur post.

Et ideo dixit: sed semp mouebit ab aliquo extrinseco. Vnū aūt dicitur mouere se: & vtrūq; in rei veritate vt post declarabitur indiget motore extrinseco: sed est latentius in habentibus animas. Et ista dicunt mota ex se: illa aūt nō: quia ista existimantur posse moueri & quiescere ex se, q̄d nō inuenīt in eis quæ mouent naturaliter. Et cū posuit hāc propōnē dicētē q̄d in habētibus alias sit motus sine motu p̄cedēte: dixit possibile est hoc in toto. D. induxit similitudinē interea & dixit: q̄m si hoc est in mundo &c.i. q̄m animal quod mouetur ex se assimilatur toti in hoc ꝙ totum mouetur ex se: scilicet corpus cæleste. Similitudo enim inter animatia & corpꝰ cæleste est: q̄m vtrūq; mouet ex se: & quē admodū alij motus reducunt in aīali ad primū motorē q nō mouet: ita est in mūdo māgno. Et ideo dicit ꝙ homo est mūdus paruus. Et iste sermo est rethoricus quāuis iudiciū in radice pō sit verū. s. q̄d motus nouus sit in aīali sine motu præcedēti: & nō dat q̄d necesse est vt motꝰ nouus sit: sed dat hoc esse impossibile. Et igitur q̄stio sup sermonē prædictū. D.d. & si est in mūdo &c. & dixit hoc cōtradicēdo antiquis dicētibꝰ mūdū ḡnari ex re iūcta: sicut plures dicūt in cā naturali: sicut Anaxago. in mixto. D. igit si est pone vt finitū moueatur secūm totum postq̄ nō mouebatur oīno: possibile erit hoc in infinitū si est possibile vt infinitum recipiat vnum motum in omnibus suis partibus.

Hic dubitat an expositio data in prima parte textus sit cōueniens. Solutio.

B A quibꝰ est motus naturaliter elementorum.

C Cur aīata dicūtur ex se moti, inaīata non.

D Cur homo dicit paruꝰ mundus. Vide etiā aliud in quo assimilatur. 2. celi. t. c. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B Hoc aũt primũ quidẽ qđ dictũ est:nõ eundẽ semper & vnũ esse motũ qui est in contraria:recte dicit.Hoc em̃ fortasis quis dẽ necessariũ est:siquidẽ nõ semper vnũ & eundẽ esse possibile est eiusdẽ & vnius motũ. Dico aũt sic vtrũ necessarium vnius chordæ vnus & idẽ sonus:aut semper alter similiter se habente & mouente.Sed tamen qualitercunq; se habeat nihil prohibet quædam eundẽ esse qui continuus & perpetuus est.Manifestũ autem erit magis ex his quæ posterius sunt. Dicamus igitur ad hoc.Sermo autem qui primo fuit dictus.s.quod motus ad contraria non est semper idem in numero rectus est. Ergo dignius est vt sit necessariũ si motus eiusdem rei nõ semper est possibile vt sit idẽ,scilicet.Verbi gratia, vtrũ sonus eiusdẽ chordæ sit idẽ:aut semper mutaẽ vna post aliã:licet chorda sit eiusdem dispositionis:& licet moueaẽ:sed secundõ vtrũlibet istorum faerit:nihil prohibet vt sit hic vn⁹ motus ex hoc quod est continuus & æternus.Et hoc declarabitur post magis.

18 Cum induxit has tres quæstiones incepit dissoluere eas, & primo de quæstione dicente quod impossibile est vt inueniatur motus infinitus:quoniam omnis motus est ex contrario ad contrarium: quis posset aliquis respondendo dicere quod licet motus sint finiti: quia sunt ex contrario & in contrarium:tamen non est remotum vt continuatio & æternitas sit in eis ex iteratione inter contraria, scilicet iteratione infinita. Et quia ista responsio non est vera: quia post declarabitur in hoc tractatu quod talis motus non est vnus nec continuus. Dixit. Discamus igitur ad hoc &c.id est & intendit quod cum fuerit iteratus. & quasi dicat & ideo non oportet nos respondere hac responsione in dissolutione istius quæstionis. D. facit quasi dubitationem in hoc, scilicet verum motus eiusdem rei iteratus inter duos fines sit vnus motus continuus aut non continuus. Et dixit: dignius est &c. id est & est dignius vt sit necessarium vt motus iteratus non sit vnus motus & si non est necessarium vt idem motum moueatur eodem motu: sed potest moueri pluribus motibus. D. dedit exemplum de hoc & dixit. Verbi gratia verum sonus &c. id est. Verbi gratia dicere verum sonus eiusdem chordæ super quam iteratur manus percutientis sine pausatione sit idem sonus aut plures. Et hoc intendebat cum dixit:aut est semper vnus post alium, id est quod quilibet sonus eorum est alius ab altero dum percussio fuerit continua: quoniam non est dubium quod si percussio non fuerit continua quod sonferunt plures.

Deinde dixit licet chorda &c.id est & ista quæstio non intelligitur nisi quando chorda fuerit in tempore percussiõis in eadem dispositione fortitudinis:& similiter percussio & chorda in hoc tempore apparent moueri nõ quiescere. In tali igitur dispositione dubitatur in motu chordæ ad duas partes oppositas:vtrũ sit vn⁹ motus aut plures. Deinde dixit sed secundũ vtrũlibet &c.i.& secũdũ vtrũlibet illorũ duorũ modorũ fuerit dispositio de motu iterato scilicet siue fuerit vnus siue nõ hoc nõ prohibet quia hic inueniatur vnus motus simplicis:propter hoc est cõtinuus & æternus. Deinde dicit & hoc declarabitur post magis.& intendit cum locutus fuerit de motu continuo,& declaraturus eius esse motum diurnum.

Moueri aũtẽ qp nõ mouetur nullũ incõueniẽs est. Si aliquãdo quidẽ sit extrinsecus mouẽs:aliquãdo autẽ nõ. Nihil enim aliud dubitabit hoc dicens. Quapropter non semper alia quidem quiescũt eorũ quæ sunt:alia vero semper mouentur. G

Aliquid autẽ moueri positũ nõ mouebatur nõ est inopinabile.Cum positum fuerit qp motus illius est extrinsecus ab eo. Et nõ intendimus hic quærere quomodo sit hoc: scilicet quomodo erit illud quod mouet,& illud quod mouetur,& est idẽ quãdoq; mouens:quãdoq; non.Dicens enim hoc nõ dubitat: nisi in hac intentione sola scilicet quare quędam entia nõ sunt semper quiescentia,& quædam semper mota.

Cum dissoluit primã quæstionẽ incepit dissoluere secũdã in qua dictum fuit qualiter contingit si hic sit motus continuus:vt quædam rerum moueantur quãdoq;,& quiescunt quãdoq;. Et dixit:aliquid autem moueri &c.id est quæstio autem in qua quæritur qualiter plures rerũ mouẽtur postquã nõ mouebãtur nõ, est difficilis ad soluẽdũ in rebus quorũ motor est extrinsecus.Notũ enim est per secũ causa in hoc est, aut absentia motoris:aut distantia eius:aut præsentia impedimenti. Et quasi innuit in hoc quod dissolutio quæstionis in hoc est: qđ corpora simplicia non mouentur ex se. Et quia ista quæstio inducit quærentem ad dicendum quomodo prouenit motus nouus a motore æterno:quomã cũ motor extrinsecus mouet ita quod mouetur:necesse est vt habeat motorẽ.Si igitur illic motor fuerit extrinsecus,sicut dictũ fuit in septimo cõtingit vt moueatur a moto,& illud motum etiam a moto. Et ꝓcedetur in infinitũ,aut inuenitur primũ motũ quod mouebitur ex se,& quæretur de illo si mouet semper quomodo inuenitur quædã habere motorẽ quãdoq; & quædã nõ,& quærere hoc est quasi extrinsecum ab eo quod declaratũ est scilicet qđ hic est motus æternus,hoc enim quærere est quærere quare omnia quæ mouẽtur nõ mouẽtur semper,& omnia quæ quiescunt nõ quiescũt semper. Et ideo dixit,& nõ intẽdimus quærere &c.id est,quærere quomodo inueniũtur motus nouus est quærere quomodo est possibile vt in quibusdã rebus sit motor præsens & motũ præsens, & tamen quãdoq; mouetur quãdoq; nõ,& nõ intẽdimus perscrutari de hoc in hoc loco quasi debeamus respõdere ad illud.Ista enim quæstio est cõmunis dicẽtibus qp motus est nouus,& dicẽtibus qp motus est antiquus.Sed dicẽtes a qđ motus est nouus secũdã genus positũ nõ fuit nõ possunt respondere ad hãc quæstionẽ. Dedicens em̃ hoc &c.id est,quare nõ dimidũtur in hæc duo rãtũ:sed inuenit in eis aliquid in quo succedũt sibi hęc duo,& aliquid qđ proprie habet alterũ eorũ.s.quietẽ semp aut motũ semp,& intendebat qp ista quæstio sit alia a prædictis:cõ in rei veritate

19 H Triplex causa cur quædã rerũ motorũ extrinseco mouẽtẽ positũ non mouebant.

a Ponens motum esse nouũ secundũ genꝰ nõ I potest reddere rationem cur aliquid de

Universidad de Deusto
Biblioteca

nono incipit moueri. Cælũ semp

L

mouet: terra semp qescit: inter media aliquando mouent

M

& aliquando qescũt.

Latio.

N

nõ est nisi perscrutatio de causa eius quod cõprehẽditur in istis tribus modis. Videmus etiã qd' quædã entia mouẽtur semper sine' cessatione scilicet corpora cælestia, & quædam quiescũt semper scilicet terra super quã mouẽtur hæc corpora, & quædam mouẽtur quãdoq;, & sunt illa quæ sunt sub corporibus cælestibus & supra terram.

Maxima autẽ videtur tertiũ habere dubitationẽ: cp fit cũ nõ insit primus motus cp accidẽs est in animatis. Quiescẽs enim prius post hæc vadit mouente nullo exteriore sicut videtur.

Hoc autẽ falsum est. Cõspicimus enim semper aliquid moueri in animalibus naturalib9. Huiusmodi autẽ motus nõ animal ipsum causa est: sed cõtinẽs forsitan. Ipsum autẽ cp dicimus ipsum mouere se: nõ est secundũ omnẽ motũ: sed secũdũ locũ: nihil em̃ ,phibet: magis autẽ fortasis necessariũ est in corpore quidẽ multos fieri motus à cõtinente. Et horũ ,quosdã intellectũ aut appetitum mouere. Illud autẽ totũ animal mouere, quale cõtingit circa somnos. Sensibilis em̃ cũ neq; vnus insit motus: cũ sit vnum quædam expergiscẽtur animalia ites tũ. Sed nãq; manifestũ erit & de his ex consequentibus.

Sermo autẽ tertius proprie existimatur esse locus dubitationis scilicet vt fiat motus qui non fuit ante. Et est illud cp accidit in habẽtibus animas, animal enim primo quiescit & post ambulat sine aliquo extrinseco mouente ipsum secundũ cp existimatur. Sed hoc est falsum. Sẽper enim inuenimus aliquid moueri in animali cp est naturale in eo, & causa motus istius animalis nõ est anima eius: sed aer qui continet animal in eo quod reputo. Et cum dicimus ipsum moueri à se: nõ intẽdimus omni motu: sed motu locali. Nihil enim remouet: immo dignũ est vt sit necessariũ: vt in corpore fiãt plures motus à cõtinẽte. Quorũ quidã mouẽt volũtatẽ & appetitũ, & tunc ista mouebũt animal secũdũ totũ. V.g. hoc cp accidit apud somnũ quoniã licet dormiens nõ habet motũ sensus omnino: tamen animal non expergefit: a somno: nisi quia aliquis motus est in eo. Sed hoc etiã apparet in sequentibus.

a Vnde ac, ceperunt loquentes sue legis primũ princi, cter, nũ posse mouere per vo lũtatẽ posibilẽ &c.

Ista est tertia quæstio sicut dicit. Et est locus dubitationis in hoc scilicet in ponẽdo posibile esse vt motus fiat ablq; eo qd' in moto præcedat motus omnino. Videmus enim animal sicut dixit moueri post quietẽ & sine motu præcedẽti sentito in eo. Et quia istud dictum est valde sufficiẽs, ideo loquẽtes a nostræ legis posuerunt principium æternũ mouere per volũtatẽ posibilẽ. Et totum hoc est existimatio falsa, sicut dixit Ari. Semper em̃ inuenimus aliquid moueri in anima li cp est naturale i eo, & intẽdit p hoc alterationẽ q̃ ẽ i corporib9 ,à lis ex ala nutrita p calorẽ naturalẽ q̃ est in eo, Nunq; em̃ cessat b actio istius caloris naturalis, cũ em̃ cessat tũc est mors. Iste igitur est vnus motũ ex quibus nõ fugiũt corpora animaliũ. Secũdus aũt mot9 est motus alterationis qui fit ex cõtinẽti extrinseco. Et ideo dixit & cau sa istius motus alalis &c. id est, qd' cũ ,à ial incepit moueri post quietẽ nõ incepit ita qd' primus motor in hoc sit anima. Ita cp nõ precedat in corpore eius aut in anima eius alius motor. Et dixit, hoc vt reputo quia potest aliquis ſingere plures motus fieri semp in corporib9 anima tã qui nõ vident esse cause in hoc cp ,à ial mouet post quietẽ. Et quia hoc nomẽ motus c est æquiuocũ, & ista dubitatio non est de motu locali dixit. Et cũ dicimus &c. & ista dubitatio est propria, motui locali, qa nõ inuenit d aliquid moueri ex se nisi in motu locali. In cæteris aũt motib9 motor est extrinsecus. Et cũ dixit in dissolutione istiꝰ quæstiõis cp hoc qd' existimat qd' ,à ial mouetur sine motu facto in eo: nõ est sicut existimat: sed causa mot9 ei9 post quietẽ est hæc: quod aer cõtinẽs ipsum extrinsec9 mouet ipsum, & incepit declarare quomodo fit hoc. Et dixit, & nihil ,phibet &c. id est, & necesse est vt principiũ motuũ ,à lis sit ex cõtinẽte. Quia nihil prohibet vt plures ſmotus fiant in animali a cõtinẽte: immo hoc est necessariũ. Et quia posuit qd' in corpore ,à lis fiũt plures motus ex continẽte narrauit quo accidit ex istis motib9 vt ,à ial moueatur in loco. Et dixit: quorũ quædã mouẽtur &c. i. & hoc est ita cp in ,à li fiet ab eo qd' accidit sibi opinio volũtas & appetitus ad motũ: aut ad expellẽdũ nocumẽtũ cõtingens ex ,cõtinẽte: aut ad inducẽdũ iuuamẽtũ. Et intẽdit hoc per opinionẽ ,à liqd cõmune virtuti imaginatiue & rationali. A ,à li em̃ nõ accidit appetitus nisi ex imaginatiõe. V.g. cp cũ pauẽ sitim imaginat aquã & petit eã & mouetur ad illã. Et similiter cũ petit famẽ, & cũ timet fugit, ſ& cũ ausus est appetit9 quietis? quiescit: aut cũ accidit ei fatigatio, & appetit quietẽ. ſ Et Ari. dedit exẽplũ in somno, quies em̃ ,à lis in somno est quies plectissima quæ fit post motũ, & expergefactio ab eo est plectissim9 mot9 post quietẽ perfectã. Existimat em̃ cp cũ ,à ial e dormit cp nõ ſmouet oculo, & cũ expergefit cp tũc inuenitur in eo motus quẽ nõ præcedit motus alius. Et dixit. V.g. &c. & intẽdit motũ ,actiõis virtutis nutritiuæ in cibo, qñ em̃ ista virtus fuerit operata in nutrimẽto per calorẽ naturalẽ humefaciet ex eo mẽbra quæ sunt causa somni scilicet cor, & cerebrũ. Et tũc dormiet ,à ial necessario. Et cũ ,actio virtutis nutritiuæ cõplet in cibo & cessauerint vapores quifluunt ex digestiõe cibi tũc expergesiet ,à ial. Et post t declarabit hãc intentionẽ bene sicut dixit.

b Cessatio actionis naturalis ,à lis libꝰ ẽ mors cõsimile. 2. de ,à. c. 5. & in. 2. de morte & vita.

Capitulum in quo ponit sub quæstione quandam diuisionem quinque membrem.

CAPVT. III.

Rincipium autẽ cõsideratiõis quod quidẽ est & de dicta dubitatiõe: quare quædã eorũ quę sunt aliquãdo quidẽ mouẽtur: aliquãdo quidẽ quiescunt iterũ necesse igitur aut omnia quiescere semper: aut oſa semp moueri: aut alia quidẽ moueri: alia vero quiescere. Et iterũ horũ: aut quę mouẽtur moueri semper: quæ vero

P

c Nomen mot9 est eq uocũ ,phoc vide. 3. phy. com. 4.

d Nõ inuenitur aliqd Q. moueri ex se nisi in motu locali.

R

Oppositõ vide. 1. de anima. com. 50.

Animalinõ S accidit appetitus nisi ex imaginatione.

T

e De causis somni & expergefactionis.

f In libro de somno & vigilia.

quiescant quiescere semper: aut omnia apta nata sunt similiter moueri & quiescere: aut reliquū amplius, & tertiū est. Cōtingit enim alia quidē semper eorū quæ sunt immobilia esse: altera vero semper moueri, alia autē cū vtrisq; accipere: quod quidem nobis dicēdū est. Hoc enī habet solutionē omniū dubitationum, & finis nobis huius negocij est. Et principij istius perscrutatiōis est quod dictū fuit in quæstiōe prædicta scilicet quare quædā entia quādoq; mouētur & quandoq; quiescunt.

Dicamus igitur q̄ necesse est aut vt omnia quiescāt semper aut omnia moueātur semper: aut vt quædam moueantur, & quædā quiescāt. Et istorū etiā aut vt illa quæ mouētur mouentur semp, & illa quæ quiescūt, quiescāt semper: aut vt oīa sint innata eodē modo moueri: aut quiescere: aut tertium remanens. Possibile enim est vt entiū quædam nō moueantur semper & quædam moueantur semper, & quædā in eis succedit vtrūq: quod oportet nos dicere. Per illud enim dissoluetur quæstio contingens in hoc, & cōplebitur ista sciētia in qua sumus.

21 CVM declarauit necesse esse vt sit motus æternus, & dissoluit quæstiones contingētes in hoc incepit perscrutari de hoc per viam rerum motarum quæ mouentur ex se apud nos quādoq; & quiescunt quādoq. Quoniā ex ista via poterit demonstrare motorem æternum esse & motum æternum. Et hoc scito perficitur scientia de omnibus quæ mouentur & quiescunt. Scientia enim de motu nō perficitur nisi cum fuerit declaratum quomodo est cursus de hoc in omnibus partibus mundi scilicet in dispositione motus. Hoc enim scito perficitur cognitio de motu. Et cū dixit qđ principium istius perscrutationis &c. id est principium perscrutationis quæ continet scientiam de dispositione motus & quietis in omnibus partibus mundi in nouitate: & antiquitate est ponere cōsiderationē de hoc. s. de illo q̄ dictum fuit in quæstione prædicta. Et est quare quædam entia quandoq; mouentur, & quandoq; quiescunt. Et dixit quod principium perscrutationis de esse de hac perscrutatione: hoc erit perscrutando vniuersaliter de omnibus entibus: quam habent dispositionem in hac intentione: incepit dicere & dixit. Dicamus igitur &c. & diuisio quæ potest esse in entibus naturalibus in hac intentione est talis quæ, diuiditur in tres partes primo. Quarum vna diuiditur in tres, & sic erunt
B quinq; conditi entia. Prima igitur pars trium partium est vt omnia sint quiescentia semper. Secunda autem vt omnia sint mota semper. Tertia est media inter hæc duo scilicet vt quædam quiescant, & quædam moueantur, & hoc tribus modis. Quorum vnus est vt quiescentia sint semper quiescentia, & mota sint semper mota. Secundus vt illa quiescentia sint mota, & illa mota quiescentia: ita quod omnia entia moueantur & quiescant quandoq. Tertius est vt in entibus inueniantur isti tres modi, scilicet vt quædam moueantur semper: & quædam quie

quiescant semper: & quædam moueantur quandoq: & quiescāt quandoq vt visum est de rebus. Diuisio autem determinans hoc est dicere quod res vna aut erit semper quiescens: aut semper mota: aut quādoque quiescens: & quandoq; mota. Et istæ tres diuisiones imaginantur secundū septem modos, scilicet aut vt omnia quiescant semper: aut vt omnia moueantur semper: aut vt omnia recipiant motum & quietē: aut vt quædam quiescant semper: & quædam moueātur semper: aut vt quædam moueantur quandoq: & quiescant quandoq: aut vt quædam quiescant semper: & quædam moueantur quandoq: & quiescāt quandoq. Aut vt inueniantur in eis tres modi: scilicet quod quædā moueātur semper: & quædam quiescant semper: & quædam moueantur quandoq & quiescant quandoq. Entia enim aut erunt sicut vna res accepta: & tunc disponentur per vnum istorum trium, scilicet per motū semper: aut per quietem semper: aut per vtrūq, scilicet per motū quandoq: & quietem quandoq. Aut diuidentur entia in duas partes: aut in tres. Si igit diuiserimus entia in duas partes: tunc diuisio erit triplex, scilicet. Aut vt altera pars sit semper in motu: & altera semp in quiete. Aut vt altera pars sit semper in motu: & reliqua qñq in motu: & qñq in quete. Aut vt altera pars sit semp in quiete: & reliqua qñq in motu: qñq in quete. Si igit entia fuerint diuisa i tres partes: tūc quælibet pars eorū disponit p vnūquodq istorū triū. s. vt q̄dā quiescāt semp & q̄dā moueant: & q̄dā faciāt vtrūq: & sic conditi entia erunt septē.

Sed Aristo. cōtentus fuit in quinq: & tacuit partē dicentē qđ entia dividuntur in duo. Quorū vnū est vt altera pars quiescat semp: & reliqua moueat qñq: & quiescat qñq: Secūdū est vt altera pars moueatur semper & reliqua faciat vtrūq. Et non induxit de modis diuisiōis entium in duas partes nisi vnum modū tantū. Et est vt altera pars quiescat semper: & altera moueatur semp. Et forte fecit hoc abbreuiando. Quoniam cum declaratum fueris entia esse secūdum tres partes, scilicet qđ quædam pars semper quiescit: & quædam semper mouetur: & quædā facit vtrūq: destruentur aliæ diuisiones. Istarum enim diuisionum semper tres sunt falsæ manifestæ per se: & quatuor ignotæ. Tres autem C
falsæ sunt vt omnia sint semper quiescentia: aut vt omnia sint semper mota: aut vt quædam sint semper quiescentia: & quædam sint semper mota. Istæ enim tres diuisiones contradicuntur per sensum. quatuor autem sunt ignotæ. Et hoc quod quærit hic declaratum est iam de potēsia prædictorum: sed ipse vult complere perscrutationem de eo in hoc loco. Modus autem declarationis istius intentionis de prædictis talis est. Declaratum est quidem in septimo ab Aristote. hoc esse primum motum in loco ex se ad quem peruenunt exteri motus locales. Et est manifestum per se quod exteri motus inueniuntur per sensum reduci ad motum in loco, scilicet ad corpus cæleste. Et cū hoc fuerit cōiunctum ad illud quod declaratum fuit primo in hoc tractatu, scilicet quod primum motum est æterni motus: erit necesse hic esse aliquod quiescens æternum super quod moueatur hoc primū motū: & hoc motū æternū: quod declaratū est: est illud quodvidek sensu moueri semper: & est corpus cæleste. Et quiescens quod videtur sensu semper quiescere & est terra. Et est illud qđ declaratū est ratione. Nihil enim est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est hic quod posset cõuenire ei quod declaratum est ratione nisi istud.
Et forte illud quod videtur semper quiescere est primus motor istius motus: & est illud quod post declarabitur. Sed illud non dicitur esse quiescens nisi equiuoce. Et propinquitas istius moti ad quędã quam scilicet vt quædam moueantur quandoq; & quiescant quãdoq;. Sed in hoc tractatu vult perscrutari a principio de istis propositionibus: & complere sermonẽ de hoc communi. Et quasi ista quæ generaliter perscrutationis de hoc in hac diuisione in qua diuisit entia in septem.

Primus motor non est quiescens nisi equiuoce.

D Oſa igit̃ quiescere: & huiꝰ rationẽ quærere, dimittẽtes sensum: infirmitas quædã intellectꝰ est. Et de toto aliquo & nõ de parte ambiguitas est. Neq; solũ ad physicum: sed ad oẽs scientias: vt est dicere: & ad oẽs opiniones: ꝓpter id quod motu vtunt oẽs.

Quærere rationẽ & dimittere sensum infirmitas quędam est intellectꝰ.

Amplius aũt de principijs importunitates sicut in ratiõibꝰ circa doctrinas nihil sunt ad mathematicũ. Sic aũt & in alijs: sed sic neq; de eo quod nunc dicitur ad physicum. Suppositio enim est apud ipsum naturam principium motus esse.

B Dicere autem omnia esse quiescentia. & quærere rationẽ super hoc & dimittere testimonium sensus in hoc est debilitatio discretionis. Et dubitatio in hoc est in toto: non in parte. Et hoc etiam non solũmodo cõtradicit scientiæ naturali: sed & omnibus scientijs: & omnibus opinionibꝰ. Omnia enim ista vtũtur motu. Et etiam quẽadmodum negare principia in mathematicis: non est contradicere mathematico: & similiter in alijs scientijs. Et similiter negare hoc quod diximus modo non est contradicere naturali: fundamentum enim positum est ei.

Cum numerauit illos modos vult modo declarare quis eorũ est manifeste destructiõis: & quis nõ: & incepit a modo qui est valde improbabilis: & est dicẽs qd̃ oẽs res sunt quiescẽtes. iste em̃ sermo valde contradicit sensui: & iste sermo est sermo zenonis. Et dixit: dicere aũt omnia esse quiescentia &c. id est & qui ponit hoc facit opinionẽ vincere sensum. Apparet enim sensui plures res moueri & motã esse: & qui facit hoc, scilicet qui quærit rationes quibus destruat illud quod apparet sensui est debilis discretionis. Vere enim a conclusiones non declarantur nisi a propositionibus: & propositiones a sensu: & experimentã sermonũ verorũ nõ est nisi vt cõueniat sensatis: non æconuerso sicut isti faciunt. Et cum posuit quomodo ista opinio est contra naturam: & quod causa positiõis illius est debilitas capitis: quia facit vincere res apparentes res sensibiles: aut sermones sophisticos accidentales in res sensibiles veras, incepit notificare locum in quo est dubitatio in hac intentiõe. Et dixit & dubitatio in hoc &c. id est dubitatio de motu est de omnibus entibus: quoniam omnia entia mouentur & qui dubitat de motu dubitat de principio motus: & si de principio dubitat

a Vere conclusiões nõ declarantur nisi a propositionibꝰ & ꝓpositiões a sensu & experimẽtis sermonũ verorũ nõ est nisi vt cõueniant sensatis: nõ econuerso.

tat, dubitat de omnibus entibꝰ. Et cũ dixit quod ista propositio extra naturã incepit declarare quod ista opinio cum hoc est extranea a fundamẽtis naturalibus & non naturalibus: & quod est in fine improbabilitatis: & cũ hoc non debet naturalis cõtradicere ei. Naturalis em̃ non debet contradicere ei qui negat sua principia. hoc enim debet facere primus philosophus aut dialecticus. Et iam dixit hoc in primo tractatu huius. Et dixit: & hæc nõ est solũmodo cõtradictio scientiæ naturalis &c. & intendit per omnes scientias, scientias voluntarias & artes mechanicas. Oẽs enim iste vtũtur motu: & cũ motus destruit destruunt oĩa ista. Et cũ dixit improbabilitatẽ quæ est in hoc sermone: incepit declarare quod nõ est de numero opinionũ falsarũ: quas naturalẽ oportet destruere: quoniã nõ est cõtradictio essentialis. Et dixit: etiã quẽadmodũ negare principia &c. quoniã cũ vnũ principiorũ quæ ponit artifex huius scientiæ est motũ esse: & nullus artifex alicuius scientiæ secundũ qd̃ est artifex illius debet contradicere ei qui negat principia illius scientiæ. vt declaratum est in posterioribus. V.g. quod mathematicus non debet contradicere ei qui negat aliquod principiũ mathematicum: vt magnitudines diuidi in infinitũ: aut punctũ esse: & in alia scientia manifestum est quod naturalis non debet contradicere ei qui negat motum esse. Deinde dixit fundamentum enim positum &c. id est & motum esse est principium in hac arte: quia qui negat motum negat naturam. Dictum enim est in diffinitione naturæ ipsam esse principiũ motus & quietis: & qui negat naturam negat naturalia: & qui negat subiectum alicuius artis nullum habet sermonem cum eo artifex illius artis: cum non habeat principia per quæ loquatur cum eo: quia negat principia ex quibus fundantur contradictiones negationis subiecti.

uersõ. Idem pri. c. c. 22. & 3. de aĩa. com. 7.

F Primi philosophi aut dialectici est cõtradicere negantibus principia. Idẽ primo ph. t. c. 8. & 3. ce. cõ. 4. Idẽ hic infra cõ. 25.

Qui negat subiectũ alicuius artis nullũ habet sermonẽ cũ G eo artifex illiꝰ artis &c. H

Fere autem & dicere omnia moueri falsum quidem est. Minus aũt hoc secundũ scientiam. Positum enim quidẽ est quod natura in physicis principiũ motus sit & quietis. Similiter autem physicũ est motus. Et dicũt quidã moueri eorũ quæ sunt: non alia quidẽ: alia vero non: sed omnia & semper: sed latere hunc sensum nostrum. Ad quos etiam quidem non determinantes qualem motũ dicunt: aut omnes: non difficile est cõtradicere. Neq; enim augeri neq; diminui possibile est continue: sed est & mediũ. Est aũt similis ratio huic de eo qd̃ est guttam cõterere saxũ: & plantã natam lapides scindere. Nõ enim si tantũ effoditur aut remouit gutta: & mediũ in medio tẽpore prius. Sed sicut nauis tractus est: & guttæ tot tantum mouent. Pars autẽ ipsorum in nullo tempore tantum. Diuiditur enim quod remouet in plurima: sed nihil ipsorum motum est seorsum: sed totũ simul. Manifestum igitur est quod nõ est necessarium semper aliquid abire: quia diuidit diminutio in infinita: sed totũ aliquãdo abire. Similiter aũt est & in alteratiõe qualis libet. Non enim si partibile in infinitũ est quia alteratur propter

Nõ oĩa semp alterari.

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc & alteratio: sed velox sit sicut multotiens densatio. Amplius cū infirmetur aliquis: necesse est tēpus fieri in quo sanabitur: & nō in termino tpis mutari. Necesse aūt in sanitatē mutari: & in aliud nullū. Quare dicere cōtinue alterari multum in manifestis est ambigere. In cōtrarijs enim alteratio est. Lapis quia nec cp durior fit nec; mollior. Et fere sermo dicēs etiam qđ oīa mouentur est falsus: sed minus exit a natura. Natura enim est in rebus naturalibus principiū quietis sicut & motus. Et secundum hunc modum nō est res naturalis. Sed quidam dixerunt qđ entia mota non sunt quædam: & quædam non mota: sed oīa mouetur: & motus eorū est semper: sed hoc etiā abscōditum est a nostro sensu. Et isti hoies: & si nō determinant quem modum intendant; aut si intendunt oēs motus: tamē nō est difficile contradicere eis. Impossibile est enim aliquid augeri aut diminui semper. Sed inter ea est medium scilicet illud ad quod peruenit augmētum: & a quo incæpit diminutio. Et iste sermo est similis ei quod dicitur de distilatione super lapides: & diuisioni lapidis planta posita. Est enim quæstio similis prædictæ. Si igitur nos dissoluerimus istam quæstionem statim dissoluemus hanc quæstionē in qua sumus: & bonus verificator dicit qđ distillatio cōtinua perforat lapidem. Quærēdum est igitur si acciderit vt lapis perforetur hoc modo a centum guttis distillatis: cp nō est necesse si guttæ cadētes faciunt aliquam quantitatem: vt medium fiat in medio illius. Sed ita est de guttis: sicut de motu nauis scilicet qđ aliquantulum guttarum mouet aliquam quantitatem. Pars enim illarum nō mouet tempore oīno illam quātitatē. Illud eīm qđ diuiditur per distillationem diuiditur in multas partes. Sed nulla illarū partiū mouetur per se: sed insimul mouētur. Manifestum est igitur cp nō est necesse ex hoc qđ diminutio diuiditur in infinitum qđ ex diminuto recedat semper aliquid: sed forte recedet ipsum totum. Et secundum hunc modum est cursus de alteratione etiam quæcūcp alteratio sit. Quoniā non est necesse si alteratū diuiditur in infinitū: vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum. Sed multotiens erit subito sicut est congelatio. Etiam processus infirmi ad sanitatem debet esse in tpe. Et nō erit trāsmutatio eius in extremo temporis: & trāsmutatio eius nō erit nisi ad sanitatem non ad aliud. Sermo igitur dicentis in habente hanc dispositionem quod semper alteratur est dubitatio in eo qđ est valde manifestum. Alteratio enim non est nisi ad contrarium. Et etiā lapis non fit magis durus & magis mollis quam sit.

Inter augmētum & diminutionē inter iacet mediū.

Cum declarauit improbabilitatē quæ est in sermone dicentis cp oīa quiescūt & cp dicēs hoc negat principia naturaliū. Incepit etiam declarare errorem dicentis cp oīa mouentur. Et dixit: & fere sermo &c.i. & dicere etiā qđ oīa mouentur & negare quietē in entibus naturalib⁹ est falsum: sicut est falsum dicere cp omnia quiescunt: sed minus exit a via naturali. & ideo dixit & fere.i fere est æqualis ei in falsitate. D. incepit declarare quo conueniunt ista opinio & prædicta in hoc cp nō debet cōtradici a naturali. Et dixit: natura eīm &c.i. & causa in hoc cp sermo dictus cp oīa mouentur est sermo nō naturalis: sicut sermo dicentis cp oīa quiescūt est quia naturalis ponit naturā esse quasi principiū quietis & motus. Quia igitur quies & motus accipiuntur in diffinitione naturæ: ideo ponere quietem & motū esse est fundamētū naturale: & naturalis nō habet propositiones per quas possit cōtradicere negantibus alterum istorū. Dicere aūt cp oīa mouent est sufficientius quā dicere cp oīa quiescunt: quia motus a apud nos est manifestior quiete: quies enim est priuatio: & motus est habitus. Et ista fuit qui fingit cp omnia mouentur possunt habere aliquā rationem: & est qm quēadmodum sunt hic res motæ quæ nō apparent moueri nisi in longo tēpore: sic existimantur quiescere: ita non est remotum in rebus qui existimant se quiescere vt apparet motus earum in temporibus in quibus pertranseunt multæ vitæ humanæ. Et hoc intendebat cum dixit: sed quidam dicūt &c. b cum dixit hanc opinionem & rationem istorū hominū dicentiū: & isti homines &c.i. & isti homines & si nō determinant qui motus abscondantur a sensu ita quod non comprehendantur ab ipso propter tarditatē eorū, vtrum sint quædam genera motuum: aut omnia: tñ nō est difficile contradicere eis. Et dixit hoc vt remoto: quia ista dubitatio in motib⁹ augmentationis & alterationis est fortior. existimat enim quod isti motus sunt cōtinui: sed cōtinuatio eorū latet sensus. Et ideo posuit contradictionem eorum in his duobus generibus: & dixit impossē est eīm &c.i. & impossibile est vt aliquis fingat cp motus cōtrarij cōtinuē adinuicem minimo inter quoslibet duos motus cōtrarios est medium quiescēs: & est illud ad quod peruenit alter duorū motuū cōtrariorū: & ex quo incepit reliquus motus. Quoniā inter augmētū & diminutionē est mediū: & est illud ad qđ peruenit augmētū & ex q incepit diminutio. Et cū dixit istam cōtradictionē incepit etiā dicere cp ista opinio est sicut opinioni ponentis cp res q sunt agentes aut existentes in potentia sunt agentes in actu: aut existentes. Quiescens enim in actu est motum in potentia: & deceptio in hoc est de genere deceptionis in hoc alio. Qui igit posuerit cp illud qđ est in potentia est illud quod est in actu: & non distinxerit inter ea ponit cp omnes res semper mouentur. Et quia intendit declarare hoc: dixit. & iste sermo est similis ei &c.i. & cum dicit quod oīa apud quietem mouentur: sed motus eorū latet sensum est sicut dicenti in distillationibus aquæ super lapidem cp quælibet gutta aquæ habet operationē existem in actu in illo lapide. Et similiter

23

Cōparatio duarum opinionū adinuicem. L. uicem. Naturalis ponit naturā esse qđ p fundamēto. M Idē.t. phy. c.3.&.t.c.6 Idē pri.ce. cō.5. a Motus apud nos est manifestior quietes: quies enim est priuatio & motus habitus. vide pro hoc.4. phy.c.118. & 120. & 3.de anima. cō.25. b Quę ista rum opinio nō sit magis veritati pro pinqua & quæ magis erronea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

similiter etiã qui dicit in plãta quæ oritur in lapide donec diuidit ipsũ quod in qualibet parte tpis in qua orit diuidit partẽ lapidis: donec compleat diuisio in illo tpe in quo diuiditur in actu. Et sec'm hoc q̃ aliquid creuerit secundum quantitatem digiti in vno anno, augmentabitur etiã in qualibet parte existente in actu partium illius tẽporis: partes existens partiũ illius digiti in actu. Ita q̃ digitus diuidit in partes in actu: quarũ numerus erit sicut numerus partium in quas diuidit annus: quod est impossibile. Et cum narrauit quod sermo dicens quod res quæ apparent moueri post quietem in tempore quietis mouentur etiã: sed latent sensum est similis sermoni dicentis: quod quælibet guttarum aque quæ operantur in lapidem habent in illa operatione aliquam partem: incepit narrare corruptionem istius sermonis. Et dixit: & non enim est necesse &c. id est, nõ eũ est necessariũ q̃ vna collectio guttarum operatur in lapide primam operationẽ quæ apparet in actu in alio tẽpore: vt illæ guttæ faciant medietatẽ illius operationis; in medietate illius tẽporis. Et dixit hoc: quia si operantur in medietate illius temporis operabuntur in medietate istius tẽporis medietatẽ illius passionis: & in medietate illius medietatis medietatẽ medietatis: & sic in infinitum: & cũ ita sit tãc nõ inuenif illa niũ post desinentiam passionũ istarũ. Et iam declaratum est hoc esse impossibile in quinto huius. Sed facãio motus sequatur essentialiter aliũ motũ. Et ideo necesse est vt prima pars quæ fit in actu ex parte motus eius fit insimul: vt post dicet. Et cũ narrauit quod non sequif si cõgregatio guttarũ descendentiũ in illo tempore in quo apparuit passio illarum in lapide facit aliquã passionem: quod non sequitur vt quælibet gutta earũ operetur in illum lapidẽ. D. sed ita est de distillatione &c. i. sed ita est de guttis: quarum cõgregatio operaf in lapide: sicut de multis hominib' qui mouent nauem: qm̃ si quẽadmodũ vnusquisq̃ eorũ solus nõ mouet nauẽ: & omnes mouẽt. Ita si cõgregatio illarũ guttarũ operaf in lapide non sequitur vt quælibet gutta operetur per se in lapide. Et hoc intẽdebat cũ dixit: quãliquãtulã &c. i. & quãtitas terminata guttarũ mouet quãtitatẽ terminatã lapidis: quẽadmodũ numerus terminatus hominũ mouet nauẽ terminatã. Pars aũt illarũ guttarũ nõ mouet in tpe omnino ex illa quantitate aliquid: cuius proportio ad tõtam passionem sit: sicut proportio illius partis ad cõgregationẽ guttarũ operantiũ in lapide: quẽadmodũ nõ mouet vnus hominum nauẽ quã mouebãt oẽs in tempore omino.

N Gutta cauat lapidẽ cõsumitur anulus vsu.

D. d. illud quod diuiditur &c. i. qm̃ illud quod diuiditur distillans nem a lapide. i. illud quod recessit ab eo diuiditur in multas partes: sed nõ quælibet illarum partium recessit per se ab aliqua parte illarũ guttarũ: sed omnes partes recedũt insimul a cõgregatione guttarũ determinatarũ. Sequeretur enim vt vnaquæq̃ partium guttarũ perforaret lapidẽ moueret: si quælibet pars partis recedẽtis recederet a lapide per aliquam partem partium guttarum. Et si ita esset tunc recederet aliqua pars lapidis per primam guttam descendentem super illum. Et quia intendit inuenire per hunc sermonem: quod licet illa passio sit diuisibilis: tamen non sequitur vt quælibet pars illius passionis fiat a quacũq̃ parte guttarum descendẽtium: sicut posse existimari. Immo illud quod fit & eo in actu fit subito. Et hoc intendebat cum dixit: sed simul mouentur.

Et ratio super hoc est illud qd' dixit: qm̃ impossẽ est vt passio manifesta quæ apparet in multis annis diuidatur per tempus illorũ annorũ: ita q̃ quælibet pars sensibilis illius tẽporis habeat partẽ sensibilem illius passionis: & hoc intẽdebat cũ dixit: manifestũ est igitur q̃ nõ est manifestũ si posuerim' q̃ diminutio diuidit in infinitũ sec'm qd' est trãsmutatio in tpe: vt apparuit in sexto vt recedat ex diminuto in tẽpore diminutionis aliqd in actu in infinitũ: qm̃ sec'm hoc cõtingeret vt nõquã diminutũ cõsumeret. sed nos videremus ipsum cõsumi sec'm totũ. Et intẽdebat per hoc q̃ diuisio secũdũ hũc modũ est finita in trãsmutatione quæ est in quãto: & quali: & in vbi. Quoniã illa diuisio infinita mot' quæ declarata est in sexto est diuisio i potẽtia. Ista aũt est diuisio in actu. Et si diuisio infinita esset in actu nõ inueniret motus generatus neq; corruptus. Declaratũ est eñ q̃ id qd' trãsmutatur transmutabatur iam: & qd' trãsmutatur trãsmutatur semper. Et intendebat per totum hoc quod si passio quæ sit a guttis aquæ diuideretur in actu secũdũ diuisionem partium guttarũ: cõtingeret vt fieret a quacũq̃ parte caderet super illũ ex guttis aquæ. Sed dicimus q̃ in passione quæ fit in lapide est quædã pars quæ est prima pars facta in actu: & nõ fit a qua cũq̃ parte in actu cadẽte sup illũ ex guttis: sed partes ex eis terminatæ: & si nõ: tãc quælibet pars moueret quodlibet: & sic' in omni trãsmutatione. Et secũdũ hũc modũ de alteratione quæcũq̃ alteratio sit. Nõ enim est necesse si alterũ diuiditur in infinitũ: vt ꝓpter hoc diuidat etiã alteratio in infinitum. i. inquãtum sit ab alterãte: ita q̃ si imaginati fuerimus alterãs alterare: cõtingit vt illic sit alteratio: & si nõ apparet sensui: immo prima pars quæ fit ex alteratione in actu est determinata: & alterans agens ipsum est determinatum. Et si prima pars quæ fit ex trãsmutatione non esset determinata: & agens transmutans ipsum non esset determinate virtutis: tunc omnia sicut illi fingunt essent in cõtinua trãsmutatione: & contingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies omnino. Deinde dicit: sed multotiens erit subito sicut est congelatio, id est, sed prima pars in actu motuum qui fiunt siue fuerit transmutatio in loco: aut in qualitate: aut in quãtitate fit subito, id est, in instanti: non in tempore: & si non, tunc ante transmutationem esset transmutatio: & non inueniretur transmutatio noua omnino. Et existimatur quod totum hoc contradicit ei quod dictum fuit in sexto. i. q̃ transmutatio non habet partem quæ sit prima: sed omne quod transmutatur iam transmutabatur. Ioannes autem dubitauit in hoc loco: & expositores dubitauerunt in sexto in alterationes: & dixerunt quod si prima pars fit in eis subito: non sequitur tunc vt alteratio non habeat primum: & ipse concessit hic quod prima pars alterationis fit subito. Dicamus nos quod prima pars quæ fit ex motu quodammodo est in actu: & quodammodo in potentia. Quoniam secundum quod illud qd' erat in actu est determinatum: secundum hunc modum est indiuisibile. Et secundum quod motus est continuus est diuisibilis: & non est in eo primũ naturaliter in actu: nisi quiesceret motũ. Cum igitur cõsiderauerit illic de motu secũdũ q̃ est cõtinuus: dixit: q̃ non habet primam partẽ: & cũ cõsiderauerit hoc secũdũ q̃ est generatus postq̃ non fuit: & gñatũ est determinate qualitatis: dixit q̃ habet primũ. D. d. & etiam

Secundum Auer. patet hic dari primũ in motu locali & in O motu alterationis & augmenti.

Obiectio.

Solutio aliorum. Solutio cõmentatoris. Quõ in motu datur primũ et quomodo non.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝓcessus egri ad sanitatē &c.i. et oportet secūdū sermonē dictē qđ ois mouētur: vt egritudo trāsmutetur in sanitatē in tpe egritudinis: ita qđ in eo existant contraria insimul. Omne enim transmutatum trāsmutatur in tempore non in extremo temporis: scilicet in instanti. si igitur tempus in quo eger transmutatur ad sanitatem non fuerit aliud a tempore in quo transmutatur de sanitate in egritudinem: continget vt trāsmutetur ad sanitatem & infirmitatem insimul. Et sic contingeret vt in tempore sanitatis quiescat in sanitate: & in tēpore egritudinis quiescat in egritudine. Et si non tunc in sanitate mouebitur ad sanitatem: & ad egritudinem: quod est impossibile. Et similiter contingit quod a dispositione egritudinis moueatur ad sanitatem. & ideo dixit: & trāsmutatio eius erit ad sanitatem & non ad aliud. i. & necesse etiā vt res quiescat in eo ad quod est trāsmutatio: & si non: nihil moueretur ad finem. & manifestum est quod omnes sunt a contrarijs ad contraria. D.d. Eodēmō igitur &c. i. & mēdis per valde manifestum illud cuius destructio est valde manifesta per se: & ex prædictis. Per se autem quia manifestum est apud nos hic esse res quiescentes: & motus factos post quietē.

Digressio.

Ex sermone vero quia motus est ex cōtrario in cōtrariū: & qđ res debent quiescere in cōtrarijs ad quæ mouentur: et ex quibus mouentur: & hoc intendebat cum dixit alteratio enim &c. D.d. & etiam lapis &c. i. ꝙ alteratio per quam generatur lapis est transmutatio proueniēs ad rem quiescentem & est duricies. Verg: gratia, lapis enim impossibile est vt fiat magis durus aut magis mollis. Dicamus igitur ꝙ est in motu cōtinuo. Et oīe hoc negat intellecta prima et cōtradicit huic opinioni secūdū dialecticam vt declararet ex eo inductionē quæ nō erat nota: & est ꝙ non est hic motus cōtinuus in rei veritate nisi motus localis: quia est velocissimus motuū. Et hoc est ita: quia illud qđ augmētat. Verbi gratia, digitaliter in vno anno nō possumus dicere ꝙ in qualibet parte temporis demonstrata inueniamus partem magnitudinis ei⁹ sicut accidit hic in motu in vbi. Et causa in hoc est: quia minima partiū magnitudinis factarū est determinata in intellectu in actu: & quælibet earū sit in instanti cū sit indiuisibilis in factione. Vnde necesse est vt iste partes nō continuentur in motu nisi continuentur in instanti adinuicē. Et etiā nō possumus diuidere istas partes secūdū numerū partiū temporis sensibiliū: ita ꝙ generatio istarū partiū cōtinuetur per cōtinuationē generationis partiū tpis in quo dicimus rem augeri digitaliter. i. vt sint non distinctæ abinuicem. Nō em̄ pōt aliquis fingere hic esse partes quæ sunt in actu non distinctæ abinuicem: quarum esse non comprehenditur a sensu. Terminus enim entis in actu est vt sit tangibile: cum sit impossibile inuenire corpus non tangibile: & omne tangibile comprehenditur per sensum tactus: ergo omne ens in actu est comprehensibile. Et cum ita sit sicut narrauimus: bene apparet quod illud quod dixit Alpharabius in principio sui libri de entibus transmutabilibus: scilicet quod de diffinitione motus in vniuersali apparet continuatio: est sermo non verus. Sed non apparet hoc nisi in motibus localibus: de quibus dicitur hoc nomen motus principaliter. In alijs autem motibus in quibusdam est possibile vt apparet continuatio. i. vt partes eorum inueniantur indistinctæ abinuicem: & in quibusdā

P Vel qui. Null⁹ mot⁹ pōt ee cōtinu⁹ nisi motus localis. Idē. 6. phy. 91. & 92. et infra.

Descriptio entis in actu est vt sit tangibile.

quibusdā nō apparet hoc: qa partes eorū nō inueniunt sedm illum modū. Et sic illud ꝙ dicit Alpharabius in pdicamētis de diffinitione eius ꝙ est agere & pati nō est verū. Et illa em̄ diffinitio de apparet ꝙ ois actio & passio est continua: in quo attribuit illa res actioni & passioni.

De ratione mot⁹ nō est vt sit cōtinuus. Vide 5. phy. c. 6. R

Et sedm quod fertur: mirabile est si latuit lapis deorsum latur: aut manens in terra. Amplius aūt terra & aliorū vnūquodque ex necessitate permanent quidem in ꝓprijs locis: mouentur autem ex his violenter. Siquidem igitur quædam ipsorum sunt in ꝓprijs locis: necesse est neq; secundum locum omnia moueri.

Nō omnia semper loco ferri.

Quod quidē igitur impossibile moueri oīa sit: aut semper oīa quiescere ex his & alijs hmōi sciet aliquis. At vero neq; alia semp qdē cōtingit qescere: alia vero semper moueri: aliqn autē quiescere: & aliqū moueri nullum. Dicendū aūt ꝙ impossibile sit: sicut in dictis prius: & in his. Videmus em̄ in eisdē fieri dictas mutationes. Et adhuc qm̄ oppugnat manifestis dubitans. Neq; augmentū: neq; violentus motus est: nisi mouebit extra naturā: quiescens prius. Generationē igit remouet & corruptionē hæc ratio. Fere autē & moueri qđ fieri quoddā: & corrumpīi oībus. In quod quidē em̄ mutatur fit hoc: aut in hoc. Ex quo autē mutatur corrumpitur hoc aut hinc.

Et mirū est etiā vt lapis in suo motu tradatur ignorantiæ: in suo descensu ad inferius: aut in sua quiete super terrā: ita ꝙ nō percipiatur. Et etiā terra & vnaquæq; aliarū rerū sunt quiescentes in suis locis ꝓprijs: & mobiles ab eis violente. Si ergo quædam res sunt in suis locis ꝓprijs: sequitur, vt non omnia moueantur.

Ex istis igit & alijs sil⁹ credit ꝙ impose est vt oīa moueā tur semp aut vt oīa qescāt semp. Neq; etiā est pose vt quædam sint semper quiescētia: & quædam semper mota. Ita ꝙ nulla res moueatur: quādoq; & quiescat quandoq. Et dicendum est in destruendo hoc: illud quod diximus in destruendo illud quod fuit ante dictum. Inuenimus enim modos trāsmutationis quos prædiximus: fieri in eisdem rebus. Et cum hoc dubitat q; in hoc cōtradicit in rebus manifestis. Quoniam si non mouetur extra suam naturam & ante erat quiescens: non erit hoc augmentum: nec motus violentus. Iste igitur sermo destruit generationē & corruptionē: & fere destruit motū etiā oēs em̄ hoīes opinabātur ꝙ generatio & corruptio cuiuslibet rei est motus. Illud enim ad quod trāsmutatur res ipsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

generatur:aut id in eo,Et illud ex quo transmutatur:ipsum cor rumpitur:aut ex illo.

24. Cum destruxit sermonẽ dicentẽ q̃ oĩa mouentur qui est similis ser moni dicentiam:qđ quælibet guttarũ facientis aliquã passionẽ in lapi de habet aliquam passionẽ existentẽ in actu:sed nõ cõprehenditur a sen su. Et contradixit huic sermoni secundum posse. Et destruxit ipsum etiã ex hoc qđ motus perueniunt ad cõtraria:in quibus debẽt quiesce re. Et qđ si hoc nõ esset:oporteret vt eãdẽ res moueretur duobus mo tibus contrarijs insimul. Et cõtradixit etiã ei tertia contradictione: qm̃ plures qualitates transmutabiles videntur nõ recipere magis & mi nus. Vnde necesse est qđ illud quiescat quãdo peruenerit ad eas. Incer plures qua litates trãs mutabiles videtur nõ recipere ma gis & min⁹. Sed vide op positum. 5. phy. cõ. 19. &. 22. &. 10. met. cõ. 23.

pit notificare smoolibilitatẽ & improbabilitatẽ. Et dixit:& mirum est &c.i.& qui dicit qđ quiescens existimatur moueri:& motum exi stimatur quiescere:contingit ei vt nullã certitudinẽ habeamus in motu eius quod mouetur:aut in quiete eius quod quiescit. Sed omne qđ sen timus moueri potest esse eorum quæ quiescunt:& omne quod sentimus quiescere potest esse eorũ quæ mouentur:& sic quãdo sentimus lapidẽ moueri de superiori ad inferius habemus certitudinem in hoc qđ mo uetur:sed forte nõ percipimus quietem illius:& etiam quando senseri mus ipsum quiescere inferius nõ habemus certitudinem in hoc q̃ quie scit q̃n forte mouetur. D.induxit quintã rationem & dixit:& etiam terra &c.i.& etiam manifestũ est per se qđ nos videmus terram & alia elementa.Laquã & aerem moueri ad sua loca propria & moueri & quie scere in eis naturaliter. Et si mouentur ab eis nõ mouẽtur nisi violente non naturaliter. Et cõ notum sit quod quædam rerum quiescũt natu raliter in suis locis proprijs.& qđ mouẽtur ab eis violẽte:& q̃ iste mo tus est contrarius quieti:necesse est vt nõ omnia moueantur. D.d. ex istis igitur & alijs similibus &c.& quia ista per quæ cõtradicit sermo ni dicenti omnia moueri:& sermoni dicenti omnia quiescere:sunt eadẽ cum eis:per quæ cõtradicitur sermoni dicẽti omnia diuidi in duas par tes: quarum altera semper quiescit:& reliqua semper mouetur. D. ex istis igitur & alijs similibus &c.apparet enim hic esse plura quæ mouẽ tur quãdoq̃:& quiescunt quãdoq̃.& iste sermo potest cõtradici etiã per illas contradictiones prædictas.i.sermo dicentis qđ quædã pars en tium semper mouetur:& reliqua pars semper quiescit. Quia dicẽs hoc negat quietẽ quæ apparet in quibusdã entibus quandoq̃ & motũ quã doq̃.Ista enim quæ nos sentimus moueri quãdoq̃:& quiescere quãdo q̃ necesse est vt ponat dicens hunc sermonẽ in alteram duarũ partiũ in quas diuidit omnia entia scilicet qđ necesse est ei opinari ipsa esse in eis quæ quiescunt semper: aut in eis quæ mouentur semper,aut quæ dam in istis & quædam in illis:& quocũq̃ modo sit ponit hic esse res quæ videntur moueri & in rei veritate quiescunt:& videntur quiesce re & in rei veritate mouentur.Quoniã si istam partem entiũ quæ mo uentur quãdoq̃ & quiescunt quãdoq̃:numerauit in eis quæ mouẽtur semper:ponit quod quiescentium sunt quædam quæ apparent quiesce re:& mouẽtur in tpe quietis apparẽtis.Et si positũ fuerit ipsum esse ex qe scentibus:tunc ponitur quod quiescentiũ sunt quædã quę apparẽt mo

uerí tamen quiescunt & similiter si fuerit positum quod quædam sunt in quiescẽtibus & q̃dã in mobilibꝰ:tũc ponit vtrũq̃. Et ola ista vltr T sunt positiones sophisticæ. Nullã enim rationem potest dicere dicens hunc sermonem nisi assimilauerit sensibilia vera sensibilibus falsis. & est primum a principium principiorum sophistarum qui negant scientiam:& quod nullum verum comprehenditur:sicut dixit Epicu rus & alij. Quomodo autẽ mutabũtur contradictiones dictæ in duo, bus modis vniuersalibus cõtrarijs ad sermonẽ qui est inter illos duos modos dicentẽ:qđ quædã enim quiescunt semper:& quedã mouentur semper:nõ est difficile ei qui voluerit considerare in hoc aliquantulum. a Primum principium sophistarũ est assimila re sensibilia vera sensibi libus falsis.

Quod cũ est vniuersale ex illis cõtradictionibus prædictis põt ali quis dicere ex eo huic opinioni particulari.& qđ est ex eis particulare nõ põt aliquis ex eo cõtradicere huic opinioni. V.g. qm̃ cõtradictio di cens q̃ si oĩa mouentur:sequitur vt terra moueatur semper in suo loco.p prio:non contradicit huic opinioni: quia est particularis. Et illa con tradictio est particularis. Contradictio aũt dicens q̃ motus sunt in con trarijs insimul si sunt hic res quæ mouent semper est sermo cõis ad de structandã sermonẽ dictẽtis q̃ oĩa mouent:& sermonem dicentis q̃ illa q̃ existimant quiescere quãdoq̃:& moueri q̃dq̃:sunt semp motæ:& hoc intendebat cum dixit:& dicamus hoc in destruendo hoc &c. D.d. inue nimus cũ modos trãsmutationis.i.& sensus cõtradicit istis tribus opi nionibus.s.dictẽtibus oĩa quiescere:aut oĩa moueri: aut quædã moueri semp:& quædã qescere semper. Non inuenimus sensu q̃ modi trĩũ mo tũ fuerint in eadẽ re positũ nõ fuerint. Inuenimus cũ aliquid moueri in loco positũ nõ mouebat:& alterari positũ nõ alterabatur:& augmẽ tari positũ nõ augmentabatur. D.d. & cum hoc qui dubitabat in hoc &c.i.q̃m si hic nõ fuerit res quæ mouẽtur q̃dq̃:& quiescẽt q̃dq̃:nihil erit hic qđ moueatur extra suã naturam.s.violente. Quod cũ move, tur violente non mouetur:nisi quies sit ei naturalis:& similiter non erit hic etiam augmentum positũ quã non erat. D.d.hoc igitur destruit ge nerationem & corruptionem.i.sermo dicentis q̃ nihil mouetur quan doq̃ & quiescit quãdoq̃. Et dixit:& fere destruit motum:qm̃ cum generatio fuerit erunt alij motus:& quasi est finis eorum. Et qui de struit fere destruxit ea quæ sunt ante finem. Aut quia in alijs motibus inuenitur gñatio & corruptio:& ideo dixit:oĩs cũ homines operantur &c. Et cum.d.q̃ oĩs generatio & oĩs corruptio est mo tus:dedit causam in hoc & dixit:illud cũ ad quod transmittatur ali quid &c.i.& generatio est cum motu:& corruptio est cum motu:quia omnis transmutatio est de aliquo in aliquid:& trãsmutatio rei ad illud ad quod transmutatur est generatio illius rei:& trãsmutatio eius ex illo in quo erat est corruptio illius rei. V.g. qđ transmutatio rei ex albedi ne in nigredinẽ est corruptio albedinis:& generatio nigredinis. D. d.illud enim ad quod trãsmutatur &c.& dixit hoc:quia transmutatio num quædam est in vbi:& quædam in quale. Illud enim ad qđ est trãs mutatio in qualitate ipsum erit transmutatũ. V.g. qđ illud qđ transmu tatur ex albedine in nigredinem erit nigrum. Illud autem quod trãsmu tatur de vbi in vbi non erit vbi sed in vbi. Et hoc est ita: quia transmu tationum quædam disponuntur simpliciter:& quędam secũd ad aliqd:

V Nihil mo uetur violẽ te nisi quies sit& natura liz. Genera tio est finis X motus. Idẽ 6. phy. 32. Qui de struit finem destruit ea quæ sunt a non finem. Quomodo transmuta tio accidẽ tiũ est gene ratio. Illud quod transmutat de vbi i vbi non est vbi sed in.

& ideo dixit: & illud ad quod est trāsmutatio aut erit ipsum aut in eo. Deinde dixit & illud ex quo est trāsmutatio &c. id est & illud ex quo est transmutatio aut corrumpetur in se, id est in substantia illius: aut in aliqua dispositione suarum dispositionum. Verbi gratia quando transmutatio fuerit de quali in quale: aut corrumpetur in suo vbi: ex quo transmutatur quando transmutatio fuerit in loco.

Quare manifestum quod alia quidem mouentur: alia vero quiescūt aliquādo. Omnia autem velle quiescere aliquādo: aliquando aūt moueri: hoc iam copulandū est ad antiquas rationes. Principiū autem iterū faciendū a nūc determinatis idē est quod quidem incepimus prius. Declaratum est igitur ex hoc quod quædam res forte mouētur: & quædam forte quiescunt. Dicere autē qđ omnia quandoq; mouentur: & quādoq; quiescunt: oportet modo habere solicitudinem de ipso secundum sermones prædictos. Et ponere principium illius etiam de illis intentiōibus quas modo determinauimus scilicet illud idem principium a quo incepimus prius.

25 Cum narrauit quod principium perscrutationis naturalis de motus depositione in hac intentione est considerare de ipso in omnibus entibus: numerando primo omnes modos diuisionis in entibus secundum considerationem motus & quietis in eis: & nouitatis & antiquitatis.

Incepit primo & determinauit illas diuisiones. Deinde conabatur ex eis opinionibus improbabilibus. Deinde reuertitur ad id quod primo intendit de perscrutatione: postq̄ fecit rememorationem dictis quod declaratum est de contradictione antiquorum in illis opinionibus. Et dixit. Declaratum est igitur ex hoc &c. & hoc quod dixit manifestum est: & non contradixit eis: sicut diximus: nisi ad conformandum sermonem secūdum dialecticam: quoniam hoc non est proprium huic arti. Deinde dixit. dicere autem quod omnia quandoq; mouentur &c. id est quoniam hoc est ignorātū naturaliter: & est illud ex quo oportet perscrutari & habere solicitudinem circa ipsum: & est vtrum omnia entia naturaliter mouentur quandoq; & quiescunt quandoque. Aut inuenitur in eis aliquid quod semper mouetur aut semp quiescit. Quoniam hoc quod quædam quiescunt quandoque & mouentur quandoque: est manifestum per se. Sed est quærēdum vtrum hoc quod apparet in parte est possibile in toto aut impossibile. Deinde dixit & habere solicitudinē &c. id est & perscrutari de eo per ita principia quæ declarata sunt superius: & inuenit ex quæ declarata sunt in quinto sexto & septimo de motu. Deinde dixit: & ponere principium illius &c. id est ex illa diuisione determinante dispositiones entium in motu & quiete: & cum dixit hoc incepit iterare illam diuisionem.

Vide supra com. 22.

Aut erūt ofa quiescūt: aut ofa mouentur: aut hæc qdē quiescūt: hæc aūt mouentur eorū quę sunt. Et si alia quidē quiescūt: alia aūt mouentur eorū quæ sunt. Necesse est: aut omnia aliquando quiescere aliquādo moueri: aut alia quidem semper quiescere alia

alia vero semper moueri: aut alia aliquādo quiescāt aliquando mouentur ipsorū. Quod quidē igitur nō possibile sit omnia quiescere: dictū est prius, dicemus autē & nunc. Si enim secundū veritatē sic se habet: sicut quidā dicūt esse quod est infinitū & immobile: sed nō sic videtur secundū sensum sed mouentur nulta eorū quæ sunt. Siquidem igitur est opinio falsa: aut omino opinio, & motus est. Et si phātasia, & si aliquādo quidem sic videatur: aliquādo autē aliter. Phantasia quidē em & opinio motus quidā esse videntur. Sed de hoc quidē intendet & querere rationē eorū quæ dignius habemus quū simus indigeremus est hominis male iudicātis quid est melius & peius, & credibile & nō credibile, & principiū & non principium.

Nō omnia semper quiescere.

Y Phātasia & opinio motus quidam esse videtur.

Similiter autē impossibile est & omnia moueri: aut alia quidē semper moueri: alia vero semper quiescere. Ad omnia em hæc sufficiēs est vna fides. Videmus em quædā aliquādo moueri: aliquādo autē quiescere. Quare manifestū est qp impossibile est omnia similiter quiescere, & omnia moueri continue. Et qđ alia quidē semper moueātur: alia vero semper quiescant.

Damus igit qp omnia entia aut erūt quiescētia: aut omnia mota: aut quædā quiescētia, & quædā mota. Si igitur quædam sunt quiescentia & quædā mota: necesse est aut vt omnia quādoq; quiescant, & quādoq; moueātur: aut vt quædā quiescāt semper, & quædā moueātur semper: aut vt quædā quandoq; quiescāt & quādoq; moueātur. Quoniā aūt impossibile est vt omnia entia sint quiescētia: iā dictū est superius, & nos demus etiā ipsum nūc. Quoniā si in rei veritate esset: sicut qdā dicūt: qp totū ens est infinitū, & nō motum: sed hoc nō aparet sensui. Sed videmus sensu qp plures rerū entiū mouēri. Si igitur sit hic existimatio falsa, & vniuersaliter existimata erit hic motꝰ. Et similiter si fuerit hic imaginatio, & si fuit hic existimatio qñq; qp res est talis dispositiōis, & qñq; e contrario. Existimatio em & imaginatio existimant esse motus. Sed perscrutari de hoc & quærere rationē in eos cuius sciāt apud nos est ita firma qp nō indiget rōne: est de operе eiꝰ quō pōt distinguere inter nobilius & ignobiliꝰ, & inter certū & incertū, & inter principiū & illud qp nō est principiū. Et cūdū hōc modū impossibile est etiā vt omnia entia moueāt: aut qdā moueant semp, & quædā qescāt semp.

Quærere rationē in eo cuius scientia apd nos est ita firma qp nō indiget

ratiõe: eſt de opere non potentis diſtinguere.

Quod enim ſufficit in cõtradicẽdo totum hoc vniuerſaliter eſt vnũ certũ. Et eſt quoniã quædã entia videtur mouere quando & quieſcere quãdoq;. Manifeſtũ eſt igitur ꝙ impoſſibile eſt vt quædã quieſcãt ſemper, & quædam moueantur ſemper. Quẽadmodũ apparuit ꝙ impoſſibile eſt: vt omnia quieſcant ſemper: aut vt omnia moueantur ſemper.

26 Tex. cõ. 11. Quomodo ſit ſufficiẽs. vide cõ. ſe. & ſupra. c. 21.

Iſta diuiſio quam hic incepit dicere iam prædicta eſt. Et ipſe tamen duo coadiuidentia: quorum vnum eſt vt omnia entia ſint duobus modis: modus qui ſemper mouetur, & modus qui quandoq; mouetur & quãdoq; quieſcit. Altera autem pars eſt vt quædã quieſcant ſemper, & quædam alia moueantur quãdoq;, & quieſcant quãdoq. Veritamẽ ſicut diximus ſufficit in perſcrutatione de his duobus modis perſcrutatio de modo dicẽte qd̃ quædã mouẽtur ſemper, & quædam quieſcũt ſemper, & quædã faciũt vtrũq;: quoniã cũ declarauit de modum eſſe deſtructũ iſti duo modi eſſe. Et cũ induxit prædicti diuiſiones quas prius induxerat ſecũdũ modũ quem determinauimus: incepit dicere illud qd̃ dicitur de eis prius, & vult addere in cõtradictione eorum alia quæ prius nõ dixerat, & dixit: quoniã autẽ impoſſibile eſt &c. id eſt, & dictũ eſt quid exiſtit in eis de errore & modo erit dimo-

Opinio cui contradicit ſenſus non eſt bona.

D. d. quoniã ſi in rei veritate eſt &c. id eſt, quoniã & ſi ratiocinatio dicentis motũ eſſe eſt ſimilis ratiocinationi quæ dicitur in rei veritate propter difficultatẽ ſuæ diſſolutionis, & eſt dicens qd̃ ens non quod curquia opinatur qd̃ ens eſt infinitũ, & qd̃ infinitũ impoſſibile eſt vt moueatur: quia nõ habet locũ in quo moueatur: vt narrauit in ſuo iſtius libri de Meliſſo. Tamẽ ratio iſta eſt cõtraria ſenſui. Et hic intendebat cũ dicit: ſed tamẽ hoc nõ apparet ſenſui &c. id eſt, qd̃ ꝙ opinio cõtradicit ſenſui, & omnis opinio cui cõtradicit ſenſus nõ eſt bona opinio. Apparẽt enim hic res quæ mouẽtur in rei veritate, & videat ſenſus præciſe eas moueri in rei veritate propter congregationem quinq; ſenſuũ in teſtimonio econtrario ei quod apparet viſui: & aliqua apparẽt moueri: ſed non mouẽtur. Et ideo opinãdũ eſt q quædã ſenſibilia ſunt quæ præciſe iudicẽtur eſſe vera, & quædã ſunt quæ præciſe iudicẽtur eſſe falſa: licet ſentiãtur vt apparent in deceptibus viſus, & quædam ſunt ignota donec ſurgat demonſtratio hoc manifeſtans: ſicut patet de paruitate corporis ſolis. Qui enim neſcit demõſtrationẽ de magnitudine illius dubitat, & dicit: quoniã hoc forte erit propter remotionẽ & forte eſt in rei veritate. Deinde induxit demõſtrationẽ quã nõ induxit prius, & eſt de genere cõtradictionũ falſarũ opinionũ: ut ſermo dicẽtis nihil cõprehenditur: ex quo ſequitur aliquod cõphendi.

Senſibilia reperiũtur ſecũdũ tres diſpoſitiones.

Et dixit, ſi igitur eſt hic exiſtimatio falſa &c. id eſt, & ponẽ hanc opinionẽ nõ poteſt euadere quin ponat aliquid moueri. Exiſtimare etiam nihil mouerι: eſt exiſtimare poſſibile nõ fuerι, & exiſtimare oportet eſſe eſt falſum apud eos, & falſum poteſt trãſmutari adverſũ. Et ſicut exiſtimatio aliqua falſa aut vera poſſibilẽ nõ fuit erit motus. Quoniam eſſe hãc exiſtimationẽ generatio, & omnis generatio eſt motus: et ſequitur motũ. D. d. & ſimiliter ſi fuerit hic imaginatio, id eſt, & ſequitur eſſe imaginationẽ eſſe motum: imaginatio enim eſt generatio, & omnis generatio

neratio eſt motus aut ſequens motum. Deinde dicit &, ſi fuerit hic quandoq; exiſtimatio aliquid eſſe talis diſpoſitiõis &c. id eſt, & hoc apparet magis, in exiſtimationibus quæ mutantur in re ſecundum tempora: quoniam cum apud nos fuerit aliqua exiſtimatio de aliquo qd̃ ſit talis diſpoſitionis in tali tempore, & alterius diſpoſitionis in alio tẽpore. Mutatio enim noſtra de exiſtimatione in exiſtimationem eſt trãſmutatio neceſſario, & intendebat quod quia omnia ſunt quieſcentia: contingit vt nunc mutentur exiſtimationes in eadem re ſcilicet vt in eadem re non exiſtimentur exiſtimationes diuerſe in temporibus diuerſis ita quod eadem exiſtimatio ſit de ſorte in domo aut exire a domo quod eſt valde improbabile. Et quia exiſtimationẽ & imaginationẽ eſſe motũ aut ſequi motũ: non eſt manifeſtum per ſe. Deinde exiſtimatio eũ & imaginatio exiſtimãt eſſe motus, id eſt, aut ſequi motũ.

Et quia omnes iſte rationes ſunt probabiles, & nulla fides eſt in eis: niſi ſecundũ qd̃ propoſitiones ſunt magis probabiles quam cõcluſio nõ quia ſunt manifeſtiores cõcluſiõe apud intellectũ: dicit, ſed perſcrutari de hoc cuius ſcientia eſt manifeſta per ſe, & quærere rationẽ ſuper illud cuius ſcientia apud nos eſt ita certa qd̃ nõ indiget ratione eſt de opere eius qui nõ habet diſcretionẽ inter diſtinguẽdo. Et cũ cõpleuit cõtradictionẽ iſtius opinionis reuertitur ad contradicẽdũ opinioni ſecundæ, & dixit, & ſecundũ hõc modũ &c. id eſt, & cũ ſit manifeſtũ apud nos qd̃ quædã entia mouentur quãdoq; & quieſcũt quãdoq;, & ſumus certi qd̃ iſta cõprehẽſio nõ eſt ex fallacia ſenſus, ideo iſtud principiũ ſufficit nobis quod non mouentur omnia ſemper: aut quieſcunt ſemper. Aut omnia entia diuidi in duas partes: quarũ vna quieſcit ſemper, & reliqua mouetur ſemper. Et cũ deſtruxit iſtas tres diuiſiones prædictas: fecit rememorationẽ de hoc, & dixit: manifeſtum eſt igitur &c. id eſt, & iam igitur apparuit qd̃ entia nõ diuidũtur in duas partes quarũ vna quieſcit ſemper & reliqua mouetur ſemper: quẽadmodum apparuit quod impoſſibile eſt vt omnia ſint quieſcentia, & omnia ſint mota, & omne hoc apparet ex hoc quod quædã quieſcũt quãdoq;, & quædam mouentur quandoq;. Iſte enim modus opponitur tribus modis prædictis.

Epylogus.

Reliquum vero conſiderandum eſt vtrum omnia huiuſmodi poſſibilia moueri & quieſcere: aut quædam quidem ſic: alia vero ſemper quieſcant alia vero nõ mouenter ſemper. Hoc aũt demonſtrandum eſt à nobis.

Oſtendit quoddam quod eſt neceſſarium ad probationem ſequentium ſcilicet ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur.

CAPVT IIII.

A Quæ a ſe ipſis mouẽtur.

MOVENTIVM quidem igitur & eorum quæ mouentur: alia quidem ſecundum accidens mouent vt mouentur: alia autem perſe. Secundum accidens quidem: vt quæcunq; ſunt in eo quod ſunt in mouentibus, & in his quæ mouentur, & quæ ſunt ſecun-

dum partem. Alia autem per seipsa: quæcunq; non sunt in eo quo hæc sunt in mouente: & quod mouetur: nec quo pars alicuius ipsorum mouet aut mouetur. Eorum autē quæ per se: alia B quidem à seipso: alia vero ab alio. Et alia quidē natura: alia autem violentia, & extra naturā. Quodcūq; enim ipsum à seipso C mouetur natura mouetur: vt quodlibet animaliū: mouetur enim ipsum animal à seipso. Quorūcunq; autem principium in ipsis motus est hoc natura dicimus moueri. Vnde animal quidem totū ipsum seipsum mouet: corpus autē secūdō quod est corpus cōtingit natura & extra naturā moueri. Differēt autem secundū qualem motū quod mouetur eueniat, & ex quali elemēto cōstet. Et eorū quæ mouētur ab alio: alia quidē natura mouētur: alia extra naturā. Extra naturā mouētur: vt terra sursum, & ignis deorsum. Amplius autē partes animaliū mouentur totiens mouētur extra naturā ob positiones & modos motus.

Quæ à natura mouentur.

Remanet tunc igitur considerare vtrum omnia entia sint talis dispositionis vt mouēātur, & quiescant: aut quędam sint talis dispositionis, & quædam quiescunt semper, & quædam mouentur semper. Hoc enim est cp oportet nos nūc declarare.

Dicamus nos igitur quod mouētia & mota mouēt, & mouentur quædā per accidens, & quædam per se. Per accidens autē sicut omnia existentia in motis: aut mouētibus, & sicut ea quæ sunt quasi pars. Per se vero sunt omnia quæ mouent aut mouentur: non quia existunt in motore: aut in moto: nec quia pars eorū mouet aūt mouetur. Eorū autem quæ mouentur per se: quædā mouētur ex se, & quædā ex alijs. Et illorum quædā naturaliter, & quædam violēter, & extra naturā. Quod enim mouetur ex se mouetur naturaliter sicut vnū quodcp animaliū: animal enim mouetur ex se, & omne cuius principium motus est in eo dicitur moueri naturaliter, & ideo animal secundū totum naturaliter mouet se. Suum corpus autē possibile est vt moueatur naturaliter & extra naturā. Hoc enim dicitur secundum motū cui contingit vt moueatur & secundū elementū ex quo contingit vt constituatur. Eorū vero quæ mouentur ex alijs quædam mouentur naturaliter, & quædā extra naturam. Extra naturā vero est sicut motus corporū terrestrium ad superius, & motus ignis ad inferius. Et mēbra animalis etiā multotiens mouentur extra suam naturam: propter modos sue positionis: aut propter partes sui motus.

Cum

CVm declarauit qđ impossibile est vt motus primus sit si motꝰ æternus nō fuerit. s. vt primus sit æternus: & si nō: nō erit primus. Et declaratū est de dissolutiōe quæstionū cōtingentiū: quod necesse est vt ista perscrutatio sit vniuersalis: ita quod cognoscaē quomodo est dispositio omniū entiū in hoc. s. in motu & quiete. Incepit pscrutari de hoc a principio: & iterare pscrutationē de rebꝰ declaratis prius. Perscrutatio eīm de eis in hoc loco est magis propria. & istæ res quādo fuerint adiunctæ ei qđ declaratum est in primo istius tractatus: apparebit quod est hic motus: & qđ est hic vnus motus æternus. Et sunt sicut diximus duæ propositiōes. Quarum vna est quod omne motum habet motorem. Secunda: quod oīa quæ mouentur in loco reducuntur ad rem motam per principiū existens in ea non motum oino. Et primo incepit perscrutari de prima propositiōe dicēte qđ omne motū habet motorē: & fecit rememorationē de hoc qđ declaratum est in principio quinti de diuisione motoris & moti ad illud quod est per se: & ad illud qđ est per accidēs. Et narrauit primo de modo modorum diuisionū entiū in motu & quiete: quē vult quærere in hoc loco. Et Arist. qui primo processit in doctrina istius intentiōis de motu. s. in declarare motū æternū effecit: a quod est res manifesta ex suis sermonibus in cōgregationibus tractatuū suorū: vidit quod ista doctrina est diminuta: & ideo iterauit ipsum: quia quidā expositores ignorauerunt hoc: & opinati sunt quod illud quod declaratum est in principio septimi est superfluū: & ideo abscinderunt illud a suis libris. Et quia ista est intentio eius incepit diuidere dispositiōes entiū in motu & quiete de illo qđ est ignotū ex eis. Et dixit: remanet igit &c. i. & quia manifestum per se quod nō oīa entia quiescūt neq; oīa mouentur: nec quędā mouent semp: & reliqua quiescūt semp. Cū quędā videant quiescere qñq; & moueri qñq: remanet igitur perscrutari de hoc. s. vtrum est possibile vt oīa moueantur qñq; & quiescāt qñq; vt sentit in qbusdā.

Aut sunt aliqua in quib? hoc est impossibile. i. quæ semp mouentur: aut quæ semp quiescūt. Et ideo nō curauit de duobus modis q. dantur intelligi a dinumeratione scilicet vt entia sint duobus modis: modus qui semper mouetur: & modus qui quādoq; mouetur & quādoq; quiescit. Aut vt omnia sint duobus modis: modus qui semper quiescit: & modus qui quandoq; mouetur & qñq; quiescit. Et cum distinxit illud de quo intēdit perscrutari: incepit diuidere motorem & motum: & dixit. Dicamus igitur &c. i. qđ quodlibet illorū. s. motoris & moti est res aut per se aut per accidēs. Si ruit igitur quatuor: motor per se: & motor p accidēs: & motū per se: & motū p accidēs. Et incepit distinguere illud qđ est per se ab illo qđ est p accidens: qa illud qđ a est per accidēs decipit in perscrutatiōe qñ fuerit admixtū cū eo qđ est per se. Et vtit in hoc qđ dixit p accidēs in principio diuisiōis accidētis qđ dicit vniuersaliter. Deinde diuisit illud qđ est per accidēs: in illud quod est per accidēs: qđ dicit principaliter: & illud qđ mouet per suā partē quod dicit secūdario. Et dixit. per accidēs vero. i. illud qđ dicit principaliter est sicut oē qđ existit in mouētib? & motis. i. p illud qđ mouet per accidens: est omne qđ dicitur moueri quia est in moto.

Et hoc est duobꝰ modis: modo qui est impossibile vt moueat omnino:

Qui sint isti expositores vide infra com. 33.

a Illud qđ est per accidēs decipit in perscrutatiōe qñ fuerit ad mixtū cū eo qđ est per se.

B Idē. 5. phy. t. cō. primi. In quibusdam accidit deficere habi

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius p̃ negationem primi.

F

rationum.

Omne qđ mouet ex se mouetur p̃ principiũ existẽs in eo: & omne quod mouet per

G

principiũ existẽs i eo mouetur naturaliter,

a Diffinitiões necessario cõuertũtur cũ suo diffinito.

b Mot⁹ alis secundũ qđ est corpus põt esse naturaliter & extra naturã sed motus est secũ-

H

dũ q̃ est animal est simp naturalis, vi:le. t.c. de substãtia orbis.

I

nor: vt anima in corpore & modo qui est possibile vt moueatur: vt homines sedentes in naui. Et similiter etiã motor per accidens est illud quod est in motore: sicut rubedo quæ est in igne quæ est combures per accidens. Et cum diuisit illud quod est per accidens generale in illud quod est per accidens principaliter: & in illud quod mouetur per suam partem: quod dicitur secundario: dedit exemplum de hoc. Et dixit & illud quod est quasi pars, id est quod illud quod mouetur per accidens quod dicitur principaliter: & quoddã secundario: & est illud quod mouetur per partem. Vt puta gratia, sicut dicimus in illo cuius manus mouet ipsum moueri. Et similiter accidit in motore sicut dicimus: iste homo percussit istum: licet non percussit eum nisi manu. Et cum descripsit duos modos eorum quod est per accidens generaliter, incepit describere illud quod est per se: quod opponitur ei: & est illud quod principaliter dicitur per se per negationẽ duorũ modorũ eius qđ est p̃ accident. Et fecit hoc quoniam illud quod est per accidens est notius illo quod est per se. & ideo accidet in quibusdam locis describere habitum per negationem priuationum: & dixit per se autem &c. id est mouentia autem & mota per se sunt illa quę mouent aut mouentur: neq; per accidens neq; per partem.

Et accepit in descriptione eius quod est per se: negationem duorum modorum eius quod est per accidens generaliter. Et cum distinxit illud quod est per se ab illo quod est per accidẽs: & intendit cõsiderare in eo quod est per se: incepit diuidere ipsum & dixit: & illa q̃ mouentur per se quædã mouentur ex se & quædã ex alio. i. & eorum quæ mouentur per se nõ per accidens neq; per partẽ: quædã mouent per principia existẽs in eis vt habẽtia animas: & quædã mouentur ab aliquo extrinseco vt carẽtia animabus. D. diuisit ista duo & dixit. & istorũ quædã naturaliter &c. D. incepit declarare quod alial secundũ quod mouet ex se est motũ naturaliter: & dixit: quod eã mouẽtur ex se &c. Et cũ narauit quod alial mouetur naturaliter: quia mouẽ ex se: dedit causam hoc & dixit: animal eã mouẽ ex se &c. Et potẽtia istius sermonis est similis tali modo: animalia mouentur ex se: & qđ mouẽ ex se mouetur a principio in eo: & omne qđ mouetur per principiũ in ipso mouetur naturaliter. Quoniã omne quod mouetur per principiũ in eo mouetur per naturam. Diffũ est enim in diffinitione naturæ est principium in re per qđ mouẽ & quietcit: vnde necesse est vt illud qđ mouẽ per principiũ in ipso moueatur per naturam. a Diffinitiões eius conuertuntur necessario cũ diffinito. Et cũ declarauit qđ animal mouetur naturaliter: dixit: & ideo animal secũdum totũ naturaliter mouet se. id est & cũ dicimus qđ alial mouẽ naturaliter: intendimus qđ alia mouet corpus per suã naturã: & corpus b mouetur per suã naturã ab eo sed mouẽ secundũ qđ est corpus suo motu naturali: & ideo dixit: corpus autem suũ est possibile vt moueatur naturaliter & extra naturam. id est quod cũ mouetur a sua anima naturaliter: mouetur q̃ndq; naturaliter: & q̃ndq; extra naturã: motus aũt eius secundũ qđ est alial est naturaliter: cũ nõ mouetur secundũ qđ est animal nisi ab alia: & anima mouet corpus naturaliter. Et dedit has oẽs rationes: quia potẽt aliquis dicere

dicere quod motus corporis ab anima. Verbi gratia, ad superiꝰ est motus extra naturam: cum moueat ipsum econtrario suo motu naturali. Corpus enim animalis innatum est moueri ad inferius: sed tamen quia anima animalis est forma sui corporis naturaliter: necesse est vt motus eius a sua anima sit naturaliter. Sed si fuerit inuentum aliquod motum per principium in eo ita quod in suo corpore non sit principium contrarii motui animæ: tunc illud motum erit motum naturaliter simpliciter, scilicet p̃ animã & per corpus: vt declaratũ erit de corpore a celesti. Et cũ dixit quod possibile est vt animal moueat naturaliter & extra naturã dixit. hoc enim diuersatur &c. id est & causa in hoc quod corpus animalis quãdoq; mouetur ab anima ipsius naturaliter: & q̃ndq; extra naturã: est diuersitas partiũ ad quas mouet anima ad illas partes locales ad quas mouẽt elementa. Si igitur b contingit quod aĩa moueãt corpus ad partẽ ad quã mouetur corpus secundũ motũ elemẽti dominãtis in ipso: tũc motus corporis ab anima erit naturaliter: & tũc cõsingit in eo naturalitas ex motore & moto, V.g. quod q̃n animal mouetur ex se descendendo: tũc motus eius erit naturalis: si aũt motus eius erit econtrario motui elementi: tunc motus corporis ab anima erit non naturalis, V.g. quando homo saltat in sursum. Et cum declarauit qđ illud qđ mouetur ex se mouetur naturaliter non violente nisi si cõsideratus fuerit motus sui corporis in respectu quorũdam motuum animes: incepit notificare etiam quod in eo quod mouetur ex alio inueniuntur isti duo modi, scilicet motũ naturaliter & motũ extra naturã. Et dixit: & illa quæ mouent ex alijs &c. & intendit per illud quod mouetur naturaliter: motum lapidis ad inferius: & motũ ignis ad superius: & potest ista moueri c ex alijs: quia ista non mouentur ex se: donec moueantur ex alijs: vt declarabitur post. Et intendit per illud quod mouetur extra naturã motũ istorum ad contrariã partẽ debitã. V.g. sicut dixit motũ corporum terrestriũ ad superius: & motum ignis ad inferiꝰ. D. d. & etiã animal multotiẽs &c. ac si diceret: corpus aũt eiꝰ possibile est: vt moueat naturaliter & extra naturã. Et intẽdit per situ motum. Et intendit per partes motuum: superius & inferius.

Et maxime moueri a quodã quod mouet in his quæ extra naturam mouentur est manifestũ: propter id quod manifestũ est ab alio moueri. Postea aũt quæ sunt extra naturã: eorũ autẽ qui sunt secundũ naturã ipsa a seipsis: vt animalia. Nõ eĩ hoc est immanifestũ: nisi ab aliquo mouentur. Sed quomodo oportet accipere: mouẽs ipsum & quod mouet. Videt eĩ quod ibi sit accipiendũ sicut in nauib⁹: & in nõ natura existẽtib⁹: sic & in alijs esse diuisum mouẽs: & id quod mouet: & sic omne ipsum seipsum mouet. Et maxime aũt dubitabitur reliquũ diuisionis. Eorũ enim quæ mouentur ab alio: alia quidem extra naturam posuimus moueri: alia autẽ relinquuntur cõtra poni quia natura. Hæc autem sunt quæ dubitationem afferũt vt a quo mouentur vt grauia & leuia; hæc enim in ops

positos

a Motꝰ coporis celestis est simpliciter naturalis & ex parte aĩe & ex pte corporis, vide opp. 2. ce. com. 3.

L

b No. quo modo motꝰ alis q̃ndq; est naturalis ex pte motoris & mobilis & q̃ndoq; ex pte motoris.

M

c Hemẽta non dñr moueri ex alijs nisi quia nõ dicũt moueri ex se donec mouentur ex alijs. Idem infra 29.

N

Universidad de Deusto
Biblioteca

positos locos violentia mouentur:in proprios autem leue quidem sursum:graue autem deorsum natura.

Et in rebus quæ mouentur extra naturam apparet proprie qđ illud qđ mouet,mouetur ab aliquo:qm̃ in illis quæ mouentur ab alijs manifestum. Deinde post illa quæ mouentur extra naturam:illa ex illis quæ mouẽtur naturaliter:q̃ mouẽtur ex se: vt modi aĩaliũ. Nõ em̃ latet de istis moueri ab aliquo:sed quomodo oportet determinate in aĩalibus motorẽa moto. Videtur enim fere quemadmodũ in nauibus & in alijs quorũ cõstitutio nõ est naturalis:ita & in aĩalibus motor distinguitur a moto:& secm̃ hunc modum erit ipsum secm̃ totum mouẽs se. Sed illud in quo est dubitatio proprie est illud quod remanet de diuisione prædicta. Diximus enim qđ eorum quæ mouentur ex alijs quædam mouentur extra naturam,Ponendum est igitur qđ quædam mouentur naturaliter:& ista faciunt dubitare si mouẽtur ab aliquo. V.g.leuia & grauia. Ista enim mouentur ad duo loca opposita violente:& mouentur ad sua loca propria. Leue vero ad superius naturaliter.graue autem ad inferius naturaliter.

28 Cum diuisit motorẽ & motum in illud qđ est per se: & in illud qđ est per accidens. Incepit cõsiderare in modis eorum quę mouentur per se.& perscrutari vtrum omne motum eorum habeat motorem aut nõ.

Et est quæstio de qua perscrutatus est in principio septimi:cũ fieret ma quæstio de qua deberet perscrutari ille qui vult quærere vtrum sit hic motus ęternus. Et fecit hoc quia voluit declarare dispositionem in hoc de corporibus simplicibus sermone proprio. Ista enim facerent dubitationem in hoc quod omne motum habet motorem. Et dixit omnia prædicta quibus est vtus in declarando hanc quæstionem: quia voluit incipere perscrutationem a principio de illis rebus prædictis:& complere sermonem in eo. Omne enim quod fuit declaratum de eo fuit decisum in locis diuersis & modo vult congregare illud & complere perscrutationem de illo. Et quia prius diuisit illa quæ mouentur per se in tres modos:in motum violente & motum naturaliter & diuisit ex quæ mouentur naturaliter in duo scilicet in habentia animam: & in ea quæ mouentur per declinationem scilicet per grauitatem: & leuitatem:incepit dicere in quibus istorum apparet motum habere motorem: & in quibus latet. Et dixit: & in rebus quæ mouentur extra naturam &c. ideſt & cum res motæ sunt in duobus modis: manifestum est quod illa quæ mouentur violente:& extra naturam sicut terra ad superius: & ignis ad inferius mouentur ab alio scilicet manifestũ est in istis quod motor in eis aliud est a moto. Deinde post illa quæ mouentur &c.i.& post ista apparet hoc in eis quæ mouentur naturaliter ex se:sicut in modis animalium.s.quod motor in eis apparet esse aliud a moto. Et deinde dedit post ista:qa ista intentio ma-

gis apparet in eis quæ mouenſ violẽte: & post ista apparet in aĩalibus: nullus em̃ dubitat qp aĩal mouet ab aĩa:& qp ala est motor:& corp⁹ est motũ:& ideo dixit:nõ em̃ latet &c.& in hoc modo dicim⁹ qp motor differt a moto:quia non latet aliquem in aĩalib⁹ qp corpora sua mouentur a principio existẽte i eis alio ab eis. Sed latet de eis hoc qño est existẽtia motoris in eis.s.vtrũ est distinctus ab eis ecõtrario eis quæ mouẽtur a motore extrinseco.s.quia in istis apparet manifeste quod motor est distinctus a moto. Et intẽdit per hoc expergefacere homines ad appetendum quærere de partibus animæ:& dixit:videt em̃ fere quod quẽadmodũ in nauib⁹ &c.& intelligendũ hic per distinctionem,distinctionem in esse nõ distinctionem in diffinitione. Motorẽ a enim in animalibus esse distinctũ a moto per diffinitionem est manifestum per se:sed est ignotum vtrũ distinguatur aut non distinguatur nisi per accidens:& hoc intendebat cum dixit.sed quomodo oportet determinare &c.i.determinare qualis est dispositio motoris ad motũ. Et cũ dixit qp de hoc est perscrutandũ in aĩalib⁹ dedit dubitationem quæ facit credere qđ motor in animalibus põr distingui secundum esse:& dixit. videtur enim fere &c.i.& hoc est dubiũ:quia potest aliquis dicere qđ forte ita est in dispositione motoris ad motũ in animalibus:sicut in rebus artificialibus quę mouentur per principium in eis:sicut in nauib⁹: & in alijs artificialibus. Quoniam cum dixit hoc reuersus est ad distinguendum illud quod est manifestum de animalibus:& dixit: & secundum hunc modum &c.i.& secundum hanc opinionem de animali: scilicet ipsum cõponi ex motore & moto:quorũ vterqp distinguitur a re liquo naturaliter intelligendum est qñ dicimus animal mouet se secundũ totũ.i.secũdũ qđ componitur ex motore & moto:& non ita quod motor & motũ sint in eo idẽ in actu. D.d,sed in eo in quo est dubitatio proprie est illud quod remanet ex diuisione.i. & dubitatio non est nisi in tertio modo. Iam enim diuisimus ea quæ mouentur essentialiter: & diximus qđ quædã mouentur violente:& quędã naturaliter: & eorũ quæ mouentur naturaliter quædã videntur moueri ab aliquo alio et sunt animalia:& in quibusdam latet hoc & sunt corpora simplicia. In istis enim non apparet alietas motoris a moto:sicut apparet in habẽtibus animas,immo in eis non est alietas omnino:& sunt sicut dixit grauia & leue. b Ista enim inueniuntur moueri ad sua loca naturalia ex se:& ad loca opposita suis locis naturalibus ex alijs. Verbi gratia, quia lapis ad inferius mouetur per se naturaliter:& ad superius per vim leuitatem:& econtrario ignis:& hoc intendebat cum dixit, & ista enim mouentur ad duo loca opposita:duobus suis locis naturalibus:& mouentur naturaliter ad sua loca propria.

a Motorẽ in aĩalibus eẽ distinctũ a moto declinatione est manifestũ ꝑ se. Vel leꝛ. O

In corporibus simplicib⁹ nõ est alietas motoris a moto:sicut apparet in habẽtibus animas.vide.4 phy.cõ.71. P

b Grauia & leuia mouẽtur ad sua loca naturalia ex se: & ad loca opposita suis locis naturalib⁹ mouẽtur ex alijs.

A quo autem manifestum non est sicut cum moueatur extra naturam. Et namque ipsa à seipsis ponere impossibile est. Animalis enim hoc est & animatorum propriũ: & facere statim esse ipsis & nõ ambulãdi. Quare si est i ipso sursum ferre igni manifestũ est qp i ipso & ẽ deorsum. Irrationabile est aũt vno

motu

motu moueri solum à seipsis: siquidem ipsa seipsa mouent.

Q A quo autem mouentur non est manifestum in eis: sicut est manifestum quando mouentur extra naturam. Dicere enim ea moueri ex se impossibile est. Hoc enim est proprium animalibus: & est proprium habentibus animas. Et si ita esset: tunc esset possibile eis quiescere ex se: & dico. Verbi gratia, quod si aliquis est causa sui ipsius in ambulatione est etiam causa sui ipsius in dimittendo sui ambulationem. Et ideo si ascensus superius est ex ipso igne: manifestum est quod descensus ignis etiam ad inferius est ex ipso igne. Et dicere etiam quod ea quæ mouentur ex se: vno motu tantum mouentur non est de ratione si mouent se.

Quod ex se mouent: nõ ẽm vno motu mouent. Animalia nõ indigẽt in principio sui mot⁹ cã

R Id est. In corporibus autem simplicibus non apparet ipsa moueri a motore alio moto: sicut apparet hoc in eis quę mouẽtur ab extrinseco.

29 extrinseca sicut inanimata. Idem supra cõ. 27.

D.d. dicere enim &c. i. & non possumus etiam dicere in eis quæ mouentur à principio in eis addito ei quod mouere ex eis abscp eo quod indigeãt causa extrinseca: sicut dicimus in eis quæ mouentur ex se: quę mouentur à principio in eis sine indigentia causæ extrinsecæ: sicut est dispositio in habentibus animas. hoc enim impossibile est. Deinde incepit declarare quomodo est impossibile & dixit: quoniam hoc non est nisi in animalibus. s. quæ mouentur a principio in eis sine indigẽtia causæ extrinsecæ. Deinde dedit rationem super hoc: & dixit: & si ita esset &c. id est. Verbi gratia, si ignis esset causa in se per quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ: tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim in qua est causa qua potest moueri sine indigẽtia causæ extrinsecæ: sicut animal in quo est anima: per illam potest quiescere. D.d. & dicere etiam &c. id & dicere in eo quod mouetur per principiũ in eo sine indigẽtia alicui⁹ extrinseci quod mouetur vno motu: non est secundum rationem. Principia enim quæ sunt huiusmodi innata sunt mouere motibus diuersis.

Amplius quo modo contingit continuum aliquod copulatum seipsum mouere. Secundum enim quod vnum est continuum non tactu secundum hoc impossibile est. Sed secundũ quod diuiditur sic hoc quidem aptum natum est facere: illud autem pati. Neq; ergo horum vllum ipsum seipsum mouet: consita enim sunt: nec aliud continuum vllum. Sed necesse est diuidi mouens in vno quoq; ad id quod mouetur: sicut in animatis videmus: cum moueat ipsa aliquod animatorum.

Et etiam quomodo est possibile vt aliquid continuum naturaliter conuenientium moueat seipsum. Secũdum enim quod est vnum continuum non contiguum est irreceptabile passionum. Et secũdum quod est segregatum erit tale: quod quidda eius est innatum recipere: & quiddam agere. Nullum igit ista

rum mouet seipsum cum sit conueniens: neq; aliqd omnino continuum. Sed necesse est vt motor in quolibet eorum sit distinctum à moto. Sicut videmus in carentibus anima quando mouerit illa aliquod habentium animas.

Cum declarauit quod illa quæ mouentur naturaliter non mouentur per principium in eis: quia non mouentur ex se. induxit etiam secundã declarationem per quam declarat q; illa etiam non mouentur per principium in eis. Et abbreuiatio eius qd' dicit est. Et quia illa quæ mouent per principia in eis: necesse est vt diuidant secũdũ diffinitionẽ in motorẽ & motũ: & vt nõ sint idẽ secũdũ diffinitionẽ: & essentiã. Motor ẽm debet esse distinctus a moto: aut secũdũ diffinitionẽ & esse insimul: sicut illa quę mouentur ab extrinseco: aut secũdũ diffinitionẽ tm: sicut est dispositio in habentibus animas. Anima ẽm quæ est motor in eis distinguitur a corpore quod est motũ secũdũ diffinitionẽ: licet nõ distinguat secũdum esse. s. q; impossibile est animã esse sine corpore nisi æquiuoce. Et quia corpora simplicia sunt vna secũdũ diffinitionem inter se: nullũ eorũ põt diuidi in motorẽ & motũ: necesse est vt nõ sint mota ex se nisi esset possibile vt motor esset ipm motũ. b Si igitur aliqs dixerit q; sunt corpora simplicia cõposita ex materia & forma: quorum vtrũq; est distinctũ secũdũ diffinitionẽ a reliquo. Dicimus ad hoc q; prima materia nõ est existẽs in actu: et illud qd' mouetur ex se debet dividi in motorẽ & motum in actu: qm illud qd' est in potẽtia c neq; mouet: neq; mouet. Si igif lapis. Verbi gra. moueret ex se contingeret vt esset motor & motũ eodẽ mõ d secũdũ formã: qm nõ est existẽs in actu nisi secũdũ formã: qd' est impossibile. D.d. & etiã quo est possibile &c. & intẽdit p cõtinuũ illud qd' est vnũ nõ p cõtiguitatẽ: & inteditp cõuenit illud qd' est cõsimiliũ partiũ: cui⁹ diffinitio partis & toti⁹ est vna. s. illud qd' nõ est diuersæ substãtiæ. D.d. secũdũ igif q; est cõtinuũ &c. i. q; res continuæ secũdũ q; sunt cõtinuæ nõ contiguę impossibile est vt recipiãt passionẽ. i. motũ ex se: cũ nõ dividant in motorẽ & motũ: nisi essent cõtinuæ copulatæ secũdũ cõtiguitatem. Et d. hoc: quia illud e quod mouet ex se aut erit diuisibile secũdũ diffinitionẽ in motorẽ & motũ: aut erit diuisibile in partes secũdũ contiguitatẽ: sicut quod cõgregatur ex aliquibus qd' est continuũ secundã cõtiguitatẽ. Omne igitur quod mouet ex se: aut erit distinctum aut diuisibile secũdũ diffinitionẽ: aut secũdũ quãtitatẽ. s. partes. Et cũ corpora simplicia nõ dividant altero modo istorũ: sequit q; nõ mouant ex se oino. D.d. & secũdũ q; est segregatũ &c. i. illa aũt quæ dividunt aut secũdũ diffinitionẽ: aut secundũ quãtitatẽ possibile est vt dividant in motorẽ & in recipiẽtẽ motũ. Et cũ posuit q; res cõtinuæ cõsimiles impossibile est vt moueant ex se: nihil ẽm qd' mouet p illud p qd' mouet res: sed nõ mouet se: nisi secũdũ illud qd' est nõ consimilis. s. secũdũ q; dividunt in motorẽ & motũ. D. nulli igif istorũ &c. & ista est cõclusio quã intẽdit p hãc sermonẽ. Et iste sermo sic cõponit. Corpora naturalia sunt cõsimiliũ partiũ simpliciũ. & illa quæ sunt cõsimiliũ priũ simpliciũ impossibile est vt moueãt se. ergo corpora nãlia nõ mouẽt se. Et cũ dedit conclusionẽ induxit terminum mediũ isti⁹ nõ

a Impossibile est animã esse sine corpore nisi æquiuoce

b Ex hoc 30 vt velle qd' nõ sint plus 8 res formæ substãtiales in simplicibus. Const mile. 4. ce. c. 22. & 4. ph. 71.

c Quod est in potentia neq; mouetur: neq; mouet. Idẽ. 5. phy. c. 8.

d Habetur pro incõuenienti hæc simplicia eẽ mouẽtia & mota secundũ formam. Sed vide tu in oppositũ 4. ce. c. 22.

e Quod mouet ex se aut est diuisibile in motorẽ & motũ secũdũ diffinitionẽ aut in partes secũdũ contiguitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

clusionis: & dixit: cū sit conueniens & c.i. cum ista sint conuenientia & nullum cōuenīēs mouet se. Et quasi incepit primo & verificauit ma
iorē ꝓpositionē. s. ꝙ impossibile est vt aliquod moueat se secūdum ꝙ est vnū cōtinuū sed secūdū ꝙ est segregatū discretū. D. induxit con
clusionē & post induxit syllm. s. vtrāq; propositionē minorem: cum di
xit: cū sit cōueniēs & nullū a aliqd' secundū ꝙ est continuū mouet
se. i. cū corpora naturalia sint cōtinua & nullū vnū cōtinuū mouet se.

a Nullū cōtinuū secūdm ꝙ est continuū mouet se. Idē pro V de gñatione t. cō. 78. Et 4. phy. t. c. 48.

Et cū declarauit ꝙ nō mouentur ex se: incepit declarare ꝙ necesse est vt moueantur ex alijs: & dixit: immo necesse est &c. i. & cū sit declaratū quod non mouentur ex se: sequit necessario vt moueantur ex alijs extrinsecis. Et hoc intendebat cum dixit: & motor in quolibet eorū sit distinctus a moto in quolibet eorum. D. dedit exemplum in hoc & dixit: sicut inuenimus in carentibus anima &c. i. ꝙ motor in eis est necessario extrinsecus: sicut motus lapidis ad superius, ab homine.

Sed si accidit hoc semper moueri ab aliquo fiet vtiq; manifestum diuidentibus causas. Est autem & in mouentibus necessere quæ dicta sunt. Alia quidem enim extra naturam horum ipsa motiua sunt: vt vectis non natura grauis motiuus est. Alia verò natura vt actu calidum motiuum est potentia calidum. Similiter autem & in alijs huiusmodi est. Et mobile autem similiter natura: quod potentia quale: aut quantum: aut vbi est: cū habeat principium huiusmodi in seipso: non secundum accidens. Erit enim idem & quale: & quantum: sed alterum alteri accidit: & non secundum se est. Ignis autem & terra mouentur ab alio violente quidem cum extra naturam: natura autem cum ipsorum actus potentia sunt.

Sed sequitur in istis si mouentur naturaliter: vt semper moueantur ab alio. Et hoc apparet diuidendo causas. Et debemus accipere in motoribus etiam illas intentiones quas diximus quæ sunt mota extra naturam. Verbi gratia, quoniam lapidem magna velle mouere lapidem non est naturale.

Et quædam naturaliter. Verbi gratia, quod calidum in actu mouet calidum in potētia. Et secundum hunc modum dispositio de alijs similibus. Et similiter etiam illud quod mouetur naturaliter est illud quod est in potentia quale: aut quātum: aut vbi. Cum principium quod est tale fuerit in eo non accidentaliter. Idem enim potest esse quale & quantum: sed alterum erit in altero per accidens non per se. Ignis igit & terra mouent ex alio. Aut violēte qñ mouent extra naturam. Aut naturaliter qñ mouentur ad suas actiones: quas habent in potentia.

31 Cū declarauit ꝙ illa q̄ mouent nāliter q̄ sunt corpora alab. s. corpora simplicia nō mouent ex se: fuit necesse vt mouerent ex alij extrinsece.

Et esti motū ab aliq̄ necesse est aut vt motor sit ī eo: & tūc erit motū ex

se: aut extra illud. Et forte hoc non sequitur nisi cum declarabit quod omne motū habet motorē: & qd' nihil mouet se ita qd' motor sit ipsum motū. Cū igitur declarauit sicut diximus qd' illa quæ mouentur naturaliter & carent animahus nō mouētur ex se: dixit. Sed sequit in istis &c. i. & sequitur ex sermone prædicto vt nō moueantur nisi ab aliquo extrinseco: cum nō moueantur a principio in eis. D. incepit declarare hoc alio modo: & dixit: & hoc apparet diuidēdo causas &c. i. & apparet etiā ꝙ ista q̄ mouent naturaliter: & nō ālia sunt mota naturaliter ab aliquo extrinseco diuidēdo causas in suas primas species. Deinde accipiemus similia illis in motoribus. Mouentia enim sunt vn⁹ modorū causarū. Et intendebat qd' quia causæ diuidūtur primo in duas partes. Quarū vna est vt sint causæ sec'm violētiā. Secūda vt sint causæ sec'm naturā. Necesse est vt mouentia diuidātur in has duas partes. Et hoc intēdebat cū. d. & debemus accipere &c. i. & debemus diuidere etiā mouētia ī istos duos modos in ijs diuisim⁹ cās se cūdū naturā & extra naturā. D. d. quēadmodū. n. mouētur extra naturā &c. & hoc intelligitū est ꝙ se. D. d. & qdā naturaliter &c. i. qdā mouētia mouent per suā naturā: sicut calidum in actu quod habet naturam mouendi illud qd' est calidū in potētia vt fiat calidū in actu. D. d. & sec'm hūc modū &c. i. & alie virtutes actiue q̄ habēt naturā facere ea q̄ sunt potētia sibi sicia in actu. Et cū dixit motorē sec'm naturā dicere incepit de moto sec'm naturā: & dixit. & sil'r etiā &c. i. quēadmodū illa quæ mouent naturaliter sunt illa in q̄bus natura est mouere aliqd: & ad aliqd: donec faciat illud in actu. Ita etiā illud qd' mouetur naturaliter ꝙ est in potētia aliqua intentio prædicamentorū decē. V. g. vt sit in potentia qualis aut quātum aut vbi. Et cū omne qd' est in potentia motuū est illud in cuius natura est recipere aliquod prædicamētorū decē: sequitur ꝙ motor naturaliter sit oē ꝙ pōt mouere illud quod est in potētia aliqd' prædicamentorū decē: vt faciat illud p̄dicamentū in actu. Et ideo dixit: necesse est esse in hoc qd' motū naturaliter sit hoc ꝙ principiū mouēs sit: & dicit cū habeat principiū &c. Et dixit hoc: qm̄ res mouet ab alio essentialiter. Cū igitur mouetur ab aliquo essentialiter: tūc mouetur ab eo per suā naturā: & cum mouetur accidētaliter: nō mouetur ab eo per suam naturam. D declarauit hoc & dixit: idem enim est quale & q̄. i. & ex ipsā eius qd' mouet p accidēs est vt aliqs motor moueat aliquid qd' est in potētia. V. g. quale & cū facit ipsum quale in actu sequitur vt illud habere quātum quod prius nō habebat. V. g. qñ aqua mouet aerem ad frigus: sequitur illud minor quātitas. & similiter etiā forte mouet aliquid in quantitate essentialiter: & sequitur illud qualitas p accidens. V. g. ex quo nutritur animal. Multoties enim sequitur quātitatem in eo aliqua qualitas: & dixit. idem enim fit quale & q̄tum. i. ab eodem motore. Et cum ita sit necesse est vt alterum sit ab eo essentialiter: & alterū accidētaliter. s. ꝙ si quātitas fuerit ab eo essentialiter: qualitas erit accidētaliter: & econuerso. & ideo dixit: sed alterū eorū est in altero per accidēs. s. sed alterum eorum sequitur necessario vt inueniatur ab illo agēte vno per accidens. Vnum enim agens non habet naturam largiendi nisi vnū tantum. Et cum declarauit quod omne quid in quolibet prædicamento mouetur naturaliter ab eius motore extrinseco

X Causæ diuidunt̄ ī duas partes.

Aliquid qñ ꝙ p se mouetur ad q̄ tiētē & per accidēs ad Y qualitatem

& econtra. Vnum agẽs nõ habet naturam largiendi nisi vnum tãtũ. Idẽ. pri. de generatiõe. t. c. 56. & pri. c. cõ. 8. Vide infra hic cõ. 51. pro intellectione huius.

seco naturaliter: cum fuerit in sua potẽtia vt moueatur naturaliter ad illud. V.g. ad quale: & quãtum: & vbi: & posuit qd illud qd mouet accidẽtaliter & violente est illud qd mouetur cõtrario: illi qd in sua potẽtia est vt moueatur. Et similiter est de illo quod mouet. Cõclusit ex hoc quod terra & ignis & alia corpora simplicia habent istos duos modos vt moueant & moueantur. Habẽt enim virtutem naturalem & violentã scilicet accidẽtalẽ. Et dixit igitur & terra &c. i. qd iste mouentur violente quãdo mouentur per virtutem violentam quæ est in eis: & mouentur naturaliter quãdo mouentur ab eo quod generat ipsa.

Et intendebat declarare ex hoc sermone qd motus corporũ naturalium in hoc loco est in rei veritate ab eo quod generat ipsa: sicut alia accidentia quæ inueniuntur generari in re per generationẽ ipsius. Et qd ista sunt magis digniora esse de numero eorũ quæ mouentur ab extrinseco: quã de numero eorũ quæ mouentur per principiũ in eis: & quod nulla est contradictio in eis in ponẽdo illa moueri naturaliter ab extrinseco: cum plura generabilium naturalium generentur naturaliter ex extrinseco. Et cum declarauit in istis quod necesse est vt numerentur in eis quæ mouentur ex extrinseco: & iam posuit ea moueri naturaliter: declarauit secundum quot modos dicitur in eis moueri naturaliter: cum eo qd mouetur ex extrinseco: cum appareat in primo aspectu quod omne motum ex extrinseco mouetur violente.

A Mot9 corporũ naturalium in loco est ab eo qd generat ipa: sicut est de alijs acci

Quoniam autem potentia esse multipliciter dicitur: hæc autem causa est nõ esse manifestum a quo huiusmodi moueant: vt ignis sursum: terra deorsum. Est aũt potẽtia aliter addiscẽs & habẽs iam scientiã: & nõ cõsiderans. Semper autẽ est simul actiuũ & passiuũ sunt: sic fit aliquãdo actu quod est potentia: vt addiscens ex potentia ente alterum fit potẽtia. Habẽs enim scientiam nõ considerans autem potentia sciens est quodammodo: sed nõ sicut & ante addiscere. Cum autem sic habeat si aliquid non prohibeat operator & considerat: aut erit in contradictione & ignorantia. Similiter & hoc se habet in physicis. Frigidum enim potẽtia est calidum: cum autem mutetur iam ignis est: ardet autem nisi aliquid prohibeat & impediat. Similiter autem se habet & circa graue & leue. Leue enim fit ex graui: vt ex aqua fit aer: hęc enim potentia primum & iam leue operabitur mox nisi aliquid prohibeat. Actus est leuis est alicubi esse & sursum. Prohibetur autem cum in contrario loco sit. Et hoc similiter se habet in quanto & quali.

B dentib9. p hoc vide. 28. tertij de cælo.

Et tamen hic quæritur quare moueantur ipsorum locis grauia & leuia. Causa autem est quod apta nata sunt in aliquo vbi esse: & hoc est leui & graui esse: hoc quidem sursum: illud autem deorsum duci. Potentia autem est leue & graue multipliciter: sicut dictum est. Cum enim sit aer aqua quodammodo potentia

potentia & leue: & cum aer est potentia: & contingit enim per impedimentum non sursum esse: sed si auferatur impediens agit & semper sursum fit. Similiter autem & quale ad id qd est in actu mutatur. mox enim considerat scibs nisi aliquid impediat: etiam quãtum extenditur nisi aliquid prohibeat. Sustinens autem & prohibẽs dimouens: est sicut mouẽs: est autem sicut non: vt columnam euellens: aut lapidem remouens: aut a vase aquam: secundum accidens enim mouet. Sicut repercussa sphera non a pariete mota est: sed a prosciente. Quod quidem igitur nihil horum moueat seipsum manifestum est: sed motus habet principium non mouendi neq; faciẽdi sed patiendi.

Et qd illud qd est in potentia dicitur multis modis: hæc fuit causa vt illud ex quo mouent ista & similia est non manifestum. V.g. qd ignis mouetur ad superius & terra ad inferius.

Et addiscẽs est in potentia sciens alio modo ab eo scdm quẽ illud quod habet scientiã: sed nõ scit: est sciens in potentia. Et illud quod est in potẽtia forte erit in actu quãdo fuerit semper congregatum agens & recipiens. V.g. quod addiscens erit scibs ab eo cuius sciẽtia in potẽtia erat aliud in potẽtia. Quod enim habet scientiam sed nõ scit est sciens in potentia quoquo modo: sed iste modus potentiæ nõ est ille modus in quo erat pri9 anteqnã addisceret. Cum igitur fuerit in hac dispositione aget suam actionem: & sciet tunc: nisi aliquid impediat: & si nõ cõtingeret vt esset in opposito scientiæ scilicet ignorantiæ.

Et scdm hunc modum currit dispositio de rebus naturalib9 etiã. Frigidum enim est in potentia calidum: & cum fuerit trãsmutatũ erit tũc ignis & comburet nisi aliquid impediat. Et similiter est de graui & leui etiã: ex graui enim generatur leue. V.g. ex aqua aer: primo enim erat tale in potẽtia: & tũc fiet leue & faciet statim suã actionẽ nisi aliquid impediat. Actio enim leuis est vt sit in aliquo vbi & superius. Impedimentũ aũt accidit quãdo fuerit in contrario loci eius. Et scdm hoc est cursus in quãtitate etiam & in qualitate. Quamuis hic debet quæri. s. quare leuia mouentur ad vnum locum: & similiter grauia. Et causa in hoc est quia sunt nata vt sint in aliquo vbi. Et essentia grauis & leuis est ista: illud vbicari inferius: & istud superius. Sed leue & graue in potẽtia sunt multis modis: sicut diximus. Aqua enim dũ est aqua in potẽtia leuis quoquo modo: & cũ fuerit aer possibile est vt impediat quin sit superi9. sed

Actio leuis est vt sit in aliquo vbi & superius.

Essentia grauis & leuis est ista illud vbicari inferius & istud superius.

si illud impedimentū auferatur statim auget suā actionē & erit semp superiꝰ. Et secūdū hūc modū trāsmutat quale etiā ad illud quod est in actu. Scies enim statim sciet nisi impediatur & ipm etiā cptū extendit: si nihil sit quod impediat: illud aūt qđ aufert impedimentū quoquomodo est motor: & quoquomodo nō est motor. V.g. cp si aliqs homo auferat colūnā fulcientē pōdus: aut auferat lapidē positū super vtrem in aqua: tunc mouebit ista: sed per accidens. Quēadmodū pila quæ a pariete reflectitur non mouetur a pariete: sed a proficiente. Manifestū est igitur quod nullū istorū mouet se: ita quod in eo sit principiū motus: vt moueat aut vt agat: sed vt recipiat actionem.

32 Cū declarauit qđ lapis & vniuersaliter corpora naturalia simplicia nō mouētur ex se: cū nō diuidant in motorē motū. Et qđ ꝓpter hoc necesse est vt motor eorū sit extrinsecus. Et declarauit quod motor eorū est extrinsecus cū hoc quod sunt mota naturaliter: & qđ hoc in eis est per potētiā naturalē quæ est in eis vt moueant ad sua loca ꝓpria: sicut potētia existēs in re generata in substantia ad recipiēdā alia prædicamēta. s. qđ motor in eis est naturalis & extrinsecus. Et qđ hoc quod mouens in loco ꝓuenit eis a generāte sicut prouenit qualitas ꝓpria & alia accidētia. Vult declarare qđ latentia motoris istorū essentialiter & ꝓpter mixtionē potētiæ quā habet accidētaliter cū potētia quā habet essentialiter. Et ideo habet duos motores: motorē accidentaliter & motorē essentialiter. Et ideo motor qui est essentialiter admiscet cū eo q est accidētaliter: ita qđ existimatur qđ ista mouēt se. Et hoc intēdit declarare in hoc capitulo. Et dixit: & quia illud qđ est in potētia &c. i. & nō est manifestū illud mouens ex quo mouentur essentialiter corpora simplicia: quia potētia ad motum dicitur duobus modis. Quorum vnus est de potentia essentiali quæ est materia ex qua generata sunt & est naturalis. Alius aūt est de potentia violenta quæ est accidentalis. Deinde dedit exemplum & dixit. & potentia violenta &c. V.g. qđ ignis mouetur &c. i. & exemplum potentiæ essentialis quę nō erit in actum nisi a motore essentialiter est potentia quæ est in igne vt moueatur ad inferius cum reuertitur terra: & potentia quæ est in terra vt sit ignis & vt moueatur ad superius quæ est similis potentiæ quę est in addiscente vt sit sciens. Exemplum vero potentiæ quæ est accidētalis est potentia quæ est in ipso igne quando impeditur a motu ad superius: & potentia quæ est in ipsa terra vt moueatur ad inferius qñ impeditur: & ista potētia est similis potētiæ quæ est in sciente qñ non scit. i. non vtitur sua scientia: & est violenta. Et quia altera istarū est essentialis: & altera accidentalis: ait similiter essentialem potentiæ quæ est in addiscente vt fiat sciens: & potentiā accidentalē ei quæ est in scīente qñ nō vtitur scientia ꝓpter aliquod impedimentū. Et hoc intēdebat cū dixit: & addiscens etiam in potentia &c. id est & addiscens antequā addiscat dicit esse scīs in potētia alio modo ab eo quo dicit in eo ꝙ habet scientiā in igne in quo nō vtit sua scientia qđ ipsum est sciens in potentia.

A quo ꝓuenit forma ab eodē ac-

C

D

cidētia cōsequentis formam prouenjunt.

Potētia essentialis est in materia & naturalis.

B

Prima

Prima eñ est de genere potentiæ essentialis. Secūda vero de genere potentiæ accidētalis. Et ideo potētia essentialis a indiget in hoc qđ exeat in actū agente essentialiter. Secūda aūt nō indiget agente in hoc quod exeat in actū nisi per accidēs. Quoniā nō est in potentia nisi propter impedīs: aut propter defectū subiecti in quo agit. V.g. quoniā ignis est cōburēs in potētia quādo nō inuenit materiā quā comburat: cū igitur inuenit materiā quā cōburat: esse sit cōburēs in actu sine indigētia motoris extrinseci. Et similiter ignis habet duas potentias: potētiā essentialē, & est potētia quę est in corpore ex quo generatur, & potētiā accidētalē, & est potētia quæ est in igne quādo impeditur, & ista secūdā qđ est accidētalis indiget motore accidētali: econtrario primæ potētiæ. Et cū ita sit quæstio igit dicēs, vtrū ista corpora simplicia mouēntur in loco motore extrinseco aut ex se. Distinguēdo est i responsione ad istā. Quoniā motus qui est in potētia naturali, & est potentia quæ est in re ex qua generatur corpus simplex in quo inuenitur motus: necessario indiget motore essentialiter, & est illud ꝙ est extrinsecū scilicet generāns. Generāns eñ est illud ꝙ dat corpori simplici generato formā suā, & omnia accidētia cōtingētia formæ: quorū vnū est motus in loco. Et ideo est forma fuerit cōpleta in eo cōplebitur vbi suū debitū & alia accidētia nisi aliquid impediet. Potētia vero ad motū quæ accidit inuenīri in corpore simplici quādo impeditur in ēpore suæ generatiōis quin moueat ad suū locū naturalē ab alio impedimēto quādo generat in loco extraneo: aut quādo exit a suo loco naturali ab aliquo extrahente: nō indiget in hoc ꝙ exeat in actū motore extrinseco essentialiter: cū sit potētia accidētalis. Et cū ita sit, & illud ꝙ mouet essentialiter est illud quo est potētia vera ad motū scilicet potēna receptionis motus: tūc illud qđ mouet in rei veritate hoc motu est materia ex qua generatur corpus simplex. V.g. ꝙ aer qui est in potētia ignis, & superius est illud qđ mouet in rei veritate & essentialiter ad superius quādo fit ignis. Et cū distinxit potētiā accidētalē a potētia essentialium cepit ꝓpte dicere potētiā essentialē, & dixit, & illud qđ est in potentia forte erit in actu &c. id est, & propriū est potētiæ essentialiter vt nō fiat in actū nisi ꝓpter motorē essentialē, & qđ nō venit ad actū nisi quādo cōgregātur duo scilicet recipiēs & agēs cōtrario potētiæ accidēta li quæ nō indigeat ad hoc qđ exeat ad actū motore extrinseco nisi per accidēs, & est receptus impedimēti. Et dixit: forte qñ qñq; cōgregantur agēs & recipiēs & nullus fit motꝰ. D. dedit exēplū potētię essentialis naturalis, & dixit. V.g. quia addiscēs fit sciēs, id est, ab eo qđ est in potētia vera facit ipsum scīrē in rei veritate. D. d. illud enim qđ habet scientiā &c. i. ille eñ qui est scīs dā nō vtit sua scientia dicit esse scīs in potētia alio modo ab eo quo dicit in addiscēte esse scīs in potētia alio modo ab eo quo dicit in addiscēte esse scīs in potētia antequā addiscat. s. qñ ista est potētia accidētalis, & ista est potentia essentialis. D. d. cū igit fuerit talis dispositiōis &c. a. & qñ scīes fuerit scīs in actu tūc nō indiget in sua actiōe motore extrinseco in actu sciendi aget sua actiōe nisi aliquid impediat. Et si aliquis diceret ꝙ si scīes qñ nō vtit sua scientia est scīes in potētia eo modo quo dicimus in addiscēte esse scīs in potētia: cōtingeret vt scīes qñ nō vtitur sua scientia esset ignorās sicut addiscēs qui est sciens in potentia. Et hoc intendebat cum

a Potentia essētialis ad hoc vt exeat in actū indiget agente essentialiter sed potētia accidētalis nō indiget agēte nisi ꝓ accidens.

Generans est illud qđ dat corpori F simplici generato suā formam & oīa accidētia cōtingētia formæ ꝙrū vnum est motus in loco.

Idem supra cō. 31. & ꝓ hoc vide. 3. cx. 28.

Vide consimile. 2. de aīa. t. c. 5. de actu. & 1. c. 10. de potētia duplici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ēt dixit, & si nō cōtingeret &c. Et cū declarauit qđ potētia dicitur duobus modis scilicet de potētia accidētali, & essentiali. Et qđ accidentalis nō indiget motore extrinseco nisi per accidēs: incepit notificare qđ potētia quæ existit in lapide ad inferius est de hoc genere scilicet accidētalis, & cū ita sit tunc ista nō mouetur ex se scilicet essentialiter, & dixit, & secundū hunc modū &c. id est, & secundū modū duarū potentiarū quæ existunt in addiscente & sciente: inueniuntur iste duæ potētiæ in corporibus simplicibus naturalibus etiā. Quemadmodum enī discēs est sciens in potentia, & cum fuerit sciens in actu operabitur sua scientia nisi aliquid impediat. Similiter corpus quod est in potētia ignis aut calidō: aut motū ad superius cū fiet ignis in actu: fiet superius in actu: nisi aliquid impediat. D.d. & similiter est de graui & leui sicut licet q̄ potētia in eis dicitur duobus modis dictis in addiscēte & sciente, & qđ illud ex quo generatur graue & leue est potētia grauis & leuis in rei veritate. Et cū exiuerit de potētia in actū erit leue in actu aut graue in actu nisi aliquid impediat. Et hoc intēdebat cū dixit: quando enī generatur ex graui &c. & potētia vera quæ est actio leuis scilicet motus ad superius est in graui in actu: qđ est leue in posse. Et in tēdit per totā hoc qđ cū potētia vera quæ est ad motū istorū corporū fuerit in eo ex quo generātur. Et ista potētia nō exit in actū nisi a generante & agente graue aut leue: necesse est vt motor istorū corporū simpliciū scilicet grauis aut leuis sit generans nō qđ mouetur ex se. Deinde dicit & impedimētū accidit ei &c. id est, & graui & leui accidit vt impediātur ab vbi quod deberēt habere a generāte ea: eo modo secōdū quē habēt alia accidētia quādo generatū fuerit in loco extraneo & impeditur illic aliquo impedimēto. Et hoc intēdebat cū dixit, & secundū hūc modū est de quanto & quali, id est, quēadmodū potentia quæ est ad quantū & quale quæ sunt propria generatio est in materia ex qua generatur: ita est de vbi proprio, & quēadmodū quātū & quale exeunt de potētia in actū a generāte: ita est de vbi quādo generatum fuerit nō in suo loco naturali. Deinde dicit quātuis hoc &c. id est, & cū fuerit dictū qđ motus ad superius corporis leuis & corporis grauis ad inferius fuerit a generāte: quærēdū est ab aliquo quare motus leuis est ad cōtrariā partē ei ad quā mouetur graue. Et quare oēs partes grauis mouētur ad eundē locū, & similiter oēs partes leuis. Dicendū est ad hoc qđ hoc sit in eis naturaliter, & perseuerātur de hoc in libro secūdo cœli & mūdi. Et cū oppositā fuisset hæc quæstio dedit responsionē ad illā secūdū qđ pertinet ad hūc locū. Et dixit, & causa in hoc est &c. id est, & causa in hoc qđ mouētur ad loca opposita scilicet grue & leue: est quia sunt nata vt sint in locis propriis scilicet qđ esse eorū nō cōpletur nisi essendo in illis locis: sicut cōplentur alia accidentia & ꝓpria sequētia substātiā vniuscuiusq; eorū. Et ideo dixit, & essentialiter grauis & leuis est ista scilicet qđ essentia grauis & leuis facit vt leue vbicetur superius, & graue inferius, & hæc vbicatio aut collocatur in diffinitiōe grauis & leuis: aut est actio intētionis quæ collocatur in diffinitione eorū. Leue enī & graue describūtur per hāc actionem, & hoc declarabitur etiā in cælo & mūdo. Et cū cōpleuit omnia ista reuersus est ad faciēdū rememorationem de prædictis. Et dixit sed graue

Tex. cō. 20 vsus finem.

Hæc vbicatio aut collocatur in diffinitione grauis & leuis: aut est actio intentionis quæ

& leue in potētia sunt multis modis: sicut diximus, id est, quoniā dicentur per potētiā naturalē pessimā & violētam: quæ erit quādo impeditur ab aliquo. D.d. aqua enī &c. id est, aqua enī dū est aqua est in potētia naturali leuis, & cū fuerit aer erit leuis in actu nisi aliquid impediat ita qđ nō agat actionē leuis, & sic inuenietur in ea potētia violenta. & ista sicut diximus distinguēs a vera potentia quoniā ista est volenta & illa naturalis. D.d. secōdū hāc modū &c. id est, illud quod est in potentia aliquod quale cū transmutatū fuerit de potentia in actum tūc illud quale aget suam actionē nisi aliquid impediat: sicut addiscens quādo fuerit sciens in actu: aget enim actionē discētis nisi aliquid impediat. & similiter aqua cū fuerit aer aget actionem aeris nisi aliquid impediat id est, vbicabitur superius. D.d. illud autē quod aufert impedimētū &c. id est, & intēdit qđ istud est mouens per accidens nō essentialiter.

collocatur in diffinitione illorum. Vide. 4. cō. 26.

D. dedit exemplū &c. d. V.g. si aliquis homo & c. id est. V.g. si aliquis homo aufert cotidiānā sustentantē pondus tūc ille homo mouebit illud pondus ad inferius, & cadet illud pōderosum ad inferius per accidēs. & similiter quādo aufert lapidē positū super vtrē inflatū: ille homo dicitur mouere illum vtrē per accidēs. Et dicitur mouere per accidens: quia ista potētia est violēta scilicet potētia impedita. D.d. quemadmodum pila. &c. id est, quēadmodū quādo proficiscens ꝓficiscitur ad parietē, & reflectitur ab eo: nō dicitur qđ paries mouet illā, illo motu reflexo per se: sed ꝓficiscens & paries si dicatur mouere per accidēs. Et ita dicitur illud quod aufert impedimentū mouere lapidem per accidēs, & quod generat ipsum mouere ipsum essentialiter. Et cum cō placuit hanc declarationem fecit rememorationē de hac, & dixit: declaratum est igitur &c. id est, declaratū est igitur qđ nullū corporum simplicium naturaliū scilicet qđ terre & ignis cæterorū mouet se: propter hoc qđ in eo est principiū quo mouetur se, & hoc essentialiter: non accidentaliter: sed in eo est essentialiter principium receptibile vt moueat ab extrinseco non principium actionis nisi per accidens.

Si igitur omnia quæ mouentur: aut natura mouentur: aut extra naturam: vel violentia. Et quæ vi & extra naturam omnia à quodam & ab alio. Eorum autem quæ natura iterum quecunq; à seipsis mouentur ab aliquo mouentur: & quæ nō à seipsis vt leuia & grauia: aut enim à generante & faciente leue & graue: aut ab impedientia & prohibentia soluente. Omnia ergo quæ mouentur ab aliquo alio vtique mouebuntur.

CAPVT V.

Hoc autem dupliciter: aut enim non per seipsum est mouens sed per alterum quod mouet mouens: aut per seipsum & hoc aut est mouens ex se primū post vltimum: aut per plura media: vt baculus mouet lapidē, & mouetur à manu mota ab homine: hic autē nō amplius est quo ab aliquo mouetur. Vtrūq; igitur mouēs dicimus & vltimū & primū mouētium sed magis primū, id enī mouet vltimū: sed nō hoc primū, & sine

A Digressio cōtra Themistium.

sine quidem primo vltimum non mouebit, illud autem sine hoc: vt baculus non mouet nisi moueatur ab homine.

Et cum omnia mota: aut mouentur naturaliter aut extra naturam & violēte. Et omnia mota violēte & extra naturā mouentur ab aliquo & alio. Et ea quæ mouētur naturaliter & ex se mouētur ab alio etiā. Et similiter ea quæ nō mouentur ex se vt grauia & leuia mouentur aut ex trāsmutante & agente leue aut graue: aut ex auferēte impedimentum. Necesse est igitur vt omnia mota moueātur ab alio. Et hoc duobus modis. Motor enim aut non per se mouet motū: sed quia aliud mouet ipsum: aut ita ꝙ ipse moueat per se. Et iste motor aut erit primū positū illud aliud: aut erit mediū pluſcꝫ vnū. V.g. ꝙ baculus mouet lapidē, & mouentur à manu, & manus ab homine: homo autē non mouetur ab aliquo, Et nos dicemus in omnibus eis mouere scilicet in primo & postremo sed primū est dignius. Primū enim mouet postremū, & nō postremum. Primū postremū igit non mouet sine primo: primū vero mouet sine postremo. V.g. ꝙ baculꝰ nō mouet si manꝰ nō moueri.

Existimatur qd capitulū prædictū ante proximū intendit quod Aristo. intēdit per ipsum qd omne motū habet motorē. Et ideo dimisit
33 Themistius declarationē eius quæ est in principio septimi & contentus est in hac declaratione hic, & opinatur est eā esse magis certā quam primā. Cū illa quæ illic est signum, ista autē existimatur esse inductio.

Et videtur quod inductio nō sufficit in hoc, & maxime apud ponentes hic esse aliquid qd mouet se sicut ponit Plato. Et videtur mihi qd ipse intēdit per hāc declarationē hic dissoluere quæstionē accidentē in propositiōe dicēte: quod omne motū habet motorē ex motis simplicibus. Ita enim apparēt moueri per secū fuerint extra sua loca naturalia, & sunt simplicia nō diuisibilia scilicet quod motor in eis est ipsū motū. Ista igitur quia faciūt dubitare in hac quæstione secundū quōd Ari. dixit in principio septimi, ideo incepit illic demōstrare hanc propositionē, scilicet qd omne motū habet motorē: sed nō dissoluit illic quæstionē accidentē in eis ex his simplicibus. In hoc autē loco dissoluit illā quæstionē & declarauit qd ista mouentur ab extrinseco, & nō monet ex se nisi per accidēs, & sic cōpleuit sermonē suū in hoc qd omne motū mouetur ab aliquo, & ipse post perfectē perscrutabitur de hoc scilicet declarādo qd impossibile est vt aliquid moueat se. Et d. & cū omnia &c. id est, & cū declaratū sit qd cū omne motū aut mouetur violēte: aut naturaliter, & illa quæ mouentur naturaliter aut mouentur ex se scilicet habēt ita animas: aut erūt corpora grauia & leuia, & iā apparuit in istis tribus modis moueri ab aliquo alio. Illa autē quæ mouētur violēte & grauia & leuia mouentur a motore extrinseco: alia autē mouentur a motore existente in eis ergo necesse est vt omne motum moueatur ab aliquo alio. Et intendebat quod ista propositio declarata

Textus expositio.

Inductio in qua nō percipitur qd

rata est hic perfectē: cum quæstio quæ accidit in ea ex corporibus grauibus & leuibus sit dissoluta: & demonstratio facta sit de ipsa p principio septimi: non quia inductio qua vtit hic sit sufficiēs in hoc. Inductio enim in qua nō percipit qd p̄dicatio est essentialis non dat certitudinē naturalē: licet inducant in ea oīa particularia. Et cū verificauit hanc ꝓpositionē: & est qd omne motū mouet ab alio: incepit declarare qd ista quę mouent in loco reducunt ad aliqd motū ex se. Et d. & hoc duobꝰ modis &c. d. & cū declaratū sit qd omne motū habet motorē: & est manifestū qd motores sunt duobus modis: aut qd motor mouet motū: qa aliud extrinsecū mouet ipm: aut qa motor mouet nō qa aliud mouet ipm: & ista ꝓpositio est manifesta p se. D. induxit aliā ꝓpositionē & dixit: & iste motor &c. i. & oīs motor aut erit primus motor: qa mouet postremū motū. i. motū sequēs: aut erit illic mediū inter primum motorē: & inter postremū motū: & istud mediū aut erit vnū: aut plus qꝫ vnū. Et intēdit per primū motorē illud qd non mouet qa aliud mouet ipsum: sed per se & per mediū illud qd mouet quia aliud mouet ipm: & ideo ꝓdixit qd oīs motor aut mouet p se aut per aliud. Sunt igit tria: primus motor: & medius motor quod est motū: & postremū motum quod non mouet omnino. Verbi gratia, quod baculus mouet lapidē & manus baculū: & homo manū. D. d. homo vero &c. id est homo vero in hoc exemplo est primus motor: & intendit per hominē virtutē mouentē manū hominis: & medius motor est manus & baculus: & postremū motum est lapis. D. d. & nos dicimus in eis &c. & intendit in primo medio & hoc intendebat cū. d. scilicet postremū. D. d. sed dignius est primū. id est sed dignius est mouere primū. Deinde dixit, ipsum enim mouet postremum: non postremum primum, id est qñ primū non indiget secūdo vt sit motor: sicut secundū mediū indiget vt sit motor primo: & ideo mediū nō est motor in actu nisi per primum. Primū igit est prius illo secundū naturā & secūdū cāmi secundum naturā actu qa cū auferē, auferē mediū: & cū fuerit non sequitur vt sit medium sed cū fuerit mediū sequitur quod primum sit necessario.

prædicatio est essentialis non dat certitudinē naturalē licet i ex oīa particularia inducātur. ꝓ hoc vide secūdo ptiorum.

Prim⁹ motor ē prior medio motore & secūdum naturā & secūdum causam. Vide B de cōsise in fra. t. cō. 38. &. 39.

In moventibus plusiscis in infinitum procedi nō posse. Infinita nō habēt principiū oino.

Sigit necesse est omne qd mouet ab aliquo moueri: & hoc aut ab eo qd mouetur: aut ab alio aut nō. Et siquidē ab alio qd mouet necesse est aliqd esse mouens quod nō sit ab alio primo. si autem huiusmodi est primum non necesse est esse alterum. impossibile est enim in infinitū abire mouens & quod mouet ab alio ipm: infinitorū enim est nihil primum: si igitur omne quod mouetur ab aliquo mouet. Primū autem mouens mouetur non quidem ab alio. Necesse est primum a seipso moueri. Si igitur est necessariū vt omne motum moueat ab alio: & vt motꝰ eiꝰ sit ab alio: aut ita quod nō sit motū: aut ita quod sit motū: & si motꝰ eiꝰ fuerit ex alio moto: necesse est hic esse primū motorē q non mouet ab alio: & si nō sequit cū primū fuerit huiusmodi. vt postremū sit necessario:

tio: impossibile enim est hoc procedere in infinitum hoc quod motum sit motum semper ex alio. Infinita enim non habent principium omnino. Si igitur omne motū moueatur ab alio. Et primus motor mouetur sed non mouetur ab aliquo: sequitur necessario vt moueantur ex se.

34 CVm posuit qđ omne motū habet motorē: & posuit secūdo q̄ ois motor aut mouet: qa aliud mouet ipsum: aut mouet qa ipse mouet & nō mouet. Et posuit tertio qđ motor est duobus modis: primus & medius inter primū & ipsum motū. Et posuit quarto qđ primus motor prior est naturaliter medio. Vult congregare istas propositiōes in duob⁹ syllogismis hypotheticis: quorum vnus est diuisiuus: & alius cōtinuus: & concludere ex hoc illud quod intendit concludere: & est quod mouentia quæ mouentur in loco reducuntur necessario ad motū ex se: quod est primū mouentiū quæ mouentur. Et dixit si igitur est necessariū &c. id est si igit esse necesse quod omne motū habet motorē aliū a se in esse vt declaratū est in septimo: & completū in hoc tractatu: necesse est ex hoc vt omnis motor qui mouetur: aut mouetur ex se aut ex motore extrinseco. Et motor extrinsecus aut mouet ita quod mouetur: aut mouet & nō mouet. Sed impossibile est vt moueatur a motore extrinseco qui nō mouetur: ergo necesse est vt moueatur a motore & moto. Et ipse diminuit a syllogismo diuisiuo vnū extremū trium. s. vt moueantur ex se: quia hoc intendit declarare. Et similiter diminuit destructionem alterius partis: & est quod illud qđ mouetur ab extrinseco impossibile est vt moueatur a motore: qui non mouetur nisi per accidēs: sicut fuit dictum in auferente impedimentū & generante in rebus naturalibus. Et cū cōclusit ex hoc syllogismo quod illud quod mouetur ab alio necesse est vt moueat a motore qui mouetur: induxit syllogismū hypotheticū continuū: cuius antecedēs est pars veritātata ex duabus partib⁹ syllogismi diuisiui. Et d. & si motus eius est ab alio qui mouet &c. D. d. & si nō: sequit &c. id est & istud est necessariū: quia cū postremū fuerit sequitur vt primū sit: & si nō: sequitur cum primū fuerit vt postremū sit. D. d. impossibile enim est &c. i. & cū manifestū est per se expositis quod cū primum nō fuerit nō erit postremū: nec mediū: qm mediū nō mouet sine primo. Dicamus quod impossibile est vt media procedant in infinitū: immo necessariū est ipsa peruenire ad motū qđ mouet ex semō ab aliquo extrinseco. Deinde incepit declarare modū istius consecutiōis: &. d. infinita enim nō habent primū. i. & cū posuerimus qđ media sunt infinita. s. qđ motū mouetur semp ab alio extrinseco: & illud aliud etiā mouetur a motore quod mouet etiā ab alio extrinseco: tūc impossibile erit illa media habere primum: & cū primū non fuerit non erit postremū: qm cū extremū esse sequitur primū esse: sicut diximus: manifestū est qđ cū primū nō fuerit sequit qđ postremū non sit. Et cū declarauit qđ necesse est in rebus in quibus inueniuntur plures motores vt in eis sit primum motū ad quod reducūtur incepit declarare quod istud motū primum debet esse motū ex se: & d. si igitur omne motum &c. i. & cū posuerimus quod omne motū habet motorē: & posuerimus quod primus motor

Necesse est vt oīe motum habeat motorē aliū a se in esse. Vide op. 4. acti cō. 22.

motor necesse est vt moueatur quando mouet in loco quia est corpus: necesse est vt moueatur ex se. i. per principiū existens in eo: cum sit impossibile vt moueatur a motore extrinseco: quod est contra positum.

Amplius autē & sic ipsum eandē rationē est egredi. Omne enim mouēs aliquid qđdē mouet: & aliquo mouet: aut enim seipso mouens mouet: aut alio vt homo aut seipso: aut baculo mouet & ventus proiecit: quia aut ipse aut lapis quem mouit impossibile autē mouere est illud quo motus differtur absq; eo quod mouet seipso. Sed siquidem ipsum seipsum mouet: non necesse est aliud esse quo mouet. Si vero sit alterū id quod mouet est aliquid quod mouebit non quodam alio: sed seipso: aut in infinitum abibit. Si ergo quod mouetur mouet: necesse est stare & non in infinitum ire. Si enim baculus mouet eo quod mouetur a manu: & manus mouet baculum. Si autem & hāc aliud mouet: & hūc alterum: aliquod mouens est. Cum autem aliquo moueatur semper alterum: necesse est prius ipsum seipsum mouens. Si enim moueatur quidem hoc non: aliud autē mouens ipsum sit: necesse est ipsum seipsum mouere. Quare & secundū hanc rationem quod mouetur aut mox a seipso mouente mouebitur: aut venit aliquando in huiusmodi.

Et possibile est etiam hoc idem declarare secundū hunc modū. Motor mouet aliquid & per aliquid: motor enim aut mouet aliquid per se: aut per aliud. V. g. quod homo aut mouet p se aut per baculum: & occurrit aliquid vt ipse ventus aut lapis quem eleuat ventus. Et impossibile est quod moueat illud per quod mouet sine eo quod mouet se. Sed si aliqđ mouet se: non est necesse vt cum eo sit aliquid aliud per quod mouet. Et si aliquid aliud sit per quod mouet: necessario erit illic aliquid mouens etiam non per aliquod, sed per se: & si non: procederetur in infinitum. Si igitur motum mouetur ab aliquo necesse est vt hoc cesset: & non procedat in infinitum. Baculus si mouet mouetur a manu: & manus mouet baculum: & si manus mouetur ab aliquo alio: tunc mouens baculum erit aliquid aliud. Si igitur fuerit hic semper aliquid aliud quod mouet p aliquod necesse est vt aliquid sit prius quod mouet se. Si igitur hoc mouetur & non ab alio: sequitur necessario vt ipsum moueat se. Secundum igitur hunc modum etiam sequitur necessario vt illud quod mouetur: aut mouetur ex motore sui sine medio: aut veniet post ad talem motorem.

Iste est modꝰ declaratiōis alius a primo: sed nō differt a prima declaratione. 35

ratione: nisi in modo vtendi quibusdam propositionibus: nō in seipsis. In prima enim declaratione posuit qđ motor est duoꝝ modoꝝ; primus s. & medius: & qđ' medius nō mouet sine primo. Deinde declarauit ex hoc qđ' medij impossibile est vt procedat in infinitū. Et cū primus nō fuerit nō erit postremus. In hac aūt declaratione posuit qđ oē qđ' mouetur aliquid aut ipse per se. i. sine instrumēto: aut per instrumētum. Et ista propositio est in loco primæ propositionis in qua dicta fuit in prima declaratione: qđ' omnis motor aut est primus aut medius inter motorem & motum. s. postremū. Et manifestum est qđ' ista propositio & ista sunt duæ scḋm modum: sed eadem scḋm subiectū. Deinde posuit secūdo qđ' illud per quod mouet motor non mouet sine motore. i. qđ' instrumentum non mouet sine eo quod mouet instrumentum. Et ista propositio est in hac demonstratione loco illius in qua dictum fuit in prima declaratione: qđ' mediū impossibile est vt moueat sine primo: & sunt sicut dixim⁹ eṗdē in subiecto: & duę scḋm modū. Deinde cū cōiunctum fuerit hinc qđ' motor qui mouet ita qđ' mouetur: aut ab extrinseco aut ex principio in eo est illud per quod mouet motor: concludunt duæ conclusiones. Quarū vna est qđ' primus motor qui mouetur, mouetur ex se: & secūda ꝙ primus motor non mouetur oīno: & ideo necesse est vt non sit corpus. Et declaratio inducitur sic. si sunt si sunt hic mouentia quæ mouētur ex alijs ex extrinseco: necesse est vt perueniat ad motorem qui mouetur ex se: aut ad motorē qui mouetur omnino neq; ex se neq; ex alio. Quoniā si nō peruenerit ad hæc duo: tunc erunt instrumenta infinita: & cum fuerint instrumenta infinita nō erit illic motor qui vtatur eis: quod est cōtra positum. Si igitur posuerimus in hac demōstratione qđ' ois motor qui mouetur ab extrinseco est instrumentum: cōcludetur ex hac demonstratione qđ' est necesse vt hoc sit motum ex se in loco: & tunc ista cōclusio erit eadem cum cōclusione primæ demonstrationis. Et si posuerimus qđ' omnis motor qui mouetur ex extrinseco: aut ex principio in eo est instrumentum: cōcludetur hic esse primum motorem qui nō mouētur omino: & ista est alia conclusio ab ea quam concluſit in prima demōstratione. Et nos perscrutabimur quam istarum intendit Aristo. concludere in hac demonstratione. Et dixit: & possibile est declarare &c. apparet ex hoc quod illud quod intendit declarare per hunc sermonem est illud quod declarauit in prima declaratione, scilicet quod mouentia quæ mouētur in loco: reducuntur ad motorem qui mouetur ex se. Et possibile est vt in hoc sermone sit aliquis pertransitus: & erit conclusio istius demōstrationis primitus hic: quod mouentia quæ mouentur in loco reducuntur ad motorem: qui non mouetur essentialiter ex se: & sequitur ex hoc aliquid quod mouetur ex se esse scilicet compositum ex corpore per quod mouet scilicet instrumentum: & ex hoc motore qui non est corpus. Corpus enim impossibile est vt moueat in loco sine eo quod mouetur essentialiter. Et cum narrauit quod possibile est declarare illud quod prius declarauit per aliam declarationem: incepit proponere propositionem istius declarationis secundæ. Et dixit: omnis motor &c. idest omnis motor mouet aliquod necessario aut per se: aut per aliud idest per instrumentum. Et hoc

Corpus impossibile est vt moueat loco absq; eo ꝙ moueatur essentialiter.

manifestū est ex hoc per quod exposuit sermonē suū: cum dixit: motor eſt aut mouet aliquid per se aut mouet per aliud. Si igitur intellexerimus per aliud aliquid distinctum a motore tunc motum ex se collocatur in eo quod mouet per se non per aliud: & tunc ista demōstratio inducet nos ad motū ex se. Et si intellexerimus ex motū per aliud numerationē tantum tunc illud quod mouet per se non per aliud est motor qui nō mouetur omnino. Motum enim ex se componitur ex motore & moto. Motor igitur qui est in eo mouet motū primū per se: scilicet corpus: et mouet illud quod est sub primo mouente mediante alio quod est primū motū. Verbi gratia, anima in animali est mouens per se cū mouet corpus animalis sine medio, id est, sine instrumēto: & mouet illud quod est extra corpus animalis per instrumētū quod est corpus animalis. Sed exemplū eius sonat magis secūdū primā expositionē: & hoc est quod dixit. Verbi gratia, ꝙ homo, id est, aut mouet aliquid per se: aut per baculū. Hic igitur posuit illud per quod mouet distinctū a primo motore: & posuit motorem per se illud quod non indiget instrumēto extrinseco: & secundū hoc ista declaratio cōcludet illud idē qđ' prima declaratio concluſit. D. d. & proijcit aliquid aut ipse ventus &c. & istud est exemplū cōfirmans hunc intellectū: & intēdit ꝙ vētus aliqñ mouet aliquid per se: & quandoq; mouet aliquid mediante lapide quem eleuat. Et potest aliquis quærere de vēto vtrum sit de numero eorū quæ mouentur ex se: aut de numero eorū quæ mouentur ex alio. Et similiter quærere de motu ferri ad magnetē: verū ferrū in hoc motu mouetur ex se aut ex alio. Et est manifestū ꝙ ventus est de genere eorū quæ mouentur naturaliter cum nō mouetur nisi a generante ipsum: & in hoc loco induxit exemplū large: & similiter ferrū est quoquo modo de numero eorum quæ naturaliter mouent cū nō mouetur a magnete niti per alterationē quam acquirit mediante aere a magnete: & ideo qñ complexio magnetis transmutatur non attrahit: sicut accidit ei qñ confricatur cū alijs: & vt dicit. Et hoc manifestū est in lapide qui nō attrahit paleas donec calefiat. Et cū posuit ꝙ motor est duoꝝ modoꝝ. s. qui mouet per se: & motor qui mouet per aliud, id est, per instrumentū posuit secundam propositionē. Et dixit impossibile est vt moueat &c. i. & impossibile est vt illud per quod mouet motor moueat sine illo quod mouetur ex se: & hoc demōstrat ꝙ ipse ponit motū per se de genere motoris s. sine instrumēto. D. narrauit ꝙ motor per se præcedit naturaliter motorē ꝙ aliud: & dixit: sed si aliquid fuerit qđ' moueat se &c. i. & illud quod mouet per se si ponatur esse non sequitur vt motor per aliud sit: sicut sequitur cum motor per aliud fuerit vt motor per se sit, & ista est dispositio prioris naturaliter. Et cum posuit has duas propositiones incepit cōcludere illud quod intendebat concludere: & dixit. si igitur fuerit aliquid aliud &c. id est, si igitur fuerit positum hic aliquis motor qui mouet: quia aliud mouet ipsum: & illud aliud mouet quia aliud mouet ipsum et iam necesse est vt ibi sit aliquid quod mouet: non quia aliquid aliud mouet ipsum ex extrinseco: sed quia ipsum mouet seipsum: & impossibile est vt mouentia quæ mouentur ex alijs procedant in infinitum. Deinde induxit exemplum de hoc: & dixit: si igitur motor mouetur ab alio: necesse est vt hoc esset

An vētꝰ ex se, moueat vel ex alio. F

Solutio.

De motu ferri ad magnetē vide etiā. 7. phy. c. 10. quis d. oppositū. G

Vel & melius motorē ꝙ se de gñe moti per se.

Dispō prioris nāle est cū aliud fuerit ipm esse & non ecōtra.

& non

Idē.5.met. ca.de prio. rī.& in post ꝓdicamētis

& non procedat in infinitum,id est,si igitur motor mouetur ab alio motore:& tunc mouet ipse: & ille alius motor etiam est talis : scilicet quod non mouet nisi moueatur ab aliquo extrinseco:necesse est vt hoc esse:& non procedat in infinitum. D.dedit exemplum & dixit. baculus enim &c.si igitur hic est semper aliquid aliud quod mouet: necesse est vt hic sit prius aliquid quod mouet se. Verbi gratia, quod si baculus mouet lapidē:& non mouet ipsum donec moueatur:& manus etiā non mouet nisi moueatur ab aliquo alio:tunc ille qui est baculi motor in rei veritate est aliquid aliud a manu. Manus enim & baculus in hoc sunt in eodem ordine:& hoc intendebat cum dixit.si igitur mouet manum aliquid aliud:tunc mouens baculum erit aliquid aliud,id est, præter manū. Deinde dicit:si igitur hic est aliquid aliud,id est,alius motor præter manum:necesse est vt hic sit aliquid prius quod mouet se,id est,necesse est vt hic sit motor prior naturaliter manu qui mouet se: & iste est homo:& qđ est tale in rei veritate est calor naturalis. Et hoc est necesse : quoniam iam posuit quod cum illud per quod est mouere fuerit:necesse est vt primus motor sit. Et cum primus motor fuerit impossibile est vt mouentia quæ mouentur procedant in infinitum. Et dixit si igitur hoc mouetur & non mouet ab alio aliquo:sequit necessario vt ipse moueat se:aduersarius enim aut concedet quod iste primꝰ motor mouet & non mouetur:aut ponet quod non mouet nisi moueatur. Si igitur concesserit primum:hoc est quæsitum: si non concesserit tunc necesse est vt concedat primum motorem entium:ese qui mouet se.& ideo dixit post secundum igitur hunc modum &c.sequitur ergo necessario ex hoc vt omne motum aut mouetur a moto per se:aut reducitur ad talem motum.

Primō motus in hoīe est calor naturalis,

Iuxta autem hæc dicta & sic intendentibus cōtingent ꝑadē hæc. Si verò ab eo quod mouetur:mouetur omne quod mouetur aut hoc rebus inerit sed secundum accidēs:quare mouet

H quod quidem mouetur. Non tamē propter id quod mouetur ipsum semper aut non per accidens:sed per se inest. Primum quidem igitur si secundum accidens non necesse est mouere quod mouetur. Si autem hoc est:manifestum est quod contingit aliquando nihil moueri eorum quæ sunt. Non enim necessarium est accidens sed contingens non esse. Si igitur ponamꝰ possibile esse nullum impossibile accidit:falsum autem fortassis. Sed motum non esse impossibile est. Ostensum enim hoc prius est quoniam necesse est semper motum esse.

Et hoc idem sequitur si posuerimus considerationem secundum hunc modum. Quoniam si omne motum mouetur à moto:tunc necesse est aut vt hoc accidat rebus per accidens: ita quod rea& si non moueat nisi moueat:sed tamen non quia mouentur:aut non sit ita:sed hoc est essentialiter. Primo verò si fuerit per accidens non sequitur necessario vt motor moueatur.

tur. Et si ita fuerit manifestum est quod est possibile in aliqua dispositione vt nullum ens moueatur:& hoc erit per accidens. Non igitur est necessarium:sed potest quin sit. Si igitur nos posuerimus illud est possibile quod non sit: nullum sequitur impossibile:sed forte falsum. Sed defectus motus ita quod nullus motus sit est impossibile. Iam enim declarauimus quod necesse est vt semper sit motus.

Cō iam declarauit ꝙ primus motor in mūdo debet esse motor ꝑ quē mouet motū ex se primū nō motū:o no:neq; accidēt aliꝛ neq; essentialiter. Quoniā si fuerit motū altero istorū modorū nō erit motor primus incepit declarare declaratione ꝓpria ꝙ impoſe est vt sit motū per accidēs:sicut est dispō in motorib⁹ immotis ex se quæ sunt hæc.i.gña bilibus & corruptibilib⁹. Et dixit: & hoc idē sequit si posuerimus &c.i.ꝙ primꝰ motor totꝰ nō mouet per accidēs:sicut est dispō in aliis quæ sunt hæc. D.d.qm si omne motū &c.i.qm si oē motū mouet a motore q mouet:necesse est aut vt motꝰ existēs in motorib⁹ accidat in motorib⁹ ꝑ accās ita ꝙ cū aliqd mouerit & mouebit nō mouebit secūdū ꝙ mouebit:sed hoc fuit i eo ꝑ accidēs. Et tacuit illud qđ sequit ex hoc:qm fuit manifestū:& est ꝙ si mouerit qm mouet est in eo ꝑ accās:necesse est vt sit hic motor cui nō accidat hoc & maxime primus. D.d.aut vt nō sit ita:sed hoc est essentialiter.i.aut moueri motoris nō est per accidēs:sed essentialiter:ita ꝙ motor in eo qđ ē motor nō mouet nisi moueat. D.d.primo vero &c.i.& si hoc fuerit necessariū in mouere motoris in hoc ꝙ motor moueat:& posuerimꝰ motorē talem moueri ꝑ accās:sicut est dispō in aia cū aiato. Et cō nō est necesse vt mouere istius motoris sit semꝑ & necessario:sed possibile est vt in aliqua hora non moueat. D.d.& si fuerit ita manifestum est &c.i. & si moueri primi motoris totꝰ est necessarium in suo mouere & si fuerit motū ꝑ accās:manifestū est ꝙ pose est vt iste motor primꝰ nō moueat et si hoc fuerit possibile ꝙ motus omniū entiū sit a primo motore:possibile est in aliqua hora vt nihil moueatur. D.incepit declarare quō sequitur hoc:& dixit:qđ ēm est per accidēs nō est necessariū.i.cū ponimus ꝙ iste motor nō mouet nisi moueatur:& posuerimꝰ ipsum moueri per accidēs.pose est vt aliqua hora veniat in qua nō movebit: quod ēm est per accidēs nō est semp neq; necessariū. Et cū fuerit possibile vt nō moueat erit possibile vt nō moueat : cō sit ita ꝙ suū moueri est necessariū in suo mouere. D.d.& si posuerimꝰ qđ est pose &c.& si posuerimꝰ illud qđ est possibile vt nō sit:nō sequitur falsum impoſe:sed falsum pose:& ex falso possibili nō sequitur impoſe:vt dicit in analeticis. D.d.sed defectꝰ motꝰ &c.i.sed defectus motꝰ in aliqua hora qui sequit ex hac positione est impossibile:declaratum est ēm in principio istius tractatꝰ qđ est hic motus æternus semꝑ. Illud igit qđ est pose.s. qđ primus motor est possibile quod nō moueat in aliqua hora,est impossibile: & illud ex quo sequitur impossibile est impossibile : & est quod primus motor nō mouet nisi moueatur per accidens. Et quia est impossibile vt ponatur quod primus motor moueatur essentialiter:

Quod est ꝑ accidēs nō est necessariū neq; semper. Idē infra.cō.49. &.2.ph.48

& hoc est manifestum ex prædictis: tacuit hanc diuisionem: & per destructionem eius completur demonstratio.

Et rationabiliter sic accidit. Tria enim necesse est esse: quod mouetur: & mouens: & quo mouet. Quod quidem igitur mouetur necesse est moueri: mouere autem non necesse. Sed quo mouet & mouere & moueri. Contingit enim hoc simul & secundum idem esse ei quod mouetur: igitur vna cum ipso mutatur. Manifestum est enim hoc in mouentibus secundum locum: tangere enim necesse est se adinuicem aliquo tempore. Mouens autem sic sicut quod esse non quo mouet immobile. Quoniam autem videmus vltimum qđ moueri quidem potest: motus autem principium non habet: & mouetur quidem: ab alio autem: sed non à seipso: sed rationabile est: vt nō dicamus necessarium tertiū esse quod mouet quidem cū sit immobile.

Anaxag.

L Vnde Anaxago recte dicit intellectum impassibilem assistere mans & immixtum esse: qm̄ quidem motus principium ipm esse facit. Sic enim vtique solum mouebit cum sit immobilis & imperabit cum sit immixtus. Et de necessitate sequitur hoc. Necesse est enim tria esse: motum & motorē: & per quod mouet. Motum autem necesse est vt moueatur & non est necesse vt moueat. Illud autem per quod mouet motor necesse est vt moueat: & vt moueatur. Istud etiam transmutatur: & cū hoc est coniunctum cum moto: & hoc manifestum est in motoribus in loco: quia necessario sunt cōtracta in aliquo spacio. Quod autem mouet nō quia est illud per quod fit mouere nō mouetur omnino. Cum igitur inuenimus postremum & est illud quod mouetur: sed in eo non est principium motus: et inuenimus aliquid quod mouetur: sed non ex alio: sed ex se: & est primum non ratione: necesse est vt tertium etiam sit: & est illud quod mouet & non mouetur. Et ideo Anaxagoras etiā bene dixit: cum dixit quod intelligentia non mouetur neq; recipit passionem: nec admiscetur cū alio: cum posuerit ipsam principium motus. Secundum enim hunc modum solū erit motor: scilicet vt sit non motum: & secundum hunc modum erit dominans: scilicet vt sit non admixtum.

37 Id est: & recte sequitur hoc, scilicet vt primus motor non moueatur omnino neq; per se neque per accidens ex hoc quod dicam. Deinde incepit inducere propositiones quibus vtitur in hac declaratione.

M Et dixit, necesse est enim &c. id est, manifestum enim est per se quod in rebus quæ attribuūtur motui sunt tria genera: scilicet Motor. Et illud

Musculus aut ca-

per qđ mouet motor: & est illud per quod sequitur motorē. Et motū.

Verbi

V.g. in animali: qm̄ motor est anima. Illud aūt per quod mouet iste motor est musculus aut calor naturalis qui est in lacertis. Motum autē est corpus. D. incepit dicere propria vniuscuiusq; istorū generū triū: & dixit: motū autem necesse est vt moueatur &c. i. motū aūt qđ est tertiū nō est necesse vt moueat quādo mouetur: sed forte mouet & forte non: & sequitur ex hoc q̄ postremum motum in mūdo nihil mouet oīno: & si nō, procederetur in infinitum. Et cum dixit illud qđ est proprium postremo motori: incepit dicere illud qđ est proprium ei per quod mouet primus motor: scilicet instrumento: & dixit: & illud per qđ mouet necesse est vt moueat & vt moueaf. i. & vt moueat. i. & ppriū est ei p q̄ mouet motor vt moueat & vt moueaf insimul. D. incepit declarare quod necesse est in hoc vt moueatur qđ mouet: & dixit: hoc enim erit trāsmutatur: qm̄ hoc nō mouet nisi qđ primus motor mouet ipsum: necessario sequitur vt qđ mouet moueatur. D. d. & cum hoc est cōiunctū cū moto &c. i. & cū hoc apparet q̄ illud per quod mouet primus motor mouet qđ mouet postremū motū: qa tangit illud postremū motum. Et hoc manifestū est in eis q̄ mouentur in loco: apparet enim q̄ motū nō trāsfertur nisi trāsferatur cum eo cōiunctum per aliquod spacium: & dixit q̄ hoc apparet in motis in loco: qm̄ illud per qđ alteratur primū alterāri existimatur in pluribus: nō alterari sicut manus mortificatur mediante rete piscis rachada vel rabada narcha noti: & sicut sol calefaceit aerē mediātibus corporibus cælestibus. Et. d. aliquod spacium & non dixit totum spacium: quia apparet qđ instrumētū per qđ fit mouere forte associatur moto vsq; ad finē motus: & forte associatur ei per aliquod spacium: sicut chorda quæ dirigit sagittā: & manus quæ proijcit lapidē. Et cū induxit ppria postremi & medij induxit proprium primi: & dixit: illud aūt qđ mouet &c. i. & est proprium ei qđ mouet per se non quia mouet per aliud hoc: vt non moueatur omnino.

Et intēdit hanc dispositionē esse in primo motore totius: & hoc nititur declarare ex hoc sermone. Et cū posuit hanc cōclusionē pōnerin cepit declarare q̄o sequitur ex propriis motū: & eius per qđ mouetur: cū eo qđ est proprium ettam primo scd'm qđ est primus motor totī?.

Et dixit. cū igitur inuenimus &c. i. & cū inuenimus postremū in mūdo: & est motū separatū a motore: cū sit proprium huiusmodi non moueat.

Vt inuenimus illud per quod est motum istius postremi moti pertinere in mūdo ad motū ex se. i. a motore in eo q̄ est primum & principiū totius. Et primū scd'm qđ est primum nō debet esse prius eo qđ est post solummodo scd'm diffinitionē: sed scd'm esse & diffinitiones econtrario dispositioni in motore per quem mouentur mota ex se. i. generabilia & corruptibilia: necesse est vt iste motor sit separatus a moto oīno: & nō sit motū omnino: & vt sit separatus a moto. Quoniā cū aliquid fuerit compositum ex duobus oppositis: quorum vtrumq; existit per se: & alterum eorum fuerit separatum a reliquo: necesse est vt reliquum sit separatum. Verbi gratia quod si terra & aqua sint separata: aut coniuncta: in mixto: & vtraque earum existit per se scilicet quod neutrum est necessarium in esse alterius: & aqua fuerit abstracta a terra in aliquo loco: necesse est vt terra sit abstracta ab aqua in aliquo loco, Sūt enim duo extrema & in mediō: cū igitur alterū extremum fue-

tt 2 rit

lor naturalis est motor instrumentalis: sed oppositū dixit de calore naturali. c. 55.

N Postremū motū in mūdo nihil mouet oīno.

O Illud per q̄ alterat primū alterāri existimatur in pluribus non alterari. vide prohoc. 2. ce. cō. 42.

Primum in eo q̄ est primum nō solū dicit esse prius eo q̄ est post secundū diffi

P nitionē: sed secūdū esse diffinitionē econtra in corruptibilibus.

Quādo aliqā fuerit cō

Universidad de Deusto
Biblioteca

positum ex duobus oppositis quorū vtrumq; existit per se & alterū fuerit separatum a reliquo. & reliquū necessario separabitur a reliquo.

Vide idem de Anaxago. primo de ala. 34. & 3. de ala t. c. 4.

rit: necesse est vt aliud sit: & iste est de primo motore cū mediis & postremo moto media eīm licet sint plura tñ habēt naturā. s. illud p q̄ ste mot⁹. Sūt igitur. I secūdo ordine sequēte primū motorē: & motū est in tertio ordine. Si igitur nō fuerit dictū q̄ primus motor necesse est vt sit existēs per se: nō sequitur ex hoc q̄ postremū mouetur & nō mouet hoc qđ primū mouet & non mouetur: & ideo addidit istis duob⁹ propriis qđ posuit qđ primū & principiū sc̄dm qđ est principium est separatū in esse nō in diffinitione tantū. Cum igitur posuerit ipsum esse separatū in esse cū istis duobus propriis moti & eis per quod fit mot⁹: declarabitur tūc tertiū proprium qđ est quæsitū in primo motore. Et nō sufficit in hac declaratione qđ primus motor sit separat⁹ in esse: quia potest aliquis dicere licet sit separatus in esse: tamē est mixtū cum eo q̄ mouetur tali mixtione: qđ nō potest euadere quin moueatur cū motu moti. Sicut si aliquis dixerit qđ elemēta nūquā inueniuntur nisi mixta. Cum igitur fuerit positum. p. priū postremi: & est ipsum esse separatum a motore: tūc verificabitur proprium primi principij secundum quod est motor et principium scilicet quod non mouetur. Et si etiā fuerit positum proprium postremi istāc non fuerit positum proprium principij: nō complebitur demōstratio: sicut fecit Themistius in sua expositione. Et vocauit quæsitū tertium quia est tertiū eorū quæ posuit ex propositionib⁹: nō quia est tertium trium generā: sed est primū eorū: & postremū est tertium motū: & sc̄dm est mediū aut media. Et quia Anaxago. fuit primus eorū qui inuenit hoc proprium de primo principio dixit: & cū Anaxago. &c. & intēdebat per hoc quod dixit: nō recipiens passionē nō alterabilem nec trāsmutabilē: & intēdit p nō mixtū nō corpus nec̄ in corpore. D. d. sc̄dm igitur hūc modū solū erit motor. i. sc̄dm igitur hūc modū erit motor vltimus. s. vt nō sit motū ali quo modo trāsmutationū est: & q̄ vnuerſaliter nō admiscetur materiæ. D. d. & sc̄dm hūc modū erit dūtaxat. i. dūtaxat res passiuas generabiles & corruptibiles: nā si esset in materia pateretur a reb⁹ quas mouet: & sic cōtingeret trāsmutatio & corruptio: & nō esset motor æternus.

At vero si nō sc̄dm accidēs: sed ex necessitate mouetur mouens: nisi aūt mouetur nō vtiq; mouet necesse est mouēs si mouetur aut sic moueri qđ sit sc̄dm eādē speciem mot⁹: aut sc̄dm alterā. Dico aūt calidū & ipsum calefieri: & sanās & sanari: & ferēs & ferri: aut sanās ferri: ferēs aūt augeri: sed manifestū quoniā impossibile est. Oportet. n. vsq; ad indiuidua diuidētes discere: vt si aliquis docet geometrizare: & doceri geometrizare idem est: aut si proficiat: profici sc̄dm eandē modū proiectiōis aut sic quidem nō est. Sed aliud ex alio genere: vt quod ferē augeri: hoc aūt augēs alterari ab altero: hoc autem alterans secundum alterum quēdam moueri motum. Sed necesse est stare: finiti enim sunt motus. Iterum aūt in idem reflectere: & alterans dicere ferri idē facere esti: & si mox dicat ferens ferri: & docens doceri. Manifestū est eīm q̄ mouet. & a supius mouēte qđ mouetur

mouet omne: & magis a priori mouentiū. At vero hoc impossibile est. Docēs eīm accidit addiscere: quorū hoc quidē non habere: illud autē scientiā habere necessariū est. Amplius autē his magis irrationabile est: qm̄ accidit omne motiuū esse mobile: siquidē ab eo quod mouet: mouetur omne quod mouet. Erit enim mobile: sicut si aliquis dicit: qm̄ sanatiuum & sanans sanabile erit: & edificatiuum edificabile: aut mox aut per plura. Dico autē sicut: si mobile quidem ab alio est omne motiuū: sed non secundū eundem motum mobile quo mouet proximū: sed secundū alterū vt sanatiuū & disciplinatiuū: sed hoc ascendens pueniet aliq̄n ad eandē speciem: sicut diximus prius. Hoc quidem igitur horū impossibile: aliud autem figmentum est, absurdum enim est alteratiuū ex necessitate augmentatū esse. Q.

Et postea si motor nō mouet per accidens sed necessario: & si non mouetur non mouet: sequitur necessario si motor mouetur vt moueatur: aut illo eodem modo quo mouet aut alio.

Verbi gratia, aut vt calefaciens ipsum calefaciat ipsum: sanans ipsum sanetur: & ipsum transferans transferatur: aut vt trāsferatur sanans: & sanetur transferens. Aut vt augmētetur.

Sed hoc manifestū est quod hoc est impossibile: necesse est enim vt diuisio perueniat ad indiuidua. Verbi gratia quod qui scit geometriā alicuius rei addiscit geometriam illius eiusdem rei: & quod proficit aliquid proficit illo modo proiectionis. Aut vt nō sit secundū hunc modū: sed vnūquodq; moueri secundū vnūquodq; generū. V. g. vt transferēs augmentet & augmētans alteretur ab aliquo: & alterans istud moueatur alio modo. Sed si fuerit ita: continget vt motus cesset. Modi enim motus sunt finiti. Si autē aliquis dixerit quod hoc reciprocatur ita quod alterās transferator tunc erit sermo illi similis: si dixerit de principio quod transfertur & scīes addiscit. Manifestum est enim quod omne motum etiam mouetur a motore superiori: & maxime mouētiū. Sed hoc est impossibile. Necesse est eīm vt docēs addiscat illud de cuius quodā nō habet scientiā: & de quodā habet scientiā. Et magis improbabile etiā est hoc qđ sequitur ex hoc: vt omne quod innatum est mouere sit innatū moueri: si omne qđ mouet moueat a motore moto. Hoc eīm est simile sermoni dicēti: qđ omne quod innatū est sanare est innatū sanari: & omne qđ est innatū edificare est innatū edificari: aut primo: aut per plura media. Verbi gra-

Primus motor magis fixit q̄ secundus. Idē infra. t. c. 41.

tia quod omne quod innatum est mouere innatū est moueri ab alio. Sed motus quo innatū est moueri secundū ipsum non est motus secundū quē innatū est moueri suū compar. sed ali⁹ motus. V.g. quod illud quod innatū est edificari innatū est docēri. Sed si ascenderis ex hoc ad principium in aliqua dispositiōe veniet ad illum eundem modum sicut diximus superius. Quoddam igitur huius quod diximus hic est impossibile. & quoddam fictum: & hoc est improbabile dicere, scilicet quod illud quod est innatum alterare: necessario innatū est augeri.

58 Cū posuit quod si fuerit necessariū in hoc quod motor moueat ipm moueri. Et est necesse si hoc fuerit ita vt moueri sit in eo aut essentialiter aut accidētaliter: & destruxit quod moueri in eo sit accidētaliter.

Vult igitur hic destruere secundū conditionem quod est: quod moueri sit in eo essentialiter. Et dixit: & postea &c. id est & post hāc declarationē prædictā, scilicet quod necesse est hic esse motorē q non mouetur accidētaliter si fuerit motū essentialiter: & ois motor non mouet nisi moueat: necesse est vt motor moueat illo modo motus quo mouet: aut alio modo motus. & hic est syllogismus hypotheticus continuus: cuius consequens diuiditur in duo opposita. D. dedit exēplū de hoc quod dixit: & dixit. V.g. &c. id est & exēplū ei⁹ qđ motor mouet illo modo motus quo agit: est vt calefaciens caleāt quando calefacit: & sanans sanetur qū sanat: & transferēs transferatur quādo transfert. Et exemplum eius quod mouetur alio modo motus a modo quo agit: hoc est vt sanans transferatur: & tunc sanet. s. quod translatio sit necessaria in sanatione eius: trāsferēs etiā moueat alio modo motus. V.g. augeat.

Et cū induxit istos duos modos. s. cōsequēs in hoc syllogismo: incepit destruere eos & dixit: sed manifestum est hoc esse impossibile, scilicet duos modos esse insimul. D. incepit destruere alterum modum: & est quod motor mouetur necessario illo modo motus quo agit: & dixit: necesse est enim vt diuisio perueniat &c. id est & est impossibile vt transmutans transmutatum transmutetur modo transmutationis secundum quam transmutat: quoniam cum diuiserimus trāsmutationem quousq; perueniamus ad individua quæ sunt in modo illius transmutationis: continget vt idem sit transmutatum transmutans eodem modo. Verbi gratia, quod cum nos diuiserimus transmutationem & transmutatum in tres transmutationes quæ sunt alteratio: augmentatio: diminutio: & translatio: & diuiserimus vnam earum in suas proprias species. Verbi gratia, vt diuidamus qualitatem in sua propria genera: & accipiamus ex eis vnā speciē. V.g. formam quę est in animato secūdū quod est animatum: & acceperimus ex istis sanitatē: & acceperimus ex istis vnū individuum quod agit vel patiatur: continget vt sanans quod est medicus. Verbi gratia, sanetur. Quod est valde improbabile, scilicet ille qui sanat a febre sanetur ab ea quando sanat. Et similiter si acceperimus aliē quod individuū individuorū formarum quæ sunt in anima. V.g. sciens geometriā: continget enim vt sciat aliqđ de geometria & addiscat insimul. Verbi gratia, vt sciat mensurā trianguli & addiscat ipsam insimul.

Et

Et cū destruxit primā diuisionem, & est vt moueatur modo motus quo mouet. D. d. aut vt nō sit ita &c. id est, aut dispositio moueātis non erit alia scilicet vt moueantur illo modo motus quo mouent: sed vnū quodq; mouentium mouet genere motus alio a genere quo mouetur. V.g. vt trāsferens augeatur, & augmētans alteretur & alterans moueatur alio motu. D. d. sed si hæc fuerit, id est, sed continget ex hoc peruenire ad motorem qui nō mouetur. Genera enim a motū quibus mouētur motores sunt finita. V.g. qđ sit trāsferens trāsfert quādo alteratur, & alterās alterat: quoniā augetur: sequitur necessario vt augmentans augmētetur nō ita qđ trāsmutetur: cū nullū hoc sit genus quartū motus, & secundū hoc nō omnis motor moueatur: neq; illo modo quo mouet: neq; alio modo. Et quia aliquis potest dicere q̄ possibile est vt hoc reciprocetur scilicet vt trāsferēs trāsferat cū alterat, & alterans cū augmētat, & augmētās quādo trāsfertur, & sequitur ex hoc primū impossibile qđ est vt idē trāsferat & trāsferatur eodē modo & simetur secundū q̄ sanat. Dixit. Si autē dixerit aliquis &c. id est, ex ista positione sequitur vt res moueatur eo modo quo mouet: licet sequitur ex prima positione, & in nihilo differāt: sed in prima res alterat quādo alteratur sine medio: hoc autem cū medio, & idē est impossibile sine aliquid moueat aliquid secūdū qđ mouetur illo modo motus cū medio aut sine medio. Et quia cōsecutio ista nō apparet nisi quando fuerit posita q̄ mouētia quæ mouētur secūdū hāc modā necesse est vt reducantur ad primū motorē qui est causa in inuentēdo motū in eis, & sine ipso nō mouerent. Dixit manifestū est eū qđ omne motū &c. id est, & necesse est qđ in istis sequatur impossibile prædictum & est aliquid moueri illo modo motus quo mouet: quia manifestū est qđ omne motū cuiuscūq; generis sit generā motus si mouet quādo mouetur: nō mouetur nisi a motore qui est ante ipsum, & hoc intēdebat per motorē sit priorē, & dixit, & maxime a primo mouētiū: quā cū mouētia mouent ex aliis: postremū eorū nō mouet nisi p motorē qui est ante ipsum scilicet qui mouet ipsum, & similiter istud scd'm nō mouet nisi p tertiū qđ est ante ipsum, & oia nō mouēt nisi p primū motorē. Si igit posuerimus. V.g. qđ generās generat qū alterat, & alterās alterat qū trāsfert: sequitur necessario vt trāsferēs sit principiū istorum motuū, & motor istius motus est primus motor, & similiter illud qđ mouet ab eo. Et cū ita sit, & posuerimus vt trāsferēs qđ est primū. V.g. trāsferat quando generāt: generātū nō potest esse nisi quādo trāsferens fuerit: qū ita fuit positū: sequitur necessario vt trāsferēs nō sit trāsferēs nisi trāsferatur. Sed quia impossibile nō apparet in hoc loco bene in motore in loco, Existimatur eū qđ motor in loco moues se: induxit mosū motus in quo apparet impossibile sequēs hāc ꝓpositionē vniuersaliter, & dixit: sequitur eū vt scīēs addiscat &c. s. sequitur eū ex hac positione vt primus motor. V.g. in alteratione vt scīēs doceat idē numero, & addiscat ipse insimul, ita quod qui docet angulos triāguli esse æquales duobus rectis addiscat demōstrationē eius quādo docet ipsum: sequit eū hoc vt idē sciatur & ignoretur insimul. Addiscere eū est secūdū ignorāriā, & docere secūdū scīriā. D. d. & magis improbabile est &c. s. & vniuersaliter q̄ dicet q̄ motor nō mouet nisi scd'm q̄ mouet, sequit

et 4 ei

R a Genera eī motuū quibus mouentur motores sunt finita.

S

T

ei incōuenies qđ cōtingit dicēti qđ sanāa nō sanat nisi secūdū qđ sanatur. D. incepit dicere quomodo cōtingit hoc incōuenies, & dixit aut ex primo aut per media plura vno. i. aut ex primo qñ mouetur illo modo motus quo mouet: si aūt posuerimus ꝙ mouet alio modo nō ab eo quo mouet: veniet idē impossibile. s. mouere ꝙ medīū. Et iste sermo & prædictus sunt idē & eadē demōstratio: sed induxit prīū in forma demōstratiōis, & scd'm̄ forma ducētis ad improbabile. Iohac eīm positiōe adunāta sunt hæc duo. s. impossibilitas & improbabilitas.

Non ergo necesse est semp moueri ꝙ mouetur ab altero & ab hoc ꝙ moueatur: habit ergo. Quare etiā à quiescēte mouebitur quod mouetur primum: aut ipsum seipsum mouebit.

V
Quod per se causa est semp prior est eo quod est secūdū alterum,

At vero si oporteat cōsiderare vtrū causa motus & principiū motus sit ipsum seipsum mouens: aut quæ est ab alio illa omnes ponūt. Ipsum enim quod per se est causa: semper prior est eo quod est secūdum alterum: & quod ipsius est.

Non igitur est necessariū vt motū moueatur ab aliquo semper: vt istud aliud moueatur: cessabit hoc igitur. Et primū motū aut mouebitur à quiescēte aut ipsum mouebit se. Si igitur est necessariū cōsiderare ꝙ istorū duorū est causa & principiū motus: vtrū illud ꝙ mouetur ex se aut ab alio. Quilibet enim homo festinat ad ponēdū hoc. Illud enim quod per se mouet in aliqua dispositione semper est causa prima eius cuius transmutatio est in illa dispositione etiam.

39 Id est, & cū declaratū est impossibile est vt aliquid moueatur ab alio extrinseco moto, & sic in ināitum: sed necesse est vt hoc esset sicut declaratum fuit prius apud primum motum quod non mouetur a motore extrinseco moto. Deinde dicit primū igitur motum aut non uebitur a quiescente. &c. id est, necesse est igitur vt primum motum in loco s. moueatur a motore qui non est innatum moueretaut, moueatur a motore qui mouet se: vt intendit Plato secundum suā positionem qđ omnis motor de necessitate mouetur. Deinde dicit si igitur necesse est considerare &c. id est, & si necessarium est in hac perscrutatione cōsiderare quod istarum rerum motarum est dignius vꝰponatur primum verum illud quod mouetur ex se aut illud quod mouetur ex alio extrinseco. Quilibet enim homo conuenit nobiscum in hoc quod illud quod mouetur ex se est dignius vt sit primum principium quam illud quod mouetur ex alio. Et cū dixit quilibet homo festinat ad ponendum hoc: dedit causam in hac, & dixit: illud enim quod per se mouet &c. id est, & hoc manifestum est omnibus & concessum eis: quoniam illud quod per se est in dispositione per quā est mouens semper est causa præcedens illud per quod aliud est in illa dispositione scilicet per quam est mouens. Et dixit hoc: quoniam si hoc est necessariū in hoc quod aliquid moueat vt moueatur tunc motor qui habet in se istam dispositionem est dignior vt sit motor: quam illud quod habet hanc dispositionem ex alio,

Secūdū Platonē omnis motor de necessitate mouetur.

Quare

QVARE hoc considerandū est accipiētibus alterū principiū: si aliquid mouet ipsum seipsum: quo modo mouet & secūdū quē mouet modū. Necesse igitur a omne ꝙ mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia. Hoc enim ostēsum est prius in vniuersalibus de natura ꝙ omne quod mouet per se cōtinuū est. Impossibile igitur & ipsum mouēs seipsum penitꝰ. mouere ipsum seipsum. Fertur eīm vtiq; totū & fert & secūdū eā dē loci mutationē: vnum cum sit & indiuiduū specie, & alteretur & alteret. Quoniam doceret vtiq; & doceretur simul, & sanaret & sanaretur secundum eandem sanitatem.

a Omne ꝙ mouetur est X diuisibile infra tex. c. 46. &. 6. Y phy. 32. & 5. ph. 62. & quæ ibi.

Amplius determinatū est ꝙ mouetur mobile. Hoc autē potētia est ꝙ mouetur: nō aūt actu. Quod autē est potētia in actū vadit. Est autē motus actus mobilis imperfectus. Mouens autem iam actu est: vel calefacit calor, & omnino generat habēs speciē. Quare simul & idē secundū idem calidū erit & nō calidum. Similiter antē & aliorū vnūquodq; quorū mouens necesse est habere vniuocū. Hoc quidē ergo mouet: id autem mouet ipsum seipsum mouens.

Impossibile est idem moueresecipsum.
13

Oportet igitur considerare nunc de hoc incipiēdo alio modo scilicet si aliquid mouet se qualiter moue & quo modo.

Dicamus igitur quoniā necesse est vt omne motū diuidatur in diuisibilia. Hoc eīm declaratū est prius in nostro sermone de summis de natura. Omne eīm motū per se est cōtinuū. Et impossibile ēvt illud ꝙ mouet se, moueat se scdm totū. Qñ tūc secūdū totū trāsfert & trāsferret eodē modo, trāslatiōis, & est vnū indiuisibile in sua specie, & tūc idē alterabit & alterabit, & sic sciet & addisceet insimul, & sanabit & sanabit eadē sanatione. Et iā determinauimus etiā quid intēdimꝰ cū dicimus ꝙ aliquid mouet scdm ꝙ mouet, & est ꝙ in potentia mouet, & nō actu. Et illud ꝙ mouet semp nititꝰ ad pfectionē. Et motus est pfectio nō cōpleta ei ꝙ innatū est moueri, & motor autē exiit in actū. V. g. ꝙ calefaciēs est calidū & vniuersaliter est illud ꝙ iā habet formā & sic idē in eodē modo erit calidū & nō calidū insimul. Et secūdū hunc modū est de qualibet aliarū rerū motarū: quarū motor est vniuocū secundū formā.

40 Motꝰ quis est cōtinuꝰ fuit necesse vt subiectū

CVM declarauit qđ omne motū in loco reducetur ad motū ex se. Et qđ illud quod sequitur de hoc in motis postremis particularibus sequitur similiter in motis primis vniuersalibus: siue fuerit vnū siue plura. Et declarauit ꝙ necesse est vt motor per quem

Universidad de Deusto
Biblioteca

est? sit de natura contínui, & non de natura discreti. idē 2.cx. com.

A 47.&.2.de genera.t.c. 62. Idē mouere se est impossibile in corporibus & in virtutibus i corpore.

a Quomodo platoexistimauit idē

B mouere se. Motus alie & intelligētiarū est eq.

C uoce dictus cū motu q est a motoribusq sunt corpora aut virtutes in corporib?. Quod pri? est magis

D causa mouēdi quam seq̄s. Idem supra text. com. 38.

mouetur motū ex se primū nō mouentur o mnino neq; essentialiter neq; accidētaliter. Et declarauit qd' idē impossibile est vt moueat & moueatur eodē modo. Vult p̄scrutari de moto ex se scūdū qd' est motū ex se: quomodo mouetur, & a quo mouetur, & intēdebat hoc: quoniā videbatur Platoni qd' motū ex se cōponit ex moto & motore qui mouet se. Et ideo dixit: oportet nos nūc cōsiderare &c. id est, & intēdit per hoc illud qd' mouetur ex se: qd' manifestū est esse motū. Dicit dicamus igitur qd' necesse est &c. & intēdit per hoc illud qd' declaratū fuit prius scilicet quod omne motū ē corpus. Et qd' omne corpus diuiditur in corpora diuisibilia semper. Et qd' impossibile est corpus diuidi in indiuisibilia sicut dicūt platonici. Et cū dixit: quia est cōtinuū immut causam quæ facit motū esse cōtinuū. Motus enim quia est cōtinuus fuit necesse vt subiectū eius sit de natura cōtinui, & nō de natura discreti. Et cū posuit hāc propositionē dicens qd' omne motū est diuisibile: sequitur vt omne motū sit corpus: siue ponatur mouere se: aut moueri a motore alio. Et cū verificauit hāc cōsecutionē, & iā declarauerat qd' impossibile est vt idē secūdū qd' est corpus moueat se. ita qd' moueat se & moueatur eodē modo: posuit etiā hanc propositionē, & dixit & impossibile est vt aliud &c. id est, & iste sermo per se intellectus, & est prius dicto scilicet qd' impossibile est qd' aliquid moueat secūdū qd' mouetur, & hoc est in motis & mouētibus quæ dicūtur vniuoce, & dixit hoc: quia hoc nō est impossibile nisi in motoribus quæ sunt corpora aut virtutes in corporibus. Et a ideo existimauit Plato qd' mota ex se mouētur a motoribus abstractis scilicet quia ponebat qd' mouens se est abstractū, & qd' abstractū est mouens se. Sed si hoc fuit ita tūc motus & mouere illic dicētur equiuoce cū motu qui est hic. Error cōtingit Platoni ex hoc qd' opinabatur qd' primus motor in corpore qui mouetur ex se non est corpus, & est vera opinio. Et opinās est cū hoc q̄ omnis motor siue fuerit corpus: siue nō: nō mouet nisi moueatur vno modo motus dicto vniuoce. Et fuit impossibile apud ipsum vt motor qui est corpus moueat se, & similiter qui est virtus in corpore. Et tūc cōcluit ex hoc qd' anima nō est in corpore & qd' est æterna cū moueat se. Et hoc esset verū si anima moueret se essentialiter, & moueret se motu proprio abstracti scilicet vt intellectus & intellectū in ea essent idem: vt declaratū est de primo motore, & de cæteris motoribus abstractis. Sed iste motus dicitur equiuoce cum motu qui est a motoribus qui sunt corpora aut virtutes in corporibus, & omne hoc manifestum est exercitantibus se in istis scientijs.

Quod aūt nō cōtingat ipsum seipsū mouere, & sic q̄ vtrū q̄ moueat abvtroq; ex his manifestū est. Neq; em̄ erit primū mouēs nullō: si idēvtrūq; mouebit. Quod em̄ prius est magis est causa mouēdi q̄ sequens & mouebit magis. Dupliciter em̄ mouere erat: aliud quidē q̄ ab alio mouetur ipsum: aliud aūt a seipso. Proximus aūt est q̄ longius est ab eo q̄ mouetur principio q̄ mediū. Amplius nō necesse est mouēs moueri nisi a

si a seipso secundū accidens. Ergo cōtra mouet alterū. Accipiebam igitur contingere non mouere. Ergo erit aliud quidem quod mouetur: aliud autem mouens immobile. Amplius non necesse est mouens aliquid cōtra mouere: sed aut immobile aliquid mouere necesse est aut ipsum a seipso moueri. siquidem semper necesse est motum esse. Amplius autē dū mouet motū & mouebit vtiq;. Quare calefaciēs calefiet. Necesse est igitur vt illud quod mouet se sit quiddam motor & quiddā motū.

Et apparet ex hoc quod dicemus quod illud quod mouet se nō mouet: ita quod vtraq; pars ei? mouetur ab vtraq; parte.

Tūc enim neutra pars erit motor primus, cum vtraq; pars moueat se. Quoniā vt sit causa motionis illud quod est pri? est dignius q̄ vt sit causa motionis consequens: & suū mouere ad illud est magis. Mouere autē fit duobus modis. Quorum vnus est vt motum moueatur ab alio: & alius est vt moueat per se. Et illud quod est remotius a moto est propinquius principio. Et etiam non sequitur necessario vt motū sic moueat: si motum ex se non fuerit per accidens mouet vtrūq; eorum reliquum. ergo possibile est vt vtrūq; eorum non moueat alterum. Ergo eorum vnum erit motum tantum: & alterum motor non motum. Et etiam non est necessarium vt motor reuertatur & moueatur: sed est necessarium vt sit aliquid quod moueat: & non mouetur: aut aliquid quod mouetur ex se si est necessarium vt semper sit motus: & si non tunc moueretur motu quo moueret: & sic calefaciens calefieret.

Id est. & cum motum ex se impossibile est vt moueat se: ita qd' mo- 41
tor in eo sit motum idem, necesse est vt sit compositum ex motore qui nō mouetur & ex moto. Quoniam si motor in eo fuerit motum: tūc ipsum erit primum motum ex se: & reuertetur quæstio: vtrum motum in eo sit motor: aut quiddam est motor qui non mouetur & quiddam motum. Et est manifestum quod motor a quo mouetur motum per se non est corpus: quoniam si esset corpus nō moueret nisi moueretur.

Si Arist. igitur esset contentus in hac declaratione de dispositiōe motus ex se esset sufficiēs in hoc qd' intēdit. Sed quia aliquis potest defendere Platonem dicendo: quid prohibet quodvtraq; pars moti ex se moueat reliquam: ita quod motus eius sit quasi reciprocatus in se. Dixit: & apparet ex hoc quod nos dicemus &c. & intēdit essentialiter & non accidentaliter. D. d. tunc enim &c. id est sed cum hoc fuerit positum sequitur vt neutra earum sit primum motum ex se. Deinde dixit cum vtraq; mouet se &c. id est & sequitur vt vtraq; earum nō sit primum motū. quoniā vtraq; earū est dignior vt sit causa eius quod est se mouere scilicet q̄ vt sit causa se mouere aliud. Quoniā se mouere aliud est consequens mediante se mouere seipsum & est precedēs: & ratio est econtrario:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecõtrario: & est qm̃ vtriusq; earũ mouere seipsum est se mouere aliud. Prior igitur duarũ motionũ est mouere aliud & cõsequẽs & posterius est mouere se: quod est ecõtrario ei quod mouetur ex se. D.d. & motio iam fuit duob⁹ modis &c. & demõstrat destructionẽ istius positionis scilicet vt duo mota aut plura vtrũq; eorũ moueat reliquũ essentialiter: ex hoc quod declaratũ est quod motũ quod inuenitur ex eis quæ mouentur insimul: quæ sunt duo & plura: est duob⁹ modis. Quorũ vnus est motum quod mouetur ab alio. Et alterum motum quod mouetur
B per se. Et est illud ad quod perueniunt mota ex aliis. Et illud quod est remotius a postremo moto. Et est illud quod est propinquius principio quod motum ex se est dignius mouere q̃ propinquius ei. Et secundam hoc erit impossibile vt vtrũq; duorum motorum moueat reliquũ essentialiter. Tunc enim vtrũq; erit motum & motor insimul eodẽ modo: & non erit illic primus motor primum motum ex se: nec postremũ motorum: nec media. Et totum hoc est econtrario ei quo positum fuit de dispositione in loco. Sed quia hoc nõ prohibet hoc esse per accidẽs, scilicet vt illud quod mouet per se accidat ei vt moueat aliud: dixit: & etiam non sequitur necessario &c. id est & cum in motis quæ sunt huiusmodi scilicet quorum vtrũq; mouet reliquum essentialiter non fuerit motum ex se: non sequitur vt motum eorum moueat aliud. Hoc est non est necesse nisi in medio quod est inter motum ex se: & postremum motum quod nõ mouet vt declaratum fuit prius. Et cum omne hoc est sicut narrauimus tunc non est possibile vt vtrumq; eorum moueat vtrũq; nisi per accidens: & quod vtrũq; eorum sit motum ex se. & hoc est ecõtrario ei quod posuit aduersarius. Deinde dixit ergo possibile est &c. id est & cum vtrũq; eorum non mouet reliquum nisi per accidens: possibile est vt neutrum moueat reliquum: ita quod ex ambobus non fiat motum ex se nisi per accidens: & aduersarius ponit quod motum ex se mouet se essentialiter & semper. Deinde induxit cõclusionem quæ demõstrata est prius & dixit: alterum igitur erit motum &c. id est & cum motum ex se non põt componi ex duabus partibus quarum vtraq; mouet reliquam: sequitur necessario vt componat ex duabus partibus quarum altera est motor tantum non mota & alia mota tantum. Deinde dixit. & etiam non est necessarium &c. id est & etiã non est necessarium vt motor non moueat nisi reuertatur & moueatur a se: & tunc moueat siue moueat se per medium aut sine medio: contingit enim vt calefaciens calefaciat se: & cum hoc est impossibile necesse est si motus est semper vt sit hic primus motor qui non mouetur & motum ex se & si nõ: contingeret sicut dixit quod calefaciens calefaceret se: & tunc calefaceret aliquid: quod est impossibile.

At vero nec primo ipm seipm mouet: nec vna pars nec plures mouebũt ipsum seipsum. Vnũquodq; enim totũ si mouet ipsum a seipso: aut ab aliquo quæ sunt ipsi⁹ mouebit: aut totũ a toto. Si quidẽ igit in mouẽdo aliquã partẽ est ipsum a seipso. Hoc vtiq; erit primũ ipsum seipsum mouens: separatum quidem enim hoc mouebit ipsum seipsum. Totum autem non: si autem

autẽ totũ a toto mouet: secundũ accidens vtiq; mouebit⁹: hæc ipsa seipsa. Quare si nõ necessariũ accipiant quæ nõ mouentur a seipsis. Totius ergo aliud mouebit cũ immobile sit: aliud autem mouebitur. Solum enim sic possibile est aliquid seipsum mobile esse. Ampli⁹ siquidẽ tota ipsa seipsam mouet. Hoc quidem mouebit ipsius: aliud vero mouebit. Ergo totũ quidẽ. a. b. a seipso mouebit & ab. a. primo. Et impossibile est etiã vt nulla pars ei⁹ quod primo mouet se: nec plures vna mouet seipsam. Quoniã ipsum totũ si mouetur ex se: aut mouet ab aliqua parte suarum partium: aut ipsum totũ mouetur a seipso toto. Si ergo mouetur ita quod aliqua pars eius mouetur ex se tunc illa pars est primũ quod mouet seipsum: quoniã ista pars singulariter mouet seipsam. Illud autem secundum totũ non. Et si illud totum mouetur a seipso toto: tunc ista, scilicet partes etiam mouent se per accidens. Et si hoc non est necessariũ neq; ponatur eas non moueri ex se: tunc igitur quiddam totius mouet & non mouetur: & quiddam mouetur. Et etiam si aliquid secundum totum mouet se: & quiddam est motor: & quiddã motum. a. b. ergo mouetur ex se, & ex. a.

A. mouens. B. motum.

Tota linea ex seipsa mouetur & ab. a. primo.

Ista est declaratio in qua fuit textus est Arist. in hoc qd̃ motum ex se cõponit ex motore qui nõ mouet: & ex moto: nõ ex moto & motore qui innatus est mouere se vt Plato dicebat. Expositores aũt, scilicet Themistius & Alexãder inducunt demonstrationẽ sup hoc alio modo existimãdo ipsam esse breviorẽ & certiorẽ demonstratiõe Arist. Dicunt enim qd̃ motũ ex se nõ potest euadere a quinq; partibus cõtradictionũ⁹, scilicet diuidit in duas partes: motorẽ nõ motũ: & rem motã. Aut vt totũ moueat se. Aut vt vtraq; pars moueat vtrãq;. Aut vt pars moueat totũ. Aut vt totũ moueat partẽ. Et ducunt ad inconuenientia in omnibus eis eadẽ via. Et est: qa motor est ipsum motũ. Dicũt enim qd̃ si totũ mouet totũ: erit mouẽs idẽ cũ moto: qd̃ est impossibile. Et si pars mouerit totũ: tunc eadẽ pars erit in eo motor & motũ. Et similiter si vtraq; pars mouerit vtramq; partẽ: vtraq; earum mouebit se: nõ eãm est differẽtia inter hoc qd̃ aliquid moueat se cũ medio aut sine medio. Et similiter dicunt si totũ mouerit partẽ sequit vt totũ moueat se. Et totũ hoc est error & deceptio. Primo eãm decipiunt peccantes in hoc qd̃ existimant qd̃ diuisio qua vtitur in hac declaratiõe est diuisio in cõtradictẽtibus: & qd̃ demonstratio cõplebit qã quatuor cõtradicentia

42 Digressio contra Themistium & Alex.

Primus error eorum.

dicentis destruentur: & remanebit quintū qđ est qđ motū ex se cōpa-
nitur ex motore nō moto: qđ nō est corpus: & ex moto qđ est corp⁹.

Et nō est sicut existimauerūt. Quoniā cū posuerimus q impoſe est
vt motū sit ipse motor: tūc necesse erit vt motū ex se diuidatur in duas
partes. ſ. in motorem qui nō mouetur. & rem quę mouetur tāmodo.

Sed quia Arist. vidit q̄ sunt hic alij modi ab his duobus modis. &
potest aliquis existimare motū ex se forte est ſcđm aliquē eorū: incipit
destruere eos ad cōfirmādū suā demonstrationē: & ideo induxit in vno
quoq; eorū cōclusionem quā induxit in prima demonstratione. & si de
monstratio eius esset fundata super modū cōtradictionis nō induceret
cōclusionem nisi semel. Et quia existimatio magis apparens est qđ
vtraq; pars moti ex se mouet reliquā ſecundum reciprocationem: incē
pit destruere hoc dicendo hoc aut erit essentialiter aut accidētaliter. Et
si fuerit essentialiter: cōtinget vt non sit in eis motū ex se: & etiā vt ali-
quid moueat se ſcđm q̄ mouet. Et cū destruxit duas diuiſiōes destru
cū eris vt illud qđ mouetur ex se sit tale. Expositores aūt cū destru
xerūt diuiſionem: quæ est essentialiter: existimauerunt qđ positio esset
destructa: & hoc est ſcđm peccatū. Et hoc etiā qđ dicunt q̄ si totū
mouetur a parte: continget vt pars quæ mouet moueatur essentialiter:
immo sequitur etiam vt illa pars moueatur ex se. Necessarium est vt
destruatur ista positio: dicendo q̄ quæstio reuertitur in hoc q̄ mouetur
ex se quomodo mouetur & cōtingit etiā q̄ illud qđ fuit positum mo-
tū primum non sit primū motum. Et etiam totum moueri a parte est
per accidēs. Respōsio igitur remanebit in modo qui est p accidēs ſ̄m
esse impoſe: est enim in rei veritate de modo ſcđm quē pars mouet par-
tem, cum nullo modo imaginatur quod pars mouet totum nisi per acci
dēs. Et remotius est imaginari qđ totum mouet partem essentialiter
nō igitur vtendum istis duobus modis donec diuiđatur ſcđm esse esse
tialiter & accidentaliter: sicut fecit Arist. Sed hoc non fecit in his
duobus modis: neq; habuit curā de eis: cū null⁹ existimet I primo moto
ex se qđ pars illius mouet totum: aut q̄ totum mouet partem: cum pars
mouēs debet distinguī a parte mota ſcđm esse aut ſcđm diffinitionem.
Et cum ita fuerit: tūc motum ex se diuidetur in duas partes: in motum
ex se: & motum a moto ex se: & tunc non imaginabitur quod pars mo
uet totum: aut quod totum mouet partem nisi per accidens. Et quia isti
duo modi qui sunt per accidens sunt manifesti nō habuit curam de eis
Arist. sed habuit curam destruere eos in quibus non bene apparet eos
esse per accidens: sicut fecit in partibus quę mouent se adinuicem: & in
ponendo quod quelibet pars mouet se: in quo dixit: quod si mo
tum ex se fuerit tale: continget vt ille partes moueant ſed per ac
cidens. Aristo. igitur non vtitur istis modis nisi eis in quibus latet
eos esse per accidens: & sunt illi modi de quibus potest aliquis existi
mare quod aliquis eorum est motum per se. De eis autem de quibus ap
paret accidentalitas non habuit curā Arist. & sunt quod totum mouet
partem: aut q̄ pars mouet totum. Si igitur aliquis dixerit qđ Aristo.
debet destruere istos modos ſcilicet totum mouere partem: & partem
mouere totum ſcđm q̄ sunt per accidens. Dicemus ad hoc q̄ Arist.

Secūdus er
ror.

Totū mouē
ri a parte ē
F
per accidēs
& remoti⁹
est imagina
ri quod to-
tū mouet p
tem essentia
liter.

Dubium

Solutio

diuiſit

diuiſit eos propter hoc quod accidentalitas est manifesta in eis: & non
voluit destruere nisi eos in quibus accidentalitas non est manifesta per
se cum hoc: sicut diximus quod nullus existimat: vt motum ex se sit ta
le ſcilicet de eis in quibus accidentalitas est manifesta per se.

Quoniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab
alio: aliud autem cum sit immobile. Et mouetur aliud quidē
mouens: aliud autem nihil mouens. Ipsum ſeipsum mouens
necesse est ex immobili esse: mouenti autem: & adhuc ex eo
quod mouetur: non mouente autem ex necessitate ſed qualis
ter euenit. Sit enim, a, mouens quidem immobile, b, verō
quod mouetur ab, a, & mouens quod est in quo est, c, hoc au-
tem quod mouetur quidem ab ipso, b, non mouens autem nul
lum. Siquidē enim & per plura media veniet in, c, sit per vnū
solum: omne igitur, a, b, c, ipsum ſeipsum mouet. Sed si aufero
c, a, b, quidem ſeipsum mouebit, a, quidem enim mouens, b,
verō quod mouetur, c, autem non mouebit ipsum ſeipsum ne
que penitus mouebitur. At verō nec, b, c, mouebit ipa ſeipsam
sine, a, b, enim mouet in eo quod mouetur ab alio: non quia ā
ſāpsius aliqua parte, A, b, igitur solū ipsum ſeipsum mouet.
Necesse est itaq; ipsum ſeipsum mouens habere mouens: im-
mobile autem: & quod mouetur: non aliud mouens ex neceſ
sitate. Contactu aūt vtraque adinuicem sunt aut ab altero altes
tum. Si igitur continuum est mouens: quod enim mouetur ne
cesse est continuum esse, manifestum est quod totum ipsum
ſeipsum mouet. Non eo quod ipsius aliquid huiusmodi sit: vt
ipsum ſeipsum aliquid sit mouere. Sed totum mouet ipsum
ſeipsum. Motum quidē & mouēs: quo ipsius aliqd est mouēs
& aliqd quod mouetur. Nō em̄ totum mouet: neq; totum mo
uetur. Sed mouet quidem, a. B, aūt tm̄ mouet. Sed tamen, c, ab
ipso, b, non necessario mouetur impoſsibile est enim hoc.

Et quia aliquid mouet: aut ita quod moueatur ab alio: aut ita
quod non moueatur. Et aliquid mouetur: aut ita quod mo
ueat: aut ita quod non moueat omnino. Necesse est vt illud qđ
mouet se sit ex non moto: sed est motor & ex moto: sed non
necessario est motor: sed currit ſecūdum vtrūlibet. Sit igitur
a, motor ſed non motum: &, b, motum ab, a, & mouens, c, &
c, moueatur ex, b, & nihil moueat oīno. Quoniā cū ad hoc
peruenierimus cū medīs pluribus vno ponatur vnū mediū tm̄
esse, a, b, c, igitur totū mouet se: ſed si abſtulerimus, c, remanes
bit, a, b, mouens se, a, enim est motor. &, b, motū, &, c, nō mo

uet

uet se:immo non erit omnino motor:neq; b, mouebit se sine, a. B, enim non mouet nisi quia mouetur ab alio nō a parte alia qua ipsius, a, b, enim solum mouet se. Necesse est igitur vt illud quod mouet se habeat in se motorem: sed est non motum: & motum. Sed est non motor alicuius necessario dum vtrūq; conuenit cum reliquo: aut dum vtrūq; conuenit cum reliquo tangit reliquum. Si igitur motor fuerit continuus motumvero necessario est continuum. Manifestum enim est quod tota res erit mouens se. Non quia quidam ipsius est tale scilicet mouēs se. Sed tota res mouet se. Sed est motū & motor: ita quod quidam eius est motor & quiddam est motum. Nō enim ipsum secundum totum mouetur: neq; ipsum secundum totum mouet: sed mouet secundum, a, & mouetur secundum, b, tantum.

Motor tantum.	Motum & mouens.	Motum tantum.
A	B	C
Anima.	Calor naturalis.	Corpus musculi.

43 Et quia. Cum declarauit quod moti ex se quædā pars est motor qui non mouetur & est forma: & quædam pars mouetur. Vult declarare quod omne motum ex se primum: & essentialiter cōponitur ex parte quæ mouet tm̄: & ex parte quæ mouetur: & quod pars mota non est de necessitate propter hoc vt sit motor alterius partis: sed in quibusdam motis ex se erit motor. s. in eis quæ sunt non prima: & in quibusdam non erit scilicet in primis. Et intendebat declarare per hoc qđ necesse est vt in motis ex se in quibus sunt plura vno moto sit motum ex se primum: qm̄ si pars mota esset semper motor contingeret vt motum ex se diuideretur in plures partes duab⁹. Ipse igitur posit has partes esse finitas & declarat qđ motum primum ex se in talibus cōponitur ex motore & moto tm̄. Et cum voluit declarare hoc incepit dividere modos motoris: & dixit: & quia aliquid mouet &c. i. & qa motor est duobus modis aut motor qui non mouetur omnino qm̄ mouet: & est illud ad quod inducit nos sermo: aut motor qui mouetur qm̄ mouet. Illud autem quod mouetur & tāc mouet: & nō est necesse semper vt sit motor: sed forte erit motor & motum: & forte erit motū nō motor alicuius rei: necesse est vt motū ex se cōponatur ex motore non

G moto & ex moto: sed quod non de necessitate est motor: & hoc est qđ est motum ex se primum. s. quod non mouetur a sua parte. Illud autē quod mouetur ex se propter aliquam partem ipsi⁹: sicut est dispositio in animali secundum totum. Et primum motum in eo est motor necessario sicut calor naturalis qui est motor & motum in animali necessario: quoniam cum fuerit separatus a membris quæ mouentur corrūpetur. Hoc igitur est illud quod intendebat declarare in hoc sermone: scilicet quod motum ex se componitur ex duabus partibus tm̄. Quarum

Calor naturalis est motor & motū inanimati. Idē su. ra. c. 37. & 7. phy. c. primo.

rum vna est motor tantum & alia motum: & quod motum ex se continuum naturaliter si primitus non fuerit tale: necessario est in eo motor talis. Et cum. d. hoc dedit exēplū de literis: &. d. sit. a. &c. i. si igitur motū ex se est compositum ex motore qui non mouetur. s. a. & ex motore qui mouetur ex. a. plus vno. Verbi gratia, vt sit compositum ex a. &. b. &. c. A. autē mouebit. b. & non mouetur. &. b. mouet. c. & mouetur ab. a. &. c. mouetur ex. b. & nihil mouet. D. d. quoniā cum ad hoc peruenimus &c. i. & sine istud motū ex se compositum ponatur componi ex motis & motoribus multis: ita qđ primus motor mouet postremum motum cum pluribus mediis: aut cum vno medio: in hoc quod intendimus declarare. s. q̄ in omni moto ex se tali est motum ex se primū quod componitur ex duabus partibus tm̄: & q̄ illud est motū ex se nō aliqua alia pars partium quæ sunt in illo. D. d. ponatur igitur esse per vnū medium tm̄. i. & cum nulla differentia est in hoc q̄ ponatur mouere cum pluribus mediis finitis: aut cōvno medio ponatur mouere cū vno medio. s. ponatur cōponi ex tribus. medium eōrū vnum existit in tali numero. D. d. a. b. c. igitur totū mouet se. i. & cum posuerimus q̄ mouēs se mouet partem postremā ipsius. s. a. manifestum est qđ istud ex se motum cōponitur ex. a. &. b. &. c. Verbi gratia, q̄ musculus est motū exse: & cōponit ex tribus. s. ex corpore musculi: & est postremū motum: & ex calore naturali qui est motor: & motum: qui erat in neruis. & anima mouente quæ est forma in illo calore naturali. D. d. sed si igitur abstulerimus. c. &c. i. sed si abstulerim⁹. c. ex hoc moto ex se quod cōponitur ex. a. b. c. tūc remanebit illud quod componitur ex. a. b. motū ex se. Et cū dixit: q̄ illud remanens cōpositū ex. a, b, est illud quod in rei veritate mouet se: dedit causam in hoc & dixit. a. enim est motor &c. i. & sequitur necessario vt illud quod mouet se sit compositum ex. a. &. b. Quia. a. est motor cum sit necessarium vt mouens se habeat motum. &. b. est primum motum ab. a. C. autem non est motū: quod est necessariū inueniēdo motū ex se. s. quia. c. nō est pars quæ mouet ab eo: & hoc intēdebat cū dixit, &. c. nō mouet se &c. nō est illud quod mouet se: nec est motum quod est in illo quod mouet se: cū sit declaratū q̄ illud qđ mouet se cōponit ex duob⁹. s. a. et. b. Et. c. forte nō erit omnino motor & remanebit residuū motum ex se. s. illud quod cōponit ex. a. &. b. D. d. neq; b. c. etiā mouet se sine. a. i. neque possum⁹ etiā dicere q. b. &. c. est illud qđ mouet se sine. a. Et intēdebat cōcludere diuisionē. Quoniā nō possumus dicere: q̄ illud quod ponit ex. a. &. b. et. c. est illud qđ mouet se: qm̄ si aufertur. c. remanebit. a. b. mouens se. Neq; etiā possum⁹ dicere hoc in solo. a. A. eōrū nō mouet sine. b. Neq; in solo. b. sine. a. qm̄ necesse est vt. b. habeat motorem. Remanet de necessitate vt illud de quo dicimus mouere se sit cōpositū ex a. &. b. Et sic narrauit q. b. nō est mouens se: dedit causam in hoc & dixit. b. eōrū mouet quia mouet &c. i. &. b. nō est motum ex se, quia positum fuit moueri ex alio. s. ex. a. non ab aliqua parte in ipso: quoniam si moueretur ab aliqua parte in ipso: tunc illa pars esset mouēs se. D. d. qm̄. a. b. solum est illud quod mouet se. i. qm̄ illud qđ cōponitur ex. a, b. est illud quod necesse vt moueatur ex se & intendebat q. b. non fuit positū in positione diuidi in parte quæ est motor nō motū: & in parte

Cōm. Auer. in lib. phy. vv quæ

Aīa est forma in calore naturali. Idē. 7. met. cō. 31. H

quæ est motum: sed posuimus a. motorem &c. b. motū. Et cū posuit omnia ista dedit conclusionem & dixit: necesse est igitur &c. declaratū est igitur ex hoc quod illud quod est motum ex se in rei veritate componitur ex motore qui non mouetur ex primo moto. Iam igitur concluſit illud quod intendebat declarare: & est quod motum ex se componitur ex duabus partibus. s. ex motore non moto: & ex moto quod non mouet de necessitate. D. d. dum conuenit vtrūq; reliquo. aut tangit ipsum. i. quod non sequitur vt motum moueat de necessitate dum mouetur a suo motore. Ista enim concomitantia erit ex duobus. in primo autem moto erit dum fuerit conuenientia inter ipsum & motorem. In medio autem dum tangit tertium. Medium autem necesse est vt tangat corpus. Primus autem motor necesse est vt conueniat. D. d. si igitur motor fuerit continuus &c. i. si igitur primus motor est de natura continui: quia est in continuo in rei veritate quod est motum: manifestum est quod totum est in toto continuo moto non in quodam eius. Quoniam non posuimus ipsum propter suam continuitatem cum aliqua parte eius: sed cum toto: & cum ita sit totum ex se est motor secundum totum: sed non eodem modo: sed motor propter. a. & motum propter. b. Et dixit. si motor fuerit continuus: quia primus motor non est virtus in corpore: ita quod diceretur continuum propter naturam continui cum ipso: scilicet corporis. Deinde dicit: sed est motū & motor &c. id est, non continuum. s. quod in eo est motor: & motum inſimul: sed est sicut. d. mouēs secūdū. a. & mouet secūdum. b. tantum.

Dubitationem autem habet si auferat aliquid quis ab ipso, a, si continuum sit mouens quidem: immobile autem ab ipso, b, quod mouetur. Reliqua ergo mouebit ipsius, a reliqua autē ipsius, b, mouebitur. Si hoc est non erit quæ primo mouetur a seipsa quæ est, a, b. Remota enim parte ab, a, b, adhuc mouebit seipsam reliqua, a, b, potentia nihil prohibet vtrumq; aut alterum id inquam quod mouetur diuisibile esse. Actu autem indiuisibile. Si autem diuidatur non etiam habens est eadem potentia. Quare nihil prohibet & in ipsis diuisibilibus potentia primum vnum esse. Manifestum igitur ex his: quoniam est primum immobile. Siue enim hoc stet mox quod ab aliquo mouetur ad immobile primū. Siue in quo mouetur quidem: ipsum autem seipsum mouens & stans. Vtrobiq; accidit primo moyens in omnibus esse motis immobile.

Hic habet text⁹ expressus & cōmētū cōtra negantes dari minima naturalia.

Et quæritur in hoc si ex, a, si fuerit continuum: & est motor non motum: aut ex, b, quod est motum diminuatur aliquid: vtrum illud quod remanet ex, a, sit motor: & illud quod remanet ex, b, sit motum. Quoniam si hoc fuerit: tunc, a, b, non erit primum motum ex se. Quoniam ex, a, &, b, auferetur aliquid & reliquum & mouet se. Dicamus igitur ad hoc quod non est

est inopinabile: vt vtrūq;: aut alterum. s. motum sit in potentia diuisibile. In actu autem non. Sed si fuerit diuisum tunc natura eius non erit illa eadem natura. & ideo non est inopinabile: vt in diuisibilibus sit in potentia aliquid primum. Apparet igitur ex hoc quod primus motor non est motum. Quoniam si motum cessabit & mouetur ab aliquo puenietur ad primū motorem qui non mouetur. Et si peruenietur ad motum. sed istud mouet se: & facit ipsum quiescere. Sequitur ex illo modo: & ex isto inſimul: vt primum in ofbus motis sit nō motū.

Cum declarauit quod motum ex se componitur ex motore nō moto: & ex moto quod nō mouet de necessitate. Et q; si mouēs inueniat cōpositū ex pluribus vno motore: necesse est vt dissoluatur in motū ex se p. imū. s. i illud cui est .ppriū vt primū motū in ipso nō moueat de necessitate. Motū enim ex se: quia est duobus modis. Modo. s. in quo primū motū a primo motore mouet de necessitate. Et modo in quo primū motum nihil mouet de necessitate. Incepit dubitare de hoc. s. in motū primum ex se esse. Potest ēm aliquis dicere qđ non est impossibile vt primum motū per se sit: neq; primus motor: quoniā motum est continuū per se: & motor etiam est cōtinuus: quia est in cōtinuo: & cōtinuū diuidit semp i diuisibilia. Et ideo dixit: & q̄rit de hoc &c. i. & q̄ tis i hoc qđ diximus. s. qđ mouēs se primū est qđ componitur ex motore nō moto & ex moto indiuisibili. i. nō motore tali modo. Potest ēm aliquis dicere q; si ex motore qui non mouetur (si motor sit de natura cōtinui) quia est forma cōtinui diminuat aliquid: aut ex moto cū de necessitate sit de natura cōtinui aut ex motore (si accidit ei cōtinuitas) remanebit residuū motū ex se: & sic nō erit hoc mouēs seipsum primū: neq; motor primus. Et hoc mē debat cum dixit: q̄n si hoc fuerit &c. 44

D. dedit solutionem & dixit. dicamus igitur ad hoc &c. i. dicamus igitur soluendo quod nō est remotum vt vtrūq; sit diuisibile in potētia in infinitum: si vtrūq; fuerit cōtinuum aut alterum scilicet motum. si nō fuerit positum quod motor est de natura eius cui accidit continuitas: & est materialis vt declaratum est in 2ᵒ aurat ēm impossibile. Deinde dicit sed vt diuidatur &c. i. & est impossibile vt motum diuidatur in actu in infinitum: & similiter motor: quoniam tunc diuisio peruenit ad hoc quod eorum natura corrumpetur. V. g. quod si primū motum ex se fuerit ignis iste demonstratus: & a quo auferemus partem: & postea aliam: & postea aliam perueniemus ad talem quantitatem: quæ si diuidatur corrumpetur ignis cum minima quantitas ignis sit determinata.

L Minima q̄ titas ignis ē determinata. Idē infra 62. Idem 6. phy. 32. 49. 59.

Et similiter est de animali anulefo ex quo si diuisa fuerit aliqua pars remanebit residuum non motum ex se: & cum ista diuisio non procedat in infinitum manifestum est hoc esse motum ex se primum & motorem primum: Et tale motum esse posuit pro principio: in principio septimi ad declarandum quod omne motum habet motorem. Deinde dicit & ideo non est inopinabile &c. id est & ideo non est impossibile vt diuisibilibus in potentia sit aliquid primum: licet secundum quod est in potentia non sit in eis primum: sed est necesse hic esse

91. Idē pti. ph. 36. 37. 38. Idem. 2. de aia. 41. 97. & prio ex. 116.

primū: & si nō: nō esset motus. Et dixit in motore. Quoniam primi motores apud ipsum sunt duobus modis. s. motor naturalis. s. qui cōstituit per rem motā: & hoc est in reb⁹ generabilibus & corruptibilib⁹. Et motor nō materialis: & hoc nō dicitur cōtinuū nisi p accidēs. Cōtinuitas eīm essentialiter est impossibilis in omni moto primo qm̄ est nō corpus. Nō enim loquitur in hoc loco nisi in moto ex se simpliciter. In moto aūt ex se: qd̄ est impossibile esse in toto primus motor: manifestū est qd̄ nō dicit cōtinuū oīno: quia non moueretur: neq; essentialiter neq; accidētaliter: & hoc nō accidit nisi in motoribus q cōstituunt p rē motā ab eis sicut in aialibus alialiū. Principia aūt prima q̄ sunt in motis ex se æterna: motor in eis nō est diuisibilis: neq; essentialiter: neq; accidentaliter. D. d. apparet ex hoc igitur &c. i. & cū manifestū sit qd̄ motū ex se nō p̄t diuidi in infinitū: manifestū est q̄ in motis ex se est talis motor. s. qui nō mouet oīno. D. dedit modū ex quo apparet hoc: & d. qm̄ si motū cessabit &c. i. si mouetur ex se nō ex alio & hoc intēdebat cū d. cessabit & oē motū moueret ab aliquo quenit in hoc moto ex se ad motorē qui nō mouet. Quoniā si cōponit ex pluribus vno motore cesse est peruenire ad motorē q non mouet: & q̄ tale nō est mediū inter motorē qui nō mouetur in eo: & inter motum: & ideo dixit: cessabit cito. D. d. & si peruenīatur ad motū &c. idest & si motū positum nō mouet se: sed quenīat ad mouēs se: vt prius declaratū fuit: & oē mouēs se est in eo motor qui non mouetur: sequitur necessario ex illo moto: & ex isto: vt hic sit primus motor qui nō mouet. Et quasi diceret: & quia oē motū nō fugit alterū istorū. s. qd̄ aut erit motū ex se: aut ex alio & motū ex alio quenit ad motū ex se & motū ex se habet motorē qui nō mouet. Sequitur ex vtroq; modo vt oē motū habeat motorē q̄ nō mouetur. i. qd̄ oēs motus reducunt ad talē motorē: aut ad vnū: aut ad plures vno. Et dixit est illud qd̄ mouet se & facit ipsum quiescere: quia iam accepit in descriptiōe moti ex se: quod est illud qd̄ habet quiescere ex se: & in hoc differt motū ex se secundum suam opinionē & a motibus corporum simpliciū: cum ista existimentur moueri per se.

M Motum ex se in aialib⁹ differt a moto ex se in corporibus simplicib⁹.

Ostendit quod primum mouens est incorruptibile: nec mouetur per se: nec per accidens. Cap. vj.

QVoniā aūt oportet motū semp esse & nō deficere: necessariū est aliqd̄ esse q̄ mouet primū. Siue ergo vnū sit: aut plura: & primū mouens immobile est.

Et quia motus necesse est vt sit semp: & nunquā deficiat. Sequitur necessario vt sit hic aliquis primus motor siue vnū siue plura: & qd̄ primus motor non sit motū.

45 Continuat dicta dicendis remorādo ea omnia q̄ dicta sunt.

Cum declarauit in sexto quod est impossibile quod motus æternus sit nisi circularis. Et declarauit in principio septimi quod omne motū habet motorem. Et postea declarauit in illo tractatu quod mota mouētia se adinuicem in loco reducūtur ad motū ex se. Et declarauit in principio istius tractatus quod nunquā motus deficiet neq; in præterito neque in futuro. Sequitur ex hoc quod primum motum ex se ad quod reducuntur omnes motus & se in loco sit æternum. Et si non esset possibile

possibile vt motus deficeret in aliqua hora cum ipsum sit causa illius.

Et q̄ propter hoc necesse est vt sit hic vn⁹ mot⁹ æter⁹: & est iste secundū quē mouetur istud motum primum. D. d. post hoc quæstiones cōtingentes in hoc: & vidit qd̄ necesse est iterare perscrutationem de motu in hoc tractatu: & complere sermonē de hoc quibus vsus est in sexto & septimo. Et vbi viditur & melius est congregare illud totum: & declarare quod remanet ad declarandum de dispositione entiū in motu & quiete: & declarare quis motus sit iste motus: & vtrum motor ill⁹ sit in materia aut nō materia. Et incepit diuidere entia in oēs dispōnes q̄ possibile est vt existimet esse secūm ipsas in motu & quiete.

Et postea dissoluit quæstionē contingentem in hoc qd̄ omne motū habet motorem ex motibus corporum simplicium: & declarauit qd̄ ista nō mouentur ex se. D. declarauit qd̄ omnia mouentia quæ mouentur in loco reducuntur ad motum ex se. Et postea declarauit q̄ motum istud & motor componitur ex vno moto & ex primo motore qui non mouetur. Et cum compleuit hāc declarationem perfectē & est illa quam declarauit in septimo non perfectē: quoniam illic nō declarauit q̄ primum motū debet componi ex motore qui nō mouetur: & ex primo moto. Reuertitur est etiā ad illud qd̄ declarauit in principio istius tractat⁹ scilicet q̄ nulla est hora in q̄ deficit mot⁹ ad cōcludēdū illā cōclusionē quā cōcluſit in principio istius tractat⁹ & hoc q̄ declarauit fuit in eo qd̄ motus nō deficit & ex illo quod declaratū fuit in se primo scilicet q̄ mouentia quæ mouentur in loco reducuntur ad motū ex se. Quoniā illa cōclusio pfectē apparebit hic cū sermo de ppōnib⁹ super quas fundata est declaratio est perfectior in hoc tractatu: & cōclusio est qd̄ est hic motus vnus æternus. Et quia oīa ista sunt sicut narrauim⁹? reuertitur est ad primā ppōnē: quā verificauit in principio istius tractat⁹: & d. & quia motus & c. i. & cum declaratum sit q̄ oīa mouentia quæ mouentur reducuntur ad proprium motum ex se: quod componitur ex primo moto & ex motore qui non mouetur. Et tam declaratū est quod in nulla hora deficit motus necesse est vt prim⁹ motor ad quē reducunt alij motus sit æternus: & sit absolutus ab omni transmutatione: & vt motum ab eo etiam sit absolutum ab omne transmutatione: nisi a motu in loco: & siue ille motor qui est talis fuerit vnus aut plures.

Nota quare declaratio septimi est ↑ perfecta. Vide de pro hoc etiam. 4. ce. cō. 25.

Expositio textus.

Et fuit necesse vt ipse non quiescat a mouere: nec illud quod mouetur ab eo a motu: quia est causa motuum. Et d. monstratum est quod mot⁹ nō deficit: & si ille motor in aliq̄ hora nō moueret: tūc deficeret motus. Et fuit necesse etiā vt nō sit trāsmutabile: neq; essentialr neq; accidētaliter. Quoniam si ita esset tunc esset motor prior illo. Et cum manifestum sit æternum esse motorem & motum ab eo æternum: quoniam si non esset æternum: tunc motor moueretur ab eo per accidens: & sic esset illic motor prior illo: ergo necesse est vt sit hic motus æternus. Vtrum autem iste motor est vnus aut plures: perscrutandum est in alia scientia.

Vnūquodq̄ igitur perpetuū esse immobiliū quidē mouentiū: nihil pertinet ad eam quæ nunc rationē. Quoniam autem necessarium est aliqd̄ esse immobile quidem ipsum ab ossextetius

Vide. 12. meta. t. c. 42. & inde.

rius mutatione: & simpliciter & secundū accidēs: motiuū autē alterius manifestū est & hoc considerantibus. Sit autem: si alis quis velit in quibusdam contingens: quod sint aliquādo & aliquando non sine generatione & corruptiōe. Fortasis enim est necessariū si aliquid impartibile aliquando quidē est: aliquando autem non sine mutatione: aliquando quidem esse aliquando nō esse omne tale. Et principiorum quidem immobilium: motiuorum autem quædam aliquando quidem esse: aliquando autem non esse contingere ponatur. Sed nequaq̄ omnia talia esse possibile est. Manifestum enim est quod causa quædā ipsa seipsa mouentibus inest ipsius quod est aliquādo quidem esse: aliquando aūt non esse. Ipsum quidem enim seipsum mouēs necesse est omne magnitudinem habere: si nihil mouetur impartibile. Mouens autem nulla necessitate est tale. Ipsius igitur aliquādo quidē fieri aliquādo quidē corrūpi. & hoc esse continue nulla causa est immobilium quidē: non semper autē entium eorum quæ sunt. Nec iterum semper quidem hæc mouentium: horum autem altera. Ipsius autem semper & continui: nec vnum quodq̄ ipsorum semper causa est: nec omnia. Hoc quidem enim sic se habere perpetuū & ex necessitate est. Omnia em̄ infinita & nō simul oīa quæ sunt. Vtrū aūt vnūquodq̄ mouentiū quæ non mouentur sit æternum, non est instans modo ad propositum. Quoniam autem necesse est vt sit hic aliquid quod in se non sit motum: & sit absolutum ab omni trāsmutatiōe simpliciter & per accidēs: quod mouet aliquod aliud declarabit hoc modo. Ponat igit hoc esse possibile in quibusdā vt sit quādoq̄ & nō sit quādoq̄ sine generatiōe & corruptiōe. Dignius est em̄ illud quod nō diuiditur qñ fuerit quādoq̄ & nō fuerit quādoq̄: vt esse cuiuslibet talis aut non esse sit necessarium vt sit sine transmutatione. Ponatur igitur qđ possibile est vt quædā principia etiam quæ sunt non mota sed sunt mouentia sint qñq̄ & quandoq̄ non sint. Sed nō est possibile vt oīa sint talia. Manifestum est enim quod hic est alia causa eorum quæ mouēt se in esse eorū quandoq̄: & nō esse eorū qñq̄. Omne em̄ qđ mouet se necesse est vt habeat magnitudinem: cum illud quod nō diuiditur nō mouēt. Motor autem nō sequitur aliquo modo vt habeat magnitudinē. Causa vero in hoc quod quædā generātur & quædam corrumpuntur: & hoc esse perpetuum: nō est vnū eorum quæ

sunt

sunt nō mota: sed nō sunt semper ī esse: ita q̄ illa moueāt semper & per hoc moueāt alia. Quod em̄ est tale, nec nō vnū huius necq̄ omnia erāt causa rei perpetuæ cōtinuæ. Ista em̄ dispositio secundū quam sunt ista sunt æterna necessaria. Ista autem omnia sunt infinita: sed non omnia existunt insimul.

Cā declarauit qđ necesse est vt sit hoc motū ex se æternū cōpositū ex motore qui nō mouetur & ex moto æterno. D. vtrū autē vnūquodq̄ &c. & inrēdit animas animaliū quæ sunt hic, isiç enim animæ mouēt & nō mouētur, & quæstio in eis est existēs. Plato enim dicit qđ omne mouēs se est æternū. & anima apud ipsum est æternum. Et quia ista perscrutatio magis pertinet ad perscrutationē de anima dixit: qđ non intrat modo sermonē hunc. Et intendit quod ista perscrutatio est alia abilla. Et in libro a quo extraxit verbū Aristot. inuenit talem literam (si autem vnūquodq̄ mouentium quæ nō mouētur fuerit aliquod æternū: nō intrat hunc sermonē) id est quærere autē vtrū vna animarū sit æterna aut omnes sunt generabiles & corruptibiles nō pertinet ad hunc locū, & hoc est quasi melius: quoniā quædā partes animæ videntur esse generabiles & corruptibiles: sed dubitatur in eis in motore qui dicitur intellectus. Et in libro Themistij inuenimus loco istius: quoniam autē omne æternū mouet ita quod nō mouetur non intrat hunc sermonē. Et est tertius sermo a prædictis. Deinde dicit quoniā autē necesse est &c. id est, quoniā autē necesse est vt sit hic motor qui non mouetur absolutus ab omni trāsmutatione simpliciter scilicet essentialēr & accidēraliter: qui mouet aliquid aliud semper, & est primū motum ab ipso vt declaratū est a prædictis, & declarabitur etiam hoc modo. Et intēdebat per hoc quod dixit: aliquid aliud quod in se nō mouetur: motorē qui non mouetur qui est altera duarū partiū moti ex se. Prima expositio.

Et intendit per hoc quod dixit absolutum ab omni transmutatione qđ nō accidit ei aliquis modus trāsmutatiōis: nec generatio nec corruptio: nec alteratio nec augmēntatio nec diminutio: nec motū localis. Et ei dixit simpliciter & per accidens: forte intendit per simpliciter illud quod est commune ei quod est essentialiter & accidentaliter. Transmutatio enim simpliciter dividitur in essentialiter & accidentaliter, & secundum hanc expositionem dixit rememorationem de altero duorum modorum in quos diuiditur transmutatio simpliciter, & tacuit reliquum scilicet propalauit modum qui est per accidens, & tacuit modum qui est essentialiter. Et forte intendit per simpliciter essentialiter. Transmutatio enim simpliciter est essentialis cum sit transmutatio vera: transmutatio autem non simpliciter est accidentalis. Simpliciter enim dicitur de transmutatione in substantia: non simpliciter vero de transmutationibus exterorum prædicamentorum. Et intendit per hoc quod dixit quod mouet aliquid aliud partem quæ est primum motum quod est secunda pars primi moti ex se. Et cum voluit hoc declarare alio modo a prædicto, dixit: ponatur igitur quod hoc sit possibile in quibusdam &c. id est. & ponatur quod quædā istorum mouentiū quę nō mouētur inuentātur quādoq̄, & quādoq̄ nō: nō secūdūmodū qđ generātur quādoq̄ essentialiter: aut corrūpūtur cū nō sint corpora: Secunda expositio. A Transmutatio in substātia ē simpliciter. Ī reliquis prædicamētis est nō simpliciter idem. 5. phy. text. c. 7. Et pri. de gene. t. c. 11. Et pri. ph. t. c. 62.

poratsed secūdū ꝙ esse & nō esse eorū sequi illud ꝙ generat & corrū pit essentialiter. Et cū narrauit qđ hoc possibile est poni in quibus dā motoribus qui nō mouentur incepit narrare qđ hoc impossibile est vt sit in omnibus scilicet vt sint generabilia & corruptibilia ꝙ accidēs &c.d.sed nō est possibile &c.id est,sed si posuerimus ofa mouēta quæ nō mouētur esse ea ita nō erit possibile. D.incepit declarare qualiter est hoc impossibile in omnibus,& dixit:manifestū est ēm &c.id est,apparet ēm ratione qđ necesse est vt sit hic aliquid mouēs se:ita qđ ipsum sit causa in hoc qđ quædā mouētia se mouēt quādoq;.& q̄q; nō,& hoc erit secūdū diuersitatē suę dispositionis ad ea in propinquitate & remotione tantū scilicet in loco. Et quia ista positio non potest esse in eo qđ mouet se:nisi sit corpus,qđ ēm nō est corpus nō mouet:dedit causam ,ppter quā fuit ista positio possibilis scilicet ponere qđ primū mouētū se est mouēs se ęternū. Et dicit,omne ēm mouēs se &c.&.q.d. & dixim? ꝙ principiū mouentiū illorū quæ sunt q̄q;q̄q; nō:deberet esse mouēs ieuq scilicet cōpositū ex motore qui nō mouet ęterno,& ex moto ab ipso ęterno. Quoniā si ponerim? causam istius esse nō sn ei? qđ est quādoq;.& deficit quādoq;.Si igit dixerimus qđ mouēs se:erit hoc possibile:quā tūc erit corpus,& secūdū suā propinquitatē & remotionē a re erit causa vt agat in ipsam dispositiones contrarias autē nō est necesse aliquo modo vt habet magnitudinē,& intēdit ꝙ est motor & nō motū. Omne ēm corpus nō mouet in loco nisi moueatur: vt positū est in septimo. Et cū narrauit qđ necesse est vt sit hoc aliquid mouens se semper:qđ sit causa ineesse ea quæ mouēt se quādoq;,& nō ineesse quādoq;incepit notificare cōsecutionē in hoc &c.d.causa autem in hoc est ꝙ quædā &c.id est,& quia est manifestū per se qđ mota ex se,quæ sunt hæc:quædā generātur,& quædā corrūpuntur,& hoc inuenitur semper in eis:nō possumus ponere causam esse in hoc ęternam: vnū eorū quæ mouētur ex se,& nō sunt perpetuæ cause. D.d.ita qđ ista mouēte se semper,id est,ita qđ ponimus qđ vnū eorū quæ mouēt se:sint plura vno mouēte se semper,& propter hoc mouent alia secundum cōtinuitatē & perpetuitatē. D.d.quod enim est tale &c. id est,& necesse est cū generatio & corruptio eorū quę sunt apud nos perpetuę sint ponere motū ex se semper:quoniā nullū eorū quæ mouentur ex se quæ sunt generabilia & corruptibilia:nec omnia possunt esse causa rei perpetuæ cōtinuę. D.dedit causam propter quam fuit necesse vt ista generabilia & corruptibilia:nō sint quędā cause quorūdā:sicut potest aliquis dicere.V.g. qđ homo generatur semper ab homine, & equus ab equo,& d.ista enim dispositio &c.id est,& impossibile est vt ista dispositio perpetua sit in eis propter vnū eorū vnūquodq; enim eorū est corruptibile,& nō ē etiā possibile vt hoc sit in eis ex seipsis scilicet vt quędā sint cause quorūdam essentialiter. Cause enim quæ sunt essentialiter de necessitate sunt finitę & insimul,& ista nō sunt talia. Et hoc intēdebat cū dixit:ista autem omnia sunt infinita & non sunt insimul. stum,cū propter hoc qđ declaratū est hic,& qđ est hic motus primus

Digressio

æternus qui continet totū. Et hoc apparet etiā per se:quoniā si esset possibile vt homo generaretur a non semine hominis: tūc de necessitate ille homo diceretur homo equiuoce cū isto homine. Quoniā quādo materia fuerit diuersa:diuersabitur & forma, & si nō:nō essent ,hic materiæ propriæ:neq; formæ propriæ,& tunc quodlibet generaretur a quolibet & in quolibet. Et tūc vniuersaliter materiæ essent ociosę & superfluæ. Quoniā si esset possibile vt homo generaretur a terra sicut vermis:tunc aut esset necessarium aut in maiori parte aut in minori parte. Et si esset necessariū:tūc homo nō generaretur ab homine omnino. Et si esset in maiori parte:tūc homo generaretur ab homine:in minori parte. Et sic hoc esset casualiter. Sed si hoc esset in minori parte scilicet casu. Tūc eadem species inueniret natura & causa. Et qđ sit casu semper est oppositū ei qđ sit natura. Et etiā si ita esset: tūc cōparatio & respectus causarū ad causata nō esset, & sic auferretur natura necessarij. Et etiā declaratū est qđ illud qđ sit casu sit a causis inuentis propter aliquā causam naturalē & in maiori parte quādo impeditur ab inuentēdo causarū ab eis:qđ nō est innatū fieri ab eis. Et cum ita sit:necesse est si homo generaretur casu vt generetur a causis quæ fuerūt propter aliquā speciē & impedierūtur a generatione illi? speciei. Et ideo cause eius qđ est casu nō sunt terminatæ. Et cū ita sit:esset possibile vt homo generaretur ex semine asini aut semine equi & vniuersaliter ex inānitis;materijs. Et ideo nulla species inuenitur casu. Sed illa quæ inueniūtur casu sunt monstruosa nō naturalia. Et totū hoc manifestū est per se. Sed diximus ista cōtra negātes hoc esse manifestū ꝙ se:sicut Aul.qui dicit possibile esse hominē generari a terra:sed cōueniēdus in matrice,& iste sermo ab homine qui dat se scientiæ est valde fatuus. Si igitur dicatur qđ nō apparet ex;istis generabilibus qđ sunt æterna nisi secūdū præteritū, & demōstratio nō complebitur nisi ponātur æterna in præterito & in futuro. Dicemus ad hoc quoniā cū declaratū sit qđ impossibile est vt deficiāt in præterito infinito:declarabitur qđ est impossibile in eis vt deficiant in futuro. Quoniā si deficerēt in futuro deficerēt in præteritoꝫ infinito. Quoniā illud in quo est potētia infinita non est determinatū magis ad vnū tēpus quā ad aliud,& si deficerēt i præterito nō essent nūc:ergo ipossibile est vt deficiāt omnino. Si igitur aliquis dixerit qđ cū declaratum sit de natura istorū qđ nūquā deficiūt genere quid indigēt motore & moto quæ nō deficiūt secūdū individuū. Et si indigēt hoc de necessitate:quo modo. Dicamus ad hoc qđ ista indigent motore extrinseco ęterno vt largiat eis esse nedū perpetuitatē:quoniā si ista nō haberent causam primā in motu tūc nō essent,& si essent esset possibile vt deficerēt: quo diā quædā essent tūc cause quorūdā per accidēs,& qđ est per accidēs nō est semper nec necessariū. Quomodo autē indigent de necessitate motore ex se extrinseco qui semper moueat:aut qui cōtinet totū. Dicamus qđ mota generabilia manifestū est qđ indigēt apud generationē moto ex se,generato enim in eis nō est ex;seipsis scilicet;qđ quia quædā nō generāt quædā,& ideo esse istorū nō fuit perpetuū. In generabilibus autē generās propinquū est in ipsis,& ideo fuit æternū scilicet qđ generās in istis nō dat nisi principiū generationis. D. dimittit

Quādo materia fuerit diuersa diuersabit & B forma. Idē 4.cæ.c.37. 2.8.me. tc. com.11.

Pria ratio. Secūda ratio. Tertiaratio 2.phy.tex. consi. 48.

C Nulla species est a casu.Idem.7. me. cō. 22. Videconsimile cōtra Auicen. 2. met.cō. 15.

D

Illudī quo est potentia infinita non est magis determinatū ad vnū tempus quā ad E aliud.Idem pri.cęli.cō. 128, 133, & 134.

Esse non generabile quousq; perficiatur sua generatio: necesse est vt sit hic complens illud generatū ex se per principiū quod est in eo, & conseruans ipsum, & hoc erit largiendo calorē similē calori quem largitus est primum ex se. Quomodo autē quēadmodū motū in loco hoc ex se indiget motore extrinseco: ita est in generabilibus ex se. Et cū ita sit necesse est vt generans extrinsecū præter generās propinquū: quod est in ipso generato per quod generatū fuit ex se scilicet quod dedit principiū generādi. quod sequitur vt alteratio eius sit alteratio rēperata. scilicet similis caloris naturali per quē cōpletur illud ens. Necesse est vt alterans cū alterato nō sit in eodē situ in toto tēpore cremēti: sed quādoq; appropinquatur et, & quādoq; remouetur ab eo: ita quod generatū acquirat ex hoc vnum calorem in forma in toto tempore sui crementi. Et cum ita sit necesse est vt alterans appropinquetur quandoq; alterato & remoueatur quandoq; ab alterato. Et cum ita sit erit motū in loco. Et omne motum in loco reductur necessario ad motum ex se: ergo necesse est vt extra ista generabilia sit motum ex se: aut vnum: aut pluraynō: quod semper mouet. Et non sequitur ex hoc vt appropinquetur & remoueatur: sed & secundum quod agit duo cōtraria insimul scilicet generationem & corruptionē. Cum igitur declarauit sit quod ista indigēt in sua generatiōe moto extrinseco, & posuerimus quod generatio istorum est eterna: necesse est vt istud motum ex se quod est necessarium in generatiōe eorum & corruptione vt sint æterne vt sit semper, & si nō indigent motore priori ipso, & sic in infinitum. Et cum declarauit hoc iterauit ipsum ad rememorationem, & dixit.

Vel reuertū tur.

Primum do cumentum. Idē pri. me teo. ca. pri. Secundum. Modus gñatiōis istorū quæ mouēt se adinuicē est per accidens. Tertium. Sortē generare Ciceronem est per accidens. Quartum.

Manifestū igitur quia quāuis millies quædā principia immobiliū quidē: mouentiū autē, & multa ipsa seipsa mouētiū corrūpuntur: alia autē sunt, & hoc quidē immobile, & aliud qđ mouet alterū: alterū aūt hoc. Sed nihilomin⁹ est aliquid qđ cōtinet. Et hoc extra vnūquodq;. Quod est causa eius quod est alia quidē esse: alia quidē nō, & cōtinuæ mutatiōis. Et hoc quidem his. Hæc autem alīs causa motus sunt.

Manifestum est igitur quod si essent hic principia innumerabilia scilicet principiorū quæ mouēt & nō mouētur, & plura mouētiū se corrūpētur deinde generātur. Et istud quod nō est motū mouet istud, & aliud mouet aliud. Hoc nō faceret aliquo modo: nisi esset hic aliquid quod cōtineret etiā hoc in vnaquaq; rerū. Quod est causa inesse quorūdam & nō esse quorūdam: in hac trasmutatione continuatur ita: quod hoc sit causa motus istorū, & ista sunt causa motus aliorum.

47 Dicit: manifestū est igitur qđ si fuerint hic principia infinita ex mouentibus quæ nō mouētur, & ex motis ex se qui componuntur ex istis principiis quæ non sunt corpora: & ex primis corporib⁹ motis ab eis: quorū quodlibet corrūpitur. D. reuertitur ipse & mouēt se adinuicē, scilicet vt quædā generēt quædā: ita quod motor in eis nō moueat ab alio sed ex se. V. g. qđ istud mouet illud ita qđ nō mouetur ab alio: & iste motor mouetur ab alio: & sic in infinitū. V. g. vt Sor. generat Platonē ex se: & Sortes generetur a Cicerone: & Cicero a Vergilio: & vnūquodq; istorū in hoc motu mouetur ex se: & sic in infinitū. Manifestū est qđ hoc nō erit: neq; est possibile alio modo ab eis: sed secundū quod possibile est ponere quod vel hic est motum ex se qđ cōtinet ista ex extrinseco: qđ est causa inesse quorūdā istorū: & in nō esse quorūdā: secundū cōtinuitatē & perpetuitatē: ita qđ motor æternⁿ sit causa motus istorū quæ monētur ex se generabiliū & corruptibiliū secundum perpetuitatē: & erunt ista causæ aliarū rerū quæ mouēt. Et cū dixit. Et istud quod non est motum &c. id est & istud demonstratū ex istis mouet hoc demonstratum & est nō motū ab alio sed ex se: & aliud etiā ab isto mouet aliud ab illo: & sic erit in infinitū: impossibile est vt ista sint: nisi ponat hic aliquod motū ex se continens omnia ista aliquo modo continentiæ. Et hoc intendebat cum dixit: nō faceret hoc aliquo modo &c. & intendit alio modo ab eis secundū quorū vnū imaginatur hic esse motum ex se continens ea aliquo modo continentiæ. Et nos iam declarauimus modum continentiq; quē innuit. Et non dimisit ipsum non distinctum vt mihi videtur: quia manifestum est per se: quod si ista mota ex se generabilia & corruptibilia non essent determinata & continuata a motibus corporum cælestium non esset: nedum vt continuaretur esse in eis. Et ideo si positum fuerit totum generari: contingeret vt esset pars alterius mundi. Et modus generationis istorum quę mouent se adinuicem per accidens est. Quia sunt quasi instrumēta per quæ mouent corpora celestia, scilicet quod homo non dat in generatione hominis: nisi illud quod est quasi instrumentum: & corpora cælestia sunt quasi artifex & virtutes informatiuæ quas vocat Aristo. virtutes animæ in libro de animalibus: sunt etiam a corporibus cælestibus.

Et tu bene scis qđ non de necessitate debet instrumentum esse infinitum: sed necesse est si fuerit hic artifex qui operatur per instrumētum generabilia & corruptibilia semper operatur aut sint hic instrumenta infinita: & etiā qñ Sor. generat Platonē & Plato Ciceronē: tunc Plato nō generat Ciceronem propter generationē eiⁿ ex Sor. sed propter voluntatem eius, scilicet quia proiecerevoluit semē in illā fœminam. Sor. enim generare Ciceronem est per accidens. Ergo illud quod loquentes nostræ legis existimauerunt esse impossibile ñ apparuit esse necessarium: & erraverunt in hoc: quia acceperunt illud quod est essentialiter loco eius quod est accidentaliter: & existimauerunt esse impossibile illud quod non est impossibile, scilicet quod causas esse infinitas est impossibile essentialiter & possibile accidentaliter.

Si qđē igit perpetuⁿ motⁿ est: ppetuū erit & motū primū: si vnū est. Si vero plura: plura & perpetua. Vnū autem magis quā multa: & finita ḡ infinita oportet existimare. Eisdē enim contingentibus

G Vide idē. 5. phy. c. 15. & hic supra. c. 15.

contingentibus semper finita magis accipiēda sunt. In his enī quæ sunt natura oportet finitum & melius si cōtingat esse magis. Sufficiens autem est & si vnum. Quod primum immobile est: erit principium alīs motus. Et si motus fuerit æternus: tunc primus motor erit æternus, si fuerit vnus. Et si fuerint plures vno: tunc æterna erunt plura vno. Sed melius est opinari ipsum esse vnum non plures. Hoc enim cōplebitur per tria. Et si fuerint plures melius est opinari ipsos esse finitos quam infinitos. Contingentia enim cum sint eadem oportet esse melius habere finitos. Res enim quæ sunt per natura oportet vt accipiatur in eis pars finita & melior in eo quod tur erit æterna. & principium motus in alīs rebus.

Ibidē cōtingētib⁹ semp finita magis accipienda sunt.

48 Vtrum motor æternus sit vnus vel plures: ista perscrutatio est propria met. cōsimile supra com. 45. Sed vide oppo. pri. de aīa. cō. 2. & 3. de aīa. cō. 3. in solutione. 3. qōnis.

Cum declaratum sit quod si necessario est hic motus æternus quod necessario erit hic motor æternus & motū æternū: & quia non apparet hocvnū sit vnū aut plura: sed hoc tantō apparuit quod necesse est vt sit hic motor talis: incepit considerare quid est dignius ponere in hoc ſco. ista enim perscrutatio propria est metaphysicę. Et dixit: & si fuerint plura vno &c. id est & si iste motor qui declaratus fuit esse æternus si fuerit vnus: æternū erit vnū: & si plures: æterna erunt plura. D. d. sed dignius est opinari &c. i. vt mihi videtur quod est dignius opinari quod iste motor est vnus: quia esse sensibile. Cmūdus cōplebitur p tria, scilicet per motorē æternū: & motum æternum ab eo: & per motū non motorem: & ista complebuntur per vnū. Et cū complebitur per vnum melius est vt inueniatur per vnū nō per plura. D. d. & si fuerit plura dignius est &c. Deinde dedit causam in hoc: & dixit: cōtingentia enim &c. i. qm si illud quod contingit in mundo a positione istorum principiorū vt sint finita vel esse infinita sit idem. Tūc ponere ea esse finita est superfluum & extra naturā. Et intēdebat per cōtingentia apparētia hic. s. illa quæ cogunt nos ponere hic esse principia æterna. Et. q. d.

I Illud quod plicit melius est vt inueniat p finitum. Idē primo phy. t. com. 50.

Quoniam quando illa quæ apparent hic perficiūtur ponēdo principia æterna siue finita siue infinita: tūc melius erit ponere ea finita. Illud enī quod perficitur per finiū melius est vt inueniatur per finitū. D. d. & vnū sufficit. i. & vnū motū ex se semper sufficit in reddēdo causas eorū quæ apparēt hic. Ponendo enim hic: tunc res motoris habebūt principia rerum quæ mouentur quandoq; & quiescunt quandoq; semper: & per hanc positionē complebitur hic esse: & si non esset difficile: immo impossibile ponere æternum esse principiū generabilis & corruptibilis.

L Manifestū autē ex his qa necesse est esse aliqd vnū & perpetuum & primū mouēs. Ostensum enim est qm necesse est motum semper continuū esse. Si aūt semp necesse & continuū esse. Et nāq; ipm semper continuū est. Sed consequenter esse nō est continuum. At vero si continuus est & vnus est. Vnus autē qui ab vno mouente

uente est: & vnius quod mouetur. Si enim quiddam aliud & aliud mouebit: non continuus totus est motus: sed consequenter. Igitur ex his sciet aliquis esse aliquod primum mouēs immobile. Et apparet ex hoc quod nos dicem⁹ etiam quod est necessarium vt motor primus sit vnum æternum. Iam igitur declarauimus esse necessariū quod motus sit semper. Et si motus fuerit semper necesse est vt sit cōtinuum semper. Aeternum enim est continuum. Successiuum autem non est continuum. Sed si fuerit continuum erit vnus. Et vnus motus erit ab vno motore: & ab vno moto. Quoniam si mouet successiue tunc ille motus non erit continuus. Ex istis igitur erit homo certus hic esse aliquod primum non motum.

Motus cōtinuus & vn⁹ ab vno motōre est vnus qd mouet.

49 Ista est alia declaratio quod primus motor est vnus. Et deinde declaratum est quod necesse est &c. id est iam declarauimus quod necesse est vt sit hic primus motor perpetuus moti æterni. Et manifestum est quod cum posuerimus hic esse motum æternum quod mouetur motu perpetuo: necesse erit vt motus istius moti sit motus continuus non successiuus. Motus enim successiui licet sint in eodem moto tamen nō sunt continui nec dicūtur esse perpetui: cum quandoq; sit in eis quies. Deinde dixit sed si fuerit continuus erit vnus mot⁹. & hoc est notū p se. D. d. & vn⁹ mot⁹ est q̄ venit ab vno motore. D. dedit causam in hoc: & d. q̄m si mouet successiue &c. id est qm si vnū motum mouetur a pluribus vno motore successiue: tūc ille motus nō erit continuus. D. d. ex istis igitur &c. & intendit per primum: primum omnium mouentium, id est & si fuerint hic alia mouentia ab eo quę nō mouentur: tunc illa mouentia sequūtur ipsum: quoniam motus eorum sequuntur motum illius motus primi qui est velocissimus motuum.

M Hic vī dicere ad vnitatē numeralē mot⁹ requiri vnitatem motoris. Idē ifra. 22.

Et iterum considerans in principia mouētium. Esse quidem igitur quædam eorum quæ sunt quæ aliquando quidem mouentur: aliquando autem quiescunt: manifestum est. Et propter hoc factum manifestum est: quia non omnia mouentur: neq; omnia quiescunt. Nec alia quidem quiescunt semper: alia autem semper mouentur. Quæ nāq; sunt vtrobiq; & potentiam habentia sunt ipsius: aliquando quidem mouere: aliquando autem quiescere demonstrat de his. Quoniam autem hæc quidem manifesta sunt omnibus: volumus autem & demōstrare & duorum vtrāq; naturam. Quoniā sunt alia semper immobilia: alia aūt quæ semper mouent. Procedentes aūt in hoc & ponentes omne qđ mouet ab aliquo moueri. Hoc aūt esse immobile: aut quod mouet. Et quod mouetur: aut a seipso: aut ab alio mouetur. Semper deueniemus in hoc accipere: quoniam eorū quæ mouetur est principium quod mouetur quidē: quod

ipsum

ipsum seipsum mouet. Omnium autem id quod immobile est. Videm⁹ enim & manifeste esse huiusmodi q̄ mouent ipsa seipsa: vt animatorum & animalium genus. Hæc quidem & opinionem attulerunt ne forte contingat motum fieri: cum nō sit omnino: propter id quod in his videmus contingere. Immobilia enim cum sint aliquando mouētur iterum sicut videtur.

Et erit certus in hoc etiā qñ cōsiderauerit principia motuū.

Manifestum est enim quod entium quædam quādoq; mouentur: & quandoq; quiescunt. Et per hoc fuit declaratum quod non omnia mouentur: neq; omnia quiescunt. sed quædam quiescunt semper: & quædam mouentur semper. Illud enim quod habet vtrunque: & habet potentiam vt moueatur: & vt quiescat: declarat ista. Et q̄ habet talem dispositionem manifestum est cuilibet. Et intendimus declarare etiam naturam vtriusq; duorum modorum scilicet quod quædam entium semper non mouentur: & quædam semper mouētur.

Et incepimus in hoc & posuimus quod omne motum mouetur ab aliquo: & qd istud aut est nō motum: aut motor & se motum: aut ex alio semper. Et peruenimus ad hoc q̄ mota habent principium motum quod mouet se. Et principium oīm est illud quod nō mouetur. Et nos inuenimus visibiliter aliqua talia: & sunt illa quæ mouent se. V.g. genus habentium animas: & genus modorum animalium. Ista igitur faciunt existimare qd forte possibile est vt fiat motus sine eo quod ante fuit omnino. Quia nos inuenimus quod hoc accidit in istis. Sunt enim quandoq; non mota: deinde mouentur secundum quod existimantur.

Quia viæ per quas fuit Aristo. in declarando quod hic est motor æternus & quod non mouetur sunt duæ. Quarum vna est probando quod motus est æternus. Secunda autem est ex consideratione de motis ex se quæ sunt hic. Et processit per hanc viam postquam declarauit quod hic est motus æternus: quando considerauit de natura eorum quæ mouentur apud nos quandoq; : & quiescunt quandoque: & tam declarauit prius motorem non motum esse per hoc quod motus æternus est: & vult nunc notificare quod homo erit magis certus in hoc quando considerauerit in natura eorum quæ mouentur ex se quæ sunt hic. Quoniam quando homo considerauerit in motibus particularibus qui sunt in hoc mundo: inueniet eos reduci ad motum ex se: & ideo necesse est vt ita sit in toto. Hic autem vult facere rememorationem de illa via ex qua declaratur etiam quod totum habet primum motorem qui non mouetur: & quod motus est in

in moto æterno: & ecōtrario primæ viæ. In prima enim probauim⁹ ex motu æterno motorē esse qui nō mouet. Hic autem probauimus q̄ motus æternus est ex hoc q̄ motor qui nō mouetur est. Et cū istę duæ viæ fuerint continuatæ: tunc firmior erit scientia. Et ideo d. Et homo erit magis certus &c. i. sicut fecim⁹ superius. D. d. qñ cū manifestū sit &c. D. d. & ideo illud qd habet vtrūq; &c. i. ex illis enim quæ videmus moueri ex se quandoq; & quiescere quandoq; sciuimus q̄ in entibus sunt quædam quæ mouentur semper: & quædam quæ nēquā mouentur: quia non habent naturam vt moueantur. Et cum hoc fecit. s. quia cōsiderauit in hoc de motis ex se: fecit rememorationem & dixit: quia illud quod habet talē dispositionē est manifestū cuilibet. i. aliqua esse quæ mouentur ex se & quiescunt ex se. D. d. & intendimus etiā &c. i. & hoc intellectum est per se. D. d. qño fecit hoc. &. d. & ponit mus q̄ omne motū &c. i. qñ cū cōsiderauit de natura eorū quæ mouētur hic: fuit declaratū q̄ omne motū habet motorē: & cū considerauit de natura ipsius motoris: vidit q̄ iste motor non potest fugere aliquum trīū dispōnū. s. aut vt moueat & non moueat: aut vt moueat & moueat ex se: aut vt moueat & moueat ex alio. Et fuit necesse q̄ istud qd movetur ex alio: peruenit ad motū ex se per motorem qui non mouetur: sequitur vt principiū omnium sit huius. s. motū ex se a motore qui non mouetur. Et quia istas propositiones non accepit nisi ex motis ex se quæ sunt hic & apud considerationem de istis cum hoc quod inducūt nos ad quæsitum: faciunt nos etiam dubitare in primo principio quod forte possibile est vt quiescat: quia ista qñq; quiescunt: & mouent quādoq;. Dixit & nos videmus aliqua &c. i. & sicut sequitur vt omnia habeant principium ex se motum: & hoc quod apparet de istis motis ex se qui sunt hic: alij enim motus reducuntur ad istos. Similiter etiam faciunt dubitare in primo moto: quoniam cum apparet quod ista moventur sine motu præcedenti: sed post quietem perfectam: fuit possibile vt hoc esset etiam possibile in primo moto.

Hic expresse concedit dari regressum. Vide idē ifra cō. 53. Vide cō 15. phy. cō. 12. & 15 Et primo de alia cō. 11

N Motor qñ habet aut mouet & non mouet: aut mouet & mouetur ex se: aut mouet & mouet ex alio. Vide pro isto d. cō. 5. c. 20.

Hoc autem opottet accipere, quoniam secundum vnū motum ipsa mouentur & quod secundum non proprie. Non enim ex seipso est causa: sed insunt alteri motus naturales animalib⁹ secundum quos non mouentur per seipsa: vt augmentum & decrementum: & respiratio: secundum quos mouet animaliū vnūquodq; quiescens & cum non mouetur à seipso motum.

Horum autem causa continens est: & multa eorum quę corpus ingrediūtur vt quorūdam alimentum est. Dum enim decoquitur dormiunt. Disgregato autem surgunt & mouent seipsos cum primum principium sit extra. Vnde non semp mouentur continue seipsis. Aliud enim est mouens ipsum quod mouetur & mntans ad vnūquodq; mouentium seipsum. In omnibus ūū his primū mouens: & causa ipsum seipsum mouēdi mouet à seipso: secundū accīs tñ. Mutat enim corpus locū. Quare & qđ in corpore quū sit & necesse est mutās seipsum.

O

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corp⁹ mutat locū & ideo illud qđ est ī corpore mutat locum.

Sed debemus facere quod ita motor essentialiter non moueat nisi vno motu: & quod ipse mouet isto motu: non quia est primum quoniam non est causa ex se. Sed in animalibus sunt alij motus naturales qui non sunt ex illo. Verbi gratia, augmentum, & diminutio: & anhelitus: ex istis motibus mouetur quælibet modorum animalium sine eo quod mouetur ex se: sed etiam quiescit. Et causa istorum motuum est illud quod continet ipsum & multa aduenientia suo corpori. Verbi gratia, nutrimentum in animalibus quibusdam. Quoniam cum digeritur dormiūt: & cum distinguitur expergeūnt & mouent se. & primum principium est extra. Ideo non mouentur semper ex se continue. Motor enim illorum est aliud ab eo quod est quando mouentur et laborant secundum vnū quodq; mouentium. Et in omnibus istis monetur primus motor q est causa eius q̄ moueant se ex se: Sed mod⁹ eius erit per accidēs. Corp⁹ enī mutat suū locū: & ideo mutat locū illud quod est in corpore: & quod est in vniuerso mouens se.

Vn⁹ motor essentialiter non mouet nisi vno motu. Vide idē supra. c. 5. & quæ ibi. Ab vno nō ꝓuenit essentialiter nisi vnum: sed multa intrāt ipsum ꝓ accidens.

Id est, & non opinandum q̄ primus motor in istis mouet pluribus motibus ex se. Vnus enim motor non mouet essentialiter nisi vno motu: & hoc quod inuenitur in istis motis .s. habentibus animas: q̄ vnus motor in istis mouet pluribus motibus est per accidēs. Et hoc intēdebat cū dixit: & hoc qđ mouet isto motu nō est ita q̄ est primū. i. ꝑ se nādū est qđ vnus motor istorū. s. qui non mouenť nō mouet essentialr: nisi vno motu. & hoc quod mouet istis pluribus motibus in eis quæ sunt apud nos non est ita q̄ ipse prima causa sit in istis pluribus motibus. Quoniā si esset causa prima istorū motuū: tūc non moueretur nisi vno motu necessario. Ab vno enī nō ꝓuenit essentialiter nisi vnum motum: sed multa intrāt ipsum per accidēs: quæ abscindunt motū eius: & alia quæ sunt causa in hoc quæ faciūt motū posit quiescē. Et hoc intēdebat cum dixit. qm̄ nō est causa ex se &c. i. & causa in hoc q̄ prima causa in hoc q̄ habentia alas quæ sunt hic mouenť q̄nq; & quiescunt q̄nq; nō est ex se. i. q̄ ista causa nō est causa ꝓpter quā mouetur ex se: sed alia causa ex rebus continētib⁹ & aduenientibus ex extrinseco facit in alalibus motus naturales: & illi motus erunt causæ vt motor per quem mouentur ex se moueat q̄nq; & quādoq; nō moueat. D. dedit exemplum istorū motuum: & quomodo accidit ex eis hoc &c. d. Verbi gratia, augmētū &c. i. Verbi gratia, hoc qđ accidit alali in suo corpore de motu augmēti a nutrimēto: & de motu diminutionis a rebus extrinsecis: & a defectu nutrimēti etiā. Et hoc qđ accidit ei & de motu in qualitate apud anhelitū. Anhelit⁹ enim est in alalibus ad infrigidādum calorē naturalem & tēperādum ipsum. Motus igitur anhelitus dat alalibus qualitatem. D. d. ex istis igitur motibus &c. i. in istis motibus. s. augmento diminutione & alteratione mouetur animal sine eo q̄ moueat ex se sed etiā gescēs. D. d. & causa istorū motuū &c. i. & causa

P anhelit⁹ vide etiā pro hoc, 2. de anima, 89. & 89.

Q

causa istorū motuū qui sunt in animali non ex se est corpus continens: & illa quæ intrāt suū corpus. Et intendebat q̄ causa istorū motuū sunt res distinctæ ab alali: aut extrinsece: aut intrinsece. D. dedit exēplum mouentiū intrinsecus cum sint latentiora: & q̄so erūt causæ quietis ei? q̄nq; ex se: & motus eius quādoq; ex se: &c. d. V. g. nutrimentum in quibusdam animalibus &c. d. V. g. nutrimētū aduenies corpori alalis in quibusdam animalibus. s. quæ innata sunt dormire. Nutrimentū enī cum aduenit corpori istī⁹ animalis & operatus fuerit calor in ipm ascendet ab ipso vapor humidus ad caput & cor: & sic grauabitur animal & laxabūtur instrumēta motus: ita q̄ quiescit in loco & dormiet. Et cum nutrimentum fuerit digestum: tunc membra animalis mouentia allenabuntur: & expergeñet animal & mouebitur ex se in loco: et cum ita sit: tunc primus motor animalis in loco & faciens ipsum quiescere nō est motor qui est in eo qui non mouetur. s. per quem mouetur ex se: sed primus motor in eo est illud extrinsecum: aut illud aduenies corpori. Et hoc intēdebat cū dixit & primū principium est extrinsecum. D. d. & ideo nō mouetur semper &c. i. quia corpus animalis mouetur ab extrinseco: ideo nō mouet semper ex se cōtinue: & si non: necesse esset secundū q̄ est motū ex se aut mouet semp & cōtinue: cum vnus motor sicut dictum est non moueat nisi vno motu tm̄. D. dedit causam ꝓpter quam fuit animal hmōi in abscissione sui motus & dixit: motor enī illi⁹ erit aliud &c. i. & causa in hoc q̄ motor q̄ non mouet sin istis mouet qm̄q; & qm̄q; nō: est qa nō est primus motor in hoc motu. Sed prim⁹ motor in istis est aliud extrinsecū qñ mouet & trāsmutatur iste motor ab illo extrinseco secūdū naturā cuiuslibet eorū que mouēt ipm. s. q̄ si natura ei? facit ipm gescere gescit: & si natura ei? facit ipm mouere mouebit. Et cū declarauit q̄ prim⁹ motor q non mouet in hoc motu mouetur ab extrinseco incepit declarare modū quo mouet.

Et. d. & in istis olbus &c. i. & in istis motis ex se oīb⁹ generabilibus & corruptibilibus mouet primus motor in eis p quē mouet ex se arebus extrinsecis. Sed mot⁹ ab eis nō est essentialr: sed accidētalr. Mot⁹ aūt ei? est accidētalr: licet sit inuisibilis: qm̄ cōstituit p subiectū. s. p corpus. Et ideo accidit ei moueri qm̄ corpus mouet: & oē qđ mouetur quia est ī moto est motū per accidēs. Et hoc intēdebat cū. d. corpus enī mutat suū locū &c. & causa in hoc q̄ iste motor mouet p accidēs est quia cōstituitur per corpus: & sic trāseret per accidēs p trānslationē corpis oīne qđ est in corpe: licet sit motor. Et debes scire qđ hoc nō est sicut trāslatio partis cū trānslatione toti⁹: sed sicut albedinis cū trāslatione subiecti. Cū sit declaratū qđ iste motor non est corpus cū moueat & nō moueatur: & ideo dixit: & qđ est in vniuerso motor: cōseruādo se a partibus quæ sunt in corpore: licet hic & ille moueanť per accidēs. Et debes scire qđ intēdebat qđ motus eius qui est per accidēs. s. motoris qui nō mouet in alali a causis est motus eius in loco ꝓpter motum sui subiecti. s. corporis. Sed intendebat quod motus eius a causis extrinsecis est ꝓpter motū sui subiecti ab eis nō in loco. s. vt augmēteť aut altereť: est sicut motus eius in loco a motu sui subiecti scilicet corporis. Videť enim q̄ manifestum est hic q̄ omnis motor in subiecto mouetur per accidens propter sui subiecti deferentis ipsum. s.

Causæ somni & vigilie Vide etiam supra com. 20. & in libro de somno & vigilia.

R Oē qđ mouet quia est in moto est motum per accidens.

Documētū primum.

Documētū secundum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in loco. Vtrum aũt omne quod mouetur in loco per suũ subiectum transmutetꝫ per trãsmutationem sui subiecti.i.trãsmutatione alterationis nõ trãsmutatione in loco:modũ est declaratũ. Cum eñ hoc fuerit declaratũ:declarabitur quod si illud non transmutabitur ab extrinseco non mouebitur ex motu sui subiecti in loco:licet appareat ex verbis Aristotelis quod ipse ponet quod omne quod non transmutatur ab extrinseco per accidens non mouetur ex suo corpore per accidẽs vt patebit post. Et forte Arist. tacuit cõplemẽtũ demonstrationis quã intendit hic:quũ est manifestum:quñ cum verificatum fuerit ex hoc quod omne motum ex se:quod quiescit quãdo & mouetur quãdo:mouetur ab extrinseco. Et est declaratum quod primum ex se nihil est extra ipsum: sequitur manifeste in sexta figura qđ primum motum ex se non quiescit'omnino. Et erit ista demonstratio alia a prædictis:quñ illud quod hunc sequitur sermonem quod apparet esse complementũ istius demonstratio nis idem apparet cum demonstratione prædicta:& patet ex suis verbis in principio istius capituli ipsam esse aliã demonstrationem a prædicta.

Ois motor in subiecto mouet p accidẽs ad motũ subiecti. Documentũ tertium. Documentũ quartũ.

Ex quibus est scire:quia si aliquid est immobilium quidem mouentium:& ipsorum quæ secundum accidens mouentur impossibile est continuum motum mouere. Quare siquidem
§ necesse est continue motum esse aliquid oportet primum mouẽs esse immobile & non secundum accidens. Si debet: sicut diximus:in his quæ sunt esse incessabilis quidem & immortalis motus. Et manere quod est ipsum in seipso. Et in eodẽ principio enim manente:necesse est & omne manere quod continuum est ad principium. Non est autem idem moueri secundum accidens à seipso:& ab altero. Ab altero quidem eñ inest & eorum quæ sunt in cælo quibusdam principijs quæcũq; secũdũ plures ferũtur motus. Alterũ aũt corruptibilibus solũ.

Ex hoc igitur erit homo certus: quod si aliquid fuerit ex eis quæ non mouentur:sed mouetur etiam per accidens impossibile est vt motus sit æternus. Et ideo si fuerit necesse vt motus sit æternus: necesse est vt primus motor sit qui non mouetur neque per accidens. Sed necesse est sicut diximus superius:vtinentibus sit aliquis motus qui non cessat. Et quod remaneat ipsum etiam in eadem dispositione. Quoniam cum principiũ remanserit:totum necessario remanebit: cum sit continuum cum principio. Et aliquid moueri per accidẽs ex se aut ex alio: non est idem. Illud enim quod mouetur ex alio inuenitur etiã in quibusdam principijs rerũ quæ sunt in cælo: scil cet ea quæ transferuntur modis translationis pluribus vno. Aliud autem inuenitur in corruptibilibus tantum.

Id est ex hoc igit qđ apparuit in motoribꝰ nõ motis quæ sunt in animalibꝰ,.i.quæ sunt mota p accidẽs:erit homo certꝰ in hoc: q aliquid si ponatur

ponatur mouere totum:& ponatur cũ hoc moueri p accidẽs sicut animæ animalium qđ motus totius non erit æternus. D.d.necesse est igitur vt sit primus motor &c.i. & cum declaratum sit qđ ista mouentia mota: quãdoq; mouentur:& quandoq; non mouentur p accidẽs:est necesse sicut diximus si vnus motus est continuus qui nõ cessat vt motor illius sit nõ motũ per accidẽs. Et intendebat per hunc sermonem vt videtur dissoluere quæstionẽ cõtingentẽ ex istis motis ex se:quæ quiescunt quãdoq;:& mouentur quãdoq;. Quoniã cũ declarauit q motor in istis est motor per accidẽs:& demõstrauit q primꝰ motor totius nõ est motum nec accidentaliter:nec essentialiter:dissoluetur ex his duobus quæstio contingens ex his in primo moto ex se. Ista enim existimantur quiescere & moueri sine eo qđ motor in eis mouetur omnino. Et cũ apparuit q motor in eis mouetur per accidens:& fuit demonstratum q motor totius non mouetur per accidens:dissoluetur quæstio contingẽs ex istis in motu totius. Et potest intelligi ex sermone q est demõstratio per se sicut diximus. D.d.& qđ remaneat ens ipsum &c.i. & necesse est vt sit hic primus motor non transmutabilis vnus:qui sit causa quod mũdus remaneat idem & secundum eandem dispositionem. Principiũ enim & cum remanserit vnum:tunc illud cuius est principium scilicet totum remanebit necessario. cum totum sit continuum cum eo scilicet cum parte ipsius non generabili neq; corruptibili.i. cum primo moto ab isto principio. Quoniam si ista pars continua cũ eo fuerit generabilis aut corruptibilis:tunc mundus non remanebit idem: & erit illic principium prius ipso:cum necesse sit vt motus sit ante motum inuentum ab eo. Et intendebat declarare q cum fuerit verum quod totũ ens est eiusdem dispositionis essentialiter:necesse est vt hoc sit a principio quod est principium per se non propter aliquod accidens. Et si ponamus quod istud principium mouetur per accidens: & fuerit iste motus necessarius in ipso mouere:continget vt aliquid sit essentialiter in aliqua dispositione a principio quod est principium per accidens: quod est impossibile. Deinde dicit & aliquid moueri per accidẽs &c. & dicit hoc:quia forte aliquis potest dubitare in hoc quod dixit apparet enim quod ipse ponit istud principium mouens non motum:nõ qa alteratur:nec quia augmentatur ex extrinseco: neq; quia nouit se in loco per accidens:sicut accidit animabus animalium:quia constituuntur per primũ subiectum quod mouet. Sed istud principiũ non constituitur per subiectum quod mouetur ab ipso:sed est econuerso.i.quod permanentia subiecti est secm illud. Et hoc patebit perfecte cum fuerit declaratum quod iste motor nõ est in materia. Cum igitur posuit sicut dixit quod istud principium nõ mouet se in loco per accidens: & apparet in quibusdã principijs æternis hoc q mouentur ex alijs modo accidentali:& sunt corpora cælestia in quibus inueniuntur motus plures vno:sicut est dispositio in planetis erraticis. Motor eñ cuiuslibet stellæ cit.i. qui est proprius vnicuiq; eorũ:& est ille qui mouet illã motu ab occidente in orientem:mouetur per accidens a maiori motore in primo moto maximo ab oriente in occidentem: quoniam orbes istorum omnium sequitur maxime orbem in hoc motu. Verbi gratia qñ orbis solis mouetur a suo motore proprio ab occidente in orientem:

Prima ratio qđ motor primi motꝰ nõ mouetur q accidens.

Documentum.

Secũda ratio ad idẽ.

V Principiũ cũ remanserit vnum remanebit illud cuiꝰ est principium necessario.

Documentum.

Principium nõ cõstituitur p subiectũ licutale animalium.

X Idẽ.2.cæli. cõ.3.& phi. 63. & hic ifra cõ. 78.&.79. Idẽ.2.&.3. capitulis de substãtia orbis. Colligitur hic planetas habere duos motus rea-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iter distinctos idē cla rius. 2. cō. 19. 31. 58. Documentum.

scilicet suo motu proprio annuo: & mouetur suus motor a suo motore maximo motu diurno: & sic accidit suo motori proprio per accidēs a maximo motore totius ex hoc qđ mouet suum motum proprium ab eo quod est orbis solis. Quia igitur inuenitur in motoribus qui sunt in corporibus cælestibus aliquid quod mouetur ab alio hoc modo accidentali non ex scitideo fecit hanc exceptionem. Et debet intelligi ex hoc quod mouentia quæ sunt hic sunt illa quæ mouentur ex se & ex alijs per accidens scilicet ex motu sui subiecti ideſt primi moti ab eis.

Et hoc est quia motor constituitur per primū motum ab ipso scilicet quia motor est in eo forma: & motum materia: & est acceptū in diffinitione formæ secūm qđ materiæ accipiuntur in diffinitionibus formarū. & hoc est id de quo dicitur moueri per accidens in rei veritate.

Materiæ accipiūtur in diffinitionibus formarū. Idē pri. de anima. c. 16. & 2. phi. t. c. vltimi. Et. 7. me. 37. 39. Et 3. de ala. cō. 9.

Motum autē in corporibus cælestibus nō cōstituitur per subiectum ipsius: & ideo nō mouetur per motum subiecti moti ab ipso hoc modo accidētali. Quod autem eorū habet subiectū quod mouetur ex alio motore proprio dicitur quod ille motor proprius mouetur per accidens scilicet ex hoc qđ suum subiectū mouetur ab alio: quia accidit ei scilicet motori proprio quidā modus mouēdi: & est quia subiectū eius mouetur ab alio: non quia ipse mouetur per motum sui subiecti. sicut est dispositio in motoribus qui sunt hic. Et ideo dicetur in eis motor per accidēs & dicetur æquiuoce. s. in illo quod mouetur per subiectum accepti in sua diffinitione: & per subiectum qđ nō habet introitū in suā diffinitione. Et ista dispositio est diminutio in motore corporis cælestis cui accidit vt suum motū moueatur ab alio. Et ideo perfectior mouentiū est mouens in motu diurno cum non accidat sibi hoc. Secundū hoc igitur est intelligendus iste locus hic. Et sustentatur est in hoc sermone super hoc: quod mota ex se quæ sunt hic: sunt mota ex se per accidens: cum motor in eis non sit primus motor: & motum ex se essentialiter non inuenitur: nisi in corporibus cælestibus. Et ideo ista fuerunt æterna & illa generabilia & corruptibilia. Si igitur fuerit inuentum in motis ex se motum per accidens scilicet quod accidit moto ex se essentialiter scilicet vt moueatur: non est quia in sua natura est motum ex se per accidens: sicut est dispositio in motis ex se per accidens q̄ sunt hic: & ideo accidentalitas operatur in esse istorum scilicet qđ mouetur per accidens nō operatur in eo quod est motum ex se essentialiter: & hoc est illud in quo motor est primus motor.

Motor per accidens eq uoce dicit de generabilibus & ęternis.

At vero si aliquid est semper huiusmodi mouēs quidem aliquid: immobile aūt ipsum & perpetuū. Necesse est aliquid & primū quod mouetur & ab hoc perpetuum esse. Est autē hoc manifestū quidem ex eo: qđ nō est vtiq; aliter generatio & corruptio & mutatio alijs: nisi aliquid moueat illud quod mouet. Immobile enim quidē motum eundē semper mouebit eodē modo: & secūm vnum motū cum nihil ipsum mutans est ad id qđ mouetur. Quod aūt mouetur ab eo: qđ mouetur quidē: qđ ab immobili mouetur. Iam propter id qđ aliter & aliter se habet ad rem: nō eiusdē erit motus causa. Sed propter id quod

n

in contrarijs locis aut speciebus sit: contrario modo exhibebit motum quēq; aliorū. Et aliquādo quidē quiescēs: aliquādo autem motum. Manifestū igitur factū est ex dictis qđ secūm principia dubitauimus. Cur igitur nō omnia: aut quiescūt aut mouentur: aut alia quidem semper mouentur: alia semper quiescunt. Sed quædā aliquando quidem: aliquando autem nō. Huius autem causa manifestissima nunc est. Quoniam alia quidem ab immobili mouentur perpetuo. Vnde semper mutant. Alia autem ab eo quod mouetur & mutatur. Quare & habere necessarium est mutari. Immobile enim: sicut dictum est sic simpliciter & similiter & in eodem permanens: vnum & simplicem mouebit motum.

Immobile simpliciter & similiter & in eodē permanens vnū & simplicem mouebit motum.

Et hoc declarabit post primo aūt qa hoc impossē alio modo: vt sit ghatio: & corruptio: & trāsmutatio aliorū nisi sit hic aliqd qp mouet & mouet. Qđ em nō mouet semp mouet eodē modo. Quia istud nō transmutat oīno in respectu moti.

Motum autem ab alio quod mouet: quia sit in dispositionibus diuersis in respectu rerum: ideo nō erit causa eiusdem motus. Sed quia erit in locis aut formis contrarijs: ideo largit per suum motum res contrarias: & quandoq; erit quiescēs & quādoque motum.

Et ex hoc etiam apparet illud in quo dubitabamus prius scilicet quare nō omnes res mouentur: aut omnes quiescunt. Aut sunt diuisæ in duas partes: quarum vna est motum semper: & alia quiescens semper. Sed sunt hic res quæ mouentur quandoque: & quiescūt quandoq;. Causa enim in hoc est manifesta: & est quod quædam res mouentā a non moto æterno: & ideo mouentur semper. Et quædam nō mouentur nisi a moto trāsmutabili: & ideo necesse est etiam vt sint transmutabilia. Illud autem quod est non motum: quia est sicut diximus simplex & permanens in eadem dispositione: mouet vno motu simplici.

Nititur in hoc sermone inducere causam propter quā fuit necesse vt primū motum a motore nō trāsmutabili sit æternum & motū in loco. 53

Et est econuerso ei quod declaratū est in principio istius tractatus. s. qđ ex probatione essentiæ istius moti fuit probatū primū motorē esse.

Et ex hoc apparet ei illud qđ quæsiuit in principio scilicet hoc qđ quædā res mouētur semper: & quædā inueniuntur in vtraq; dispositione: & quædā nō mouentur semper. Et causa in hoc est cōclusio prædictorū. Quoniā cū declaratū est hic esse motorē æternū & motū ab eo ęternū: vult in hoc sermone inducere ex hac cōclusione. s. hoc esse motorē æternū cām, ppter quā fuit motū ęternū: & res q̄ mouētur q̄q; & ge-

scunt

scunt qñq; secundū quod est consuetudo in hac scientia.s. procedere de posterioribus ad priora in primo: & post dare de prioribus cām posteriorū. Et ideo incepit hoc a priori qđ demonstratiū est ex posterioribus in dādo causas posteriorū. & est motor qui nō mouetur. Et.d. si igitur fuerit hoc aliquid &c. & hoc est cōuersum prædicti. in prædicto enim processit de posteriori ad prius. Declaratū ēm fuit hic.s. qđ hic est motus æternus: necesse est vt sit hoc motū æternū: & qa hoc est motū æternū: necesse est vt sit hic motor æternus. hoc aūt intēdit conuersum scilicet quia hic est motor æternus: necesse est vt motū ab eo sit æternū & si nō: tunc sūm mouere nō esset æternū. D.d. & hoc declarabitur post: primo autē & c.i. & hoc apparet etiā ex positione eius qđ est naturā mouenē esse huiusmodi scilicet non motam: & ex positione etiā eius qđ est mota esse generabilis & corruptibilis. Sequitur enim ex his duobus vt illic sit motū æternū mediū inter hūc motorē q nō mouet: & iter mota gñabilia & corruptibilia: qđ mouet ab illo prio motore & mouetur ista. Et cū dixit hoc. incepit inducere modū ex quo patet hoc &.d. Illud enim quod nō mouetur &c. id est & causa in hoc est quod illud quod non mouetur: neq; essentialiter: neq; accidētaliter: non mouet nisi vno motu semper: & eadem dispositiōe. D. dedit causam in hoc: & dixit quia nunq; trāsmutatur &c. id est ex hoc quod declaratum est.s. quod non est motum per accidens. i. ex moto ab ipso: sicut accideret si primū motum ab eo esset generabile & corruptibile.

Sed intendebat quod cū posuerimus quod iste motor est nō motum per accidēs: & quod motor generabilis & corruptibilis est motū: aut essentialiter: aut accidentaliter: sequitur ex hoc vt primum motum ab isto motore nō sit generabilis & corruptibilis. Et quod cum fuerit positum motum æternum mouere ab hoc motore qui non mouetur in loco: erit possibile in hoc moto vt sit causa generabilis & corruptibilium secundū propinquitatē eius & remotionem ab eis: & erit necesse vt ipsum sit primū motū ab illo motore q nō mouet. Et hoc intendebat cum.d. motor autē &c.i. & motor qui mouet a motore non moto: contingit ei necessario vt sit in diuersis dispositionibus de rebus quas mouet. s. in propinquitate & remotione. D.d. quoniā non erit causa eiusdem motus, id est & impossibile est vt iste motor motum sit causa vni⁹ motus tm: sed diuersorū motuū ꝓpter hoc qđ motor qui mouet erit in locis diuersis & dispositiōibus diuersis & sic aget idē duo contraria. V.g. qđ qñ sol fuerit i tropico hyemali habebit respectū ad illa quæ sunt sub tropico estiuali in dispositiōe cōtraria ei secundū q̄ erit in tropico estiuali. D.d. & ꝓpter hoc &c.i. & ꝓpter ꝓpinquitatē & remotionē. V.g. qñ sol qñ fuerit sicut diximus in tropico estiuali: tūc largiē cuilibet entiū trāsmutationē cōtrariā transmutationi quā largiē ei qñ fuerit in tropico hyemali. D.d. & si quando erit quiescens sic, id est & sic acquietur ens quodlibet ex motore æterno qui mouetur vt quādoq; moueatur ab eo. s. quādo fuerit propinquū: & qñq; quiescat, scilicet qñ fuerit remotū. Et declarauit quomodo sequitur necessario vt primum motum quod quādo mouetur a motore qui non mouetur sit æternum: & quomodo sequitur ex hoc vt sit causa motuum contrariorum. Apparuit ei ex hoc illud de quo quæstionerat primo: & est

3 Cōsuetudo in hac scientia est ꝓcedere de posterioribus ad priora in prio: & post dare de prioribus causam posteriorū. Idē supra. c. 30. & quæ ibi.

Vide ꝓ hoc 2. de gene. t. c. 56. & 12. meta. t. commen. 33.

quare quædam entia mouentur quādoq;, & quiescunt quādoq;, & quædam mouentur semper, & quædā nūquā. Et d. & apparet etiā ex hoc &c. id est, ex prędictis igitur apparet illud in quo dubitabamus primo, & est: qđ nō omnes mouentur neq; omnes quiescūt, & causa in hoc est qđ ista etiā nō diuidūtur in duos modos tantū quorū vnus est motum semper, & alius quiescēs semper: sed sunt hic aliqua quæ mouentur quādoq;, & quiescūt quādoq;, & aliqua quæ mouentur semper. & quiescūt semper. Et qđ causa in toto declarata est nūc ex hoc sermone. Et est qđ quædā mouentur a motore æterno qui nō mouetur. & ideo ista mouentur semper, & quædā mouentur a motore moto, & ideo contingit etiā vt ista moueantur quādoq;, & quādoq; quiescant, & quædā nunquā mouentur, & est motor æternus de quo diximus esse motorē vno motu tantū. Et hoc intēdebat cū dixit: illud autē quod est non motum &c. id est, ens autē qđ est nō motū mouet eodem modo vno motu simplici: quia est simplex nō compositum, id est, non habens materiā.

Iam igitur apparēt he tres dispositiones cū suis causis, & est qđ quędā eorū nūquā mouētur, & causa eius est: quia est simplex nō cōpositum. Et qđ quædā semper mouētur, & causa illius est: quia mouentur ab hoc motore simplici. Et quædā quæ mouentur quandoq; & quiescunt quādoq;, & causa illius est qđ motor eorum mouetur. Et debes intelligere hic per motum & quietem omnes trāsmutationes cōpositas, & de motu æterno motū localē tantū. Et debes, scire quod secundū hunc modum possibile est vt motus a non tāt a motore non moto scilicet mediāte moto æterno. Et ideo qui posuit principium æternū & primū motum esse nouum non potuit dissoluere quæstionē accidentē in hoc: sicut accidit loquentibus nostræ legis.

a Motus non ui possūt fieri a motore æterno mediāte moto æterno. Idem supra commē. 15. Contra loquentes legum.

Lationem motuum primam esse.

CAPVT VII.

A T vero aliud faciētibus principiū magis erit de his manifestum. Cōsiderandū enim est: vtrū aliquem motū continuū contingit esse aut non, & si contingit quis hic, & quis est primus motuum. Manifestum est enim quoniā siquidē necessarium est semper mtū esse, primus autem est & continuus secundum quē primum mouens mouet. Et hunc motum quidem necessariū est vnum & eundem esse continuum & primum.

A

Deinde hoc apparebit manifestę magis considerando alio modo. Considerandum est enim vtrum sit possibile quod aliquis motus sit continuus: aut nō. Et si hoc fuerit possibile quis motus est ste, & quis motus est primus motuum. Manifestum est enim quod si fuerit necesse vt motus æternus sit. Et si fuerit aliquis motus demonstratus primus & continuus. Necesse est vt primum motor moueat hoc motu. Qui est necesse vt sit vnus & continuus & primus.

54 Dixit, & hoc apparebit &c. id est, ex perscrutatione de hoc scilicet quis motus iste motus: quoniã si apparebit demonstratus in mũdo tãc sensus cõueniet demõstrationi, & est sicut diximus manifestius scilicet quoniã tunc verificabitur modus qui est causa in quiete quorũdam entium quandoq;. & in motu eorum quãdoq;. & ipse sicut dixit perscrutatur hic de duobus scilicet quis motus est iste motus, & quis motus est primus motus motuum sensibilũ. Manifestũ est sicut diximus quæ si fuerit hic motus primus continuus: quod primus motor debet movere hoc motu: cũ primus motus necesse est vt sit a primo motore, &
2 perscrutatus est in sexto quis motus est qui potest esse infinitus: sed hic complebit perscrutationem bene de hoc. Deinde dicit manifestum est enim quod si fuerit necesse &c. id est, & necesse est perscrutari de primo motu quis motus sit: quoniam manifestum est quod si fuerit necesse vt sit hic motus æternus continuus: oportet considerare quis motus sit ille qui potest esse continuus: quoniam necesse est vt iste motus sit primi motoris, id est, quoniam cum declaratum sit quod est hic motus primus continuus demõstratus: necesse est vt ille motus sit ille quo mouet primus motor.

6. phy. tex. c. 91. & inde. Tribus autẽ existẽtibus motibus. Alio quidẽ secũdũ magnitudinẽ. Et alio secundũ passionẽ. Et quodam alio secundũ lo-
B cum quẽ vocamus lationẽ: hunc necessarium est esse primum

Impossibile enim est augmẽtũ esse alteratione nõ præexistẽte. Quod ergo augmẽtatur est quidẽ tanquã simili augmentatur, est autẽ tanquã dissimili. Cõtrariũ enim alimentum dicitur contrario ab hoc. Fit omne quod fit simile simili. Necessarium igitur est alterationẽ esse in contraria mutatione. At verò si alteratur indigebit esse alterans, & agens, & ex potentia cais-
C do actu calidum. Manifestũ igitur quod mouens nõ similiter se habet: sed aliquãdo quidẽ propius est: aliquãdo autẽ longius ei quod alteratur. Hoc autẽ sine loci mutatione nõ cõtingit esse. Si igitur necesse est semper motũ esse: necesse est & loci mutationẽ semper esse primũ motuũ. Et in loci mutationẽ: si ét alia quidẽ prima: alia vero posterior: prima nimirũ omnes antecedat necesse est. Amplius autem omnium passionum principium: est raritas & densitas. Et graue nãq;. & leue, & molle, & durum, & calidũ, &, frigidũ: densitates videntur & raritates esse quædam. Densitas autẽ & raritas congregationes & disgregationes sunt: secundũ quas generatio & corruptio dicitur substantiarum. Quæ autem cum congregantur, & disgregantur: necesse est secundum locum mutari. At vero sei eius quod augmentatur, & decrementum patientis, mutatur secundum locum magnitudo.

Alteratio.

Dicamus igitur quod cũ motus sunt tres scilicet in magnitudine

tudine, in passione, & in loco, & necesse est, vt iste sit primus motuum. Impossibile est enim augeri: siue alterari. Augmentabile enim potes dicere ipsum augeri per simile: potes dicere ipsum augeri per dissimile. Nutrimentum enim dicitur contrarium ad contrarium. Et non cõtinuatur in omni generãtenissi simile cũ simili. Necesse est igitur vt trãsmutatio ad contrarium sit alteratio. Sed cũ fuerit alteratio: necesse est vt aliquid alterans sit: quod extrahit illud quod est in potentia calidum in calidum in actu. Et manifestum est quod dispositio motoris tunc non currit eodem modo: sed forte quandoq; erit propinquior alterato, & quandoq; remotior. Et hoc nõ potest esse sine trãslatione. Si igitur sit necessarium vt motus æternus sit: sequitur necessario vt translatio æterna sit primus motuum. Et si aliqua translatio est prior, & alia posterior: necesse est vt prior sit æterna. Et etiam principium omnium passionum est densitudo & raritas. Granitas enim & lenitas, & mollities, & durities, & caliditas, & frigiditas existimãtur esse modi densitudinis & raritatis. Et densitudo & raritas sunt congregatio & segregatio per quas dicitur substantia generari & corrumpi. Et quod congregatũ est: aut segregatum necesse est vt mutet locum. Et etiam augmentum & diminutũ mutant locum secundum magnitudinem.

Motus localis est primus motuũ

Augmentatio fit per simile & cõtrarium.

Nutrimentũ nõ cõtinuatur nisi cũ simili.

Cum promisit perscrutari quis motus sit iste motus continuus, & quis motus sit primus: quoniam motus necesse est vt sit vnus. Incepit perscrutari de hoc scilicet quis motus sit primus motus. Et d. dicamus igitur &c. & intendit per motum in magnitudine motum augmẽtũ & diminutionis: iste enim motus declaratus est esse in quantitate. 55

D

Quod motũ augmẽti alteratio pcedat & motũ alterationis motu localis &c.

Et intendit per motum in passione motum alterationum. Deinde dicit necesse est vt iste sit primus motuum, id est, motus in loco, & post motus tres secundum quod declaratum est in quinto. Deinde incepit demonstrare quod motus localis præcedit alios: quoniam necesse est vt omne quod alteratur: aut augmẽtatur: aut diminuitur vt prius transferatur, & nõ apparet de natura trãslati qd necesse est vt alteretur aut augmentetur nisi per accidens, & incepit in hoc demonstrare hoc motu augmenti. Et dixit: impossibile est enim aliud augeri sine alteratione. Et cũ dixit qd augmentabile & diminuibile necesse est vt alteratio præcedat illa: declarauit hoc &c. d. augmentum enim potest dicere &c. id est, & necesse est vt augmentabile alteretur, & tunc augebitur quodammodo a simili & quodammodo a contrario, id est, quoniã nutrimentum per quod fit augmentum quodãmodo est simile, & quodammodo contrarium. Et cum dixit hoc de nutrimento dedit causam in hoc, & dixit: nutrimentum enim dicitur esse contrarium ad contrarium &c. id est, est enim concessum quod nihil agit in aliquod nisi

Nutrimentum per qd fit augmentum quodãmodo est simile & quodãmodo est cõtrariũ. vide propositio

2. de anim tex. cō. 45. & prio de ꝛenera. 9.

cōtrariō, & quia nutribile agit in nutrimētum necesse est vt in nutrimēto sit aliqua pars contraria. Et quia nutrimentum copulatur in posse mo cum nutribili: necesse est vt in eo sit aliqua pars contraria &c. Et cum nuebat cum dixit, & non copulatur in omni generato &c. Et cum declarauit quod nutrimentum est contrarium, & quod transfertur de contrarietate in similitudinem scilicet de contrario in contrarium. & transmutatio quæ est in contrarijs est alteratio: concluſit ex hoc quod nutrimentum alteratur, & tunc auget, & dixit: necesse est vt transmutatio de cōtrario in contrariū sit alteratio. Deinde dicit sed cū fuerit alteratio necesse est vt sit aliquod alterās, & hoc manifestū est per se. Deinde manifestauit hoc, & d. quod extrahit illud qđ est in potentia &c. id est, & necesse est vt alterans sit extra alteratū & aliud ab eo: quoniā alterans est illud quod extrahit rem de potētia in actū in qualitate secūdum quod alterat. Verbi gratia, quoniā facit illud quod est in potētia calidum & frigidum: calidum in actu & frigidum. Et impossibile est vt illud quod est in potentia calidum aut frigidum: fiat, calidū in actu, & frigidum in actu: nisi transmutans sit calidum in actu, & frigidum in actu. Deinde dicit, & manifestum est quod dispositio motoris &c. id est, & primum alterans quod non alteratur non alterat semper: sed quādoq; necesse est vt non habeat se cum alterato in eadē dispositione: sed quādoq; appropinquetur ei & alteret, & quandoq; remoueatur & nō alteret, & propinquitas & distātia nō est nisi per translationē: ergo translatio præcedit naturaliter alterationem scilicet quod cum vtrunq; fuerit in actu deinde alterans alteratū postquā nō alterabat: necesse est vt alterum moueatur in loco: aut alterans: aut alteratō: aut vtrūq;. Si autem alterum fuerit generatum: aut vtrunq;, & posuerimus hoc esse causam eius quod quandoq; alterat, & quandoq; non: manifestabitur quod translatio debet præcedere eodem modo: cū alteratio etiam præcedat generationem. Generatio enim aut est alteratio: aut sequitur alterationem. Et cum declarauit quod translatio præcedit istos duos motus: dixit: si igitur fuerit necessarium vt motus continuus sit &c. id est, & hoc quod dixit bene sequitur: quoniam cum fuerit necesse est vt sit hic motus æternus, & motus æternus est primus, & motus primus est translatio: necesse est si fuerit hic motus æternus, vt sit hæc translatio æterna. Et quia translatio quædam est prior: circularis, & quædam posterior scilicet recta. d. & si qua translatio est prior &c. id est, & apparet etiam ex hoc sermone in hoc loco si translatio fuerit duobus modis scilicet prior & posterior: quod prior est æterna, & ista prioritas sicut diximus declarabitur hic eo modo secundum quem sequitur vt translatio sit æterna. Et quia aliquis potest dicere quod transmutatio quæ est in substantia est prior alijs motibus: quia præd camentum subiectæ est prius alijs prædicamētis: incepit declarare etiā quod motus localis præcedit transmutationem in substantia quæ dicitur generatio & corruptio. Et. d. & etiam principium omnium passionum &c. id est, & etiam principium omnū qualitatū apud antiquos est densitas & raritas. Existimant enim quod omnes primæ qualitates sicut gravitas & levitas: mollities & duritles reducuntur ad istas duas qualitates. Existimatur enim quod graue est densum quodāmodo: & leue rarū quodāmodo. Et similiter existimatur quod durū est densum & molle rarum. Et similiter calidum existimatur esse rarū & frigidum densum. Et hæc nō est opinio Aristo. sed intendebat declarare quod hoc commune est duabus opinionibus, scilicet opinioni Aristo. qui dicit quod principia transmutationis sunt qualitates quatuor, scilicet caliditas & frigiditas: & humiditas & siccitas: & opinioni eorum qui dicunt quod principium omnium qualitatum est densitas & raritas: & sunt illi qui dicunt partes esse atomos. Et cum ponit quod fundamē tum istorum est congregatio & segregatio partium: sunt modi secundū quos dicunt substātias generari & corrumpi illi qui concedunt substātias generari & corrumpi. Dicebant enim quod generatio individui est congregatio partium & corruptio est segregatio illarū. Et quia omnia ista reducuntur ad segregationem & congregationem: & congregatio & segregatio videntur esse in loco. d. & quod congregatur: aut segregatur necesse est &c. id est & cum ita sit necesse est vt motus localis præcedat oēs trāsmutatiōes secundū hanc opinionē. Et secundū opinionem verā dedit aliam rationē in augmentabili a prædicta. &. d. & etiam augmētabile & diminutibile mutāt locū secundū magnitudinē: id est vt mihi videtur quod augmentabile necesse est quod nutrimentū transferatur ad ipsum: & tunc augebitur. & similiter diminutibile necesse est vt transferatur ab eo aliqua pars eius: & tunc diminuatur. & secundū hoc motus idem præcedit motum augmenti & diminutionis.

F Generatio aut: est alteratio: aut sequitur alterationem.

G Aliquis potest dicere transmutationē substantiæ esse priorē alijs quia prædicamentū substātiæ est prius alijs.

Amplius & hic considerantibus erit manifestum quod loci mutatio prima est. Primum enim sicut in alijs: sic & in motu dicetur vtique primum multipharie. Dicitur autem primū quo non existente non erunt alia: illud autem sine reliquis & tempore: & secundum substantiam. Quare quoniam motum quidem necessarium est esse continue: erit vtique continue: aut qui continuus: aut qui consequenter. Magis autem qui continuus & dignius est motum continuū quam consequenter esse. Dignius autem accipimus semper in natura esse si sit possibile. Possibile autem est esse continuum: monstrabitur autē posterius. Nunc autem hoc supponatur & hunc nec vnū aliud possibile esse: sed aut loci mutationem. Necesse est ergo loci mutationem esse primū. Nec vlla necessitas est nec augmentari nec alterari quod fertur: nec iam fieri nec corrumpi. Horum autem nec vnum contingit nisi continuus sit secundum quem mouet primum mouens. Et apparet etiā quod trāslatio est primus motuum considerando hoc modo. Primū em̄ quādmodū dicit multiplex in alijs rebus: ita etiā dicit in motu. Primū em̄ dicit illud quod cū nō fuerit nō etiā alia: & pōt esse extra alia. Et dicit illud quod est prius in tēpore: aut in essentia. Quia igitur

H Dignius semper accipimus in natura si sit possibile.

est

est necessarium vt motus sit æternus & nō æternus nisi aut ꝙ
est continuus: aut quia est successiuus. Et est dignius vt sit conti
nuus quā vt sit successiuus & melius. Et opinamur qđ illud
quod est secundū naturā est melius si est possibile. Et possibile
est vt sit cōtinuus: & hoc declarabit post. Sed nūc ponat quod
impossibile est vt alius motus sit continuus nisi localis. Sed
quid igit necessario vt trāslatio sit primus motuū. Translatum
enim non est necesse vt moueatur alio motu omnino: neq; se
cundū augmentū: neq; secundū alterationē: neq; vt generetur
neq; vt corrumpatur. Sed impossibile est vt aliquis istorum sit
nisi sit motus localis secundum quem mouet primus motor.

56 Cum declarauit quod motus translatiōis præcedit naturaliter alios
motus: & nō solū præcedit naturaliter: sed ipe etiā & substātia: incepit
declarare quō sequitur vt præcedat secundū tēpus: & incepit notifica
re primo secundū quot modos dicitur prius. Et. d. & apparet etiam
& c. i. quod trāslatio est primus motuū inducēdo rationes secundū quas
dicitur primū in motibus: & demōstrando quod motus trāslatiōis di
cit prior secundū vnūquodq; eorū. Deinde incepit inducere modos
secūdū quos dicitur qđ motus præcedit motū: &, d. primū em quād
modū dicit & c. id est primus enim sicus dicitur in alijs rebus de pluri
bus vno: ita etiā in motu dicitur de pluribꝰ vno modo: & insēdit quod
secundū oēs modos secundū quos dicit prius & posterius in oibus re
bus aut secundū plures dicitur prius & posterius in oibus re
enim prius & c. i. & prius dicitur in alijs rebus & in motibꝰ multis mo
dis. Dicitur enim prius secundū naturā: & est illud qđ cū nō fuerit nō
erit secundū: & cū fuerit non de necessitate erit secundū. V. g. vnum &
duo: quia quādo vnum non fuerit duo nō erunt: & si vnū fuerit non ta
men sequit vt duo sint. Et intendit quod iam declaratū est quod ta
lis est dispositio motus localis ad ceteros motꝰ. Et post declarabitur.
scilicet quod cū alij motus fuerint erit motus localis: & cū motus loca
lis fuerit non sequitur vt alij motus sint. D. incepit dicere secundum
modum prioris: & dixit: & dicitur prius tēpore & essentia, id est secun
dum causam. D, d, quia igitur est necessarium vt motus sit æternus, id
est & motus est etiam æternus: aut quia est vnus continuus vt declara
tum est de motu continuo: aut quia cōponitur ex motibus successiuis,
scilicet quorum vnus est ante alium & vnus post alium: ita quod finis
precedentis sit cum principio consequentis. D, d. & est dignius vt
sit continuus & c. id est & est manifestū quod dignius est & melius quod
motus æternus sit vnus & continuus ꝙ vt sit successiuus. Æternitas eī
est in continuo essentialiter: & in successiuo accidētaliter. Deinde di
xit: & nos opinamur & c. i. & cū melius est vt motus æternus sit conti
nuus: & nos opinamur quod omne quod prouenit a natura semper est
melius inter possibilia. Deinde dixit: & possibile est vt sit cōtinuus,
id est & cū posuerimus quod illud quod prouenit a natura est melius in
ter possibilia: & motus æternus est melius vt sit cōtinuus: & possibile
est

1 Primus secū dū naturam quid. vide Idem supra com. 35.

L Æternitas est in conti nuo essentia liter & in successiuo accidentali ter.

est vt motus localis sit continuus, sequitur quod motus localis in quo
inuenitur æternitas sit continuus. Et cum non fuit manifestum hic
quod sola translatio est continua: dixit: & hoc declarabit post, id est
sed accipimus hoc pro vero in hoc loco, scilicet quod nullus motus
est continuus in rei veritate nisi motus localis: & cum ita sit necesse est
vt motus localis sit etiam primus in tempore. Et abbreuiatio istius
sermonis est talis. Si est melius vt motus æternus sit continuus: & me
lius in omni possibili est illud quod est naturaliter: necesse est vt mo
tus æternus sit continuus. Si igitur motus æternus continuus sit trans
latio tantum: necesse est vt motus æternus sit translatio: & si motus
æternus est prior secundum tempus necesse est vt translatio sit prior
secundum tempus. Et similiter debet esse prior secundum naturam &
secundum causam. Et cum descripsit primo prius secundum natu
ram incepit declarare ex prædictis: & ex hac descriptione quod iste mo
tus scilicet localis est prior secundum naturam: &, d. necesse est igitur
vt translatio sit prima & c. id est necesse est igitur vt motus localis sit
prior naturaliter cæteris motibus. Non enim est necesse vt translatum
moueatur alio modo motuum: sed alij motus non possunt esse sine mo
tu locali. Motus igitur localis cum non fuerit non erunt alij motus: &
cum alij motus fuerint erit motus localis: & non sequitur quod cū mo
tus localis continuus fuerit vt alij motus sint: & hoc intendebat cū di
xit: & impossibile est vt aliquis istorum motum &c.

M Summa rationis. Melius i oī possibili est naturaliter. Idē primo cels. t. com. 34.

Adhuc tēpore prior est perpetuū em contingit solū mouere
secundū hunc. Sed in vno quidē aliquo habētiū generatio
nem loci mutationē necesse est posteriorem esse motibus. Post
ipsum enim fieri primum est alteratio & augmētum. Sed loci
mutatio iam perfectorum motus est. Sed alteratū necesse est
quod mouetur secundū loci mutationē esse prius: quod & ge
nerationis causa erit his quæ fiūt quod non fit: vt generās eius
quod generatur: Quoniā videbitur vtiq; generatio esse prima
motuū: propter id quod fieri oportet tem prius. Hoc autem in
vno quolibet eorum quæ fiunt sic se habet. Sed alterum necesse
est prius aliquid moueri his quæ fiunt ens: & quod ipsum non
fit: & hoc alterū prius. Quoniam aūt generationē impossibile
est esse primū: oīa em essent quæ mouentur corruptibilia. Mas
nifestum est quod nec cōsequentium motuum nec vnus prius
est, dico autem cōsequenter augmentum: postea alterationem
decrementum & corruptionem: omnes enim posteriores gene
ratione sunt. Quare si non est generatio priori loci mutatione:
nec aliarum vna eandē præcedit. Et etiam est primus in tem
pore: secundū enim æternitatem tantū pōt moueri hoc motu.
Sed in diuiduum quodcūq; quod habet generationē habet
motū localem post oēs motus necessario. Nō enim generatur

Motꝰ loca lis est mo tuum perfe ctissimus. N

nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi postquã est alteratio & augmentũ. Motus autem localis est motus perfectionis. Sed necesse est vt aliud ab eo moueatur ante motum translationis. quod est causa in generatione generabilium absq; eo quod ipsum generetur. V.g. quod generãs est causa geniti. Et si non esset ita: existimaretur qđ generatio esset primus motuum. Quoniam necesse est vt primo generet. Sed licet dispositio sit talis in individuo vnoquoq; generabilium: tamen necesse est vt sit hic aliquid prius generabilibus qđ moueatur: & in se semper existat: & sit nõ generatom & hoc etiã habet aliquid aliud prius ipso. Quia igitur est impossibile vt generatum sit primum: quoniam tunc omnia mota essent generabilia & corruptibilia: manifestum est quod nullus motuũ cõsequẽtium est prior scilicet augmentum: & alteratio: & diminutio: & corruptio. Ofa enim ista sunt post generationem: & si generatio non est prior translatione: ergo nullus modorum transmutationis est prior translatione.

37 Cum declarauit qđ motus propter quẽ inuenitur ɔternitas in motibus est motus localis: & motus ɔternus est prior tempore cæteris motibus generabilibus & corruptibilibus: necesse est vt motus localis sit prior tempore cæteris motibus. Et quia accidit in hoc quæstio ex animalibus ambulantibus: in quibus motus localis est posterior secundum tempus alijs motibus: incepit dicere hic & dissoluere quæstionẽ.

Homo est paruus mũdus. Idẽ supra cõ. 7.

Et dixit: & etiam est primus in tempore. i. & etiã motus localis ɔternus est prior in tpe alijs motibus. D.d. per ɔternitatem enim &c. i. quã p ɔternitatẽ existentẽ in hoc motu potest moueri hoc motu. s. motu priori tẽpore cæteris motibus. Et cum. d. qđ motus translationis est prior oĩb? motib? in mũdo scđm tps & scđm naturã. s. mũdo maiori: dixit: p est ecõuerso in mũdo minori. s. in homẽ & in alijs. Et d. sed vnum individuum &c. i. sed hoc individuo demõstrato moto ex se generabili & corruptibili est econtrario ei quod est in mundo. Motus enim localis in individuis motis ex se generabilibus est postremus motuũ: in homine enim & alijs motus localis est postremus: cũ non ambulet nisi postquã pficiẽ p motũ augmẽti & alterationis: & ante ista est motus generationis. D.d. motus enim localis est motus perfectionis. i. nõ inuenitur in animali nisi postquã perficitur in creatura. Et cum dixit hoc potest & aliquis dicere qđ forte ita est de mũdo magno sicut de paruo. s. qđ motus generationis in eo est prior: & localis posterior in tempore & in natura: dixit: & necesse est vt aliquid aliud moueatur &c. i. sed impossibile est hoc esse in moto ex se generabili: ita qđ nõ sit hic motũ ex se motu locali præcedẽti hũc motũ in gñatione qui est causa in isto esse semper gñabilis cõtinue scđm qđ declaratũ fuit pri⁹: & scđm p apparet etiã hic. s. p motus localis pcedit essentialiter gñationẽ. D.d. V.g. p generãs &c. i. sicut inuenit in alijs. s. qđ gignẽs est cã geniti, ppter trãslationẽ: & dixit hoc: qa manifestũ est p trãslatio gignẽtis

Motus localis in individuis generabilib? motis ex se est postremus motuum.

Supra tex. tu. c. 53.

gignẽtis præcedit generationẽ suã: trãslatio aũt quæ præcedit generationẽ nõ gignẽtium est translatio mõdi magni generantis totũ & conseruans ipsum: & cum ita sit: manifestum est quod translatio est posterior in animali genera. motu generationis per accidens: & ideo dixit post: & si nõ esset ita &c. i. & si translatio præcederet de necessitate generationem gignentis: tũc existimaretur quod generatio est primus motuum: qũ apparet in istis quod generatio est primus motuum in eis. Deinde iterauit hoc cõfirmando: & dixit: sed licet hoc sit in individuo &c. i. sed licet hoc accidat in individuo istorum generabilium. tamen non accidit hoc in omnibus generabilib?. i. quia declaratum est quod motus locali præcedit naturaliter motũ generationis: & quod necesse est vt ante generationem sit aliquid translatum ex se. Et si non: nõ esset generatio omnino. Si igitur omne translatum ex se esset generatũ: tunc generatum haberet causas infinitas: contingeret enim vt ante translatũ per se esset aliquod translatum per se: & sic in infinitum. D.d. & istud habet aliud prius ipso. i. & necesse est vt istud motũ. s. trãslatũ ex se nõ gñabile nec corruptibile habeat aliqđ pri⁹ ipso: & est illđ qđ movet ispm: & nõ mouet. D.d. & quia impoſe est &c. i. & qa impoſe est vt mot⁹ generationis sit prior natura & tpe alijs motibus: qũ si ita esset: tunc mota ex se. s. in loco omnia essent generabilia & corruptibilia: & si ita esset non inueniretur generabile & corruptibile: vt declaratũ est.

D.d. manifestum est igitur &c. i. & cum generatio non sit prior manifestum est quod nullus aliorũ motuum quæ sequuntur generationem potest esse prior natura & tempore. s. motus alterationis: & diminutionis: & corruptionis: qũ generatio præcedit istos. Et cõsiderandum est quomodo generatio præcedit istos motus. Omne enim quod gñatur secundum opinionem Arist. necesse est vt alteretur. Et ex hoc existimatur quod alteratio præcedit generationem. Sed quia nos videmus p omne qđ alteraẽ antequã fuit generatũ: & ex hoc existimat qđ dispositio in istis est circularis: & p neuter istorũ motuũ pcedit alterũ.

Quomodo igitur dixit Arist. p generatio præcedit alios mot⁹ præter localẽ: qũ in augmẽto: & diminutione & corruptione manifestum est eos esse posteriores generatione. Et si etiam nõ inuenitur in istis ppriã prioris secũdũ naturã: omne eĩ gñabile est augmẽtabile: & diminuibile: & corruptibile: & oẽ augmẽtabile, aut corruptibile, aut diminuibile est generabile. Dicam⁹ igit p cõsideratio prioris & posterioris in hoc loco est sicut cõsideratio prioritatis & posterioritatis in prædicamẽtis: in quib? est motus. Substãtia enim quia est prior natura liter cæteris prædicamẽtis ipsum cum auferetur: auferẽtur alia prædicamẽta: & cũ fuerit nõ sequitur vt sint alia prædicamẽta secũdã p substãtia est prior eis: & si sequitur vt sint in substãtia & natura materiæ, & præcipue natura quãtitatis: manifestum est p via ad esse substantiæ est prior via ad esse aliorũ prædicamẽtorũ. Et intelligo per viã motum gñationis vnius cuius liber prædicamentorũ secundũ igitur hũc modum dixit Arist. p motus gñationis præcedit alios motus: & quod mot⁹ alterationis præcedit generationẽ per accidẽs. s. scđm p formæ elementorũ sunt qualitates: aut qualitates sequunt eas. Et cũ posuit p motus generationis præcedit alia prædicamenta dixit: & si gñatio non est prior

Trãslatio p accñs est posterior gñatione.

P

Quõ gñatio pcedit alterationẽ & augmẽtũ

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prior translatione &c.i.& cum generatio est prior cæteris motibus & translatio est prior generatione:manifestum est quod nullus modorum motus est prior translatione.

Qu Omnino aũt videtur ꝙ sit imperfectũ & in principiũ iens. Quare generatione posterius:natura prius est. Vltimũ em̃ loci mutatio omnibus inest quæ sunt generatione. Vnde alia quidem omnino immobilia sunt viuentium propter indigentiã organi:vt plantæ,& multa gña aĩaliũ: Perfectis aũt inest. Quare si magis inest loci mutatio magis comprehẽdentibus naturam & motus hic primus aliorũ erit secundum substantiam.

Posteri⁹ generatiõe est pri⁹ secundũ naturã.

Et vniuersaliter manifestũ est quod generatũ est diminutũ: & semper currit ad principium. Et sic posterius in generato est prius in natura: Et translatio est postremum eius quod inuenitur in generato. Et ideo quædam viua non mouentur omnino propter priuationem instrumẽti. V.g. plante,& plura gña animalium. In perfectis autem est. Cum igitur translatio nõ inueniturnisi in eis quæ habẽt maiorẽ partem in natura:necesse est vt iste motus etiam essentialiter sit primus cæteris motibus.

158 Ista est alia declaratio quod translatio est prior aliis motibus. Et dixit.& vniuersaliter &c.i.& vniuersaliter manifestum est quod oñe generatum est diminutum:& omne diminutum mouetur ad principiũ semper quod est complementum & finis:scilicet quod est prius aliis principiis. Et manifestum est per se quod generatum est diminutũ: quia si non esset diminutum: qñ non moueretur ad complementum. Deinde dixit.& sic posterius &c.i.&'necesse est igit vt oẽ posterius secũdũ tp̃s in'gñatione sit prius secũdũ naturã. Et cũ verificauit hãc propositionem dixit:& translatio est postremum &c.i.sequitur igitur ex his duabus propositionibus vt translatio in generato sit posterior secũdũ tempus aliis transmutationibus:& prior in natura. Omne enim posterius secũdũ tempus in generabili ex rebus quib⁹ perficitur est prius in natura:& translatio est talis.ergo sequitur in prima figura vt translatio sit prior natura aliis motibus. D.d.& ideo quædã viua nõ mouent.i.& quia translatio est prior secũdũ pfectionẽ aliis motib⁹: ideo aĩalia quæ nõ sunt pfecta nõ trãseunt.i.qñ cum fuerint diminuta & careant instrumẽto quo fit translatio:ideo carent translatiõe:& sic in plãtis.aĩalia vero perfecta habent instrumẽta & trãslationẽ. D.d.cũ igit trãslatio &c.i.& cũ translatio nõ inuenit nisi in eis quæ sunt perfectiora rerũ naturaliũ:necesse est vt iste sit motus perfectior aliis motibus:& perfectius est prius in natura.ergo iste mot⁹ est primus motuũ.

Oẽ posteri⁹ in gñatiõe[secũdũ tp̃s est pri⁹ natura. Idẽ 9.met.t.c. 15.&.2.de prib⁹ aĩaliũ ca.primo.

Et hoc componitur sic. Translatio est rei perfectioris. Et quod est rei perfectioris est perfectius. Ergo translatio est perfectior aliis motibus. D.declarauit ex hac conclusione causam eius ꝙ translatio existit in animalibus perfectis.& hæc est demonstratio causæ tm̃. D.accepit posterius:& declarauit per ipsum prius: & fuit demõstratio per signum.& est ꝙ trãslatio est prior:qa est in priori. In hoc igitur sermone sunt

sunt tres demonstrationes.s.causæ.& esse causæ tantũ. & demõ signi.

Propter hoc & ob hoc nequaquam substantiã mutat quod mouetur motuum in eo quod fertur. Secundum enim hũc solum non mutatur esse sicut eius quod alteratur quale; eius autẽ quod augetur & decrementum patientis quantum. R

Et non propter ista tm̃ est prior: sed ꝓpter hoc etiã quia est interalios motus talis:quod non mouetur illud quod mouetur secundum illud à substantia sua. Iste enim solus non transmutat ipsum omnino in sua essentia: sicut transmutatur apud alterationem secundum qualitatem: & apud augmentum & diminutionem secundum quantitatem.

Solus mot⁹ localis non abijcit a substantia. Ex mutatiõe vbi nõ

Ista est tertia declaratio quod translatio est primus motuum. Et fundatur super duas propositiones. Quarum vna est quod illud quod mouetur secundum translationem non distat a sua substantia apud suam transmutationem:scilicet quod non accidit ei tunc in sua substãtia transmutatio quæ cogat ipsum exire a sua substantia: cum illud qđ mouetur non transmutatur nisi tantum in vbi. Et non sequitur ex mutatione vbi mutatio substantiæ moti quod non contingit in aliis motibus:scilicet quod in aliis motibus accidit moto transmutatio in sua substantia:sicut in moto alterationis & augmẽti.s.quod alteratum mutatur in sua substãtia:aut appropinquatur mutationi:cum alteratio sit via ad corruptionem:& similiter in augmento cum contingit ab eo vt res diuersetur in quantitate.& cum hoc intenditur erit via ad corruptionem. Et cum declaratum sit quod illud quod mouetur hoc motu non transmutatur in sua substantia:quod non accidit in aliis motibus. Et cum junxerimus huic secũdam propositionem: & est quod motus in quo motũ non transmutatur in sua substantia oino aut si trãsmutat nihilominus transmutatur minus est melior: qa est propinquior naturæ:cum non faciat rem transmutari a sua natura.sequitur ex duabus quod translatio est perfectior motuum: & quod est perfectius est prius in natura:ergo translatio est prior in natura. 59 sequit mutatio substantiæ moti. Idẽ.4.phy. t.cõ.128.

Maxime autem manifestum est ꝙ mouens ipsum seipsum maxime hanc mouet proprie secundum locum. Et etiam dicimus hoc esse eorum quæ mouentur & mouentiũ principiũ. Et primum est in his quæ mouentur ipsum seipsum mouens. S

Quod est pfectius est prius in natura. Idẽ in fra.t.c. 75.

Et manifestum est si se proprie hoc motu mouet prima intentione. Et dicimus quod primum principium in motis: & motoribus est illud scilicet illud quod mouet se.

Ista est quarta declaratio ꝙ translatio est primus motuũ naturaliter. Et fundat sup̃ tres ꝓpones. Quarũ vna est ꝙ motũ ex se nõ inuenit nisi in hoc motu:nihil em̃ est alteratũ ex semet alterat ex se nisi ꝑ accñs. Secũda aũt est ꝙ motũ ex se est principiũ rerũ motarũ. Tertia vero est ꝙ mot⁹ q̃ inuenit in primo motu est prim⁹ motuũ. Et.d.in prima intẽtione:qñ accidit ei ꝑ accñs qñcp:vt moueat illud qđ mouet ab ipso 60 Nõ inuenit motũ ex se nisi in motu locali. Idem supra.c.10.

&.2.phy.c. primo.& 2. de aia.cō. 50.&.4.ce. c.24.&c.

alio motuum:sicut accidit animalibus quæ mouentur in loco: scilicet quod corpus caleſit. Animal enim in tali motu:ſcilicet alteratione mouetur ex ſe:ſed non primitus:ſed mediante motu locali:& augmentū etiam non exiſtimatur augeri ex ſe ſed per accidens.

Mot⁹ localis p accns pōt aliū motū inducere I re mota.vide.2.ce.cō. mē.42.

QVod quidem igitur motuum loci mutatio prima ſit manifeſtum ex his eſt. Que autē loci mutatio primo eſt:nunc demonſtrādum eſt. Simul autem & quod nunc & prius ſuppoſitum eſt: ꝙ contingit quendam motum eſſe continuum: & perpetuum manifeſtum erit eodem modo.

Apparet igitur ex hoc quod tranſlatio eſt primus motuum. Quæ autem tranſlatio ſit prima declaratum erit nunc. Et manifeſtabitur cum hoc per hanc eandem viam illud quod poſuimus poſitione in hoc loco & prius:ſcilicet quoniam poſsibile eſt vt aliquis motus ſit continuus & æternus.

61 Dixit declaratum eſt igitur ex omnibus iſtis demonſtrationibus ꝙ tranſlatio eſt primus motuum natura & tempore: & iſta propoſitio erat prius accepta pro vera:& declarauit ipſam hic. Et quia tranſlatio eſt duobus modis:recta & circularis:& fuit declaratum qđ motus æternus eſt continuus:& accepit pro vero quod motus continuus eſt motus localis:ex quo declarauit quod motus localis: eſt prior motuū ſecundum tempus. Incepit hoc declarare & quærere in quo motus inuenitur continuatio:per quod declarabitur ꝙ tranſlatio ſit cōtinua: & quæ tranſlatio in veritate eſt prima. Et ideo dixit:quæ autē tranſlatio &c.& dixit hoc:quia nondum eſt declaratum niſi hoc ſcilicet ꝙ tranſlatio ſimpliciter eſt prior. D.d.& manifeſtabitur cum hoc per hanc eandem viam.i.per hunc modū conſiderandi:& intendit per illud quod dixit in ſexto:ſcilicet quod motus circularis ſolus poteſt eſſe æternus:ſed illic non compleuit perſcrutationem de hoc.In initio vero tractatus iſtius:& ante hunc ſermonem non ſolummodo declarauit poſsibile eſſe vt ſit hic motus continuus:ſed declarauit quod neceſſe eſt vt ſit hic motus continuus. Ex hoc ergo ſermone quem nititur declarare:apparent duo.Quorum vnū eſt illud quod prius poſuit:ſcilicet quod poſsibile eſt vt ſit hic motus continuus æternus. Secundū autem eſt quis motus ſit motus continuus quem declaratū eſt eſſe æternum neceſſario: & hoc declarabitur quando declarabit quod motus poſsibile eſt eſſe continuum.

T

V Quod quidem igitur aliorum motuum non vnū cōtingit continuū eſſe ex his manifeſtū eſt. Oēs em̄ ex oppoſitis in contraria ſunt motus & mutationes:vt generationis quidē & corruptionis:eſſe & nō eſſe termini ſunt. Alterationis aūt cōtrariæ paſsiones:augmēto & decremēto:aut magnitudo:aut paruitas: aut pfectio magnitudinis:aut impfectio. Cōtrarij aūt ſunt q̄ ſunt ī cōtraria. Quod aūt nō ſemp mouet ſecūdū hūc motū q̄

X

mouebatur

mouebatur prius:neceſſe eſt primū quieſcere. Manifeſtū autē eſt ꝙ quieſcit medio in cōtrario mutans. Similr autē in mutationib⁹. Opponūtur em̄ generatio & corruptio ſimpliciter:& ſingularis ſingulari. Quare ſi impoſsibile eſt ſimul mutari oppoſitas nō erit cōtinua mutatio:ſed mediū erit ipſarū tempus. Nihil em̄ differt contrarias,aut non cōtrarias eſſe ſecūdum cōtradictionem mutationes:ſi ſolū impoſsibile eſt ſimul idem ineſſe:hoc em̄ ad rationē vtile nō eſt. Nec ſi nō neceſſe eſt quieſcere in cōtradictione:nec eſt mutatio quieti cōtrarium. Non em̄ quieſcit fortaſſis quod nō eſt. Corruptio autē in nō eſſe eſt. Sed ſi mediū eſt tempus nō erit mutatio cōtinua. Nec enim in prioribus contrarietas vtile fuit:ſed non contingere ſimul eſſe: Non oportet autē turbari ꝙ idem pluribus erit contrarium vt motus & ſtatui & motui:qui eſt in cōtrarium. Sed hoc ſolum eſt accipere quod opponitur quodammodo & motui & quieti motus contrarius. Sicut æquale & menſurabile excellenti:& ei qđ excellitur. Et quod quidem nō contingit ſimul oppoſitos nec motus nec mutationes eſſe.

Nullus motus præter localem eſt continuus.

Dicamus igitur ꝙ apparet impoſsibile eſſe aliquē motum aliorū eſſe cōtinuū ex hoc ſermone. Motus em̄ & oēs modi tranſmutationis ſunt de oppoſito in oppoſitū. V.g.qm̄ duo termini generationis & corruptionis ſunt eſſe & non eſſe.

Quod inter duos mot⁹ contrarios cadit qes,

Et duo termini alterationis ſunt duo cōtraria. Et duo termini augmēti ſunt magnitudo & paruitas.aut perfectio aut diminatio magnitudinis. Et quæ ſunt ad partes cōtrarias ſunt cōtraria. Et quod nū ꝙ mouetur motu demōſtrato:& fuit ante neceſſario quieſcēs. Manifeſtū eſt igitur ꝙ trāſmutatū quieſcit qñ peruenerit in cōtrariū:& ſcđm hunc modum eſt de modis trāſmutationū. Corruptio em̄ & generatio ſunt oppoſita ſimpliciter:& q̄ ſunt in vno quoq; indiuiduo ſunt oppoſita eis quę ſunt in alio. Et ideo ſi nō fuerit poſsibile vt aliqđ tranſmutetur inſimul duobus modis trāſmutationis oppoſitis:impoſsibile eſt vt trāſmutatio ſit cōtinua. Sed neceſſe eſt vt inter ea ſit tps.

Quod non eſt dignum eſt vt nō ſit poſsibile vt quieſcat.

Non em̄ eſt differētia inter hoc qđ modi tranſmutationis contradictorū ſint cōtrarij,aut nō contrarij: dū hoc ſolum ſit impoſsibile in eis.ſ.vt inſimul exiſtāt in eodē. Hoc em̄ nō indiget in hoc ſermone. Nec etiā indiget hoc.ſ.qđ nō eſt neceſſariū ſit ꝓbatio vt in cōtradictorijs. Nec hoc etiā ꝙ trāſmutatio eſt cōtraria quieti. Qđ em̄ non eſt:dignū eſt:vt nō ſit poſsibile vt quieſcat

scat. Corruptio aũt inducit ad non esse. Sed illud quod indiget in hoc sermone est hoc solum scilicet vtrũ inter ea sit tẽpus: qm̃ si hoc fuerit impossibile erit vt trãsmutatio sit continua. Indigẽtia enim nostra in primis duabus rebus nõ fuit ad cõtrarietatẽ: sed ad hoc qđ impossibile est vt existant insimul. Et nõ debemus peccare propter hoc qđ idẽ erit cõtrariũ pluribus. V.g. qđ motus est contrarius quieti: & cõtrarius motui qui est ad contrarium. Sed oportet nos considerare in hoc solo scilicet quos dãmodo vno & nõ quodammodo alio. Mot⁹ igitur & quies opponuntur motui contrario. Verbi gratia quod æqualitas & temperamentum superabundãtie & diminutioni. Et quod impossibile vt sint insimul neq; duo motus oppositi: neq; duo modi transmutationis oppositi.

62 Abbreuiatio.

Incẽdit in hoc sermone declarare q̃ motus successiui qui inueniuntur in eodem moto qui sunt idem genere: & diuersi specie: nõ sunt cõtinui: & hoc in quatuor transmutationibus. Et ipse incepit declarare hoc in tribus illorum cũ sit manifestius in eis. s. in alteratione: & in quãtitate: & in substãtia quæ dicitur generatio corruptio. Et fundat suã sermonẽ super quatuor propositiones. Quarũ prima est qđ oĩs motus istorũ est de opposito in oppositũ. Secũda aũt est qđ illa q̃ sunt de oppositis in opposita sunt opposita. Tertia est qđ idẽ motũ qñ mouet motibus oppositis necesse est vt inter eos sit tẽpus. Quarta vero est qđ motus inter quos est tps nõ sunt cõtinui. Ex quo sequit necessario qđ omne motũ aliquo istorũ motuũ triũ sec̃m successionẽ impossibile est vt mot⁹ ei⁹ sit cõtinuus. Et ꝓpositio dicẽs q̃ inter oẽs duos motus oppositos eiusdẽ moti est tempus est talis: qđ possibile est quãdoq; vt illo tpe sit illud motũ quiescẽs: & quãdoq; impossibile. s. in motu generationis & corruptionis vt post declarabit. Et q̃ocãq; sit cõsecutio est eadẽ: hæc est igit summa huius capituli expositio. Dixit. & apparet qđ impossibile est &c. i. qñ fuerit positus motus esse vnus moti. dicẽs enim hũc sermonẽ: aut ponet q̃ illud motũ qđ est cõtinuũ motus mouetur altero duorũ motuũ oppositorũ. V.g. augmentatione tantũ aut diminutione tantum. Aut ponet qđ est cõtinui motus ꝓpter hoc qđ mouetur duobus motibus oppositis sec̃m cõtinuationẽ. Et incepit primo destruere primã intentionẽ dicẽdo. isti. n. motus &c. i. & intẽdit per hoc tres trãsmutationes tãtũ. In motu. n. locali nõ apparet contrarietas sicut apparet in istis: & post declarabit hoc. Et cũ narrauit qđ trãsmutatio in istis tribus est de opposito in oppositũ: incepit dicere opposita in vnoquoq; eorũ. Et dixit. V.g. qm̃ duo termini &c. i. V.g. qñ opposita in generatione & corruptione quæ terminãt istos duos mot⁹ sunt esse & nõ esse. Generatio eñ est de nõ esse in esse. Corruptio vero de esse in nõ esse: & intelligo hic p nõ esse nõ esse simplr. sed nõ esse alicuius. s. nõ esse hui⁹ gñati: vel huius corrupti. D. d. & duo termini alterationis sunt duo contraria. i. & duo termini motus alterationis sunt duo cõtraria inter q̃ sit iste motus: vt albũ & nigrũ in coloribꝰ: & calidum & frigidum in tangibilibus: & alia contraria existentia in modis istorũ motuũ quæ declarata sunt in septimo istius libri: illic eñ declaratis in quo genere qualitatũ inuenitur iste motus. Et cũ induxit opposita q̃ sunt in gñatione & corruptione & alteratiõe: induxit etiã ea quę sunt in motu quãtitatis: & dixit: & duo termini augmenti & diminutionis &c. i. & duo termini oppositi augmẽto & diminutioni sunt magnũ & paruum. Et est ita sicut dixit: quoniã res naturales habẽt magnitudines terminatas. Minimus igitur homo est terminatus naturaliter: & similiter maximus. si enim magnitudines rerum nõ essent terminate: tunc magnitudines nõ haberent perfectionem quæsitã in natura per motum augmẽti. Manifestũ est enim per se quoniã quemadmodum nõ quælibet actio fit per quãlibet qualitatẽ scilicet quãlibet formãta est manifestũ per se esse impossibile vt quælibet actio entiũ sit p quãlibet magnitudinẽ: sed vnaquæq; actio actionũ ꝓpriarũ cuilibet enti habet qualitatẽ propriam & quãtitatẽ propriam. Sicut igitur actio hominis non potest prouenire nisi a forma hominis: ita impossibile est vt actio eius ꝓueniat nisi a sua magnitudine. Magnitudo igitur hois est terminata natura liter: & similiter sua forma: & sic in vnaquaq; rerũ naturalium. D. d. aut perfectio aut diminutio magnitudinis. i. in motu augmẽti & diminutionis. Et cum declarauit quod impossibile est quod isti motus sint continui æterni secundum qđ sunt idem motus: cũ sint de cõtrario in contrariũ: & de opposito in oppositũ: & quod est tale est finitum. Et potest aliquis dicere forte qđ cõtinuatio in eis est propter translationẽ ipsius moti de alio motu in motũ oppositũ ei in illo generatis quod interim nõ sit quies. V.g. vt alteratũ moueatur de albedine in nigredinẽ: deinde de nigredine in albedinẽ: ita qđ non in medio sit quies & sic in infinitum. Dixit respondẽdo: & illa quę sunt in partes cõtrarias sunt cõtraria. i. & non est dicendum qđ motus oppositi istarum rerum sint cõtinui. Motus enim qui sunt ad partes oppositas sunt oppositi: & intendit per partes oppositas cõtraria in alteratione. D. d. & quod nõ mouetur semper fuit &c. i. & omne qđ mouetur motu qui habet principium & finẽ: & antequã mouebatur erat ens: necesse est vt mouerꝫ post quietẽ nõ post motũ si prius mouebatur motu cõtrario posteriori: & dixit hic qđ oĩs motus desinẽs nõ desinit nisi qñ auferꝫ potentia ab eo in quo fuit transmutatio: & hoc erit qñ illud est in actu: & oĩ qđ est in actu est quiescens necessario: qñ si moueretur esset in potentia: & si esset in potẽtia: tũc motus nõ finitur: qđ est cõtra positũ: & hæc declaratio cõis est duobus motibus. s. alterationis & augmẽti. In trãsmutatione aũt gñationis & corruptionis nõ apparet alietas duorũ motuum ex quiete moti inter eos: cũ illud qđ trãsmutatur hoc motu trãsmutationis non est aliquod demõstratũ in duobus extremis motuũ. Et ideo processit in hoc per aliã viã cõem aliis trãsmutationibus: & est qñ inter oẽs duos motus oppositos est tempus necessario: & cũ ita sit dixit: & sec̃m hunc modum &c. Et intẽdit p modos trãsmutationis trãsmutationes residuas: & dixit qđ generatio & corruptio sunt opposita simplr: quia opponũtur sibi sec̃m esse & nõ esse. D. d. & q̃ est in vno quoq; individuo & c. i. & gñatio existẽs in aliquo individuo est oppositi corruptioni existẽti in illo eodem individuo. i. qñ impossibile est vt ge-

Tex. expõ. In motu local nõ apparet cõtrarietas sicut in aliis motibus.

Y

Idẽ supra. c. 26. & 5. phy. cõ. 9. Idẽ. 6. phy. cõ. 92. Idẽ primo. ce. 86.

7. ph. t. cõ. 14. vsq; ad t. cõ. 20.

Subtilitas generationis & corruptionis non est aliquid demonstratũ. Idẽ. 5. ph. t. c. 8. & pri. de gña. t. c. 23. & 24.

Vnaquæq; res naturalis est determinata per maximũ & minimum.

Idem supra c. 44. & q. 61.

Idem. 3. de aiã. c. 4. & pri. phy. 63. & pri. ca. de substãtia orbis.

neratio & corruptio insimul sint in eodẽ indiuiduo in eodẽ tpe. Ergo inter illos est tps necessario. Et cũ posuit qd' istæ duæ trãsmutationes sunt oppositæ dixit, & ideo si nõ fuerit possibile &c. i. & cũ fuerit positũ: qd' duæ trãsmutatiões oppositæ sint cõtinuę sine aliquo tpe interpositeo: cõtinget necessario vt idẽ trãsmutet duab' trãsmutatiõibus oppositis insimul. Quoniã si mot' de albedine in nigredinẽ sit cõtinu' cũ motu de nigredine in albedinẽ: tũc illud quod mouetur de albedine mouet ad albedinẽ. Secundũ igit qd' mouet de albedine dimittit eã & acquirit nigredinẽ. Et secundũ qd' mouet ad albedinẽ dimittit nigredinẽ: & acquirit albedinẽ. Ergo in eodẽ dispositiõe acquirit eandẽ partẽ albedinis & dimittit illã: & mouet etiã duob' motibus cõtrarijs insimul: qd' est impossibile. Et similiter accidit in generatione & corruptione: & in alijs transmutationibus ab eis: & in motu locali. Demonstratio eñ cõmunis est omnib' transmutatiõibus: & cõ duo motus nõ fuerint insimul sequitur quod inter eos sit tempus necessario. Et ista demonstratio nõ debet intelligi nisi in eodẽ moto quod mouetur duobus motibus contrarijs habentibus principiũ & finẽ. Non in motibus successiuis qui sunt in pluribus motibus: sicut motus chordarum apud percussiont' earum omnium. Necp in duobus motibus quorũ alter est perfectio alterius in eodẽ moto. Quoniã inter oẽs istos non est tempus neq; aliquis eorũ est motus perfectus, scilicet habet principium & finẽ. Finis enim motus naturaliter non est motus sed quies: & similiter principium motus est ex non motu nisi sit per accidens: secundum hoc igitur est intelligenda ista demõstratio. Et quia ista declaratio est communis omnibus transmutatiõibus: prima autem propria transmutabilibus quæ recipiunt quietem: dixit: nõ enim est differentia &c. id est & in ista demonstratione non indigetur ponere duas transmutationes cõtrarias esse sicut fuit factum in prima: sed tãtum indigetur in ea. hoc, scilicet quod impossibile est vt cõtradictoria opposita sint insimul. D. d. necp indigetur in eo etiam, id est & ista demonstratio nõ indiget illud quod acceptũ fuit in prima, scilicet qd' in eodẽ nõ existũt duo contraria insimul: necp etiã indigetur in hac demonstratione illo tertio posito in prima. s. quod quies contraria motui. D. dedit causam in hoc: & dixit: quod enim non est &c. id est & causa in hoc quod ista transmutatio non peruenit ad quietẽ est: quoniã transmutatio quæ est corruptio peruenit ad nõ ens: & nõ ens nõ dicitur quiescere: nec transmutari: nec esse contrariũ: & oia ista erant accepta in prima demõstratiõe. D. d. sed illud qd' indiget in hoc sermone &c. i. illud eñ qd' indiget declaratiõe in hac demõstratiõe vniuersali est hoc vnum solũ. s. qd' inter oẽs duas trãsmutatiões oppositas: quocũcp modo sit modorũ trãsmutationis est tps: hoc eñ verificato verificabit impossibile esse duas transmutatiões oppositas esse cõtinuas. D. d. nostra eñ indigẽtia in hoc &c. id est & istæ duæ demonstratiões differũt: quia demõstratio qua vtitur hic in hoc quod duæ trãsmutatiões oppositæ nõ sunt cõtinuę nõ indiucit ad hoc qd' duo cõtraria existãt in eodẽ insimul: sed ad hoc qd' impossibile est vt duo opposita sint insimul. s. ens & nõ ens. Quoniã duo prima. s. duo opposita de qb' dictũ fuit in hac demõstratiõe qd' ea esse insimul est impossibile. s. impossibile ad qd' induxit ista demonstratio non

Documentum.

Intellectus propositiõis dictẽtis qd' inter motus cõtrario cadit quies.

Nõ ens nõ dicitur quiescere: nec trãsmutari. Idẽ 5. phy. 7. & 8. cõ. Idem pri. phy. 51. Idẽ hic cõmen. 4.

nõ fuit hoc scilicet duo cõtraria existere in eodẽ insimul: sed duo contradictoria existere insimul scilicet ens & non ens. Et quia in prima demonstratione fuit acceptum qd' transmutationes oppositæ sunt contrariæ adinuicẽ, & quod quietes quæ sunt inter eas sunt etiã. Et contingit in hoc quæstio: vtrũ vnum cõtrariũ habeat plus vno contrario: cũ sit famosum quod vnũ cõtrariũ nõ habet nisi vnũ cõtrariũ: incepit dissoluere hãc quæstionẽ. Et dixit, & nõ debemus peccare, id est, & nõ debemus decipi in hoc quod posuimus sermonem dicentis quod contingit nobis vt idem habeat duo cõtraria: quoniã iam posuistis qd' vterq; duorũ motuũ oppositorũ est contrarius reliquo, & quod quies ex qua incepit vterq; motuum est contraria ipsi motui, & sic motus habebit duo cõtraria scilicet motũ & quietẽ. Deinde dedit responsionẽ in hoc, & dixit, sed debemus considerare in hoc solo, & non in alio & ista quæstio accidit in pluribus, & ideo nõ est cõsiderãda in hoc loco suo. D. d. motus igitur & quies opponũtur &c. id est, nõ enim est impossibile dicere qd' motus est cõtrarius quieti & motui: sicut dicitur qd' æquale est cõtrariũ magno & paruo, & mediocre est contrariũ intenso & diminuto. Et imẽ debat per hoc notificare qd' possibile est idẽ habere plura vno cõtrario. Aut quãdo cõtrarietas quæ est inter ea nõ est maxima: sicut media quæ sunt inter cõtraria. Aut quãdo idẽ habebit plura cõtraria diuersis modis, & ista est dispositio motus. Modus enim secundũ quẽ motus est contrarius motui: est alius a modo secundũ quẽ motus est cõtrarius quieti, & æquale est cõtrariũ magno & paruo: secundũ qd' cõtrarietas quæ est inter æquale & non æquale est vna, & similiter videtur esse in omnibus mediis cũ extremis. Deinde dicit, & qd' impossibile est vt sint insimul &c. id est, non enim indigetur in hac declaratione ponere contrarium haberet vnum contrarium: sed hoc tãtum indigetur scilicet impossibile esse duos motus oppositos existere insimul.

Quomodo vni possint plura cõtrariari & quo modo non. Impossibile ẽ aliquid permanere per instans tantum.

Amplius in generatiõe & corruptione penitus incõueniẽs esse videbitur. Si factũ mox necesse est corrũpi & nullo tẽpore permanere. Quare ex his vtiq; fides sit alijs. Physicum enim est similiter se habere in omnibus.

Et etiam malum est omni modo existimare de generatione & corruptione. Quod res quãdo generatur necesse est vt corrumpatur statim, & nõ remaneat tempore omnino. Ex hoc erit certitudo de hac intentione in alijs partibus. Cursus enim naturæ est in illis omnibus eodem modo.

Id est, & inopinabile est existimare q' mot' generatiõis est cõtinu' cũ motu corruptiõis: ita q' generatũ nõ habeat esse oino nisi in potẽtia: qñ ii isti duo mot' essent cõtinui: tũc nõ haberet generatũ esse in actu. 63

Omne ens in actu est in tempore de monstrato.

Omne eñ existẽs in actu est in tẽpore scilicet demõstrato: & tũc natura ageres otiose. Et quia quãdo homo intelliget hoc esse impossibile i gñatiõe sti intelligit ipm esse ipossibile in alijs trãsmutatiõib'.

Dixit, & p hoc erit certitudo &c. i. & p cognitiõẽ istius, intẽtiõis in gñatiõe erit certitudo cognitiõis el' in alijs trãsmutatiõib'. Q; ñ natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura currit in entibus eodē modo scilicet q̄ finis esse nō est corruptio, quoniā omnis motus est via ad generationē: aut in substātia: aut in quātitate: aut in quālitate, & si motus cōtrarius cōtinuaretur destrueretur generatio.

A Si motus cōtrarius cōtinuaretur generatio destrueretur.

CAPVT VIII.

QVONIAM autem contingit quēdam motū infinitū vnū esse continuum, & hic est circularis: dicemus nūc. Omne autē mouetur quod fertur: aut circulariter: aut secūdū rectitudinē: aut mixtim. Quare si nec horum alter continuus est: nec ex vtrisq̄ possibile esse cōtinuū. Quod autē fertur secundū rectum, & finitum non ferātur continue manifestū est: reflectitur autē. Et reflectibile autē secūdum rectū: secundum contrarios mouetur motus. Contrarius enim secūdū locū est qui est sursum ei qui est deorsum & qui est ante ei qui est retro, & qui est ad sinistrā ei qui est ad dextrā. Loci enim cōtrarietates hæ sunt. Quis autē est vnus & cōtinuus motus: prius diffinitū est: quia qui est vnius & in vno tēpore & indifferēti secundū speciē. Tria em̄ erāt: q̄ movetur: vt homo aut deus, & quando vt tēpus, & tertiū in quo. Hoc autē est locus: aut passio aut species: aut magnitudo. Contraria autē differūt specie & nō vnū sunt: sed loci sunt hæ dictę differētiæ. Signū autē quoniā cōtrarius motus est qui est ab a. ad. b. ei qui est ab ipso. b. ad. a. est: quia stant & repausant adinuicem si simul fiant. Et in circulo similiter: vt qui est ab. a. in. b. et qui est ab. a. in. c. sistunt em̄ se: quāuis continui sint, & si non fiat reflexio propter idquod cōtraria ipse adinuicē corrūpunt & prohibent. Sed non qui est in latus ei qui est sursum.

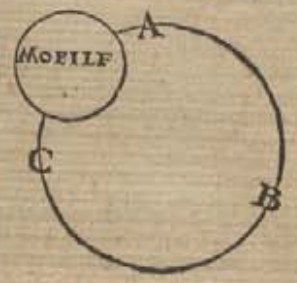
Omnis motus localis aut *rectus* aut circularis aut mixtus. Idē infra text. cō. 75.

Et nos declarabimus modo q̄ possibile est vt sit hic motus infinitus vnus & cōtinuus est em̄ aut totius trāslati aut circulariter. Et dicamus q̄ omne est trāslatū: aut circulariter aut recte: aut motum mixto. Si igitur alter istorū nō fuerit continuus: impossibile erit vt cōpositus ex ambobus sit contis

Demonstratio q̄ in linea recta motus ex oppositis locis est cōtrarius.

A B

Demonstratio eiusdem in circulo.

nuus

nuus. Et manifestum est quod trāslatum per lineam rectam si Quod recte reuertitur mouetur duobus motibus contrarijs.
tuitam nō mouetur continue reuertitur enim recte, & quod reuertitur recte mouetur duobus motibus cōtrarijs. Motus em̄ in loco ad superius est contrarius motui ad inferius. Et motus ad anterius est contrarius motui ad posterius. Et motus ad sinistrum est contrarius motui ad dextrum. Isti enim sunt modi contrarietatis in loco.

Et iam determinauimus prius quis motus sit vnus continuus, & diximus quod est motus qui est eiusdē rei in vno tēpore, & in eo quod nō diuersatur secundum formam scilicet secundum speciem. Illa enim per quæ complebitur hoc sunt tria: motum scilicet. Verbi gratia homo aut deus. Et quando. Verbi gratia tempus. Et tertium est illud in quo est motus scilicet locus: aut passio: aut forma: aut magnitudo. Cōtraria autem differunt secundum formam, & non secūdum naturam. Et illi modi quos diximus differunt secundum locum. Et signum quod motus de. a. ad. b. est contrarius motui ex. b. ad. a. est: quia contradicunt sibi & resistunt quando fuerint insimul. Et similiter est etiam cū fuerint in circulo. Verbi gratia de motu ab. a. versus. b. & de. b. versus. a. quoniam resistunt & contradicunt sibi. *Si* igitur fuerint continui non habebunt reuersionē nec reflexionem. Quoniam contraria sunt se corrumpentia & sibi resistentia. Et motus ad latus non resistit motui ad superius.

Demonstratio q̄ id quod reflectitur in circulo moueatur contrarijs motibus.

Cū declarauit q̄ impossibile est vt trāsmutatio in qualitate: aut quātitate: aut in substātia sit motus continuus in infinitum. 64

Vult in hoc capitulo declarare quod hoc etiā impossibile est vt sit nisi in motu circulari tantum ad vnā partē non in recto: nec in eo qui reuertitur super vnā lineā rectam aut circularē.

Et dixit, & nos declarabimus &c. & intendit per totū translatum motum in quo illud quod mouetur occupat totum locum.

Deinde dicit dicamus igitur q̄ omne translatū &c. & ista propositio est manifesta per se. sed de motu mixto ex duobus motibus intelligitur duo q̄ ambo sint actu equaliter scilicet aut quod alter motus sit victus & alter vincens: sit medius inter duos motus: sicut motus qui est per lineā curuā. Et hoc videtur

tur magis intendere in hoc loco, & primā intentionem intendebat in primo de cælo & mūdo. & possunt intelligi ambę. Deinde dixit: si igitur alter &c. & hoc est manifestū per se in motu composito ex duo bus motibus. Verbi gratia quod si fuerit impossibile vt motus rectus sit infinitus: impossibile erit vt curuus aut girattiuus sit infinitus. Si autem intellexerimus per compositum secundam intentionē: tunc difficile comprehendetur in ista demonstratione. Quoniam si vincens est ille in quo impossibile est vt sit infinitus: manifestum est vt iste modus istorū impossibile est vt sit infinitus. Si autem vincens est ille in quo est possibile esse priuationem finitatis existimatur quod nō apparet in eo hoc quod dixit Aristotel. scilicet quod si alter fuerit impossibile vt sit infinitus possibile erit hoc in composito. Simplices enim motus in quibus impossibile est hoc sunt in hac mixtione in potentia. In mixtione autem secundum primam intentionem sunt in actu. Et ideo difficile possunt adaptari sua vocabula huic modo mixtionis nisi coniungatur ei aliud fundamentum, & est quod omne quod est in potentia aliquid necessario exibit in actū, & si nō tunc natura ageret ociose. Tunc igitur verificabitur nobis quod impossibile est vt motus mixtus ex recto & circulari sit infinitus. Et si posuerimus quod circularis est vincens: quoniam erit finitus in potentia inquantum habet in se in potentia motus recti. Et propter latentiam istius inclusionis diximus quod prima expositio est manifestior. Et cū declaratū fuit in sexto: quod impossibile est vt motus rectus sit infinit⁹, & potest aliquis dicere: quoniam forte infinitas est possibilis in eo, secundum reflexionem motu in eodem spacio finito vicibus infinitis dixit & manifestum est quod trāsitio per lineam rectā &c. id est, & manifestū est quod, trāsitum super lineam rectam finitam eundo & reuertendo nō mouetur vno motu sed duobus motibus contrarijs. Deinde declarauit quomodo sunt contrarij, & dixit: motus enim in loco ad superius &c. id est, & necesse est vt duo motus quibus mouetur vnum motum in eodem spacio secundum reuersionem sint contrarij: quoniam si alter motus fuerit ad superius reliquus erit oppositus et: quoniam ad inferius, & si ad inferius reliquus erit ad supertus, & si ad anterius reliquus erit ad posterius, & si ad dextrum reliquus erit ad sinistrum aut econuerso. Et hoc fuit necessarium quoniam dimensiones corporum sunt tres: longitudo, latitudo, & profunditas. Extrema longitudinis dicūtur superius & inferius: latitudinis dextrum & sinistrū, & profunditatis anterius, & posterius.

C Omne qđ est in potentia aliquid necessario exibit in actum,

Cur sex sint differentiæ loci. Documentum.

D Sex differentiæ loci ex natura rei sunt in homine & in mūdo: licet latentius. Idē. 2. cæli. c5. 9. & in de. Et pri. cc. com. 13. 2. 3. phy. te. cō. 34.

Et debet scire quod istæ partes sunt distinctæ in natura: in homine, similiter in mundo: sed in homine sunt manifeste per se: in mundo autem per demonstrationem. Et quia manifestum est quod isti sunt modi contrarietatis in loco dixit: isti enim sunt modi contrarietatis in loco, & cum concludit quod isti duo modi sunt oppositi: incepit declarare quod duo motus oppositi non sunt vnus: ad concludendum quod duo motus qui sunt huiusmodi scilicet secundum reuersionē non sunt vnus. a Et dixit, & iam determinauimus prius, id est, motus qui est vnius moti, & in vno tempore, & in eadem specie, id est, non diuersa duabus differentijs oppositis. Deinde declarauit hæc tria, & dixit, illa enim per quæ complentur hæc sunt tria &c. & intendit quod locus

us est genus in quod est motus translationis & passio est genus in quam est motus alterationis: & forma est natura in quam est motus generationis & corruptionis: & magnitudo est genus in quod est motus augmenti & diminutionis. Et intendit per deum aliquod corpus celeste sicut erat tunc famosum. Et cum posuit quod vnus motus est ille qui non diuersatur: neq; secundum rem motum: neq; secundum tempus: neq; secundū formā scilicet speciem dixit: contrarij vero differunt secundū formā &c. id est & cū declaratum sit quod motus reflexi sunt cōtrarij: & motus cōtrarij differūt secundū formā & naturam: & vnus motus nō differt a se secundū formā: sequit ex hoc in secūda figura qđ duo motus reflexi nō sunt vnus. Et cū posuit qđ⁹ mot⁹ reflexi nō sunt vnus propter hoc: quia sunt cōtrarij: notificauit in quo genere differunt secundū formā. Et dixit: illi autē modi quos diximus &c. id est & illi motus reflexi quos diximus qui sunt aliqui triū modorum quos diximus differunt secundū formā oppositam in loco. s. superi⁹ & inferius: aut dextrū & sinistrū: aut ante & retro. Et quia vna propositionū quas posuit in hoc sermone est quod motus qui sunt a punctis oppositis sunt contrarij: & hoc est manifestum in motibus qui sunt super dimensiones rectas: & late in eis qui sunt super dimensiones circulares. In circularibus enim existimatur quod motus in eis non inueniē incepit declarare hanc propositionem & notificare quomodo inueniatur in eo. Et dixit: & signum eius quod motus &c. id est & contrarietas in eo. Et dixit: & signum eius quod motus qui sunt ex locis oppositis sunt contrarij siue fuerint in spacijs rectis aut rotundis est: quia reflectunt sibi. s. qñ impossibile est vt vnū motū moueatur secundū ea simul. V. g. ponatur magnitudo recta a. b. linea: & vnū motū moueatur quādoq; ex. b. ad. a. quandoq; ex. a. ad. b. dico quod isti duo motus sunt oppositi: quia reflectunt sibi: & impossibile est vt idē motū moueat in his duobus motib⁹ insimul: & similiter est si posuerim⁹ lineā a. b. esse arcū circuli: siue semicirculū siue maiorē siue minorē. Sed quæri⁹ hic & dicit: quomodo motus ex. a. ad. b. & ex. b. ad. a. sunt cōtrarij qñ fuerint in dimensiōe circulari: & ipse iam declarauit in celo & mūdo qđ⁹ motus circularis nō est cōtrari⁹ motui circulari: qñ si cōtrarietas esset in circularib⁹ motibus cōtingeret vt corpora mota circulariter motib⁹ oppositis essent cōtraria sicut corpora simplicia siue moueni motib⁹ rectis cōtrarijs. s. aqua & ignis. Et cū ita sit cōtrarietas igit⁹ in qua cōsicat hoc corpus circulare & rectū debet intelligi sic. s. duo mot⁹ quib⁹ impossibile est aliqđ corp⁹ moueri inillmul: nō duo mot⁹ in qb⁹ est necesse vt motū secundū alterū sit cōtrariū moto secūdū reliquū: secūdū hoc igit⁹ debet intelligi cōtrarietas in hoc loco. Et cū declarauit qđ⁹ isti mot⁹ sunt cōtrarij cōtrarietas in hoc loco. Et cū declarauit qđ⁹ isti mot⁹ sunt cōtrarij hoc modo. s. qa reflectunt sibi in vno corpore & corrūpunt se adinuicē: & declarauit ex hoc impossibile esse vt motus compositus ex eis sit cōtinu⁹. Et dixit. si igit fuerint continui &c. i. si igit posuerim⁹ qđ⁹ isti duo mot⁹ sint cōtinui: sequit vt neq; habeant reflexionē neq; reuertantur. Quoniā contraria sunt directio & reuersio: & contraria destruunt se adinuicem: & illa quæ sunt talia non continuantur. Deinde. d. motus ad latus &c. i. & motus contrarij sunt illi qui sunt in eadem oppositione

Obiectio pri. ce. t. cō. 24.

Solutio. Quō in circulo sit contrarietas vide pfectā solutionē istius B difficultatis I pri. ce. cō. 32. vide etiā ibidē. c. 87.

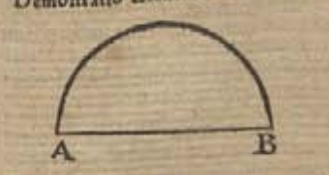
sitibe: illi aũt qui non sunt in eadẽ oppositione non sunt contrarij. sicut motus ex dextro ad sinistrum cõ moto ab inferiori ad superius. Et hoc quod dixit est manifestum per se. Isti nõ sunt contrarij: quoniã nõ est impossibile vt idem motum moueatur istis motibus. f. vt moueatur ad superius: & ad dextrum insimul scilicet quod ex istis sit motus compositus: & ex motibus contrarijs non componitur vnus motus.

Maxime autem manifestũ est quod impossibile est esse continuũ qui est in rectitudine motũ. Quia reflexibile necesse est stare non solum in recto: sed si secundum circulum feratur. Non enim idem est & ferri in circulo & circulum. Est enim alt quando quod mouetur continuum. Aliquando quidem in idẽ veniens vnde motum est reflecti iterum. Quod autem necesse est stare fides est non solum in sensu sed in ratione: principium autem hoc est. Tribus enim existentibus principio: medio: & fine. Medium ad vtrumq; est: & vnum numero: ratione autem duo. Amplius autem aliud est quod est potentia & quod est actu. Quare & rectitudinis quæ infra sunt terminorum: quodlibet signum potentia quidem: medium est: actu autem nõ est nisi diuidat hanc & stans iterum inceperit moueri. Sic autem medium principium sit & finis actu. Principium quidem posterioris: finis autem primi. Dico autem vt si fertur. a. & stet in b. & iterum feratur in. c. cum autem cõtinue feratur neq; adesse neq; abesse possibile est. a. secundum. b. signum: sed solum esse in ipso nunc. In tempore autem nullo propter id quod non ipsum nunc est diuisio in toto. a. b. c. Si autem adesse aliquis cõcedat & abesse semper stabit ad id ad quod fertur. Impossibile enim est. a. simul adesse in. b. & abesse. In alio ergo & alio signo temporis est. Tempus itaq; erit quod est in medio. Quare quiescit. a. in. b. Similiter autem in alijs signis est: eadẽ enim ratio est in omnibus. Cum autem vtatur. a. quod fertur ipsi. b. medio & fine & principio: necesse est stare: propter id qđ duo facit sicut vtique: & si intelligeret. Sed ab. a. signo quidem abfuit principio. In. c. autem affuit cum perficiat & stet.

Et hoc apparet magis scilicet quod impossibile est vt motus per lineam rectam sit continuus ex hoc scilicet quod illud quod reflectitur necesse est quod quiescat. Non solummodo illud quod mouetur secundum lineam rectam: sed etiam illud quod mouetur per circulum. Non enim est eadem intentio aliquid moueri circulariter: & aliquid moueri per circulum. Forte enim mouetur eundo super ipsum: & forte cum peruenerit ad illum locum a quo incepit moueri reuertitur. Et homo certus

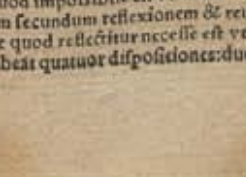
tus est: quoniam talis motus necesse est vt quiescat non sensu tantum sed ratione. Et hoc est principium illius: quoniam hic sunt tria: principium: & medium: & postremum. Medium apud vtrumque extremorum est vtrumque: & est in numero vnum: & in respecta duo. Et illud quod est in potẽtia est aliud ab eo quod est in actu. Et ideo quodcunq; punctum imaginaueris inter duo extrema est medium in potentia: & non est in actu: nisi quando diuiserit illam: & quando cessauerit quiescẽs apud illum punctum: deinde inceperit moueri. Tũc enim medius punctus erit principium: & finis. Principium posteriorem: & finis primi. Verbi gratia: quod. a. moueat & quiescat apud b. deinde mouetur ad. c. Cum autem mouetur secundum continuationem impossibile erit vt. a. sit in. b. aut separet ab ipso. Sed erit in eo tantum in instanti non in tempore omnino: & instans non diuidit totum scilicet lineam. Si igitur aliquis posuerit quod cum. a. transfertur erit in. b. & separabit ab eo: tunc erit quiescens. Impossibile enim est vt. a. sit insimul in. b. & separetur ab eo. Ergo hoc erit in duobus punctis diuersis temporibus. Ex quo sequitur vt. a. quiescat in puncto. b. & similiter in alijs punctis. Quoniam ratio est eadem in omnibus. Quando autem. a. motum vtitur. b. quod medium est pro principio & fine: necesse est vt quiescat: quia ponit ipsum duo. Sed quia incepit a puncto. a. separatur a principio: & sic in pũcto. c. cum complet suus motus quiescat.

Demonstratio qꝫ medium sit principiũ & finis actu.

Linea: siue magnitudo

Demõstratio eiusdem in arcu circuli.

65 Quia declaratio prædicta quę est fundat sup hoc qđ illud quod mouet: & postq; reflectit super lineã rectam non est motus continuus: est declaratio vniuersalis oĩbus quatuor transmutationib⁹: & cõ incepit declarare hoc de moto in loco: & quia declaratio propria est magis perfecta & magis manifesta. Dixit. & hoc apparet magis &c. id est & apparet magis quod impossibile est vt motus continuus æternus sit super lineam rectam secundum reflexionem & reuersionem ex hoc, scilicet quoniam omne quod reflectitur necesse est vt quiescat inter duos motus, scilicet vt habeat quatuor dispositiones: duos motus: duas quietes. Et quia hoc

Declaratio propria ẽ magis perfecta & magis manifesta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc nō solummodo declaratur in moto super dimensionē rectā: sed in moto super circulū dixit: nō solūmodo illud qđ mouetur super lineā rectā &c.i. & hoc quod diximus nō tantū declarabitur in eo qđ mouetur super lineā rectā: sed in eo quod mouetur super circulū. Et quia illud qđ mouetur super circulū mouetur duobus modis: qm aut pertransit circulū: aut mouetur in eo super arcum. Deinde reuertitur super illā eandē arcum ad contrariam partē. Et alter istorū modorū est possibilis. Et reliquus impossibilis. s. reuerti super eādem arcum: distinxit istos duos modos. Et dixit. nō est enim eadem intentio &c.i. immo ista intentio declarabitur in eo quod mouetur super circulum quando mouebitur super illum motu circulari. s. ire & reuerti. Non enim est eadem intētio: aliquid moueri circulariter: & aliquid moueri per circulū. Idest: & diximus motus circularis. i. attributo circulo. Quoniam non est eadem intētio aliquid moueri motu attributo circulo: scḋm qđ est super circulum tātum: & aliqđ moueri super totum circulum. Et dixit hoc: quoniā illud quod mouetur super circulū vno motu & ad vnā partem dicitur moueri circulariter in rei veritate. Illud autē quod mouetur in eundo & redeundo super circulum mouetur motu attributo circulo: & hoc intēdebat cū dixit: circulariter: motū igitur super circulum vno modo dicitur moueri circulariter: & motum super circulum eundo & reuertendo nō dicitur moueri circulariter: sed per circuitum. D. d. forte enim mouetur &c.i. forte enim aliquid mouetur: & est de partum super circulum: & dicitur moueri in eo circulariter: & forte qñ peruenerit ad locum ex quo incepit moueri reflectitur: & tunc dicitur moueri per circulum. Et cum exposuit intentionē quam intendebat: & distinxit illa in quibus manifestabitur hoc incepit declarare: & dixit: & homo erit certus &c.i. & homo erit certus ꝙ illud qđ mouetur eādo & reuertendo habet duas quietes sensu & ratiōe. Et dixit hoc: quoniā apparet sensui qđ omnia mota eundo & reuertēdo habēt duas quietes: & hoc manifestum est in eis quæ mouentur motu voluntario. s. animalibus: & in eis quæ mouentur naturaliter istis duobus motib? vt pulsus. Medici enim fingunt comprehendere sensu duas quietes. s. in sistole & dyastole. Et quæret aliquis si sit manifestum sensui quod omne motum quod reflectitur quiescit: tūc vti sermone in declaratione eius est superfluum. Dicamus igitur ad hoc qđ hoc quod apparet sensui est testimoniū illi quod apparet rationi: sed illud quod apparet sensui non sufficit in hoc quod omne tale motum quiescit: cum non sit remotum quod plura talia mota sint quorum quis non comprehenditur sensu. Et sic esset possibile existimare ipsa nō quiescere. Cum igitur causa fuerit data in hoc scilicet causa faciens quietem tunc declarabitur quod omne tale motum quiescit necessario. Et possumus dicere quod sensus sufficit in hoc scilicet in esse: & præcipue hoc quod apparet quod duo mota æqualis velocitatis quando alterum mouetur reflectendo & alterum recte apparet sensui quod rectum incedit velocius. a vt post dicet Arist. Et secundum hoc ratio data hic erat causa in hoc esse tantum: & sic scientia huius erit magis certa: quoniam scire b aliquid esse cum sua causa erit certus scientia quæ est in sensu tantum. Et cum dixit: quod hoc non tantum apparet sensui sed ratione

Non est ea dē intentio aliquid moueri circulariter: & moueri per circulum.

F Apparet sensui qđa mota eūdo & redeūdo habēt duas quietes.

G An vti sermone in declaratione eius qđ est sensui manifestū sit superfluum.

a Ex hoc patet quid sit demonstratio causæ tantum. Vide phoc 2.cx.c.15.

b Scire aliquid cū causa est perfectius qm scire ipsum in sensu tantū.

ratione. i. demonstratione: incepit & dixit: & hoc est principium illius &c.i. & quia in his duobus motibus scilicet eunte & reflexo sunt tria scilicet principium & medium: & est illud quod est inter duos motus: & istud c medium est vnū numero: & duo rōne necesse est vt iste motus sint duo. motus d enim cōtinuus nō habet medium quod sit vnū numero scilicet in actu sed potētia. Deinde induxit aliam declarationem & dixit: & est etiam illud qđ est in potentia &c.i. & omne motū super lineā rectam secūdū qm mouetur super ipsam motu finito necessario describit in ea duo puncta in actu scilicet pūctum ex quo mouetur: & punctum ad quod mouetur: & nullum punctum describit in actu inter hæc duo puncta nisi quiesceret in medio: & hoc intendebat cum dixit: & nō est in actu &c.i. & motum non describit punctum in actu inter duo puncta inter quæ mouet nisi diuiserit magnitudinem super quā mouetur & quieverit in medio. Si igitur reuertatur in motu ad contrariam partem a qua mouebatur: tunc punctus medius quem describit in actu erit principium motus & finis. Et erit cū finis primi motus: & principium secundi motus. Et hoc intendebat cum dixit: & non est in actu &c.i. & incepit moueri. i. ad contrariam partē et ad quā mouebatur. D. d. tunc igit mediū erit principium & finis. i. tūc igitur pūctus medius quem describit in actu erit principium & finis. Et siue motum quieverit in puncto medio. Deinde reuertitur est ad motum ad contrariam illius partis. Aut quieverit in fine spacij: deinde reuertitur est ad contrariam illius partis. Describit igitur punctum in actu quod est principium & finis insimul: scilicet principium postremi motus: & finis primi. Et cum dixit hoc: dedit exemplū & dixit. V. g. &c.i. Verbi gratia: ponere ꝙ a. moueatur ex. c. ad. b. & quiescit in. b. scilicet qđ facit. b. esse punctum in actu: deinde reuertitur est & mouetur ex. b. ad c. tunc igitur. b. erit finis primi motus & principium secundi. Deinde dixit: cum autem movetur secūdū cōtinuationem &c.i. & illud qđ mouetur cōtinue impossibile est vt superponatur alicui: & vt separetur ab eo. Quoniam tale est super magnitudinē in tempore: quoniam dividit magnitudinem in actu: & ideo quiescit necessario inter duos mot?: & nō in instāti: & illud quod est continui motus est super magnitudinem in instanti non in tempore omnino. D. d. & instāns non dividit. i. & motum cum fuerit in instanti nō dividit magnitudinē in actu. D. d. si igitur aliquis posuerit &c.i. si igitur aliqs posuerit ꝙ aliquod motum fuerit super aliquid in actu: deinde separetur ab eo: tunc contingeret necessario vt quiescat in illo. Deinde dedit rationem super hoc: quia est cōuersum posit: & dixit: impossibile enim est vt. a. sit insimul in. b. & separatum ab eo. id est. & hoc fuit ita: quoniā impossibile est vt motum sit in extremo magnitudinis deinde separetur ab eo: ad contrarium illius partis ad quam mouebatur in vno instanti. Verbi gratia, quod. a. iuit ex. b. ad. c. & fuit super. c. deinde mouetur ab eo ad. b. in vno instanti. Deinde dixit. hoc enim erit in duobus punctis diuersis id est. vt cum fuerit impossibile vt aliquod motum sit super extremum alicuius magnitudinis & reflectatur ab eo in eodem instanti: tunc instans in quo fuerit super illud extremum est aliud ab eo in quo separatur. Deinde dixit. ex quo requitur vt. a. quiescat super punctum

c Medium in motu reflexo ē: vnū numero & H duo rationē. d Mot? cōtinu? nō habet vnū medium diū in actu. I

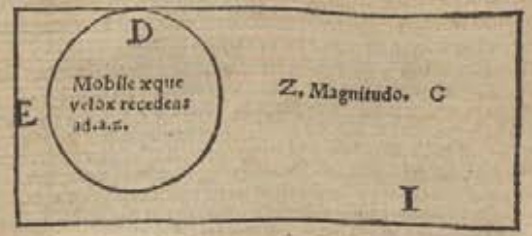
ctum.b.i.& cum instans in quo motum est super extremum magnitudi nis est aliud ab instanti in quo separatur ab eo:& est declaratum quod inter quælibet duo instantia est tempus: necesse est vt motum quiescat super extremum magnitudinis quoniam in quolibet tempore aut corpus mouetur aut quiescit. Deinde dicit:& similiter est in alijs punctis &c.id est,similiter est de alijs punctis acceptis in tempore: scilicet instantibus:quoniam ratio est eadem in eis. Et intendit vt mihi videtur in hoc quod inter quælibet duo eorum est tempus. Declaratum est enim quod instans non sequitur instans & potest intelligi sic: & similiter de alijs punctis imaginatis super lineam:quoniam cum motum descripsit vnum eorum in actu:tunc quiescit necessario: sine posuerimus quod iste punctus est in extremo lineæ:aut in medio. Et ideo dixit post:cum autem.a.motum vtitur medio &c.id est,& cum imaginauerimus quod motum vtitur aliquo puncto:medio magnitudinis pro fine primi motus & principio secundi motus: sequitur necessario vt quiescat:sicut est dispositio in puncto qui est in extremo magnitudinis. ratio enim in omnibus punctis est eadem. Deinde dicit: quoniam ponit ipsum duo &c.id est,quoniam motum cum fuerit reflexum super duo opposita:tunc faciet finem primi motus:& principium secundi motus. Et impossibile est vt duo in actu sint in vno instanti: instans enim est in potentia nedum vt opposita sint in eo. Deinde dicit: sed quia incipit ex puncto.a,&c.id est,& necesse est vt quiescat: quoniam cum incepit moueri incepit a puncto in actu:& cum finitur descripsit punctum in actu. Ergo sequitur vt quiescat quemadmodum nõ incepit ex puncto nisi illud quod erat quiescens antequam inciperet.

Vnde & ad dubitationem hoc dicendum: habet enim locꝰ hic dubitationem hanc. Sit enim quæ est.c.ei quæ est.z. æqualis &.a.feratur continue ab. e.extremo ad.c. Similiter autẽ sit a.in.b.signo.&.d feratur.a.z.extremo ad.i.regulariter: & velocitate simili ipsi.a. Ipsum.d.anteveniet in.i.quam.a.in.c. Prius enim mouens & discedens primum venire necesse est. Non ergo simul affuit.a.in.b. & abfuit ab eodem:vnde posterius fit. Si enim simul:non posterius esset sed necessitas erit stare. Non enim ponendum est cum.a.affuit secundum.b.ipsum.d. mouerit.a.z.vltimo. Si enim affuit.a.in.b.erit & abesse: & non simul:sed erit in decisione temporis:& non in tempore. Hoc ergo impossibile est sic dicere & in continuo. sed in reflectente necesse est sic dicere. Si enim qui est.z.feratur ad ipsum.d.& iterum reflectens deorsum feratur in vltimo in quo est.d. & sine et principio vtetur vno signo vt duobus:vnde stare necesse est. Nec simul affuit.z.in.d.& abfuit ab ipso.d. Ibi enim simul esset & non esset in eodem nunc.

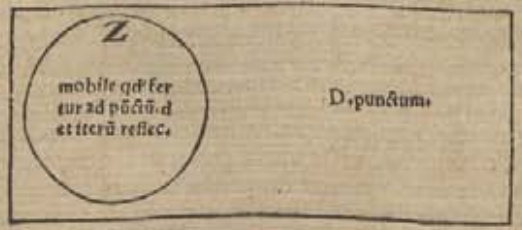
Ratio

Ratio qua dubitatur quod id quod continue mouetur aliquo signo quiescat.

Ostensio quod necesse sit mobile quod reflectitur quiescere illo signo a quo reflectitur.

Et ideo oportet nos ratiocinari per hoc in dissolutione quæstionis:est enim locus dubitationis. Quoniam si spacium.h. est æquale spacio.z.&.a.mouetur continue de extremitate.h. ad. d.ad.h.reuertendo:& insimul fuit in puncto.b.Et.c.mone

tur de extremitate .z. æqualiter & in eadem velocitate: tunc .c. incedit citius ad .g. quam .a. ad .h. Illud enim quod incedit in processu necesse est vt incedat citius. A. igitur non fuit in .b. & separabitur ab eo insimul: & similiter fuit diuersum. Quoniã si esset insimul non diuersaretur: sed necesse est vt quiescat. Ergo nõ oportet ponere quod cum .a. fuit in .b. mouebatur, .a. ab extremo .b. Quoniam si .a. fuit in .b. et separatum ab eo: & hoc impossibile est esse insimul. Quoniam positum est quod hoc fuit in differentia temporis: non in tempore. Manifestũ est igitur quod in continuo impossibile est vt hoc dicatur. In reflexo vero necesse est vt hoc dicatur scilicet quies. Quoniam si quando .a. mouetur fuerit extremum .b. finis & principium, Tunc vno puncto vtetur pro duobus. Et ideo necesse est quiescere nõ ita quod insimul proueniat ad .b. & recedat .a. b. Et si non: tunc illic insimul esset: & non esset in eodem instanti.

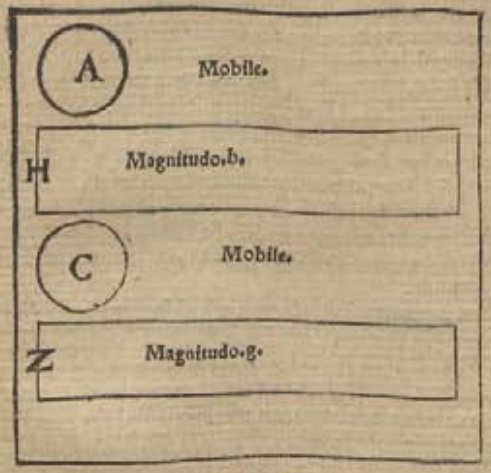
66 Rõnis abbreuiatio.

Cum declarauit q̃ illud quod mouetur recte quando reflectitur necesse est vt quiescat & non cõtinuetur suus motus: vult dissoluere quæstionem ex hoc in qua dicitur quare duo mota æqualia in velocitate quando mouentur insimul per duo spacia æqualia: & incipiũt insimul moueri: sed cũ alterũ peruenit ad medium spacij reflectitur ad extremũ ex quo incepit moueri: & reliquum directe procedit ad finẽ. quare motum quod non reflectitur peruenit ad finem spacij antequam reflexum perueniat ad locum in quo incepit: licet duo spacia sint æqualia. Dicẽdum est igitur ei qui hoc quirit: q̃ motum reflexũ quiescit. Et hoc intendebat cum dixit: & ideo oportet nos ratiocinari. Deinde incepit dicere quæstionem: & dixit. est enim in hoc loc⁹ dubitatiõis &c. i. quoniam cum posuerimus .a. moueri ad .b. deinde reflecti ab eo: ita q̃ in vno instanti fuit in puncto .b. & recessit ab eo tunc non debet .c. incedere ad .g. antequam .a. ad .h. & cum .c. iccdit ad .g. antequam .a. ad .h. continget quod .a. non existet in .b. & fuit separatum insimul, Quoniã si ita esset: tunc non diuersaretur motus eius a motu .c. sic igitur est intelligendus iste locus. Et ideo videtur mihi quod aliquid est diminutum a verbis Aristo. in lib. Quoniam secundum quod inuenitur in libro non inducitur in forma syllogismi inducentis ad inconueniens. & ideo sic debet legi: & in illa eadem velocitate necesse est vt proueniat .c. ad .g. & .a. ad .h. sit insimul: sed non sunt insimul: quoniam .c. citiꝰ incedit quam .a. ad .h. Deinde dicit. non igitur oportet ponere &c. id est, sed qui ponit motum continuum esse ponit quod esse .a. in .b. & separationem eius ex .b. reuertendo est in differentia temporis indiuisibili non in tempore: quod est impossibile. Ergo ille motor non est continuus. Et hoc intendebat cum dixit. Manifestum est igitur in continuo quod est impossibile hoc dicere scilicet motum reflecti. D. d. illud autem quod reflectitur &c. i. q̃ motus non cõtinuus: et q̃ quiescit.

D. dedit causam in hoc & dixit: q̃ sicut .a. mouet tãc extremum .b. erit finis & principiũ &c. i. q̃ cũ pũctus fuit in actu diuisit ipꝰ i duo: & ideo

ideo fuit tempus inter ea. Deinde dicit & si non esset illic &c. idest & si non: tunc .a. esset in .b. in actu. Et non esset in eodem instanti: & instans non esset nisi in potentia.

Ostensio eiusdem secundum Commentatorem.

At vero olim solutio non dãda est. non enim contingit dicere q̃d scdm .d. sit ipsum .z. in decisione: non affuit autem nec defuit: Necesse est enim in finem venire qui actu est & nõ potentia. Quæ quidẽ igitur sunt in medio potẽtia sunt: hæc aũt actu. Et finis est quidẽ deorsum: principium autẽ sursum est: & motũ similiter. Necesse est ergo stare reflectens in recto. Non ergo contingit motum continuum esse & ppetuũ in recto. Eodem autem modo obuiandum est & ad interrogantes zenonis rationem: & volẽtes si semper medium transiri oportet. Hæc media aũt infinita sunt: ifinita aũt impoſe est trãsire motũ nõ esse: nec⁹ posse quicquã moueri. Aut sicut ipsam hãc rationẽ quidã aliter interrogant: volentes mobile cum mouetur media singula super quæ fertur prius numerare. Quare abeunte tota infinitum accidit numerari numerũ. Hoc aũt confitenẽ esse impoſe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et nō oportet dicere illā solutionē in prędicta q̄stione prius: Quoniā possibile est dicere qđ motum erit super.c.h.aut super.b.in loco differentiæ temporis. Ita quod non fuit in ipso neque separatum ab eo. Illud enim quod est in actu non in potentia, necesse est peruenire ad finem. Et puncta quę sunt in medio sunt in potentia: ista autem sunt in actu. Et est finis ab inferiori & principium a superiori. Et similiter etiam est de motib⁹. Necesse est igitur vt reflexum super lineam rectam quiescat. Imo possibile est igitur vt in linea recta sit motus continuus æternus. Et secm hūc modum debemus opponere sermoni Zenonis dicentis: qđ illud quod pertransit spacium necesse est semper pertransire medietatem. Sed medietates sunt infinitæ & infinita nō possunt pertrāsiri. Impossibile est ergo illud spaciū pertransiri. Aut qui hoc dicit alio modo: sicut alį dicunt: qđ necesse est dum homo mouetur vt numeret medietates vnam post aliam. Et tunc cum pertransit totam medietatem: tunc numerat numeros infinitos: & manifestum est quod hoc est

L Puncta quę sunt in medio sunt in potentia.

zeno.

67 impossibile.

Cum declaratum sit hic de motu: qm̄ nō facit in magnitudine super quā mouetur punctum in actu nisi cū quieuerit: & tunc nō oportet dissoluere q̄stionē zenonis in motu p illā dissolutionē p quā fuit dissoluta in sexto. D.d.qm̄ impoſe est dicere &c.i.qm̄ impoſe est dicere qđ motus qū peruenerit ad extremū magnitudinis quæ est.c.h.aut.b.perueniat ad ipsam in differētia tpis indiuisibili.i.in instantinita quod non fuit in extremo magnitudinis: deinde separatur ab eo. D.d.necesse est igitur vt peruenit ad finem &c.i.& cū motū mouetur super magnitudinē finitā in actu: necesse est vt peruenitat ad extremū magnitudinis qđ est punctū in actu & finis motus. Puncta aūt quæ sunt inter principium & finē magnitudinis sunt in potētia: cū magnitudo dividatur secm illa potētia non in actu. Pūctus aūt qui est finis magnitudinis est in actu: & est finis primi motus & principiū secūdi. V.g. finis motus ab inferiori ad superius: & principia motus a superiori ad inferius. D.d.similiter est etiā de motibus.i.& hoc necesse est in omnibus motibus finitis. D.d.necesse est igitur vt reflexū &c.i.manifestū est igitur ex dādo causam in hoc: qđ motū describit punctū in actu super magnitudinē: & est magnitudinem esse finitam in actu q̄ necesse est ipsum quiescere. In sermone enim dedit causam qđ causa quietis in extremo magnitudinis est: qa describit in ea pūctū in actu. Hic aūt dedit causam in hoc qđ describit super ipsum punctum in actu: & est magnitudinē rectam esse finitam in actu. Et ideo dixit ergo necesse est vt reflexum &c.i. manifestum est igitur hoc esse necesse in omnibus suis causis propinquis & remotis.

6. phy.t. c. 19.

M Puncta quę sunt inter principium & finē magnitudinis sunt in potētia cū magnitudo dividatur secūdum illa potentia & nō actu. pūctus aūt qui est finis magnitudinis est in actu.

D.d.impossibile est igitur vt super lineam rectam sit motus cōtinuus æternus.i.quoniā motus eius quod mouetur super lineam rectam est finitus: quia linea recta est finita: & reflexum quiescit inter motus. Et q̄ quiescit

quiescit in suo motu non mouetur continue. Et cum dixit: quod nō oportet contradicere zenoni per illam cōtradictionē prædictā in sexto: cū illa sit secm sermonē nō secm rem: reuertitur est ad narrandū qđ secm hunc modum dissoluitur illa quæstio. Et est quod dum motum mouetur non diuidit magnitudinē in actu.i.super quam mouetur. D.d.qm̄ illud quod pertransit spaciū necesse est &c.i.& quæstio est talis: qm̄ omne qđ pertrāsit spaciū: necesse est qđ antequā pertranseat totū spacium pertranseat medietatē: & necesse est. vt antequā pertranseat illam medietatem pertranseat medietatem illius medietatis: & sic in infinitum. Quoniā cū magnitudo dividitur in medietates infinitas: necesse est vt illud q̄ pertrāsit totū magnitudinē anteqū pertranseat illā pertrāsibit magnitudines infinitas. Et cum ita sit continget vt motum pertranseat in tempore finito magnitudines infinitas: quod est impossibile. D.d.aut qui dicit alio modo &c.i.aut qui inducit quæstionē alio modo dicendo q̄ qui mouetur per aliquod spacium potest numerare medietatem illius spacij ante illud spacium: & medietatem illius medietatis ante aliam medietatem: & sic in infinitum: ex quo contingit quod si aliquis homo pertranseuerit per aliquod spacium vt numeret numeros infinitos: qđ est impossibile. Et cum dixit vt numeret medietatem post aliam: intendit numerare medietates quæ consequuntur se adinuicem: sicut numerans numerat volitates quæ consequuntur se adinuicem: Sed qa medietates sunt infinitæ sequitur numerare numeros infinitos: & iste modus impossibilis est alius a prædicto: & est manifestior: & non potest contradici secundum sermonem per contradictionem dictam in sexto. Illic enim fuit dictum quod si pertranlit medietates infinitas: necesse est vt pertranseat eas in temporibus infinitis: & cum potuit hanc quæstionem: incepit dissoluere eam & dixit.

In primis igitur quidē rōnibus soluimus per id qđ tempus infinita habet in seipso. Non em̄ inconueniens est si infinito tempore infinita pertranſit aliquis. Sic aūt infinitum vtiq; in longitudine est & in tempore. Sed hæc solutio ad interrogantē quidem sufficienter se habet. Interrogabat enim si in finito tempore infinita transire atque numerare contingit: ad rem autem & veritatem non sufficienter. Si em̄ aliquis dimissa magnitudine & interrogauerit si in finito tempore contingit infinita transire: & interroget de ipso tempore eadem. Habet em̄ tempus infinitas diuisiones: non adhuc sufficiens erit hæc solutio. Sed vetum dicendum est quod quidem diximus in rationibus. Si em̄ aliquis continuū diuiserit in duo media hic vno signo tanq̄ duobus vtitur. Facit enim ipsum principiū & finē. Sic aūt facit numerans qui & in media est diuidens. Sic aūt diuidente nō erit cōtinua neq; linea neq; motus. Continuus enim motus continui est. In cōtinuo autem sunt quidem infinita media: sed non actu: sed in potentia. Si vero faciat actu: non faciet continuum

In cōtinuo sunt infinita media nō actu sed potentia.

O

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed stabit. Quod quidem in numerāte media manifestum est quod accidit. Vnū enim signū est necesse ipsi numerare vt duo. Alterius quidem enim finis medij: alterius autē & principium erit si nō vt vnū numeret continuum: sed vt duas medietates. Quare dicendum ad interrogationē: si contingit infinita transire aut in tempore: aut in longitudine: quia est quidem sic est autem non sic. Actu enim cū sint non contingit: potentia autem contingit. Qui autem continue mouetur secundum accidens infinita transiuit: simpliciter autem non. Accidunt enim lineæ infinita media esse. Substantia autem altera est & esse. Dicamus igitur ad hoc quod in præteritis sermonibus dissoluimus hanc quæstionem cū diximus: qm̄ in tempore sunt partes infinitæ. Nō enim inopinabile vt aliquid pertranseat res infinitas in tēpore infinito. Et infinitū eodē modo existit in longitudine & tēpore. Sed ista respōsio sufficit in hac quæstiōe. Quæstio enim est: vtrū sit possibile in tēpore finito pertransire & numerare res infinitas. Secundū autē rē & in rei veritate non sufficit.

Quoniā si homo diuiserit longitudinē: & dimiserit quærere vtrū sit possibile in tpe finito pertrāsire res infinitas. Deinde quæsiuit hoc in ipso tēpore. nā tēpus habet differētias infinitas: tūc ista respōsio nō erit sufficiēs. Sed oportet nos dicere verū. & est illud qđ prius diximꝰ scilicet quod cū aliquod diuidēs diuiserit continuū in duo media. Tunc vtetur hic eodē puncto pro duobus. Facit enim ipsum principiū & finē. Et similiter facit q numerat, aut qui diuidit medietates. Cum igitur diuiserit aliquid hac diuisione nō erit cōtinuū: siue fuerit linea: siue motꝰ. Motus enim cōtinuus est cōtinui: & in cōtinuo ipso certe sunt medietates infinitæ: nō secundū actū: sed in potētia. Cū igitur posuerimus medietates in actu. tunc non erit cōtinuū: sed necesse est vt quiescat. Et hoc sequitur manifeste in eo qđ numerat medietates. Et necessario enim numerat idem punctū pro duobus. Quoniā erit finis alterius duarū medietatū: & principium alterius medietatis. Sed nō numerat continuū pro vno: sed pro duabus medietatibus. Et ideo respondendū est quærenti vtrum sit possibile pertransire res infinitas: aut in tempore: aut in lōgitudine sic. Quoniam quodammodo hoc est possibile: & quodammodo impossibile. In actu autem est impossibile. In potentia vero possibile. Quoniam illud quod mouetur continue per accidens pertransit res infinitas: simplicis

ter

ter vero non. Accidēs enim est quod accidit lineæ vt essent medietates infinitæ: secundam autem suam essentiam non.

Cū narrauit qđ̄ respōsio prædicta in quæstione zenonis nō sufficit incipit narrare modū ex quo illa respōsio nō est sufficiēs, & primo terauit illā respōsionē. Et dixit: in sermonibus eīs p̄teritis. id est, illa solutio nō sufficit: qm̄ nos diximus illic in respōsione ad sermonē dicētis qđ̄ si motū pertransit spaciū: cōtingit ipsum pertrāsire spacia infinita in tēpore infinito. Diximus hoc scilicet qđ̄ si pertrāsit spacia infinita' pertrālit ea in tēporibus infinitis. Tēpus enim in quo est motus dicitur in infinitū: sicut dicitur magnitudo per quā est motus. Et hoc intēdebat cū dixit: dissoluimus quæstionē &c. Et cū dixit cōtradictionē quæ cōtradixit illi quæstioni: demōstrauit 'diminutionē quæ est in illa cōtradictione. Quoniā cū dictū fuit in quæstione qđ̄ si motū pertrāsit spaciū: sequitur vt pertrāseat spacia infinita in tēpore finito: non turbētur in ea ad destructū ipsum partrāsire spacia infinita sicut oportet: sed dictū fuit respōdēdo: qđ̄ si pertrāseat spacia infinita pertrāsibit illa in tēporib⁹ infinitis: nō in tēpore finito: sicut dictū fuit in quæstione. Et in hoc videtur quasi cōcedere possibile esse pertrāsire spacia infinita ex hoc qđ̄ dixit ꝙ pertrālit ea in tēporib⁹ infinitis. Sed hoc in se est impossibile scilicet pertrāsiri spacia infinita: sed si hoc fuerit concessum: respōsio erit vera. Et hoc intendebat cū dixit: qm̄ nō est impossibile &c. id est, respōsio autē prędicta illic scilicet qđ̄ si pertrāseat spacia infinita pertrāsibit ea in temporibus infinitis est vera: qm̄ nō est impossibile pertrāsire spacia infinita in tēporibus infinitis. D. d. sed ista respōsio sufficit &c. id est, sed responsio prædicta in sexto est sufficiēs quātū ad quæstionē dicens enim hāc quæstionē quærit vtrum est possibile pertrāsire: aut numerare in tēpore finito res infinitas, & cum dictū fuit ei hoc esse impossibile: dixit qđ̄ illud qđ̄ pertrālit spaciū pertransit res infinitas in tēpore infinito, & ad hoc fuit dictū qđ̄ illud qđ̄ pertrālit spaciū si pertrālit infinita pertrālit ea in temporibus infinitis. Quoniā si cōponitur spaciū ex infinitis spaciis: necesse est vt tempus in quo pertrālit spaciū cōponātur ex tēporibus infinitis. Et ideo ista cōtradictio sufficiens est quātū ad quærentē: sed secundū rem in se nō est sufficiens, & ideo dixit: secundū autē rem & in rei veritate nō sufficit.

Et cū dixit: quia nō est hæc quæstio sufficiēs. Deinde dedit causam in hoc & dixit: quoniā si homo diuiserit &c. & intēdit per differentias infinitas, & inēdit qđ̄ quæstio remanet si quērēs dimiserit illud qđ̄ existimauit se qui ad motū scilicet qđ̄ motum pertransit spacia infinita in tempore infinito, & mutauerit quæstionē ad tēpus: quærendo qđ̄ tempus in quo motum mouetur componitur ex temporibus infinitis: cum diuiditur per instantia infinita, & motū mouetur per totū spaciū in toto illo tēpore ex quo contingit vt motū pertranseat res infinitas: quoniam pertrālit tēpus & spaciū: quod est impossibile. Infinitū nim nō quā desinit nec̄ pertrālitur. Si hoc igitur fecerit quærens tunc responsio prima non erit sufficiēs in dissolutione illius quæstiōis, & hoc qđ̄ dixit manifestum est: quoniam illic accepit pro possibili pertrāsire spacia infinita. Et cū declarauit ꝙ respōsio prædicta nō sufficit secūdū

P Infinitū nō quā desinit nec̄ pertrālitur.

rem

a Pertranſ ſire mediet. infinit. in potẽtia in tẽpore finito in actu nõ eſt impoſsibile ſed neceſſarium.

b Diuiſio in partes æquales terminat continuũ & numerat ipſũ. Diuiſo vero quæ nõ terminat ipſum eſt diuiſio in qua maius ſemp diuiditur in minus. idẽ 3. phy. tex. com. 59. 6. phy. text. c. 4. & inde.

rem ipſam: dixit: ſed oportet nos dicere verũ &c. id eſt, & reſpõſio ſuffi ciẽs in hoc eſt illud qđ declaratũ eſt ſcilicet qđ ſpaciũ ſuper qđ mo tum eſt idẽ in actu & cõtinuũ, & infinitum. Motũ enim nõ diuidit ſpa clum in actu niſi quãdo deſcribit in eo aliquod punctum in actu, & ſi poſtquã deſcribit aliquod punctũ in actu mouetur: vtetur tũc illo pũ cto pro principio & fine. Et erit neceſſe vt quieſcat neceſſario inter duos motus. Motũ igitur ſecundũ cõtinuationẽ nõ diuidit magnitudi nem in actu, ergo magnitudo eſt vna, & nõ ſunt illic medietates infiniz te: niſi in potẽtia. Ergo motũ nõ pertrãſit medietates infinitas in tempore infinito & eſt illud quod eſt impoſsibile. Pertrãſire autem poſsibile: ſed eſt neceſſariũ. Deinde dicit & ſimiliter facit qui numerat &c. id eſt, & qui numerat partes ſpacij nõ numerat eas niſi diuidendo illud in actu in partes æquales, & cũ hoc fecerit tũc numeratio erit finita neceſſario, & tunc diuidetur res in partes finitas numeratas. Diuiſio enim in partes æquales terminat continuũ, & numerat ipſum. Diuiſo vero quæ nõ terminat ipſum eſt diuiſio in qua maius ſemper diuiditur in minus. Deinde dicit. Cum igitur fuerit aliquid diuiſum hac diuiſione &c. & intẽdit diuiſionẽ quæ eſt in actu. Deinde, diuiſio in qua nihil continuatio, motus eſt propter continuationem magnitudinis. Cũ igitur magnitudo diuidatur neceſſe erit vt motus diuidatur neceſſario & nõ remaneat continuus: cum magnitudo quæ eſt cauſa cõtinuatiõnis illius nõ remãſerit cõtinua. Deinde dicit & in cõtinuo certe &c. & hoc quod dixit demonſtratũ eſt in principio ſexti: ſicut eſt declaratum in tertio qđ impoſsibile eſt vt in cõtinuo ſint partes in actu infinitæ. Deinde dicit cũ igitur poſuerimus medietates in actu &c. id eſt, cũ poſuerimus medietates ſpacij ſuper qđ mouetur motũ eſſe in actu: tunc motus nõ remanebit cõtinuus eſt vnus ſed neceſſe erit vt motus quieſcat apud quãlibet medietatem. Deinde dicit & hoc neceſſe eſt &c. id eſt, & hoc bene apparet in eo qui numerat medietates ſpacij ſcilicet qui diuiſit illud in actu. Qui enim diuidit magnitudinẽ vnã & cõtinuã in actu in duas medietates, & medietatẽ in duas medietates: vtitur vno puncto pro principio & fine, vnde ſequitur vt motus eius non ſit cõtinuus. Sed quæritur hic: qñ cũ motũ diuiſerit magnitudinẽ in duas medietates in actu quieſcẽdo in ea deinde diuiſerit illã medietatẽ in duas medietates quieſcẽdo etiã tũc ſequitur etiã ſi medietates ſunt infinitæ qđ motũ nũquã perueniet ad extremũ magnitudinis: ſed peruenit, ergo magnitudo nõ diuiditur in magnitudines infinitas. Quoniã ſi diuiditur tũc quæſtio zenonis remanet, ſicut dicũt quidã noſtri ſocij. Et reſpõſio vt mihi videtur in hoc eſt: qđ motũ anteq̃ diuidat magnitudinẽ in duas medietates diuidit illã medietatẽ in partes æquales id eſt, potẽtia, & ſunt æquales ſibi. vnde neceſſe eſt vt magnitudo cõſtituatur per hãc diuiſionẽ: vt declaratũ eſt: qñ cũ diuiſerit medietates reſiduas: diuidet etiã eas per hãc diuiſionẽ æqualẽ, & ſic cõſumetur magnitudo neceſſario. Diuiſio igitur magnitudinis ſecũdũ medietates eſt diuiſio per accidẽs, & diuiſio quæ eſt ſecũdũ medietates quæ nõ finiũtur eſt diuiſio: cũ qua nõ cõiungitur diuiſio quæ facit finitatem neq̃ in

Obiectio.

Solutio.

poten

potentia neq̃ in actu ſcilicet diuiſio quæ eſt ſecũdum partes æquales. Iſta enim diuiſio cõſumit magnitudinẽ ſiue fuerit potẽtia ſiue actu. Cũ igitur diuiſio quæ cõſumit magnitudinẽ fuerit cõtigua cũ diuiſione quę nõ cõſumit ipſam accidet diuiſioni quæ nõ conſumit magnitudinẽ vt cõſumet eã, & ideo accidit deceptio ex mixtione eius quod eſt per ſe: cũ eo quod eſt per accidẽs, & hoc manifeſtũ eſt tacti veritatẽ. Dein de dicit & ideo oportet reſpõdere &c. id eſt, & propter hoc qđ diximus: nõ oportet reſpõdere quærenti. Vtrũ ſit poſsibile vt motũ pertrãſeat de tempore in quo mouetur aut de magnitudine per quã mouetur per medietates infinitas reſpõſione ſimplici. Sed dicitur ei: quia quedã modo eſt poſsibile, & quodãmodo impoſsibile: ſecũdũ autẽ qđ ille medietates ſunt exiſtẽtes in actu eſt impoſsibile: ſecundũ autẽ qđ ſunt in potẽtia eſt poſsibile ſcilicet vt motũ pertrãſeat res infinitas potentia: nõ in actu. Deinde dicit motũ enim ſecũdũ cõtinuationẽ &c. id eſt, & quia accidit vt ſpaciũ finitũ vnũ in actu continuũ poſsit diuidi in res infinitas, & ideo accidit moto pertrãſeunti illud; ſpaciũ pertrãſire res infinitas nõ eſſentialiter & primo. Et hoc intẽdebat cũ dixit ſimpliciter vero nõ. Deinde dixit accidẽs vero accidit linee, id eſt, & quãdo motũ pertrãſit lineã nõ pertrãſit medietates infinitas: quia diuiſio linee in medietates infinitas eſt ei per accidẽs. Et hoc intendit cũ dixit, eſt enim per accidens, id eſt, qđ hoc nõ eſt ei ſecundũ qđ eſt vna nõ diſcreta: ſed ſi fuerit erit ſecũdũ qđ eſt multa: quoniã diffinitio & eſſentia eius ſecundum quod eſt linea quærit finitatem. Et innuit hoc quod dictum eſt in diffinitione linee. ſ. linea eſt cuius vltima ſunt duo puncta.

Eſſentia & diffinitio lẽ nec ſecũdũ qđ eſt linea quærit finitatem &c.

Manifeſtũ autẽ eſt, & quoniã niſi aliquis faciat tẽporis diuiſiõnẽs ſignũ prius & poſterius. Semper poſterioris rei erit ſimul eſſe & nõ eſſe, & idẽ ſcilicet eſſe & nõ eſſe, & quãdo fuerit nõ eſſe. Signũ igitur vtriuſq̃ cõmune eſt, & primo, & poſteriori idem & vnũ numero: ratione autẽ nõ idẽ eſt: huius enim ens finis, illius autẽ principiũ eſt. Res aũt paſsionis poſterioris eſt. Sit enim tẽpus in quo eſt. a. c. b. Res in quo. d. Hoc in a. quidẽ tẽpore albũ. In. b. autẽ nõ albũ. In. c. ergo albũ & nõ albũ. In quolibet enim ipſius. a. verũ eſt dicere, albũ ſi in omni tẽpore hoc erat albũ, &. b. nõ albũ. c. autẽ ep eſt in vtriſq̃. Nõ ergo dicẽdũ eſt in omni: ſed præter vltimũ nũc in quo eſt. c. hoc autẽ iam poſterius eſt. Et ſi fiebat nõ albũ, & ſi corrũpebatur albũ. In. a. omni tũc factũ eſt, & corruptũ eſt in. c. Quare album & nõ albũ eſſe primũ in illo verũ eſt dicere: aut cũ factum eſt nõ erit: aut cũ corruptũ eſt erit. Aut ſimul albũ, & nõ albũ, & omnino eſſe & non eſſe neceſſe eſt. Si autem quod erat prius non ens: neceſſe eſt fieri ens, & cum ſit non eſt: nõ poſsibile eſt eſſe in atoma tẽpora diuidi tempus. Si enim in. a. tempore. d. fiebat albũ: factũ autẽ ſimul, & eſt in altero indiuiduo tempore

b.herēte tēpori.a. Si in.a.fiebat & nō erat in.b.autē erat. Generationem oportet esse aliquā mediā. Quare & tempus erat in quo factum est Non enim eadem erat ratio in non atoma diuidentibus. Sed ipsius temporis in quo fiebat factum est in vltimo signo cui nihil est habitum nec consequenter. Sed in finisibilia tempora sunt consequēter. Manifestum est autem quia si in.a.toto tempore fiebat:non plus est tempus in quo factū est,& fiebat:quā in quo fiebat solum omni.

Et manifestum est quod si homo non posuerit punctum in tempore distinguēs prius & posterius posterioris rei in re sem per tunc idem erit ens & non ens, & cum est ens non est ens. Punctus enim qui est ambobus & continuus priori & posteriori,est idem in numero:sed in respectu nō est idem. Est enim finis illius,& principium istius. In passione vero semper est postreme passionis. Sit igitur tempus.a.b.& passio.c. & hæc passio sit in toto tempore. a. album, & in tempore. b. non album. In tempore igitur.c.erit album & non album:quoniam in quocūq; loco fuerit acceptum in.a. dicetur vere quod in eo est album:quoniam in hoc toto tempore fuit albū. Et in.b. est non album,& in.c.est interim. Non ergo oportet concedere q̄ est in instanti insimul:sed in instanti quod est finis,& est illud in quo est.b.& hoc est postremum. Et si etiam efficitur non album & corrumpitur album in toto.a. tunc illud non fit:aut corrumpitur nisi in.b. Et ideo igitur si fuerit album:aut non album:tunc primo erit verum dicere hoc in eo,& si non quando sit aliquid non est illud & quando corrumpitur est illud à quo transmutatur. Aut erit necesse vt insimul sit albū & nō albū,& vniuersaliter tale esse,& illud nō esse. Et si illud quod est nunc & non fuit ante:necesse est vt generetur,& illud quod generatur nō est illud apud generationē. Ergo impossibile est vt tempus diuidatur in tempora indiuisibilia. Quoniam si fuerit c.in tempore.a.erit album:deinde insimul erit album. Est igitur album in alio tempore indiuisibili:sed est consequens scilicet in tempore.b. Et quia est in.a.tunc non fit album:in.b. vero fuit album. Vnde necesse est vt interim sit aliqua generatio. Et ideo necesse est vt etiam sit tēpus in quo fuit, generatio. Et ista ratio non contingit eis qui non dicunt partes indiuisibiles. In puncto enim qui est finis & desitio temporis in quo generatur res:in,eo efficitur res generata & ens:ista ,quod omnino non

Ex hoc cō muniter ac cipitur qđ rei generan de datur,pri mum.

non sit consequens. Tempora autem indiuisibilia sunt successiua. Manifestū est igitur quod quādo aliquid in toto tempore a.generatur tunc illud tempus in quo generatur nō est in quo fuit addens toti tempori in quo generabitur tantum.

Cum declarauit quod differentia inter cōtrarios motus temporis est tempus:vult narrare etiam quod differentia tēporis quæ distinguit inter motus priores & posteriores secundū quod illud ad quod est motus:aut ecōuerso,scilicet differētia tēporis sit distinguēs inter prius qđ est illud ex quo est motus:& posterius ex ipsis motibus est aliqđ indiuisibile. Et qđ modo est econtrario illi quod fuit in motibus contrarijs. Quoniā scientia eius est complementū sue intentionis. Et dixit:manifestū est qđ si homo &c.id est.& manifestū est per se qđ si homo nō posuerit instans distinguēs inter prius & posterius tēporis ex motib⁹ & cōsequētib⁹ motus posteriores. Aut inter prius secundū illud ex quo est motus:& inter motus ad quos posterius semper est dignum habere proportionē:& posuerit ipsum tēpus & indiuisibile:cōtinget et vt aliquid sit ens & nō ens in eodē tpe.& hoc intēdebat cū dixit:etiā q̄ necesse est vt idem sit ens & nō ens. D.d.& cum est ens nō est ens.i. & contingit hoc poni vt cū aliquid ponat esse nō erit ens. Deinde dixit punctus enim est ambobus &c.i.& diximus quod necesse est vt in tempore accipiamus aliquid tale:quia tale instans qđ est in tēpore est simile pūcto in linea:& est cōmune prioris & posterioris ex rebus quas diximus:& est indiuisibile in se. Et si sit diuisibile in respectu eius qđ est ante & in respectu eius qđ est post:est eiū finis eius qđ est ante:& principiū eius qđ est post. Et est dignius quod attribuat el quod est post.i. posteriori.i.qualitati quæ fit ex trāsmutatione:quāvt attribuat trāsmutationi priori. & hoc fuit ita:quū principiū passionis quæ fit a trāsmutatione est aliquod ens:& trāsmutatio est non ens. Et quia dignius est attribui enti q̄ nō enti:ideo.d.in passiōe vero &c. id est,& passio dignius est attribui passioni posteriori quæ fit quā attribui trāsmutatiōi præcedenti,scilicet instanti quod est principiū essentiæ passionis quæ fit. Et cū narrauit quod si nō fuerit positum quod tempus motus est aliud a tempore eetim quo perficitur motus per instās quod distinguit illa secundum quod est indiuisibile:sequitur vt aliquid sit ens & non ens insimul. Deinde dedit exemplum de hoc ad notificandū quomodo prouenit ista cōsecutio. Et dixit.sed sit igif tps &c.i.sint igif tēpora in quorū vtroq; est trāsmutatio:& in altero est perfectio trāsmutationis duo tēpora.a.b.& sit qualitas quæ est in eo albedo.i.e. & sit tēpus. a. illud in quo.c.fuit albū & tēpus illud in quo.c.fuit nō albū.i. transmutatū in albedine.In tēpore enim transmutationis verū est dicere quod res trāsmutata nō est illud ad quod transmutat:quū si aliquid transmutet in aliqđ necesse est vt nō sit illud. Et cū posuit quod in tpe trāsmutationis nō albi in albedinem vere dicitur in toto illo tempore esse non album:& in illo tempore in quo est album in actu necessario dicitur in eo toto tempore ipsum esse album. Dixit.in tēpore igif.a. erit albū & nō album &c.i.& cum fuerit positū quod differētia inter hæc duo tempora est diuisibilis:tūc tila differētia erit pars vtriusq; tēporis: & cū

69

S

T

Cur passio posteriori semp sit attribuenda.

V

In tempore trāsmutationis verū est dicere ꝓres trāsmutata nō est illud ad qđ trāsmutat, Idē 5.ph.13.& 16.Idē.6.phy.39.

& cū hoc fuerit necesse erit vt istud tempus qđ est differentia sit pars vtriusq; tēporis. s. cōmune inter illa. i. necesse est vt. c. sit in. b. instimul & sic erit albū & nō albū. Et cū hoc sit impossibile oportet ponere q̄ finis motus & principiū perfectionis motus est in re indiuisibili. Et hoc intendebat cū dixit: non igitur oportet concedere qđ. c. est in tpe cōi istis duobus tēporibus: quū contingit vt in eo sit instimul album & non album. Sed oportet ponere qđ in instanti indiuisibili: quod distinguit inter duo tēpora peruenit finis motus & est albū scilicet. c. & principiū sui esse album. Dicit. & hoc est postremum, id est illud quod sit ex transmutatione. Finis enim transmutationis est posterior transmutatione: & ipsi rectius est sicut dixit attribuere instāti. Et cum narrauit quod tempus motus generati est aliud a tempore suæ essentiæ: & quod necesse est vt distinguatur per aliquod indiuisibile: incepit narrare etiā quod necesse est vt tēpus generari distinguatur per aliqđ indiuisibile a tēpore sue corruptionis: & quod si fuerit diuisibile continget vt res sit generata & corrupta instimul: & dixit: & si sit albū & corruptū &c. i. & si aliquid esse album & ipsum transmutari ab albedine sunt contraria: necesse est vt tempus in quo dicitur ipsum esse album sit aliud a tempore in quo dicitur ipsum transmutari ab albedine, id est ipsum incipere corumpi: & si non contingeret vt in illa hora in qua fuit aliquid non sit illud. Verbi gratia. in hora in qua fuit album non sit albū: illud enim quod transmutatur de albedine non est album. Et continget etiam vt est corrumpitur, id est quando transmutatur de albedine sit illud tunc: & sic erit ens in tempore sue corruptionis. Et intendebat per totum hoc notificare: quod cum sit hoc impossibile vt tempus generationis rei sit tempus sue essentie. Impossibile est vt illud quod distinguit inter ea sit tempus. Deinde dixit si igitur illud quod est nunc & non fuit prius necesse est vt generetur &c. id est cum aliquid fuit modo ens qđ ante non fuit necesse est vt generetur antequā sit ens in actu. Deinde dixit: & quod generatur dum generatur non est illud quod generatur, id est perfecte: & hoc est manifestum: quoniam si apud generationem esset: tunc generaretur illud quod generatum iam est perfecte: & intendit: quoniam necesse est vt tempus generationis sit aliud a tempore essentie illius generati. Et cum declarauit quod instans in quo incepit generari necesse est vt sit aliud ab instanti in quo est generatum in actu: ita quod vtrumque eorum sit aliquod indiuisibile: dixit: impossibile est igitur vt tempus diuidatur &c. id est & cum tempus generationis sit aliud a tempore essentiæ generati: & differentia inter ea est aliquod diuisibile. Impossibile est vt tempus componatur ex temporibus indiuisibilibus, scilicet vt tempus generatiōis sit aliquod indiuisibile: & similiter tempus essentiæ generati: & quod duo tēpora essent contigua. Deinde dixit quoniā si. c. fuerit in tempore &c. i. qm̄ si. c. quod est in loco albedinis in tēpore. a. album & fuerit tempus. a. indiuisibile deinde fuerit non album in alio tēpore indiuisibili tangenti tempus. a. scilicet consequēti & sit tempus. b. tunc ipsum esse album & nō album est in duob⁹ tēporibus indiuisibilib⁹ quorū alterū sequitur secundū idē tāgit ipsum. Deinde dixit. & quia in tempore. a. nō fuit albū &c. i. & cū in tēpore. a. indiuisibili nō fuit album: quū tunc nō fuit albū: & in tempore indiuisibili

diuisibili. b. fuit album: necesse est vt inter hæc duo tempora transmutetur de non albo in album. Deinde dixit. & ideo necesse est vt sit tempus in quo sit generatio, id est & cum necesse est vt transmutetur & generetur inter duo tempora indiuisibilia, scilicet instans in quo transmutabile fuit non album: & instans in quo fuit album necesse est vt inter duo tempora indiuisibilia sit tempus in quo est transmutatio. Omnis enim transmutatio inter duo contraria est in tempore: vt declaratū est. ergo instans non sequitur instans. Et cum induxit impossibile quod sequitur ex hac intentione dicentibus tempus componi ex temporibus indiuisibilibus, scilicet instantibus. d. quod istud impossibile nō sequitur non dicentibus hoc: & dixit ista ratiocinatio non contingit &c. id est & istud impossibile prædictum non contingit nobis: quia punctus temporis indiuisibilis quod nos ponimus esse finem generationi in eo dicimus aliquid fieri in actu generatum &c. id est quod ipsum pūctum ponimus esse principiū essentiæ generati: ita quod non ponimus ipsum sequi punctum in quo erat non in generatum: ex quo continget nobis vt ex consequentibus esset tempus, id est quoniam cum nos posuimus quod inter omnia duo instantia est tempus: ideo sermo noster conuenit rei. Deinde dixit manifestum est igitur quod cum res fuerit in toto tempore. a. &c. id est & manifestum est igitur ex eo quod diximus: quod res nno perfecte est in actu: in tempore addito temporisue generationis: sed existit perfecte in tempore indiuisibili, id est in fine illius temporis.

Exemplaris ostensio qua dubitatur quod id quod generatur vel corrumpitur in eodem instanti & non sit.

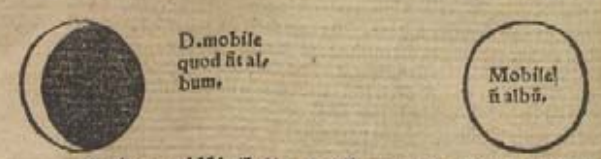

Tempus.

Ostensio quod tempus non diuidatur in indiuisibilia.
A. tempus indiuisibile.
B. tempus indiuisibile.

D. mobile quod sit album.

Mobile quod sit albū.

Quibus quidē igit aliquis tāc̄ propr̄is crederet rationibus hæc & huiusmodi quędā sunt. Rationabiliter etiā intēdētib⁹ ex his videbitur alicui hoc idē accidere. Omne enim c̄p mouet cō tinue si a nullo perhibeat in c̄p quidē venit secūdum loci mutationē, & in hoc ferebatur prius vt si in. b. venit & ferebatur in b. & nō cū ꝓxime erat: sed mox sicut ꝯcepit moueri. Quid em̄ magis nūc c̄p prius. Similiter aūt & in alīs. Quod igitur ab. a. fert i. c. cū i. c. veniet iterū veniet i. a. cū cōtinue mouet. Cū ergo ab a. i. c. ferebat: tūc & i. a. fert scd̄m motū q est. a. c. & econuerso. Quare sīr cōtrarī sunt: cōtrarī enim sunt qui scd̄m rectitudinē. Similiter aūt & ex hoc mutatur in quo nō est. Si igitur hoc impossibile: necesse est stare in. c. Non ergo vnus motus est ab a. in. c. & econuerso. reditus enim statui non est vnus.

Ratio prima qua ostendit qd̄ minus reflexus nō possit esse cōtinu⁹.

Iste

Istæ enim sunt ratiocinationes de quibus homo debet esse certus: quoniam sunt conuenientes de suis similibus. Si autem posuerit considerationem de hoc secundum dialecticam: sequitur hoc idem alīs modis quos narrauimus. Dicamus igitur quod omne motum secundum continuationem nisi aliquid occurrat ei: illud quod est transmutatum ad ipsum mouebatur in primo. Verbi gratia, quod si. a. fuit ad. b. ad ipsum fuit motus eius in primo: & non solum modo intendit ad ipsum quando fuit prope ipsum: sed intendebat illud à principio motus. Non enim est illic causa propter quam sit dignius vt nunc intenderit ipsum magisc̄p primo: & similiter in alīs. Et illud quod transfertur ex. a. si quando peruenerit in. b. reuertatur ad a. si mouetur secundum continuationē: tunc quando mouebatur de. a. ad. b. in illo etiam tēpore mouebatur ad. a. motu qui est ex. c. Secundum igitur hoc mouetur duobus motibus contrarīs insimul. Isti enim duo motus secundum rectitudinem sunt contrarī. Et cum hoc contingit vt transferat ab eo in quo non est id est, ab eo in quo non fuit. Et cum hoc sit impossibile: necessario quiescit tunc: & sic motus non erit vnus motus. In quo enim interponitur quies: non est vnus.

Id est, istæ igitur demonstrationes sunt illæ de quibus debet homo habere certitudinē: quū cōuenierint reb⁹. Et intēdit p cōuenientes ipas esse essentiales & primas: & innuit per hoc qd̄ dictum est de translato: reflexo: quia cū reflectit describit punctū in actu: & cū describit punctū in actu quiescit. Ista em̄ ratiocinatio est ꝓpria translatio. Et intēdit per dialecticā sermones veros qui cōponuntur ex accidentibus vlibus non ꝓpr̄is. Et manifestum est quod illa ratiocinatio quam induxit est vtilis. fundatur enim super duas ꝓpositiones. a Quarum vna est qm̄ trāsmutatū est in potētia illud ad quod trāsmutatur in postremum & siue fuerit ꝓpinquū siue remotum necesse est c̄p in sua transmutatione amittat partē successiue post aliā illius a quo trāsmutat: & acquirit successiue partē illius quod trāsmutat. Ergo illud ex quo transmutat: & illud ad qd̄ trāsmutatur sunt opposita necessario: & vtrūc̄p illorum est in parte transmutati: alia a parte in qua est reliquū: sed sunt nō determinata in se: neq; apud nos: & hoc vtile est: & commune omni trāsmutato. Et cū fuerit cōiunctū huic c̄p aliquid est trāsmutatū de eodem in idem motu vno cōtinuo cōtinget vt illud ex quo trāsmutatur sit illud ad quod transmutatur. Ex quo contingit illud quod amittit per transmutationē illud idē acquirat: qd̄ est impossi. Et ista ꝓpositio est cōmunis & nō ꝓpria. Et vtile manifestū est istā rationem esse logicam. Propositio enim dicens c̄p duo opposita non possunt congregari insimul est communis pluribus vna scientia. Et dicens quod illud ex quo est trāsmutatio & ad quod est trāsmutatio sunt opposita est cōmunis secūdū subiectū & scd̄m p̄dicatū. Subiectū em̄ est cōe oi trāsmutabili. prædicatum

70

X Sermones dialectici sunt sermones veri qui cōponunt ex cōmunibus. Idē primo ce. cō. 70. &. 4. phy. 87.

a Prima ꝓpositio. Secunda.

Sermo dialecticus duplex.

Y catum autem est de accidentibus omnibus entibus. Et ideo videtur
Dialectica vtimur du. pfr. Idē pri mo.phy.35. &.2. met. cō.15.&.7. met.c.2.
intendere per sermones dialecticos duos modos.s.demōstrationes quę componuntur ex accidentibus communibus pluribus vna arte: aut demonstrationes quarum prædicta sunt propria dialectice. Rebus enim dialectice vtimur duobus modis: aut secūdum instrumentum & est magis proprium: aut fundamentis positis eo modo secundū quem aliqua res vtitur eis quæ declarata sunt in alia. Et dixit. dicamus igitur ꝙ oīe motum secundū continuationē &c. & intelligendū est hoc de moto naturaliter aut volūtarie non de motu violente & hoc manifestum est in vtroq; moto. Et dixit nisi aliud occurrat: qm̄ si aliquid occurrerit quod impediat ipsum ab eo quod est naturale ei: tunc non mouebitur continue ad illud quod primo mouebatur. q.d. cū translatū transferat de primo principio ad illud ad quod transfertur postremo: necesse est vt motus eius ad illud sit continuus: nisi aliquid impediens occurrat illi. Hoc igitur quod dixit: nisi aliquid occurrat nō est exceptio ex illo ꝙ res mouetur ad illud ad quod peruenit in postremo: sed est acceptio eius ꝙ motus est cōtinuus. Illud ęm̄ quod mouetur naturaliter semper mouetur ad illud ad quod peruenit in postremo siue occurratur ei siue non. D.d.& non solummodo intendit ad illud &c. & dixit hoc ne aliquis dicat ꝙ illud quod mouetur secundū continuationem ex.a. ad.b. & ex.b.ad.a.reflectendo non mouet in primo de.b. ad.a. sed mouetur ad.a. quando peruenit ad.b. Et ideo dixit respondendo ꝙ cū posuerimus ꝙ isti duo motus sunt vnus: tunc motus non erit solū ad postremum finem quando ei appropinquat: sed a principio: cū nulla sit illic causa cogens vt motus sit ad illud vltimū quando ei appropinquat magis quam quādo est remotum. D.d.& similiter est de illis. id est. de alijs motibus præter motum localem. s. reflexum. Ista enim demonstratio communis est omnibus. Et cum declarauit ꝙ de primo mouetur illud quod mouetur ab illo a quo mouetur ad illud ad quod mouetur & reflexum mouetur de eodem in idem: contingit necessario si fuerit posita ꝙ motus eius ꝙ mouetur istis duobus motibus est vnus: vt mouetur duobus motibus contrarijs insimul. D.d. transfertur enim ab eo in quo non est, id est, & translatum secundum naturam non trāsfertur nisi ab eo in quo est ad illud in quo non est. Si igitur posuerimus quod aliquid transfertur ad illud a quo transfertur: contiget vt transferatur ab eo in quo non est: quod est impossibile. Deinde dixit. & cum sit impossibile quiescet. id est, & cum istud impossibile sequitur ex hoc quod posuimus quod translmutatum non quiescit quando mouetur istis duobus motibus contrarijs. ergo necesse est vt quiescat ergo motus non erit vnus & continuus: omnis enim motus in quo interponitur quies non est vnus & continuus.

Vel quo,

Amplius & ex his manifestū est vniuersaliter magis de oī motu. Si enim omne qđ mouet aliquo dictorū motuū: & quiescit aliqua oppositarū quietum: non enim erat alius præter istos. Quod aūt nō semp mouet secundū hūc motū. dico autē quis cūq; sunt alteri spē: & nō si aliqua est pars totiꝰ: necesse est priꝰ quiescere secūdū oppositā quiē. Quies enim priuatio motꝰ est. Si igitur

igit contrarū motus sint q sunt secundū rectitudinē: simul autē nō cōtingit mouere cōtrarios. Quod ab.a.ad.c. fertur: nō vtiq; fertur simul ab ipso.c.ad.a. Quoniam aūt nō simul fertur: mouebitur aūt secūdū hūc motū necesse est prius quiescere ad c. Hęc enim opposita est ques quæ est ab ipso.c. motui. Manifestū igitur est ex his quæ dicta sunt quoniam non est continuus motus. A

Et hoc apparet magis in omni motu ex hoc sermone etiā. Quoniā si omne motum non mouetur nisi aliquo istorū motuū prædictorū: necesse est vt quiescat quiete opposita illi motui quo mouetur. Nullus enim est motus hic pter illos. Et motū nō mouetur semp isto mō motꝰ. s. motibus diuersis in spē. Neq; est ēt aliqua pars totius moti. ergo necesse est vt priꝰ quiescat quiete opposita motui. Quies enim est priuatio motꝰ. Si igitur motus recti sunt contrarij. Et est impossē vt moueatur aliqđ duobus motibus cōtrarijs insimul. Tunc illud quod transfert de.a.ad.c. impossibile est vt insimul transferatur ex.c. ad.a. Et cum nō mouet istis duobus motibus cōtrarijs insimul: & mouetur hoc motu: necesse est vt quiescat antequam moueatur ad c. Ista enim quies est opposita motui ex c. Et declaratū est enim ex hoc quod diximus: ꝙ iste motus non est continuus.

Ista est alia declaratio propinqua prime: & fundatur super duas propositiones. Quarū vna est: ꝙ oē motū qđ mouet vno motu motuū finitorū diuersorū secūdū spēm: necesse est vt moueat a quiete oppositā illi motui. s.a qete quā habet in illo a quo mouet: vt declaratū est in quinto. Secunda aūt est: ꝙ oē qđ mouetur duobus motibus oppositis necesse est vt singulariter moueatur eis: cum sit impossibile moueri insimul. Et ex his duabus ꝓpositionibus sequit ꝙ oē motum duob⁹ motibus oppositis: necesse est vt moueatur vtroq; motu posq; quietem. 71

Istę igitur duæ demōstrationes cōueniūt in propositione dicente: ꝙ impossibile est vt duo motus contrarij sint insimul. Et differunt in secūda ꝓpositione. In prima enim demonstratione fuit acceptū qđ si duo motus opposīti fuerint continui: necesse erit vt duo motus oppositi sint insimul. Et postea fuit dictū: & cum non sint continui: necesse est vt inter eos sit quies. In hac autem demonstratione fuit dictum qđ cum sit impossibile vt duo motus oppositi sint insimul: necesse est vt vterq; motus sit per se. D. coniunctum fuit huic: ꝙ omnis motꝰ vnus per se incipit a quiete contraria. Et dixit. si oē motū mouetur & c. i. dicamus igitur quod si omne motum non mouetur in eodem tempore nisi altero duorū oppositorum quibus innatum est mouere necesse est vt in illo ex quo incepit moueri sit quiescens quiete opposita motui vt declaratum est in quinto. Deinde incepit declarare istā consecutionem: & dixit: nullus enim motus est hic præter illos. id est, & hoc est necessariū: qm̄ in illo tpe. in quo est positū moueri altero illorū duorū motuū nō inuenit moueri alio motui pter illū vnū motū. D.d.& mo

Com. auer. in lib. phy. & & tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum non mouetur semper isto modo motus &c. i. & cum motum non mouetur eodem tempore nisi altero duorum motuum oppositorū: & motū non semper mouetur altero motuum oppositorum diuersorum in specie: necp iste motus quo mouetur est pars totius. i. pars motus totius: necesse est vt motum sit prius quiescens. Et hoc quod dixit manifestum est per se. Quoniam omnis motus qui non est pars motus neque est perpetuus: necesse est vt incipiat post quietem. Motus enim nō sequitur motum nisi quando secundus fuerit perfectio primi non oppositus ei. Aut hoc continget per accidens sicut illuminatio domus per candelam: quæ sequitur motum candelæ. Et cum posuit has propositiones: incepit congregare hoc & inducere exemplū in hoc quod intendit declarare: & dixit: si igitur motus recti &c. id est, si igitur motus qui sunt super vnam lineam rectam ad partes contrarias sunt cōtrarij: & est impossibile quod aliquid moueatur duobus motibus contrarijs insimul: & non moueatur altero semper: necesse est vt translatum quiescat inter duos motus. Verbi gratia, quoniam si translatum impossibile est vt moueatur super lineam. a. c. ex. a. ad. c. & ex. c. ad. a. simul & moueatur vtroq; istorum motuum per se & in tempore proprio, necesse est vt istud translatum quiescat in. a. antequam moueatur ab eo ad. c. & quiescat in. c. antequā moueatur ab eo ad. a. Quies enim in. a. est opposita motui ex. a. ad. c. Et quies in. c. est opposita motui ex. c. ad. a. & quasi. d. & cum impossibile sit vt duo motus oppositi sint insimul, & si non: tunc alter eorum esset perfectio alterius: tunc necesse est vt inter eos sit quies necessario & nō est alter eorū perfectio alterius.

Documētū B

Quō motꝰ pōt seq; motū. Vide .p hoc etiam 5. phy. cō. 12.

Amplius aūt & hæc ratio magis propria est his quæ dicta sunt. Simul em̄ corruptū est albū & factū est albū. Si igit̄ continua est alteratio ad albū: & ex nō albo. & ex albo ad non albū. Non manet aūt in aliquo tp̄e: simul em̄ corruptū est non albū & factū est nō albū. Triū enim rerū idē erit tp̄s. Amplius si cōtinuū tp̄s est: & motus: sed consequentur est. Quomodo ergo erit vltimum idem contrariorum: vt albedinis & nigredinis.

Et ēt iste sermo est magis conueniēs cp̄ p̄dictus. Et est vt insimul corrūpat nō albū: & fiat albū. Cum igitur alteratio fuerit cōtinua ad album: & ex albo: & hoc non durat aliquo tempore. Tunc insimul corrūpitur non album: & fit albū: deinde fit non album. Vnum igit̄ tp̄s erit tribus. Et ēt non sequitur si tp̄s est cōtinuū vt motꝰ sint continui: sed successiui. Et si nō æqualiter erit idem postremum contrariorum duorum. Verbi gratia, postremum albedinis: & postremum nigredinis.

Cum ista declaratio quam complenit est de propositionibus remotioribus a natura eius de quo consideratur quam propositiones quas nititur dicere in hac demonstratione. Et dixit. & etiam iste sermo &c. id est, & etiam iste sermo quem modo volumus dicere est cōueniētior prædicto. D. induxit sermonē: & dixit. & est qñ insimul corrūpatur &c. i. cōtingit eīm hoc: qñ ponim̄ vt motꝰ cōtrarij sint cōtinui.

Verbi

V. g. qđ motus de nō albo in albū: & de albo in nō albū sint continui: cōtingit vt in eodē instāti corrūpatur nō albū: & fiat albū: & sic in eodem instāti erit aliquid ens & nō ens. Et quia sup̄ istud impossibile est sustēntatus in p̄terito in hac demōstratiōe induxit impossibile motus propter qđ iterauit hūc sermonē & dixit: cū igitur alteratio &c. i. cū igitur posuerimus qđ alterationes cōtrariæ sunt cōtinuæ. V. g. alteratio ex nō albo in albū. & ex albo in nō albū: & posuerimus qđ albū nō durat tempore: cōtinget necessario vt in eodē instāti corrūpat nō albū & fiat albū: & corrumpetur albū ad nō album: sic istæ tria contraria erunt in eodem instāti quod est impossibile & valde inopinabile. Et quia iste omnes demonstrationes sunt fundatæ sup̄ hoc qđ motus contrarij impossibile est vt sint continui: quoniā necesse est vt intercedat eos quies: & apparet de natura eorum: qđ impossibile est vt sint continui. & si sit positum qđ inter eos nō est quies. Cōtinuatio enim nō est in eis nisi ex tempore tantū: illi aūt impossibile est vt sint cōtinui: cum sint cōtrarij: & dixit: & etiā nō sequitur &c. i. & etiā si cōcesserimus cp inter motus cōtrarios nō est quies: & qđ tēpus duorū motuū est cōtinuū: nō sequitur si tēpus sit vnū vt motus cōtrarij sint continui. D. induxit causam in hoc & dixit. & si nō quo erit idē postremū &c. i. & necesse est vt duo motꝰ cōtrarij nō sint cōtinui: qa cōtinua sunt illa q̄rū vltima sunt idē: sed vltima cōtrariorū nō sunt idē: cū sint contraria. V. g. nigredines & albedines: quorū vltima impossibile est vt sint idē.

Non sequit si tempꝰ sit vnū vt motus contrarij sint continui.

Motū circularem posse esse continuū & primum. Cap. ix.

QVi autem est circularis est vnus & cōtinuus. Nullū enim impossibile cōtinget. Quod enim ex. a. mouetur simul mouebitur in. a. secundum eandē positionē. In quod em̄ veniet & mouebit in hoc: sed nō simul mouebit cōtrarijs neq; oppositis. Nō em̄ omnis qui est in hoc ei qui est ex hoc cōtrarius est. Nec opponitur. Sed contrarius quidē est ei cp est in recto. Hic enim cōtrariꝰ est ei qui est secundū locū: vt qui per diametrō: distat enim plurimū. Oppositis aūt est qui est secundū longitudinē. Quare nihil prohibet cōtinue moueri & nullo tp̄ore deficere. Circularis enim motus ab eodē in idē est. Rectus aūt ab eodē in aliud. Et siquidem est in circulo nequaquā in eisdē est: si vero secundū rectitudinē est: multotiēs in eisdem est. Quicquid igitur in alio semper & in alio fit contingit moueri continue. Qui vero multotiens in eisdem non contingit: necesse est enim simul moueri contrarios. Quare nec in semicirculo: nec in alia circulatione vlla contingit continue moueri. Multotiens enim in eisdem moueri conuenit; & in cōtrarias mutari mutationes. Nō enim copulat principio finem. Qui autem circulariter copulat: & solus est perfectus.

Circularis motꝰ est ab eodē in idē, Rectus motus est ab eodem in aliud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Motus aũt circularis est vnus & cõtinuus. Nõ enim sequitur ex hoc aliquo modo impossibile. Qm̃ illud qd̃ mouetur ex a. mouetur ad. a. eadem intentione. Illud em̃ ad qd̃ puenit ad illud etiã mouetur. Sed nõ mouetur duobus motibus contrarijs insimul neq; oppositis. Nõ. n. ois motus ad aliquid est cõtrarius ei qui est ab illo: neq; oppositus. Sed cõtrarij sunt illi qui sunt recte: isti enim sunt cõtrarij secm̃ locũ. V. g. illi qui sunt secm̃ dimetrũ: qui maxime distãt, Oppositi aũt sunt illi qui sunt in eadẽ lõgitudine: & ideo nõ est remotũ q; ille motus sit cõtinu⁹: & nun quã cesset omnino. Motus enim circularis est aliquo loco ad illũ eũdem locum. Motus autẽ rectus est de loco ad aliud. Et motus etiã in eadẽ reuolutione nõ erit illud qd̃ mouetur secũdum illũ: nisi in eisdem locis oso. Illud aũt qd̃ mouetur motu recto erit in eisdem locis multotiens. Motus igitur in quo illud qd̃ mouetur erit in loco post aliũ potest esse continuus. Motus aũt in quo illud qd̃ mouetur erit in eodẽ loco multotiẽs nõ potest esse cõtinuus. Quoniam necesse est vt illud qd̃ mouetur secm̃ illud moueatur duobus motibus oppositis insimul. Et ideo impossibile est vt aliquid moueatur in semicirculo: aut in alio arcu omnino secundum continuationem. Cõtinget enim necessario vt multotiens moueatur eisdem motibus & vt trãsmutetur modis transmutationis contrarijs. Quoniã finis non coniungitur cum principio: in circulo autem est infinitum: & est solus perfectus.

73 Cũ declarauit qd̃ nullus motuũ rectorũ est cõtinuus & perpetuus. & q; impossibile est vt ex pluribus vno motu corũ cõponatur vn⁹ cõtinuus & perpetuus: vult declarare qd̃ motus circularis in hoc est ecõtrario recti: & quod ille solus potest esse continuus perpetuus: cũ non accidant ei illa impossibilia quæ accidũt expositione eius quod motus rectus est continuus: neq; aliud impossibile. Et illud ex quo nõ accidit impossibile est possibile. Et dixit: motus aũt circularis &c. i. motus aũt circularis nõ est esse vn⁹ & cõtinu⁹: & ꝓpetuus nullũ em̃ impossibile accidit ex hoc. Deinde dedit causam in hoc & dixit. motũ enim in eo est ex. a. ad. a. prima intẽtione. i. illud em̃ q; mouet circulariter mouet ad illud idẽ ad qd̃ mouebat. i. ad illud punctũ qm̃ nõ reuertit sup illã eandẽ lineã super quã mouebat ad cõtrariam partem illi ad quã mouebatur sicut accidit illi qd̃ mouetur sup lineã rectã. D. d. ad illud enim ad qd̃ peruenit mouet. i. locus enim ad quẽ puenit illud qd̃ mouetur super circulũ: ex ipso mouet sup ipsum: & ideo cõtingit vt iste mot⁹ sit perpetuus. Deinde dixit sed nõ mouetur duobus motibus cõtrarijs insimul nec oppositis. i. causa in esse hoc possibile. s. vt quod mouetur super circulũ moueat ad locũ ex quo mouebatur est: qa nõ accidit ei in hoc vt moueat duobus motibus cõtrarijs insimul vniuersaliter oppositis:

sitis: sicut accidit hoc ei qd̃ mouetur recte: & postea reflectit. Deinde dedit causam in hoc: & dixit: nõ em̃ ois motus &c. i. & causa in hoc q; illud qd̃ mouet circulariter mouet ad illud idẽ ex quo mouebatur: ita qd̃ nõ accidit ei moueri duobus motibus oppositis insimul: est qm̃ nõ ois motus ad aliqd̃ est cõtrarius motui q; est ab illo neq; oppositus? : qm̃ hoc nõ cõtingit nisi in motu recto. s. vt mot⁹ ad aliquid sit cõtrarius motui ab illo aut oppositus. Et causa in hoc est qm̃ illud ex quo est motus rectus & ad qd̃ est sunt loca cõtraria. Et causa in hoc est quia cõtraria sunt sicut describunt illa quæ maxime distant: & maxima distãtia nõ inuenitur nisi in linea recta. D. d. V. g. duo extrema diametri. i. qm̃ in circulo nõ inueniuntur duo magis distantia quã hæc duo: & in rei veritate maxima distãtia nõ consideratur inter duo loca nisi secm̃ qd̃ sunt cõtraria in se. Et quia in sphera nihil est tale nisi centrũ & circũferẽtia: necesse est vt maxima distantia inter duo loca naturalia contraria sit distantia quæ est inter centrũ & circũferẽtiam. Sed ipse non indiget hac declaratiõe in hoc loco: cũ nõ sint necessaria in hoc q; intẽdit hic: quẽadmodũ nõ indiget declarare hic q; cũ corpus circulare moueat nõ mutatur locum secm̃ totum: neq; est in eo punctus in actu a quo incepit & ad quem peruenit: & vtitur loco eius illo qd̃ mouetur super spacium circulare cum sit manifestius in hoc loco. D. d. oppositi vero &c. i. & alia causa est etiã. s. qm̃ motus cõtrarij nõ sunt nisi motus qui sunt in eadẽ lõgitudine secm̃ reflexionem. D. d. & ideo nõ est remotũ &c. i. motus autem super circulum non est reflexus: & ideo non est remotũ vt iste motus sit continuus & perpetuus. D. d. & motus etiã circulariter &c. i. & illud quod mouetur motu circulari nõ erit in eodem loco secm̃ reuersionẽ ad illud. Motus autem in quo illud quod mouetur peruenit ad locũ post aliud sine reuersione ad locum ex quo mouebatur: possibile est vt sit motus continuus. D. d. motus in quo illud quod mouetur est in eodem loco multotiens impossibile est vt sit continuus. i. motus in quo illud qd̃ mouetur erit in eodem loco secm̃ reflexionẽ & reuersionẽ: impossibile est vt sit continuus. Et motus in quo illud q; mouetur erit in eodem loco multotiens nõ secm̃ reflexionẽ possibile est vt sit cõtinuus. Quoniã illud q; mouetur secm̃ reflexionẽ necessario quiescit: & illud qd̃ nõ mouet secm̃ reflexionem nõ est necessariũ vt quiescat. D. dedit causam propter quã est impossibile vt illud qd̃ peruenit in eõdem locũ secundũ reflexionẽ moueatur cõtinue: & dixit: qm̃ necesse est vt illud qd̃ mouetur hoc motu: moueat duobus motib⁹ oppositis insimul: vt declaratũ est in ꝑdicto sermone. D. d. impossibile est vt aliquid moueatur &c. i. & hoc nõ accidit in reflexo super lineam rectã secm̃ q; est reflexũ super lineã rectã: qm̃ hoc accidit etiã in reflexo super lineã circularẽ: aut sequitur semicirculũ: aut super aliũ arcũ: aut majorem: aut minorem. D. d. necesse est enim vt moueatur multotiens eisdem motibus. i. & causa in hoc est: qm̃ illud quod mouetur reflexe nõ mouetur vno motu: sed necesse est vt moueatur multotiens motibus eisdẽ in specie & diuersis in numero pluribus. Deinde dixit: & vt transmutetur modis transmutationis cõtrarijs. i. & necesse est vt illud quod mouetur reflexe: moueatur modis motuum contrarijs: & trãsmutationes contrariæ impossibile est vt sint eædem. Deinde dixit

B

Maxima distantia non inuenitur nisi in linea recta: sed vide oppositum. 5. phi. 23. & primo cœli 28. vbi habet quod si nea resta est breuissima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniam finis non coniungitur cum principio &c. id est & causa in hoc est: quoniam punctus qui est finis: & punctus qui est principium in motu non circulari sunt duo ratione & subiecto & non coniungu[n]tur adinuicem scilicet ita quod sit idem in subiecto principium, scilicet vnius motus & finis alterius: & hoc intendebat cum dixit, quoniam finis non coniungatur cum principio: motus autem qui est super circulum punctus qui est in eo principium idem est cum fine, scilicet quoniam sunt vnum subiecto: & duo ratione. Finis igitur in eo est coniunctus cum principio. In circulo enim nullus est punctus naturaliter, id est actu qui sit principium aut finis: & cum fuerit imaginatus in circulo: tūc erit principium & finis. extremitates vero lineæ rectæ sunt duo puncta in actu.

In circulo finis & principium sunt vnum subiecto & duo

C

Manifestū est autem ex hac diuisione quoniā nō contingit alios motus esse cōtinuos. In omnibus enim accidit per eandē moueri multotiēs: vt in alteratione per media mouere: & in ea quidē quæ est quātitatis secūdū mediū magnitudinis: & in generatione & corruptiōe similiter. Nihil enim differt pauca aut multa facere in quib⁹ est mutatio: nec medium ponere aliquid aut auferre: Vtrobiq; enim accidit per eandem moueri multotiens. Manifestū est igitur ex his quod nec phisiologi dicūt bene oſa sensibilia moueri dicētes semper. Moueri enim semper necesse est secundū aliquē horū motuū: & maxime secundum illos est alterati. Fluere enim dicūt semp: & corrūpi. Adhuc aūt & generationē & corruptionē alterationē dicūt. Ratio aūt nūc dicta est vniuersaliter de omni motu: quod nec secundū vnum motū contingit moueri continue extra quā in circulo. Quare nec secundū alterationē: nec augmētū. Quod qdē igit: nec infinita sit mutatio: nec vna: nec cōtinua. extra circuli motū sint nobis hoc dicta. Et apparet ex hac diuisiōe quod impossibile est vt alq̄ mot⁹ sint cōtinui. Cōtinget em̄ vt in oībus istis iteretur motus. V.g. in alteratione erit iteratio inter duo extrema: & in quātitate erit iteratio in magnitudinib⁹ quæ sunt in medio: & in generatiōe & corruptiōe similiter. Nō em̄ est differētia in hoc quod res in quibus est trāsmutatio sint multæ: aut paucæ: neq; in hoc vt in medio ponat aliquid aut auferat. Continget enim vtroq; modo vt idē iteret. Declaratū est igitur ex hoc quod de loquentibus in naturis nō bene dixit qui dixit omne sensibile semper moueri. Quoniā necesse est vt non moueant nisi altero istorū motuū & dignior motuū in hoc apud eosdē alteratio. Dicūt oſa em̄ semp currūt & diminuuntur. Et posuerunt generationē & corruptionē esse alterationē. Et declaratum est hoc vniuersaliter in oī motu. s. quod impossibile est vt aliqd

secundō rationē. sed in linea recta finis & principium sunt duo ratione & subiecto vide .p hoc 2.ce.t.c.35. &.3. de alia. c.55.

Phyū. j

D

moueatur omnino secundū cōtinuationē nisi in motu circulari. Et ideo impossibile est vt moueatur secundū cōtinuationē in alteratione aut augmēto. Hoc igitur dicimus: qm̄ nulla trāsmutatio est infinita & cōtinua: nisi motus localis circularis.

Et apparet ex ista diuisione causarū cōtrariarū existentium in motu recto & circulari quæ remouēt cōtinuationē a recto & dant ipsum circulari. Deinde dixit, cōtingit enim in istis omnibus &c. id est, cōtingit enim si cæteri motus ponātur perpetui vt cæteris motibus sit perpetuus propter iterationē in qua est quies necessario. Deinde dicit. Verbi gratia, &c. id est, sicut quies quæ est apud iterationē inter duas extremitates quæ sunt duæ passiones cōtrarie. Verbi gratia, albū & nigrū. Deinde dicit & in quātitate &c. & intēdit per quātitatē motū augmēti & diminutiōis, id est, & sicut quies quæ est apud iterationē existentē in hoc motu scilicet quādo magnitudines naturales perueniūt ad finē naturalē: deinde incipiūt diminui: quoniā inter istos duos mot⁹ est tēpus in quo est quiescēs vt declaratū est, & dixit: in magnitudinibus quæ sunt in medio: qm̄ iteratio nō est nisi in medio quod est inter duos motus oppositos. Deinde dicit & in gnatione & corruptione sic. i. qd̄ inter eas est iteratio quæ est causa quietis. Deinde dicit & nulla est differētia &c. id est, & nulla est differētia in hoc qd̄ sequitur inter hoc qd̄ alij motus præter circularē quādo iterātur trāseāt bis per partes medias inter duas extremitates: vt ille partes medie sint pauce aut multe, id est, quoniā necesse est vt per quālibet earū pertrāseat bis in duobus motibus, & similiter nō est differentia inter hoc qd̄ mediū sit esse aut decliuo essendi. & dixit hoc propter generationē & corruptionē.

74

B

Inter motū augmēti & diminutionis est tēpus status. idem supra. te. c. 23. id̄. 3. de anima. te. c. 59.

Deinde dicit declaratū est ex hoc igitur &c. id est, & ex hoc etiā declaratū est aliud ab eo qd̄ intēdimus declarare, & est quod sermo antiquorū dicētiū qd̄ omnia sensibilia semper mouētur falsus est. Deinde dicit manifestū est enim &c. id est, quoniā qui ponit entia semper moueri necesse est ea ponere semper moueri aliquorū istorū motuū sensibiliū aut pluribus vno. Sed declaratū est qd̄ impossibile est vt aliquis istorū sit semper: ex quo apparet error sermonis antiquorū. Deinde dicit & dignior motuū &c. id est, & apparet ex sermone eorū qd̄ motus altera tiōis est qui est magis dignus vt secūdō ipsum sint entia in trāsmutatione perpetua. Deinde induxit rationē eorū super hoc & dixit: dicūt omnia em̄ fluūt, id est, & ratiocinātur super hoc dicēdo qd̄ nos videm⁹, entia semp in fluxu, & ideo accidit eis cōsumptio, & hęc est causa propter q̄ animatū indiget cibo, & errauerūt in hoc: quia acceperūt trāsmutationē quæ est in potētia in actu. Et loquētes nostræ legis sequūtur antiquos in hoc & dicūt qd̄ accidētia nō remanēt per duo tēpora: sed, sermo antiquorū currit cursu naturæ: sermo vero loquētium nostræ legis est vanus: quia nō cogūtur ad dicēdū hoc: ntii quia volūt defendere fundamēta ficta: quia existimāt qd̄ lex nō defenditur nisi per illa fundamēta. Deinde dicit & posuerūt generationē & corruptionē esse alterationē, id est, & antiqui posuerūt generationē & corruptionē esse de genere alterationis, & eā dicūt alterationē esse perpetuā intelligūt alterationem & generationē & corruptionē. Et cum compleuit hoc fecit rememora

F

Error loquētiū in lege mahumeti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem de omnibus declaratis, & dixit, & declaratum est hoc vniuersaliter &c. id est, & sermo eius in hoc est manifestus.

G Quod aũt motuũ circularis sit primus manifestum est. Oſs em̃ motus secũdũ locũ sicut diximus prius: aut in circulo aut in recto: aut mixtus est. Hoc aũt necesse est priores esse illos. Ex illis em̃ cõstitutus est. Recto autẽ circularis: simplex em̃ & perfectus magis est. Infinitũ em̃ nõ est rectũ ferri: sic em̃ infinitũ nõ est: sed nec si esset moueretur. Nõ em̃ sit ꝙ est impoſsibile: trãsire em̃ infinitũ impoſsibile est. Infinito autẽ recto reflectẽs quidẽ cõpositus est, & duo sunt motus. Nõ reflectens autẽ imperfectus & corruptus est. Prius autẽ & natura, & ratione, & tẽpore est perfectũ imperfecto: corruptibili autẽ incorruptibile. Amplius prior est quẽ cõtingit perpetuũ esse nõ cõtingẽti. Circulare quidẽ igitur perpetuũ cõtingit esse. Aliorũ autẽ nec ql̃oci mutationẽ: neq; alterũ neq; vnũ cõtingit perpetuũ esse. Statũ em̃ oportet fieri. Si aũt stat⁹ est, corrupt⁹ est mot⁹ prior.

H Prius & natura, & ratione, & tẽpore est perfectũ imperfecto: corruptibili autẽ incorruptibile.

Et manifestũ est ꝙ motus circularis est primus motuũ locali. Omnis em̃ trãslatio: sicut diximus prius: aut est circularis: aut recta: aut mixta. Mixtũ autẽ necesse est vt præcedãt illę duę. Ex illis exiſtit, & vt rectã præcedat circularis: quia est simplex & perfecta. Quoniã impoſsibile est vt aliquid moueatur per lineã rectã infinitã. Nõ enim aliquid huiusmodi infinitũ neq; etiã si esset: esset aliquid ꝙ moueretur per illud. Quod em̃ est impoſsibile: nõ erit. Et pertrãsire infinitũ est impoſsibile. Motus aũt per lineã rectã finitũ si reflectatur erit cõpositus & erũt duo motus. Et si nõ erit diminutus & corruptibilis. Et in natura, & in ratione & in tẽpore: præcedit perfectũ diminutũ & incorruptibile corruptibile. Et etiã mot⁹ qui põt esse ætern⁹: præcedit motũ in quo est hoc ĩpoſsibile. Et mot⁹ circularis est poſsibilevt sit ętern⁹. Alĩ ẏo nõ neq; corruptibiles: neq; ĩ corruptibiles: neq; alĩ modorũ cessantiũ est poſsibilevt sint ęterni. Cessatio em̃ ẽ necessaria ĩ eis, & cessatio nõ ẽ nisi corruptio mot⁹.

I Motus circularis potest esse perpetuus alĩ vero minime.

75 Cũ declarauit qđ impoſsibile est vt aliquis motus sit vnus & cõtinuus nisi motus circularis, & iam declarauerat qđ trãslatio præcedit alios motus, & promisit declarare qđ trãslatio circularis est prior recta: incepit declarare hoc. Et dixit, & manifestũ est qđ motus circularis &c. id est, & manifestũ est qđ motus circularis est prior natura & diffinitione & tẽpore motu recto. D. d. omnis enim trãslatio sicut diximus &c. id est, & hoc qđ diximus manifestũ est, & causa in hoc est qđ omnis trãslatio ſimplex est: aut circularis: aut recta: quia ſimplices dimẽsiones sunt istę duæ, & motus mixtus est sicut motus super lineã giratiuã aut curuã. Ista em̃ linea cõponit, ex recta & circulari. D. d. &

Causa propter ꝙ motus ſimplices sũt duo est quia magnitudines

& mixtã necesse est vt præcedant ille duæ, id est, & necesse est vt motũ ſimplices cõpositũ præcedant illi motus componentes: quoniã esse illius est propter illos, & hoc manifestum est. Et cũ declarauit quod modi motuum in loco sunt tres: duo ſimplices & vnus cõpositus, & declarauit quod cõpositus est posterior ſimplicibus: incepit declarare quod circularis est prior recto. id est, quoniam motus circularis est prior recto natura & tempore: quoniã motus circularis est perfectus, & motus rectus est diminutus, & perfectum præcedit diminutum. Ex quo ſequitur necessario vt motus circularis sit prior recto. Et quia iste ſyllogiſmus fundatur ſuper duas propoſitiones. Quarũ vna est quod motus circularis est perfectus, & motus rectus est diminutus. Secunda est qđ omnia quorũ vnum est diminutũ: reliquum perfectum, & perfectũ est prius diminuto, & ista propoſitio est manifesta: incepit verificare minorem. Et quia circularem motũ esse perfectum fere manifestum est per ſe incepit declarare quod motus rectus est diminutus. Et dixit, quia ĩm poſsibile est vt aliquid moueatur ſuper lineã rectã infinitã, id est, & necesse est vt motus ſuper lineã rectã ſit diminutus quoniã ſi esset cõpletus necesse esset vt esset talis: quoniã in eam nõ poſset fieri additio: cum hæc ſit diffinitio cõpleti. Et ſi motus rectus esset cõpletus necesse esset vt linea ſuper quã mouek esset cõpleta ſcilicet linea recta, & ſi ita esset: esset infinita: quoniã ſi aliqua linea recta est cõpleta in qua nõ poteſt additio fieri: necesse est vt ſit infinita. D. incepit declarare qđ impoſsibile est vt aliqua linea recta ſit infinita: vt cõcludat qđ mot⁹ rectus nõ est cõpletus ſed diminut⁹. Et dixit: quoniã nihil est aliquid tale infinitũ, id est, talẽ lineã ſcilicet tangibilem impoſsibile est vt ſit: vt declaratum est in tertio iſtius libri. Et ſi aliqua linea esset infinita: impoſsibile esset vt ſuper illã esset motus infinitus. D. d. impoſsibile enim nõ erit &c. id est, & est impoſsibile vt motus infinitus ſit: licet concedamus lineam infinitã esse. Quoniã motus ſuper lineam rectã est ad aliquid terminatũ, ſcilicet illud ad quod peruenit: poſtq; pertrãſit magnitudinẽ ſuper quã mouetur & ſi nõ: tunc motus esset ociosus. Tunc ergo necesse est ſi motus infinitus ſit vt compleatur poſt pertranſitũ. Et quia infinitũ pertranſiri est etiã impoſsibile: motus impoſsibile est vt ſit infinitus. Et iſta demonſtratio est propinqua ei qua vtitur in vltimo ſexti.

Et quia poſuit hoc qđ ſi motus rectus est perfectus debet esse infinitus, & infinitũ poteſt intelligi ſecũdũ rectitudinẽ & ſecũdũ reflexionẽ ſuper eandẽ lineã finitã, & iam destruxit vt motus infinitus ſit ſecũdũ rectitudinẽ: incepit destruere etiã vt ſit ſecundũ reflexionẽ. Et dixit, motus autẽ ſuper lineam rectam finitam &c. id est, & nõ debet aliquis ponere qđ motus ſuper lineã rectam finitã est infinitus: ſecundũ ire, & redire in infinitũ: nã iſte motus est cõpositus ex duobus motibus: quorũ vterq; est finitus: in quẽ poteſt additio & diminutio: ergo nõ est cõpletus. D. d. & ſi nõ reflectetur erit diminutus & corrupt⁹, id est, & cũ declaratũ ſit qđ impoſsibile est vt motus rectus ſit infinitus, & est declaratũ qđ motus reflexus nõ est vnus motus: remanet vt vnus motus rectus ſit finitus nõ reflexus, & motus finitus est diminutus & corruptibilis: quia in eo poteſt additio ſcilicet quia inuenitur perfectior ipo.

Et cũ verificauit illã propoſitionẽ minorẽ induxit maiorẽ, & dixit

& & ſ & in

M Omnia quorũ vnũ est perfectũ & reliquũ diminutũ est perfectũ est prius diminuto. Idem primo cę. t. c. 12. &. 2. ex. tex. cõ. 23.

N Cõpleti diffinitio ẽ ęſſe id cui additio fieri non poteſt. Id ẽ. 5. metex. c. 21. cõ limi. 7. phex. c. 18. & primo cę. c. 3. 4. &. 12.

O Motus finitus est diminut⁹ & cor

ruptibilis quia in eo potest fieri additio. vi/ de cōsimile 7. phy. 42.

& in natura, & in ratione, & in tempore &c. id est, & manifestum est per se: quod perfectum est prius diminuto natura, & ratione, & tempore, & intendit per rationem diffinitionem. Motus enim circularis accipitur in diffinitione motus recti: quoniam motus rectus est ille qui est a medio & ad medium, & medium non inuenitur nisi in circulari. Deinde dicit, & incorruptibile præcedit corruptibile, & hæc est. q. alia declaratio quam post complebit, & cum compleuit hanc declarationē incepit inducere aliam quam innuit per hoc quod dixit, & incorruptibile præcedit corruptibile. Et dixit, & etiam motus qui potest esse æternus &c. id est, quoniam solus motus circularis est possibilis vt sit æternus: vt declaratum fuit prius: cæteri autem motus cuius cessatio est corruptio motis: neq; alij modorum motuum apud quorum cessationes non corrumpitur motum possunt esse æterni. Quoniam manifestum est quod motus cessat, id est, quiescit in eis, & quies est corruptio motus necessario. In eis autem in quibus cessatio est corruptio motis: manifestum est: & ideo non ratiocinantur per istos esse corruptibiles: sed induxit rationem de his qui sunt in loco.

Rationabiliter autem accidit circulare vnum esse & continuum & non rectum. Eius enim qui est in recto determinatū est & principiū, & finis, & mediū, & omnia hæc habet in se ipso. Quare est vnde incipiat quod mouetur & vbi finiet. Iuxta enim terminos quiescit omne: aut vnde: aut vbi. Circularis autē indeterminati sunt. Quid enim magis quilibet terminus his qui sunt in linea, similiter enim vnūquodq; & principiū & mediū & finis est. Quare semper sunt quæ mouentur in principio & medio & fine, & nunquā in vno tātū sunt. Vnde mouetur & quiescit quodā modo sphera. Eundē enim continet locū. Causa autē est: q̄p omnia hæc accidērūt centro. Principium enim & mediū magnitudinis est & finis. Quapropter quia hoc extra circulationē est: nō est vbi q̄p fertur quiescat. Sēper em̄ fertur circa mediū: sed nō ad vltimū, ꝓpter ipsum autē hoc in mouēdo semper quiescit quodāmodo totū, & mouetur cōtinue. Accidit autē cōuersiue. Et nāq; q̄n mēsura motuū est circulatio: primā necesse est ipsam esse. Omnia em̄ mēsurātur primo, & quia prius mēsura aliorū est. Amplius & regulam cōtingit solū circulare esse. Quæ enim in recto sunt a principio it regulariter feruntur ad finē. Omnia enim quāto'quidem distant plus a quiescēte feruntur velocius. Circularis autē solius nec principiū: nec finis in ipso aptū natum est esse: sed extra.

Q. Motus circularis est aliorū mensura. Omnia mensurātur primo.

Et recte cōtingit vt motus circularis sit vnus & cōtinuus: nō motus rectus. In recto em̄ principiū est terminatū & finis & mediū, & oīa ista sunt existētia in eo. Et iō possibile est vt motus

tus incipiat in eo ab aliquo loco & non compleatur sunt' motus. Omne enim quod mouet̄ super ipsum quiescit apud extrema: aut vbi incepit: aut ex quo est. In circulari vero vltima sunt non terminata: quoniam in circūferentia nō est locus qui sit dignior vt sit extremum quam alius. Quilibet enim eodem modo est principium & medium & finis. Et ideo motū sup ipsum semper est in principio & in medio & in fine: & nō est in aliquo eorum in aliquo tempore. Et ideo sphera mouetur & quiescit quodammodo quia tenet eundem locum. Et causa in hoc est quia omnia ista accidunt centro: quia est principium magnitudinis & medium & finis. Et ideo quia est extra circūferentiā: ideo circulus nō habet locū in quo quiescat posita quā peruenerit ad illū. Quia semper mouetur circa mediū & non ad vltimum. Et ideo totū peruenit semper cū sit quiescēs quodāmodo: & mouetur secundum continuationem: & contingit in hoc motu aliquid & suū conuersum. Motus enim circularis quia est mensura omnium motuū necesse est vt sit primus. Omnia enim mensurantur per primā mēsuram. Et quia est primus est mensura aliorum motuum. Et etiam motus circularis, solus est possibilis vt sit æqualis. Res enim quæ mouentur recte diuersantur in motu ex principio ad finē. Omnia em̄ quanto magis remouentur a quiescente, tanto velocius mouentur. In motu autem circulari non est principium naturale neq; finis: sed extra ipsum in quo est motus recte.

Cum declarauit quod motus circularis est prior recto ex duob⁹, scilicet quoniam motus circularis est perfectus: rectus autem diminutus: & etiam quia motus circularis potest esse continuus & perpetuus: rectus autem non. Et in præteritis declarauit causam propter quam fuit possibile vt motus localis esset perpetuus: sed illic dedit causam remotam: incepit hic dare causam propinquam vt compleat illud quod intendit declarare. Quoniā motus circularis est perpetuus & continuus. 76 R

Et dixit. & recte contingit hoc &c. id est & causa propter quam necesse est vt motus circularis sit continuus e contrario recto est: quoniam in recto est principium terminatum naturaliter & finis & mediū scilicet quod ista tria sunt in eo in actu. Et causa in hoc est: quia motus rectus est super magnitudinem rectam: & magnitudo recta est finita: & habet naturaliter duas extremitates terminatas: & medium. Deinde dixit & ideo incepit motū in eo &c. i. & ꝓpter hoc necesse est vt omne quod mouetur super magnitudinē rectā habeat duas quietes naturaliter: quietem scilicet in initio magnitudinis a quo mouetur. & quietē in fine. Deinde incepit negare hoc a magnitudine super quam est motus circularis. Et dixit: in circulari vero vltima nō sunt terminata, id est in circulari vero nō est punctus in actu qui sit principium & finis: quoniam

Universidad de Deusto
Biblioteca

niã in circunferentia non est locus qui naturaliter sit dignior vt sit principium quã vt sit finis quicũq; locus sit in circunferẽtia circuli. Deinde dixit quilibet enim eorum mouetur eodẽ modo &c. id est oẽs eũ punctus imaginatus in circulo possibile est vt ponatur principium magnitudinis & finis & mediũ. D.d.& ideo motũ super ipsum semp est in principio &c.i. & ideo illud quod mouetur super circulum potest imaginari in quolibet punctorũ principio & in fine & in medio: quoniam potest imaginari ille punctus principium arcus alicuius: & finis alterius: & medium alterius. Deinde dixit & nõ est in aliquo eorum in aliqua hora, id est & nunq; erit in circunferentia circuli in põto qui sit solummodo principiũ aut solũmodo finis: qd' nõ accidit in magnitudine recta. Et debes scire quod iste causæ quas dedit hic quodammodo sunt naturales & quodammodo mathematicæ accidit enim causis mathematicis, scilicet propinquis in mathesi: vt sint causæ primę plurium rerum naturaliũ: sicut accidit scientijs subalternãtibus eũ subalternatis, sicut arithmetica musica & geometria & aspectiua. Quoniã cũ diuersitas duorũ extremorũ lõgitudinis recte est prima causa hoc quod contrarietas existit in locis contrarijs. Et quia finitas dimensionis recte est prima causa etiam in esse motus rectos: & est finita: necesse est vt motus recti sint finiti. Et quia in circulari non est extremitas in actu: neq; vniuersaliter punctus in actu: necesse est vt in eo nõ sint loca contraria: neq; dimensiones finitæ: & cũ ita sit necesse est vt motus eius sit vnus & continuus: & perpetuus: cũ motũ super ipsum nõ mouetur ad loca cõtraria. Et existimat quod ista causa quã dedit Arist. hic nõ solũmodo dat qd' sit possibile motũ circularẽ esse perpetuũ: immo qd' sit necessariũ: sic igit debet intelligi iste locus. Et cũ declarauit quod in circulo nõ est punctus in actu q̃ sit principiũ aut finis: aut mediũ. Et qd' quilibet punctus in eo in potẽtia est hæc tria puncta. s. principium finis & mediũ: narrauit qd' ista est causa ,ppter quã sphera est inseparabilis ab eodẽ loco: & quodãmodo est quiescẽs: & quodãmodo mota. Et dixit: & ideo sphera mouetur &c.id est quia sphera mouet circa gibbositatẽ centri: & in conuexo nõ est punctus in actu: necesse est vt sphera sit in eodẽ loco numero: & in pluribus locis secundũ formã vt declaratũ est in sexto. Et hoc intẽdebat cũ dixit: quoniã sphera mouet a & est quiescẽs quodãmodo: quia non mutat locum alium numero, id est secundũ subiectũ & materiam: & est mota quia mutat loca diuersa secundũ formã: nõ quia sphera sicut existimat mouet secundũ partes: & quiescit secũdũ totũ. Ponere eũ corp⁹ motũ secundũ partes & quiescere secundũ totũ est impossibile: immo tota sphera & oẽs partes mouentur: sed totũ mouet in locis diuersis secundũ formã eũ: & partes mouẽtur in locis diuersis secundũ formã & subiectũ. Deinde dicit. & causa in hoc est qd' oia ista accidãt cẽtro. i. & causa inesse ista ,ppria i sphera est centrũ. Et põt intelligere p cẽtrũ: cẽtrũ mathematicũ. s. pũct⁹.

S Documentum. Quõ natura Ijs in qbusdam mathematicis subalternetur.

T a Sphera mouet secũdũ totũ nõ secũdũ subiectũ & materiã. sed secũdũ formã Idẽ. 6. phy. 85. &. 4. phy. 43. & 45. & prece. com. 3.

Et põt intendere centrũ naturale: & est corpus spheri cũ sup quod mouet corp⁹ circulare. Sphera eũ dividit naturaliter in duas partes: in centrũ: & circũferentiã. Si igit voluit centrũ mathematicũ: sic intelligẽda est hæc litera: est eũ principiũ magnitudinis: & mediũ & finis. i. punctus eũ q̃ est centrũ sphere est principiũ: eo qd' lineæ rectæ æquales ex eo exeuntes ,pueniũt ad circũferentiã. Et est finis: quia oẽs lineæ a circũferẽtia exẽtes ,pueniũt ad eũ. Est aũt mediũ eo quod distat eque ab omnibus partibus: & hæc est expositio Themistij. Si autẽ intellexit centrũ naturale: tũc per principiũ magnitudinis vult principiũ esse sẽdũ materiã. Et per finẽ. i. vltimũ quia circulare mouet circa ipm.

D.d.& ideo q̃ est extra circũferentiã &c.i. & q̃ centrũ est principiũ & finis: & hæc sunt causæ quietis & motus. centrum aũt nõ fuit in ipsa circũferentia: sed extra: ideo non habuit circulus locũ: ,ppter quã quiescat, id est eo quod circulus mouet circa finẽ nõ ad eũ: & quia finis eius permanẽs in eodẽ loco est: ergo permanens est vno modo & mota continue alio modo. Mota quidẽ. eo qd' nõ peruenit ad finẽ. Quiescẽs vero eo quod finis est quiescẽs. Et vniuersaliter si principiũ & finis & mediũ: in his est idẽ conuenit vtrũq; fieri. D.d. contingit autẽ in hoc motu hic & eius conuersum &c.id est quod sit primus eo qd' est mensura omnium motuum & econuerso, scilicet quod sit mẽsura: eo quod est primus. Dicit autẽ hoc quia necesse est quod mensura sit primũ: & qd' primũ sit mẽsura. Et in hoc loco reuertit ad intentionẽ in qua pri⁹ inceperat. s. ipsum esse primũ. & est tertia declaratio. Deinde iduxit quartã probationẽ: & dixit: amplius motus circularis &c. amplius aliter potest probari: quod solus motus circularis potest esse continuus: cum æque distet a fine ad quẽ mouetur, scilicet a medio. Quæ aũt recte mouentur non æque distant a fine in omnibus partibus longitudinis. vnde quæ naturaliter mouentur recte velocius mouentur quãdo appropinquant finẽ. Et hoc est qd' voluit dicere: quãto enim distat a quiescẽte &c. id est quanto enim distant a loco in quo quiescentes erant ei appropinquant ad locum ad quem mouentur: tanto velocius mouentur.

V Centrũ duplex mathematicum & naturale.

Deinde dixit. in motu autem circulari &c. id est in motu autẽ circulari non est principiũ naturale: neq; finis naturalis: sed principiũ & finis eius sunt extra magnitudinem: secundũ quam sit motus, scilicet in medio. & magnitudo circãdat ipsum existente ipso eodem, scilicet cẽtro.

Necesse est vt mensura sit primũ & qd' primum

X

sit mẽsura. Idẽ. 10. meteo. cõ. 7. Quæ naturaliter mouentur recte velociꝰ mouent qñ fini appropinquãt. Idẽ. 2. cæ. t. cõ. 33. & 92.

Quod aũt secundũ locũ mutatio primus motuũ est: testant Y oẽs quicũq; de motu fecerũt memoriã. Principia eñ ipsi⁹ tradiderũt secundũ huiusmodi mouẽtib⁹ motũ. Disgregatio eñ & cõgregatio mot⁹ secũdũ locũ sunt. sic eñ mouẽt cõcordia & discordia. hæc eñ disgregat: illa aũt congregat. Ipsorũ autẽ intellectũ dixit Anaxag. disgregare mouentẽ prius, sibi aũt & quicũq; huiusmodi quidẽ. nec vnã causam dicũt. ,ppter id qd p vacuũ moueri dicũt. Et nãq; hi secundũ locũ moueri naturã dicũt. Motus aũt ,ppter vacuũ loci mutatio est. & sicut in loco. Aliorũ autẽ motuum nec vnũ inesse primis corporib⁹: sed his quæ sunt ex his opinantur vtiq;. Augmẽtari eñ & corrũpi & alterari: congregatis & disgregatis atomis corporibus dicunt. Eodẽ autẽ modo quicũq; propter dẽsitatẽ & raritatẽ dicunt generationẽ & corruptionẽ. congregatiõe & disgregatiõe hic ponunt. Amplius autẽ & præter hos: animam causam fingentes esse

esse motº. Ipsum enim seipsum mouẽs principiũ esse dicũt eo rũ quæ mouẽtur. Mouebit aũt animal & omne animatũ scdm ipsum motũ qui est scdm locũ. Et proprie aũt moueri dicimus solũ qđ mouetur scdm loci motũ. Si aũt quidẽ quiescat in seipso: sed augeatur: aut decremẽtũ patiatur: aut alteretur: cõtingit quodammodo: moueri simplr aũt moueri nõ dicimº. Qđ quidẽ igitur semp motus erat & in oĩ tpe erit. Et qđ est principiũ ꝓpetui motus. Adhuc aũt qs motus primus: & quẽ motũ perpetuũ cõtingit solũ esse: & primũ mouẽs qđ immobile sit: dictũ est. Quoniã aũt motus localis sit primus motuũ testãtur oẽs qui aliquid dixerũt de motu in libro. Attribuunt enim principia eius his qui hoc motu mouentur. Separare aũt & cõgregare sunt motus locales. sic aũt opinati sunt amicitiã & litẽ mouere. hæc em̃ separat: illa vero cõgregat. Anaxag. aũt dicit de intellectu qui est primus motor ipsum separare & discernere. Sicr aũt se habẽt: & qui nõ cõcedũt aliqđ agẽs hmõi: sed dicũt oĩa moueri ꝓ vacuũ. Illi aũt dicũt naturã moueri localiter. Motus enim ꝓptervacuũ est motus localis. Impossibile est enim ꝙ aliquis aliorũ motuũ sit in primo: sed in his quæ generaliter fiunt a primo. Dicũt em̃ augmentũ & alterationẽ fieri in cõgregatis, & separatis corporibus indiuisibilibº. Et simiiter qui dicũt generationem & corruptionem fieri ex spissitudine & raritate. Hoc enim ordinãt in cõgregatiõe & separatione. Et similiter alĩ ponẽtes animam causam esse motus. Dicũt enim illud qđ mouet seipsum esse principium motuũ. Animalia autẽ & quicquid habet animam mouet seipsum localiter. Aliter si dixerit aliquid moueri hic primo apprehendet animam ipsum scilicet moueri tantũ in loco. Quiescẽs aũt ab hoc motu & si cõtinue augetur: aut diminuitur: aut alteratur dicetur moueri sic: simpliciter autem non dicetur moueri. Dictum est quoniam motus simpliciter fuit & erit toto tempore. Et principium motus æterni quid sit. Et motus æternus qualis sit motus qui solum potest esse æternus quid sit: & quod primus motor sit immobilis.

77 Cum declarauit quod motus circularis est prior recto: & iam prius probauerat motum primum esse motum localem. similiter vult hic notificare motum localem priorem esse cæteris motibus: inducens testimonium super hoc quod omnes dicentes motum generari secundum varietatem eorum: omnes coegit natura dicere motum localem priorem esse cæteris motibus. Et hoc est quod.d. quoniam autem motus &c, idest quoniam omnes dicentes fieri motum ponunt motum localem

vel Mundum.

priorẽ esse cæteris motibus ipsum enim esse coegit eos ad hoc.

Deinde dedit causam & dixit. attribuunt enim &c. id est. dicunt eã principia omnium motuum moueri motu localr: aut dicunt principia omnium motuum moueri hoc motu primo. Qui enim dicunt principia agentia. dicunt primam motionem horum principiorum esse localem. Qui autem dicunt omnia ex se moueri scilicet naturãlia: dicũt ipsa primo hoc motu moueri. Et cum dixit ꝙ omnes dicentes mundum generari dicũt motũ localem priorẽ esse: incepit dicere opinionẽ. Empedoclis. Emp. dicens. separatio enim & congregatio &c. id est, Empedocles enim posuit motum localem priorem cæteris motibus eo ꝙ separatio quam dixit feciise litem: & congregatio quam dixit feciise amicitiam in generatione mundi & eius corruptione sunt: scilicet motus locales. Similiter Anaxa. dixit motum localem priorem esse omnibus motibus. Dixit enim intellectum incepisse discernere partes consimiles: quæ sunt iuxta suam opinionem elementa: & extrahere illa a mixto: discretio autem est separatio: separatio autem motus localis. Deinde dixit: & sicr se habent qui & non concedunt &c. i. & sicr se habent negãtes causam agentem incipientem generare mũdum: & innuit. Democritũ & alios. Democritus enim opinabatur elementa quæ dicebat corpora atoma esse infinita per se moueri per vacuum in quo sunt: quibus inuolutis generabatur ens: sic ergo dicitur motum localem priorem esse aliis. Deinde. d. illi enim dicunt naturam moueri localiter, id est, & si isti nõ dicunt causam agentem quæ aliquando incepit mouere elementa mundi: aut partes eius ad generationem. ponunt tamen has partes prius moueri: eo quod sunt in vacuo. Quod autem mouetur eo quod est in vacuo mouetur localiter. Deinde dicit. impossibile enim est quod aliquis aliorum motuũ sit in primo. id est, hoc autem dicunt eo quod nullus motus præter localem potest numerari in motibº primis: sed in his quæ a primis generantur. Deinde notificauit quomõ isti. s. secta Democriti reducũt oẽs motus ad localẽ qui est primus. & dixit. augmentum enim &c. i. dicũt aũt augmentum & diminutionẽ & alterationẽ accidere rebº ex cõpositione atomorũ quæ sit ꝙ cõgregationẽ & separationẽ. i. vt mihi videt ꝙ illi opinant hoc fieri sequẽtes amplitudinẽ foraminum & strictura. Amplitudo autem & strictura est separatio & congregatio.

Deinde. d. sicr dicẽtes gnationẽ & corruptionẽ fieri ex spissitudine & raritate, id est, & similiter qui dicunt elementũ esse vnũ aliqđ corporũ simpliciũ: aut aliquod medium inter illa: & faciũt hoc & ex hoc oĩa alia gnari secũdũ spissitudinẽ & raritatẽ. Dicunt etiam motũ localem priorẽ esse cæteris motibus. Densari em̃ & rarificari sunt motº locales: & hoc est quod voluit dicẽs: hæc em̃ ordinãt in cõgregatione & separatione: collocãt em̃ densitatẽ & raritatẽ in gne cõgregatiõis: & segregatiõis: & separationis. Deinde dixit: & similiter alĩ factẽtes animã &c. id est, & sicr qui dicunt principium motum esse animã: & opinati sunt animam seipsam mouere: dicunt primum motuum esse localem: & innuit vt videtur Platonem, id est, qui opinabatur principiũ motuum esse animã & ipsam seipsam mouere. & ideo dixit: animalia aũt. & quicquid habet animã mouet se motu locali. Et cũ dixit ꝙ oẽs antiqui

Empe.

Oꝑ. Aua.

Separatio. nẽ mot? localis. Oꝑ. Demo.

Densari & rarificari sunt motus locales.

Z oꝑ. 7. ph. 15 Oꝑ. Platonis.

conue

conueniunt in hoc quod motus localis est primus motuum: & si differunt in modo: deinde innuit rationem dialecticam quæ innat in hoc q̃ ipse est primus motuum. s. quod motus localis est notior omnibus motibus: & dixit. amplius si dixero aliquid moueri &c. i. amplius ex hoc nomine simpliciter motus non intelligitur nisi motus localis: cum hoc nomen motus dicatur de motu locali: & de alijs secũdum prius & posterius: & simpliciter secundum determinationem. Horum autem de quibus nomen dicitur secundum prius & posterius, & simpliciter: & secũdum determinationem: illud de quo dicitur prius est causa eius de quo dicitur posterius. Ideo dixit quiescens autem ab hoc motu &c. i. & nomen motus ab eo quod localiter mouetur dicitur simpliciter, si autem fuerit quiescens in loco quãuis augeatur & diminuatur & alteretur: aut moueatur alijs pluribus motibus: non dicimus ipsum simpliciter moueri: sed cum determinatione: vt si dicatur ipsum moueri secũdum alterationem: aut augmentationem: sicut hoc nomen ens quod dicitur de substantia: & de alijs prædicamentis cum determinatione: vnde substantia prior est omnibus prædicamentis. Et cum compleuit totum hunc sermonem: induxit summatim a omnia quæ præcesserunt quod habetur in sermonibus demonstratiuis: sicut conclusio in orationibus. Et dixit. dictum est quod motus &c. id est, motus continuus quem probauimus esse: & principium motus æterni quid sit. s. quoniam non corrumpitur. & motus æternus quis motus sit. s. motus circulariter: & motus qui solus potest esse æternus. id est, & declarauimus cum hoc quod mot? circularis est æternus sic quod ipse solus potest esse æternus. Sunt enim duæ quæstiones: aut vult quoniam cum sit declaratum motum esse: & hoc necesse est: & sit declaratum quod aliquis motuum sensibilium potest esse æternus solus: declarabitur quod hic motus sensibilis sit æternus: scilicet motus corporalis cælestis inter omnes alios motus: & quod motor primus est immobilis neq; per se neque per accidens.

Horũ de q̃bus dicitur nom? secundũ prius & posteri? & simpl?r & secũdũ determinatiõẽ illã de quo dicit̃ prius est causa ei? de q̃ dr̃ posterius.

Substantia prior est oĩbus p̃dicamentis.

Idē. 7. met. t. c. 4.

a Summa' in demõstratiuis est sicut conclusio in orationibus.

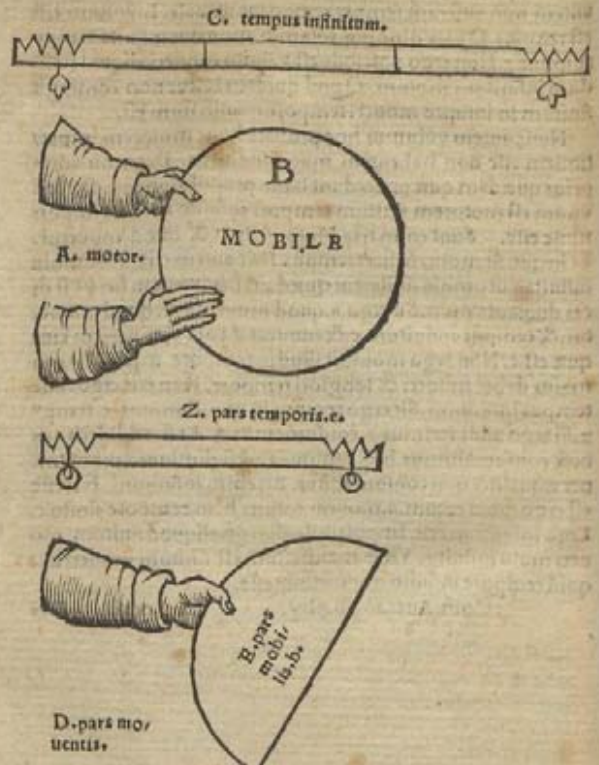
Primum mouens impers esse nullamq; prorsus habere magnitudinem. CAP. I.

QVod autem necesse est impartibile esse nec habere magnitudinem. dicemus primum de prioribus ipso determinantes. Horum autem vnũ quidem. Quod impossibile est vllum finitum mouere secũdum infinitum tempus. Tria em̃ sunt. Quod mouetur. Mouens. Et tertium in quo fit motus: scilicet tempus. Hæc aũt aut sunt infinita omnia: aut omnia finita sunt: aut quædam: aut duo: aut vnum. Sit igitur. a. mouens. Quod autem mouetur. b. Tempus infinitum in quo est. c. Ipsum. d. igitur pars ipsius. a. moueat aliquam partem ipsius. b. quæ est in quo est. e. secundum aliquam partẽ ipsius. c. quæ est in quo est. z. Non ergo in æquali: ipsi. c. In pluri enim maiur.

maiur. Quare non infinitum tẽpus quod est ipsius. z. Sic ita q; ipsi d. apponens auferam ipsum. a. Et ipsi. e. ipsum. b. Tempus autem non auferam semper, remouens æquale. Infinitum em̃ est tempus. Quare omnis. a. totam. b. mouebit infinito tempore ipsius c. Non ergo possibile est. a. finito moueri aliquid secũdum infinitum motum. Quod quidem igitur non contingit finitum in infinito moueri tempore manifestum est.

Nunc autem volumus hoc probare hunc motorem imparibilem esse non habentem magnitudinem. Determinantes prius quædam quæ præcedunt hanc propositionem: Quorũ vnum est motorem finitum tempore infinito moueri impossibile esse. Sunt enim tria Motor scilicet & quod mouetur. Et in quo sit motus scilicet tempus. Hæc autem tria: aut omnia infinita: aut omnia finita: aut quædam sic: quædam sic: vt si dicas duo: aut vnum. Sit ergo. a. quod mouet. & b. quod mouetur: & tempus infinitum. c. & moueat. d. pars eius partem eius quæ est. e. Non ergo mouebit illud in tempore æquali. c. cum maius debet moueri & longiori tempore. Non erit ergo tunc tempus infinitum. Sit ergo tempus in quo. d. mouet. e. temp? z. Si ergo addiderimus. a, consumemus. a. Et si addiderimus b. & consumabimus. b. C. tempus autẽ si diminuerimus semper æqualiter non consumabitur. Est enim infinitum. Necesse est ergo quod totum. a. moueat totum. b. in tempore finito. c. Ergo infinitum erit. Impossibile est ergo aliquod finitum moueri motu infinito. Vnde manifestum est finitum moueri alicquid tempore infinito impossibile esse.

Demonstratio qua probatur quod finitum mouens non potest mouere aliquid in tempore infinito.

78 B In hoc capitulo vult declarare quod hic motor primꝰ nō est in materia: sed subsistens p se: & hoc si añ declaratū sit: hic ꝓprius declarabit.

Dixit ergo: nūc añ volumꝰ declarare hūc motorē cē immobilē: neq; p se: neq; p accīs: neq; est potētia in corpe: qđ intēdit probare. Impdicta ēm ꝓbatiꝰ est ipm esse nō corpus: neq; mobile p accīs: sed hæc ꝓbatio est magis ꝓpria: in qua ꝓbaf ipm esse extra materiā. D. inducit ea quæ se hūt sicut ꝓpōnes ad habēdā cer titudinē de hac qstione.

Et

Et dixit: determinātes prius &c. hoc añ dicit eo qđ declaratum est corpus infinitum esse impossibile esse. Sed iam declaratū est motorē infinitū esse: & tempus infinitū esse. vult ergo probare cuiusmodi esse est esse huius motoris. Et dixit: sit igitur. a. motor & q̄ mouetur. b. &c. i. dico ergo q̄ impossibile est motorem finitū mouere tpe infinito. V.g. sit. a. qđ mouet. &. b. quod mouetur. &. c. tēpus infinitū: & accipiamus partē motoris qui est. a. & illa pars sit. d. & moueat partem eius q̄ mouetur scilicet. b. & illa pars sit. e. & hæc diuisio est possibilis. eo qđ motor qui est potētia in corpore potest diuidi. D. d. nō ergo mouebit illud &c. i. d. ergo nō mouebit. e. in tēpore æquali tpi. c. infinito: in quo a. mouet. b. Cū. d. sit pars. a. Potētia añ partis minor est potētia totius: & maius totū est: & quod maius est mouet tēpore longiori. Hæc enim propositio verificata est in pluribus locis: vt in fine septimi. D. d. nō ergo erit tempus infinitum. d. nō ergo. d. mouebit. e. tempore infinito: in quo positū fuerat qđ. a. qđ est totū mouens mouebit. b. qđ est totū mobile. D. d. si igitur tempus in quo. d. mouet. e. tēpus. z. &c. i. & cū ꝓportio tpis. z. ad tēpus. c. sit cōposita ex proportione. d. ad. a. & ex proportione. e. ad. b. quia tps vnius q̄ motus sequitur proportionē motoris ad mobile qđ in eo mouetur: proportio añ. d. ad. a. est finita: quia. d. multiplicatū cōsumit. a. & proportio. e. ad. b. est finita: quia. e. etiā cōsumit. b. Et ois proportio cōposita ex duabus proportionib⁹ finitis est finita necessario. Proportio ergo tēporis. z. ad tēpus. c. est finita. z. igit cōsummabit. c. C. añ est infinitū vt positū est primo: q̄ est incōueniēs. Tempus ergo. c. necessario est finitū. D. d. impossibile est ergo aliqđ finitū &c. i. posito ergo qđ motor finitus nō potest mouere aliquod in finito tinec aliquod finitū tpe infinito: manifestū est finitū nō posse mouere tēpore infinito. Dicit autem hoc eo quod si finitum moueret magnitudinem infinitam: moueret in tempore infinito. Sed quod corpus finitum mouet corpus infinitum per seipsum patet esse impossibile. Potētia enim motoris necesse est superare potentiā mobilis in quo est.

T. c. 37.

C Ois ꝓportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita necessario.

Sed notādum est quod propositiones cōditionales quas posuit Aristo. hic sunt propositiones verę de corpore cęlesti: cōposuit q̄ potentię motiuę eius sunt formę in materia: qua propter actus eius nō perficietur nisi in finitis partibus illius materię: secūm propinquitatē terminatam. Hoc añ quod est huiusmodi potētia totius est maior potentia partis: & est diuisibilis per diuisionē partis materię. Si ergo partes materię fuerint finitę: & potentia erit finita. si vero potētia sit infinita: partes sunt infinitę. Omne añ corpus est finitarum partiū: actio. n. ipsius est finita: hæc omnia sequūtur necessario ex hac positione. s. qđ mouens corpus cęleste est forma in materia: differt añ nihil siue antecedēs in eis posuerit verum aut falsum: omnis enim positio quæ exigit destructionē huius cōsequētię: est falsa: sicut ois positio q̄ exigit destructionē huius consequentię si lapis volat habet alās: est positio falsa: & si impossibile sit lapidē volare. Similiter: qui ponit in cęlo aliquā positionē ex qua sequit destructio huiꝰ cōsequētię. s. q̄ si cęlū habeat partes necesse est q̄ potētia partis differat a potētia totiꝰ: & si sit impossē ipm habere partes: nedum si posuerit habere partes in actu: & quāto magis est ponere ipm esse impossē secūm q̄ possibilis est forma existēs in materia. Amplius

Digressio. Aliter quātitatem. Vide consimile. 4. ph. 93. &. 7. physi. cō. 2. Rō prima. Commen. Finitas est ex parte materię: oppositum. 1. ph. c. 60.

Secunda.

Omnt formæ existēti materia ac

B

cidit diuisibilitas vide causam pri. c. de substā tia orbis. Idē cō. ſt.

a Quod est simplex caret potētia

F

& econtra.

b Potētia est causa cō positiōis alicui⁹ ex duabus substantijs.

c Corpora cælestia sūt materie simplices. & formæ eorū

G

sunt formæ nō in materijs.

d Inuehit cōtra contradicentes Aristo.

e Contra dimittentes tex. Ari. & in sequētes expositores

H

Vide consimile. 2. de ala. c. 30.

f In duo-

Dplius cū omne cōpositū ex materia & forma inuenimus ipsum habere actū finitū: diximus finitatē actionis, puenire: aut ex parte formæ aut ex parte materiæ. Sed forma nō potest dici finita. Restat igitur qđ finitas est ex finitate materiæ. Et si sit actio aliqua infinita necesse est ipsam esse aut in materia infinita: aut formæ nō existētis in materia: qua posita sequuntur incōuenientia quæ Aristo. intulit. Item omni formæ existēti in materia cōtingit diuisibilitas vel possibilitas scilicet potētia diuidēdi ex parte materiæ. ſ. ineſt potētia diuisibilitatis. Posita ergo aliqua forma cui nō accidit diuisibilitas hæc, procul dubio nō erit in materia: q̄ em̄ denudatū est a cōpone & factū esse: est substātia vna simplex sicut simplex hmōi. Hæc em̄, ppō est cōuertibilis. ſ. Quod a est simplex caret potentia: & qđ caret potētia est simplex potētia b em̄ est causa compositionis alicuius ex duabus substantijs si illa vel aliqua substātia est vna in actu: & potētia illa erit simplex: huiusmodi aūt sunt corpora cælestia. Simplex aūt vt declaratum est: nō mouetur ex se nisi qđ mouet esset primū qđ mouetur: corpora c ergo cælestia sunt materie simplices: & formæ eorum sunt formæ nō in materijs. d Habito ergo hoc patet eorū error qui obiciunt Aristo. q̄ in corporibus cælestibus impossibilis est diuisibilitas quā Aristo. posuit in sua demōstratione: & est possibilis in eis: inquātum posita sunt ipsa esse formas in materijs. Impossibilis vero inquantum sunt simplicia: & formæ eorum non sunt in materijs. Isti ergo sic se habent sicuti cum syllogismo ducente ad inconueniens obiciunt illationem: aut quod sequitur ex illatione esse verū: & dicūt syllogismū peccare quod pluribus accidit modernis philosophantibus: e qui solis libris. Aui. contenti sunt in sua philosophia: & maxime quæ vir ille transtulit ab Aristo. in lib. suis huiusmodi videntur esse demōstrationes Aristo. in prima facie. nō sunt autem in veritate: vnde libri huius viri potius faciunt a sapientia recedere quam ipsam largiantur: & vniuersaliter dico hoc nō solū Auic. ppriū esse: sed & ol qui visus est loqui de hmōi nō obseruās viā Arist. opinādo in eis quæ intelligitur in primo aspectu ipsa esse demonstrationes Aristo. sicut septus cōtingit Galeno: & mox incipit cōtradicere ei nesciens ipsum in veritate cōtradicere. Et sicut accidit Alpharabio f in hoc qđ opinatus est qđ illa via quā ipse Arist. intēdit ad æternitatē motus: est illa quā imposuit libro suo de entibus trāsmutabilib⁹. Nec̄ solū in hoc accidit huic viro hoc cū Arist. sed in arte demonstratiua in qua ipse incedit alia via quā Aristo. opinās illam esse verā: aut errans in scītia Aristo. & nos iam declarauimus hoc in commēto nostro super posteriorib⁹: & diximus quædā de huiusmodi in nostris quæstionibus.

Quod autem in finita omnino magnitudine non cōtingat infinitam esse potentiam: ex his manifestum est. Sit enim plus potentia semper æquale in minori faciens tempore: vt calefaciens: aut dulce inferens: aut proſciens: & omnino mouēs. Necesse est ergo & a finito quidem infinitam habenti potentiam pati aliquid patiens: & plus quā ab alio. Plus enim est infinita potentia. At vero contingit tempus non esse vllum quo potentia

tia illa moueret. Sit enim in quo est. a. tempus in quo finita vis calefacit: aut depellit. In quo autem quæ est. a. b. finita quędam. Ad hāc maiorem semper accipiens finitē: veniā aliqn̄ ad id qđ in. a. tempore motū erit. Ad finitū enim semp addēs excellam omne finitū: & auferēs deficiā similiter. In æquali ergo tēpore mouebit infinita ipsi finitæ. Hoc autem est impossibile. Nullū ita q̄ finitum contingit infinitam habere potentiam.

Quoniā aūt impossibile ē omnino in magnitudine finita esse potentiam infinitam ex ijsdem manifestū est sic: quia maior potentia agit æqualiter in tempore minori. V. g. calefacit aut sanat & vniuersaliter mouet. Necesse est ergo infinitum cū potentia eius sit infinitas agere in passibile maiorem passionē: quā quod finitam. Infinitū enim maius est. Nō autē huiusmodi potest esse tempus. Si enim. a. sit tempus in quo potentia infinita calefacit: aut eleuat. Et in tempore. a. agit illā eandē actionē in potentia finita. Accipientes enim semper potentiam maiorem ac finitam: necesse est aliquādo peruenire ad quod moueat in tempore. a. Augentes enim semper finitū superat omne terminatū. Et diminuentes semper diminuitur similiter. Mouet ergo finitū in tēpore: in quo infinitum mouet: quod est impossibile. Non ergo finiti est potentia infinita.

bus alpharabius ab Aristo. deuiauit.

Cum declarauit impossibile esse q̄ motor finitus moueat aliquod finitum tempore infinito: & hoc quod dicimus motor finitus intelligimus motorem finitum potentia & magnitudine: sed hoc quidē qđ motor cū fuerit corpus sit finitæ magnitudinis. iam probatum est in tertio: qđ autem finitæ potentiæ cum sit corpus finitum hoc nondum manifestū est, vult illud hic probare. Cū enim habuit qđ ois corporis potētia est finita: & adiunxit huic propositionē quā prius probauit. ſ. q̄ habēs potentiā finitam nō potest mouere corpus finitū tempore infinito: habebit qđ hic motus cuius tempus vt demōstratum est infinitū: nō potest fieri a corpore neq̄ potentia in corpore existēte. Et dixit: quoniam aūt impossibile est omnino &c. i. quoniam autem impossibile est in corpore compositō ex materia & forma: q̄ forma eius agat actiōe infinita ex his patebit. Potentia enim hęc dicta intelligenda est potentia actiua: potentia enim dupliciter dicitur: actiua scilicet & passiua. D. incæpit inducere propositiones quibus conatus est hoc probare & dixit sic q̄ maior potentia &c. si ergo nobis primum tanq̄ notum per se quod maior potentia agit actionē æqualem actioni minoris potentiæ in tempore minori tempore in quo agit minor illam actionem. Deinde. d. necesse est finitum &c. i. cum igitur maior potentia agit actionem æqualem actioni potentiæ minoris in minori tempore: necesse ē in æquali tempore ipsam agere actionem maiorem quam minor. Vnde necesse est qđ corpus cuius potentia est infinita cum egerit in id quod natum

79

Ex hoc patet qđ potētiam infinitā passiua ē in magnitudine. & hoc est verū ga materia prima.

est suscipere actionē eius: vt cū infrigidauerit: aut calefecerit: agat in aliquo tēpore actionē multo maiorē actione corporis finiti in idē passibile in illo tēpore. D. d. nō aūt huiusmodi pōt esse tēpus. i. corpus aūt cuius potētia est infinita: non agere pōt actionē æqualē corporis finitæ potētiæ in tpe omnino: sed in instāti: quod est impossibile. Omnis enī trāsmutatio: vt demonstratū est: est in tēpore. D. incepit hoc declarare & dixit: si enī. a. fuerit tempus &c. i. si cū posuerimus aliquod tēpus vt. a. in quo potētia infinita agit actionē finitā vt calefacere: aut elevare: aut vniuersaliter movere: & posuerimus qđ in hoc eodem tpe. f. a. agit potentia finita illam eandē actionē hoc enim possibile est: cōtinget qđ finitū & infinitū agāt eandē actionē in eodē tēpore qđ est impossibile. Si enī maius in minori tēpore facit actionē minorē: quāto magis agit in minori tēpore actionē illud qđ est infinitæ potētiæ. Deinde narrauit quomodo pōt inueniri potētia finita agēs in illo tpe posito in quo agit potētia infinita actionē æqualē illi actioni & dixit: accipiētes enī semp &c. i. & hoc possibile est. f. & si posuerimus potentiā infinitā q̄ agit in tpe aliquo actionē finitā: & inuentamus potentiā finitā quę in illo eodē tēpore agat illā eandē actionē. f. æqualē illi: eo qđ si posuerimus potentiā finitā quæ agit in illo tpe actionē minorē illa, quā in eo agit infinita: poterim⁹ augere potētiā finitā cōtinue: & sic augmētabitur actio ei⁹ in illo tēpore. hic ergo cōtinue facientes pueniem⁹ ad hoc qđ agat actionē æqualē illi actioni in illo tpe. V. g. sit. b. potētia infinita. &. c. actio ei⁹: & a. sit tpe huius actionis: & sit. d. potētia finita q̄ agit in illo tpe partē. c. vt quartā aut quintā partē: multiplicātes ergo. d. ita qđ proportio totius magnitudinis ad. d. sit sicut proportio partis. b. ad. c. manifestum est necesse esse: quā illa magnitudo agat. c. in tpe. a. in quo. b. qđ est potētia infinita agit. in eodē ergo tpe agit potētia finita & infinita. Nec pōt aliqs dicere nunqđ poterit addēdo in magnitudine finita ad magnitudinē finitam agentē in illo tpe actionē quā agit magnitudo infinita: possum⁹ enī semper addere sup magnitudinē quamcūq actio ei⁹ actionē superet quācūq determinatā posuerimus. Posito ergo qđ actio terminata est infinitæ in tpe terminato poterim⁹ augere illā magnitudinē terminatā quæ deficit in illo tpe actionē agere illā intantū qđ agat illā in illo eodē tpe. Et hoc est qđ dicit: necesse est aliqs puenire &c. i. addētes enī cōtinue super finitā augmētabit actio ei⁹: ita qđ superabit quācūq actionē terminatā posuerim⁹: sicut si cōtinue diminuentes illud deficiet actio eius a quācūq actione terminata quā posuerimus. Et incēdit per hoc dicere: quod illud quod sequitur addendo cōtinue: est simile ei qđ sequit diminuēdo. nō aūt voluit poke esse magnitudinē crescere in infinitū: sicut est pokeipsam diminui in infinitū. Dictū est enī in tertio huius libri qđ aliter se habet in hoc additio & diminutio. Participant aūt in hoc qđ hic incēdit scilicet quod si aliqua magnitudo ponat terminata cuius actio est terminata & alia magnitudo illa cuius actio est minor poterimus augere minorē intantū quod adequabit maiori in actiōe: aut superabit illā: & sic pōterim⁹ inetā diminuere maiorē qđ aget actionē æqualem minoris & minorē: & hoc. f. in eodē tpe. Et ipse distulit illationē huius demōstrationis ad finē huius lib. Hæc aūt demōstratio multipliciter pōt fieri & formari. Potest enim sic. Hic motor habet actionem

L 3. phy. t. cō. 68. &. 66.

Primus modus formandi rationem Aristo.

tem infinitam. Omne autē corpus aut potētia in corpore nō habet infinitam actionē. Hic ergo motor nō est corpus. Aliter aūt formalisic. Si actio hęc quę est infinita est corporis aut potētiæ corporeę. Et actio hæc non est nisi potentiæ infinitæ talis. Et omne corpus est finitū. Necesse est corporis finiti esse potentiam infinitam. Deinde destruetur cōsequens sic. Non autem corporis finiti est potentia infinita: & sequitur oppositum antecedentis scilicet quod actio hæc non est corporis nec̄ potentiæ corporeæ. Aristo. autem perfecit hāc demonstrationem in fine huius libri.

Demonstratio quod nulla magnitudo, finita habet potentiam infinitam.

In propositiōe autem assumpta hic qua dicitur quod omnis corporis est potentia finita: dubitari potest vtrum contineat corpus cæleste: aut non. Si enim continet corpus cæleste, tunc corporis cælestis erit potentia finita: cuius autem est potentia finita est corruptibile. Similiter dubitatur de propositione qua vtitur in declaratione huius: quod omnis corporis est potentia finita quæ scilicet dicitur quod si esset potentia infinita contingeret quod motus esset in instanti. Dicit enim aliquis: vt quid, Arist. dicit consequens esse si potentia corporea habet actionem infinitam: ipsam agere non in tempore, & non est sequens si actio infinita sit potentiæ nō corporeæ: qđ agat non in tempore. Prima quidem quæstio valde difficilis est & multum scrupulosa. Et Alex. in quibusdam suis tractatibus respondens. d. corpus cæleste adeptum fuisse æternitatem a suo motore qui non est in materia secundum hoc ergo erit aliquid quod potest corrumpi, & tamē nūq̄ corrūpetur & hæc Platonis est opinio scilicet aliquid æternū esse qđ potest corrumpi

Digressio. Dubiū primum. Dubium. 2. Solutio primi Alexander. Primo cę. text. cō. 124. Ioan. grammaticus de quo etiam vide. 12. me ta. c. 42.

Secũdo cẽ li.tex.com. 71.

Auicenna vide c.12.4. primi de cẽ lo.

Auerroys. Idẽ.3.ce.de substãtijs orbis.

a Corpus cæleste cãret materia. Idẽ primo phy.163. & 8.met.t.cõ. 4.&.12.&& 12.met.t. c. 10.&.4.cæ. com.20. & 92. & pri. cẽ.3.ca. de M substãtia orbis.

Obiectio. Vide tertiũ ca. de substãtia orbis

b Pro hac materia vide.39.2. de cæl.&.63. eiusdem ac. 71. Et.41. 12.me.&.3. ca. de substãtia orbis

a Solo secũde quæstionis, melioremi nde solutionem quere in.3. ca. de substãtia orbis.

N

rũpi. Arist.aũt in fine primi lib.de cæ.& mundo⁹ pbauit impossibile esse eternũ cui insit potẽtia ad corruptionẽ. Ioãnes aũt, grãmaticus hãc sibi retinuit quæstionẽ cõtra peripateticos in eo qđ opinatur qđ mũdus sit corruptibilis,& generabilis. Et hęc dubitatio est fortior omniũ⁹ dubitatiõibus quæ possunt accidere hic. Maxime cũ Arist. expresse dicit in secũdo de cælo & mũdo: qđ cæli est potentia finita: vbi reddit causam quare nõ insunt cælo stellæ maiores his quæ sunt illi: si ẽm dicit hoc etiã fatigaretur. Audiẽs aũt Auicẽ. verba hæc Aristi. qui tã audierat verba Alex. opinatus est duplex esse necessariũ: necessariũ scilicet ex altero cõtingens possibile ex seipso, & necessariũ ex secundo necessariũ quidẽ ex alio vt cælũ: necessariũ vero ex se vt motores cęli. Nos aũt dicimus qđ ex vi verborũ Arist. in hac demõstratione apparet qđ potẽtia eius passiua scilicet susceptiua motionis est finita: sicut ẽm actio infinita nõ est formæ in corpore: sic passio infinita nõ est formæ in corpore scilicet cõposito ex materia & forma. Omnis ẽm forma est potẽtia finita siue sit actiua siue passiua, cũ sit diuisibilis per diuisibilitatẽ corporis, & omne corpus sit finitũ. Et si poniẽ esse qđ potẽtia in corpore cõposito ex materia & forma susciperet motionem in infinitũ: tũc infinitũ esset maius infinito: idẽ ẽm corpus sensibile quãto maius fuerit tãto tẽpus in quo suscipit motionem a suo motore erit maius. Si ergo aliqđ corpus posuerimus huiusmodi scilicet qđ susciperet motionẽ infinitã: tũc qđ maius est debet suscipere motionẽ longiori tẽpore, & sic in infinitũ superabit infinitũ: quod est impossibile.

Ex hoc ergo patet corpus a cęleste nõ cõponi ex materia & forma & ipsum esse simplex, & qđ forma ipsius nõ habet subsistere per ipsum, & qđ ipsa est quæ mouet ipsum, & qđ in ipso nõ est forma materialis oĩno. Dubitabit aliquis ex hoc qđ dictũ est in libro de cælo & mũdo ipsum scilicet esse mecũ graue necq; leue & ipsum habere naturam quæ est huiusmodi: qđ nos illic declarabimus. Et similiter declarabimus illic verbũ Arist. quo dixit cælũ habere potẽtiã finitã. Duplici ter ẽm potẽtiæ motiuæ possunt dici infinitæ: aut quia actio earũ nũquã cessat: aut quia motio earũ est tãtæ velocitatis qđ nõ inuenitur magis scilicet qđ illud quod ab his mouetur velocius moueatur omni modi. Quod aũt aliqua potentia sit infinitæ motionis secũdũ hũc modũ impossibile est nisi motus posset fieri in instãti scilicet qđ aliqua potẽtia sit quæ infinitã facit velocitatẽ in ipsum qđ mouet, quãto ẽm maior fuerit motor: tanto motio eius erit velocior. b Motores igitur siue materiales fuerint siue nõ materiales secũdũ hũc modũ cõuenit in hoc qđ motio eorũ sit finita: vnde corpora cælestia excedũt se inuicẽ in velocitate: cuius motores eorũ sint nõ in materia. Ergo secũdũ hũc modũ dixit cæli potẽtiã esse finitã, & qđ si ineſſent ipsi stellæ plures: aut maiores: aut destrueretur mot⁹ ei⁹: aut tardaret: sed hoc diligẽtiꝰ manifestabit̃ in suo loco. Et hæc dubitatio est maxima dubitationũ quæ accidũt in hac sciẽtia, & nõ mihi determinata nisi cum grãdi labore, & in tẽpore vitæ meæ nõ modico. Ad secũdã autem quæstionẽ a qua quæritꝰ vt qđ si posuerim⁹ actionẽ infinitã in corpore: sequit qđ mot⁹ sit nõ in tẽpore, & nõ sequit si posuerimus actio nẽ infinitã esse potẽtiæ nõ in corpore. Sic respõdebit̃ dicim⁹: qđ si posueri

posuerimus actionẽ propriã esse corporis: sequitur qđ insit ei, potẽtia infinita: si aũt posuerimus alicuius nõ corporis: tũc potẽtia illius nõ potest dici finita. Finitũ ẽm & infinitũ b solũ de corporibus dici possunt, & sic sola actio illius dicetur infinita. Si autẽ potẽtiã infinitã posuerimus in corpore: sequitur qđ motio eius sit nõ in corpore: qđ est impossibile. Si vero illã posueris nõ in corpore: tũc nõ dicetur finitũ aut infinitũ: eo qđ nõ est in corpore. Nõ ergo sequit qđ sit motus nõ in tẽpore: cũ in his nõ possit intelligi vna potẽtia maior alia: eo qđ non sunt corporeæ potẽtiæ. Maius ẽm & minus solius est quãtitatis. Vnde si diximus potẽtias esse in corporibus: tũc actio earũ erit proportionalis scilicet qđ proportio potẽtiæ motiuæ ad potẽtiã motiuam est sicut ꝓportio velocitatis motus ad velocitatẽ. Existẽtibus autẽ non in corpore nõ est proportio: cũ proportio c solius est magnitudinis ad magnitudinẽ vel eorũ quæ insunt magnitudini: eo qđ insunt ei, & hæc manifesta sunt per se. Reuertamur ergo ad verba Arist.

b Finitũ & infinitũ solum de corporib⁹ dici possunt. Idẽ primo phy.t.c.15. &.5.ph.35. &.36.

In potẽtijs incorporeis nõ põt intelligi qđ vna sit maior altera. nã maius & min⁹ sunt solius quãtitatis. vide ꝓ hoc 35.7.phyſi.

c Proportio est solũ⁹ magnitudinis ad magnitudinem vel eorũ q̃ insunt ei. Omis potẽtiæ finitæ finitũ est tempus.

Nec infinitũ finitã, sed tamẽ cõtingit in minori magnitudine plurimã potentiã esse: sed adhuc magis in maiori plurima. Si igitur in quo est a.b. infinitũ. Sed b.c. habeat potentiam aliquã: quæ in aliquo tẽpore mouet ipsum. d videlicet. in tẽpore in quo est. c.z. Si autẽ iã ipsius b.c. duplã accipio in medio mouebit tẽpore ipsius. c.z. Sit ẽm hæc ꝓportio. Quare in. z.t. mouebit. Ergo sic accipiẽs semper. a.b. quidẽ nequaq̃ trãsito. Tẽpore autẽ dato semper minorẽ accipiã. Infinita ergo potentia erit. Omnẽ enim finitã excellit potẽtiã. Omnis autẽ finitæ potentiæ necesse est finitũ esse & tẽpus. Si enim in quodã tanta. Maior in minori quidẽ: determinato autẽ mouebit tempore secundũ cõuersionẽ proportionis. Infinita autẽ omnis potẽtia sicut multitudo. Et magnitudo est excellens omne finitum.

Nec̃ infinitũ habere virtutẽ finitã est possibile licet in minori magnitudine potest inesse maior potẽtia. Tamen cũ hoc fuerit digni⁹ erit cꝫ in maiori sit maior. Sit ergo. a.b. finitũ. b.c. igitur est potẽtia quæ mouet. d. in aliquo tẽpore, sit ergo illud tẽpus. h.z. b.c. ergo duplicatũ mouet in medietate tẽporis h.z. Procedamus sic igitur, & sit illud tempus. z t. Cũ ergo sic processerimus semper: nũquã peruenietmus ad cõsummationẽ. a.b. De tẽpore vero posito semper accipiemus minus. Sic igitur erit virtus infinita. Necesse est enim cuiuslibet potẽtiæ finitæ tempus etiã esse finitũ. Nam si hæc potẽtia mouet in hoc tempore: quæ maior est illa mouet in tẽpore minori illo. Sed tamen illud tẽpus est determinatũ cuius processus est eonuerso. Virtus autẽ est infinita eo modo quo numerus. Magnitudo vero quæ excedit omne determinatum.

Demonstratio quod nulla magnitudo vel quãtũ infinitũ habet potentiam finitam.

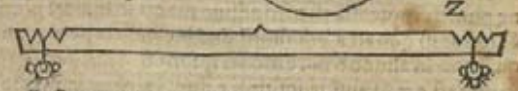
Tempus in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet.d.

A.B. quãtum infinitum habens potentiã finitã.c

B Tempus. z

B.C. quãtum infinitum pars ipsius.a.b.

Tempus. z.

Dupla magnitudo ad.b.c.

Cum declarauit quod in magnitudine finita impossibile est esse potentiã infinitã: vult hic econuerso dicere. f. quoniã in magnitudine infinita nõ potest esse potẽtia finita. Dicẽdo: neq; infinitã habere &c. id est & sicut in magnitudine finita nõ potest esse potentia infinita: ita etiã econuerso in magnitudine infinita nõ potest esse potentia finita: sed finitum finito: & infinitũ infinito: sed quia in hoc ducit ambiguitatem hoc quod in corpore maiori inuenitur potẽtia minor: & in minori maior.

80

Dixit: licet in minori &c. hoc eñ facit dubitare aliquẽ cũ posset dicere cũ maiori corpore inuenimus minorẽ potentiã. Quid igit̃ prohibet in infinito eo quod est maius minorẽ inesse potentiã ea quæ inest finito eo corpore cũ sit minus: sed hoc nõ potest stare: quia cũ cõtinue duplicauerimus maius corpus cuius potẽtia est minor: perueniemus ad corpus cui⁹ virtus est maior minoris corporis. Et quia infinitũ semp põt duplicari: ideo potẽtia eius debet esse maior cuiuslibet corporis: immo non est aliqua cõparatio inter illas & potẽtias infinitorum corporum. vnde dixit. q. soluens: tamen cum hoc fuerit &c. D. Literis exemplificat: posito quod corpus infinitum habet potentiam finitam. Similiter minori corpori inesse maiorẽ potentiam: eiusdẽ videlicet speciei: & dixit: sit ergo. a.b. infinitũ &c. i. sit ergo magnitudo infinita. a.b. & de infinito. a.b. sumemus aliquã partem vt. b.c. ponẽdo quod in hac parte est potentia quæ mouet illud mobile: quod mouet infinitum corpus in ali quo tempore: & illud mobile: quod scilicet moueatur ab infinito corpore & idem a parte illius sit. d. Deinde dixit: sit ergo illud tẽpus. h.z. & vniuersaliter quidẽ dicere: quia manifestum est quod. b.c. quod est pars. a.b. mouet in minori parte temporis eo in quo totũ. a.b. mouet. d. cũ potentia. a.b. sit maior potentia. b.c. Posita dixit. b.c. ergo duplicatum &c. quia tam probatum est quod maior motor idem mouet mobile in minori tempore: & quod tẽporis ad tempus proportio est sicut motoris ad mobile. Post hoc dixit: procedam⁹ sic: ergo &c. id est & cum hoc modo processerimus in duplicatione illius partis: scilicet qđ duplum duplicetur: & hoc duplum sic duplicetur: cõstat quod necesse est peruentre ad magnitudinẽ aliquã quæ moueat. d. in tempore minori eo in quo mouetur. a. magnitudine illa infinita: cuius potentia est finita. Ponitur igitur nos peruenire ad illam magnitudinem: cum finita magnitudo non consumatur per suas duplicandas partes. Tempus vero diminuitur semper parte duplicata: & illud tempus sit. h. z. Et hoc voluit dicere his verbis: cum ergo sic processerimus &c. id est duplicatio quidem per. b.c. debet esse aliqua pars. a.b. quia nunquã per duplicationem partis. a.b. peruenimus ad. a.b. consumẽdum cum sit infinitum. Deinde dixit: de tempore vero posito &c. id est & cũ talis duplicatio semper sit possibilis: & impossibile est ad tempus peruenire minus illo posito in quo. a.b. mouet. d. per aliquod spacium, scilicet magnitudo infinita: cuius virtus est finita. Post dixit: sic igit erit virtus infinita &c. id est ex quo sequit quod in infinito corpore sit potẽtia infinita: quod est cõtra positũ. Deinde dixit. necesse est eñ &c. id est hæc q̃dẽ virtus est infinita: quia tẽpus in quo mouet semp minoratur in infinitum. Tempus vero potentiæ finitæ est finitum: cum moueat tempore in quo minor non potest mouere. Et hoc intẽdebat cũ dixit:

P Proportio tẽporis ad tps est sicut proportio motoris ad mobile. Idẽ 7. phy. 33. &. 36.

dixit: nam si hæc potentia &c. id est & hoc necesse est: nam si aliqua potentia mouet aliquid in aliquo tempore: potentia quæ est maior illa mouebit in minori tempore illud idem. Sed quia excessus est determinatus: necesse est peruenire ad tempus determinatum in paruitate, id est quod in minori illo aliquid non potest mouere. Et intendit per hoc quod dixit: e conuerso: quod si maior magnitudo fuerit dupla minoris erit tempus motionis illius huius medietas: cum communicant quidem reuersim: sed est econuerso. Post dixit: virtus autem est infinita eo modo quo numerus, id est potentia autem quę est in hoc corpore infinito: posito scilicet quod est infinitum erit infinita: quia crescit per crementum corporis. Cum autem crementum corporis est infinitū: constat qđ & virtus etiam in infinitū est quare virtus est infinita. Deinde dixit magnitudo vero &c. nec vero magnitudo est infinita cum habeat infiniti diffinitionem: est enim maior omni magnitudine terminata.

Est autem & hoc demonstrate sic. Accipiemus enim quandam potentiam eandem genere ei quæ est in infinita magnitudine infinita magnitudine existente: quæ mensurabit quæ est in infinito finitam potentiam. Quod quidem igitur nō cōtingit infinitam esse potentiam infinita magnitudine. Nec finitam in infinita: ex his ostensum est. Hoc quidem aliter potest declarari sic. Ponendo quod aliqua potentia eiusdem generis illius potentiæ quæ est magnitudine infinita sit in potentia finita. Sic ergo erit potentia in quātitate potentiæ finitæ in infinito. Quoniam autem impossibile est potentiam infinitam in finita esse magnitudine: aut potentiam finitam esse in infinita magnitudine: manifestum est.

81 Dicit: & hoc idē possumus ostendere alia via: cū enī posuerimus infinitū corpus in quo sit virtus infinita: possibile erit ponere virtutē eiusdem generis cum illa prima virtute: & ei æqualem in magnitudine finita: & sic potentia quæ est in corpore finito erit æqualis potētie quæ est in corpore infinito quod est impossibile. virtus enim eiusdem generis quæ corpori inest maiori: maior existit quanto magis quæ est in infinito corpore erit maior illa quæ est infinito. Et cum ostendit hæc duo fecit de eis mentionem & dixit: quoniam autem impossibile est &c. & hæc conuersio non facit ad propositum declarandum: sed tamen ostendit illud vt ex eo acquiratur: quontam est causa propinqua.

De his autem quæ feruntur bene se habet dubitare quandā dubitationem primum. Si enim quod mouetur omne mouetur ab aliquo. Quæcunque non ipsa seipsa mouent quomodo mouentur aliqua continue non contingente mouente: vt proiecta. Si autem simul mouet & aliud aliquid mouens vt aerem qui motus mouet. Similiter impossibile est primo non contingente nec mouente moueri. Sed simul oīa moueri: & quiescere cum primum mouens quiescet. Et si facit sicut lapis: vt mouere

uere quod ferrum mouet. Necesse hoc quidē dicere quod primum mouens facit possibile mouere: aut actē huiusmodi: aut aquam: aut aliud aliquod tale: quod aptū natū est mouere: & moueri. Sed non simul pausat mouens & quod mouetur. Sed quod mouetur quidem simul cum mouens quiescat: mouens autem adhuc est: vnde mouetur cū alio habitū: & in hoc eadē ratio est. Pausat enim cum minor potentia in mouēte sit habito. Penitus autem quiescit: cum non faciat primum mouens: sed quod mouetur solū. Hæc aūt necesse est simul pausare. mouens quidem autem: & quod mouetur & totum motum. Hic Q quidē igitur in contingentibus: aliquando quidem moueri: aliquando autē quiescere fit motus: & non cōtinuus: sed videtur. Aut em cōse: quāter est eorum quæ sunt: aut tangentium est. Nō enim vnū est mouens: sed habita adinuicē sunt. Vnde & in aere & in aqua huiusmodi modus: quē dicīt quidā antiparistasim. Impossibile autem aliter est opposita soluere nisi dicto modo. Antiparistasis autē simul omnia moueri: facit & mouere quare & quiescunt. Nunc autem vnum aliquod quod mouet continue a quolibet: non enim ab eodem. De his autem quæ localiter mouentur. Bonum est prius inducere quandam dubitationem. Nam si omne quod mouetur ab aliquo mouetur scilicet dum illud a se non mouetur. Quomodo quædam cōtinue mouentur sine eo quod cōtingāt motorem. Verbi gratia: quod prōcitur aut quod sagittatur: & si motor moueat cū hoc etiā aliud: vt aerem: & cum mouetur hoc mouet. Tamen impossibile est ipsum moueri nisi primum tāgat aut moueat. Immo necesse est simul oīa moueri: & simul quiescere: cū primus motor quieuerit. Similiter est & si etiā facit sicut facit lapis scilicet magnetes. Verbi gratia: quoniam illud quod mouet lapis quod est ferrum mouet, id est attrahit ferrū a quo mouetur: & sic mouet. Hoc aūt debet cōcedi de necessitate scilicet quod primus motor est qui hoc facit. Verbi gratia: qui mouet aerem cū fuerit huiusmodi: aut aquā: aut aliud quod tātum est mouere: & moueri: sed nō debet simul quiescere ab hoc quod mouet & mouetur. Immo cessat ab hoc moueri quod mouetur: cessante eius motore a mouere: & post remanet mouēdo. Vnde vnum mouet aliud sibi succedēs & procedit istud aliud etiam hoc eodem processu. Motus autem illius quiescit cum virtus mouendi diminuitur in successiōe paulatim. Et vltimo cessat

quando

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando motor penultimus peruenerit ad hoc quod nihil agat: sed solummodo mouetur. Hoc autem necessario fuit simul scilicet motorem quiescere a mouere: & motum a moueri: & ipse motus omnino. Hic quidem motus est motus qui fit in eis quæ possunt aliquando moueri: aliquando quiescere: & non est continuus: sed videtur. Motor enim non est vnus. sed sunt quæ succedunt sibi inuicē. Vnde talis motus non fit nisi in aere: aut in aqua. Qui a quibusdam attribuitur & sac cessioni: & ab ea denominator. Sed prædictæ questiones aliter quā narrauimus nō possunt solui. Successio facit ofa ea mouere & moueri. Vnde oportet cp quiescant. Sed nos videmus vnū idem continue moueri: quare necesse est ipsum moueri ab alio quo. Mouetur enim ab vno eodem.

Motus pie ctorū nō est cōtinu? sed videtur.

82 Hæc quæstio vt dixit auctor est. Si omne qđ mouetur: mouetur ab aliquo motore: quare quædam mobilia mouent cū motor illorū sit in quiete: ex hoc enim sequitur alterū trium: aut qđ aliquid moueatur sine motore. Aut qđ motor cū sit corpus mouet aliquid absq eo cp mouetur: & sine eo cp tāgat illud qđ mouet. Aut dicat cp primus motor potest mouere nō cōtinue. Quæ aūt inducēde hāc quæstionē sunt illa quæ proficiunt aut sagittantur. Videmus enim lapidē protectū moueri cū manus qui mouerit iam quieuerit: similiter de sagitta & chorda.

Hāc quidem quæstionē opponet illis propositionibus quibus vsus est in prædicta declaratione. l. oē motū habere motorē: & ipsum nō mouere nisi cū moueat cū sit corp? & sup hoc fundauit pri? hoc cp voluit declarare scilicet cp iste motor nō est corp? & qa etiā cōtradixit huic cp ostēsum est: qm primus motor cōtinue mouet. & ideo dixit quomodo quædam continue moueantur &c. Post dixit: & si motor mouet etiā cū hoc aliud vt aerē: & cū hoc moueat mouet. i. & si aliquis dixerit cp hui? cā est cp motor in hmōi mouet cū illo cp mouet ad illo aliud qđ mouet illud motū qm primus motor cessat. V. g. qm manus mouet lapidē: mouet cū illo aerē: quare accidit qđ cū manus etiā nō mouet lapidē: statim succedit ei aer in mouēdo lapidē. mouet etiā eodē motu aliū aerē cū lapide: vnde accidit qđ secūdus aer mouet lapidem primo quiescente: motus ergo lapidis videt quasi cōtinuus cū fiat successiue a pluribus: successio quidē nō cessat quousq motus cesset. Post hoc dixit: tamē impossē est ipm moueri: nisi primū tāgat aut moueat: immo necesse est &c. i. sed hmōi solutio nihil aliud est qm mutare quæstionē de lapide ad aerē aut aquā: & vniuersaliter ad illud quod cū primo moto movetur a primo motore. Quærendū est enim etiā de aere: quare posi quietem manus remanet aerem mouere lapidē: cū nō moueat lapidē nisi mouatur nec moueatur nisi manus moueat. Oportet igitur ofa simo quiescere: quādo primus motor quieuerit & moueri cum ipse moueat. Et hoc voluit cum dixit. immo necesse est simul omnia moueri & simul quiescere cum primus motor quieuerit deest aer aut chorda: aut his similia. Post dixit: similiter est: & si etiam facit sicut facit lapis, scilicet

f. magnetes &c. i. similiter remanet quæstio: manus enim non mouet illud proiectum: nisi mouendo prius aerem: vt dicamus cp lapis magnetis attrahet ferrum quod ponitur vltra primum ferrum mediante attractione eius ad primum ferrum. Deinde dicit: hoc autem debet concedi de necessitate. s. cp primus motor est qui hoc facit. i. sed oportet nos cōcedere de huiusmodi mobilibus primum motorem esse causam motus eorum omnium de primo ad vltimum. Quod autem considerandū est quomodo sit causa eorum motus: hoc quidem vt dixit auctor concedendum est cum huius mobilium motus sequatur in velocitate & tarditate potentiam primi motoris & eius debilitatem: ex quo possimus scire primum motorem esse causam huius motus de initio ad finē.

Deinde innuit modum quo huiusmodi motus potest fieri exemplificando & dixit. Verbi gratia, qui mouet aerem cum fuerit huiusmodi aut aquam aut aliud &c. i. Verbi gratia. cp primus motor vt dicas manus mouet aerem aut aquam: & vniuersaliter medium quod innatū est mouere & moueri. post dicit: cum fuerit huiusmodi. i. cū fuerit eo modo quo est mollis. i. quia exigitur ad hoc cp simplicia corpora moueantur in sito: ostensum est eis quā nisi medium esset nunquam lapis neque aliquod simplicium corporum moueretur: necp naturaliter: necp secundum violentiam: hoc autem perfecte declarabitur in tertio de cælo & mundo. D. d. sed non debet simul quiescere ab hoc cp mouet & moueatur. i. sed de motu horum simplicium partium econuerso est ei qđ est de rebus mobilibus terminabilib? figuram habentibus in partibus id est. simplicium corporum passibilium non oportet. vt simul cesset idem a mouere & a moueri: sicut accidit hic in partibus corporū terminabilium figuram habentium: & in corporibus cōtractis quæ sibi adherent inuicē. i. habentib? figurā. Post dixit: immo cessat ab hoc qđ moueat cessante eius motore a mouere: & ad hæc remanet mouendo. i. sine eo cp moueatur. Et hoc quod auctor dicit manifeste videtur sensu in motu aquæ & lapide protecto in illam. Videmus enim partem quæ sequitur lapidem moueri vndicp, deinde transferitur motus ab illa parte ad partem consequentē: deinde de illa ad aliam quousq cesset. Partes vero aquæ non simul mouentur sicut simul mouentur partes figurati corporis: & hoc patet in circulis qui in aqua fiunt quando lapides cadunt in ea. Stigitur huius mot? esset sistis motui in reb? mobilibus terminabilibus oporteret ofas partes aeris & aquæ simul moueri de primo vsp ad vltimū: & expelli in olbus partib? mūdi: intātū cp in totū fieret mundatio: aut corpus intraret corpus: qđ est impossē. Sed hic corpora ab extrinsecis recipiūt densitatem & raritatem: & recipiēdo densitatem quasi recipiūt aliquam penetrationem in suis partibus.

Nam si non reciperent penetrationem aliquam oporteret etiam qđ motus eorū omnino simul esset: ita cp vltimus terminus mūdi expelleretur etiā. Et si iste partes perfecte penetrarēt seinuicē tūc nō moueretur de aqua nisi quantum possidet corpus quod cecidit in illa. Est igitur quasi medium inter esse spirituale & corporale: secūdū ergo naturā spūs accidit in partib? aliqua penetratio: vñ vidimus diuersos motus nō impediri a seinuicē in aqua: secūdū vero corporeitatē expellūt seinuicē. Ita cp ex eis duob? existimat cp aer mot? in eis est q transferē per se:

R

Sine medio impossē est aliquod simplex corp? moueri naturaliter vel violenter. Idē. 4. phy. 71. &. 3. ce. 28. &. 4. ce li. 22.

S

Digressio. De motu pie ctorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se: & lapis proiectus de necessitate transferẽ per translationẽ illius partis quæ defert motũ: & cessat illa cessante. Illa quidã pars non est eadẽ: nec ille motus etiã sit simul in plurib⁹ partib⁹: sed sit quasi succes siue: & secundũ translationẽ de vna parte in aliã: vel accidit eis in quibus calor transferẽ de vna parte in aliã. Et vlr motus sagittæ in aerem fit is est multũ motui nauis in vnda quæ portat eam: qui existimaẽ esse vnus cũ sit mot⁹ successiuus per vndationẽ quæ fit in aqua: & talis vndatio fit in aere. Manifestũ est ergo ꝙ causa hui⁹ ꝙ illæ partes non oẽs simul mouenẽ est penetratio quæ accidit eis inuicẽ: secũdũ eñ hũc modũ assimilat̃ei qui mouet ab initio spaciꝰ vsq; ad finem quod mouetur p se. Aqua eñ & aer talẽ habẽt naturã ꝙ cũ accipiũt principiũ mouẽdi ab alio, mouenẽ per se secũdum vero ꝙ illa penetratio nõ est vera cũ sit illic expulsatio accidit ꝙ mot⁹ expellẽtis & expulsi sunt simul. Causa aũt huius oĩno est quia hæc corpora carẽt figura & termino & multũ vicinanẽ in natura naturæ materiei. Sic igif debet intelligi mot⁹ horũ simpliciũ humidorũ: & qñ differũt in hoc a siccis & habentibus terminũ & figuram. Post. d. vnde mouet aliud sibi succedẽs &c. i. & quia motus partiũ horũ corporũ nõ fiũt simul qñ mouẽt etiã seinuicẽ: accidit ꝙ motus in eis sit tali mõ ꝙ succedãt sibijnuicem et sequantur seinuicẽ: & non mouentur simul. Deinde d. motus aũt quiescit cum virtus mouendi diminuitur &c. i. motus autem istarum partium ideo quiescit: quia virtus motiua non cessat diminui & deprimi in illis partibus quæ mouent seinuicem successiue: adeo ꝙ in vltima parte nõ remanet mouere: sed solũmõ moueri: secũdũ eñ ꝙ intrat aliud nõ habet nisi virtutẽ qua moueat eñ. secũdũ vero ꝙ intrat mouet: quare non sequitur ꝙ mouere & moueri incipiat simul: nec etiã ꝙ oñe qd̃ mouet ex eis moueat: nã si hoc esset oĩno tot⁹ mũdus expelleret. Et ideo dixit: & in vltimo cessat qñ motor penultim⁹ peruenerit ad hoc ꝙ nihil agat. i. & ille partes cessant a motu: qñ illud qd̃ mouet qd̃ sequit pars ꝓcẽs nõ põt mouere: neq; agere: sed solũmodo moueri. Hæc eñ vtrũ nõ cessat diminui in partib⁹ quæ mouenẽ adeo ꝙ cesset. Et tu debes scire qm̃ expositio nostra nõ intelligit ex expositiõe Themistij in hoc loco vñ vr nobis ꝙ ẽt nos intelleximus ꝓcẽte hũc locũ nisi apud laborẽ nostrũ circa expositionẽ hui⁹ libri. Et cũ narrauit modũ secũdũ qd̃ mouẽt seinuicẽ hmõi mobilia q̃ nõ actu sunt distincta: nec sunt partes rei terminatæ & figuratæ: incepit etiã narrare qualr̃ sit de mobili b⁹ q̃ figurã habẽt & terminũ. Et dixit. hic aũt necessario sunt sit. s. motorẽ ꝓcedere a movere & rẽ motã a moueri: & ipse mot⁹ oĩno. i. qd̃ nõ accidit in corporib⁹ humidis carentib⁹ figuris. hui⁹ aũt causam iã ꝑdiximus. Post hoc dixit: hic qdẽ mot⁹ est talis mot⁹ q̃ fit in eis quę possunt aliqñ moueri aliqñ ꝓcedere. i. talis motus nũqñ põt fieri in corpore celesti: hoc eñ corp⁹ semꝑ moueri ianuã est. hic vero aliqñ mouenẽ: aliqñ ꝓcedũt. Post hoc dixit: & nõ est cõtinuus sed vr̃. i. & iste mot⁹. s. lapidis in aere siue aqua nõ est vere continuus: cum tamen sensui videatur continuus. D. dedit causam quare caret cõtinuatione: dixit. motor enim non est vnus: sed sunt aliqua quæ succedunt sibijnuicem. i. huius aũt causa est: qm̃ motus continuus non põt esse nisi vnius motoris & vnius moti. In his aũt motor non est vnus: sed plura quæ succedũt

T Aer et aqua talẽ hñt naturã ꝙ cum acciptiũt principiũ mouẽdi ab alio mouenẽ per se. Conſule infra. c. 85. Et. 4. ce. c. 39.

succedant sibijnuicem. id est, hujus autem causa est, qm̃ motus continuus non potest esse nisi vnius motoris & vnius moti. In his autem motor non est vnus. sed plura quæ succedunt sibijnuicem tali modo quod vnus mouet post alium successiue vnam rem motam. Et quia talis successio est propria eis quæ mouentur in corporibus humidis simplicibus dixit. vnde talis motus non fit nisi in aere aut in aqua. Deinde dicit, & a quibusdam attribuitur successioni, & ab ea denominatur, id est, & iste motus est qui a quibusdam hominibus attribuitur successioni, id est, dicunt successionem esse causam illius, scilicet successionem partiũ aeris expulsi in loco, cum prima pars aeris quæ expellitur a proiciente, expellat partem aeris successiue, & succedit ei in illo loco, & sic secunda tertiã, & tertia quartã, & vnaquæq; cedit præcedenti, & propter hoc appellant huiusmodi motum successiuum, opinantes successionẽ esse causam motus illius quod proiicitur in aere, aut in aqua. Et post hoc dixit, sed prædictæ quæstiones aliter quam prænarrauimus nõ possunt solui. i. sed illa quæstio quã prędiximus de motu non soluitur dicẽdo successionem esse causam huiusmodi mot⁹ & vniuersaliter nec alio modo quam prædiximus. Post dedit causam quare non potest solui per successionem & dixit, successio autem facit ea omnia mouere & moueri, vnde oportet ꝙ quiescant, id est, successiua enim videntur mouere seinuicem & moueri insimul, quapropter dicitur insimul quiescere, quod non accidit in partibus aeris successiuis. D. d. sed nos videmus vnum idem continue moueri, quare necesse est ipsum moueri ab aliquo, id est, sed iam probatum est aliquid esse quod continue mouetur, quare oportet ꝙ moueatur ab vno motore. Ex prędictis enim patet qm̃ eius ꝙ a pluribus mouetur motus non est continuus. Et ex hoc declaratur omnino ꝙ stellarum motus non est in medio, nam si esset, nõ esset continuus. Post dixit, mouetur enim ab vno eodem, id est, nõ enim mouetur nisi ab vno eodem, scilicet cuius motus est cotinuus.

V Motus eius quod a pluribꝰ mouet nõ est cõtinuus. Idẽ supra. 8. com. 49.

Quoniam autem in his quæ sunt, necesse est semper motũ esse continuum. Hic autem vnus est. Necesse autem vnum esse alicuius magnitudinis. Non enim mouetur impartibile, & vnius & ab vno. Non eñ erit continuus, sed habitus alter alteri & diuisus. Mouens igitur si vnum est, aut cum mouetur mouet, aut immobile est. Siquidem mouetur, consequi oportebit & mutari ipsum, simul autem moueri ab alio. Quare stabit & veniet in ipsum moueri ab immobili. Hoc aũt non necesse est cõmutari, sed semꝑ poterit mouere. Infatigabile eñ est hoc mouere. Et regularis hic motꝰ est, aut solus aut maxime. Non eñ habet mutationẽ neq; vnã mouẽs. Oportet aũt neq; quod mouet iuxta illud habere mutationẽ, quatenꝰ similis sit motꝰ.

Et quia necesse est vt semꝑ in eis quæ sunt, sit motꝰ cõtinuꝰ. Cõtinua aũt sunt vnita. Et oportet etiã ꝙ sit alicuius magnitudinis. Quod enim non habet magnitudinem non mouetur. Et quod sit vnius & in vno. Nã si esset alter non esset cõtinuus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed successiuus & diuisibilis. Motor autem cū sit vnus aut mouet & mouetur, aut non mouetur. Et siquidem mouetur sequitur ipsum transmutari propter ipsum transmutari ab aliquo. Necesse est ꝙ hoc cessat & peruenit ad aliquid quod moueat absq; eo ꝙ moueatur. Quod enim est tale non transmutatur cum eo quod transmutat, sed potest semper mouere, cum in tali modo mouēdi non sit fatigatio. Et talis motus solus est equalis, & est dignior in hoc cæteris motibus. Motor enim nullum habet modum trāsmutationis. Et oportet ꝙ neq; quod mouet prope hoc ab hoc habeat transmutationē vt motus sit consimilis.

85 Quod non est corpꝰ nō mouetur.

Dicit, & sicut patet in motu continuatio, quoniam debet esse vnius motoris, sic patet de illo, quoniā debet esse vnius mot, &. q.d. & quia manifestum est motum esse continuum, motus autem nō est continuus nisi corporis, quoniam quod non est corpus non mouetur vt in sexto declaratū est & huius corporis si est motus continuus necesse est ipsum esse vnum, sicut oportuit hoc in motore ex quo sequitur ꝙ motus continuus sit vnius moti, & vnius motoris nam si hoc non esset non esset cōtinuus, sed successiuus & multus, & hoc voluit intelligi per hoc nomen diuisibilis. Deinde dicit, motor autem cum sit vnus &c. id est, et cum sit manifestum quoniam motus continuus debet esse vnius moti & vnius motoris, motor autem cum sit vnus necesse est ꝙ sit primus, & cum sit primus impossibile est ipsum moueri, neq; per se, neq; per accidens, & patet quoniam motus qui fit a motore talis est continuus, & motus qui inest rei motę est vere cōtinuus. Post dixit, quod enim est tale nō transmutatur cum eo quod transmutat, id est, & huiusmodi motor, scilicet in quo non est transmutatio aliqua non transmutatur per accidens ex illo quod ab ipso transmutatur, vt accidit primo motori in animalibus. Iste enim transmutatur per transmutationem subiectū in loco, scilicet anima animalis a quæ mouet ipsum, & etiam mutat se ab eo quod mouet illam secundū finem. Deinde dicit, sed potest semper mouere &c. id est, quia iste motor nō mouetur cum mouet, ideo nō accidit ei fatigatio in sua motione, quod non accidit motoribus qui cum mouent mouentur causa enim fatigationis nihil aliud est quā hoc ꝙ motor mouetur quando mouet, hoc quidem prouenit quia est in materia. Post dixit, & talis motus solus est equalis scilicet dignior cæteris motibus &c. id est, & iste motus est dignior aliis motibus æqualitate hac, videlicet ratione, quia inæqualitas non accidit nisi propter hoc quia motori accidit quidam modus transmutationis, quare alī quando vigoratur aliquando debilitatur, Sed iste motus omnino caret transmutatione, ergo motus eius est æqualis simpliciter. Post dixit, & oportet ꝙ neq; quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem vt motus sit consimilis, id est, & quia iste motus est continuus equalis, oportet ꝙ illud quod mouetur hoc motu nullo modo transmutetur vt motus eius sit æqualis & consimilis, cum enim illud quod mouetur transmutetur aliquo modo transmutationis ab illo a quo mouetur, accidit ei etiam inæqualitas motus. Vnde videmus Arist. opinari quod

X Idē. 6. phy. 32. a Aīa alis mouet loca liter ad motum alis.

b Causa fatigationis in motoribus q mouentur

Y qñ mouent est quia sunt in materia. Vide idē. 8. phy. t. c. 78. &. 79. &. 2. cx. 3. &. 71. & in. 2. ca. de substantia orbis.

Corpus cæleste secūdū Aristo. non pōt ex se se-

Z cundū suam naturā recipere transmutationē. Idē primo

quod corpus celeste non potest ex se secūdum suam transmutationē, & quod causa eius est, quia non componitur ex materia & forma, & quod est necessarium ex se non ex alio, vt Auicē. dixit, verūtamen necessitas est in ipso modo recipiendi, in motore vero modo agendi.

Necesse est autem, aut in medio, aut in circulo esse. Hæc cñ principia sunt, sed citius mouentur proxima mouenti. Huiusmodi autem est totius motus. Ibi ergo est mouens.

Igitur necesse est, aut ꝙ sit in medio, aut in circunferentia. Hæc enim sunt duo principia, sed illud quod magis appropinquatur motori est velocius in motu. Et sic est de motu totius. Motor ergo est illic.

Quia iste motor de quo iam declartum est ipsum esse non est in materia, non restat dicere nisi ipsum esse in illis locis in quibus effectus eius apparet, & maxime in loco in quo motio eius æqualiter patitur per omnes partes illius quod mouetur ab illo. Et quia non est hic nisi mediū aut circunferentia, actio autem eius magis apparet in circunferentia. & etiam motio eius magis apparet in circunferentia. & etiam motio eius magis est illic æqualis quam motio eius in alio circulo, ideo atribuitur illi loco. Vnde omnes leges conueniunt in hoc qñ deꝰ habitat in cælo.

Post dixit, hæc enim duo sunt principia, id est, totius secundū ꝙ totū est sphericū. Mediū quidē est principiū secundū quod super ipsum est motus. Circūferētia vero quia ex illa est initiū motus. Et declaratū est in libro de motibus animalis secundum locum: quoniā omne quod mouetur habet corpus quiescens circa quod voluntur, & quod virtus quiescentis debet esse firmior virtute illius quod mouetur: & si aliter esset totū expelleretur. Existētia ergo mūdi his duab⁹ virtutib⁹ perficitur sci licet virtute quietis, & virtute mouendi: quæ est cōtraria illi videtur igitur hoc intellectiue per duo principia. Deinde dicit, sed illud qđ magis appropinquat motori est velocius, id est, & quia necesse est qđ partes rei motæ quæ magis sunt veloces sint ille quæ magis appropinquantur motori: partes autem velocissimæ cæterarum quæ sunt in sphera totius sunt maximi circuli qui sunt in ea. Necesse est quod iste locus sphæræ sit propinquior cæteris motoribus. Partium autem propinquarum proportio ad illum dignior est proportione aliarum ad illum, & cum sit ita constat quod sit illic, id est, & sic est de motu totius: scilicet quod quātomagis appropinquatur motori tāto erit velocius, motor igitur est in partibus velocioribus totius scilicet in circulo maximo orbis maximi qui facit diurnum motum. Hanc autem appropinquationem debemus intelligere secūdū esse, nō secūdū locū: qđ' cñ est nō in corpore, nō est in loco, & quasi innuit per hoc qñ principiū mouēdi est ex nobiliori scilicet ex medio sphęræ quæ est maximus circulus, & hoc manifestū est sensui: qñ motor corpori spherici a suo medio est melior & nobilior.

Habet aūt dubitationē si cōtingit aliquod ꝙ mouetur movere continuē sed nō sicut impellēs iterum & iterum, & in cōsequēti est cōtinue. Aut cñ ipsum oportet semp impellere: aut trahere: aut vtrūq; aut alterum aliquod aliud cōtingēs ab alio

cap. &. 2. ac. 3. de subst̄a, tia orbis. & 1. c. 20. 84.

Oēs leges conueniunt I hoc quod A deꝰ habitat in cælo. idē primo cæli. t. c. 22. & 96. &. 100. 84 &. 2. cæ. t. c. 2. &. cō. 74

Existentia mūdi huius his duabus virtutibus perficitur. s. virtute quietis & virtute mouendi. Idē pri. cæ. c. 97. &. 2. c. 102.

Documēti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſicut olim dictū eſt in his quæ proiciuntur. Si autem diuiſibile eſt aer aut aqua mouet, ſed ſicut ſemper motus. Vtrobiq; autem non poſsibile eſt vnum eſſe ſed habitum. Solus itaq; continuus eſt quem mouet immobile. Semper enim ſimiliter ſe habēs, & ad id quod mouetur ſimiliter ſe habebit, & cōtinue.

Sed eſt hic quæſtio difficilis, motor quidem poteſt mouere cōtinue & nō ſecundū idē ſecūdū q̄ expellit vnū poſt aliud, & ſic continuatio eius eſt ſucceſsio. Ad quod eſt dicendū quoniam neceſſe eſt, aut q̄ ſemper expellat, aut attrahat, aut agat vtrūq;, aut agat aliud cui ſuccedit vnum poſt aliud, vt diximꝰ ſuperius in re proiecta. Aer enim quia eſt aptus vt diuidatur, ſimiliter aqua mouet per ſuum motum ſemper modis diuerſis. Sed impoſsibile eſt ſecundum vtrūq; modum q̄ motus ſit vnus, ſed ſucceſsiuus. Continuus igitur eſt ſolus qui mouetur a moto non. Quoniam cum ſemper ſit eodem modo. Et ideo etiā apud illud quod ab illo mouetur eſt eodē modo cōtinue.

85 Vult declarare in hoc capitulo qm̄ ex ipſa continuatione motus ſequitur q̄ iſte motor non ſit corpus, ſicut oportet etiā q̄ ſit vnus, & q̄ illud quod mouetur ab illo ſit motū vnū. Motor enim corporeus quia nō mouet niſi expellēdo, aut attrahendo, aut vtrumq; agendo. attrahēs autem & expellens non eodē modo ſe habent circa illud quod mouet in initio expulſionis aut attrāctionis, & in fine. ſ. in propinquitate & remotione. Motor ergo qui eſt corpus non eſt conſimilium diſpoſitionū apud illud quod mouetur. motus ergo ab illo non eſt continuus. Et dixit, ſed eſt hic quæſtio difficilis, motor quidem poteſt mouere continue. ſ. motor qui nō eſt corpꝰ pōt mouere cōtinue, id eſt, motū cōtinuo vero, & hoc non ſic procedit in ſtatu mouendi, ſicut procedit corpus quod mouet aliquid expellendo vnum poſt aliud, id eſt, expulſiōe poſt aliā, quod enim innatū eſt ſic mouere nō mouet cōtinue in rei veritate, ſed ſecundū ſenſum, verūtamen ſucceſsiue mouet. Et hoc intendebat cū dixit, & ſic continuatio eius eſt ſucceſsio, id eſt, & continuatio eius quæ videtur ſenſu eſt ſucceſsio vera. Deinde incepit ſoluere hāc quæſtionem, ſcilicet quoniam impoſsibile eſt aliquem motorem qui mouet continue mouere, & dixit ad quod eſt dicendum, quoniam neceſſe eſt, aut q̄ ſemper expellat, aut attrahat, aut agat vtrūq;, id eſt, quoniam neceſſe eſt poſito q̄ motor ſit corpus, & q̄ mouet motu continuo, q̄ ſemper expellat vnum poſt aliud, aut q̄ ſemper attrahat. aut q̄ aliquando expellat, aliquādo attrahat. & hoc etiam ſemper. Poſt dixit, aut agat aliud cui ſuccedit &c. id eſt, aut q̄ motor cuius motus exiſtimatur eſſe continuus ſit pluſquam vnum qui mouebit rem motam ſucceſsiue, vt diximus de motu lapidis, B expellentis enim modi iſti ſunt, ſcilicet aut quod ſeparetur ab expulſo, & remaneat expulſum in motu, aut q̄ non ſeparetur ab illo. Poſt dixit, aer enim quia eſt aptus vt diuidatur &c. id eſt, & motꝰ qui fit per expulſionē in qua expulſum nō ſeparat ab expellēte nō eſt cōtinuus, ſit eiū aut in aere aut in aqua, ſed q̄ aer & aqua multum

B Expellentis iſti ſunt modi

multum ſunt apti ad diuiſionem & paſsionem: ideo mouent per ſuum motū illud quod in eis mouetur motu inæquali: ſed diuerſimode. Aptitudo enim in eis ad diuiſionem & paſsionem non eſt eodem modo in omnibus ſuis partibus. Et videtur quod iſte ſermo communis eſt omnibus qui in medio mouentur: ſiue expellens ſeparetur ab expulſo ſiue non. Et cum dixit cauſam qua motus expulſi non eſt æqualis dixit: ſed impoſsibile eſt ſecundum vtrumq; modum &c. id eſt, & corpus mouere corpus motu æquali veritate impoſsibile eſt: ſiue motor ſit vnus ex initio motus vſq; ad finē ſiue plures: vt accidit in motu lapidis. Nam cum poſuerimus virtutem motoris intranſmutabilem, ſimiliter virtutē illius quod mouetur. Impoſsibile eſt hoc poni in illo medio quo fit in motus propter diuerſitatem partium in actione. Quare neceſſe eſt quod ſtatus motoris apud illud quod mouetur diuerſificetur in motu. Poſt induxit concluſionem quam intendit. Deinde inducet cauſam qua motus illius quod mouet & non mouetur ſit æqualis, & eſt contraria illi & dixit: continuus igitur ſolus eſt qui mouetur a non moto. Deinde dedit cauſam in hoc & dixit: quoniā cum ſemper ſit eodem modo &c. id eſt, motus autem qui ſit a motore qui non mouetur: eſt continuus & vnus: quia motor eodem modo ſe habet ad rem motam: cum ſit immobilis, & intranſmutabilis motor vero qui mouetur: non eodem modo ſe habet: quia mouetur, & ideo non æquali motu mouet.

quod ſeparetur abexpulſo & expulſum remaneat in motu: aut quod nō ſeparetur ab illo. Idē 7. phy. tex. com. 10.

Determinatis autem his manifeſtū eſt quod impoſsibile eſt primū mouens & immobile habere aliquā magnitudinem. Si enim magnitudinem habet: neceſſe eſt aut finitā ipſam eſſe: aut infinitam. Infinitā autē quod non contingit magnitudinē eſſe oſtenſum eſt prius in phyſicis. Quod autem finitam, impoſsibile eſt infinitam habere potentiam, & quod impoſsibile eſt a finito moueri aliquid ſecundum infinitum tempus demonſtratum eſt nunc. Primum autem mouens perpetuum habet motum, & in infinito tempore. Manifeſtum itaq; eſt quoniā indiuiſibile & impartibile eſt: nullā habens magnitudinē.

His ergo diſtinctis manifeſtum eſt quod primus motor qui nūquā mouetur nō poteſt habere magnitudinē omnino. Quoniā ſi haberet: neceſſe eſſet vt eſſet finita aut infinita. Et iā declarauimus in ſermōe noſtro naturali: quoniā impoſsibile eſt magnitudinē eſſe infinitā. Et nunc declarauimus quoniā finitū nō poteſt habere virtutem infinitā. Et quod finitū non poteſt mouere tempore infinito. Sed primus motor mouet motu æterno tempore infinito. Ergo manifeſtum eſt ipſum eſſe indiuiſibilem, & impartibilem, & nullam habere magnitudinem.

In hoc capitulo induxit concluſionem quam a primo intendit. Quoniam cum induxit propoſitiones quæ neceſſarie ſunt ad hoc, & ſoluit quæſtiones quæ accidunt illis propoſitionibus: quibus vſus eſt: concludit: quoniam primus motor de quo declaratum eſt ipſum nō moueri nō 86

habet corpus, id est, non habet formam in materia. Et dixit manifestū est quoniā primus motor qui nunquā mouet nō potest habere magnitudinē, id est. & cū iam ostendimus quod omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus in corpore, & quod primi motoris actio est infinita: manifestū est quod primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit: nā si haberet magnitudinē &c. id est, nā si hoc nō est verū: contradictorium eius erit verum scilicet quod habet magnitudinem & posuit hoc quasi antecedens & dicit, & si habet magnitudinem necesse est quod sit finita aut infinita. Deinde destruxit vtrāq; partem consequentis: vt sequente destructo destruat antecedens & dixit: iam declarauimus in sermone &c. id est, in tertio tractatu huius libri: illic enim declarauit quoniā omne corpus est finitum. Deinde dicit, & nūc declarauimus &c. id est, & si est corpus finitum cōstat quod virtus eius est finita: in corpore enim finito non potest esse virtus infinita. Post dixit: sed primus motor mouet motu æterno tempore infinito. id est, ergo virtus eius est infinita, & cum sit manifestum quoniam omnis corporis virtus est finita & quod primi motoris virtus est infinita concluditur in secunda figura primum motorem non esse corpus nec virtus in corpore.

8. phy. te. c. 40. & infra.

Physicorum Aristotelis Philosophorum principis: cum Auerroi Cordubensis commentarijs FINIS.

Suscipe Lector candide hoc in paruo Enchiridiolo Textus Aristote. Stagyri. peripatheticorum principis de Physico auditu cum Auer. eius fidelissimi interpretis expositione: nuperrime ab omni macula ac errore defecatos purgatosq; necnon optimis annotationibus Marci Antonij Zimarę illustratos, Lugduniq; per solertem virum Theobaldum Paganum excussos, Anno christianæ salutis. M.D.XLII.

Regestum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z & ꝯ ꝛ aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt vv xx yy zz && ꝯꝯ ꝛꝛ. Omnes sunt quaterni, præter ꝛꝛ qui est duernus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca